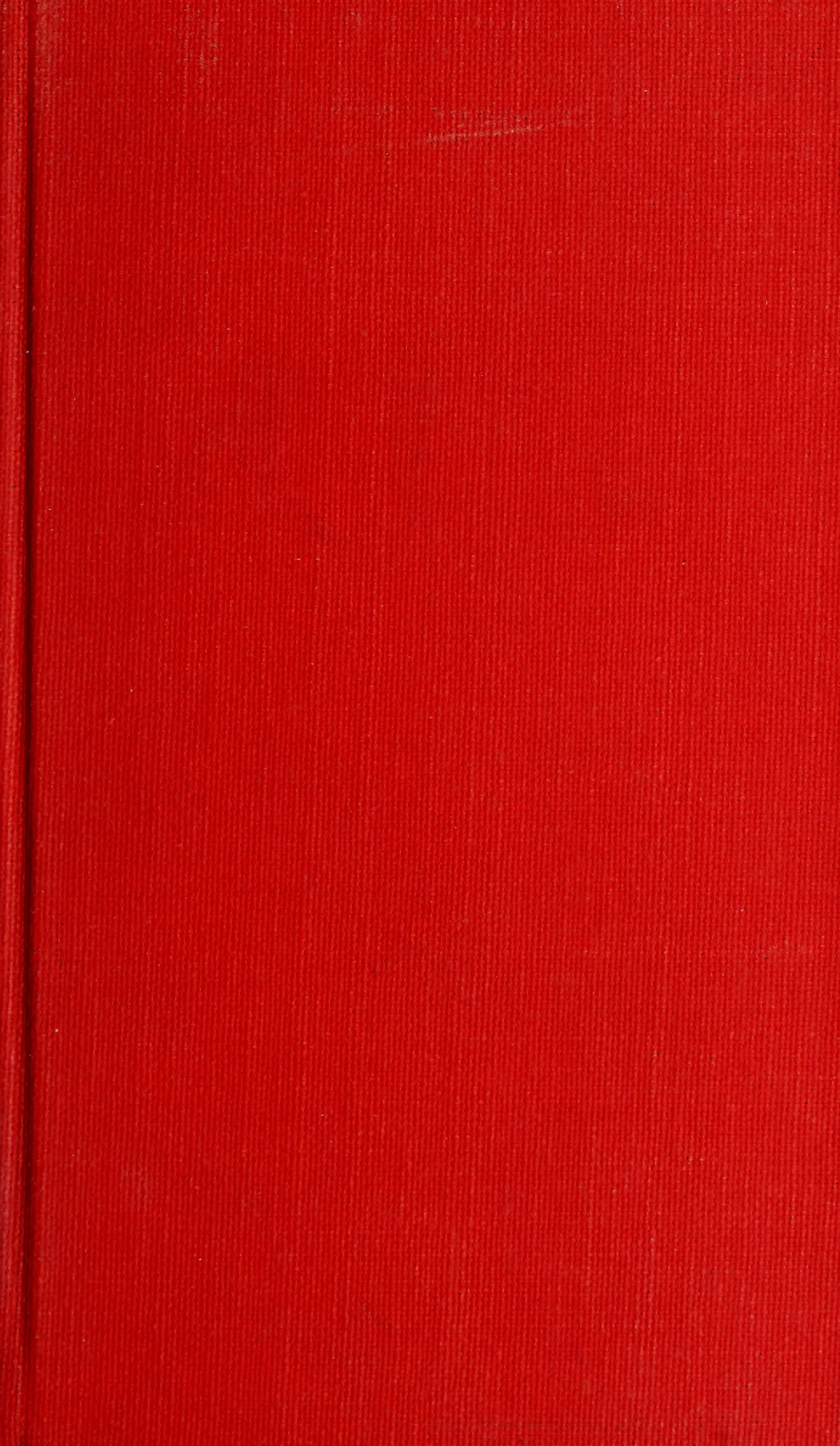

DIONYSII

of Halicarnassus

HALICARNASSENSIS

OPERA OMNIA

GRAECE ET LATINE

CVM ANNOTATIONIBVS
HENRICI STEPHANI, FRID. SYLBVRGII
FRANC. PORTI, ISAACI CASAVBONI, FVLVII
VRSINI, HENR. VALESII, IO. HVDSONI
ET IO. IAC. REISKE.

VOLVMEN TERTIVM

LIPSIAE
IN LIBRARIA WEIDMANNIA
CIↃIↃCCLXXV.

DIONYSII

HALICARNASSENSIS

OPERVM

VOLVMEN TERTIVM

ANTIQVITATVM ROMANARVM

LIBROS VII. VIII. ET IX. TENENS

GREACE ET LATINE

CVM ANNOTATIONIBVS DIVERSORVM

CVRAVIT

IO. IAC. REISKE.

LIPSIAE

IN LIBRARIA WEIDMANNIA

CIↃIↃCCLXXV.

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM

LIBER SEPTIMVS.

Τίτου δὲ Γεγανίου [b] Μακερίνου καὶ Ποπλίου [c] Μινυκίου τὴν ὕπατον ἐξουσίαν παραλαβόντων, σίτου σπάνις ἰσχυρὰ τὴν Ῥώμην κατέσχεν, ἐκ τῆς ἀποστασίας λαβοῦσα τὴν ἀρχήν. ὁ μὲν γὰρ δῆμος ἀπέστη τῶν πατρικίων [d] μετὰ τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερίαν, ὑπ' αὐτὴν μά-

Tito Geganio Macerino et Publio Minucio coss. grauis annonae caritas ex secessione orta vrbem inuasit. Plebs enim a patriciis secesserat post autumnale aequinoctium, sub ipsum ferme

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 262. *Var.* 264.

T. Geganio et P. Minucio coss. annonae caritas.

a Lapus in suo Codice argumentum habuisse visus est, quod sic vertit: *Dionysii Halicarnassei de antiquitatibus Rom. haec habet: Romae annonae caritatem, et eius remedia quaesita; elegantem sane digressionem de Aristodemo Cumarum tyranno; Volscorum ad bellum sed frustra conatum; Sicinii Brutique tribunorum pl. in senatum conciones iniuriosas; legem tribunorum de libertate concionandi latam; Cn. Martii Coriolani expeditionem in Volscos, eiusdemque conciones in plebem coram senatu; tribunorum pl. in eum impetus; conciones Bruti, Appii, et M. Valerii; diem Coriolano dictam, eiusdemque damnationem; denique de ludis Romanis digressionem, quae luculenter ostendit, Romam non a Barbaris primum, sed a Graecis habitatam. Historia totius libri trium omnino annorum.*

b Καμερίνου in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* sed Μακερίνου legendum esse docet *Sigonius* ex *Fastis Siculis* et *Cuspinianis.*

c Μηνυκίου in *Ed. Steph.*

d Περὶ τὴν *Vat.*

λιϛα τὴν ἀρχὴν τοῦ σπόρου· ἐξέλιπον δὲ τὴν χώραν οἱ γεωργοῦντες ἅμα τῇ κινήσει, [e] καὶ μετέστησαν οἱ μὲν [f] εὐχερέστεροι πρὸς τοὺς πατρικίους, τὸ δὲ θητικὸν μέρος ὡς τοὺς δημοτικούς· καὶ διέμειναν ἐξ ἐκείνου χωρὶς ἀλλήλων ὄντες, ἕως οὗ κατέστη καὶ συνῆλθεν ἡ πόλις εἰς ἑαυτὴν, οὐ πολλῷ πρότερον διαλλαγεῖσα τῆς χειμερινῆς τροπῆς. τὸν δὲ μεταξὺ χρόνον, ἐν ᾧ ὁ πᾶς ἐπιτελεῖται σπόρος ὡραῖος, ἔρημος ἡ χώρα τῶν ἐπιμελησομένων ἦν, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσεν, ὡς μηδὲ κατελθοῦσι τοῖς γεωργοῖς ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἔτι ῥᾴδιον εἶναι, δούλων τ' ἀποστάσει καὶ κτηνῶν ὀλέθρῳ, μεθ' ὧν αὐτὴν ἔμελλον ἐργάζεσθαι, [g] κεκακωμένην, [h] ἀφορμῆς τ' οὐ [i] πολλοῖς εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ὑπαρχούσης, οὔτε σπερμάτων, οὔτε τροφῆς. ταῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, πρέσβεις [k] διέπεμπε

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. 262. V.C. Var. 264.

ferme sementis faciendae initium: coloni vero agrum deseruerunt, simulatque hic motus factus est, ac ii quidem, qui ditiores erant, partes patriciorum sunt sequuti, mercenarium vero vulgus ad plebeios transiit. atque ab eo tempore ita alii ab aliis segregati manserunt, donec ciuitas (quae non multo ante solstitium hybernum gratiae reconciliationem fecerat) componeretur et in vnum coiret. At medio temporis spatio, quod ad omnem sementem faciendam maxime est appositum, agri colonis erant vacui, idque diu durauit, ita vt ne post ipsum quidem agricolarum reditum cultura facile reparari posset, tum ob seruorum fugam, tum ob iumentorum interitum, quibus ad agrum colendum, qui vastatus fuerat, opus erat, tum etiam quia non magna aut seminum, aut alimentorum, copia in sequentem annum parata erat. Senatus his rebus cognitis legatos dimisit in Hetruriam

e Καὶ διέστησαν *Vat.*

f Εὐγενέστεροι maluisse videtur *Lapus*, dum vertit *generosiores*. Sed retineri potest haec scriptura, vt εὐχερέστεροι sint οἱ εὐπορώτεροι, qui minori negotio vitam sustentant. *Sylb.*

g Forsan rectius κεκακωμένοις, vt non ad τὴν χώραν referatur, sed ad τοὺς γεωργούς. *Sylb.*

h Hic ἀφορμὴν nominat, quae alibi ἐπιτήδεια. quod vocabulum agnoscit etiam *Lapi* versio, *nec occasio magna esset. Sylb.*

i Πολλῆς] Πολλοῖς *Vat.*

k Διεπέμπετο] Διέπεμπε *Vat.*

l Pag.

πρὸς Τυῤῥηνὺς καὶ Καμπανὺς καὶ τὸ καλύμενον Πωμεντῖνον πεδίον, σῖτον ὅσον ἂν δύναιντο πλεῖςον ὠνησομένυς. [l] Πόπλιος δὲ Οὐαλέριος καὶ Λεύκιος Γεγάνιος εἰς Σικελίαν ἀπεςάλησαν. [m] Οὐαλέριος μὲν υἱὸς Ποπλικόλα, Γεγάνιος δὲ θατέρυ τῶν ὑπάτων ἀδελφός. [n] τύραννοι δὲ

truriam et Campaniam et in agrum Pomentinum, vt quantam maximam possent frumenti copiam coëmerent. P. autem Valerius et L. Geganius in Siciliam missi sunt: Valerius quidem Poplicolae filius, Geganius vero alterius consulis frater. Tyranni autem

Per. Iul. 4224.
Ante Chr. 490.
Olymp. 72 2/3.
Cat. 262.
V.C. *Var.* 264.

l Pag. 336. v. 10. refert *Dionysius*, P. ac M. Valerios, Poplicolae filios, vna cum patruo M. Valerio mortuos. *Glar.*

m Οὐαλέριος μὲν υἱὸς ὢν Ποπλικόλα *Vat.*

n Τύραννοι δὲ τότε κατὰ πόλεις μὲν ἦσαν, ἐπιφανέςατος δὲ Γέλων ὁ Δεινομένυς, νεωςὶ τὴν Ἱπποκράτυς τῦ ἀδελφῦ τυραννίδα παρειληφὼς] Magnus *Dionysii* error in his verbis: si verba haec *Dionysii.* Ait, Gelonem Dinomenis filium successisse Hippocrati fratri. Atqui falsum hoc: nam neque fratres fuere Hippocrates et Gelon: et Gelae oppidi, non Syracusarum tyrannidis, fuit ea successio. Sane successisse Hippocrati Gelonem, verum esse fatemur: sed nec fratri successit, nec in tyrannide Syracusarum: quam primus Gelo occupauit, et fratribus suis Hieroni ac Thrasybulo tradidit. Haec ita esse, ex *Herodoto, Aristotele, Diodoro, Iustino, Pindarique* Graecis interpretibus, facile cuiuis fuerit colligere. Quare fatendum est, *Dionysium* nostrum lapsum hic non mediocriter: sed lapsum in lubrico admodum loco. Nam quem mihi dabis vel ex veteribus historicis, qui non interdum isto modo peccet? adeo obscura et difficilis res est stemma nobilium, seu Graecarum, seu Romanarum familiarum. Tu vero, lector optime, dabisne mihi veniam, si paululum isto loco exorbitauerim, et regiam hanc apud Syracusanos stirpem, nondum (quod sciam) accurate a quoquam descriptam, paucis tibi explicuero, atque oculis subiecero. Dabis sane, vt spero: quum non parui momenti ea res sit ad historiae lucem, et quidem Romanae aeque ac Graecae. Nam quoties apud *Polybium, Liuium, Ciceronem, Herodotum, Pindarum*, occurrunt Hierones, Gelones, Dinomenes? quae ὁμωνυμίαι ne studiosis adolescentibus fraudi sint, minus versatis in veteri historia, ecce familiae eius stemma cum cura a nobis collectum.

τότε κατὰ πόλεις μὲν ἦσαν, ἐπιφανέστατος δὲ Γέλων

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

autem tunc oppidatim dominabantur, inter quos nobilissimus erat Gelo.

Tellines.
.
.
.
Dinomenes.
|
Gelo. Hiero. Thrasybulus. Polyzelus.
|
Dinomenes.
.
.
.
Hierocles.
|
Hiero.
|
Damarata vxor Andranodori. Gelo. Obiit viuo patre. vxor Zoilii. Heraclea. Sosippi vxor.
| |
Hieronymus, qui auo puer successit. Harmonia vxor Themistii.

Nunc paucis istud stemma exponemus: Traxit Gelo suum genus ab antiquissimo quodam viro, qui ex Telo insula profugus in Siciliam venit, et in eius oppido Gela sedes fixit. eum quidam Oecetorem vocant: decepti videlicet *Herodoti* verbis, quae non intelligunt. Ex huius profugi posteris fuit Tellines quidam, qui sibi ac posteris suis sacerdotium deorum inferorum conciliauit, vt *Herodotus* explicat. Fuere igitur ἱεροφάνται τῶν χθονίων θεῶν, cum ipse, tum qui ex eo descenderunt omnes, vsque ad Gelonem Dinomenis filium. Hunc Dinomenem filios quatuor reliquisse superstites, ex *Diodoro* liquet: et notatum id a *Scholiaste Pindari*: apud quem exstat hoc carmen, quo omnes Dinomenis filii nominantur: φημὶ Γέλων', Ἱέρωνα, Πολύζηλον, Θρασύβουλον, παῖδας Δεινομένους, τοὺς τρίποδας θέμενοι. Hippocratem habuisse eum filium, quod vult *Dionysius*, nemo veterum tradidit: et omnino falsum est. Hippocrates enim, cui Gelo successit, fuit Gelae tyrannus, Cleandri frater: quo mortuo cum Gelenses liberis eius Euclidi et Cleandro parere recusarent, Gelo, tanquam illorum

ὁ Δεινομένους, νεωστὶ τὴν Ἱπποκράτους τοῦ ἀδελφοῦ τυραννίδα

Gelo Dinomenis filius, qui nuperrime Hippocratis fratris sui tyranni- *Per. Iul.* 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 262. *V. C. Var.* 264.

illorum causam defendens, bellum aduersus Gelenses mouit, eosque proelio fudit. Victor vero tyrannidem Gelae ipse occupauit, liberis Hippocratis ademtam. Non ita multis post annis orta Syracusis seditione, pulsisque vrbe Gamoris, (quorum et *Dionysius* meminit) Gelo eadem opera et Gamoris patriam restituit, et sibi Syracusarum tyrannidem parauit. Contigisse id videtur circa principium Olympiadis septuagesimae quartae. Nam *Diodorus* auctor est, Gelonem, quum annos septem regnasset, obiisse circa annum tertium Olympiadis septuagesimae quintae. vt falli necesse sit eos, qui potitum Syracusis tradunt Olympiadis septuagesimae secundae anno secundo. Atque hinc apparet, quando legati Romani in Siciliam venere, (venisse autem ait *Dionysius* anno secundo Olympiadis septuagesimae secundae) recens tum potitum *Dionysium* non Syracusis, sed Gela. Neque aliter *Dionysii* verba accipienda. Regnum porro virtute partum tanta prudentia administrauit Gelo hic, vt inter exempla rarae virtutis ac felicitatis, vel cum primis censeatur. Eximie vero nobilitauit eum celeberrima illa victoria aduersus Carthaginienses eodem die parta, quo ad Thermopylas Leonidas cum immortali sua laude Persas occidit. Eo proelio desiderata fuisse ait *Dionysius* Carthaginiensium centum quinquaginta millia. Fuit Gelo Syracusanis vnice carus: vxorem habuit Demaretam, Theronis Acragantinorum tyranni filiam: qui et ipse in vxorem duxit filiam Polyzeli, Gelonis fratris. Hominem exuit sub finem anni tertii (vt diximus) Olympiadis septuagesimae quintae. ita *Diodorus*. Non desunt tamen, qui sub ipsum exitum eiusdem Olympiadis obiisse tradant: ita vt successum ei sit initio Olympiadis septuagesimae sextae. Regnum moriens Hieroni tradidit. is erat fratrum natu maximus. Hic est Hiero, quem tot locis atque adeo tot odis laudat *Pindarus*, subscribente etiam *Plutarcho*. Non ita *Diodorus*: qui Hieronem φιλάργυρον καὶ βίαιον appellat, et τῆς ἁπλότητος καὶ καλοκἀγαθίας τοῦ ἀδελφοῦ ἀλλοτριώτατον. Addit etiam, nihil aeque animos subditorum, cum saepenumero defectionem cogitassent, in officio continuisse, ac fratris optimi memoriam. Sane fuisse eum ciuibus parum gratum, vel ex *Xenophontis* Hierone siue Tyrannico liquet. Poëtices tamen studiosus in primis fuit, et erga poëtas egregie liberalis ac munificus, vt ex

παρειληφὼς, οὐχὶ Διονύσιος ὁ Συρακούσιος, ὡς Λικίννιος

rannidem adeptus fuerat, non Dionysius Syracusanus, sicut scripserunt

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 262. *V.C.* *Var.* 264.

ex *Pindaro* et *Aeliano* intelligitur. Habuit duas vxores: alteram, Anaxilae filiam, Theronis ἀνεψιάν: alteram, Nicoclis Syracusani: ex qua Dinomenem filium sustulit, cuius etiam meminit *Pindarus* variis locis. Fato functus est, quum regnasset annos vndecim: (ita *Diodorus* tradit: *Aristoteles* ait decem:) relicto regni haerede Thrasybulo fratre. quanquam et hic vide *Aristotelem* libro quinto De republica, vbi tyrannidum καταλύσεως varios modos recenset. Polyzelus vero videtur ante Hieronem vita excessisse: et alias parum Hieroni dilectus, vt est apud *Diodorum* in vndecimo. Thrasybulus hic Hierone longe deterior, suis flagitiis regnum amisit, quod virtute partum fratres eius obtinuerant. Pulsus igitur, Locros concessit, vbi quod supererat vitae priuatus egit. Sic libertatem consecuti sunt Syracusani. quam tamen haud longum tempus conseruare potuerunt: orta est enim post sexaginta plus minus annos a morte Thrasybuli, Dionysiorum tyrannis, et postea Agathoclis, delitescente interea Gelonis familia: quae vix post multa secula tandem emersit: quo tempore Hieron Hieroclis filius virtute sua maiorum imperium per tot secula intermortuum recuperauit. Factum id, teste *Pausania*, anno secundo Olympiadis centesimae et vigesimae. De hoc *Iustinus* lib. XXIII. *Post profectionem a Sicilia Pyrrhi, magistratus Hiero creatur: cuius tanta moderatio fuit, vt consentiente omnium ciuitatum fauore dux aduersus Carthagonienses primum, mox rex crearetur. Huius futurae maiestatis ipsa infantis educatio quasi praenuntia fuit: quippe genitus erat patre Hieroclyto,* (legi malim *Hierocle.* ita enim Graeci semper) *nobili viro, cuius origo a Gelo* (legendum *Gelone*) *antiquo Siciliae tyranno manabat: sed maternum illi genus sordidum atque adeo pudibundum fuit.* Atque hic est Hiero amicitia populi Romani ac fide erga eum insignis: de cuius rebus gestis *Polybius*, et *Liuius*, qui Hieronem annos vixisse XC indicat, *Suidas* πλείους τῶν η. Hic etiam est, ad quem idyllium elegantissimum Charitas misit *Theocritus*. *Lucianus* quoque hunc intelligit, quum ita scribit: Ἱέρων δὲ ὁ Συρακουσίων τύραννος, δύο καὶ ἐννενήκοντα ἐτῶν γενόμενος, ἐτελεύτα νοσῶν, βασιλεύσας ἑβδομήκοντα ἔτη, (*Suidas* regnasse ait annos LIII, vt puto verius) ὥσπερ Δημήτριός τε ὁ Καλλισιανὸς (scribe Καλλακτιανὸς) καὶ ἄλλοι λέγουσι. De vtroque Hierone vide *Pausaniam* Ἠλιακῶν lib. II. Quae sequuntur

γέγραφε, καὶ Γέλλιος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, οὐθὲν ἐξητακότες τῶν περὶ τοὺς χρόνους [o] ἀκριβῶς, ὡς αὐτὸ τοὔργον δηλοῖ, ἀλλ' εἰκῇ τὸ προστυχὸν ἀποφαινόμενοι. ἡ μὲν γὰρ εἰς Σικελίαν ἀποδειχθεῖσα πρεσβεία κατὰ τὸν δεύτερον ἐνιαυτὸν τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ δευτέρας ὀλυμπιάδος ἐξέπλευσεν, ἄρχοντος Ἀθήνησιν [p] Ὑβριλίδου, ἑπτακαίδεκα διελθόντων ἐτῶν μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων, ὡς οὗτοί τε καὶ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι. Διονύσιος δὲ ὁ πρεσβύτερος, ὀγδοηκοστῷ καὶ πέμπτῳ μετὰ ταῦτα [q] ἐνιαυτῷ Συρακουσίοις ἐπαναστὰς, κατέσχε τὴν τυραννίδα κατὰ τὸν τρίτον ἐνιαυτὸν τῆς ἐννενηκοστῆς καὶ τρίτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλίου, μετ' Ἀντιγένην. ὀλίγοις μὲν οὖν ἔτεσι διαμαρτεῖν τῶν χρόνων δοίη τις ἂν ἱστορικοῖς ἀνδράσιν ἀρχαίας καὶ πολυετεῖς συντατ-τομένοις πραγματείας· γενεαῖς δὲ δυσὶν ἢ τρισὶν ὅλαις ἀποπλανηθῆναι τῆς ἀληθείας, οὐκ ἂν ἐπιτρέψειεν. ἀλλ'

pserunt Licinius et Gellius et multi alii Romani ſcriptores, nullo modo temporum rationibus accuratius examinatis, vt res ipſa indicat, ſed temere, quicquid in mentem venit, narrantes. Nam decreta in Siciliam legatio, anno ſecundo olympiadis LXXII. eo nauigauit, archonte Athenis Hybrilide, poſt exactos reges anno XVII. vt et iſti et alii fere omnes hiſtorici communi conſenſu ſcribunt. Dionyſius vero ſenior, octogeſimo quinto poſt anno quum inuaſiſſet Syracuſanos, tyrannidem occupauit, anno tertio olympiadis XCIII. archonte Athenis Callia, qui ſucceſſit Antigeni. Certe ferendum eſſet in hiſtoricis, ſi exiguo annorum numero in ipſa temporum ſupputatione fallerentur, praeſertim quum priſcam et multorum annorum hiſtoriam componunt: ſed totis duabus tribuſue aetatibus a veritate aberrare nullus ipſis

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

quuntur in ſuperiori ſtemmate, omnia ex *Liuio* deſumta ſunt. Andronodorus *Polybio* dicitur Ἀνδρανόδωρος, et Ζώϊππος, qui *Liuio* Zoilus. *Caſaub.*

o Ἀκριβῶν] Ἀκριβῶς *Vat.*

p Ὑβιλίδου in *Ed. Steph.*

q Ἔτει *Vat.*

r Μετὰ

ἔοικεν ὁ πρῶτος ἐν ταῖς χρονογραφίαις τοῦτο καταχωρίσας, ᾧ πάντες ἠκολούθησαν οἱ λοιποὶ, τοσοῦτον μόνον ἐν ταῖς ἀρχαίαις εὑρὼν ἀναγραφαῖς, ὅτι πρέσβεις ἀπεστάλησαν ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων εἰς Σικελίαν, σῖτον ὠνησόμενοι, καὶ παρῆσαν ἐκεῖθεν ἄγοντες, ὃν ὁ τύραννος ἔδωκε δωρεάν· οὐκέτι μηδὲν παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐξετάσαι συγγραφέων, ὅστις ἦν τύραννος τότε Σικελίας, ἀβασανίστως δέ πως καὶ κατὰ τὸ προστυχὸν θεῖναι τὸν Διονύσιον.

11. Οἱ μὲν οὖν ἐπὶ Σικελίαν πλέοντες πρέσβεις, χειμῶνι χρησάμενοι κατὰ θάλατταν, καὶ κύκλῳ τὴν νῆσον περιπλεῖν ἀναγκασθέντες, χρόνιοί τε κατήχθησαν πρὸς τὸν τύραννον, καὶ τὴν χειμερινὴν ἐκεῖ διατρίψαντες ὥραν, [r] μετὰ τὸ θέρος ἐπανῆλθον εἰς Ἰταλίαν, πολλὰς κομίζοντες ἀγοράς. οἱ δ' εἰς τὸ Πωμεντῖνον ἀποσταλέντες πεδίον, ὀλίγου μὲν ἐδέησαν ὡς κατάσκοποι πρὸς τῶν Οὐολούσκων ἀναιρεθῆναι, διαβληθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων· χαλεπῶς δὲ πάνυ διὰ τὴν προθυμίαν τῶν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

ipſis permiſerit. At qui primus hoc in ſuos annales retulit, (quem caeteri omnes ſunt ſequuti) hoc ſolum in priſcis annalibus videtur inueniſſe, his conſulibus legatos in Siciliam miſſos, vt frumentum emerent, atque inde, quod tyrannus dono dederat, aduexiſſe: non tamen videtur vlterius Graecorum ſcriptorum hiſtorias ſcrutatus eſſe, quiſnam tunc Siciliae tyrannus eſſet, ſed temere et inconſiderate, prout ei in mentem venit, Dionyſium poſuiſſe.

Legati igitur, qui in Siciliam nauigabant, tempeſtatibus in mari iactati, et coacti circumnauigare inſulam, ſero ad tyrannum peruenerunt, et ibi exacta hyeme, primo vere in Italiam reuerſi, magnam commeatuum copiam aduexerunt. Qui vero in agrum Pomentinum miſſi fuerant, parum abfuit, quin, vt exploratores, a Volſcis interficerentur, falſo delati ab exſulibus Romanis: nam quum aegre admodum ſuorum hoſpitum ſtudio ac

r Μετὰ θέρος *Vat.* Μετὰ agnoſcit etiam *Lapi* verſio. *Gelenius*, cum temporis ſpatium videatur iuſto longius extrahi, maluit κατά. *Sylb.* atque ita legendum exiſtimat *Portus*. niſi θέρος pro ἔαρ accipiendum ſit.

s Καὶ

ἰδίων ξένων, αὐτὰ διασῶσαι τὰ σώματα δυνηθέντες, δίχα τῶν χρημάτων ἀνέστρεψαν εἰς τὴν Ῥώμην ἄπρακτοι. ὅμοια δὲ τούτοις συνέβη παθεῖν καὶ τοῖς εἰς τὴν Ἰταλιῶτιν ἀφικομένοις Κύμην. [s] καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλοὶ Ῥωμαίων διατρίβοντες, οἱ σὺν τῷ βασιλεῖ Ταρκυνίῳ διασωθέντες ἐκ τῆς τελευταίας μάχης φυγάδες, τὸ μὲν πρῶτον ἐξαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ τυράννου τοὺς ἄνδρας ἐπεχείρησαν ἐπὶ θανάτῳ· ἀποτυχόντες δὲ τούτου, [t] ῥύσια κατασχεῖν [u] αὐτὰ τὰ σώματα παρὰ τῆς ἀπεσταλκυίας πόλεως ἠξίουν, ἕως ἀπολάβωσι τὰς ἑαυτῶν οὐσίας, ἃς ἔφασαν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀδίκως δεδημεῦσθαι, καὶ ταύτης ᾤοντο δεῖν τῆς δίκης τὸν τύραννον αὐτοῖς γενέσθαι κριτήν. ὁ δὲ τυραννῶν τότε τῆς Κύμης Ἀριστόδημος ἦν ὁ Ἀριστοκράτους, ἀνὴρ οὐ τῶν ἐπιτυχόντων ἕνεκα γένους, ὃς ἐκαλεῖτο Μαλακὸς ὑπὸ τῶν [x] ἀστῶν, καὶ σὺν χρόνῳ γνωριμωτέραν ἔσχε τοῦ ὀνόματος [y] τὴν ἐπίκλησιν,

ac fauore ipſa corpora ſeruare potuiſſent, pecunia amiſſa et re *Per. Iul.*
infecta Romam redierunt. Idem accidit iis, qui ad Italicas 4224.
Cumas iuerant. Quum enim in hac ciuitate multi Romani de- *Ante Chr.* 490.
gerent, qui cum Tarquinio rege euaſerant, profugerantque ex *Olymp.*
vltimo proelio, primum quidem illos a tyranno ad ſupplicium 72 $\frac{2}{3}$.
depoſcere conati ſunt: ſed quum hoc impetrare non potuiſſent, *Cat.*
poſtularunt, vt ſaltem ſibi liceret eorum corpora pignoris loco *V.C.* 262.
detinere, donec a ciuitate, quae eos miſerat, ſua bona recipe- *Var.*
rent, quae a populo Romano iniuſte publicata dicebant, atque 264.
ipſum tyrannum iſtius ſuae litis iudicem eſſe oportere cenſebant. Tunc autem Cumis tyrannus erat Ariſtodemus Ariſtocratis filius, vir non obſcuri generis, qui a Cumaeis Malacus vocabatur, et temporis progreſſu illa nominis appellatio magis innotuit,

s Καὶ γὰρ αὐτόθι πολλοὶ *Vat.*

t Haec videntur perturbata, et in ſuas ſedes ita ſunt reſtituenda, ῥύσια κατασχεῖν αὐτὰ τὰ σώματα ἠξίουν, ἕως παρὰ τῆς ἀποσταλκυίας πόλεως ἀπολάβωσι τὰς ἑαυτῶν οὐσίας. *Port.*

u Ταῦτα τὰ σώμ. *Vat.*

x Ita in *Cod. Vat.* quod pro vulgato αὐτῶν reſtituit *Sylburgius* ex *Suida* in voce Ἀριστόδημος. Vide *P. Leopardi* Emendationum l. I. c. 18.

y Τὴν κλῆσιν] τὴν ἐπίκλησιν *Vat.*

[z] εἴθ᾽ ὅτι θηλυδρίας ἐγένετο παῖς ὤν, καὶ τὰ γυναιξὶν ἁρμόττοντα ἔπασχεν, ὡς ἱστοροῦσί τινες· εἴθ᾽ ὅτι πρᾶος ἦν φύσει καὶ [a] μαλακὸς εἰς ὀργὴν, ὡς ἕτεροι γράφουσιν. ἀφορμαῖς δὲ τῆς τυραννίδος ὁποίαις ἐχρήσατο, καὶ τίνας ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτὴν ὁδοὺς, καὶ πῶς διώκησε τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν, καταστροφῆς τε ὁποίας ἔτυχεν, οὐκ ἄκαιρον εἶναι δοκῶ, μικρὸν [b] ἐπιστήσαντας τὴν Ῥωμαϊκὴν διήγησιν, κεφαλαιωδῶς διεξελθεῖν.

III. Ἐπὶ τῆς ἑξηκοστῆς καὶ τετάρτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Μιλτιάδου, Κύμην τὴν ἐν Ὀπικοῖς Ἑλληνίδα πόλιν, ἣν Ἐρετριεῖς τε καὶ Χαλκιδεῖς ἔκτισαν, [c] Τυρρηνῶν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον κατοικοῦντες, ἐκεῖθέν θ᾽ ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐξελαθέντες σὺν χρόνῳ, καὶ σὺν αὐτοῖς [d] Ὀμβρικοί τε καὶ Δαύνιοι καὶ συχνοὶ τῶν ἄλ-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

innotuit, ſiue quod puer adhuc effoeminatus eſſet, et muliebria pateretur, vt quidam produnt; ſiue (vt alii ſcribunt) quod miti et minime iracundo eſſet ingenio. Quibus autem tyrannidis occupandae occaſionibus ſit vſus, et qua via ad eam peruenerit, et quomodo ſe in ea geſſerit, et quem vitae exitum habuerit, non intempeſtiuum iudico, intermiſſa paulisper rerum Romanarum narratione, ſummatim percurrere.

Digreſſio de Ariſtodemo Cumarum tyranno.

Olympiade LXIV. archonte Athenis Miltiade, Cumas, Graecam vrbem, in Opicis, ab Eretrienſibus et Chalcidenſibus conditam, Hetruſci, qui circa Ionium ſinum habitabant, inde a Gallis temporis progreſſu pulſi, et vna cum illis Vmbri et Daunii et

Verum κλῆσιν agnoſcit *Suidas.*

z Plutarchus eos grauiter reprehendit, qui putant, Ariſtodemum turpem aliquam ob cauſam mollem fuiſſe vocatum. Nam a barbaris, inquit, Μαλακὸς eſt appellatus, ὅπερ ἐστὶν ἀντίπαις; quia, adoleſcentulus adhuc quum eſſet, virtute et fortitudine celeberrimum nomen apud barbaros ſibi pepererat. *Caſaub.*

a Μαλακὸς πρὸς ὀργὴν *Vat.*

b Ἐπιστήσας *Vat.*

c Τυρρηνῶν οἱ δὲ *Vat.* Τυρρηνῶν τε οἱ malit *Sylb.*

d Vmbros *Ptolemaei* tabulae longe disiungunt a Dauniis. *Sylb.* Verum Vmbros comites ſe adiunxiſſe Etruſcis non mirabimur, ſi meminerimus, tantam fuiſſe tunc temporis aemulationem inter potentiſſimos illos populos, vt, quocunque alter expedi-

λων βαρβάρων, ἐπεχείρησαν ἀνελεῖν, οὐδεμίαν ἔχοντες εἰπεῖν δικαίαν πρόφασιν τοῦ μίσους, ὅτι μὴ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως. ἦν γὰρ ἡ Κύμη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους περιβόητος ἀνὰ τὴν ὅλην Ἰταλίαν, πλούτου τε καὶ δυνάμεως ἕνεκα [e] καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, γῆν τε κατέχουσα τῆς Καμπανῶν πεδιάδος τὴν πολυκαρποτάτην, καὶ λιμένων κρατοῦσα τῶν περὶ Μισηνὸν ἐπικαιροτάτων. τούτοις ἐπιβουλεύσαντες τοῖς ἀγαθοῖς οἱ βάρβαροι, στρατεύουσιν ἐπ' αὐτὴν, πεζοὶ μὲν οὐκ ἐλάττους πεντήκοντα μυριάδων, ἱππεῖς δὲ δυεῖν χιλιάδων ἀποδέοντες εἶναι δισμύριοι. ἐστρατοπεδευκόσι δ' αὐτοῖς οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως τέρας γίνεται θαυμαστὸν, οἷον ἐν οὐδενὶ χρόνῳ μνημονεύεται γενόμενον, οὔτε Ἑλλάδος, οὔτε βαρβάρου γῆς οὐδαμόθι. οἱ παρὰ τὰ στρατόπεδα ῥέοντες αὐτῶν ποταμοὶ, Οὐολτοῦρνος ὄνομα θατέρῳ, τῷ δὲ ἑτέρῳ Γλάνις, ἀφέντες τὰς κατὰ φύσιν ὁδοὺς, ἀνέστρεψαν τὰ νάματα, καὶ μέχρι πολλοῦ διετέλεσαν [f] ἀπὸ τῶν στομίων ἀναχωροῦντες ἐπὶ τὰς πηγάς. τοῦτο καταμαθόντες οἱ

et multi alii barbari, euertere ſunt conati, quum nullam aliam iuſtam odii cauſſam, quam ipſam vrbis felicitatem, afferre poſſent. Cumae enim illis temporibus tota Italia celebres erant, ob diuitias et potentiam et alia bona, quod totius Campani agri fertiliſſimam partem poſſiderent, et opportuniſſimos circa Miſenum portus haberent. Barbari his bonis inſidias ſtruentes, expeditionem contra eam vrbem fecerunt, fere cum quingentis peditum, et decem et octo equitum millibus. Illis autem non procul ab vrbe caſtra habentibus admirandum prodigium apparuit, quale nunquam aut apud Graecos aut barbaros vſpiam accidiſſe memoratur. Nam amnes, qui praeter eorum caſtra fluebant, quorum alter Vulturnus, alter Glanis vocatur, omiſſo naturali curſu aquas retorſerunt, et ab oſtiis ad fontes ſuos recurrerunt, eumque curſum diu tenuerunt. Hac re cognita Cumaei

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 $\frac{2}{3}$. Cat. V. C. 262. Var. 264.

expeditionem ſuſciperet, eodem alter mox ſequeretur. Docet id nos *Strabonis* locus egregius l. V. p. 216. Ed. Pariſ. *Caſ.*

e Καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἕνεκα *Vat.*

f Ἀπὸ τῶν στομάτων *Vat.*

g Τὰ

Κυμαῖοι, τότε ἐθάῤῥησαν ὁμόσε τοῖς βαρβάροις χωρεῖν, ὡς τοῦ δαιμονίου ταπεινὰ μὲν τὰ ἐκείνων μετέωρα θήσοντος, ὑψηλὰ δὲ [g] τὰ δοκοῦντα εἶναι τότε σφῶν ταπεινά. νείμαντες δὲ τὴν ἐν ἀκμῇ δύναμιν ἅπασαν τριχῇ, μιᾷ μὲν τὴν πόλιν ἐφρούρουν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τὰς ναῦς εἶχον ἐν φυλακῇ· τῇ δὲ τρίτῃ, πρὸ τοῦ τείχους ταξάμενοι, τοὺς ἐπιόντας ἐδέχοντο. τούτων ἱππεῖς μὲν ἦσαν ἑξακόσιοι, πεζοὶ δὲ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι· καὶ οὕτως ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὀλίγοι, τὰς τοσαύτας ὑπέστησαν μυριάδας.

IV. Ὡς δὲ κατέμαθον αὐτοὺς οἱ βάρβαροι μάχεσθαι παρεσκευασμένους, ἀλαλάξαντες ἐχώρουν ὁμόσε τὸν βάρβαρον τρόπον, ἄνευ κόσμου, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς ἀναμὶξ, ὡς ἅπαντας ἁρπασόμενοι. ἦν δὲ τὸ πρὸ τῆς πόλεως χωρίον, ἐν ᾧ συνέμισγον ἀλλήλοις, αὐλὼν στενὸς, ὄρεσι καὶ λίμναις περικλειόμενος, τῇ μὲν ἀρετῇ τῶν Κυμαίων σύμμαχος, τῷ δὲ πλήθει τῶν βαρβάρων πολέμιος. ἀνατρεπόμενοι γὰρ ὑπ' ἀλλήλων καὶ συμπατούμενοι, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, μάλιστα δὲ περὶ τὰ

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

Cumaei tunc demum ausi sunt cum barbaris congredi, quod ex hoc prodigio coniicerent deum res hostium elatas depressurum, et suas, quae videbantur humiles, elaturum. Quare, diuisis trifariam totius iuuentutis viribus, partem vnam ad vrbis praesidium, alteram ad nauium custodiam reliquerunt; tertiam pro moenibus instruxerunt, impetum hostium excepturi. atque horum numerus continebat equites DC. peditum vero quatuor millia et quingentos praeterea: et quamuis tam exiguum militum numerum haberent, tamen tot *hostium* millia sustinuerunt.

Vbi vero barbari cognouerunt, eos ad pugnam paratos esse, clamore sublato, vt fert barbarorum mos, eos inuaserunt, nullo seruato ordine, pedites et equites promiscue, quasi eos omnes *primo impetu* essent deleturi. Locus autem, vbi pugnabatur, erat vallis angusta ante vrbem, montibus et paludibus vndique clausa, pro Cumaeorum virtute faciens, et iniqua barbarorum multitudini. Quum enim alii alios euerterent, humique deiicerent et conculcarent, cum multis aliis in locis, tum vero praecipue

g Τὰ δοκοῦντα εἶναι τότε *Vat.* aduerbium vulgatis deest.

τέλματα τῆς λίμνης, οὐδ' εἰς χεῖρας ἐλθόντες τῇ φάλαγγι τῶν Ἑλλήνων, αὐτοὶ δι' αὑτῶν οἱ πλείους διεφθάρησαν· καὶ ὁ μὲν πεζὸς αὐτῶν στρατὸς ὁ πολύς, περὶ ἑαυτῷ σφαλείς, ἔργον δ' οὐδὲν γενναῖον ἀποδειξάμενος, ἄλλος ἄλλῃ διασκεδασθεὶς ἔφυγεν. οἱ δὲ ἱππεῖς συνῆλθον μὲν ὁμόσε, καὶ πολὺν τοῖς Ἕλλησιν οὗτοι παρέσχον πόνον· ἀδύνατοι δ' ὄντες κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους διὰ στενοχωρίαν, [h] καί τι καὶ τοῦ δαιμονίου κεραυνοῖς καὶ ὕδασι καὶ βρονταῖς συναγωνισαμένου τοῖς Ἕλλησι, δείσαντες, εἰς φυγὴν τρέπονται. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πάντες μὲν οἱ τῶν Κυμαίων ἱππεῖς λαμπρῶς ἠγωνίσαντο, καὶ τῆς νίκης οὗτοι μάλιστα ὡμολογοῦντο αἴτιοι γενέσθαι· ὑπὲρ ἅπαντας δὲ τοὺς ἄλλους, Ἀριστόδημος ὁ Μαλακὸς ἐπικαλούμενος· καὶ γὰρ τὸν ἡγεμόνα τῶν πολεμίων οὗτος ἀπέκτεινε μόνος ὑποστάς, καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἀγαθούς. λυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, τὰς χαριστηρίους θυσίας ἀποδόντες οἱ Κυμαῖοι τοῖς θεοῖς, καὶ ταφὰς τῶν

praecipue circa coenum paludis, ne congreſſi quidem cum acie Graecorum plerique eorum a ſuis obtriti interierunt: atque ingens ille eorum peditatus mutua colliſione afflictus, et nullo forti facinore edito, diſſipatus eſt, et alius alio fugit. Equites vero pugnarunt illi quidem, et multum negotii Graecis exhibuerunt: ſed quum non poſſent hoſtes circumdare ob locorum anguſtias, quinetiam ipſo deo fulminibus et imbribus et tonitruis Graecos adiuuante, territi terga verterunt. In eo proelio omnes Cumaeorum equites egregie pugnarunt, atque hi potiſſimum vel omnium confeſſione victoriae auctores fuerunt: ſed inter caeteros Ariſtodemi cognomine Malaci virtus praecipue enituit. etenim ipſe ſolus, impetum ſuſtinens, ducem hoſtium et alios multos ſtrenuoſque viros interfecit. Bello autem confecto, Cumaei, ſacrificio diis pro parta victoria facto, et iis, qui in

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

h Pro Καί τοι ſenſus omnino poſtulat καὶ δὲ, *atque adeo. Sylb.* Καί τι καὶ (*nonnihil etiam*) in *Cod. Vat.* quo modo legendum eſſe animaduerterat *Caſaubonus*, ex aliis *Dionyſii* locis.

i Καὶ

ἀποθανόντων ἐν τῇ μάχῃ λαμπρὰς ποιησάμενοι, περὶ τῶν ἀριστείων, ὅτῳ χρὴ τὸν πρῶτον ἀποδοῦναι στέφανον, εἰς πολλὴν κατέστησαν ἔριν. οἱ μὲν γὰρ ἀκέραιοι κριταὶ τὸν Ἀριστόδημον ἐβούλοντο τιμῆσαι, [i] καὶ ἦν ὁ δῆμος μετ' ἐκείνου· οἱ δὲ δυνατοὶ, τὸν ἱππάρχην Ἱππομέδοντα, καὶ ἡ βουλὴ πᾶσα τούτῳ συνελάμβανεν· ἦν δ' ἀριστοκρατικὴ τότε παρὰ τοῖς Κυμαίοις ἡ πολιτεία, καὶ ὁ δῆμος οὐ πολλῶν τινων κύριος. στάσεως δὲ διὰ ταύτην τὴν ἔριν ἀνισταμένης, δείσαντες οἱ πρεσβύτεροι, μὴ πρὸς ὅπλα καὶ φόνους χωρήσῃ τὸ φιλότιμον, ἔπεισαν ἀμφοτέρας τὰς τάξεις συγχωρῆσαι τὰς ἴσας τιμὰς λαβεῖν ἑκάτερον τῶν ἀνδρῶν. ἀπὸ ταύτης γίνεται τῆς ἀρχῆς δήμου προστάτης ὁ Μαλακὸς Ἀριστόδημος, καὶ λόγου πολιτικοῦ δύναμιν ἀσκήσας ἐξεδημαγώγει τὸ πλῆθος, πολιτεύμασί τε κεχαρισμένοις [k] ἀναλαμβάνων, καὶ τοὺς σφετεριζομένους τὰ κοινὰ τῶν δυνατῶν ἐξελέγχων, καὶ ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων [l] πολλοὺς τῶν πενήτων εὖ ποιῶν. καὶ ἦν τοῖς

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

in pugna ceciderant honorifice sepultis, magna contentione certarunt, cuinam ob rem fortiter gestam prima corona danda esset. Nam sinceri iudices Aristodemum hoc honore dignabantur, et plebs ei fauebat: at potentes ciues Hippomedontem magistrum equitum, et totus senatus huic suffragabatur. Erat autem tunc temporis penes optimates Cumaea respublica, et plebs non multum poterat. Ob hanc igitur contentionem orta seditione, maiores natu, veriti, ne ad arma et caedes ambitio ista progrederetur, persuaserunt vtrique factioni, vt aequos honores capere illis ambobus permitteret. Ob hanc igitur caussam Aristodemus, cognomine Malacus, plebis patronus est factus, qui, quod in ciuili genere dicendi non mediocriter exercitatus esset, concionibus plebem ductabat, eam actionibus popularibus recreans, et proceres, qui publica depeculabantur, arguens, et de suis pecuniis beneficia in multos ciues conferens: quapropter

i Καὶ ἦν ὁ δῆμος ἅπας μετ' ἐκείνου *Vat.*

k Ἀναλαβὼν] Ἀναλαμβάνων *Vat.*

l Πολλοὺς τῶν πολιτῶν] π. τῶν πενήτων *Vat.*

m Εἰκοσῶ

προεστηκόσι τῆς ἀριστοκρατίας διὰ ταῦτα ἐπαχθὴς καὶ φοβερός.

[m] Εἰκοστῷ δὲ ὕστερον ἔτει τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης, ἦλθον ὡς τοὺς Κυμαίους [n] Ἀρικηνῶν πρέσβεις σὺν ἱκετηρίαις, ἀξιοῦντες αὐτοὺς βοηθῆσαι σφίσιν ὑπὸ Τυῤῥηνῶν πολεμουμένοις. μετὰ γὰρ τὰς διαλλαγὰς, ἃς ἐποιήσατο πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ὁ βασιλεὺς τῶν Τυῤῥηνῶν [o] Πορσῖνος, τὸν υἱὸν [p] Ἄῤῥον, δοὺς τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς, ἔπεμψεν, ἰδίαν ἀρχὴν κτήσασθαι βουλόμενον, ὡς ἐν τοῖς πρὸ τούτου δεδήλωκα λόγοις· ὃς ἐπολιόρκει τότε τοὺς Ἀρικηνοὺς καταπεφευγότας εἰς τὸ τεῖχος, καὶ οὐ διὰ μακροῦ λιμῷ τὴν πόλιν αἱρήσειν ᾤετο. ταύτης τῆς πρεσβείας ἀφικομένης, οἱ προεστηκότες τῆς ἀριστοκρατίας μισοῦντες τὸν Ἀριστόδημον, καὶ δεδιότες, [q] μή τι κακὸν ἐργάσηται περὶ τὴν πολιτείαν, κάλλιστον ὑπέλαβον εἰλη- V.

propter primoribus optimatum grauis et formidabilis erat. *Per. Iul.*

Anno autem xx. post pugnam cum barbaris commissam, ad Cumaeos venerunt Aricinorum legati cum supplicum insignibus, opem illorum imploraturi contra Hetruscos, a quibus bello premebantur. Nam Porsena, rex Hetruscorum, post pacem cum populo Romano factam, filium suum Aruntem cum dimidia copiarum parte misit, quia proprium imperium sibi quaerere volebat, sicut supra declaraui: qui Aricinos intra moenia compulsos tunc obsidebat, et se breui vrbem fame expugnaturum sperabat. Quum legatio ista venisset, principes optimatum, Aristodemum odio prosequentes, et veriti, ne quam calamitatem reipublicae afferret, pulcherrimam occasionem se nactos

4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

m Εἰκοστῷ δὲ ὕστερον ἔτει τῆς πρὸς βαρβάρους μάχης] Pugna adversus barbaros pugnata est anno primo Olympiadis sexagesimae quartae: Aruns autem infesto exercitu Ariciam inuasit anno quarto ab exactis regibus, qui erat annus quartus Olympiadis sexagesimae octauae. *Cas.*

n Imo Romanorum, si *Plutarcho* credimus. *Liuio* conuenit cum *Dionysio*. *Cas.*

o Πορσίνας *Vat.*

p Alibi Ἄροντα habemus, vt et Latini *Aruntem*. *Sylb.* Imo et Ἀρόνταν, atque etiam Ἄῤῥοντα, vt in *Cod. Vat.*

q Μή τι κακὸν ἐξεργάσηται *Vat.*

r Ἐπὶ

φέναι καιρὸν, ἐκποδὼν αὐτὸν ποιήσασθαι σὺν εὐσχήμονι προφάσει. πείσαντες δὴ τὸν δῆμον ἀποστεῖλαι Ἀρικηνοῖς δισχιλίους ἄνδρας [r] ἐπὶ συμμαχίᾳ, καὶ στρατηγὸν ἀποδείξαντες τὸν Ἀριστόδημον, ὡς δὴ τὰ πολέμια λαμπρὸν, τὰ μετὰ ταῦτα ἔπραττον, ἐξ ὧν ἢ κατακοπήσεσθαι μαχόμενον ὑπὸ τῶν Τυῤῥηνῶν αὐτὸν ὑπελάμβανον, ἢ κατὰ τὸ πέλαγος διαφθαρήσεσθαι. γενόμενοι γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς κύριοι καταλέξαι τοὺς ἐπὶ τὴν συμμαχίαν ἐξελευσομένους, τῶν μὲν ἐπισήμων καὶ λόγου ἀξίων οὐδένα κατέγραψαν· ἐπιλέξαντες δὲ τοὺς ἀπορωτάτους τε καὶ πονηροτάτους τῶν δημοτικῶν, ἐξ ὧν ἀεί τινας ὑπώπτευον νεωτερισμοὺς, ἐκ τούτων συνεπλήρωσαν τὸν ἀπόστολον· καὶ ναῦς δέκα παλαιὰς κάκιστα πλεούσας καθελκύσαντες, ὧν ἐτριηράρχουν οἱ πενέστατοι Κυμαίων, εἰς ταύτας αὐτοὺς ἀνεβίβασαν, θάνατον ἀπειλήσαντες, ἐάν τις ἀπολειφθῇ τῆς [s] στρατείας.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72⅔. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

ctos arbitrabantur, qua illum per ſpeciem honeſtae cauſſae de medio tollerent. Quum igitur populo perſuaſiſſent, vt auxilio Aricinis duo hominum millia mitteret, et ducem eorum creaſſent Ariſtodemum, quod eſſet rebus bellicis clarus, * poſtea pararunt inſidias homini, per quas ipſum vel ab Hetruſcis in pugna conciſum iri, vel in mari periturum arbitrabantur. Nam a ſenatu accepta poteſtate delectus habendi eorum, qui auxilio mittendi eſſent, nullos nobiles aut memoratu dignos conſcripſerunt: ſed delectis ex plebe pauperrimis ac nequiſſimis quibuſque, quos ſemper ſuſpectos habebant, ne quid rerum nouarum molirentur, ex his claſſem compleuerunt; et decem vetuſtis nauibus et parum idoneis ad nauigandum in mare deductis, quarum praefecti erant Cumaeorum pauperrimus quiſque, in his illos poſuerunt, poenam capitalem minati, ſi quis eam militiam deſeruiſſet.

At

r Ἐπὶ συμμαχίαν] Eadem loquutio reperitur etiam paullo poſt, v. 8. et p. 1323. v. 2. ſed ſcribi etiam poteſt ἐπὶ συμμαχίᾳ, *opis ferendae gratia*, vt alibi ſaepe. *Sylb.*

* Poſt haec egerunt ea, quibus ipſum etc. *Lapus.*

s Στρατιᾶς] Στρατείας *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

t Ἔγγιστα

'Ο δ' Ἀριστόδημος τοσοῦτον εἰπὼν μόνον, ὡς οὐ λέληθεν αὐτὸν ἡ διάνοια τῶν ἐχθρῶν, ὅτι λόγῳ μὲν ἐπὶ συμμαχίαν αὐτὸν ἀποστέλλουσιν, ἔργῳ δ' εἰς προῦπτον ὄλεθρον, δέχεται μὲν τὴν στρατηγίαν, ἀναχθεὶς δὲ ἅμα τοῖς πρέσβεσι τῶν Ἀρικηνῶν διὰ ταχέων, καὶ τὸ μεταξὺ πέλαγος ἐπιπόνως καὶ κινδυνωδῶς διανύσας, ὁρμίζεται κατὰ τοὺς [t] ἔγγιστα τῆς Ἀρικείας αἰγιαλούς· καὶ καταλιπὼν ἐν ταῖς ναυσὶ φυλακὴν ἀποχρῶσαν, ἐν τῇ πρώτῃ [u] νυκτὶ τὴν ἀπὸ θαλάσσης ὁδὸν οὐ πολλὴν οὖσαν διανύσας, ἐπιφαίνεται τοῖς Ἀρικηνοῖς περὶ τὸν ὄρθρον ἀπροσδοκήτως. θέμενος δὲ πλησίον αὐτῶν τὸν χάρακα, καὶ τοὺς καταπεφευγότας εἰς τὰ τείχη πείσας προελθεῖν εἰς ὕπαιθρον, προυκαλεῖτο τοὺς Τυρρηνοὺς εὐθὺς εἰς μάχην. γενομένης δὲ παρατάξεως καὶ ἀγῶνος καρτεροῦ, οἱ μὲν Ἀρικηνοὶ βραχὺν πάνυ διαμείναντες χρόνον, ἐνέκλιναν ἀθρόοι, καὶ γίνεται πάλιν εἰς τὸ τεῖχος αὐτῶν φυγή. ὁ δ' Ἀριστόδημος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν λογάσι Κυμαίων VI.

At Aristodemus haec tantum loquutus, perspectum ac notum esse sibi inimicorum consilium, qui verbis quidem se ad auxilium *Aricinis* ferendum mitterent, re vero ipsa ad manifestum exitium, accepit earum copiarum imperium, et cum Aricinorum legatis celeriter portu soluit, et medium illud maris spatium laboriose et periculose emensus, appulit ad littora Ariciae proxima; et praesidio in nauibus relicto, quantum satis erat ad earum custodiam, * illa eadem nocte confecto terrestri itinere, quod non erat longum, sub diluculum in Aricinorum conspectum ex improuiso venit: castrisque prope illos positis, persuasit iis, qui intra moenia confugerant, vt in campum apertum prodirent, et ita tunc Hetruscis pugnandi copiam fecit. Collatis autem signis acre proelium commissum est, in quo Aricini non diu hostium impetum sustinuerunt, sed omnes inclinarunt, atque iterum intra muros fuga se receperunt. At Aristodemus cum exigua lectorum Cumaeorum manu, qua

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 262. *V.C. Var.* 264.

t Ἔγγιστα τῆς Ἀρικείας *Vat.* articulo carent vulgatae.

* *Al.* prima nocte.

u Τὴν ἀπὸ θαλάσσης ὁδὸν νυκτὶ οὐ πολλ. in *Ed. Steph.* intricato structurae ordine. *Sylb.*

ὀλίγοις οὖσι, πᾶν τὸ τοῦ πολέμου βάρος ὑποστὰς, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν Τυῤῥηνῶν αὐτοχειρίᾳ κτείνας, τρέπει τοὺς ἀλλοφύλους εἰς φυγὴν, καὶ νίκην ἀναιρεῖται πασῶν λαμπροτάτην. διαπραξάμενος δὲ ταῦτα, καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρικηνῶν πολλαῖς δωρεαῖς, ἀπέπλει διὰ ταχέων, αὐτὸς ἄγγελος τοῖς Κυμαίοις τῆς αὐτοῦ νίκης βουλόμενος γενέσθαι. εἵποντο δ' αὐτῷ πολλαὶ πάνυ τῶν Ἀρικηνῶν ὁλκάδες, τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Τυῤῥηνῶν ἄγουσαι. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῆς Κύμης, ὁρμίσας τὰς ναῦς, ἐκκλησίαν τοῦ στρατοῦ ποιεῖται, καὶ πολλὰ μὲν τῶν προεστηκότων τῆς πόλεως κατηγορήσας, πολλοὺς δὲ τῶν ἀνδραγαθησάντων κατὰ τὴν μάχην ἐπαίνους διελθὼν, ἀργύριόν τε [x] διαδοὺς αὐτοῖς κατ' ἄνδρα, καὶ τὰς παρὰ τῶν Ἀρικηνῶν δωρεὰς εἰς κοινὸν [y] πᾶσι προθεὶς, ἠξίου μεμνῆσθαι τῶν εὐεργεσιῶν, [z] ὅταν καταπλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἄν τις αὐτῷ ποτε [a] συμβαίη κίνδυνος ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας, ὡς δύναμις ἑκά-

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

qua ſtipatus erat, totam illius pugnae molem ſuſtinuit, et Hetruſcorum ducem ſua manu interfecit, et gentes exteras ac barbaras in fugam vertit, et maxime inſignem victoriam ex hoſte reportauit. His rebus geſtis, et ab Aricinis multis decoratus muneribus celeriter diſceſſit, quod ipſemet ſuae victoriae nuncium Cumaeis afferre vellet. Eum autem ſequebantur permultae Aricinorum onerariae naues, ſpolia et Hetruſcos captiuos vehentes. Quum autem iam ad Cumas acceſſiſſent, claſſe ad littus appulſa exercitum ad concionem vocauit, et longa oratione in ciuitatis principes et gubernatores inuectus, et multis laudibus eos proſequutus, quorum egregia opera in proelio enituerat, diuiſaque viritim pecunia, et muneribus Aricinorum in medio poſitis, vt omnibus eſſent communia, rogauit eos, vt horum beneficiorum eſſent memores, vbi in patriam rediiſſent, et, ſi quod forte periculum ſibi ab optimatibus aliquando immineret, opem pro viribus vnuſquiſque ferret.

x Διδοὺς] διαδοὺς *Vat.*

y Πᾶσι καταθεὶς *Vat.*

z Ἂν καταπλεύσωσιν *Vat.*

a Syntactica norma pro συμβαίη poſtulat ſubiunctiuum συμβῇ, vel συμβαίνῃ. *Sylb.*

b. Ἀπαγ-

ϛω, βοηθεῖν. ἁπάντων δὲ πολλὰς ὁμολογούντων αὐτῷ χάριτας εἰδέναι, τῆς τ' ἀνελπίϛου σωτηρίας, ἣν δι' ἐκεῖνον ἔσχον, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα οὐ σὺν κεναῖς χερσὶν ἀφίξεως, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς θᾶττον, ἢ τὴν ἐκείνου, προήσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς [b] ἐπαγγελλομένων, ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. καὶ μετὰ τοῦτο καλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ σκηνὴν τοὺς πονηροτάτους ἐξ αὐτῶν, καὶ κατὰ χεῖρα γενναιοτάτους, δωρεῶν τε δόσει καὶ λόγων φιλανθρωπίᾳ, καὶ ταῖς ἅπαντας ἐξαπατώσαις ἐλπίσι διαφθείρας, ἑτοίμους ἔσχε συγκαταλῦσαι τὴν καθεϛῶσαν πολιτείαν.

VII. Οὓς συνεργοὺς καὶ συναγωνιϛὰς λαβὼν, καὶ ἃ δεήσει πράττειν ἑκάϛοις ὑποθέμενος, τοῖς τ' αἰχμαλώτοις, οὓς [c] ἐπηγάγετο, προῖκα δοὺς τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα καὶ τὴν ἐκείνων εὔνοιαν προσλάβῃ, κατέπλει [d] κεκοσμημέναις

ret. Omnibus autem vno ore ſe illi magnam habere gratiam dicentibus, tum ob inſperatam ſalutem, quam eius opera fuerant adepti, tum ob reditum in patriam minime vacuis manibus, et ſuam potius vitam, quam illius ſalutem, hoſtibus ſe prodituros pollicentibus, collaudatis iis, concionem dimiſit. Poſtea in ſuum tentorium vocatos eorum ſceleſtiſſimos quoſque et manu fortiſſimos, largitionibus et humanis alloquiis, et ſpe (quae omnes decipit) corrupit, et paratos habuit ad ſe iuuandum in praeſenti reipublicae ſtatu mutando.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

Quibus aſſumtis ad operae et periculi ſocietatem, et monitis, quid cuique agendum, et captiuis, quos adducebat, libertate gratis data, vt illorum quoque beneuolentiam ſibi conciliaret, inſtructis nauibus

b Ἀπαγγελλομένων in *Ed. Steph.* quod in promittendi ſignificatione vſurpari non ſolet. Eodem errore aliquoties ἀπεκύρωσε pro ἐπεκύρωσε. *Sylb.* Ἐπαγγειλαμένων *Vat.*

c Ὑπηγάγετο] *Gelenius* maluit ἐπηγάγετο, *ſecum adducebat. Sylb.* Ἐπήγετο in *Cod. Vat.*

d Κεκοσμημένος] Ita etiam legiſſe videtur *Lapus*. Κεκοσμημέναις *Vat.* quo modo ſcribendum eſſe monuit *Sylb.* quod ſolenne erat victrices naues coronare, ſicuti et faſces in triumphis coronari ſolitos ſupra docuit auctor p. 351. v. 20.

ταῖς ναυσὶν εἰς τοὺς τῶν Κυμαίων λιμένας. οἱ δὲ τῶν στρατευομένων πατέρες τε καὶ μητέρες, καὶ πᾶσα ἡ ἄλλη συγγένεια, παιδία τε καὶ γαμεταὶ γυναῖκες, ὑπήντων ἐξιοῦσιν αὐτοῖς, μετὰ δακρύων περιπλεκόμενοι καὶ καταφιλοῦντες, καὶ ταῖς ἡδίσταις ἕκαστον ἀνακαλούμενοι προσηγορίαις. καὶ ἡ ἄλλη δὲ πληθὺς ἡ κατὰ τὴν πόλιν ἅπασα, χαρᾷ καὶ κρότῳ δεξιουμένη τὸν ἡγεμόνα, προὔπεμπεν εἰς τὸν οἶκον ἀπιόντα: ἐφ' οἷς οἱ προεστηκότες τῆς πόλεως ἀνιώμενοι, μάλιστα δὲ οἱ τὴν στρατηγίαν αὐτῷ παραδόντες, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὸν ὄλεθρον μηχανησάμενοι, [e] πονηροὺς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος εἶχον διαλογισμούς. ὁ δὲ διαλιπὼν ὀλίγας τινὰς ἡμέρας, ἐν αἷς τὰς εὐχὰς ἀπεδίδου τοῖς θεοῖς καὶ τὰς ὑστεριζούσας ὁλκάδας [f] ἀνεδέχετο, ἐπειδὴ καιρὸς ἦν, ἔφη βούλεσθαι τὰ πραχθέντα κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν βουλὴν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου λάφυρα ἀποδεῖξαι. συνελθόντων δὲ τῶν ἐν τέλει κατὰ πλῆθος εἰς τὸ βουλευτήριον, ὁ μὲν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

nauibus in portus Cumaeos eſt delatus. Tunc militum patres et matres, et reliqui omnes cognati et liberi et vxores, obuiam illis exſcendentibus iuerunt, cum lacrymis eos amplectentes, et oſculantes, et ſuauiſſimis vnumquemque appellationibus ſalutantes. Quinetiam tota reliqua multitudo vrbana, cum gratulatione et plauſu ducem ſalutans, redeuntem domum proſequuta eſt. Quam rem moleſte ferentes ciuitatis primores, praecipue vero illi, qui exercitus imperium ei dederant, et alia in eius perniciem machinati fuerant, male de futuris cogitare coeperunt. Ille vero, intermiſſis paucis quibuſdam diebus, quibus votiua ſacrificia diis perſoluit, et onerarias naues, quae tardiores erant, exſpectauit, poſtquam tempus opportunum iam veniſſe exiſtimauit, dixit, ſe velle in ſenatu res a ſe in proelio geſtas narrare, et praedam eo bello partam oſtendere. Quum autem frequens ſenatus et magiſtratus in curiam conueniſſent, ipſe in medium progreſ-

e Πονηρὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος εἶχον διαλλαγὰς *Vat.*

f Ἐδέχετο] ἀνεδέχετο *Vat.*

g Ἐπι-

ἐδημηγόρει παρελθὼν, καὶ πάντα τὰ γενόμενα κατὰ τὴν μάχην διεξῄει· οἱ δὲ παρασκευασθέντες ὑπ' αὐτοῦ συνεργοὶ τῆς ἐπιθέσεως, ἔχοντες ὑπὸ τοῖς ἱματίοις ξίφη, κατὰ πλῆθος εἰσδραμόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀποσφάττουσιν ἅπαντας τοὺς ἀριστοκρατικούς. φυγὴ δὲ μετὰ τοῦτο τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν, καὶ δρόμος, τῶν μὲν ἐπὶ τὰς οἰκίας, τῶν δ' ἔξω τῆς πόλεως, πλὴν τῶν συνειδότων τὴν ἐπίθεσιν· οὗτοι δὲ τὴν ἄκραν καὶ τὰ νεώρια, καὶ τοὺς ἐρυμνοὺς τόπους τῆς πόλεως κατελάμβανον. τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὶ λύσας ἐκ τῶν δεσμωτηρίων τοὺς [g] ἐπὶ θανάτῳ πολλοὺς ὄντας, καὶ καθοπλίσας ἅμα τοῖς ἄλλοις φίλοις, ἐν οἷς ἦσαν καὶ [h] οἱ τῶν Τυῤῥηνῶν αἰχμάλωτοι, φυλακὴν ἐκ τούτων καθίσταται περὶ τὸ σῶμα. ἡμέρας δὲ γενομένης, συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὴν κατηγορίαν διαθέμενος τῶν φονευθέντων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν, [i] ἐκείνους μὲν ἔφη τετιμωρῆσθαι σὺν δίκῃ,

progreſſus coepit concionari, et ordine narrare, quaecunque *Per. Iul.*
in proelio geſta fuerant. Interim vero illius conſpirationis ſo- 4224.
cii, iam ante ab eo parati, cum ſicis ſub veſte tectis magna *Ante Chr.* 490.
manu in curiam irrumpentes, omnes optimates iugularunt. *Olymp.*
Ac mox omnes e foro diffugere, et currere, alii domum, alii $72\frac{2}{3}$.
extra vrbem, exceptis iis, qui conſpirationis erant conſcii. *Cat.*
Iſti enim et arcem et naualia et munitiones ciuitatis occupa- *V.C.* 262.
runt. Sequenti vero nocte ſolutis ex vinculis, qui capitis rei *Var.*
erant, quorum magnus erat numerus, et armatis illis vna cum 264.
ſuis amicis, inter quos erant et captiui Hetruſci, ex his ſatellitium ad corporis ſui cuſtodiam conſtituit. Quum autem dies illuxiſſet, conuocato ad concionem populo, et longa oratione inuectus in ciues a ſe caeſos, illos quidem ſibi toties inſidiis ab

g Ἐπιθανατίους *Vat.*

h Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Pro οἱ in *Ed. Steph.* vid. quod ſequutus *Gelenius* verterat *Etruſci captiui iuuenes. Sylb.*

i Si codex mendo caret, haec *Dionyſii* verba idem valent, ac ſi dixiſſet: ἐκείνους μὲν ἔφη τετιμωρῆσθαι σὺν δίκῃ ὑφ' αὐτοῦ πολλάκις ἐπιβουλευθέντος ὑπ' αὐτῶν. Sed ſi a vulgata lectione recedere liceret, dicendum potius: ἐκείνους μὲν ἔφη τετιμωρῆσθαι σὺν δίκῃ πολλάκις αὐτῷ ἐπιβουλεύσαντας.

πολλάκις ἐπιβουλευθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν, τοῖς δ᾽ ἄλλοις πολίταις ἐλευθερίαν φέρων παρεῖναι, καὶ ἰσηγορίαν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

VIII. Ταῦτα εἰπών, καὶ θαυμαστῶν ἐμπλήσας ἐλπίδων τοὺς δημοτικοὺς ἅπαντας, [k] δύο τὰ κάκιστα καθίσταται τῶν ἐν ἀνθρώποις πολιτευμάτων, [l] οἷς πᾶσα χρῆται προοιμίοις τυραννὶς, γῆς ἀναδασμὸν καὶ χρεῶν ἄφεσιν· τούτων δὲ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτὸς ἀμφοτέρων ὑπισχνεῖτο ποιήσεσθαι, στρατηγὸς ἀποδειχθεὶς αὐτοκράτωρ, ἕως ἐν ἀσφαλεῖ τὰ κοινὰ γένηται, καὶ δημοκρατικὴν [m] καταστήσωνται πολιτείαν. ἀσμένως δὲ τοῦ δημοτικοῦ καὶ πονηροῦ πλήθους τὴν ἁρπαγὴν τῶν ἀλλοτρίων δεξαμένου, λαβὼν τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν αὐτὸς παρ᾽ ἑαυτοῦ, ἕτερον ἐπιφέρει βούλευμα, δι᾽ οὗ παρακρουσάμενος αὐτοὺς,

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

ab ipſis appetito meritas luiſſe poenas, et ſe caeteris ciuibus iam libertatem et ius aequum et multa alia bona afferre dixit.

Haec loqeutus, et omnibus plebeiis mira ſpe repletis, a duabus longe omnium pulcherrimis actionibus reip. adminiſtrationem orſus eſt, quae ſolent eſſe cuiuslibet tyrannidis primordia, ab agrorum *ſc.* diuiſione et aeris alieni remiſſione. Pollicitus autem eſt, ſe vtriuſque huius rei curam in ſe recepturum, ſi imperator cum abſoluto imperio creatus fuiſſet, donec reſpublica in tuto eſſet, et ſe popularem reipublicae formam conſtituturum. Quum autem plebs et improba multitudo libenter alienorum bonorum rapinam accepiſſet, ipſe, accepto ſummo imperio, aliud a ſe excogitatum conſilium intulit, quo eos decepit, et

Illud vero φέρων bene habet: vtrumque enim apud Graecos receptiſſimum, et ἔφη αὐτὸς φέρων παρεῖναι, et ἔφη αὐτὸν (ſiue ἑαυτὸν) φέρειν παρεῖναι. *Port.*

k Δύο τὰ κάκιστα *Vat.* vulg. τὰ κάλλιστα.

l Eleganter et vere. Scitum illud quoque: πρῶτος κατέλυσε τὸν δῆμον ὁ πρῶτος ἑστιάσας καὶ δεκάσας. *Caſ.*

m Καταστήσων] Forſan rectius καταστήσειν, vt feratur ad verbum ὑπισχνεῖτο et τῷ ποιήσεσθαι reſpondeat. *Sylb.* et *Port.* Καταστήσονται *Vat.* quo modo aut καταστήσωνται legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *donec eſſet in tuto reſp. conſtituerentque popularem ſtatum.*

n Πολι-

ἁπάντων ἀφείλετο τὴν ἐλευθερίαν. σκηψάμενος γὰρ ὑποπτεύειν ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις ἐκ τῶν πλουσίων εἰς τοὺς δημοτικοὺς, διὰ τὸν ἀναδασμὸν τῆς γῆς καὶ τὰς τῶν δανείων ἀφέσεις, ἵνα μὴ γένοιτο πόλεμος ἐμφύλιος, μηδὲ φόνοι πολιτικοὶ, μίαν εὑρίσκειν ἔφη, πρὶν εἰς τὰ δεινὰ ἐλθεῖν, φυλακὴν, εἰ τὰ ὅπλα προενεγκόντες ἐκ τῶν οἰκιῶν ἅπαντες, τοῖς θεοῖς καθιερώσειαν, ἵνα κατὰ τῶν ἔξωθεν ἐπιόντων [n] πολεμίων ἔχοιεν αὐτοῖς, ὅταν ἀνάγκη τις καταλάβῃ, χρῆσθαι, καὶ μὴ καθ' ἑαυτῶν, κεῖσθαι δ' αὐτὰ τέως παρὰ τοῖς θεοῖς ἐν καλῷ. ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἐπείσθησαν, αὐθημερὸν ἁπάντων παρελόμενος Κυμαίων τὰ ὅπλα, καὶ ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἔρευναν ἐποιεῖτο τῶν οἰκιῶν· ἐν αἷς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀποκτείνας τῶν πολιτῶν, ὡς οὐχ [o] ἅπαντα τοῖς θεοῖς ἀποδείξαντας τὰ ὅπλα, μετὰ ταῦτα φυλακαῖς τρισὶ κρατύνεται τὴν τυραννίδα· ὧν ἦν μία μὲν, ἐκ τῶν ῥυπαρωτάτων καὶ πονηροτάτων πολιτῶν, μεθ' ὧν κατέλυσε τὴν ἀριστοκρατικὴν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Car. V.C.* 262. *Var.* 264.

et omnes libertate spoliauit. Simulans enim, se vereri, ne diuites tumultum aliquem excitarent, et in plebem impetum facerent, ob agri diuisionem et aeris alieni remissionem, neue quod ciuile bellum oriretur, aut quae ciuium caedes fierent, vnicam rationem, qua id praecaueri posset, antequam ad ipsa mala esset ventum, se inuenire dixit, si omnes arma ex aedibus prolata diis consecrarent, vt possent illis vti contra externa bella, quae ipsis inferrentur, si qua necessitas vrgeret, non autem contra se ipsos. Interim vero apud ipsos deos recte reponi posse dicebat. Vbi vero hoc quoque illis persuasum est, eodem die omnibus Cumaeis arma abstulit, et sequentibus diebus priuatas aedes scrutabatur, in quibus multos et bonos ciues interfecit, quasi non omnes arma diis indicassent: post haec tribus praesidiis tyrannidem suam firmauit; quorum vnum constabat ex sordidissimis atque scelestissimis ciuibus, quorum ope et auxilio statum reip. quae ab opti-

n Πολέμων] Πολεμίων *Vat.* quo modo *Gelenium* legisse monuit *Sylb.*

o Ἅπαντας] ἅπαντα *Vat.* et *Lapi Codd.* Quod rectius esse existimat *Sylb.* vertendumque: *quasi non omnia arma diis indicassent.*

πολιτείαν· ἑτέρα δ', ἐκ τῶν ἀνοσιωτάτων δούλων, οὓς αὐτὸς ἠλευθέρωσεν, ἀποκτείναντας τοὺς αὑτῶν δεσπότας· τρίτη δὲ, μισθοφόρος ἐκ τῶν ἀγριωτάτων βαρβάρων. οὗτοι δισχιλίων οὐκ ἐλάττους ἦσαν, καὶ τὰ πολέμια [p] μακρῷ τῶν ἄλλων ἀμείνους. ὧν δ' ἀπέκτεινεν ἀνδρῶν τὰς εἰκόνας ἀνελὼν ἐκ παντὸς ἱεροῦ [q] καὶ βεβήλου τόπου, φέρων εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους τὰς ἰδίας ἀντ' ἐκείνων ἀνέστησεν· οἰκίας δ' αὐτῶν καὶ κλήρους καὶ τὴν λοιπὴν ὕπαρξιν ἀναλαβὼν, ἐξελόμενος [r] χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ εἴ τι ἄλλο τυραννίδος ἦν ἄξιον κτῆμα, τὰ λοιπὰ τοῖς συγκατασκευάσασι τὴν ἀρχὴν ἐχαρίσατο· πλείστας δὲ καὶ μεγίστας δωρεὰς τοῖς ἀποκτείνασι τοὺς ἑαυτῶν δεσπότας ἐδίδου· οἱ δ' ἠξίουν ἔτι καὶ γυναιξὶ τῶν δεσποτῶν καὶ θυγατράσι συνοικεῖν.

IX. Γενεὰν δὲ τῶν πεφονευμένων τὴν ἄῤῥενα κατ' ἀρχὰς ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος, ὕστερον εἴτ' ἐκ θεοπροπίου τινὸς, εἴτε καὶ κατὰ τὸν εἰκότα λογισμὸν, οὐ μικρὸν αὐ-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490 *Olymp.* 72 2/3. *Cat* *V.C.* 262. *Var.* 264.

optimatibus regebatur, euertit; alterum ex impiis seruis, quos ipse manumiserat, quod dominos suos interfecissent; tertium, ex mercenariis immanissimis barbaris. Isti non pauciores erant duobus millibus, et re militari longe caeteris praestantiores. Caesorum autem hominum statuis ex omni templo ablatis, et in loca profana delatis, suas in earum locum substituit et erexit: domos vero eorum et praedia et reliquas fortunas occupauit, et exportato inde auro et argento, et si qua alia res tyrannide digna erat, reliqua largitus est iis, quorum opera et auxilio imperium sibi compararat: plurima vero et maxima dona dedit seruis, qui dominos suos interfecerant. at illi petebant etiam eorum filias et vxores in matrimonium.

Caeterum, quum virilem hominum occisorum progeniem principio contemneret, postea tamen, siue aliquo oraculo monitus, siue etiam verisimili aliqua ratione motus, existimans, eam

p Μακρῷ, πολλῷ τῶν ἄλλων] Μακρῷ τῶν ἄλλων *Vat.* atque vel μακρῷ, vel πολλῷ, redundare visum est *Sylburgio.*

q Καὶ εἰς βεβήλους τόπους φέρων, εἰς τοὺς αὐτοὺς] Καὶ βεβήλου τόπου *Vat.*

r χρυσίον καὶ ἀργύριον *Vat.*

* Haud

τῷ δέος [s] ἐπιτρέφεσθαι νομίσας, ἐπεχείρησε μὲν ἐν ἡμέρα μιᾷ πᾶσαν ἀπολέσαι· δεήσει δὲ πολλῇ χρησαμένων ἁπάντων, παρ' οἷς ἔτυχον αἵ τε μητέρες αὐτῶν ᾖσαι, καὶ οἱ παῖδες τρεφόμενοι, χαρίσασθαι αὐτοῖς βουλόμενος καὶ ταύτην τὴν δωρεὰν, θανάτου μὲν ἀπολύει παρὰ γνώμην· φυλακὴν δὲ ποιούμενος αὐτῶν, μή τι συστάντες μετ' ἀλλήλων βουλεύσωνται κατὰ τῆς τυραννίδος, [t] ἀπιέναι πάντας ἐκέλευσεν ἐκ τῆς πόλεως, ἄλλον ἄλλῃ, καὶ δίαιταν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγροῖς, μηθενὸς τῶν προσηκόντων ἐλευθέροις παισὶ μήτε μαθήματος, μήτ' ἐπιτηδεύματος μεταλαμβάνοντας, ἀλλὰ ποιμαίνοντάς τε καὶ τἄλλα τὰ κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἔργα πράττοντας· θάνατον ἀπειλήσας, εἴ τις ἐξ αὐτῶν εὑρεθείη παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν. οἱ δὲ, καταλιπόντες τὰς πατρῴας ἑστίας, ἐν τοῖς ἀγροῖς, ὥσπερ δοῦλοι, διετρέφοντο, τοῖς ἀποκτείνασι τοὺς πατέρας αὐτῶν λατρεύοντες. ἵνα δὲ μηδ' τῶν ἄλλων πολιτῶν ἐν μηθενὶ γένηται μήτε γενναῖον, μήτ' ἀνδρῶδες φρόνημα, πᾶσαν ἐκθηλῦναι ταῖς ἀγωγαῖς τὴν

eam in magnum suum metum ac periculum *ali, conatus est *Per. Iul. 4224.*
vno die totam perdere. Sed deprecantibus hoc omnibus, apud
quos et matres ipsorum erant, et ipsi pueri alebantur, quum *Ante Chr. 490.*
hoc quoque donum illis largiri vellet, illos quidem a mortis *Olymp. 72 2/3.*
periculo praeter suam sententiam liberauit: sed tamen vt sibi
caueret, ne qua conspiratione inter se facta aliquid contra ty- *Cat.*
rannidem molirentur, omnes iussit ex vrbe abire alium alio, et *V. C. 262.*
in agris degere, atque nullis disciplinis, aut studiis, pueros in- *Var.*
genuos decentibus, operam dare, sed pastoralia munia exercere, *264.*
et caetera opera agrestia facere, mortem interminatus, si quis eorum intra moenia deprehensus fuisset. Illi vero, relictis paternis laribus, in agris, vt serui, alebantur, patrum suorum interfectoribus seruientes. Et ne vel in aliorum ciuium quopiam animus aut generosus, aut virilis esset, institutis suis totam vrbanam iuuentu-

* Haud paruum sibi metum nutriri existimans. *Lapus.*

s Ὑποτρέφεσθαι malit *Steph.* Vide *Var. Lect.* ad p. 169. v. 22.

t Ἀπεῖναι pro ἀπιέναι. notatum etiam supra. *Sylb.*

u Ἐξαν-

ἐπιτρεφομένην νεότητα τῆς πόλεως ἐπεβάλετο, ἀνελὼν μὲν τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ἐνοπλίους μελέτας, ἀλλάξας δὲ τὴν δίαιταν, ᾗ πρότερον οἱ παῖδες ἐχρῶντο. κομᾶν τε γὰρ τοὺς ἄῤῥενας, ὥσπερ τὰς παρθένους, ἐκέλευσεν, [u] ξανθιζομένους καὶ βοστρυχιζομένους, καὶ κεκρυφάλοις τὰς πλοκαμίδας ἀναδοῦντας, ἐνδύεσθαί τε ποικίλους καὶ ποδήρεις χιτωνίσκους, καὶ χλανιδίοις ἀμπέχεσθαι λεπτοῖς καὶ μαλακοῖς, καὶ δίαιταν ἔχειν ὑπὸ σκιαῖς· ἠκολούθουν τ' αὐτοῖς [x] εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν ὀρχηστῶν καὶ αὐλητῶν, καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις μουσοκολάκων, παραπορευόμεναι παιδαγωγοὶ γυναῖκες σκιάδια καὶ ῥιπίδας κομίζουσαι, καὶ ἔλουον αὐτοὺς αὐταὶ, κτένας εἰς τὰ βαλανεῖα φέρουσαι, καὶ μύρων ἀλαβάστρους καὶ κάτο-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

iuuentutem, quae alebatur, effoeminare est aggressus, sublatis gymnasiis et armorum exercitationibus, et mutata viuendi ratione, qua pueri prius vtebantur. Iussit enim mares more virginum comam alere, eamque colore flauo inficere, cincinnosque facere, et reticulis capillos religare, et pictis atque talaribus togis indui, et palliolis tenuibus ac mollibus amiciri, et in vmbra degere. eos etiam comitabantur, ad ludum saltatorum et tibicinum et aliarum huiusmodi musicarum illecebrarum, puerorum magistrae mulieres, cum vmbellis et flabellis; et ipsae lauabant eos, allatis ad balnea pectinibus, et vnguentorum alabastris,

u Ἐξανθιζομένους] Ξανθιζομένους a *Dionysio* scriptum fuisse contendit *Steph.* quem videsis *Schediasmatum* l. V. Sched. 27. Huic coniecturae fauet etiam *Portus*, quod ξανθίζεσθαι (auctore *Hesychio*) τὰς τρίχας κοσμεῖσθαι ἢ βλάπτεσθαι (l. βάπτεσθαι) αὐτάς. Interdum tamen (inquit *Portus*) et ἐξανθίζειν et ξανθίζειν pro eodem posita reperias, vt constat ex *Suida*, v. ἐξανθίζω. Verum cum *Athenaeus* l. XII. tradat, quod Cumaei διετέλεσαν χρυσοφοροῦντες καὶ ἀνθιναῖς ἐσθῆσι χρώμενοι, *Idemque* in describendo luxu Iapygum notet, eos στολὰς ἀνθινὰς φορῆσαι, videndum, num ἐξανθίζεσθαι potius sit πάττεσθαι ἄνθεσι, *floribus ac sertis corollisque exornari.* quod est animi mollis indicium, ac conuiuantis habitus. Caue etiam confundas ἀνθίζεσθαι siue ἐξανθίζεσθαι cum ξανθίζεσθαι. *Cas.*

x Εἰς τὰς διδασκαλίας *Vat.*

y Εἶδεν

πτρα. τοιαύτῃ ἀγωγῇ διαφθείρων τοὺς παῖδας, ἕως ἐκπληρώσουσιν εἰκοστὸν ἔτος, τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον εἰς ἄνδρας εἴα τελεῖν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῖς Κυμαίοις ἐνυβρίσας καὶ λωβησάμενος, καὶ οὔτ' ἀσελγείας, οὔτ' ὠμότητος οὐδεμιᾶς ἀποσχόμενος, ὅτε ἀσφαλῶς κατέχειν ὑπελάμβανε τὴν τυραννίδα, γηραιὸς ὢν ἤδη, δίκας ἔτισεν οὐ μεμπτὰς θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, πρόρριζος ἀπολόμενος.

Οἱ δ' ἐπαναστάντες αὐτῷ καὶ τὴν πόλιν ἐλευθερώσαντες ἀπὸ τῆς τυραννίδος, οἱ παῖδες τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν ἦσαν, οὓς κατ' ἀρχὰς πάντας ἀποκτεῖναι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ προελόμενος, ἐπέσχεν, ὥσπερ ἔφην, ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων, οἷς ἔδωκε τὰς μητέρας αὐτῶν, ἐκλιπαρηθείς, καὶ κατ' ἀγροὺς κελεύσας διατρίβειν. ὀλίγοις δ' ἔτεσιν ὕστερον, ἐπειδὴ τὰς κώμας διεξιὼν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν [y] εἶδε νεότητα, δείσας, μὴ συμφρονήσαντες ἐπαναστῶσιν αὐτῷ, φθάσαι διαχειρισάμενος ἅπαντας [z] ἐβουλεύετο, πρὶν αἴσθεσθαί τινά· X.

alabastris, et speculis. Tali educatione corrumpens pueros, donec annum aetatis vigesimum impleuissent ac exegissent, ita demum eos postea inter viros referri patiebatur. Sed quum his aliisque multis modis illusisset et insultasset Cumaeis, et a nullo libidinis aut crudelitatis genere sibi temperasset, quum putaret, suam tyrannidem tutam esse, iam senex graues diis hominibusque poenas dedit, vna cum tota stirpe excisus.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

Qui autem in eum insurrexerunt, et ciuitatem ab eius tyrannide in libertatem vindicarunt, fuere filii ciuium ab ipso caesorum, quos quum olim omnes vno die interficere decreuisset, destitit incoepto (vt dixi) cohibitus precibus suorum satellitum, quibus in matrimonium matres eorum dederat: sed eos in agris vitam degere iusserat. Nam aliquot annis post, dum per pagos iter faceret, conspecta iuuentute multa et valida, veritus, ne facta conspiratione in se insurgerent, eosque praeuenire volens, statuit omnes interficere, antequam id aliquis praesentiret: et adhibitis

y Εἶδεν αὐτῶν νεότητα *Vat.* z Ἐβούλετο *Vat.*

a Λαθόν-

καὶ παραλαβὼν τοὺς φίλους, ἐσκόπει μετ' αὐτῶν, δι' οὗ τρόπου ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα [a] λάθωσιν ἀναιρούμενοι. τοῦτο καταμαθόντες οἱ παῖδες, εἴτε μηνυθὲν ὑπὸ τῶν συνειδότων τινὸς, εἴτ' αὐτοὶ [b] κατὰ τὸν ἐκ τῶν εἰκότων λογισμὸν ὑποτοπήσαντες, φεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη, τὸν γεωργικὸν ἁρπάσαντες σίδηρον. ἧκον δ' αὐτοῖς ἐπίκουροι κατὰ τάχος ἐνδιατρίβοντες ἐν Καπύῃ Κυμαίων φυγάδες, ὧν ἦσαν ἐπιφανέστατοί τε καὶ πλείστους Καμπανῶν ἔχοντες ξένους, οἱ Ἱππομέδοντος παῖδες, τοῦ κατὰ τὸν Τυῤῥηνικὸν ἱππαρχήσαντος πόλεμον, αὐτοί τε ὡπλισμένοι, κἀκείνοις κομίζοντες ὅπλα, Καμπανῶν τε μισθοφόρων καὶ φίλων χεῖρα συγκροτήσαντες οὐκ ὀλίγην. ἐπειδὴ δὲ καθ' ἓν ἅπαντες ἐγένοντο, τοὺς ἀγροὺς τῶν ἐχθρῶν καταθέοντες ἐφόδοις λῃστρικαῖς, ἐλεηλάτουν, καὶ τοὺς δούλους [c] ἀφίστασαν ἀπὸ τῶν δεσποτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν δεσμωτηρίων λύοντες καθώπλιζον, καὶ ὅσα μὴ δύναιντο φέρειν τε καὶ ἄγειν χρήματα καὶ βοσκήματα, [d] τὰ μὲν ἐνε-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

adhibitis in consilium amicis, cum illis consultabat, quanam ratione et facillime et celerrime illi clam de medio tolli possent. Iuuenes, hac re cognita, siue alicuius conscii indicio, siue etiam ipsi per se verisimili aliqua suspicione moti, in montes fugerunt, arreptis armis rusticis. Illisque celeriter auxilio venerunt Cumaci exsules, qui Capuae degebant: inter quos nobilissimi erant, et magnum Campanorum hospitum numerum adducebant, Hippomedontis filii, eius, qui bello Hetrusco magister equitum fuerat, et ipsi armati, et arma illis quoque afferentes, adducentes etiam Campanorum mercede conductorum et amicorum manum non paruam, quam collegerant. Viribus deinde omnibus in vnum collatis, agros hostium incursionibus et latrociniis infestabant ac populabantur, et seruos ad defectionem a dominis faciendam impellebant, eosque abducebant, vinctosque soluebant et armabant, et quascunque pecunias aut pecus agere aut ferre non potuissent, partim cremabant, partim

a Λαθόντες ἀναιρεθήσονται *Vat.*

b Κατὰ τὸν ἑαυτῶν εἰκότα λογισμὸν] Κατὰ τὸν ἐκ τῶν εἰκότων λογισμὸν *Vat.*

c Ἀφίστασαν ἐκ τῶν δεσποτῶν] ἀφ. ἀπὸ τῶν δεσποτῶν *Vat.*

d Τὰ μὲν ἐπίμπρασαν] τὰ μὲν ἐνέπρασαν *Vat.*

e Ὁ μὲν

πίμπρασαν, τὰ δὲ κατέσφαττον. ἀπορουμένῳ δὲ τῷ τυράννῳ, τίνα χρὴ τρόπον αὐτοῖς πολεμεῖν, διὰ τὸ μήτ' ἐκ τοῦ φανεροῦ τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοὺς ποιεῖσθαι, μήτ' ἐν τοῖς αὐτοῖς χρονίζειν τόποις, ἀλλὰ νυκτὶ μὲν εἰς ὄρθρον, ἡμέρᾳ δὲ εἰς νύκτα συμμετρεῖσθαι τὰς ἐφόδους, καὶ πολλάκις ἀποστείλαντι τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῆς χώρας διὰ κενῆς, παραγίνεταί τις ἐξ αὐτῶν, ᾐκισμένος τὸ σῶμα μάστιξιν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν φυγάδων ὡς αὐτόμολος· ὃς ἄδειαν αἰτησάμενος, ὑπέσχετο τῷ τυράννῳ, παραλαβὼν τὴν ἀποσταλησομένην σὺν αὐτῷ δύναμιν, ἄξειν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὴν ἐπιοῦσαν ἔμελλον αὐλίζεσθαι νύκτα οἱ φυγάδες. ᾧ πιστεῦσαι παραχθεὶς ὁ τύραννος αἰτοῦντι οὐθὲν, καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ὅμηρον παρεχομένῳ, πέμπει τοὺς πιστοτάτους τῶν ἡγεμόνων, ἄγοντας ἱππεῖς τε πολλοὺς καὶ τὴν μισθοφόρον δύναμιν, οἷς ἐνετείλατο, μάλιστα μὲν ἅπαντας τοὺς φυγάδας, εἰ δὲ μή γε, ὡς πλείστους ἐξ αὐτῶν, δήσαντας πρὸς αὐτὸν ἄγειν. [e] ὁ μὲν οὖν κατασκευάσας ταῦτα

partim iugulabant. Tunc quum tyrannus animo perplexo esset, et ignoraret, quanam ratione bellum cum ipsis esset gerendum, quod neque aperte illi rem gererent, neque in iisdem locis diutius morarentur, sed modo a nocte ad crepusculum vsque matutinum, modo a matutinis horis vsque ad noctem grassarentur, et ita iter suum metirentur, quumque saepius milites ad agri praesidium et custodiam frustra misisset, quidam ex illis corpore verberibus lacerato ab exsulibus, vt transfuga missus, ad eum venit, qui petita impunitate et fide publica pollicitus est tyranno, si ab eo accepisset copias, quas erat missurus, se deducturum eas in eum locum, in quo sequentem noctem exsules erant acturi. Cuius oratione adductus tyrannus fide illi habita, quod ideo nullum praemium peteret, et se obsidem offerret, misit cum illo fidelissimos duces cum magna equitum et peditum mercede conductorum manu, quibus mandauit disertissimis verbis, vt omnes exsules, sin minus, quamplurimos eorum vinctos ad se adducerent. Ille igitur transfuga, qui haec

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 262. *V.C.* *Var.* 264.

e Ὁ μὲν οὖν κατασκευαστὸς αὐτόμολος. *Vatic.* Vulgatam lectionem agnoscit

αὐτόμολος, κατά τ' ἀτριβεῖς ὁδȣ̀ς καὶ διὰ δρυμῶν ἐρήμων ἦγε τὴν στρατιὰν ταλαιπωρȣ̃σαν δι' ὅλης νυκτὸς, ἐπὶ τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα τῆς πόλεως μέρη.

XI. Οἱ δ' ἀποστάται καὶ φυγάδες ἐν τῷ περὶ Ἄορνον ὄρει πλησίον ὄντι τῆς πόλεως λοχῶντες, ὡς ἔμαθον ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τῆς πόλεως τὴν τȣ̃ τυράννȣ στρατιὰν, συνθήμασι μηνυθεῖσαν ὑπὸ τῶν σκοπῶν, πέμπȣσιν ἐξ αὐτῶν περὶ ἑξήκοντα μάλιστα τȣ̀ς εὐτολμοτάτȣς, διφθέρας ἔχοντας, καὶ [f] φακέλλȣς φρυγάνων κομίζοντας. οὗτοι περὶ λύχνων ἁφὰς, ἄλλοι κατ' ἄλλας πύλας, ὡς χερνῆται, παρεισπεσόντες ἔλαθον· ὡς δ' ἔνδον ἐγένοντο τȣ̃ τείχȣς, ἐξελκύσαντες ἐκ τῶν φακέλλων ἃ κατέκρυπτον ξίφη, καὶ συνελθόντες εἰς τὸν αὐτὸν ἅπαντες τόπον· ἔπειτα ἐκεῖθεν ὁρμήσαντες ἀθρόοι πρὸς τὰς ἐπὶ τὸν Ἄορνον φερȣ́σας πύλας, τȣ́ς τε φύ-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 262. *V. C. Var.* 264.

haec commentus et machinatus fuerat, per tramites minime tritos ac inuios et ſaltus deſertos tota nocte continuato itinere, exercitum magno cum labore duxit ad partes ab vrbe remotiſſimas.

Interea vero fugitiui et exſules, circa montem Auernum vrbi propinquum, in inſidiis deliteſcentes, vbi cognouerunt, tyranni copias ex vrbe exiſſe, ſigno, vt inter eos conuenerat, a ſpeculatoribus dato, miſerunt ex ſuis circiter ſexaginta audaciſſimos, pellibus indutos et faſces ſarmentorum ferentes. Iſti circa *veſpertinum* crepuſculum, alii per alias portas vt operarii clam ſe in vrbem inſinuauerunt: vrbemque ingreſſi, depromtis ſicis, quas in faſcibus occultarant, omnes in eundem locum conuenerunt; deinde ſimul inde conferto agmine cum impetu currentes ad portam, quae ad Auernum montem ducit, et ipſos cuſtodes

agnoſcit *Lapus*, dum vertit: *Haec igitur ſtruens transfuga.*

f Σφακέλλȣς] Φακέλλȣς *Vat.* qua voce vtitur *Thucydides* p. 129. v. 2. *Ed. Oxon.* atque etiam *Dionyſius* ipſe p. 642. iuxta *Ed. Sylb.* Σφάκελος ſane (inquit *Sylb.*) vno λ longe diuerſas ſignificationes habet, nec de σφάκελλος vlla mentio eſt apud Graecos Lexicographos. [Paullo poſt quoque recurrit in vulgatis σφακέλλων, vbi rurſus primam literam detraxi, tametſi Hudſonus ibi nihil e Vaticano annotaſſet.]

g Si

λακας αὐτῶν ἀποκλείουσι κοιμωμένους, καὶ τοὺς σφετέρους, ἅπαντας ἤδη τῷ τείχει πλησίον ὄντας, ἀναπεπταμέναις ταῖς πύλαις ὑποδέχονται, καὶ τοῦτο πράξαντες ἔλαθον. ἔτυχε γὰρ ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἑορτή τις οὖσα δημοτελὴς, καὶ δι' αὐτὴν ἅπας ὁ κατὰ πόλιν ὄχλος ἐν πότοις ὢν καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπαθείαις. [g] τοῦτο παρέσχεν αὐτοῖς κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἁπάσας διελθεῖν τὰς ἐπὶ τὴν τυραννικὴν [h] ἑστίαν φερούσας ὁδούς· καὶ οὐδὲ περὶ ταῖς θύραις πολλήν τινα καὶ ἐγρηγορυῖαν εὗρον φυλακὴν, ἀλλὰ κἀνταῦθα τοὺς μὲν ἤδη καθεύδοντας, τοὺς δὲ μεθύοντας ἀποσφάξαντες δίχα πόνου, καὶ κατὰ πλῆθος εἰς τὴν οἰκίαν ὠσάμενοι, τοὺς μὲν ἄλλους σύμπαντας, οὔτε τῶν σωμάτων [i] ἔτι κρατοῦντας, οὔτε τῶν φρενῶν, [k] διὰ τὸν οἶνον, προβάτων δίκην κατέσφαξαν· τὸν δ' Ἀριστόδημον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τὴν ἄλλην συγγέ-

custodes sopitos interfecerunt, et omnes suos iam muris propin- *Per. Iul.*
quos apertis portis in vrbem receperunt, idque sentiente nemi- 4224.
ne. Forte enim illa nocte celebrabatur festum quoddam pu- *Ante*
blicum: et ob id tota vrbana multitudo vacabat potationibus et *Chr.* 490.
aliis hilaritatibus; quod praebuit illis facultatem, sine vllo metu *Olymp.*
ac periculo, omnes vias, quae ad tyranni regiam ferebant, trans- 72 2/3.
eundi: et ne circa fores quidem magnam vigilum custodiam *Cat.*
inuenerunt, sed hic quoque alios iam sopitos, alios ebrios sine *V.C.* 262.
magno negotio trucidarunt, et vno agmine in tyranni aede *Var.*
facta irruptione, reliquos omnes, nec corporis, nec mentis, prae 264.
vino amplius compotes, instar pecudum iugularunt. Ipsum
vero Aristodemum, eiusque liberos, et reliquos cognatos com-
prehensos,

g Si τοῦτο in τότε vertas, idque in praecedens comma transferas, structura et sententia constabunt melius. *Sylb.*

h Εὐεστίαν non reperio apud Lexicographos. in superioribus aliquoties habuimus ἐφέστιον, quod Glossaria interpretantur *domicilium. Sylb.* Οἰκίαν in *Cod. Vat.* nec aliter forsan *Lapus*, dum vertit: *tyranni eam domum.* Adeo vt, cum suspecta sit vox εὐεστία, legendum vel οἰκίαν, vel (cum *Sylb.* et *Porto*) ἐφέστιον, aut ἑστίαν.

i Ἔτι καρτεροὺς ὄντας *Vat.*

k Διὰ τὴν οἶνον] διὰ τὸν οἶνον *Vat.*

l Ἀτ...

νειαν συλλαβόντες, ἄχρι πολλῆς νυκτὸς αἰκιζόμενοί τε καὶ στρεβλοῦντες, καὶ πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, λυμαινόμενοι κακοῖς, ἀπέκτειναν. ἀνελόντες δὲ τὴν τυραννικὴν οἰκίαν πρόῤῥιζον, ὡς μήτε παιδία, μήτε γυναῖκας, μήτε συγγένειαν μηθενὸς αὐτῶν καταλιπεῖν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς ἅπαντας ἐξερευνησάμενοι τοὺς συνεργοὺς τῆς τυραννίδος, ἡμέρας γενομένης προῆλθον εἰς τὴν ἀγοράν. ἔπειτα συγκαλέσαντες τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἀποτίθενται τὰ ὅπλα, καὶ τὴν πάτριον καθίστανται πολιτείαν.

XII. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἀριστόδημον ἔτος ὁμοῦ τεσσαρεσκαιδέκατον ἤδη τυραννοῦντα Κύμης, οἱ σὺν Ταρκυνίῳ φυγάδες καθιστάμενοι, τὴν κατὰ τῆς πατρίδος ἐβούλοντο συντελέσασθαι δίκην. οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων τέως μὲν ἀντέλεγον, ὡς οὔτ' ἐπὶ τοῦτον ἥκοντες τὸν ἀγῶνα, οὔτ' ἐξουσίαν ἔχοντες, ἣν οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ἡ βουλή, περὶ τῆς πόλεως [1] ἀπολογεῖσθαι [δίκην.] ὡς δ' οὐθὲν ἐπέραινον, ἀλλ' ἐγκεκλικότα τὸν τύραννον ἑώρων ἐπὶ θάτερα μέρη, διὰ τὰς σπουδὰς καὶ παρακλήσεις

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* V.C. 261. *Var.* 263.

prehensos, vsque ad multam noctem verberibus laceratos et tortos, et omnem (vt ita dicam) cruciatuum generibus affectos, interfecerunt. Atque tota tyranni familia ac stirpe radicitus excisa, ita vt neque filios, neque vxores, neque vllos eorum cognatos relinquerent; et per totam noctem scrutati omnes, qui eum in tyrannide occupanda adiuuerant, simulatque dies illuxit, in forum progressi sunt. Deinde, conuocato ad concionem populo, arma deposuerunt, et rempublicam in *pristinum ac* patrium statum restituerunt.

Quum igitur ad hunc Aristodemum, qui annum iam ferme XIV. tyrannidem Cumis obtinebat, exsules, Tarquinii socii, venissent, iudicium contra patriam petebant: at Romanorum legati aliquamdiu restiterunt, vt qui nec ad hoc iudicium venissent, nec potestatem agendae caussae publicae vllam haberent, quam a senatu non accepissent. Sed quum nihil proficerent, et viderent, tyrannum in alteram partem propensiorem esse ob studium

1 Ἀπολογήσασθαι *Vat.*

* Vades-

τῶν φυγάδων, αἰτησάμενοι χρόνον εἰς ἀπολογίαν, καὶ διεγγυήσαντες τὰ σώματα χρημάτων, ἐν τῷ διὰ μέσου τῆς δίκης, οὐθενὸς ἔτι φυλάττοντος αὐτοὺς, ἀποδράσαντες ᾤχοντο. θεράποντας δ' αὐτῶν καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ ἐπὶ τῇ σιτωνίᾳ κομισθέντα χρήματα ὁ τύραννος κατέσχε. ταύταις μὲν οὖν ταῖς πρεσβείαις τοιαῦτα παθούσαις, ἀπράκτοις ἀναστρέψαι συνέβη. ἐκ δὲ τῶν ἐν Τυῤῥηνίᾳ πόλεων οἱ πεμφθέντες κέγχρους τε καὶ ζέας συνωνησάμενοι, ταῖς ποταμηγοῖς σκάφαις συγκατεκόμισαν εἰς τὴν πόλιν. αὕτη βραχύν τινα χρόνον ἡ ἀγορὰ Ῥωμαίους διέθρεψεν· ἔπειτα ἐξαναλωθεῖσα, εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορίας κατέστησεν αὐτούς. ἦν δ' οὐθὲν εἶδος ἀναγκαίας τροφῆς, ὃ οὐκ ἐπείραζον ἔτι· συνέβαινέ τ' οὐκ ὀλίγοις αὐτῶν, τὰ μὲν διὰ τὴν σπάνιν, τὰ δὲ διὰ τὴν ἀτοπίαν τῆς οὐκ εἰωθυίας ἐδωδῆς, τοῖς μὲν ἀῤῥώστως διακεῖσθαι τὰ σώματα, τοῖς δὲ παρημελημένως διὰ τὴν πενίαν, καὶ παντάπασιν ἀδυνάτως. ὡς δὲ τοῦτο ἔγνωσαν οἱ νεωστὶ κεκρατημένοι τῷ πολέμῳ

ſtudium et preces exſulum, petito temporis ſpatio ad dicendam *Per. Iul.*
cauſſam, * et pecuniis pro vadimonio promiſſis, ſi id deſererent, 4223.
pendente adhuc cauſſa, nullo amplius eos obſeruante aufuge- *Ante Chr.* 491.
runt. Horum vero famulos et iumenta et pecunias coëmendi *Olymp.*
frumenti cauſſa allatas tyrannus retinuit. His igitur legationi- 72 ½.
bus contigit, vt tales iniurias paſſae re infecta domum redirent. *Cat.*
Sed qui miſſi fuerant in Hetruriam, milium et far, ab eius re- *V.C.* 261.
gionis populis coëmtum, fluuialibus ratibus in vrbem compor- *Var.*
tarunt. Ille commeatus Romanos exiguum temporis ſpatium 263.
ſuſtentauit: ſed poſtea hoc abſumto ad eandem inopiam, qua ante laborabant, redacti ſunt. Nullum autem cibi genus intentatum reliquerunt, ad quod neceſſitas ſolet homines adigere: acciditque multis eorum, tum ob rerum penuriam, tum ob inſolentiam inſueti cibi, vt alii quidem male affecti eſſent corporibus, alii vero ob inopiam neglecti prorſus inualidi eſſent. Qua re cognita, Volſci, nuper bello deuicti, ſe inuicem occultis

* Vadeſque corporum exponentes pecunias. *Lapus.* Et vadatis pecuniis. *Sylb.*

Οὐολοῦσκοι, πρεσβειῶν ἀποῤῥήτων [m] διαποστολαῖς ἐνῆγον ἀλλήλους εἰς τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὡς ἀδυνάτων ἐσομένων, εἴ τις αὐτοῖς ἐπίθοιτο κεκακωμένοις πολέμῳ τε καὶ λιμῷ, ἀντέχειν. θεῶν δέ τις εὔνοια, οἷς φροντὶς ἦν μὴ περιϊδεῖν ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς Ῥωμαίους γενομένους, ἐκφανέστατα καὶ τότε τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἀπεδείξατο. τοσοῦτος γάρ τις ἄφνω εἰς τὰς πόλεις τῶν Οὐολούσκων [n] φθόρος λοιμικὸς [o] ἐνέσκηψεν, ὅσος ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τόπῳ μνημονεύεται γενόμενος, οὔτε βαρβάρου γῆς, οὔθ' Ἑλλάδος, πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τύχην καὶ φύσιν ἐῤῥωμένων τε καὶ ἀσθενῶν σωμάτων ὁμοίως διεργαζόμενος. ἐδήλωσε δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς [p] πόλις ἐπιφανὴς τῶν Οὐολούσκων, [q] Οὐέλιτρα ὄνομα αὐτῇ, μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος οὖσα τέως· ἧς ὁ λοιμὸς μίαν ὑπελείπετο

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *U.C. Cat.* 261. *Var.* 263.

occultis legationibus ad bellum contra Romanos ſolicitabant, rati, ſi quis eos bello et fame vexatos adoriretur, fore, vt illi hoſtibus reſiſtere non poſſent. Sed diuina prouidentia, cui curae erat non pati populum Romanum in hoſtium poteſtatem venire, tunc quoque manifeſtiſſime vim ſuam demonſtrauit. Tanta enim peſtilentia repente Volſcorum vrbes inuaſit, quantam nuſquam, vel apud Graecos, vel apud barbaros, accidiſſe memoriae proditum eſt; quippe quod nulli aetati, nulli conditioni, nulli ſexui parceret, ſed aeque valida atque inualida corpora conficeret. Cuius ingentis cladis magnitudo ſatis cognoſci poteſt ex inſigni Volſcorum vrbe, cui nomen erat Velitrae, quae tunc ampla et frequens erat; cuius tantam incolarum multi-

m Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* quod probauit *Sylb.* quia διαποστέλλειν ita dicitur, vt διαφιέναι et conſimilia. Δι' ἀποστολῆς in *Ed. Steph.* quam ſcripturam nequaquam mutandam eſſe cenſuit *Port.*

n φθόρος ὁ λοιμικὸς *Vat.* duo poſtrema vocabula vulgatis deſunt.

o Illa ἐνέσκηψεν et οὔθ' Ἑλλάδος v. 9. et mox τε poſt ἐῤῥωμένων deſunt in *Ed. Steph.* agnoſcunt tamen *Ven. Vat. Lapi Codd.* et poſtulat ipſa ſententia.

p deſideratur in *Cod. Vat.* articulus ἡ, in vulgatis h. l. redundans.

q Οὐέντρα in *Ed. Steph.* ſed Οὐέλιτρα ſcribendum eſſe cum *Interpretibus* conſtat ex iis, quae *Auctor* ſupra retulit, p. 174. v. 15. et p. 358. v. 42. Βέλιτρα dicitur *Stephano Byzant.*

r Abeſt

μοῖραν ἐκ τῶν δέκα, τὰς δ' ἄλλας ὑπολαβὼν ἀπήνεγκε. [r] τελευτῶντες οὖν ὅσοι περιῆσαν ἐκ τῆς συμφορᾶς, πρεσβευσάμενοι, Ῥωμαίοις ἔφρασαν τὴν ἐρημίαν, καὶ παρέδοσαν τὴν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ πρότερον ἐποίκους ἐκ τῆς Ῥώμης εἰληφότες· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ τὸ δεύτερον [τοὺς] κληρούχους παρ' αὐτῶν ᾔτουν.

Ταῦτα τοῖς Ῥωμαίοις μαθοῦσι τῆς μὲν συμφορᾶς XIII. οἶκτος εἰσῄει· καὶ [s] οὐ δεῖν ᾤοντο τοῖς ἐχθροῖς ἐπὶ τοιαύταις τύχαις μνησικακεῖν, ὡς ἱκανὰς δεδωκόσι τοῖς θεοῖς ὑπὲρ σφῶν δίκας ἀνθ' ὧν ἔμελλον δράσειν. [t] Οὐελίτρας δὲ παραλαμβάνειν ἐδόκει κληρούχων ἀποστολῇ οὐκ ὀλίγων, πολλὰ τὰ συμφέροντα ἐκ τοῦ πράγματος ἐπιλογιζομένοις. τό τε γὰρ χωρίον ἱκανὸν εἶναι ἐφαίνετο, φυλακῇ ἀξιοχρέῳ καταληφθὲν, οἷς ἂν νεωτερίζειν ἢ παρακινεῖν τι βουλομένοις ᾖ, μέγα κώλυμα καὶ ἐμπό-

multitudinem pestis exhausit, vt de decem partibus vnam tantum reliquerit, caeteras vero corripuerit et absumserit. Qui vero tandem incolumes ex ea clade superfuere, * legatis *in hoc* missis, Romanis suam desolationem indicarunt, et vrbem illis dediderunt. Quia autem etiam ante colonos Roma missos acceperant, ideo nouos colonos sorte delectos ab illis petebant.

Per. Jul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *U.C.* 261. *Var.* 263.

Hac re cognita, Romanos eorum calamitatis miseratio subiit: nec censuerunt in tam afflicta fortuna reminiscendas *et persequendas* hostium iniurias, quasi satis poenarum diis, pro scelere *contra populum Romanum* cogitato, dedissent. Velitras autem ipsis recipere placuit, misso non paruo colonorum numero, quia multa commoda inde prouentura secum ipsi reputabant. Nam et ipse locus idoneus videbatur, si satis firmo praesidio occupatus fuisset, ad magnum impedimentum afferendum illis, qui aliquid rerum nouarum moliri, aut aliquos motus excitare voluis-

Coloni emissi.

r Abest a *Vat.* καὶ, quod h. l. in vulgatis redundat, perperam e fine vocabuli ἀπήνεγκε iteratum.

* Πρεσβευσάμενοι Ῥωμαίοις, ἔφρ. *missis ad Romanos legatis, suum* etc. legit et interpretatur *Port.*

s Οὐδὲν ᾤοντο habet *Cod. Ven.*

t Οὐέιτρας perperam in *Ed. Steph.*

διον εἶναι· ἥ τ' ἀπορία τῆς τροφῆς ἡ κατέχουσα τὴν πόλιν, οὐ παρ' ὀλίγον μετριωτέρα γενήσεσθαι ὑπωπτεύετο, εἰ μετασταίη τις ἐξ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πλήθους μοῖρα ἀξιόλογος. μάλιστα δὲ ἡ στάσις ἀναῤῥιπιζομένη, πρὶν ἢ [u] πεπαῦσθαι καλῶς ἔτι τὴν προτέραν, ἐνῆγεν αὐτοὺς ψηφίζεσθαι τὸν ἀπόστολον. πάλιν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον, ὁ δῆμος ἠρεθίζετο, καὶ δι' ὀργῆς εἶχε τοὺς πατρικίους· πολλοί τε καὶ χαλεποὶ κατ' αὐτῶν [x] ἐγίνοντο λόγοι, τῶν μὲν ὀλιγωρίαν ἐγκαλούντων καὶ ῥαθυμίαν, ὅτι οὐκ ἐκ πολλοῦ προείδοντο τὴν ἐσομένην τοῦ σίτου σπάνιν, καὶ προεμηχανήσαντο τὰ πρὸς τὴν συμφορὰν ἀλεξήματα· τῶν δ' ἐξ ἐπιβουλῆς ὑπ' αὐτῶν γεγονέναι σιτοδείαν ἀποφαινόντων, δι' ὀργήν τε καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ κακῶσαι τὸ δημοτικὸν, ἀναμνήσει [y] τῆς ἀποστασίας. διὰ ταύτας μὲν δὴ τὰς αἰτίας [z] ἡ τῶν κληρούχων ἀποστολὴ ταχεῖα ἐγίνετο, τριῶν ἀποδειχθέντων ἀνδρῶν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἡγεμόνων. τῷ δήμῳ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν [a] ἄσμενον ἦν τὸ τοὺς κληρούχους διαλαγχάνειν, ὡς λιμοῦ

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Var. 263.

voluissent: et ipsam alimentorum penuriam, qua respublica premebatur, multo leuiorem fore arbitrabantur, si ex vrbe plebis pars aliqua non contemnenda migraret. Praecipue vero seditio noua, quae excitabatur, priore nondum satis bene exstincta, impulit eos, vt nouam coloniam mittere decernerent. Iterum enim, vt et ante, plebs concitabatur, et patriciis erat insensa: multaque in eos et grauia conuicia iactabantur, aliis incuriam eorum et negligentiam incusantibus, quod non multo ante praeuidissent fore annonae inopiam, neque aduersus eam calamitatem aliqua remedia ante excogitassent *ac praeparassent;* aliis aperte dicentibus, eos per insidias et consulto annonae caritatis auctores esse, quod irati essent, cuperentque plebem vexare, a qua se desertos recordarentur. Ob has igitur caussas ocius colonia decreta est, triumuiris ad eam deducendam a senatu creatis. Plebi autem principio quidem gratum erat, aliquos sorte delectos in

u Πεπαῦσθαι] Πεπαῦσθαι *Vat.*
x Ἐγένοντο] Ἐγίνοντο *Vat.* Ἐλέγοντο malit *Sylb.*
y Τῆς ἀποστάσεως *Vat.*
z Ἡ τῶν κληρούχων *Vat.* vulgatae carent articulo.
a Ἀσμένῳ τοὺς *Vat.*

b Πόλει]

τε ἀπαλλαχθησομένῳ καὶ χώραν οἰκήσοντι εὐδαίμονα· ἔπειτα ἐνθυμȣμένῳ τὸν λοιμὸν, ὃς ἐν τῇ μελλȣ́σῃ αὐτὸν ὑποδέχεσθαι [b] πολὺς γενόμενος, τȣ̀ς τ' οἰκήτορας διεφθάρκει, καὶ δέος παρεῖχε, μὴ καὶ τȣ̀ς ἐποίκȣς τὸ αὐτὸ ἐργάσηται, μεθίςατο κατὰ μικρὸν εἰς τἀναντία ἡ γνώμη· ὥςτ' ȣ̓ πολλοί τινες ἐφάνησαν οἱ μετέχειν βȣλόμενοι τῆς ἀποικίας, ἀλλὰ πολὺ ἐλάττȣς, ὧν ἡ βȣλὴ ἐψηφίσατο. καὶ ȣ̔͂τοι δ' ἤδη σφῶν αὐτῶν κατεγνώκεσαν, ὡς κακῶς βεβȣλευμένων, καὶ ὑπανεδύοντο τὴν ἔξοδον. [c] κατελήφθη μέντοι τȣ̃το τὸ μέρος, καὶ τὸ ἄλλο τὸ μὴ ἑκȣσίως [d] συναράμενον τῆς ἐξόδȣ, ψηφισαμένης τῆς βȣλῆς ἐξ ἁπάντων γενέσθαι Ῥωμαίων κλήρῳ τὴν ἔξοδον, κατα δὲ τῶν λαχόντων, εἰ μὴ ἐξίοιεν, χαλεπὰς καὶ ἀπαραιτήτȣς θεμένης ζημίας. ȣ̔͂τός τε δὴ ὁ ςόλος [e] εὐπρεπεῖ ἀνάγκῃ εἰς Οὐελίτρας καταλη-

in coloniam mitti, quod ſe fame liberatum iri, et regionem fer- *Per. Iul.*
tilem ſe habitaturam ſperaret. Deinde vero conſiderans peſtem, 4223.
quae in vrbe ſibi deſtinata graſſata fuerat, et quae incolas ab- *Ante Chr.* 491.
ſumſerat, nouoſque colonos eodem modo tractatura videbatur, *Olymp.*
ſententiam paullatim mutare coepit; ita vt non multi eſſent, 72 ½.
qui nomina dare, et in numerum nouorum colonorum referri *Cat.*
vellent, ſed multo pauciores, quam ipſe ſenatus decreuerat. *V. C.* 261.
atque hos ipſos iam ſui conſilii poenitebat, quod male ſibi con- *Var.*
ſuluiſſent: nec exire volebant, ſed tergiuerſabantur. Haec igi- 263.
tur pars domi relicta eſt, et alii, quotquot in coloniam lubenter non proficiſcebantur: facto poſtea ſenatusconſulto, vt ex omni ciuium Romanorum numero coloni ſorte delecti deducerentur, et grauiſſima atque inexorabili poena propoſita iis, in quos ſors cecidiſſet, ſi eo ire recuſaſſent. ita demum et egregia iſta colonia neceſſitate coacta Velitras eſt

b Πόλει] Πολὺς *Vat.*

c Κατελείφθη] Κατελήφθη μέντοι *Vat.*

d Ita lego: συναράμενον τῆς ἐξόδȣ. ψηφισαμένης δὲ τῆς βȣλῆς, et mox: ȣ̔͂τός τε δὴ ὁ ςόλος εὐπρεπὴς ἀνάγκῃ καταληφθεὶς εἰς Οὐελίτρας ἀπεςάλη etc. alioqui oratio imperfecta videbitur et ἀνακόλȣθος. *Port.*

e Εὐπρεπὴς agnoſcit etiam *Gelenius*, praeterit *Lapus.* Si quis aptius

φθεὶς ἀπεστάλη· καὶ ἕτερος αὖθις ἐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον εἰς Νώρβαν πόλιν, ἣ ἐστι τῆ Λατίνων ἔθνες ἐκ ἀφανής.

XIV. Ἐγένετο δ' ἐδὲν τῶν ἐκ λογισμῆ τοῖς πατρικίοις, κατὰ γῆν τὴν ἐλπίδα τῆ λωφήσειν τὴν στάσιν· [f] ἀλλ' οἱ περιλειφθέντες ἔτι χείρες ταῖς ὀργαῖς ἦσαν, καὶ πολλῇ τῇ καταβοῇ τῶν βελευτῶν ἐχρῶντο, κατά τε συστροφὰς καὶ ἑταιρίας, ὀλίγοι μὲν συνιόντες τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἀθρόοι, συντονωτέρας ἤδη γενομένης τῆς ἀπορίας· καὶ συνδραμόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, τὲς δημάρχες ἐβόων. συναχθείσης δ' ὑπ' αὐτῶν ἐκκλησίας, παρελθὼν [g] Σπόριος Ἰκίλιος, ὃς ἦν τῆ ἀρχείε τότε ἡγεμὼν, αὐτός τε πολὺς ἐρρει κατὰ τῆς βελῆς, αὔξων, ὡς μάλιστα ἐνῆν, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον, καὶ τὲς ἄλλες ἠξίε λέγειν, ἃ φρονῆσιν, εἰς τὸ κοινὸν, μάλιστα δὲ τὸν Σικίννιον

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

est missa; et alia noua paucis post diebus deducta est Norbam, Latini nominis vrbem non ignobilem.

Intestina seditio recrudescit.

Fefellit tamen sua spes patricios, quod ad seditionem attinet, quam sopitum iri sperabant, nec quidquam eorum, quae cogitarant, ipsis successit: nam reliqui plebeii multo grauius irascebantur, et patres valde incusabant, et per coetus et sodalitia, paucis primum coëuntibus, mox gregatim, inopia grauius eos iam vrgente: concursuque in comitium facto, tribunos plebis vocabant. Coacta deinde ab illis concione, progressus Sp. Icilius, qui tunc tribunorum collegii princeps erat, et ipse vehementer in senatum inuectus est, in quantam maxime fieri poterat inuidiam eum rapiens, et alios iussit coram populo suam mentem aperire, praecipue vero Sicinnium et Bru-

aptius legi putet εὐτρεπὴς, suo fruatur iudicio. Sed quid si legas εὐπρεπεῖ ἀνάγκη καταληφθεὶς. *Sylb.* Postremam hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.* probatque *Portus.*

f Ἄλλοι περιλειφθέντες *Vat.*

g Σικίννιος] Legendum Σπόριος Ἰκίλιος. nam Sicinnius alius est, vt cum e superioribus est manifestum, tum e sequentibus. atque adeo idem iste Sicinnius non tribunus hoc anno fuit, sed aedilis, vt ex v. 13. satis euidenter perspicitur. *Sylb.* Ita quidem, vt visum est *Sylburgio*, vel Γάιος Ἰκίλιος scribendum censet *Port.*

καὶ τὸν Βροῦτον, ἀγορανόμους τότε ὄντας, ἀνακαλῶν ἑκάτερον ἐξ ὀνόματος, οἳ καὶ τῆς πρώτης ἀποστάσεως τῷ δήμῳ ἦρξαν, καὶ τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν εἰσηγησάμενοι, πρῶτοι αὐτῆς ἔτυχον. παρελθόντες δὲ οὗτοι, τοὺς κακοηθεστάτους τῶν λόγων ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμένοι, διεξῄεσαν, ἃ τοῖς πολλοῖς ἀκούειν ἦν βουλομένοις, ὡς ἐκ προνοίας τε καὶ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν πλουσίων γένοιτο ἡ περὶ τὸν σῖτον ἀπορία, ἐπειδὴ τὴν ἐλευθερίαν ἀκόντων ἐκείνων ὁ δῆμος ἐκ τῆς ἀποστάσεως εὕρετο. ἰσομοιρεῖν τ᾽ οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἀπέφαινον τῆς συμφορᾶς τοῖς πένησι τοὺς εὐπόρους· ἐκείνοις μὲν γὰρ εἶναι καὶ τροφὰς ἐν ἀφανεῖ παρακειμένας, καὶ χρήματα, οἷς ὠνούμενοι τὰς ἐπεισάκτους ἀγορὰς, ἐν πολλῇ ὑπεροψίᾳ ἦσαν τοῦ κακοῦ· τοῖς δὲ δημόταις ἀμφότερα ταῦτα ἀπόρως ἔχειν· τήν τ᾽ ἀποστολὴν τῶν κληρούχων, ἣν ἐποιήσαντο εἰς νοσερὰ χωρία, ἐκβολὴν εἶναι ἀποφαίνοντες εἰς προφανῆ καὶ μακρῷ χείρονα ὄλεθρον, αὔξοντες, ὡς μάλιστα δυνατοὶ ἦσαν, τῷ λόγῳ τὰ δεινὰ, καὶ τί πέρας ἔσται τῶν κακῶν ἀξιοῦντες μαθεῖν, ὑπομιμνήσκοντές τε τῶν πα-

et Brutum, qui tunc erant aediles, vtrumque nominatim appel- *Per. Iul.*
lans, qui et primae ſeceſſionis plebi auctores fuerant, et intro- 4224.
ducto in rempublicam tribunatu, primi eum magiſtratum geſſe- *Ante*
rant. Hi in medium progreſſi maligniſſimas conciones, iam *Chr.* 490.
multo ante praeparatas, habuerunt, quae plebis auribus admo- *Olymp.*
dum erant gratae, quaſi data opera et diuitum inſidiis praeſens 72 $\frac{2}{3}$.
annonae caritas et inopia contigiſſet, quod libertatem illis in- *Cat.*
vitis plebs per ſeceſſionem ſibi comparaſſet. Dicebant enim, *V. C.* 262.
illa calamitate *et fame* non aeque premi diuites, atque pauperes: *Var.*
imo ne vel minimum quidem *diuites* ea grauari. illis enim eſſe 264.
alimenta occulta, et pecunias, quibus emant commeatus in vrbem importatos, quibus freti hoc malum facile poſſint contemnere: et plebem vtriuſque huius rei inopia laborare. Addebant, coloniam ab illis in loca peſti obnoxia emiſſam in manifeſtum et peſſimum exitium fuiſſe pulſam: et mala, quantum poterant, exaggerabant, et ſcire volebant, quis tandem malorum finis futurus eſſet, et in memoriam ipſis reuocabant verbera

λαιῶν αὐτοὺς αἰκισμῶν, οἷς ὑπὸ τῶν πλουσίων ἔτυχον αἰκισθέντες, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια τούτοις κατὰ πολλὴν ἄδειαν διεξιόντες. τελευτῶν δ' ὁ Βροῦτος, εἰς ἀπειλήν τινα τοιάνδε κατέκλεισε τὸν λόγον, ὡς, εἰ βουληθεῖεν αὐτῷ πείθεσθαι, διὰ ταχέων προσαναγκάσων τοὺς ἐκκαύσαντας τὸ δεινὸν κατασβέσαι. ἡ μὲν δὴ ἐκκλησία διελύετο.

XV. Οἱ δὲ ὕπατοι τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ συνεκάλουν τὴν βουλὴν, περίφοβοι ὄντες ἐπὶ τοῖς καινοτομουμένοις, καὶ τὴν τοῦ Βρούτου δημοκοπίαν εἰς μέγα τι κακὸν ἀποσκήψειν οἰόμενοι. πολλοὶ μὲν δὴ καὶ παντοδαποὶ ὑπό τ' αὐτῶν ἐκείνων ἐῤῥήθησαν [h] ἐν τῷ συνεδρίῳ λόγοι, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων· τῶν μὲν οἰομένων δεῖν θεραπεύειν τὸν δῆμον ἁπάσῃ προσηγορίᾳ λόγων, καὶ ὑποσχέσει ἔργων, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ μετριωτέρους παρασκευάζειν, τιθέντας εἰς μέσον τὰ πράγματα, καὶ μετὰ σφῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος [i] παρακαλοῦντας σκοπεῖν· τῶν δὲ μηθὲν ἐνδιδόναι καὶ μαλακί-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

et contumelias, quibus olim a diuitibus fuerant affecti, et alia his fimilia liberrime dicebant. Poftremo Brutus orationem fuam tali comminatione claufit, fi velint fibi parere, fe breui effecturum, vt qui hoc malum accendiffent, iidem coacti hoc reftinguerent. atque ita concio dimiffa eft.

Poftero die coff. fenatum conuocarunt, hoc nouo motu grauiter perculfi, et illam Bruti popularem concionem in graue aliquod malum erupturam exiftimantes. Multae autem et variae fententiae in fenatu dictae fuerunt, cum ab illis ipfis confulibus, tum ab aliis natu maioribus; nonnullis cenfentibus, deliniendam plebem omni verborum comitate et operae pollicitatione, et eius duces placandos, propofita illis rerum difficultate, rogandamque plebem, vt fecum communi reipublicae vtilitati confuleret; aliis contra cenfentibus, nullo modo ceden-

dum

h Vel τῷ συνεδρίῳ accipiendum pro ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, vel legendum ἐν τῷ συνεδρίῳ. *Sylb.* nam praepofitio vulgatis deeft.

i Defunt in *Cod. Vat.* duo vocabula τὸν δῆμον, quae in vulgatis pone συμφέροντος leguntur.

k Θρασεία

ζεσθαι συμβουλευόντων πρὸς τὸν δῆμον, ὄχλον αὐθάδη καὶ ἀμαθῆ, [k] θρασεῖάν τε καὶ ἀνύποιστον δημοκόπων ἀνθρώπων μανίαν, ἀλλ' ἀπολογεῖσθαι μὲν, ὡς οὐδὲν εἴη τῶν παρὰ τῶν πατρικίων τῶν γεγονότων αἴτιον, καὶ ὑπισχνεῖσθαι πρόνοιαν ἕξειν τοῦ κακοῦ τὴν δυνατήν· τοῖς δὲ ταράττουσι τὸν δῆμον ἐπιτιμᾶν, καὶ προαγορεύειν, ὡς, εἰ μὴ παύσονται τὴν στάσιν ἀναῤῥιπίζοντες, ἀξίας τίσουσι δίκας. ταύτης ἡγεῖτο τῆς γνώμης Ἄππιος, καὶ ἦν ἡ νικῶσα αὕτη, πολλῆς ἐμπεσούσης πάνυ τοῖς συνέδροις φιλονεικίας· ὥστε καὶ τὸν δῆμον ὑπὸ τῆς βοῆς αὐτῶν ἐξακουομένης ἐπὶ πολὺ ταραχθέντα, συνδραμεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον, καὶ πᾶσαν ὀρθὴν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ γενέσθαι τὴν πόλιν. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν ὕπατοι παρελθόντες, συνεκάλουν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν· ἦν δὲ οὐ πολὺ τῆς ἡμέρας ἔτι τὸ λειπόμενον· καὶ παρελθόντες, ἐπειρῶντο τὰ δόξαντα σφίσιν ἐν τῇ βουλῇ λέγειν. [l] ἐνίσταντο δ' αὐτοῖς οἱ δήμαρχοι, καὶ οὐκ ἦν ἐν μέρει, οὐδ'

dum, nulla in re indulgendum vulgo arroganti et imperito, et *Per. Iul.*
audaci ac intolerabili tribunorum plebi assentantium insaniae, 4224.
sed respondendum, patricios nullo modo horum malorum aucto- *Ante*
res esse, et senatui pro viribus rem curae fore promittendum. *Chr* 490. *Olymp.*
caeterum, plebis turbatores obiurgandos, addita interminatione, 72 $\frac{2}{3}$.
ni seditiones excitare desinant, eos meritas poenas daturos. *Cat.*
* Huius sententiae auctor fuit Appius, quae etiam euicit magna *V.C.* 262.
patrum contentione: ita vt populus, exaudito eorum clamore, *Var.*
vehementer permotus ad curiam concurreret, et tota ciuitas 264.
exspectatione rerum erecta esset *et suspensa*. Postea coss. egressi e curia populum ad concionem conuocarunt, (exiguum autem diei spatium reliquum erat) progressique senatus voluntatem exponere conabantur. ** Sed obstabat illis tribunus, et nec alternis,

nec

k Θρασεία τε καὶ ἀνυποίστῳ δημοκόπων ἀνθρώπων μανία *Vat.*

* *Al.* Huius sententiae princeps, *vel* praecipuus auctor, *vel* praecipue auctor. *Port.*

l Ἐνίστατο δὲ αὐτοῖς ὁ δήμαρχος] Ἐνίσταντο δὲ αὐτοὶ οἱ δήμαρχοι *Vat.*

** Sed, tribuno plebis intercedente, exorta est inter eos importuna et indecora altercatio. *Port.*

ἐν κόσμῳ γινόμενος παρ' ἀμφοῖν ὁ λόγος. ἐβόων γὰρ ἅμα, καὶ ἐξέκλειον ἀλλήλους· ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι τοῖς παροῦσι τὰς διανοίας αὐτῶν, ὅ τι βούλονται, συνιδεῖν.

XVI. Ἐδικαίουν δὲ οἱ μὲν ὕπατοι, τὴν κρείττονα ἔχοντες ἐξουσίαν, ἁπάντων ἄρχειν τῶν ἐν τῇ πόλει· οἱ δὲ δήμαρχοι, τὴν ἐκκλησίαν ἑαυτῶν εἶναι χωρίον, ὥσπερ ἐκείνων τὴν βουλήν· καὶ ὁπόσα ἐπὶ τοῖς δημόταις ἦν κρῖναί τε καὶ [m] ψηφίζεσθαι, τούτων αὐτοὶ πᾶν ἔχειν τὸ κράτος. [n] συνηγωνίζοντο δὲ τοῖς μὲν ἡ πληθὺς ἐπιβοῶσα, καὶ ὁμόσε χωρεῖν, εἰ δέοι, τοῖς κωλύουσι παρεσκευασμένη· τοῖς δὲ ὑπάτοις οἱ πατρίκιοι συστρέψαντες αὐτούς. ἐγίνετο δὲ πολὺς ἀγὼν περὶ τοῦ μὴ εἶξαι ἑκατέροις, ὡς ἐν μιᾷ τῇ τότε ἥττῃ παραχωρουμένης τῆς εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατέρων δικαιώσεως. ἥλιός τε περὶ καταφορὰν ἦν ἤδη, καὶ συνέτρεχεν ἐκ τῶν οἰκιῶν τὸ ἄλλο πλῆθος εἰς τὴν ἀγοράν· καὶ ἔμελλον, εἰ μὴ νὺξ ἐπιλαμβάνοι τὴν ἔριν, εἰς πληγάς τε καὶ λίθων βολὰς

Per. Iul. 4224. Ante Chr 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

nec decenti ordine, verba vtrinque fiebant. nam et ſimul vociferabantur, et ſibi inuicem obſtrepebant, ita vt ii, qui aderant, difficulter, quid ipſi ſibi vellent, intelligere poſſent.

Coſſ. enim aequum eſſe cenſebant, ſe, qui maiorem haberent poteſtatem, totius etiam vrbis imperium habere: tribuni vero dicebant, concionem ſuum eſſe locum, ſicut illorum ſenatum, et in ſua eſſe poteſtate, quicquid apud populum iudicandum decernendumue eſſet. Pro his ſtabat plebs, acclamationibus *addens animos*, et congredi parata (ſi opus fuiſſet) cum iis, qui impedimento eſſe voluiſſent: a conſulum partibus ſtabant patricii, qui eos conferto agmine ſtipabant. Atque ingenti contentione certatum eſt, ne alteri alteris cederent, quaſi in vna iſta praeſenti victoria ius omne, quod in poſterum vtrique eſſent habituri, conſiſteret. Iamque ſol ad occaſum vergebat, et reliqua multitudo ex aedibus in forum concurrebat; et niſi noctis interuentu contentio fuiſſet diremta, illi ad vulnera lapidumque iactus

m Maior temporum ſimilitudo erit, ſi legas κρῖναί τε καὶ ψηφίσασθαι, vel κρίνειν τε καὶ ψηφίζεσθαι.

n Συνηγωνίζετο δὲ *Vat.*

o Ὑπο-

χωρήσειν. ἵνα δὴ μὴ τοῦτο γένοιτο, προελθὼν ὁ Βροῦτος, τοὺς ὑπάτους ἠξίου δοθῆναι λόγον αὐτῷ, παύσειν ὑπισχνούμενος τὴν στάσιν. κἀκεῖνοι δόξαντες σφίσι παρακεχωρῆσθαι, ὅτι, τῶν δημάρχων παρόντων, οὐ παρ' ἐκείνων ὁ δημαγωγὸς ᾐτήσατο τὴν χάριν, ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ λέγειν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἄλλο μὲν οὐδὲν ὁ Βροῦτος εἶπεν, ἠρώτησε δὲ τοὺς ὑπάτους τοιάνδε τινὰ ἐρώτησιν· „Ἆρά γε, ἔφη, μέμνησθε, ὅτι διαλυομένοις ἡμῖν τὴν στάσιν τοῦτο συνεχωρήθη τὸ δίκαιον ὑφ' ὑμῶν, ὅταν οἱ δήμαρχοι συναγάγωσι τὸν δῆμον ὑπὲρ ὁτουδήτινος, μὴ παρεῖναι τῇ συνόδῳ τοὺς πατρικίους, μήτ' ἐνοχλεῖν;" „Μεμνήμεθα," ἔφησεν ὁ Γεγάνιος. καὶ ὁ Βροῦτος ° ἐπιφέρει· „Τί οὖν παθόντες ἐμποδὼν ἵστασθε ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐᾶτε τοὺς δημάρχους, ἃ βούλονται, λέγειν;" ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Γεγάνιος· „Ὅτι οὐκ αὐτοὶ συνεκάλεσαν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ὕπατοι. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τούτων ἡ σύνοδος ἐγένετο, οὐθὲν ἂν ἠξιοῦμεν οὔτε κωλύειν, οὔτε πολυπραγμονεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς συνηγάγομεν τὴν ἐκκλησίαν, οὐχὶ τούτους

iactus venissent. Sed, ne hoc fieret, Brutus in medium progres- *Per. Iul.*
sus a coss. petiit, vt sibi dicendi potestatem facerent, pollicitus 4224.
se seditionem sedaturum. Illi igitur putantes se vicisse, quod *Ante Chr.* 490.
praesentibus tribunis plebis popularis ille concionator hanc *Olymp.*
gratiam non ab illis, sed a se petiisset, et dicendi potestatem 72 $\frac{3}{4}$.
fecerunt. Facto autem silentio, Brutus nihil aliud dixit, sed in *Cat.*
hunc modum coss. interrogauit: „Nonne (inquit) meministis, *V.C.* 262.
cum dissidium componeremus nobis hoc ius a vobis concessum, *Var.*
quoties tribuni quacunque de caussa plebem conuocarint, vt 264.
minime liceat patriciis ei concioni aut interesse, aut eam turbare et impedire?„ „Meminimus," respondit Geganius. Tum Brutus infert: „Cur igitur nos impeditis, nec sinitis tribunos, quae volunt, dicere?„ Ad haec Geganius respondit: „Quia plebs ad concionem non ab illis, sed a nobis coss. conuocata fuit. si enim illi concionem conuocassent, certe neque vobis impedimento esse, neque curiosius in eam nos ingerere vellemus. Sed quia nos concionem conuocauimus, non impedimus, quo

o Ὑπεφέρει *Vat.*

ἀγορεύειν κωλύομεν, ἀλλ' ὑπὸ τούτων αὐτοὶ κωλύεσθαι οὐ δικαιοῦμεν.„ καὶ ὁ Βροῦτος ὑποτυχών· „Νικῶμεν, ἔφησεν, ὦ δημόται, καὶ παρακεχώρηται ἡμῖν ὑπὸ τῶν διαφόρων, ὅσα ἠξιοῦμεν. νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καὶ παύσασθε φιλονεικοῦντες· αὔριον δὲ ὑμῖν ὑπισχνοῦμαι [p] φανερὰν ποιήσειν ὅσην ἔχετε ἰσχύν. καὶ ὑμεῖς γε, ὦ δήμαρχοι, παραχωρήσατε αὐτοῖς τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ παρόντι· οὐ γὰρ εἰς τέλος παραχωρήσετε, [q] μαθόντες δὲ, ὅσον κράτος ὑμῶν ἡ ἀρχὴ ἔχει (γνώσεσθε δ' οὐκ εἰς μακράν. [r] ἐγὼ τοῦθ' ὑμῖν [s] ὑπισχνοῦμαι ποιήσειν φανερόν·) [t] μετριωτέραν αὐτῶν [u] ἀποδώσετε τὴν ὑπερηφανίαν. ἐὰν δὲ φενακίζων ὑμᾶς εὑρεθῶ, χρήσασθε, ὅ τι βούλεσθέ μοι.„

XVII. Οὐδενὸς δὲ πρὸς ταῦτα ἀντιλέξαντος, ἀπῄεσαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, οὐ τὰς ὁμοίας ὑπολήψεις ἔχοντες ἑκάτεροι· ἀλλ' οἱ μὲν ἄποροι, δοκοῦντές τι περιττὸν ἐξευρη-

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 ⅔. Cat. V.C. 262. Var. 264.

quo minus isti concionentur, sed ab his nos impediri iniquum esse ducimus.„ Tunc Brutus eius orationem excipiens: „Vicimus, inquit, Quirites, et ab aduersariis, quaecunque petebamus, nobis sunt concessa. Nunc igitur abite, et contendendi finem facite: cras vero polliceor me vobis demonstraturum, quantam habeatis potentiam. et vos, tribuni, in praesentia foro illis cedite: neque enim in perpetuum illis cedetis, vbi, quanta sit vestri magistratus potentia, cognoueritis. breui autem cognoscetis. Ego igitur me vobis hoc demonstraturum polliceor, et istorum superbiam moderatiorem redditurum. Quod si me fucum vobis fecisse constiterit, de me arbitratu vestro statuite.„

Quum autem nullus contra haec dixisset, ex concione discesserant, non eadem vtrique exspectatione: sed inopes quidem existimantes, egregium aliquid excogitasse Brutum, neque

p Rectius φανερὸν neutro genere, vt mox v. 10. *Sylb.*

q Μαθόντες δὲ *Vat.* vulgatae carent aduersatiua.

r Post ἐγὼ desideratur γοῦν, vel δή. *Port.*

s Ὑποδέχομαι ποιήσειν *Vat.*

t Deesse videtur copula καὶ ante μετριωτέραν, et in praecedente commate τε post τοῦτο. *Lapus*, omissis ποιήσειν φανερὸν, sic vertit: *etenim hoc vobis polliceor, me horum superbiam moderatiorem esse redditurum. Sylb.*

u Ἀποδώσειν] Ἀποδώσετε *Vat.*

x Ἐκάλει

κέναι τὸν Βροῦτον, καὶ οὐκ εἰκῇ ὑποσχέσθαι πρᾶγμα τηλικοῦτον· οἱ δὲ πατρίκιοι, περιφρονοῦντες τὴν κουφότητα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν ὑποσχέσεων τὴν τόλμαν ἕως λόγου χωρήσειν οἰόμενοι. μηθὲν γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς συγκεχωρῆσθαι τοῖς δημάρχοις, ἔξω τοῦ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις τῶν δημοτικῶν. οὐ μὴν ἅπασί γ' εἰσῄει, καὶ μάλιστα τοῖς πρεσβυτέροις, ὀλιγωρία τοῦ πράγματος, ἀλλὰ προσέχειν, μή τι ἀνήκεστον ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἐξεργάσηται μανία. τῇ δ' ἑξῆς νυκτὶ κοινωσάμενος τοῖς δημάρχοις ὁ Βροῦτος τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, καὶ παρασκευασάμενος χεῖρα οὐκ ὀλίγην δημοτῶν, κατέβαινε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀγοράν· καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι καταλαβόμενοι τὸ Ἡφαιστεῖον, ἔνθα ἦν ἔθος αὐτοῖς ἐκκλησιάζειν, [x] ἐκάλουν μὲν εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον. πληρωθείσης δὲ τῆς ἀγορᾶς· ὄχλος γάρ, ὅσος [y] οὐδεπώποτ', ἐκεῖ συνῆλθεν· παρελθὼν [z] Ἰκίλιος ὁ δήμαρχος, πολὺν μὲν ἐποιήσατο κατὰ τῶν πατρικίων λόγον, ἅπαντα ὑπο-

neque temere rem tantam eum pollicitum esse: patricii vero *Per. Iul.* 4224.
contemnentes hominis leuitatem, et pollicitationum audaciam *Ante*
vltra verba non processuram existimantes. *Sciebant* enim, tribu- *Chr.* 490.
nis nihil aliud concessum a senatu, nisi vt opem ferrent plebeiis *Olymp.*
iniuriam patientibus. Non tamen omnes (praesertim vero natu 72 $\frac{2}{3}$.
maximi) negligebant hoc negotium; sed censebant cauendum, *Cat.*
ne hominis istius furor graue aliquod et insanabile malum af- 262.
ferret. Brutus vero, sequenti nocte suo consilio cum tribunis *V.C. Var.*
communicato, et praeparata non modica plebeiorum manu, cum 264.
illis in forum descendit; et ante claram lucem occupata Vulcani aede, vbi conciones haberi solebant, plebem ad concionem vocauit. ac mox referto foro, (tanta enim turba eo conuenerat, quanta nunquam ante *confluxisse* videbatur) tunc progressus Icilius tribunus, prolixa oratione inuectus est in patricios, commemorans,

x Ἐκάλει mallem, cui praecedens κατέβαινε respondebit. Sed si codex mendo caret, ἐκάλουν ad caeteros Bruti collegas erit referendum. *Port.*

y [illegible]ὔπω ἐδόκει, συνῆλθεν] Οὐ πώποτ' [illegible]όκει *Vat.*

z Σικίννιος] Hic quoque legendum est Ἰκίλιος, vt paullo ante monui ad p. 1344. v. 12. *Sylb.*

a Τίνος

μιμνήσκων, ὅσα κατὰ τῶν δημοτικῶν αὐτοῖς ἐπράχθη· ἔπειτα ὑπὲρ τῆς παρελθούσης ἡμέρας ἐδίδασκεν, ὡς κεκωλυμένος ὑπ' αὐτῶν εἴη λόγου τυχεῖν, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς ἀφῃρημένος. „Τίνος γὰρ ἄν, ἔφη, [a] γενοίμεθα κύριοι τῶν ἄλλων, εἰ μηδὲ τοῦ λέγειν ἐσόμεθα; πῶς δ' ἄν τινι ὑμῶν ἀδικουμένῳ πρὸς αὐτῶν βοηθεῖν δυναίμεθα, εἰ τὴν ἐξουσίαν [b] τοῦ συνάγειν ὑμᾶς ἀφαιρεθείημεν; ἄρχουσι γὰρ δήπου παντὸς ἔργου λόγοι, καὶ οὐκ ἄδηλον, ὅτι, οἷς εἰπεῖν, ἃ φρονοῦσιν, οὐκ ἔξεστιν, οὐδὲ [c] πρᾶξαι ἂν ἐξῇ, ἃ βούλονται. ἢ κομίζεσθε οὖν, ἔφη, τὴν ἐξουσίαν, ἣν δεδώκατε ἡμῖν, [d] εἰ μὴ μέλλετε βεβαιοῦν [e] αὐτῇ τὸ ἀσφαλὲς, ἢ νόμῳ γραφέντι τοὺς ἐμποδὼν ἡμῖν τὸ λοιπὸν ἐσομένους κωλύσατε.„ Τοιαῦτα διαλεχθεὶς, ἐπικελεύσαντος αὐτῷ τοῦ δήμου μεγάλῃ βοῇ τὸν νόμον εἰσφέρειν, ἔχων αὐτὸν ἤδη γεγραμμένον, ἀνεγίνωσκε, καὶ ψῆφον ἀναδίδωσι τῷ πλήθει περὶ αὐτοῦ παραχρῆμα ἐπε-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* V.C. 262. *Var.* 264.

rans, quaecunque contra plebeios illi fecerant; deinde dixit, ſe heſterno die ab illis dicere prohibitum, et ſui magiſtratus poteſtate priuatum. „Cuius enim (*inquiebat*) alius rei poteſtatem amplius habebimus, ſi ne loquendi quidem facultas nobis detur? quomodo alicui de vobis vim ab illis patienti opem ferre poterimus, ſi poteſtas vos conuocandi nobis erepta fuerit? Verba enim initium ſunt omnium operum; et certum illud eſt, quibus non licet proferre ea, quae ſentiunt, multo minus illis licere facere, quae volunt. aut igitur (inquit) recipite poteſtatem, quam nobis dediſtis, ſi eam confirmare, vt tuta ſit, non vultis; aut lege lata vetate, ne quis in poſterum nobis ſit impedimento.„ Hac oratione habita, quum plebs ingenti acclamatione iuſſiſſet eum legem ferre, ipſe eam iam ſcriptam habens recitauit, plebique calculos diſtribuit; vt ex tempore ſuffragia de ea

a Τίνος γὰρ ἂν ἔτι γενοίμεθα κύριοι] τίνος γὰρ ἂν γενοίμεθα, ἔφη, κύριοι *Vatic.*

b Τοῦ συναγαγεῖν *Vat.*

c Πρᾶξαι ἂν ἐξεῖναι *Vat.*

d Pro εἰ μὴ in *Ed. Steph.* habemus diſiunctiuam ἤ. ſed veram lectionem εἰ μὴ agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

e Αὐτῇ τὸ ἀσφαλὲς *Vat.* atque ita legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *niſi ei ſecuritatem firmaturi eſtis.* Vulgatae ſic dant. αὐτὴν, ὅπως ᾖ τὸ ἀσφαλές.

f Ὁ δὲ

νεγκεῖν. οὐ γὰρ ἐδόκει τὸ πρᾶγμα ἀναβολῆς δεῖσθαι, οὐδὲ μελλησμοῦ, μή τι ἄλλο κώλυμα γένηται πρὸς τῶν ὑπάτων. ἦν δὲ τοιόσδε ὁ νόμος· „Δημάρχου γνώμην ἀγορεύοντος ἐν δήμῳ, μηδεὶς λεγέτω μηδὲν ἐναντίον, μηδὲ μεσολαβείτω τὸν λόγον. ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, διδότω τοῖς δημάρχοις ἐγγυητὰς αἰτηθεὶς εἰς ἔκτισιν ἧς ἂν αὐτῷ ἐπιθῶσι ζημίας. ὁ δὲ μὴ διδοὺς ἐγγυητὴν, θανάτῳ ζημιούσθω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ἱερὰ ἔστω. τῶν δ' ἀμφισβητούντων πρὸς ταύτας τὰς ζημίας, αἱ κρίσεις ἔστωσαν ἐπὶ τοῦ δήμου." τοῦτον τὸν νόμον ἐπιψηφίσαντες οἱ δήμαρχοι, διέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν· [f] καὶ ὁ δῆμος ἀπῄει πολλῆς γεγονὼς μεστὸς εὐθυμίας, τῷ δὲ Βρούτῳ μεγάλην χάριν εἰδὼς, ἐκείνου δοκῶν εἶναι τὸ ἐνθύμημα τοῦ νόμου.

XVIII. Μετὰ τοῦτο πολλαὶ καὶ περὶ πολλῶν ἐγίνοντο τοῖς δημάρχοις πρὸς τοὺς ὑπάτους ἀντιλογίαι, καὶ οὔθ' ὁ δῆμος, ὁπόσα ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, κύρια ἡγεῖτο, οὔθ' ὧν ὁ δῆμος γνοίη, τῇ βουλῇ φίλιόν τι ἦν· [g] ἀντιπαρατεταγμέ-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

ea ferret. Neque enim res aut dilationem, aut cunctationem pati videbatur, ne forte conſulum interuentu impediretur. Legis autem verba haec erant: „Tribuno concionem ad populum habenti nemo contraria oratione aduerſator, neue dicentem interpellato. ſi quis contra fecerit, vades tribunis dato, ſe, ſi in iudicium fuerit vocatus, ſoluturum mulctam, quam ei irrogarint. Qui vades non dederit, morte mulctator, eiuſque bona ſacra ſunto. Si quid controuerſiae huiuſmodi mulctarum cauſſa inciderit, iudicia penes populum ſunto. Tribuni hac lege ſuffragiis confirmata concionem dimiſerunt: et plebs bono animo et optimae ſpei plena abiit, magnam Bruto habens gratiam, quod hanc legem eius inuentum exiſtimaret.

Deinde multae variiſque de rebus inter tribunos et coſſ. altercationes ſunt ſequutae, et neque ipſa plebs ſenatuſconſulta rata habebat, neque ſenatus ipſe vlla plebiſcita approbabat. Sed magna

f Ὁ δὲ δῆμος *Vat.*

g Ἀντιπαρατεταμένοι] Ἀντιπαρατείνεσθαι in ea contendendi ſignificatione, qua pro *obſiſtere* ponitur, rarum eſt: quare non abſurde forſan aliquis maluerit ἀντιπαρατεταγμένοι, translatione a militaribus agminibus. *Sylb.*

Semper

νοι δὲ καὶ δι' ὑποψίας ἔχοντες ἀλλήλους διετέλουν. οὐ μὴν τό γε μῖσος αὐτῶν εἰς ἔργον τι ἀνήκεστον ἐχώρησεν, οἷα ἐν ταῖς τοιαύταις φιλεῖ γίνεσθαι ταραχαῖς. οὔτε γὰρ οἱ πένητες ἐπὶ τὰς οἰκίας ὥρμησαν τῶν πλουσίων, ἔνθα ὑπελάμβανόν τινας εὑρήσειν ἀποκειμένας τροφὰς, ἢ τὴν ἐν τῷ φανερῷ ἀγορὰν [h] *ἁρπάζειν ἐπεβάλοντο, ἀλλ' ὑπομένοντες ὠνεῖσθαι πολλοῦ διαφόρου μικρὰ, καὶ ὁπότε ἐξαπορηθεῖεν ἀργυρίου, τὰς ἐκ γῆς ῥίζας τε καὶ βοτάνας σιτούμενοι, ἀνείχοντο· οὔθ' οἱ πλούσιοι βιασάμενοι τοὺς ἀσθενεστέρους, τῇ τ' οἰκείᾳ δυνάμει, καὶ τῇ παρὰ τῶν πελατῶν πολλῇ οὔσῃ, κατασχεῖν αὐτοὶ τὴν πόλιν ἠξίωσαν, τοὺς μὲν ἐξελάσαντες ἐξ αὐτῆς, τοὺς δ' ἀποκτείναντες· ἀλλὰ διέμενον, ὥσπερ οἱ σωφρονέστατα πο-*

Per. Iul. 4224. Ante Chr 490. Olymp. 72 2/3 Cat. V.C. 262. Var. 264.

magna contentione vtrique alteris aduerſabantur, et ſe inuicem ſuſpectos habebant. Verumtamen eorum illud odium non proceſſit vlterius ad facinus aliquod grauius, vt in iſtiuſmodi tumultibus accidere ſolet. nam neque pauperes impetum fecerunt in diuitum domos, vbi putarent, ſe inuenturos aliqua alimenta recondita, aut commeatum propalam venalem expoſitum auſi ſunt diripere; ſed aequo animo res paruas magno precio emebant, et quum pecunia eos deficiebat, radicibus ex terra euulſis, et herbis ſeſe paſcentes famem tolerabant: neque diuites vi imbecillioribus allata, freti ſuis et clientelarum magnis opibus, vrbem ſoli tenere voluerunt, aliis ex ea expulſis, aliis caeſis; ſed vt patres, qui ſe prudentiſſime ac modera-

Semper hic ſubſtituendum ἀντιπαρατεταγμένοι putaui, (quum meminiſſem παρατάξεως tali de re ab *Aeſchine* dictae) ſed multo magis poſtquam ἀντιπαρατάξεις ſimilem vſum habere comperi p. 344. v. 33. adde quod et p. 597. (iuxta *Ed. Sylb.*) ἀντιτεταγμένων ita dicit. *Steph.* Etſi alibi non legerim ἀντιπαρατεταμένος, tamen ſuſpecta eſſe non debet: nam ἀντιπαρατεταμένοι διετέλουν ſignificat *animo obſtinato in contraria ſententia pertendebant.* Affinis huic vox ἀντιδιατιθέμενοι apud *Paulum Apoſtolum.* Sane ἀντιδιατεταμένοι magis probarem: at ἀντιδιατεταγμένοι, quod quibuſdam placet, ferri non poſſe mihi videtur. *Caſaub.*

h Ἀρπάξειν] Ἁρπάζειν *Vat.* quod rectius eſſe viderat *Sylb.*

i Ὑπαγό-

λιτευόμενοι πρὸς τοὺς υἱοὺς πατέρες, εὐνοούσῃ καὶ κηδομένῃ τῇ ὀργῇ πρὸς τὰς ἁμαρτάδας αὐτῶν χρώμενοι. τοιαύτης δὲ καταστάσεως οὔσης περὶ τὴν Ῥώμην, αἱ πλησιόχωροι πόλεις ἐκάλουν τοὺς βουλομένους οἰκεῖν παρὰ σφίσι Ῥωμαίων, πολιτείας τε μεταδόσει, καὶ ἄλλων φιλανθρώπων ἐλπίσιν [i] ὑπαγόμεναι, αἱ μὲν, ἀπὸ τοῦ βελτίστου, δι' εὔνοιάν τε καὶ ἔλεον τῆς συμφορᾶς, αἱ δὲ πλείους, διὰ φθόνον τῆς πάλαι ποτ' εὐτυχίας. καὶ ἦσαν οἱ ἀπανιστάντες πανοικεσίᾳ, καὶ μεταθέμενοι τὰς οἰκήσεις ἑτέρωσε, πολλοὶ πάνυ· ὧν οἱ μὲν ἀνέστησαν αὖθις, ἐπειδὴ κατέστη τὰ πράγματα τῆς πόλεως, οἱ δὲ καὶ διέμειναν.

XIX. Ταῦτα δὲ ὁρῶσι τοῖς ὑπάτοις ἐδόκει, τῆς βουλῆς ἐπιτρεπούσης, [k] στρατοπέδου ποιεῖσθαι καταγραφὴν, καὶ ἐξάγειν ἔξω τὴν δύναμιν. εἰλήφεσαν δὲ ἀφορμὴν τῷ ἐγχειρήματι πρέπουσαν, [l] ἐπιδρομαῖς τε καὶ λεηλασίαις κακουμένην τὴν χώραν ὑπὸ τῶν πολεμίων θαμινὰ, τά τ'

deratiſſime erga filios gerunt, eorum peccata beneuolo ac ſolicito animo conſtanter ferebant. Quum igitur reſpublica Romana in tali eſſet ſtatu, vicini populi inuitabant Romanos ciues, quotquot apud ſe habitare vellent, eos ad id allicientes oblato iure ciuitatis, et ſpe aliorum officiorum atque humanitatis, alii quidem optima mente, ob ſuam erga populum Romanum beneuolentiam, et ob illius cladis commiſerationem, maior vero pars ob priſtinae felicitatis inuidiam. Et valde magnus fuit numerus eorum, qui cum totis familiis Roma migrarunt, ſedibus ſuis alio translatis; quorum alii compoſito reipublicae ſtatu redierunt, alii ibi permanſerunt.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. U.C.* 262. *Var.* 264.

Conſulibus autem haec videntibus, placuit ex ſenatuſconſulto deiectus habere, et exercitum educere. Huius autem conſilii ſui occaſionem honeſtam arripuerunt, quod crebris incurſionibus et depopulationibus ager ab hoſtibus vaſtaretur, reputantes

i Ὑπαγόμενοι] Ὑπαγόμεναι *Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.*

k Magis vſitate diceretur στρατοῦ vel στρατιᾶς ποιεῖσθαι καταγραφήν. *Port.*

l Ἐπιδρομάς τε καὶ λεηλασίας *Vat.*

ἄλλα, ὅσα ἐκ τοῦ πράγματος χρηστὰ ἦν, ἐπιλογιζόμενοι, ὑπερορίου στρατιᾶς ἐκπεμφθείσης ὡς [m] εὐπορωτέρα μὲν ἕξουσι τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι οἱ ὑπολειφθέντες, ἐλάττους γενόμενοι, ἐν ἀφθονωτέροις δὲ διάξουσι τοῖς ἐπιτηδείοις οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, [n] ἐκ τῶν πολεμίων ἐπισιτιζόμενοι, λωφήσει δὲ ἡ στάσις ὅσον ἂν ἡ [o] στρατεία κατέχοι χρόνον· μάλιστα δ' ἐφαίνετο ἔργῳ βεβαιώσειν αὐτῶν τὰς διαλλαγὰς, συστρατευόντων ἀλλήλοις πατρικίων καὶ δημοτῶν, ἡ γενησομένη παρὰ τοὺς κινδύνους κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἰσομοιρία. ἀλλ' οὐκ ἦν τὸ πλῆθος ὑπήκοον αὐτοῖς, οὐδὲ, ὥσπερ πρότερον, ἑκούσιον ὑπήντα πρὸς τὴν καταγραφήν. ἀνάγκην δὲ προσφέρειν τοῖς μὴ βουλομένοις οὐκ ἐδικαίουν τὴν ἐκ τῶν νόμων οἱ ὕπατοι· ἀλλ' ἐκ τῶν πατρικίων ἐθελονταί τινες κατεγράφησαν ἅμα τοῖς πελάταις· καὶ αὐτοῖς ἐξιοῦσιν [p] ὀλίγον τι ἀπὸ τοῦ δήμου μέρος συνεστράτευεν. ἡγεμὼν δὲ τῶν ἐξελθόντων ἦν Γάϊος

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *U.C. Cat.* 262. *Var.* 264.

tantes etiam cum alia commoda ex hac re ſequutura, ſi exercitus extra agri Romani fines mitteretur; *tum vero iſta*, quod *videlicet* qui domi remanſiſſent, ad minorem numerum redacti, maximam annonae copiam habituri eſſent, et armatis maior commeatuum copia eſſet futura, ex hoſtico ſeſe alentibus, tum etiam quod ſeditio durante militia eſſet quietura. Praecipue vero communis patriciorum et plebeiorum militia, et in periculis proſperae aduerſaeque fortunae ex aequo futura ſocietas, re ipſa eorum reconciliationem confirmatura videbatur. Verum plebs illis non obtemperabat, neque vt ante vltro ad nomina danda veniebat. Eam vero inuitam legibus cogere coſſ. nolebant; ſed voluntarii quidam patricii vna cum clientibus conſcripti ſunt, quos ad militiam proficiſcentes pauci de plebe ſunt ſequuti. Illius autem exercitus dux erat C. Marcius, qui Coriolos

m Εὐπορώτατα] Εὐπορώτερα *Vat.*

n Sc. γῆς, vel χώρας. *Port.* Legere poſſis etiam ἐκ πολεμίων, vel ἐκ τῆς πολεμίας. *Sylb.*

o Στρατιὰ] Στρατεία *Vat.* quod magis probat *Sylb.*

p Ὀλίγον τι ἀπὸ *Vat.* vulgatis τι deeſt.

q Κατα-

Μάρκιος, ὁ τὴν Κοριολάνων πόλιν ἑλὼν, καὶ τῇ πρὸς Ἀντιάτας ἀριστεύσας μάχῃ. καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συναραμένων τὰ ὅπλα δημοτῶν· τοῦτον ἐξιόντα ὁρῶντες, ἐπερρώσθησαν, οἱ μὲν δι' εὔνοιαν, οἱ δὲ τοῦ κατορθώσειν ἐλπίδι· περιβόητος γὰρ ἦν ἤδη ὁ ἀνὴρ, καὶ δέος αὐτοῦ μέγα παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐγεγόνει. αὕτη προελθοῦσα ἡ στρατιὰ μέχρι πόλεως Ἀντίου, δίχα σίτου, πολλοῦ [q] καταληφθέντος ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων συχνῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο, καὶ [r] οὖν μετ' οὐ πολὺ παρῆν εὐπορωτέρα γεγονυῖα τοῖς κατὰ τὸν βίον· ὥστε τοῖς ὑπομείνασι πολλὴν κατήφειαν καὶ κατάμεμψιν τῶν δημαγωγῶν ἐμπεσεῖν, δι' οὓς [s] ἀποστερεῖσθαι ἐδόκουν τῆς ὁμοίας εὐτυχίας. ὁ μὲν δὴ Γεγάνιος καὶ Μινύκιος, οἱ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὑπατεύοντες, ἐν μεγάλοις καὶ παντοδαποῖς χειμῶσι γενόμενοι, καὶ πολλάκις [t] ἀνατρέψαι κινδυνεύσαντες τὴν πόλιν, οὐθὲν δεινὸν εἰργάσαντο, ἀλλὰ

Coriolos ceperat, et in proelio contra Antiates commiſſo rem fortiſſime geſſerat. Tunc maxima pars plebeiorum, qui ſe ad illam expeditionem ſocios addiderant, quum eum ad militiam euntem vidiſſent, animis ſunt confirmati, alii, quod eum amarent, alii, quod bonam ſpem rei feliciter gerendae conciperent. iam enim illius viri nomen celebre erat, et magno hoſtibus erat terrori. Iſte exercitus Antium vſque progreſſus, praeter magnam frumenti copiam in agris relictam *ac interceptam*, mancipiis quoque et magna pecoris copia potitus eſt, neque multo poſt rebus ad victum pertinentibus ditior factus domum rediit: ita vt qui in vrbe remanſerant moeſti de tribunis grauiter conquererentur, quorum culpa ſimili felicitate ſe fraudatos putabant. Geganius igitur et Minucius, huius anni coſſ. qui magnis ac variis tempeſtatibus iactati fuerunt, et qui ſaepius rempublicam pene ſubuerterunt, tamen ei nullam grauiorem calamitatem

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

Excurſio in Antiates.

q Καταληφθέντος malit *Portus.* vulgo legitur καταλειφθέντος.

r Καὶ οὖν μετ' οὐ πολὺ] Redundare videtur prius οὖν. ſi tamen bene memini, videor mihi apud *Pauſaniam* quoque inueniſſe hanc ipſam duplicationem οὖν μετ' οὐ πολύ. *Sylb.*

s Si malis praeteritum ἀπεστερῆσθαι, non refragabor. *Sylb.*

t Ἀνατρέψαι *Vat.* quo modo legen-

διέσωσαν τὰ κοινά, φρονιμώτερον μᾶλλον, ἢ εὐτυχέστερον, τοῖς συμβαίνουσι χρησάμενοι.

XX. Οἱ δὲ μετὰ τούτους ἀποδειχθέντες ὕπατοι Μάρκος Μινύκιος Αὐγουρῖνος καὶ Αὖλος Σεμπρώνιος [u] Ἀτρατῖνος, δεύτερον καταστάντες ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἄνδρες οὔτε ὅπλων, οὔτε λόγων ἄπειροι, προνοίᾳ μὲν ἐχρήσαντο πολλῇ, σίτου τε καὶ τῆς ἄλλης ἀγορᾶς ἐμπλῆσαι τὴν πόλιν, ὡς ἐν τῇ κατ' αὐτὴν εὐετηρίᾳ τῆς ὁμονοίας [x] τοῦ πλήθους κειμένης. οὐ μὴν ἐξεγένετό γ' αὐτοῖς ἀμφοτέρων ἅμα τούτων τυχεῖν, ἀλλὰ συνεισῆλθεν ἅμα τῷ κόρῳ τῶν ἀγαθῶν ἡ τῶν χρησομένων αὐτοῖς ὕβρις. καὶ τότε δὴ μέγιστος κατέλαβε τὴν Ῥώμην κίνδυνος ἐξ ἀρχῆς, ὅτε ἥκιστα ἐδόκει. οἵ τε γὰρ ἐπὶ τὴν σιτωνίαν ἀποσταλέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, ἐκ τῶν παραθαλαττίων τε καὶ μεσογείων ἐμπορίων σῖτον ὠνησάμενοι κατήγαγον δημοσίᾳ· οἵ τε διαμείβεσθαι τὰς ἀγορὰς εἰωθότες, ἐκ παντὸς τόπου συνῆλθον· παρ' ὧν ἡ πόλις ὠνησαμένη τὸν φόρτον ἐκ τῶν

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 ¾. Cat. V.C. 263. Var. 265.

M. Minucio et A. Sempronio coss. turbae domesticae recrudescunt.

mitatem attulerunt, sed in ipsis fortunae casibus maiore prudentia, quam felicitate, usi eam seruarunt.

Hos sequuti sunt coss. M. Minucius Augurinus et A. Sempronius Atratinus iterum eundem magistratum adepti, viri et rei militaris et dicendi periti, qui prouide magnam adhibuerunt diligentiam, vt frumento et alio commeatu vrbem replerent, quod in annonae vilitate populi concordia sita esset. Verumtamen non contigit illis, vt hoc vtrumque simul possent consequi; sed vna cum ipsa bonorum satietate, eorum etiam, qui illis erant vsuri, petulantia in rempublicam est ingressa. *Et quo tempore hoc minime exspectabatur, tunc denuo populus Romanus in maximum periculum incurrit. Nam et legati ad frumentum coëmendum ab ipsis missi, ex maritimis et mediterraneis emporiis coëmtum frumentum in horrea publica aduexerunt: et ipsi frumentarii mercatores, qui commeatus in vrbem ferre solebant, vndique confluxerunt, quorum merces ciui-

tas

legendum esse coniecerat *Sylb.* vulg. ἀναστρέψαι.

u Ἀτραντῖνος *Vat.*

x Melius cum articulo, τοῦ πλήθους. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* Nam vulgatis deest articulus.

* Et tunc Romam periculum

κοινῶν χρημάτων, εἶχεν ἐν φυλακῇ. ἦλθον δὲ καὶ οἱ πρότερον ἀποσταλέντες y εἰς Σικελίαν πρέσβεις, Γεγάνιος καὶ Οὐαλέριος, πολλὰς ἄγοντες ὁλκάδας· ἐν αἷς ἐκομίζοντο πυρῶν πέντε μυριάδες μεδίμνων Σικελικῶν, ὧν τὸ μὲν ἥμισυ μέρος ὠνητὸν ἦν βραχείας πάνυ τιμῆς, τὸ δὲ λοιπὸν ὁ τύραννος ἀπεστάλκει προῖκα δούς, καὶ τέλεσι παρακομίσας τοῖς ἰδίοις. ὡς δ' ἀπηγγέλθη τοῖς ἐν τῇ πόλει ὁ κατάπλους τῶν σιτηγῶν ὁλκάδων τῶν ἀπὸ Σικελίας, πολλὴ ζήτησις ἐνέπιπτε τοῖς πατρικίοις ὑπὲρ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ. οἱ μὲν γὰρ ἐπιεικέστατοι αὐτῶν καὶ φιλοδημότατοι, πρὸς τὰς κατεχούσας τὸ κοινὸν ἀνάγκας ἀποβλέποντες, τήν τε παρὰ τοῦ τυράννου δωρεὰν παρῄνουν ἅπασι διανεῖμαι τοῖς δημοτικοῖς, καὶ τὸν ὠνηθέντα ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων σῖτον ὀλίγης αὐτοῖς ἀπεμπολῆσαι τιμῆς, διδάσκοντες, ὡς ἐκ τούτων ἂν μάλιστα γένοιντο τῶν χαρίτων ἐπιεικέστεραι πρὸς τοὺς εὐπόρους αἱ τῶν πενήτων ὀργαί· οἱ δ' αὐθαδέστεροι καὶ ὀλι-

tas aere publico emtas accurate reseruabat. Geganius etiam et Valerius, legati in Siciliam antea missi, redierunt cum multis onerariis nauibus, in quibus aduehebantur frumenti quinquagies mille modii Siculi; quorum dimidium vili admodum precio emerant, reliquum vero tyrannus dono miserat, suisque sumtibus aduehendum curarat. Vbi vero nunciatum est in vrbe, naues frumento onustas ex Sicilia redire, diu inter patricios agitatum est, * quonam modo eo vtendum esset. Nam qui inter illos aequissimi plebisque amantissimi erant, considerantes, in quantis necessitatibus respublica versaretur, donum tyranni plebeiis diuidendum censebant, frumentumque aere publico emtum paruo precio illis vendendum, docentes, his potissimum beneficiis pauperes delinitos diuitibus aequiores sese praebituros: at qui arrogantiores et ** dominatus paucorum fautores erant,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

lum maximum detinuit ex principio, quando minime apparebat. *Lapus.*

y Nota ἐν Σικελίᾳ pro εἰς Σικελίαν, vt supra loquutus est p. 402. v. 23. *Sylb.* Εἰς Σικελίαν *Vat.* quod et recta Grammaticorum constructio postulat.

* *Vel potius:* quonam modo dispensandum esset, *aut,* distribuendum esset. *Port.*

** *Vel potius:* et dominatui pauco-

γαρχικώτεροι πάσῃ προθυμίᾳ τε καὶ μηχανῇ κακοῦν ᾤοντο δεῖν τοὺς δημοτικούς· [z] καὶ συνεβούλευον, ὡς ἔνι μάλιστα ποιεῖν αὐτοῖς τιμίας τὰς ἀγορὰς, ἵνα σωφρονέστεροι διὰ τὴν ἀνάγκην γένοιντο, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς πολιτείας δίκαια νομιμώτεροι.

XXI. Τούτων ἦν τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ ὁ Μάρκιος ἐκεῖνος ὁ Κοριολάνος ἐπικληθεὶς, οὐχ ὥσπερ οἱ λοιποὶ, κρύφα καὶ δι' εὐλαβείας τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαινόμενος, ἀλλ' ἄντικρυς καὶ θρασέως, ὥστε πολλοὺς ἀκοῦσαι καὶ τῶν δημοτικῶν. εἶχε γάρ τινας, ἔξω τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων, καὶ ἰδίας προφάσεις νεωστὶ γενομένας, ἐξ ὧν εἰκότως ἐδόκει μισεῖν τοὺς δημοτικούς. ὑπατείαν γὰρ αὐτῷ μετιόντι ταῖς ἔγγιστα γενομέναις ἀρχαιρεσίαις, καὶ τοὺς πατρικίους ἔχοντι συναγωνιζομένους, ἐναντιωθεὶς ὁ δῆμος οὐκ εἴασε δοῦναι τὴν ἀρχήν· τήν τε λαμπρότητα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν τόλμαν δι' εὐλαβείας ἔχων, μή τι διὰ ταῦτα νεωτερίσῃ περὶ τὴν τῶν δημάρχων κατάλυσιν, καὶ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

erant, omni ſtudio et quauis ratione plebem premendam cenſebant; et ſuadebant, vt patricii quam poſſent cariſſime commeatus plebeiis venderent, vt neceſſitate coacti fierent modeſtiores, et iuris ac reliquarum ciuilium legum obſeruantiores.

In numero eorum, qui paucorum dominatui fauebant, erat et ille Marcius, Coriolanus cognomine, qui non (vt reliqui) clam et caute ſuam ſententiam dixit, ſed aperte et audacter, ita vt vel multi de plebe eam audirent. Nam praeter publicas criminationes quandam etiam priuatam ac nouam cauſſam habebat, ob quam plebeios merito odiſſe videbatur, illam videlicet iniuriam recens acceptam. Proximis enim comitiis illi conſulatum petenti, et patricios ſuffragantes habenti, plebs aduerſata magiſtratum illum dari non eſt paſſa, quod illius viri claritatem et audaciam ſuſpectam haberet, ne forte propterea aliquid rerum nouarum moliretur, et tribunitiam poteſtatem euerteret:

paucorum magis fauebant. *ſiue*, dominatus paucorum magis fautores erant. *Eſt enim* ὀλιγαρχικώτεροι, *non* ὀλιγαρχικοί. *Port.*

z Καὶ συνεβούλευον τιμίας τὰς ἀγορὰς ὡς ἔνι μάλιστα, ποιεῖν αὐτοῖς *Vat.*

a Clien-

μάλιϛα δεδιὼς, ὅτι συνελάμβανεν αὐτῷ πάσῃ προθυμίᾳ τὸ τῶν πατρικίων πλῆθος, ὡς οὐδενὶ τῶν πρότερον. ταύτης τ' οὖν τῆς ὕβρεως ὀργῇ ἐπαρθεὶς ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον ἀποκαταςῆσαι προθυμούμενος, αὐτός τε, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔφην, ἀναφανδὸν ἔπραττε τὴν τοῦ δήμου κατάλυσιν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐνῆγεν. ἦν δὲ περὶ αὐτὸν ἑταιρία μεγάλη νέων εὐγενῶν, οἷς ἦν τὰ μέγιςα τιμήματα βίων, [a] καὶ πελάται συχνοὶ συνεςηκότες ἐπὶ ταῖς ἐκ τῶν πολέμων ὠφελείαις· οἷς ἐπαιρόμενος ἐφρυάττετο, καὶ λαμπρὸς ἦν, καὶ προῆλθεν ἐπὶ μήκιςον ἐπιφανείας. οὐ μὴν εὐτυχοῦς γε διὰ ταῦτα καταςροφῆς ἔτυχε. συναχθείσης γὰρ ὑπὲρ τούτων βουλῆς, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς ἔθος ἦν αὐτοῖς, [b] πρώτων ἀποφηναμένων τὰς ἑαυτῶν διανοίας, ἐν οἷς οὐ πολλοί τινες ἦσαν οἱ τὰς κατὰ τοῦ δήμου γνώμας ἄντικρυς ἀγορεύσαντες, ἐπειδὴ καθῆκεν εἰς

teret: praecipue vero quod timeret patriciorum multitudinem, *Per. Iul. 4225.*
quae nulli candidato tanta animi alacritate vnquam ante faue-
rat, quantam erga ipſum tunc demonſtrarat. Ille igitur ob *Ante Chr. 489.*
hanc contumeliam ira percitus, et mutatam reipublicae formam *Olymp. 72 3/4.*
in priſtinum ſtatum reſtituere cupiens, et ipſe, vt ante dixi,
aperte plebem oppugnabat, eiusque potentiam euertere ſtude- *Cat.*
bat, alioſque ad idem faciendum impellebat. Iamque circa ſe *V.C. 263.*
habebat validam ſodalitatem nobilium iuuenum, quorum maxi- *Var.*
mus erat cenſus; et amplas clientelas, quas militiae commoda *265.*
*illi conciliarant: quibus elatus ferociebat, et illuſtris erat, et ad maximam claritatem prouectus fuerat. verumtamen non propterea felicem rerum exitum habuit. Nam quum hac de cauſſa ſenatus coactus fuiſſet, et natu maximi, vt fert ipſorum mos, primi ſententias ſuas dixiſſent, inter quos pauci quidam fuerunt, qui aperte contrarias plebi ſententias dicerent, vbi ad iuniores

a Clientum frequentiam minus apte refert *Gelenius* ad Marcii ſodales.

* Sc. vt fortiſſimo et feliciſſimo duci. *Sylb.*

b Et πρῶτον, quod vulgatae dant, ferri poteſt, et πρώτων admitti. *Sylb.*

τοὺς νεωτέρους ὁ λόγος, αἰτησάμενος ἐξουσίαν παρὰ τῶν ὑπάτων, εἰπεῖν, ὅσα βούλεται, καὶ τυχὼν ἐπισημασίας τε μεγάλης καὶ προσοχῆς, λόγον διεξῆλθε κατὰ τοῦ δήμου τοιόνδε.

XXII. „Ὅτι μὲν οὐχ ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ ἀπορίας βιασθεὶς ὁ δῆμος ἐποιήσατο τὴν ἀπόστασιν, ὦ πατέρες, ἀλλὰ πονηρᾷ ἐλπίδι ἐπαρθεὶς, ὡς καταλύσων τὴν ἀριστοκρατίαν ὑμῶν, καὶ πάντων αὐτὸς ἐσόμενος τῶν κοινῶν κύριος, σχεδὸν οἶμαι πάντας ὑμᾶς ᾐσθῆσθαι, τὰ περὶ τὰς διαλλαγὰς αὐτοῦ πλεονεκτήματα ὁρῶντας· ᾧ γε οὐκ ἀπέχρησε διαφθείραντι τὴν περὶ τὰ συμβόλαια πίστιν, καὶ τοὺς ἐπὶ ταύτῃ κειμένους ἀνελόντι νόμους, μηθὲν ἄλλο πολυπραγμονεῖν, [c] καινὴν δὲ καταστησάμενος ἀρχὴν ἐπὶ τῷ καθελεῖν τὴν τῶν ὑπάτων, ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἐποίησεν αὐτὴν νόμῳ, καὶ νῦν τυραννικὴν ἐξουσίαν περιβαλόμενος, ὦ βουλὴ, τῷ νεωστὶ κυρωθέντι νόμῳ λέληθεν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4 *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

iuniores ordine ventum eſt, ille, petita a coſſ. venia et facultate dicendi, quaecunque veller, omnibus alacriter annuentibus et attentas aures ei praebentibus, talem concionem contra plebem habuit.

„Non neceſſitate inopiaue coactam plebem, patres conſcripti, ſed praua ſpe elatam ſeceſſiſſe, quod veſtrum optimatum ſtatum a ſe euerſum iri ſperaret, ſeque rerum omnium ad reipublicae gubernacula pertinentium dominam fore putaret, exiſtimo, vos ferme omnes cognouiſſe ex pacis conditionibus, * quas adeo iniquas videtis. Quandoquidem non ſatis illi fuit fidem e contractibus tollere, et leges de his latas abrogare, et in his ſaltem acquieſcere; ſed nouum etiam magiſtratum conſtituit, vt conſulatum tolleret, eumque lege lata ſacroſanctum fecit, et nunc is recenti plebiſcito per veſtram imprudentiam, patres conſcripti, tyrannica poteſtate eſt firmatus. Quum enim

* Quae tanto eius commodo facta eſt. *Gelen.*

c Κοινὴν in *Ed. Steph.* quod ſequutus *Lapus* etiam vertit: *communem conſtituens magiſtratum.* Sed procul dubio cum *Gelenio* legendum eſt καινήν. δημαρχία enim et nouus eſt magiſtratus, et plebi (vt ipſum nomen arguit) peculiaris. *Sylb.*

d Τούτου]

ὑμᾶς. ὅταν γὰρ ἐπ' ἐξουσίας πολλῆς οἱ προεστηκότες αὐτοῦ πρόφασιν εὐπρεπῆ προβαλλόμενοι, τὸ δὴ τοῖς ἀδικουμένοις τῶν δημοτῶν βοηθεῖν, διὰ τῆς ἐξουσίας ταύτης ἄγωσι καὶ φέρωσιν, ὅσα ἂν αὐτοῖς δοκῇ, καὶ μηθεὶς ὁ κωλύσων αὐτῶν τὰς παρανομίας ᾖ, μήτ' ἰδιώτης, μήτ' ἄρχων, δεδοικὼς τὸν νόμον, ὃς ἀφαιρεῖται καὶ τὸν λόγον ὑμῶν ἅμα τοῖς ἔργοις, θάνατον ἐπιτιθεὶς ζημίαν τοῖς ἐλευθέραν [τὴν] φωνὴν ἀφιεῖσι, τί προσῆκεν ὄνομα θέσθαι τῇ δυναστείᾳ ταύτῃ τοὺς νοῦν ἔχοντας ἕτερον, ἢ τοῦθ', ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς, καὶ πάντες ἂν ὁμολογήσητε, τυραννίδα; εἰ δ' οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἀνδρὸς, ἀλλ' ὑφ' ὅλου τυραννούμεθα δήμου, τί [d] τοῦτο διαφέρει; τὸ γὰρ ἔργον ἐξ ἀμφοῖν τὸ αὐτό. κράτιστον μὲν οὖν ἦν μηδὲ τὸ σπέρμα τῆς ἐξουσίας ταύτης ἐᾶσαι καταβαλλόμενον, ἀλλὰ πάντα ὑπομεῖναι πρότερον, ὡς Ἄππιος ὁ βέλτιστος ἐκ πολλοῦ τὰ δεινὰ προορώμενος ἠξίου· εἰ δὲ μή, νῦν γε ὁμοθυμαδὸν ἅπαντας ἐξορύξαντας αὐτὴν πρόρρι-

enim tribuni plebis hac maxima poteſtate praediti ſpe- *Per. Iul.*
cioſam cauſſam praetendant, ſe videlicet hanc poteſtatem ad- 4225. *Ante*
eptos eſſe, vt plebeiis iniuriam patientibus opem ferant, et ta- *Chr.* 489.
men hac poteſtate abutentes agant et ferant, quicquid ipſis pla- *Olymp.*
cet, et nullus ſit, qui eorum iniurias prohibeat, non priuatus, 72 $\frac{3}{4}$.
non magiſtratus, metu legis, quae vobis et dicendi et faciendi *Cat.*
libertatem eripit, et poenam mortis minatur liberam vocem *U.C.* 263. *Var.*
emittentibus, quodnam aliud nomen huic poteſtati decebat 265.
imponi ab iis, qui ſanam mentem habent, quam illud tyrannidis, quod verum eſt vel omnium veſtrum confeſſione? quid enim refert, vtrum vnius viri, an totius plebis, tyrannidem feramus? Effectus enim vtriuſque idem eſt. Optimum igitur fuiſſet, ſi ne ſemina quidem huius poteſtatis iaci permiſiſſetis: ſed quiduis potius pertuliſſetis, ſicut praeſtantiſſimus Appius, haec mala multo ante proſpiciens, faciendum cenſebat. Quod quia *ante* non eſt factum, nunc ſaltem oporteret nos omnes vno conſenſu

d Τοῦτο] τοῦτο *Vat.* quo modo legendum eſſe viderat *Sylb.*

ζον, ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλεῖν, ἕως ἀσθενὴς [e] ἔτι καὶ προσπολεμηθῆναι ῥαδία. καὶ τοῦτο οὐ πρώτοις [f] ὑμῖν, ὦ βουλὴ, οὐδὲ μόνοις ἐξεγένετο παθεῖν, πολλοῖς [g] δὲ καὶ πολλάκις ἤδη τοῖς εἰς ἀβουλήτους ἀνάγκας [h] καταστᾶσι, γνώμης ἁμαρτοῦσι τῆς ἀρίστης περὶ τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ τὰς ἀρχὰς οὐκ ἐκώλυσαν τοῦ κακοῦ, τὰς αὐξήσεις πειρᾶσθαι καθαιρεῖν· καὶ ἡ μετάνοια τῶν ὀψὲ ἀρχομένων σωφρονεῖν, ἥττων οὖσα τῆς προνοίας, καθ' ἕτερον αὖ τρόπον οὐ χείρων οὖσα ἀναφαίνεται, τῇ κωλύσει τοῦ τέλους ἀφανίζουσα τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀγνοηθέν."

XXIII. "Εἰ δέ τισιν ὑμῶν δεινὰ μὲν τὰ τοῦ δήμου ἔργα εἶναι δοκεῖ, καὶ κεκωλῦσθαι αὐτὸν οἴονται δεῖν τὰ λοιπὰ ἐξαμαρτάνοντα, δέος δ' εἰσέρχεται, μὴ δόξωσι λύειν τὰς [i] ὁμολογίας πρότεροι, καὶ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

ſenſu hanc radicitus euulſam e republica eiicere, donec adhuc eſt infirma et expugnatu facilis. Neque vero, patres conſcripti, hoc nobis primis aut ſolis contigit; ſed et multis aliis, idque iam ſaepius, vt per inconſiderantiam ad neceſſitates adacti, in rebus maximi momenti ab optima ſententia aberrantes, quod mali principiis non obſtitiſſent, poſtea eius incrementa *impedire atque ipſum malum penitus* tollere conarentur. Quamuis autem poenitentia eorum, qui ſero ſapere incipiunt, non ſit conferenda cum prouidentia, tamen conſtat, eam alio modo illa non eſſe inferiorem, quia delet id, quod initio ignorabatur, dum impedit, ne res ad finem perducatur.

„Quod ſi qui veſtrum moleſte ferunt grauem plebis inſolentiam, *et compeſcendam putant, ne peccandi licentia vlterius progrediatur; ſed tamen metu *ac religione quadam* teneantur, ne priores a conuentis diſcedere, et iusiurandum violare videan-

e In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ἐστὶ καὶ προσπολ. illud ἔτι repoſuit *Sylb.* ex *Cod. Rom.*

f Ita *Lapi Cod.* et *Sylb.* Ἡμῖν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

g Deeſt particula δὲ in *Ed. Steph.* agnoſcit tamen *Lapi* verſio, atque etiam *Cod. Vat.*

h Κατασήσασι in *Cod. Ven.* contra morem. *Sylb.*

* Coërcerique eam putant oportere peccantem in reliquis. *Lapus.* Et compeſcendam putant, ne pergat vlterius. *Gelen.*

i In *Rom. Cod.* συμφοράς. Sed aptius foret συνθήκας. *Sylb.*

k Optime

γνώτωσαν, ὅτι, ἐὰν [k] οὐκ ἄρχοντες, ἀλλ' ἀμυνόμενοι, οὐδὲ ἀναιροῦντες τὰς ὁμολογίας, ἀλλὰ τοὺς ἀνῃρηκότας τιμωρούμενοι, αὐτὸ δρῶσιν, ἀναίτιοί τε πρὸς θεοὺς ἔσονται, καὶ ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι τὰ δίκαια πράξουσι. μέγα δὲ ὑμῖν γενέσθω τεκμήριον, ὅτι τοῦ λύειν τὰς ὁμολογίας καὶ παρασπονδεῖν οὐχ ὑμεῖς, ἀλλὰ τὸ δημοτικὸν ἄρχει μέρος, οὐκ ἀξιοῦν ἐμμένειν ἐφ' οἷς εὕρετο τὴν κάθοδον. οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ κακῶς δρᾶσαι τὴν βουλὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ ὑπ' ἐκείνης κακοῦσθαι, τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν ᾐτήσατο. χρῆται δ' αὐτῇ οὐκέτι εἰς ἃ δεῖ, οὐδ' ἐφ' οἷς εὕρετο, ἀλλ' ἐπὶ διαφθορᾷ καὶ συγχύσει τῆς πατρίου πολιτείας. μέμνησθε γὰρ δήπου τὴν νεωστὶ γενομένην ἐκκλησίαν, καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν ῥηθέντας ἐν αὐτῇ λόγους, ὅσην ἐπεδείξαντο αὐθάδειάν τε καὶ ἀκοσμίαν, καὶ νῦν ἐφ' οἵου εἰσὶν αὐχήματος οἱ μηδὲν ὑγιὲς φρονοῦντες, ἐπειδὴ ἔγνωσαν, ὡς ἐν τῇ ψήφῳ ἐστὶν ἅπαν τὸ τῆς πόλεως κράτος, ἧς αὐτοὶ κρατήσουσι πλείους

videantur: sciant isti, se, dum hoc facient, non illaturos iniuriam, sed illatam repulsuros, nec violaturos pacta, sed eorum violatores vlturos, seque apud deos in nulla culpa ideo futuros, et pie ac iuste suis commodis consulturos. Hoc autem magnum sit vobis argumentum, non a vobis prioribus compositionis et foederis conditiones violatas, sed a plebe, quod nolit stare conditionibus, quibus reditum impetrauit. Non enim, vt maleficio senatum afficeret, sed ne ab illo afficeretur, tribunitiam potestatem petiit. Iam vero ea vtitur, non ad quae vti debet, neque ad quae inuenta est: sed ad corruptelam et confusionem patrii reipublicae status. Nam certe meministis concionis nuper habitae, et eorum, quae a tribunis ibi dicta fuerunt, quantam arrogantiam atque petulantiam ostenderint: et nunc *videtis*, quam efferantur insani homines, vbi cognouerunt, totam reipublicae potentiam in suffragiis positam esse, quam facile obtinebunt, quod numero nos

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. U.C.* 263. *Var.* 265.

k Optime in *Cod. Vat.* οὐκ ἄρχοντες, ἀλλ' ἀμυνόμενοι. cui fere consentit *Gelenii* coniectura, dum legisse visus est οὐκ ἄρχοντες ἀδικεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἄρχοντας ἀμυνόμενοι, quo loquendi genere (vt notauit *Sylb.*) vtitur etiam pag. seq. v. 2.

l Καὶ

ἡμῶν ὄντες. τί οὖν καταλείπεται ποιεῖν ἡμῖν, ἀρξάντων ἐκείνων παρασπονδεῖν καὶ παρανομεῖν, εἰ μὴ τὸ ἀμύνεσθαι τοὺς ἄρξαντας, [l] καὶ ἅ τε τέως ἀδίκως ἔχουσιν, ἀφελέσθαι σὺν δίκῃ, καὶ εἰς τὸ λοιπον παῦσαι πλειόνων ἐφιεμένους· χάριν εἰδότας τοῖς θεοῖς, ὅτι οὐκ εἴασαν αὐτοὺς τὰ πρῶτα πλεονεκτήσαντας, εἰς τὰ λοιπὰ σωφρονεῖν, ἀλλὰ ταύτην ἐνέβαλον αὐτοῖς τὴν ἀναισχυντίαν τε καὶ πολυπραγμοσύνην, ὑφ᾽ ἧς ὑμεῖς ἀναγκασθεντες τά τ᾽ ἀπολωλότα πειρᾶσθε ἀναλαβεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ δι᾽ ἧς προσῆκε φυλακῆς λαβεῖν.„

XXIV. „Καιρὸς δὲ ὁ παρὼν, οἷος οὐχ ἕτερος, εἴπερ γε ἄρχεσθαι μέλλετε σωφρονεῖν, ἐν ᾧ κεκάκωται αὐτῶν τὸ πλεῖςον μέρος ὑπὸ τȣ͂ λιμοῦ, καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἂν ἔτι δύναιτο πολὺν ἀντισχεῖν χρόνον ὑπ᾽ ἀχρηματίας, εἰ [m] σπανίους τε καὶ τιμίας ἔχοι τὰς ἀγοράς· ἀναγκα-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. V.C. Cat. 263. Var. 265.

nos vincant. Quid igitur nobis faciendum reſtat, quando ipſi priores et foedera et iura violarunt, niſi vt iniuriam illatam propulſemus, et quae ad hanc vſque diem iniuſte habent, ea illis iure adimamus, et in poſterum hanc rerum maiorum cupiditatem compeſcamus: diis gratiam habentes, *quod non paſſi fuerint eos maiorem auctoritatem ac potentiam in republica adeptos, in caeteris rebus modeſte ſe gerere; ſed illis iniecerint hanc impudentiam et effrenatam rerum cupiditatem, per quam vos coacti et res amiſſas recuperare enitimini, et reliquas diligenter, vt decet, cuſtodire.„

„Nec alia melior occaſio, quam iſta, vobis ſeſe offeret, (ſi modo nunc tandem ſapere incipitis) quando maxima eorum pars ſame eſt confecta, et reliqua ob inopiam *huic malo* diutius reſiſtere non poterit, ſi paucos et caros habuerit commeatus: qui

l Καὶ ἃ τέως ἀδίκως]. καὶ ἅτε ἀδίκως *Vat.*

* Quod non eos miſerint, adeptos primum ſuperiora, in reliquum modeſte agere. *Lapus.* Qui non eam mentem eis dederint, vt, conuerſa in ſuum emolumentum rep. modeſte ſe in caeteris gerant. *Gelen.*

m Nota hic diuerſo flexionis fine σπανίȣς καὶ τιμίας: quum analogia poſtulet vel σπανίȣς et τιμίȣς, vel σπανίας et τιμίας. *Sylb.*

n Τῇ

σθήσονται δὲ οἱ μὲν κάκιστοι, καὶ οὐδέποτε [n] ταῖς ἀριστοκρατίαις χαίροντες, ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν, οἱ δ' ἐπιεικέστεροι πολιτεύεσθαι κοσμίως, μηθὲν ἔτι ἐνοχλοῦντες ὑμῖν. τάς τ' οὖν ἀγορὰς διὰ φυλακῆς ἔχετε, καὶ τῆς τιμῆς τῶν ὠνίων μηθὲν ἀνίετε, ἀλλ' ὅσου πλείστου ἦν ποτε τὰ ὤνια, τοσούτου καὶ νῦν πωλεῖν αὐτὰ ψηφίσασθε, δικαίας ἀφορμὰς ἔχοντες καὶ προφάσεις εὐλόγους, τήν τ' ἀχάριστον τοῦ δήμου καταβοήν, [o] ὡς ὑφ' ὑμῶν κατασκευασθείσης τῆς σιτοδείας, ἣ διὰ τὴν ἀπόστασιν τὴν ἐκείνων ἐγένετο, καὶ τὴν καταφθορὰν, ἣν ἐποιήσαντο, τῆς γῆς, ἄγοντες αὐτὴν καὶ φέροντες ὥσπερ πολεμίαν, καὶ τὰς ἐξαιρεθείσας ἐκ τοῦ δημοσίου δαπάνας εἰς τοὺς ἀποσταλέντας ἐπὶ τὴν σιτωνίαν ἄνδρας, [p] καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ ἠδίκησθε ὑπ' αὐτῶν· ἵνα καὶ γνῶμεν ἤδη, τί ποτ' ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ δεινὸν, [q] ὃ διαθήσουσιν ἡμᾶς, ἂν μὴ ποιῶμεν ἅπαντα τῷ δήμῳ τὰ καθ' ἡδονὰς, ὡς οἱ δημαγωγοὶ αὐτῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

qui enim improbiſſimi ſunt, et qui nunquam optimatum dominatu laetantur, illi vrbem deſerere, qui vero ſunt aequiores *ac modeſtiores*, illi ſe modeſte gerere, et nullam moleſtiam vobis amplius exhibere cogentur. Annonam igitur diligenter ſervate, et nihil de rerum venalium precio remittite, ſed quanto maximo precio vnquam ante venditae fuerunt, tanti nunc quoque eas vendi veſtro decreto iubete, iuſtas habentes cauſſas et rationes probabiles, *ſc.* ingratae plebis accuſationem, quaſi haec annonae caritas et inopia a vobis in vrbem fuerit inducta, quae ob illorum ſeceſſionem accidit, et ob agri vaſtationem, quem tanquam hoſtilem ſunt populati, et ob pecunias ex aerario depromtas dataſque iis, qui ad frumentum coëmendum miſſi ſunt, * et multas alias iniurias ab illis accepiſtis, *ob quas hoc facere iure poteſtis*, vt nunc tandem intelligamus, quodnam ſit malum illud, quo nos ſunt affecturi, niſi omnia ad plebis voluntatem et libidinem

n Τῇ ἀριστοκρατίᾳ *Vat.*

o Ὡς ὑφ' ἡμῶν *Vat.*

p Καὶ ἄλλα τινὰ ἠδικῆσθαι *Vat.* Καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ ἠδίκησθε legendum cenſet *Sylb.* ſcil. articulus poſtpoſitiuus vulgatis deeſt.

* Multaque habentes alia, per quae laeſi ab eis eſtis, vt nunc etc. *Lapus.* Quamquam non his ſolis, ſed multis aliis, vos affecerunt iniuriis, vt intelligamus tandem etc. *Gelen.*

q Si pro datiuo ᾧ reponas accuſatiuum ὃ, ſtructura erit concinnior.

δεδιτ]όμενοι ἔλεγον. εἰ δ' ἀφήσετε καὶ τοῦτον ἐκ τῶν χειρῶν τὸν καιρὸν, πολλάκις εὔξεσθε [r] τοιούτων τυχεῖν ἑτέρων. καὶ εἰ γνοίη τοῦτο ὁ δῆμος, ὅτι βουληθέντες καταλύειν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν ἀπετράπεσθε, πολὺ μᾶλλον ὑμῖν βαρὺς ἐγκείσεται, πολέμιον μὲν τὸ βουλόμενον ὑμῶν ἡγούμενος, δειλὸν δὲ τὸ μὴ δυνάμενον.»

XXV. Τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Μαρκίου, διέστησαν αἱ γνῶμαι τῶν συνέδρων, καὶ θόρυβος ἐν αὐτοῖς ἐγένετο πολύς. οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐναντίοι τοῖς δημοτικοῖς, καὶ τὰς διαλλαγὰς παρὰ γνώμην ὑπομείναντες, ἐν οἷς ἥ τε νεότης ὀλίγου δεῖν πᾶσα ἦν, καὶ τῶν πρεσβυτέρων οἱ πλουσιώτατοί τε καὶ [s] φιλοτιμότατοι, βαρέως φέροντες [t] τὰς ἐκ τοῦ δήμου ἀναισχυντίας, ἐπῄνουν τὸν ἄνδρα, ὡς γενναῖον καὶ φιλόπολιν, καὶ τὰ κράτιστα τῷ κοινῷ λέγοντα· οἱ δὲ δημοτικὰς ἔχοντες τὰς προαιρέσεις τῶν [u] τρόπων,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

libidinem fecerimus, ſicut iſti concionatores nos territantes dixerunt. quod ſi paſſi fueritis hanc quoque occaſionem ex veſtris manibus elabi, ſaepe aliam ſimilem nanciſci optabitis. Et, ſi plebs hoc reſciuerit, vos in animo habuiſſe ſuam poteſtatem euertere, ſed incoepto deſtitiſſe, multo grauius vobis inſtabit: quia voluntatem veſtram pro hoſtili habebit, veſtramque timiditatem virium imbecillitatem iudicabit.,,

Hac concione a Marcio habita, inter patres ſententiis variatum eſt, et ingens tumultus inter eos eſt exortus. Nam qui ab initio plebi aduerſabantur, et pacem inuiti fecerant, in quo numero iuuentus pene tota erat, et e ſenioribus ditiſſimi et ambitioſiſſimi moleſte ferentes plebis impudentiam, laudabant hominem, vt generoſum, et patriae amantem, et optima reipublicae conſilia dantem: at qui propenſiores erant in plebem, et

cinnior. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

r τοιοῦτον τυχεῖν ἕτερον] τοιούτου τυχεῖν ἑτέρου *Vat.*

s In *Rom.* et *Lapi Codd.* φρονιμώτατοι.

t Illa τὰς ἐκ τοῦ δήμου ἀναισχυντίας deſiderantur in *Ed. Steph.* atque e *Cod. Rom.* et *Lapi* verſione reſtituit *Sylb.* Eadem agnoſcit *Cod. Vat.* et praeterea adiicit οἱ μὲν ἐπὶ ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια βλάβαις, οἱ δ' ἐπὶ τῇ περὶ τὰς τιμὰς ἐλαττώσει ἐπῄνουν etc.

u Pro τρόπων aliud legit *Lapus*, dum vertit: *neque ſectam, neque*

καὶ τὸν πλοῦτον οὐ πέρα τοῦ δέοντος ἐκτετιμηκότες, τῆς τ' εἰρήνης οὐδὲν ἀναγκαιότερον ὑπολαμβάνοντες, ἤχθοντο τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν γνώμην οὐ προσίεντο· ἠξίουν τε μὴ τοῖς βιαίοις, ἀλλὰ τοῖς εὐγνώμοσι περιεῖναι τῶν ταπεινοτέρων, μηδ' ἀπρεπὲς, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἡγεῖσθαι τὸ ἐπιεικὲς, ἄλλως τε καὶ πρὸς τοὺς συμπολιτευομένους ἐπ' εὐνοίᾳ γινόμενον· μανίαν τ' ἀπέφαινον αὐτοῦ τὴν συμβουλὴν, οὐ παῤῥησίαν, οὐδ' ἐλευθερίαν. βραχὺ μὲν οὖν τοῦτο τὸ μέρος [x] καὶ ἀσθενὲς ὂν περιωθεῖτο ὑπὸ τοῦ βιαιοτέρου. ταῦτα δὲ ὁρῶντες οἱ δήμαρχοι· παρῆσαν γὰρ τῷ συνεδρίῳ, παρακληθέντες ὑπὸ τῶν ὑπάτων· ἐβόων τε καὶ ἤσπαιρον, καὶ τὸν Μάρκιον λυμεῶνα καὶ ὄλεθρον τῆς πόλεως ἀπεκάλουν, πονηροὺς διεξιόντα κατὰ τοῦ δήμου λόγους· καὶ εἰ μὴ κωλύσειαν αὐτὸν οἱ πατρίκιοι, πόλεμον ἐμφύλιον εἰς τὴν πόλιν εἰσάγοντα, θανάτῳ ζημιώσαντες, ἢ φυγῇ, αὐτοὶ ποιήσειν τοῦτο ἔλεγον. θορύ-

et qui ea ingenia et diuitias haud vltra, quam par eſt, aeſtimabant, quique nihil magis neceſſarium, quam ipſam pacem, ducebant, illius orationem moleſte ferebant, neque eius ſententiam probabant: et cenſebant, non vi, ſed manſuetudine, humilioris fortunae homines vincendos, neque indecoram, ſed neceſſariam exiſtimandam eſſe moderationem, praeſertim vero ſi animo beneuolo ea vtamur erga ciues, qui nobiſcum viuunt; eiuſque conſilium inſaniam, non autem dicendi licentiam, aut libertatem eſſe dicebant. Haec tamen pars, quod parua et debilis eſſet, cedere cogebatur vi numeroque potentioribus. Haec videntes tribuni (aderant enim in ſenatu a coſſ. vocati) vociferabantur et fremebant, et Marcium reipublicae peſtem perniciemque appellabant, qui plebi malediceret: et niſi eum, qui ciuile bellum in rempublicam inducebat, patricii cohiberent, eum vel morte, vel exſilio, mulctantes, ipſi ſe id facturos minabantur.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

que diuitias etc. Magis aptum eſſe videtur κρότον, *plauſum*, ex iis *ſc.* qui ſententiae et factionis ſunt eiuſdem. *Sylb.* Nos putamus, locum ſic legendum: οἱ δὲ δημοτικὰς ἔχοντες τὰς προαιρέσεις καὶ τὸν τρόπον. vt ea verba cum ſuperioribus connectantur. *Caſ.*

x Καὶ ἀσθενὲς καὶ περ. *Vat.*

y Καὶ

βου δ' ἔτι πλείονος ἐπὶ τοῖς λόγοις τῶν δημάρχων γενομένου, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν νεωτέρων τὰς ἀπειλὰς δυσανασχετούντων, ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Μάρκιος, αὐθαδέστερον ἤδη καθήπτετο τῶν δημάρχων καὶ θρασύτερον· „Εἰ μὴ παύσεσθε μέντοι, y λέγων, ὑμεῖς ταράττοντες τὴν πόλιν καὶ ἐκδημαγωγοῦντες τοὺς ἀπόρους, οὐκέτι λόγῳ διοίσομαι πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἔργῳ.

XXVI. Ἠγριωμένης δὲ τῆς βουλῆς, ὡς ἔμαθον οἱ δήμαρχοι πλείους ὄντας τοὺς βουλομένους ἀφελέσθαι τὴν δοθεῖσαν ἐξουσίαν τῷ δήμῳ, τῶν ἐμμένειν ταῖς ὁμολογίαις ἀξιούντων, ἐξέδραμον ἐκ τοῦ βουλευτηρίου κεκραγότες, καὶ θεοὺς τοὺς ὁρκίους z ἐπικαλούμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο συναγαγόντες εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, ἐδήλωσαν αὐτῷ τοὺς ἐν τῇ βουλῇ ῥηθέντας λόγους ὑπὸ τοῦ Μαρκίου, καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἀπολογίαν ἐκάλουν. ὡς δ' οὐ προσεῖχεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπηρέτας, ὑφ' ὧν ἐκαλεῖτο, προπηλακίζων τοῖς λόγοις ἀνεῖρξεν, ἀγανακτήσαντες ἔτι μᾶλλον οἱ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V. C. Var.* 265.

bantur. Quum autem ob haec tribunorum verba longe maior tumultus exortus esset, praecipue vero ex iunioribus minas illas indigne ferentibus, Marcius, his fretus et elatus, arrogantius iam et audacius in ipsos tribunos inuehebatur. „Nisi, inquiebat, desieritis rempublicam perturbare, et vestris concionibus inopem turbam concitare, non amplius verbis, sed factis vobiscum contendam.

Exacerbato autem senatu, quum tribuni cognouissent, maiorem esse numerum eorum, qui datam populo potestatem adimere vellent, quam eorum, qui pacis conditionibus standum censerent, sese ex curia vociferantes, et deos foederum testes implorantes, proripuerunt. Postea, plebe ad concionem con-

Marcius arripitur. vocata, indicarunt ei, quid in senatu Marcius dixisset, eumque ad caussam dicendam arcessiuerunt. quos quum ille contemneret, atque adeo eorum ministros, a quibus citabatur, contumeliosis verbis repelleret, ob eam rem multo magis indignati tribuni,

y Λέγων, ταράττοντες τὴν πόλιν ὑμεῖς, καὶ δημαγωγοῦντες *Vat.*

z Ἐπικαλούμενοι *Vat.* quod usitatius esse agnoscit *Sylb.* vulg. dant ἐκκαλ.

a Deest

δήμαρχοι, παραλαβόντες τούς τ' ἀγορανόμους καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν συχνούς, ὥρμησαν ἐπ' αὐτόν· ὁ δ' ἔτυχεν ἔτι διατρίβων πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, τῶν πατρικίων πολλοὺς ἐπαγόμενος, καὶ τὴν ἄλλην ἑταιρίαν [a] τὴν" περὶ αὐτὸν ἔχων. ὡς δὲ συνεῖδον αὐτὸν οἱ δήμαρχοι, προσέταξαν τοῖς ἀγορανόμοις ἐπιλαβέσθαι τοῦ σώματος, καὶ εἰ μὴ ἑκὼν βούλεται ἀκολουθεῖν, βίᾳ ἄγειν· εἶχον δὲ τότε τὴν ἀγορανομικὴν ἐξουσίαν [b] Τῖτος Ἰούνιος Βροῦτος, καὶ Ἰουκίλλιος Ῥοῦγας. οἱ μὲν δὴ προσῄεσαν ὡς ἐπιληψόμενοι τοῦ ἀνδρός· οἱ δὲ πατρίκιοι [c] δεινὸν ἡγούμενοι [d] τοὔργον, ὑπὸ τῶν δημάρχων πρὸ δίκης ἄγεσθαί τινα σφῶν βίᾳ, προὔστησαν τοῦ Μαρκίου, καὶ τύπτοντες τοὺς ὁμόσε χωροῦντας ἀπήλασαν. διαβοηθέντος δὲ τοῦ πάθους ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην, ἐξεπήδων ἅπαντες ἐκ τῶν οἰκιῶν· οἱ μὲν ἐν τοῖς ἀξιώμασιν ὄντες, καὶ χρημάτων ἔχοντες εὖ, τὸν Μάρκιον ὑπερασπιοῦντες ἅμα τοῖς πατρικίοις, καὶ τὴν αρ-

tribuni, assumtis tum ipsis aedilibus, tum multis aliis ciuibus, impetum in eum fecerunt: ille enim adhuc pro curia stabat, multis patriciis stipatus, et reliquam sodalitatem circa se habens. Quem quum conspexissent tribuni, aedilibus imperarunt, vt manibus iniectis eum comprehenderent, et nisi sponte sequi vellet, eum vi adducerent. (erant autem tunc aediles L. Iunius Brutus, et Sp. Icilius Ruga) Hique igitur accedebant, vt eum comprehenderent: at patricii hoc facinus nimium audax ac intolerandum rati, aliquem sui ordinis a tribunis ante caussae dictionem vi abripi, pro Marcio se illis opposuerunt, vt eum tutarentur, et obuios quosque, qui accessissent, caedentes repulerunt. Cuius facinoris rumore iam per totam vrbem vulgato, omnes ex aedibus prosiliebant: ac ii quidem, qui in aliqua dignitate, et bene numinati erant, vt Marcium, adiuuantibus patriciis, prote-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

a Deest *Vat.*

b Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος καὶ Γάϊος (vel, vt alii malint, Σπόριος) Ἰκίλιος Ῥοῦγας ex *Dionysio* ipso legendum esse contendit *Portus*. Λεύκιος habuit *Lapi Cod.* verum pro Ἰουκίλλιος exstat Σουκέλλιος in *Cod. Vat.*

c Δεινὸν ἡγησάμενοι *Vat.*

d Perperam distinguitur in *Ed. Steph.* τοὔργον ὑπὸ τῶν δημάρχων, πρὸ δίκης etc.

χαίαν ἀνακτησόμενοι πολιτείαν· οἱ δὲ ταπεινοὶ ταῖς τύχαις, καὶ βίου σπανίζοντες, ἀμύνειν παρεσκευασμένοι τοῖς δημάρχοις, καὶ ποιεῖν, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι κελεύσωσιν· ἥ τ' αἰδὼς, ὑφ' ἧς κρατούμενοι τέως οὐδὲν ἐτόλμων εἰς ἀλλήλους παρανομεῖν, τότε ἀνῄρητο ὑπ' αὐτῶν. οὐ μὴν ἔδρασάν γ' οὐδὲν ἀνήκεστον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεβάλοντο, γνώμῃ τε καὶ παρακλήσει τῶν ὑπάτων εἴξαντες.

XXVII. Τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ πρῶτοι καταβάντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ δήμαρχοι, συνεκάλουν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ παριόντες ἐκ διαδοχῆς, πολλὰ μὲν τῶν πατρικίων κατηγόρουν ὡς ἐψευσμένων τὰς συνθήκας, καὶ παραβεβηκότων τοὺς ὅρκους, οὓς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν δῆμον ὑπὲρ ἀμνηστίας τῶν πάλαι, πίστεις [e] παραφέροντες τοῦ μὴ βεβαίως αὐτοὺς διηλλάχθαι πρὸς τὸ δημοτικὸν, τήν τε τοῦ σίτου σπάνιν, ἣν αὐτοὶ κατεσκεύασαν, καὶ τὰς ἀποστολὰς τῶν κληρούχων ἀμφοτέρων, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ἐμηχανήσαντο μειώσεως τοῦ πλήθους ἕνεκα. πολλὰ δὲ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

protegerent, et priſtinum reipublicae ſtatum recuperarent: qui vero humili fortuna erant, et victus inopia laborabant, vt tribunos defenderent, parati facere, quicquid illi imperaſſent. omnemque verecundiam, qua hactenus retenti a mutuis iniuriis abſtinuerant, tunc ſuſtulerunt. Verumtamen eo die nihil atrocius commiſerunt, ſed rem in ſequentem diem diſtulerunt, ſententia et precibus conſulum victi.

Poſtero die tribuni in forum primi deſcenderunt, et plebem ad concionem conuocarunt, et per vices progreſſi grauiter patricios accuſarunt, quod fidem pactorum fefelliſſent, et iusiurandum foederis violaſſent, quod cum plebe fecerant, *ea conditione*, vt omnis praeteritarum iniuriarum memoria deponeretur: et argumenta attulerunt, quibus eos cum plebe non ſincere reconciliatos eſſe probarunt, tum ipſam frumenti inopiam, cuius ipſi auctores erant, tum vtramque coloniam deductam, tum quicquid praeterea ad minuendam plebis multitudinem moliti fuerant. Et

e Παραφέροντες accipiendum hic pro προφέροντες, vt *Lapus* quoque vertit *afferentes*, in qua ſignificatione reperitur infra p. 1381. v. vlt. *Sylb.*

f Τὰ

τοῦ Μαρκίου καθήπτοντο, τοὺς ῥηθέντας ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ βουλῇ λόγους διεξιόντες, καὶ ὅτι καλούμενος εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τοῦ δήμου, οὐ μόνον οὐκ ἠξίωσεν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀφικομένους ἐπ' αὐτὸν ἀγορανόμους τύπτων ἀπήλασεν. ἐκάλουν δὲ μάρτυρας τῶν ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τοὺς ἐντιμοτάτους τῶν ἐκεῖ· τῆς δὲ περὶ τοὺς ἀγορανόμους ὕβρεως, ἅπαντας τοὺς τότε παρόντας κατὰ τὴν ἀγορὰν δημοτικούς. ταῦτα δ' εἰπόντες, ἐδίδοσαν, εἰ βουλομένοις εἴη, τοῖς πατρικίοις ἀπολογίαν, κατέχοντες ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὸν δῆμον, ἕως ἡ βουλὴ διαλυθείη. ἔτυχον γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων συνεδρεύοντες οἱ πατρίκιοι, διαποροῦντες, εἴτ' ἀπολογητέον αὐτοῖς εἴη πρὸς τὸν δῆμον, ὑπὲρ ὧν διεβλήθησαν, εἴτε μενητέον ἐφ' ἡσυχίας. ἐπεὶ δὲ αἱ πλείους γνῶμαι [f] τὰ φιλάνθρωπα τῶν αὐθαδεστέρων προείλοντο, διαλύσαντες οἱ ὕπατοι τὸν σύλλογον, προῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν, τάς τε κοινὰς ἀπολυσόμενοι διαβολὰς, καὶ περὶ τοῦ Μαρκίου τὸν δῆμον ἀξιώσοντες, μηθὲν βουλεύσασθαι ἀνήκεστον. καὶ παρελθὼν ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν Μινύκιος, ἔλεξε τοιάδε.

Et in ipſum Marcium longa oratione inuecti ſunt, eiuſque verba in ſenatu facta narrarunt: et addiderunt, eum a plebe ad cauſſam dicendam citatum non ſolum noluiſſe venire, ſed etiam aediles ad ipſum miſſos pulſaſſe et abegiſſe. Et citarunt teſtes eorum quidem, quae in ſenatu fuerant dicta, honoratiſſimos quoſque illius ordinis; iniuriae vero aedilibus factae, omnes plebeios, qui tunc in foro aderant. His dictis fecerunt patriciis (ſi vellent) dicendae cauſſae ſuique purgandi copiam, plebem in comitio detinentes, donec ſenatus dimitteretur. nam de his ipſis rebus in curia patres conſultabant, dubitantes, vtrum apud plebem ad crimina ſibi obiecta reſpondendum, an quieſcendum eſſet. Quum autem maior eorum pars in ea eſſet ſententia, vt humanitatem ſuperbiae anteponendam cenſeret, coſſ. dimiſſo ſenatu in comitium proceſſerunt, vt et publica crimina diluerent, et plebem rogarent, ne quid grauius in Marcium ſtatueret. Progreſſuſque ſenior illorum Minucius talem habuit concionem.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

„Quod

f Τὰ φιλανθρωπότερα *Vat.*

g Pro

XXVIII. „Ἡ μὲν ὑπὲρ τῆς σιτοδείας ἀπολογία βραχεῖά ἐστι πάνυ, ὦ δημόται, καὶ οὐκ ἄλλους τινὰς παρεξόμεθα, ὧν ἂν λέγωμεν, ἢ ὑμᾶς, μάρτυρας. τήν τε γὰρ ἀφορίαν τῶν σιτικῶν καρπῶν ἐπίστασθε δήπου καὶ αὐτοὶ διὰ τὸν ἐκλειφθέντα σπόρον γενομένην· τήν τ' ἄλλην καταφθορὰν τῆς χώρας οὐ παρ' ἑτέρων ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ἀφ' ἧς αἰτίας συνέβη, καὶ ὡς τελευτῶσα ἡ πλείστη [g] γε καὶ ἀρίστη γῆ, πάντων ἐσπάνιζε καρπῶν τε καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων διαρπαζομένη, τὰ δὲ ὑμῖν μὴ ἐπιχορηγοῦσα τοσούτοις οὖσι, καὶ μηδεμίαν ἄλλην ἀποστροφὴν ἔχουσιν. ὥστ' οὐκ ἐξ ὧν οἱ δημαγωγοὶ διαβάλλουσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ ἴστε, [h] λιμὸν ἡγούμενοι γεγονέναι, παύσασθε προσάπτοντες ἐπιβουλὴν ἡμετέραν τῷ πάθει, καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντες ἡμᾶς οὐδὲν ἀδικοῦντας. αἱ δ' ἀποστολαὶ τῶν κληρούχων [i] ἐκ τἀναγκαίου ἐγένοντο, κοινῇ δόξαν ὑμῖν ἅπασιν διὰ φυλακῆς ἔχειν χωρία εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια· καὶ μεγάλα

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

„Quod ad frumenti inopiam attinet, Quirites, paucis verbis nos purgabimus, neque alios noſtrae orationis teſtes, quam vos ipſos, producemus. Nam et frugum ſterilitatem ob intermiſſam ſationem accidiſſe vos ipſi ſcitis: nec oportet vos ex aliis cognoſcere, quaenam fuerit caetera agri vaſtatio, et quae eius cauſſa, quoue modo acciderit, vt poſtremo maxima atque optima agri pars laboraret inopia omnium frugum et mancipiorum et pecoris, partim quod hoſtes agrum populati fuerint, partim quod ipſe *ager* tantae veſtrae multitudini, quae nulla alia alimenta aliunde habebat, victum ſuppeditare non poſſet. Quapropter famis cauſſas non eas, quas iſti tribuni per calumniam aſſerunt, ſed quas vos ipſi ſcitis, exiſtimantes fuiſſe, deſinite hanc calamitatem noſtris inſidiis adſcribere, et nobis innocentibus iraſci. Caeterum, colonias neceſſitas coëgit deduci, idque de communi omnium veſtrum ſententia, vt eſſent praeſidio locis ad bellum oportunis. Hae vero duriſſimis reipublicae temporibus

g Pro γε aptius legeris τε. *Sylb.* atque ita quidem in *Cod. Vat.*

h Τὸν λιμὸν *Vat.*

i Ἀντ' ἀναγκαίου] Ἐκ τοῦ ἀναγκαίου ἐγένοντο *Vat.*

k Σφόδρα

ὤνησαν, ἐν καιρῷ [k] σφόδρα ἀναγκαίῳ γενόμεναι, τούς τ' ἐξιόντας καὶ τοὺς ὑπολειπομένους ὑμῶν. οἱ μὲν γὰρ ἀφθονωτέρων εὐποροῦσιν ἐκεῖ τῶν ἐπιτηδείων· οἱ δ' ἐνθάδε ὑπομείναντες, ἧττον σπανίζουσι τῆς ἀγορᾶς. ἥ τ' ἰσομοιρία τῆς τύχης, ἧς μετέχομεν ὑμῖν τοῖς δημοτικοῖς οἱ πατρίκιοι, κλήρῳ ποιησάμενοι τὴν ἔξοδον, οὐ ψέγεται."

XXIX. "Τί οὖν παθόντες οἱ δημαγωγοὶ περὶ τούτων ἡμῖν ἐγκαλοῦσιν, ὧν κοινὰς ἔσχομεν τὰς γνώμας καὶ τὰς τύχας, εἴτε δεινῶν ὄντων, ὡς οὗτοί φασιν, εἴτ' ὠφελίμων, [l] ὡς ἡμεῖς οἰόμεθα. ἃ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ νεωστὶ βουλῇ γενομένῃ διαβεβλήμεθα ὑπ' αὐτῶν, ὡς οὐκ ἀξιοῦντες μετριάσαι περὶ τὰς τιμὰς τῆς ἀγορᾶς, ὡς ἐπιβουλεύοντες ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, ὡς μνησικακοῦντες ὑμῖν τῆς ἀποστάσεως, καὶ παντὶ τρόπῳ προθυμούμενοι κακῶσαι τὸ δημοτικὸν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα, ἔργοις ἀπολυσόμεθα οὐκ εἰς μακρὰν, οὔτε κακὸν ὑμᾶς οὐθὲν ἐργασάμενοι, τήν τ' ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, ἐφ' οἷς τότε συνεχωρήσαμεν ὑμῖν ἔχειν, καὶ νῦν

poribus deductae, tum ipsis, qui in colonias emissi sunt, tum vo- *Per. Iul.*
bis, qui remansistis, valde profuerunt. nam illi rerum ad victum 4225.
necessariarum vberiorem ibi copiam habent: et qui hic reman- *Ante*
serunt, minore annonae penuria laborant. et exaequatio fortu- *Chr.* 489. *Olymp.*
nae, cuius nos patricii cum plebeiis participes sumus, quod sor- 72 3/4.
te delectos in colonias emiserimus, vituperanda non est."

"Cur igitur concionatores isti nobis dant crimini ea, quo- *V.C. Cat.* 263.
rum aeque vobiscum eandem sententiam et fortunam habemus, *Var.*
siue ea sint mala, vt ista aiunt, siue bona, vt nos existimamus? 265.
Nam et crimina, quae nobis in senatu nuper habito obiecerunt, nolle nos moderata statuere rerum venalium precia, conari per insidias tribunitiam potestatem tollere, iniuriam secessionis vestrae in memoriam reuocare, et quauis ratione plebem afflictam cupere, et omnia istiusmodi crimina breui re ipsa diluemus, nullo maleficio vos afficientes, et tribunitiam potestatem iisdem conditionibus, quas tunc vobis concessimus, nunc quoque confirmantes,

k Σφόδρα ἀναγκαίως *Vat.*   *l* Ὥσπερ ἡμεῖς *Vat.*

m In

βεβαιοῦντες· τοῦ δὲ σίτου τὴν διάπρασιν, ὡς ἂν ὑμῖν ἅπασι δόξῃ, ποιησόμενοι. περιμείναντες οὖν, ἐάν τι μὴ γένηται τούτων, τότε κατηγορεῖτε ἡμῶν. εἰ δὲ βουληθείητε ἀκριβῶς ἐξετάσαι τὰ διάφορα, δικαιότερον ἂν ἡμεῖς οἱ πατρίκιοι τοῦ δήμου κατηγοροίημεν, ἢ τὴν βουλὴν ὑμεῖς ἔχοιτε δι' αἰτίας. ἀδικεῖτε γὰρ ὑμεῖς, ὦ δημόται, καὶ μηδὲν ἀχθεσθῆτε ἀκούοντες· εἴ γ' οὐκ ἀναμείναντες τῆς γνώμης ἡμῶν μαθεῖν τὸ τέλος, κατηγορεῖν αὐτῆς ἤδη ἀξιοῦτε. καίτοι τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι παντὶ τῷ βουλομένῳ [m] ῥᾷστον ἔργον ἂν γένοιτο, συγχέαι καὶ ἀνελεῖν ὁμόνοιαν ἐκ πόλεως, τοιαῦτα ἐγκαλοῦντι, [n] ὧν ἡ πίστις

Per. Iul. firmantes, et frumentum, prout vobis omnibus viſum fuerit,
4225. vendentes. Exſpectate igitur, et ſi quid horum non praeſtetur,
Ante Chr. 489. tunc demum nos accuſate. Quod ſi velletis accuratius hanc con-
Olymp. trouerſiam examinare, certe nos patricii iuſtius plebem accuſa-
72 ¾. remus, quam vos ſenatum criminari poſſetis. Vos enim, Quiri-
Cat. tes, iniuriam *nobis* facitis, neque moleſte feratis, dum haec audi-
V.C. 263. tis, ſiquidem, non exſpectato noſtrorum conſiliorum exitu, vt
Var. quaenam ſint cognoſcatis, iam ea accuſare vultis. Atqui, quis
265. neſcit, facillimum fore cuilibet, concordiam turbare et e ciuitate
tollere, ea criminanti, quorum fides, quum adhuc pendeat et
in

m In *Rom. Cod.* ῥᾷον ἂν γένοιτο. *Sylb.*

n Ita reſtitui e *Codd. Rom.* et *Ven.* et *Lapi* verſione: cum antea in *Ed. Steph.* ὡς pro ὧν obtinuerit, et ſeq. v. οὖσα pro ἐστι. Forſan etiam μὴ in fine huius periodi negatiue accipiendum, vt ſenſus ſit, iſtiuſmodi fidem non tueri ab incommodis, ſed tantum ſpeciem quandam iuſtitiae praetendere, id eſt, efficere, ne quid iniuſte videaris agere. *Sylb.* Loci ſententia haec eſt: Queritur Minucius, quod, non exſpectato exitu conſiliorum ſenatus, tantas turbas excitaſſent tribuni. Sic fore ait, vt omnis tollatur ciuitatis concordia, tribunorum improbitate, qui patriciis ea obiicerent, id eſt, ea patriciorum conſilia reprehenderent, quorum euentus, quia adhuc ignorabatur, ipſis patriciis inſontibus et nihil tale cogitantibus non poterat eſſe innocentiae argumentum, nec φυλακὴ τοῦ μὴ παθεῖν τι κακόν: ſed e contrario tribunis, qui patricios accuſabant, ſpeciem praebebat iuſtae cauſſae et τοῦ μὴ ἀδικεῖν. vulgus enim, ignarum, quo tenderent ſenatus conſilia, omnia in deteriorem partem interpretans, non ſecus erga patricios erat affe-
ctum,

μέλλουσα καὶ ἐν ἀδήλῳ ἔτι οὖσα, οὐ φυλακή ἐστι τοῦ μὴ παθεῖν τι κακὸν, ἀλλὰ πρόφασις τοῦ μὴ ἀδικεῖν; καὶ οὐ τοῖς προεστηκόσιν ὑμῶν μόνον, ὧν διαβάλλουσι τὴν βουλὴν καὶ συκοφαντοῦσιν, ἐπιτιμᾶν ἄξιον, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν οὐχ ἧττον, ὧν πιστεύετε αὐτοῖς, καὶ πρὶν πειραθῆναι ἀγανακτεῖτε. ἐχρῆν γὰρ ὑμᾶς, εἰ τὰ μέλλοντα ἐφοβεῖσθε ἀδικήματα, καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ὀργὰς μελλούσας ἔχειν. νῦν δὲ φαίνεσθε ταχύτερα μᾶλλον, ἢ φρονιμώτερα ἐγνωκέναι, καὶ τὸ ἀσφαλέστερον ἐν τῷ κακουργοτέρῳ τιθέναι.„

„Περὶ μὲν δὴ τῶν κοινῶν ἀδικημάτων, ἐφ' οἷς τὴν βουλὴν οἱ δήμαρχοι [o] διέβαλλον, ἀποχρῆναι οἴομαι τοσαῦτα εἰρῆσθαι. XXX. ἐπεὶ δὲ καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον ἡμῶν, περὶ ὧν ἂν εἴπωμεν ἐν τῇ βουλῇ, συκοφαντοῦσι, καὶ διϊστάναι τὴν πόλιν αἰτιῶνται, καὶ νῦν Γάϊον Μάρκιον ἄνδρα

in incerto ſit, non prohibet a nobis maleficium, ſed ſpeciem *Per. Iul.*
praebet nihil iniuſti a vobis agi? Neque vero ſoli veſtri duces 4225.
et patroni, ob crimina et calumnias, quibus ſenatum impetunt, *Ante Chr.* 489.
obiurgatione ſunt digni; ſed etiam vos ipſi non minus, quia *Olymp.*
fidem illis temere habetis, et nondum quidquam experti indi- 72 $\frac{3}{4}$.
gnamini. Oportebat enim vos, ſi quas in poſterum timebatis *Cat.*
iniurias, iram quoque in illa tempora reſeruare. At certe nunc *V.C.* 263.
conſtat, vos celerius, quam prudentius, rebus veſtris conſuluiſſe, *Var.*
et veſtrae ſalutis ſpem in maleficiis collocare.„ 265.

„Atque quod attinet ad publicas iniurias, ob quas tribuni totum ſenatum falſo accuſarunt, haec, quae a me ſunt dicta, ſufficere arbitror. Sed quia vnumquemque noſtrum calumniantur ob ſententias in ſenatu a nobis dictas, et nos vt reipublicae diſſidiorum auctores accuſant, et nunc C. Marcium, virum patriae

ctum, ac ſi iam eueniſſent, quae euentura metuebat. Sic eueniebat, quod ait *Dionyſius*, vt conſiliorum ſenatus ἡ πίστις μέλλουσα καὶ ἐν ἀδήλῳ ἔτι οὖσα non eſſet ſenatoribus a tribunis accuſatis φυλακὴ τοῦ μὴ παθεῖν τι κακὸν, ſed ipſis potius tribunis πρόφασις τοῦ μὴ ἀδικεῖν, vel τοῦ μὴ ἀδικεῖν δοκεῖν. quo modo haud ſcio an ſcriptum ſit a *Dionyſio*, ſicut mox περιέσαι ἀγαθοῖς εἶναι δοκεῖν: nam affinitas vocum ἀδικεῖν et δοκεῖν facile cauſa eſſe potuit, vt altera vox omitteretur. *Caſ.*

o Διέβαλον *Vat.* quod rectius eſſe viderat *Sylb.*

φιλόπολιν, ἐλευθέρᾳ φωνῇ χρησάμενον ὑπὲρ τῶν κοινῶν, ἀποκτεῖναι ζητοῦσιν, ἢ φυγάδα [p] ποιῆσαι τῆς πατρίδος, βούλομαι καὶ περὶ τούτου τὰ δίκαια εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς· καὶ σκοπεῖτε, εἰ μετρίους καὶ ἀληθεῖς ἐρῶ τοὺς λόγους. ὑμεῖς, ὦ δημόται, διαλλαττόμενοι πρὸς τὴν βουλὴν, ἀποχρῆν ὑμῖν ᾤεσθε τῶν δανείων ἀφεῖσθαι, καὶ βοηθείας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων πενήτων, ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν ἠτήσασθε ἀποδεικνύναι· καὶ ταῦτα ἀμφότερα, πολλὴν εἰδότες ἡμῖν χάριν, ἐλάβετε· καταλῦσαι δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπάτων, ἢ τὴν βουλὴν ἄκυρον ποιῆσαι τῆς ὑπὲρ τῶν κοινῶν προστασίας, ἢ τὴν τάξιν [q] ἀνατρέψαι τῆς πατρίου πολιτείας, οὔτ' ἠτήσασθε, οὔτ' ἐμέλλετε. τί οὖν παθόντες, ἐπιχειρεῖτε πάντα συγχέειν ταῦτα νυνί; καὶ τίνι δικαίῳ πιστεύοντες, τὰς τιμὰς ἡμῶν ζητεῖτε ἀφαιρεῖσθαι; εἰ γὰρ ἐν τοῖς μετέχουσι τῆς βουλῆς φοβερὸν ποιήσετε, τὸ μὴ μετὰ παῤῥησίας, ἃ φρονοῦσι, λέγειν, τί δ' ἂν εἰπόντες οἱ προεστηκότες ὑμῶν ἐπιει-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

triae amantem, et libere de republica loquutum, necare, aut patria expulſum exſilio mulctare cupiunt, volo hac quoque de re id, quod aequum eſt, apud vos dicere. vos vero conſiderate, an modeſte et vere ſim loquuturus. Vos, Quirites, quando rediiſtis in gratiam cum ſenatu, ſatis vobis fore putabitis, ſi veſtro aere alieno liberaremini, et in auxilium pauperum, qui vim paterentur, vt magiſtratus de veſtro ordine creare vobis liceret, petiiſtis: et vtraque haec impetraſtis, nobis magnam gratiam habentes. Sed non petiiſtis, vt vobis conſulatum tollere, aut ſenatui reipublicae adminiſtrationem adimere, aut ipſum ordinem patrii reipublicae ſtatus peruertere liceret, neque etiam hoc petituri eſtis. Quid igitur vobis accidit, vt nunc haec omnia confundere conemini? aut quo iure freti honoribus noſtris nos priuare cupitis? Si enim veſtris minis ſenatores a ſententiis libere, prout ſentiunt, dicendis deterrueritis, quid aequi a veſtris magiſtratibus exſpectandum eſt? aut qua lege,

p Ποιήσειν] Ποιῆσαι *Vat.* quod maluit et *Sylb.*

q Ἀνασρέψαι] Ἀνατρέψαι *Vat.* Verum ἀνασρέψαι hoc loco ferri poſſe exiſtimat *Sylb.* quia de ordine, non de ſtatu, ſermo eſt.

r Παρὰ

κὲς, ἢ ποίῳ χρησάμενοι νόμῳ, θανάτῳ ζημιοῦν, ἢ φυγῇ, τῶν πατρικίων τινὰς ἀξιώσουσιν; οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ νόμοι ταύτην διδόασιν ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν, οὔτε αἱ νεωστὶ γενόμεναι πρὸς τὴν βουλὴν ὁμολογίαι. τὸ δ' ἐκβαίνειν τοὺς νομίμους ὅρους, καὶ τὴν βίαν κρείττονα ποιεῖν τῆς δίκης, οὐκέτι δημοτικόν ἐστιν, ἀλλ' εἰ τἀληθῆ βούλεσθε ἀκούειν, τυραννικόν. ἐγὼ δὲ παραινέσαιμι ἂν ὑμῖν, ὧν μὲν εὕρεσθε [r] πρὸς τῆς βουλῆς φιλανθρώπων, μηδενὸς ἀφίστασθαι· ὧν δ' οὐκ ἠξιώσατε διαλυόμενοι τὴν ἔχθραν τότε τυχεῖν, μηδὲ νῦν ἀντιποιεῖσθαι.„

„Ἵνα δὲ μᾶλλον ὑμῖν γένηται φανερὸν, ὅτι οὐθὲν XXX. οὔτε μέτριον, οὔτε δίκαιον, ἀξιοῦσιν οἱ δημαγωγοὶ, ἀλλὰ παρανόμων τε καὶ ἀδυνάτων ἐφίενται, μετενεγκόντες τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἑαυτοὺς, οὕτω σκοπεῖτε, καὶ ὑπολάβετε τοὺς μετέχοντας τοῦ συνεδρίου τοῖς ἐν ὑμῖν πολιτευομένοις ἐγκαλεῖν, ὅτι πονηροὺς κατὰ τῆς βουλῆς διατίθενται λόγους ἐν ὑμῖν, καὶ καταλύουσι τὴν πάτριον ἀριστοκρατίαν, καὶ διαστασιάζουσι τὴν πόλιν· ἅπαντα ταῦτα λέ-

lege, vel capitali ſupplicio, aut exſilio, aliquos patricii ordinis illi *Per. Iul.*
mulctare poterunt? Nam nec veteres leges dant vobis hanc 4225.
poteſtatem, nec nouae conditiones foederis cum ſenatu facti. *Ante Chr.* 489.
Legum vero praeſcripta transgredi, et vim iure potiorem facere, *Olymp.*
certe hoc non eſt amplius populare, ſed (ſi veritatem audire 72 $\frac{3}{4}$.
vultis) tyrannicum. Ego igitur vobis auctor eſſem, vt beneficia, *Cat.*
quae ſenatus benignitate impetraſtis, retineatis: quae vero *V.C.* 263.
tunc minime poſtulaſtis, quando in gratiam cum ſenatu rediiſtis, *Var.*
ne nunc quidem vobis vindicetis.„ 265.

„Sed vt melius intelligatis, veſtros tribunos nihil moderati, nihil aequi poſtulare, ſed iniqua, et quae fieri nequeunt, cupere, rem ad vos ipſos translatam, perinde ac ſi veſtrum negotium eſſet, conſiderate, et fingite, a ſenatoribus magiſtratus veſtros accuſari, quod ſenatui maledicant, et patrium ſtatum, quo reſpublica ab optimatibus regebatur, euertant, et ſeditiones in ciuitate concitent, (quae omnia ſane vera ſunt; haec

r Παρὰ τῆς βουλῆς *Vat.*

γοντες ἀληθῆ· ποιοῦσι γὰρ ταῦτα· καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι δυναστείαν περιβάλλονται μείζονα τῆς συγκεχωρημένης αὐτοῖς, ἄκριτον ἀποκτείνειν ἐπιχειροῦντες, ὃν ἂν ἐθέλωσιν ἐξ ἡμῶν· καὶ ὅτι δεῖ τοὺς ταῦτα ποιοῦντας, τεθνάναι νηποινί· πῶς ἂν ὑμεῖς ἐνέγκοιτε τὴν αὐθάδειαν τοῦ συνεδρίου; καὶ τί ἂν εἴποιτε; ἆρα οὐκ [s] ἀγανακτήσητε, καὶ δεινὰ φαίνητε πάσχειν, εἰ τὴν παῤῥησίαν ἀφαιρήσεταί τις ὑμᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τὸν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων κίνδυνον ἐπιθεὶς τοῖς ἐλευθέραν φωνὴν ὑπὲρ τοῦ δήμου φθεγξαμένοις; οὐκ ἔνεστ' ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτα ἃ παθεῖν οὐκ ἂν ὑπεμείνατε αὐτοὶ, ταῦτα ἑτέρους πάσχοντας ἀνέχεσθαι δικαιοῦτε; πολιτικά γ', ὦ δημόται, καὶ μέτρια ὑμῶν τὰ βουλεύματα; τοιαῦτα ἀξιοῦντες, οὐκ αὐτοὶ βεβαιοῦτε τὰς καθ' ἑαυτῶν διαβολὰς ἀληθεῖς εἶναι, [t] καὶ τοὺς συμβουλεύοντας τὴν παράνομον ὑμῶν δυναστείαν μὴ περιορᾶν αὐξομένην, τὰ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

haec enim faciunt) et, quod omnium eſt grauiſſimum, poteſtatem maiorem, quam ſit ipſis conceſſa, ſibi vſurpent, dum quemlibet noſtri ordinis indicta cauſſa interficere conantur: ac *fingite, ſenatum dicere*, eos, qui haec faciunt, impune occidendos. Quonam modo hanc ſenatus arrogantiam ferretis? Quidnam diceretis? Nonne indignaremini, et atrocem iniuriam vos pati diceretis, ſi quis et libere loquendi licentiam et ipſam libertatem vobis adimeret, propoſito capitis periculo liberam vocem pro plebe emittere audentibus? Haec negare non poteſtis. Et quae vos ipſi ferre nolletis, aequum eſſe putatis, alios ea ferre? Haeccine ſunt, Quirites, illa ciuilia et moderata veſtra conſilia? Nonne hoc pacto crimina, quae vobis obiiciuntur, vera eſſe confirmatis? Nonne vos ipſi declaratis, eos, qui ſuadent, ne hanc veſtram iniquam potentiam creſcere ſinamus, bene ac iuſte reipu-

s Praecedentis interrogationis modus poſtulat οὐκ ἀγανακτήσαιτε, καὶ δεινὰ φαίνητε πάσχ. *Sylb.* Οὐκ ἀγανακτήσετε, καὶ δεινὰ φαίνητε *Vat.* Vel φαίνητε pro ἀποφαίνητε poſitum, vel certe (quod veriſimilius) φαίητε legendum. *Port.*

t Illud καὶ e *Cod. Rom.* addidit *Sylb.* cui conſentit *Vat.* Οὐ pro καὶ malit *Portus.*

u Ita

δίκαια τῷ κοινῷ [u] φρονοῦντας ἀποδείκνυτε; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ. ἀλλ' εἴ γε τὰ ἐναντία βούλεσθε, ὧν διαβέβλησθε, ποιεῖν, ἐμοὶ συμβούλῳ χρησάμενοι, μετριάσατε, καὶ τοὺς λόγους, ἐφ' οἷς ἄχθεσθε, πολιτικῶς καὶ μὴ δυσοργήτως ἐνέγκετε. Περιέσται γὰρ ὑμῖν μὲν, εἰ τοῦτο ποιήσετε, ἀγαθοῖς εἶναι δοκεῖν, τοῖς δ' ἀπεχθῶς διακειμένοις πρὸς ὑμᾶς, μετανοεῖν."

"Δίκαια μὲν δὴ ταῦτα [x] παρεχόμενοι πρὸς ὑμᾶς XXXII. μεγάλα. ὥς γ' οὖν οἰόμεθα, πείθομεν ὑμᾶς μηδὲν ἐξαμαρτάνειν. χρηστὰ δὲ καὶ φιλάνθρωπα ἔργα, οἷς [y] χρησόμεθα, οὐκ ὀνειδίσαι βουλόμενοι [z] ὑμᾶς, ἀλλ' ἐπιεικεστέρους ποιῆσαι, χωρὶς τῶν παλαιῶν, τὰ νεωστὶ γενόμενα περὶ τὴν κάθοδον ὑμῶν, ὧν ἡμεῖς μὲν ἐπιλελῆσθαι βουλόμεθα, ὑμεῖς δὲ δίκαιοί ἐστε [a] μεμνῆσθαι. [b] ἀναγκαζόμενοι δ' αὐτὰ παραφέρομεν νυνὶ, χρῄζοντες

reipublicae consulere? Hoc certe facere mihi videmini. Quod *Per. Iul.* si contra, quam insimulamini, facere vultis, me auctore modesti 4225. sitis: et si qua in re verbis nostris offendimini, hoc ciuiliter, non *Ante Chr.* 489. autem iracunde, feratis. Hoc enim modo consequemini, vt et *Olymp.* ipsi boni esse videamini, et inimicos vestros ad poenitentiam 72 $\frac{3}{4}$. adducatis.

Quum igitur reddita sit vobis ratio (nostro saltem iudicio) *V. C. Cat.* 263. iustissima, suademus, ne quid praeter officium faciatis. Licet *Var.* autem beneficia humaniter in vos collata, praeter vetera, haec 265. quoque in vestro reditu nuper data (quorum nos quidem obliuisci volumus, sed tamen aequum est, vos esse memores) vobis exprobrare nolimus, sed tantum vos aequiores erga nos reddere velimus; eorum tamen nunc mentionem facere cogimur, illud

u Ita *Rom. Vat.* et *Lapi Codd.* Φρονοῦντες parum recte in *Ed. Steph.*

x Προεχόμενοι *Vat.*

y Pro futuro χρησόμεθα (quod habent *Codd. Ven.* et *Vat.*) praeteritum ἐχρησάμεθα aptius reponendum censet *Sylb.* praesertim quod *Lapus* vertit, *quibus vsi sumus.*

z Ὑμῖν potius dicendum. *Port.*

a Μεμνῆσθαι *Vat.* vulgo legitur ὑπομεμνῆσθαι.

b Ἀναγκαζόμενοι] Verbum ἀναγκαζόμεθα structura postulat. nec parum

ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων, ὧν ὑμῖν δεομένοις ἐχαρισάμεθα, ταύτην παρ' ὑμῶν ἀντιλαβεῖν τὴν χάριν, μήτε ἀποκτεῖναι, μήτ' ἐκβαλεῖν τῆς πόλεως ἄνδρα φιλόπολιν, καὶ τὰ πολέμια πάντων κράτιστον. ζημιωσόμεθα γὰρ οὐ μικρά, εὖ ἴστε, ὦ δημόται, τοιαύτης ἀποστερήσαντες ἀρετῆς τὴν πόλιν. μάλιστα μὲν οὖν δι' αὐτὸν ἐκεῖνον ὑφεῖναι τῆς ὀργῆς δίκαιοί ἐστε, μνησθέντες, ὅσους ὑμῶν ἔσωσεν ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ μὴ λόγων μνησικακεῖν φαύλων, ἀλλ' ἔργων μεμνῆσθαι καλῶν. ὁ μὲν γὰρ λόγος ὑμᾶς τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν ἔβλαψεν, αἱ δὲ πράξεις αὐτοῦ μεγάλα ὠφέλησαν. εἰ δὲ πρὸς τοῦτον ἀδιαλλάκτως ἔχετε, ἡμῖν γέ τοι καὶ τῇ βουλῇ χαρίσασθε αὐτὸν δεομένοις, καὶ διαλλάγητε ἤδη ποτὲ βεβαίως, τήν τε πόλιν, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε, μίαν εἶναι ποιήσατε. εἰ δὲ πειθοῦσιν ἡμῖν οὐ συγχωρήσετε, εὖ ἴστε, ὅτι οὐδὲ ἡμεῖς βιαζομένοις ὑμῖν εἴξομεν, ἀλλ' [c] εἴτε φιλότητος ἀδόλου καὶ χαρίτων ἔτι

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 $\frac{3}{4}$. Cat. V. C. 263. Var. 265.

illud petentes, vt pro multis et magnis beneficiis, quae vobis rogantibus largiti sumus, hanc vnam gratiam nobis rependatis, vt neque interficiatis, neque vrbe expellatis, virum patriae amantem, et rebus bellicis longe omnium praestantissimum. Nam non paruam iacturam faciemus, persuasum illud habeatis, Quirites, si rempublicam tali virtute fraudauerimus. Aequissimum igitur est, vt illius potissimum caussa, memores, quot de vobis in bellis seruati salutem ei debeant, hanc iram remittatis; neque praua eius verba, sed egregia facinora, in memoriam reuocetis. Illius enim verba nihil vobis obfuerunt, at eius egregia facinora multum vobis profuerunt. Quod si huic ita infensi estis, vt cum eo in gratiam redire nolitis, saltem nostris et senatus precibus eum condonate, et tandem aliquando in firmam et stabilem gratiam nobiscum redite, ac ciuitati pristinam vnitatem reddite. Quod si nobis suadentibus non cesseritis, scitote, nos quoque violentiae vestrae minime cessuros: sed vbi plebis voluntatem experti fuerimus, hanc vel sincerae amicitiae

parum lucis accesserit, si expungatur relatiuum ὧν. Sylb. in posteriore falsus. participium autem, quod cum indicatiuo permutatum iuit, ideo id fecit, quia vulgatae dant παραφέρειν.

c Pro εἴτε rectius legemus ἤτοι.

μειζόνων ἤδε ἡ πεῖρα τοῦ δήμου πᾶσιν αἰτία ἔσται, ἢ πολέμου ἐμφυλίου αὖθις ἄρξει, καὶ κακῶν ἀνηκέστων.„

Τοιαῦτα τοῦ Μινυκίου διεξελθόντος, ὁρῶντες οἱ δήμαρχοι τῇ τε μετριότητι τῶν λόγων, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν ὑποσχέσεων [d] ὑπαγόμενον τὸ πλῆθος, ἤχθοντο καὶ χαλεπῶς ἔφερον, μάλιστα δὲ Γάϊος Σικίννιος Βελλοῦτος, ὁ πείσας τοὺς πένητας ἀποστῆναι τῶν πατρικίων, καὶ στρατηγὸς ἀποδειχθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἕως ἦσαν ἐν τοῖς ὅπλοις, ἔχθιστος ἀνὴρ ἀριστοκρατίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο προηγμένος ὑπὸ τῶν πολιτῶν εἰς ἐπιφάνειαν, τὴν δὲ δημαρχικὴν ἐξουσίαν δεύτερον ἤδη παρειληφώς, πάντων ἥκιστα τῶν δημαγωγῶν ἑαυτῷ συμφέρειν ὁμονοῆσαι οἰόμενος τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἀρχαῖον ἀναλαβεῖν κόσμον. οὐ γὰρ ὅσον τὰς τιμὰς καὶ δυνάμεις ἕξειν ἔτι τὰς αὐτὰς ὑπελάμβανεν, ἀριστοκρατίας πολιτευομένης, γεγονώς τε κακός, καὶ τεθραμμένος ἀδόξως, καὶ λαμπρὸν οὐδὲν ἀποδειξάμενος, οὔτε κατὰ πολέμους, οὔτ' ἐν εἰρήνῃ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν XXXIII.

amicitiae et multo maioris gratiae caussam omnibus fore, vel *Per. Iul.*
denuo belli ciuilis et grauissimorum malorum initium.„ 4225.
Quum igitur Minucius in hunc modum disseruisset, tribu- *Ante Chr.* 489.
ni, videntes, hac illius modesta oratione et humanis pollicitatio- *Olymp.*
nibus plebem flecti, id aegre molesteque ferebant, sed praeci- 72 $\frac{3}{4}$.
pue C. Sicinnius Bellutus, qui pauperibus auctor fuerat, vt a pa- *Cat.*
triciis secessionem facerent, et qui dux ab ipsis creatus, quam- *V.C.* 263.
diu in armis fuerunt, vir infensissimus optimatibus fuerat, et *Var.*
propterea a ciuibus suis ad claritatem promotus, tribunitiam 265.
hanc potestatem iam iterum adeptus fuerat, minime omnium collegarum ciuitatis concordiam et pristini reipublicae status recuperationem sibi expedire ducebat. Tantum enim aberat, vt honores et potestatem eandem se adhuc habiturum speraret, si respublica ab optimatibus gubernaretur, quod ipse esset homo improbus et obscuris natalibus, et qui nullum egregium facinus, aut militiae, aut domi pacis tempore, edidisset, vt etiam se in summum

ἤτοι. *Sylb.* Verum ἡ φιλότητος praefert *Portus.*

d Videri possit scribendum ἐπαγόμενοι. *Steph.*

e Si

ἐσχάτων κινδυνεύσειν, ὡς ἐςασιακὼς τὴν πόλιν, καὶ πολλῶν αὐτῇ κακῶν γεγονὼς αἴτιος. ἐνθυμηθεὶς [e] δὲ, ὅσα χρὴ λέγειν τε καὶ πράττειν, καὶ [f] μετὰ τῶν συναρχόντων βουλευσάμενος, ἐπειδὴ κἀκείνους ἔσχεν ὁμογνώμονας, ἀνέςη, καὶ μικρὰ περὶ τῆς κατεχούσης τὸν δῆμον ἀτυχίας ἀποδυράμενος, τούς τε ὑπάτους ἐπήνεσεν, ὅτι λόγον ἠξίωσαν ὑποσχεῖν τοῖς δημόταις, οὐχ ὑπεριδόντες αὐτῶν τῆς ταπεινότητος, καὶ τοῖς πατρικίοις εἰδέναι χάριν ἔφησεν, [g] ὅτι αὐτοῖς ἤδη φροντίς ποτε εἰσέρχεται τῆς σωτηρίας τῶν πενήτων· καὶ ἔτι μᾶλλον ἔφη μετὰ πάντων ἐκμαρτυρήσειν, ἐὰν ὅμοια παράσχωνται τοῖς λόγοις τὰ ἔργα.

XXXIV. Εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ δόξας μέτριος ὀργὴν εἶναι καὶ διαλλακτικὸς, ἐπιςρέφει πρὸς τὸν Μάρκιον παρεςηκότα τοῖς ὑπάτοις, καὶ λέγει· „Σὺ δὲ τί οὐκ ἀπολογῇ πρὸς τοὺς αὐτοῦ πολίτας, ὦ γενναῖε, περὶ ὧν εἶπας ἐν τῇ βουλῇ; μᾶλλον δὲ τί οὐκ ἀντιβολεῖς καὶ παραιτῇ τὰς ὀργὰς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

summum periculum capitis venturum putaret, quod seditionem in ciuitate concitasset, et multarum eius calamitatum auctor fuisset. Hic igitur meditatus, et quid dicendum et quid agendum esset, et consilio cum collegis communicato, vbi eos secum consentire cognouit, surrexit, et pauca quaedam de plebis miseriis cum lamentatione praefatus, consules laudauit, quod dignati essent plebi, eius humilitatem non aspernati, rationem reddere; patriciis quoque magnam se habere gratiam dixit, quod tandem aliquando de inopum salute soliciti esse inciperent: adiecit praeterea, se multo facilius cum caeteris testem futurum, si dictis facta responderent.

His dictis, quum iam videretur mitior et ad reconciliationem propensior, conuersus ad Marcium consulibus adstantem: „Tu vero, inquit, o generose vir, cur hic apud ciues tuos non purgas te de iis, quae in senatu dixisti? Imo vero cur non suppliciter eos

e Si δὴ malis pro δὲ, per me licet. *Sylb.*

f Ἀρχόντων] συναρχόντων *Vat.*

g Εἴ τις αὐτοῖς ἤδη ποτὲ φροντὶς εἰσέρχεται *Vat.*

h Infra

αὐτῶν, ἵνα μετριωτέραν ἐπιθῶσί σοι ζημίαν; ἀρνεῖσθαι μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἀξιώσαιμί σε, τοσούτων ἀνδρῶν εἰδότων, οὐδ' εἰς ἀναισχύντους καταφεύγειν ἀπολογίας, Μάρκιον ὄντα, καὶ φρόνημα μεῖζον, ἢ κατ' ἰδιώτην, ἔχοντα· εἰ μὴ ἄρα τοῖς ὑπάτοις καὶ τοῖς πατρικίοις καλῶς ἔχει πείθειν ὑπὲρ σοῦ τὸν δῆμον, [h] σοὶ δ' οὐκ ἄρα καλῶς ἕξει τὸ αὐτὸ τοῦτο περὶ σεαυτοῦ ποιήσαντι.» Ταῦτα δ' ἔλεγεν, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι μεγαλόφρων ἀνὴρ οὐχ ὑπομενεῖ κατήγορος ἑαυτοῦ γενόμενος, ὡς ἡμαρτηκὼς, ἄφεσιν αἰτεῖσθαι τῆς τιμωρίας, οὐδ' εἰς ὀλοφυρμοὺς καὶ δεήσεις καταφεύξεται παρὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον, ἀλλ' ἤτοι καὶ τὸ παράπαν [i] οὐκ ἀξιώσει τὴν ἀπολογίαν, ἢ τὴν ἔμφυτον αὐθάδειαν φυλάττων, οὐθὲν ὑποθωπεύσει τὸν δῆμον, μετριάσας περὶ τοὺς λόγους· ὅπερ καὶ συνέβη. γενομένης γὰρ ἡσυχίας, καὶ πολλῆς ἐμπεσούσης ὀλίγου δεῖν πᾶσι τοῖς δημοτικοῖς προθυμίας [k] ἀπολύειν αὐτὸν, εἰ τὸν παρόντα θεραπεύσειε καιρὸν, τοιαύτην αὐθάδειαν ἐπεδείξατο

eos oras, iramque deprecaris, vt mulctam leuiorem tibi irrogent? Neque enim auctor tibi fuerim, vt inficieris ea, quorum tot viri testes sunt, neque vt ad impudentem defensionem confugias, quum sis Marcius, et maiores geras spiritus, quam priuatum hominem deceat: nisi forte consulibus quidem et patriciis decorum est pro te cum plebe agere et eam exorare, te vero idem tua ipsius caussa facere dedecet." Haec autem dicebat, quia persuasum habebat, virum illum magnanimum nunquam adductum iri, vt se ipse accusaret, et, quasi deliquisset, peteret, vt poena liberaretur, neque ad lamentationes, aut preces, praeter morem suum sese conuersurum; sed certe aut omnino caussam dicere recusaturum, aut pro innata arrogantia, quam retinebat, sine omni modestia et blanditiis ad plebem verba facturum: id quod accidit. Facto enim silentio, et fere omnibus plebeiis ad absoluendum hominem propensis, si tempori praesenti inseruire voluisset, sua oratione tantam arrogantiam demon-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

h Infra (p. 452. iuxta *Ed. Steph.*) mutato ordine σοὶ δὲ ἄρα οὐ καλ. *Sylb.*

i Οὐκ ἀπαξιώσει *Vat.*

k Ἀπολύσειν] Ἀπολύειν *Vat.*

l Eodem

λόγων, καὶ τοσοῦτον αὐτῶν κατεφρόνησεν, ὥστε παρελθὼν, ἔξαρνος μὲν ὑπὲρ οὐθενὸς ἦν τῶν πρὸς τὴν βουλὴν εἰρημένων κατὰ τοῦ πλήθους, οὐδ' ὡς μεταγινώσκων ἐπ' αὐτοῖς, εἰς οἴκτους καὶ παραιτήσεις ἐτρέπετο· ἀρχὴν δ' οὐδὲ δικασταῖς αὐτοῖς ἠξίου χρῆσθαι περὶ οὐδενὸς πράγματος, ὡς οὐδεμίαν ἔχουσι νόμιμον ἐξουσίαν· εἰ δὲ βουλήσεταί τις ἐπὶ τῶν ὑπάτων αὐτοῦ κατηγορεῖν, εἴτ' ἔργων εὐθύνας ἀπαιτεῖν, εἴτε λόγων, ἔνθα νόμος ἐστὶν, ἕτοιμος εἶναι δίκην ὑπέχειν. παρεληλυθέναι δὲ πρὸς τοὺς δημότας ἔλεγεν, ἐπειδὴ καλοῦσιν αὐτοὶ, τὰ μὲν, ἐπιτιμήσων ταῖς παρανομίαις αὐτῶν καὶ πλεονεξίαις, αἷς ἐχρήσαντο περί τε τὴν ἀπόστασιν, καὶ μετὰ τὴν κάθοδον· τὰ δὲ, συμβουλεύσων ἐπισχεῖν ἤδη ποτὲ καὶ συστεῖλαι τὰς ἀδίκους ἐπιθυμίας. καὶ μετὰ τοῦτο [l] ἐπιστρεφῶς πάνυ καὶ θρασέως αὐτῶν ἁπάντων καθήπτετο, καὶ μάλιστα τῶν δημάρχων. προσῆν δ' αὐτοῦ τοῖς λόγοις,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

demonstrauit, et eos adeo contemsit, vt in medium progressus nihil eorum inficiaretur, quae contra plebem in senatu dixerat, nec vllam horum prae se ferens poenitentiam, ad misericordiam et veniam petendam se conuerteret: quinetiam initio ne iudicio quidem eorum se vlla in re submittere volebat, quasi illi legitimam iudicandi potestatem non haberent. Quod si quis apud coss. (apud quos id legitime fieri poterat) se reum agere, et vel factorum, vel dictorum rationes a se exigere vellet, paratum se aiebat ad caussam dicendam. Quod vero a plebeiis vocatus fuisset, se ad ipsos prodiisse dicebat; partim vt reprehenderet ipsorum scelera et iniquas pluris habendi cupiditates, in quas eruperant et secessionis tempore et post ipsum reditum; partim vt suaderet illis, vt tandem aliquando cohiberent ac refrenarent suas iniquas cupiditates. Post haec acriter admodum et audacter in omnes inuectus est, et praecipue in ipsos tribunos. Inerat autem in eius verbis non vt alicuius ciuis plebem

l Eodem vocabulo alibi vtitur *Dionysius*. sed saepius reperias ἐπιστρεφέως apud *Homerum* et *Herodotum* pro ἐπιμελῶς et ἀπατητικῶς. *Port.*

m Μεθελ.

οὐχ ὡς πολίτου δῆμον ἀναδιδάσκοντος, εὐλόγιστος αἰδώς, οὐδ' ὡς ἰδιώτου πολλοῖς ἀπεχθομένου, σώφρων εὐλάβεια πρὸς τὰς τοῦ κρατοῦντος ὀργάς, ἀλλ' ὡς ἐχθροῦ προπηλακίζοντος ἀδεῶς τοὺς ὑπὸ χεῖρας, ἄκρατός τις χολή, καὶ βαρεῖα τοῦ κακῶς πάσχοντος ὑπεροψία.

XXXV. Τοιγάρτοι λέγοντός τ' αὐτοῦ μεταξὺ πολὺς θόρυβος ἐγένετο, τῇδε καὶ τῇδε θαμινὰ [m] μεθελκόμενος, ὡς ἐν διαφόροις πλήθεσι, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ βουλομένοις, τῶν μὲν ἡδομένων ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τῶν δὲ πάλιν ἀχθομένων. καὶ ἐπειδὴ ἐπαύσατο λέγων, ἔτι πλείων ἀνέστη βοὴ καὶ θόρυβος. οἱ μὲν γὰρ πατρίκιοι, κράτιστον ἀνδρῶν λέγοντες, ἐπῄνουν αὐτὸν ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ, καὶ μόνον ἀπέφαινον ἐξ ἁπάντων σφῶν ἐλεύθερον, ὃς οὔτε πολεμίων ἔδεισεν [n] ἐπιόντων ὄχλον, οὔτε πολιτῶν αὐθάδεις καὶ παρανόμους [o] ἐκολάκευσεν ὁρμάς· οἱ δὲ δη-

Per. Jul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

plebem admonentis reuerentia, probabili ratione nixa, nec vt priuati hominis, plebi odioſi, et verba facientis ad potentiores ſibi infenſos, modeſta cautio; ſed, tanquam hoſtis inſultantis intrepide ſuae poteſtati obnoxiis, impotens quaedam ira et grauis contemtio hominum iniuria affectorum.

Quapropter, eo adhuc loquente, inter illos ingens tumultus eſt exortus, aliis in hanc, aliis in illam partem crebro inclinantibus, vt in diſſidente nec eadem volente multitudine *ſolet accidere*, * aliis ſermoni eius applaudentibus, aliis vero obſtrepentibus. Quum autem finem dicendi feciſſet, clamor et tumultus longe maior eſt exortus. Nam patricii, praeſtantiſſimum virum appellantes, eum laudabant, quod tam libere loqueretur, et ſolum omnium liberum eſſe affirmabant, qui nec inimicorum impetum in ſe facientium turbam formidaſſet, nec ciuium iniquos ac ſuperbos conatus blanditiis delinire voluiſſet. Plebeii vero,

m Μεθελκομένοις] Non male genitiuo caſu legeris μεθελκομένων. *Sylb.*

* Aliis quidem laetis ex ſermonibus eius, aliis vero dolentibus. *Lapus.*

n Forſan rectius ἐπιόντα ὄχλον, vt in ſeq. membro αὐθάδεις ὁρμάς. *Sylb.*

o In *Ed. Steph.* ἐκόλαχσεν. ſed veram lectionem ἐκολάκευσεν cum vtroque interprete [et *Cod. Vat.*] agnouit etiam *Camerarius*, et κολακεύειν idem hic eſt, quod pag.

μοτικοὶ, δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς, βαρὺν καὶ πικρὸν, καὶ πολεμίων ἁπάντων ἔχθιστον αὐτὸν ἀπεκάλουν. προθυμίαν δὲ πολλὴν εἶχόν τινες ἤδη, οἷς πολὺ [p] προσῆν τὸ εὐχερὲς, ἐν χειρῶν αὐτὸν διαφθεῖραι νόμῳ. [q] συνήργουν δ' αὐτοῖς εἰς τοῦτο καὶ συνελάμβανον οἱ δημαγωγοὶ, καὶ μάλιστα Σικίννιος ἐνεδίδου τοῖς βουλήμασι τὰς ἡνίας. τελευτῶν γοῦν, ἐπειδὴ πολλὴν αὐτοῦ καταδρομὴν ἐποιήσατο, καὶ τοὺς θυμοὺς ἐξέκαυσε τῶν δημοτῶν, πολὺς ἐμπνεύσας, τῇ κατηγορίᾳ τέλος ἐξήνεγκεν, ὅτι θάνατον αὐτοῦ καταψηφίζεται τὸ ἀρχεῖον, τῆς εἰς τοὺς ἀγορανόμους ὕβρεως ἕνεκεν, οὓς τῇ προτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἄγειν αὐτὸν κελευσθέντας ὑφ' αὐτῶν, τύπτων ἀπήλασεν· οὐ γὰρ ἑτέρων τινῶν εἶναι τὸν προπηλακισμὸν τὸν εἰς τοὺς ὑπηρέτας σφῶν γενόμενον, ἢ τῶν κελευσάντων. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐπέταξεν ἄγειν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς λόφον· ἔστι δὲ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *U.C.* 263. *Var.* 265.

vero, aegre ferentes eius conuicia cum exprobratione coniuncta, grauem et acerbum hoſtiumque omnium ſibi infenſiſſimum eum appellabant; et multi iam parati erant, (quibus id factu perfacile erat) facto impetu ex tempore, eum, vt iure belli, interficere. Illoſque adiuuabant tribuni, praecipue vero Sicinnius * illorum conſiliis habenas laxabat. Tandem autem, quum multis in hominem inuectus fuiſſet, animoſque plebeiorum accendiſſet, grauem iram ſpirans accuſationem ſuam hac ſententia clauſit, capitali ſupplicio a tribunorum collegio eum damnari, ob factam aedilibus iniuriam, quos pridie iuſſos a ſe, vt eum ducerent, pulſatos abegiſſet: nam contumelioſam illam iniuriam ſuis miniſtris factam in nullos alios, quam in eos, qui id iuſſerant, recidere. His dictis, iuſſit eum ad imminentem fori collem duci: (hic autem locus

pag. 1385. v. 13. ὑποθωπεύειν. *Sylb.*

p Ἦν] προσῆν *Vat.*

q Συνηγόρουν malit *Portus.*

* *Id eſt:* totis viribus eos inſtigabat, vt ſua conſilia ad exitum perducerent.

r Ἔθος

τὸ χωρίον κρημνὸς ἐξαίσιος, ὅθεν αὐτοῖς [r] ἔθος βάλλειν τοὺς ἐπιθανατίους. οἱ μὲν οὖν ἀγορανόμοι προσήεσαν ὡς ἐπιληψόμενοι τοῦ σώματος· οἱ δὲ πατρίκιοι μέγα ἐμβοήσαντες, ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόοι· ἔπειτα ὁ δῆμος ἐπὶ τοὺς πατρικίους. καὶ ἦν πολλὴ μὲν ἔργων ἀκοσμία, πολλὴ δὲ λόγων ὕβρις παρ' ἀμφοῖν, ὠθισμοί τε καὶ χειρῶν ἐπιβολαί. [s] κατελήφθη δὲ καὶ σωφρονεῖν ἠναγκάσθη τὰ παρακινοῦντα ὑπὸ τῶν ὑπάτων βιασαμένων εἰς μέσους, καὶ τοῖς ῥαβδούχοις ἀναστέλλειν κελευσάντων τοὺς ὄχλους. τοσαύτη ἄρα τῆς ἀρχῆς ἦν αἰδὼς τοῖς τότε ἀνθρώποις, καὶ οὕτω τίμιον τὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τίμημα. ἐφ' οἷς ὁ Σικίννιος ἀδημονῶν καὶ διαταραττόμενος, εὐλαβείας τε μεστὸς ὤν, μὴ προσαναγκάσῃ τοὺς διαφόρους τοῖς βιαίοις τὰ βίαια λῦσαι, ἀποστῆναί τ' οὐκ ἀξιῶν τοῦ ἐγχειρήματος, ἐπειδὴ ἅπαξ ἐπεβάλετο, καὶ μένειν, ἐφ' οἷς ἔκρινεν, οὐ δυνατὸς ὤν, πολὺς ἐν τῷ σκοπεῖν, ὅ τι πρακτέον, ἦν.

locus eſt vaſta rupe horrendus, vnde capite damnatos deiicere *Per. Iul.*
ſolebant.) Aediles igitur acceſſerunt, vt eum comprehende- 4225.
rent: at patricii, ingenti clamore ſublato, conglobati impetum *Ante*
in eos fecerunt; et poſtea plebs in patricios. et nulla amplius *Chr.* 489.
modeſtia in factis ſeruabatur, et vtrique contumelioſiſſimis ver- *Olymp.*
bis ſe mutuo petebant, ſeque inuicem pellebant, nec a mani- 72 $\frac{3}{4}$.
bus ſibi temperabant. Illi tamen, qui motus iſtos excitabant, *Cat.*
coepto deſtiterunt, et ſapere coacti ſunt a coſſ. qui in medios *V. C.* 263.
irruperunt, et lictoribus imperarunt, vt turbam ſummouerent. *Var.* 265.
Tanta erat huius magiſtratus apud illius aetatis homines reuerentia, et tantum honoris regiae poteſtatis dignitati tribuebatur. Quibus rebus Sicinnius anxius et perturbatus, quod valde metueret, ne cogeret aduerſarios vim vi repellere, quum coeptis nollet deſiſtere, quando ſemel rem aggreſſus erat, nec tamen in ſua ſententia permanere poſſet, multum ſecum ipſe cogitabat, quid faciendum eſſet.

Quem

r Ἔθος deerat in *Ed. Steph.* e *Codd. Ven.* et *Rom.* addidit *Sylb.* Ἔθος ἦν βάλλειν in *Vat.* et *Lapi Codd.*

s Κατελείφθη] Κατελήφθη *Vat.* atque ita forſan in *Lapi Cod.* dum vertit *deſiere vero.* Κατελήφθη vel κατεπαύθη legendum monuit

XXXVI. Κατιδὼν δ' αὐτὸν ἀμηχανοῦντα Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ἐκεῖνος ὁ δημαγωγὸς, ὁ τεχνησάμενος ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις αἱ διαλλαγαὶ, δεινὸς ἀνὴρ τά τ' ἄλλα καὶ πόρους εὑρεῖν ἐν ἀπόροις, προσέρχεται μόνος μόνῳ, καὶ ὑποτίθεται μὴ φιλονεικεῖν, ἐγχειρήματι θερμῷ καὶ παρανόμῳ συναγωνιζόμενον, ὁρῶντα [t] τοὺς πατρικίους ἅπαντας ἠρεθισμένους, καὶ ἑτοίμους ἅπαντας, εἰ κληθεῖεν ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν, τοῦ τε δήμου τὸ καρτερώτατον μέρος ἐνδοιάζον, καὶ οὐκ ἀγαπητῶς δεχόμενον ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου τῶν ἐν τῇ πόλει παράδοσιν ἐπὶ θανάτῳ, καὶ ταῦτα ἀκρίτου. συνεβούλευε δ' αὐτῷ τότε μὲν εἶξαι, καὶ μὴ χωρεῖν ὁμόσε τοῖς ὑπάτοις, μή τι μεῖζον κακὸν ἐργάσηται, προθεῖναι δὲ τῷ ἀνδρὶ δίκην, ὁρίσαντα χρόνον ὅσον δή τινα, καὶ ψῆφον ἀναδοῦναι τοῖς πολίταις ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ φυλάς· ὅ τι δ' ἂν

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. U.C. Cat. 263. Var. 265.

Quem quum consilii inopem animaduertisset L. Iunius Brutus, popularis ille concionator ac tribunus plebis, qui pacis conditiones excogitarat, vir acer, cum aliis in rebus, tum in expediendis difficultatibus, solus cum solo egit, monuitque, ne pertinacius contenderet, *vtque desisteret ab eo feruenti ac iniquo conatu, quum videret omnes patricios irritatos, et omnes paratos, si a coss. vocarentur, arma capere; plebis vero firmissimam partem animo dubio esse, nec libenter pati nobilissimum ciuem ad supplicium rapi, idque indemnatum. itaque ei suasit, vt tunc quidem cederet, neue cum coss. pugnaret, ne quod grauius malum patraret; sed homini diem diceret, tempore, quantumcunque voluisset, statuto, quo ad caussam dicendam veniret, et de eo ciues tributim mitteret in suffragia, et quod plurium

monuit *Sylb.* Κατελύθη malit *Portus.*

* Συναγωνίζεσθαι hic loci *patrocinandi et iuuandi* significationem habet: quare sic etiam locum verteris: *monet, ne contendat, nec calidum ac iniquum incoeptum tueatur et adiuuet.* intelligit autem eorum conatus, qui (p. 1388. v. 3.) πολλὴν προθυμίαν εἶχον ἐν χειρῶν αὐτὸν διαφθεῖραι νόμῳ. quos ibidem et caeteri tribuni et in primis Sicinnius iuuisse atque instigasse dicuntur. *Sylb.*

t Τούς τε πατρικίους *Vat.*

u Ὑπα-

αἱ πλείους ψῆφοι καθαιρῶσι, τοῦτο ποιεῖν· τυραννικὸν μὲν εἶναι λέγων καὶ βίαιον, ὃ νῦν ἐπειρᾶτο διαπράττεσθαι, τὸν αὐτὸν ὑπάρχειν καὶ κατήγορον καὶ δικαστὴν, καὶ τοῦ μέτρου τῆς τιμωρίας κύριον. πολιτικὸν δὲ, τὸ κατὰ νόμους ἀπολογίας τυχόντα τὸν [u] ὑπατικὸν, ὅ τι ἂν τοῖς πλείοσι δικασταῖς δόξῃ, τοῦτο παθεῖν. πείθεται τούτοις ὁ Σικίννιος, μηδὲν ὁρῶν βούλευμα κρεῖττον, καὶ παρελθὼν, ἔφη· „Τὴν μὲν σπουδὴν ὁρᾶτε τῶν πατρικίων, τὴν εἰς τὰ φονικὰ καὶ βίαια ἔργα, ὦ δημόται, ὡς ἑνὸς ἀνδρὸς αὐθάδους, ὅλην ἀδικοῦντος τὴν πόλιν, ἧττον τίθεται τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον. [x] οὐ μὴν ὁμοίους γε γίγνεσθαι χρὴ αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι, οὔτ' ἄρχοντας πολέμου, οὔτ' ἀμυνομένους· ἀλλ' ἐπειδὴ πρόφασιν εὐπρεπῆ προβάλλονταί τινες τὸν νόμον, ᾧ βοηθοῦντες ἀφαιροῦνται τῆς κολάσεως, ὃς οὐκ ἐᾷ τῶν πολιτῶν οὐδένα ἀποκτεῖναι ἄκριτον, συγχωρήσωμεν αὐτοῖς τὸ

rium suffragiis statutum fuisset, id faceret. tyrannicum enim et *Per. Iul.* violentum id esse dicebat, quod tunc facere conabatur quod 4225. scilicet idem et accusator et iudex et poenae moderator arbiter- *Ante Chr.* 489. que summus esset: ciuile vero esse, vt reus, ex legibus facta ei *Olymp.* dicendae caussae potestate, quod pluribus iudicibus visum esset, 72 3/4. id pateretur. His paruit Sicinnius, quod nullum melius consi- *Cat.* lium videret, et progressus: ,,Videtis, (inquit) Quirites, studium, *V.C.* 263. quo patricii ad caedes et violentiam feruntur; siquidem vnum *Var.* hominem superbum, et qui toti reipublicae fecit iniuriam, vo- 265. bis omnibus anteponunt. Sed tamen non decet, nos esse eorum similes, nec oportet nos, aut bellum inferentes, aut illatum propulsantes, in nostram perniciem ruere praecipites. Sed quoniam nonnulli caussam speciosam praetendunt, legem, cuius propugnatores *sontem* supplicio eripiunt, quod ea nullum ciuem Romanum indemnatum occidi sinat, hoc ius illis concedamus, quamuis

u Ὑπατικὸν agnoscit [*Cod. Vat.* atque] etiam *Lapi* versio, *potientem defensionis consularem secundum leges.* Sed cum Marcius consulatum nondum sit adeptus, non absurde cum *Gelenio* legemus ὑπόδικον, ὑπαίτιον, ὑπεύθυνον, vel simile quid. ἐπίδικον et ὑπαίτιον alibi sic vsurpat. *Sylb.*

x Οὐ μὴν ὁμοίους γε αὐτοῖς γίνεσθαι χρὴ *Vat.*

F 3 *y* Κρεῖτ-

δίκαιον τȣ̃το, καίπερ ȣ̓δὲ νόμιμα πάσχοντες, ȣ̓δὲ δίκαια ὑπ' αὐτῶν· καὶ δείξωμεν, ὅτι τοῖς εὐγνώμοσι μᾶλλον [y] κρείττους, ἢ τοῖς βιαίοις εἶναι τῶν ἀδικούντων ὑμᾶς πολιτῶν βȣλόμεθα. ὑμεῖς μὲν ȣ̓̃ν ἄπιτε, καὶ τὸν μέλλοντα καιρὸν ἐκδέχεσθε, οὐ πολὺν ἐσόμενον. ἡμεῖς δὲ παρασκευασάμενοι τὰ κατεπείγοντα [z] προθήσομεν χρόνον τῷ ἀνδρὶ εἰς ἀπολογίαν, καὶ τὴν δίκην ἐφ' ὑμῶν συντελέσομεν. ὅταν δὲ γένησθε τῆς ψήφȣ κατὰ τὸν νόμον κύριοι, τιμήσατε αὐτῷ ἧς ἂν ἄξιον εὕρητε ζημίας. καὶ περὶ μὲν τȣ́τȣ τοσαῦτα. τῆς δὲ τȣ̃ σίτȣ διαπράσεώς τε καὶ διαθέσεως, ἵν' ἐκ τȣ̃ δικαιοτάτȣ γένηται, εἰ μή τις ἔσται τȣ́τοις καὶ τῇ βȣλῇ φροντὶς, [a] ἐπιμελησόμεθα. ταῦτα εἰπὼν, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

XXXVII. Μετὰ τȣ̃το οἱ μὲν ὕπατοι, συναγαγόντες τὴν βȣλὴν, ἐσκόπουν ἐφ' ἡσυχίας, τίς ἂν γένηται τῆς παρού-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

quamuis ipsi nobiscum neque legibus, neque iure agant. Et ostendamus, nos malle ciues, a quibus iniuria afficimur, clementia, quam violentia, superare. Vos igitur abite, et tempus, quod breui aderit, exspectate. Nos vero interim res vrgentes curabimus, praestitutoque huic viro ad caussae dictionem tempore, iudicium vobis committemus, vt vos ipsi hac de re sententiam feratis. Vbi vero ex lege in suffragia missi penes vos ea habueritis, tunc illi mulctam, qua eum digni esse comperietis, irrogate. Atque hac quidem de re haec sint satis. Quod autem attinet ad frumenti venditionem et dispensationem, vt hoc quam iustissime fiat, nisi hoc coss. senatuique curae fuerit, nos ipsi huic rei prouidebimus. Haec loquutus concionem demisit.

Post haec coss. coacto senatu, per otium consultabant, quanam ratione

y Κρείττȣς e *Rom. Cod.* [cui consentit *Vat.*] additum. quod si post βιαίοις collocetur, clarior erit sententia. sic certe *Lapus* legisse videtur, dum vertit: *ostendamus, quod generosis potius, quam violentis, volumus meliores esse laedentibus nos ciuibus. Sylb.*

z Προσθήσομεν] *Camerarius* quidem expuncto ς legit προθήσομεν, vt paullo ante (p. 1390. v. 13.) προθεῖναι τῷ ἀνδρὶ δίκην etc. *Sylb.*

a Ante ἐπιμελησόμεθα emphaseos caussa inserendum videtur ἡμεῖς: praesertim cum per contem-

σης ταραχῆς λύσις. καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πρῶτον μὲν ἀποθεραπεῦσαι τοὺς δημότας, εὐώνους πάνυ καὶ [b] λυσιτελεῖς ποιήσαντας αὐτοῖς τὰς ἀγοράς· ἔπειτα πείθειν τοὺς προεστηκότας αὐτῶν, χάριτι τῆς βουλῆς παύσασθαι, καὶ μὴ παράγειν τὸν Μάρκιον. εἰ δὲ μὴ πείθοιεν, εἰς μακροτάτους ἀναβάλλεσθαι χρόνους, ἕως ἂν μαρανθῶσιν αἱ τῶν πολλῶν ὀργαί. ταῦτα ψηφισάμενοι, τὸ μὲν ὑπὲρ τῆς ἀγορᾶς δόγμα εἰς τὸν δῆμον ἐξήνεγκαν, καὶ πάντων ἐπαινεσάντων, ἐκύρωσαν. ἦν δὲ τοιόνδε· „Τὰς τιμὰς εἶναι τῶν ὠνίων [c] τῶν πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἀναγκαίων, αἵτινες ἐγένοντο ἐλάχισται πρὸ τῆς ἐμφυλίου στάσεως.„ παρὰ δὲ τῶν δημάρχων πολλὰ λιπαρήσαντες, τὴν μὲν ὁλοσχερῆ πάρεσιν οὐχ εὕροντο, τὴν δ' εἰς χρόνον, ὅσον ἠξίουν, ἀναβολὴν ἔλαβον· αὐτοί τε προσεμηχανήσαντο διατριβὴν ἑτέραν, ἀφορμῇ τοιᾷδε χρησάμενοι. τοὺς ἐκ Σικελίας ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ τυράννου πρέσβεις, καὶ παρακομίσαντας τῷ δήμῳ τὴν τοῦ σίτου

ratione praesens tumultus sedari posset. Et placuit ipsis primum quidem magna annonae preciique vilitate plebem delinire; deinde vero eius magistratibus persuadere, vt in senatus gratiam coepto desisterent, neue Marcium *in populi iudicium* adducerent. Quod si hoc illis persuadere non possent, saltem in quam longissimum tempus rem differrent, donec ira vulgi deferuesceret. His decretis senatusconsultum de annona promulgarunt, et omnibus approbantibus ratum id fecerunt. Erat autem in hanc sententiam factum: „Precia rerum venalium ad quotidianum victum pertinentium non maiora esse, quam quae minima ante ciuilem seditionem fuissent. A tribunis vero multis precibus, quum remissionem integram impetrare non potuissent, dilationem iudicii impetrarunt, quantam petierunt; ipsique aliam moram excogitarunt, hac occasione vsi. Legatos ex Sicilia a tyranno missos, et qui frumentum populo Romano dono datum

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V. C.* 263. *Var.* 265.

contemtum paullo ante dixerit τούτοις pro τοῖς ὑπάτοις. *Sylb.*

b Conuenientius εὐτελεῖς, i. e. *vili precio parabiles.* rectius etiam ποιήσαντάς, quam vulgare ποιήσαντες. *Sylb.*

c Τῶν πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἀναγκαίων *Vat.* postremum vocabulum a vulgatis abest.

δωρεὰν, ἀποπλέοντας οἴκαδε, Ἀντιάται [d] πειρατήριον στείλαντες, κατήγαγον, ἀποσαλεύοντας οὐ πρόσω τῶν λιμένων, καὶ τά τε χρήματα αὐτῶν, ὡς πολεμίων, δι' ὠφελείας ἔθεντο, καὶ τὰ σώματα κατακλείσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ. ταῦτα μαθόντες οἱ ὕπατοι, ἔξοδον ἐψηφίσαντο ἐπὶ τοὺς Ἀντιάτας, ἐπειδὴ πρεσβευομένοις αὐτοῖς οὐδὲν ἠξίουν τῶν δικαίων ποιεῖν· καὶ ποιησάμενοι τὸν τῶν ἐν ἀκμῇ [e] κατάλογον, ἐξῄεσαν ἀμφότεροι, ψήφισμα κυρώσαντες ὑπὲρ ἀναβολῆς τῶν τ' ἰδίων καὶ τῶν δημοσίων δικῶν, ὅσον ἂν χρόνον ὦσιν ἐν τοῖς ὅπλοις. ἐγένετο δὲ οὗτος, οὐχ ὅσον ὑπέλαβον, ἀλλὰ [f] πολὺ ἐλάττων. οἱ γὰρ Ἀντιάται μαθόντες ἐξεστρατευμένους πανδημεὶ Ῥωμαίους, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἀντέσχον χρόνον· δεόμενοι δὲ καὶ λιπαροῦντες, τά τε σώματα τῶν ἁλόντων Σικελιωτῶν ἀπέδοσαν, καὶ τὰ χρήματα. ὥστ'

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

datum aduexerant, domum redeuntes, Antiates missa piratarum manu interceperunt, ipsorumque naues in suos portus deduxerunt, a quibus non longe aberant ancoris iactis in salo stantes: et eorum pecunias vt hostium * diripuerunt, et ipsos in carcerem coniectos custodiebant. Coss. his rebus cognitis expeditionem in Antiates decreuerunt, quod, missa ad eos legatione, nihil, quod aequum esset, facere vellent: ** habitoque iuniorum delectu, exierunt vtrique, facto senatusconsulto, vt omnia, tam priuata, quam publica, iudicia suspenderentur, quamdiu in armis forent. Hoc autem tempus non quantum ipsi sperarant, sed multo breuius fuit. Nam vbi Antiates cognouerunt, Romanos totis viribus ex finibus suis egressos, ne vel minimum quidem temporis spatium ipsis restiterunt; sed eos precari et suppliciter orare coeperunt, et ipsa Siculorum corpora et pecunias restitue-

d Πειρατήριον, *piratarum manum*, (vt λῃστήριον, *praedonum manum*) non *piraticum nauigium*, (vt volunt alii) interpretandum censet *Portus.*

* In emolumentum suum verterunt. *Lapus.*

** Ita *Lapus* et *Gelen.* Hoc modo *Portus;* habitoque iuniorum delectu ex vtroque ordine, militem eduxerunt.

e Ἐν αὐτῇ] Illa non agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* atque superflua esse monuerunt *Sylb.* et *Port.*

f Πολλῷ ἐλάττων *Vat.*

g Εὗρετο]

ἠναγκάσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέψαι.

XXXVIII Διαλυθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὁ μὲν Σικίννιος ὁ δήμαρχος, συναγαγὼν τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, εἶπεν ἡμέραν, ἐν ᾗ συντελεῖν ἤμελλε τὴν περὶ τοῦ Μαρκίου κρίσιν· καὶ παρεκάλει τούς τε κατὰ πόλιν ὑπάρχοντας ἀθρόως ἥκειν ἐπὶ τὴν διάγνωσιν τῆς δίκης, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν διατρίβοντας, ἀφεμένους τῶν ἔργων, εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπαντᾶν, ὡς ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ὅλης τῆς πόλεως τὴν ψῆφον αναληψομένους. παρήγγελλε δὲ καὶ τῷ Μαρκίῳ παρεῖναι πρὸς τὴν ἀπολογίαν, ὡς οὐδενὸς ἀτυχήσοντι τῶν περὶ τὰς κρίσεις νομίμων. τοῖς δὲ ὑπάτοις ἐδόκει βουλευσαμένοις μετὰ τοῦ συνεδρίου, μὴ περιορᾶν τὸν δῆμον ἐξουσίας τηλικαύτης κύριον γινόμενον. [g] εὕρητο δ᾽ αὐτοῖς τῆς κωλύσεως ἀφορμὴ δικαία καὶ νόμιμος, ᾗ χρώμενοι πάντα [h] διαλύσειν ᾤοντο τὰ τῶν ἀντιδίκων βουλεύματα. καὶ μετὰ τοῦτο παρεκάλεσαν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοὺς προεστηκότας τοῦ δήμου,

restituerunt: quare Romani vrbem repetere coacti sunt. *Per. Iul.*

Dimisso autem exercitu, Sicinnius tribunus, plebe ad con- 4225.
cionem coacta, Marcio diem dixit, in qua caussae eius iudicium *Ante*
faciendum erat: rogabatque non solum eos, qui in vrbe erant, *Chr.* 489. *Olymp.*
vt frequentes ad illius caussae cognitionem ac iudicium veni- 72 3/4.
rent; sed etiam illos, qui in agris degebant, vt intermisso opere *Cat.*
ad eandem diem praesto essent, quod pro libertate et salute to- *V. C.* 263.
tius reipublicae suffragia ipsis essent ferenda. Denunciauit *Var.*
etiam Marcio, vt ad caussam dicendam veniret, pollicitus fore, 265.
vt nullius rei legitimae in iudiciis repulsam pateretur. Consulibus vero, post consultationem cum patribus habitam, plebis arbitrio tantam potestatem minime permittere placuit. Iustam autem et legitimam eius inhibendae rationem inuenerunt, qua omnia aduersariorum consilia a se dissipatum iri putabant. Postea tribunos plebis vna cum eorum necessariis ad colloquium vocarunt.

g Εὕρετο] Εὕρητο *Vat.* quo modo legendum esse docuit *Sylb.*

h Διαλύειν] Διαλύσειν *Vat.* quod non displicuit *Sylburgio.*

συνόντων αὐτοῖς τῶν ἐπιτηδείων. καὶ ἔλεξε Μινύκιος τοιάδε· „[i] Ἡμῖν, ὦ δήμαρχοι, δοκεῖ χρῆναι τὴν στάσιν ἐξελαύνειν ἐκ τῆς πόλεως ἁπάσῃ δυνάμει, καὶ μὴ φιλονεικεῖν [k] ἐναντία τῷ δήμῳ περὶ μηδενὸς χρήματος· μάλιστα δὲ ὅταν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπὸ τῶν βιαίων ἐπὶ τὰ δίκαια καὶ τοὺς λόγους ἥκοντας. ταύτης μέντοιγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, τὴν βουλὴν οἰόμεθα δεῖν ἄρξαι προβουλεύματα ποιησαμένην, ὥσπερ ἐστὶν ἡμῖν πάτριον. δύνασθε δ' ἂν καὶ αὐτοὶ τοῦτο μαρτυρεῖν, ὅτι ἐξ οὗ τήνδε τὴν πόλιν ἔκτισαν [l] ἡμῶν οἱ πρόγονοι, τοῦτο τὸ γέρας ἔχουσα ἡ βουλὴ διατετέλεκε, καὶ οὐθὲν πώποτε ὁ δῆμος, ὅ τι μὴ προβουλεύσειεν ἡ βουλή, οὔτ' ἐπέκρινεν, οὔτ' ἐπεψήφισεν, οὐχ ὅτι νῦν, ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ τῶν βασιλέων· τὰ δ' ἄλλα, ὅσα τῷ συνεδρίῳ δόξειε, ταῦτα οἱ βασιλεῖς εἰς τὸν δῆμον ἐκφέροντες, ἐπεκύρουν. μὴ δὴ τοῦτο ἀφαιρεῖσθε τὸ δίκαιον ἡμῶν, μηδ' ἀρχαῖον καλὸν ἔθος ἀφανίζετε· διδάξαντες δὲ τὸ συνέδριον, ὅτι δικαίου

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *U.C. Cat.* 263. *Var.* 265.

vocarunt. et Minucius in hunc modum eſt loquutus: „Nobis, tribuni, ſeditio ex vrbe totis viribus tollenda, nec cum plebe pertinacius vlla de re contendendum videtur: praeſertim vero quum videamus, vos, omiſſa vi, iure ac verbis agere. Quam veſtram voluntatem licet laudemus, tamen ſenatuſconſulta reipublicae praeire more patrio aequum eſſe cenſemus. Poteſtis autem et vos ipſi eſſe teſtes, ex quo haec vrbs a maioribus noſtris eſt condita, ſemper hunc honorem ſenatui habitum, et nunquam plebem de vlla re abſque praeeunte ſenatuſconſulto iudicaſſe, neque quidquam ſuis ſuffragiis decreuiſſe, non ſolum nunc, ſed ne ſub regibus quidem: quaecunque enim ſenatui placuiſſent, haec ipſa reges ad populum referebant, atque ita rata faciebant. Hoc igitur ius nolite nobis auferre, neue hunc priſcum et praeclarum morem tollite: ſed ſi qua re iuſta ac moderata vobis eſt opus, de ea ſenatum monete,

et

i Ὑμῖν perperam in *Ed. Steph.*

k Et ἐναντίοις retineri poteſt, et ἐναντίως pro eodem ſubſtitui. *Sylb.* Ἐναντιουμένοις malit *Caſaub.* Forſan rectius adhuc ἐναντία, vt in *Cod. Vat.*

l Ὑμῶν] Ἡμῶν οἱ πρόγονοι *Vat.*

* Illi

δεῖσθε καὶ μετρίου πράγματος, ὃ ἂν ἐκείνῳ δοκῇ, τοῦτο τὸν δῆμον ἀποδείξατε κύριον.»

Ταῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων, ὁ μὲν Σικίννιος οὐκ ἠνείχετο τῶν λόγων, οὐδ᾽ ἠξίου τὴν βουλὴν οὐθενὸς ποιεῖν κυρίαν. οἱ δὲ τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἐξουσίαν ἐκείνῳ, [m] Λευκίου γνώμῃ χρησάμενοι, συνεχώρουν γενέσθαι τὸ προβούλευμα, δικαίαν τινὰ καὶ αὐτοὶ ποιησάμενοι πρόκλησιν, ἣν οὐχ οἷόν τε μὴ δέξασθαι [n] τοῖς ὑπάτοις. ἠξίουν γὰρ τοὺς βουλευτὰς λόγον ἀποδόντας αὐτοῖς τε τοῖς ὑπὲρ τοῦ δήμου πράττουσι, καὶ τοῖς συναγορεύειν, ἢ τἀναντία λέγειν βουλομένοις, ἐπειδὰν ἀκούσωσι πάντων τῶν βουλευομένων, ὅ τι ἂν αὐτοῖς φανῇ δίκαιόν τε καὶ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἀποφήνασθαι· φέρειν δὲ τὴν γνώμην ἅπαντας ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ, τὸν νόμιμον ὅρκον ὀμόσαντας· ὅ τι δ᾽ ἂν αἱ πλείους γνῶμαι καθαιρῶσι, τοῦτο εἶναι κύριον. XXXIX.

et quod illi viſum fuerit, id plebis arbitrio ac poteſtati permittite.,,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Coſſ. haec dicentibus, Sicinnius eorum verba ferre non poterat, nec vllam rem in ſenatus arbitrio ac poteſtate eſſe volebat. * Collegae vero illius, ex Lucii ſententia ſenatuſconſultum fieri permiſerunt, quum et ipſi iuſtum quiddam ante poſtulaſſent, quod coſſ. ipſis negare non poterant. Petierunt enim, vt patres, facta dicendi copia, et ipſis tribunis cauſſam plebis agentibus, et aliis, qui vel eadem, vel contraria ſuadere vellent, vbi, quae eſſet omnium conſultorum voluntas, audiſſent, tum demum id, quod iuſtum, et e republica illis viſum fuiſſet, pronunciarent: vtque omnes poſt legitimum iusiurandum iuratum, ſicut in iudiciis fieri ſolet, ſententiam ſuam dicerent; ** et quod plurium ſententiis comprobatum fuiſſet, id ratum eſſet. Quum

* Illi enim ſunt οἱ τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἐξουσίαν ἐκείνῳ.

m Λευκίου agnoſcit *Cod. Vat.* vt et *Lapi* verſio, quae Brutum ſub hoc praenomine intelligit. Sed vt (inquit *Sylb.*) non improbanda videtur *Gelenii* ſententia, qui mauult Δεκίου, quod eius mentio facta ſit non modo ſupra p. 395. v. 13. verum et infra aliquoties.

n τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῖς *Vat.*

** Et quod plures ſententiae deciderent. *Gelen.* Atque καθαιρεῖν

[o] συγχωρησάντων δὲ τῶν ὑπάτων, ὥσπερ ἠξίουν οἱ δήμαρχοι, τὸ προβούλευμα γενέσθαι, τότε μὲν διελύθησαν· τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ παρῆν μὲν εἰς τὸ συνέδριον ἡ βουλή· οἱ δὲ ὕπατοι δηλώσαντες αὐτῇ τὰ συγκείμενα, τοὺς δημάρχους ἐκάλουν, καὶ περὶ ὧν ἥκουσιν ἐκέλευον λέγειν. παρελθὼν δὲ Λεύκιος, ὁ συγχωρήσας τὸ προβούλευμα γενέσθαι, τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις.

XL. „Οὐ λανθάνει μὲν ὑμᾶς, ὦ βουλή, τὸ συμβησόμενον, ὅτι δι' αἰτίας ἐσόμεθα παρὰ τῷ δήμῳ, τῆς εἰς ὑμᾶς ἀφίξεως ἕνεκα, [p] καὶ κατήγορον ἕξομεν τοῦ προβουλεύματος ἄνδρα τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἔχοντα ἡμῖν· ὃς οὐκ ᾤετο δεῖν, ἃ δίδωσιν ἡμῖν ὁ νόμος, ταῦτα παρ' ὑμῶν [q] αἰτεῖν, οὐδ' ἐν εὐεργεσίας μέρει τὸ δίκαιον λαμβάνειν. κίνδυνον δ' οὐ τὸν ἐλάχιστον ἀναρρίψομεν εἰς δίκην ὑπαχθέντες, ἀλλ' ὡς αὐτόμολοι καὶ προδόται καταγνω-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. U.C.* 263. *Var.* 265.

Quum autem conſules ſenatuſconſultum fieri permiſiſſent, vt tribuni poſtulabant, tunc colloquium eſt ſolutum. Poſtero vero die coactus eſt ſenatus. Quum autem conſules ei indicaſſent, quid *inter ſe ac tribunos* conueniſſet, eos in ſenatum vocarunt, et ſui aduentus cauſſam aperire iuſſerunt. Tunc progreſſus Lucius, qui ſenatuſconſultum fieri permiſerat, in hunc modum verba fecit.

„Non latet vos, Patres conſcripti, quid euenturum ſit, nos, ob cauſſas, quas ſuſpicamur, quod huc ad vos venerimus et ſenatuſconſultum fieri paſſi fuerimus, ab vno collega noſtro apud plebem accuſatum iri: is enim putat, a vobis minime petenda ea eſſe, quae nobis ipſae leges dant; neque hoc ius in beneficiorum acceptorum numero ponendum. nos autem non minimum ſubituros periculum, ſi in iudicium adducti fuerimus; ſed tanquam transfugas et proditores damnatos, ignominioſiſſimo ſupplicio

ρεῖν (vt notat *Sylb.*) ſupra etiam (p. 1391. v. 1.) vſurpatur pro *decidere.*

o Mutato ordine legendum, συγχωρησάντων δὲ τῶν δημάρχων, ὥσπερ ἠξίουν οἱ ὕπατοι etc. *cum conceſſiſſent tribuni S. C. fieri, vt poſtularant coſſ.* etc. quam lectionem confirmant tum antecedentia, p. 1397. v. 6. tum ſequentia, v. 6. *Sylb.*

p Καὶ κατήγορον *Vat.* vulgatis copula deeſt.

q Ἔτι pro αἰτεῖν in *Cod. Vat.*

r Τὰ

σθέντες, [r] τὰ αἴσχιστα πεισόμεθα. ἀλλὰ καίπερ ἐπιστάμενοι ταῦτα, ὅμως ὑπεμείναμεν εἰς ὑμᾶς ἐλθεῖν, τῷ τε δικαίῳ πεποιθότες, καὶ τοῖς ὅρκοις [s] ἐπιτρέψαντες, οὓς ὀμόσαντες οἴσετε τὰς γνώμας. Φαῦλοι μὲν οὖν ἡμεῖς γε, ὡς περὶ τηλικούτων [t] [καὶ] λέγειν, καὶ πολὺ τοῦ προσήκοντος ἐνδεέστεροι· τὰ δὲ πράγματα οὐ φαῦλα, ὑπὲρ ὧν λέξομεν. τούτοις οὖν προσέχετε τὸν νοῦν, καὶ ἐὰν ὑμῖν δόξῃ δίκαιά τε καὶ συμφέροντα τῷ κοινῷ· προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ ἀναγκαῖα· συγχωρήσατε ἡμῖν αὐτῶν τυχεῖν ἑκόντες.„

„Ἐρῶ δὲ περὶ τοῦ δικαίου πρῶτον. ὑμεῖς δὴ, ὦ βουλὴ, ὅτε τοὺς βασιλεῖς [u] ἀπηλλάξατε, συμμάχους ἔχοντες ἡμᾶς, καὶ τὴν πολιτείαν, ἐν ᾗ νῦν ἐσμεν, κατεστήσατε, ἣν οὐ ψέγομεν, μειονεκτοῦντας ἐν ταῖς δίκαις τοὺς δημοτικοὺς ὁρῶντες, ὁπότε συμβαίη τι διάφορον αὐτοῖς XLI.

supplicio affectum iri. Sed, quamuis haec probe sciremus, non dubitauimus tamen ad vos accedere, iure freti, et iuriiurando fidentes, quo iurati sententias feretis. *Nos quidem viles sumus, et longe inferiores, quam quos de tantis rebus differere conueniat: res tamen, de quibus verba faciemus, non sunt leves. Quare attente haec audiatis, et si nostra postulata vobis iusta et e republica esse videbuntur, (addam etiam necessaria) vltro nobis ea concedatis.„ Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

„Ac primum de iure dicam. Vos, Patres conscripti, quo tempore nostrae societatis ope reges expulistis, eamque reipublicae formam, qua nunc vtimur, constituistis, quam non reprehendimus, quum videretis, plebeios deteriore conditione esse in iudiciis, quoties aliquid controuersiarum inter eos et patricios ortum

r Τὰ ἔσχατα πεισόμεθα *Vat.*

* Leues enim nos sumus, vt de tantis dicentes rebus, et longe magis, quam conueniret, inferiores. *Lapus.*

s Vel ἑαυτοὺς, vel τὰ ἡμέτερα, vel aliquid huiusmodi, ante ἐπιτρέψαντες deesse quis putet: verum et alibi sine vlla huiusmodi adiectione vtitur. *Steph.*

t Καὶ λέγειν *Vat.* vulgo καὶ λέγοντες.

u Ἀπηλλάσατε in *Vat.* et *Lapi Codd.* quod verius esse pronunciauit *Sylb.* Verum nihil mutandum censet *Portus*, quod ἀπαλλάξαι, vt docet *Suidas*, sumatur pro φυγαδεῦσαι.

x Ὡς

πρὸς τοὺς πατρικίους· πολλὰ δ' ἦν ταῦτα· νόμον ἐκυρώσατε, Ποπλίου Οὐαλερίου θατέρου τῶν ὑπάτων γνώμῃ χρησάμενοι, ἐξεῖναι τοῖς κατισχυομένοις ὑπὸ τῶν πατρικίων δημόταις, προκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐπὶ τὸν δῆμον· καὶ παρ' οὐδὲν οὕτως ἕτερον, [x] ὡς τὸν νόμον τόνδε, τήν τε πόλιν ἐν ὁμονοίᾳ διεφυλάξατε, καὶ τοὺς βασιλεῖς ἐπιόντας ἀπώσασθε. τοῦτον δὴ προφερόμενοι τὸν νόμον, ὑπὲρ ὧν ἅπαντας ἀδικεῖσθαί τε καὶ κατισχύεσθαι λέγομεν ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου τουδὶ, καλοῦμεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν δῆμον, καὶ τὰ δίκαια παραγγέλλομεν ἐκεῖ λέγειν. καὶ προβουλεύματος ἐνταῦθα [y] οὐκέτι δεῖ. περὶ ὧν γὰρ οὐκ εἰσὶ νόμοι, περὶ τούτων ὑμεῖς τοῦ προβουλεύεσθαι κύριοι, καὶ ὁ δῆμος ἐπιψηφίσαι. νόμου δ' ὄντος ἀκινήτου, κἂν μηδὲν ὑμεῖς προβουλεύσητε, τούτῳ δήπου χρηστέον. οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γ' ἂν εἴποι τις, [z] ὅτι τῶν μὲν ἰδιωτῶν εἴ τῳ τὸ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ortum fuiſſet, (id quod non raro fiebat) legem ſanxiſtis, auctore altero coſſ. P. Valerio, licere plebeiis, qui vim a patriciis paterentur, ad populum prouocare: et nulla alia re adeo, vt hac lege, ciuitatis concordiam conſeruaſtis, et reges reditum vi tentantes repuliſtis. Hac igitur lege freti, quam vobis proponimus, ob iniuriam et vim, quam nobis omnibus ab hoc C. Marcio factam affirmamus, eum ad populum citamus, ibique cauſſam dicere iubemus, nec ſenatuſconſulto hic eſt opus. De quibus enim rebus nullae exſtant leges latae, in illis locus eſt veſtris ſenatuſconſultis et populi ſuffragiis. Quibus vero in rebus praeſto eſt lex inuiolabilis, etiamſi vos nullum ſenatuſconſultum feceritis, hac lege eſt vtendum. Neque vero dixerit hoc quiſpiam, priuatos quidem homines, quibus contigerit, vt

x Ὡς τὸν νόμον τόνδε *Vat.* vulg. ὡς τῷ νόμῳ τῷδε.

y Οὐκ ἔδει *Vat.*

z Confuſus hic verborum ordo. ſimplicior et clarior hic eſt: τῶν μὲν ἰδιωτῶν ὄντων, οἷς τὸ μειονεκτεῖν συμβαίνει περὶ τὰς κρίσεις, κυρίαν εἶναι δεῖ τὴν ἐπὶ τὸν δῆμον πρόκλησιν. quam ſtructuram ſequutus eſt etiam *Lapus;* niſi quod περὶ τὰς κρίσεις transfert in membrum ſequens: ſic enim vertit: *quod priuatis, ſi laedi eos accidat, oportet firmam eſſe de iudiciis ad populum prouocationem. Sylb.*

a Forſan

μειονεκτεῖν συμβαίνει εἰς τὰς κρίσεις, κυρίαν εἶναι δεῖ τὴν ἐπὶ τὸν δῆμον πρόκλησιν, ἡμῖν δὲ τοῖς δημάρχοις ἄκυρον. νόμου μὲν δὴ συγχωρήματι τῷδε ἰσχυριζόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο [a] παρακινδυνεύσαντες [b] ἐφ' ὑμῖν γενέσθαι δικασταῖς, ἥκομεν. ἀγράφῳ δὲ καὶ ἀνομοθετήτῳ φύσεως δικαίῳ τῷδε ἀξιοῦμεν, ὦ βουλὴ, μὴ πλεῖον ἔχειν ὑμῶν τὸν δῆμον, μήτε μεῖον, [c] ἔν γε τῷ δικαίῳ, οἱ πολλοὺς καὶ μεγάλους συνδιενεγκόντες ὑμῖν πολέμους, [d] καὶ " περὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολέμων πλείστην ἐπιδειξάμενοι προθυμίαν, καὶ [e] τοῦ μηδενὶ τὸ κελευόμενον ποιεῖν τὴν πόλιν, ἀλλ' αὐτὴν ἑτέροις ἐπιτάττειν τὰ δίκαια, οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν παρασχόμενοι. οὕτω δ' ἂν ἡμῖν τὸ μὴ μεῖον ἔχειν τῶν δικαίων ἀποδοίητε, ὦ πατέρες, εἰ τοὺς ἐπιχειροῦντας εἰς τὰ σώματα ἡμῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν παρανομεῖν, [f] κωλύοιτε, τὸν ἐκ τῆς δίκης ἐφιστάντες αὐτοῖς φόβον. ἀρχὰς μὲν δὴ καὶ προεδρίας

vt sint deteriore conditione in iudiciis, prouocationem ad po- *Per. Iul.*
pulum habere, nobis vero tribunis idem iuris non esse. Huius 4225.
igitur legis concessione freti, et propterea non sine nostro pe- *Ante Chr.* 489.
riculo vestrum iudicium subituri venimus. Quod autem attinet *Olymp.*
ad illud ius naturae non scriptum, nullisque legibus sancitum, 72 $\frac{3}{4}$.
aequum esse censemus, Patres conscripti, vt (in iure saltem) ple- *Cat.*
beiorum conditio, neque melior, neque etiam deterior sit, quam *V.C.* 263.
vestra, quia multa atque magna bella vobiscum gesserunt, et *Var.*
maxima animi alacritate in illis conficiendis operam vobis nauarunt, et praecipui auctores fuerunt, ne populus Romanus aliorum imperio pareret, sed ipse aliis id, quod aequum esset, imperaret. Sic autem non deteriore iuris conditione erimus, Patres conscripti, si illis, qui corporibus nostris et libertati iniuriam facere conantur, iudicii terrorem intentetis. Magistratus sane, et princi- 265.

a Forsan rectius παρακινδυνεύσοντες. *Port.* Nec aliter legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *ac praeterea periclitaturi sub vobis iudicibus venimus.*

b 'Υφ' ἡμῖν γενέσθαι *Vat.*

c Ἔν γε οὖν τῷ δικαίῳ, πολλοὺς *Vat.*

d Deest *Vat.*

e Dativ. τῷ non praecedentia respicit, sed regitur a seq. participio παρασχόμενοι. *Sylb.*

f Κωλύητε *Vat.*

g Καὶ

καὶ τιμὰς [g] τοῖς ἀρετῇ καὶ προὔχουσιν ὑμᾶς οἰόμεθα δεῖν ἀπονέμειν· τὸ δὲ μηδὲν ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ δίκας ὧν ἄν τις πάθῃ προσηκούσας λαμβάνειν, ἴσα καὶ κοινὰ τοῖς ἅμα πολιτευομένοις εἶναι δικαιοῦμεν. ὥσπερ οὖν τῶν λαμπρῶν καὶ μεγάλων ἀφιστάμεθα ὑμῖν, οὕτω τῶν ἴσων καὶ κοινῶν οὐ μεθιέμεθα. ἱκανὰ ταῦτα [h] εἰρήσθω περὶ τοῦ δικαίου, πολλῶν ἐνόντων καὶ ἄλλων λέγεσθαι.»

XLII. «Ὡς δὲ καὶ συνοίσει τῷ κοινῷ ταῦτα, ὡς ὁ δῆμος ἀξιοῖ γινόμενα, μικρὰ διεξιόντων ἀνέχεσθε. Φέρε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς ἔροιτο, τί μέγιστον οἴεσθε εἶναι τῶν καταλαμβανόντων κακῶν τὰς πόλεις, καὶ τοῦ ταχίστου τῶν ὀλέθρων αἴτιον; ἆρα οὐχὶ τὴν διχοστασίαν εἴποιτε ἄν; ἔμοι γ' οὖν δοκεῖ. [i] τίς ὑμῶν οὕτως ἠλίθιός ἐστιν, ἢ σκαιὸς, ἢ πέρα τοῦ μέτρου μισῶν τὴν ἰσηγορίαν, ὃς οὐκ οἶδεν, ὅτι, δοθείσης ἐξουσίας τῷ δήμῳ, κρίνειν, ἃς ἔξεστιν αὐτῷ, δί-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 ¾. Cat. 263. V.C. Var. 265.

principem locum in sedendo, et honores iis, qui et virtute et fortuna inter vos excellunt, tribuendos putamus; verum iniurias non pati, et, si quis intulerit, de eo poenas pro meritis sumere, haec omnibus ciuibus aeque communia esse debere censemus. sicut igitur splendida illa et magnifica vobis concedimus, sic istam communem iuris aequabilitatem nolumus amittere. Atque de iure haec sufficiant, licet et alia multa afferri possint.„

„Quod autem et reipublicae profutura sint plebis postulata, a me paucis disserente accipite. Eia igitur, si quis ex vobis quaereret, quaenam maxima calamitas ciuitatibus possit contingere, et quaenam celerrimi exitii caussa vobis videtur esse? nonne responderetis, discordia? Ego certe ita sentio. Quis igitur vestrum adeo est fatuus, aut ineptus, aut vltra modum iuris aequabilitatis inimicus, qui non videat, data populo potestate iudicandi legitime eas caussas, quarum cognitio ad

g Καὶ τιμὰς καὶ τοῖς] Secundum καὶ non agnoscit *Vat.* atque superfluum esse viderat *Sylb.*

h Ἱκανὰ ταῦτα εἰρῆσθαι *Vat.*

i Post τίς deesse videtur coniunctio θ', δ', vel similis. *Lapus* vertit: *Et quis est vestrum tam fatuus? Sylb.*

k Ana-

κας κατὰ τὸν νόμον, ἐν ὁμονοίᾳ πολιτευσόμεθα; εἰ δὲ τἀναντία γνοίητε, καὶ [k] ἀφέλοισθε ἡμῶν τὴν ἐλευθερίαν· [l] ἐλευθερίαν γὰρ ἀφαιρήσεσθε, δίκην καὶ νόμον ἀφαιρούμενοι· στασιάζειν ἡμᾶς αὖθις ἀναγκάσετε καὶ πολεμεῖν ὑμῖν; ἐξ ἧς γὰρ ἂν ἐξελαθῇ πόλεως δίκη καὶ νόμος, εἰς ταύτην στάσις εἰσπορεύεσθαι φιλεῖ καὶ πόλεμος. καὶ ὅσοι μὲν οὐκ ἦλθον εἰς πεῖραν ἐμφυλίων συμφορῶν, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ δι' ἀπειρίαν τῶν κακῶν, μήτ' ἄχθονται τοῖς γεγονόσι δεινοῖς, μήτε κωλύουσιν ἐκ πολλοῦ τὰ μέλλοντα. ὅσοι δὲ, ὥσπερ ὑμεῖς, εἰς τοὺς ἐλαχίστους κινδύνους καταστάντες, ἀγαπητῶς ἀπηλλάγησαν, ἣν ὁ καιρὸς ἀπῄτει, ποιησάμενοι τῶν κακῶν λύσιν, τίς εὐπρεπὴς ἢ μετρία πρόφασις ἀπολείπεται τούτοις, ἐὰν ἔτι ταῖς αὐταῖς συμφέρωνται τύχαις; τίς δ' οὐκ ἂν [m] ὑμῶν καταγνοίη πολλὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν, ἐνθυμούμενος, ὅτι μικροῦ μὲν ἔμπροσθεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ στασιάζειν

ad eum pertinet, rempublicam fore concordem? quod ſi aliter ſtatueritis, et nobis libertatem eripueritis, (libertatem enim eripietis, ſi ius et legem tollatis) vos iterum diſſidendi et bellum vobis inferendi neceſſitatem nobis impoſituros? Nam ex qua ciuitate iura et leges expelluntur, in eam ſeditio bellumque ingredi ſolet. Et qui nunquam experti ſunt calamitates bellorum ciuilium, mirum non eſt, ſi ob imperitiam malorum, nec praeteritis offendantur incommodis, nec futura multo ante prohibeant. Qui vero, vt vos, leuiſſimis periculis tentati, libenter (prout temporis ratio poſtulabat) ſe malis liberarunt, quamnam honeſtam, aut aequam cauſſam hi poterunt afferre, ſi in eaſdem calamitates iterum inciderint? Quis vero non damnauerit vos magnae amentiae et inſaniae, cogitans, vos paullo ante, ne diſſiderent a vobis plebeii, multa

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *V.C.* *Cat.* 263. *Var.* 265.

k Analogia poſtulat ἀφέλοισθε. ſi quis malit ἀφελεῖσθε, mutatur verbi modus. *Sylb.* Ἀφέλεσθε *Vat.* vulgo ἀφελοῖσθε.

l Ἐλευθερίας minus recte in *Ed. Steph.*

m Ὑμῖν *Vat.* et mox ἐνθυμουμένοις. Verum ἐνθυμούμενος malit *Sylb.* vt feratur ad τίς, non ad ὑμῶν. quo modo et *Lapus* legiſſe videtur, dum vertit *cogitans.* Οὐκ ἐνθυμουμένων legendum cenſet *Steph.* vulgatae dant ἐνθυμουμένων ſine particula infitiante.

τοὺς δημότας, πολλὰ παρὰ γνώμην ὑπεμείνατε, ὧν ἔνια οὔτε κάλλιστα ἦν ἴσως, οὔτε λυσιτελέστατα· νῦν δ' οὔτ' εἰς χρήματα βλάπτεσθαι μέλλοντες, οὔτ' εἰς εὐδοξίαν, οὔτ' εἰς ἄλλο τῶν κοινῶν οὐδ' ὁτιοῦν, ἵνα χαρίζησθε τοῖς μισοδημόταις, τὸ δημοτικὸν αὖθις ἐκπολεμώσετε; οὐκ, ἐάν γε σωφρονῆτε. ἡδέως δ' ἂν ὑμᾶς ἐροίμην, τίνα γνώμην λαβόντες τότε, τὴν κάθοδον ἡμῖν συνεχωρήσατε, ἐφ' οἷς ἠξιοῦμεν· πότερα λογισμῷ προειδόμενοι τὸ κράτιστον, ἢ τῇ ἀνάγκῃ εἴξαντες; εἴπερ γὰρ ταῦτα ὑπελαμβάνετε ὠφελιμώτατα εἶναι τῇ πόλει, τί οὐ μένετε καὶ νῦν [n] ἐν αὐτοῖς; εἴτ' ἀναγκαῖα [o] καὶ" οὐκ ἐνδεχόμενα ἄλλως γενέσθαι, [p] εἴτε κατὰ λογισμὸν γέγονε ταῦτα ὀρθὸν καὶ τὸ συμφέρον σκοποῦντα τῆς πόλεως, τί χαλεπαίνετε γενομένοις; τὴν ἀρχὴν γὰρ ἔδει μὴ [q] συγχωρεῖν ἴσως, εἰ δύναμις ἦν ὑμῖν· συγχωρήσαντας δὲ, μηκέτι τοῖς πεπραγμένοις ἐγκαλεῖν."

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

multa praeter animi vestri sententiam tulisse, quorum nonnulla fortasse, neque pulcherrima, neque vtilissima erant: nunc vero, quum neque in vestris facultatibus, neque in bona existimatione, neque in vlla alia re communi damnum sitis accepturi, in gratiam eorum, qui plebeios oderunt, plebem iterum a vobis vos alienare velle? Nequaquam, si sapitis, hoc facietis. Lubenter autem ex vobis quaererem, quidnam tunc cogitaretis, quum reditum nobis, quibus voluimus conditionibus, concessistis: vtrum ratione prouidentes id, quod optimum erat, an necessitati cedentes? Si enim haec maxime e republica esse credebatis, quin in eadem sententia nunc quoque manetis? sin necessaria, et quae aliter fieri non possent, aut si recto consilio haec facta sunt, quod ex vsu reipublicae futura viderentur, quin aequo fertis animo? Principio enim fortasse (si poteratis) non oportuerat vos haec nobis concedere: at quum concesseritis, ea vobis minime sunt reprehendenda ac vituperanda.

Mihi

n Illud ἐν (quod deerat in *Ed. Steph.*) ex *Cod. Rom.* (cui consentit *Vat.*) restituit *Sylb.*

o Abest *Vat.*

p Εἴτε κατὰ λογ. et quae sequuntur vsque ad τί χαλ. desunt in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ea tamen agnoscit *Lapus*, qui vertit: *siue etiam ex ratiocinatione sint facta, rectum commodumque spectante ciuitatis, quid succenseris iam factis?*

q Rectius συγχωρῆσαι, vel συγχωρεῖν. *Sylb.* vulgo συγχωρήσειν.

r Ita

„Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖτε, ὦ βουλὴ, περὶ μὲν τὰς διαλύσεις γνώμῃ τῇ βελτίστῃ κεχρῆσθαι· οἷς ἀνάγκη εἴκειν, τούτων βέβαια τηρεῖν τὰ συγκείμενα. θεοὺς γὰρ ἡμῖν ἐγγυητὰς ἐδώκατε τῶν ὁμολογιῶν, πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπαρασάμενοι τοῖς παραβᾶσι τὰς συνθήκας, αὐτοῖς τε καὶ ἐγγόνοις εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον. ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ τά τε δίκαια ἀξιοῦμεν καὶ τὰ συμφέροντα, [r] καὶ πολλὴ ἀνάγκη ποιεῖν ὑμᾶς ταῦτά ἐστι, μεμνημένους τῶν ὅρκων, ὡς πρὸς εἰδότας ἅπαντας, οὐκ οἶδ', ὅ τι δεῖ πλείω λέγοντα ἐνοχλεῖν. ὡς δ' οὐ μικρὰ τὰ διαφέροντα ἡμῖν ἐστι, τόνδε μὴ ἐκλιπεῖν τὸν ἀγῶνα, μήτε βίᾳ [s] εἴξαντας, μήτ' XLIII.

Mihi certe videmini, Patres conſcripti, paci publicae optima ratione conſilioque proſpexiſſe, cuius conditionibus neceſſario vobis cedendum, vt ea, quae inter nos pacti ſumus, firma rataque ſeruetis. Deos enim foederum ſponſores nobis dediſtis, multa et atrocia mala imprecati iis, qui foedera violaſſent, tum ipſis, tum in ſempiternum eorum poſteris. Quod igitur noſtra poſtulata ſint iuſta et vtilia, (quae etiam omnino neceſſe eſt vos facere iurisiurandi memores) his demonſtratum eſt: quare non video, cur oporteat me vobis omnibus rei gnaris aures pluribus obtundere. Quod vero noſtra quoque non parum interſit hoc certamen non deſerere, aut vi depulſos, aut fraude dece-

Per. Iul. 4225. *Ante Ch.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

r Ita etiam in *Ed. Steph.* et *Codd. Mſſ.* niſi quod v. 7. ἃ καὶ, quae pone συμφέροντα leguntur, et v. 8. ταῦτά ἐστι omittat *Rom.* et v. eodem προειδότας habeat *Vat.* Vulgatam lectionem planam et expeditam eſſe exiſtimat *Sylb.* modo expungatur ταῦτα. Si quis etiam (inquit) delere velit ὡς πρὸς εἰδότας ἅπαντας, velut ex p. 1406. v. 4. perperam huc pertractum, ſuo fruatur iudicio. *Porto* ſic legendum videtur: ἀλλ' ὅτι etc. ποιεῖν ὑμᾶς μεμνημένους τῶν ὅρκων, ταῦτά ἐστιν, ὥστε πρὸς εἰδότας ἅπαντας οὐκ οἶδ' ὅτι etc. *Lapus* vertit: *ac quod iuſta igitur poſtulemus et vtilia, quae vos valde neceſſe eſt facere, iurisiurandi memores, non video, quid oporteat plura apud ſcientes dicentem moleſtiam vobis afferre.* ac ſi legiſſet: ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ τά τε δίκαια ἀξιοῦμεν καὶ τὰ συμφέροντα, ἃ καὶ πολλὴ ἀνάγκη ποιεῖν ὑμᾶς, μεμνημένους τῶν ὅρκων, οὐκ οἶδ', ὅτι δεῖ πλείω πρὸς εἰδότας λέγοντα ἐνοχλεῖν.

s Ita *Codd. Mſſ.* itidemque pag. 1404. v. 9. legitur τῇ ἀνάγκῃ εἴξαντες. εἴρξαντας male in *Ed. Steph.*

G 2 *t* Ὑπὸ

ἀπάτῃ παραχθέντας, ἀλλὰ κατὰ πολλὴν ἀνάγκην εἰς αὐτὸν ἀφίγμεθα, δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν πεπονθότες [t] ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς, μάθετε, ὦ πατέρες, μᾶλλον δ' ἀναμνήσθητε· οὐδὲν γὰρ ὅ τι οὐ πρὸς εἰδότας ὑμᾶς ἅπαντας ἐρῶ· καὶ ἅμα γνώμῃ χρήσασθε οἰκείᾳ πρὸς τὰ λεγόμενα, ἐνθυμηθέντες, εἰ τῶν δημοτῶν ἡμῶν ἐπεχείρησέ τις ἐν τῷ πλήθει τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν καθ' ὑμῶν, οἷα Μάρκιος ἐτόλμησεν ἐνθάδε εἰπεῖν, [u] ποῖόν ποτε ἂν ὑμῖν παρέστη πρὸς αὐτὸν πάθος.»

XLIV. «Τὰς γὰρ ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας τῇ βουλῇ ἀκινήτους ὁμολογίας, καὶ μόνον οὐκ ἀδαμαντίνοις δεσμοῖς ἠσφαλισμένας, ἃς οὔτε ὑμῖν τοῖς ὀμωμοκόσιν, οὔτε τοῖς ἐξ ὑμῶν ἐσομένοις καταλύειν θέμις, ἕως ἂν ἡ πόλις ἥδε οἰκῆται, πρῶτος ἐπεχείρησε λύειν ἐξ ὑμῶν οὑτοσὶ Μάρκιος, οὔπω τέταρτον ἔτος ἐξ οὗ γεγενημένας, οὐ σιγῇ πράττων τὴν κατάλυσιν, οὐδ' εἰς ἀφανές που καταδὺς χωρίον, ἀλλ' ἀναφανδὸν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, πάντων παρόντων ὑμῶν, γνώμην ἀποφηνάμενος, ὡς χρὴ τὴν δημαρχικὴν

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 ¾. Cat. U.C. 263. Var. 265.

deceptos; quod etiam magna necessitate coacti in hoc venerimus, grauibus, imo vero grauissimis iniuriis ab hoc homine affecti, audite, Patres conscripti, vel potius in memoriam reuocate, (nihil enim sum dicturus, quod non sit vobis omnibus notum) simul etiam fingite, nunc vestram rem agi, hoc cogitantes, si quis de nostro plebeio ordine ausus fuisset apud plebem contra vos talia dicere aut facere, qualia Marcius hic ausus est dicere, quonam animo in eum effetis.

Nam pacis conditiones senatui non violandas, et propemodum adamantinis vinculis adstrictas, quas neque vobis iuratis, neque vestris posteris, violare fas est, quamdiu haec vrbs habitabitur, primus ex vobis hic Marcius violare est conatus, quadriennio nondum exacto, ex quo pax facta, idque non tacite, neque in aliquo obscuro angulo se occultans, sed palam in hoc loco, vobis omnibus praesentibus, pronunciata sententia, tribunitiam potesta-

t Ὑπὸ τοῦδε *Vat.* u Ποῖόν ποτε ἂν ἡμῖν *Vat.*

x Καὶ

ἐξουσίαν μηκέτι συγχωρεῖν ἡμῖν, ἀλλ' ἀνελεῖν, ἣ πρώτῃ καὶ μόνῃ τῆς ἐλευθερίας φυλακῇ πιστεύσαντες, ἐποιησάμεθα τὰς διαλύσεις. [x] καὶ οὐδ' ἐνταῦθα ἔστη τῆς ἀλαζονείας, ἀλλ' ὕβριν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πενήτων, καὶ τυραννίδα τὴν ἰσηγορίαν ὀνομάζων, ἀφελέσθαι παραινεῖ ταύτην ὑμῖν. ὃ δὲ πάντων ἀνοσιώτατον ἦν τῶν τότε ὑπὸ τούτου ἀξιωθέντων, ἀναμνήσθητε, ὦ πατέρες, ὅτε ἀπέφαινε καιρὸν εἶναι καλὸν ἀπομνημονεῦσαι πρὸς τὸ δημοτικὸν ἁπάσας τὰς [y] ἐν τοῖς προτέροις ἐγκλήμασιν ὀργάς· καὶ παραινεῖ νῦν, ὡς τετρύχωταί τε ὑπ' [z] ἀχρηματίας, καὶ πολὺν ἤδη χρόνον τῆς ἀναγκαίου σπανίζεται τροφῆς, [a] ὥστε" ἅπαν αὐτῷ ἐπιτρέψαι, διακατασχόντας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀπορίας τῶν ἐπιτηδείων τὴν ἀγοράν. οὐ γὰρ ἀνθέξειν ἡμᾶς ἐπὶ πολὺν χρόνον, ὀλίγα σιτία πολλοῦ ὠνουμένους ἀργυρίου πένητας ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἰχήσεσθαι, τὴν πόλιν ἐκλιπόντας, ὅσοι

potestatem haud amplius nobis concedendam, sed tollendam; *Per. Iul.* 4225.
quo primo et solo libertatis praesidio freti pacem fecimus. *Ante Chr.* 489.
Neque vero intra hos arrogantiae terminos stetit, sed paupe- *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$.
rum libertatem insolentiae contumeliosae, et iuris aequabilita- *Cat. V.C.* 263.
tem tyrannidis nomine appellans, haec nobis adimenda cen- *Var.* 265.
suit. Et, quod maxime, omnium eorum, quae iste tunc facienda censuit, impium est, in memoriam reuocate, Patres conscripti, quum aperte dixit, opportunum venisse tempus promendi omnes iras superioribus plebis criminibus debitas: tuncque vobis suasit, quando plebs incommodis esset attenuata, et iam diuturna rerum ad victum necessariarum inopia laboraret, vt rem totam sibi permitteretis, annonam et res ad victum necessarias in eadem penuria retinentes. Neque enim nos diutius duraturos, si magno precio nos homines pauperes exiguum cibum emeremus: sed alios abituros relicta vrbe, et quicunque reman-

x Καὶ οὐκ ἐνταῦθα *Vat.*
y Ἐπὶ τοῖς *Vat.* quod placuit *Porto* et *Sylb.*
z Ἀχρηστίας] Rectius ἀχρηματίας, vt supra in oratione Marcii p. 420. v. 30. vnde haec repetita sunt. *Sylb.*
a Deest *Vat.*

δ' ἂν ὑπομείνωσι, τῷ κακοδαιμονεστάτῳ διαφθαρήσεσθαι τῶν μόρων. οὕτως δ' ἄρα παρεφρόνει καὶ θεοβλαβὴς ἦν ταῦτα πείθων [b] ὑμᾶς, ὥστ' οὐδ' ἐκεῖνο ἠδυνήθη καταμαθεῖν, χωρὶς τῶν ἄλλων, ὧν προσετρίβετο, τὰς τῆς βουλῆς σπονδὰς λύειν ἀξιῶν, ὅτι πένητες ἄνθρωποι τῆς ἀναγκαίου τροφῆς ἀποκλειόμενοι, τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ὄντες, ὁμόσε χωρεῖν ἀναγκασθήσονται τοῖς αἰτίοις τῆς συμφορᾶς, οὐδὲν ἔτι φίλιον ἡγούμενοι. ὥστ' εἰ μανέντες ὑμεῖς ἐπεκυρώσατε τὰς γνώμας αὐτοῦ, μηθὲν ἂν γενέσθαι τὸ διὰ μέσου, ἀλλ' ἤτοι τὸ δημοτικὸν ἀπολωλέναι πλῆθος ἅπαν, [c] ἢ οὐδὲ τὸ τῶν πατρικίων περιλελεῖφθαι γένος. οὐ γὰρ οὕτως ἂν ἀνδραποδωδῶς παρέσχομεν ἑαυτοὺς, οἱ μὲν ἐκπεσεῖν, οἱ δ' ἀποθανεῖν, ἀλλὰ θεοὺς [d] καὶ δαίμονας μάρτυρας, ὧν ἐπάσχομεν, ἐπικα-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* V.C. 263. *Var.* 265.

remanſiſſent, infeliciſſimo mortis genere perituros. Adeo autem inſanus et mente captus erat, quum haec vobis ſuaderet, vt ne illud quidem incommodum, praeter alia, quae ſequutura erant hoc ipſius conſilium, quo ſuadebat, vt ſenatus foedus frangeretur, animaduertere potuerit, futurum fuiſſe, vt pauperes, quorum tantus eſt numerus, neceſſario victu priuati cogerentur cum illius calamitatis auctoribus congredi, eoſque omnes pro hoſtibus habere. Quod ſi vos pari inſania eius conſilia rata feciſſetis, nihil impedimento fuiſſet, quo minus aut tota plebs funditus deleretur, aut omnis gens patricia exſtingueretur. neque enim ita mancipiorum inſtar praebuiſſemus nos partim patria pellendos, partim necandos, ſed inuocatis diis geniiſque noſtrarum iniuriarum teſtibus, multis (mihi

b Ἡμᾶς *Vat.*

c Vel negatiua hic omiſſa eſt, vel aliud verbum pro περιλελεῖφθαι ſubſtituendum. *Lapus* vertit: *aut perditam iri omnem plebeiam multitudinem aut patriciorum genus. Sylb.* Ἢ τὸ τῶν πατρικίων μηδὲν περιλελεῖφθαι γένος legendum cenſet *Portus.* Verum diſplicet *Caſaub.* qui malit ἢ τὸ τῶν πατρικίων πᾶν ἐπηλεῖφθαι γένος, vel ἐξηλεῖφθαι.

d Ὧν ἐπάσχομεν καὶ δαίμονας *Vat.* In vulgatis ſic legitur: ἀλλὰ θεοὺς μάρτυρας καὶ δαίμονας ὧν πάσχομεν (in praeſenti) ἐπικαλεσ.

e Nulla

λεσάμενοι, πολλῶν ἂν ἐξεπληρώσαμεν τὰς [e] ἀγορὰς, εὖ ἴστε, καὶ τοὺς στενωποὺς νεκρῶν, καὶ μέγαν αἵματος κρατῆρα πολιτικοῦ στήσαντες, οὕτως ἂν ἐδεξάμεθα τὴν ὀφειλομένην μοῖραν. τοιούτων ἡμῖν δυσσεβημάτων, ὦ πατέρες, εἰσηγητὴς ἐγένετο, καὶ τοιαῦτα δημηγορεῖν ᾤετο δεῖν.»

„Καὶ οὐχὶ λέγειν μὲν ὁ Μάρκιος, ἐξ ὧν [f] διαστήσειν XLV.
ἔμελλε τὴν πόλιν, ἐπεχείρησε, πράττειν δ' οὐχ, οἷα ἔλεγεν, ἐπεβάλετο, ἀλλὰ καὶ στῖφος ἀνθρώπων εἰς ἅπασαν ὑπηρεσίαν ἑτοίμων [g] περὶ ἑαυτὸν ἔχων, καλούμενος ἐπὶ τὴν [h] ἀρχὴν ἡμῶν, οὐκ ἀπαντᾷ, καὶ τοῖς ὑπηρέταις τοῖς ἡμετέροις, ὁπότε κελευσθέντες ἄγειν αὐτὸν [i] ἐπιβάλλοιντο, πληγὰς ἐντρίβεται, καὶ οὐδὲ τῶν ἡμετέρων σωμάτων τὼ χεῖρε τελευτῶν ἀπέχεται. ὥστε περίεστιν ἡμῖν, τό γ' [k] ἐπὶ τοῦτον εἶναι μέρος, ὄνομα εὐπρε-

(mihi credite) cadaueribus fora et compita repleuissemus, et *Per. Iul.*
magnam ciuilis sanguinis craterem statuissemus, atque ita de- 4225.
mum fatalem mortem alacriter subiissemus. Adeo impiorum *Ante Chr.* 489.
facinorum, Patres conscripti, hic auctor nobis erat, atque de *Olymp.*
talibus rebus concionem habendam arbitrabatur." 72 ¾.

„Neque vero Marcius dictis quidem seditionem in ciuitate *Cat.*
conatus est excitare, ab iis vero faciendis, quae dicebat, absti- *V.C.* 263.
nuit; sed, stipatus hominum globo ad quamuis operam parato, *Var.* 265.
vocatus ad magistratum non venit, et nostris ministris, quum iussu nostro eum ducere vellent, plagas inflixit, et postremo ne a nostris quidem corporibus manus abstinuit. Quapropter, quod ad hunc attinet, speciosum sacrosancti magistratus nomen ad

e Nulla ratio, cur quis ἀγυιὰς malit. *Sylb.*

f Vel διαστήσει legendum, vel διαστήσειε. *Sylb.* Forsan ἔμελλε desideratur. *Port.* ἔμελλε deest vulgatis.

g Παρ' ἑαυτὸν] Forsan περὶ ἑαυτὸν, vt supra p. 421. v. 49. *Sylb.* Παρ' ἑαυτῷ *Vat.*

h Ἀρχὴν ἡμῶν *Vat.* pronomen a vulgatis abest.

i Ἐπιβάλοιντο *Vat.*

k Rectius ἐπὶ τούτῳ, vt supra τό γε ἐφ' ἡμῖν εἶναι μέρος. *Sylb.*

l Lexi-

πὲς [l] ἀσύλου ἀρχῆς ἐπὶ χλευασμῷ κείμενον ἔχειν, ἔργων δὲ τῶν ἀποδεδομένων τῇ ἀρχῇ μηδ' ὁτιοῦν πράττειν. πῶς δ' ἂν ἑτέροις ἀδικεῖσθαι λέγουσι βοηθήσαιμεν, οἷς γε μηδ' αὐτοῖς ὑπάρχει τὸ ἀσφαλές; ταύτας μέντοι τὰς ὕβρεις οἱ πένητες ὑβριζόμενοι πρὸς ἑνὸς ἀνδρὸς οὔπω τυραννοῦντος, ἀλλ' ἔτι μέλλοντος, καὶ τὰ μὲν ἤδη πεπονθότες δεινά, ὦ βουλή, τὰ δ', εἰ μὴ τὸ πλεῖον ὑμῶν μέρος ἐμποδὼν ἐγένετο, παρὰ σχεδὸν ἐλθόντες παθεῖν, [m] ἆρα εἰκότως ἀγανακτοῦμεν, καὶ βοηθείας τινὸς οἰόμεθα δεῖν [n] οὐκ ἄνευ τῆς [o] ὑμετέρας συναγανακτήσεως τυχεῖν, ἐπὶ δίκην αὐτὸν ἴσην καὶ νόμιμον, ὦ βουλή, προκαλούμενοι, περὶ ἣν ἅπασα ἡ πληθὺς μερισθεῖσα κατὰ φυλάς, λόγου δοθέντος τοῖς δεομένοις, ἔνορκον ἐποίσει τὴν ψῆφον; ἴθι ἐκεῖ, [p] ὦ Μάρκιε, καὶ ταῦτα,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ad irrisionem impositum habebimus, et tamen ne vel minimam quidem earum rerum, quae huic magistratui attribuuntur, facere poterimus. Quomodo igitur aliis de iniuria sibi illata conquerentibus opitulabimur, si ne ipsi quidem tuti simus? Quum igitur his iniuriis fuerimus affecti nos pauperes, ab vno solo homine nondum tyranno, sed ad tyrannidem adspirante; quumque, Patres conscripti, partim res atroces iam simus perpessi, partim mox essemus perpessuri, nisi maior vestri senatus pars *Marcii conatibus* impedimento fuisset: nonne, Patres conscripti, merito indignamur. et aliquod auxilium non sine vestra indignatione nobis habendum putamus, hunc ad aequum et legitimum iudicium vocantibus, in quo totus populus per tribus diuisus, facta rogantibus dicendi potestate, iuratus suffragia feret? I Marce eo, et

quae

l Lexicographi (citantes *Dionysium*) dicunt ἀσυνάρχης, ου, i. e. *inuiolabilis magistratus.* quod si verum, ἀσυνάρχου legendum. Sed ἀσυναρχίας malim, aut (cum *Sylb.*) ἀσύλου ἀρχῆς, vt p. 394. v. 19. *Port.* Ἀσύχου ἀρχῆς ἐπιχλευάσμα in *Cod. Vat.*

m Sensus postulat ἆρ' οὐκ. *Sylb.*

n Rectius abesset οὐκ. *Port.* Fallitur eo, quod συναγανακτεῖν est *causam alicuius suscipere, et illatam iniuriam animo iniquo ferre, non secus, ac si sibi facta esset. Cas.*

o Ἡμετέρας perperam in *Ed. Steph.*

p Ὦ μακάριε in *Lapi Cod.* nam vertit, *o beate.*

q Συν-

ἃ μέλλεις λέγειν ἐνθάδε, πρὸς ἅπαντας τοὺς πολίτας ἀθρόους ἀπολογοῦ, εἴτε ὡς ἀπὸ τοῦ βελτίστου τὰ κράτιστα συνεβούλευες τούτοις, εἴτε καὶ [q] συνήνεγκεν ἂν τῇ πόλει ταῦτα γενόμενα, εἴτε ὡς οὐκ ἐστὶ δίκαιον λόγων εὐθύνας ὑπέχειν τοὺς ἀποφαινομένους ἐνθάδε τὰς γνώμας, [r] εἴτε ὡς οὐκ ἐκ προνοίας, οὐδ᾽ ἐπιβουλῆς, ἀλλ᾽ ὀργῇ ἐπιτρέψας, τὰ μιαρὰ ταῦτα παραινεῖν προήχθης, [s] εἴθ᾽ ὅ τι δή ποτε ἄλλο ἀπολόγημα ἔχεις, καταβὰς ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων καὶ τυραννικῶν αὐχημάτων ἐκείνων [t] σεαυτὸν ἐπὶ τὸ [u] δημοτικὸν, * ὦ πονηρὲ, καὶ ποίησον ἤδη ποτὲ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὅμοιον, ἡμαρτηκότος λάβε καὶ παραιτουμένου σχῆμα, ταπεινὸν, ἐλεεινὸν, οἷον ἀπαιτοῦσιν αἱ συμφοραὶ, μὴ βιαζόμενος τοὺς κακῶς πεπονθότας, ἀλλ᾽ ὑπερχόμενος, ἀξίου σώζεσθαι. γενέσθω

quae hic es dicturus, ea apud omnes tuos ciues congregatos *Per. Iul.*
tui purgandi cauſſa dic; ſiue optimo animo optimum conſilium 4225.
his dediſti; ſiue iudicaſti, haec, ſi fierent, e republica futura *Ante Chr.* 489.
fuiſſe; ſiue putaſti, minime aequum eſſe, vt, qui hic ſententias *Olymp.*
dicunt, earum rationes *alibi* reddant; ſiue non conſulto, nec 72 $\frac{3}{4}$.
per inſidias, ſed irae indulgens, eo proueʃtus es, vt haec impia *Coss.*
conſilia dares; ſiue quamcunque aliam defenſionem habes: *V.C.* 263.
et demitte elatos illos ac tyrannicos ſpiritus, quos geris, mode- *Var.*
ſtiamque ciuilem indue, et te, o miſer, tandem aliquando aliis 265.
hominibus ſimilem redde, ſume rei deprecantis habitum humilem, miſerabilem, qualem calamitates poſtulant, haud vim aſſerens iniuria affectis, * ſed elatos animos demittens pete ſalutem. Sint

q Συνήνεγκαν αὐτῇ πόλει] Malim συνήνεγκε τῇ πόλει. *Sylb.* Συνήνεγκαν ἂν τῇ πόλει *Vat.*

r Εἴτε οὐχ ὡς ἐκ] Melius εἴτε ὡς οὐκ, vt in praeced. membro. *Sylb.*

s Εἴθ᾽ ὅτι μή ποτε ἄλλο ἀπολόγημα ἔχῃς *Vat.*

t *Lapus* ante σεαυτὸν inſerit verbum στρέψον, *refer te.* Verum σεαυτὸν transfert *Gelenius* in ſequens membrum, ποίησον ἤδη ποτὲ σεαυτὸν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὅμοιον. Retineri ſuo loco poſſet vocabulum, ſi pro καταβὰς ſubſtitueretur καταβιβάσας. *Sylb.* Melius forſan, ſi cum *Cod. Vat.* καταβιβάσον legamus.

u Δημοτικώτατον *Vat.*

x Ὦ πόνηρε malit *Port.*

* Sed *eis* te ſubmittens. *Lapus* et *Gelen.*

 y Ὅσοις

σοι παράδειγμα τῆς ἐπιεικείας, ᾗ χρώμενος ἂν εἴης πρὸς τοὺς ἅμα πολιτευομένους ἀνεπίληπτος, τὰ τῶν ἀγαθῶν τούτων ἔργα. οἳ τοσοῦτοι μὲν ὄντες τὸ πλῆθος, y ὅσους νῦν ὁρᾷς, τοσαύτας δ' ἀρετὰς ἀποδεδειγμένοι καὶ πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς, ἃς οὐδ' ἐν πολλῷ πάνυ χρόνῳ διελθεῖν ῥᾴδιον, οὐδὲν ὠμὸν, οὐδὲ ὑπερήφανον ἐξήνεγκαν τέλος καθ' ἡμῶν τῶν φαύλων καὶ ταπεινῶν οἱ σεμνοὶ καὶ μεγάλοι, ἀλλὰ καὶ λόγων ἦρξαν συμβατηρίων, αὐτοὶ πρότεροι προτείνοντες διαλλαγὰς, ὅτε διεῖλεν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἡ τύχη, καὶ τὰς συμβάσεις, οὐχ ὡς ἑαυτοῖς ὑπελάμβανον ἄριστα ἕξειν, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς ἠξιοῦμεν, συνεχώρησαν γενέσθαι, καὶ τὰ τελευταῖα ταυτὶ τὰ περὶ τὴν σιτοδασίαν ἔναγχος τοῦ χρόνου προσκρούσματα, ἐφ' οἷς δι' αἰτίας εἴχομεν αὐτοὺς, περὶ πολλοῦ ἐποιήσαντο ἀπολύσασθαι."

XLVI. "Ἐῶ τἆλλα. ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ σοῦ καὶ τῆς σῆς θεοβλαβείας τίνας οὐκ ἐποιήσαντο δεήσεις ἁπάντων κοινῇ τε καὶ καθ' ἕκαστον τῶν δημοτικῶν, παραιτούμενοί σε τῆς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Sint autem tibi exemplo modestiae (qua si vsus fueris apud omnes tuos ciues, minime reprehenderis) horum virorum bonorum facta, qui licet tot sint numero, quot nunc vides, et tot virtutibus, tam militaribus, quam ciuilibus, spectati, quibus recensendis ne longum quidem tempus sufficeret, tamen nihil saeui, nihil superbi, in nos viles atque abiectos homines ipsi venerandi ac magni viri statuerunt: sed etiam ipsi priores de pace nobiscum egerunt, et priores ad pacem nos inuitarunt, quo tempore fortuna nos ab illis separarat, pacisque conditiones, non quas sibi putabant commodissimas, sed quas nos poscebamus, concesserunt: et postremas istas offensiones ob frumenti distributionem nuper ortas, ob quas ipsos incusabamus, maxima diligentia diluerunt.,,

,,Omitto caetera. Sed pro te ipso, et pro tuo diuinitus immisso furore, quas preces non adhibuerunt, et publice apud vniuersos plebeios, et priuatim apud singulos, poenam tuam depre-

y Ὅσους αὐτὸς ὁρᾷς *Vat.*

z Ἐπι-

τιμωρίας; ἔπειτα τοῖς μὲν ὑπάτοις καὶ τῇ βουλῇ τῇ τοσαύτην πόλιν [z] ἐπιτροπευούσῃ καλῶς εἶχεν, ὦ Μάρκιε, δικαστὴν τὸν δῆμον, ὑπὲρ ὧν ἐνεκαλοῦντο, ὑπομένειν, σοὶ δ' ἄρα οὐχὶ καλῶς ἔχει; καὶ δεῖσθαι μὲν τῶν δημοτῶν ὑπὲρ ἀφέσεως τῆς σῆς οὗτοί γε ἅπαντες οὐδὲν αἰσχρὸν εἶναι νομίζουσι· σὺ δὲ δι' αἰσχύνης λαμβάνεις τὸ αὐτὸ τοῦτο; καὶ οὐκ ἀπόχρη σοὶ ταῦτα, ὦ γενναῖε, ἀλλ' ὥσπερ τι καλὸν ἐξειργασμένος, ὑψαυχενῶν καὶ μεγαληγορῶν περιέρχῃ, καὶ μηδὲν ὑφεῖναι τοῦ φρονήματος, ἀπομαχόμενος· ἐῶ γὰρ, ὅτι καὶ λοιδορούμενος τῷ δήμῳ, καὶ προσεγκαλῶν καὶ ἀπειλῶν. ἔπειτα οὐ νεμεσᾶτε αὐτῷ τῆς ὑπερηφανίας, ὦ πατέρες, εἰ τηλικούτων αὐτὸν ἀξιοῖ μόνος, ἡλίκων οὐδὲ ὑμεῖς ἅπαντες ἑαυτούς; ὃν χρῆν, εἰ καὶ πάντες ὑμεῖς [a] ἀναδέχεσθαι τον ὑπὲρ αὐτοῦ πόλεμον ἐψηφίσασθε, τὸ μὲν εὔνουν καὶ πρόθυμον ὑμῶν ἀγαπᾶν, μὴ δέχεσθαι δὲ χάριν ἰδίαν ἐπὶ κοινῇ βλάβῃ,

deprecantes? et coss. et senatum, tantae vrbis gubernatores, decebat, Marci, ob crimina obiecta populi iudicium subire, te vero idem facere non decebit? nec turpe sibi putant hi omnes, plebem precibus sollicitare pro te, vt absoluaris, tu vero hoc ipsum tibi dedecori fore putas? neque his contentus es, vir generose, sed quasi praeclarum aliquod facinus edideris, elatis ceruicibus et cum magna iactatione obambulas, nec quidquam de pristina superbia remittere conaris. Omitto enim, te etiam plebi conuicia dicere, quinetiam eam criminari, eique minari. Et tamen, Patres conscripti, eius superbiae non succensetis, qui solus se rebus tantis dignum iudicat, quantis ne vos quidem omnes vos ipsos dignos iudicaretis? quem oporteret (etiam si vos omnes pro eo bellum decernere velletis) beneuolentia vestra ac promta voluntate contentum esse, nec accipere priuatum beneficium in

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V. C. Var.* 265.

z Ἐπιτροπεύουσι] Ἐπιτροπευούσῃ *Vat.* quo modo legebat *Gelenius.* Sed vulgatam lectionem (inquit *Sylb.*) retinere nihil vetat, *consules et senatum tantae vrbis praesides.*

a Ἀναδέχεσθαι τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πόλεμον ἐψηφίσασθε maluit *Gelen.* Ἀνεδέχεσθε *Vat.* in vulgatis legitur ἀναδέχεσθε et ψηφίσασθαι.

b Sic

ἀλλ᾽ ὑπομένειν ἀπολογούμενον, καὶ δίκην ὑπέχοντα, εἰ δέοι, καὶ πάντα πάσχοντα. ταῦτα γὰρ ἦν ἔργα ἀγαθοῦ πολίτου, καὶ τὸ καλὸν ἔργοις ἀσκοῦντος, οὐ λόγοις. [b] ἃ δὲ νῦν οὗτος βιάζεται, τίνος ἐστὶ σημεῖα βίου, ποίων μηνύματα προαιρέσεων; ὅρκους παραβαίνειν, δεξιὰς παρασπονδεῖν, ὁμολογίας ἀναιρεῖν, δήμῳ πολεμεῖν, εἰς ἀρχόντων σώματα ὑβρίζειν, καὶ μηδὲ ἐφ᾽ ἑνὶ τούτων τὸ σῶμα ὑπεύθυνον ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἄκριτον, ἀναπολόγητον, [c] μηδενὸς δεηθέντα, μηδένα φοβηθέντα, μηθενὶ τῶν τοσούτων πολιτῶν ἴσον γενόμενον, ἀδεῶς περινοστεῖν· ἆρα οὐ τυραννικοῦ τρόπου [d] ταῦτά ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ. καὶ τοῦτον ὅμως εἰσί τινες οἱ [e] περιψύχοντες καὶ περικροτοῦντες ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, οἷς ἐντέτηκε τὸ πρὸς τοὺς δημο-

Per. Iul. in reipublicae detrimentum: sed potius aequo animo caussam
4225. dicere, et mulctam subire, si opus fuerit, et quaeuis perpeti.
Ante Chr. 489. Haec enim essent facinora boni ciuis, et virtutem factis, non
Olymp. dictis, exercentis. At quae ille nunc per vim agitat, cuiusnam
72 ¾. vitae instituti, cuius animi indicia sunt? foederis iusiurandum
Cat. violare, fidem datam fallere, pacis conditiones tollere, bellum
V.C. 263. plebi inferre, magistratus ipsos insolenti iniuria afficere, et nul-
Var. lius facti velle rationem reddere; sed, contemtis iudiciis, indi-
265. cta caussa, nullis vsum deprecationibus, et quasi nulli ciuium, quorum tantus est numerus, sit aequalis, impauide obambulare? nonne haec sunt ingenii tyrannici? Mihi sane sic videtur. Et tamen sunt quidam vestri ordinis, qui ei fauent et applaudunt, in quorum animis odium in plebeios implacabile est insitum,

b Sic distinguunt *Lapus* et *Portus*: ἃ δὲ νῦν οὗτος βιάζεται, τίνος ἐστὶ σημεῖα βίου; ποίων μηνύματα προαιρέσεων, ὅρκους παρ. etc. *At vis, qua iste nunc vtitur, cuiusnam vitae instituti est signum? cuius animi sunt indicia, foederis iusiurandum violare, fidem* etc.

c Plenius in *Cod. Vat.* μηδενὸς δεηθέντα, μηδένα φοβηθέντα, μηδενὶ etc. nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit: *neminem rogantem, neminem timentem, nemini* etc. vocabula tertium et quartum a vulgatis absunt.

d Σημεῖα ταῦτά ἐστιν *Vat.*

e Vel καταψήχοντες cum *Sylburgio*, vel παραθήγοντες, scriptum fuisse puto. *Steph.* Animantes *vertit Lapus*, Frigidam suffundentes *Gelen.* adeo vt vulgatam lectionem agnouisse videantur. vulgo παραψύχ. et παρακροτ.

f Lego

τικοὺς μῖσος ἀδιάλλακτον, καὶ οὐ δύνανται συνιδεῖν, ὅτι οὐθὲν μᾶλλον κατὰ τοῦ ταπεινοτέρου μέρους τῶν ἐν τῇ πόλει φύεται τουτὶ τὸ κακὸν, [f] ὡς καὶ κατὰ τοῦ σεμνοτέρου· ἀλλ' οἴονται τοῦ διαφόρου φύσει καταδουλωθέντος, καὶ τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἕξειν ἀσφαλῶς. οὐχ οὕτως ἔχει τὸ ἀληθὲς, ὦ γνώμης ἁμαρτάνοντες τῆς ἀρίστης· διδάσκαλον δὲ τὴν πεῖραν, ἣν ὁ Μάρκιος παρέχεται, καὶ [g] χρόνον λαβόντες, ὀθνείοις τε ἅμα καὶ οἰκείοις σωφρονισθέντες παραδείγμασι, γνοίητε ἂν, ὅτι μοσχευομένη κατὰ τοῦ δήμου τυραννὶς, καθ' ὅλης τῆς πόλεως μοσχεύεται· καὶ νῦν μὲν ἀφ' ἡμῶν ἄρχεται, κρατήσασα δὲ οὐδ' ὑμῶν φείσεται.

XLVII. Τοιαῦτα διεξιόντος τοῦ [h] Δεκίου, καὶ τῶν ἄλλων δημάρχων, ἃ παραλιπεῖν αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐδόκει, συναγορευσάντων, ἐπειδὴ γνώμην ἔδει τοὺς συνέδρους ἀποφαίνεσθαι, πρῶτοι μὲν [i] οἱ πρεσβύτατοι τῶν ὑπατικῶν, καλούμενοι κατὰ τὸν εἰωθότα κόσμον ὑπὸ τῶν ὑπάτων,

ſitum, neque intelligere poſſunt, hoc malum in ciuitate ſuccre- *Per. Iul.*
ſcere, non magis in humilioris ciuium partis, quam in honora- 4225.
tioris, perniciem. ſed putant, ſe in tuto fore, ſi aduerſarii, quos *Ante*
naturae impulſu oderunt, ſubigantur. At reuera non ita ſe res *Chr.* 489.
habet, o imperiti homines, qui ab optima ſententia aberratis, *Ol. mp.*
ſed Marcii iſtius experimento docti, et temporis progreſſu, et 72 3/4.
externis ſimul et domeſticis exemplis ſapientiores facti, cogno- *Cat.*
ſcetis, tyrannidem, quae contra plebem alitur, contra totam 263.
rempublicam ali: atque haec nunc quidem a nobis incipit, ſed, *V.C. Var.*
vbi inualuerit, ne vobis quidem parcet. 265.

Quum autem Decius talem habuiſſet orationem, et caeteri tribuni, quae illum praetermiſiſſe exiſtimabant, addidiſſent, quumque iam ſententiae a patribus eſſent dicendae, primi quidem conſulares viri, maximi quique natu, de more a conſulibus vocati ſurrexe-

f Lego ἢ καὶ κατὰ τοῦ σεμνοτέρου. *Steph.*

g Malim τὸν χρόνον. *Sylb.*

h *Lapus* habet Λευκίου, quod amplectitur et *Portus.* Sed Δεκίου hic et alibi praeferunt *Sylb.* et *Gelen.*

i Οἱ πρεσβύτατοι καὶ ἐντιμότατοι τῶν ὑπατικῶν legit *Gelen.*

k Ἄππιος

ἀνίσταντο· ἔπειτα οἱ τούτων ὑποδεέστεροι κατ' ἄμφω ταῦτα· τελευταῖοι δὲ οἱ νεώτατοι, λόγον μὲν οὐθένα λέγοντες· ἔτι γὰρ ἦν δι' αἰσχύνης τότε Ῥωμαίοις τοῦτο, καὶ νέος οὐδεὶς ἑαυτὸν σοφώτερον εἶναι ἠξίου πρεσβύτου· ἐπεκύρουν δὲ τὰς κειμένας ὑπὸ τῶν ὑπατικῶν γνώμας. ἅπασι δὲ προσετάττετο τοῖς παροῦσι, καθάπερ ἐν δικαστηρίῳ, μεθ' ὅρκου τὴν ψῆφον ἐπιφέρειν. [k] Ἄππιος οὖν Κλαύδιος, ὑπὲρ οὗ καὶ πρότερον ἔφην, ὅτι μισοδημότατος ἦν τῶν πατρικίων, καὶ οὐδέποτε ταῖς πρὸς τὸ δημοτικὸν ἠρέσκετο διαλλαγαῖς, οὐκ εἴα γενέσθαι τὸ προβούλευμα, τοιούτοις χρώμενος λόγοις.

XLVIII. „Ἐβουλόμην ἂν ἔγωγε, καὶ τοῖς θεοῖς [l] εὐξάμην πολλάκις, ἐμαυτὸν μὲν ἁμαρτεῖν γνώμης, ἣν εἶχον ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸν δῆμον διαλύσεων, [m] ὡς οὔτε καλὴν καὶ δικαίαν, οὔτε συμφέρουσαν [n] ἡμῖν ἔσεσθαι τὴν τῶν φυγάδων κάθοδον· καὶ διὰ παντὸς, ὁσάκις ἂν περὶ τούτου

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

surrexerunt: deinde vero illi, qui his vtraque hac in re inferiores erant: at postremi fuerunt iuniores, qui nulla illi quidem verba faciebant, (adhuc enim tunc apud Romanos indecorum hoc habebatur, et nullus iuuenis se sapientiorem homine seniore existimabat) sed sententias a consularibus iam dictas confirmabant. Omnibus vero, qui aderant, imperatum fuerat, vt non secus, ac in iudicio, iurati sententiam ferrent. Appius igitur Claudius, quem et ante dixi ex omnibus patriciis plebi infensissimum esse, nec vnquam pacis conditiones plebi concessas approbasse, senatusconsultum fieri non sinebat, hac oratione vtens.

„Vellem equidem, (id quod saepe precibus a diis petii) vt me mea fefellisset opinio, quam de pace cum plebe facta habebam, censens, neque honestum, neque iustum, neque nobis vtilem fore hunc profugorum reditum; et quotiescunque haec res nobis fuit proposita, vt de ea consultaretur,

k Ἄππιος μὲν οὖν *Vat.*

l Εὐξαίμην] *Lapus* videtur legisse εὐξάμην, vel, vt paullo post (p. 1417. v. 6.) sequitur, ηὐχόμην. *Sylb.*

m Nota hic ὡς ἔσεσθαι τὴν κάθοδον pro ὡς ἔσται ἡ κάθοδος. *Sylb.*

n Ἡμῖν ὑπελαμβάνομεν ἔσεσθαι *Vat.*

o Προσ-

[o] προετέθη σκοπεῖν, πρῶτός τε τῶν ἄλλων καὶ τελευτῶν μόνος, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ ἀπέστησαν, ἠναντιούμην· [p] ὑμᾶς δ', ὦ βουλή, τοὺς ἐπὶ τὰ κρείττω τὴν ἐλπίδα λαμβάνοντας, καὶ πάντα τῷ δήμῳ δίκαιά τε καὶ ἄδικα προθύμως χαριζομένους, ἄμεινον ἐμοῦ [q] δόξαι φρονεῖν· [r] ἐπεὶ δ' οὐχ ὡς ἐβουλόμην τε καὶ τοῖς θεοῖς ηὐχόμην, τὰ πράγματα ὑμῖν κεχώρηκεν, ἀλλ' ὡς ᾤμην, καὶ περιεστήκασιν αἱ χάριτες ὑμῖν εἰς φθόνους καὶ μίση, τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν τοῖς ἡμαρτημένοις [s] ἡμῖν, καὶ λυπεῖν [t] ὑμᾶς διὰ κενῆς, ὃ ῥᾷστόν ἐστι καὶ πᾶσιν ὡς τὰ πολλὰ ποιεῖν σύνηθες, οὐκ ἐν καιρῷ νυνὶ γενησόμενον ὁρῶν ἐάσω. ἐξ ὧν δὲ τά τε παρελθόντα ἐπανορθωσόμεθα, ὅσα μὴ παντάπασιν ἀνιάτως ἔχει, καὶ περὶ τῶν παρόντων ἄμεινον φρονήσομεν, ταῦτα [u] πειρασόμεθα λέγειν. καίτοι με οὐ λελη-

taretur, ego et primus omnium aliorum, et postremus fui, qui solus *huic paci* semper et constanter (quum a caeteris destituerer) sum aduersatus, et vos, Patres conscripti, qui spem meliorum rerum concipiebatis, et omnia iusta et iniusta in plebis gratiam alacri animo concedebatis, me prudentiores esse videremini: verum, quando non vt optabam, neque vt precibus a diis contenderam, sed vt suspicabar, res vobis successerunt, et vestra beneficia in inuidiam et odium sunt conuersa, vos ob vestra peccata non obiurgabo, neque molestiis inanibus afficiam, quod cuilibet est facillimum, et quod plerumque fieri solet, sed haec omittam, quod ea in praesentia non opportuna fore iudicem. Ea vero, quorum ope et praeterita corrigemus, quorum curatio nondum penitus est desperata, et praesentibus rebus melius consulemus, dicere conabimur. Quamquam non me

Per. Iul. 4225. *Ante Chr* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

o Προσετέθη *Vat.*

p Ὑμᾶς τε] Scribe ὑμᾶς δέ, modo enim (p. 1416. v. 13.) dixit ἐμαυτὸν μέν. *Cas.*

q Δόξαν] *Gelenius* maluit δόξαι, vt dependeat ab initiali orationis verbo ἐβουλόμην. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

r *Lapus* legit ἐπεὶ δή, *postquam igitur*. Malo ego cum *Gelenio* ἐπεὶ δέ, vel ἐπειδὴ δέ. *Sylb.* Ἐπεὶ δὲ *Cas.*

s Ὑμῖν potius legendum, et ad patres referendum, quos alloquitur Appius. *Port.*

t Ὑμᾶς *Vat.*

u Rectius πειράσομαι, quia dixit ὁρῶν ἐάσω, et subiicit με οὐ λέληθεν. *Sylb.* et *Port.*

x Τῆς

θεν, ὅτι μαίνεσθαι καὶ θανατᾶν δόξω τισὶν ὑμῶν, γνώμην περὶ τούτων ἐλευθέραν ἀποφαινόμενος, ἐνθυμουμένοις, ἡλίκους ἔχει κινδύνους ὁ μετὰ παῤῥησίας λόγος, καὶ τὰς Μαρκίου συμφορὰς, ὃς οὐ δι' ἕτερόν τι νυνὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα τρέχει, λογιζομένοις. ἀλλ' οὐκ οἴομαι δεῖν [x] τῆς οἰκείας ἀσφαλείας πλείω ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἢ τῆς κοινῆς ὠφελείας. δέδοται γὰρ ἤδη τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν κινδύνοις τὸ σῶμα τοὐμὸν, ὦ βουλὴ, καὶ καθωσίωται τοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγῶσιν. ὥστε ὅ τι ἂν τῷ δαίμονι δοκῇ, μετὰ πάντων τε καὶ σὺν ὀλίγοις, εἰ δ' ἀνάγκη, καὶ μόνος εὐγενῶς πείσομαι. ἕως δ' ἂν ἔχω τὴν ψυχὴν, οὐδείς με ἀφέλξει φόβος μὴ οὐχ ἃ φρονῶ λέγειν."

XLIX. "Πρῶτον μὲν τοῦθ' ὑμᾶς ἤδη ποτὲ ἀξιῶ βεβαίως μαθεῖν, ὅτι δυσμενῆ καὶ πολέμιον ἔχετε τῇ καθεστώσῃ πολιτείᾳ τὸν δημοτικὸν ὄχλον, καὶ πάντα, ὅσα μαλακισθέντες αὐτῷ συνεχωρήσατε, μάτην τε [y] ὑμῖν ἀνάλωται καὶ καταφρονήσεως αἴτια γέγονεν, ὡς διὰ τὴν ἀνάγκην

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cic. V.C.* 263. *Var.* 265.

me latet, fore, vt nonnullis veſtrum inſanire et mortem appetere videar, qui de his rebus libere ſententiam dicere non dubitem, licet animaduertam, quam periculoſa ſit dicendi libertas, licet etiam mecum ipſe reputem miſerum caſum Marcii, qui nunc non ob aliam cauſſam in capitis diſcrimine verſatur. Sed minime arbitror, maiorem priuatae ſalutis, quam publicae vtilitatis, rationem habendam. Nam, Patres conſcripti, periculis veſtra cauſſa ſubeundis meum corpus iam deſtinatum eſt, et pro reipublicae certaminibus deuotum. Itaque quicquid deo viſum fuerit, et cum omnibus, et cum paucis, et, ſi neceſſe fuerit, ſolus generoſe perſeram. Caeterum, quamdiu vixero, me nullus metus a ſententia libere dicenda deterrebit.

Ac primum quidem tandem aliquando hoc vos certo ſcire volo, vos infeſtam inimicamque praeſenti reipublicae ſtatui plebeiam turbam habere, et quaecunque nimis indulgenter ei conceſſiſtis, fruſtra a vobis abſumta fuiſſe, voſque eo nomine contemni

x τῆς ἰδίας *Vat.* y Ὑμῖν ἀνήλωται *Vat.*

z Ὡς

συγχωρηθέντα ὑφ᾽ ὑμῶν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀπ᾽ εὐνοίας, οὐδὲ κατὰ κρίσιν. σκοπεῖτε γὰρ [z] οὕτως. ὅτε ἀπέστη λαβὼν τὰ ὅπλα ὁ δῆμος ἀφ᾽ ὑμῶν, [a] καὶ πολέμιος ἐτόλμησεν ἐκ τοῦ φανεροῦ γενέσθαι, [b] ἀδικηθεὶς μὲν οὐθὲν, τῷ μὴ δύνασθαι δὲ τὰ χρέα τοῖς συμβεβληκόσι διαλύσασθαι, ἀδικεῖσθαι σκηπτόμενος· καὶ ἐψηφίσασθε ὑμεῖς χρεῶν τ᾽ ἀποκοπὰς, καὶ ἄδειαν, ὧν ἥμαρτε κατὰ τὴν ἀπόστασιν. οὐθενὸς [c] ἔτι δεήσεσθαι ἔφη· [d] ἔγνωσαν [e] οἱ πλεί-

temni, quasi vi necessitatis adducti, non autem animi beneuo- *Per. Iul.*
lentia, et cum iudicio ea concesseritis. Considerate enim, quo- 4225.
modo plebs, quo tempore captis armis secessionem a vobis fe- *Ante*
cit, et se palam vestrum hostem profiteri ausa est, quum de nulla *Chr.* 489.
iniuria conquereretur, sed se soluendo non esse simularet, vos- *Olymp.*
que nouas tabulas, et peccatorum per secessionem admisso- 72 3/4.
rum impunitatem vestro decreto ipsi concessissetis, se ni- *Cat.*
hil praeterea postulaturam dixerit, licet plerique vestrum *V.C.* 263. *Var.*
(neque 265.

z Ὡς οὗτος ὅτε *Vat.* vulg. ὅπως.

a Καὶ πολέμιος ἡμῖν ἐτόλμησε *Vat.* Illud καὶ non agnouisse videtur *Lapus.*

b Ἀδικεῖσθαι] Ἀδικηθεὶς μὲν οὐθὲν *Vat.*

c Desideratur in *Vat.* et *Lapi Codd.* δὲ hic in vulgatis redundans ante ἔτι.

d Ita in *Codd. Mss.* Καίπερ ἔγνωσαν non absurde mauult *Gelen.*

e Ἔγνωσαν οἱ πλείους ὑμῶν] Hunc locum parum ab interpretibus intellectum ita censeo legendum: ἔγνωσαν οἱ πλείους ὑμῶν, (οὐ γὰρ δὴ πάντες) παρακρουσθέντες ὑπὸ τῶν συμβούλων, (ὡς μή ποτε ὤφελον) ἀκυρῶσαι ἐπὶ τῇ πίστει τεθέντας νόμους. hoc est: *Statuerunt plerique vestrum, (non enim omnes) prauis consiliis inducti, (quod vtinam nunquam contigisset) delendas esse leges illas, quibus fides contractuum stabat.* Verum vt recte cum superioribus haec connectantur, adiiciendum est aliquod orationis vinculum voci ἔγνωσαν. Et ἀκυρῶσαι postulat sensus, non ἐπικυρῶσαι. nisi aliud grauius mendum subest. Illa autem verba, ὡς μή ποτε ὤφελον, ita omnino accipi debent, vt sumus interpretati. Longe enim falluntur, qui locum putant corruptum, et reponunt ὠφέλιμον pro ὤφελον. Est enim elegantiae Atticae genus: quod passim apud *Demosthenem, Xenophontem, Euripidem,* atque *Homerum* etiam ipsum, reperitur. Solent enim illi in rei tristis narratione vti hac formula, ad dolorem animi summum indicandum, ὡς μή ποτε ὤφελον. *Home-*

ους ὑμῶν, [f] οὐ γὰρ δὴ πάντες, παρακρουσθέντες ὑπὸ τῶν συμβούλων, ὡς μή ποτε [g] ὤφελον! ἀκυρῶσαι τοὺς ἐπὶ τῇ πίστει τεθέντας νόμους, καὶ μηθενὸς τῶν τότε γεγενημένων μνησικακεῖν ἀδικημάτων· οὐκ ἠγάπησε ταύτης τυχὼν τῆς χάριτος, ἧς μόνης μεμνημένος ἔφη πεποιῆσθαι τὴν ἀπόστασιν, ἀλλ' εὐθὺς ἑτέραν ἔτι ταύτης ᾔτει μείζω καὶ παρανομωτέραν δωρεὰν, ἐξουσίαν αὐτῷ δοθῆναι δημάρχους ἐξ αὑτοῦ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποδεικνύναι, πρόφασιν μὲν ποιούμενος τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν, ἵνα δὴ τοῖς ἀδικουμένοις καὶ κατισχυομένοις τῶν πενήτων ἐπικουρία τις ὑπάρχῃ καὶ καταφυγή· ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς εἶχεν, ἐπιβουλεύων τῷ κόσμῳ τῆς πολιτείας, καὶ εἰς

Per. Iul. 4225. (neque enim omnes a consiliariis istis decepti sunt) leges de
contractuum fide latas abrogare, et omnium tunc factarum in-
Ante Chr. 489. iuriarum memoriam deponere, nunquam e republica fore iudi-
Olymp. carent: non fuit tamen hoc beneficio impetrato contenta, cuius
72 3/4. solius desiderio a se secessionem factam dicebat, sed statim aliud
Cat. donum isto longe maius et iniquius petiit, vt sibi per patricios
V.C. 263. liceret tribunos de suo ordine quotannis creare, praetexens
Var. nostram potentiam, vt *scilicet* pauperes iniuriam et vim patien-
265. tes aliquod auxilium et refugium haberent, sed reuera reipublicae formae insidians, et hoc reipublicae administrandae genus in

rus: — ἦ μάλα λυγρῆς Πεύσεαι ἀγγελίης (ἣ μὴ ὤφελλε γενέσθαι) Κεῖται Πάτροκλος. *Demosthenes* in epistola de reditu suo: ἐμοὶ δὲ ταῦτα νῦν πάρεστιν, ὡς μήποτ' ὤφελε, λύπαι καὶ δάκρυα, καὶ τῆς πατρίδος καὶ ὑμῶν πόθος. et alibi multis locis. *Lucianus* Δραπέταις: Οὗτοι ἔπεισαν ὀλίγον ἐπιμετρῆσαι τῆς μονῆς, ὡς μή ποτε ὤφελον. *Dionysius* ipse libro sequenti: καὶ ἦν ἄρα μάντις ἀληθῶς, ὡς μή ποτε ὤφελον, τῶν ἐκβησομένων. *Casaub.*

f Οὐ γὰρ δὴ πάντας γε παρακρουσθέντας *Vat.* Propter ἀνακολουθίαν (nisi forte εἰσὶ vel ἦσαν subaudiendum) crediderim potius παρακρούσθησαν dicendum. *Port.*

g Ὤφελον, si mendo caret, significabit *debuissent.* pro ἐπικυρῶσαι vera sententia requirit ἀποκυρῶσαι, seu ἀκυρῶσαι, vt indicat etiam *Lapi* versio: *quod nunquam vtile futurum esset irritas facere leges* etc. *Sylb.* Lego ὡς μήποτε ὠφέλιμον ἔσαι ἀποκυρῶσαι τοὺς ἐπὶ τῇ πίστει τεθέντας νόμους. *Port.*

h Δημο-

[h] δημοκρατίαν περιστῆσαι τὰ πράγματα βουλόμενος. καὶ τοῦτο ἔπεισαν ἡμᾶς οἱ σύμβουλοι τὸ ἀρχεῖον ἐᾶσαι παρελθεῖν εἰς [i] τὴν βουλὴν, ἐπὶ τῷ κοινῷ παραγινόμενον κακῷ, καὶ μάλιστα [k] ἐπὶ τῷ κατὰ τῆς βουλῆς φθόνῳ, πολλὰ, εἴπερ ἄρα μέμνησθε, κεκραγότος ἐμοῦ, καὶ μαρτυρομένου θεούς τε καὶ ἀνθρώπους, ὅτι πόλεμον ἐμφύλιον ἄπαυστον εἰς τὴν πόλιν εἰσάξετε, καὶ πάντα, ὅσα ὑμῖν [l] προβέβηκε, λέγοντος."

„Τί οὖν ἐποίησεν ὁ χρηστὸς ἡμῖν δῆμος, ἐπειδὴ καὶ L.
ταύτην αὐτῷ συνεχωρήσατε τὴν ἀρχήν; οὐκ ἐταμιεύσατο τὴν τοσαύτην χάριν, οὐδ' ἔλαβεν αἰσχυνομένως αὐτὴν καὶ σωφρόνως, [m] ἀλλ' ὡς δεδοικόσι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ

in popularem dominatum conuertere volens. Hoc quoque Per. Iul.
nobis consiliarii isti persuaserunt, vt tribunorum collegium in 4225.
senatum admitteremus, quod in reipublicae perniciem et ma- Ante
ximam patrum inuidiam receptum est, me (si modo meministis) Chr. 489.
multum reclamante, et deos hominesque obtestante, a vobis Olymp.
perpetuum ciuile bellum in vrbem introductum iri, et omnia, 72 3/4.
quae vobis euenerunt, praedicente." Cat.

„Quid igitur fecit bona ista plebs, postquam hunc quoque V.C. 263.
magistratum ipsi concessistis? Tanto beneficio non est moderate Var. 265.
vsa, nec id cum reuerentia et modestia, * sed a nobis, tanquam ab hominibus potentiam ipsius formidantibus et metu consternatis

natis

h Δημοκρατίας in *Ed. Steph.*

i Εἰς τὴν πόλιν, *in remp.* cum *Lapo* malit *Portus.*

k Ἐπὶ τῷ τῆς βουλῆς φθ.] ἐπὶ τῷ κατὰ τῆς βουλῆς φθόνῳ *Vat.*

l Forsan legendum ἐκβέβηκε προλέγοντος, vt *Lapus* quoque vertit: *et quaecunque euenere vobis praedicente:* aut vertendum: *progressu temporis euenerunt.* nam verbo ἐκβαίνειν in hac eueniendi signif. vtitur etiam paullo post p. 1422. v. vlt. *Sylb.*

m Legitima constructio postulat ἀλλ' ὡς παρὰ δεδοικότων τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ καταπεπληχότων ἡμῶν, vt ab illo ἔλαβε pendeant. aut dicendum, ἀντίπτωσιν esse pro ἀλλ' ὡς δεδοικότων, quo loquendi genere vtuntur et alii. *Port.*

* Si cum *Sylburgio* post ἡμῖν adiiciamus προσηνέχθη, vel ἐχρήσατο, vertendum: *sed se nobiscum gessit, vt cum hominibus ipsius potentiam formidantibus. Port.*

κατεπληχόσιν [n] ἡμῖν. ἔπειτα ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἀποδειχθῆναι δεῖν ἔφη τὴν ἀρχὴν, ὅρκοις ἐμπεδωθεῖσαν, κρείττω τιμὴν αἰτούμενος, ἧς δεδώκατε ὑμεῖς τοῖς ὑπάτοις. ὑπεμείνατε καὶ τοῦτο, καὶ [o] στάντες [p] ἐπὶ τῶν τομίων κατ' ἐξωλείας ἑαυτῶν τε καὶ τῶν [q] προγόνων ὠμόσατε. τί οὖν ἐποίησε καὶ τούτου τυχών; ἀντὶ τοῦ χάριτας [r] ὑμῖν εἰδέναι, καὶ σώζειν τὸν πάτριον κόσμον τῆς πολιτείας, ἀρξάμενος ἀπὸ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, καὶ ταύταις ταῖς παρανομίαις ἀφορμαῖς τῶν ὕστερον χρησάμενος, νόμους τ' ἀπροβουλεύτους εἰσφέρει, καὶ τούτους ἐπιψηφίζει [s] τῆς ὑμετέρας γνώμης δίχα· καὶ οἷς ἂν ὑμεῖς ἐκφέρετε δόγμασιν οὐ προσέχει τὸν νοῦν, καὶ τῶν ὑπάτων ὡς οὐκ ὀρθῶς τὴν πόλιν ἐπιτροπευόντων κατηγορεῖ, [t] καὶ τοῖς ἐκβαί-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

natis extortum, accepit. Poſtea ſacroſanctum et inuiolabilem hunc magiſtratum creandum dixit, iureiurando confirmatum, maiorem honorem poſtulans, quam ipſis coſſ. dederitis. Hoc quoque tuliſtis, et ſtantes ad victimas caeſas in veſtram et veſtrae progeniei perniciem iuraſtis. quid autem fecit hac quoque re impetrata? Quum gratiam vobis habere et conſeruare patrium reipublicae ſtatum deberet, ducto initio ab iſtis fraudibus, atque horum iniquorum facinorum adminiculis vſa, vt ſibi viam ad maiora ſterneret, leges ſine vllo veſtro ſenatuſconſulto fert, *eaſque ſuis ſuffragiis, vobis inuitis, confirmat, et veſtra ſenatuſconſulta contemnit, et coſſ. vt rempublicam male adminiſtrantes accuſat, et quicquid contra veſtrorum pactorum conditiones

n Ὑμῖν in *Cod. Rom.*

o Πάντες in *Cod. Ven.*

p Ἐπὶ τῶν τιμίων *Vat.* quo modo et alibi in eodem *Cod.*

q Ἀπογόνων, ἐπιγόνων, aut ἐγγόνων (vt ſupra p. 1405. v. 6.) malint *Sylb.* et *Port.*

r Ἡμῖν *Vat.*

s Τῆς ἡμετέρας *Vat.*

* Atque eis, quae vos intuliſtis, ſenatuſconſultis mentem non adhibet. *Lapus.*

t In hac periodo primum ἡμετέρας ſcribendum, non ὑμετέρας, ſequitur enim τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, niſi malis eo loco ἡμετέραν reſcribere, quod fuit in *Lapi Cod.* dein vox συνθήκας non placet: poſtremo videtur facta fortunae mentio; quo enim referes illa, οὐ τὴν τύχην, ὥσπερ ἔφην? Suſpicari licet, ſi non in haec verba, certe in hanc ſententiam, periodum fuiſſe

νουσι παρὰ τὰς ὑμετέρας συνθήκας· πολλὰ δ' ἐστὶν, ὧν οὐ δύναται στοχάσασθαι λογισμὸς ἀνθρώπινος· οὐ τὴν τύχην, ὥσπερ ἔφην, ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν ἐπιγράφει διάνοιαν· ἐπιβουλεύεσθαί τε ὑφ' ὑμῶν σκηπτόμενος, καὶ δεδιέναι, μὴ τὴν ἐλευθερίαν ἀφέλησθε, ἢ τῆς πατρίδος ἐκβάλητε, αὐτὸς ἐφ' ὑμῖν ταῦτα μηχανώμενος διατελεῖ· καὶ τὸ μὴ παθεῖν, ὃ δεδοικέναι φησὶν, οὐκ ἄλλῳ τινὶ φυλαττόμενος δῆλός ἐστιν, ἢ τῷ δρᾶσαι φθάσας. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, καὶ ἐπὶ πολλῶν, ὧν [u] ἐξείργομαι μεμνῆσθαι [x] κατὰ τὸ παρόν· μάλιστα δὲ Μάρκιον τουτονὶ τὸν [y] φιλοπόλεμον ἄνδρα, οὔτε προγόνων ἀφανῶν ὄντα, οὔτ' αὐτὸν ἀρετῇ λειπόμενον οὐθενὸς ἡμῶν, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ, καὶ πονηρὰς ἐνθάδε

ditiones accidit, (multa autem ſunt, quae humana ratiocinatio aſſequi nequit) non fortunae, (vt dixi) ſed animi noſtri malitiae adſcribit; et ſimulans, ſe a nobis appeti inſidiis, et vereri, ne libertatem ſibi eripiatis, aut ſe patria expellatis, ipſa contra vos haec perpetuo molitur: et conſtat, eam exiſtimare, ſe nulla alia ratione ab iniuriis, quas ſe timere dicit, ſibi cauere poſſe, niſi nos anteuertat, et prior eas nobis inferat. Hoc autem et ante ſaepius declarauit in multis rebus, quas perpetrauit, quarum in praeſentia memores eſtis: ſed praecipue, quod Marcium iſtum, bellicoſum virum, et claris natum maioribus, neque vili noſtri ordinis virtute ſecundum, accuſarit, quod inſidias ipſi ſtruat,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *U.C.* *Cat.* 263. *Var.* 265.

ſe conceptam: καὶ τοῖς ἐκβαίνουσι παρὰ τὰς ἡμετέρας ἐλπίδας κατὰ τύχην, vel τυχηροῖς. *Caſ.* Hypallagen eſſe puto pro καὶ τὰ ἐκβαίνοντα παρὰ τὰς ὑμετέρας συνθήκας οὐ τῇ τύχῃ, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγράφει διανοίᾳ. i. e. *quicquid accidit praeter veſtra pacta, id non fortunae, ſed noſtrae voluntati, noſtraeque malitiae ac inſidiis adſcribit. Port.*

u Ἐξείργασται, μέμνησθε] Ἐξείργομαι μεμνῆσθαι *Vat.*

x Κατὰ τὸ παρὸν ſi hoc loco retineatur, ſignificabit ἔτι. *Gelenius* in ſequens membrum transferre maluit; itidemque *Lapus: et de multis, quae peregit, reminiſcimini, maxime vero in praeſentia Marcium* etc. *Sylb.*

y Verius fortaſſe φιλόπολιν, vt ſupra p. 421. v. 12. et p. 425. v. 34. de hoc ipſo Marcio. *Sylb.*

γνώμας λέγειν, ἄκριτον ἐπεχείρησεν ἀποκτεῖναι. καὶ εἰ μὴ δεινὸν ἡγησάμενοι τὸ πρᾶγμα οἵ τε ὕπατοι, καὶ ὑμῶν οἱ τὰ κρείττω φρονοῦντες, συνεστράφητε, καὶ τὴν παρανομίαν ἐπέσχετε αὐτῶν, ἐν μιᾷ τῇ τότε ἡμέρᾳ πάντα ἀφῃρέθητε, ὅσα οἱ πατέρες τε ὑμῖν σὺν πολλοῖς κτησάμενοι πόνοις κατέλιπον, καὶ αὐτοὶ ὑμεῖς, οὐκ ἐλάττους ἀγῶνας ὑποστάντες ἐκείνων, [z] ἔχετε, τὸ ἀξίωμα, τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ἐλευθερίαν· οἱ δὲ γενναιότεροι καὶ οὐκ ἀγαπήσαντες αὐτὸ τὸ ζῆν, εἰ μὴ μετὰ τούτων ἐμέλλετε τῶν ἀγαθῶν βιώσεσθαι, τὰς ψυχὰς ἂν πρότερον, ἢ ταῦτα, ἀφῃρέθητε, οἱ μὲν εὐθὺς, οἱ δ' οὐκ εἰς μακράν. τί γὰρ ἂν τὸ κωλῦσον ἦν, οὕτως αἰσχρῶς καὶ κακῶς Μαρκίου τοῦδε ἀναρπασθέντος ὥσπερ ἐν ἐρημίᾳ, κἀμὲ μετὰ τοῦτον ἀπολωλέναι διασπασθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ πάντας, ὅσοι πώποτε ἠναντιώθησαν, καὶ τὸ λοιπὸν ἔμελλον ἐναντιώσεσθαι ταῖς παρανόμοις ἐπιθυμίαις τοῦ δήμου; οὐ γὰρ ἂν ἠρκέσθη τοὺς δύο μόνους ἡμᾶς ἐκποδὼν ποιησάμενος, οὐδὲ μέχρι δεῦρο ἐλθὼν ἀπέστη τῆς παρα-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

struat, et malignas hic dicat sententias, et indemnatum occidere conata sit. Et nisi coss. et ii de vobis, quorum melior est sententia, rei indignitatem non ferentes, conglobati eorum scelus cohibuissetis, vno illo die omnibus spoliati fuissetis, quae maiores vestri magnis laboribus parta vobis reliquerunt, et quae vos quoque non minoribus cum periculis tuemini, dignitate, imperio, et libertate. Vos vero, qui generosiores estis, et qui vitam ipsam vobis peracerbam duxissetis, si sine his bonis ea vobis traducenda fuisset, animas potius, quam haec, vobis eripi passi fuissetis, *aut mox, aut paullo post. Quid enim obstitisset, Marcio isto adeo turpiter et ignauiter tanquam in solitudine *ab ipsis* abrepto, quo minus ego quoque post eum ab inimicis discerptus interirem, et caeteri, quotquot vnquam aduersati sunt, aut qui in posterum iniquis plebis cupiditatibus aduersaturi videbantur? neque enim ei satis fuisset, nos duos tantum de medio sustulisse, neque iam eo prouecta ab aliis scelestis facinoribus absti-

z Si qui malit ἐσχετε, *comparastis*, suo fruatur iudicio. *Sylb.*

* *Al.* alii subito, alii non multo post.

a Pro

νομίας, εἰ δεῖ τὰ μέλλοντα τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσιν, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἡμῶν ἀρξάμενος, ἅπαν τὸ ἀντίπαλον καὶ μὴ εἶκον, ὥσπερ χειμάῤῥους πολὺς ἐμπεσὼν, παρέσυρεν ἂν καὶ κατήνεγκεν, ὔτ᾽ εὐγενείας φειδόμενος, οὔτ᾽ ἀρετῆς, ὔτε ἡλικίας.„

„Ταύτας ὑμῖν ὁ δῆμος, ὦ βυλὴ, τὰς καλὰς ἀμοιβὰς, ἀνθ᾽ ὧν ἔπαθε πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, τὰς μὲν ἀπέδωκεν ἤδη, τὰς δ᾽ ἀποδώσειν ἔμελλεν, εἰ μὴ τὸ κωλῦσον [a] παρ᾽ ὑμᾶς ἐγένετο. ἄγε δὴ νῦν κἀκεῖνο ἐνθυμήθητε πάλιν, [b] ὃ μετὰ τῦτο τὸ γενναῖον καὶ σῶφρον ὑμῶν ἔργον ἔδρασεν, ἵνα γνῶτε, ὅντινα χρὴ τρόπον αὐτῷ προσφέρεσθαι. ἐκεῖνος τοίνυν ὡς ἔμαθεν ὑμᾶς ὐκέτι φέροντας αὐτῦ τὴν ὕβριν, ἀλλ᾽ ὁμόσε χωρεῖν παρεσκευασμένυς, ἔπτηξε, καὶ μικρὸν ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, ὥσπερ [c] ἐκ μέθης, ἢ μανίας, ἀπὸ μὲν τῦ βιάζεσθαι κατέβη, ἐπὶ τὸ δικάζεσθαι δ᾽ ἐτράπετο· καὶ προειπὼν ἡμέραν LI.

abſtinuiſſet, ſi licet ex praeteritis coniecturam de futuris facere; Per. Iul. ſed a nobis ducto initio omnes aduerſarios, et qui ipſi cedere 4225. noluiſſent, inſtar torrentis, qui magno impetu fertur, non nobi- Ant. Chr. 489. litati, non virtuti, non aetati parcens, rapuiſſet et abſportaſſet. Olymp.

Plebs igitur, Patres conſcripti, pro multis ac magnis bene- 72 3/4. ficiis acceptis, hanc praeclaram gratiam nobis iam retulit, et Cat. aliam relatura erat, niſi vos eam cohibuiſſetis. Eia igitur, illud V.C. 263. quoque nunc conſiderate, quod fecit poſt veſtrum hoc genero- Var. ſum et modeſtum facinus, vt ſciatis, quonam modo cum ea 265. agendum ſit. Illa igitur, vbi animaduertit, ſuam inſolentiam a nobis amplius ferri non poſſe, voſque ſecum congredi paratos territa eſt, et aliquantulum ſe ipſam, velut e crapula aut inſania colligens, a vi abſtinuit, et ad ius ſe conuertit; diemque certam

a Pro παρ᾽ ὑμᾶς non abſurde cum *Lapo* legerimus παρ᾽ ὑμῶν, *a vobis. Sylb.*

b Ἃ μετὰ τῦτο *Vat.* quod poſtulat κἀκεῖνα verſu praeced. [quid haec ſibi velint, et quid Hudſoni oculis mentiue ſit obverſatum iſtaec exarantis, haud perſpicio. Nam ἐκεῖνο non ſolum in Hudſoniana, ſed etiam in Sylburgica et ipſa Stephanica perſpicue exaratum cernitur.]

c Ἐκ μέθης καὶ μανίας *Vat.*

d Rectius

ῥητὴν, εἰς αὐτὴν ἐκάλει τὸν ἄνδρα, ὡς δίκην ὑφέξοντα, ἧς αὐτὸς ἔμελλε κατήγορός τε καὶ μάρτυς καὶ δικαστὴς ἔσεσθαι, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας κύριος. ἐπειδὴ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἐνέστητε, νομίσαντες, οὐκ ἐπὶ δίκην, ἀλλ' ἐπὶ τιμωρίαν καλεῖσθαι τὸν ἄνδρα, ὁρῶν, ὡς οὐδενός ἐστιν αὐτοκράτωρ πράγματος, ἀλλ' [d] ὅσ' ἂν ὑμεῖς προβουλεύσητε, ταῦτα ἐπιψηφίσαι κύριος, τῆς τ' αὐθαδείας, ἧς [e] πολὺς ἔπνει τότε, ὑφεῖται νυνὶ, καὶ δεησόμενος ὑμῶν ἥκει συγχωρῆσαι καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν χάριν. ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα, αἴσθεσθε ἤδη ποτὲ, καὶ μάθετε, ὅτι πάντα, ὅσα μὲν εὐηθέστερα βουλευσάμενοι μᾶλλον, ἢ φρονιμώτερα, ἐχαρίσασθε αὐτῷ, [f] συμφορὰς [g] ὑμῖν ἐνήνοχε καὶ βλάβας· ὅσα δὲ μετὰ τοῦ γενναίου στάντες τοῖς παρανόμοις αὐτοῦ καὶ βιαίοις ἠναντιώθητε, [h] ταῦτα ἡμῖν εἰς δέον ἐκβέβηκε. τί οὖν ὑμῖν ἐπισταμένοις ταῦτα παραινῶ πράττειν; καὶ τίνα γνώμην ὑπὲρ τῶν παρόντων ἀποφαί-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. U.C. 263. Var. 265.

certam homini dixit, ad quam eum adeſſe iubebat, vt cauſſam diceret in iudicio, in quo idem et accuſator, et teſtis, et iudex, ac poenae magnitudinis arbiter futurus erat. Sed quum huic quoque conatui obſtitiſſetis, rati, non ad iudicium, ſed ad ſupplicium hominem vocari; illa animaduertens, nullam rem in ſua abſoluta poteſtate eſſe, ſed ſe tantum poteſtatem habere ſuis ſuffragiis rata faciendi, quae veſtro ſenatuſconſulto decreta fuerint, nunc remittit de ſuperbia illa, quam tunc multam ſpirabat, et ad vos venit, vt ipſi hoc quoque beneficium largiamini. Haec igitur cogitantes, tandem aliquando ſentite et cognoſcite, quidquid hactenus ei ſimplicius, quam prudentius, gratificati eſtis, id calamitates et detrimenta vobis attuliſſe. Quoties vero fortiter iniquis et violentis eius conatibus reſtitiſtis, toties rem vobis feliciter et vt decebat ſucceſſiſſe. Quid igitur haec vobis ſcientibus faciendum ſuadeo? quamnam de re praeſenti ſententiam dicam?

d Ὅταν] Rectius forſan ὅσα ἂν, vt *Lapus* quoque vertit: *ſed quae vos ante conſulueritis. Sylb.*

e Malet fortaſſe aliquis πολὺ ἔπνει. Sed πολὺς retineri poſſe manifeſtum eſt ex p. 427. v. 40. vbi itidem legitur πολὺς ἐμπνεύσας. ſic alibi πολὺς ἔῤῥει p. 413. v. 10. *Sylb.*

f Deeſt καὶ ante συμφ. *Vat.*

g Ἡμῖν *Vat.*

h Ταῦθ' ὑμῖν *Vat.*

i Τοῦ

νομαι; ὅσα μὲν ἐχαρίσασθε καὶ συνεχωρήσατε τῷ δήμῳ, τὴν ἔχθραν διαλλαττόμενοι, ὁπωσδήποτε, φυλάττειν κύρια, καὶ μὴ λύειν τῶν [i] τότε συγχωρηθέντων μηθὲν, οὐχὶ ὡς καλῶν καὶ τῆς πόλεως ἀξίων ὄντων· πόθεν γάρ; ἀλλ' ὡς ἀναγκαίων καὶ μηκέτι δεχομένων διόρθωσιν· ὅσα δ' ἂν ἔξω τούτου βιαζόμενος καὶ παρανομῶν ἀκόντων ὑμῶν ἐπιχειρῇ λαμβάνειν, μήτε συγχωρεῖν αὐτῷ, μήτε [k] προτρέπειν, ἀλλ' ἀντιπράττεσθαι λόγοις τε καὶ ἔργοις, καὶ ὁμοῦ πάντας, καὶ ἕνα ἕκαστον ἰδίᾳ. οὐ γὰρ, ἂν ἅπαξ [l] ἁμάρτοι τις, εἴτ' [m] ἀπατηθεὶς, εἴτ' ἀναγκασθεὶς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅμοια δεῖ πράττειν, ἀλλ' ἐκείνου μεμνημένους, τἄλλα ὅπως μὴ τοιαῦτα γενήσεται σκοπεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ἐστιν, ἃ κοινῇ πάντας ὑμᾶς οἴομαι δεῖν ἐγνωκότας εἶναι, καὶ παρεσκευάσθαι πρὸς τὰς ἀδίκους τοῦ δήμου πλεονεξίας παραινῶ.»

cam? Auctor ſum vobis, vt, quaecunque pacis cauſſa gratificati *Per. Iul.*
eſtis et conceſſiſtis plebi, ea quomodocunque rata ſeruetis, et 4225.
nihil (quod fuerit conceſſum) irritum faciatis, * non quaſi illa *Ante Chr.* 489.
ſint honeſta et ex reipublicae dignitate, (quomodo enim eſſe *Olymp.*
poſſunt?) ſed vt neceſſaria, et quae corrigi amplius nequeunt. 72 ¾.
Quaecunque vero praeterea per vim et nefas inuitis vobis ex- *Cat.*
torquere conabitur, ea neque ipſi concedatis, neque permitta- *V.C.* 263.
tis: ſed dictis factiſque, et omnes ſimul et ſinguli priuatim ei *Var.*
reſiſtatis. Neque enim eum, qui ſemel, vel precibus adductus, 265.
vel vi coactus, peccauit, in caeteris quoque eodem modo ſe gerere oportet: ſed memorem prioris peccati, cauere, ne in poſterum in aliud ſimile incidat. Haec igitur ea ſunt, quae vobis omnibus communiter nota eſſe arbitror, auctorque vobis ſum, vt iniquis plebis cupiditatibus reſiſtere parati ſitis.

Quod

i Τε pro τότε in *Ed. Steph.* ſed τότε agnoſcit etiam *Lapi* verſio. *Sylb.*

* Non tanquam quae pulchra ſint: nequaquam, *vel* quomodo enim pulchra haberi poſſunt? ſed neceſſaria. Vide *Iac. Perizonium* in *Aelianum*, p. 794.

k Cum *Camerario* rectius ἐπιτρέπειν, *permittere*, vt *Lapus* etiam vertit. *Sylb.*

l Ἁμάρτῃ malit *Sylb.*

m Ἀπαιτηθεὶς] Ἀπατηθεὶς *Vat.* quo modo legendum eſſe contendunt *Sylb.* et *Caſaub.*

LII. Ὡς δὲ καὶ τοῦτο, περὶ οὗ νυνὶ πρόκειται σκοπεῖν, ὅμοιόν ἐστι τοῖς ἄλλοις ἐγχειρήμασιν αὐτοῦ τοῖς ἀδίκοις καὶ παρανόμοις, καὶ οὐχ, οἷον ὁ δήμαρχος, ἐξαπατῶν ἡμᾶς, ἐπειρᾶτο [n] ἀποφαίνεσθαι, δίκαιον καὶ μέτριον, μάθετε οἱ μήπω σαφῶς εἰδότες. ὁ μὲν οὖν νόμος ὁ περὶ τῶν δικαστηρίων τῶν δημοτικῶν, ὃν Δέκιος ἐκρατύνατο μάλιστα, οὐ καθ' ὑμῶν ἐγράφη τῶν πατρικίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν κατισχυομένων δημοτικῶν, ὡς αὐτός τε δηλοῖ, γραφὰς ἔχων οὐκ ἀμφιβόλους· καὶ ὑμεῖς ἅπαντες ἀεὶ τοῦτο λέγετε καλῶς ἐπιστάμενοι. μέγα δὲ τούτου σημεῖόν ἐστιν, ὃ καὶ παντὸς ἀμφισβητουμένου δικαίου κριτήριον εἶναι δοκεῖ κράτιστον, ὁ χρόνος ἐννεακαιδεκαέτης ἤδη γεγονὼς, ἐξ οὗ ὁ νόμος οὗτος ἐτέθη· ἐν ᾧ παντὶ δεῖξαι Δέκιος οὐκ ἂν ἔχοι δίκην οὐδεμίαν, οὔτε δημοσίαν κατ' οὐδενὸς τῶν πατρικίων ἐν τῷ νόμῳ δεδοκιμασμένην, οὔτ' ἰδίαν· εἰ δὲ φήσει, δειξάτω, καὶ μηδὲν ἔτι δεόμεθα λόγου. αἱ δὲ ὁμολογίαι, καθ' ἃς διελύσασθε πρὸς τοὺς δημότας, αἱ νεωστὶ γενόμεναι· χρὴ γὰρ καὶ περὶ τού-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Quod autem hoc quoque, de quo nunc agitur et consultatur, simile sit caeteris eius iniustis ac iniquis conatibus, non autem iustum aut aequum, vt tribunus vobis imponens conatus est demonstrare, iam discite vos, qui nondum certo rem scitis. Lex enim de populi iudiciis, quam Decius potissimum stabiliuit, non est scripta contra vos patricios, sed in gratiam plebeiorum, vt illis vim patientibus aliquo auxilio caueretur, vt ex ipsius legis verbis nihil ambigui habentibus patet; et vos omnes, qui probe hoc tenetis, perpetuo hoc dicitis. Hoc autem magnum est argumentum, quod etiam praestantissima ratio videtur, qua quoduis ius controuersum diiudicari possit, ipsum tempus decem et nouem annorum iam praeteritorum, ex quo lex ista lata est: quo toto spatio nullam actionem, aut publicam contra quemquam ordinis patricii, aut priuatam ex hac lege tentatam, Decius demonstrare posset. quod si dixerit, demonstret: nec verbis amplius nobis erit opus. Nam ipsae conditiones, quibus nuper plebs vobiscum pacem fecit, (nam de his quoque apud

n Ἀποφαίνειν *Vat.*

o Si

των ὑμᾶς μαθεῖν, ἐπειδὴ πονηρὸς ἐξηγητὴς ὁ δήμαρχος αὐτῶν ἐγένετο· δύο ταῦτα συγχωρήματα περιέχουσιν ἀφεῖσθαι τοὺς δημοτικοὺς τῶν χρεῶν, καὶ τὴν ἀρχὴν τήνδ' ἀποδείκνυσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπικουρίας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων καὶ [o] κωλύσεως, ἄλλο δὲ παρὰ ταῦτα οὐδέν. μέγιστον δὲ ὑμῖν γενέσθω τεκμήριον, ὅτι [p] οὔτε ὁ νόμος, οὔτε αἱ συνθῆκαι κατ' ἀνδρὸς πατρικίου δικάζειν τῷ δήμῳ δεδώκασιν ἐξουσίαν, ὃ ποιεῖ νῦν αὐτὸς ὁ δῆμος. αἰτεῖται γὰρ αὐτὸ [q] παρ' ὑμῶν τήμερον, ὡς πρότερόν γ' οὐκ ἔχων· οὐδεὶς δ' ἂν ἀξιώσειέ τι παρ' ἄλλων λαμβάνειν, ὧν ἐστι νόμῳ κύριος. δίκαιον δὴ φύσεως ἀνομοθέτητον, ὦ βουλή, πῶς ἂν εἴη τοῦτο· καὶ γὰρ τοῦτο Δέκιος ἡμᾶς ᾤετο δεῖν σκοπεῖν· τοῖς μὲν δημόταις, ἅς τ' ἂν φεύγωσι δίκας ὑπὸ τῶν πατρικίων, καὶ ἃς ἂν ἐκείνους διώκωσι, τὸν δῆμον δικάζειν· τοῖς δὲ πατρικίοις, μήτε ὅταν [r] ἐπάγωσί τινι τῶν δημοτικῶν δί-

apud vos agendum est, quando tribunus eas male interpretatur) haec duo concessa complectuntur, vt plebi aes alienum remittatur, et magistratum hunc quotannis ei creare liceat, vt opem ferat iis, qui vim patiuntur, et iniuriam ab illis prohibeat, nihil vero praeterea. Maximo autem argumento vobis sit, nec ex lege, nec ex pactis, ius esse plebi de quoquam patricii ordinis iudicandi, id ipsum, quod nunc plebs facit. Petit enim a vobis, quod ante non habebat: nullus vero ab aliis id petendum censet, quod per ipsas leges ei permittitur. Quomodo igitur, Patres conscripti, hoc erit ius naturae non scriptum, (Decius enim hoc quoque nobis spectandum censebat) vt, siue plebeii a patriciis rei agantur, siue illos ipsi rei agant, iudicium sit populi; patriciorum vero lites, neque quum ipsi aliquem de plebe reum agunt,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

o Si post κωλύσεως sequeretur genitiuus τῶν ἀδικούντων, aut similis alius, structura esset concinnior. *Sylb.*

p Οὔτε ὁ νόμος *Vat.* [Articulus a vulgatis abest, qui articulus restricte hanc legem indicat, de qua hic agitur, de tribunitia potestate.]

q Παρ' ὑμῶν τήμερον ὡς πρότερον *Vat.* vocabula τήμερον ὡς vulgatis desunt.

r Ὑπάγωσί τινα *Vat.*

s Αὐτὸ]

κην, μήτε ὅταν [s] αὐτοὶ κινδυνεύωσι, τοὺς πατρικίους τὰ νείκη διαιτᾶν, ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀμφότερα ἐξεῖναι [t] πλεονεκτεῖν, ἡμῖν δ' οὐδετέρου τῶν δικαίων μετέχειν; εἰ δέ τι Μάρκιος ἀδικεῖ τὸν δῆμον, ἢ καὶ ἄλλος τῶν πατρικίων ὁστισοῦν, καὶ δίκαιός ἐστιν ἀποθανεῖν, ἢ τῆς πόλεως ἐκπεσεῖν, μὴ παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐνθάδε κριθεὶς, διδότω [u] αὐτῷ δίκας, ὥσπερ ἐστὶ νόμιμον. εἰ μὴ ἄρα, ὦ Δέκιε, ὁ μὲν δῆμος ἴσος ἔσται δικαστὴς, καὶ οὐθὲν [x] χαρίσαιτο αὐτῷ, [y] πρὸς ἀνδρὸς ἐχθροῦ ἐπιφέρων τὴν ψῆφον· οὗτοι δ' [z] εἰ γένοιντο τῆς ψήφου κύριοι, τὸν ἀδικοῦντα περὶ πλείονος ποιήσονται τῆς ἀδικουμένης ὑπ' αὐτοῦ πόλεως, μέλλοντες ἀρὰν καὶ ἐπιορκίαν, καὶ μῖσος μὲν παρ' ἀνθρώπων, χόλον δὲ παρὰ θεῶν ἐκ τῆς δίκης ἀποίσεσθαι, καὶ μετὰ πονηρῶν ἐλπίδων ζῆν. [a] οὐκ ἀξιῶ ταῦτα περὶ τῆς βουλῆς, ὦ δημόται, σκοπεῖν, ἢ τιμὰς καὶ ἀρχὰς,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *U.C. Cat.* 263. *Var.* 265.

agunt, neque quum ipsi periclitantur, a patriciis dirimantur; sed istorum quidem conditio vtroque modo sit melior, nos vero neutrius huius iuris participes simus? Quod si Marcius, aut alius quivis patricius plebi iniuriam aliquam facit, et dignus est, qui morte mulctetur, aut in exsilium pellatur, non apud ipsos, sed hic iudicatus ex legibus poenas ipsis det. Nisi forte, Deci, dicas, ipsam plebem iudicem aequum fore, et nihil sibi ipsi gratificaturam contra inimicum suum, quum suffragium feret: hi vero, si eorum arbitrio suffragia committantur, reum pluris facient, quam laesam ab eo rempublicam, periurium, et exsecrationes, et hominum odia, et iram deorum, ex hoc iudicio relaturi, et mala cum spe vitam acturi. Haud aequum censeo, Quirites, vos de senatu ita sentire, cui honoribus, et magistratibus, et

s Αὐτὸ] Αὐτοὶ *Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* Nisi (inquit *Sylb.*) malis αὐτὸ τοῦτο, subaudita praepositione παρὰ, περὶ, vel simile.

t Πλέον ἔχειν] πλεονεκτεῖν *Vat.*

u Sc. τῷ δήμῳ. sed malim αὐτοῖς. *Port.* Αὐτῷ non agnoscit *Vat.*

x Si quis malit χαρίσεται αὐτῷ, facile patior. *Sylb.*

y Nota hic πρὸς ἀνδρὸς pro κατ' ἀνδρός. *Sylb.*

z Εἰ γένωνται *Vat.*

a Malim οὐκ ἀξιῶν, et mox τοπεῖν vel ὑποτοπεῖν pro σκοπεῖν. *Cas.*

b 'Εν

καὶ τὰ κράτιστα τῶν ἐν τῇ πόλει παραχωρεῖν ὁμολογεῖτε δι' ἀρετὴν, καὶ πολλὰς χάριτας εἰδέναι φατὲ τῆς προθυμίας, ἣν ἐπεδείξατο περὶ τὴν κάθοδον ὑμῶν. μάχεται ταῦτα ἀλλήλοις· καὶ οὐκ ἔχει λόγον, οὓς ἐπαινεῖτε, τούτους φοβεῖσθαι, καὶ ἅμα τοῖς αὐτοῖς περὶ τῶν μειζόνων μὲν ἐπιτρέπειν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπιστεῖν. τί δὲ οὐχὶ μιᾷ χρώμενοι γνώμῃ, ἢ πάντα πιστεύετε αὐτοῖς, ἢ περὶ πάντων ἀπιστεῖτε, ἀλλὰ προβουλεῦσαι μὲν αὐτοὺς τὰ δίκαια ἱκανοὺς εἶναι νομίζετε, δικάσαι δὲ περὶ αὐτῶν τούτων, ὧν προβουλεύουσιν, οὐχ ἱκανούς; πολλὰ καὶ ἄλλα περὶ τῶν δικαίων εἶχον, ὦ βουλή, λέγειν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἱκανά.„

„Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ συμφέροντος ἐπειρᾶτο λέγειν Δέκιος, ὡς ἀγαθὸν μὲν ὁμόνοια, δεινὸν δὲ στάσις· καὶ θεραπεύοντες μὲν τὸν δῆμον, [b] ἐν ὁμονοίᾳ πολιτευσόμεθα, κωλύσαντες δὲ οὓς βούλονται τῶν πατρικίων ἀνδρηλατεῖν, ἢ μιαιφονεῖν, εἰς πόλεμον ἐμφύλιον [c] καταστησόμεθα, πολλὰ λέγειν ἔχων, ὀλίγοις πάνυ χρήσομαι. LIII.

et caeteris rebus, quae in vrbe ſunt praeſtantiſſimae, vos ceſſiſſe propter virtutem eius fatemini; et vos ei magnam habere gratiam dicitis, ob operam animo promto in veſtro reditu nauatam. Haec tamen inter ſe pugnant, nec vlla ratione hoc ſtare poteſt, vt, quos laudatis, hos timeatis; et ſimul, quibus maiora commiſiſtis, in caeteris diffidatis. cur non ipſis vno conſenſu, aut in omnibus fidem habetis, aut in omnibus diffiditis; ſed ad proſpiciendum ea, quae ſunt iuſta, idoneos eſſe ipſos exiſtimatis, ad iudicandum vero de illis, de quibus conſultarint, minime idoneos? Poteram, Patres conſcripti, et multa alia de iure dicere, ſed haec ipſa ſufficiunt.

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 $\frac{3}{4}$. Cat. V.C. 263. Var. 265.

Verum, quoniam Decius de vtilitate conatus eſt dicere, bonam eſſe concordiam, malam ſeditionem, et, ſi plebi obſequamur, concordem fore ciuitatem, ſin prohibeamus, ne patricios, quos volunt, aut vrbe pellant, aut occidant, nos belli ciuilis auctores fore, quum multa poſſim dicere, paucis tamen rem expediam.

b Ἐν ὁμονοίᾳ πολιτεύσονται *Vat.* c Καταστήσομεν] Καταστησόμεθα *Vat.*

d Notabis,

πρῶτον μὲν οὖν θαυμάσαι ἔχω Δέκιον τῆς [d] εἰρωνείας· οὐ γὰρ ἠλιθιότητός γ'· εἰ κρεῖττον οἴεται τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ φρονεῖν ἑαυτὸν, ὃς ἄρτι παρελήλυθεν [e] εἰς τὰς πράξεις τὰς πολιτικὰς, ἡμῶν τῶν γεγηρακότων ἐν αὐταῖς, καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς πεποιηκότων τὴν πόλιν. ἔπειτα εἰ πείσειν ὑπέλαβεν ὑμᾶς, ὡς χρὴ παραδοῦναί τινα ἔκδοτον ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ταῦτα πολίτην ὑμέτερον, καὶ οὐχὶ τῶν ἀφανῶν τινα πολιτῶν, ἢ φαύλων, ἀλλὰ ὃν αὐτοὶ καὶ τὰ πολέμια λαμπρότατον ἡγεῖσθε εἶναι, καὶ τὸν βίον σωφρονέστατον, τά τε πολιτικὰ πράττειν οὐθενὸς χείρονα. καὶ ταῦτα ἐτόλμησεν εἰπεῖν, εἰδὼς ὑμᾶς πλείστην αἰδῶ ποιουμένους ἱκετῶν, καὶ μηδὲ πολεμίων τοὺς καταφεύγοντας ἐνθάδε ταύτης ἀποκλείοντας τῆς φιλανθρωπίας. εἰ δὲ τἀναντία ἡμᾶς ἐγίγνωσκες ἐπιτηδεύοντας, ὦ Δέκιε, ἀνόσια μὲν φρονοῦντας [f] περὶ θεοὺς, ἄδικα δὲ πράττοντας πρὸς ἀνθρώπους, τί ἂν ἡμῖν τούτου συνεβούλευες ἔργον ὑπομεῖναι δεινότερον, ἀφ' οὗ πρόρριζοι καὶ πανώλεις, μισηθέν-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

diam. Ac primum quidem demiror Decii diſſimulationem, (non enim dicam fatuitatem) ſi putat, reipublicae vtilitatem melius a ſe intelligi, qui nuper ad reipublicae adminiſtrationem acceſſit, quam a nobis, qui in eius adminiſtratione conſenuimus, et qui ciuitatem ex parua magnam fecimus. Deinde, ſi exiſtimauit, ſe vobis perſuaſurum, vt aliquem ad ſupplicium inimicis dedatis, praeſertim vero ciuem veſtrum, nec obſcuro aut vili natum genere, ſed quem vos ipſi et bellica virtute clariſſimum, et hominem maxime frugi, et in reipublicae adminiſtratione nulli ſecundum ducitis. Atque haec auſus eſt dicere, quum tamen ſciat, vos maxime revereri ſupplices, et ne hoſtibus quidem huc confugientibus hanc humanitatem intercludere. Quod ſi, Deci, contrariis ſtudiis nos operam dare cognouiſſes, et nos eſſe impios in deos, et iniuſtos in homines, quidnam hoc ipſo atrocius nobis perferendum cenſuiſſes, quo funditus omnes omnino

d Notabis, quid appellet εἰρωνείαν, nam ἀλαζονεία ea fuit potius. *Caſ.*

e Εἰς πράξεις πολιτικὰς *Vat.*

f Rectius fortaſſe θεῶν. *Sylb.*

g Πολιτι-

τες θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, διαφθαρησόμεθα; οὐ δεόμεθά σου συμβούλου, Δέκιε, οὔτε [g] περὶ πολιτῶν ἐκδόσεως, οὔτε περὶ ἄλλου χρήματος, [h] ὧν ἡμῖν πρακτέον, οὐδενός· οὐδ᾽ ὀθνείᾳ φρονήσει [i] νέου ἀνδρὸς τὰ οἰκεῖα συμφέροντα κρίνειν οἰόμεθα δεῖν, [k] οἱ μέχρι τῆσδε τῆς ἡλικίας διὰ πολλῆς πείρας κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐληλυθότες. [l] πολέμων δ᾽ ἀπειλάς, αἷς χρώμενοι φοβεῖτε ἡμᾶς, οὐ νῦν πρῶτον ἐπαγομένας ὑφ᾽ ὑμῶν, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ ὑπὸ πολλῶν [m] ἐπαναταθείσας, τῇ συνήθει πρᾳότητι παραδόντες, ἀκαταπλήκτως οἴσομεν.

omnino et diis et hominibus inuisi perderemur? Non opus est *Per. Iul.*
nobis te consultore, Deci, neque in ciuium deditione, neque in 4225.
vlla alia re, quae nobis sitfacienda; nec putamus, externa iuuenis *Ante Chr.* 489.
hominis prudentia nobis de nostris vtilitatibus iudicandum, qui *Olymp.*
ad hanc vsque aetatem longa aduersorum et secundorum bello- 72 3/4.
rum experientia docti peruenimus; et minas, quibus nos territa- *Cat.*
tis, vt non nunc primum a vobis solis, sed saepius iam et a mul- *V. C.* 263.
tis aliis intentatas, consueta lenitate intrepide feremus. Et si *Var.*
dictis 265.

g Πολιτικῶν] Ita in *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* Περὶ πολιτῶν *Vat.* quod maluerunt etiam *Gelen. Sylb.* et *Portus.*

h Illud ὧν elliptica brachylogia vsurpatum pro τούτων ἃ, vt alibi saepe. *Sylb.*

i Νέων ἀνδρῶν *Vat.*

k Οἱ μέχρι τῆσδε *Vat.* nec aliter legisse videtur *Lapus*, qui in seq. post πολέμων plenioris coli notam figit; hoc nimirum sensu: *nec externa prudentia hominis iuuenis decernendum nobis putamus, quid in rem nostram sit, qui vsque ad hoc aetatis multa, tum prospera, tum aduersa, experti sumus bella.*

l Ἐληλυθότες πολέμων, οὐδὲ ἀπειλάς] Ita in *Codd. Mss.* Verum πολέμων omiserat *Gelen.* prorsusque mendosum esse existimat *Casaub.* qui legi malit: ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀπειλὰς δεδοίκαμεν αἷς etc. *Lapus* quidem, illud οὐδὲ sequens agnoscens, inseruisse videtur verbum δεδοίκαμεν, vel simile: sic enim locum vertit; *neque minas, quibus vtentes nos terretis, non nunc primum a nobis inductas, sed iam saepius et a multis vibratas, timemus; sed tradentes eas solitae mansuetudini, nequaquam attoniti feremus.* quod vel admittendum, vel alioqui τάς τε ἀπειλὰς legendum esse censet *Sylb.*

m Ἐπανασταθείσας] Ἐπαναταθείσας praeferunt *Sylb. Cas.* et *Portus.*

n Συμμά-

καὶ εἰ δήπερ δράσετε τὰ ὅμοια, οἷς λέγετε, ἀμυνούμεθα, θεοὺς τε συναγωνιστὰς ἔχοντες, οἳ νεμεσῶσι τοῖς ἄρχουσι πολέμου ἀδίκου, καὶ ἀνθρώπων ἕξοντες χεῖρα οὐκ ὀλίγην [n] σύμμαχον. Λατῖνοί τε γὰρ ἅπαντες, οἷς νεωστὶ τὴν ἰσοπολιτείαν δεδώκαμεν, σὺν ἡμῖν στήσονται, ὡς περὶ πατρίδος ἤδη τῆς πόλεως τῆσδ' [o] ἀγωνιζόμενοι, αἵ τ' ἐνθένδε ἀποικισθεῖσαι πόλεις πολλαὶ καὶ ἀγαθαὶ, περὶ παντὸς ποιούμεναι σώζεσθαι τὴν μητρόπολιν, ἀμυνοῦσιν αὐτῇ. εἰ δ' εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς κατακλείσετε τῆς πανταχόθεν ἐπικουρίας [p] περιέχεσθαι, ὑπομενοῦμεν, ὦ Δέκιε, καὶ θεράποντας εἰς ἐλευθερίαν προκαλούμενοι, καὶ πολεμίους εἰς φιλίαν, καὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς κοινωνίαν τῶν ἐκ τῆς νίκης ἐλπίδων, ὁμόσε χωρεῖν [q] ἡμῖν. μηδενὸς δὲ τούτων δεήσειεν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες οἱ πόλιν τὴν Ῥωμαίων κατέχοντες, [r] ἀλλ'

Per. Iul. dictis facta similia addideritis, diis adiuuantibus, qui belli iniusti
4225. auctoribus sunt infensi, ab hominibus etiam non paruam auxilio-
Ante Chr. 489. rum manum habituri nos defendemus. Nam et omnes Latini,
Olymp. quos nuper ciuitatis iure donauimus, a nobis stabunt, et pro hac
72 3/4. ciuitate iam vt pro patria pugnabunt; et multaé ac bonae colo-
Cat. niae hinc deductae salutem suae antiquae patriae totis viribus
V.C. 263. tueri conabuntur, eique opem ferent. Quod si nos redegeritis
Var. ad necessitatem auxilii vndique contrahendi, sustinebimus, Deci,
265. et seruis ad libertatem, et hostibus ad amicitiam vocatis, et omnibus hominibus spe praemiorum ad victoriam communem inuitatis, vobiscum congredi. Quibus praesidiis ne haec vrbs indigeat, faxis, Iupiter, et caeteri dii, qui huius estis custodes: sed hae res

n Συμμάχων] Σύμμαχον *Vat.*

o Mallem ἀγωνισόμενοι. *Port.*

p Μὴ non agnoscit *Lapi* versio. *Portus*, illud retinens, sic locum vertit: *quod si ad eam necessitatem nos redegeritis, vt vndique auxilia contrahere nobis non liceat, sustinebimus* etc. Verum τῆς πανταχόθεν ἐπικουρίας περιέχεσθαι, sine μὴ, omnino scribendum esse contendunt *Sylb.* et *Cas.*

q Ἡμῖν *Vat.* vulg. ὑμῖν.

r Ἀλλ' ἢ μ.] Rectius leges ἀλλὰ μέχρι, expuncta particula ἢ: nisi forte ἀλλ' ἢ positum velis pro ἀλλὰ μόνον. *Sylb.* Ἀλλ' εἴη μέχρι λόγων τὰ φοβερὰ ταῦτ' ἐλθεῖν minima mutatione legit *Casaub.*

s Ἔλθοι

εἴη μέχρι λόγων τὰ φοβερὰ ταῦτα [s] ἐλθεῖν, ἔργον δὲ μηδὲν ἐξ αὐτῶν γένοιτο ἄχαρι.»

Ταῦτα μὲν Ἄππιος εἶπεν. [t] Μάνιος δὲ Οὐαλέριος ὁ δημοτικώτατος τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ περὶ τὰς διαλλαγὰς πλείστην ἀποδειξάμενος προθυμίαν, φανερῶς καὶ τότε τῷ δήμῳ συνελάμβανε, καὶ λόγον διεξῆλθε μετὰ πολλῆς συγκείμενον φροντίδος, ἐπιτιμῶν μὲν τοῖς οὐκ ἐῶσι μίαν εἶναι τὴν πόλιν, ἀλλὰ διαιροῦσι τὸ δημοτικὸν ἀπὸ τῶν πατρικίων, [u] καὶ διὰ μικρὰς προφάσεις πολέμους ἀναζωπυροῦσιν ἐμφυλίους· ἐπαινῶν δὲ τοὺς ἓν τὸ συμφέρον [x] καὶ κοινὸν ἡγουμένους, καὶ πάντα ἐλάττω τῆς ὁμονοίας τιθεμένους, διδάσκων, ὡς, εἰ γένοιτο τῆς δίκης, [y] ὥσπερ ἀξιοῖ, ὁ δῆμος κύριος, καὶ ταύτην LIV.

res formidandae ad verba vsque processerint, neue quidquam inde, quod sit molestum, sequatur. *Per. Iul.* 4225.

Atque haec Appius dixit. At Manius ille Valerius, qui omnium senatorum maxime popularis erat, et qui in compositione facienda maximum studium demonstrarat, tunc quoque aperte plebi patrocinabatur, et orationem magna cura compositam habuit: obiurgans eos, qui vnam esse ciuitatem non sinerent, sed plebeios a patriciis diuiderent, et leuibus de caussis belli ciuilis materiam rursus accenderent; laudansque eos, qui publicae vtilitati studebant, et concordiam rebus omnibus anteponebant, illas hac longe inferiores esse ducentes, docebat, si plebis arbitrio (vt ipsa postulabat) iudicium permitteretur, et hoc *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265. *M. Valerii concionis summa.*

s Ἔλθοι malit *Sylb.*

t Μαμίλιος δὲ Φαλέριος in *Ed. Steph.* Μάνιος δὲ Φαλέριος *Vat.* Verum Μάρκος δὲ Οὐαλέριος cum *Lapo* et *Gelenio* adprobant *Sylb.* et *Port.*

u Καὶ διὰ μικρὰς αἰτίας πολέμου προφάσεις ἀναζωπυροῦσιν ἐμφυλίου] Καὶ διὰ μικρὰς πολέμους προφάσεις ἀναζωπυροῦσιν ἐμφυλίους· ἐπαινῶν δὲ τοὺς ἓν τὸ συμφέρον *Vat.* nec aliter forsan *Lapus*, dum vertit: *et ob paruas caussas bella exsuscitarent intestina: laudansque eos, qui putarent, esse idem vtile et commune.* ἓν a vulgatis abest.

x Vel est ἓν διὰ δυοῖν expressum, vel copula καὶ tollenda. *Port.* Verum *Stephanus* scriptum esse suspicatur: τοὺς τὸ ἴδιον συμφέρον καὶ κοινὸν ἡγουμένους, vel potius, τοὺς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ ἴδιον ἡγουμένους. tales videlicet, vt nolint ἐν οὐκ εὐτυχοῦσι τοῖς κοινοῖς μόνον εὐτυχεῖν, vt alibi loquitur.

y Ὁ δῆμος ὥσπερ ἀξιοῖ, κύριος *Vat.*

παρὰ τοῦ συνεδρίου τὴν χάριν ἑκόντος λάβοι, τάχα μὲν οὐδ' ἐπέξεισιν ἄχρι τέλους, ἀλλ' ἀρκεσθεὶς αὐτῷ τῷ κεκρατημένῳ τοῦ σώματος, ἐπιεικέστερον μᾶλλον, ἢ χαλεπώτερον, αὐτῷ χρήσεται. [z] εἰ δ' ἄρα ἐκ παντὸς οἰομένων τρόπου τῶν δημάρχων τέλος ἐπιθεῖναι νόμιμον τῇ δίκῃ, τῆς ψήφου γενήσεται κύριος, ἀπολύσει τῆς αἰτίας τὸν ἄνδρα, αἰδούμενος μὲν αὐτὸ τὸ κινδυνεῦον σῶμα, οὗ πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἔχει μεμνῆσθαι, ἀνταποδιδοὺς δὲ [a] τὴν αὐτὴν χάριν τῇ παρασχούσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ βουλῇ, καὶ πρὸς μηδὲν ἐναντιωθείσῃ τῶν μετρίων. παρεῖναι μέντοι τῇ δίκῃ συνεβούλευε, καὶ συναπολογεῖσθαι τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὸν δῆμον ἀξιοῦν μηδὲν [b] γνῶναι χαλεπὸν περὶ αὐτοῦ, τούς τε ὑπάτους καὶ τοὺς ἐκ τοῦ συνεδρίου πάντας, καὶ τοὺς ἄλλους πατρικίους κατὰ πλῆθος ἀφικομένους· συνοίσειν γὰρ οὐ [c] μικρὰ τῷ κινδυνεύοντι καὶ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

hoc quoque beneficium a senatu volente acciperet, fortasse eam ad finem vsque non processuram, * sed contentam hominis deditione, aequius, quam durius, eum tractaturam. Quod si forte tribunis illud iudicium ad finem vsque legitimum quauis ratione persequendum putantibus, penes eam suffragia essent, hominem crimine absoluturam esse, partim ipsius periclitantis reuerentia motam, cuius multa et praeclara facinora memoria teneret, partim etiam senatui, qui ipsi hanc potentiam dedisset, et ipsius aequis postulatis nullo modo aduersatus fuisset, gratiam referret. Suadebat tamen, vt et consules et omnes senatores et reliqui patricii ** frequentes ei iudicio interessent, et reum caussam dicentem defenderent, et plebem rogarent, ne quid durius in eum statueret: (horum enim praesentiam non parvum

Vat. quod et *Sylburgio* placuit. Vulgatae dant τῆς δίκης, ὥσπερ ὁ δῆμος ἀξιοῖ, κύριος.

* Sed contenta huius corporis potestatem habuisse. *Lapus.*

z In sequentibus deest (vt arbitror) vox δεῖν. *Cas.*

a Ταύτην τὴν χάριν, vt videtur, in *Lapi Cod.*

b Alibi vsurpat διαγνῶναι. *Sylb.*

** Multos ipsos aduenientes. *Lapus.*

c Μικρὰ] Μικρὰν legendum censet *Sylb.* aut εἰς praepositionem (vt inuenimus in *Cod. Vat.*) ante σωτηρίας ῥοπὴν addendam, quae praepositio vulgatis deest. *Lapus* plura subaudiuit:

collaturos

τούτους εἰς σωτηρίας ῥοπήν· καὶ μὴ μόνον αὐτοὺς οὕτως ἔχειν ταῖς γνώμαις, ἀλλὰ καὶ πελάτας ἕκαστον τοὺς αὑτοῦ παρακαλεῖν, καὶ φίλους συνάγειν, [d] καὶ εἴ τινας οἰκείους ἔχουσι τῶν δημοτικῶν δι' εὐεργεσίας, ὑπολαμβάνειν, καὶ τούτους νυνὶ τὴν [e] πρότερον ὀφειλομένην χάριν ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας ἀπαιτεῖν· τό τε φιλόπολι καὶ μισοπόνηρον, [f] καὶ χρηστὸν οὐκ ὀλίγον ἀπέφηνεν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ μέρους ἐσόμενον· καὶ ἔτι πλεῖον τούτου, ὃ πρὸς τὰς τύχας πάσχει τι τὰς ἀνθρωπίνας, καὶ ἐλεεῖν οἶδε τοὺς ἐν τοῖς ἀξιώμασιν, ὅταν εἰς ταπεινὰ πέσωσιν αὐτῶν αἱ τύχαι. ὁ δὲ πλείων λόγος ἐγίνετο αὐτῷ πρὸς τὸν Μάρκιον, παράκλησιν ἔχων νουθετήσει μεμιγμένην, καὶ δέησιν ἀνάγκῃ. ἠξίου γὰρ αὐτόν, ἐπειδὴ διϊστάναι τὸν δῆμον ἀπὸ τῆς βουλῆς αἰτίαν ἔχει, καὶ τυραννικὸς εἶναι διαβάλλεται διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ τρόπου, δέος τε παρέ-

vum allaturam momentum ad rei ſalutem) neque vero ipſi ſoli hoc animo eſſent, ſed etiam ſinguli clientes ſuos aduocarent, et omnes amicos in vnum cogerent, et ſi quos plebeios beneficiis ſibi deuinctos haberent, eos *officiis maioribus ſibi conciliatos eo* ſecum ducerent, et ab ipſis gratiam ante debitam repeterent, quum ad ſuffragia ferenda ventum eſſet. Dicebat etiam, non paruam plebis partem patriae amantem, et improbis ciuibus infenſam, magno vſui hic futuram: ſed longe maiorem fore numerum eorum, qui humanis caſibus commouerentur, et qui viros dignitate praeditos, aduerſa fortuna ad humilem ſtatum redactos, miſerari noſſent. Sed maxima eius orationis pars ad Marcium verſa eſt, quae adhortationem cum admonitione et preces cum neceſſitate mixtas habebat. Rogabat enim eum, quando diſſidii inter plebem et ſenatum auctor eſſe inſimulabatur, et tyrannici ingenii crimine propter morum arrogantiam preme-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. U.C. 263. Var. 265.

collaturos enim non parum periclitanti, neque parui ad ſalutem ipſos momenti fore.

d Καὶ εἴ τινας ἔχειν σφίσι τῶν δημοτικῶν δι' εὐεργεσίας ὑπολαμβάνουσι. *Sylb.*

e Προτέραν] πρότερον malit *Sylb.*

f Lapus ante χρηστὸν repetit coniunctionem καί. alioqui poſſem id ipſum ſine copula poſt μέρους collocare, aut ſuo loco relictum vertere in τῶν χρηστῶν. *Sylb.*

στηκεν ἅπασι, μὴ δι' αὐτὸν ἀρχὴ γένηται στάσεως καὶ κακῶν ἀνηκέστων, ἃ φέρουσιν ἐμφύλιοι πόλεμοι, [g] μὴ ποιεῖν ἀληθεῖς καὶ κυρίας τὰς κατ' αὐτοῦ διαβολὰς, μένοντα ἐν τῷ φθονουμένῳ τοῦ βίου, ἀλλὰ σχῆμα ταπεινὸν μεταλαβεῖν, καὶ τοῖς ἀδικεῖσθαι λέγουσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ σώματος παρασχεῖν, καὶ μὴ φεύγειν ἄδικον ἔγκλημα λόγῳ μετὰ δίκης ἀπολυόμενον. ταῦτα γὰρ αὐτῷ πρός τε σωτηρίαν ἀσφαλέστατα εἶναι, καὶ πρὸς εὐδοξίαν, ἧς ὀρέγεται, λαμπρότατα, καὶ τοῖς προϋπηργμένοις ἔργοις ἀκόλουθα. εἰ δ' αὐθαδέστερος ἔσται μᾶλλον, ἢ μετριώτερος, καὶ τὴν βουλὴν ἀξιώσει πάντα κίνδυνον [h] δι' ἑαυτὸν ὑπομένειν, [i] κακὴν μὲν ἧτταν, αἰσχρὰν δὲ νίκην, τοῖς πεισθεῖσι προσάψειν αὐτὸν ἀπέφαινεν. ἦν τ' ἐνταῦθα πολὺς ὀλοφυρόμενος, καὶ τῶν καταλαμβανόντων κακῶν τὰς πόλεις ἐν ταῖς διχοστασίαις τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα ἐπιλεγόμενος.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

premebatur, et omnes metuebant, ne propter eum ſeditio oriretur, et mala inſanabilia inde ſequerentur, quae bella ciuilia ſecum afferunt, ne criminibus ſibi obiectis fidem adſtrueret, eaque confirmaret in inuidioſo vitae genere perſeuerans; ſed humilem rei habitum priore mutato ſumeret, et ſui corporis poteſtatem faceret de iniuria querentibus, neue refugeret iniuſtum crimen ſibi obiectum verbis iuſte diluere. Hoc enim et ad eius ſalutem tutiſſimum, et ad gloriam, cuius deſiderio tenebatur, ſplendidiſſimum, et rebus ante geſtis conſentaneum *fore dicebat.* quod ſi arrogantior, quam modeſtior, eſſet, et ſenatum omne periculum pro ſe ſuſtinere vellet, dicebat fore, vt afferret grauem cladem victis, et turpem victoriam victoribus, quibus hoc ab ipſo perſuaſum fuiſſet. Hic vero ad affectus mouendos longa lamentatione eſt vſus, et maximas ac manifeſtiſſimas calamitates, quae ob ſeditiones vrbibus contingunt, recenſuit.

Quum

g Μηδὲ ποιεῖν] Rectius in *Cod. Vat.* μὴ ποιεῖν. quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.*

h Ἑαυτοῦ] Δι' ἑαυτοῦ *Vat.*

i Hic loci ſenſus, ἀπέφαινεν αὐτὸν προσάψειν κακὴν μὲν ἧτταν τοῖς νενικημένοις (*ſc.* plebeiis, quos a patriciis victum iri ſperabat) αἰσχρὰν δὲ νίκην τοῖς νενικηκόσι

Διεξιὼν δὲ ταῦτα μετὰ πολλῶν δακρύων οὐ προσποιητῶν καὶ πεπλασμένων, ἀλλ' ἀληθινῶν, ἀνὴρ ἡλικίας τε καὶ ἀρετῆς ἀξιώσει προὔχων, ὡς ἔμαθε κινούμενον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τὸ συνέδριον, ἐκ τοῦ τεθαῤῥηκότος [k] ἤδη τὸ λοιπὸν ἐξύφαινε τὸν λόγον· „Εἰ δέ τινες ὑμῶν, ὦ βουλευταὶ, λέγων, ταράττονται, δοκοῦντες ἔθος εἰσάγειν πονηρὸν εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν τῷ δήμῳ συγχωρήσητε ψῆφον ἐπιφέρειν κατὰ τῶν πατρικίων, καὶ ἐπ' οὐδενὶ ἀγαθῷ νομίζουσι τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν πολλὴν ἰσχὺν λαβοῦσαν γενήσεσθαι, μαθέτωσαν ἁμαρτάνοντες δόξης, καὶ [l] τἀναντία ἢ τὰ προσήκοντα ὑπειληφότες. εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο σωτηρίας αἴτιον ἔσται τῇ πόλει τῇδε, καὶ τοῦ μηδέποτε τὴν ἐλευθερίαν μήτε τὴν ἰσχὺν ἀφαιρεθῆναι, ὁμονοοῦσαν δὲ ἀεὶ καὶ μιᾷ γνώμῃ περὶ LV.

Quum autem de his fuſius ageret cum multis lacrymis non fictis aut ſimulatis, ſed veris, vir et aetate ac dignitate in primis venerandus, vbi cognouit ſenatum ſua oratione commotum, tunc maiore cum confidentia loqui coepit: „Quod ſi qui veſtrum, Patres conſcripti, (inquit) perturbantur, exiſtimantes, prauam conſuetudinem in rempublicam inuehi, ſi plebi permiſeritis, vt ſuffragia contra patricios ferat; et tribunitiam poteſtatem, ſi vis eius ſit magna, nihil boni reipublicae allaturam arbitrantur: ſciant illi, ſe opinione falli, ſeque contra, quam conuenit, ſuſpicari. Nam ſi quidquam aliud valere poterit ad huius reipublicae ſalutem, atque ad libertatem ac potentiam eius tuendam, et ad communem omnium concordiam et animorum

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* $72\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

κηκόσι καὶ πεισθεῖσι πόλεμον ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναδέχεσθαι (*ſc.* patriciis, quos a plebe victoriam reportaturos credebat.) Vel omiſſo πεισθεῖσι melius forſan ſe res haberet hoc modo: ἀπέφαινεν αὐτὸν τοῖς μὲν ἡττηθεῖσιν ἧτταν κακὴν, τοῖς δὲ νενικηκόσι νίκην αἰσχρὰν προσάψειν. *Port.*

k Ἤδη τὸ λοιπὸν ἐξέφαινε τῶν λόγων *Vat.* Secundum et tertium horum vocabulorum abeſt a vulgatis. Si quis (inquit *Sylb.*) ἐξύφαινε malit, per me licet. Nam in vulgatis eſt ἐξέφαινε.

l Τἀναντία τῶν προσηκόντων vel τοῖς προσήκουσι legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit *contraria conuenientibus*. *Sylb.* Τἀναντία ἢ προσήκει, aut τῷ προσήκοντι, mavult *Portus*. In *Cod. Vat.* τἀναντία ἢ προσήκοντα.

[m] πάντων χρωμένην διατελεῖν, [n] καὶ" ὁ δῆμος αἰτιώτατος ἔσται συμπαραληφθεὶς ἐπὶ τὰ πράγματα· καὶ τὸ μὴ μίαν εἶναι τὴν διοικοῦσαν τὰ κοινὰ πολιτείαν, ἄκρατον μήτε ὀλιγαρχίαν, μήτε δημοκρατίαν, ἀλλά τινα μικτὴν ἐξ ἁπασῶν τούτων κατάστασιν· τοῦτο ὑπὲρ πάντα ἡμᾶς ὠφελήσει. ῥᾷστα γὰρ εἰς ὕβρεις [o] ἀποσκήπτει καὶ παρανομίας τούτων ἕκαστον τῶν πολιτευμάτων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον. ὅταν δ' ἀνακερασθῇ πάντα μετρίως, τὸ παρακινοῦν μέρος ἀεὶ καὶ ἐκβαῖνον ἐκ τοῦ συνήθους κόσμου, [p] ὑπὸ τοῦ σωφρονοῦντος καὶ μένοντος ἐν τοῖς ἰδίοις ἔθεσι κατείργεται. μοναρχία μὲν οὖν ὠμὴ καὶ αὐθάδης γενηθεῖσα, καὶ τυραννικὰ διώκειν ἀρξαμένη ζηλώματα, ὑπ' ἀνδρῶν ὀλίγων καὶ ἀγαθῶν καταλύεται. ὀλιγαρχία δ' ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν συνεστηκυῖα, ᾗ χρῆσθε καὶ ὑμεῖς νυνὶ, ὅταν πλούτῳ καὶ ἑταιρίαις ἐπαρθεῖσα, δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς μηδένα ποιῆται λό-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

rum coniunctionem in hisce rebus perpetuo conseruandam, certe ipsa plebs hoc potissimum praestabit, si ad reipublicae administrationem assumta fuerit: et si rerum administrationem ita temperauerimus, vt nec penes solos optimates, nec penes plebeios sit; sed si ex omnibus status sit mixtus, quod nobis maxime proderit. Facillime enim vnaquaeque harum reipublicae formarum, si per se sola sit, ad insolentiam et iniurias prolabitur. Sed si omnia mediocriter misceantur, ea pars, quae semper aliquid innouat, et a consueto disciplinae ciuilis genere recedit, ab altera, quae sapit et constanter pristinas consuetudines seruat, coërcetur. Nam vnius viri dominatus, si fuerit crudelis et insolens, et tyrannica studia sectari coeperit, a paucis iisque bonis viris euertitur. At paucorum dominatus, qui ex optimis quibusque viris constat, (qua reipublicae forma vos quoque nunc vtimini) quum diuitiis et sodalitiis elatus iustitiam caete-

m Τούτων] Rectius πάντων. *Sylb.*

n Non agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* Retinere nihil vetat, (inquit *Sylb.*) si accipiamus pro *etiam.*

o Ἀποτρέπει *Vat.*

p Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Ὑπὲρ τοῦ minus recte in *Ed. Steph.*

q Ἀπο-

γον, ὑπὸ δήμου φρονίμου καταλύεται. δῆμος δὲ σωφρονῶν καὶ κατὰ νόμους πολιτευόμενος, ὅταν ἀκοσμεῖν ἄρξηται καὶ παρανομεῖν, ὑπὸ τοῦ κρατίστου ἀνδρὸς βίᾳ καταληφθεὶς δικαιοῦται. ὑμῖν δ', ὦ βουλή, μοναρχου μὲν ἐξουσίας, ἵνα μὴ τυραννὶς γένηται, τὰ δυνατὰ εὕρηται βοηθήματα. δύο γὰρ ἀνθ' ἑνὸς ἀποδείξαντες τῆς πόλεως κυρίους, καὶ τούτοις οὐκ ἀόριστον χρόνον ἐπιτρέψαντες ἔχειν τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐνιαύσιον, οὐδὲν ἧττον [q] ἀποδείκνυτε φύλακας αὐτῶν τριακοσίους ἄνδρας ἐκ τῶν πατρικίων τοὺς κρατίστους τε καὶ πρεσβυτάτους, ἐξ ὧν ἤδ' ἡ [r] βουλὴ συνέστηκεν· ὑμῶν δ' αὐτῶν, ἵνα μένητε ἐν τῷ προσήκοντι κόσμῳ, φυλακὴν οὐδεμίαν ἄχρι τοῦδε φαίνεσθε πεποιημένοι. καὶ περὶ μὲν ὑμῶν οὔπω ἔδεισα, μὴ διαφθαρῆτε τὰς διανοίας ὑπό τε μεγέθους καὶ πλήθους ἀγαθῶν, οἳ τυραννίδος τε πολυχρονίου ἠλευθερώκατε τὴν πόλιν ἔναγχος, καὶ οὔπω σχολὴν ἐσχήκατε ὑβρίζειν καὶ τρυφᾶν, διὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ μακροὺς πο-

caeterasque virtutes contemnit, a prudenti populo tollitur. Populus vero, qui modeste et legitime in republica se gerit, quum a modestia recedere et ad iniuriam transire incipit, ab optimo viro ad suum officium vi retrahitur. Vos autem, Patres conscripti, ne regius dominatus in tyrannidem verteretur, pro viribus remedia satis bona inuenistis. Quamuis enim pro vno duos crearitis, penes quos summa rerum sit, eorumque magistratum non perpetuum, sed annuum esse volueritis, nihilominus tamen ipsis addidistis trecentos custodes, quos elegistis, viros ordinis patricii optimos et natu maximos, ex quibus iam ipse senatus constat: vobis vero ipsis, vt conuenientem ac honestam disciplinam seruaretis, hactenus nullam adhibuistis custodiam, quod manifestum est. Atque quod ad vos attinet, nondum timui, ne prae nimia felicitate animis peruerteremini, qui nuper rempublicam ex diuturna tyrannide in libertatem vindicastis, et quibus nondum per otium licuit insolenter et petulanter viuere, ob continua et diuturna bella: sed

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

q Ἀποδείκνυσθε] Ἀποδείκνυνται *Vat.*

r Ἡ βουλὴ *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

λέμους· περὶ δὲ τῶν μεθ' ὑμᾶς ἐσομένων ἐνθυμούμενος, [s] ὅσας ὁ μακρὸς αἰὼν φέρει μεταβολὰς, δέδοικα, μή τι παρακινήσαντες [t] οἱ δυνατοὶ ἐκ τοῦ συνεδρίου, λάθωσιν εἰς μοναρχίαν τὸ πολίτευμα περιστήσαντες τυραννικήν.

LVI. Ἐὰν οὖν κοινωνήσητε καὶ τῷ δήμῳ τῶν πολιτευμάτων, οὐθὲν [u] ἐνθένδε φύσεται κακὸν, ἀλλ' ὁ πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων ἀξιῶν, καὶ τῆς βουλῆς προσεταιρισάμενος τὸν βουλόμενον [x] συννοσεῖν καὶ συναδικεῖν· πάντα γὰρ τὰ εἰκότα χρὴ περὶ πόλεως βουλευομένους προνοεῖν· κληθεὶς ὑπὸ τῶν δημάρχων εἰς τὸν δῆμον ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ σεμνὸς, ἀποδώσει τῷ δήμῳ τῷ φαύλῳ καὶ ταπεινῷ λόγον, ὧν πράττει τε καὶ διανοεῖται· [y] κἂν ἀδικῶν φαίνηται, καὶ δίκης, ἧς ἂν ἄξιος ᾖ, τεύξεται. [z] αὐτὸν δὲ δὴ τὸν δῆμον, ἵνα μὴ τρυφᾷ τηλικαύτης ἐξουσίας γενόμενος κύριος, μηδὲ ὑπὸ τῶν κακίστων ἐκδημαγωγού-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4.

ſed dum poſteritatem veſtram cogitatione praecipio, et quantas longum aeuum mutationes afferat, vereor, ne tandem potentiores ſenatores rebus innouatis reipublicae formam per ciuium imprudentiam in vnius viri tyrannicum dominatum artibus clandeſtinis conuertant.

Cat. V.C. 263. *Var.* 265.

Si igitur et plebem ad rempublicam vobiſcum adminiſtrandam admiſeritis, nihil hinc naſcetur mali: ſed qui maiorem potentiam, quam alii, habere voluerit, quique factionem aliquam in ſenatu ſibi pararit, vt habeat, qui ſuorum conſiliorum fautores et ſcelerum adminiſtri eſſe velint, (iis enim, qui de republica conſultant, omnia, quae veriſimiliter accidere poſſunt, proſpicienda ſunt) die a tribunis dicta, magnus ille et venerandus vir vili ac humili plebi factorum et conſiliorum ſuorum rationem reddet; et, ſi conſtiterit, illum aliquod facinus iniuſtum feciſſe, meritas quoque poenas dabit. Ne autem ipſa plebs tantam adepta poteſtatem petulanter laſciuiat, neue a peſſimis homi-

s Sumſit haec verba ex iſto ſenario, ὁ μακρὸς αἰὼν μεταβολὰς πολλὰς φέρει. *Steph.*

t Scribe οἱ δυνατοὶ οἱ ἐκ τοῦ συνεδρίου. *Steph.*

u Ἐνθάδε] Poſſis etiam legere ἐνθένδε. *Sylb.*

x Συναινεῖν] Συννοεῖν *Vat.*

y Καὶ κἂν ἀδικῶν φαίνηται, δίκης *Vat.*

z Αὐτὸν δὲ δὴ τὸν δῆμον *Vat.* δὴ deeſt vulgatis.

a Καὶ

μενος τοῖς κρατίστοις πολεμῇ· καὶ γὰρ ἐν ὄχλῳ φιλεῖ γίνεσθαι ἡ τυραννίς· φυλάξει τε καὶ οὐδὲν ἐάσει παρανομεῖν ὁ διαφέρων φρονήσει ἀνὴρ, δικτάτωρ ὑφ' ὑμῶν αἱρεθεὶς, ὃς αὐτοκράτορι καὶ ἀνυπευθύνῳ χρώμενος ἐξουσίᾳ, τό τε νοσοῦν ἐξελεῖ τῆς πόλεως μέρος, καὶ τὸ μήπω διεφθαρμένον οὐκ ἐάσει κακωθῆναι, [a] ἔθη τε καὶ νόμιμα καὶ ζηλώματα βίων τὰ κράτιστα μεθαρμοσάμενος, ἀρχάς τ' ἀποδείξας, ἃς ἂν ἡγῆται σωφρονέστατα τῶν κοινῶν [b] ἐπιτροπεύσειν· καὶ ταῦτα ἐντὸς ἓξ μηνῶν διοικησάμενος, ἰδιώτης αὖθις ἔσται, τὸ τιμᾶσθαι μόνον ἐκ τούτων λαβὼν, ἄλλο δ' οὐθέν. ταῦτ' οὖν ἐνθυμηθέντες, καὶ τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας τοῦτο ἡγησάμενοι κράτιστον εἶναι, μηθενὸς ἀπελαύνετε τὸν δῆμον, ἀλλ' ὥσπερ ἀρχὰς [c] ἀποδεικνύναι τὰς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν [d] ἡγησομένας τῆς πόλεως, καὶ νόμους τοὺς μὲν ἐπικυροῦν, τοὺς δ' ἀναι-

hominibus ducta viros optimos infestet, (nam in vulgo tyrannis *Per. Iul.* nasci solet) cauebit *hoc*, et illam iniuriae faciendae licentiam 4225. comprimet vir aliquis prudentia insignis, dictator a vobis dictus, *Ante Chr.* 489. qui, pro sua potestate libera et nullis rationibus reddendis ob- *Olymp.* noxia, et vitiosam partem ex ciuitate tollet, et eam, quae non- 72 3/4. dum fuerit corrupta, non patietur vitiari, *et correctis moribus *Cat.* et vitae legibus, erectisque magistratibus, a quibus prudentissi- *V.C.* 263. me rempublicam administrari posse duxerit: et his rebus intra *Var.* semestre tempus administratis ad vitam priuatam redibit, ex 265. his nihil aliud, quam solum honorem, lucratus. Haec igitur cogitantes, et hanc reipublicae formam optimam existimantes, a re nulla arceatis plebem: sed sicut magistratus annuos creat, qui reipublicae praesint, legumque tum sanciendarum, tum abro-

a Καὶ νόμιμα καὶ ζηλώματα βίων *Vat.* quo fere modo *Lapus:* nam vertit: *consuetudinesque et legitima ac praeclara vitae instituta congrue disponens, magistratusque designans.* vocabula καὶ ζηλώματα desunt vulgatis.

* Eius prauis vitae moribus correctis, idque legitimorum ac optimorum institutorum ope, creatisque magistratibus etc. *Port.*

b Ἐπιτροπεύειν] Ἐπιτροπεύσειν *Vat.* quod maluit et *Sylb.*

c Ἀποδείκνυται] Ex sequentibus ἀποδεικνύναι legendum: nam omnes isti infiniti modi ab illo μεταδεδώκατε reguntur. *Port.*

d Ἡγησαμένας *Vat.*

ρεῖν, καὶ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης διαγιγνώσκειν, ἃ μέγιστα καὶ κυριώτατά ἐστι τῶν ἐν τῇ πόλει διαπραττομένων, μεταδεδώκατε αὐτῷ, καὶ οὐθενὸς τούτων αὐτοκράτορα πεποιήκατε τὴν βουλήν· οὕτω καὶ τῶν δικαστηρίων μεταδίδοτε, καὶ μάλιστα ὑπὲρ ὧν ἄν τις αἰτίαν ἔχῃ τὴν πόλιν ἀδικεῖν, στάσιν εἰσάγων, ἢ τυραννίδα σκευαζόμενος, ἢ περὶ προδοσίας τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἢ [e] τοιοῦτόν τι κακὸν ἐπιχειρῶν πράττειν. ὅσῳ γὰρ ἂν φοβερώτερον κατασκευάσητε τὸ παραβαίνειν τοὺς νόμους, καὶ τὰ ἔθη κινεῖν, τοῖς ὑβρισταῖς καὶ πλεονέκταις, πολλοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ φύλακας αὐτῶν ἀποδείξαντες, τοσούτῳ κρεῖττον ὑμῖν ἕξει τὰ κοινά.„

LVII. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις εἰπὼν, ἐπαύσατο. τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μετ' αὐτὸν ἀνιστάμενοι, πλὴν ὀλίγων, οἱ λοιποὶ ταύτῃ προσέθεντο τῇ γνώμῃ. καὶ ἐπειδὴ τὸ προβούλευμα ἔδει γράφεσθαι, λόγον αἰτησάμενος ὁ Μάρκιος εἶπεν· „Οἷος μὲν, ὦ βουλὴ, πρὸς τὰ κοινὰ ἐγὼ γέγονα, καὶ ὡς διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς εὔνοιαν εἰς

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

abrogandarum, et pacis bellique decernendi, (quae maxima et praecipua sunt omnium rerum, quae in republica geruntur) potestatem ei tradidistis, et nihil horum penes senatum solum esse voluistis; ita etiam ad indicia eam admittatis, praecipue vero in caussis, quae ad rempublicam pertinent, quum quis eius violatae accusatur, quod seditionis auctor sit, aut tyrannidem affectet, aut de proditione cum hostibus agat, aut huiusmodi aliquod scelus patrare conetur. Quanto enim maiorem terrorem proposueritis legum violatoribus et morum corruptoribus, superbis et auaris hominibus multos oculos et custodes adhibentes, tanto melius respublica vestra se habebit.„

Haec et his similia loquutus, finem dicendi fecit. Senatores vero reliqui, qui post eum surrexerunt, omnes, paucis quibusdam exceptis, in hanc sententiam iuerunt. Et quum iam senatusconsultum esset scribendum, Marcius, petita dicendi copia, in hunc modum est loquutus: „Quomodo, Patres conscripti, me in hac republica gesserim, et quomodo propter meam erga

e Τοιοῦτόν τι ἄλλο κακὸν *Vat.* ἄλλο vulgatis deest.

f Καὶ

τοῦτον τὸν κίνδυνον ἐλήλυθα, καὶ ὅτι παρὰ γνώμην ἀπήντηταί μοι τὰ παρ' ὑμῶν, ἅπαντες ἴστε, καὶ ἔτι μᾶλλον εἴσεσθε, ὅταν τὰ κατ' ἐμὲ σχῇ τέλος. ἐπεὶ δὲ ἡ Οὐαλερίου γνώμη νικᾷ, [f] καὶ συνενέγκῃ μὲν ταῦτα ὑμῖν, καὶ γενοίμην ἐγὼ κακὸς εἰκαστὴς τῶν ἐσομένων. [g] ἵνα δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ τὸ προβούλευμα γράφοντες εἰδῆτε, ἐφ' οἷς παραδιδόναι με τῷ δήμῳ μέλλετε, κἀγὼ μὴ ἀγνοῶ, περὶ τίνος ἀγωνιοῦμαι, κελεύσατε δὴ τοὺς δημάρχους εἰπεῖν ἐναντίον ὑμῶν, τί τὸ ἀδίκημά ἐστιν, [h] ἐφ' οὗ μέλλουσί μου κατηγορεῖν, καὶ τὸ ποταπὸν ὄνομα ἐπιγράψουσι τῇ δίκῃ.„

Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε, δοκῶν ἐπὶ τοῖς λόγοις, LVIII. οἷς εἶπεν ἐν τῇ βουλῇ, τὴν δίκην ὑφέξειν· καὶ βουλόμενος ὁμολογῆσαι τοὺς δημάρχους, ὅτι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας μέλλουσιν αὐτοῦ κατηγορεῖν. οἱ δὲ δήμαρχοι, βουλευσάμενοι κατὰ σφᾶς, τυραννίδι ἐπιβουλεύειν αὐτὸν [i] ᾐτιά-

erga vos beneuolentiam in hoc diſcrimen ſim adductus, et quo- *Per. Iul.*
modo praeter omnem ſpem meam veſter fauor mihi deſit, 4225.
omnes ſcitis, et multo melius ſcietis, vbi meum negotium ad *Ante*
exitum perductum fuerit. Sed quando ſententia Valerii vincit, *Chr.* 489.
vtinam haec vobis conducat, et malus ego ſim futurorum con- *Olymp.*
iector. Sed vt et vos, qui ſenatuſconſultum ſcribitis, ſciatis, 72 ¾.
quibus de cauſſis plebi ſitis me dedituri, et ego minime igno- *Cat.*
rem, qua de re in iudicio ſim certaturus, iubete tribunos coram *V.C.* 263.
vobis dicere, quodnam ſit illud crimen, cuius me ſunt accuſa- *Var.*
turi, et quonam nomine dicam mihi ſint ſcripturi.„ 265.

Atque ille quidem haec dixit, quia exiſtimabat, ſe verborum in ſenatu factorum cauſſam dicturum; et quia volebat tribunos profiteri, Marcium hac de cauſſa a ſe accuſatum iri. At tribuni, communicato inter ſe conſilio, crimen affectatae tyrannidis

f Καὶ delendum atque συνενέγκαι (vt in *Cod. Vat.*) legendum putat *Sylb.*

g Ἵνα τε ὑμεῖς] Ἵνα δὲ ὑμεῖς τε οἱ τὸ πρ. *Gelen.* Rectius et concinnius in *Cod. Vat.* ἵνα δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ τὸ πρ.

h Ἐφ' ᾧ malint *Sylb.* et *Port.*

i Ita cum *Lapo* et *Camerario.* ᾐτήσατο perperam in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

k Ἀλλ'

σαντο, καὶ πρὸς ταύτην ἐκέλευον τὴν αἰτίαν ἥκειν ἀπολογησόμενον· οὐ βουλόμενοι τὸ ἔγκλημα εἰς μίαν αἰτίαν κατακλεῖσαι, καὶ ταύτην οὔτ' ἰσχυρὰν, οὔτε τῇ βουλῇ κεχαρισμένην, ἀλλ' ἑαυτοῖς τε πράττοντες ἐξουσίαν, ὅσα βούλονται, ἐγκαλεῖν, καὶ βοήθειαν ἀφαιρήσεσθαι τοῦ Μαρκίου τὴν ἐκ τῶν συνέδρων οἰόμενοι. καὶ ὁ Μάρκιος εἶπεν· „[k] Ἀλλ' εἴ τοι ἐπὶ ταύτῃ γε κριθήσομαι τῇ διαβολῇ, δίδωμι ἐμαυτὸν ἐπίδικον τοῖς δημόταις, καὶ μηδὲν ἔστω τὸ κωλῦον γράφεσθαι τὸ προβούλευμα." ἐγένετο δὲ τοῖς πλείστοις τῶν συνέδρων ἀσμένοις ἐπὶ τούτῳ γενέσθαι τῷ ἐγκλήματι τὴν δίκην, κατ' ἀμφότερα, καὶ ὅτι οὐκ ἔσται τὸ λέγειν, ἃ φρονεῖ τις, ἐν τοῖς συνέδροις ὑπαίτιον, καὶ ὅτι ῥᾳδίως ἀπολύσεται τὴν διαβολὴν ὁ ἀνὴρ, βίον ἐζηλωκὼς σώφρονα καὶ ἀνεπίληπτον. γράφεται τὸ προβούλευμα μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τῆς δίκης, καὶ χρόνος εἰς παρασκευὴν τῆς ἀπολογίας ὁρίζεται τῷ ἀνδρὶ μέχρι τῆς τρίτης ἀγορᾶς· αἱ δ' ἀγοραὶ Ῥωμαίοις ἐγίνοντο, ὡς καὶ μέχρι τῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

nidis ei obiecerunt, iusseruntque eum ad caussam de hac re dicendam venire: quia nolebant crimen illud in vna caussa, eaque non valida, nec senatui grata, concludere, sed sibi reseruabant potestatem arbitratu suo illum accusandi, et se omne auxilium ac patrocinium senatus Marcio *ita* erepturos putabant. Tunc Marcius: „Si (inquit) mihi ad istud crimen est respondendum, permitto me populi iudicio, et nihil sit impedimento, quo minus senatusconsultum scribatur.„ Maximae autem senatorum parti gratum fuit, quod is huius criminis nomine reus esset agendus, idque duabus de caussis: tum quod, si quis in senatu posthac suam sententiam libere diceret, hoc nullis accusationibus *ac reprehensionibus* obnoxium esset futurum; tum etiam quod virum, perpetuo vitae modestae et integrae studiosum, facile crimen obiectum diluere posse sperabant. Post haec igitur factum est senatusconsultum de hoc iudicio, et homini ad parandam defensionem tempus in trinundinum praestitutum est: nundinae autem apud Romanos *tunc* nono quoque die fiebant,

k Ἀλλ' ἤτοι εἰ *Vat.*

καθ' ἡμᾶς χρόνων, [l] δι' ἡμέρας ἐννάτης. ἐν δὲ ταύταις συνιόντες ἐκ τῶν ἀγρῶν οἱ δημοτικοὶ εἰς τὴν πόλιν, τάς τ' ἀμείψεις ἐποιοῦντο τῶν ὠνίων, καὶ τὰς δίκας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον, τά τε κοινὰ, ὅσων ἦσαν κύριοι κατὰ τοὺς νόμους, καὶ ὅσα ἡ βουλὴ ἐπιτρέψειεν αὐτοῖς, ψῆφον ἀναλαμβάνοντες ἐπεκύρουν· τὰς δὲ μεταξὺ τῶν ἀγορῶν [m] ἑπτὰ ἡμέρας, αὐτουργοί τ' ὄντες οἱ πολλοὶ καὶ πένητες, ἐν τοῖς ἀγροῖς διέτριβον. ἐπειδὴ δὲ τὸ προβούλευμα ἔλαβον οἱ δήμαρχοι, προελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, συνεκάλεσαν εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, καὶ πολλὰ ἐγκώμια τῆς βουλῆς διελθόντες, καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς ἀναγνόντες, προεῖπον ἡμέραν, ἐν ᾗ τὴν δίκην ἔμελλον ἐπιτελεῖν· εἰς ἣν ἅπαντας ἠξίουν ἥκειν τοὺς πολίτας, ὡς ὑπὲρ τῶν μεγίστων διαγνωσομένους.

bant, vt et ad hanc vſque noſtram aetatem fiunt. Iis nundinis *Per. Iul.*
plebeii ex agris in vrbem conueniebant, et rerum venalium 4225.
permutationes faciebant, et iure inter ſe diſceptabant, et res *Ante Chr.* 489.
publicas, quarumcunque ius ex legibus penes eos erat, quas- *Olymp.*
cunque ſenatus ipſis permittebat, ſuis ſuffragiis ratas faciebant. 72 ¾.
Septem vero dies, qui inter nundinas intercedebant, quum ple- *Cat.*
rique eorum ſuis manibus opus facerent et pauperes eſſent, in *V. C.* 263.
agris tranſigebant. Vbi vero tribuni ſenatuſconſultum accepe- *Var.*
runt, progreſſi in comitium, populum ad concionem conuoca- 265.
runt: et valde laudato ſenatu, lectoque eius decreto, diem Marcio dixerunt, qua die finem huic iudicio impoſituri erant, omneſque ciues rogarunt, vt ad eam diem adeſſent, quod de rebus maximis eſſent cognituri.

Quae

l Δι' ἡμέρας ἐννάτας minus recte in *Ed. Steph.* vt et mox ἐκ τῶν ἀγορῶν.

m Putauit *Dionyſius*, (ſi quidem ita ſcripſerit) nundinas ita dictas a Romanis fuiſſe, vt apud Graecos Olympias appellatur πενταετηρὶς, et febris quaedam, tertiana. ſic fuerint ab exactis nundinis ad proximas nundinas ſeptem dies. At octo aiunt Latini ſcriptores, quibus potius habenda fides: vt neceſſe ſit hoc loco eſſe vel τοῦ ξυγγραφέως peccatum, quod equidem non puto; vel τοῦ γραφέως, qui ζ' poſuerit pro η'. i. e. ἑπτὰ pro ὀκτώ. *Caſ.*

n Γένοιτο

LIX. Ὡς δὲ διεβοήθη ταῦτα, πολλὴ σπουδὴ καὶ παράταξις ἐγίνετο τῶν τε δημοτικῶν καὶ τῶν πατρικίων· τῶν μὲν, ὡς τιμωρησομένων τὸν αὐθαδέστατον· τῶν δὲ, ἵνα μὴ [n] γένηται ὑποχείριος τοῖς ἐχθροῖς, [o] ὡς ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας ἀγωνιζόμενος. ἐδόκει δὲ πᾶσα κινδυνεύεσθαι ἡ τοῦ βίου καὶ τῆς ἐλευθερίας δικαίωσις ἐν τῷ τότε ἀγῶνι ἀμφοτέροις. ἐπιστάσης δὲ τῆς τρίτης ἀγορᾶς, ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀγρῶν ὄχλος, ὅσος οὔπω πρότερον, συνεληλυθὼς εἰς τὴν πόλιν, ἕωθεν ἔτι κατεῖχε τὴν ἀγοράν. οἱ δὲ δήμαρχοι συνεκάλουν τὸ πλῆθος ἐπὶ τὴν φυλέτιν ἐκκλησίαν, χωρία τῆς ἀγορᾶς περισχοινίσαντες, [p] ἐν οἷς ἔμελλον αἱ φυλαὶ στήσεσθαι [q] καθ' αὑτάς. καὶ τότε πρῶτον ἐγένετο Ῥωμαίοις ἐκκλησία [r] κατ' ἄνδρα ψηφηφόρος, ἡ φυλετική· πολλὰ δ' ἐναντιουμένων τῶν πατρικίων, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, καὶ τὴν λοχῖτιν ἀξιούντων συνάγειν ἐκκλησίαν, ὥσπερ αὐτοῖς πάτριον ἦν. ἐν γὰρ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Quae vbi diuulgata sunt, ingenti studio et concertatione plebeii et patricii ad hoc certamen ferebantur: illi quidem, vt hominem arrogantissimum vlciscerentur, isti vero, ne status optimatum propugnator in inimicorum potestatem veniret. Vtrique autem omne salutis et libertatis ius in illius iudicii euentu positum existimabant. Quum autem dies trinundini instaret, turba ex agris, quanta nunquam ante, in vrbem confluxit, et summo mane forum occupauit. Tribuni vero plebem ad tributa comitia vocarunt; et comitii loca funibus vndique clauserunt, in quibus singulae tribus distinctae, et aliae ab aliis separatae erant futurae. Et tunc primum populus Romanus tributis comitiis de hoc viro suffragia tulit, multum reclamantibus patriciis, et impedire volentibus, ne hoc fieret, atque centuriata comitia more patrio habenda censentibus. Ante enim, quoties

n Γένοιτο *Vat.*

o Pro ὡς non male reposueris articulum ὁ. *Sylb.*

p Male ἐφ' αἷς in *Ed. Steph.*

q Κατ' αὐτὰς] Rectius καθ' αὑτὰς, *vnaquaeque seorsim. Sylb.*

r Κατ' ἀνδρὸς] Κατ' ἄνδρα, vel κατ' ἄνδρας, *viritim*, legunt *Lapus* et *Gelen.* Κατ' ἀνδρὸς πατρικίου malit *Sylb.* Nihil mutandum censet *Portus:* quod ex vtraque lectione commodus sensus elici potest.

s Ψῆφον

τοῖς πρότερον χρόνοις, ὅτε μέλλοι [s] ψῆφον ἐξενεγκεῖν ὁ δῆμος, ὑπὲρ ὁτουδήτινος, ὧν [t] ἐπιτρέψειεν ἡ βουλὴ, ἐκάλουν μὲν οἱ ὕπατοι τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ἱερὰ πρότερον ἐπιτελέσαντες, ἃ νόμος αὐτοῖς [u] ἐστι, καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔτι γίνεται. συνῄει δὲ τὸ πλῆθος εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἄρειον πεδίον, ὑπό τε λοχαγοῖς καὶ [x] σημείοις τεταγμένον, ὥσπερ ἐν πολέμῳ. ἐπέφερον δὲ τὴν ψῆφον οὐχ ἅπαντες ἀναλαβόντες, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἰδίους ἕκαστοι λόχους, ὁπότε κληθεῖεν ὑπὸ τῶν ὑπάτων. ὄντων δὲ τῶν συμπάντων τριῶν καὶ ἐννενήκοντα καὶ ἑκατὸν λόχων, καὶ τούτων εἰς ἓξ διῃρημένων συμμορίας, πρώτη μὲν ἐκαλεῖτο συμμορία, καὶ τὴν ψῆφον ἐπέφερεν ἡ τῶν ἐχόντων τὸ μέγιστον τίμημα τῆς οὐσίας, καὶ τὴν πρώτην λαμβανόντων τάξιν ἐν πολέμοις· ἐν οἷς ἦσαν ἱππέων μὲν ὀκτωκαίδεκα λόχοι, πεζῶν δ' ὀγδοήκοντα. δευτέρα δ' ἐψηφοφόρει συμμορία τῶν ὑποδεεστέρων τοῖς βίοις, καὶ τὴν ὑποβεβηκυῖαν τάξιν ἐν ταῖς μάχαις

quoties populus ſuffragia erat laturus de quauis re ex ſenatuſ- *Per. Iul.* conſulto ipſi permiſſa, per coſſ. ad centuriata comitia vocaba- 4225. tur, ſolennibus quibuſdam ſacris ante patrio more peractis, *Ante Chr.* 489. quorum nonnulla etiam noſtra aetate fiunt. Conueniebat au- *Olymp.* tem tota multitudo in campum Martium, qui eſt ante vrbem, 72 ¾. ſub centurionibus et ſignis non ſecus ac in bello inſtructa. *V.C. Cat.* Suffragia vero ferebant non omnes ſimul, ſed ſinguli in ſuis 263. centuriis, quando a conſulibus vocabantur. Quum autem vni- *Var.* verſae centuriae eſſent centum et nonaginta tres, et hae in ſex 265. claſſes eſſent diuiſae, prima ad ſuffragia *ante caeteras* vocabatur; atque haec conſtabat ex iis, quorum cenſus erat maximus, et qui primum in bellis locum obtinebant: in qua cenſebantur equitum centuriae XVIII. peditum LXXX. Secunda claſſis, quae ſuffragia ferebat, conſtabat ex hominibus, quorum cenſus erat minor, et qui in acie ſecundum locum

s Ψῆφον ἐπιφέρειν δῆμος *Vat.*
t Ἐπιτρέψει *Vat.*
u Vel ἔστη accipiendum pro compoſito κατέστη, vel ἐστὶ legendum. *Sylb.* Ἐστὶ in *Cod. Vat.*
x Alibi σημαίαις.

y Rectius

[y] [μαχομένων,] καὶ ὁπλισμὸν οὐ τὸν αὐτὸν ἐχόντων τοῖς προτοστάταις, ἀλλ᾽ ἐλάττονα· τοῦτο δὲ τὸ πλῆθος εἰς εἴκοσι λόχους συντεταγμένον ἦν· προσέκειντο δ᾽ αὐτοῖς [z] δύο λόχοι τεκτόνων καὶ χαλκοτύπων, καὶ ὅσοι ἄλλοι πολεμικῶν ἔργων ἦσαν χειροτέχναι. οἱ δ᾽ ἐν τῇ τρίτῃ συμμορίᾳ καλούμενοι, λόχους μὲν ἐξεπλήρουν εἴκοσι, τίμημα δ᾽ εἶχον ἔλαττον τῶν δευτέρων, καὶ τάξιν τὴν ἐπ᾽ ἐκείνοις [ἐλάττονα,] καὶ ὅπλα [a] οὐχ ὅμοια τοῖς πρὸ αὐτῶν ἔφερον. οἱ δὲ μετὰ τούτους καλούμενοι, τίμημά τ᾽ οὐσίας ἔλαττον εἶχον, καὶ τάξιν ἐν πολέμῳ τὴν ἀσφαλεστέραν ἐλάμβανον, καὶ ὁπλισμὸν εὐσταλέστερον εἶχον· διῄρηντο δ᾽ εἰς εἴκοσι καὶ οὗτοι λόχους· συνετάττοντο δὲ καὶ τούτοις δύο λόχοι βυκανιστῶν καὶ σαλπιγκτῶν. πέμπτη δ᾽ ἐκαλεῖτο συμμορία τῶν ὀλίγου πάνυ τετιμημένων ἀργυρίου· ὅπλα δ᾽ ἦν αὐτῶν σαυνία καὶ σφενδό-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

locum obtinebant, nec eandem armaturam cum prima claſſe habebant, ſed leuiorem: haec autem multitudo in centurias xx diſtributa erat; quibus additae duae fabrorum lignariorum, et aerariorum centuriae, et alii, quotquot bellicarum machinarum erant opifices. Tertia vero claſſis, quae tertio loco vocabatur, conſtabat ex centuriis xx. ſed cenſu erat minor, quam ſecunda, et proximum ab ea locum in acie tenebat, nec eadem arma ferebat, quae praecedens claſſis. Qui vero *quarti* deinceps vocabantur, vt cenſum minorem habebant, ita in bello tutiorem locum obtinebant, et armaturam expeditiorem habebant: hi quoque in centurias xx. diuiſi erant; illiſque duae cornicinum tubicinumque centuriae addebantur. Quinta claſſis erat eorum, qui cenſum minimum habebant; et eorum arma erant tela, quae iaculabantur, et ſundae: hi locum certum in

y Rectius forſan τασσομένων ad vitandam tautologiam: vel pro καὶ τὴν legendum καὶ κατὰ τὴν, niſi ellipſin eſſe dicas praepoſitionis κατά. *Sylb.* et *Port.*

z Δυο φυλαὶ] Imo δύο λόχοι dicendum, vt ex ſuperioribus *Dionyſii* verbis conſtat; vel vox φυλὴ catachreſtice ponitur pro λόχοι. *Port.*

a Οὐχ οἷα] Οὐκ ἴσα *Vat.* Οὐχ ὅμοια τοῖς πρὸ αὐτῶν, vel οὐχ οἷα οἱ πρὸ αὐτῶν legi placuit *Sylburgio.*

b Ἐσχα-

ναι· οὗτοι τάξιν οὐκ εἶχον ἐν φάλαγγι, ἀλλὰ ψιλοὶ καὶ κοῦφοι συνεστρατεύοντο τοῖς ὁπλίταις, εἰς τριάκοντα λόχους διῃρημένοι. οἱ δ' ἀπορώτατοι τῶν πολιτῶν, οὐκ ἐλάττους τῶν ἄλλων ἁπάντων ὄντες, [b] ἔσχατοι τὴν ψῆφον ἀνελάμβανον, ἕνα μόνον ἔχοντες λόχον· οὗτοι [c] στρατειῶν τ' ἦσαν ἐλεύθεροι τῶν ἐκ καταλόγου, καὶ εἰσφορῶν τῶν κατὰ τιμήματα γινομένων ἀτελεῖς, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα ἐν ταῖς ψηφοφορίαις ἀτιμότατοι. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ [d] τῶν πρώτων λόχων, οὓς οἵ τε ἱππεῖς ἐξεπλήρουν, καὶ τῶν πεζῶν οἱ τὴν πρώτην τάξιν [e] ἐν τῷ πολέμῳ λαμβάνοντες, τὸ αὐτὸ φρονήσαιεν [f] ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα λόχοι, τέλος εἶχεν ἡ ψηφοφορία, καὶ οὐκέτι

in acie non habebant, ſed leuiter armati et expediti, vna cum militibus grauis armaturae militabant, in centurias XXX diuiſi. Pauperrimi vero ciues, qui non erant caeteris omnibus numero inferiores, vltimum habebant ſuffragium, in vnam omnes reiecti centuriam. Hi immunes erant militiae et delectuum militarium, et tributorum, quae ex cenſu pendebantur, et ob vtramque iſtam cauſſam in ſuffragiis ferendis minima erat eorum auctoritas. Si igitur primae claſſis centuriae XCVIII. quae conſtabant ex equitibus, et peditibus primum locum in acie obtinentibus, conſenſiſſent, finis imponebatur ſuffragiis, nec centuriae

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *V.C. Cat.* 263. *Var.* 265.

b Ἔσχατον *Vat.*

c Οὗτοι στρατιῶται ἦσαν ἐλεύθεροι τοῖς ἐκ καταλόγου] Συνταττομένοις aut aliud huiuſmodi poſt τοῖς ἐκ καταλόγου addendum, vel legendum στρατείας τε ἦσαν ἐλεύθεροι τῆς ἐκ καταλόγου, *liberi erant ab expeditionibus, quae ex delectu fiebant,* i. e. non cogebantur dare nomina in conſcriptione militum, ſed pro arbitrio vel militabant, vel domi remanebant. De his ipſis ſupra p. 213. v. 43. quo pertinent etiam quae ab Appio repetuntur p. 318. v. 6. *Sylb.* Simili fere modo *Portus:* οὗτοι στρατειῶν ἦσαν ἐλεύθεροι τῶν ἐκ καταλόγου.

d Τῶν πρώτων λόχων dicit pro τῆς πρώτης συμμορίας, *primae claſſis,* vt paullo ante v. 18. *Sylb.*

e Ἐν τοῖς πολέμοις *Vat.*

f Ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα reperitur etiam v. 6. ſed verior ſcriptura eſt ὀκτὼ καὶ ἐννενήκοντα, vt ſequitur v. 16. et colligitur ex p. 447. v. 22. vbi primae claſſi tribuit octuaginta centurias peditum et octodecim equitum, (vt ſupra quoque p. 213. v. 38.) quae ſumma eſt centuriarum 98. quare *Lapus* etiam

τοῖς λοιποῖς [g] ἓξ καὶ ἐννενήκοντα λόχοις ἀνεδίδοτο ἡ ψῆφος· εἰ δὲ [h] μὴ τοῦτο γένοιτο, ἡ δευτέρα συμμορία τῶν δύο καὶ εἴκοσι λόχων ἐκαλεῖτο, καὶ [i] ἡ τρίτη· καὶ τοῦτο συνέβαινεν, ἕως οὗ τὸ αὐτὸ φρονήσωσιν ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα λόχοι. καὶ τὰ μὲν πολλὰ τῶν ἀγωνισμάτων ἐπὶ τῶν πρώτων κλήσεων τέλος ἐλάμβανεν, ὡς μηδὲν ἔτι δεῖν τῶν ἐσχάτων. σπανίως δέ που πρᾶγμα οὕτως ἐνδοιαζόμενον ἐνέπιπτεν, ὥστε μέχρι τῆς ἐσχάτης ψήφου τῆς τῶν ἀπορωτάτων προελθεῖν· καὶ ἦν ὥσπερ πέρας τοῦτο σχισθέντων τῶν προτέρων δύο καὶ ἐννενήκοντα καὶ ἑκατὸν λόχων, τὴν τελευταίαν ψῆφον ἐπενεχθεῖσαν ἐκείναις, αἰτίαν γενέσθαι τῆς ἐπὶ θάτερα ῥοπῆς. οἱ μὲν οὖν συναγωνιζόμενοι Μαρκίῳ, ταύτην ἠξίουν καλεῖν τὴν ἀπὸ τῶν τιμημάτων ἐκκλησίαν, ὑπολαμβάνοντες τάχα μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης κλήσεως ὑπὸ τῶν ὀκτὼ καὶ ἐννενήκοντα λόχων ἀπολυθήσεσθαι τὸν ἄνδρα· εἰ δὲ μή γε,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

turiae reliquae XCV. ad suffragia vocabantur; quod nisi fieret, secunda classis, quae constabat ex centuriis XXII. vocabatur, et tertia deinceps, donec consentirent centuriae XCVII. et saepe iudicia primae classis suffragiis absoluebantur, ita vt vltimis non esset amplius opus. Raro autem res tantae ambiguitatis occurrebat, vt vsque ad vltimae inopum centuriae suffragia veniretur; atque hoc erat tanquam finis, diuisis bifariam primis centum et nonaginta duabus centuriis: haec enim, postremo loco latis suffragiis, ad vtram partem accessisset, suo momento efficiebat, vt altera earum praeponderaret. Marcii igitur propugnatores poscebant haec *centuriata* comitia, quae ex censu fiebant; sperantes fore, vt fortasse a primae classis nonaginta et octo centuriis, sin minus, a secunda saltem, aut

tertia

etiam vertit *octo et nonaginta ordines. Sylb.*

g Pro ἓξ καὶ ἐννενήκοντα interpretes rectius legunt πέντε καὶ ἐννενήκοντα. cum enim secunda classis constet centuriis 22, tertia 20, quarta rursum 22, quinta 30, et sexta 1, non potest maior ex his numeris elici summa, quam 95. qua de re vide *Annott.* ad p. 215. *Sylb.*

h Μετὰ τοῦτο in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

i Articulum ἡ non agnoscit *Vat.*

k Malim

ὑπὸ τῆς δευτέρας, ἢ τρίτης. οἱ δὲ δήμαρχοι ταῦτα ὑφορώμενοι, καὶ αὐτοὶ τὴν φυλετικὴν ἐκκλησίαν ᾤοντο δεῖν συνάγειν, καὶ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνην ποιῆσαι κυρίαν· ἵνα μήτε οἱ πένητες τῶν πλουσίων μειονεκτῶσι, μήτε οἱ [k] φυλετικοὶ τῶν ὁπλιτῶν ἀτιμοτέραν ἔχωσι χώραν, μήτε ἀπερριμμένον εἰς τὰς ἐσχάτας κλήσεις τὸ δημοτικὸν πλῆθος ἀποκλείηται τῶν ἴσων ψήφων· ἰσόψηφοι δὲ καὶ ὁμότιμοι πάντες ἀλλήλοις γενόμενοι, μιᾷ κλήσει τὴν ψῆφον ἐπενέγκωσι κατὰ φυλάς. καὶ ἐδόκουν δικαιότερα αὐτοὶ τῶν ἑτέρων ἀξιοῦν· δημοτικὸν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλ' οὐκ ὀλιγαρχικὸν εἶναι τὸ τοῦ δήμου δικαστήριον, καὶ τὴν περὶ τῶν ἀδικούντων τὸ κοινὸν διάγνωσιν ἁπάντων εἶναι κοινήν.

Συγχωρηθέντος δ' αὐτοῖς καὶ τούτου μόγις ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἐπειδὴ τὴν δίκην ἐχρῆν λέγεσθαι, πρῶτος ἀνέβη Μινύκιος, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, καὶ ἔλεξεν, οὓς ἐπέστειλεν αὐτῷ λόγους ἡ βουλή· πρῶτον μὲν ἁπάσας τὰς εὐεργεσίας ὑπομιμνήσκων, ὅσας ἦν εἰληφὼς ὁ δῆ- LX.

tertia absolueretur. At tribuni hoc suspicati, et ipsi tributa comitia habenda esse putarunt, et id iudicium illis committendum, vt neque pauperes deteriore essent conditione, quam diuites, neque tribules minus honoratum locum, quam milites grauiter armati, haberent; neque plebs in vltimas reiecta classes a suffragiorum aequalitate excluderetur; sed aequo et suffragiorum et honorum iure omnes inter se fruerentur, et pariter vocati suffragia tributim ferrent. Et ipsorum postulata videbantur aequiora esse, quam aliorum, quod censerent, populi iudicium potius penes plebem, quam penes paucorum dominatum, esse debere, atque laesae reipublicae crimen aeque ad omnium cognitionem pertinere.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *V.C. Cat.* 263. *Var.* 265.

Quum autem haec quoque res illis aegre a patriciis fuisset concessa, quum iam caussa esset dicenda, Minucius, alter consul, *suggestum* primus adscendit, et senatus mandata exposuit, exorsus a commemoratione beneficiorum, quaecunque plebs a patriciis

k Malim ψιλοὶ, cum ad sequens ὁπλιτῶν magis quadret. *Sylb.*

 l Σφίσι

μος παρὰ τῶν πατρικίων· ἔπειτα ἀξιῶν ἀντὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων μίαν ἀποδοθῆναι παρὰ τοῦ δήμου δεομένοις σφίσιν ἀναγκαίαν χρείαν, ἐπὶ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ἀγαθῷ. πρὸς δὲ τούτοις, ἐπαινῶν μὲν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην, καὶ ὅσης εὐδαιμονίας ἑκάτερον τούτων αἴτιόν ἐστι ταῖς πόλεσιν ἐπιλεγόμενος· κατηγορῶν δὲ διχοστασίας καὶ πολέμων ἐμφυλίων, ἐξ ὧν πόλεις αὐτάνδρους ἀπέφαινεν ἀνῃρῆσθαι, καὶ ἔθνη ὅλα διολωλέναι. παρακαλῶν δὲ μὴ τὰ χείρω αἱρεῖσθαι πρὸ τῶν κρειττόνων ὀργῇ ἐπιτρέψαντας, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ σώφρονος τὰ μέλλοντα ὁρᾶν, μηδὲ τοῖς κακίστοις τῶν πολιτῶν χρῆσθαι συμβούλοις περὶ τῶν μεγίστων βουλευομένους, ἀλλὰ τοῖς κρατίστοις [l] σφίσιν εἶναι δοκοῦσιν, ὑφ' ὧν ᾔδεσαν [m] ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους πολλὰ ὠφελημένην τὴν πατρίδα, οἷς οὐκ ἂν δικαιώσωσιν, ὡς μεταβεβλημένοις τὴν φύσιν, ἀπιστεῖν. ἓν δὲ κεφάλαιον ἦν ἁπάντων τῶν λόγων, μηδεμίαν αὐτοὺς ἐπενεγκεῖν κατὰ

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

triciis acceperat: deinde, pro tot et adeo praeclaris facinoribus, hanc vnam gratiam ſibi rogantibus neceſſariam a plebe in totius reipublicae commodum rependi poſtulauit: praeterea concordiam et pacem laudauit, et quantam felicitatem hoc vtrumque ciuitatibus afferat, pluribus demonſtrauit: et inuectus eſt in diſcordiam et bella ciuilia, quibus *multas* ciuitates vna cum ſuis populis exciſas, et gentes integras internecione deletas dicebat: et *plebeios* orauit, ne irae indulgentes deteriora melioribus anteponerent, ſed maturo conſilio ſapienter res futuras prouiderent; neue conſultantes de rebus maximi momenti nequiſſimos quoſque ciues in conſilium adhiberent, ſed eos, quos iudicarent viros eſſe optimos, et quos ſcirent pacis bellique temporibus patriae valde profuiſſe, de quorum fide dubitare non poſſent, quaſi iam naturam *et animum* mutaſſent. Summa autem orationis totius illa fuit, ne vlla ſuffragia contra Marcium ferrent,

l Σφίσι δοκοῦσιν] σφίσιν εἶναι δοκοῦσιν *Vat.*

m Ἐν εἰρήνῃ τε *Vat.* copula τε deeſt vulgatis.

n Δὴ

τοῦ Μαρκίου ψῆφον, ἀλλὰ μάλιστα μὲν [n] δι' αὐτὸν ἀφεῖναι τὸν ἄνδρα, ἀναμιμνησκομένους, οἷος εἰς τὰ κοινὰ ἐγένετο, καὶ ὅσους κατώρθωσεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας τε καὶ ἡγεμονίας πολέμους, καὶ ὡς οὔτε ὅσια, οὔτε δίκαια, οὔτε προσήκοντα σφίσι ποιήσουσι, λόγων μὲν αὐτῷ μνησικακοῦντες φαύλων, ἔργων δ' ἀχαριστοῦντες καλῶν. [o] εἶναι δὲ καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀφέσεως καλὸν, ὅτε γ' αὐτὸς ἥκει παρέχων τὸ σῶμα τοῖς διαφόροις, καὶ στέρξων, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι περὶ αὐτοῦ διαγνῶσιν. εἰ δ' οὐχ οἷοί τέ εἰσι διαλύσασθαι πρὸς ἐκεῖνον, ἀλλὰ χαλεπῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἔχουσιν, ἐνθυμηθέντας, ὅτι ἡ βουλὴ δεησομένη περὶ αὐτοῦ [p] πάρεισιν, ἄνδρες οἱ κράτιστοι τῆς πόλεως τριακόσιοι, παθεῖν τι καὶ ἐπικλασθῆναι τὰς γνώμας, καὶ μὴ δι' ἑνὸς ἐχθροῦ τιμωρίαν, τοσούτων δέησιν ἀπώσασθαι φίλων, ἀλλὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν

ferrent, ſed potiſſimum abſoluerent hominem propter ipſius virtutem, memores, quam bene eſſet meritus de republica, et quot bella pro communi totius populi Romani libertate imperioque feliciter geſſiſſet: et nec pie, nec iuſte, nec ex officio ſuo facturos dicebat, ſi inania eius verba in memoriam reuocarent, et ob praeclara eius facinora nullam gratiam ei rependerent. Honeſtam autem hominis abſoluendi occaſionem ſeſe offerre dicebat, quod et ipſe vltro ſui corporis poteſtatem inimicis faceret, et quicquid illi de ſe ſtatuiſſent, in eo acquieturus eſſet. Quod ſi cum illo in gratiam redire non poſſent, ſed acerbo et implacabili odio eum proſequerentur, *rogabat eos, vt* ſaltem id conſiderantes, ſenatum pro eo deprecantem adeſſe, trecentos viros totius ciuitatis optimos, aliqua miſericordia mouerentur, animiſque flecterentur, nec propter vnius inimici poenam, tot amicorum preces repellerent; ſed multorum ac proborum

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

n Δὴ αὐτὸν] Δι' αὐτὸν, i. e. *propter ipſum, propter ipſius virtutes*, ex ipſo ſenſu legendum putat *Port.* Δι' αὐτῶν ἀφεῖναι τῆς δίκης τὸν ἄνδρα *Vat.*

o Vt hic, ſic etiam infra in illo participio ἐνθυμηθέντας, vel ἔλεγε, vel ἀπέφαινε, ſubaudiendum ad legitimam conſtructionem. *Port.*

p Πάρεισιν hic non tantum intellectum reſpicit, ſed etiam ſequentia ἄνδρες τριακόσιοι. *Sylb.*

χάριτι δίκην ἑνὸς ἀνδρὸς ὑπεριδεῖν. Ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις εἰπών, τελευταῖον ἐκεῖνον [q] ὑπέθηκε τὸν λόγον, ὅτι, ψήφου μὲν ἐπαχθείσης, ἐὰν ἀπολύσωσι τὸν ἄνδρα, διὰ τὸ μηδὲν ἀδικεῖσθαι τὸν δῆμον ὑπ' αὐτοῦ, δόξουσιν ἀφεικέναι· ἐὰν δὲ κωλύσωσιν ἐπιτελεσθῆναι [r] τὴν δίκην, τοῖς δεομένοις ὑπὲρ αὐτοῦ φανήσονται κεχαρισμένοι.

LXI. Παυσαμένου δὲ τοῦ Μινυκίου, παρελθὼν ὁ δήμαρχος Σικίννιος, οὔτ' αὐτὸς ἔφη προδώσειν τὴν ἐλευθερίαν τῶν δημοτῶν, οὔτε τοῖς προδιδοῦσιν ἐπιτρέψειν ἑκών· ἀλλ' εἰ τῷ ὄντι παρέχουσιν οἱ πατρίκιοι τὸν ἄνδρα ἐπὶ δίκην τοῖς δημοτικοῖς, ἀναδώσειν περὶ αὐτοῦ ψῆφον, ἄλλο δὲ ποιήσειν [s] παρὰ ταῦτα οὐδέν. μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Μινύκιος εἶπεν· „Ἐπειδὴ πάντως, ὦ [t] δήμαρχοι, ψῆφον ἐπενεχθῆναι περὶ τοῦ ἀνδρὸς προθυμεῖσθε, μηθὲν ἔξω τοῦ ἐγκλήματος κατηγορεῖτε· ἀλλ' ἐπειδὴ

Per. Jul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

borum virorum gratiae vnius hominis poenam condonarent. Haec et his similia loquutus, postremo sic clausit orationem suam; si suffragiis suis hominem absoluerent, fore, vt eum absoluisse viderentur, quod plebi nullam iniuriam fecisset, sed si hoc iudicium ad finem vsque perduci prohiberent, fore, vt in gratiam eius deprecatorum poenam ei remisisse viderentur.

Quum autem Minucius finem dicendi fecisset, Sicinnius tribunus progressus dixit, neque se plebis libertatem proditurum, neque sponte ab aliis prodi passurum: sed, si reuera patricii hominem plebis iudicio permitterent, se in suffragia plebem missurum, et nihil aliud praeterea facturum. Post hunc progressus Minucius dixit: „Quandoquidem, tribuni, adeo cupitis de hoc homine omnino suffragia ferri, nihil praeter obiectum crimen contra eum dicite: sed quando affectatae tyrannidis

q In *Vat.* et *Lapi Codd.* ἐπέθηκε *addidit.* Sed possumus etiam (inquit *Sylb.*) ὑπέθηκε retinere pro *subiecit*, seu *suggessit admonitionis loco.*

r Τὴν δίκην *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* Articulus vulgatis deest.

s Παρὰ ταῦτα *Vat.* quod placuit et *Porto.* vulgo περὶ τ.

t Δήμαρχοι *Vat.* vulgo δήμαρχε.

u Λόγων

τυραννίδι αὐτὸν ἐπιχειρεῖν εἰσηγγείλατε, τοῦτο διδάσκετε, καὶ περὶ τούτου τὰς πίστεις φέρετε. [u] λόγων δὲ, ὧν αὐτὸν αἰτιᾶσθε κατὰ τοῦ δήμου πρὸς τὴν βουλὴν εἰπεῖν, μήτε μέμνησθε, μήτε κατηγορεῖτε. ἀφεῖσθαι γὰρ αὐτὸν ἐψηφίσατο ταύτης τῆς αἰτίας τὸ συνέδριον, καὶ ἐπὶ ῥητοῖς ἥκειν εἰς τὸν δῆμον [x] ἐδικαίωσε. καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέγνω τὸ προβούλευμα." ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπών τε καὶ ἐπιμαρτυράμενος, κατέβη. τῶν δὲ δημάρχων πρῶτος μὲν διέθετο τὴν κατηγορίαν Σικίννιος ἐκ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ παρασκευῆς, πάντα, ὅσα πράττων ἢ λέγων ὁ ἀνὴρ κατὰ τοῦ δήμου διετέλεσεν, εἰς κατασκευὴν τυραννίδος ἀναφέρων. ἔπειτα μετ' ἐκεῖνον οἱ δυνατώτατοι τῶν δημάρχων [y] εἰπεῖν.

Ὡς δὲ παρέλαβεν ὁ Μάρκιος τὸν λόγον, ἀρξάμενος LXII. *ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, διῆλθεν, ὅσας ἐστρατευμένος ἦν ὑπὲρ τῆς πόλεως στρατείας, καὶ ὅσους εἰληφὼς ἐπινικίους παρὰ τῶν στρατηγῶν στεφάνους, πολεμίων τε τοὺς ληφθέντας αἰχμαλώτους ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πολιτῶν*

tyrannidis nomine eum detuliſtis, hoc docete, et, quibus pote- *Per. Iul.*
ſtis, rationibus hoc probate. Verborum vero, quae ab eo in 4225.
ſenatu contra plebem dicta criminamini, neque mentionem *Ante Chr.* 489.
facite, neque propterea illum accuſate. Nam ſenatus ſuo de- *Olymp.*
creto eum hoc crimine liberauit, eumque ad plebis iudicium 72 3/4.
certis conditionibus, quae diſertiſſimis verbis expreſſae fuerunt, *Cat.*
venire aequum eſſe cenſuit: ac mox ſenatuſconſultum recitauit. *V.C.* 263.
Ille igitur, haec loquutus et obteſtatus, deſcendit. Tum Sicin- *Var.*
nius, tribunorum primus, accuſationem a ſe accuratiſſime prae- 265.
meditatam eſt aggreſſus; et quicquid vnquam reus, aut feciſſet, aut dixiſſet, id ad tyrannidis affectationem retulit. Poſt illum tribuni, qui gratia et opibus plurimum valebant, verba fecerunt.

Quorum orationem quum Marcius excepiſſet, exorſus a primis ſuae adoleſcentiae annis, recenſuit, quoties pro republica militaſſet, et quot coronas pro victoriae praemio ab imperatoribus accepiſſet, quot hoſtes viuos cepiſſet, et quot ciues in proeliis

u *Λόγων δὲ, ὧν αὐτὸν αἰτιᾶσθε Vat.* λόγων δὲ αὐτῶν, ὧν αἰτιᾶσθε vulg.

x *Ἐπιδικαιῶσαι*] Ἐδικαίωσε *Vat.*

y Εἰπεῖν *Vat.* vulgo εἶπον.

τοὺς διασωθέντας ἐν τοῖς ἀγῶσι· καὶ παρ' ἕκαστον τῶν λεγομένων τά τ' ἀριστεῖα ἐπεδείκνυτο, καὶ τοὺς στρατηγοὺς μάρτυρας παρείχετο, καὶ τῶν πολιτῶν τοὺς διασωθέντας ἐξ ὀνόματος ἐκάλει. οἱ δὲ παρῆσαν ὀλοφυρόμενοι, καὶ δεόμενοι τῶν πολιτῶν, μὴ τὸν αἴτιον σφίσι τῆς σωτηρίας, ὡς πολέμιον ἀπολέσαι [z] καὶ κτεῖναι", μίαν τ' ἀντὶ πολλῶν ψυχὴν αἰτούμενοι, καὶ παραδιδόντες ἑαυτοὺς ἀντ' ἐκείνου χρῆσθαι, ὅ τι βούλονται. ἦσαν δὲ οἱ πλείους αὐτῶν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ γένους, καὶ πολλὰ τῷ κοινῷ χρήσιμοι· ὧν τάς τε ὄψεις καὶ τὰς δεήσεις δι' αἰσχύνης ὁ δῆμος λαμβάνων, εἰς οἴκτους καὶ δάκρυα ἐτράπετο. ὡς δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα ὁ Μάρκιος περιρρηξάμενος, ἐπεδείξατο τὰ στέρνα [a] τραυμάτων μεστὰ, καὶ πᾶν τὸ ἄλλο μέρος τοῦ σώματος ἀνάπλεων τῶν πληγῶν, [b] καὶ ἐπύθετο, εἰ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ἔργα εἶ-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾ *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

proeliis seruasset, et ad singula dicta ostendebat dona sibi fortitudinis ergo data, et imperatores testes citabat, et ciues a se seruatos nominatim appellabat. Illi vero aderant lamentantes, et rogantes ciues, ne suae salutis auctorem, tanquam hostem, perderent et interficerent: vnamque pro multis animam reposcentes, et se ipsos pro eo dedentes, vt arbitratu suo de se statuerent. Horum autem plerique erant plebeii, eorumque magnus erat in republica vsus: quorum adspectu et precationum reuerentia plebs mota, ad commiserationem et lacrymas se convertit. Vt vero Marcius discissa etiam veste pectus ostendit cicatricibus oppletum, et caeteras totius corporis partes plagis repletas, *quaesiuit ex illis*, num eiusdem hominis haec facinora esse

z Desiderantur in *Cod. Vat.*

a Non agnoscit *Vat.* τῶν.

b Ante coniunctionem εἰ subaudiendum (cum vtroque Interprete) participium ἐρωτῶν, ἐρόμενος, vel aliud simile. *Sylb.* Si Codex mendo caret, dicendum, hoc loquendi genus concisum et ἐλλειπτικὸν esse, atque adeo bene conuenire orationi patheticae. Verum eo potius propendeo, vt credam, αὐτοὺς ἠρώτα, vel αὐτοὺς ἤρετο, aut simile quid, Librariorum incuria excidisse. *Port.* Has *Sylburgii Portique* coniecturas a vero non multum aberrasse ostendit *Cod. Vat.* in quo legitur καὶ ἐπύθετο, (quae vulgatis desunt,) εἰ etc.

c Vt

ναι νομίζουσι, σώζειν μὲν [c] ἐκ τῶν πολεμίων τοὺς πολλοὺς, ἀπολλύναι δὲ τοὺς σωθέντας ἐν εἰρήνῃ· καὶ εἰ τυραννίδα κατασκευαζόμενός τις τὸ δημοτικὸν ἐλαύνει μέρος [d] ἐκ πόλεως, ὑφ᾽ οὗ μάλιστα αὔξεταί τε καὶ τρέφεται τυραννίς. ἔτι [e] δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ὅσον μὲν ἦν τοῦ δημοτικοῦ μέρους ἐπιεικὲς καὶ φιλόχρηστον, ἀπολύειν ἐβόα τὸν ἄνδρα, καὶ δι᾽ αἰσχύνης ἐλάμβανεν, εἰ καὶ δίκην ὑπεῖχε τὴν ἀρχὴν περὶ τοιαύτης αἰτίας, ἀνὴρ τοσαυτάκις ὑπεριδὼν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἕνεκα τῆς ἁπάντων φυλακῆς. ὅσοι δ᾽ ἦσαν φύσει βάσκανοι καὶ μισόχρηστοι καὶ πρὸς πᾶσαν εὐκίνητοι στάσιν, ἤχθοντο μὲν ἀπολύειν τὸν ἄνδρα μέλλοντες, οὐκ εἶχον δὲ, ὅ τι ἂν ἄλλο ποιῶσι, διὰ τὸ μηδεμίαν εὑρίσκειν ἀφορμὴν τυραννίδος [f] ἢ ἐπιθέσεως φαινομένην, ὑπὲρ ἧς τὰς ψήφους ἀνειλήφεσαν.

esse putarent, multos in bello seruare, et seruatos in pace perdere, et qui fieri posset, vt, qui tyrannidem affectaret, idem ex vrbe plebem expelleret, a qua potissimum tyrannis augetur et alitur. Adhuc autem eo loquente, quotquot de plebe erant aequiores *ac mitiores*, et proborum hominum amantiores, absoluendum hominem vociferabantur; eosque pudebat, quod vel ab initio huiusmodi criminis reus actus fuisset, vir, qui toties pro communi omnium salute vitam suam contemsisset. sed qui erant ingenio inuido *et maligno*, quique bonos viros oderant, et ad quamlibet seditionem facillime mouebantur, aegre illi quidem ferebant, quod hominem essent absoluturi: sed tamen, quid aliud facerent, non habebant, quia nullum affectatae tyrannidis (cuius caussa in suffragia fuerant missi) manifestum argumentum reperire poterant.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *V. C. Cat.* 263. *Var.* 265.

Quod

c Vt hic dicitur σώζειν ἐκ τῶν πολεμίων, sic aliquanto post (v. 41.) τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα. potest tamen et πολέμων legi, quia mox sequitur ἐν εἰρήνῃ. *Sylb.*

d Malim cum articulo ἐκ τῆς πόλεως. *Sylb.*

e Δὲ in apodosi et epanalepsi obseruaui etiam apud *Pausaniam*. Sed frequentem ibi vsum habet etiam δή. *Sylb.*

f Expungo vocabulum ἢ ante ἐπιθέσεως. quo modo legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *nullum*

LXIII. Τοῦτο καταμαθὼν ὁ Δέκιος ἐκεῖνος, ὁ καὶ τοὺς ἐν τῇ βουλῇ ποιησάμενος λόγους, καὶ τὸ προβούλευμα περὶ τῆς δίκης γραφῆναι παρασκευάσας, ἀνέστη, καὶ σιωπὴν γενέσθαι κελεύσας, ἔλεξεν· „Ἐπειδὴ, ὦ δημόται, τῶν ἐν τῇ βουλῇ λεχθέντων ὑπὸ Μαρκίου λόγων, καὶ τῶν διὰ τούτων ἀκολουθησάντων ἔργων βιαίων τε καὶ ὑπερηφάνων ἀπολύουσιν αὐτὸν οἱ πατρίκιοι, καὶ οὐδὲ ἡμῖν ἐπιτρέπουσι κατηγορεῖν, ἀκούσατε, οἷον ὑμῖν ἔργον ἔξω τῶν λόγων ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ τυγχάνει διαπεπραγμένος, ὡς [g] αὔθαδες καὶ τυραννικὸν, καὶ οἷον ὑμῶν κατέλυσε νόμον αὐτὸς ἰδιώτης ὢν, μάθετε. ἴστε δήπου πάντες, ὅτι τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα, ὅσων ἂν ἡμῖν ὑπάρχῃ τυχεῖν δι᾽ ἀρετὴν, [h] δημόσια εἶναι κελεύει ὁ νόμος, καὶ τούτων οὐχ ὅπως τις ἰδιώτης γίνεται κύριος, ἀλλ᾽ οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῆς δυνάμεως ἡγεμών· ὁ δὲ ταμίας αὐτὰ πα-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Quod quum animaduertisset Decius ille, qui et in senatu verba faceret, et qui *callidis artibus* auctor fuerat, vt senatusconsultum de hoc iudicio fieret, surrexit, et, indicto silentio, in hunc modum est loquutus: „Quando, Quirites, patricii crimine orationis in senatu habitae, et factorum, quae inde violenta et superba sequuta sunt, Marcium absoluunt, et eum ne accusare quidem nobis permittunt, audite, quodnam facinus praeter illa verba generosus iste vir patrarit, quam superbum, quam tyrannicum; et qualem vestram legem ipse homo priuatus violarit, discite. Omnes profecto scitis, praedam ex hostibus captam, nostraque virtute partam ad rempublicam legis iussu pertinere, et non modo nullum priuatum hominem, sed ne ipsum quidem imperatorem in istam ius habere: sed quaestoris esse hanc

nullum inuenientes apparens affectatae tyrannidis argumentum. Conuenit autem haec tyrannidis ἐπίθεσις (quae pag. seq. τυραννίδος κατασκευὴ vocatur) cum hisce in pag. praeced. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τυραννίδι αὐτὸν ἐπιχειρεῖν εἰσηγγείλατο. Male ideo *Gelenius* a *Lapo* discessit, quod vocula ᾗ deceptus ita locum reddiderit: *quum nihil in eo inuenirent, quod in tyrannum vel insidiatorem competeret. Steph.*

g Perperam in *Ed. Steph.* αὐθάδες legebatur. *Port.*

h Hoc nomen ad λάφυρα refertur. Mendose in *Ed. Steph.* δημοσία. *Port.*

i Μόνος

ραλαβὼν, ἀπεμπολεῖ, καὶ εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρει τὰ χρήματα. καὶ τοῦτον τὸν νόμον, ἐξ οὗ τήνδε οἰκοῦμεν τὴν πόλιν, οὐχ ὅπως κατέλυσέ τις, ἀλλ' οὐδὲ ᾐτιάσατο μὴ οὐχὶ καλῶς ἔχειν· ἀλλ' οὗτος μόνος Μάρκιος ὑπεριδὼν αὐτοῦ κειμένου καὶ κυρίου ὄντος, [i] μόνος ἠξίωσεν ἀφαιρήσασθαι τὰ κοινὰ ἡμῶν, ὦ δημόται, λάφυρα, πέρυσι καὶ οὐ πάλαι. ποιησαμένων γὰρ ὑμῶν καταδρομὴν τῆς Ἀντιατῶν γῆς, καὶ πολλὰ μὲν σώματα, πολλὰ δὲ βοσκήματα, πολὺν δὲ σῖτον, πολλὰ δ' ἄλλα χρήματα περιβαλομένων, οὔτε τῷ ταμίᾳ ταῦτα [k] ἀπέδειξεν, οὔτ' αὐτὸς ἀποδόμενος εἰς τὸ δημόσιον ἀνήνεγκε τὸ ἀργύριον, ἀλλὰ διένειμε καὶ κατεχαρίσατο τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις ἅπασαν τὴν λείαν. τοῦτο δὴ τυραννίδος τεκμήριον εἶναί φημι τὸ ἔργον. πῶς γὰρ οὔ; ὃς τοὺς ἑαυτοῦ κόλακάς τε καὶ σωματοφύλακας, καὶ τῆς μελλούσης συνεργοὺς τυραννίδος [l] ἐκ τῶν δημοτικῶν εὐηργέτει χρημά-

hanc acceptam vendere, et pecuniam hinc redactam in aerarium *Per. Iul.*
ferre. Hanc legem ab vrbe condita nullus non solum non violauit, 4225.
sed ne reprehendit quidem vt male latam: at vnus iste Marcius, *Ante Chr.* 489.
eius iam latae ac sancitae auctoritate contemta, solus, Quirites, *Olymp.*
praeda nostram rempublicam proximo superiore anno, nec ita 72 $\frac{3}{4}$.
pridem, ausus est fraudare. Quum enim vos irruptionem in *Cat.*
agrum Antiatem fecissetis, et multa mancipia, multum pecus, *V.C.* 263.
magnam frumenti vim, et magnam rerum aliarum copiam ac- *Var.*
quisissetis, haec tamen nec quaestori dedit, nec ipsa ex horum 265.
venditione pecuniam redactam in aerarium retulit; sed totam praedam amicis suis diuisit et elargitus est. Hoc igitur factum tyrannidis argumentum esse dico. quidni enim? siquidem suos assentatores, et satellites, et futurae tyrannidis assertores de publica pecunia beneficiis affecit:

i Μόνος ἠξίωσεν σφετερίσασθαι τὰ κοινὰ *Vat.* et *Lapi Codd.*

k Gelenius videtur legisse ἀπέδωκεν. quae lectio mihi quoque placet. Sed si vulgatam retineas, vertes: *ne ostendit quidem praetori.* nisi forte ab antecedente consequens intelligendum. *Port.* In *Cod. Vat.* οὔτε τῷ ταμίᾳ ταῦθ' ὑπέδειξεν.

l Rectius forsan τῶν δημοσίων, subaudita praepos. ἀπὸ vel ἐκ. *Sylb.*

τῶν· καὶ νόμου κατάλυσιν εἶναι φανερὰν ταύτην λέγω. δυοῖν δὴ θάτερον ἀποφηνάτω παρελθὼν Μάρκιος, ἢ ὡς οὐ διένειμε τὰ λάφυρα τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις, ἃ ἔλαβεν ἐκ τῆς πολεμίας, ἢ ὡς ταῦτα ποιῶν οὐ καταλύει τοὺς νόμους· ὧν οὐδέτερον ἕξει πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. αὐτοὶ γὰρ ἀμφότερα ἴστε, καὶ τὸν νόμον, καὶ τὸ ἔργον, καὶ οὐκ ἔνεστιν ὑμῖν ἀποψηφισαμένοις αὐτοῦ τὰ δίκαια καὶ τὰ εὔορκα δοκεῖν ἐγνωκέναι. ἐάσας δὴ τοὺς στεφάνους, καὶ τὰ ἀριστεῖα, καὶ τὰ τραύματα, καὶ τὴν ἄλλην τερατείαν, πρὸς ταῦτα λέγε, ὦ Μάρκιε· παραδίδωμι γὰρ ἤδη σοὶ τὸν λόγον.»

LXIV. Τοῦτο τὸ κατηγόρημα πολλὴν ἐποίησε τὴν ἐπὶ θάτερα μεταβολήν. οἱ μὲν γὰρ ἐπιεικέστεροί τε καὶ σπουδάζοντες ὑπὲρ ἀφέσεως τοῦ ἀνδρὸς, μαλακώτεροι τούτων ἀκούσαντες ἐγένοντο· τὸ δὲ κακόηθες ἅπαν, ὃ τοῦ δήμου πλεῖστον μέρος ἦν, ἐκ παντὸς ἀπολέσαι τὸν ἄνδρα δήπου προθυμούμενον, ἔτι μᾶλλον εἰς ταῦτα ἐπερρώσθη,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

affecit: atque hoc legis manifestam abrogationem esse dico. Marcius igitur prodeat, et e duobus alterum demonstret, aut se minime praedam ex hostibus captam amicis suis diuisisse, aut factum quidem, sed saluis legibus: quorum neutrum dicere vobis praesentibus poterit. Vos enim ipsi vtrumque nostis, et legem et factum: *quare non est, quod putetis, hunc a vobis absolui posse, nisi contra leges et iurisiurandi sanctitatem. Omissis igitur coronis et fortitudinis tuae praemiis, et cicatricibus, caeterisque praestigiis, ad haec responde, Marci. Iam enim tibi hanc dicendi potestatem facio.„

Huius criminis obiectio fecit magnam mutationem *et inclinationem* in alteram partem. Nam qui prius aequiores ei erant, et qui studebant eius absolutioni, his auditis, ei fauebant remissius. At omnes maligni, quorum maxima pars erat ex plebeiis, qui quauis ratione hominem perdere cupiebant, magna et manifesta criminis huius occasione, quam arripuerunt, confirmati,

Sylb. In *Cod. Vat.* ἐκ τῶν δημοτικῶν. atque ita (vt videtur) in *Lapi Cod.* nam vertit: *de publicis beneficus est pecuniis.*

* Nec est opus vobis suffragia reddentibus de eo iusta et iniusta cognoscere. *Lapus.*

m Δόξῃ

μεγάλης ἀφορμῆς καὶ φανερᾶς λαβόμενον. ἦν γὰρ ἀληθὴς ἡ τῶν λαφύρων διάδοσις· οὐ μὴν ἐκ προαιρέσεώς γε πονηρᾶς, καὶ ἐπὶ κατασκευῇ τυραννίδος, ὡς ὁ Δέκιος ᾐτιᾶτο, γενομένη, ἀλλ' ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου, καὶ ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν κατεχόντων τὰ κοινὰ κακῶν. στασιάζοντος γὰρ ἔτι καὶ διεστηκότος ἀπὸ τῶν πατρικίων τοῦ πλήθους τότε, καταφρονήσαντες οἱ πολέμιοι, καταδρομὰς τῆς χώρας ἐποιοῦντο, καὶ λεηλασίας συνεχεῖς· καὶ ὁπότε [m] δόξειε τῇ βουλῇ τὴν κωλύσουσαν ταῦτα δύναμιν ἐξελθεῖν, οὐδεὶς ἐξῄει τῶν δημοτῶν, ἀλλ' ἐπέχαιρόν τε καὶ [n] περιεώρων τὰ γινόμενα· ἡ δὲ τῶν πατρικίων χεὶρ οὐκ ἦν καθ' αὑτὴν ἀξιόμαχος. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Μάρκιος, ὑπέσχετο τοῖς ὑπάτοις, ἐὰν ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, στρατιὰν ἄξειν ἑκούσιον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ δίκην λήψεσθαι παρ' αὐτῶν ἐν τάχει. λαβὼν δὲ τὴν ἐξουσίαν ὁ Μάρκιος, συνεκάλει τούς τε πελάτας καὶ τοὺς φίλους, καὶ τῶν ἄλλων

firmati, multo magis in hanc partem inclinarunt. Verum enim erat, praedam ab eo fuiſſe diuiſam, non tamen malo animo; nec ad ſtruendam tyrannidem, vt Decius criminabatur: ſed optimo conſilio, et publicae calamitatis leuandae cauſſa. Nam quum adhuc plebs ſeditione laboraret, et a patriciis diſſideret, tunc hoſtes ideo audaciores facti agrum incurſionibus et continuis populationibus infeſtabant: et quoties ſenatus volebat aliquas copias ad haec hoſtium maleficia arcenda mittere, nullus plebeius exibat; ſed alienis malis vehementer gaudebant, eaque negligebant: patriciorum vero manus per ſe ad hoſtibus reſiſtendum non erat ſatis valida. Hac re animaduerſa, Marcius promiſit conſulibus, ſi ſummam imperii bellique ſibi permiſiſſent, ſe voluntariorum exercitum in hoſtes educturum, et breui poenas de illis ſumturum. Qua poteſtate impetrata, Marcius conuocauit et clientes, et amicos, et alios ciues,

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 $\frac{3}{4}$. Cat. V.C. 263. Var. 265.

quotquot

m Δόξῃ] Δόξειε in *Cod. Vat.*

n Reddiderunt hic omnes Interpretes περιεώρων, *negligebant.* Sed fortaſſe eo vſus eſt, quo Thucydides non ſemel vtitur, modo, de iis, qui circumſpectant, quae fiunt, euentum exſpectantes. *Sylb.*

o Pro

πολιτῶν, οἷς ἦν βουλομένοις ἀπολαῦσαι [o] τε τῆς τοῦ στρατηγοῦ τύχης κατὰ τὰ πολέμια, καὶ ἀρετῆς. ὡς δ' αὐτῷ χεὶρ ἀξιόμαχος ἐδόκει συνεληλυθέναι, προῆγεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους οὐθέν πω προειδότας. ἐμβαλὼν δ' εἰς χώραν πολλῶν ἀγαθῶν μεστὴν, καὶ γενόμενος ἀφθόνου λείας κύριος, ἐφῆκε τοῖς στρατιώταις ἅπαντα τὰ ληφθέντα διανείμασθαι, ἵνα οἱ μὲν συναράμενοι τοῦ ἔργου, τὸν τῶν πόνων καρπὸν κομισάμενοι, προθύμως ἐπὶ τὰς ἄλλας [p] στρατείας ἀπαντῶσιν· οἱ δ' ἀποκνήσαντες, ἐνθυμηθέντες, ὅσων ἀγαθῶν αὐτοῖς ἐξὸν μεταλαβεῖν, διὰ τὸ στασιάζον ἀπεκωλύθησαν, εἰς τὰς λοιπὰς ἐξόδους γένωνται [q] φρονιμώτεροι. διάνοια μὲν τοῦ ἀνδρὸς ἥδε ἐγένετο περὶ τὸ ἔργον. ὄχλῳ δὲ ὑπούλῳ [r] καὶ φθονερῷ δυσμενῶς αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἡ πρᾶξις ἐξεταζομένη, δημαγωγία τις ἐφαίνετο εἶναι, καὶ δεκασμὸς τυραννι-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *V.C. Cat.* 263. *Var.* 265.

quotquot cum duce eiusdem felicitatis et virtutis in bello participes esse cupiebant: vbi vero existimauit, iam satis validam manum conuenisse, eam in hostes adhuc rei ignaros duxit. Facta autem irruptione in agrum multis bonis refertum, et ingenti praeda potitus, suis militibus permisit, vt omnia, quae ceperant, inter se diuiderent; vt qui sibi in ea expeditione fuerant socii, percepto suorum laborum fructu, promto alacrique animo ad alias expeditiones venirent; et qui per pigritiam domi remanserant, cogitantes, quantis commodis (quorum participes esse potuissent, si voluissent) seipsos propter seditionem fraudassent, in reliquis expeditionibus prudentiores essent. Hoc igitur fuit illius viri ea in re consilium. Sed turba subdola et inuita hoc factum per se, et nudum, animo inimico perpendens, plebis assentationem quandam et largitionem tyrannicam inter-

o Pro τε rectius legeris τι, *aliquid. Sylb.*

p Στρατιὰς] Magis proprie στρατείας, *expeditiones:* quas mox ἐξόδους appellat v. 13. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

q Malet forsan aliquis προθυμότεροι. Sed ei cogitandum est, Marcium hoc suo facto prius ciuium genus προθυμότερον reddere voluisse; posterius vero, φρονιμώτερον. *Sylb.*

r Καὶ φθόνῳ δυσμενῶν *Vat.*

s Τοῦ

κός. ὥστε βοῆς καὶ θορύβου πᾶσα ἦν ἀνάπλεως ἡ ἀγορὰ, καὶ οὔτε ὁ Μάρκιος πρὸς ταῦτα εἶχεν, ὅ τι ἀπολογήσαιτο, οὔτε ὁ ὕπατος, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς, οἷα δὴ παραδόξου καὶ ἀπροσδοκήτου φανείσης ἐπὶ σφίσι τῆς αἰτίας. ἐπειδὴ δ' οὐδεὶς οὐκέτι ἀπελογεῖτο, ἀνέδωκαν οἱ δήμαρχοι τὴν ψῆφον ταῖς φυλαῖς, τίμημα ἐπιγράψαντες τῇ δίκῃ φυγὴν ἀΐδιον, κατὰ δέος, οἶμαι, [s] τοῦ μὴ ἂν ἁλῶναι τὸν ἄνδρα, θανάτου αὐτῷ τιμησάντων. ὡς δ' ἐπεψήφισαν ἅπαντες, διαριθμουμένων τῶν ψήφων, οὐ μέγα τὸ διάλλαγμα ἐφάνη. [t] μιᾶς γὰρ καὶ εἴκο-

interpretabatur. Quapropter clamoribus et tumultu totum forum perstrepebat, nec Marcius, quid ad haec responderet, habebat, neque consul, neque alius quispiam; quod praeter omnem exspectationem et spem hoc crimen ipsis obiectum fuisset. Quare, quum nullus amplius ad crimen illud responderet, tribuni litem exsilio perpetuo aestimarunt, et tribus in suffragia miserunt, quia (vt existimo) verebantur, ne is absolveretur, si poenam capitalem in eum statuissent. Deinde, quum omnes suffragia tulissent, numeratis suffragiis non magnum discrimen apparuit. nam quum eo tempore XXI. tri-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 $\frac{3}{4}$. Cat. 263. V.C. Var. 265.

Marcius damnatus, et iudicium plebi concessum in patricios.

s Τοῦ μὴ ἂν ἁλῶναι τὸν ἄνδρα θανάτου, αὐτῷ τιμήσαντες *Vat.* vulgo θανάτῳ αὐτὸν τιμήσαντες.

t Μιᾶς καὶ εἴκοσι τότε φυλῶν οὐσῶν] Ego, quo tempore Coriolanus est accusatus, tribus XXXI. Romae fuisse puto; si quis vero solas XXI. tribus in eo iudicio suffragium tulisse dixerit, (non quia plures tribus Romae tum non fuerint; sed quia non vniuersus populus, verum maior populi pars ad iudicium illud citata sit) cum hoc non magnopere pugnabo: mirabor tamen, hoc de genere iudicii, quod ita rarum fuit, vt exemplum ego quidem praeterea nullum inuenerim, nullam omnino, neque ab ipso *Dionysio*, neque a *Plutarcho*, mentionem esse factam; nec satis aequo animo laturam fuisse eam populi partem crediderim, quae iudicandi potestate priuaretur. *P. Manutius* de *Comitiis Rom.* c. 2. — Verum alii (vt *Sigonius* de *Ciuitate Rom.* c. 2. et *Onuphrius Panuinius* c. 8.) persuasum habent, non plures, quam XXI. tribus tunc temporis Romae exstitisse: atque *Gruchius* (de *Comitiis Rom.* l. II. c. 1.) ad locum *Dionysii*, (p. 211. v. 11.) cuius auctoritate nititur *Manutii* opinio, hoc

σι τότε φυλῶν ὀσῶν, αἷς ἡ ψῆφος ἀνεδόθη, [u] τὰς ἀπολυούσας ἔσχεν ὁ Μάρκιος ἐννέα· [x] ὥστ' εἰ δύο προσῆλ-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

xxi. tribus essent, quae in suffragia fuerant missae, Marcius a nouem absoluebatur: itaque si duae tribus *praeterea* se ipsi adiun-

hoc modo respondet. Si locum hunc non esse corruptum censeamus, necesse est, vt dicamus, *Dionysium* non eo citasse *Fabium* et *Venonium* auctores, quod cum iis consentiret: quandoquidem hic tribus xxxi. sub Seruio fuisse dicit, ille xxx. aut sane in numeris hic loci mendum esse. Vt legatur, *Fabium* scribere, agrum diuisum esse in partes xvi. vbi legitur xxvi. quae sedecim partes adiectae quatuor Vrbanis tribus efficiunt xx. non xxx. vt illic legitur: *Venonium* autem memoriae mandasse, sub hoc Rege tribus fuisse xxi. vbi legitur xxxi. Sane locus hic integer non est, nec sensum perfectum vllum habet: id quod mihi eum magis suspectum reddit, vt etiam in numeris mendum esse suspicer. *Gruchius* de *Comitiis Rom.* l. II. c. 1. Vide *Sigonium* ad *Liuii* l. II. c. 21. p. 152. *Ed. Amstelod.* 1679.

u τὰς ἀπολυούσας φυλὰς ἔσχεν *Vat.*

x Ὥστε εἰ δύο προσῆλθον αὐτῷ φυλαὶ, διὰ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπελύετο ἂν, ὥσπερ ὁ νόμος ἠξίου] Legem intelligit, quae iubebat, vt reus, si paria essent damnantium et absoluentium suffragia, liberaretur. qua de lege vide in primis *Aristotelis* disputationem in Problem. sect. xxx. quaest. xiii. Quod autem ait, potuisse Coriolanum seruari, si duae adhuc tribus fuissent, quae absoluerent: id dextre et ex mente *Dionysii* est intelligendum. Is enim existimauit, duabus tantum plures fuisse tribus, quae condemnarent, quam quae absoluerent. Quod si verum fuit, verum etiam illud, si duae tribus adhuc fuissent adiectae tribubus Romanis, easque Coriolanus tulisset, futurum omnino, vt beneficio eius legis, quae erat de aequalitate suffragiorum, absolueretur Coriolanus. Id existimasse *Dionysium*, quod diximus, apparet ex aliis eiusdem locis, vbi ait, Coriolanum δυσὶ μόνον ἑαλωκέναι ψήφοις. quae verba non vno loco posita reperies. Putauit videlicet, tribus omnino vndecim fuisse, quae condemnarent: falso sane et absurde. nam duodecim eas fuisse πᾶσα ἀνάγκη: si quidem verum est, quod ipse ait, et certum est, tribus Romae tum fuisse vnam et viginti. Quare etiam *Plutarchus* non δυσὶ, vt *Dionysius*, sed τρισὶ ψήφοις victum Coriolanum scribit. Τέλος δ' αὖ, ait, ταῖς φυλαῖς τῆς ψήφου δοθείσης, αἱ καθαιροῦσαι τρεῖς ἐγένοντο. Hanc ἀτοπίαν quum recte quidem animaduertisset *Portus*, rursus in eo grauiter

θον αὐτῷ φυλαὶ, [y] διὰ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπελύετο ἂν, ὥσπερ ὁ νόμος ἠξίȣ.

[z] Αὕτη πρώτη κατ' ἀνδρὸς πατρικίȣ πρόσκλησις εἰς τὸν δῆμον ἐγένετο ἐπὶ δίκῃ. LXV. [a] καὶ ἀπ' ἐκείνȣ τȣ͂ χρόνȣ τοῖς ὕστερον λαμβάνȣσι τὴν τȣ͂ δήμȣ προστασίαν, ἔθος κατέστη, καλεῖν ȣ̔ς δόξειε τῶν πολιτῶν δίκην ὑφέξοντας ὑπὸ τȣ͂ δήμȣ. καὶ ἐνθένδε ἀρξάμενος ὁ δῆμος ἤρθη μέγας· ἡ δ' ἀριστοκρατία πολλὰ τȣ͂ ἀρχαίȣ ἀξιώματος ἀπέβαλε, βȣλῆς τε μετέχειν ἐπιτρέπȣσα τοῖς δημοτι-

adiunxiſſent, ob ſuffragiorum aequalitatem legitime abſolutus fuiſſet. *Per. Iul.* 4225.

Haec prima fuit de viro patricio ad populi iudicium provocatio: poſtea ab illo tempore hoc in conſuetudinem venit, vt tribuni plebis, quibuſcunque ciuibus libuiſſet, diem dicerent, qua ad cauſam dicendam ad populum venirent. atque inde primum plebis poteſtas magnum habuit incrementum: at ſtatus optimatum multum priſtinae dignitatis amiſit, quod homines *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

grauiter eſt lapſus, quod tolli poſſe difficultatem omnem, ac pulchre locum reſtitui arbitratus eſt, ſi ſic legeretur, διὰ τὴν ȣ̓κ ἰσοψηφίαν. de quo loquendi genere dicemus ad librum decimum. Mihi vero videtur ille nihil aliud quam τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰᾶσθαι, dum ſic emendat. Quis enim non videt, quantum ſit futurum ſententiae frigus, aut gelu potius, ea lectione admiſſa? vt taceam, aliis *Dionyſii* locis repugnare hanc emendationem: quod iam docuimus. *Caſaub.*

y Vide *Annott.*

z Αὕτη πρώτη πρόκλησις πρὸς τὸν δῆμον] Marcius a Patriciis non fuerat damnatus, vt provocatione ad populum indigeret: ſed a Tribunis ad populi iudicium fuerat vocatus. Quare πρόκλησιν, non *prouocationem*, ſed *vocationem*, verti debet. Hic autem eſt huius loci ſenſus: Tunc primum contra virum patricium Romae populi iudicium eſt conſtitutum, et tunc primum vir patricius ad populi iudicium vocatus cauſam dixit, et de eo ſuffragia a populo tributim diuiſo ſunt lata: hanc noſtram coniecturam confirmant verba iſta *Dionyſii:* Τȣ͂το μέντοι τὸ ἔθος, τὸ καλεῖσθαι τȣ̀ς ἐν τῇ πόλει δυναστεύοντας ἐπὶ δίκην, ἧς ὁ δῆμος ἐγένετο κύριος, πολλὰς ἂν παράσχοι λόγων ἀφορμὰς etc. *Port.*

a Καὶ ἀπ' ἐκείνȣ *Vat.* vulgatae copula carent.

κοῖς, καὶ ἀρχὰς μετιέναι συγχωροῦσα, ἱερῶν τε προστασίας λαμβάνειν οὐ κωλύουσα, καὶ ὅσα ἄλλα τιμιώτατα ἦν καὶ ἴδια τῶν πατρικίων μόνων, ἅπασι κοινωσαμένη, τὰ μὲν ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ ἄκουσα, τὰ δ' ἐκ προνοίας τε καὶ σοφίας, ὑπὲρ ὧν κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἐρῶ. [b] τοῦτο μέντοι τὸ ἔθος, τὸ καλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει δυναστεύοντας ἐπὶ δίκην, ἧς ὁ δῆμος ἐγίνετο κύριος, πολλὰς ἂν παράσχοι λόγων ἀφορμὰς [c] τοῖς ἐπαινεῖν βουλομένοις, ἢ ψέγειν. πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐκ ἄξια τῆς ἀρετῆς ἔπαθον, αἰσχρῶς καὶ κακῶς ὑπὸ τῶν δημάρχων τὰς ψυχὰς ἀφαιρεθέντες· πολλοὶ δ' αὖ αὐθάδεις καὶ τυραννικοὶ τοῖς τρόποις, λόγον ἀναγκασθέντες ὑποσχεῖν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δίκας τὰς προσηκούσας ἔδοσαν. ὁπότε μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ κρατίστου γένοιτο αἱ διαγνώσεις, καὶ καθαιρεθείη τὰ τῶν μεγάλων αὐχήματα σὺν δίκῃ, [d] μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ἐφαίνετο εἶναι χρῆμα, καὶ ὑπὸ πάντων

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

nes plebeios in ſenatum admiſiſſet, et magiſtratus ambire illis permiſiſſet, nec a ſacerdotiis eos repuliſſet, et alios maximos quoſque honores, ac ſolis patriciis peculiares, partim neceſſitate coactus et inuitus, partim prouide ac ſapienter, cum omnibus communicaſſet: de quibus ſuo tempore dicetur. Caeterum, mos iſte vocandi principes ciuitatis ad cauſam dicendam in iudicio, cuius arbitrium penes populum, multam materiam praebere poteſt, eum laudare aut vituperare volentibus. Iam enim multi boni et honeſti viri, haudquaquam pro dignitate tractati, turpiter ac inique a tribunis vita ſpoliati ſuerunt; multi etiam ſuperbi atque tyrannici ingenii homines, coacti vitae et ſtudiorum ſuorum rationem reddere, meritas poenas dederunt. Quoties igitur optimo ac integerrimo animo de cauſis cognoſcebatur, et magnatum elati ſpiritus iure deprimebantur, haec res valde magna et admiranda videbatur, et ab omnibus lauda-

b Τοῦτο μέντοι τὸ ἔθος, λέγω δὲ τὸ καλεῖσθαι *Vat.*

c Τοῖς ἐπαινεῖν αὐτὸ βουλομένοις *Vat.*

d Rectius μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ἐφαίνετο. *Sylb.* Atque ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo copula deeſt.

e Τὰ

ἐπῃνεῖτο· ὁπότε δ᾽ ἀρετῇ φθονηθεῖσα ἀνδρὸς τὰ κοινὰ εὖ διοικοῦντος ἀδίκως ἀναιρεθείη, δεινόν τέ τι τοῖς ἄλλοις κατεφαίνετο, καὶ οἱ τοῦ ἔθους ἄρξαντες κατηγοροῦντο. πολλάκις τε βουλευσάμενοι Ῥωμαῖοι, πότερα χρὴ καταλῦσαι αὐτὸ, ἢ φυλάττειν, οἷον παρὰ τῶν προγόνων παρέλαβον, οὐδὲν ἐπέθηκαν τῇ βουλῇ πέρας. εἰ δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν ἐμὲ ἀποφήνασθαι περὶ τηλικούτων πραγμάτων γνώμην, ἐμοὶ δοκεῖ, [e] τὸ μὲν ἔθος αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον χρήσιμον εἶναι, καὶ πόλει τῇ Ῥωμαίων ἀναγκαιότατον, κρεῖττον δὲ καὶ χεῖρον γίνεσθαι παρὰ τοὺς τῶν δημάρχων τρόπους. ὅταν μὲν γὰρ τύχωσι τῆς ἐξουσίας ταύτης ἄνδρες δίκαιοι καὶ σώφρονες, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων ἀναγκαιότερα τιθέμενοι, ὁ μὲν ἀδικῶν τὰ κοινὰ τιμωρίαν δοὺς, ἣν προσῆκε, πολὺ δέος τοῖς ὅμοια παρεσκευασμένοις δρᾶν ἐνειργάσατο· ὁ δ᾽ ἀγαθὸς καὶ ἀπὸ τοῦ κρατίστου πρὸς τὰ κοινὰ [f] προσιὼν, οὔτε δίκην ἀσχήμονα ὑπέσχεν, οὔτ᾽ εἰς αἰτίας ἀλλοτρίους τῶν ἐπιτη-

laudabatur. quoties vero vir aliquis virtute praeditus et rempublicam bene adminiſtrans per inuidiam iniuſte tollebatur, hoc aliis atrox et indignum videbatur, et huius moris auctores damnabantur. Et quum ſaepe populus Romanus conſultaſſet, vtrum iſte mos tollendus, an ita, vt a maioribus acceptus fuerat, conſeruandus eſſet, ad nullum finem id ſuum conſilium perduxit. Quod ſi mihi quoque de rebus tantis meam ſententiam interponere licet, mihi videtur mos iſte, ſi per ſe conſideretur, vtilis eſſe, et reipublicae Romanae maxime neceſſarius, ſed magis et minus commodus eſſe pro tribunorum ingeniis. Quoties enim homines iuſti et moderati, et publicae vtilitatis, quam ſui priuati commodi, amantiores, hanc poteſtatem habebant, is, qui rempublicam laeſiſſet, meritis poenis perſolutis, aliis, qui idem facere fuiſſent parati, metum ingentem incutiebat: at bonus vir, et qui optimo animo ad rempublicam acceſſerat, neque iudicium turpe ſubibat, in criminationes a ſuis ſtudiis

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 $\frac{3}{4}$. V. C. Cat. 263. Var. 265.

e Τὸ μὲν ἔθος αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ *Vat.* vulgo deeſt αὐτό.

f Προϊὼν] Non male legeris προσιὼν, vt Latini quoque dicunt, *ad remp. accedere:* et *Dionyſ.* noſter παρελθεῖν p. 441. v. 34.

δευμάτων κατέστη. ὅταν δὲ πονηροὶ, καὶ ἀκόλαστοι, καὶ φιλοκερδεῖς ἄνθρωποι τηλικαύτης ἐξουσίας τύχωσι, τἀναντία τούτων γίνεται. ὥστ᾽ οὐ τὸ ἔθος ἐπανορθοῦσθαι προσῆκεν ὡς ἡμαρτημένον, ἀλλὰ σκοπεῖν, ὅπως ἄνδρες καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γενήσονται τοῦ δήμου προστάται, καὶ μὴ τοῖς τυχοῦσι τὰ μέγιστα εἰκῇ ἐπιτραπήσεται.

LXVI. Ἡ μὲν δὴ πρώτη Ῥωμαίοις ἐμπεσοῦσα μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων στάσις ἔσχε τοιαύτας αἰτίας, καὶ εἰς τοῦτο κατέσκηψε τὸ τέλος. ἐμήκυνα δὲ τὸν ὑπὲρ g αὐτῶν λόγον, τοῦ μή τινα θαυμάσαι, πῶς ὑπέμειναν οἱ πατρίκιοι τηλικαύτης ἐξουσίας ποιῆσαι τὸν δῆμον κύριον, οὔτε σφαγῆς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν γενομένης, οὔτε φυγῆς, οἷον ἐν ἄλλαις πολλαῖς ἐγένετο πόλεσι. ποθεῖ γὰρ ἕκαστος ἐπὶ τοῖς παραδόξοις ἀκούσμασι τὴν αἰτίαν μαθεῖν, καὶ τὸ πιστὸν ἐν ταύτῃ τίθεται μόνῃ. ἐλογιζόμην οὖν, ὅτι μοι πολλοῦ καὶ τοῦ παντὸς δεήσει πιστὸς εἶναι ὁ λόγος, h εἰ τοσοῦτον ἔφην μόνον, ὅτι παρῆκαν οἱ πα-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

studiis alienas incidebat: quoties vero improbi et intemperantes et auari homines tantam potestatem adipiscebantur, tunc his contraria fiebant. Quare hic mos non erat corrigendus, vt vitiosus: sed in creandis tribunis plebis danda erat opera, vt viri honesti et boni ad id deligerentur, neue temere quibusuis res tanti momenti committerentur.

Prima igitur seditio, qua post reges exactos Roma laborauit, ob has caussas est exorta, et hunc habuit exitum. Prolixior autem in hac rerum narratione fui, ne quis forte miretur, quomodo patricii tantam potestatem plebi permittere voluerint, neque caesis, neque pulsis optimatibus, vt in multis aliis ciuitatibus accidit. Vnus enim quisque, dum audit res nouas et inauditas, caussam scire cupit, et in hac sola fidem suam collocat. Cogitabam igitur, paruam, aut certe nullam prorsus, meae orationi fidem habitum iri, si hoc tantum dixissem, patricios plebeiis

Προϊὼν tamen agnoscit etiam *Lapi* versio: *recto animo in rep. procedens. Sylb.*

g Αὐτῶν excusari potest. Si quis tamen αὐτῆς malit, vt feratur ad foem. antecedens στάσις, fruatur suo iudicio. *Sylb.*

h Οὐ τοσοῦτον ἔφην μόνον Lat.

i οἱ

τρίκιοι τοῖς δημοτικοῖς τὴν ἑαυτῶν δυναστείαν, καὶ ἐξὸν αὐτοῖς ἐν ἀριστοκρατίᾳ πολιτεύεσθαι, τὸν δῆμον ἐποίησαν τῶν μεγίστων κύριον, δι᾽ ἃς δὲ συνεχωρήθη ταῦτα αἰτίας, παρέλιπον· διὰ τοῦτο ἐπεξῆλθον ἁπάσας. καὶ ἐπειδὴ οὐχ ὅπλοις ἀλλήλους βιασάμενοι καὶ προσαναγκάσαντες, ἀλλὰ λόγοις πείσαντες μεθήρμοσαν, παντὸς μάλιστα ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶναι, τοὺς λόγους αὐτῶν διεξελθεῖν, οἷς τότε [i] οἱ δυναστεύοντες ἐν ἑκατέροις ἐχρήσαντο. θαυμάσαιμι δ᾽ ἄν, εἴ τινες τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πράξεις ἀκριβῶς οἴονται δεῖν ἀναγράφειν, καὶ περὶ μίαν ἔστιν ὅτε μάχην πολλοὺς ἀναλίσκουσι λόγους, τόπων τε φύσεις, καὶ ὁπλισμῶν ἰδιότητας, καὶ τάξεων τρόπους, καὶ στρατηγῶν παρακλήσεις, καὶ τἄλλα διεξιόντες, ὅσα τῆς νίκης αἴτια τοῖς ἑτέροις ἐγένετο· πολιτικὰς δὲ κινήσεις καὶ στάσεις ἀναγράφοντες, οὐκ οἴονται δεῖν [k] ἀπαγγέλλειν τοὺς λόγους, δι᾽ ὧν αἱ παράδοξοι καὶ

beiis suam potestatem *ac principatum* tradidisse, et quum possent per optimates rempublicam administrare, rerum summam plebis arbitrio commisisse, et, si quibus de caussis haec concessa fuissent, omisissem: ideo igitur omnes recensui. Et quoniam hanc mutationem non armis, non mutua vi, nec mutua necessitate coacti, sed oratione adducti, fecerunt, maxime necessarium esse duxi, ipsas orationes, quas tunc vtriusque factionis principes habuerunt, fusius explicare. Demiror autem illos, qui res bello gestas accurate scribendas putant, et nonnunquam in vnico proelio plurimum verborum consumunt, dum locorum naturam et armaturae proprietates, et modum, quo acies instructae fuerint, et imperatorum adhortationes, et res alias, quae alterutris victoriam pepererint, oratione persequuntur: dum vero ciuiles motus et seditiones describunt, eas orationes, quibus res incredibiles atque admiran-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

i Οἱ δυναστεύσαντες ἐν ἑκατέροις *Vat.*

k Ἐπαγγέλλειν in denunciandi ac deferendi significatione legitur etiam alibi. Malet tamen fortassis aliquis ἀπαγγέλλειν, vt infra p. 455. v. 27. οὐκ ἀπήγγειλε πρὸς τὴν βουλὴν τὰ κελευσθέντα. *Sylb.* Ἀπαγγέλλειν in *Cod. Vat.*

θαυμαστὰ πράξεις ἐπετελέσθησαν. εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο [l] τῆς Ῥωμαίων πολιτείας μέγα ἐγκώμιόν ἐστι, καὶ ζηλοῦσθαι ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἄξιον, κἀκεῖνο ἐγένετο κατ᾽ ἐμὴν δόξαν τὸ ἔργον, μᾶλλον δὲ [m] ὑπὲρ ἅπαντα, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ὄντα, λαμπρότατον, τὸ μήτε τοὺς δημοτικοὺς καταφρονήσαντας τῶν πατρικίων, ἐπιχειρῆσαι αὐτοῖς, καὶ πολὺν ἐργασαμένους τῶν κρατίστων φόνον, ἅπαντα τἀκείνων παραλαβεῖν, μήτε τοὺς ἐν τοῖς ἀξιώμασιν, ἢ διὰ σφῶν αὐτῶν, ἢ ξενικαῖς ἐπικουρίαις χρησαμένους, διαφθεῖραι τὸ δημοτικὸν ἅπαν, καὶ τὸ λοιπὸν οἰκεῖν ἀδεῶς τὴν πόλιν· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς, ἢ παῖδας γονεῦσιν ἐν οἰκίᾳ σώφρονι περὶ τῶν ἴσων δικαίων διαλεγομένους, πειθοῖ καὶ λόγῳ διαλύεσθαι τὰ νείκη, ἀνήκεστον δὲ ἢ ἀνόσιον ἔργον μηθὲν ὑπομεῖναι δρᾶσαι κατ᾽ ἀλλήλων· οἷα Κερκυραῖοί τε κατὰ τὴν στάσιν εἰργάσαντο, καὶ Ἀργεῖοι, καὶ Μιλήσιοι, καὶ Σικελία πᾶσα, καὶ συχναὶ ἄλλαι πόλεις. ἐγὼ μὲν οὖν διὰ ταῦτα προειλόμην ἀκριβεστέραν μᾶλλον, ἢ βραχυτέ-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* V.C. 263. *Var.* 265.

admirandae peractae sunt, memoriae prodendas non arbitrantur. Si quid enim aliud in Romana republica valde laudabile ac dignum, quod omnes homines imitentur, hoc quoque (meo iudicio) fuit: imo vero hoc caeteras omnes res, easque admirandas, longe suo splendore superauit, quod neque plebeii, contemtis patriciis, eos aggressi fuerint, aut magna caede optimatum facta, res omnes illorum occuparint, neque viri dignitate praediti, aut domesticis opibus, aut auxiliis externis, totam plebem oppresserint, vt in posterum sine metu in vrbe viuerent; sed inter se non aliter se gesserint, quam fratres cum fratribus, aut liberi cum parentibus in bene instituta familia, de iuris aequabilitate disceptantes, et mutua oratione adducti controversias diremerint, et nullum insanabile, aut impium facinus, alii in alios patrare ausi fuerint: vt Corcyraei, et Argiui, et Milesii, et tota Sicilia, et multae aliae ciuitates in seditione fecerunt. Ob has igitur caussas ego accuratius *ac fusius*, quam compendio-

l Τῆς Ῥωμαίων πόλεως *Vat.*

m Ὑπὲρ ἅπαντα πολλὰ καὶ *Vat.* vulg. deest πολλά.

n Ἀνόητον

ϱαν, ποιήσασθαι τὴν διήγησιν· κρινέτω δὲ ἕκαστος, ὡς βȣ́λεται.

Τότε δ' οὖν τῆς δίκης τȣ̃το λαβȣ́σης τὸ τέλος, ὁ μὲν δῆμος ἀπελύετο προσειληφὼς [n] ἀνόητον αὔχημα, καὶ καθῃρηκέναι τὴν ἀριστοκρατίαν [o] νομίσας· οἱ δὲ πατρίκιοι, κατηφεῖς τε καὶ ταπεινοὶ, [p] καὶ δι' αἰτίας ἔχοντες τὸν Οὐαλέριον, ὑφ' ȣ̃ πεισθέντες ἐπέτρεψαν τῷ δήμῳ τὴν δίκην· ἦν τ' οἰμωγὴ καὶ δάκρυα τῶν οἰκτειρόντων τε καὶ προπεμπόντων τὸν Μάρκιον. αὐτὸς δὲ ὁ Μάρκιος οὔτ' ἀνακλαυσάμενος ὤφθη τὰς αὐτοῦ τύχας, οὔτ' ἀποιμώξας, οὔτ' ἄλλο εἰπὼν ἢ δράσας ἀνάξιον [q] τῆς αὐτȣ̃ μεγαλοφροσύνης οὐδ' ὁτιοῦν· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐδήλωσε τὴν γενναιότητα καὶ καρτερίαν τῆς γνώμης, ἐπειδὴ οἴκαδε ἀφικόμενος γυναῖκά τ' [r] εἶδε καὶ μητέρα καταρρηγνυμένας τους πεπλους, και τα στερνα LXVII.

pendiosius haec, narrare malui: iudicium tamen vnicuique sit Per. Iul.
liberum. 4225.

Ergo, quum illius iudicii hic fuisset exitus, plebs dimissa Ante Chr. 489.
stolidos spiritus assumsit, et optimatum potentiam a se euersam Olymp.
existimauit. At patricii, prae moerore vultu demisso animis- 72 ¾.
que deiectis *discedentes* incusabant Valerium, quo suasore ac Cat.
auctore plebi iudicium permiserant. Marcius autem, cum ge- V.C. 263.
mitibus et lacrymis hominum, qui eius fortunae miserebantur, Var.
domum est deductus. At ipse, nec suos casus deflens, nec vllos 265.
propterea gemitus edens, nec quidquam sua magnanimitate indignum, aut dicens, aut faciens, a quoquam conspectus est: sed multo maiorem animi generositatem et constantiam demonstrauit, quando, domum reuersus, conspexit vxorem et matrem peplis dilaceratis pectora plangentes, et (vt verisimile est

n Ἀνόητον agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit *stolida gloriatione. Sylb.*

o Οἰόμενος pro νομίσας habet *Cod. Vat.*

p Καὶ δι' αἰτίας *Vat.* et *Lapi Cod.* copula vulgatis deest.

q Τῆς ἑαυτȣ̃ μεγαλοφροσύνης *Vat.* atque ita *Suidas* in voce Μάρκιος, *Dionysium* fere ad verbum exscribens.

r Concinnior erit structura, si pro

τυπτούσας, καὶ, οἷα εἰκός ἐστιν ἐπὶ τοιαύταις συμφοραῖς λέγειν τὰς ἀποζευγνυμένας ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτάτων σφίσι, θανάτοις, ἢ φυγαῖς, ἀναβοώσας, οὐδὲν πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τοὺς θρήνους τῶν γυναικῶν ἔπαθεν· ἀσπασάμενος δ᾽ αὐτὰς μόνον, καὶ παρακαλέσας γενναίως φέρειν τὰς συμφορὰς, τούς τε παῖδας αὐταῖς παρακαταθέμενος· ὁ γὰρ πρεσβύτερος τῶν παίδων ἦν δέκα γεγονὼς ἔτη, ὁ δὲ νεώτερος [s] ὑπάγκαλος ἔτι· ἄλλο δ᾽ [t] οὐθὲν οὔτε φιλοφρονησάμενος, οἷς εἰς τὴν φυγὴν χρήσεσθαι ἔμελλεν, ἐξῄει κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὰς πύλας, οὐδενὶ δηλώσας, ὅποι τὴν ἀπαλλαγὴν ποιήσοιτο.

LXVIII. Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις καθῆκε μὲν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς, ὕπατοι δ᾽ ἀπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ δή-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. U.C. 263. Var. 265.

est in huiusmodi calamitatibus eas fe[illegible], quae ab hominibus sibi necessitudine coniunctissimis, vel morte, vel exsilio, separantur) vociferantes: nec tamen lacrymis, aut lamentis mulierum commotus est, sed ipsas tantummodo salutauit, hortatusque est, vt forti animo calamitates ferrent: et filios illis commendauit, (nam eorum natu maior annos decem natus erat, minor vero in vlnis adhuc gestabatur) nec vllis aliis sermonum blanditiis vsus, *nec vllis rebus secum allatis*, quibus in exsilio vti posset, domo egressus, properauit ad portas, et nulli, quonam proficisceretur, declarauit.

Q. Sulpicio et Sp. Largio Coss. varia prodigia.

Paucis post diebus venit comitiorum tempus, et consules a popu-

si pro εἶδεν ponatur participium ἰδών. *Sylb.*

s Ὑπέρκαλος edidit *Steph.* Verum [cum non de forma, sed de aetate hic agatur] genuinam lectionem ὑπάγκαλος animaduertit post vtrumque Interpretem etiam *Cuiacius* et *Paulus Leopardus* Emend. l. I. c. 13. Infra [p. 513. iuxta *Ed. Sylb.*] sine compositione dicit: τὸν [illegible]ώτερον εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀγκάλης. *Sylb.* Ὑπαγκάλιος *Vat.* recte, vt arbitror; cum eadem voce vtatur *Suidas*, exscriptor *Dionysii*, vt supra indicauimus.

t Post οὐθὲν distinguit *Lapus.* Sic enim vertit: *aliud vero nihil, neque curae habens, quibus vtendum esset in auxilio.* Sed cum id loquendi genus sit paullo insolentius, verior mihi videtur *Gelenii* sententia, retenta vulgata distinctione, post οὔτε φιλοφρονησάμενος deesse commation

μου Κόϊντος Σουλπίκιος Καμερῖνος, καὶ [u] Σέργιος Λάρκιος Φλαύϊος τὸ δεύτερον. ταραχαὶ δέ τινες ἐνέπιπτον ἐκ [x] δειγμάτων δαιμονίων τῇ πόλει συχναί· ὄψεις τε γὰρ οὐκ εἰωθυῖαι ἐφαίνοντο πολλοῖς, καὶ φωναὶ ἠκούοντο οὐδενὸς ὄντος τοῦ φθεγγομένου, γοναί τ' ἀνθρώπων ἢ βοσκημάτων πολὺ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν ἐκβεβηκυῖαι εἰς τὸ ἄπιστόν τε καὶ τερατῶδες ἐφέροντο, χρησμοί τ' ᾔδοντο ἐν πολλοῖς χωρίοις, καὶ θειασμοῖς κάτοχοι γυναῖκες οἰκτρὰς ἐμαντεύοντο καὶ δεινὰς τῇ πόλει τύχας. ἥψατο δέ τις καὶ νόσος τοῦ πλήθους λοιμική, καὶ πολλὴν ἐποίησε βοσκημάτων φθοράν· ἀνθρώπων μέντοι θάνατος οὐ πολὺς ἐγένετο, ἀλλ' ἄχρι νόσων τὸ δεινὸν ἐχώρησεν· τοῖς μὲν δὴ [y] ταῦτα ἐδόκει κατὰ θεοῦ γενέσθαι γνώμην, νεμεσῶντος, ὅτι τὸν ἄριστον τῶν πολιτῶν ἐξήλασαν τῆς πατρί-

a populo creati Q. Sulpicius Camerinus et Sp. Largius Flauus *Per. Iul.*
iterum. *Eo anno* multis coeleſtibus prodigiis reſpublica ali 4226.
quantulum turbata eſt: nam et ſpectrorum nouae facies multis *Ante Chr.* 488.
apparuerunt, et exauditae voces a nullo certo auctore emiſſae, *Olymp.*
et (vt aiunt) hominum pecudumque partus admodum alieni 72/73. 4/1.
a natura et vix credendi ac monſtroſi edebantur, et multis in *Cat.*
locis oracula reddebantur, et mulieres furore diuino correptae *V.C.* 264.
miſerandas et graues reipublicae calamitates praedicebant. qui- *Var.*
dam etiam peſtilens morbus multitudinem tentauit, et magnam 266.
pecoris ſtragem fecit: hominum tamen mortes crebrae non erant, nec vltra morbos procedebat calamitas. Alii igitur haec dei voluntate accidere, quod indignaretur, optimum ciuem ab illis patria

mation hoc, οὔτε λαβὼν, vel aliud ſimile. *Sylb.*

u Pro Σέργιος *Lapi* verſio habet *Seruius*. Sed verum praenomen eſſe Σπόριος, et cognomen Φλαῦος, non Φλαύϊος, agnovit ante *Gelenium* et *Sigonium* etiam *Glareanus*. Sp. Largius cum Tito Herminio primum conſul fuit ſupra p. 292. v. 7. *Sylb.*

x Δειγμάτων excuſari aliquo modo poteſt, vt exprimere videatur Latinam vocem *oſtenta*. Sed aſſentior potius *Camerario*, qui mauult δειμάτων, vt *Lapus* etiam vertit: *ex metu a numinibus.* at mox infra v. 33. itidem dicit ὀττείας καὶ δειμάτων μεστά. *Sylb.*

y Ἐδόκει poſt ταῦτα habet *Cod. Vat.* quod deſiderari vide-

δος, τοῖς δ' οὐθὲν τῶν γινομένων θεοῦ ἔργον, [z] ἀλλὰ τυχηρὰ καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα ἅπαντα ἀνθρώπεια εἶναι πάθη. ἔπειτα ἧκέ τις ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, ἄρρωστος, ἐπὶ κλινιδίου κομιζόμενος, Τῖτος [a] Λατῖνος ὄνομα, πρεσβύτερός τ' ἀνὴρ, καὶ οὐσίας ἱκανῆς κύριος, αὐτουργὸς δὲ καὶ τὸν πλείω χρόνον τοῦ βίου ζῶν ἐν ἀγρῷ. οὗτος εἰς τὴν βουλὴν ἐνεχθεὶς, ἔφη δόξαι καθ' ὕπνον ἐπιστάντα τὸν Καπιτώλιον Δία λέγειν αὐτῷ· „Ἴθι, Λατῖνε, καὶ λέγε τοῖς πολίταις, ὅτι μοι τῇ νεωστὶ πομπῇ τὸν ἡγούμενον ὀρχηστὴν οὐ καλὸν ἔδωκαν· ἵν' ἀνάθωνται τὰς ἑορτὰς, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἑτέρας ἐπιτελέσωσιν· οὐ γὰρ δέδεγμαι ταύτας.„ αὐτὸς δ' ἐκ τῶν ὕπνων ἔφη ἀναστὰς παρ' οὐδὲν ἡγήσασθαι τὸ ὄναρ, ἀλλ' ἕν τι τῶν πολλῶν καὶ ἀπατηλῶν ὑπολαβεῖν. ἔπειτα αὐτῷ πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους ἐπιφανὲν τὸ αὐτὸ εἴδωλον τοῦ

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72. 4. 73. 1. Cat. V.C. 264. Var. 266.

patria pulsum; alii nihil horum diuina indignatione fieri, sed hos et omnes alios humanos casus fortuitos esse iudicabant. Tandem venit in senatum quidam, nomine T. Latinus, aegrotus, lectica eo delatus, vir senior, et satis amplarum facultatum dominus; caeterum, ruri plerumque vitam degere, et opus rusticum exercere solitus. Hic in senatum delatus dicebat, visum sibi in somniis Iouem Capitolinum adstantem dicere: „I, Latine, dic tuis ciuibus, eos mihi nuper in ludis non egregium praesultorem dedisse, *et iube* eos iterum dies festos et ludos instaurare: neque enim hi fuerunt mihi grati.„ Se autem experrectum dicebat surrexisse, et id insomnium contemsisse, et id vnum de vulgaribus et fallacibus insomniis esse existimasse. Deinde denuo sibi in somniis eandem dei speciem apparuisse, iratam

Praesultator haud bellus.

bat *Port.* et v. 15. post πάθη inferendum esse placuit *Sylb.*

z Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνθρώπεια *Vat.*

a Super hominis huius nomine inter auctores dissensus est. *Lactantio* et *Valerio Maximo* T. Atinius dicitur, atque ita efferunt recentiores *Liuii* editiones: in aliis autem eiusdem exemplaribus Latinius occurrit, quo modo et in vno *Cod. Ms. Bodl.* cum in altero et in *Plutarchi* vulgatis Latinus reperitur.

b Ἰδὼν

θεοῦ χαλεπαίνειν τε καὶ ἀγανακτεῖν, ὅτι οὐκ ἀπήγγειλε πρὸς τὴν βουλὴν τὰ κελευσθέντα, καὶ ἀπειλεῖν, εἰ μὴ τοῦτο δράσει διὰ ταχέων, ὅτι σὺν μεγάλῳ μαθήσεται κακῷ μὴ ὀλιγωρεῖν τῶν δαιμονίων· [b] ἰδὼν δὲ τὸ δεύτερον ὄναρ, τὴν αὐτὴν ἔφη ποιήσασθαι περὶ αὐτοῦ δόξαν, καὶ ἅμα δι' αἰσχύνης ἔχειν τὸ πρᾶγμα [c] λαβεῖν, ἀνὴρ αὐτουργὸς καὶ γέρων ὀνείρατα πρὸς τὴν βουλὴν ἐκφέρειν, ὀττείας καὶ δειμάτων μεστὰ, μὴ καὶ γέλωτα ὄφλῃ. ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις τὸν υἱὸν αὐτοῦ νέον καὶ καλὸν, οὔτε ὑπὸ νόσων, οὔτε ὑπ' ἄλλης τινὸς αἰτίας φανερᾶς συναρπασθέντα αἰφνιδίως ἀποθανεῖν· καὶ αὖθις τὴν τοῦ θεοῦ ὄψιν φανεῖσαν ἐν τοῖς ὕπνοις δηλοῦν, ὅτι τῆς ὑπεροψίας καὶ τῆς καταφρονήσεως τῶν αὐτοῦ λόγων τὴν μὲν ἤδη δέδωκε δίκην, τὸν υἱὸν ἀφαιρεθεὶς,

iratam et indignabundam, quod ſenatui non renunciaſſet, *Per. Iul.*
quae renunciare iuſſus fuerat, et minitantem (niſi hoc ocius 4226.
feciſſet) fore, vt magno ſuo damno numina minime negligere *Ante Chr.* 488.
diſceret. Quum autem et ſecundum ſomnum vidiſſet, ſe ean- *Olymp.*
dem de illo opinionem habuiſſe dicebat; * et ſimul ſe, qui $\frac{72}{73}$. $\frac{4}{1}$.
opus ruſticum exerceret et ſenex eſſet, verecundia impeditum, *Cat.*
auſum non fuiſſe ſenatui renunciare ſomnia religionis et terri- *V.C.* 264.
culamentorum plena, ne riſum ei moueret. Sed paucis poſt *Var.* 266.
diebus filium iuuenem et formoſum, neque morbo correptum, neque vlla alia mortis manifeſta cauſſa repente obiiſſe, et rurſus dei ſpeciem ſibi in ſomniis apparuiſſe, et declaraſſe, ſe ob neglecta et contemta ſua verba iam iſtas poenas amiſſo filio dediſſe, et

b Ἰδὼν δὲ καὶ δεύτερον *Vat.*

* Simul verecundiae duxiſſe, ſe hoc opus ſuſcipere, hominem ſenem et ruſticanum, vt ad ſenatum afferret ſomnia etc. *Lapi.* Simulque viſam ſibi rem pudendam, vt homo ruſticus et ſenex apud ſenatum denarraret ſomnia etc. *Gelen.*

c Niſi λαβεῖν pro *coepiſſe* accipiamus, ſuperfluum eſt vel hoc ipſum verbum, vel praecedens ἔχειν. *Sylb.* Hoc non probatum *Porto:* qui dicit, locum, modo codex non ſit mendoſus, ita intelligi poſſe: ἔφη λαβεῖν τὸ πρᾶγμα, ὥστε δι' αἰσχύνης ἔχειν, *dixit, ſe accepiſſe ita, vt pudore impediretur, ne eam ſenatui patefaceret.*

d Κατα-

τὰς δ' ὀλίγον ὕστερον δώσει. ταῦτα δ' ἀκούσας, ἔφη καθ' ἡδονὴν δέξασθαι τὸν λόγον, εἰ μέλλοι θάνατος ἐλεύσεσθαι αὐτῷ παρημεληκότι τοῦ βίου· τὸν δὲ θεὸν οὐ ταύτην αὐτῷ προσθεῖναι τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀφορήτους καὶ δεινὰς ἐμβαλεῖν ἀλγηδόνας, ὥστε μηδὲν ἄρθρον ἄνευ [d] κατατάσεως τῆς ἐσχάτης δύνασθαι κινεῖν. τότε δὴ τοῖς φίλοις κοινωσάμενος τὰ συμβεβηκότα, κελευσθεὶς ὑπ' ἐκείνων, ἥκειν ἐπὶ τὴν βουλήν. διεξιὼν δὲ ταῦτα, κατὰ μικρὸν ἐδόκει τῶν ἀλγηδόνων ἀπαλλάττεσθαι· καὶ ἐπειδὴ πάντα διεξῆλθεν, ἀναστὰς ἐκ τοῦ κλινιδίου, καὶ τὸν θεὸν ἀναβοήσας, ἀπήει τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶ διὰ τῆς πόλεως οἴκαδε ὑγιής.

LXIX. Ἡ δὲ βουλὴ δέους ἀνάπλεως ἐγένετο, καὶ ἀχανὴς ἦν ἕκαστος, οὐκ ἔχων [e] συμβαλεῖν, ὅ τι τὸ δηλούμενον ἦν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ποτε ὁ πρὸ τῆς πομπῆς [f] ὀρχηστὴς

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* 264. *V. C. Var.* 266.

et mox alias daturum. Se autem his auditis dixiſſe, ea verba ſibi grata eſſe, ſi ſibi moriendum eſſet, qui nullo amplius vitae deſiderio teneretur: at deum non hanc poenam ſibi inflixiſſe, ſed in omnia corporis membra dolores intolerabiles et acerbos immiſiſſe, ita vt nullos artus abſque grauiſſimo cruciatu mouere poſſet. ac tunc demum, caſu ſuo cum amicis communicato, ſuaſu eorum veniſſe ad ſenatum. Dum autem haec narraret, videbatur paulatim doloribus liberari: et rebus omnibus enarratis, quum ex lectica ſurrexiſſet, et deum inuocaſſet, ſuis pedibus per vrbem domum ſanus eſt reuerſus.

Sed ingens timor patres corripuit, et vnuſquiſque attonitus tacebat, quoniam non poterat coniectare, quidnam id ſibi vellet, quod a deo declarabatur, et quis eſſet ille praeſultor,

d Κατασάσεως] Aptius forſan κατατάσεως, *contentionis*. Neſcio, quid ſecutus eſt *Lapus*, dum vertit *ſine vltima exterminatione*. *Sylb.* Huc pertinent iſta *Suidae*: κατάτασις (non κατάστασις) ἡ ἔπειξις, ἡ σφοδρότης. ὁ δὲ τούτους συλλαβὼν αἰκίζεται λύμῃ πάσῃ καὶ κατατάσει. Notum eſt, quid ſit κατατείνεσθαι ὑπὸ τῆς ποδάγρας. ab ea igitur huius verbi notione eſt κατάτασις pro *tormento*. *Caſaub.*

e Συμβολὴν] Mallem οὐκ ἔχων συμβαλεῖν, i. e. εἰκάζειν. *Port.*

f Ὀρχηστὴς προαγόμενος] Miraculum,

[g] προαγόμενος οὐ καλὸς αὐτῷ ἐφάνη. ἔπειτα λέγει τις ἐξ αὐτῶν ἀναμνησθεὶς τὸ γενόμενον, καὶ πάντες ἐμαρτύρησαν. ἦν δὲ τοιόνδε. ἀνὴρ Ῥωμαῖος οὐκ ἀφανὴς θεράποντα ἴδιον ἐπὶ τιμωρίᾳ θανάτου παραδοὺς τοῖς ὁμοδούλοις ἄγειν, ἵνα δὴ περιφανὴς ἡ τιμωρία τοῦ ἀνθρώπου γένηται, δι' ἀγορᾶς αὐτὸν μαστιγούμενον ἐκέλευσεν ἕλκειν, καὶ εἴ τις ἄλλος ἦν τῆς πόλεως τόπος ἐπιφανὴς, ἡγούμενον τῆς πομπῆς, ἣν ἔστελλε τῷ θεῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡ πόλις. οἱ δ' ἄγοντες τὸν θεράποντα ἐπὶ τὴν τιμωρίαν, τὰς χεῖρας ἀποτείναντες ἀμφοτέρας, [h] καὶ ξύλῳ προσδήσαντες [i] παρὰ τὰ στέρνα τε καὶ τοὺς ὤμους, μέχρι τῶν καρπῶν διήκοντι, παρηκολούθουν ξαίνοντες

ſultor, qui ei diſplicuiſſet. Tandem quidam ex illis facti memor id dixit, et caeteri ſuo teſtimonio id confirmarunt. id autem erat huiuſmodi. Quidam ciuis Romanus non ignobilis, ſeruum ſuum, damnatum morte, conſeruis, vt eum ad ſupplicium ducerent, tradiderat: et, quo magis illius poena eſſet conſpicua, per medium forum, et, ſi quis alius conſpicuus vrbis locus eſſet, per eum trahi et virgis caedi iuſſerat: qui pompam ludorum, quos illo tempore populus Romanus in dei honorem faciebat, praeceſſit. Porro, qui ſeruum ad ſupplicium duxerant, ambas illius manus extenderant, eumque ligno alligarant, quod pectori et humeris impoſitum, ad extremas brachiorum partes, quae cum manibus iunguntur, tranſuerſum exporrigebatur, eumque nudum

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4. 73. 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

culum hoc narrat non modo *Liuius*, ſed etiam *Cicero* l. I. de *Diuinatione*. Imo *Macrobius* (*Saturnalium* l. I. c. 11.) eandem recenſet hiſtoriam, ſed in *Vrbis* anno et *Ruſtici* nomine diſſentit. *Sylb.*

g Rectius προηγούμενος, vt paullo poſt v. 16. et p. 455. v. 21. et rurſum in fine huius narrationis. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τίς ποτε ὁ πρὸ τῆς πομπῆς ὀρχηστὴς προαγόμενος. Nam vulgatis πρὸ deeſt.

h Καὶ ξύλῳ] Hoc *Cicero* et *Liuius* ſpeciali vocabulo *Furcam* appellant. *Plutarchus* in *Quaeſt. Rom.* n. 70. *Furcam* dicit eſſe διπλοῦν ξύλον, ὃ ταῖς ἁμάξαις ὑφιστᾶσιν, alio nomine στήριγμα dictum. *Macrobius* patibulum vocat. *Sylb.* Vide etiam *Plutarchum* in Coriolano.

i περὶ] Melius, vt exiſtimo, in *Cod. Vat.* προσδήσαντες παρὰ τὰ στέρνα.

k Ἐκινεῖτο

μάστιξι γυμνὸν ὄντα. ὁ δ' ἐν τοιᾷδε ἀνάγκῃ κρατούμενος, ἐβόα τε, καὶ φωνὰς δυσφήμους, ἃς ἡ ἀλγηδὼν ἐβούλετο, καὶ κινήσεις διὰ τὴν αἰκίαν ἀσχήμονας [k] ἐποιεῖτο. τοῦτον δὴ πάντες ἐνόμισαν εἶναι τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ μηνυόμενον ὀρχηστὴν οὐ καλόν.

LXX. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τοῦτο γέγονα τῆς ἱστορίας τὸ μέρος, οὐκ οἴομαι δεῖν τὰ περὶ τὴν ἑορτὴν [l] ἐπιτελούμενα ὑπ' αὐτῶν παρελθεῖν, [m] οὐχ ἵνα μοι χαριεστέρα γένηται προσθήκας λαβοῦσα θεατρικὰς καὶ λόγους ἀνθηροτέρους ἡ διήγησις, ἀλλ' ἵνα τῶν ἀναγκαίων τι πιστώσηται πραγμάτων, ὅτι τὰ συνοικίσαντα ἔθνη τὴν Ῥωμαίων πόλιν Ἑλληνικὰ ἦν, ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀποικισθέντα τόπων, ἀλλ' οὐχ, ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι, βάρβαρα καὶ ἀνέστια. ὑπεσχόμην γὰρ ἐπὶ τῷ [n] τέλει τῆς πρώτης γραφῆς, ἣν περὶ τοῦ γένους αὐτῶν ἐξέδωκα συνταξάμενος,

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. / 73. 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

dum virgis lacerantes sequebantur. Is vero ad tales angustias redactus vociferabatur, et voces infandas emittebat, quas dolor ei extorquebat, et ob verbera gestus indecoros edebat. Hunc igitur omnes existimarunt esse eum saltatorem non egregium, qui a deo significabatur.

Ludi; e quibus et ipsis liquet, Romanorum progenitores non fuisse barbaros.

Quoniam autem ad hanc historiae partem veni, existimo, silentio non praetereunda, quae in ludis a populo Romano fiunt, non vt iucundis et theatricis et speciosis digressionibus vtar, sed vt cuiusdam rei necessariae fidem faciam, nimirum, gentes, quae primum ad condendam Romam conuenerunt, Graecas fuisse, easque ex locis illustrissimis deductas, non autem, vt nonnulli putant, barbaras et extorres. Sum enim pollicitus in fine primi libri, quem de earum origine compositum in lucem edidi,

me

k Ἐκινεῖτο *Vat.*

l Ἐπιτελούμενα *Vat.* vulgo τελούμενα simplex.

m Οὐχ ἵνα μοι χαριεστέρα γένηται προσθήκαις θεατρικαῖς καὶ λόγοις ἀνθηροτέροις ἡ διήγησις legendum censet *Steph.* οὐχ ἵνα μοι χαριεστέρα γένηται προσθήκας λαβοῦσα θεατρικὰς *Vat.* nec aliter legisse videtur *Lapus*, qui vertit: *non vt mihi gratiosior fiat, appositiones assumens theatricas* etc. vulgatae sic dant: οὐχ ἵνα μοι πρὸς χαριεστέρας. et tum deest ipsis voc. λαβοῦσα.

n Vide p. 74. v. 30.

o Pro

μυρίοις βεβαιώσειν τεκμηρίοις τὴν πρόθεσιν, ἔθη καὶ νόμιμα καὶ ἐπιτηδεύματα παλαιὰ παρεχόμενος αὐτῶν, ἃ μέχρι τοῦ κατ᾽ ἐμὲ φυλάττουσι χρόνου, οἷα παρὰ τῶν προγόνων ἐδέξαντο· οὐχ ἡγούμενος ἀποχρῆν τοῖς ἀναγράφουσι τὰς ἀρχαίας καὶ τοπικὰς ἱστορίας, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων αὐτὰς παρέλαβον ἀξιοπίστως διελθεῖν, ἀλλὰ καὶ μαρτυριῶν οἰόμενος αὐταῖς δεῖν πολλῶν καὶ δυσαντιλέκτων, εἰ μέλλουσι πισταὶ φανήσεσθαι. ἐν αἷς πρῶτα καὶ κυριώτατα πάντων εἶναι πείθομαι, τὰ γινόμενα καθ᾽ ἑκάστην πόλιν [o] περὶ θεῶν καὶ δαιμόνων πατρίους σεβασμούς. ταῦτα γὰρ ἐπὶ μήκιστον χρόνον διὰ φυλακῆς ἔχει Ἑλλάς τε καὶ βάρβαρος χώρα, καὶ οὐθὲν ἀξιοῖ καινοτομεῖν εἰς αὐτά, ὑπὸ δείματος κρατουμένη [p] μηνιμάτων δαιμονίων. μάλιστα δὲ τοῦτο πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι διὰ πολλὰς αἰτίας, ἃς οὐ καιρὸς ἐν τῷ παρόντι λέγειν, καὶ χρόνος οὐδεὶς μέχρι τοῦ παρόντος

me ſexcentis argumentis rem propoſitam confirmaturum, in medium productis priſcis earum moribus, inſtitutis, et ſtudiis, quae ad mea vſque tempora ita ſeruant, vt a maioribus acceperunt: quia exiſtimo, non ſatis eſſe iis, qui antiquitates regionum deſcribunt, ſi eas, prout ab ipſis indigenis acceperunt, oratione probabili enarrent; ſed etiam arbitror, illis eſſe opus multis teſtimoniis, quae non facile refelli poſſint, ſi modo fidem iis haberi volunt. Inter quae primum ac praecipuum tenere locum credo ipſos patrios cultus deorum et geniorum apud ſingulos populos. nam haec diutiſſime cuſtodiunt, tum Graeci, tum barbari, et nihil in his immutare audent irae diuinae metu retenti. Hoc vero praecipue faciunt barbari ob multas cauſſas, quas in praeſentia recenſeri tempus non patitur, nec potuit longa ſeculorum ſeries ad hanc vſque diem efficere, vt

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. / 73. 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

o Pro περὶ rectius forſan ſubſtitueris articulum τῶν. *Sylb.* Verum non opus eſt hac emendatione, ſi cum *Cod. Vat.* legamus: τὰ γινόμενα καθ᾽ ἑκάστην πόλιν περὶ θεῶν καὶ δαιμόνων πατρίους σεβασμούς. vulgo legitur τοὺς γινομένους.

p In *Ed. Steph.* μηνημάτων. ſed veram lectionem μηνιμάτων agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *metu iracundiae numinum. Sylb.*

q Ὠργια-

ἀπομαθεῖν ἢ παρανομῆσαί τι περὶ τοὺς [q] ὀργιασμοὺς τῶν θεῶν ἔπεισεν, οὔτ' Αἰγυπτίους, οὔτε Λίβυας, οὔτε Κελτοὺς, οὔτε Σκύθας, οὔτ' Ἰνδοὺς, οὔτ' ἄλλο βάρβαρον ἔθνος οὐθὲν ἁπλῶς· εἰ μή τινες ὑφ' ἑτέρων ἐξουσίᾳ ποτὲ γενόμενοι, τὰ τῶν κρατησάντων ἠναγκάσθησαν ἐπιτηδεύματα μεταλαβεῖν. τῇ δὲ Ῥωμαίων πόλει τοιαύτης οὐδέποτε πειραθῆναι συνέβη τύχης, ἀλλ' αὐτὴ τὰ δίκαια [r] προστάττει διὰ παντὸς ἑτέροις. [s] εἰ δὴ βάρβαρον αὐτῶν τὸ γένος ἦν, τοσούτου ἂν ἐδέησαν αὐτοὶ τὰ πρῶτα ἱερὰ καὶ τοὺς ἐπιχωρίους ἐθισμοὺς ἀπομαθεῖν, δι' οὓς εἰς τοσαύτην προῆλθον εὐδαιμονίαν, ὥστε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὧν ἦρχον, ἐν καλῷ κατέστησαν τοὺς θεοὺς τοῖς σφετέροις τιμᾶν νομίμοις· καὶ οὐθὲν ἂν ἐκώλυσεν ἅπαν ἐκβεβαρβαρῶσθαι τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἑβδόμην ἤδη κρατούμενον [t] ὑπ' αὐτῶν γενεὰν, εἴπερ ἦσαν βάρβαροι.

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

vt patrios deorum cultus dediſcerent, aut impie tranſgrederentur, vel Aegyptii, vel Afri, vel Galli, vel Scythae, vel Indi, vel denique (vt paucis rem expediam) vlla alia gens barbara, praeter quoſdam, qui, in aliorum poteſtatem quondam redacti, coacti ſunt victorum ritus recipere. At populo Romano nunquam contigit, vt talem fortunae iniquitatem experiretur, ſed ipſe perpetuo aliis iura reddidit. Si igitur barbari fuiſſent generis, tantum abfuiſſet, vt mutaſſent prima ſacra et ritus vernaculos, ob quos ad tantam felicitatem prouecti ſunt, vt potius aliis omnibus, quibus imperabant, praeclarum fore exiſtimaſſent, deos ſuis ritibus ab ipſis coli, et nihil vetuiſſet, quo minus tota Graecia (ſi modo barbari fuiſſent) eorum opera in barbariem eſſet verſa, quum aetatem iam ſeptimam ſub illorum imperio degat.

Alius

q Ὠργιασμένους] Ὀργιασμοὺς *Vat.* quod ſi quis (inquit *Sylb.*) ſubſtitui malit, ſuo fruatur iudicio. Verum ὠργιασμένους (vt obſeruant *Sylb.* et *Port.*) infra legimus p. 510. iuxta *Ed. Sylb.*

r Πράττειν pro ἐπιτάττειν ſeu κωλύειν vſurpatum etiam ab *Ariſtotele* Magn. Moral. I. 1. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τάττειν diſertim habemus, qua phraſi et infra vtitur *Dionyſ.* p. 504. iuxta *Ed. Sylb.*

s Scribendum εἰ δὲ βάρβαρον, vel εἰ δὲ δὴ βάρβαρον. *Sylb.*

t Αὐτῷ in *Ed. Steph.* ſed plurale

Ἕτερος μὲν οὖν ἀποχρῆν ἂν ὑπέλαβε, καὶ αὐτὰ τὰ νῦν πραττόμενα ἐπὶ τῇ πόλει μηνύματα οὐ μικρὰ τῶν παλαιῶν ἐπιτηδευμάτων ὑπολαβεῖν· ἐγὼ δὲ, ἵνα μή τις ἀσθενῆ τὴν πίστιν εἶναι ταύτην ὑπολάβῃ, [[u] εἴτε] κατ' ἐκείνην τὴν ἀπίθανον ὑπόληψιν, ὅτι παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κρατήσαντες, ἀσμένως ἂν τὰ κρείττω μετέμαθον ἔθη, τῶν ἐπιχωρίων ὑπεριδόντες, ἐξ ἐκείνου ποιήσομαι τοῦ χρόνου τὴν τέκμαρσιν, [x] ὅτε οὔπω τὴν τῆς Ἑλλάδος εἶχον ἡγεμονίαν, οὐδ' ἄλλην διαπόντιον οὐδεμίαν ἀρχὴν, Κοΐντῳ Φαβίῳ βεβαιωτῇ χρώμενος, καὶ οὐδεμιᾶς ἔτι δεόμενος πίστεως ἑτέρας· παλαιότατος γὰρ ἀνὴρ τῶν τὰ Ῥωμαϊκὰ συνταξαμένων, καὶ πίστιν οὐκ ἐξ ὧν ἤκουσε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγνω, παρεχόμενος. ταύτην δὴ τὴν ἑορτὴν ἐψηφίσατο μὲν ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων ἄγειν, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, κατὰ τὰς γενομένας εὐχὰς ὑπὸ τοῦ δικτάτορος Αὔλου Ποστουμίου, ὅτ' ἐμελ-

Alius igitur fortaſſe ſatis eſſe putaret, vel ex iis ipſis, quae nunc Romae fiunt, veterum inſtitutorum non leuia argumenta ſumere: ſed ego, ne quis, abſurda illa opinione motus, hoc argumentum inualidum putet, Romanos videlicet, tota Graecia deuicta, lubenter, patriis ritibus neglectis, alios meliores didiciſſe, ex illo tempore coniecturam ducam, quo nondum Graeciae principatum, neque vllam aliam tranſmarinam prouinciam habebant; et Q. Fabium auctorem ſequar, cuius vnius fides *ac auctoritas* mihi ſufficiet, nec vlla alia praeterea opus eſt mihi: nam Romanorum ſcriptorum antiquiſſimus eſt, qui, vt ſuae hiſtoriae fidem faciat, non ſolum affert res, quas *ex aliis* audiuit, ſed illas etiam, quas ipſemet *vidit et* cognouit. Hos igitur ludos ſenatus Romanus decreuit, (vt et ante dixi) a dictatore A. Poſtumio votos, quum eſſet

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4 73 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

rale αὐτῶν agnoſcit *Lapi* verſio. *Sylb.*

u Vel alterum εἴτε cum altera ſententia deſideratur, vel certe hoc quoque tollendum; niſi dicamus, (et forſan rectius) diſtinctionem, quae εἴτε praecedit, et ipſum εἴτε tolli debere. *Lapus* tamen pro εἴτε videtur ἔτι legiſſe, quod mihi quoque placet. *Port.*

x Minus recte in *Ed. Steph.* ὅτι οὔπω.

λεν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὰς ἀποστάσας Λατίνων πόλεις, κατάγειν ἐπιχειρούσας Ταρκύνιον ἐπὶ τὴν ἀρχήν· ἀναλοῦσθαι δ' ἔταξε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἴς τε τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἀργυρίου πεντακοσίας μνᾶς· καὶ μέχρι τοῦ Φοινικικοῦ πολέμου τοῦτο ἐδαπάνων εἰς τὴν ἑορτήν. ἐν δὲ ταῖς ἱεραῖς ἡμέραις ταύταις πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐγίνετο νόμοις Ἑλληνικοῖς, κατά τε πανηγυρισμοὺς, καὶ ξένων ὑποδοχὰς καὶ ἐκεχειρίας, ἃ πολὺ ἔργον ἂν εἴη λέγειν. τὰ δὲ περὶ πομπήν τε καὶ θυσίαν, καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας· ἀπόχρη γὰρ ἐκ τούτων καὶ τὰ μὴ λεχθέντα ἐξετάζειν· τοιάδε.

LXXII. Πρὶν ἄρξασθαι τῶν ἀγώνων, πομπὴν ἔστελλον τοῖς θεοῖς οἱ τὴν μεγίστην ἔχοντες ἐξουσίαν, ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου τε καὶ δι' ἀγορᾶς ἄγοντες ἐπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον. ἡγοῦντο δὲ τῆς πομπῆς, πρῶτον μὲν οἱ παῖδες αὐτῶν πρόσηβοί τε καὶ τοῦ πομπεύειν ἔχοντες ἡλικίαν, ἱππεῖς μὲν, ὧν οἱ πατέρες τιμήματα ἱππέων εἶχον, πεζοὶ δὲ, οἱ μέλλοντες ἐν τοῖς πεζοῖς στρατεύεσθαι· οἱ μὲν, κατ'

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4/73. 1. *Cat.* *U.C.* 264. *Var.* 266.

eſſet pugnaturus cum Latinis populis, qui a populo Romano defecerant, et Tarquinium in regnum reducere conabantur. In haec autem ſacrificia et ludos quingentas argenti minas quotannis impendi ſtatuit; et ad bellum vſque Punicum eam pecuniae ſummam populus Romanus in hos dies feſtos *ac ludos* impendit. Per iſtos autem dies ſacros, cum multa alia more Graeco fiebant, et in celebritatibus, et in hoſpitibus excipiendis, et in induciis, quae commemorare valde difficile eſſet, tum vero praecipue ea, quae in ſolenni pompa et ludorum ſacrificiis fiebant, quae (nam et ex his de iis, quae dicta non ſunt, facile iudicare poterimus) huiuſmodi erant.

Antequam ludi committerentur, viri, quorum maxima erat poteſtas, pompam diis a Capitolio per forum in circum maximum ducebant: et in ea pompa primi erant eorum filii pubertati proximi, qui per aetatem pompae intereſſe poterant, equis inuecti, quorum patres erant ordinis equeſtris, caeteri pedibus, qui in pedeſtri militia erant militaturi, illi diſtincti in alas et centurias,

ἴλας τε καὶ κατὰ λόχους, οἱ δὲ κατὰ συμμορίας τε καὶ τάξεις, ὡς εἰς διδασκαλεῖον πορευόμενοι· ἵνα φανερὰ γένοιτο τοῖς ξένοις ἡ μέλλουσα ἀνδροῦσθαι τῆς πόλεως ἀκμὴ, πλῆθός τε καὶ κάλλος οἷα τις ἦν. τούτοις ἠκολούθουν ἡνίοχοι τέθριππά τε καὶ συνωρίδας καὶ τοὺς ἀζεύκτους ἵππους ἐλαύνοντες· μεθ' οὓς οἱ τῶν ἀθλημάτων ἀγωνισταὶ τῶν τε κούφων καὶ τῶν βαρέων, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα γυμνοὶ, τὰ δὲ περὶ τὴν αἰδῶ καλυπτόμενοι. τοῦτο καὶ εἰς ἐμὲ τὸ ἔθος ἐν Ῥώμῃ διέμενεν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο παρ' Ἕλλησιν. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καταλέλυται, [y] Λακεδαιμονίων αὐτὸ καταλυσάντων. ὁ γὰρ πρῶτος ἐπιχειρήσας [z] ἀποδυθῆναι τὸ σῶμα, καὶ γυμνὸς ὀλυμπιάσι δραμὼν ἐπὶ τῆς πεντεκαιδεκάτης ὀλυμπιάδος, [a] Ἄκανθος ὁ Λακεδαιμόνιος ἦν. τὰ δὲ πρὸ τούτων δι' αἰσχύνης εἶχον ἅπαντες Ἕλληνες, ὅλα γυμνὰ φαίνειν ἐν ταῖς ἀγωνίαις τὰ σώματα, ὡς Ὅμηρος τεκμηριοῖ,

centurias, hi in claſſes et ordines diſtributi, quaſi ludum literarium peterent, vt appareret hoſpitibus vrbana iuuentus, quae ad virilem aetatem erat peruentura, vtque illi viderent, quam numeroſa et formoſa eſſet. Hos ſequebantur quadrigarii, et bigarii, et * equorum ſingularium agitatores: poſt quos ibant leuiorum grauiorumque certaminum athletae, reliquo corpore nudi, pudendis tantum tecti. Hic mos et mea aetate, ſicut olim apud Graecos fuit, durabat. Sed in Graecia a Lacedaemoniis antiquatus et ſublatus fuit. Primus autem, qui corpus nudare coepit, et qui in olympiaco ſtadio olympiade decima quinta nudus cucurrit, fuit Acanthus Lacedaemonius. Antea enim apud omnes Graecos turpe habebatur, totum corpus in certaminibus nudum oſtendere, ſicut Homerus, omnium teſtium

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *V.C. Cat.* 264. *Var.* 266.

* *Al.* iniugum equarum.

y Adi *Thucydidem* l. I. p. 4. *Ed. Oxon.*

z Perperam in *Ed. Steph.* ἀποδοθῆναι.

a In *Lapi Cod.* Νέανθος male pro Ἄκανθος, quem Olympiade xv. victorem agnoſcit *Pauſanias*, l. V. c. 8. Vide *Annott.* in Scholia ad *Thucydidis* p. 4.

μαρτύρων [b] ἀξιοπιστότατός τε καὶ ἀρχαιότατος ὢν, ζωννυμένους τοὺς ἥρωας ποιῶν. τὴν γοῦν Αἴαντος καὶ Ὀδυσσέως πάλην ἐπὶ τῇ Πατρόκλου ταφῇ γινομένην ἀφηγούμενός φησι·

[c] Τὼ δὲ ζωσαμένω βήτην ἐς μέσσον ἀγῶνα·

καὶ ἔτι σαφέστερον ἐν Ὀδυσσείᾳ τοῦτο ποιεῖ φανερὸν, ἐπὶ τῆς Ἴρου καὶ Ὀδυσσέως πυγμῆς, ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

[d] Ὣς ἔφαθ'· οἱ δ' ἄρα πάντες ἐπῄνεον· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
Ζώσατο μὲν ῥάκεσιν περὶ μήδεα, φαῖνε δὲ μηροὺς
Καλούς τε μεγάλους τε. φάνεν δὲ οἱ εὐρέες ὦμοι,
Στήθεά τε, στιβαροί τε βραχίονες.

τὸν δὲ πτωχὸν οὐκέτι βουλόμενον μάχεσθαι, ἀλλ' [e] ἀποδειλιῶντα εἰσάγων, τάδε εἴρηκεν·

[f] Ὣς ἄρ' ἔφαν· Ἴρῳ δὲ κακῶς ὠρίνετο θυμός·
Ἀλλὰ καὶ ὣς [g] μνηστῆρες ἄγον ζώσαντες ἀνάγκῃ
Δειδιότα.

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* V.C. 264. *Var.* 266.

testium grauissimus et antiquissimus, fidem facit, dum succinctos inducit heroas. Nam Aiacis et Vlyssis luctam in ludis funebribus in Patrocli honorem factis describens, his verbis vtitur:

Illi autem succincti iuerunt in medium certamen.

et multo manifestius hoc in Odyssea declarat, vbi Iri et Vlyssis pugilatum describit, his verbis:

Sic est loquutus, omnes autem laudarunt: sed Vlysses
Succinxit parmis genitalia, ostenditque crura
Et pulchra et magna; apparuerunt autem ei lati humeri,
Et pectus, et robusta brachia.

Dum autem mendicum illum inducit, certamen detrectantem et formidantem, haec dicit:

Sic loquuti sunt, Iro autem malus motus est animus:
Verum et sic Proci illum cinctum adduxerunt inuitum,
Timentem.

Constat

b Ἀξιοπιστότερος] ἀξιοπιστότατός τε *Vat.* quod placuit *Porto* et *Sylb.*

c Il. ψ. v. 685.

d Odyss. σ. v. 65.

e Ἀποδειμῶντα in *Ed. Steph.*

f Odyss. σ. v. 74.

g Ἀρηστῆρες in vulgatis *Homeri* libris.

b Articu-

τοῦτο δὴ τὸ ἔθος ἀρχαῖον ἐν τοῖς Ἕλλησιν ὂν [h] οἱ φυλάττοντες μέχρι τοῦδε Ῥωμαῖοι δῆλοί εἰσιν οὐ προσμαθόντες παρ' ἡμῶν ὕστερον, ἀλλ' οὐδὲ μεταθέμενοι σὺν χρόνῳ, καθάπερ ἡμεῖς. ἠκολούθουν δὲ τοῖς ἀγωνισταῖς ὀρχηστῶν [i] χοροὶ τριχῇ νενεμημένοι, πρῶτοι μὲν ἀνδρῶν· δεύτεροι δ' ἀγενείων· τελευταῖοι δὲ παίδων· οἷς παρηκολούθουν αὐληταὶ ἀρχαϊκοῖς ἐμφυσῶντες αὐλίσκοις βραχέσιν, ὡς καὶ εἰς τόδε χρόνου γίνεται, καὶ κιθαρισταὶ λύρας ἑπταχόρδους ἐλεφαντίνας, καὶ [k] τὰ λεγόμενα βάρβιτα [l] κρέκοντες. ὧν παρὰ μὲν Ἕλλησιν ἐκλέλοιπεν ἡ χρῆσις ἐπ' ἐμοῦ, πάτριος οὖσα· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἐν ἁπάσαις φυλάττεται ταῖς ἀρχαίαις θυηπολίαις. σκευαὶ δὲ τῶν ὀρχηστῶν ἦσαν χιτῶνες φοινίκεοι, ζωστῆρσι χαλκέοις ἐσφιγμένοι, καὶ ξίφη παρηρτημένα, καὶ λόγχαι βραχύτεραι τῶν μετρίων· τοῖς δ' ἀνδράσι καὶ κράνη χάλκεα, λόφοις ἐπισήμοις κεκοσμημένα καὶ πτεροῖς.

Conſtat igitur, Romanos, qui ad hanc vſque aetatem hunc pri- *Per. Iul.*
ſcum Graecorum morem ſeruant, eum non a nobis poſtea didi- 4226.
ciſſe; ſed ne progreſſu quidem temporis eum mutaſſe, vt nos fe- *Ante Chr.* 488.
cimus. Athletas autem ſequebantur ſaltatorum chori triſariam *Olymp.*
diuiſi, primi erant viri, ſecundi imberbes, poſtremi pueri; quos 72/73. 4/1.
ſequebantur tibicines, qui priſcas et paruas ac breues tibias in- *Cat.*
flabant, ſicut et hoc quoque tempore fit; et cithariſtae, qui *V. C.* 264.
eburneas lyras ſeptem fidium, et barbita, quae ita vocantur, *Varr.*
pulſabant: quorum vſus apud Graecos mea aetate obſoleuit, li- 266.
cet eſſet patrius. Romani vero ad omnes antiquas ſacrorum ce-
remonias haec adhibent. Apparatus autem ſaltatorum erant
tunicae puniceae balteis aeneis adſtrictae, enſes de latere pen-
dentes, et lanceae mediocribus breuiores. At *reliqui* viri ga-
leas etiam aereas criſtis inſignes penniſque ornatas geſtabant:
vnum-

b Articulus οἱ vel tollendus videtur, vel cum Ῥωμαῖοι coniungendus. *Sylb.*

i Χοροὶ πολλοὶ τριχῇ νενεμημένοι. *Vat.*

k Τὰ καλούμενα *Vat.*

l Κέρκοντες] Κρέκοντες *Vat.* quo modo, longe equidem viſitatiori, legendum eſſe coniecerunt *Camerarius* et *Portus.*

ἡγεῖτο δὲ [m] καθ᾽ ἕκαστον χορὸν εἷς ἀνὴρ, ὃς [n] ἐνεδίδου τοῖς ἄλλοις τὰ τῆς ὀρχήσεως σχήματα πρῶτος, [o] εἰδοφορῶν τὰς πολεμικὰς καὶ συντόνους κινήσεις [p] ἐν τοῖς προκελευσματικοῖς ὡς τὰ πολλὰ ῥυθμοῖς. Ἑλληνικὸν δ᾽ ἄρα καὶ τοῦτο ἦν ἐν τοῖς πάνυ παλαιὸν ἐπιτήδευμα, [q] ἐν ὅπλοις ὄρχησις ἡ καλουμένη Πυῤῥίχη, εἴτ᾽ Ἀθηνᾶς πρώτης ἐπὶ Τιτάνων ἀφανισμῷ χορεύειν καὶ ὀρχεῖσθαι [r] σὺν ὅπλοις τἀπινίκια ὑπὸ χαρᾶς ἀρξαμένης, εἴτε [s] παλαίτερον ἔτι Κουρήτων [t] αὐτὴν καταστησαμένων, ὅτε τὸν Δία [u] τιθηνούμενοι θέλγειν ἐβούλοντο κτύπῳ τε ὅπλων

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72. 4. 73. 1. Cat. 264. V.C. Var. 266.

vnumquemque chorum vnus vir praecedebat, qui aliis ſaltationis formulas et modos praeibat: repraeſentans bellicos ac concitatos motus rhythmis plerumque proceleuſmaticis. Hoc quoque exercitationis genus Graecanicum et peruetuſtum erat, armata *inquam* ſaltatio, quae Pyrrhiche vocatur; ſiue id Mineruae eſt inuentum, quae poſt deletos Titanas prima choreas duxiſſe, et armata ſaltaſſe, carmenque victoriae prae laetitia ceciniſſe fertur: ſiue etiam id multo ante a Curetibus inſtitutum fuit, quo tempore Iouem infantem armorum ſonitu et concinnis

m Male καθ᾽ ἕκαστον χωρίον in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

n Ἀνεδίδου minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* vt liquet ex p. 459. v. 32.

o Εἷς δὲ ὁ φορῶν perperam in *Ed. Steph.* vt conſtat ex verſu 43.

p Ἐν τοῖς προσκελεύμασιν ὡς τὰ πολλὰ *Vat.*

q Pro ἐν ὅπλοις *Lapi codex* habuiſſe videtur ἐνόπλιος, (vt mox infra v. 42.) nam vertit *enoplia ſaltatio.* Huic loco *Glareanus* hoc apponit Scholion. *Plin.* l. VII. c. 56. *Saltationem* (inquit) *armatam Curetes docuere, Pyrrhichen Pyrrhus; vtramque in Creta.* vbi videtur ſeparare, quas hic auctor eaſdem facit, ἐνόπλιον ὄρχησιν et πυῤῥίχην. *Sylb.* Hac de re vide *Meurſii* Orcheſtram, p. 63. et *Schottum* in *Procli* Chreſtomathiam, p. 47. et *Perizonii* notas acutiſſimas ad *Aeliani* Var. Hiſt. l. I. c. 8.

r Σὺν τοῖς ὅπλοις *Vat.*

s Παλαίτατον] παλαίτερον malit *Sylb.*

t Αὐτῇ in *Ed. Steph.* manifeſto errore.

u Τιθηνούμενοι *Vat.* [vulgo τιθηνούμενον in accuſat. ſing. Sed τιθηνεῖσθαι actiuam habet, non paſſiuam ſignificationem: altorem, nutricem agere, alere, educare, non ali.]

x Κινήσει

καὶ [x] κινήσει μελῶν, καὶ ῥυθμῷ, καθάπερ ὁ μῦθος ἔχει. δηλοῖ δὲ καὶ τούτου τὴν ἀρχαιότητα, ὡς ἐπιχωρίου τοῖς Ἕλλησιν, Ὅμηρος πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, μάλιστα δ' ἐν ἀσπίδος κατασκευῇ, [y] ἣν Ἀχιλλεῖ δωρήσασθαί φησιν Ἥφαιστον. ὑποθέμενος γὰρ ἐν αὐτῇ δύο πόλεις, τὴν μὲν εἰρήνῃ κοσμουμένην, τὴν δὲ πολέμῳ κακωθεῖσαν. ἐν ᾗ τὴν ἀμείνω [z] καθίστησι τύχην, ἑορτὰς ποιῶν [a] καὶ γάμους καὶ θαλίας, ὥσπερ εἰκός, [b] καὶ ταῦτα λέγει·

[c] Κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον· ἐν δ' ἄρα τοῖσιν
Αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον· αἱ δὲ γυναῖκες
Ἱστάμεναι θαύμαζον ἐπὶ προθύροισιν ἑκάστη.

καὶ αὖθις ἕτερον [d] ἐν αὐτῇ λέγων διακεκοσμῆσθαι Κρητικὸν ἠϊθέων τε καὶ παρθένων χορὸν, ὧδ' εἴρηκεν·

[e] Ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,

cinnis gesticulationibus mulcere volebant, vt fabulis proditur. *Per. Iul.* 4226.
Hunc autem morem et vetustum et Graecis patrium ac vulgarem fuisse Homerus declarat, cum multis aliis in locis, tum praecipue in structura clypei, quem Achilli a Vulcano dono datum dicit. Nam fingens in eo duas ciuitates, alteram pace florentem, alteram bello vexatam, in qua fortunam feliciorem esse statuebat, in ea dies festos et nuptias et conuiuia (quemadmodum verisimile est) inducit, et haec dicit: *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

Iuuenes autem saltatores saltabant: inter quos
Tibiae et citharae resonabant: et mulieres
Stantes admirabantur in aedium vestibulis vnaquaeque.

et rursus, aliam choream Creticam, ex iuuenibus et virginibus constantem, in eodem clypeo *pari* elegantia caelatam indicans, sic dixit:

In eo clypeo chorum insculpserat inclytus Vulcanus

Ei

x Κινήσει μελῶν ἐν ῥυθμῷ *Vat.*

y Si *codex* mendo caret, erit Graecismus. *Port.* Plane ἣν pro ἧς in *Cod. Vat.*

z Forsan rectius καθίστησι. *Sylb.* vulgo καθίστη.

a Non agnoscit *Vat.*

b Illud καὶ hoc loco superfluum est. *Sylb.*

c *Il.* σ. v. 494.

d Αὐτῇ λέγων διακεκοσμῆσθαι *Vat.* et *Lapi Cod.* λέγων vulgo deest.

e *Il.* σ. v. 590.

 f χεῖρας

Τῷ ἴκελον οἷόν ποτ' ἐνὶ Κνωσσῷ εὐρείῃ
Δαίδαλος ἤσκησεν καλλιπλοκάμῳ Ἀριάδνῃ.
Ἔνθα μὲν ἠΐθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεσίβοιαι
Ὠρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ [f] χεῖρας ἔχοντες.

κόσμον τ' αὐτοῦ ἀφηγούμενος, ἵνα δῆλον ἡμῖν ποιήσειεν, ὅτι ἡ τῶν ἀῤῥένων κίνησις ἐνόπλιος ἦν, τάδε λέγει·

[g] Καί ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας
Εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων.

ἡγεμόνας τε τῆς ὀρχήσεως αὐτῶν τοὺς ἐνδιδόντας τοῖς ἄλλοις καὶ προκαταρχομένους [h] λέγων, τοιάδε γράφει·

[i] Πολλὸς δ' ἱμερόεντα χορὸν περιΐσταθ' ὅμιλος
Τερπόμενοι· δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοὺς
Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσσους.

οὐ μόνον δ' ἐκ τῆς ἐναγωνίου τε καὶ κατεσπουδασμένης ὀρχήσεως τῶν χορῶν, ᾗ παρὰ τὰς θυηπολίας τε καὶ πομπὰς ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι, τὸ συγγενὲς ἄν τις αὐτῶν τὸ

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72. 4. 73. 1. Cat. V.C. 264. Var. 266.

Ei ſimilem, quem quondam in Gnoſſo ampla
Daedalus inſtruxit pulchricomae Ariadnae.
Hic et iuuenes et virgines eleganti forma praeditae
Saltabant, manus ſibi inuicem tenentes.

et ornatum eius enarrans, vt nobis declaret, mares armatos ſaltaſſe, haec dicit:

Atque illae pulchras coronas habebant: illi vero gladios
Geſtabant aureos ex argenteis balteis [pendentes.]

et praeſultores eorum, qui modulos aliis praeibant, et motus primi dabant, inducens, haec ſcribit:

Ingens iucundam choream circumſtabat multitudo
Oblectantes ſeſe: duo autem ſaltatores inter ipſos
Carmen praeibant, et in gyrum ſaltabant inter medios.

Nec ſolum ex iſto ſaltationis concertatorio genere, quod chori exercebant, et quo Romani in ſacrificiis et pompis vtebantur, eorum cum Graecis cognationem cognoſcere quis poſſit, verum

f Χεῖρας ἔχουσα *Vat.*
g *Il.* σ. v. 597.
h Ἄγων] Malim εἰσάγων, vt infra dicit χερνιπτομένους εἰσάγει τοὺς ἥρωας. *Sylb.*
i *Il.* σ. v. 603.
k Σικίννην]

πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἴδοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κερτόμου καὶ τωθαστικῆς. μετὰ γὰρ τοὺς ἐνοπλίους χοροὺς οἱ τῶν Σατυριστῶν ἐπόμπευον χοροὶ, τὴν Ἑλληνικὴν εἰδοφοροῦντες [k] σικίννην. σκευαὶ δ' αὐτοῖς ἦσαν, τοῖς μὲν εἰς Σιληνοὺς εἰκασθεῖσι, μαλλωτοὶ χιτῶνες, οὓς ἔνιοι [l] χορταίους καλοῦσι, καὶ περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους· τοῖς δ' εἰς Σατύρους, περιζώματα καὶ δοραὶ τράγων, καὶ ὀρθότριχες ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φόβαι, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. οὗτοι κατέσκωπτόν τε καὶ κατεμιμοῦντο τὰς σπουδαίας κινήσεις, ἐπὶ τὰ γελοιότερα μεταφέροντες. δηλοῦσι δ' αἱ τῶν θριάμβων εἴσοδοι παλαιὰν καὶ ἐπιχώριον οὖσαν Ῥωμαίοις τὴν κέρτομον καὶ σατυρικὴν παιδιάν. ἐφεῖται γὰρ τοῖς κατάγουσι τὰς νίκας, ἰαμβίζειν τε καὶ κατασκώ-

verum etiam ex illo cauillatorio et mordaci saltandi genere. *Per. Iul.*
Nam post armatos saltatorum choros in pompa sequebantur sa- 4226.
tyristarum chori, qui Graecam sicinnem referebant. Apparatus *Ante*
autem erant illis quidem, qui Silenos repraesentabant, tunicae *Chr.* 488.
villosae, quas nonnulli χορταίους vocant, et amicula ex variis flo- *Olymp.*
ribus contexta; illis vero, qui satyros repraesentabant, erant 72/73. 4/1.
subligacula, et hircinae pelles, et setae in capite horrentes et *Cat.*
erectae, aliaque his similia. Hi serias saltationes ridicule suis *V.C.* 264.
gestibus imitabantur, eas per ludibrium deprauantes, vt spectan- *Var.*
tibus risum mouerent. Ex triumphis autem, qui aguntur, satis 266.
liquet, hos lusus cauillatorios et satyricos apud Romanos iam inde a priscis seculis receptos fuisse. Licet enim iis, qui triumphum prosequuntur, iambos et dicteria iacere in illustrissimos

k Σικίννην] Σίκιννιν hic loci et mox p. 460. v. 14. in *Cod. Vat.* quod maluit etiam *Casaub.* De notatione vocis vide *Etymolog. Magn.* de re ipsa *Meurs.* in *Orchestra*, p. 78. etc.

l Apud *Suidam* quoque et *Pollucem* legitur χορταῖος: sed apud *Hesych.* oxytonως χορταιός: vtrumque pro δασὺς καὶ μαλλωτὸς χιτὼν, εἶος τῶν σειληνῶν. atque inde apud eundem *Hesychium* Sileni epitheton est χορταιόβαμος et χορταιοβάμων, quod hispida et villosa tunica amictus incederet. χορταιός substantiue, χορταῖος adiectiue potest accipi: vtrumque a χόρτος, vt proprie sit vestis graminea: quemadmodum e foliis quoque arborum, musco, stuppa, et huiusmodi aliis, confici solent vela-

 menta

πτειν τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας [m] αὐτοῖς στρατηλάταις, ὡς Ἀθήνησι τοῖς πομπευταῖς τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν πρότερον ἅμα [τοῖς] σκώμμασι [n] παροχουμένοις· νῦν δὲ ποιήματα ᾄδουσιν αὐτοσχέδια. [o] εἶδον δὲ καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐπισήμων ταφαῖς ἅμα ταῖς ἄλλαις πομπαῖς προηγουμένους τῆς κλίνης τοὺς [p] σατυριστὰς χοροὺς κινουμένους τὴν [q] σικίννην ὄρχησιν, μάλιστα δ' ἐν τοῖς τῶν εὐδαιμόνων κήδεσιν. ὅτι δ' οὔτε Λιγύων, οὔτ' Ὀμβρικῶν, οὔτ' ἄλλων τινῶν βαρβάρων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ κατοικούντων εὕρημα ἡ σατυρικὴ παιδιὰ καὶ ὄρχησις ἦν, ἀλλ' Ἑλλήνων, δέ-

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4. 73. 1. *V.C. Cat.* 264. *Var.* 266.

mos quosque viros, atque adeo in ipsos imperatores; sicut Athenis olim iis, qui plaustris vecti pompam prosequebantur, obuios quosque scommatibus impetere licebat: nunc vero carmina ex tempore composita canunt. Quinetiam in illustrium virorum funeribus, praeter alias pompas, vidi et satyricos choros, qui lectulum praecedebant, et sicinnem saltationem saltabant, praecipue vero in fortunatorum virorum funeribus. Quod autem satyricus ludus et saltatio, nec Ligurum, nec Vmbrorum, nec aliorum barbarorum Italiam incolentium, sed Graecorum fuerit inuen-

menta bacchanalia. *Scortea* in *glossariis vett.* exponitur δερματοχιτών: id est δερμάτινος χιτών, tunica pellicea, tunica e pellibus. *Sylb.* Σχορταίους pro χορταίους legendum censet *Lindebrog.* quod scortea operimenta occurrant apud *Ammianum Marcellinum* l. XXIV. et scorteas vestes memoret *Tertull.* ad *Marcion.* c. 11.

m Sensus ipse et legitima constructio flagitat huiusmodi lectionem, σὺν αὐτοῖς τοῖς στρατηλάταις, vel potius καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατηλάτας. *Port.*

n Παροχουμένοις agnoscit etiam *Lapi* versio, *praetersaltantes.* Malim παροχουμένοις, *praeteruehentibus.* Nam in curribus eos saltasse non est verisimile. Eandem lectionem expressit *Gelenius:* et confirmant, quae *Erasmus* tradit in Prouerb. *De plaustro loqui. Sylb.* Fortasse etiam παρερχομένοις, *praetereuntibus* commode legi potest. *Port.*

o In *Ed. Steph.* ᾖδον. sed aptiorem lectionem εἶδον agnoscit *Lapi* versio. Si quis malit ἦγον, *ducebant,* suo fruatur iudicio. *Sylb.*

p Σατυριστῶν χορούς legit *Salmas.* quem vide in notis ad *Vopiscum*, p. 504.

q Σίκιννιν *Vat.* De hac saltatione plura videsis in *Vossii* Instit. Poët. l. 2. c. 19.

r ἐφ'

δοικα, μὴ καὶ ὀχληρὸς εἶναί τισι δόξω, λόγοις πλείοσι πιστοῦσθαι ὁμολογούμενον πρᾶγμα βουλόμενος. μετὰ δὲ τοὺς χοροὺς τούτους κιθαρισταί τ' ἀθρόοι καὶ αὐληταὶ πολλοὶ παρεξῄεσαν· καὶ μετ' αὐτοὺς οἵ τε τὰ θυμιατήρια κομίζοντες, [r] ἐφ' ὧν ἀρώματα καὶ λιβανωτὸς παρ' ὅλην ὁδὸν ἐθυμιᾶτο, καὶ οἱ τὰ πομπεῖα παραφέροντες ἀργυρίου καὶ χρυσίου πεποιημένα, τά τε ἱερὰ καὶ τὰ δημόσια. τελευταῖαι δὲ πάντων αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες ἐπόμπευον, ὤμοις ὑπ' ἀνδρῶν φερόμεναι, μορφάς τε ὁμοίας παρέχουσαι ταῖς παρ' Ἕλλησι πλαττομέναις, καὶ σκευὰς καὶ σύμβολα, καὶ δωρεάς, ὧν εὑρεταὶ καὶ δοτῆρες ἀνθρώποις ἕκαστοι παραδίδονται, οὐ μόνον Διός, καὶ Ἥρας, καὶ Ἀθηνᾶς, καὶ Ποσειδῶνος, καὶ τῶν ἄλλων, οὓς [s] Ἕλληνες ἐν τοῖς δώδεκα θεοῖς ἀριθμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν

inuentum, vereor, ne cui molestus esse videar, si velim rei confessae fidem prolixiore oratione facere. Post istos choros multi cithariſtae et multi tibicines transibant: post eos incedebant alii, qui thuribula, et argentea, et aurea, et sacra, et publica, ferebant. Postremum in pompa locum obtinebant deorum simulacra, quae hominum humeris portabantur, quae tales habebant formas, quales apud Graecos finguntur, et eundem habitum, eadem insignia et munera, quae ab eorum vnoquoque inuenta et hominibus data traduntur: nec solum Iouis, Iunonis, Mineruae, Neptuni, et aliorum, quos Graeci duodecim deos recensent; sed etiam anti-

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *U.C.* *Cat.* 264. *Var.* 266.

r ἐφ' ὧν ἀρώματα καὶ λιβανωτὸς παρ' ὅλην ὁδὸν ἐθυμιᾶτο, καὶ οἱ τὰ πομπεῖα παραφέροντες etc. *Vat.* Haec quantiuis pretii, quae desunt vulgatis, in suo codice habuit etiam *Lapus:* nam vertit: *postque illos ibant ferentes thuribula, ex quibus aromata et thus per omnem viam adolebant; et qui pompalia praeferebant ex auro* etc.

s Ἕλληνες ἐν τοῖς δώδεκα] *Herodotus* (lib. II.) refert, hos Deos ab Aegyptiis accepisse Graecos. *Apollonii* interpres eos esse ait: Iouem, Apollinem, Mercurium, Neptunum, Martem, Vulcanum, Iunonem, Dianam, Palladem, Cererem, Venerem, et Vestam. Heroas, et ex hominibus Semideos, non oportet huic misceri numero, neque horum deorum parentes, vt satis eleganter hic auctor docet. *Glarean.*

t Inclusa

προγενεστέρων, ἐξ ὧν οἱ δώδεκα θεοὶ μυθολογοῦνται γενέσθαι, [t] (Κρόνου καὶ Ῥέας, καὶ Θέμιδος καὶ Λητοῦς, καὶ Μοιρῶν καὶ Μνημοσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσων ἐστὶν ἱερὰ καὶ τεμένη παρ' Ἕλλησι· καὶ τῶν ὕστερον, [u] ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν Ζεὺς παρέλαβε, μυθολογουμένων γενέσθαι,) Περσεφόνης, Εἰλειθυίας, Νυμφῶν, Μουσῶν, Ὡρῶν, Χαρίτων, Διονύσου, καὶ ὅσων ἡμιθέων γενομένων αἱ ψυχαὶ, τὰ θνητὰ ἀπολιποῦσαι σώματα, εἰς οὐρανὸν ἀνελθεῖν λέγονται, καὶ τιμὰς λαχεῖν ὁμοίας θεοῖς, Ἡρακλέους, Ἀσκληπιοῦ, Διοσκούρων, Ἑλένης, Πανὸς, ἄλλων μυρίων. καίτοι εἰ βάρβαροι ἦσαν οἱ τὴν Ῥώμην οἰκίσαντες, καὶ τὴν ἑορτὴν ταύτην καταστησάμενοι, τί προσῆκεν αὐτοῖς τοὺς μὲν Ἑλληνικοὺς πάντας σέβειν θεούς τε καὶ δαίμονας, τῶν δὲ πατρίων ὑπερορᾶν; ἢ δειξάτω τις ἡμῖν ἔξω τοῦ Ἑλληνικοῦ φύλου ἕτερον, ᾧ πάτριά ἐστι ταῦτα τὰ ἱερά· καὶ τότε διαβαλλέτω ταύτην τὴν ἀπόδειξιν, ὡς οὐχ ὑγιῆ. συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐβούθυτουν εὐθὺς οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων, οἷς ὅσιον, καὶ

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72/73. 4/1. Cat. V.C. 264. Var. 266.

antiquorum, ex quibus duodecim illos deos genitos fabulae tradunt, Proserpinae, Lucinae, Nympharum, Musarum, Horarum, Gratiarum, Liberi, et aliorum semideorum, quorum animae huius corporis mortalis solutae vinculis coelos adscendisse, et pari cum diis honore frui feruntur, Herculis, Aesculapii, Castoris et Pollucis, Helenae, et Panis, et sexcentorum aliorum. Atqui, si barbari fuissent Romae conditores, et qui hunc diem festum instituerunt, quomodo ipsis decorum fuisset omnes deos et genios Graecos colere, et patrios negligere? Aut ostendat nobis aliquis, praeter Graecam nationem, aliam, cui sacra haec sint domestica, et tum demum hanc probationem, vt minime sanam, reprehendat. Peracta autem pompa, confestim et consules et sacerdotes, quibus fas erat, et aruspices victimas immolabant:

t Inclusa e *Codd. Rom.* et *Ven.* [quibus consentit *Vat.*] *Lapus* etiam agnoscit in sua versione. *Sylb.*

u Ἀφ' ὧν τὴν ἀρχὴν *Vat.*

x Ita

τῶν θυηπόλων τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ Δήμητρος καρποὺς ἐπιῤῥάναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. τῶν δὲ οἱ μὲν, ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον· οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς [x] σφαγίδας· καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους· ἃς ἀλφίτοις ζέας ἀναδεύσαντες, προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν· οἱ δ', ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιτιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν [y] ἁγιαζομένων. ἕκαστον δ' ὅτι κατὰ νόμους ἐγίνετο τοὺς ἀμφὶ θυσίαν ὑφ' Ἑλλήνων κατασταθέντας, ἐκ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως γνῶναι ῥᾴδιον.

labant: idque eodem modo, quo nos vtimur. Ipsi enim, lotis *Per. Iul.*
manibus, et victimis aqua pura lustratis, molaque adspersis ea- 4226.
rum capitibus, deinde precibus factis, eas a ministris mactari *Ante*
iubebant. quorum alii tempora victimae adhuc stantis vecte *Chr.* 488.
percutiebant, alii vero ei cadenti cultros supponebant, ac de- *Olymp.*
tracta pelle membratim eam concidebant, et primitias ex singu- 72/73. 4/1.
lis extis et omnibus aliis membris capiebant, quas, farris farina *Cat.*
adspersas, ad sacrificantes in canistris afferebant: hi vero eas *V.C.* 264.
aris impositas succendebant, et in eas, dum sancte et rite cre- *Var.*
marentur, vinum infundebant. Quod autem haec singula ex 266.
more in sacrificiis a Graecis constituto fierent, ex Homeri poësi
quiuis

x Ita *Vat.* et *Lapi Cod.* Male σφραγίδας in *Ed. Steph.* Sunt autem (inquit *Sylb.*) σφαγίδες cultri mactandis pecudibus apti, παρὰ τὸ σφάζειν, seu σφάττειν, vt κοπίδες, παρὰ τὸ κόπτειν. Iam vero vt *Dionysius* dicit, ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας, ita *Virg.* Georg. 3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.*

y Pro ἁγιαζομένων malim ἁγιζομένων (quod firmatur ex v.25.) vel etiam ἁγνιζομένων. nam et ἁγίζειν et ἁγνίζειν pro *adolere* reperimus. *Lapus* vertit *aduersum purificata. Sylb.* Vide *Cl. Perizonii* notas doctissimas ad *Aeliani* Var. Hist. l. III. c. 1. p. 168.

z Οὐλαῖς

καὶ γὰρ χερνιπτομένους εἰσάγει τοὺς ἥρωας, καὶ [z] οὔλαις χρωμένους, ἐν οἷς φησι·

[a] Χερνίψαντο δ' ἔπειτα, καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο.

τριχοτομοῦντάς τ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας, καὶ τιθέντας ἐπὶ τὸ πῦρ, ὧδε γράφων·

[b] Ἀλλ' ὅ γ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν.

σκυτάλαις τε παίοντας τὰ μέτωπα τῶν ἱερείων, καὶ τὰ πεσόντα θύοντας, [c] ὡς ἐπὶ τῆς Εὐμαίου ποιεῖ θυσίας·

Κόψε δ' [d] ἀπαρχόμενος σχίζῃ δρυός, ἣν λίπε κείων.
Τὸν δ' ἔλιπε ψυχή· τοὶ δὲ σφάξαν τε καὶ εὗσαν.

ἀπαρχάς τ' ἀπὸ τῶν σπλάγχνων λαμβάνοντας, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων μελῶν, καὶ ταύτας ἀλφίτοις δεύοντας καὶ καθαγίζοντας ἐπὶ τῶν βωμῶν, ὡς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ποιεῖ θυσίας·

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72 4 / 73 1. Cat. 264. V.C. Var. 266.

quiuis facile cognoſcat. Nam inducit heroas manus lauantes, et molis vtentes, vbi ſic loquitur:

Poſtea manus lauarunt, et molas ſuſceperunt.

pilos quoque de capite ſectos, et ab illis in ignem coniectos, docet his verbis:

At ille ſacra auſpicatus, capitis pilos in ignem iecit.

vectibus etiam victimarum frontem *ab illis* percuti, et collapſas mactari *dicit*, ſicut in Eumaei ſacrificio facit:

Percuſſit ſublato querno ſtipite, quem liquit profectus:
Illum vero reliquit anima; at illi cum iugularunt et aſſarunt.

Inducit etiam eos primitias extorum et aliorum membrorum capientes, eaſque farina adſpergentes, et adolentes ſupra aras, ſicut in eodem ſacrificio facit:

— *Crudas*

z οὐλαῖς malit *Port.*

a Il. α. v. 449.

b *Odyſſ.* ξ. v. 421.

c Ante ὡς (ſicut etiam paullo poſt v. 26. poſt τῶν βωμῶν) repetendum eſt verbum εἰσάγει ex praeced. v. 14. *Sylb.*

d Pro ἀπαρχόμενος vulgata *Homeri* exemplaria (*Odyſſ.* ξ. v. 425.) habent ἀνασχόμενος, quod participium agnoſcit etiam *Euſtath.* et interpretatur ἀνατείνας. *Sylb.*

e Ὁμοίως

— ὁ δ᾽ ὠμοθετεῖτο συβώτης,
Πάντοθεν ἀρχόμενος μελέων ἐς πίονα δημόν·
Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε παλύνας ἀλφίτου ἀκτῇ.

Ταῦτα δὲ Ῥωμαίους ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ πράττοντας ἐπὶ ταῖς θυσίαις ἰδὼν ἐπίσταμαι· καὶ μιᾷ πίστει τῇδε ἀρκούμενος, οὐ βαρβάρους ἐπείσθην εἶναι τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ῥώμης, ἀλλ᾽ ἐκ πολλῶν τόπων συνεληλυθότας Ἕλληνας. ὀλίγα μὲν γὰρ ἐπιτηδεύματα περὶ θυσίας τε καὶ ἑορτὰς [e] ὁμοίως Ἕλλησι [f] καὶ βαρβάρους τινὰς ἐπιτελεῖν ἐνδέχεται· ἅπαντα δὲ ταὐτὰ πράττειν, ἀπίθανον.

Λοιπὸν δέ ἐστί μοι καὶ περὶ τῶν ἀγώνων, οὓς μετὰ LXXIII.
τὴν πομπὴν ἐπετέλουν, ὀλίγα διελθεῖν. πρῶτος ὁ τῶν τεθρίππων τε καὶ συνωρίδων καὶ τῶν ἀζεύκτων ἵππων ἐγίνετο δρόμος, [g] ὥσπερ Ἕλληνες τὸ ἀρχαῖον ὀλυμπιάσι τε καὶ μέχρι τοῦ παρόντος. ἐν δὲ ταῖς ἱππικαῖς ἁμίλ-

— Crudas autem imposuit subulcus, Per. Iul.
Ex omnibus carpens membris primitias inuolutas pingui adipe: 4226. Ante
Atque haec quidem in ignem iecit adspersa farinae flore. Chr. 488. Olymp.

Haec autem a Romanis etiam aetate mea in sacrificiis obseruari 72 4
perspectum habeo: et hoc vno argumento contentus, adducor, 73 1. Cat.
vt credam, Romae conditores minime barbaros fuisse, sed Grae- 264.
cos, qui ex variis locis in vnum conuenerint. Fieri enim potest, V.C. Var.
vt etiam barbari aliqui in paucis sacrorum et festorum ritibus 266.
cum Graecis consentiant: sed vt haec omnia faciant, vix est credendum.

Reliquum est mihi, vt paucis etiam agam de ludis, quos peracta pompa faciebant. Primus erat quadrigarum et bigarum et singularium equorum cursus, sicut olim apud Graecos, et ad hanc vsque aetatem in ludis olympiacis fit. In equestribus autem

e Ὁμοίως Ἕλλησι τὸ ἀρχαῖον *Vat.*

f Malim vsitatiori ordine καὶ βαρβάρους τινάς. *Sylb.* Nam in vulgatis inuerse legitur βαρβάρους καί τινας.

g Quia membrum hoc verbo suo caret, forsan legendum est ὡς παρ᾽ Ἕλλησι. *Sylb.* Forsan verbum ἐπετέλουν vel ἐποίουν supplendum. *Port.*

h Male

λαις ἐπιτηδεύματα δύο τῶν παλαιῶν πάνυ, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθετήθη, φυλαττόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων μέχρι τῶν κατ' ἐμὲ διάκειται χρόνων, τό τε περὶ τὰ [h] τρίπωλα τῶν ἁρμάτων· ὃ παρ' Ἕλλησι μὲν ἐκλέλοιπεν, ἀρχαῖον ἐπιτήδευμα καὶ ἡρωϊκὸν, ᾧ ποιεῖ τοὺς Ἕλληνας Ὅμηρος ἐν ταῖς μάχαις χρωμένους. δυσὶ γὰρ ἵπποις ἐζευγμένοις, ὃν τρόπον ζεύγνυται συνωρὶς, [i] τρίτος παρείπετο [k] σειραῖος ἵππος ῥυτῆρσι συνεχόμενος· ὃν ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ [l] μὴ συνεζεῦχθαι [m] παρήωρον [n] ἐκάλουν οἱ

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat. V.C.* 264. *Var.* 266.

tem certaminibus duo peruetusta studia, vt olim fuerant instituta, a Romanis ad meam vsque aetatem obseruantur: vnum est trigarum, quod in Graecia quidem obsoleuit, vetustum et heroicum institutum, quo Graecos in proeliis vsos Homerus testatur. nam duobus equis iunctis, quo modo bigae iunguntur, addebatur tertius equus funalis, qui loris adiunctus erat, quem prisci vocabant παρήωρον, quod aliis esset adiunctus et adnexus.

h Male in *Ed. Steph.* τρίπολα.

i Τρίτος παρείπετο σειραῖος ἵππος, ῥυτῆρσι συνεχόμενος] Equi funalis, siue παρηόρου ac σειραίου vsus hic fuit apud veteres, vt si forte alter τῶν ζυγίων occideretur in proelio, esset ad manum, qui in eius locum substitueretur. Similes fuere imperatorum equi, qui συρτοὶ vocabantur, quorum vsus est hodieque. Συρτοὺς autem equos appellabant, qui manu ducebantur, quotiescunque imperator equitaret, qui mos coepit temporibus Theophili imperatoris, Michaelis Balbi filii: nam is primus τὴν τῶν συρτῶν ἵππων ἀκολούθησιν instituit. Auctor *Curopalates*, nuper a doctissimo viro *Francisco Iunio* editus. cuius librum nos quoque habemus manuscriptum, cum aliis eiusdem generis nonnullis: quos Deo dante publici aliquando iuris faciemus. *Casaub.*

k Vide *Annott.*

l Si quis pro συνεζεῦχθαι reponere velit παρεζεῦχθαι, suo fruatur iudicio. *Sylb.* Καὶ μὴ συνεζεῦχθαι legit *Valesius* ad *Harpocrat.* in notis ad Notas *Maussaci*, p. 94. *Ed. Lugd. Bat.* Videsis *Bulengerum* de Circis Rom. c. 57. et *Feithii* Antiquitates Homericas l. IV. c. 11.

m Παρήορος in *Cod. Vat.* quo modo et aliquoties apud *Homerum*.

n Παρήωρον] *Eustathius* in *Homerum* παρήορον deducit ἀπὸ τοῦ παραείρω, τὸ παραζευγνύω. vt sit ὁ παρεζευγμένος, ἤγουν ὁ ἐγγὺς τῶν ζευγιτῶν, seu (vt *Comicus* loquitur) τῶν ζευγίων. eundemque a posterioribus appellatum ait

παλαιοί. ἕτερόν τε, παρ' ὀλίγαις ἔτι φυλαττόμενον πόλεσιν Ἑλληνίσιν ἐν ἱερουργίαις τισὶν ἀρχαϊκαῖς, ὁ τῶν [o] παρεμβεβηκότων τοῖς ἅρμασι δρόμος. ὅταν γὰρ τέλος [p] αἱ " τῶν [q] ἵππων ἅμιλλαι λάβωνται, ἀποπηδῶντες ἀπὸ τῶν ἁρμάτων οἱ παροχούμενοι τοῖς ἡνιόχοις, οὓς οἱ ποιηταὶ μὲν παραβάτας, [r] Ἀθηναῖοι δὲ καλοῦσιν ἀποβάτας, τὸν σταδιαῖον ἁμιλλῶνται δρόμον αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους. τελεσθέντων δὲ τῶν ἱππικῶν δρόμων, οἱ τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν ἀγωνιζόμενοι τότ' εἰσῄεσαν, δρομεῖς

nexus. Alterum vero eſt, quod adhuc apud quoſdam Graeciae populos obſeruatur in vetuſtis quibuſdam ſacrificiis, eorum videlicet curſus, qui curru vehuntur. Finito enim equeſtri certamine, ii, qui prius iuxta aurigas eodem curru vehebantur, quos poëtae παραβάτας, Athenienſes ἀποβάτας vocant, de curru deſilientes in ſtadio ipſi inter ſe curſu certant. Peractis curſibus equeſtribus, qui ſuis ipſorum corporibus decertarent, curſores,

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72 73 4 1. V. C. Cat. 264. Var. 266.

ait παράσειρον, et a Sophocle σειραῖον. Idem (p. 1319.) tradit, hos πάρηορους equos non ſtricte nec firmiter ad currum alligari ſolitos, ſicut ζυγίους, ſed ἀφέτους παρείρεσθαι, ἤτοι παραζεύγνυσθαι. E quibus duobus locis ſi quis pro συνεζεῦχθαι (v. eod.) reponere velit παρεζεῦχθαι, per me licet. παραιωρεῖσθαι vero et παραείρεσθαι eiuſdem hoc loco ſignificationis ſunt. Sunt, qui eundem eſſe putant σειραφόρον. *Helciarius* vero appellatur, qui, applicato ad pectus Helcio, currum onuſue trahit, vel ſolus, vel cum aliis. *Sylb.*

o Παρεμβεβληκότων in *Ed. Steph.* ſed veram lectionem παρεμβεβηκότων agnoſcit *Lapus*, dum vertit *vectorum in curribus.* Proprie παρεμβεβηκότες ſunt (vt paulo poſt loquitur) οἱ παροχούμενοι τοῖς ἡνιόχοις, qui aurigis aſſidentes iiſdem vehuntur curribus. *Sylb.*

p Deeſt *Vat.*

q Ἱππέων] Ἵππων maluit *Gelenius.*

r Ἀθηναῖοι δὲ καλοῦσιν ἀποβ. rectius in *Cod. Vat.* verbum καλοῦσιν a vulgatis abeſt. Quia παραβάται (et metri cauſa apud Poëtas παραιβάται) ſub finem equeſtris curſus e curribus deſiliebant et pedeſtri curſu inter ſe certabant, vocati ſunt etiam ἀποβάται. Idem ferme τῶν ἀναβατῶν genus eſt apud *Pauſan.* niſi quod hic ἀποβάται deſiliunt e curribus, ἀναβάται vero apud *Pauſaniam* ex equis. *Sylb.* Quis putet, ἀποβάτης et παραβάτης voces eſſe ἰσοδυναμούσας? lego Ἀθη-

τε καὶ πύκται καὶ παλαισταί. [s] τρία γὰρ ἀθλήματα [t] παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ταῦτα ἦν Ἕλλησιν, ὡς Ὅμηρος ἐπὶ τῇ Πατρόκλου δηλοῖ ταφῇ. ἐν δὲ τοῖς διὰ μέσου τῶν ἀθλημάτων χρόνοις Ἑλληνικώτατον καὶ κράτιστον ἁπάντων [u] ἐθῶν [x] ἀπεδείκνυντο, στεφανώσεις καὶ [y] ἀναῤῥήσεις ποιούμενοι τιμῶν, αἷς ἐτίμων τοὺς ἑαυτῶν εὐεργέτας· ὡς Ἀθήνησιν ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς ἐγίνετο θυσίαις· καὶ σκύλων, ὅσων λάβοιεν ἐκ πολέμων, ἐπιδείξεις τοῖς εἰς θέαν συνεληλυθόσιν. ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ μὲν τούτων οὔτε μηθένα ποιήσασθαι λόγον, ἀπαιτούσης τῆς ὑποθέσεως, καλῶς εἶχεν, οὔτε μηκύνειν πέρα τοῦ δέοντος ἥρμοττε.

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72. 4 / 73. 1. Cat. V.C. 264. Var. 266.

sores, pugiles, et luctatores *stadium* ingrediuntur. Haec enim tria certaminum genera apud priscos Graecos erant, vt Homerus in Patrocli funere declarat. Caeterum, medio temporis spatio, quod inter certamina intercedebat, ex more, qui Graecis maxime erat peculiaris, et longe omnium optimus, homines bene de se meritos coronis coronabant et honorabant, et voce praeconis laudabant, (sicut Athenis in Bacchanalibus fiebat) et omnia spolia hostibus erepta illis, qui ad spectacula conuenerant, ostendebant. Sed enim nec res praeclare se habuisset, si de his nullam prorsus fecissem mentionem, ipsa argumenti ratione hoc postulante, nec, si prolixiore oratione, quam par erat, vsus fuissem, commodum hoc fuisset. Tempus vero

ναῖοι δὲ ἀναβάτας καλοῦσι. firmatque *Pollux*, cum dicit: Ἐπιβεβήκασι τοῦ ἅρματίου δίφρου ἡνίοχος καὶ παραβάτης, ὃν ὁ Πλάτων ἀναβάτην μικράσπιδα ἐκάλεσεν. Nonnulli forsan legerent: οὓς οἱ ποιηταὶ μὲν παραιβάτας, Ἀθηναῖοι δὲ παραβάτας. Verum non placet. *Casaub.* Si verum sit, quod supra attulimus ex *Sylburgio*, parum refert, vtrum legamus παραβάτης, ἀποβάτης, aut ἀναβάτης.

s Primum certamen apud *Homerum* in *Il.* ψ. est equitum; nihil ad Athletas. Secundum autem πυγμαχίας, *caestuum pugnae.* Tertium παλαισμοσύνης, *luctae.* Quartum ταχύτητος, *velocitatis. Glarean.*

t Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ταῦτα ἦν *Vat.*

u Ἐθνῶν manifesto errore in *Ed. Steph.*

x Ἀπεδείκνυτο in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Sed ἀπεδείκνυντο legisse videtur *Lapus.*

y Ἀναῤῥήσας τινὰς *Vat.*

z Ἀπο-

καιρὸς δ' ἐπὶ τὴν [z] ὑπολειπομένην διήγησιν ἐπανάγειν. ὡς γὰρ δὴ τὰ περὶ τὸν ἀπαχθέντα ἐπὶ τιμωρίαν ὑπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ προηγησάμενον τῆς πομπῆς, ἔμαθεν ἡ βουλὴ [a] παρὰ τοῦ τὸ πραχθὲν ἀνανεωσαμένου, τοῦτον ὑπολαβοῦσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγεσθαι τὸν οὐ [b] καλῶς ἀπάρχοντα τῶν ὀρχηστῶν, ὥσπερ ἔφην, ἀναζητήσασα τὸν τῷ θεράποντι λωβησάμενον, καὶ ζημίαν ἐπιβαλοῦσα, ἧς ἄξιος ἦν, ἑτέραν ἐψηφίσατο τῷ θεῷ πομπὴν ἐπιτελεσθῆναι, καὶ ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς ἑτέρους ἀπὸ διπλασίων χρημάτων, ἢ πρότερον ἐγένοντο. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τούτων συντελεσθέντα τῶν ὑπάτων τοιάδε ἦν.

vero eſt, vt ad intermiſſam narrationem redeamus. Vbi *Per. Iul.*
igitur ſenatus ex illo, qui rem geſtam ipſi in memoriam reuo- 4226.
carat, cognouit ea, quae acciderant illi ſeruo ad ſupplicium *Ante*
iuſſu domini abducto, et audiſſet, quiſnam eſſet ille, qui pom- *Chr.* 488.
pae praeiuerat, hunc exiſtimans eſſe praeſultorem illum, qui *Olymp.*
deo diſplicuerat, et qui ab eo (vt dixi) indicabatur, diligenter 72. 4. 73. 1.
quaeſiuit dominum, qui ſeruum ſuum adeo crudeliter ac foede *Cat.*
tractarat, multaque illi pro meritis irrogata, deo pompam ludos- *V.C.* 264.
que, duplo maiore ſumtu, quam ante, inſtaurari ſuo decreto *Var.*
iuſſit. Atque haec quidem his conſulibus ſunt geſta. 266.

z Ἀπολειπομένην *Vat.*

a Παρὰ τοῦτο] Optime in *Cod. Rom.* (quo vſus eſt *Sylb.*) et *Vat.* παρὰ τοῦ τὸ πραχθὲν ἀνανεωσαμένου, *ab illo, qui rem in memoriam revocarat.* Dicimus (inquit *Port.*) ἀνανεοῦσθαί τι. i. e. *in memoriam aliquid reuocare*: quod firmat *Suidas*, inquiens: ἀνανεωσάμενος, ἀνακαινίσας, ἢ ἀναμνησθείς. ὁ δὲ Μάρκιος προσανανεωσάμενος τὴν τοῦ τείχους ταπεινότητα etc.

b Καλὸν] Forſan rectius καλῶς. *Sylb.*

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F.
HALICARNASSENSIS
ROMANARVM ANTIQVITATVM
LIBER OCTAVVS.

Οἱ δὲ μετὰ τούτους ἀποδειχθέντες ὕπατοι κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν καὶ τρίτην ὀλυμπιάδα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἄστυλος Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀγχίσου, Γάϊος Ἰούλιος [b] Ἴουλλος, καὶ Πόπλιος Πινάριος Ῥοῦφος, ἄνδρες ἥκιστα πολεμικοὶ, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα τῆς

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* 265. *V.C. Var.* 267. *C. Iulio et P. Pinario Coss. bellum e Volscis duce Marcio Coriolano.*

Sequenti anno, Olympiade LXXIII. qua vicit in ſtadio Aſtylus Crotoniates, archonte Athenis Anchiſe, creati conſules C. Iulius Iulus et P. Pinarius Rufus, viri minime bellicoſi, et ob hoc ipſum

a In *Lapi* verſione huiuſmodi habemus argumentum: *Dionyſii Halicarnaſſei de Antiquitatibus Romanis liber* VIII. *praecipue Coriolani bellum contra Romanos continet: cuius damnatio in priore fuit libro. Narrat autem, vt inceptum, vt geſtum, vt ſedatum. Orationes ſunt variae: ipſius quidem Marcii et ad Volſcos et ad Romanos; dein Romanorum et matris Veturiae. Quae vero poſt id bellum acta, haec ſunt: Coriolani mors; bellum cum Hernicis, Aequis, Volſcisque; Agrariae legis prima apud Romanos mentio per Sp. Caſſium, propter quam is accuſatus et damnatus interiit; poſtremo rurſus bellum cum Volſcis et Veientibus. Hiſtoria duarum omnino Olympiadum, i. e. annorum octo.*

b Ἴουλλος omittit *Lapi* verſio. *Gelenius* pro eo poſuerat Tullus: quod et *Camerario* placuit. *Sigonius* e *Cuſpinianis Faſtis* Iulum, e *Siculis* Sulum affert. Iulum cum ipſe probet, ego quoque amplecti non dubitaui; praeſertim cum in alio loco doceat, Iulum eſſe cognomen Iuliorum. *Sylb.*

c Ὀλίγου

ἀρχῆς ταύτης παρὰ τοῦ δήμου τυχόντες, εἰς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἠναγκάσθησαν κινδύνους καταστῆναι, πολέμου καταῤῥαγέντος ἐκ τῆς ἐκείνων ἀρχῆς, δι' ὃν ἡ πόλις [c] ὀλίγου ἐδέησεν ἐκ βάθρων ἀναιρεθῆναι. ὁ γὰρ Μάρκιος ἐκεῖνος ὁ Κοριολάνος, ὁ τὴν ἐπὶ τῇ τυραννίδι αἰτίαν ἔχων, καὶ φυγῇ ἀϊδίῳ ἐλαθεὶς, ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ τιμωρίαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν βουλόμενος λαβεῖν, δι' οὗ δ' ἂν αὕτη γένοιτο τρόπου, καὶ δι' οἵας δυνάμεως ἀνασκοπῶν, μίαν εὕρισκε Ῥωμαίοις τότε ἀντίπαλον ἰσχὺν τὴν Οὐολούσκων, εἰ κοινῇ χρησάμενοι γνώμῃ, καὶ τυχόντες ἔμφρονος ἡγεμόνος, ἐνστήσονται πρὸς αὐτοὺς τὸν πόλεμον. ἐλογίζετο οὖν, ὡς, εἰ πείσειε τοὺς Οὐολούσκους, δέξασθαί τ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέψαι τοῦ πολέμου, ῥᾳδίως αὐτῷ διαπεπράξεται τὸ ἔργον. ἐτάραττε δ' αὐτὸν ἡ συνείδησις, ὅτι πλειστάκις κατὰ τὰς μάχας δεινὰ δεδρακὼς ἦν, καὶ πόλεις συμμαχίδας ἀφῃρημένος. οὐ μὴν ἀπέστη γε τῆς πείρας διὰ τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ δεινὰ χωρεῖν ἐβουλεύσα-

ipſum potiſſimum a populo creati, multa et magna pericula co- *Per. Iul.*
acti ſunt ſubire, bello ipſis conſulatum gerentibus repente ex- 4227.
orto, quo parum abfuit quin vrbs funditus euerteretur. Nam *Ante Chr.* 487.
Marcius ille Coriolanus, qui ob ſuſpicionem affectatae tyranni- *Olymp.*
dis accuſatus, et in perpetuum exſilium pulſus fuerat, ſuum 73 ½.
caſum indigne ferens, et poenas de inimicis ſumere cupiens, *Cat.*
ſed quonam modo quibuſue viribus id poſſet facere conſide- *V.C.* 265.
rans, vnam Volſcorum potentiam Romanis tunc parem compe- *Var.*
riebat, ſi de communi ſententia, et nacti prudentem ducem, 267.
bellum ipſis inferrent. Cogitabat igitur, ſi Volſcis perſuadere potuiſſet, vt ſe reciperent, ſibique imperii bellique ſummam permitterent, facile ſe rem confecturum. Sed enim conſcientia terrebat, quod toties in proeliis graues clades illis attuliſſet, vrbeſque ſocias ademiſſet. Non tamen ab hoc conatu periculi magnitudine territus deſtitit, ſed in ipſa pericula ruere, et

c Ὀλίγου δεῖν ἐδέησεν] Δεῖν otioſum hic eſt, ideoque rectius expungetur. *Sylb.*

το, καὶ πάσχειν ὑπ' αὐτῶν ὁτιοῦν. Φυλάξας δὲ νύκτα, καὶ ταύτην σκοταίαν, ἧκεν εἰς [d] Ἄντιον, τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν ἐν Οὐολούσκοις πόλεων, ἡνίκα περὶ δεῖπνον ἦσαν οἱ κατὰ τὴν πόλιν· καὶ παρελθὼν εἰς οἰκίαν ἀνδρὸς δυνατοῦ, δι' εὐγένειάν τε καὶ πλοῦτον, καὶ [e] τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πράξεις μέγα ἐφ' ἑαυτῷ φρονοῦντος, καὶ τὸ ἔθνος ὅλον ἄγοντος ὡς τὰ πολλά, ᾧ Τύλλος [f] Ἄττιος ὄνομα ἦν, [g] ἱκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεται [h] καθεζόμενος ἐπὶ τῆς ἑστίας. διηγησάμενος δ' αὐτῷ τὰς κατασχούσας αὐτὸν ἀνάγκας, δι' ἃς ὑπέμεινεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καταφυγεῖν,

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½. Cat. U.C. 265. Var. 267.

et quiduis ab illis perpeti statuit. Itaque obseruata nocte, eaque obscura, venit Antium, nobilissimam Volscorum vrbem, eo tempore, quo vrbis incolae coenam sumebant: ingressusque in aedes viri et nobilitate et opibus potentis, et ob res bellicas magnifice de se sentientis, et summae in ea gente vt plurimum auctoritatis, cui Attio Tullo nomen erat, ad genua ipsius sedentis ad focum supplex accidit. Quum autem ei necessitates narrasset, ad quas redactus erat, et quibus impulsus ad hostes confugere

d De Antio vide *Monumenta Veteris Antii* per *Philippum a Turre.*

e Repetenda hic praepositio διὰ, vel distinctio collocanda post δυνατοῦ, non post πλοῦτον. *Sylb.*

f In *Ed. Steph.* Ἄτιος. Ego cum vetr. *Liuii* codd. et *Dionysii* alibi Ἄττιος malui. Nomen hoc varie efferri annotavit *Sigon.* cuius sententia non improbanda videtur, sc. praenomen esse *Tullum*, nomen gentis *Attium*, vt in Tullo Hostilio. *Sylb.* Ἄκτιος maluit *Portus*: quod in quibusdam *Liuii* codd. *Accius* repererat.

g Ἱκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεται καθεζομένου ἐπὶ τῆς ἑστίας] Legendum καθεζόμενος: quod et praecedentia probant, et sequentia confirmant: si quis non nimis negligenter ea legat. Fuit enim apud veteres supplicum mos, vt ad focum assiderent. Notus *Homeri* locus de Vlysse in aedibus Alcinoi. *Thucydides* lib. primo, de Themistocle: ὁ δὲ, τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος, διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς, τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. addit deinde *Thucydides*, fuisse μέγιστον ἱκέτευμα τοῦτο, hoc est, *maximam vim hoc supplicium habuisse.* Adscribam *Plutarchi* locum de hoc ipso Coriolano, ex eius vita: Ἐβάδιζεν οὖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Τύλλου. καὶ παρεισελθὼν ἄφνω πρὸς τὴν ἑστίαν, ἐκάθιζε

μέτρια ἠξίȣ φρονῆσαι καὶ ἀνθρώπινα περὶ ἀνδρὸς ἱκέτȣ, καὶ μηκέτι πολέμιον ἡγεῖσθαι τὸν ὑποχείριον, μηδ' εἰς τȣ̀ς ἀτυχȣ̃ντας καὶ τεταπεινωμένȣς ἀποδείκνυσθαι τὴν ἰσχὺν, ἐνθυμȣ́μενον, ὡς ȣ̉ μένȣσιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν αἱ τῶν ἀνθρώπων τύχαι. „Δύναιο δ' ἂν, ἔφη, τȣ̃το ἐξ αὐτȣ̃ μάλιστα μαθεῖν ἐμȣ̃, ὃς ἐν τῇ μεγίστῃ πόλει κράτιστός ποτε εἶναι τῶν ἄλλων δοκῶν, νῦν ἔρημος καὶ ἄπολις καὶ ταπεινὸς ἐῤῥιμμένος, τȣ̃το πείσομαι, ὅ τι ἂν ἐχθρῷ ὄντι σοι δοκῇ. ὑπισχνȣ̃μαι δέ σοι τοσαῦτα ἀγαθὰ ποιήσειν Οὐολȣ́σκȣς, φίλος τῷ ἔθνει γενόμενος, ὅσα κακὰ εἰργασάμην ἐχθρὸς ὤν. [i] εἰ δέ τι ἄλλο γινώσκεις περὶ ἐμȣ̃, χρῆσαι τῇ ὀργῇ παραχρῆμα, καὶ θάνατον χάρισαί μοι τὸν τάχιστον, αὐτοχειρίᾳ τε καὶ ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἑαυτȣ̃ καθιερεύσας τὸν ἱκέτην.„

fugere non dubitarat, orabat, vt moderate et humaniter de sup- *Per. Iul.*
plice sentiret, neue hostem duceret eum, quem in sua potestate 4227.
haberet, neue in calamitosos et afflictos suas vires exsereret, *Ante Chr.* 487.
considerans humanae fortunae vicissitudines et inconstantiam. *Olymp.*
„Poteris autem, inquit, hoc potissimum vel meo exemplo disce- 73 ½.
re, qui modo in maxima vrbe omnium praestantissimus visus, *Cat.*
nunc ab omnibus destitutus, et exsul, et humilis, atque abiectus, *V.C.* 265.
id patiar, quod tibi hosti libuerit. Polliceor vero tibi, me tan- *Var.*
tum boni Volscis allaturum, si in huius gentis amicitiam reci- 267.
piar, quantum mali attuli, dum hostis essem. * Quod si aliter de me sentis, ex tempore iram tuam in me effunde, et mortem quam citissimam mihi largire, tua manu tuisque in aedibus me supplicem mactans.„

Dum

θιζε σιωπῇ, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐγκαλυψάμενος ἡσυχίαν ἦγεν. quae posteriora verba valde sunt notanda: nam solemne id quoque erat, vt, qui in foco supplices sederent, silentio vterentur. *Apollonius* lib. IV. τὼ δ' ἄνεω καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντες Ἵζανον. ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται. *Casaub.*

h Καθιζομένȣ] Καθεζόμενος *Vat.* qua locutione vtitur et *Thucydides* (p. 75. *Ed. Oxon.*) de Themistocle opem similiter implorante ab Admeto Molossorum rege.

i Εἰ δέ τι ἄλλο γινώσκεις legit *Portus*. vulgatis deest v. ἄλλο.

* Si vero aliter cognoscis de me. *Lapus.* Quod si malis in me animaduertere. *Gelen.*

11. Ἔτι δ' αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, ἐμβαλὼν τὴν δεξιὰν ὁ Τύλλος, καὶ ἀπὸ τῆς ἑστίας ἀναστήσας, θαῤῥεῖν τ' αὐτὸν ἐκέλευσεν, ὡς μηδὲν ἀνάξιον τῆς ἰδίας ἀρετῆς πεισόμενον· καὶ πολλὰς αὐτῷ χάριτας εἰδέναι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως ἔφη, τιμήν τινα οὐ μικρὰν εἶναι καὶ ταύτην ἀποφαινόμενος· Οὐολούσκους τ' αὐτῷ πάντας ὑπισχνεῖτο ποιήσειν φίλους, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος· καὶ οὐδεμίαν ἐψεύσατο τῶν ὑποσχέσεων. χρόνου δέ τινος οὐ πολλοῦ [k] διελθόντος βουλευομένοις τοῖς ἀνδράσι κατὰ σφᾶς, Μαρκίῳ τε καὶ Τύλλῳ, κινεῖν ἐδόκει τὸν πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Τύλλος αὐτίκα μάλα ἐβούλετο, πᾶσαν τὴν Οὐολούσκων δύναμιν παραλαβὼν, ἐπὶ τὴν Ῥώμην χωρεῖν, ἕως ἐστασίαζε, καὶ ἡγεμόνας ἀπολέμους εἶχεν. ὁ δὲ Μάρκιος αἰτίαν πρῶτον ᾤετο δεῖν εὐσεβῆ καὶ δικαίαν ἐνστήσασθαι τοῦ πολέμου διδάσκων, ὡς ἁπάσαις μὲν πράξεσι θεοὶ συλλαμβάνουσι, μάλιστα δὲ ταῖς κατὰ πολέμους, ὅσῳ μείζους τέ εἰσι τῶν ἄλλων, καὶ εἰς ἀδήλους φιλοῦσι κατασκήπτειν τύχας. [l] ἐτύγχανον δὲ

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73½. Cat. V.C. 265. Var. 267.

Dum autem haec diceret, Tullus porrecta dextra eum a foco subleuauit, bonoque animo esse iussit, quod nihil sua virtute indignum esset passurus; seque ipsi, quod ad se venisset, magnam gratiam habere dixit, hunc quoque honorem non paruum esse interpretans: promisitque, se omnium Volscorum amicitiam ei conciliaturum, facto a suis ciuibus initio. et quicquid promisit, id etiam praestitit. Nec ita multo post, quum Marcius et Tullus remotis arbitris inter se consultassent, bellum populo Romano inferendum censuerunt. Ac Tullus quidem cum omnibus Volscorum viribus Romam confestim petendam censebat, dum populus seditione laboraret, et duces imbelles haberet. sed Marcius arbitrabatur, prius iustam piamque belli causam quaerendam: docens, deos omnibus rebus adesse, praecipue vero bellicis, idque tanto magis, quanto hae rebus aliis sunt maiores, et quanto harum alea incertior esse solet. Tunc autem

k Παρελθόντος] διελθόντος *Vat.*

l Ἐτύγχανον δὲ τότε *Vat.* quo modo et *Lapus:* nam vertit: *erat enim eo tempore.* atque ita legendum esse placuit *Sylburgio.* vulgatis deest δέ.

m Hoc

τότε Ῥωμαίοις καὶ Οὐολούσκοις ἐκεχειρίαι τοῦ πολέμου καὶ ἀνοχαὶ πρὸς ἀλλήλους οὖσαι, σπονδαί τε διετεῖς ὀλίγῳ πρότερον χρόνῳ γενόμεναι. „Ἐὰν μὲν οὖν ἀπερισκέπτως, ἔφη, καὶ διὰ τάχους τὸν πόλεμον ἐπιφέρῃς, τοῦ λελῦσθαι τὰς σπονδὰς αἴτιος ἔσῃ, καὶ τὸ δαιμόνιον οὐχ ἕξεις εὐμενές· ἐὰν δὲ περιμείνῃς, ἕως ἐκεῖνοι τοῦτο ποιήσωσιν, ἀμύνεσθαι δόξεις, καὶ λελυμέναις σπονδαῖς βοηθεῖν. ὅπως δ' ἂν τοῦτο γένοιτο, καὶ ὅπως ἂν ἐκεῖνοι μὲν ἄρξειαν παρασπονδεῖν, ἡμεῖς δὲ δόξαιμεν ὅσιον καὶ δίκαιον ἐπιφέρειν τὸν πόλεμον, ἐγὼ σὺν πολλῇ φροντίδι ἐξεύρηκα. δεῖ δὲ ὑφ' ἡμῶν αὐτοὺς ἐξαπατηθέντας ἄρξαι τῆς παρανομίας. [m] ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐξαπάτης, ὃν ἐγὼ τέως μὲν ἀπόῤῥητον ἐφύλαττον, ἀναμένων τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ καιρὸν, νῦν δέ σου σπουδάζοντος ἔργου ἔχεσθαι, θᾶττον ἐκφέρειν ἐπὶ μέσον ἀναγκάζομαι, τοιόσδε ἐστίν· θυσίας ἐπιτελεῖν Ῥωμαῖοι μέλλουσι, καὶ ἀγῶνας ἄγειν ἀπὸ πολλῶν χρημάτων σφόδρα λαμπρούς· ἀφίξονται δὲ κατὰ θέαν ἐπὶ τούτους πολλοὶ τῶν ξένων. τοῦτον ἀναμείνας τὸν χρό-

tem Romani Volſcique arma ſuſpenderant, et inducias foedusque in biennium paulo ante fecerant. „Si igitur, inquit, inconſiderate et praepropere bellum intuleris, tu foedus prior violabis, nec numen diuinum propitium habebis: quod ſi exſpectaris, donec ipſi hoc faciant, bellum illatum propulſare, foederaque violata vindicare videberis. Quomodo autem hoc fieri poſſit, et quomodo illi priores foedera frangere, nos vero pium iuſtumque bellum inferre videamur, ego poſt longam cogitationem tandem inueni. Oportet autem illos a nobis deceptos iura priores violare. Modus autem eos decipiendi (quem ego hactenus occultaui, opportunam eius occaſionem exſpectans, iam vero, quum te animo admodum propenſo ad rem aggrediendam videam, ocius in medium proferre cogor) hic eſt: Populus Romanus ſacrificia ludoſque ſumtuoſiſſimos magnificentiſſimoſque eſt facturus: ad horum autem ſpectaculum multi peregrini confluent. Hoc tempore exſpectato, i tu

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

m Hoc Marcii conſilium e *Dionyſio* noſtro citat *Plutarchus* in Coriolano. *Sylb.*

νον, ἴθι καὶ σὺ, καὶ Οὐολούσκων ὅσους δύνασαι πλείστους παρασκεύασον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θέαν. ὅταν δ' ἐν τῇ πόλει γένῃ, τῶν ἀναγκαιοτάτων τινά σοι φίλων κέλευσον ἐλθεῖν ὡς τοὺς ὑπάτους, καὶ δι' ἀποῤῥήτων εἰπεῖν, ὅτι μέλλουσιν ἐπιτίθεσθαι τῇ πόλει Οὐολοῦσκοι νύκτωρ, καὶ ἐπὶ τοῦτο ἥκουσι τὸ ἔργον ἀθρόοι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὡς, εἰ τοῦτο ἀκούσειαν, οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσαντες ἐκβαλοῦσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ παρέξουσιν ἀφορμὴν δικαίας ὀργῆς.»

III. Ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα ὁ Τύλλος, ὑπερηγάσθη τε, καὶ τὸν παρόντα καιρὸν τῆς στρατείας ἀναβαλόμενος, περὶ τὴν παρασκευὴν ἐγίνετο τοῦ πολέμου. ἐπεὶ δὲ καθῆκεν ὁ τῆς [n] ἑορτῆς καιρὸς, Ἰουλίου τε καὶ Πιναρίου τὴν ὑπατείαν ἤδη παρειληφότων, ἡ κρατίστη τῶν Οὐολούσκων νεότης ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὡς ὁ Τύλλος ἠξίου, παρῆν ἐπὶ τὴν τῶν ἀγώνων θέαν· καὶ κατεσκήνουν οἱ πλείους ἐν ἱεροῖς τε καὶ δημοσίοις τόποις, οὐκ ἔχοντες καταγωγὰς ἐν οἰκίαις τε καὶ παρὰ ξένοις·

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½. Cat. V.C. 265. Var. 267.

i tu quoque, et da operam pro viribus, vt quam plurimi Volſci ad id ſpectaculum veniant. Vbi vero in vrbe fueris, amicum aliquem tibi coniunctiſſimum conſules adire iube, et ſecreto dicere: Volſcos noctu vrbem aggreſſuros et ideo tantum eorum numerum in vrbem conuenire. Certo enim ſcias, ſi hoc audierint, fore, vt ſine vlla cunctatione vos ex vrbe pellant, atque ita irae iuſtae materiam praebeant.„

Tullus, his auditis, mirum in modum laetatus eſt, atque hac expeditione in illud tempus dilata, in belli apparatum incumbebat. Deinde quum tempus ludorum committendorum veniſſet, et Iulius ac Pinarius conſulatum iam iniiſſent, lectiſſima Volſcorum iuuentus ex omnibus ciuitatibus, auctore Tullo, ad ludorum ſpectaculum venit; eorumque maior pars diuertit in loca ſacra et publica, quod hoſpitia priuata non ſufficerent ad omnes recipiendum;

et

n Pro ἀρχῆς [vt vulg. dant] aptius legemus ἑορτῆς, vt *Lapus* quoque, dum vertit *ludorum tempus*. *Sylb*. Ego nihil mutandum cenſeo: quod ſubaudiendum ſit τῶν ἀγώνων; ita vt vertatur: *quum autem tempus principii ludorum veniſſet*. *Port*.

o Πρὸς

καὶ ὁπότε διὰ τῶν στενωπῶν πορεύοιντο, κατὰ συστροφὰς καὶ ἑταιρίας ἀθρόοι διεξῄεσαν· ὥστε καὶ λόγον ἤδη γίνεσθαι περὶ αὐτῶν ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ ὑποψίας ἀτόπους. ἐν δὲ τούτῳ προσέρχεται τοῖς ὑπάτοις ὁ κατασκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Τύλλου μηνυτής, ὡς Μάρκιος ὑπέθετο· καὶ ὡς δὴ ἀπόρρητον πρᾶξιν κατὰ τῶν αὐτοῦ φίλων ἐχθροῖς μέλλων ἐκφέρειν, ὅρκοις καταλαμβάνεται τοὺς ὑπάτους ὑπὲρ ἀσφαλείας τ' αὐτὸς τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ μηδένα Οὐολούσκων μαθεῖν, ὅστις ἦν ὁ τὴν μήνυσιν κατ' αὐτῶν πεποιημένος· καὶ μετὰ τοῦτο ἐπιφέρει τὴν περὶ τῆς ἐπιθέσεως τῆς κατεψευσμένης μήνυσιν. ἐδόκει τοῖς ἀνδράσιν ἀληθὴς εἶναι ὁ λόγος, καὶ αὐτίκα ἡ βουλὴ κατ' ἄνδρα ὑπὸ τῶν ὑπάτων κληθεῖσα συνῆκτο, καὶ παραχθεὶς ὁ μηνυτὴς τοὺς αὐτοὺς εἶπε, καὶ [o] πρὸς ἐκείνων τὰ πιστὰ λαβὼν, λόγους. τοῖς δὲ καὶ πάλαι μὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐδόκει μεστὸν ὑποψίας, τοσαύτην νεότητα ἐξ ἑνὸς ἔθνους διαφόρου σφίσιν ἐπὶ τὴν θέαν [p] συνελθεῖν· προσελθούσης δὲ μηνύσεως, ἧς τὴν ἀπάτην ἠγνόουν, ἰσχὺν βεβαίαν

et quoties per vias ibant, cateruatim et magnis sodalium globis ambulabant, ita vt ideo tota vrbe iam ingens esset murmur, nec graues abessent suspiciones. Interea index a Tullo subornatus adit consules, vt Marcius monuerat; et, quasi rem aliquam secretam contra suos amicos hostibus esset declaraturus, consules iureiurando obstringit, tum vt suae saluti consuleret, tum etiam ne quis Volscorum resciscceret, quisnam fuisset, qui indicia contra ipsos detulisset: et tum demum fictas illas insidias declarat. Sermo iste illis verus videbatur, ac mox viritim a consulibus coactus est senatus, et index in medium productus, acceptaque ab illis fide, dixit idem. Illis vero et iampridem res suspicionis plena videbatur, quod tanta multitudo iuuentutis ex vna gente sibi inimica ad spectaculum venisset; sed accedente hoc indicio, cuius fraudem ignorabant, opinio illa valde confirmata

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

o Πρὸς ἐκείνην *Vat.*

p Προσελθεῖν] Forsan legendum παρελθεῖν, (vt alibi dicit, παρέρχεται πρῶτος εἰς τὴν πόλιν) vel συνελθεῖν, vt *Lapus* vertit, *ad spectaculum conuenire. Sylb.* Προσελθεῖν in *Cod. Vat.* quo modo scribendum esse coniecerat *Portus.*

q Ἀπεῖναι

ἡ δόξα ἔλαβεν. ἐδόκει τε ἅπασιν ἀπαλλάττειν τοὺς ἄνδρας ἐκ τῆς πόλεως, πρὶν ἥλιον δῦναι, τοῖς δὲ μὴ πεισθεῖσιν ἐπικηρύξαι θάνατον· ἐπιμεληθῆναι δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν, ἵνα χωρὶς ὕβρεως καὶ μετ' ἀσφαλείας γένοιτο, τοὺς ὑπάτους.

IV. Ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, οἱ μὲν ἐκήρυττον διὰ τῶν στενωπῶν διεξιόντες [q] ἀπιέναι Οὐολούσκους ἐκ τῆς πόλεως αὐτίκα μάλα, κατὰ μίαν ἅπαντας ἐξιόντας πύλην τὴν καλουμένην [r] Καπυΐνην· ἕτεροι δὲ παρέπεμπον τοὺς ἀπαλλαττομένους ἅμα τοῖς ὑπάτοις· ἔνθα μάλιστα ὤφθη ὅσον αὐτῶν τὸ πλῆθος ἦν, καὶ ὡς ἀκμαῖον ἅπαν, ὑφ' ἕνα καιρὸν καὶ κατὰ μίαν ἐξιόντων πύλην. [s] πρῶτος μὲν αὐτῶν ὁ Τύλλος ἐξῄει διὰ ταχέων, καὶ καταλαβὼν οὐ πρόσω τῆς πόλεως τόπον ἐπιτήδειον, ἐν τούτῳ τοὺς ὑστεροῦντας ἀνελάμβανεν. ἐπειδὴ δὲ πάντες συνήχθησαν, ἐκκλησίαν ποιησάμενος, πολλῇ

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

firmata eſt. Placuitque omnibus, vt ex vrbe excederent Volſci ante ſolis occaſum, et iis, qui parere nollent, poena capitalis per praeconem denunciaretur: vt autem ſine vlla contumelia, et tuto illi diſcederent, conſules hoc curarent.

Hoc ſenatuſconſulto facto, praecones per omnia compita dimiſſi, qui edicerent, vt Volſci e veſtigio ex vrbe diſcederent, atque omnes per vnam portam Capenam egrederentur: alii vero cum conſulibus eos abeuntes deducebant. Tunc maxime apparuit, quantus eſſet eorum numerus, et quantum eſſet omnium robur, vno eodemque tempore et per vnam portam illis exeuntibus. Primuſque Tullus exiuit propere, et occupato non procul ab vrbe loco opportuno, ibi eos, qui ſerius veniebant, excipiebat. Quum autem omnes conueniſſent, concione habita grauiter

q Ἀπεῖναι [vt vulg. habent] pro ἀπιέναι, ſupra quoque notatum aliquoties. Simplici paullo inferius vtitur p. 466. v. 7. εἰς μίαν ἀγορὰν πάντες ἰέναι. *Sylb.*

r Pro Καπυΐνην vterque interpres, cum *Lapus*, tum *Gelenius* et *Portus* habent *Capenam.* a Capy, Capuaue, an Capenis lucis, (quorum *Virgilius* meminit *Aeneid.* 7.) an aliunde deductum ſit nomen, non ſatis certum eſt. *Sylb.*

s Πρῶτος δὲ αὐτῶν *Vat.*

t Πάντες

καταβοῇ τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐχρήσατο, δεινὴν καὶ ἀπόρρητον ἀποφαίνων τὴν ὕβριν, ἣν ὑβρισμένοι πρὸς αὐτῶν ἦσαν Οὐολοῦσκοι, μόνοι τῶν ἄλλων ξένων ἐξελαθέντες ἐκ τῆς πόλεως· καὶ λέγειν ἠξίου ταῦτα πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἕκαστον, καὶ πράττειν, ὅπως παύσωνται τῆς ὕβρεως Ῥωμαῖοι, δίκας παρασχόντες τῆς παρανομίας. ταῦτα εἰπὼν καὶ παραθήξας ἀνθρώπους ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τῷ πάθει, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. ὡς δ' ἀπαλλαγέντες εἰς τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας, ἐδήλωσαν τοῖς ἄλλοις τὸν προπηλακισμὸν, ἐπὶ μεῖζον ἐξαίροντες τὰ γενόμενα, ἠγανάκτει τε πᾶσα πόλις καὶ κατέχειν τὴν ὀργὴν οὐκ ἠδύνατο· διαπρεσβευομένη τ' ἄλλη πρὸς ἄλλην, εἰς μίαν ἀγορὰν [t] πάντας ἠξίου Οὐολούσκους ἰέναι, ὅπως ἂν κοινῇ χρήσαιντο γνώμῃ περὶ τοῦ πολέμου. ἐγίνετο δὲ ταῦτα, τοῦ Τύλλου μάλιστα ἐνάγοντος· καὶ συνήεσαν ἐξ ἁπάσης πόλεως οἵ τ' ἐν τοῖς τέλεσι, καὶ πολὺς ἄλλος ὄχλος εἰς τὴν [u] Ἐχετρα-

grauiter in populum Romanum est inuectus, graui et infanda contumelia Volscos affectos ab eo dicens, quod ipsi soli omnium hospitum vrbe pulsi fuissent; et vnumquemque rogabat, vt haec suae patriae renunciaret, daretque operam, vt haec Romanorum superbia poenis ob hoc iuris violati scelus datis compesceretur. His dictis, et accensis hominum animis, qui ob eam iniuriam indignabantur, concionem dimisit. Vbi vero singuli, in suas patrias reuersi, aliis acceptam contumeliam, rem exaggerantes, declararunt, vnaquaeque ciuitas indignabatur, nec iram continere poterat: missisque vltro citroque ad populos legationibus, totius Volsci nominis concilium indictum est, vt communi sententia de bello consultaretur. Haec autem facta sunt Tullo potissimum instigante: et ex singulis populis tam ipsi magistratus, quam alia ingens turba, in vrbem Ecetram conuenerunt.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

t Πάντες in *Ed. Steph.* Verum πάντας agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit: *vt in vnum forum irent Volsci omnes. Sylb.*

u Ἐχετραν] Ἐχετρανῶν πόλιν ex *Sylburgii* coniectura, et *Cod. Vat.*

x Παρὰ

νῶν πόλιν· αὕτη γὰρ ἐδόκει ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς ἄλλαις ἡ πόλις. ῥηθέντων δὲ πολλῶν λόγων, οὓς εἶπον οἱ δυναστεύοντες ἐν ἑκάστῃ πόλει, ψῆφος ἀνεδόθη τοῖς παροῦσι· καὶ ἦν ἡ νικῶσα γνώμη, κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς Ῥωμαίων ἀρξάντων τῆς [x] περὶ τὰς σπονδὰς παρανομίας.

V. Ὑπὲρ δὲ τοῦ τίνα χρὴ πολεμεῖν αὐτοῖς τρόπον προθέντων σκοπεῖν τῶν ἐν τοῖς τέλεσι, παρελθὼν ὁ Τύλλος, συνεβούλευσεν αὐτοῖς καλεῖν τὸν Μάρκιον, καὶ παρ' ἐκείνου πυνθάνεσθαι, πῶς ἂν ἡ Ῥωμαίων καταλυθείη δύναμις· κράτιστα γὰρ ἁπάντων ἀνθρώπων εἰδέναι, πῇ τε κάμνει τὰ τῆς πόλεως πράγματα, καὶ πῇ μάλιστα ἔρρωται. ἐδόκει ταῦτα, καὶ αὐτίκα πάντες ἐβόων καλεῖν τὸν ἄνδρα. καὶ ὁ Μάρκιος, ἧς ἐβούλετο, ἀφορμῆς λαβόμενος, ἀνέστη κατηφὴς καὶ δεδακρυμένος, καὶ μικρὸν ἐπισχὼν χρόνον, τοιούτους διέθετο λόγους· „Εἰ μὲν ἡγούμην ὑμᾶς ἅπαντας ὅμοια γινώσκειν περὶ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οὐκ ἂν ὑπελάμβανον ἀναγκαῖον εἶναι περὶ αὐτῆς ἀπολογεῖσθαι·

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½.

runt. haec enim loco maxime opportuno ad concilium reliquorum populorum ſita videbatur. Ibi poſt multa verba a primoribus cuiuſque ciuitatis dicta, ii, qui aderant, miſſi ſunt in ſuffragia; et ſententia obtinuit, bellum mouendum, quod Romani priores foederis iura violaſſent.

Cat. V.C. 265. *Var.* 267.

Quum autem magiſtratus de modo belli gerendi conſultandum dixiſſent, Tullus in medium progreſſus iis ſuaſit, vt Marcium accerſerent, et ex eo quaererent, quomodo Romanorum potentia euerti poſſet. hunc enim omnium optime ſcire, et qua laborarent res Romanorum, et qua maxime valerent. Placuit hoc conſilium, et ſtatim omnes acclamarunt vocandum hominem. Tunc Marcius, nactus, quam cupiebat, occaſionem, ſurrexit moeſtus et lacrymabundus; et poſt modicum ſilentium hanc habuit orationem: „Si exiſtimarem, vos omnes idem de mea calamitate ſentire, de ea me apud vos purgare non neceſſarium crede-

x Παρὰ τὰς σπονδὰς *Vat.*

y Οὔτε

ἐνθυμούμενος δὲ, ὡς ἐν πολλοῖς καὶ διαφόροις ἤθεσιν εἰκὸς, εἶναί τινας, οἷς παραστήσεται δόξα οὔτ' ἀληθὴς, [y] οὔτε προσήκουσα, ὡς οὐκ ἂν ἄτερ αἰτίας ἀληθοῦς καὶ δικαίας ἐξήλασέ με ὁ δῆμος ἐκ τῆς πατρίδος, [z] παντὸς μάλιστα οἴομαι δεῖν πρῶτον ὑπὲρ τῆς ἐμῆς φυγῆς ἐν κοινῷ πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς ἀπολογήσασθαι. ἀλλ' ἀνάσχεσθέ μου, πρὸς θεῶν, καὶ οἱ κράτιστα ἐγνωκότες, ἃ πέπονθα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ὡς οὐ προσῆκόν μοι ταύτης πεπείραμαι τῆς τύχης, διεξιόντος, καὶ μὴ πρότερον ποθεῖτε, ὅ τι χρὴ πράττειν, ἀκοῦσαι, πρὶν ὁποῖός τις εἰμὶ ὁ τὴν γνώμην [a] ἀποδειξόμενος, ἐξετάσαι. ἔσται δὲ βραχὺς ὁ περὶ αὐτῶν, κἂν πρόσωθεν ἄρξωμαι, λόγος. Ῥωμαίοις τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς [b] πολίτευμα ἦν μικτὸν ἔκ τε βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας· ἔπειτα ὁ τελευταῖος βασιλεὺς Ταρκύνιος τυραννίδα τὴν ἀρχὴν ἠξίου ποιεῖν. συστάντες οὖν ἐπ' αὐτὸν οἱ τῆς ἀριστοκρατίας ἡγεμόνες,

crederem: sed cogitans, in tanta ingeniorum varietate verisimile esse non defore aliquos, qui falso atque immerito opinabuntur, me non sine vera et iusta caussa a populo Romano patria pulsum, primum et ante omnia mei exsilii rationem in hoc publico vestro concilio mihi reddendam arbitror. Verum illud a vobis per deos peto; vt vos, qui optime scitis iniurias, quas ab inimicis accepi, quamque immerito ac praeter ius in hoc infortunium, quod nunc experior, inciderim, me loquentem aequis auribus audiatis, nec prius meum consilium desideretis, quam me eius auctorem, qualis sim, examinaritis. Quamvis autem rem altius sim repetiturus, tamen in his prolixiore oratione non vtar. Populus Romanus principio formam reipublicae habuit mixtam ex potestate regia et optimatum dominatu, postea vltimus rex Tarquinius regnum in tyrannidem vertere voluit. Quare optimatum principes, facta in eum conspi-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *V. C. Cat.* 265. *Var.* 267.

y Οὔτε προσήκουσα περὶ ἐμοῦ, ὡς etc. in *Cod. Vat.*

z Πάντα] Παντὸς μάλιστα *Vat.* Πάντων μάλιστα ex *Dionysio* esse existimarunt *Sylb.* et *Port.*

a Ἀποδειξάμενος *Vat.*

b Πολίτευμα ἦν μικτὸν ἔκ τε *Vat.* vulgatis deest voc. μικτὸν.

c Κατα-

ἐκεῖνον μὲν ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως, αὐτοὶ δὲ τὰ κοινὰ κατέσχον, ἀρίστην καὶ σωφρονεστάτην, ὡς ἅπαντες ὁμολογοῦσι, [c] καταστησάμενοι πολιτείαν. χρόνοις [d] δ' οὐ πολλοῖς τῶν νῦν πρότερον, ἀλλὰ τρίτον ἢ τέταρτον τοῦτο ἔτος, οἱ πενέστατοί τε καὶ ἀργότατοι τῶν πολιτῶν, πονηροῖς χρησάμενοι προστάταις, ἄλλα τε πολλὰ ἐξύβρισαν, καὶ τελευτῶντες καταλύειν τὴν ἀριστοκρατίαν ἐπεχείρουν. ἐφ' οἷς ἅπαντες μὲν οἱ τῆς βουλῆς προεστηκότες ἤχθοντο, καὶ ὅπως παύσονται τῆς ὕβρεως οἱ κινοῦντες τὴν πολιτείαν, σκοπεῖν ἠξίουν. ὑπὲρ ἅπαντας δὲ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς, ἐκ μὲν τῶν πρεσβυτάτων Ἄππιος, ἀνὴρ [e] πολλῶν ἄξιος ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, ἐγώ· καὶ λόγους ἐποιούμεθα διὰ παντὸς ἐπὶ τῆς βουλῆς ἐλευθέρους, οὐ δήμῳ πολεμοῦντες, ἀλλὰ πονηροκρατίαν ὑφορώμενοι· οὐδὲ [f] καταδουλώσασθαί τινα βουλόμενοι Ῥωμαίων, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐλεύθερον [g] ἅπασιν

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½. Cat. 265. V.C. Var. 267.

conſpiratione, illum ex vrbe expulerunt, et ipſi rempublicam adminiſtrarunt, optima et moderatiſſima, vel omnium confeſſione, reipublicae forma conſtituta. nec multis ante ſeculis, ſed tertius tantum, aut quartus hic eſt annus, ex quo pauperrimi et inertiſſimi quique ciues, malos duces ſequuti, cum alia multa inſolenter fecerunt, tum poſtremo dominatum optimatum euertere ſunt conati. Quamobrem omnes ſenatus principes id iniquo animo ferebant; et quomodo reipublicae perturbatorum inſolentia compeſci poſſet, conſultandum cenſebant. Atque inter ſeniores optimates Appius Claudius multis nominibus laudem meruit, inter iuniores autem ego: verbaque in ſenatu perpetuo libere faciebamus, non plebem impugnantes, ſed malorum nimiam potentiam ſuſpectam habentes; nec quempiam ciuem Romanum in ſeruitutem redigere, ſed communem omnium

c Καταστησάμενοι *Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo καταστησόμενοι.

d Δὲ pro τε legiſſe videtur *Lapus.*

e Simplicior ordo eſt, ἄξιος πολλῶν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι, vel πολλῶν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι ἄξιος. *Sylb.*

f Καταδουλώσασθαί τινα βουλόμενοι Ῥωμαίων *Vat.* et *Lapi Cod.* voc. βουλόμ. vulgatis deeſt.

g Pro ἅπασι malim ἅπαντας, niſi

ἀξιοῦντες ἔχειν, τὴν δὲ προστασίαν τῶν κοινῶν ἀποδεδόσθαι τοῖς κρείττοσι.

VI. Ταῦτα ὁρῶντες οἱ πονηρότατοι τοῦ πλήθους ἐκεῖνοι προστάται, πρώτους ἔγνωσαν ἡμᾶς τοὺς φανερώτατα ἐναντιουμένους σφίσιν ἐκποδὼν ποιήσασθαι, οὐχ ἅμα [h] ἀμφοτέροις ἐπιχειρήσαντες, ἵνα μὴ ἐπίφθονόν τε καὶ βαρὺ τὸ πρᾶγμα γένηται, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ τοῦ νεωτέρου τε καὶ [i] εὐμεταχειριστοτέρου ἀρξάμενοι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἄκριτόν με ἐπεχείρησαν ἀπολέσαι, ἔπειτα ἔκδοτον παρὰ τῆς βουλῆς ἠξίουν ἐπὶ θανάτῳ λαβεῖν· ἀποτυχόντες δ' ἀμφοτέρων, προὐκαλέσαντο ἐπὶ δίκην, ἣν αὐτοὶ δικάσειν ἔμελλον, τυραννίδος ἐπιβαλόντες αἰτίαν. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἔμαθον, ὅτι δήμῳ τύραννος οὐδεὶς πολεμεῖ μετὰ τῶν ἀρίστων στάς, ἀλλὰ τοὐναντίον μετὰ τοῦ δήμου [k] τὸ κράτιστον τῆς πόλεως ἀναιρεῖ μέρος· δικαστήριόν τε, οὐχ ὅπερ ἦν πάτριον, ἀπέδωκάν μοι, τὴν λοχῖτιν καλέ-

omnium libertatem tueri volentes, et reipublicae gubernacula praestantissimis viris reddenda censentes. *Per. Iul.* 4227.

„Haec videntes nequissimi illi tribuni plebis, nos primos, qui ipsis apertissime aduersabamur, de medio tollere statuerunt, non ambos simul aggressi, ad facinoris inuidiam et atrocitatem vitandam: sed a me iuniore, et qui facile opprimi poteram, initio facto. Ac primum quidem me indicta caussa perdere sunt conati, deinde me a senatu sibi ad supplicium dedi petierunt. Sed quum neutrum consequi potuissent, diem mihi dixerunt ipsi futuri iudices, mihi affectatae tyrannidis crimen obiicientes. nec illud viderunt, a nullo tyranno plebem oppugnari cum optimatibus in eam conspiratione facta, quin potius contra plebis ope auxilioque praestantissimos quosque ciues ab eo tolli: nec mihi iudicium centuriatis comitiis more patrio dederunt; sed

Ante Chr. 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

nisi pro ἔχειν reponatur φυλάττειν, vel aliud simile. *Sylb.* Ἔχειν saepe pro *tueri* accipi debere existimat *Port.* Verum hoc verbum desideratur in *Cod. Vat.* et saluo sensu abesse potest.

h Ἀμφοτέροις *Vat.* vulgatae dant accusatiuum.

i Εὐμεταχειριστοτέρου *Vat.* vulg. εὐμεταχειρίστου.

k Τὸ κράτιστον ἐκ τῆς πόλεως ὁ τύραννος ἀναιρεῖ *Vat.*

σαντες ἐκκλησίαν, ἀλλ᾽ ὃ πάντες ὁμολογοῦσι πονηρότατον εἶναι δικαστήριον, καὶ ἐπ᾽ ἐμοῦ πρώτου καὶ μόνου γενόμενον, ἐν ᾧ πλέον ἔμελλον ἔχειν οἱ θῆτες καὶ ἀνέστιοι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύοντες βίοις, τῶν ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τὰ κοινὰ σώζεσθαι βουλομένων. τοσοῦτον δ᾽ ἄρα μοι περιῆν τοῦ μηδὲν ἀδικεῖν, ὥστ᾽ ἐν ὄχλῳ κρινόμενος, οὗ τὸ πλέον μισόχρηστον ἦν, καὶ [l] διὰ τοῦτο ἐχθρόν μοι, [m] δυσὶ μόνον ἑάλων ψήφοις, ἀποτιθεμένων τὴν ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, εἰ μὴ καταδικασθείην ἐγὼ, καὶ τὰ ἔσχατα πείσεσθαι πρὸς ἐμοῦ λεγόντων, καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ παρὰ τὸν ἀγῶνα κατ᾽ ἐμοῦ χρησαμένων. τοιαῦτα δὴ πεπονθὼς ἐγὼ πρὸς τῶν ἐμαυτοῦ πολιτῶν, ἀβίωτον ἡγησάμην τὸν λοιπὸν ἔσεσθαί μοι βίον, εἰ μὴ λάβοιμι παρ᾽ αὐτῶν δίκας. καὶ διὰ τοῦτο ἐξόν μοι ζῆν ἀπραγμόνως, εἴτ᾽ ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσιν ἠβουλόμην κατὰ τὸ συγγενὲς, εἴτ᾽ ἐν ταῖς νεοκτίστοις, ἃς οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπῴκισαν, οὐκ ἠβουλήθην· ἐφ᾽ ὑμᾶς

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73½. *Cat. V.C.* 265. *Varr.* 267.

ſed id iudicium, quod omnes peſſimum fatentur, et quod in me primum et ſolum conſtitutum eſt, in quo plus valitura erant ſuffragia mercenariorum et vagorum et alienis fortunis inſidiantium, quam virorum bonorum et iuſtorum et reipublicae ſalutis ſtudioſorum. Tanta autem innocentia in me apparuit, vt, a plebe iudicatus, (cuius maior pars viros bonos odio perſequebatur, et ideo mihi infenſa erat) duobus tantum ſuffragiis fuerim damnatus, tribunis poteſtatem ſe depoſituros minantibus, niſi condemnarer, et ſe grauiſſima quaeque a me perpeſſuros dicentibus, et omni ſtudio et animi contentione in eo certamine me oppugnantibus. Haec igitur paſſus a meis ciuibus, reliquam vitam mihi non viuendam duxi, niſi poenas de illis ſumerem. Quapropter, quum liceret mihi tranquillam vitam degere, vel apud aliquos Latinos populos ob cognationis iura, vel in coloniis recens conditis, quas maiores noſtri deduxerunt, hoc tamen nolui:

l Διὰ τοῦτο ἐχθρὸν ἐμοὶ *Vat.*

m *Xylander*, in notis ad *Plutarchi* Coriolanum, pro δυσὶ mauult τρισί. Verum lectionem vulgatam ſanam eſſe conſtat ex p. 452. v. 28. *Sylb.*

n Rectius

δὲ κατέφυγον, οὓς ἠπιστάμην πλεῖστά τε ὑπὸ Ῥωμαίων ἠδικημένους, καὶ μάλιστ' αὐτοῖς ἀπεχθομένους, ἵνα κοινῇ μεθ' ὑμῶν τιμωρησαίμην αὐτοὺς, ὅση μοι δύναμις, λόγοις τε ἔνθα δεῖ λόγων, καὶ ἔργοις, ὅταν ἔργων δέῃ. χάριν τε [n] τὴν μεγάλην οἶδα τῆς τε ὑποδοχῆς μου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς τιμῆς, ᾗ με τιμᾶτε, οὐθὲν οὔτε μνησικακήσαντες, οὔτε ὑπολογισάμενοι, [o] ὧν ὑπ' ἐμοῦ ποτε ἐχθροὶ ὄντες ἐπάθετε κατὰ τοὺς πολέμους.„

VII. „Φέρε δὴ, τίς ἂν εἴην ἀνὴρ, εἰ δόξης καὶ τιμῶν, ὧν προσῆκέ μοι παρὰ τοῖς ἐμαυτοῦ πολίταις τυγχάνειν, παρὰ τῶν εὖ παθόντων ἀποστερηθεὶς, πρὸς δὲ τούτοις, πατρίδος τε καὶ οἴκου, καὶ φίλων, καὶ θεῶν πατρῴων, καὶ τάφων προγονικῶν, καὶ παντὸς ἄλλου ἀπελαθεὶς ἀγαθοῦ, παρ' ὑμῖν δὲ ἅπαντα ταῦτα εὑρὼν, οἷς ἐκείνων χάριν ἐπολέμουν, μὴ γενοίμην χαλεπὸς μὲν, οἷς ἀντὶ πολιτῶν ἐχθροῖς κέχρημαι, χρηστὸς δὲ, οἷς ἀντὶ πολεμίων φίλοις; ἀλλ' ἔγωγε οὐδ' ἐν ἀνδρὸς μοίρᾳ θείην ἂν, ὅστις μήτε τὸ

lui: ſed ad vos confugi, quos ſcio plurimis iniuriis a populo *Per. Iul.*
Romano affectos, eique infeſtiſſimos, vt vobiſcum pro viribus 4227.
communes iniurias vlciſcar, et verbis et factis, prout res poſtu- *Ante Chr.* 487.
larit. Et vobis magnam habeo gratiam, quod me receperitis, *Olymp.*
et multo maiorem pro honore, quo me honoratis, omnium ma- 73½.
lorum et iniuriarum in bellis a me acceptarum memoria de- *Cat.*
poſita.„ *V.C.* 265. *Var.* 267.

„Eia igitur, qualis vir eſſem, ſi gloria et honoribus, mihi a meis ciuibus debitis, ab illis priuatus, de quibus optime eram meritus, praeterea ſimul patria, domo, amicis, diis patriis, maiorum ſepulcris, et omnibus aliis bonis ſpoliatus, atque his omnibus apud vos inuentis, cum quibus bellum in illorum gratiam geſſi, eos non infeſtarem, quos pro ciuibus hoſtes ſum expertus; nec benefacerem iis, quos pro hoſtibus amicos habui? Equidem pro viro eum non habuerim, qui nec hoſtibus

n Rectius ſine articulo χάριν τε μεγάλην: vel, retento articulo, pro μεγάλην ſubſtituendum μεγίστην. *Sylb.*

o Ὧν ὑπ' ἐμοῦ ποτε ὄντες ἐπάθετε *Vat.* vulgo legitur ὑπ' ἐμοῦ ἐπιόντος ἐπάθετε.

p Σῶζον

πολεμοῦν δι' ὀργῆς ἔχῃ, μήτε τὸ [p] σῶζον αὐτὸν δι' εὐνοίας. πατρίδα δὲ ἡγοῦμαι οὐ τὴν ἀπαρνησαμένην με πόλιν, ἀλλ' ἧς ἀλλότριος ὢν, πολίτης γέγονα· γῆν τε, οὐκ ἐν ᾗ ἠδίκημαι, φίλην, ἀλλ' ἐν ᾗ τὸ ἀσφαλὲς ἔχω. καὶ ἂν θεός τε συλλαμβάνῃ, καὶ τὰ [q] ὑμέτερα, ὡς εἰκὸς, πρόθυμα ᾖ, μεγάλην καὶ ταχεῖαν ἐλπίζω γενήσεσθαι μεταβολήν. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι πολλῶν ἤδη [r] πολεμίων πειραθέντες Ῥωμαῖοι, οὐθένας μᾶλλον ἔδεισαν ὑμῶν, οὐδ' ἐστὶν, ἐφ' ᾧ μᾶλλον σπουδάζοντες διατελοῦσιν, ἢ ὅπως τὸ ὑμέτερον ἔθνος ἀσθενὲς ἀποδείξωσι. καὶ διὰ τοῦτο τὰς μὲν πολέμῳ λαβόντες [s] ὑμῶν ἔχουσι πόλεις, τὰς δὲ φιλίας ἐλπίδι παρακρουσάμενοι, ἵνα μὴ καθ' ἕνα πάντες γενόμενοι, κοινὸν ἐξενέγκητε κατ' αὐτῶν πόλεμον. ἐὰν οὖν τἀναντία ὑμεῖς ἀντιφιλοτιμούμενοι διατελῆτε, καὶ

Per. Iul. bus eſt inſenſus, nec ſuae ſalutis auctores beneuolentia proſequi-
4227. tur. Patriam vero exiſtimo, non eam ciuitatem, quae me in ci-
Ante Chr. 487. vem abnegauit, ſed eam, a qua ciuis ſum factus, licet ſim peregri-
Olymp. nus; et regionem amicam puto, non eam, in qua affectus ſum in-
73 ½. iuria, ſed in qua tuto manere poſſum. Et ſi deus nos iuuerit, et vos
Cat. (vt par eſt) alacriter operam nauaueritis, ſpero, breui magnam
V.C. 265. fore mutationem. Illud enim probe ſcitis, populo Romano
Var. iam multis bellis exercito nullum hoſtem magis metuendum
267. eſſe, quam vos, nec eum in vllam aliam rem maiore ſtudio ſem-
per incumbere, quam vt veſtrae gentis vires debilitet. et pro-
pterea veſtras vrbes, partim bello captas, partim amicitiae ſpe
acceptas, tenere; ne omnes coniunctis copiis commune bellum
ipſi inferatis. Si igitur vos quoque viciſſim perpetuo illi obni-
tamini,

p Σῶζον αὐτὸν *Vat.* Quamquam Hudſonus e Vaticano hanc lectionem, quae item in vulgatis cernitur, retulit, neceſſe tamen eſt, ibi aliam a vulgata diuerſam fuiſſe; quae qualis fuerit, opinatu difficile eſt aſſequi, niſi ſi pro αὐτὸν ibi fuerit ſimplex αὖ.

q Haud ita recte ἡμέτερα in *Ed. Steph.*

r Πολέμων] Conuenientius fortaſſe πολεμίων. *Sylb.*

s Ὑμῶν ἀποδείξουσι πόλεις *Vat.* quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *bello captas veſtras oſtentant vrbes.*

t Λυπηρὰ]

μίαν ἅπαντες ἔχητε τοῦ πολέμου γνώμην, ὃ ποιεῖτε νῦν, ῥαδίως αὐτῶν τὸ κράτος παύσετε.„

„Ὃν δὲ τρόπον ἀγωνιεῖσθε, καὶ πῶς χρήσεσθε VIII. τοῖς πράγμασιν, ἐπειδὴ γνώμην ἀξιοῦτέ με ἀποφήνασθαι, εἴτ' ἐμπειρίαν μοι μαρτυροῦντες, εἴτ' εὔνοιαν, εἴτε καὶ ἀμφότερα, φράσω καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι. πρῶτον μὲν οὖν ὑμῖν παραινῶ σκοπεῖν, ὅπως εὐσεβῆ καὶ δικαίαν ποιήσησθε τοῦ πολέμου πρόφασιν. εὐσεβὴς δὲ καὶ δικαία τοῦ πολέμου πρόφασις ἥτις ἂν γένοιτο, καὶ ἅμα συμφέρουσα ὑμῖν, ἀκούσατέ μου. Ῥωμαίοις ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξασα γῆ βραχεῖά ἐστι καὶ [t] λυπρά· ἡ δ' ἐπίκτητος, ἣν τοὺς περιοίκους [u] ἀφελόμενοι, πολλὴ καὶ ἀγαθή· καὶ εἰ τῶν [x] ἠδικημένων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἀξιοῖ λαβεῖν, οὐδὲν οὕτω μικρὸν, οὐδ' ἀσθενὲς, οὐδ' ἄπορον, ὡς τὸ Ῥωμαίων ἄστυ γενήσεται. τοῦτο δ' οἴομαι δεῖν ὑμᾶς ἄρξαι.

tamini, et in bellum omnes consentiatis, quod iam facitis, fa- *Per. Iul.*
cile eius potentiam euertetis.„ 4227.

„Quoniam autem de modo et ratione belli gerendi vultis *Ante*
me meam sententiam aperire, siue hoc meae peritiae, siue bene- *Chr.* 487.
volentiae, siue etiam vtriusque est testimonium, dicam, et ni- *Olymp.*
hil vos celabo. Primum igitur sum vobis auctor, vt detis ope- 73 1/2.
ram, vt piam et iustam belli causam quaeratis. Quaenam autem *Cat.*
et pia et iusta et simul e re vestra sit futura, ex me audite. Ager, 265.
quem populus Romanus principio habebat, est exiguus et ste- *V.C. Var.*
rilis: sed quem armis sibi quaesiuit et finitimis ademit, est et 267.
amplus et fertilis: et si vnusquisque populus partem suam, sibi per vim contra ius et fas ereptam, velit *repetere ac* recipere, nihil erit tam paruum, tam debile, tam egenum, quam respublica Romana. Hinc igitur nobis initium ducendum arbitror. Mittite

t Λυπηρὰ] Aptius legemus λυπρὰ, vt supra p. 45. v. 4. *Sylb.* Idem placuit *Porto*, quod λυπρόγεως et τὸ λυπρόγεων sit *terra sterilis*. Expresse in *Cod. Vat.* λυπρά.

u Post ἀφελόμενοι deest κατέχουσι, καρποῦνται, vel aliud verbum simile. *Sylb.* Forsan ἀφείλοντο reponendum; nam *Dionysius* paullo post dicit, καὶ εἴ τι ἄλλο σφετερισάμενοι ἔχουσι. *Port.*

x Ἠδικημένων ἕκαστοι τὴν ἑαυτοῦ ἀξιοῖεν ἀπολαβεῖν *Vat.*

πέμπετε οὖν πρέσβεις ὡς αὐτοὺς, ἀπαιτοῦντες ἃς κατέχουσιν ὑμῶν πόλεις, καὶ ὅσα τείχη ἐν τῇ ὑμετέρᾳ γῇ ἐνετειχίσαντο, ἀξιοῦντες ἐκλιπεῖν, καὶ εἴ τι ἄλλο βίᾳ σφετερισάμενοι τῶν ὑμετέρων ἔχουσι, πείθοντες ἀποδιδόναι. πολέμου δὲ μήπω ἄρχετε, πρὶν ἢ λαβεῖν τὰς παρ' αὐτῶν ἀποκρίσεις. ἐὰν γὰρ ταῦτα ποιήσητε, δυοῖν, ὧν βούλεσθε, ὑπάρξει θάτερον ὑμῖν· ἢ τὰ ἑαυτῶν ἀπολήψεσθε ἄνευ κινδύνων καὶ δαπάνης, ἢ καλὴν καὶ δικαίαν πρόφασιν εἰληφότες ἔσεσθε τοῦ πολέμου. τὸ γὰρ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν ἀπαιτεῖν, καὶ μὴ τυγχάνοντας τούτου πολεμεῖν, [y] ἅπαντες ἂν ὁμολογήσουσιν εἶναι καλόν. φέρε δὴ, τί ποιήσειν οἴεσθε Ῥωμαίους, ταῦτα ὑμῶν προελομένων; πότερον ἀποδώσειν τὰ χωρία ὑμῖν; καὶ τί κωλύσει πάντων αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν ἀλλοτρίων; ἥξουσι γὰρ Αἰκανοί τε καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Τυῤῥηνοὶ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, [z] τὴν ἑαυτῶν ἕκαστοι γῆν ἀποληψόμενοι. ἢ καθέξειν τὰ

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* 265. *V.C. Var.* 267.

Mittite igitur legatos ad populum Romanum, qui repetant vestras vrbes, quas occupat, et qui postulent, vt ex munitionibus omnibus, quas in nostro agro muniuit, excedat: et suadeant, vt, si quid aliud de vestro per vim vsurparit, id vobis reddat. Nec prius ipsi bellum inferatis, quam responsum ab eo acceperitis. Si enim haec feceritis, alterutrum eorum, quae vultis, consequemini: aut res vestras sine periculo et sumtu recipietis, aut praeclaram et iustam belli causam habebitis. Nam quum quis res alienas non appetit, sed suas tantum reposcit, et passus repulsam armis ius suum persequitur, hoc omnium confessione honestum est. Eia igitur, quid putatis Romanos facturos, si vos haec petere volueritis? vtrum vestrum agrum reddituros? et quid vetabit, quo minus rebus alienis cedant? Venient enim Aequi, Albani, Hetrusci, et multi alii, vt agrum suum recuperent. An retenturos

y Omnino legendum ἅπαντες ἀνομολογήσουσιν εἶναι καλόν: praesertim cum particula ἂν locum hic non habeat. *Steph.*

z Plenius in *Cod. Vat.* τὴν ἑαυτῶν ἕκαστοι γῆν etc. vulgo deest v. ἕκαστοι.

Πολε-

χωρία, καὶ μηθὲν τῶν δικαίων ποιήσειν; ὅπερ ἐγὼ νομίζω. οὐκοῦν ἀδικεῖσθαι πρότεροι λέγοντες ὑπ' αὐτῶν, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρήσετε, καὶ συμμάχους ἕξετε, ὅσοι τὰ ἑαυτῶν ἀφαιρεθέντες, ἀπεγνώκασιν ἄλλως ἂν ἔτι αὐτὰ, ἢ [a] πολεμοῦντες, ἀπολήψεσθαι. κράτιστος δὲ ὁ καιρὸς, καὶ οἷος οὐχ ἕτερος ἐπιθέσθαι Ῥωμαίοις, ὃν ἡ τύχη τοῖς ἀδικουμένοις οὐδ' ἂν ἐλπισθέντα παρεσκεύασεν, ἐν ᾧ στασιάζουσι, καὶ ὑποπτεύουσιν ἀλλήλους, καὶ ἡγεμόνας ἔχουσιν ἀπείρους πολέμου. ἃ μὲν οὖν ὑποτίθεσθαι ἔδει λόγοις, καὶ [b] παραινεῖν φίλοις, μετὰ πάσης εὐνοίας καὶ πίστεως εἰρημένα ὑπ' ἐμοῦ, ταῦτά ἐστιν. ἃ δὲ [c] παρ' αὐτὰ τὰ ἔργα ἑκάστοτε προορᾶσθαί τε καὶ μηχανᾶσθαι δεήσει, τοῖς ἡγεμόσι τῆς δυνάμεως [d] ἐπιτρέψετε διανοεῖσθαι. [e] πρόθυμον γὰρ τοὐμὸν ἔσται, ἐν

turos loca occupata, et nihil, quod ſit iuſtum, facturos? *Per. Iul.*
Ego certe ita opinor. Ergo vos iniuria ab illis laceſſi- 4227.
tos teſtati, arma ipſa neceſſitate coacti capietis, et ſocios habe- *Ante Chr.* 487.
bitis omnes, quotquot rebus ſuis ſpoliati ſe eas aliter, quam ar- *Olymp.*
mis, recuperare poſſe deſperarunt. Haec autem occaſio eſt per- 73 ½.
opportuna, et qualis nulla alia ſe vobis poſthac offeret, ad Ro- *Cat.*
manos inuadendum, quam ne ſperatam quidem fortuna vobis *V.C.* 265.
iniuriam paſſis obtulit, dum illi ſeditione laborant, et ſibi inui- *Var.*
cem ſunt ſuſpecti, duceſque militiae imperitos habent. Haec 267.
igitur ſunt, de quibus amicos ſumma beneuolentia ac fide monendos, et quae illis ſuadenda verbis putaui. Quae vero et conſilio prouidenda et arte excogitanda erunt, ea copiarum imperatoribus cogitanda permittetis. Ego enim, quemcunque locum

a Πολεμοῦντες οὐκ ἀπολήψεσθαι *Vat.*

b Rectius in *Cod. Vat.* παραινεῖν φίλοις. quod et Graecae linguae conſuetudinem poſtulare notavit *Steph.* nam vulg. dant φίλους.

c Ἃ δὲ τὰ ἔργα] Forſan legendum τῷ ἔργῳ, vt praecedit ὑποτίθεσθαι λόγοις. *Sylb.* Vel τῷ ἔργῳ, vel τοῖς ἔργοις, ſcriptum fuiſſe conſtat. *Steph.* Τὰ δὲ ἔργα ἃ ἑκάστοτε malit *Port.* Optime in *Cod. Vat.* ἃ δὲ παρ' αὐτὰ τὰ ἔργα, quod forſan in ſuo codice habuit *Lapus:* nam vertit: *quae vero ad opera ipſa* etc.

d Male ἐπιτρέψαιτε in *Ed. Steph.* Ἐπιτρέψατε *Vat.* atque in *Lapi* verſione, *permittite.*

e Melius in *Cod. Vat.* πρόθυμον γὰρ καὶ τοὐμόν.

ᾧ ἂν με τάττητε τόπῳ, καὶ πειράσομαι μηδενὸς εἶναι χείρων, μήτε στρατιώτου, μήτε λοχαγοῦ, μήτε ἡγεμόνος· [f] ἀλλὰ καταχρῆσθέ μοι λαβόντες, ὅπου ἂν μέλλω τι ὑμᾶς ὠφελήσειν, καὶ εὖ ἴστε, [g] ὅτι, ὃς πολεμῶν ὑμῖν μεγάλα βλάπτειν δυνατὸς ἦν, καὶ σὺν ὑμῖν ἀγωνιζόμενος, μεγάλα δυνήσομαι ὠφελεῖν.»

IX. Τοιαῦτα μὲν ὁ Μάρκιος εἶπεν. οἱ δὲ Οὐολοῦσκοι, λέγοντός τε τοῦ ἀνδρὸς ἔτι, δῆλοι ἦσαν ἀγάμενοι τοὺς λόγους· καὶ ἐπειδὴ ἐπαύσατο, μεγάλῃ βοῇ πάντες ἐπεσημήναντο, ὡς τὰ κράτιστα [h] ὑποτιθεμένῳ· λόγον τ' οὐθενὶ προθέντες, ἐπικυροῦσι τὴν γνώμην. γραφέντος δὲ τοῦ δόγματος, εὐθὺς ἐξ ἑκάστης πόλεως τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας ἑλόμενοι, πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν· τῷ δὲ Μαρκίῳ ψηφίζονται βουλῆς μετουσίαν ἐν [i] ἁπάσῃ πόλει, καὶ ἀρχὰς ἐξεῖναι [k] πανταχόσε μετιέναι, καὶ τῶν ἄλλων, ὁπόσα τιμιώτατα ἦν παρ' αὐτοῖς, μετέχειν.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

locum mihi aſſignaueritis, in eo me nullo vel milite, vel centurione, vel duce, deteriorem praeſtare omni ſtudio conabor: quare mea opera abutamini, in quibuſcunque rebus vobis prodeſſe poſſum, atque perſuaſum habeatis, me, qui hoſtis magna detrimenta vobis afferre potui, nunc quoque veſtrum ſocium magna commoda vobis afferre poſſe.„

Haec dixit Marcius. Dum autem adhuc ille loqueretur, Volſcos eius verba lubenter audire conſtabat: et quum ille finem dicendi feciſſet, ingenti clamore eum optime monere ſignificarunt: et, nulli amplius facta dicendi copia, eius ſententiam ratam fecerunt. Quare, ſcripto decreto, confeſtim ex ſingulis ciuitatibus nobiliſſimos quoſque viros delegerunt, Romamque legarunt. caeterum, Marcio in omni ciuitate ius ſenatoriae dignitatis et gerendorum vbique magiſtratuum, et caeterorum honorum, quotquot apud ipſos maximi, decreuerunt. Nec ex-

ſpectatis

f Ἀλλὰ καταχρῆσθαί μοι *Vat.*

g Ὅτι εἰ πολεμῶν in *Vat.* et *Lapi Cod.*

h Ὑποτιθεμένου *Vat.* quod forſan rectius.

i Ἁπάσῃ πόλει *Vat.* et *Lapi Cod.* quod placuit etiam *Sylburgio.*

k Πανταχόσε vſurpatum pro πανταχοῦ. *Sylb.*

l Sic

καὶ πρὶν ἢ τὰς Ῥωμαίων ἀποκρίσεις ἀναμεῖναι, πάντες ἔργου εἴχοντο, παρασκευαζόμενοι τὰ πολέμια. ὅσοι τ' αὐτῶν ἦσαν ἄθυμοι τέως, κακωθέντες ἐν ταῖς προτέραις μάχαις, τότε πάντες [l] ἐῤῥώσθησαν ὡς τὴν Ῥωμαίων [m] καταλύσοντες ἰσχύν. οἱ δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλὴν, ἔλεγον· „Ὅτι Οὐολούσκοις περὶ πολλοῦ ἐστι καταλύσασθαι τὰ πρὸς Ῥωμαίους ἐγκλήματα, καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον εἶναι φίλοις καὶ συμμάχοις ἄνευ δόλου καὶ ἀπάτης. ἔσεσθαι δὲ τὸ πιστὸν αὐτοῖς τῆς φιλίας βέβαιον ἀπέφαινον, εἰ κομίσαιντο γῆν τε τὴν ἑαυτῶν, καὶ πόλεις, ἃς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀφῃρέθησαν· ἄλλως δὲ οὔτ' εἰρήνην, οὔτε φιλότητα [n] βέβαιον ὑπάρξειν αὐτοῖς. τὸ γὰρ ἀδικούμενον ἀεὶ πολέμιον εἶναι τῷ πλημμελοῦντι, φύσει. ἠξίουν τε μὴ καταστῆσαι σφᾶς εἰς ἀνάγκην πολέμου τῶν δικαίων ἀποτυγχάνοντας."

Ὡς δὲ ταῦτα εἶπον οἱ πρέσβεις, ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς οἱ σύνεδροι, μεταστησάμενοι τοὺς ἄνδρας. καὶ

ſpectatis populi Romani reſponſis, rem aggreſſi, bellum parabant: et quotquot ex illis, ad eam vſque diem proeliis ſuperioribus fracti, demiſſiore erant animo, tunc omnes, velut Romani imperii potentiam euerſuri, vires collegerunt. Legati autem ab ipſis Romam miſſi, poſtquam in curiam introducti ſunt: „Volſci (inquiebant) magnopere cupiunt omnes controuerſias tollere, et in poſterum populi Romani amici et ſocii ſine dolo et fraude eſſe. firmam autem amicitiae fidem inter vtroſque fore demonſtrabant, ſi agrum ſuum et oppida ſibi a Romanis erepta reciperent: aliter vero nec pacem, nec amicitiam cum ipſis firmam fore. natura enim ita comparatum *dicebant*, vt, qui iniuriam patitur, iniuriam facienti ſit ſemper hoſtis: Rogabantque eos, ne ſibi belli neceſſitatem imponerent, rerum iuſtarum repulſam ferentibus.„

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 $\frac{1}{2}$. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

Quum legati haec dixiſſent, patres, illis curia ſubmotis, inter ſe conſultarunt. Poſtea, quum, quid reſpondendum eſſet, decre-

l Sic *Thucydides* verbo ἐῤῥῶσθαι ſaepe vtitur. *Steph.*

m Καθαιρήσοντες *Vat.*

n Βεβαίαν *Vat.*

ἐπειδὴ ἔκριναν, ἃς χρὴ ἀποκρίσεις ποιήσασθαι, καλέσαντες αὐτοὺς πάλιν ἐπὶ τὸν σύλλογον, ταύτην ἔδοσαν τὴν ἀπόφασιν· „Οὐ λανθάνετε ἡμᾶς, ὦ Οὐολοῦσκοι, φιλίας μὲν οὐδὲν δεόμενοι, πρόφασιν δ' εὐπρεπῆ λαβεῖν βουλόμενοι τοῦ πολέμου. ἃ γὰρ ἥκετε παρ' ἡμῶν ἀπαιτοῦντες, καλῶς ἐπίστασθε οὐδέποτε ληψόμενοι· χρῄζετε γὰρ ἀδίκων καὶ ἀδυνάτων. εἰ μὲν οὖν δόντες ἡμῖν τὰ χωρία, ἔπειτα [o] μεταδόξαν ὑμῖν, νῦν [p] ἀπαιτεῖτε, ἀδικεῖσθε μὴ κομιζόμενοι· εἰ δὲ πολέμῳ ἀφαιρεθέντες, οὐκέτι αὐτῶν ὄντες κύριοι, ἀδικεῖτε τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενοι. ἡμεῖς δὲ κρατίστας ἡγούμεθα κτήσεις, ἃς ἂν πολέμῳ κρατήσαντες λάβωμεν· οὔτε πρῶτοι καταστησάμενοι νόμον τόνδε, οὔτ' [q] αὐτὸν ἀνθρώπων ἡγούμενοι μᾶλλον εἶναι, ἢ οὐχὶ θεῶν· ἅπαντας δὲ καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους εἰδότες αὐτῷ χρωμένους, οὐκ ἂν ἐνδοίημεν ὑμῖν μαλακὸν οὐδὲν, οὐδ' ἂν ἀποσταίημεν ἔτι τῶν δορυκτήτων. πολλὴ γὰρ ἂν εἴη κακότης, εἴ τις, ἃ μετ' ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἐκτήσατο, ταῦτα ὑπὸ δειλίας τε καὶ μωρίας

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

decreuissent, illis in senatum reuocatis hoc dederunt responsum: „Non latet nos, Volsci, amicitiam quidem a vobis non peti, sed speciosam belli occasionem quaeri. nam quae a nobis petituri huc venistis, probe scitis vos nunquam impetraturos. Postulatis enim iniqua et quae fieri non possunt. Si enim nobis oppida dedissetis, postea poenitentia ducti nunc ea repeteretis, certe iniuria vobis fieret, nisi ea reciperetis. si vero iure belli iis spoliati fuistis, quum nullum amplius in ea dominium habeatis, iniuriam facitis, qui res alienas appetatis. Nos enim iustissimas possessiones ducimus, quas armis victores quaesiimus; nec eam hominum potius, quam deorum, existimamus: sed quum omnes, tam Graecos, quam barbaros, hac vti sciamus, nihil molliter vobis remittemus, nec rebus bello quaesitis cedemus. Magnum enim esset vitium, si quis res, virtute et fortitudine partas, per ignauiam et stultitiam amitte-

o Δόξαν] Optime, vt arbitror, in *Cod. Vat.* ἔπειτα μεταδόξαν ὑμῖν. sensus postulat ἀπητεῖτε et ἠδικεῖσθε. *Sylb.*

p Antichronismus hic est.

q Αὐτῶν *Vat.*

r In

ἀφαιρεθείη. πολεμεῖν δ' οὔτε μὴ βουλομένους ὑμᾶς ἀναγκάζομεν, οὔτε προθυμουμένους παραιτούμεθα· ἂν δ' ἄρξησθε, ἀμυνούμεθα. ταῦτα Οὐολούσκοις ἀπαγγέλλετε, καὶ λέγετε, ὅτι λήψονται μὲν τὰ ὅπλα πρότεροι ἐκεῖνοι, [r] ἀποθήσομεν δὲ ἡμεῖς ὕστεροι.„

Ταύτας οἱ πρέσβεις τὰς ἀποκρίσεις λαβόντες, XI. ἀπήγγειλαν τῷ [s] κοινῷ" [πλήθει] τῶν Οὐολούσκων. συναχθείσης οὖν αὖθις ἐκκλησίας, μετὰ τοῦτο κυροῦται δόγμα κοινὸν [t] τοῦ ἔθνους προειπεῖν Ῥωμαίοις τὸν πόλεμον. ἔπειτα αἱροῦνται στρατηγοὺς αὐτοκράτορας τοῦ πολέμου, Τύλλον τε καὶ Μάρκιον, δυνάμεις τε ψηφίζονται καταγράφειν, καὶ χρήματα εἰσφέρειν, καὶ τὰ ἄλλα παρασκευάσασθαι, ὅσων ὑπελάμβανον δεήσειν τῷ πολέμῳ. μελλούσης δὲ διαλύεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἀναστὰς ὁ Μάρκιος, ἔφη· „Α μὲν ἐψήφισται τὸ κοινὸν ὑμῶν,

amitteret. Nullam autem bellandi vobis inuitis necessitatem *Per. Iul.* imponimus, nec si *in id* propensi estis, deprecamur: sed si prio- 4227. res bellum intuleritis, illatum propulsabimus. Haec Volscis re- *Ante* nunciate, et dicite, illos priores arma sumturos, nos vero po- *Chr.* 487. *Olymp.* steriores deposituros.„ 73 ½.

Legati haec responsa accepta ad Volscorum rempublicam *Cat.* retulerunt. Rursus igitur conuocato concilio, postea de com- *V.C.* 265. muni gentis sententia decretum est, populo Romano bellum in- *Var.* dicere. Deinde Tullum et Marcium duces elegerunt, ad quos 267. totius belli summam detulerunt; et decreuerunt, vt copiae conscriberentur, et pecuniae conferrentur, et res caeterae pararentur, quascunque ad vsus bellicos necessarias fore existimabant. Quum autem iam dimittendus esset conuentus, assurgens Marcius sic loquutus est: „Quae in isto concilio a vestra republica decreta

r In *Ed. Steph.* ἀκολουθήσομεν. quod interpretes nonnullos decepit. Veram lectionem agnoscit etiam *Lapi* versio; *nos posterius deponemus. Sylb.* Θήσομεν δὲ *Vat.* De phrasi hac τίθεσθαι τὰ ὅπλα, vide, quae annotauimus ad *Thucyd.* p. 85. v. 2. In *Plutarcho* simile responsum habemus, προτέρους μὲν ἀναλήψεσθαι τὰ ὅπλα τοὺς Οὐολούσκους, ὑστέρους δὲ καταθήσεσθαι Ῥωμαίους.

s Τῷ κοινῷ πλήθει] Illud κοινῷ non agnoscit *Cod. Vat.*

t In *Ed. Steph.* τοὺς θεοὺς, praemissa hypodiastole. Sed veriorem

ἔχει καλῶς, καὶ γινέσθω κατὰ τὸν οἰκεῖον ἕκαστα καιρόν. ἐν ὅσῳ δὲ στρατεύματα μέλλετε καταγράφειν, καὶ τὰ ἄλλα εὐτρεπίζειν ἕξοντά τινας, ὥσπερ εἰκὸς, ἀσχολίας καὶ διατριβὰς, [u] ἐγὼ καὶ Τύλλος ἔργου ἐχόμεθα. ὅσοις οὖν ὑμῶν βουλομένοις ἐστὶ προνομεῦσαι τὴν τῶν πολεμίων, καὶ πολλὴν [x] ἀπονέμεσθαι λείαν, ἴτε σὺν ἡμῖν. [y] ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν θεὸς συλλάβῃ, πολλὰς καὶ καλὰς δώσειν ὠφελείας. ἔτι γὰρ ἀπαράσκευοί εἰσι Ῥωμαῖοι, δύναμιν οὔπω συνεστηκυῖαν ὁρῶντες [z] ἡμετέραν. ὥστ' ἀδεῶς ἡμῖν ὑπάρξει πᾶσαν ὅσην ἂν βουλώμεθα τῆς ἐκείνων χώρας καταδραμεῖν.„

XII. Ἀποδεξαμένων δὲ καὶ ταύτην τὴν γνώμην τῶν Οὐολούσκων, ἐξῄεσαν οἱ στρατηγοὶ διὰ ταχέων, [a] πρὶν ἔκπυστα γενέσθαι Ῥωμαίοις τὰ βουλεύματα, πολλὴν ἐπαγόμενοι στρατιὰν ἑκούσιον· ἧς μέρος μὲν ὁ Τύλλος

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73½. Cat. V.C. 265. Var. 267.

decreta sunt, bene se habent, et suo quaeque fiant tempore. Sed interim, dum exercitus conscribentur, et alia parabuntur, quae (vt verisimile est) sine aliquo negotio et mora parari non poterunt, ego et Tullus abibimus. Qui igitur agrum hostilem depopulari, praedamque ingentem inde reportare cupiunt, nobiscum veniant. Polliceor enim vobis, (deo fauente) me magnam et opimam praedam vobis daturum; adhuc enim Romani sunt imparati, quod nullas dum nostras copias in vnum contractas videant. Itaque eorum agri quantum voluerimus, sine vllo metu *et periculo* percurrere licebit.„

Hac quoque sententia a Volscis probata, duces, antequam singula ipsorum consilia Romanis innotescerent, cum ingenti voluntariorum manu ocius egressi sunt: cum quorum parte Tullus

rem lectionem τοῦ ἔθνους confirmat *Lapi* versio, atque etiam *Cod. Vat.*

u Τύλλος ἐρχόμεθα] Optime in *Cod. Vat.* ἐγὼ καὶ Τύλλος ἔργου ἐχόμεθα. quo modo et *Lapus:* nam vertit: *ego et Tullus opus exsequemur.*

x Ἀποτέμεσθαι *Vat.*

y Ὑποδέχομαι δὲ *Vat.*

z Ὑμετέραν *Vat.*

a Πρὶν ἔκπυστα γενέσθαι Ῥωμαίοις τὰ βουλεύματα, πολλὴν *Vat.* quod a *Dionysii* manu esse arbitror. vulgo legitur πρὶν ἕκαστα γ. Ῥ. τὰ β. δῆλα, πολλήν.

b Μηδὲν

ἔχων, εἰς τὴν Λατίνων χώραν ἐνέβαλεν, ἵνα περισπάσειε τῶν πολεμίων τὴν ἐκεῖθεν ἐπικουρίαν· τὸ δὲ λοιπὸν ὁ Μάρκιος ἄγων, ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἤλασεν. οἷα δ' ἀπροσδοκήτου κακοῦ τοῖς κατὰ τὴν χώραν διατρίβουσιν ἐπιπεσόντος, πολλὰ μὲν ἑάλω σώματα Ῥωμαίων ἐλεύθερα, πολλὰ δ' ἀνδράποδα, βοῶν τε καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων χρῆμα οὐκ ὀλίγον· σῖτός τε, ὅσος ἐγκατελήφθη, καὶ σίδηρος, καὶ ὅσοις ἄλλοις τὰ χωρία γεωργεῖται, τὰ μὲν ἡρπάσθη, τὰ δὲ διεφθάρη. τελευτῶντες γὰρ καὶ πῦρ εἰς τὰς αὐλὰς φέροντες ἐνέβαλον Οὐολοῦσκοι· ὥστε πολλοῦ χρόνου [b] μηδ' ἀναλαβεῖν [c] αὐτοὺς δύνασθαι τοὺς ἀποβαλόντας. μάλιστα δὲ τοῦτο ἔπασχον αἱ τῶν δημοτῶν κτήσεις, αἱ δὲ τῶν πατρικίων ἔμειναν ἀσινεῖς· εἰ δέ τινες ἐβλάβησαν, εἰς ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα ἔδοξαν βλαβῆναι. τοῦτο γὰρ ὑπὸ τοῦ Μαρκίου παρήγγελτο τοῖς Οὐολούσκοις, ἵνα [d] δι' ὑπο-

lus in Latinorum agrum irrupit, vt impediret, ne qua inde auxilia hoſtium Romanis *ſubſidio* venirent: reliquas copias Marcius in agrum Romanum duxit. Quum autem id malum vtpote inopinatum agreſtes inuaſiſſet, multi ciues Romani ingenui, multi ſerui, boum et iumentorum et alius pecoris magna vis capta: et frumentum, quod *in agris* relictum erat, et ferramenta, aliaque inſtrumenta ruſtica, partim direpta, partim corrupta ſunt. Quinetiam poſtremo Volſci in villas ignem intulerunt ac iniecerunt: vt nonniſi longo poſt tempore a dominis, qui eas amiſiſſent, reparari poſſent. Praecipue vero in plebeiorum praedia ſaeuitum eſt: ſed villis, quae patriciorum erant, temperatum. Quod ſi qui eorum damnum acceperunt, id in mancipiis et pecore accepiſſe viſi ſunt. Hoc enim Volſcis mandarat Marcius, vt patricii

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *V. C. Cat.* 265. *Var.* 267.

b Μηδὲν ἀναλαβεῖν] Optime in *Cod. Vat.* μηδ' ἀναλαβεῖν.

c Αὐτὰς] Si quis ibidem generalius malit *αὐτὰ*, per me licet. vt ſcilicet non ad villas tantummodo feratur ea vox, ſed etiam ad reliquum inſtrumentum ruſticum. *Sylb.*

d Δι' ὑποψίαν *Vat.* et mox infra v. 23. δι' ὑποψίας τε ἀλλήλων καὶ δέος προδοσίας.

e Legen-

ψίας ἔτι μᾶλλον οἱ πατρίκιοι γένωνται τοῖς δημοτικοῖς, καὶ μὴ ἐξαιρεθείη τὸ στασιάζον ἐκ τῆς πόλεως. ὅπερ καὶ συνέβη. ὡς γὰρ ἠγγέλθη τοῖς Ῥωμαίοις ἡ καταδρομὴ τῆς χώρας, καὶ ἔγνωσαν οὐκ ἐξ ἴσου γεγονυῖαν ἅπασι τὴν συμφορὰν, κατεβόων μὲν τῶν πλουσίων οἱ πένητες, ὡς ἐπαγόντων σφίσι τὸν Μάρκιον· ἀπελογοῦντο δὲ οἱ πατρίκιοι, καὶ κακουργίαν τινὰ τοῦ στρατηγοῦ ταύτην ἀπέφαινον. βοηθεῖν δὲ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἢ σώζειν τὰ περιόντα, δι' ὑποψίας τ' ἀλλήλων καὶ δέος προδοσίας, οὐδεὶς ἠξίου. ὥστε κατὰ πολλὴν ἄδειαν ὁ Μάρκιος ἀπῆγε τὴν στρατιὰν, καὶ κατέστησεν ἅπαντας ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, παθόντας μὲν οὐδὲν δεινὸν, δράσαντας δὲ, ὅσα ἠξίουν, καὶ πολλῶν εὐπορήσαντας χρημάτων. ἧκε δὲ καὶ ὁ Τύλλος ὀλίγον ὕστερον ἐκ τῆς Λατίνων χώρας, πολλὰς ἐπαγόμενος ὠφελείας· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ δύναμιν ἔσχον ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις μαχησόμενοι, ἀπαράσκευοί τ' ὄντες, καὶ παρ' ἐλπίδα τοῦ δεινοῦ σφίσιν ἐπιπεσόντος. ἐκ δὲ τούτου πᾶσα πόλις ἐπῆρτο ταῖς ἐλπίσι, [c] καὶ θᾶτ-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

tricii plebeiis magis eſſent ſuſpecti, neue ſeditio ex vrbe tolleretur: quod etiam accidit. Vt enim Romam renunciata eſt agrorum vaſtatio, et ciues cognouerunt, eam calamitatem non aeque omnibus accidiſſe, pauperes accuſabant diuites, quod Marcium contra ſe duxiſſent. Sed patricii ſe purgabant, atque hanc eſſe malitioſam ducis verſutiam demonſtrabant. Nullus tamen, aut rebus pereuntibus ſuccurrere, aut reliquas ſeruare, ob ſuſpiciones mutuas et proditionis metum, volebat. Itaque Marcius liberrime et impune copias abduxit, omneſque domum nulla clade affectos, et rebus, quaſcunque volebant, confectis, et valde ditatos reduxit. Tullus etiam paullo poſt ex agro Latino cum ingenti praeda rediit. nam ne illi quidem copias habebant, quibus cum hoſte congrederentur, quia erant imparati, et repentino malo praeter ſpem oppreſſi. Hinc factum eſt, vt omnes Volſcorum populi ingentes ſpes conciperent, et opinione

c Legendum puto καὶ θᾶττον, ἢ τις ἂν ὑπέλαβεν. *Port.* Vulgatae dant θᾶττον ὡς.

f Ὅσων

τον, ἢ ὡς ἄν τις ὑπέλαβεν, ἥ τε καταγραφὴ τῶν στρατιωτῶν ἐγίνετο, καὶ τἄλλα ὑπηρετεῖτο, [f] ὅσων τοῖς στρατηγοῖς ἔδει.

XIII. Ἐπειδὴ δὲ [g] συνῆκτο πᾶσα ἡ δύναμις, ἐβουλεύετο μετὰ τοῦ συνάρχοντος ὁ Μάρκιος, ὅπως [h] χρήσονται τοῖς λοιποῖς πράγμασιν. [i] ἔφη δ' οὖν λέγων· „Ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Τύλλε, κράτιστον εἶναι, νείμασθαι τὰς δυνάμεις ἡμᾶς διχῇ· ἔπειτα τὸν μὲν ἕτερον ἡμῶν ἄγοντα τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ προθυμοτάτους, ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις μαχησόμενον· καὶ εἰ μὲν ὑπομενοῦσιν ἡμῖν εἰς χεῖρας ἰέναι, μιᾷ κρῖναι τὸν ἀγῶνα μάχῃ· εἰ δ' ἀποκνήσουσιν, ὡς ἐγὼ πείθομαι, [k] στρατιᾷ νεοσυλλέκτῳ, καὶ ἡγεμόσιν ἀπείροις πολέμου, τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον ἐπιτρέπειν, τήν τε χώραν αὐτῶν ἐπιόντα πορθεῖν, καὶ τοὺς συμμάχους περισπᾶν, καὶ τὰς ἀποικίας ἀναιρεῖν, καὶ πᾶν ἄλλο

nione citius exercitus conſcriberetur, et res aliae ad bellum neceſſariae imperatoribus ſuppeditarentur.

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½. Cat. V.C. 265. Var. 267.

Coactis autem omnibus copiis, Marcius cum collega de modo ac ratione belli in poſterum gerendi conſultare coepit. „Mihi, inquit, Tulle, videtur optimum eſſe, vt, copiis inter nos bifariam diuiſis, alter noſtrum cum robuſtiſſimis quibuſque militibus obuiam hoſtibus eat, eoſque aggrediatur; et, ſi nobiſcum congredi auſi fuerint, vno proelio de ſumma rerum decernat; ſin (quod ego futurum credo) exercitui tyronum et ducibus militiae imperitis ſummam rerum committere non audeant, agros eorum incurſionibus populetur, et ſociorum auxilia diſtrahat, et colonias euertat; nulloque ſibi a ma-

f Ὅσων *Vat.* ὅσα vulgatae.

g Συνῆκτο ἤδη πᾶσα *Vat.*

h Χρήσωνται] Vt hic ſubiunctiui modi verbum tributum eſt particulae ὅπως, ita ſupra p. 465. v. 49. Vide et quae notauimus ad p. 258. v. 23. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὅπως χρηστέον τοῖς.

i Ἔφη δ' οὖν λέγων· Ἐμοὶ etc. in *Cod. Vat.* vulg. ἔφη δέ· Ἐμοὶ.

k Malim στρατιᾷ νεοσυλλέκτῳ: vt ſcilicet mox ſequitur ἡγεμόσιν ἀπείροις πολέμου. atque ita et *Lapus* vertit, *exercitu nuper collecto. Sylb.* Huc facit et *Cod. Vat.* in quo στρατιᾷ pro στρατείᾳ. vulgo legitur στρατείᾳ νεοσυλλέκτων.

l Ἀφυ-

κακὸν, ὅ τι δύναιτο, ποιεῖν· τὸν δὲ ἕτερον ἐνθάδε ὑπομένοντα, φυλακὴν ποιεῖσθαι τῆς τε χώρας καὶ τῶν πόλεων, μὴ λάθωσιν [l] ἀφυλάκτῳ αὐτῇ ἐπιπεσόντες οἱ πολέμιοι, καὶ πρᾶγμα αἴσχιστον πάθωμεν, ἐν ᾧ τῶν ἀπόντων ἐφιέμεθα, τὰ παρόντα ἀφαιρεθέντες. ἀλλὰ χρὴ τὸν ἐνθάδε ὑπομένοντα ἤδη [m] τείχη τ' ἀνορθοῦν, ὅσα πέπτωκεν, καὶ τάφρους ἀνακαθαίρειν, καὶ φρούρια ὀχυροῦν, ἵνα τοῖς γεωργοῦσι τὴν χώραν ὑπάρχωσι καταφυγαί· [n] στρατιάν τ' ἄλλην προσκαταγράφειν, καὶ τροφὰς τοῖς ἔξω οὖσιν ἐπιχορηγεῖν, καὶ ὅπλα χαλκεύειν, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀναγκαῖόν ἐστι πρᾶγμα, ὀξέως ὑπηρετεῖν. δίδωμι δέ σοι τὴν αἵρεσιν, εἴτε τῆς ὑπερορίου στρατιᾶς, εἴτε τῆς ἐνθάδε ὑπομενούσης ἐθέλεις στρατηγεῖν.» ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, σφόδρα ἠγάσθη τὴν γνώμην ὁ Τύλλος· καὶ τὸ δραστήριον τοῦ ἀνδρὸς εἰδὼς καὶ ἐπιτυχὲς, ἐπέτρεψεν ἐκείνῳ τῆς ἔξω στρατιᾶς ἄρχειν.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

a maleficio temperet, quo eos vexare possit. alter vero hic remaneat ad regionis et oppidorum praesidium, ne forte hostes clam nostros incautos inuadant, et maximam accipiamus ignominiam; et, dum res absentes appetimus, praesentibus spoliemur. Sed oportet eum, qui hic est remansurus, moenia, sicubi collapsa sunt, iam erigere, et fossas purgare, et castella munire, vt agricolae habeant refugia; nouas praeterea copias conscribere, et commeatus iis, qui ad militiam fuerint profecti, suppeditare, et arma fabricare, et, si quid aliud est necessarium, ocius ministrare. Tibi autem optionem do, vtrum copiis, quae extra Volscorum fines bellum sunt gesturae, an iis, quae hic sunt mansurae, praeesse malis. Haec eo dicente, Tullus eam sententiam vehementer est admiratus: et quum perspectum haberet hominis industriam et felicitatem, ipsi exercitus educendi imperium permisit.

Marcius,

l 'Αφυλάκτως αὐτοῖς] Rectius in *Cod. Vat.* ἀφυλάκτοις αὐτοῖς. sc. πολίταις. vel enim αὐτοῖς ad significatum referendum, vel αὐταῖς scribendum, vt censet *Portus*.

m Τείχη τε ὀρθοῦν *Vat.* vulgatis deest copula.

n Στρατείαν] Magis proprie στρατιὰν, vt mox v. 6. et v. 10. *Sylb.*

Καὶ ὁ Μάρκιος οὐθὲν ἔτι διαμελλήσας, ἧκεν ἄγων XIV. τὴν δύναμιν ἐπὶ Κιρκαίαν πόλιν, ἐν ᾗ κληροῦχοι Ῥωμαίων ἦσαν ἅμα τοῖς ἐπιχωρίοις πολιτευόμενοι, καὶ παραλαμβάνει τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου. ὡς γὰρ ἔγνωσαν οἱ Κιρκαῖοι κρατουμένην σφῶν τὴν χώραν, καὶ προσάγουσαν τῷ τείχει τὴν στρατιὰν, ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐξῄεσαν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις ἄνοπλοι, παραλαβεῖν τὴν πόλιν ἀξιοῦντες· ὅπερ αὐτοῖς αἴτιον τοῦ μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον ἐγίνετο. οὔτε γὰρ αὐτῶν ἀπέκτεινεν ὁ στρατηγὸς οὐδένα, οὔτ᾽ ἐξήλασεν ἐκ τῆς πόλεως· ἐσθῆτα δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ τροφὰς εἰς μῆνα ἱκανὰς, καὶ ἀργύριόν τι μέτριον λαβὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν, ὀλίγην μοῖραν ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν, τῆς τ᾽ ἀσφαλείας τῶν ἐνοικούντων ἕνεκα, μή τι ὑπὸ Ῥωμαίων πάθωσι κακὸν, καὶ τοῦ μηδὲν ὕστερον νεωτερίσαι. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ὡς ἠγγέλθη τὰ γενόμενα, πολὺ πλείων ταραχὴ καὶ θόρυβος ἦν· τῶν μὲν πατρικίων τὸν δῆμον ἐχόντων δι᾽ αἰτίας, ὅτι πολεμιστὴν ἄνδρα, καὶ δραστήριον, καὶ φρονήματος εὐγενοῦς μεστὸν, ψευδεῖ περιβαλόντες αἰτίᾳ, τῆς πόλεως ἀπήλασαν, καὶ παρεσκεύασαν ἡγεμόνα Οὐολούσκοις γενέσθαι. τῶν δὲ προεστηκό-

Marcius, non amplius cunctatus, cum exercitu Circeios *Per. Iul.* 4227.
petiit, vrbem, in qua coloni Romanorum vna cum ipſis ciuibus *Ante Chr.* 487.
habitabant, eamque obiter recepit. Nam oppidani, vbi cognouerunt, agrum ſuum eſſe in hoſtium poteſtate, et copias ad muros adduci, apertis portis obuiam hoſtibus inermes venerunt, *Olymp.* 73 ½.
rogantes, vt vrbem in deditionem acciperent. quo factum eſt, vt nihil grauius paterentur. Imperator enim nullum eorum *V.C. Cat.* 265. *Var.* 267.
interfecit, neque ex vrbe quemquam expulit: ſed veſtes ad vſus militum, et frumenti in menſem vnum pecuniaeque modicam ſummam accepit, exercitumque abduxit, parua manu in vrbe relicta, tum ad ipſorum ciuium praeſidium, ne quid mali a Romanis acciperent, tum etiam, ne quid in poſterum innouarent. His Romam nunciatis multo maior perturbatio, et tumultus eſt exortus: quia patricii plebem incuſabant, quod virum bellicoſum et induſtrium, et valde magnanimum, falſi criminis accuſatum expuliſſent, et, vt Volſcis dux eſſet, effeciſſent. Tribuni vero

των τοῦ δήμου, κατηγορίας τοῦ συνεδρίου ποιουμένων, καὶ τὸ πρᾶγμα ὅλον ἐξ ἐπιβουλῆς ὑπ' ἐκείνων κατεσκευάσθαι λεγόντων, τόν τε πόλεμον οὐ κοινὸν ἅπασιν, ἀλλὰ σφίσι μόνοις ἐπάγεσθαι σκηπτομένων· καὶ ἦν τὸ κακοηθέστατον τοῦ δήμου μέρος ἅμα τούτοις. [o] στρατιὰς δὲ καταγράφειν, ἢ καλεῖν τοὺς συμμάχους, ἢ κατασκευάσασθαι τὰ κατεπείγοντα, διὰ τὰ πρὸς ἀλλήλους ἔχθη, καὶ τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατηγορίας, οὐδ' εἰς νοῦν ἐλάμβανον.

XV. Τοῦτο καταμαθόντες οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ῥωμαίων, συστραφέντες ἔπειθον ἰδίᾳ τε καὶ ἐν κοινῷ τοὺς στασιωδεστάτους τῶν δημοτικῶν παύσασθαι τῶν εἰς τοὺς πατρικίους ὑποψιῶν τε καὶ κατηγοριῶν· διδάσκοντες, [p] ὡς, εἰ δι' ἑνὸς ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς φυγὴν τοσοῦτος κίνδυνος κατέσχε τὴν πόλιν, τί χρὴ προσδοκᾶν, ἐὰν ἀναγκασθῶσιν οἱ πολλοὶ τῶν πατρικίων προπηλακισθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου τὸ αὐτὸ φρονῆσαι. καὶ κατέσχον οὗτοι τὴν ἀκοσμίαν τοῦ πλήθους. παυσαμένου δὲ τοῦ πολλοῦ θορύβου, συνελθοῦσα ἡ βουλή,

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½. Cat. U.C. 265. Var. 267.

plebis patres accuſabant, et dedita opera inſidioſe rem totam ab illis compoſitam dicebant, et bellum non aeque vniuerſis, ſed ſibi ſolis inferri ſimulate criminabantur: et maligniſſimi quique de plebe ab illis ſtabant. Caeterum, ob mutuas ſimultates, et accuſationes, quibus in concionibus vtebantur, ne in mentem quidem illis venit, vt exercitum conſcriberent, aut ſociorum auxilia accerſerent, aut res vrgentes et neceſſarias pararent.

Quod quum animaduertiſſent Romanorum natu maximi, in vnum conuenerunt, et, communicato inter ſe conſilio, ſuadebant et priuatim et publice ſeditioſiſſimis quibuſque de plebe, vt deſinerent patricios ſuſpectos habere et accuſare: docentes, ſi ob vnius viri nobilis exſilium in tanto periculo reſpublica verſaretur, quid exſpectandum eſſet, ſi maior patriciorum pars a plebe contumeliis affecta idem ſentire cogeretur. Atque iſti plebis tumultum et confuſionem ſedarunt. Quum autem ingens ille tumultus ſedatus fuiſſet, ſenatus coactus legatis, a Lati-

o Στρατείας] Hic quoque magis proprie legemus στρατιὰς, vt mox v. 49. et p. 473. v. 11. *Sylb.* Ita etiam in *Cod. Vat.*

p Illud ὡς hic loci videtur redundare. *Sylb.*

q Ἐν

τοῖς μὲν ἀπὸ κοινοῦ τῶν Λατίνων παροῦσι πρεσβευταῖς ἐπὶ συμμαχίας αἴτησιν, ἀπεκρίνατο, μὴ ῥᾴδιον εἶναι σφίσι, βοήθειαν ἀποστέλλειν κατὰ τὸ παρόν· αὐτοῖς δ' ἐκείνοις ἐπιτρέπειν τὴν ἑαυτῶν στρατιὰν καταγράφειν, καὶ ἡγεμόνας τῆς δυνάμεως ἰδίους, ἐκπέμπειν τε, ὅσην ἂν αὐτοὶ ἐκπέμψωσι δύναμιν. ἐν γὰρ ταῖς συνθήκαις, αἷς ἐποιήσαντο πρὸς αὐτοὺς περὶ φιλίας, ἀπόρρητον ἦν τούτων ἑκάτερον. τοῖς δὲ ὑπάτοις ἐφῆκαν στρατόν τε συναγαγεῖν [q] ἐκ καταλόγου, καὶ τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἔχειν, καὶ τοὺς συμμάχους παρακαλεῖν· εἰς ὕπαιθρον δὲ μήπω τὰς δυνάμεις ἐξάγειν, ἕως ἂν ἅπαντα εὐτρεπῆ γένηται. καὶ ὁ δῆμος ταῦτα ἐπεκύρωσεν. ἦν δὲ βραχὺς ὁ λειπόμενος τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος. ὥστ' οὐδὲν ἔφθασαν τῶν ἐψηφισμένων ἐπὶ τέλος ἄγειν, ἀλλὰ παρέδοσαν ἡμιτελῆ ἅπαντα τοῖς μεθ' ἑαυτοὺς ὑπάτοις.

Οἱ δὲ παρὰ τούτων τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, Σπό- XVI.

a Latinorum republica ad belli societatem petendam missis. *Per. Iul.*
respondit, se non facile illis auxilium in praesentia mittere 4227.
posse: sed se illis permittere, vt de suis militibus exercitum *Ante Chr.* 487.
conscriberent, eique duces suos praeficerent, et tantas copias *Olymp.*
ad bellum mitterent, quantas ipse populus Romanus esset missu- 73 ½.
rus. Nam in amicitiae foederibus, quae cum illis fecerant, hoc *Cat.*
vtrumque vetabatur. Consulibus vero mandauit, vt delectus *V.C.* 265.
haberent, exercitumque conscriberent, et vrbem praesidiis *Var.*
custodirent, et sociorum auxilia accerserent; copias tamen 267.
ex vrbe non educerent, antequam res omnes paratae essent. atque populus haec rata fecit. Consulibus autem exiguum annui magistratus tempus supererat. quapropter nihil eorum, quae fuerant decreta, ipsi conficere potuerunt: sed rem omnem semiperfectam suis successoribus reliquerunt.

Qui vero illis successerunt, fuerunt Sp. Nautius, et Sex.

q Ἐν καταλόγῳ] ἐκ καταλόγου *Vat.* nec aliter in *Lapi* Cod. nam vertit: *exercitum conducere ex descriptione.*

ριος Ναύτιος καὶ Σέξτος [r] Φούριος, στρατιάν τε ὅσην ἐδύναντο πλείστην ἐκ τοῦ πολιτικοῦ [s] κατεστήσαντο συλλόγου, καὶ [t] φρυκτωρίας καὶ σκοποὺς ἐν τοῖς ἐπικαιροτάτοις φρουρίοις ἔταξαν, ἵνα μηδὲν ἀγνοήσωσι τῶν ἐπὶ τῆς χώρας πραττομένων· χρήματά τε καὶ σῖτον καὶ ὅπλα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ ἡτοιμάσαντο. τὰ μὲν οὖν οἰκεῖα παρεσκεύαστο αὐτοῖς ὡς ἐνῆν ἄριστα, καὶ οὐδὲν [u] αὐτῶν ἔτι δεῖν ἐδόκει· τὰ δὲ συμμαχικὰ οὐχ ἅπαντα ὑπήκουε προθύμως, [x] ἑκούσιά τ᾽ οὐκ ἦν οἷα συνάρασθαι τοῦ πολέμου· ὥστ᾽ οὐδὲ προσαναγκάζειν αὐτὰ ἠξίουν, φοβούμενοι προδοσίαν. ἤδη δέ τινα καὶ ἀφίστατο αὐτῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ τοῖς Οὐολούσκοις συνελάμβανε. πρῶτοι δ᾽ ἦρξαν Αἰκανοὶ τῆς ἀποστάσεως, ἅμα τῷ συστῆναι τὸν πόλεμον εὐθὺς ἐλθόντες ὡς τοὺς Οὐολούσκους, καὶ συμμαχίαν μεθ᾽ ὅρκων συνθέμενοι· στρατιάν τ᾽ ἀπέστειλαν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *V.C. Cat.* 266. *Var.* 268. *Sp. Nautio, et Sex. Furio Coss. Volsci duce Marcio denuo Rom. infestant.*

Sex. Furius, qui copias quantas maximas potuerunt ex vrbana multitudine conscripserunt, et ignes et speculatores in castellis opportunissimis collocarunt, vt nihil eorum, quae fierent in agris, ignorarent: et magnam vim pecuniarum, frumenti, armorumque breui compararunt. Domi igitur, quam optime fieri potuit, res omnes ab illis sunt paratae; ita vt nihil amplius desiderari posse videretur. sed non omnes socii alacriter parebant, *et si qui vltro ad huius belli societatem sese offerebant, hoc etiam re ipsa praestare non poterant: quare ne illos quidem cogere volebant, quod proditionem metuerent. Et iam eorum nonnulli ab ipsis aperte defecerant, et Volscos iuuabant. Aequi vero primi, simul atque bellum exortum est, ad Volscos profecti, et interposito iureiurando societate facta, copias maximas et

r Male in *Ed. Steph.* Φρούριος.

s Κατεστήσαντο καταλόγου *Vat.* verum συλλόγου agnoscit *Lapus.*

t De voce φρυκτοὶ (vnde φρυκτωρία) vide *Schol.* ad *Thucyd.* p. 159. *Ed. Oxon.*

u Αὐτῶν ferri potest, si referatur ad τὰ οἰκεῖα. alioqui si ad consules referre velis, legendum fuerit αὐτοῖς, vt p. 471, v. 33. *Sylb.*

* Neque sponte suscipiebant vna bellum etc. *Port.* Cumque sponte ad belli societatem adduci non possent, ne cogendos quidem senatus censuit etc. *Gelen.*

x Sensus est: καὶ οὐκ ἦν οἷα ἑκούσια συνάρασθαι τοῦ πολέμου. *Sylb.*

y Ἀπο-

οὗτοι τῷ Μαρκίῳ πλείστην τε καὶ προθυμοτάτην. ἀρξαμένων δὲ τούτων, πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων κρύφα συνελάμβανον τοῖς Οὐολούσκοις, οὐκ ἀπὸ ψηφισμάτων, οὐδ᾽ ἀπὸ κοινοῦ δόγματος ἀποστέλλοντες αὐτοῖς τὰς συμμαχίας· εἰ δέ τισιν ἦν βουλομένοις μετέχειν τῆς στρατείας τῶν σφετέρων, οὐχ ὅπως [y] ἀποτρέποντες, ἀλλὰ καὶ παρορμῶντες· ἐγεγόνει τ᾽ οὐ πολλῷ χρόνῳ τοσαύτη δύναμις περὶ τοὺς Οὐολούσκους, ὅσην οὐ πώποτε ἔσχον, ὅτε μάλιστα [z] ἤκμαζον ἐν ταῖς πόλεσιν. ἣν ἐπαγόμενος ὁ Μάρκιος, ἐνέβαλεν αὖθις εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν· καὶ καθεζόμενος ἡμέρας συχνὰς, ἐδῄου τὴν γῆν, ὅσην ἐν τῇ πρότερον εἰσβολῇ παρέλιπεν. σωμάτων μὲν οὖν ἐλευθέρων οὐκέτι πολλῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο κατὰ ταύτην τὴν [a] στρατείαν· οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰ πλείστου ἄξια συσκευασάμενοι, [b] πάλαι πρότερον ἔτι κατεπεφεύγεσαν, οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν, οἱ δ᾽ εἰς τὰ πλησίον φρούρια, ἅτινα ἦν ὀχυρώ-

et animis paratiſſimas ad Marcium miſerunt. Horum autem *Per. Iul.*
exemplum ſequuti et multi alii ſocii clam Volſcis fauebant; non 4228.
tamen ex decreto, aut de communi ſententia, illis auxilia mit- *Ante Chr.* 486.
tebant: ſed ſi qui de ſuis eam militiam ſequi volebant, non ſo- *Olymp.*
lum eos ab ea non deterrebant, verum etiam ad eam eos ad- 73 $\frac{2}{3}$.
hortabantur. breuique temporis ſpatio tantum virium Volſcis *Cat.*
acceſſit, quantum nunquam ante, ne rebus quidem in ſua gente *V.C.* 266.
maxime florentibus, habuerant. Cum quibus Marcius iterum *Var.* 268.
in agrum Romanorum irruptionem fecit: moratuſque ibi per multos dies, agrum * vaſtauit, quem ſuperiore irruptione intactum reliquerat. paucis tamen hominum ingenuorum corporibus in hac expeditione eſt potitus. (iam enim illi multo ante cariſſimis quibuſque rebus collectis confugerant, alii in vrbem, alii in proxima caſtella, quae munitiſſima erant) ſed

y Ἀποτρέποντες agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *non auertentes*. alioqui admitti etiam poſſet ἐπιτρέποντες, quanquam minori emphaſi. *Sylb.*

z Minus recte ἤκμαζεν in *Ed. Steph.* Ἤκμαζον ταῖς πόλεσιν *Vat.*

* *Vel potius*, vaſtauit quicquid agri in ſup. *Port.*

a Στρατιὰν] Magis proprie στρατείαν. *Sylb.*

b Παλαίτερον ἔτι *Vat.*

τατα· τὰ δὲ βοσκήματα αὐτῶν, ὅσα οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἀπελάσαι, καὶ τοὺς νέμοντας θεράποντας λαμβάνει, τόν τε σῖτον τὸν ἐπὶ ταῖς ἅλωσιν ἔτι κείμενον, καὶ τοὺς ἄλλους καρποὺς, [c] τοὺς μὲν ἐν χερσὶ, τοὺς δὲ καὶ συγκεκομισμένους ἀναιρεῖται. προνομεύσας δὲ καὶ διαπορθήσας ἅπαντα, οὐθενὸς ὁμόσε χωρῆσαι τολμήσαντος, ἐπ' οἴκου τὴν στρατιὰν ἀπῆγε, βαρεῖαν οὖσαν ἤδη τῷ πλήθει τῶν ὠφελειῶν, καὶ σχολῇ πορευομένην.

XVII. Οἱ δὲ Οὐολοῦσκοι τὸ μέγεθος τῆς κομιζομένης λείας ὁρῶντες, καὶ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἀτολμίας ἀκούοντες, οἳ δὴ τέως τὴν ἀλλοτρίαν λεηλατοῦντες, ἀδεῶς τότε τὴν αὑτῶν γῆν ἠνείχοντο δῃουμένην ὁρῶντες, αὐχήματός τε μεγάλου ἐνεπίμπλαντο, καὶ ἐν ἐλπίδι ἦσαν ἡγεμονίας, ὡς δὴ ῥᾴδιον καὶ ἐν ἑτοίμῳ σφίσιν ὂν καταλῦσαι τὴν τῶν ἀντιπάλων ἰσχύν. θυσίας τε χαριστηρίους τοῖς θεοῖς ἐποιοῦντο, καὶ σκύλων ἀναθέσει τοὺς νεὼς καὶ τὰς ἀγορὰς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

ſed eorum pecus, quod mature abigere non potuerant, ſeruosque id paſcentes cepit, frumentumque, quod adhuc in areis iacebat, aliaſque fruges, quae vel adhuc in manibus *meſſorum* erant, vel iam collectae fuerant, abſportauit. Quum igitur omnia vaſtaſſet diripuiſſetque, nullo ſecum congredi auſo, copias ingenti praeda onuſtas, atque ideo lente iter facientes, domum reduxit.

Volſci autem, quum tantam praedam afferri viderent, et Romanorum timiditatem audirent, quod, quum ante aliorum agros ipſi popularentur, nunc ſuos in conſpectu ſuo impune vaſtari paterentur, magnos ſumſerunt ſpiritus, et imperii ſpem conceperunt, quaſi iam facile et minimo negotio aduerſariorum potentiam poſſent euertere. iamque ſupplicationes diis decreuerunt, dicatiſque ſpoliis templa et fora ornarunt; et

c Τοὺς ἐν χερσὶ *Gelenius* vertit *demeſſas*. ego τοὺς ἐν χερσὶ καρποὺς intelligo fruges, in quibus demetendis, colligendis, et terendis agricolae adhuc eſſent occupati: quibus opponit τοὺς συγκεκομισμένους, fruges iam comportatas in granaria. Sic infra περιτειχισμὸν ἐν χερσὶν ὄντα dicit, qui militum manibus ſtrenue vrgeretur. *Sylb.*

d Expreſ-

ἐκόσμουν· καὶ ἦσαν ἅπαντες ἐν ἑορταῖς καὶ εὐπαθείαις, τόν τε Μάρκιον ἀγάμενοι καὶ ὑμνοῦντες διετέλουν, ὡς εἴη τά τε πολέμια δεινότατος ἀνθρώπων, καὶ στρατηγός, οἷος οὔτε Ῥωμαῖος, οὔτ᾽ ἄλλος στρατηγὸς Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων οὐδείς. μάλιστα δὲ τῆς τύχης αὐτὸν ἐμακάριζον, ἅπαντα, ὅσοις ἐπιχειρήσειε, κατὰ γνώμην αὐτῷ προχωροῦντα ὁρῶντες δίχα πόνου. ὥστ᾽ οὐδεὶς ἦν τῶν ἐχόντων τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν, ὃς ἀπολείπεσθαι τοῦ ἀνδρὸς ἠξίου· ἀλλὰ πάντες ὥρμηντο μετέχειν τῶν πράξεων, καὶ συνήεσαν ὡς αὐτὸν ἐξ ἁπάσης πόλεως. ὁ δὲ στρατηγός, ἐπειδὴ τὴν προθυμίαν τῶν Οὐολούσκων ἐπέῤῥωσε, καὶ τὸ τῶν πολεμίων ἀνδρεῖον εἰς ταπεινὴν καὶ ἄνανδρον κατέκλεισεν ἀμηχανίαν, [d] ἐπὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις, ὅσαι τὸ πιστὸν διεφύλαττον, ἦγε τὴν δύναμιν· καὶ αὐτίκα ἑτοιμασάμενος, ὅσα εἰς πολιορκίαν χρήσιμα ἦν, ἐπὶ Τολερίνους ἐλαύνει τοῦ Λατίνων ὄντας ἔθνους. οἱ δὲ Τολερῖνοι πρὸ πολλοῦ παρασκευασάμενοι τὰ [e] εἰς πόλεμον, καὶ

et omnes in epulationibus et laetitia versabantur, Marciumque *Per. Iul.*
cum admiratione assidue celebrabant, tum quod rei militaris 4228.
peritia caeteros mortales superaret, tum quod imperator esset, *Ante Chr.* 486.
qualis nullus alius aut Romanorum, aut Graecorum, aut barba- *Olymp.*
rorum fuisset: sed praecipue eius felicitatem praedicabant, 73 2/3.
quod omnia, quae aggressus fuisset, ex animi sententia sine vllo *Cat.*
labore ipsi succedere viderent. Quapropter nullius erat milita- *V.C.* 266.
ris aetatis, qui eius ducis auspicia sequi recusaret: sed omnes *Var.*
rerum ab eo gestarum participes esse cupiebant; et ex omnibus 268.
populis ad eum confluebant. At imperator, postquam Volsco- *Socios*
rum alacritatem confirmauit, et hostium fortitudinem ad humi- *populi*
lem et ignauam consilii inopiam redegit, contra socias eorum *Romani adoritur.*
ciuitates, quae in fide manebant, exercitum duxit, rebusque ad oppugnationem necessariis confestim paratis, in Tolerinos, Latini nominis populum, impetum fecit. At illi, iam multo ante paratis rebus ad bellum necessariis, et rebus, quae in

d Expressius in *Cod. Vat.* ἐπὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις, ὅσαι etc. vulgatis deest v. πόλεις.

e Rectius cum articulo εἰς τὸν πόλεμον, vt p. 475. v. 5. πρὸς τὸν ἀγῶνα. *Sylb.*

τὰ ἐκ τῆς χώρας εἰς τὴν πόλιν συγκεκομικότες, ἐδέχοντο αὐτὸν ἐπιόντα· καὶ χρόνον μέν τινα ἀντεῖχον, ἀπὸ τῶν τειχῶν μαχόμενοι, καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων κατέτρωσαν· ἔπειτα ὑπὸ τῶν σφενδονητῶν ἀναστελλόμενοι, καὶ μέχρι δείλης ὀψίας ταλαιπωροῦντες, πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἐξέλιπον. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Μάρκιος, τοῖς μὲν ἄλλοις στρατιώταις παρήγγειλε κλίμακας προσφέρειν κατὰ τὰ γυμνούμενα μέρη τοῦ περιβόλου· αὐτὸς δὲ τοὺς κρατίστους τῆς στρατιᾶς ἀναλαβών, [f] ἐπὶ τὰς πύλας [g] ἵεται βαλλόμενος ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ διαρρήξας τοὺς μοχλούς, παρέρχεται πρῶτος εἰς τὴν πόλιν. ἦν δὲ [h] ὑφεστηκὸς ταῖς πύλαις πολὺ καὶ καρτερὸν στῖφος τῶν πολεμίων· οἳ δέχονταί τ' αὐτὸν ἐρρωμένως, καὶ μέχρι πολλοῦ διεκαρτέρουν ἀγωνιζόμενοι· πολλῶν δ' ἀναιρεθέντων, τρέπονται οἱ [i] λοιποί, καὶ σκεδασθέντες ἔφευγον ἀνὰ τοὺς στενωπούς. ὁ δ' ἠκολούθει κτείνων τοὺς [k] καταλαμβανομέ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

in agris erant, in vrbem comportatis, eius impetum excipiebant: et aliquamdiu ex muris ipsi restiterunt, multosque de hostibus vulnerarunt; deinde a funditoribus depulsi, atque ad vespertinum vsque crepusculum fatigati, multis locis moenia nudarunt. Qua re cognita, Marcius caeteros milites ad nudatas murorum partes scalas admouere iussit, ipse vero cum lectissimis totius exercitus militibus ad portas contendit, licet telis de turribus peteretur: fractisque repagulis, primus vrbem ingreditur. Ad illas autem portas ingens et valida hostium manus substiterat, qui eius impetum fortiter exceperunt, et diu strenue pugnantes ipsi restiterunt: sed multis eorum caesis, reliqui terga verterunt, et dispersi per vias fugere coeperunt. Ille vero a tergo instabat, caedens hostes, quoscunque assequebatur,

f Commation istud, ἐπὶ τὰς πύλας, in exemplari [et in *Cod. Vat.*] positum est ante participium παραλαβών, intricato verborum ordine ac sensu. *Sylb.* Exemplar appellat Sylburgius editionem Stephani.

g Malim ἵεται. *Port.*

h Ὑφεστηκὸς agnoscit *Lapi* versio [et *Cod. Vat.*] tu si ἐφεστηκὸς reponas, non refragabor. *Sylb.*

i Πολλοὶ] Optime in *Cod. Vat.* λοιποί. quo modo cum *Lapo* legendum esse placuit *Porto* et *Sylb.*

k Τοὺς πολεμίους καταλαμβ.] Vocem

νους, ὅσοι μὴ τὰ ὅπλα ῥίψαντες εἰς ἱκεσίας ἐτράποντο. ἐν δὲ τούτῳ καὶ οἱ διὰ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνοντες ἐκράτουν τοῦ τείχους. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλούσης τῆς πόλεως, ἐξελόμενος ὁ Μάρκιος ἐκ τῶν λαφύρων, ὅσα θεοῖς τ' ἀναθήματα, καὶ κόσμος ταῖς Οὐολούσκων πόλεσιν ἔμελλε γενέσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε διαρπάσαι. ἦν δὲ πολλὰ μὲν αὐτόθι σώματα, πολλὰ δὲ χρήματα, πολὺς δὲ σῖτος· ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι μιᾷ [l] πάντα ἐκκομίσαι τοὺς κρατήσαντας ἡμέρᾳ· ἀλλ' ἐκ διαδοχῆς ἄγοντες καὶ φέροντες τὰ μὲν αὐτοὶ, τὰ δὲ [m] ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων, πολὺν ἠναγκάσθησαν διατρίψαι χρόνον.

Ὁ δὲ στρατηγὸς, ἐπειδὴ τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα πάντα ἐξεκεκόμιστο, τὴν πόλιν ἔρημον καταλιπὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ἐπὶ Βωλανῶν ἑτέραν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ οἱ Βωλανοὶ προεγνωκότες αὐτοῦ τὴν ἔφο- XVIII.

tur, et quotquot abiectis armis ad preces minime se conuertebant. Interea vero et qui scalis adscendebant, moenia ceperunt. Hoc igitur modo capta vrbe, Marcius, selectis a praeda spoliis, quae diis dicaturus, et quibus Volscorum oppida ornaturus erat, reliqua militibus in praedam concessit. Ibi autem multa erant hominum capita, magna pecuniae copia, et magna vis frumenti: adeo vt victores non facile vno die omnia exportare potuerint; sed alia ipsi, alia iumentis imposita per vices agentes et ferentes, multum temporis consumere coacti sunt.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Imperator autem, quum mancipia abduxisset, et res omnes absportasset; vrbemque desolatam reliquisset, exercitum inde ad Bolam duxit. Sed et ipsi Bolani eius aduentum iam praesenserant,

cem πολεμίους non agnoscit *Vat.*

l πάντας] Rectius in *Cod. Vat.* πάντα: vt non ad homines referatur, sed ad res exportatas. quod etiam probatum *Porto* et *Sylb.*

m Melius ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων: nisi forte ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων accipere velis pro *per iumenta plaustris adiuncta. Sylb.* Ἐπὶ τῶν ὑποζ. in *Cod. Vat.* nec aliter *Lapus* legebat, qui vertit: *super iumentis.*

δον, καὶ [n] παρεσκευασμένοι πάντα τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπιτήδεια. ὁ μὲν οὖν Μάρκιος, ὡς ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν αἱρήσων, κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἐποιεῖτο τὰς προσβολάς. οἱ δὲ Βωλανοὶ περιμείναντες καιρὸν ἐπιτήδειον, ἀνοίγουσι τὰς πύλας, καὶ φερόμενοι κατὰ πλῆθος ἐν τάξει τε καὶ κόσμῳ, συῤῥάττουσι τοῖς κατὰ μέτωπον· καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες, ἔτι δὲ πλείους [o] τούτων'' κατατραυματίσαντες, τούς τε λοιποὺς αἰσχρῶς ἀναγκάσαντες φυγεῖν, ἀνέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. ὡς δ' ἔγνω τὴν τροπὴν τῶν Οὐολούσκων ὁ Μάρκιος· οὐ γὰρ ἔτυχε παρὼν, ἐν ᾧ τὸ πάθος ἐγένετο· παρῆν σὺν ὀλίγοις κατὰ σπουδὴν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς τροπῆς σκεδασθέντας ἀναλαβὼν, [p] συνίστα τε καὶ παρεθάῤῥυνε· καὶ ἐπειδὴ κατέστησεν εἰς τάξεις, ὑποδείξας, ἃ δεῖ πράττειν, ἐκέλευσε προσβάλλειν τῇ πόλει κατὰ τὰς αὐτὰς πύλας. χρησαμένων δὲ πάλιν τῶν Βωλανῶν τῇ αὐτῇ πείρᾳ, καὶ κατὰ πλῆθος ἐκδραμόντων, οὐ δέχονται αὐτοὺς Οὐολού-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var* 268.

serant, et res omnes ad bellum necessarias praepararant. Marcius igitur, quum se primo impetu vrbem capturum speraret, multis murorum partibus oppugnationem instituit. Sed Bolani, obseruata opportuna occasione, portas aperiunt, et valida militum manu egregie instructa erumpunt, et in hostes sibi a fronte oppositos impetum faciunt; multisque eorum caesis, et longe pluribus vulneratis, et reliquis turpiter terga fugae dare coactis, in vrbem redierunt. At Marcius, cognita Volscorum fuga, (nam forte tunc non aderat, quum clades ea accepta est) cum paucis propere aduolauit, et eos collegit, qui fuga fuerant dispersi, eosque in ordinem restituit, animosque eorum confirmauit: atque iis in ordinem restitutis, monitisque, quid faciendum esset, iussit ab iisdem portis vrbem oppugnare. Quum autem Bolani idem iterum tentassent, et magno numero eruptionem fecissent, Volsci eorum impetum non exceperunt, sed cedentes

n Pro actiuo παρασκευασάμενοι habet passiuum παρεσκευασμένοι. *Sylb.*

o Illud τούτων non agnoscit *Vat.*

p Συνίσαταί τε καὶ παρεθάῤῥυνε *Vat.*

q Ἐγκλί-

σκοι, ἀλλ' [q] ἐγκλίναντες ἔφευγον κατὰ τοῦ πρανοῦς, ὡς ὁ στρατηγὸς αὐτοῖς ὑπέθετο· καὶ οἱ Βωλανοὶ τὴν ἀπάτην οὐκ εἰδότες, ἐδίωκον ἄχρι πολλοῦ. ἐπεὶ δὲ πρόσω τῆς πόλεως ἐγένοντο, ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους τῶν νέων ὁ Μάρκιος, ὁμόσε τοῖς Βωλανοῖς ἐχώρει. καὶ γίνεται πολὺς αὐτῶν ἐνταῦθα φόνος, τῶν μὲν ἀμυνομένων, τῶν δὲ φευγόντων. ὁ δ' ἀκολουθῶν τοῖς ἐπὶ τὴν πόλιν ὠθουμένοις, φθάνει, πρὶν ἐπιῤῥαχθῆναι τὰς πύλας, ἐκβιασάμενος εἰς τὸ τεῖχος. ὡς δὲ ὁ στρατηγὸς ἅπαξ τῶν πυλῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο, ἠκολούθει καὶ τὸ ἄλλο τῶν Οὐολούσκων πλῆθος. οἱ δὲ Βωλανοὶ, τὸ τεῖχος ἐκλιπόντες, ἔφευγον ἐπὶ τὰς οἰκίας. γενόμενος δὲ καὶ ταύτης κύριος τῆς πόλεως, ἐπέτρεψε τοῖς στρατιώταις τά τε σώματα ἐξανδραποδίσασθαι, καὶ τὰ χρήματα διαρπάσαι· καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἅπασαν ἐκκομίσας τὴν λείαν σὺν χρόνῳ τε καὶ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν, μετὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐνέπρησεν.

Ἐντεῦθεν δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν ἦγεν ἐπὶ τοὺς XIX.

cedentes per loca decliuia fugere coeperunt, quemadmodum imperator illos monuerat: et Bolani fraudis ignari longius eos persequebantur. sed eos, iam longius a moenibus distractos, Marcius cum lecta iuuenum manu inuasit. Tunc magna eorum, partim resistentium, partim fugientium, caedes est facta. ipse vero a tergo hostibus in vrbem irrumpentibus instans, antequam portae clauderentur, intra moenia vi est ingressus. Vbi autem porta semel in imperatoris potestatem redacta est reliqua etiam Volscorum multitudo sequuta est: at Bolani desertis moenibus in domos confugerunt. Hac quoque vrbe potitus, militibus oppidanos in seruitutem abducere, et pecunias diripere permisit: et eodem modo, quo et ante, omni praeda per otium et sine vllo impedimento exportata, postea oppidum incendit.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

Inde cum exercitu in Labicanos est profectus. Haec autem

q Ἐγκλίναντες *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* cum haec vox alibi vsurpata fuerit, praecipue p. 398. v. 3. vulgo legitur ἐκκλίν.

r Nec

καλουμένους [r] Λαβικανούς. ἦν δὲ καὶ [s] αὕτη τότε Λατίνων ἡ πόλις, Ἀλβανῶν, ὥσπερ [t] καὶ ἄλλαι, ἄποικος. καταπλήξασθαι δὲ βουλόμενος τοὺς ἔνδον, ἔκαιεν αὐτῶν τὴν χώραν εὐθὺς ἐπιὼν, ὅθεν μάλιστα ἔμελλόν ὄψεσθαι τὴν φλόγα. οἱ δὲ Λαβικανοὶ τὸ τεῖχος [u] εὖ κατεσκευασμένον ἔχοντες, οὔτε κατεπλάγησαν αὐτοῦ τὴν ἔφοδον, οὔτε μαλακὸν ἐνέδοσαν οὐδὲν, ἀλλ' ἀντεῖχον ἀπομαχόμενοι γενναίως, καὶ πολλάκις ἐπιβαίνοντας τοῦ τείχους τοὺς πολεμίους [x] ἀπέῤῥαξαν. οὐ μὴν [y] εἰς τέλος γ' ἀντεῖχον, ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀγωνιζόμενοι, καὶ χρόνον [z] οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἀναπαυόμενοι. πολλαὶ γὰρ προσβολαὶ καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐγίνοντο ὑπὸ τῶν Οὐολούσκων ἐκ διαδοχῆς, ὑποχωρούντων μὲν ἀεὶ τῶν κεκμηκότων, ἑτέρων δὲ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

autem ciuitas tunc Latinae gentis et ipſa, vt altera, Albanorum erat colonia. Quum autem oppidanos terrere vellet, vbi primum in eorum agros eſt ingreſſus, villas incendit, qua parte flammam maxime conſpicuam fore putauit. At Labicani, quum moenia bene firma et munita haberent, nec eius aduentu ſunt conſternati, nec vllo modo ei ignauiter ceſſerunt; ſed ſtrenue pugnantes reſtiterunt, et ſaepius hoſtes moenia conſcendentes repulerunt. non ita tamen ad finem vſque reſtiterunt, quod pauci cum multis ſine vlla vel minima temporis intermiſſione pugnarent. Nam Volſci crebro ab omni parte vrbem oppugnabant per vices, et qui defeſſi erant, ſemper ſe recipiebant, et alii recen-

r Nec Graeci, nec Latini libri ſibi conſtant in hoc oppido nominando: modo enim *Labicos* et *Labicanos*, modo *Lavicos* et *Lauicanos;* modo Λαβίκους et Λαβικανοὺς, modo Λαουΐκους et Λαουϊκανοὺς edunt. *Sigon.*

s Αὐτὴ etc.] Forſan conuenientius legemus: ἦν δὲ καὶ αὕτη τῶν Λατίνων ἡ πόλις. *Sylb.*

t Ὥσπερ καὶ ἄλλη] Rectius omnino αἱ ἄλλαι. nam aliquoties ſupra dixit, Albam triginta Latinorum oppidorum fuiſſe matrem. *Sylb.*

u Εὖ κατεσκευασμένον maluit *Gelen.* nam vulgo legitur ἐγκατεσκ.

x Vel ἀπήραξαν legendum, vel ἀπέῤῥαξαν. illud ab ἀπαράττω, hoc ab ἀποῤῥάττω, cui cognatum eſt συῤῥάττειν v. 9. et ἐπιῤῥάττειν v. 26. Vulgo legitur ἀπήῤῥαξαν.

y Εἰς τέλος γε ἀντέσχον *Vat.*

z Optime in *Cod. Vat.* οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον. quod maluit etiam *Sylb.* vulgo οὐ τὸν ἐλ.

a Καὶ

προσιόντων νεαρῶν· πρὸς οὓς ἀγωνιζόμενοι δι' ὅλης ἡμέρας, [a] καὶ οὐδὲ τὸν τῆς νυκτὸς ἀναπαυσάμενοι χρόνον, ἐκλιπεῖν ἠναγκάσθησαν τὸ τεῖχος ὑπὸ κόπου. παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτην ὁ Μάρκιος τὴν πόλιν ἐξηνδραποδίσατο, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε μερίσασθαι τὰς ὠφελείας. ἀναστήσας δὲ τὴν δύναμιν ἐκεῖθεν, ἐπὶ τὴν [b] Πεδανῶν πόλιν· ἦν δὲ καὶ αὐτὴ τοῦ Λατίνων γένους· [c] συντεταγμένην τὴν στρατιὰν ἔχων ἀφικνεῖται, καὶ αὐτὴν ἅμα τῷ πλησιάσαι τοῖς τείχεσιν αἱρεῖ κατὰ κράτος. καὶ τὰ αὐτὰ διαθεὶς, ὅσα τὰς πρότερον ἁλούσας, ἕωθεν εὐθὺς ἀναστήσας τὴν δύναμιν, ἦγεν ἐπὶ Κορβιῶνα. ὄντι δ' αὐτῷ πλησίον τοῦ τείχους, τὰς πύλας ἀνοίξαντες οἱ ἔνδον, ἀπαντῶσιν ἀντιπροτείνοντες ἱκετηρίας, καὶ παραδιδόντες ἀμαχητὶ τὸ τεῖχος. οὓς ἐπαινέσας ὡς τὰ κράτιστα περὶ σφῶν βεβουλευμένους, ἐκέλευσεν ὧν ἔδει τῇ στρατιᾷ φέροντας ἥκειν, ἀργύριον καὶ σῖτον. καὶ λαβὼν, ὅσα προσ-

recentes in ipsorum locum succedebant; cum quibus oppidani *Per. Iul.*
totum diem dimicantes, et ne noctis quidem intermissione data, 4228.
defatigati tandem muros deserere sunt coacti. Marcius, hac *Ante Chr.* 486.
quoque vrbe capta, oppidanos in seruitutem abstraxit, militi- *Olymp.*
busque praedam inter se diuidere permisit. Et motis inde ca- 73 $\frac{2}{3}$.
stris, Pedum vrbem (erat autem et ipsa nominis Latini) instru- *Cat.*
cta acie petiit; eamque, simulatque ad muros appropinquauit, *V.C.* 266.
vi cepit. Et quum eam eodem modo, quo et alias ante captas *Var.*
tractasset, postero die, mane statim inde motis castris, copias 268.
Corbionem duxit. Sed ei, ad muros appropinquanti, oppidani, apertis portis effusi, supplices obuiam venerunt, vrbemque sine vllo proelio ei dediderunt. Quum autem eos laudasset, quod rebus suis optime consuluissent, ipsis imperauit, vt res exercitui necessarias, pecuniam et frumentum, afferrent. Atque vbi, quae-cunque

a Καὶ οὐδὲ τὸν τῆς νυκτὸς *Vat.* vulgatis deest τόν.

b Male in *Ed. Steph.* Πελανῶν, vt constat ex aliis *Dionysii* locis, *Liuio*, et *Steph. Byzant.*

c Post συντεταγμένην desideratur participium ἔχων, vt indicat etiam *Lapi* versio, *instructum habens exercitum. Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* συντεταγμένην τὴν στρατιὰν ἔχων ἀφικνεῖται.

d Κατεστρα-

ἔταξεν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Κοριολανῶν πόλιν. παραδόντων δὲ κἀκείνην τῶν ἔνδον ἀμαχητὶ, καὶ ὡς μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀγορᾶς τε παρασχόντων τῇ δυνάμει, καὶ χρήματα, καὶ ὅσα ἄλλα ἐπετέτακτο αὐτοῖς, ἀπῆγε τὴν στρατιὰν, ὡς διὰ φιλίας γῆς. πάνυ γὰρ καὶ τοῦτο ἐσπούδαζεν, ὡς μηδὲν οἱ παραδιδόντες αὐτοῖς τὰς πόλεις πάθοιεν, ὧν φιλεῖ δρᾷν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ γῆν ἀδῄωτον ἀπολαμβάνοιεν, καὶ βοσκήματα, καὶ ἀνδράποδα, ὅσα κατέλιπον ἐπὶ τῶν κτήσεων, κομίζοιντο. αὐλίζεσθαί τ' οὐκ εἴα τὴν δύναμιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἵνα μή τι γένηται δι' ἁρπαγῆς πρὸς αὐτῶν ἢ κλοπῆς κακόν· ἀλλὰ παρὰ τοῖς τείχεσι [d] κατεστρατοπέδευεν.

XX. Ἀπὸ δὲ ταύτης ἀναστήσας τῆς πόλεως, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ [e] Βολὰς, ἐπιφανῆ τε τότε οὖσαν, καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Varr.* 268.

cunque imperarat, accepit, inde copias Coriolos duxit. Quum autem oppidani illam quoque vrbem sine pugna dedidissent, et ingenti alacritate commeatus exercitui praebuissent, et pecunias, et quicquid aliud fuerat ipsis imperatum, exercitum abduxit, tanquam per amicorum agrum. Hoc enim ei magnae curae erat, vt nullum eorum malorum, quae bellum afferre solet, populi, qui vrbes sibi dedebant, paterentur; sed et agrum intactum, et pecus, et mancipia, quae in agris reliquerant, reciperent. nec sinebat copias suas in eorum oppidis stationem habere; ne quid mali, vel ob earum rapinas, vel furta, accideret: sed ad muros castra ponebant.

Inde autem motis castris exercitum duxit ad Bolas, vrbem tunc nobilem, * et rei militaris peritia nulli Latinae

d Κατεστρατοπέδευον] Rectius, vt arbitror, in *Cod. Vat.* κατεστρατοπέδευεν. quod verbo εἴα commode respondet, et ad Marcium satis apte referri potest; vt obseruauit *Portus*.

* Et inter paucissimas Latini generis exquisitam. *Lapus.* Et vnam e primariis Latini generis ciuitatibus numero perexiguis. *Gelen.*

e Βολὰς seu Βωλὰς (vt *Rom. Cod.* habet) agnoscit etiam *Lapi* versio. Sed (cum *Gelenio*, *Glareano*, et *Sigonio*) malim Βοίλλας: praesertim quum a *Stephano* quoque Βοίλλαι, cum gentili Βοίλλανος, citetur e *Dionysii* nostri

[f] ἐν ὀλίγαις πάνυ ταῖς ἡγȣμέναις [g] τȣ̃ Λατίνων γένȣς πόλεσιν ἐξεταζομένην. ȣ̓ προσδεξαμένων δ' αὐτὸν τῶν ἔνδον, ἀλλὰ [h] τῷ τ' ἐρύματι πιςευόντων ἐχυρῷ γε σφόδρα ὄντι, καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀπ' αὐτȣ̃ μαχησομένων, παρακαλέσας τὴν δύναμιν ἀγωνίζεσθαι προθύμως, καὶ τοῖς πρώτοις [i] ἐπιβᾶσι τȣ̃ τείχȣς μεγάλας δωρεὰς ὑποσχόμενος, ἔργȣ εἴχετο· καὶ γίνεται περὶ ταύτῃ τῇ πόλει μάχη καρτερά. ȣ̓ γὰρ μόνον ἀπὸ τȣ̃ τείχȣς ἠμύνοντο

tinae gentis populo secundam. Quum autem oppidani eum non recepissent, sed firmis munitionibus et propugnatorum numero freti essent, is suos milites ad alacriter dimicandum cohortatus, et iis, qui primi euasissent, in moenia ampla praemia pollicitus, rem est aggressus: atque ad hanc vrbem acriter pugnatum est. Bolanis enim non satis fuit hostes accedentes a muris

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V. C.* 266. *Var.* 268.

nostri lib. VIII. et Βοϊλλανῶν mentio fuerit supra in Latinorum oppidorum catalogo, p. 312. v. 29. Hanc sententiam firmat, quod apud *Plutarchum* exstat paullo integrius, vna tantum litera mutilatum, Βόλλαι. *Sylb.* Ac sane quis dubitare poterat, legendum esse Βοΐλλαι, quum iam antea *Dionysius* narrauerit, Marcium a Circaeis cepisse Τολερίνȣς καὶ Βωλανȣ́ς: post quae oppida Labicos deinceps, Pedum, Corbionem, Coriolos, et tandem hasce Βοΐλλας petiit. Hoc tamen scrupulum mihi iniicit, priore, an posteriore loco id scripserit *Dionysius*, quod istud κατὰ τȣ̃ πρανȣ̃ς p. 475. v. 20. et p. 476. v. 37. in Bouillas non conuenit, vt quae plano loco in via Appia sitae fuerint. *Cluuer.* Ital. Antiq. l. III. c. 4. p. 919.

f Ita in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] quum antea editum fuerit ἐν ὀλίγῳ πάνυ ταῖς ἡγεμονίαις τȣ̃ Λατίνων γένȣς πόλεμον ἐξεταζομένην. vnde legendum coniecerat *Portus*: ἐν ὀλίγαις πάνυ ταῖς ἡγεμονίαις τȣ̃ Λατίνων γένȣς κατὰ πόλεμον ἐξεταζομένην, vel πρὸς ὀλίγας πάνυ ταῖς ἡγεμονίαις etc.

g Τῶν Λατίνων ἔθνȣς in *Cod. Rom.* exiguo sensus discrimine. *Sylb.*

h Τῷ ἐρύματι πιςευόντων ἐχυρῷ τε ὄντι] Malim τῷ τε ἐρύματι πιςευόντων ἐχυρῷ ὄντι, καὶ τῷ πλ. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τῷ τε ἐρύματι πιςευόντων ἐχυρῷ γε σφόδρα ὄντι.

i Ἐπιβαλȣ̃σι] Rectius ἐπιβαλȣ̃σι, vt p. 475. v. 43. vel ὑπερβαλȣ̃σι. *Sylb.* Ἐπιλαβȣ̃σι malit *Port.* Verum *Sylburgii* coniecturam feliciorem esse ostendit *Cod. Vat.* qui habet ἐπιβᾶσι τȣ̃ τείχȣς. quo modo legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *qui primi muros inuaderent.*

k Malim

τοὺς προσιόντας οἱ [k] Βωλανοὶ, ἀλλὰ καὶ [l] τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἐξέθεον ἀθρόοι, καὶ κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐώθουν βίᾳ τοὺς [m] ἐφισταμένους· φόνος τε πλεῖστος αὐτόθι τῶν Οὐολούσκων ἐγένετο, καὶ χρόνος τῆς τειχομαχίας πολὺς, τοῦ τε κρατήσειν τῆς πόλεως ἄπορος ἅπασιν ἡ ἐλπίς. ἀλλὰ τῶν ἀπολλυμένων ἄδηλον ἐποίει τὴν ἀπουσίαν ὁ στρατηγὸς, ἀντικαθιστὰς ἑτέρους· τῶν δὲ καμνόντων παρεθάῤῥυνε τὴν προθυμίαν, ἐπὶ τὸ πονοῦν μέρος τῆς στρατιᾶς αὐτὸς ὠθούμενος. ἦν τ' οὐχ ὁ λόγος αὐτοῦ μόνον ἐπαγωγὸς ἐπὶ τὸ εὔψυχον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα. πάντα γὰρ ὑφίστατο κίνδυνον, καὶ οὐδεμιᾶς πείρας ἀπελείφθη, ἕως ἑάλω τὸ τεῖχος. κρατήσας δὲ καὶ ταύτης σὺν χρόνῳ τῆς πόλεως, καὶ τῶν ἁλόντων τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διαφθείρας, τοὺς δ' αἰχμαλώτους λαβὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν, ἐπιφανεστάτην νίκην ἐξενεγκάμενος, καὶ λάφυρα κάλλιστα καὶ πλεῖστα ἄγων, χρήμασί τε παμπόλλοις,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Car. V.C.* 266. *Var.* 268.

a muris repellere; sed etiam apertis portis conferto agmine eruptionem fecerunt, aduersosque per decliuia loca vi depulerunt: ibique maxima Volscorum caedes facta, et oppugnatio diuturna fuit, vrbisque expugnandae tenuem spem omnes habebant. Sed imperator, in cadentium locum alios substituens, efficiebat, ne militum caesorum *absentia cognosceretur: alacritatem autem eorum, qui ab hoste premebantur, ipsemet, partem exercitus laborantem adeundo, confirmabat: nec verbis tantum, sed etiam factis, exemploque suo ad fortitudinem eos impellebat. Nam quoduis periculum subibat, et nihil intentatum reliquit, donec vrbs expugnata esset. Hoc quoque oppido tandem potitus, postquam oppidanos expugnatos partim iure belli interfecit, partim viuos cepit, victoria maxime insigni relata, exercitum, pulcherrimis plurimisque spoliis onustum, permultisque pecuniis,

k Malim Βοϊλλανοί. quo modo, vel Ἀβολανοὶ, ex *Plinio* legendum censuit *Glareanus. Sylb.*

l Τὰς πύλας ἐξέθεον ἀνοίγοντες] Planiore verborum ordine lege, τὰς πύλας ἀνοίγοντες, ἐξέθεον ἀθρ. *Sylb.*

m Rectius forsan ὑφισταμένους, vt p. 477. v. 3. *Sylb.*

* i. e. numeri diminutio.

n Melius

ὧν ἐγκρατὴς ἐγένετο· ἦν δ' αὐτόθι, ὅσα ἐν ὀυδενὶ τῶν ἁλόντων χωρίων· πλȣτίσας τὴν ϛρατιάν.

Μετὰ τȣ̃το χώρα τε, ὅσην διαπορεύοιτο, ὑποχεί- XXI. ριος ἦν, καὶ πόλις ȣ̓δεμία ἠναντιȣ̃το ἔξω Λαȣϊνίȣ, ἣν πρώτην τε πόλιν οἱ σὺν Αἰνείᾳ κατάραντες εἰς Ἰταλίαν Τρῶες ἔκτισαν, καὶ ἀφ' ἧς τὸ Ῥωμαίων ἦν γένος, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται. οἱ δ' ἐν ταύτῃ κατοικȣ̃ντες, [n] πάντα πρότερον· ᾤοντο δεῖν ὑπομένειν, ἢ τὸ πρὸς τȣ̀ς ἀπογόνȣς σφῶν πιϛὸν ἐγκαταλιπεῖν. ἐγένοντο μὲν ȣ̃ν καὶ τειχομαχίαι τινὲς αὐτόθι καρτεραὶ, καὶ πρὸ τῶν ἐρυμάτων ὀξεῖαι μάχαι. ȣ̓ μὴν ἑάλω γε τὸ τεῖχος [o] κατὰ κράτος τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ, ἀλλ' ἐδόκει χρόνȣ δεῖν τῇ πολιορκίᾳ καὶ τριβῆς. ἀποϛὰς ȣ̃ν τῆς πολιορκίας ὁ Μάρκιος, [p] περιετάφρευσε κύκλῳ τὴν πόλιν καὶ ἀπεϛαύρȣ, τὰς ὁδȣ̀ς φυλάττων, ἵνα μήτ' ἀγορὰ, μήτ' ἐπικȣρία

cuniis, quas adeptus fuerat, (ibi enim, quanta in nulla alia ca- *Per. Iul.* ptarum vrbium, copia inuenta eſt) ditatum abduxit. 4228.

Poſtea quacunque iter feciſſet, ager erat in eius poteſtate; *Ante Chr.* 486. nec oppidum vllum ei reſiſtebat praeter Lauinium, quam vr- *Olymp.* bem primam Troiani Aeneae ſocii, quum ad Italiam appuliſ- 73 $\frac{2}{3}$. ſent, condiderunt, vnde Romani originem ducebant, vt ante *Cat.* declaraui. Eius igitur incolae quiduis potius ſibi perferendum, *V.C.* 266. quam fidem erga ſuos nepotes deſerendam putabant. Ibi igitur *Var.* 268. aliquoties in oppugnationibus acriter pugnatum eſt, proeliaque atrocia pro munitionibus facta. Verumtamen haud primo impetu vrbs expugnata eſt: ſed obſidio et mora indigere ac diuturna fore videbatur. Marcius igitur, obſidione omiſſa, vrbem foſſa valloque circumdedit, vias obſeruans, ne quis commeatus, aut auxilia externa

n Melius in *Cod. Vat.* πάντα πρότερον ᾤοντο δεῖν ὑπομένειν, ἢ τὸ πρὸς τȣ̀ς προγόνȣς σφῶν Ῥωμαίȣς πιϛὸν ἐγκαταλιπεῖν. atque eodem plane modo *Lapus*, qui vertit: *eſſe potius omnia omnino grauia ſuſtinenda, quam in nepotes ſuos Romanos fidem relinquendam:* niſi quod forſan ἀπογόνȣς pro προγόνȣς legerit, vt exiſtimant *Sylb.* et *Port.* Loco v. πρότερον eſt in vulgatis τρόπον.

o Ἀπὸ κράτȣς *Vat.*

p Rectius περιετάφρευε: eodem ſcilicet tempore, quo ſequitur ἀπεϛαύρȣ. *Sylb.*

τις [q] αὐτοῖς ἔξωθεν προσγένηται. Ῥωμαῖοι δὲ τῶν τε [r] κεκρατημένων ἤδη πόλεων τὸν ὄλεθρον ἀκούοντες, καὶ τῶν [s] προσεθειμένων τῷ Μαρκίῳ τὴν ἀνάγκην, ταῖς τε πρεσβείαις ἐνοχλούμενοι ταῖς ἀφικνουμέναις ὡς αὐτοὺς ὁσημέραι παρὰ τῶν μενουσῶν ἐν τῇ φιλίᾳ, καὶ δεομένων βοηθείας, τοῦ τε Λαουϊνίου τὸν περιτειχισμὸν ὀρρωδοῦντες ἐν χερσὶν ὄντα, καὶ εἰ τόδε τὸ φρούριον ἁλώσεται, τὸν πόλεμον ἐπὶ σφᾶς ἥξειν εὐθὺς οἰόμενοι, μίαν ὑπέλαβον ἔσεσθαι ἁπάντων τῶν κακῶν λύσιν, εἰ ψηφίσαιντο τῷ Μαρκίῳ τὴν κάθοδον. καὶ ὅ τε δῆμος [t] ἅπας ἐβόα τοῦτο, καὶ οἱ δήμαρχοι νόμον εἰσφέρειν ὑπὲρ ἀκυρώσεως τῆς καταδίκης ἐβούλοντο· ἀλλ' οἱ πατρίκιοι ἠναντιώθησαν αὐτοῖς, οὐκ ἀξιοῦντες τῶν δεδικασμένων λύειν οὐθέν. μὴ γενομένου δὲ προβουλεύματος ὑπὸ τῆς βουλῆς, οὐδὲ τοῖς δημάρχοις ἔτι [u] προθεῖναι γνώμην εἰς τὸν δῆμον ἐδόκει. ὃ καὶ θαυμάζειν ἄξιον, ἀφ' ἧς δήποτ' αἰτίας ἡ βουλὴ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. 266. V.C. Var. 268.

externa ad illos venirent. Romani vero, quum tot vrbium iam captarum excidium audirent, aliarumque neceſſitatem, qua compulſae Marcio ſe adiunxerant, fatigati quotidianis legationibus ad ſe miſſis a ciuitatibus in amicitia permanentibus et auxilia implorantibus, ad haec praeſenti Lauinii circumuallatione territi, et, ſi hoc oppidum caperetur, arma ſtatim in ſe conuerſum iri exiſtimantes, vnum omnium malorum remedium fore credebant, ſi Marcio reditus in patriam decerneretur. et tota plebs vociferabatur, tribunique legem de abroganda eius damnatione ferri cupiebant: ſed patricii illis aduerſabantur, quia nihil, quod ſemel fuiſſet iudicatum, irritum fieri volebant. Quum autem nullum ſenatusconſultum factum fuiſſet, ne tribuni quidem rem amplius ad populum referendam exiſtimarunt. quod ſane mirandum eſt, curnam ſenatus, qui antea Marcii

q Pro αὐτῶν legendum potius αὐτῇ, vel αὐτοῖς. *Sylb.*

r Κεκρατημένων ἤδη πόλεων *Vat.* vulgo κεκρ. πόλεων ἤδη.

s Προσθεμένων *Vat.*

t Ἅπας ἐβόα τοῦτο, καὶ οἱ *Vat.* Pronomen abeſt a vulgatis.

u Προσθεῖναι ſupra quoque in ſimili loquendi genere legitur p. 429. v. 4. Sed alibi frequentius προθεῖναι. *Sylb.* Προθεῖναι in *Cod. Vat.*

x Non

σπουδάζουσα τὸν [x] ἔμπροσθεν χρόνον ὑπὲρ τοῦ Μαρκίου τότε βουλομένῳ τῷ δήμῳ κατάγειν αὐτὸν, ἠναντιώθη· πότερα πεῖραν αὐτοῦ ποιουμένη τῆς γνώμης, ἢ τῷ μὴ συγχωρεῖν [y] ἑκάςῳ ἑτοίμως, ἐπὶ τὸ μᾶλλον αὐτὸν σπουδάζειν παρορμῶσα, ἢ [z] τὰς καθ' ἑαυτῆς ἀπολύσασθαι βουλομένη διαβολὰς ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς, ὧν ἔπραττεν ὁ ἀνὴρ, μήτε αἰτία, μήτε συνεργὸς εἶναι. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἀπόῤῥητον αὐτῆς γενόμενον τὸ βούλευμα συμβαλεῖν.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα παρ' αὐτομόλων τινῶν ὁ Μάρκιος, ὡς εἶχεν ὀργῆς, εὐθὺς ἀναςήσας τὴν δύναμιν, ἦγεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, φυλακὴν τοῦ Λαουινίου τὴν ἀρκοῦσαν καταλιπών· καὶ αὐτίκα τῆς πόλεως [a] ςαδίους τετταράκοντα ἀποσχὼν, κατεςρατοπέδευσε περὶ τὰς καλουμένας [b] Κλοιλίας τάφρους. μαθοῦσι δὲ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ [c] τοῖς κατὰ τὴν πόλιν τοσοῦτος ἐνέπεσε θόρυβος, XXII.

Marcii adeo ſtudioſus erat, tunc tamen plebi eum reducere volenti aduerſatus fuerit: vtrum *id fecerit*, vt animos eius exploraret; an vt magis eius deſiderium accenderet, ſi ſe facilem quibuslibet eius poſtulatis non praeberet; an quod vellet crimina ſibi falſo obiecta diluere, vt ita ſe nullius facinoris ab illo patrati aut auctorem, aut ſocium fuiſſe fidem faceret, *incertum eſt*. difficile enim erat ſecretum eius conſilium aſſequi coniectura.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Marcius autem, his per quoſdam transfugas cognitis, vt erat iratus, ſtatim motis inde caſtris, Romam cum copiis contendit, exercitus parte, quanta opus erat, ad Lauinii cuſtodiam relicta; et mox ad foſſas Cluilias, circiter ſtadia quadraginta ab vrbe diſtantes, caſtra poſuit. Cuius aduentu in vrbe cognito, maximus

x Non agnoſcit *Vat.* τε, illudque vel redundare, vel in γε mutandum eſſe cenſuit *Sylb.*

y Pro ἑκάςῳ aptius legas αὐτῷ, vel αὐτό. *Sylb.* Vocabulum hoc plane omittit *Vat.*

z Τὰς ἴσας καθ' ἑαυτῆς *Vat.*

a Pro ςαδίους τετταράκοντα *Livius* habet *quinque millia paſſuum*. recte. nam mille vnum facit octo ſtadia, vt teſtatur *Plutarchus* in Gracchis. *Sylb.*

b Κλυΐας *Vat.*

c Τοῖς κατὰ τὴν πόλιν *Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* articulo τοῖς carent vulgatae.

ὡς αὐτίκα [d] τοῖς τείχεσι τȣ͂ πολέμȣ προσάξοντος. ὥστε οἱ μὲν ἐπὶ τὰ τείχη, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἔθεον ἄνευ παραγγέλματος· οἱ δ' ἐπὶ τὰς πύλας κατὰ πλῆθος ἐφέροντο χωρὶς ἡγεμόνος· οἱ δὲ, τȣ̀ς δȣ́λȣς καθοπλίσαντες, ἐπὶ τοῖς [e] τέγεσι των οἰκιῶν [f] ἔστησαν· οἱ δὲ τήν τ' ἄκραν καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τȣ̀ς ἄλλȣς ἐρυμνȣ̀ς τόπȣς τῆς πόλεως κατελαμβάνοντο· γυναῖκές τε λελυμέναι τὰς κόμας, ἐπὶ τὰ τεμένη καὶ τȣ̀ς νεὼς ἔθεον, ὀλοφυρόμεναί τε καὶ δεόμεναι τῶν θεῶν, ἀποστρέψαι τῆς πόλεως τὸν ἐπιόντα [g] φόβον. ὡς δὲ ἥ τε νὺξ παρῆλθε, καὶ τῆς ἐπιȣ́σης ἡμέρας τὸ πλεῖστον, καὶ ὧν ἐδεδοίκεσαν ȣ̓δὲν ἐγίνετο, ἀλλ' ἔμενεν ὁ Μάρκιος ἐφ' ἡσυχίας, συνέδραμον ἅπαντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ δημοτικοὶ, καὶ τȣ̀ς πατρικίȣς ἐκάλȣν εἰς τὸ βȣλευτήριον· καὶ εἰ μὴ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

maximus exortus eſt tumultus, quaſi iamiam moenia eſſent oppugnanda. quare alii ad muros correptis armis nullius iuſſu currebant; alii ad portas conglobati ſine duce ferebantur; alii ſeruis armatis ad parietes domeſticos ſtabant; alii * arcem Capitolinam et caetera loca vrbis munita occupabant: et mulieres ſolutis crinibus ad delubra templaque currebant, lugentes, et ſuppliciter a diis petentes, vt imminens periculum ab vrbe auerterent. Sed quum nox illa praeteriiſſet, et diei ſequentis maxima pars, et eorum, quae timuerant, nihil accidiſſet, ſed Marcius quieſceret, nec quidquam moueret, omnes plebeii in forum concurrerunt, et patricios in curiam vocarunt; et niſi reditum

d Malim τὸν πόλεμον προσάξοντος, ſc. Μαρκίȣ. ſic enim *Dionyſius*, de eodem Marcio verba faciens, alibi loquitur, εἰ τολμήσειε προσάγειν τοῖς τείχεσι τὸν πόλεμον. *Port.*

e Τείχεσι] Quod τείχη priuatis aedibus tribui non ſoleant, *Lapus* legit ἐπὶ τοίχοις, *ſuper parietes aedium.* Sed procul dubio legendum ἐπὶ τέγεσι, *ſuper tectis*, vt alibi loquitur *Dionyſius* noſter. *Sylb.*

f In *Cod. Vat.* ἵστασαν.

* Rectius *Lapus*, qui vertit *arcem et Capitolium.* quum non vnicam fuiſſe ἄκραν oſtendat hic locus *Dionyſii*; τὰς ἄκρας καὶ τȣ̀ς ἐρυμνȣ̀ς τόπȣς τῆς πόλεως καταλαβέσθαι. Sed hic poſt τήν τε ἄκραν fortaſſe nomen eius addiderat. *Steph.*

g φόβον appellat periculum terroris plenum. *Port.*

h Πρo-

[h] προβουλεύσωσι τῷ ἀνδρὶ τὴν κάθοδον, αὐτοὶ [i] βουλεύσεσθαι περὶ σφῶν αὐτῶν ἔφασαν ὡς προδεδομένοι. τότε δὴ συνελθόντες εἰς τὴν βουλὴν οἱ πατρίκιοι, ψηφίζονται πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Μάρκιον ἀποστεῖλαι πέντε ἄνδρας ἐκ τῶν πρεσβυτάτων, οὓς μάλιστα ἐκεῖνος ἠσπάζετο, περὶ διαλύσεώς τε καὶ φιλίας διαλεξομένους. ἦσαν δὲ οἱ προχειρισθέντες ὑπ' αὐτῶν ἄνδρες οἵδε, [k] Μάρκος Μινύκιος, καὶ [l] Πόστουμος Κομίνιος, καὶ Σπόριος Λάρκιος, καὶ Πόπλιος Πινάριος, καὶ Κόϊντος Σουλπίκιος, ἅπαντες ὑπατικοί. ὡς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ ἔγνω τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὁ Μάρκιος, καθεζόμενος ἅμα τοῖς ἐπιφανεστάτοις Οὐολούσκων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἔνθα πλεῖστοι ἔμελλον [m] ἀκούσεσθαι τῶν λεγομένων, ἐκέλευσε καλεῖν τοὺς ἄνδρας. εἰσελθόντων δ' αὐτῶν, ἤρξατο τοῦ λόγου Μινύκιος, ὁ πλεῖστα κατὰ τὸν τῆς ὑπατείας χρόνον σπουδάσας ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοῖς δημοτικοῖς ἐναντιωθείς, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V. C. 266. Var. 268. Legatio ad Marcium.

reditum homini senatusconsulto decreuissent, se sibi ipsis, vtpote proditis, consulturos dixerunt. Tunc igitur patricii, quum in curiam conuenissent, decreuerunt legatos ad Marcium mittere, quinque viros ex maximis natu, illi carissimos, vt de pace et amicitia agerent. Legatorum autem ab illis delectorum haec fuere nomina, Marcus Minucius, Postumus Cominius, Spurius Largius, Publius Pinarius, et Quintus Sulpicius, omnes viri consulares. Qui vbi ad castra venerunt, et Marcius eorum aduentum cognouit, sedens cum nobilissimis Volscorum et sociorum in eo loco, vnde maxime exaudiri possent ea, quae dicerentur, eos ad se vocari iussit. Qui quum ingressi fuissent, Minucius, qui plurimum in suo consulatu eius caussa laborarat, et plebi vehementissime aduersatus fuerat, exorsus huiusmodi habuit orationem.

„Omnes

h Προβουλεύσουσι *Vat.*

i Βουλεύεσθαι] Si βουλεύσεσθαι malis, per me licet. *Sylb.*

k Μάρκιος male in *Ed. Steph.*

l Ποστούμιος *Vat.*

m Ἀκούεσθαι] Optime in *Cod. Vat.* πλεῖστοι ἔμελλον ἀκούσεσθαι. nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit: *vnde multi audituri erant, quae dicerentur.*

n Lectio-

XXIII. „Ὅτι μὲν οὐ δίκαια πέπονθας ὑπὸ τοῦ δήμου, ὦ Μάρκιε, μετ᾽ αἰσχρᾶς αἰτίας ἐξελαθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος, ἅπαντες ἴσμεν· καὶ οὐδὲν οἰόμεθά σε ποιεῖν θαυμαστὸν, εἰ χαλεπαίνεις καὶ ἀγανακτεῖς ἐπὶ ταῖς τύχαις. κοινὸς γὰρ δὴ τῆς ἁπάντων φύσεως οὗτος ὁ νόμος, ἐχθρὸν εἶναι τῷ δράσαντι τὸ πεπονθὸς κακῶς. ὅτι δ᾽ οὐ μετὰ λογισμοῦ σώφρονος ἐξετάζεις, οὓς ἀμύνεσθαί τε καὶ τιμωρεῖσθαί σοι προσήκει, οὐδὲ μετριάζεις περὶ τὴν ἀνάπραξιν τῆς δίκης, ἀλλ᾽ ἐν τῷ αὐτῷ τίθεσαι τά τ᾽ ἀναίτια τοῖς αἰτίοις, καὶ τὰ φίλια τοῖς πολεμίοις, νόμους τε κινεῖς φύσεως ἀκινήτους, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς συνταράττεις ὅσια, καὶ οὐδὲ σεαυτὸν, ἐξ ὧν τε καὶ ὅστις ἔφυς, ἔτι μέμνησαι, τοῦτο τεθαυμάκαμεν. ἥκομέν τε ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πρέσβεις οἱ προὔχοντες ἡλικίᾳ τῶν πατρικίων, καὶ περί σε προθυμότατοι, μεμιγμένην φέροντες δικαιολογίαν παραιτήσει, [n] καὶ ἐφ᾽ οἷς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

„Omnes ſcimus, Marci, te iniuria a plebe affectum, qui turpis criminis reus peractus patria pulſus fueris; nec putamus, mirandum eſſe, quod indigneris, et hanc aduerſam fortunam iniquo animo feras. Hoc enim communi naturae lege apud omnes eſt receptum; vt, qui iniuriam eſt paſſus, ei ſit infenſus, a quo eam accepit. Verum illud miramur, quod non recta ratione, nec prudenter inquiras, quos vlciſci et quos vindicare tibi conueniat, nec modum vllum in exigendis poenis ſerues: ſed eodem modo inſontes, quo ſontes, et amicos, quo inimicos tractes, immobileſque naturae leges violes, et iura diuina confundas, atque adeo ne recorderis quidem amplius tui ipſius, quibuſnam ortus, et quiſnam ſis. et nos e patriciis natu maximi, tuique ſtudioſiſſimi, legati a republica venimus, vt defenſionem cum deprecatione mixtam afferamus, et nunciemus, quibus

n Lectionem hanc agnoſcit etiam *Lapus*, dum vertit: *et renunciantes, quibus conditionibus poſtulemus te cum plebe inimicitiam deponere.* Locum hunc *Gelenius* per hypallagen verterat: *accepturique viciſſim conditiones pacis, quas velis renunciari populo. Sylb.*

o Ἀπαγ-

ἀξιοῦμέν σε διαλύσασθαι τὴν ἔχθραν πρὸς τὸν δῆμον, [o] ἀπαγγελοῦντες· πρὸς δὲ τούτοις, ἃ νομίζομεν εἶναι κάλλιστα καὶ συμφορώτατά σοι, ταῦτα παραινέσοντες.»

»Ἀρχέτω δὲ ὁ περὶ τῶν δικαίων λόγος. συνέστη τὸ XXIV. δημοτικὸν ἐπί σοι παροξυνθὲν ὑπὸ τῶν δημάρχων, καὶ ἧκον ὡς ἀποκτενοῦντές σε ἄκριτον, οἷς φοβερὸς ἦσθα. τοῦτο τὸ ἔργον ἐκωλύσαμεν ἡμεῖς οἱ ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ παρέσχομέν σοι μηθὲν, ὃ μὴ δίκαιον ἦν τότε παθεῖν. μετὰ τοῦτο προὐκαλοῦντό σε οἱ κωλυθέντες ἀνελεῖν [p] ἐπὶ δίκην, αἰτιασάμενοι πονηροὺς εἰπεῖν κατ᾽ αὐτῶν ἐν τῇ βουλῇ λόγους. ἐνέστημεν καὶ πρὸς τοῦτο, ὡς οἶσθα, καὶ οὐκ ἐπετρέψαμεν, οὔτε γνώμης, οὔτε λόγων ὑποσχεῖν σε δίκας. [q] ἀποτυχόντες καὶ τούτου, τελευτῶντες ἧκον ἐφ᾽ ἡμᾶς, [r] αἰτιώμενοί σε τυραννίδι ἐπιτίθεσθαι. πρὸς ταύτην αὐτὸς ὑπέμεινας ἀπολογήσασθαι τὴν αἰτίαν, ἐπεὶ πάμπολυ ἀπεῖχες αὐτῆς, καὶ παρέσχες τοῖς δημοτικοῖς περὶ σεαυτοῦ τὴν ψῆφον ἀναλαβεῖν. ἡ βουλὴ δὲ

quibus conditionibus poſtulemus, vt cum plebe in gratiam redeas; praeterea vt iis de rebus te admoneamus, quas et pulcherrimas eſſe, tibique maxime conducere putamus.„ Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 $\frac{2}{3}$. Cat. U.C. 266. Var. 268.

„Ac primum quidem de iure verba faciamus. Conſpiravit in te plebs a tribunis concitata, teque indemnatum occidere ſunt conati, quibus eras formidabilis. Hoc ne fieret, nos ſenatores prohibuimus, effecimuſque, ne quid contra ius tunc patereris. Poſtea qui te interficere prohibiti ſunt, criminantes te in ſenatu ſibi maledixiſſe, diem tibi dixerunt, qua ad cauſſam dicendam apud populum venires. Hic quoque, vt ſcis, reſtitimus, nec te vel ſententiae dictae, vel orationis habitae, poenas luere paſſi ſumus. Quum hoc quoque fruſtrati fuiſſent, tandem nos adierunt, tibi tyrannidis affectatae crimen obiicientes. ad hoc crimen refellendum ipſe venire non dubitaſti, quod ab eius culpa plurimum aberas, et te plebis iudicio permiſiſti. at tunc

o Ἀπαγγέλλοντες] Ἀπαγγελοῦντες *Vat.*

p Ἐπὶ δίκης *Vat.*

q Coniunctio δὲ poſt ἀποτυχόντες videtur deſiderari. *Sylb.*

r Αἰτιώμενοι τυραννίδα. ἐπὶ ταύτην] Αἰτιώμενοί σε τυραννίδι *Vat.*

καὶ τότε παρῆν, καὶ πολλὰς ἐποιεῖτο δεήσεις περί σου. τίνος οὖν ἡμεῖς οἱ πατρίκιοι τῶν συμβεβηκότων κακῶν γεγόναμεν αἴτιοι; καὶ διὰ τί πολεμεῖς ἡμῖν τοσαύτην εὔνοιαν ἀποδειξαμένοις περί σε κατὰ τὸν τότε ἀγῶνα; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ δημοτικὸν ἅπαν ἐξελαθῆναί σε βουλόμενον εὑρέθη. [s] δυσὶ γὰρ ἑάλως ψήφοις μόναις. ὥστ' οὐδὲ τούτοις ἂν εἴης σὺν δίκῃ πολέμιος, οἵ σε ὡς οὐδὲν ἀδικοῦντα ἀπέλυσαν. τίθημι δ', εἰ βούλει, πᾶσι μὲν τοῖς δημόταις δόξαν, ὅλῃ δὲ τῇ βουλῇ φανὲν, ταύτῃ χρήσασθαί σε τῇ συμφορᾷ, καὶ δίκαιον εἶναί σου τὸ πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς μῖσος· ἀλλ' αἱ γυναῖκές σε, ὦ Μάρκιε, τί δεινὸν εἰργάσαντο, ἀνθ' ὅτου πολεμεῖς αὐταῖς; ποίαν ἐπενέγκασαι περὶ φυγῆς ψῆφον; ἢ τίνας εἰποῦσαι πονηροὺς λόγους; τί δὲ οἱ παῖδες ἡμῶν δράσαντες ἢ [t] διανοηθέντες ἄδικον περί σου, κινδυνεύουσιν ὑπὲρ αἰχμαλωσίας καὶ τῶν ἄλλων, ἃ παθεῖν αὐτοὺς εἰκὸς, ἐὰν ἡ πόλις ἁλῷ; οὐ τὰ δίκαια διαιτᾷς, ὦ Μάρκιε, [u] καὶ,

Per. Iul. tunc quoque senatus adfuit, et tua caussa multas preces adhi-
4228. buit. Cuiusnam igitur mali, quod tibi acciderit, nos patricii
Ante Chr. 486. auctores fuimus? et cur nos bello petis, qui tantam erga te
Olymp. beneuolentiam in tua caussa periculoque tunc demonstraui-
73 2/3. mus? imo ne plebem quidem totam te expulsum voluisse satis
Cat. constat. duobus enim tantum suffragiis damnatus fuisti. Quare
V.C. 266. ne his quidem iure hostis esse potes, qui te vt insontem absol-
Var. verunt. Sed faciamus, si libet, te totius plebis et totius sena-
268 tus communi sententia in hoc infortunium incidisse, et tuum in nos omnes odium iustum esse; quid tamen damni mulieres, Marci, tibi dederunt, vt bellum illis inferres? quod suffragium tulerunt, vt in exsilium pellereris? quam malam concionem aduersus te habuerunt? quod vero facinus iniustum nostri liberi, aut fecerunt, aut cogitarunt contra te, vt nunc illis immineat periculum seruitutis, et aliorum malorum, quae, si per vim vrbs capiatur, eos passuros verisimile est? Non recte sentis, nec iuste facis, Marci, qui

s Δυσὶ γοῦν ἑάλως *Vat.*

t Διανοηθέντες ἀδικεῖν περί σου *Vat.*

u *Lapus* pro καὶ non absurde legit εἰ: *non recte iudicas, si eodem modo odisse oportere putas.*

εἰ τοῦτον οἴει δεῖν τὸν τρόπον τὰ ὑπαίτια καὶ ἐχθρὰ μισεῖν, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναιτίων φείδεσθαι καὶ φίλων, [x] οὐκ ἄρα τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ ἀγαθῷ φρονεῖς. ἵνα δὲ ἅπαντα ταῦτα ἀφῶ, τί ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὦ πρὸς Διός, εἴ τις ἔροιτό σε, τοὺς δὲ δὴ τάφους τῶν προγόνων, τί παθὼν ὑπ' αὐτῶν, ἀνασκάπτεις, καὶ τιμάς, ἃς κομίζονται παρ' ἀνθρώπων, ἀφαιρῇ; θεῶν δὲ βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ νεώς, τίνος ἀδικήματος ὀργῇ συλᾷς καὶ κατακαίεις, καὶ ἀνατρέπεις, καὶ σεβασμῶν οὐκ ἐᾷς τυγχάνειν τῶν νομίμων; τί πρὸς ταῦτα φαίης ἄν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲν ὁρῶ. [y] ταῦτά σοι περί τε ἡμῶν, ὦ Μάρκιε, καὶ τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οὓς ἀπολέσαι προθυμῇ, κακὸν οὐδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπονθώς, τάφων τε καὶ ἱερῶν καὶ πόλεως τῆς γειναμένης τε καὶ θρεψαμένης, τὰ δίκαια εἰρήσθω."

[z] „Ἀφαιρέσει δὲ δὴ πάντας μὲν ἀνθρώπους καὶ τοὺς XXV.

qui putas, ita fontes et inimicos odio persequendos, vt ne insontibus quidem et amicis parcatur. Non igitur cogitas, quod virum bonum decet. Sed vt haec omnia omittam, quid, per Iouem, respondere posses, si quis te interrogaret: quanam iniuria a maioribus lacessitus eorum monumenta euertis, et honores illis ab hominibus delatos eripis? deorum vero aras, delubra, et templa, qua iniuria ab illis accepta offensus diripis, incendis, subuertis, deosque cultu solenni et legitimo priuas? quid ad haec respondere posses? Equidem nihil video. Atque, quod attinet ad ius, haec et pro nobis, Marci, et pro senatu, et pro caeteris ciuibus, quos perdere cupis, nulla iniuria ab illis affectus, et pro sepulcris, et templis, et vrbe, quae te genuit et educauit, dicta sint."

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 266. *Var.* 268.

„An igitur decebat, omnes homines, et eos, qui nullam tibi

putas. Sylb. Legitima constructio postulat, vt legamus, ὃς τοῦτον οἴει δεῖν etc. *Lapi* tamen lectio non displicet. *Port.*

x Οὐκ ἄρα τὰ προσήκοντα *Vat.* articulus deest vulgatis.

y Ταῦτά σοι περί τε ἡμῶν αὐτῶν, ὦ Μάρκιε, etc. *Vat.*

z *Lapus* pro ἀφαιρέσει legit ἀναιρέσει, *euersione*, quasi ἀναιρέσει δίκας δοῦναι sit euerti atque deleri ad persoluendas poenas. Verius forsan ἀμέλει, *nempe*, *nimirum*, *scilicet*. *Sylb.*

μηδὲν ἀδικοῦντάς σε, γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέκνοις δίκας σοι δοῦναι προσῆκεν, πάντας δὲ θεούς τε καὶ ἥρωας καὶ δαίμονας, πόλιν τε καὶ χώραν ἀπολαῦσαι τῆς τῶν δημάρχων ἀνοίας, καὶ μηδὲν ἐξαίρετον, μηδὲ ἀτιμώρητον ἀφεῖσθαι μέρος ὑπό σου, οὐχ ἱκανὰς ἤδη παρὰ πάντων εἰσπέπραξαι δίκας, τοσοῦτον μὲν φόνον [a] ἐργασάμενος ἀνθρώπων, τοσαύτην δὲ χώραν πυρὶ καὶ σιδήρῳ λωβησάμενος, τοσαύτας δὲ πόλεις ἐκ βάθρων ἀναστήσας, [b] ἑορτὰς δὲ καὶ θυσίας καὶ σεβασμοὺς [c] θεῶν ἢ δαιμόνων, ὡς ἐν πολλοῖς τόποις ἀνεόρτους ἀναγκάσας γενέσθαι καὶ ἀθύτους, καὶ τιμῶν νομίμων ἀμοίρους; ἐγὼ μὲν [[d] οὖν"] οὐκ ἠξίουν ἄνδρα, ὅτῳ φροντὶς ὁποσηοῦν ἀρετῆς ἐστιν, οὔτε [e] συναναιρεῖν τοῖς ἐχθροῖς τὰ φίλια, οὔτε χαλεπὸν ὀργὴν εἶναι καὶ ἀπαραίτητον εἰς τοὺς ἐξαμαρτάνον-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

tibi iniuriam fecerunt, vna cum ipsis coniugibus et liberis tibi poenas dare, ita vt funditus euerterentur, omnesque deos et heroas et genios, ipsamque rempublicam et agros tribunorum dementiam luere, ita vt nihil exciperetur, et nihil inultum a te relinqueretur? Annon satis poenarum ab omnibus iam exegisti, tanta caede facta, tot agris igne ferroque vastatis, tot vrbibus funditus euersis, tot festis et sacrificiis et deorum geniorumque cultibus sublatis, ita vt multis in locis, nec dies festi celebrentur, nec sacrificia fiant, nec diis honores legitimi tribuantur? Equidem existimo indignum viro, cui virtus quantulaecunque curae est, si sine vllo discrimine inimicos et amicos occidat, et grauem atque implacabilem iram gerat in eos, a quibus

a Ἐργασάμενος ἀνθρώπων, τοσαύτην etc. in *Cod. Vat.* vulgo deest vocabulum medium.

b Sensus et legitima verborum sententiarumque connexio lectionem huiusmodi videtur flagitare, ἑορτὰς δὲ ἀνελὼν, καὶ θυσίας, καὶ σεβασμοὺς θεῶν, ἢ δαιμόνων, οὓς ἐν πολλοῖς τόποις ἀνεόρτους ἠνάγκασας γενέσθαι, καὶ ἀθύτους etc. i. e. *Et sublatis solennitatibus, et sacrificiis, et cultibus Deorum et Geniorum, quos multis in locis sine solennitatibus et sine sacrificiis esse coëgisti, et quos legitimis ac debitis honoribus fraudasti. Port.*

c Θεοῦ καὶ δαιμονίων *Vat.*

d Non agnoscit *Vat.*

e Συναιρεῖν] Συναναιρεῖν optime in *Cod. Vat.* quo modo legendum esse docuit *Sylb.*

f Vox

τάς τι περὶ αὐτὸν, ἄλλως τε καὶ δίκας παρ' αὐτῶν εἰληφότα πολλὰς καὶ μεγάλας. ἃ μὲν οὖν ἀπολογεῖσθαί τε περὶ ἡμῶν αὐτῶν εἴχομεν, καὶ παραιτεῖσθαί σε περὶ τῶν δημοτικῶν, ταῦτά ἐστιν. ἃ δὲ [f] ὑποτίθεσθαί σοι δι' εὔνοιαν οἱ τιμιώτατοι [g] φίλων ἥκοντες καὶ ὑπισχνεῖσθαι διαλλαττομένῳ πρὸς τὴν πατρίδα, ταυτί· [h] ἐν ᾧ τὸ δύνασθαί σοι μάλιστα ὑπάρχει, καὶ [i] τὸ θεῖον ἔτι συλλαμβάνει, μετριάσαι, καὶ ταμιεύσασθαι τὴν τύχην, ἐνθυμηθέντα, ὅτι μεταβολῆς ἔχεται πάντα τὰ πράγματα, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τῶν αὐτῶν φιλεῖ διαμένειν· νεμεσᾶταί τε ἅπαντα ὑπὸ θεῶν τὰ ὑπερέχοντα, ὅταν εἰς ἄκρον ἐπιφανείας ἀφίκηται, καὶ τρέπεται πάλιν εἰς τὸ μηδέν. μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχει τὰ σκληρὰ καὶ μεγάλαυχα φρονήματα καὶ τοὺς ὅρους ἐκβαίνοντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ὑπάρχει δέ σοι νῦν πάντων κράτιστα καταλύ-

bus aliqua iniuria fuerit affectus, praesertim vero, si saepius *Per. Iul.*
poenas de illis easque acerbas sumserit. Haec igitur sunt, quae 4228.
attulimus, tum vt nos ipsos purgemus, tum vt pro plebe te de- *Ante Chr.* 486.
precemur. De quibus vero honoratissimi quique te beneuo- *Olymp.*
lentiae caussa summo studio monent, et quae tibi in gratiam 73 2/3.
cum patria redeunti pollicentur, haec sunt. Qua in re maxi- *Cat.*
me potes, et in qua numen diuinum tibi fauet, in ea moderate *V.C.* 266.
te geras, et fortunae beneficia prudenter dispenses, cogitans, *Var.*
res omnes esse mutabiles, et nihil vnquam in eodem statu per- 268.
manere solere: quidquid enim excellit, quando ad summam claritatis fastigium euasit, indignationem deorum effugere nequit, et rursus ad nihilum redigitur. Hoc autem potissimum accidit saeuis ac superbis ingeniis, quae humanae naturae terminos transgrediuntur. Nunc autem tibi honestissimis conditionibus

f Vox ὑποτίθεσθαι, vt et mox ὑπισχνεῖσθαι, pendet ab ἔχουσι subintellecto. *Port.*

g *Lapus* pro φιλονεικοῦντες videtur legisse φιλονεικοῦμεν. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τιμιώτατοι φίλων ἥκοντες.

h Illud ἐν ᾧ accipiendum videtur pro ἐν ὅσῳ χρόνῳ. *Sylb.*

i Τὸ θεῖον ἔτι συλλ. *Vat.* quo modo et *Sylb.* hoc sensu: *dum maximae tibi vires suppetunt, et deus adhuc fauet, suademus iram moderari et fortuna parcius vti.* vulgo legitur τὸ θεῖον ὅ, τι συλλ.

k Τῶν

σασθαι τὸν πόλεμον. ἥ τε γὰρ βουλὴ πᾶσα ὥρμηται τὴν κάθοδον ψηφίσασθαί σοι, καὶ ὁ δῆμος ἕτοιμός ἐστι νόμῳ κυρωθέντι λῦσαι τὴν ἀειφυγίαν. τί οὖν ἔτι κωλύει σε τὰς ἡδίστας καὶ τιμιωτάτας ὄψεις [k] τῶν ἀναγκαιοτάτων σωμάτων ἀπολαβεῖν, καὶ κεκομίσθαι τὴν περιμάχητον πατρίδα, ἄρχειν τε, ὥσπερ σοι προσῆκεν, ἀρχόντων, καὶ ἡγεῖσθαι ἡγεμόνων, παισί τε καὶ ἐγγόνοις μέγιστον αὔχημα καταλιπεῖν; τούτων μέντοι τῶν ὑποσχέσεων ἡμεῖς ἐγγυηταὶ πασῶν ἐσμεν, ὡς [l] αὐτίκα μάλα γενησομένων. νῦν μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς εἶχε ψηφίσασθαί σοι τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον οὐθὲν ἐπιεικὲς ἢ μέτριον, ἕως ἀντιπαρεστρατοπέδευσας ἡμῖν, καὶ τὰ πολεμίων ἔδρας ἔργα; εἰ δ' ἀποσταίης τῶν ὅπλων, ἥξει σοι τὸ περὶ τῆς καθόδου ψήφισμα φερόμενον ὑφ' ἡμῶν οὐκ εἰς μακράν."

XXVI. "Ἀγαθὰ μὲν δὴ ταῦτα ὑπάρξει σοι διαλλαττομένῳ· μένοντι δ' ἐπὶ τῆς ὀργῆς, καὶ μὴ διαλυομένῳ τὸ μῖσος πρὸς ἡμᾶς, πολλὰ καὶ χαλεπά, ἐξ ὧν ἐγὼ δύο

Per. Jul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

tionibus bellum deponere licet. Nam et totus senatus ad decernendum tibi reditum, et populus ad perpetui exsilii mulctam lege sancita abrogandam est paratus. Quid igitur vetat te suauissimo carissimoque necessariorum tuorum conspectu iterum frui, et patriam exoptandam recuperare, et imperare, vt te decet, imperantibus, et duces ducere, et liberis nepotibusque maximam gloriam relinquere? Atque horum omnium promissorum, mox mox praestandorum, nos tibi sponsores sumus. Nunc enim non deceret ex senatusconsulto, aut plebiscito, tibi quidquam aequi, aut moderati decerni, dum castra contra nos posita habes, et te hostiliter geris. quod si ab armis discesseris, decretum de reditu tibi a nobis breui afferetur.„

„Atque haec sunt bona, quae habiturus es, si cum patria in gratiam redieris. Quod si irasci pergas, nec odium contra nos conceptum deponas, in multa et grauia incides mala, quorum

k τῶν ἀναγκαιοτάτων σωμάτων *Vat.* vulgo τῶν ἀναγκαίων σ.

l Vsitatius αὐτίκα μάλα. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgo ἀ. μάλιστα.

m Ὑπάρ-

τὰ μέγιστα νῦν καὶ φανερώτατα ἐρῶ. πρῶτον μὲν, ὅτι δυσκόλου γενέσθαι, μᾶλλον δὲ ἀδυνάτου πράγματος πονηρὸν ἔρωτα ἔχεις, πόλεως τῆς Ῥωμαίων καθελεῖν τὴν ἰσχὺν, καὶ ταῦτα τῶν Οὐολούσκων ὅπλοις· ἔπειθ', ὅτι σοι κατορθώσαντί τε καὶ ἐπιτυχόντι, πάντων ἀνθρώπων [m] ὑπάρξει δυστυχεστάτῳ νομίζεσθαι. ἐξ ὧν δὲ ταῦτα παρίσταταί μοι φρονεῖν περί σου, ἄκουσον, ὦ Μάρκιε, μηδὲν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν μου τῶν λόγων τραχυνόμενος. σκόπει δὲ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου. Ῥωμαίοις, ὡς οἶσθα καὶ σὺ, πολλὴ μέν ἐστι νεότης ἐπιχώριος· ἧς εἰ τὸ στασιάζον ἐξαιρεθείη· γενήσεται δὲ τοῦτο κατὰ πολλὴν ἀνάγκην νῦν, διὰ τόνδε τὸν πόλεμον· πάντα γὰρ ὑπὸ δέους κοινοῦ [n] συνίστασθαι φιλεῖ τὰ διάφορα· οὐχ ὅτι Οὐολοῦσκοι κρατήσουσιν, ἀλλ' οὐδ' ἄλλο τῶν κατὰ

rum duo, quae maxima et certissima sunt, nunc dicam. Primum, *Per. Iul.* qui rem factu difficilem, imo vero, quae nullo modo fieri pot- 4228. est, improbe concupisti, populi Romani potentiam, idque Vol- *Ante* scorum armis, euertere: deinde, quia, si res successerit et voti *Chr.* 486. compos fueris, id consequeris, vt omnium hominum miserri- *Olymp.* mus habearis. Cur autem haec mihi in mentem veniunt, vt 73 2/3. ita de te sentiam, audi me, Marci, nec mea dicendi libertate *Cat.* exasperare. Ac primum considera, te rem, quae fieri nequit, *V.C.* 266. aggredi. *Nam* populus Romanus, vt tu ipse scis, multa iuuen- *Var.* 268. tute domestica abundat, quam (si seditio sublata fuerit, quod fiet ob grauem huius belli necessitatem; omnes enim, qui inter se diffident, communis periculi metus conciliare solet) non solum Volsci non vincent, sed ne vlla quidem alia gens, quae Italiam

m Ὑπάρξει σοι δυστυχέστατον] Illud σοι post ὑπάρξει superfluum visum est *Sylburgio*. Attico more in eadem sententia geminari existimauit *Casaub.* Omittitur autem in *Cod. Vat.* vbi legitur ὑπάρξει δυστυχεστάτῳ.

n Magis hic mihi placeret καθίστασθαι, vt alibi dicit κατέστη τὰ πράγματα, et καταστάντος τοῦ θορύβου. Manente tamen vulgata lectione, non absurde vertit *Lapus* ad hunc modum: *nam ob communem metum student diffidentia omnia conspirare. Steph.*

o Ἐθνῶν

τὴν Ἰταλίαν [o] ἔθνος οὐθέν. [p] πολλὴ καὶ ἡ Λατίνων καὶ ἡ τῶν ἄλλων [q] συμμάχων ἀποίκων τῆς πόλεως ἰσχὺς, ἣν [r] ὀλίγου πᾶσαν ἐπίκουρον ἥξειν προσδέχου· στρατηγοί τε, οἷος σὺ, καὶ πρεσβύτεροι καὶ νέοι, τοσοῦτοι τὸ πλῆθος, ὅσοι παρὰ πάσαις οὐκ εἰσὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι. μεγίστη δὲ πασῶν βοήθεια, καὶ τὰς ἐν τοῖς δεινοῖς ἐλπίδας οὐδέποτε ἡμῶν ψευσαμένη, συμπάσης τ' ἀμείνων ἀνθρωπίνης ἰσχύος, ἡ παρὰ τῶν θεῶν εὔνοια, [s] δι' οὓς οὐ μόνον ἐλευθέραν εἰς τόδε χρόνου τὴν πόλιν ταύτην οἰκοῦμεν, ὀγδόην ἤδη τὴν νῦν γενεὰν, ἀλλὰ καὶ εὐδαίμονα, καὶ πολλῶν ἐθνῶν ἄρχουσαν. μὴ δὴ Πεδανοῖς ἡμᾶς εἰκάσῃς, μηδὲ Τολερίνοις, μηδὲ τοῖς ἄλλοις μικροπολίταις, ὧν κατέσχες τὰ πολίχνια· καὶ γὰρ ἥττων ἄν τις σοῦ στρατηγὸς, καὶ ἀπ' ἐλάττονος, ἢ τοσαύτης στρατιᾶς, ὀλιγανθρωπίαν καὶ φαυλότητα

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C.* *Var.* 268.

Italiam incolit. Magna quoque eſt Latinorum et aliorum ſociorum noſtrae vrbis colonorum potentia, quam totam propemodum nobis auxilio venturam exſpecta. Duces vero tui ſimiles, tam ſeniores, quam iuniores, tot nobis ſunt, quot vix in vniuerſis aliis populis. Sed longe omnium maximum auxilium, quod nunquam in aduerſis ſpem noſtram feſellit, et, quod omnibus humanis viribus eſt praeſtantius, eſt deorum beneuolentia, quorum beneficio ad hoc vſque tempus hanc vrbem, octauam iam aetatem, non ſolum liberam, ſed etiam fortunatam, et multis gentibus imperantem incolimus. Nec nos cum Pedanis, aut Tolerinis, aliiſque paruis populis, quorum oppidula occupaſti, conferas: nam et alius imperator, te minor, et minoribus inſtructus copiis, munitiones a paucis defenſas et infirmas

o Ἐθνῶν *Vat.*

p Πολλὴ καὶ ἡ Λατίνων ἡ καὶ τῶν ἄλλων *Vat.* [non ſic videtur in Vatic. fuiſſe, ſed πολλὴ καὶ ἡ Λατίνων, καὶ ἡ τῶν ἄλλων. poſterior articulus a vulgatis abeſt.]

q Συμμάχων τε καὶ ἀποίκων malit *Gelenius.*

r Cum ὀλίγου vel χρόνου ſubaudiendum, vel verbum δεῖν. *Sylb.*

s Δι' οὓς agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *per quos.* Sed non minus apte legas δι' ἣν, vt paullo infra v. 26. poteſt tamen et illa retineri lectio, quia ſimiliter infra legitur διὰ τοὺς θεούς. *Sylb.*

t Oí

ἐρυμάτων ἐβιάσατο· ἀλλ' ἐνθυμȣ̃ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις πράξεων, καὶ τὴν ἐκ τȣ̃ θείȣ παρȣ̃σαν αὐτῇ τύχην, δι' ἣν ἐκ μικρᾶς τοσαύτη γέγονεν· καὶ τὴν σεαυτȣ̃ δύναμιν, ἣν ἐπάγων ἔργῳ τοσῷδε ἐπιχειρεῖς, μὴ νόμιζε ἠλλάχθαι· ἀλλὰ μέμνησο ἀκριβῶς, ὅτι Οὐολȣ́σκων τε καὶ Αἰκανῶν στρατιὰν ἐπάγῃ, ȣ̃ς ἡμεῖς οἵδε οἱ νῦν ὄντες ἐν πολλαῖς ἐνικῶμεν μάχαις, ὁσάκις ἡμῖν ἐτόλμησαν εἰς πόλεμον καταστῆναι. ὥστε σὺν τοῖς χείροσιν ἀγωνίζεσθαι μέλλων ἴσθι πρὸς τȣ̀ς κρείττονας, καὶ σὺν τοῖς ἡττωμένοις διὰ παντὸς πρὸς τȣ̀ς νικῶντας ἀεί. εἰ δὲ δὴ τἀναντία τȣ́των ἦν, ἐκεῖνό γέ τοι θαυμάζειν ἄξιον, πῶς λέληθέ σε πολεμικῶν ὄντα πραγμάτων ἔμπειρον, ὅτι τὸ παρὰ τὰ δεινὰ εὔτολμον ȣ̓κ ἐξ ἴσȣ παραγίνεσθαι φιλεῖ τοῖς τε ὑπὲρ οἰκείων ἀγαθῶν ἀγωνιζομένοις, καὶ τοῖς ἐπὶ τἀλλότρια πορευομένοις· [t] οἱ μέν γε ȣ̓δὲν, ἐὰν μὴ κατορθώσωσι, βλάπτονται· τοῖς δ' ȣ̓δὲν, [u] ἐὰν πταίσωσι, καταλείπεται. καὶ τȣ̃ σφάλλεσθαι τὰς μεγάλας

firmas expugnare potuisset: sed considera vrbis amplitudinem, et rerum bello gestarum splendorem, et numinis diuini fauorem, quo ex parua ad tantam magnitudinem excreuit: tuasque copias, quibus fretus rem tantam aggrederis, ne putes, nunc alias esse factas; sed bene memento, te Volscorum et Aequorum copias ducere, quos nos ipsi, qui nunc viuimus, toties proelio vicimus, quoties in bello nobiscum congredi sunt ausi. Quapropter cum deterioribus aduersus praestantiores, et cum iis, qui perpetuo vincuntur, aduersus eos, qui semper vincere sunt soliti, te certaturum scito. Quod si contra se res haberet, illud tamen mirandum esset, quo modo tu, rei militaris peritus, ignores, in periculis non parem audaciam solere esse in iis, qui pro suis fortunis dimicant, et iis, qui alienas inuadunt. nisi enim istis res succedat, leuem cladem accipiunt: illis vero, si rem male gerant, nihil sit reliqui. Atqne hinc potissimum

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 ⅔. Cat. V.C. 266. Var. 268.

t Οἱ μέν γε, ἐὰν ȣ̓δὲν κατορθώσωσιν, βλάπτονται] Optime in Cod. Vat. οἱ μέν γε ȣ̓δὲν, ἐὰν μὴ κατορθώσωσιν, βλάπτονται.

u Ἐὰν πέσωσιν Vat.

x Pro

δυνάμεις ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων, καὶ τὰς κρείττους ὑπὸ τῶν φαυλοτέρων, τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα αἴτιον ἦν. δεινὴ γὰρ ἡ ἀνάγκη, καὶ ὁ περὶ τῶν ἐσχάτων κίνδυνος ἱκανὸς θάρσος ἐνθεῖναί τινι καὶ μὴ προϋπάρχον φύσει. εἶχον [x] ἔτι πλείω λέγειν ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἱκανά.

XXVII. „Εἷς ἔτι μοι καταλείπεται λόγος, ὃν εἰ μὴ μετ' ὀργῆς, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ κρινεῖς, ὀρθῶς τ' εἰρῆσθαι δόξει, καὶ παραστήσεταί σοι μεταμέλεια τῶν πραττομένων. τίς δ' ἐστιν οὗτος ὁ λόγος; [y] οὐδενὶ θνητῷ φύντι θεοὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι βεβαίαν ἐπιστήμην ἔδωκαν ἔχειν, [z] οὐδ' ἂν εὕροις ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος, ὅτῳ πάντα κατὰ νοῦν ἐχώρησε τὰ πράγματα, μηδὲν ἐναντιωθείσης τῆς τύχης. καὶ διὰ τοῦτο οἱ φρονήσει προύχοντες ἑτέρων, ἣν ὁ μακρὸς βίος καὶ τὰ πολλὰ μαθήματα φέρει, πρὶν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

tissimum fit, vt saepe maiores a minoribus, et praestantiores a deterioribus clade afficiantur. Vehemens enim est necessitas, et extremum periculum etiam ei potest audaciam inserere, cui non sit innata. Plura habui, quae de impossibili dicerem: sed haec dixisse sufficiat.„

„Vnum adhuc mihi dicendum restat, quod, si non cum ira, sed ratione iudicaris, recte dictum putabis, et ad poenitentiam factorum adduceris. quidnam autem illud est? Nulli mortalium dii certam futurorum scientiam dederunt; nec post homines natos inuenias quempiam, cui omnia ex animi sententia successerint, ita vt nulla in re fortuna ei sit aduersata. Propterea homines, qui aliis antecellunt prudentia, quam longa aetas et magna experientia adfert, antequam rem aggrediantur,

x Pro ἔτι in *Ed. Steph.* ὅτι. quod parum huc facit, nisi pro πλείω legas πλεῖστα. *Lapus* praeterita particula vertit, *habui plura. Sylb.*

y Pro καὶ, quod in vulgatis ante οὐδενὶ legitur, aptius legas ὡς, vel ὅτι. quae commutatio apud *Pausaniam* quoque a me annotata est ad p. 410. vt error natus sit e scripturae compendio. *Sylb.*

z Alludere videtur ad *Euripidis* illud, ὡς οὐ τις ἀνδρῶν εἰς ἅπαντ' εὐδαιμονεῖ. quod iisdem fere verbis *Nicostratus* dixit οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. *Sylb.*

a Ἅπαντες

ἐγχειρεῖν ὁτωδήποτε ἔργῳ, τὸ τέλος αὐτοῦ πρῶτον οἴονται δεῖν σκοπεῖν. οὐ θάτερον μόνον, ὃ βούλονται γενέσθαι σφίσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ γνώμην ἐκβησόμενον· μάλιστα δὲ οἱ τῶν πολέμων ἡγεμόνες, ὅσῳ μειζόνων τε γίνονται πραγμάτων κύριοι, καὶ τὰς αἰτίας τῶν κατορθωμάτων ἢ σφαλμάτων [a] ἅπαντες εἰς αὐτοὺς ἀναφέρουσιν. ἔπειτα ἂν μὲν εὕρωσι μηδεμίαν ἐνοῦσαν, ἢ μικρὰς καὶ ὀλίγας ἐν τῷ μὴ κατορθῶσαι βλάβας, ἅπτονται τῶν ἔργων· ἐὰν δὲ πολλὰς καὶ μεγάλας, ἀφίστανται. τοῦτο δὴ καὶ σὺ ποίησον, καὶ σκόπει πρὸ τῶν ἔργων, ἐὰν σφαλῇς κατὰ τὸν πόλεμον, καὶ μὴ πάντα ὑπάρξῃ, τί συμβήσεταί σοι παθεῖν. δι' αἰτίας μὲν ἔσῃ παρὰ τοῖς ὑποδεξαμένοις σαυτόν, ὡς μείζοσιν ἐπιχειρήσας [b] πράγμασιν, ἢ δυνατοῖς· στρατιᾶς δὲ ἡμετέρας πάλιν ἐκεῖσε ἀφικομένης, καὶ φθειρούσης τὴν ἐκείνων γῆν· οὐ γὰρ ἀνεξόμεθα μὴ ἀντιτιμωρούμενοι τὰς ἄρξαντας ἡμᾶς κακοποιεῖν· δυοῖν οὐκ ἂν ἁμάρτοις θατέρου, ἢ πρὸς αὐτῶν

tur, euentum eius ſpectandum putant; non alterum tantum, quem ſibi ipſi optant, ſed eum etiam, qui praeter exſpectationem accidere poteſt: praecipue vero duces bellorum, in quos, quo res maiores eorum poteſtati permittuntur, *eo magis* felicium, aut infelicium euentuum cauſſae ab omnibus conferuntur. deinde ſi nulla, aut leuia, aut pauca damna bellum parum feliciter geſtum ſequutura videant, tunc demum rem aggrediuntur; ſin multa et magna, ab incoepto deſiſtunt. Hoc tu quoque fac, et, antequam rem aggrediaris, conſidera, ſi in bello res tibi male ſucceſſerit, nec omnia, quae ſperas, conſequutus fueris, quid tibi ſit euenturum. Accuſaberis a tuis hoſpitibus, quod res aggreſſus fueris multo maiores, quam quae a te fieri poſſent: et quum noſter exercitus rurſus eo veniet, illorumque agrum vaſtabit, (neque enim illos inultos manere patiemur, qui nos iniuria priores affecerunt) horum alterutrum vitare non poteris, quo minus vel ab illis ipſis, quibus calamitatum

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

a Ἅπαντες ἐπὶ τούτους ἀναφέρουσιν *Vat.* Vulgatam lectionem ſequitur *Lapus.*

b Πράγμασιν ἢ ἀδυνάτοις *Vat.*

ἐκείνων, οἷς αἴτιος ἔσῃ συμφορῶν μεγάλων, αἰσχρῶς ἀναιρεθῆναι, ἢ πρὸς ἡμῶν, οὓς ἀποκτενῶν τε καὶ δουλωσόμενος ἦλθες· τάχα δ' ἂν ἐκεῖνοι, πρὶν ἐν τῷ παθεῖν τι κακὸν γενέσθαι, διαλύσεις ποιεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐπιχειροῦντες, ἔκδοτον ἀξιώσειαν ἐπὶ τιμωρίᾳ σε παραδιδόναι· ὃ πολλοὶ βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες, εἰς τοιαύτας καταστάντες τύχας, ἠναγκάσθησαν ὑπομεῖναι· ἆρά γε μικρὰ καὶ οὐκ ἄξια λόγου ταῦτα εἶναί σοι δοκεῖ, καὶ δέον αὐτῶν ὑπεριδεῖν, ἢ κακῶν συμπάντων ἔσχατα [c] παθεῖν;»

XXVIII. «Φέρε· ἂν δὲ δὴ κατορθώσῃς, τί ποτε θαυμαστὸν [d] ἔσται σοι καὶ περιμάχητον ἀγαθόν; ἢ τίνας ἐξοίσῃ δόξας; καὶ γὰρ τοῦτο ἐξέτασον. πρῶτον μὲν τῶν φιλτάτων καὶ ἀναγκαιοτάτων ὑπάρξει σοι στερεῖσθαι σωμάτων, μητρὸς ἀθλίας, ᾗ γενέσεως καὶ τροφῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἔσχεν ἐπί σοι πόνων, οὐ καλὰς ἀμοι-

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. 266. V.C. Var. 268.

tatum magnarum auctor fueris, turpiter interficiaris, vel a nobis, quos interfecturus et in seruitutem redacturus huc venisti. Sed fortasse etiam illi, antequam aliquid mali a nobis patiantur, pacis nobiscum faciendae desiderio, te ad supplicium dedere non dubitabunt: id quod multi, tam barbari, quam Graeci, in talem fortunae statum compulsi, facere coacti fuerunt. Haeccine igitur parua et nullius momenti tibi videntur? haeccine adeo contemnenda, vt quaeuis extrema mala perpeti malis?

Age, si res tibi ex voto successerit, quodnam admirandum et adeo exoptandum bonum consequeris? quam gloriam inde referes? Nam et hoc considera. Primum quidem carissimis et tibi coniunctissimis priuaberis; matre misera, cui pro partu et educatione, aliisque laboribus, quos tua caussa pertulit, haud praecla-

c παθεῖν agnoscit etiam *Lapi* versio: *aut esse vltima malorum omnium patienda.* sed sententia videtur aliud verbum requirere, δοκεῖν, νομίζειν, vel simile: nisi forte hunc sensum esse velis: *et spretis illis, extrema subeunda sunt mala. Sylb.*

d Pro ἔτι non absurde legeris ἔσται. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τί τὸ θαυμαστόν ἐστί σοι.

e Καὶ

βὰς ἀποδίδως· ἔπειτα γαμετῆς σώφρονος, ἣ διὰ σὸν πόθον ἐν ἐρημίᾳ καὶ χηρείᾳ κάθηται, πᾶσαν ἡμέραν [e] καὶ νύκτα τὰς σὰς ὀδυρομένη φυγάς· πρὸς δὲ τούτοις, τέκνων δυοῖν, οὓς ἐχρῆν ἀγαθῶν προγόνων ὄντας ἀπογόνους, καρποῦσθαι τὰς ἐκείνων τιμὰς, εὐδοξοῦντας ἐν εὐτυχούσῃ τῇ πατρίδι. ὧν ἁπάντων οἰκτρὰς καὶ ἀτυχεῖς ἀναγκασθήσῃ θεωρεῖν καταστροφὰς, εἰ τολμήσεις προσάγειν τοῖς τείχεσι τὸν πόλεμον· οὐ γὰρ δὴ φείσονται τῶν σῶν οὐθενὸς οἱ περὶ τῶν σφετέρων κινδυνεύοντες, καὶ εἰς τὰ ὅμοια κακῶς ὑπό σου πάσχοντες. [f] ἀλλ' εἰς αἰκισμοὺς αὐτῶν δεινοὺς, καὶ ὕβρεις ἀνηλεεῖς, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν προπηλακισμοῦ χωρήσουσιν, ὑπὸ τῶν συμφορῶν βιαζόμενοι· καὶ τούτων οὐχ οἱ δρῶντες, ἀλλ' ὁ τὴν ἀνάγκην αὐτοῖς ἐπιτιθεὶς αἴτιος ἔσῃ· [g] ἡδονὰς μὲν δὴ τοιαύτας καρπώσῃ, κατὰ γνώμην χωρήσαντές σοι [h] τοῦ ἔργου· ἔπαινον δὲ καὶ ζῆλον καὶ τιμὰς, ὧν ὀρέγεσθαι χρὴ τοὺς

praeclaram refers gratiam; deinde pudica coniuge, quae tui desiderio in solitudine et viduitate totum diem noctemque tuum deplorat exsilium; praeterea duobus filiis, quos ex bonis natos maioribus, illorum etiam honoribus gloriose in fortunata patria frui oportebat. Quorum omnium miserum et infelicem vitae exitum spectare cogeris, si copias ad muros ausus fueris admouere. nulli enim tuorum parcent ii, qui suis timent, et qui eodem saeuitiae genere a te tractantur: sed a nullis tormentis, a nullis crudelibus facinoribus, a nullo denique contumeliae genere in eos sibi temperabunt, a suis calamitatibus *ad id* adacti; horumque malorum non ipsi, qui haec facient, sed tu, qui illis hanc necessitatem impones, auctor eris. Atque, si res tibi ex voto successerit, has voluptates percipies: laudem vero et aemulationem et honores, qui viris bonis sunt expetendi,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

e Καὶ νύκτα σὰς φυγὰς ὀδυρομένη *Vat.*

f Ἀλλ' εἰς αἰκισμοὺς αὐτῶν δεινοὺς καὶ ὕβρεις in *Cod. Vat.* Vulgatis voc. δεινοὺς deest.

g Ἡδονὰς μὲν δὴ τοιαύτας *Vat.* vulgatis δὴ deest.

h Τοῦ δὲ ἔργου· ἔπαινον δὲ δὴ καὶ ζῆλον *Vat.*

i Σκόπει

ἀγαθοὺς ἄνδρας, [i] σκόπει ποίας καὶ τίνας· μητροκτόνος κεκλήσῃ καὶ παιδοφόνος, καὶ γυναικὸς ἀλιτήριος, καὶ πατρίδος ἀλάστωρ· καὶ οὔτε θυσιῶν, οὔτε σπονδῶν, οὔτε ἑστίας, ὅπῃ ποτ᾽ ἂν ἀφίκῃ, κοινωνεῖν ἐθελήσει σοι τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων [k] οὐδείς· αὐτοῖς τ᾽ οὐκ ἔσῃ τίμιος, οἷς εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ταῦτα δρᾷς, ἀλλὰ καρπωσάμενοί τινα [l] ἕκαστος ἐκ τῶν σῶν ἀσεβημάτων ὠφέλειαν, μισήσουσι τὴν αὐθάδειαν τοῦ τρόπου. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι χωρὶς τοῦ μίσους, ὃ παρὰ τῶν ἐπιεικεστάτων ἕξεις, καὶ φθόνος ἀπαντήσεται πολὺς ἐκ τῶν ἴσων, καὶ φόβος ἐκ τῶν ἡσσόνων, καὶ δι᾽ ἄμφω ταῦτα ἐπιβουλαί, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ χαλεπά, ὅσα εἰκὸς συμπεσεῖν ἀνδρὶ ἐρήμῳ φίλων, καὶ ἐν ξένῃ ὄντι γῇ. τὰς γὰρ δὴ παρὰ θεῶν τε καὶ δαιμόνων ἐπιπεμπομένας τοῖς ἀνόσια καὶ δεινὰ διαπραξαμένοις ἐριννύας ἐῶ, ὑφ᾽ ὧν αἰκιζόμενοι ψυχάς τε καὶ σώματα, κακοὺς μὲν διαντλοῦσι βίους, [m] πικρὰς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tendi, quos et quales ſis conſequuturus, vide. matricida diceris, filiorum interſector, vxoris neſarius percuſſor, et patriae malus genius; nec ad ſacra, nec ad epulas, nec ad domeſticos lares, quocunque veneris, te quiſquam pius ac iuſtus volet admittere; ac ne ipſis quidem carus eris, in quorum gratiam demerendam haec ſacis: ſed ſinguli, percepta aliqua vtilitate ex tuis impiis facinoribus, ingenii tui arrogantiam odio habebunt. Omitto enim dicere, te, praeter aequiſſimi cuiuſque odium, quod tibi conciliabis, magnae etiam aequalium inuidiae, et inferiorum metui, et ob horum vtrumque inſidiis, et multis aliis iiſque grauibus moleſtiis, in quas veriſimile eſt hominem amicis deſtitutum et peregre degentem incurrere, obnoxium futurum. Taceo etiam furias, quae a diis geniiſque immittuntur impiis et facinoroſis hominibus; a quibus et anima et corpore excruciati, vitam miſeram perpetuo tolerant, et triſtem vitae finem

i Σκόπει ποίας δή τινας *Vat.*
k Οὐθεὶς *Vat.*
l Ἕκαστος τούτων ἐκ τῶν σῶν *Vat.*
m Οἰκτρὰς δὲ ὑπομ. *Vat.* Οἰκτρὰς δὲ καὶ πικρὰς legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *et amaros miſerabileſque fines ſuſtinent.*

n Rectius

δὲ ὑπομένουσι τελευτάς. ταῦτα ἐνθυμηθεὶς, ὦ Μάρκιε, μετάγνωθι, καὶ παῦσαι μνησικακῶν τῇ [n] σεαυτοῦ πατρίδι· τύχην τε πάντων αἰτίαν ἡγησάμενος, ὧν πέπονθας πρὸς ἡμῶν, ἢ δέδρακας ἡμᾶς κακῶν, ἄπιθι χαίρων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, [o] καὶ κόμισαι μητρός τε περιβολὰς προσηνεστάτας, καὶ γυναικὸς φιλοφροσύνας ἡδίστας, καὶ τέκνων ἀσπασμοὺς γλυκυτάτους· καὶ σεαυτὸν ἀπόδος ὀφείλημα κάλλιστον τῇ [p] γεννησαμένῃ τε καὶ τηλικοῦτον ἄνδρα παιδευσαμένῃ πατρίδι.„

Τοιαῦτα διεξελθόντος τοῦ Μινυκίου, μικρὸν ἐπισχὼν ὁ Μάρκιος εἶπε· „Σοὶ μὲν, ὦ Μινύκιε, καὶ [q] ὑμῖν τοῖς XXIX. ἄλλοις τοῖς ἅμα τούτῳ πεμφθεῖσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς, φίλος εἰμὶ καὶ πρόθυμος, εἴ τι δύναμαι ποιεῖν ἀγαθὸν, ὅτι μοι καὶ πρότερον, ὅτε πολίτης ὑμέτερος ἦν, καὶ τὰ κοινὰ ἔπραττον, [r] ἐν πολλοῖς καὶ ἀναγκαίοις ἐγίνεσθε καιροῖς χρήσιμοι, καὶ μετὰ τὴν φυγὴν οὐκ ἀπεστράφητέ με

finem exſpectant. Haec igitur conſiderans, Marci, reſipiſcas, *Per. Iul.* et iniuriarum a patria acceptarum memoriam deponas; 4228. omniumque malorum, quibus a nobis affectus fuiſti, aut quibus *Ante* a te affecti fuimus, culpam in ipſam fortunam reiiciens, laetus *Chr.* 486. domum reuertaris, ad gratiſſimos matris amplexus, ad vxoris *Olymp.* ſuauiſſima comitatis officia, ad liberorum dulciſſimos amplexus 73 $\frac{2}{3}$. *et ſalutationes:* et te ipſum pulcherrimum ornamentum patriae *Cat.* debitum, quae te genuit et tantum virum educauit, reſtituas.„ *V.C.* 266.

Quum Minucius in hunc modum loquutus fuiſſet, Marcius *Var.* 268. poſt paruam moram ſic reſpondit: „Tibi quidem, Minuci, caeteriſque vobis vna cum iſto a ſenatu legatis ego amicus ſum, paratus, ſi qua in re poſſum vobis beneſacere; quia et ante, quum ciues veſter eſſem, et rempublicam adminiſtrarem, ſaepius atque opportune mihi profuiſtis, et poſt meum exſilium non eſtis

me

n τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος] Rectius cum *Camerario* legemus τῇ σεαυτοῦ πατρίδι. *Sylb.* atque ita plane in *Cod. Vat.*

o Optime in *Cod. Vat.* Καὶ κόμισαι μητρός τε. duo vocabula καὶ κόμισαι (non καὶ κόμισε, vt operae Hudſoni perperam dederant) abſunt a vulgatis.

p Γεννησαμένη σε καὶ *Vat.*

q Ἡμῖν perperam in *Ed. Steph.* Ὑμῖν ἅμα τοῖς *Vat.*

r Ἐν πολλοῖς ἀναγκαίοις ἐγένεσθε

καταφρονήσει τῆς τότε τύχης, ὡς οὔτε φίλους εὖ ποιεῖν δυνάμενον ἔτι, οὔτ' ἐχθροὺς κακῶς, ἀλλὰ χρηστοὶ καὶ βέβαιοι διεμείνατε φίλοι, μητρός τε τῆς ἐμῆς κηδόμενοι, καὶ γυναικὸς, καὶ τέκνων, καὶ τὰς συμφορὰς αὐτοῖς κουφοτέρας ποιοῦντες ταῖς ἰδίαις ἐπιμελείαις. τοῖς δ' ἄλλοις Ῥωμαίοις ἀπέχθομαί τε, ὡς δύναμαι μάλιστα, καὶ πολεμῶ, καὶ οὐδέποτε μισῶν αὐτοὺς παύσομαι· οἵ με ἀντὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων, ἐφ' οἷς τιμᾶσθαι προσῆκεν, ὡς τὰ μέγιστα ἐξημαρτηκότα περὶ τὸ κοινὸν, αἰσχρῶς ἐξήλασαν ἐκ τῆς πατρίδος, [s] οὔτε μητέρα αἰδεσθέντες ἐμὴν, οὔτε παῖδας ἐλεήσαντες, οὔτ' ἄλλο πάθος ἥμερον οὐδὲν ἐπὶ ταῖς ἐμαῖς λαβόντες τύχαις. μαθόντες δὲ τοῦτο, εἰ μὲν αὐτοὶ δεῖσθέ του παρ' ἡμῶν, [t] μηθὲν ὀκνοῦντες λέγετε, ὡς οὐθενὸς ἀτυχήσοντες τῶν δυνατῶν. περὶ δὲ φιλίας καὶ διαλλαγῶν, ἃς ἀξιοῦτέ με ποιήσασθαι πρὸς τὸν δῆμον ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι τῆς καθόδου, παύσασθε διαλεγόμενοι. πάνυ γὰρ ἀγαπητῶς δεξαί-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. U.C.* 266. *Var.* 268.

me auersati, fortunae statum, in quo tunc versabar, despicientes, quasi nec amicis amplius prodesse, nec inimicis obesse possem: sed boni et constantes amici perpetuo fuistis, matris meae atque vxoris et liberorum curam gerentes, eorumque calamitates vestra diligentia et cura leuiores reddentes. Verum reliquis Romanis sum inimicus, et cum illis bellum totis viribus gero, nec vnquam eos odio prosequi desinam, qui me pro multis et praeclaris facinoribus, ob quae meritis honoribus afficiendus eram, quasi grauissime rempublicam violassem, turpiter patria expulerunt, nec matris meae reuerentia, nec liberorum misericordia moti, nec vllo alio humano affectu in aduersa mea fortuna tacti. Quum igitur hoc sciatis, si quid vos ipsi a me impetrare vultis, libere mihi dicite; quia nullius rei, quae fieri possit, repulsam feretis. Caeterum de amicitia et pace, ad quam, spe reditus mihi proposita, cum populo Romano faciendam me hortamini, agere desinatis. Scilicet enim vehementer mihi

σθε *Vat.* Pro ἀναγκαίοις vulgatae dant καὶ ἀγαθοῖς. Ἐν πολλοῖς καὶ ἀναγκαίοις maluit *Gelen.*

s Οὔτε μητέρα αἰδεσθέντες τὴν ἐμὴν, οὔτε παιδία ἐλεήσαντες *Vat.*

t Λέγετε μηθὲν ὀκνοῦντες *Vat.*

u Εἰ

μην ἂν εἰς τοιαύτην κατελθεῖν πόλιν, ἐν ᾗ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς ἆθλα ἡ κακία φέρεται· τὰς δὲ τῶν κακούργων τιμωρίας οἱ μηδὲν ἡμαρτηκότες ὑπομένουσιν; ἐπεὶ, φέρε πρὸς θεῶν, [u] εἰπέ μοι, τίνος ἀδικήματος αἰτίᾳ ταύτης ἐγὼ πεπείραμαι τῆς τύχης; ἢ ποῖον ἐπιτηδεύσας ἔργον ἀνάξιον τῶν ἐμαυτοῦ προγόνων; πρώτην ἐστρατευσάμην ἔξοδον κομιδῇ νέος ὢν, ὅτε πρὸς τοὺς βασιλεῖς βίᾳ κατιόντας ἠγωνιζόμεθα. ἐκ ταύτης τῆς μάχης [x] ἀριστείας ἀνεδούμην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ στεφάνοις, πολίτην ὑπερασπίσας καὶ πολέμιον ἀποκτείνας. [y] ἔπειτα ὅσας ἄλλας ἱππικὰς καὶ πεζικὰς ἠγωνισάμην μάχας, ἐπιφανὴς ἐν ἁπάσαις ἐγενόμην, καὶ τἀριστεῖα ἐξ ἁπασῶν ἔλαβον· καὶ οὔτε πόλις ἐκ τειχομαχίας ἑάλω τις, ἧς οὐκ ἐγὼ

mihi optandus eſt reditus in eam vrbem, vbi vitium fert prae- *Per. Iul.*
mia virtutis, et ſontium poenae inſontibus infliguntur? Siqui- 4228
dem, eia per deos, dic mihi, cuius iniuriae cauſſa ego hanc *Ante Chr.* 486.
fortunam experior? aut ob cuius rei ſtudium meis maioribus *Olymp.*
indignum? Prima enim militia, ad quam iuuenis admodum 73 2/3.
ſum profectus, ea fuit, quum contra reges vi reditum tentantes *Cat.*
dimicauimus. Ex eo proelio ob ciuem ſeruatum et hoſtem *V.C.* 266.
interfectum ciuicam coronam mihi pro praemio ab imperatore *Var.*
donatam retuli: deinde in aliis, tam equeſtribus, quam pede- 268.
ſtribus proeliis, in quibus pugnaui, inſignem nauaui operam, et ex omnibus fortitudinis praemia retuli: nec vrbs vlla expugnata eſt, quin eius moenia ego primus aut certe cum paucis adſcen-

u Εἴπατέ μοι *Vat.*

x Vt hic in vulgatis legitur ἀριστείοις ἀνεδούμην στεφάνοις, ita ſupra p. 399. v. 22. de hoc ipſo Marcio, στεφάνοις αὐτὸν ἀριστείοις ἀνέδησεν. quae ſcriptura cum ibi quoque eſſet ſuſpecta, exiſtimabam, rectius legi poſſe ἀριστείας, vt p. 200. v. 1. quo modo et *Lapus* vtrobique vertit, *corona fortitudinis.* Sed cum hic ſequatur, πολίτην ὑπερασπίσας καὶ πολέμιον ἀποκτείνας, ἀστείοις hic maluit *Gelen.* vt intelligatur corona ciuica. *Sylb.* Perperam ἀνεδόμην in *Ed. Steph.* ego malim ἀνεδεόμην, quod magis receptum, quam ἀνεδούμην: quum verbum ex iis ſit, quae contractionem in primis perſonis admittere non ſolet. *Port.*

y Ἐπειθ' ὅσας *Vat.*

πρῶτος ἐπέβην, ἢ [z] σὺν ὀλίγοις· οὔτε φυγὴ πολεμίων ἐκ παρατάξεως ἐγένετο, ἧς οὐκ ἐμὲ αἰτιώτατον γενέσθαι πάντες οἱ παρόντες ὡμολόγουν· οὔτ' ἄλλο τῶν λαμπρῶν ἢ γενναίων ἐν πολέμοις ἔργων οὐθὲν ἄνευ τῆς ἐμῆς, εἴτ' εὐτολμίας, εἴτ' εὐτυχίας, ἐπράχθη."

XXX. "Καὶ ταυτὶ μὲν ἴσως ἂν ἔχοι τις καὶ ἕτερος ὑπὲρ αὑτοῦ γενναῖος ἀνὴρ, [a] εἰ καὶ μὴ τοσαῦτα, λέγειν· ἀλλὰ [b] πόλιν τίς δύναιτ' ἂν καυχήσασθαι [c] στρατηγὸς ἢ λοχαγὸς ἑλὼν, ὥσπερ ἐγὼ τὴν [d] Κοριολανῶν; καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ αὐτὸς ἀνὴρ στρατιὰν πολεμίων τρεψάμενος, ὥσπερ ἐγὼ τὴν Ἀντιατῶν, ἐπίκουρον τοῖς πολιορκουμένοις ἀφικομένην; ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι τοιαύτας ἀρετὰς [e] ἐπιδειξάμενος, ἐξόν μοι λαβεῖν ἐκ τῶν λαφύρων πολὺν μὲν χρυσὸν, πολὺν δ' ἄργυρον, ἀνδράποδά τε καὶ ὑποζύγια καὶ βοσκήματα, καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

adscenderim; nec hostes in acie fugati sunt, quin mihi potissimum omnes, qui proeliis interfuerunt, propria confessione victoriam acceptam retulerint. nec vllum aliud insigne, aut forte facinus in bello, sine mea, siue audacia, siue felicitate, editum est.,,

Verum, fortasse et alius vir fortis haec quoque, licet non tam multa, de se iactare posset. Sed quis imperator, aut quis centurio, vrbem a se captam gloriari potest, sicut ego Coriolos cepi? aut quis idem a se eodem die hostium etiam copias fusas ac fugatas, sicut ego *fugaui* Antiatum exercitum, qui obsessis auxilio veniebat? Non dicam enim, me, tot egregiis facinoribus editis, ex praeda multum auri, multum argenti, mancipia, iumenta, et pecus, et amplum ac fertilem agrum accipere noluisse, quamuis

z Σὺν πρώτοις maluit *Gelen.* sed cum vulgatam lectionem firmat *Lapi Cod.* [et *Vat.*] eam retinendam censemus; praesertim quod *Dionysius* simili phrasi alibi vtatur. *Sylb.*

a Εἰ μὴ καὶ] Malim transposito vocum ordine, εἰ καὶ μὴ τοσ. *Sylb.*

b Πόλιν ὅλην *Vat.* et *Lapi Cod.*

c Στρατιώτης maluit *Gelen.* quia, quae hic dicuntur a Marcio, in gnauum militem potius, quam in ducem, competere videntur; et Marcius in eo bello στρατιώτης potius, seu λοχαγὸς fuit, quam στρατηγός. *Sylb.*

d Κοριολάνων *Vat.*

e Ἀποδειξάμενος *Vat.*

f Καὶ

οὐκ ἠξίωσα· ἀλλ' ἀνεπίφθονον ὡς μάλιστα βουληθεὶς ἐμαυτὸν παρασχεῖν, πολεμιστὴν ἵππον ἕνα μόνον ἐκ τῶν λαφύρων ἔλαβον, καὶ τὸν ἐμαυτοῦ ξένον ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τὸν δ' ἄλλον πλοῦτον εἰς τὸ κοινὸν ἔθηκα φέρων. πότερον οὖν τιμωρίας ἄξιος ἦν ἐπὶ τούτοις ὑπέχειν, ἢ τιμὰς λαμβάνειν; καὶ πότερον ὑπὸ τοῖς κακίστοις γενέσθαι τῶν πολιτῶν, ἢ τὰ δίκαια τάττειν αὐτὸς τοῖς ἥττοσι; ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτά με ἀπήλασεν ὁ δῆμος, ἀλλ' ὅτι περὶ τὸν ἄλλον βίον ἀκόλαστος καὶ πολυτελὴς καὶ παράνομος ἦν. καὶ τίς ἂν ἔχοι δεῖξαί τινα διὰ τὰς ἐμὰς παρανόμους ἡδονὰς ἢ τὴν πατρίδα φεύγοντα, ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἀπολωλεκότα, ἢ χρημάτων στερούμενον, ἢ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ χρησάμενον; ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν με οὐδεὶς πώποτε ᾐτιάσατο, οὐδὲ διέβαλεν ἐπ' οὐδενὶ τούτων, ἀλλ' ὑπὸ πάντων ἐμαρτυρεῖτό μοι καὶ ὁ καθ' ἡμέραν ἀνεπίληπτος εἶναι βίος. ἡ προαίρεσις, νὴ Δία, φαίη τις ἄν, ἡ τῶν πολιτευμάτων σοῦ μισηθεῖσα, ταύτην ἐξειργάσατό σοι τὴν συμφοράν. ἐξὸν γὰρ ἑλέσθαι τὴν κρείττω μερίδα, τὴν χείρονα εἵλου· [f] καὶ διετέλεις ἅπαντα καὶ

quamuis hoc mihi liceret: sed, ad inuidiam maxime vitandam, *Per. Iul.*
me vnum tantum bellatorem equum ex praeda, et meum ho- 4228.
spitem ex captiuorum numero cepisse, reliquas vero diuitias *Ante*
in commune delatas deposuisse. Ob haec igitur facta vtrum *Chr.* 486.
poenas, an honores merui? et vtrum nequissimis ciuium subiici, *Olymp.*
an inferioribus iura reddere? Verum non ob haec me plebs 73 2/3.
expulit; sed quod in reliqua vita intemperans, luxuriosus, et *Cat.*
flagitiosus fuissem. At quis ostendere possit aliquem ob meas *U.C.* 266.
flagitiosas voluptates, aut patria exsulare, aut libertatem ami- *Var.*
sisse, aut bonis spoliatum esse, aut in aliam calamitatem inci- 268.
disse? Imo ne inimicorum quidem vllus me vnquam accusauit, nec me ob quampiam harum rerum est criminatus: sed quotidianae frugalitatis et vitae inculpatae omnes mihi testimonium dixerunt. At certe dixerit quis, tua illa ratio exosa, quam in republica administranda sequi voluisti, te in hanc calamitatem coniecit. quum enim liceret tibi meliorem partem eligere, tamen deteriorem praetulisti; et quidquid perpetuo aut dicebas,

f Καὶ διατελεῖς *Vat.*

λέγων καὶ πράττων, ἐξ ὧν καταλυθήσεται μὲν ἡ πάτριος ἀριστοκρατία, κύριος δ᾽ ἔσται [g] τῶν κοινῶν ὁ ἀμαθὴς ὄχλος καὶ πονηρός. ἀλλ᾽ ἔγωγε τἀναντία ἔπραττον, ὦ Μινύκιε, καὶ ὅπως ἡ βουλὴ τῶν κοινῶν διὰ παντὸς ἐπιμελήσεται, καὶ ὁ πάτριος [h] διαμενεῖ κόσμος τῆς πολιτείας προὐνοούμην. ἀντὶ τούτων [i] μέντοι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἃ τοῖς προγόνοις ἡμῶν ζηλωτὰ εἶναι ἐδόκει, τὰς εὐτυχεῖς ταύτας καὶ μακαρίας κεκόμισμαι παρὰ τῆς πατρίδος ἀμοιβὰς, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου μόνον ἐξελαθεὶς, ὦ Μινύκιε, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἣ κατ᾽ ἀρχὰς ἐπαίρουσά με κεναῖς ἐλπίσιν, ἡνίκα τοῖς δημάρχοις τυραννίδα περιβαλλομένοις ἠναντιούμην, ὡς αὐτὴ παρέξουσα τὸ ἀσφαλὲς, ἐπειδὴ κίνδυνόν τινα ἐκ τῶν δημοτικῶν ὑπείδετο, ἀπέστη, καὶ παρέδωκέ με τοῖς ἐχθροῖς. σὺ μέντοι τότε αὐτὸς ὕπατος ἦσθα, ὦ Μινύκιε, ὅτε τὸ προβούλευμα τὸ περὶ τῆς δίκης ἐγένετο, καὶ ἡνίκα Οὐαλέριος, ὁ παραδιδόναι με τῷ δήμῳ παραινῶν, σφόδρα ἐπὶ τοῖς λόγοις εὐδοκίμει κἀγὼ, δε-

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

bas, aut faciebas, eo ſpectabat, vt patrium reipublicae per optimates regimen euerteretur, reique publicae gubernacula penes imperitum et improbum vulgus eſſent. Imo vero, Minuci, contraria ſtudia ſum ſequutus, et ſemper prouide operam dedi, vt reipublicae cura penes ſenatum perpetuo eſſet, eiuſque patrius ſtatus et diſciplina ſemper conſeruaretur. atque pro his meis praeclaris ſtudiis, quae maioribus noſtris aemulatione digna videbantur, felicem hanc et beatam gratiam patria mihi retulit; non a plebe ſola, Minuci, verum multo ante a ſenatu expulſo: qui principio me inani ſpe erexit, quando tribunis tyrannidem ſibi adſtruentibus aduerſabar, promiſitque, ſe omnem mihi ſecuritatem praeſtiturum eſſe; ſed vbi neſcio quid periculi a plebe ſuſpicatus eſt, me deſeruit, inimicisque prodidit. Tu, Minuci, conſul tunc eras, quum ſenatuſconſultum de meo iudicio eſt factum; et quum Valerius ille, qui ſuadebat, vt plebi dederer, vehementer ob ſuam orationem eſt laudatus;

g τῶν κοινῶν ὄχλος ἀμαθὴς *Vat.*
h Διαμένει κόσμος *Vat.*
i Μὲν] Μέντοι *Vat.*

k Ἴσθι

διώς, μὴ ψήφου δοθείσης ὑπὸ τῶν συνέδρων ἁλῶ, συνέγνων, καὶ παρέξειν ἐμαυτὸν ὑπεσχόμην ἥξοντα ἐπὶ τὴν δίκην."

"[k] Ἴθι δή μοι, Μινύκιε, ἀπόκριναι· πότερα καὶ τῇ βουλῇ τῆς τιμωρίας ἄξιος ἐφάνην εἶναι, ὅτι τὰ κράτιστα [l] ἐπολιτευόμην τε καὶ ἔπραττον, ἢ τῷ δήμῳ μόνῳ; εἰ μὲν γὰρ ἅπασι ταῦτα ἐδόκει τότε, καὶ πάντες με ἀπηλάσατε, φανερὸν, ὅτι πάντες οἱ ταῦτα βουληθέντες ἀρετὴν μισεῖτε, καὶ τόπος οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ πόλει δεχόμενος καλοκαγαθίαν· εἰ δὲ βιασθεῖσα ἡ βουλὴ συνεχώρησε τῷ δήμῳ, καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς ἀνάγκης ἦν, οὐ γνώμης, [m] πονηροκρατεῖσθαι δήπου ὁμολογεῖτε, καὶ μηδενὸς εἶναι τὴν βουλὴν, ὧν ἂν προέληται, κυρίαν. ἔπειτα εἰς τοιαύτην ἀξιοῦτέ με πόλιν κατελθεῖν, ἐν ᾗ τὸ κρεῖττον μέρος ὑπὸ τοῦ χείρονος ἄρχεται; [n] πολλὴν ἄρα μου κατεγνώκατε μανίαν. Φέρε, καὶ δὴ πέπεισμαι, καὶ διαλυ- XXXI.

datus; et quum ego, veritus, ne senatus suffragiis damnarer, assensi, et dicta mihi die vadimonium memet obiturum spopondi.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Eia igitur, Minuci, responde, vtrum etiam senatui dignus poena sum visus ob optimas res a me in reipublicae administratione gestas, an plebi soli? Si enim omnes tunc de communi sententia me expulistis, patet, vobis omnibus, quorum voluntate haec facta sunt, virtutem esse inuisam; nec vllum esse in vrbe locum, qui honestatem ac probitatem capiat. Quod si senatus coactus id plebi concessit, eiusque factum necessitatis, non voluntatis fuit, certe eum ab improbis vinci ac regi, nullaque eius decreta auctoritatem habere fatemini. et tamen vultis, vt in talem ciuitatem reuertar, vbi meliores parent deterioribus? profecto me magnae insaniae damnatis. Age, finge hoc mihi persua-

k Ἴθι δή μοι, Μινύκιε, ἀπόκριναι *Vat.* vulgatis deest μοι.

l Ἐπολιτευόμην τε καὶ ἔπραττον *Vat.* vulg. deest τε.

m Ὁμολογεῖτε δήπου πονηροκρατεῖσθαι *Vat.* et mox v. 14. κατελθεῖν πόλιν.

n Legendum πολλήν μου ἄρα κατ. μαν. *Sylb.* μου vulgatis deest.

o Ἔσται

σάμενος τὸν πόλεμον, ὥσπερ ἀξιοῦτε, κατελήλυθα, τίς ἡ μετὰ ταῦτα [o] ἔσαι μοι διάνοια; καὶ τίνα βίον ζήσομαι; [p] πότερα τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀκίνδυνον αἱρούμενος, ἀρχάς τε καὶ τιμὰς καὶ τἄλλα ἀγαθὰ, ὧν ἄξιον ἡγοῦμαι ἐμαυτὸν, μετιὼν, θεραπεύειν ὑπομενῶ τὸν ἔχοντα τὴν τέτων ἐξεσίαν ὄχλον; πονηρὸς ἄρα ἐξ ἀγαθῦ γενήσομαι, καὶ οὐδὲν ἔσαι μοι τῆς προτέρας ἀρετῆς ὄφελος. [q] ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι μένων, καὶ τὴν αὐτὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας φυλάττων, ἐναντιώσομαι τοῖς μὴ ταὐτὰ προαιρουμένοις; εἶτα ἐ πρόδηλον, ὅτι πολεμήσει μοι πάλιν ὁ δῆμος, καὶ δίκας ἑτέρας πάλιν ἀξιώσει λαμβάνειν, τῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἔγκλημα ποιούμενος, ὅτι τῆς καθόδε [r] δι' ἐκείνε τυχὼν, ἐ τὰ πρὸς ἡδονὴν αὐτῷ [s] πολιτεύομαι; ἐκ ἔνεσιν ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτ' ἀναφανήσεταί τις ἕτερος Ἰκιλίῳ παραπλήσιος, ἢ [t] Δεκίῳ,

Per. Iul. persuasum, meque, facta pace, vt petitis, reuersum, quis postea
4228. erit meus animus? quam vitam viuam? Vtrum tuta consilia
Ante Chr. 486. et omni periculo carentia sequutus, et magistratus et honores,
Olymp. et alia bona (quibus me dignum iudico) ambiens, fauorem
73 2/3. vulgi, penes quod est horum dandorum potestas, assentationi-
Cat. bus captare sustinebo? malus igitur ex bono fiam, et pristina
V.C. 266. virtus nihil vtilitatis mihi afferet. an, eosdem mores retinens,
Var. idemque institutum in republica seruans, aduersabor iis, quo-
268. rum studia erunt contraria? At nonne illud manifestum est, fore, vt iterum plebs mihi bellum inferat, et alias poenas de me sumere velit, hoc ipsum crimen primum obiiciens, me, suo beneficio in patriam restitutum, suis voluptatibus non inseruire? non potest hoc negari. Exorietur deinde aliquis alius, Icilio, vel Decio

o Ἔσαι μυ διάνοια *Vat.*

p Πότερα τἀσφαλὲς *Vat.* et mox v. 4. καὶ τἄλλα v. 5. ἐμαυτὸν ἡγῦμαι. et v. 12. τῦτ' αὐτό.

q Ἀλλὰ interrogatiue positum, idemque valet ac ἤ. in fine periodi collocanda interrogationis nota. *Port.*

r Δι' ἐκεῖνον hic dicit, vt supra p. 481. v. 17. δι' ὗς: pro δι' ἐκείνε et δι' ὧν. similiter διὰ τὺς θεὺς infra p. 478. v. 27. *Sylb.* Expresse in *Cod. Vat.* δι' ἐκείνε.

s Θεραπεύομαι] πολιτεύομαι; ὐκ ἔνεσ' ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτ' ἀναφ. *Vat.*

t Λευκίῳ malit *Portus.*

u Τοῖς

θρασὺς δημαγωγὸς, ὃς αἰτιάσεταί με διϊστάναι τοὺς πολίτας ἀπ' ἀλλήλων, ἢ κατὰ τοῦ δήμου πράττειν ἐπιβουλὴν, ἢ προδιδόναι [u] τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν, ἢ τυραννίδι, ὥσπερ καὶ Δέκιος ᾐτιάσατο, ἐπιχειρεῖν, ἢ ἄλλο ἀδικεῖν, ὅ τι δή ποτ' ἂν αὐτῷ φανῇ· οὐ γὰρ ἀπορήσει τὸ μισοῦν αἰτίας. ἥξει τε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκλήμασι καὶ ταυτὶ φερόμενα οὐκ εἰς μακρὰν, ὅσα ἐν τῷ πολέμῳ πέπρακταί μοι τούτῳ, ὅτι χώραν ὑμῶν τέτμηκα, καὶ λείαν ἀπελήλακα, καὶ πόλεις ἀφῄρημαι, καὶ τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀμυνομένους τοὺς μὲν πεφόνευκα, τοὺς δὲ τοῖς πολεμίοις [x] παραδέδωκα. ταῦτα ἐὰν οἱ κατήγοροι λέγωσι, τί φήσω πρὸς αὐτοὺς ἀπολογούμενος; ἢ τίνι βοηθείᾳ χρήσομαι;„

„[y] [z] Ἆρα οὐ φανερὸν, ὅτι καλλιλογεῖτε, καὶ εἰρωνεύεσθε, ὦ Μινύκιε, ὄνομα καλὸν ἔργῳ περιθέντες ἀνοσίῳ; XXXII. οὐ γὰρ δὴ κάθοδόν μοι δίδοτε, ἀλλὰ σφάγιόν με τῷ δήμῳ κατάγετε· τάχα μὲν καὶ βεβουλευμένοι τοῦτο

Decio similis, tribunus audax, qui accusabit me, quod dissidia inter ciues seram, aut plebi insidias struam, aut *rempublicam* hostibus prodam, aut tyrannidem affectem, (vt fecit Decius, qui me eius criminis insimulauit) aut aliam iniuriam faciam, quaecunque ipsi visa fuerit. inimico enim crimina non deerunt. Et praeter alia crimina haec quoque breui obiicientur, quaecunque durante hoc bello a me facta sunt, agros vestros a me caesos, praedam abactam, vrbes ereptas, et harum propugnatores partim interfectos, partim in hostium potestatem redactos. Accusatoribus, haec obiicientibus, quidnam, vt me purgem, respondebo? aut quo vtar auxilio?„

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V. C.* 266. *Var.* 268.

„Nonne igitur manifestum est, Minuci, vos speciosa et simulata oratione vti, honesto nomine nefarium facinus velantes? neque enim reditum mihi datis, sed hostiam me plebi reducitis, fortasse etiam inito hoc consilio: (nam nihil

u Τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν in *Cod. Vat.* Vocabula duo τὴν πόλιν desunt vulgatis.

x Παρέδωκα. ταῦτ' ἐὰν *Vat.*

y In *Cod. Vat.* ἆρ' οὐ φανερόν.

z Ἐπέρ-

πράττειν· ὐθὲν γὰρ ἔτι μοι χρηστὸν ὑπὲρ ὑμῶν [z] ἐπέρχεται φρονεῖν· εἰ δὲ βύλεσθε, τίθημι γάρ, ὐδὲν, ὧν πείσομαι, προορώμενοι· τί οὖν ἔσαι μοι τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας ἢ μωρίας ὄφελος, [a] κωλύειν μὲν οὐδὲν, οὐδ', ἂν βύλησθε, ὑμῶν δυνησομένων, χαρίζεσθαι δὲ καὶ τοῦτο τῷ δήμῳ σὺν τοῖς ἄλλοις [b] ἀναγκασθησομένων; ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν οὐ συνοίσει μοι πρὸς ἀσφάλειαν ἥδε, ἣν [c] ὑμεῖς μὲν κάθοδον καλεῖτε, ἐγὼ δὲ ταχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν ὄλεθρον, ὐ πολλῶν οἴομαι δεῖν ἔτι λόγων. ὅτι δὲ οὐδὲ πρὸς εὐδοξίαν, ἢ τιμὴν, ἢ πρὸς εὐσέβειαν, ἐπειδὴ καὶ σὺ τούτων, ὦ Μινύκιε, πρόνοιαν ἔχειν με ἠξίους, εὖ ποιῶν, [d] ἀλλ' αἴσχιστα καὶ ἀνοσιώτατά μοι πραχθήσεται πεισθέντι ὑμῖν, ἄκουσον ἐν τῷ μέρει. ἐγὼ πολέμιος [e] ἐγενόμην τύτοις τοῖς Οὐολύσκοις, καὶ πολλὰ ἠδίκησα αὐτοὺς ἐν τῷ πολέμῳ, τῇ πατρίδι πράττων ἡγεμονίαν καὶ ἰσχὺν καὶ κλέος. οὔκουν προσῆκέ μοι τιμᾶσθαι μὲν

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. V.C. Cat. 266. Var. 268.

nihil boni amplius de vobis ſentire poſſum) aut, ſi mauultis, (faciamus enim, hoc ita ſe habere) ignari eorum, quae ſum paſſurus. Sed quid veſtra ignorantia, aut ſtultitia mihi proderit: quia hoc, ne ſi velitis quidem, impedire poteritis; ſed hoc quoque praeter caetera in plebis gratiam concedere cogemini? Sed enim non pluribus opus eſſe arbitror, vt oſtendam, hunc, quem vos reditum vocatis, et quem ego celerem viam ad exitium, nihil mihi ad ſecuritatem collaturum. Quod autem nec ad bonam exiſtimationem, aut honorem, aut pietatem, *mihi ſit profuturus*, (quando tu quoque horum, Minuci, mihi rationem habendam recte faciens monuiſti) ſed turpiſſime, et maxime impie ſim facturus, ſi veſtram auctoritatem ſequar, audi viciſſim. Ego Volſcorum hoſtis fui, et illos, patriae imperium et potentiam et gloriam parans, multis iniuriis in bello affeci. Nonne igitur aequum erat, me coli ab hominibus, de

z Ἐπέρχεται *Vat.* vulgo ὑπέρχ.

a Κωλύειν μὲν ὐδ' ἂν οἷοί τε δυνησομένων *Vat.*

b Ἀναγκαζομένων *Vat.*

c Ὑμεῖς μὲν κάθοδον *Vat.* vulgatis deeſt μὲν.

d Ἀλλ' αἴσχιστά μοι καὶ ἀνοσιώτατα *Vat.*

e Ἐγενόμην τύτοις Οὐολύσκοις *Vat.* τύτοις deeſt vulgatis.

f Ἀνέ-

ὑπὸ τῶν εὖ πεπονθότων, μισεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ἠδικημένων; εἰ γοῦν τι τῶν εἰκότων ἐγίνετο. [f] ἀνέστρεψε ταῦτα ἡ τύχη ἀμφότερα, καὶ εἰς τἀναντία μετέθηκε τὰς ἀξιώσεις. ὑμεῖς μὲν γὰρ, [g] ὑπὲρ ὧν τούτοις ἐχθρὸς ἦν, ἀφείλεσθέ με πάντα τἀμὰ, καὶ τὸ μηδὲν ποιήσαντες ἐρρίψατε· οὗτοι δὲ οἱ τὰ δεινὰ ὑπ' ἐμοῦ παθόντες, τὸν ἄπορον καὶ ἀνέστιον καὶ ταπεινὸν καὶ ἄπολιν ὑπεδέξαντό με ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι. καὶ οὐκ ἀπέχρη αὐτοῖς τοῦτο ποιήσασι μόνον οὕτω λαμπρὸν καὶ μεγαλόψυχον ἔργον, ἀλλὰ καὶ πολιτείαν ἔδοσάν μοι ἐν ἁπάσαις ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς, αἳ μέγισται παρ' αὐτοῖς εἰσιν. ἐῶ τἆλλα· ἀλλὰ νυνὶ στρατηγὸν ἀποδεδείχασί με αὐτοκράτορα τῆς ὑπερορίου στρατιᾶς, καὶ πάντα τὰ κοινὰ ἐπ' ἐμοὶ πεποιήκασι μόνῳ. φέρε δὴ, τίνα λαβὼν

de quibus bene eram meritus: et iis, qui iniuria affecti fuerant, odiosum esse? Imo certe, si quid eorum, quod fieri debuit, factum fuisset. Sed fortuna hoc vtrumque inuertit, et voluntates in contrarium mutauit. Vos enim, in quorum gratiam illis eram inimicus, me meis bonis omnibus exuistis, et *in nihilum redactum abiecistis. Hi vero, tot cladibus a me affecti, me inopem, extorrem, et abiectum, atque exsulem, in suis ciuitatibus exceperunt. nec contenti fuerunt hoc adeo insigni et magnanimo facinore: sed etiam mihi apud omnes suos populos ius ciuitatis, et magistratus, et honores, qui apud illos sunt maximi, dederunt. Caetera omitto; sed nunc me cum summa libera potestate crearunt imperatorem copiarum, quas extra fines patriae emiserunt, totiusque reipublicae gubernacula mihi soli commiserunt. Age igitur, quonam animo hos

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

f Ἀνέτρεψεν ἀμφότερα ταῦτα ἡ τύχη, καὶ εἰς *Vat.* vulgatis deest copula καὶ.

g Attica brachylogia vsurpatum putat *Gelenius*, pro ὑπὲρ τούτων, οἷς ἐχθρὸς ἦν. sed accipiendum potius simpliciter, atque ita vertendus locus: *vos enim, in quorum gratiam his* (*Volscis*) *inimicus eram* etc. mox μὲν in με vertendum. *Sylburg.* Recte omnino in *Cod. Vat.* ὑπὲρ ὧν τούτοις ἐχθρὸς ἦν ἀφείλεσθέ με πάντα etc. quo fere modo et infra, vbi breuis est huius orationis repetitio. vulgatis deest τούτοις, eaedem pro με dant μέν.

* Ita cum *Gelenio.* Paullo liberius

καρδίαν προδοίην ἂν ἔτι τούτους, ὑφ᾽ ὧν τηλικαύταις κεκόσμημαι τιμαῖς, οὐθὲν οὔτε μεῖζον, οὔτ᾽ ἔλαττον ἀδικηθείς; εἰ μὴ ἄρα αἱ χάριτες αὐτῶν ἀδικοῦσί με, ὥσπερ ὑμᾶς αἱ ἐμαί. καλήν γε δόξαν οἴσει μοι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις γνωσθεῖσα ἡ [h] *παλιμπροδοσία. τίς δ᾽* [i] *οὐκ ἂν ἐπαινέσειέ μου ἀκούσας, ὅτι τοὺς μὲν φίλους, ὑφ᾽ ὧν εὖ πάσχειν μοι προσῆκε, πολεμίους εὑρών, τοὺς δ᾽ ἐχθροὺς, ὑφ᾽ ὧν ἐχρῆν με ἀπολωλέναι, φίλους,* [k] *ἀντὶ τοῦ μισεῖν μὲν τοὺς μισοῦντας, φιλεῖν δὲ τοὺς φιλοῦντας, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἔσχον;»*

XXXIII. *»Ἴθι δή, σκόπει καὶ τὰ παρὰ θεῶν, Μινύκιε, οἷά μοι νῦν τ᾽ ἀπήντηται, καὶ ἐὰν ἄρα πεισθεὶς ὑμῖν προδῶ τὴν τούτων πίστιν, οἷα τὸν λοιπὸν ὑπάρξει μοι βίον. νῦν μέν γε πάσης πράξεως, ἧς ἂν ἅψωμαι καθ᾽ ὑμῶν, συλλαμβάνουσί μοι, καὶ οὐδεμιᾶς πείρας ἀποτυγχάνω. καὶ*

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *U.C. Cat.* 266. *Var.* 268.

hos possem prodere, qui me tantis honoribus ornarunt, nullaque vel grauiore, vel leuiore iniuria me affecerunt? nisi forte eorum beneficiis laedor, sicut vos meis. Egregiam vero laudem mihi apud omnes mortales iterata proditio cognita afferret. Quis vero me laudarit, si audierit, me, quum amicos, quos in me beneficia conferre conueniebat, hostes comperissem, inimicos vero, a quibus me perdi oportebat, amicos, quum deberem odio prosequi eos, qui me oderant, et amare eos, qui me amant, contrario fuisse amico?

Eia igitur, Minuci, considera, quales nunc erga me sint dii, et quales reliquo vitae spatio futuri sint, si vestrum consilium sequutus fidem his datam prodidero. Siquidem nunc, quicquid contra vos aggredior, illi in eo me iuuant, nulloque conatu frustror.

berius *Portus: et maxima cum contemtione in nihilum redegistis atque abiecistis.*

h In *Ed. Steph.* (et *Cod. Vat.*) diuise scriptum πάλιν προδοσία. sed nostra scriptura est vsitatior et conuenientior, vt in παλιμπροδότης, et similibus. *Sylb.*

i Οὐκ ἂν ἐπαινέσειέ με ἀκούσας *Vat.* quo modo et *Lapus*, qui vertit: *quis non vtique me laudaret.* Particulam negatiuam οὐκ expungendam censet *Sylb.*

k Ἀντὶ τοῦ μισεῖν μὲν τὰ μισοῦντα, φιλεῖν δὲ τὰ φιλοῦντα *Vat.* pro μὲν dant vulgatae με.

l Εἰ

τοῦτο πηλίκον οἴεσθε τεκμήριον εἶναι εὐσεβείας τῆς ἐμῆς; [l] εἰ γὰρ ἂν κατὰ τῆς πατρίδος οὐχ ὅσιον ἐγὼ πόλεμον ἐνεστησάμην, ἅπαντα ἐχρῆν ἐναντία μοι [m] γίνεσθαι τὰ παρὰ θεῶν· ὁπότε δ' οὐρίῳ πνεούσῃ κέχρημαι τῇ περὶ τοὺς πολέμους τύχῃ, καὶ ὁπόσοις ἂν ἐπιβάλλωμαι πράγμασι, κατ' ὀρθὸν ἅπαντά μοι χωρεῖ, δῆλον, ὅτι εὐσεβής εἰμι ἀνήρ, καὶ πράξεις προῄρημαι καλάς. τί οὖν, ἐὰν μεταβάλλωμαι, καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα αὔξειν, τὰ δὲ τούτων ταπεινὰ ποιεῖν ζητῶ, γενήσεταί μοι; [n] ἆρα οὐχὶ τἀναντία, καὶ πονηρὰν νέμεσιν ἕξω παρὰ τοῦ δαιμονίου τοῖς ἠδικημένοις τιμωρόν; καὶ ὥσπερ ἐκ ταπεινοῦ μέγας [o] διὰ τοὺς θεοὺς ἐγενόμην, οὕτως αὖθις ἐκ μεγάλου ταπεινὸς γενήσομαι, καὶ τἀμὰ παθήματα παιδεύματα γενήσεται τοῖς ἄλλοις; ἐμοὶ μὲν ταῦτα παρίσταται περὶ τοῦ δαιμονίου φρονεῖν, καὶ πείθομαί γε τὰς ἐριννύας ἐκείνας τὰς φοβερὰς καὶ ἀπαραιτήτους τοῖς ἀνόσιόν τι διαπραξαμένοις, ὧν καὶ σὺ ἐμνήσθης, ὦ Μινύκιε, τότε μοι παρ-

ſtror. quod quantum putatis eſſe meae pietatis argumentum? *Per. Iul.*
Si enim ego bellum nefarium patriae intuliſſem, oporteret, vt 4228.
in omnibus aduerſa haberem numina. Sed quoniam ſecunda *Ante*
fortuna in bellis mihi adſpirat, et quicquid aggredior, id feli- *Chr.* 486.
citer mihi ſuccedit; patet, me eſſe virum pium, et me honeſta *Olymp.*
conſilia ſequutum. Quid igitur, ſi ſententiam mutem, et res 73 2/3.
veſtras augere, horum vero affligere coner, mihi continget? *Cat.*
nonne omnia his contraria? nonne numinis indignationem, *V.C.* 266.
eorum, qui iniuria ſunt affecti, vindicem experiar? et ſicuti ex *Var.* 268.
humili deorum beneficio magnus ſum factus; ſic contra, ex magno paruus fiam, et meis calamitatibus alii docebuntur? Atque haec quidem mihi in mentem veniunt, quae de diis ſentiam; et perſuaſum habeo, Furias iſtas facinoroſis formidabiles et inexorabiles, quarum tu quoque, Minuci, mentionem feciſti, tunc

l Εἰ γὰρ αὖ κατὰ *Vat.*

m Γίνεσθαι τὰ παρὰ θεῶν *Vat.* vulgo deeſt τὰ.

n In *Cod. Vat.* ἆρ' οὐχὶ.

o Διὰ τοὺς θεοὺς dicit, vt ſupra δι' οὓς p. 478. v. 17. cum frequentius in hac ſignificatione praepoſitio iſta regat genitiuum. *Sylb.*

ἀκολουθήσειν ψυχήν τε καὶ σῶμα αἰκιζομένας, ὅταν [p] ἐγκαταλίπω καὶ προδῶ τοὺς σώσαντάς με ἀπολωλότα ὑφ' ὑμῶν, καὶ μετὰ τοῦ σῶσαι πολλὰς καὶ καλὰς [q] προσθέντας εὐεργεσίας, οἷς ἐγγυητὰς ἔδωκα θεοὺς, ὡς ἐπ' οὐδενὶ κακῷ τὴν ἄφιξιν ποιησάμενος, καὶ τὴν εἰς τόδε χρόνου καθαρὰν καὶ ἀμίαντον [r] συνοῦσάν μοι πίστιν.„

XXXIV. „Ὅταν δὲ φίλους ἔτι καλῇς, ὦ Μινύκιε, τοὺς ἐξελάσαντάς με, καὶ πατρίδα τὴν ἀπαρνησαμένην, φύσεώς τε νόμους ἀνακαλῇ, καὶ περὶ τῶν ὁσίων διαλέγῃ, φαίνῃ μοι τὰ κοινότατα καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἀγνοούμενα μόνος ἀγνοεῖν· ὅτι τὸ [s] φίλιον ἢ πολέμιον οὔτ' ὄψεως ὁρίζει χαρακτὴρ, οὔτ' ὀνόματος θέσις, ἀλλὰ ταῖς χρείαις καὶ τοῖς ἔργοις δηλοῦται τούτων ἑκάτερον. [t] Φιλοῦμέν γε ἅπαντες τὰ ὠφελοῦντα, καὶ μισοῦμεν τὰ βλάπτοντα, [u] οὐκ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

tunc meam animam corpusque sequuturas et cruciatibus vexaturas, quum ego deseram prodamque eos, qui me a vobis perditum seruarunt, et qui post datam salutem multis praeclarisque beneficiis cohonestarunt, quibus deos sponsores dedi, me non venisse, vt vllo malo ipsos afficerem, meamque fidem, quam hactenus puram et impollutam seruaui.„

„Dum autem, Minuci, eos adhuc amicos appellas, qui me expulerunt, et patriam, quae me abnegauit; et leges naturae imploras, et de pietate disseris: id, quod tritissimum est, et quod a nullo alio ignoratur, tu solus ignorare mihi videris; amicum ab hoste, neque ipsis faciei notis, neque nominis impositione discerni, sed vsu et factis hoc vtrumque cognosci. Omnes enim amamus eos, qui nobis prosunt, eosque odio prosequimur, qui

p Ἐγκαταλίπω legendum esse pro ἐγκαταλείπω (quod in *Ed. Steph.* obtinuit) monstrat sequens aoristum προδῶ. et infra itidem haec copulantur. *Sylb.*

q Προσθέντας *Vat.* quo modo legendum esse monuit *Casaub.* vulgatae dant προθέντας, sine σ in prima syllaba.

r Συνοῦσάν μοι πίστιν *Vat.* vulgatis deest μοι.

s Φίλιον *Vat.* vulgo φίλον.

t Φιλοῦμέν τε ἅπαντες *Vat.*

u Οὐκ ἀνθρώπων ἡμῖν τινων τόνδε θεμένων τὸν νόμον] Est non absimilis loco huic *Ciceronis* iste in oratione pro Milone: *Est enim haec non scripta, sed nata lex; quam*

[x] ἀνθρώπων ἡμῖν τινων τόνδε θεμένων τὸν νόμον, οὐδ' [y] ἀνελούντων ποτὲ [z] αὐτὸν, ἐὰν τἀναντία αὐτοῖς δοκῇ· ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως [a] ἐξ ἅπαντος τοῦ χρόνου πᾶσι τοῖς αἰσθήσεως μετειληφόσι κείμενον, καὶ εἰς ἀεὶ διαμενοῦντα, παραλαβόντες· καὶ διὰ τοῦτο φίλους τ' ἀπαρνούμεθα, ὅταν ἀδικήσωσι, καὶ ἐχθροὺς [b] φιλοποιούμεθα, ὅταν τις ἡμῖν παρ' αὐτῶν ὑπάρξῃ χάρις· πόλιν τε τὴν γειναμένην ἡμᾶς, ὅταν μὲν ὠφελῇ, [c] στέργομεν· ὅταν δὲ βλάπτῃ, καταλείπομεν, οὐ διὰ τὸν τόπον ἀγαπῶντες αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον. καὶ οὐχὶ τοῖς μὲν ἰδιώταις [d] οὕτως ἐπέρχεται καθ' ἕνα φρονεῖν, οὐχὶ δὲ καὶ πό-

qui nos laedunt; quam legem non ab aliquibus hominibus datam, nec ab illis vnquam abrogandam, si contrarium illis visum fuerit, sed a sempiterno communis naturae iure omnibus sensum habentibus datam, et in perpetuum duraturam accepimus: ideoque amicis ob acceptam iniuriam renunciamus, et inimicos amicos facimus, si quod beneficium ab illis in nos collatum fuerit; et patriam nostram, quum nobis prodest, colimus, quum obest, deserimus, quia non ob ipsum locum, sed propter vtilitatem, eam amamus. *neque vero soli priuati homines, sed etiam integri populi et gentes hac in re consen-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2. 3. *Cat. U. C.* 266. *Var.* 268.

quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus. Sylb.

x Male in *Ed. Steph.* ἀνθρώπων ὑμῖν τινων. In *Cod. Vat.* ἀνθρώπων τινῶν ἡμῖν.

y Ἀνελόντων] Ἀνελούντων *Vat.* quod maluerunt *Steph.* et *Port.*

z Αὐτῶν] Rectius αὐτὸν, *sc.* τὸν νόμον. et mox αὐτοῖς, *sc.* νομοθετοῦσι. *Sylb.* Expresse αὐτοῖς pro αὐτῷ habet *Cod. Vat.*

a Ἐξ ἅπαντος τοῦ χρόνου *Vat.* vulgo τοῦ deest.

b Non minus libenter φίλους ποιούμεθα legerem. *Steph.*

c Perperam in *Ed. Steph.* στέργωμεν, et mox καταλείπωμεν.

* Nec priuatis quidem contigit solis sentire horum vnumquodque, sed et gentibus etc. *Lapus.* Nec priuati solum homines id pro se quisque intelligunt, sed et ciuitates etc. *Gelen.*

d Post ἐπέρχεται desideratur ταῦτα, οὕτως, vel tale quid. *Sylb.* Vulgatam lectionem retinendam esse suadet *Port.*

λεσιν ὅλαις καὶ ἔθνεσιν. ὥστε ὁ ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρώμενος, οὐδὲν ἔξω τῶν θείων ἀξιοῖ νομίμων, οὐδὲ παρὰ τὴν κοινὴν ἁπάντων ἀνθρώπων ποιεῖ δικαίωσιν. [e] ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα πράττοντα ἐμαυτὸν τά τε δίκαια ἡγοῦμαι πράττειν, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ ἅμα ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὁσιώτατα· καὶ οὐ δέομαι δικαστὰς ὑπὲρ αὐτῶν λαβεῖν τοὺς εἰκασμῷ καὶ δόξῃ τεκμαιρομένους τὴν ἀλήθειαν ἀνθρώπους, ἐπειδὴ θεοῖς ἀρέσκοντα πράττω. οὐ γὰρ ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν ὑπολαμβάνω πράγμασι, θεοὺς ἔχων αὐτῶν ἡγεμόνας· εἴγε δεῖ τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσιν ἤδη τὰ μέλλοντα.„

XXXV. „Περὶ δὲ τῆς μετριότητος, ἐφ' ἣν παρακαλεῖτέ με, καὶ τοῦ μὴ πρόῤῥιζον ἀνελεῖν τὸ Ῥωμαίων γένος, μηδ' ἐκ βάθρων ὅλην ἀναστῆσαι τὴν πόλιν, εἶχον [f] μὲν, ὦ Μινύκιε, λέγειν, ὅτι οὐκ ἐγὼ τούτου κύριος, οὐδὲ [g] πρὸς ἐμὲ ὁ περὶ τούτων ἐστὶ λόγος, ἀλλ' ἐγὼ μὲν στρατηγός εἰμι τῆς δυνάμεως, [h] πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης οὗτοι κύριοι· ὥστε

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

conſentiunt. Quare, qui talem opinionem habet, nihil a iure diuino alienum ſentit, nec quicquam facit contra commune omnium gentium ius. Ego igitur, dum meas ipſius res ago, me et res iuſtas et vtiles et honeſtas, ſimulque a maxima in deos pietate minime alienas, agere arbitror: nec opus eſt mihi homines ſumere iudices, qui veritatem coniecturis et opinione coniectant, ſi quidem res diis gratas facio. Nam non exiſtimo, me res, quae fieri nequeant, aggredi, quum in illis deos duces ſequar, ſi licet ex praeteritis argumentum de futuris ſumere.„

„Quod autem attinet ad moderationem, ad quam me adhortamini, rogantes me, ne gentem Romanam radicitus euellam, neue funditus vrbem totam euertam, poſſem, Minuci, dicere, non eſſe hoc in poteſtate mea, neque hanc orationem ad me eſſe dirigendam, ſed me quidem eſſe copiarum imperatorem, iſtos vero belli et pacis arbitros: quare ab iſtis petite,

e Ἐγὼ μὲν δὴ πράττων τὰ ἐμαυτοῦ] Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα πράττοντα ἐμαυτὸν, δίκαια etc. *Vat.*

f Pro οὖν rectius legendum ἂν. *Sylb.* Verum μὲν pro οὖν habet *Cod. Vat.*

g Πρὸς ἐμὲ περὶ *Vat.*

h Πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης *Vat.* vulgatis deeſt aduerſatiua.

i Αἰτεῖσθε

παρὰ τούτων[i] αἰτεῖσθε εἴτε ἀνοχὰς, εἴτε διαλλαγὰς, ἀλλὰ μὴ παρ' ἐμοῦ. οὐ μὴν [ταύτην γε δίδωμι τὴν ἀπόκρισιν,] ἀλλὰ, καὶ θεοὺς σέβων τοὺς πατρώους, καὶ τάφους αἰδούμενος προγόνων, καὶ γῆν, ἐξ ἧς ἔφυν, γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὑμῶν ἐλεῶν, [k] οἷς οὐκ [l] ἐπιτηδείοις οὖσι τὰ πατέρων καὶ ἀνδρῶν ἥξει σφάλματα, καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν ἄλλων καὶ δι' ὑμᾶς, ὦ Μινύκιε, τοὺς προχειρισθέντας ὑπὸ

petite, siue inducias, siue pacem, non autem a me. Haud tamen hoc responsum vobis do: sed quia deos patrios veneror, et maiorum sepulcra reuereor, et patriae meae et coniugum liberorumque vestrorum commiseratione moueor, in quos immeritos parentum ac maritorum peccata recident; atque in primis, Minuci, in vestram gratiam, quos legatos misit populus, haec

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

i Αἰτεῖσθέ γε ἀνοχὰς ἐπὶ διαλλαγαῖς *Vat.*

k οἷς οὐκ ἐπιτηδείοις οὖσι] Demosthenes in epistolis: Ἐπ' οὐδενὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἠδικηκότα με εὑρήσετε, οὐδ' ἐπιτήδειον ἄτιμον εἶναι, οὐδ' ἀπολωλέναι. Idem: οὐ γὰρ δήπου τοῖς αὐτοῖς γε λόγοις ὑπὸ τῆς αὐτῆς βουλῆς ἀποφανθέντα ἐκεῖνον μὲν ἀφεῖσθαι δίκαιον εἶναι φήσετε, ἐμὲ δὲ ἀπολωλέναι. οὐχ οὕτως ὑμεῖς ἀλογίστως ἔχετε. οὔτε γὰρ ἄξιος, οὔτε ἐπιτήδειος, οὔτε χείρων. Et *Plutarchus*, in lib. Περὶ σαρκοφαγίας. refert, Athenarum tyrannos, quo facilius possent in optimos quosque saeuire, caedis initium duxisse ab improbo quodam sycophanta, quem omnes erant fassuri quouis supplicio dignum: eumque ab ea re Ἐπιτήδειον fuisse appellatum. Sic quoque *Dionysius* lib. XI. ait, tribunos, constituta post sublatos decemuiros republica, quum ab iis vellent poenas exigere, optimum factu iudicasse, vltionis initium ducere ab Appio, ὡς ἐπιτηδειοτάτου. et addit rationem: ῥᾷον γὰρ οὕτως ὑπελάμβανον εὐμεταχειρίστους ἔσεσθαι. *Liuius* eodem plane sensu *opportunum* dicere solet: vt lib. primo de Sexto Tarquinio: *Primores ciuitatis, criminando alios apud populum, alios sua ipsos inuidia opportunos, interemit.* Sic fere lib. II. *Eam aetatem potissimum liberari ab hoste, quae maxime opportuna iniuriae esset.* Accipitur et in bonam partem ἀντὶ τοῦ ἄξιος: vt in loco *Dionys.* lib. VI. ἀνδρὶ παρ' ὅντιναοῦν ἄλλον ἐπιτηδείῳ ταύτης τυχεῖν τῆς τιμῆς. *Casaub.*

l Pro ἐπιτηδείοις aptius leges ἐπαιτίοις. *Sylb.* Atticorum est, ἐπιτήδειον pro ἄξιον vsurpare, cum dicitur de eo, qui poenas meritas luit. *Cas.* Vide *Annot.* proxime praecedentem.

τῆς πόλεως, τάδε ἀποκρίνομαι· ἐὰν ἀποδιδῶσι Ῥωμαῖοι Οὐολούσκοις χώραν τε, ὅσην [m] αὐτοὺς ἀφῄρηνται, καὶ πόλεις, ὅσας κατέχουσιν, ἀνακαλεσάμενοι τοὺς [n] ἐποίκους, φιλίαν τε [o] ποιήσονται πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ ἰσοπολιτείας μεταδώσουσιν ὡς Λατίνοις, ὅρκους καὶ ἀρὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τὰ συγκείμενα ποιησάμενοι, διαλύσομαι πρὸς αὐτοὺς τὸν πόλεμον. πρότερον δὲ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτοῖς, [p] καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν πρὸς ἐμὲ, καὶ πρὸς ἐκείνους περὶ τοῦ δικαίου πάνυ ἐπιστρεφῶς [q] ταῦτα διαλογίζεσθε· καλόν τοι τὰς ἰδίας ἕκαστον ἔχοντα [r] κλήσεις, ἐν εἰρήνῃ ζῆν, καὶ πολλοῦ ἄξιον τὸ μηθένα δεδοικέναι, μήτ᾽ ἐχθρὸν, μήτε καιρόν· αἰσχρὸν δὲ, τῶν ἀλλοτρίων περιεχομένους, οὐκ [s] ἀνάγκῃ πόλεμον ὑπομένειν, ἐν ᾧ [t] δὴ καὶ περὶ τῶν ἰδίων ἁπάντων

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

haec respondeo: Si populus Romanus Volscis omnem agrum, quem illis ademit, et vrbes, quas occupat, reuocatis colonis reddat, et amicitiam perpetuam cum illis faciat, et in parem iuris libertatisque conditionem, sicut Latinos, iureiurando interposito, et diris in foederum violatores adhibitis, recipiat, pacem illi dabo. Sed primum haec illi renunciate, et eodem modo, quo apud me, apud illum etiam de iure accuratissime disserite; praeclarum esse, vt vnusquisque sua bona possideat, et in pace viuat; et magni aestimandum esse, nullum inimicum, vel tempus metuere: turpe vero esse alicui, ob rerum alienarum cupiditatem bellum non necessarium sustinere, in quo et omnes suas

m Αὐτοῖς] Rectius, vt opinor, in *Cod. Vat.* αὐτοὺς ἀφῄρηνται.

n Ἀποίκους *Vat.*

o Nota hic indicatiua, ποιήσονται et μεταδώσουσιν, cum praecedat subiunctiuum ἀποδιδῶσι. *Sylburg.* Verum illa in ποιήσωνται et μεταδιδῶσι mutanda censet *Port.* Optime in *Cod. Vat.* μεταδιδῶσιν ὥσπερ Λατίνοις.

p Ita ex *Cod. Ven.* perperam in *Ed. Steph.* κατὰ τὸν τρόπον. *Sylb.* Αὐτὸν τὸν τρόπον ὅνπερ *Vat.*

q Ταῦτα διαλέγεσθε *Vat.*

r *Ven. Cod.* κρίσεις. nihil ad rem. *Sylb.*

s Plane rectius ἀναγκαῖον, vt in *Codd. Rom. Ven.* et *Vat.*

t Illud δὴ pro vulg. δὲ repositum ex *Cod. Rom. Sylb.* Non agnoscit *Vat.*

u Κινδυ-

[u] κινδυνεύσουσιν ἀγαθῶν, [x] τά τ' ἆθλα ἐπεδείκνυτε αὐτοῖς οὐκ ἶσα κατορθοῦσί τε καὶ μὴ τυχοῦσι γενόμενα τοῖς ἀλλοτρίας γλιχομένοις. εἰ δὲ βούλεσθε, [y] προςίθετε καὶ τοὺς πόλεις τῶν ἠδικημένων προςλαβεῖν [z] βουλομένους, ἐὰν μὴ κρατῶσι, καὶ τὴν ἑαυτῶν γῆν τε καὶ πόλιν ἀφαιρεθῆναι, καὶ ἔτι [a] πρὸς τούτοις γυναῖκας ἐπιδεῖν [b] αἴσχιστα πραττούσας, καὶ παῖδας εἰς ὕβριν ἀγομένους, καὶ γονεῖς δούλους ἀντ' ἐλευθέρων ἐπὶ γήρως οὐδοῦ γινομένους. καὶ ἅμα διδάσκετε τὴν βουλήν, ὅτι τούτων τῶν κα-

ſuas fortunas in periculum ſit adducturus: *eique praemia *Per. Iul.*
oſtendite, quae rebus tam feliciter, quam infeliciter, geſtis eos 4228.
manent, qui agros alienos appetunt. Hoc etiam, ſi vultis, ad- *Ante*
dite, fore, vt, dum vrbes eorum, qui iniuria afficiuntur, capere *Chr.* 486.
vult, niſi vincat, ſuo etiam agro et vrbe ſpolietur, et praeterea *Olymp.*
vxores ſuas foediſſime tractari, liberoſque ad contumeliam rapi, 73 2/3.
et parentes extrema ſenectute ex liberis ſeruos fieri videat: *Cat.* 266.
ſimul etiam ſenatum docete, eum horum malorum cauſſam *V.C. Var.*
culpam- 268.

u Κινδυνεύουσι in *Cod. Rom.*

x Finita periodo poſt ἀγαθῶν, locus contra exemplarium conſenſum, ſtructura et ſenſu paullo expeditiore, ſic legendus videtur: τά τε ἆθλα ἐπιδείκνυτε αὐτοῖς τὰ γῆς ἀλλοτρίας γλιχομένοις γινόμενα, ἐὰν μὴ κατορθῶσι καὶ μὴ ἐπιτύχωσι. *Sylb.* Lego καὶ εἰς ἃ κατορθοῦσι, et ſententiam ſic conſtruo: καὶ ἐπιδείκνυτε αὐτοῖς τὰ ἆθλα γινόμενα τοῖς γλιχομένοις τῆς γῆς ἀλλοτρίας, καὶ εἰς ἃ κατορθοῦσι καὶ μὴ τυχοῦσι. i. e. ἐν οἷς κατορθοῦσι καὶ ἐν οἷς ἀτυχοῦσι. *Port.* In *Cod. Vat.* οὐκ εἰς ἃ κατορθοῦσί τε καὶ μὴ τυχοῦσι γινόμενα. Si coniecturis indulgere vellem, leui mutatione legerem οὐκ ἶσα pro οὐκ εἰς ἅ. [Egregiam hanc Hudſoni emendationem in textum intuli, item τε e Vaticano, quae copula vulgatis deeſt.]

* Diſcriminaque eis oſtendite, non feliciter quidem, ſed infeliciter agentibus euenientia, alieni agri cupidis. *Lapus.* Et oſtendite illis praemia, quae alieni agri cupidos manent, ſi reflante fortuna rem gerant infeliciter. *Gelen.*

y In *Vat.* et *Lapi Cod.* προςίθετε, *addite.* loco vulgaris προςίθεσθε. Retineri poteſt προςίθετε, *proponite, ob oculos ponite,* vt cenſent *Sylb.* et *Port.*

z Βουλομένους malint *Iidem.* vulg. dant datiuum.

a Poſſis etiam legere πρὸς τούτῳ, vt alibi paſſim πρὸς τούτοις. *Sylb.*

b Rectius in *Codd. Rom.* et *Vat.* αἴσχιστα πασχούσας.

κῶν οὐκ ἂν ἔχοιεν αἰτιάσασθαι Μάρκιον, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν ἀφροσύνην. παρὸν [c] γὰρ" αὐτοῖς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ μηδενὶ δεινῷ περιπεσεῖν, τὸν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων κίνδυνον [d] ἀναιρήσονται, μέχρι παντὸς φιλοχωροῦντες ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις. ἔχετε τὰς ἀποκρίσεις· τούτων οὐθὲν ἂν εὕροισθε παρ' ἐμοῦ πλέον· ἀλλ' ἄπιτε, καὶ σκοπεῖτε, ὅ τι πρακτέον ὑμῖν. ἕως δὲ βουλεύσησθε, δίδωμι χρόνον ὑμῖν ἡμερῶν τριάκοντα. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρόνῳ, σήν τε χάριν, ὦ Μινύκιε, καὶ τῶν ἄλλων ἕνεκα, τὴν στρατιὰν ἐκ τῆς χώρας ἀπάξω· μεγάλα γὰρ ἂν βλάπτοισθε μενούσης αὐτῆς ἐνθάδε. τῇ δὲ τριακοστῇ προσδέχεσθέ με ἡμέρᾳ τὰς ἀποκρίσεις ληψόμενον."

XXXVI. Ταῦτα εἰπών, ἀνέστη, καὶ διέλυσε τὸν σύλλογον. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ περὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν ἀναστήσας τὴν στρατιάν, ἦγεν ἐπὶ τὰς λοιπὰς τῶν Λατίνων πόλεις, εἴτε κατ' ἀλήθειαν [e] πεπυσμένος, ὅτι μέλλει τις

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *V.C Cat.* 266. *Var.* 268

culpamque, non in Marcium, sed in suam ipsius dementiam conferre debere: qui, quum ipsi liceat iustitiam exercere, et in nullam calamitatem incidere, malit tamen de summa rerum aleam iacere, dum perpetuo alienae ditioni nimium inhiat. Habetis responsa a me, nihil aliud praeterea exspectate: sed abite, et, quid vobis agendum sit, considerate. Vobis autem ad deliberandum dies triginta concedo. Interea vero in tuam aliorumque gratiam, Minuci, ex hoc agro copias abducam. Si enim hic maneant, magnum damnum accipietis. Caeterum ad diem trigesimum me ad accipienda responsa venturum exspectate."

Haec loquutus surrexit, conuentumque dimisit. Sequenti vero nocte circiter vltimam vigiliam motis castris, in reliquas Latinorum vrbes exercitum duxit; siue quod reuera audisset, aliqua

c Ita in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] In *Ed. Steph.* omittitur γάρ. *Sylb.*

d Ἀναιρήσονται repositum pro vulg. ἀναιρήσειν. *Lapus* videtur legisse ἀναιροῦσι, dum vertit: *periculum de vltimis suscipiunt. Sylb.* Αἱρήσοιντο *Vat.* quo modo verisimiliter in *Lapi Cod.*

e *Lapus* legit πεπεισμένος, *credens:* et seq. v. ὡς ὁ Μινύκιος δημηγορῶν ἔφησεν. *Sylb.*

f Dis-

ἐκεῖθεν ἐπικουρία Ῥωμαίοις ἀφικέσθαι, ὡς τότε δημηγορῶν ἔφησεν· εἴτ' αὐτὸς πλασάμενος τὸν λόγον· [f] ἢ ἵνα μὴ δόξειε χαριζόμενος τοῖς ἐχθροῖς καταλελοιπέναι τὸν πόλεμον· ἐπιβαλὼν δὲ τῇ καλουμένῃ [g] Λογγόλᾳ, καὶ δίχα πόνου γενόμενος αὐτῆς ἐγκρατὴς, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ τὰς ἑτέρας, [h] ἐξανδραποδισάμενος, καὶ διαρπάσας, ἐπὶ τὴν Σατρικανῶν ἤλαυνε πόλιν. ἑλὼν δὲ καὶ ταύτην, ὀλίγον ἀντισχόντων τῶν ἐν αὐτῇ χρόνον, [i] καὶ τὰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ὠφελείας, μέρει τῆς στρατιᾶς κελεύσας ἀπάγειν εἰς Ἐχέτραν, τὴν λοιπὴν ἀναλαβὼν δύναμιν, ἦγεν ἐπὶ πόλιν ἄλλην τὴν καλουμένην [k] Κετίαν. γενόμενος δὲ καὶ ταύτης ἐγκρατὴς, καὶ

aliqua inde auxilia Romanis ventura, vt tunc *Minucius* in concione dixerat; siue quod eum rumorem ipse finxisset; siue etiam ne in hostium gratiam a bello cessare videretur. Aggressus autem Longulam, eam sine negotio in suam potestatem redegit, et eodem modo, quo caeteras *vrbes*, tractauit, ciuibus in seruitutem abstractis, rebusque omnibus direptis, atque ita demum copias in Satricanos duxit. Et quum huius vrbis incolae non diu ipsi restitissent, hanc quoque expugnauit, praedamque vtriusque vrbis a parte exercitus Ecetram absportari iussit, et ipse cum reliquis copiis ad aliam vrbem nomine Setiam contendit. Hac quoque in suam potestatem redacta, et direpta,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

f Disiunctiuam ἢ rectius omittit *Vat.* et *Lapi Cod.*

g Λογγάδι in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* sed Λογγόλᾳ agnoscit etiam *Lapus*, et facta eiusdem Longolae mentio non tantum supra p. 396. v. 40. sed etiam a *Liuio* in hoc ipso captarum vrbium catalogo. *Sylb.*

h Ἐξανδραποδισάμενός τε *Vat.*

i Ἐξ αὐτῶν ἀμφοτέρων et μέρει τε τῆς στρ.] Malim hoc modo, καὶ τὰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἐκκομίσας ὠφελείας. *Sylb.* Si expungatur αὐτῶν, et illud τε omittatur [quorum neutrum agnoscit *Cod. Vat.*] et deleatur distinctio post ὠφελείας, nihil plane deerit, vt censet *Portus.*

k Κοτίαν habet *Lapus.* Σητίαν maluit *Gelen.* quia Σητίνων supra meminit p. 312. v. 32. *Liuius* habet Trebiam. *Sylb.* An satis sanum sit hoc vocabulum, haud facile quis dixerit: neque enim placet Σητία, quod longius hinc dissitum fuerit hoc oppidum. *Cluuer.* in Ital. Antiq. lib. III. p. 1028.

διαρπάσας, εἰς τὴν [l] Πολυσκανῶν χώραν ἐνέβαλεν. οὐ δυνηθέντων δ' ἀντισχεῖν τῶν Πολυσκανῶν, κατὰ κράτος ἑλὼν [m] καὶ αὐτοὺς, ἐπὶ τὰς ἑξῆς ἐχώρει. [n] Ἀλβιήτας μὲν οὖν καὶ [o] Μογιλλανοὺς ἐκ τειχομαχίας αἱρεῖ· Κοριολανοὺς δὲ καθ' ὁμολογίας [p] λαμβάνει. γενόμενος δ' ἐν ἡμέραις τριάκοντα πόλεων ἑπτὰ κύριος, ἧκεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ἄγων πολὺ πλείω στρατιὰν τῆς προτέρας· καὶ σαδίους ἀποσχὼν τῆς πόλεως ὀλίγῳ πλείους τῶν τριάκοντα, παρὰ τὴν ἐπὶ [q] Τυσκλανοὺς Φέρουσαν ὁδὸν κατεστρατοπέδευσεν. ἐν ᾧ δὲ τὰς Λατίνων ἐξῄρει τε καὶ προσήγετο πόλεις, Ῥωμαίοις πρὸς τὰς ἐπιταγὰς αὐτοῦ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

direpta, in agrum Polufcanorum irruptionem fecit. Quum autem Polufcani ipfi refiftere non potuiffent, eorum quoque oppido vi expugnato ad alias vrbes iuit. Albietas igitur et Mugillanos expugnauit; at Coriolanos facta deditione in fidem recepit. Quum autem intra triginta dies feptem oppida in fuam poteftatem redegiffet, Romam cum multo maiore, quam ante, exercitu petiit; et paullo longius, quam trigefimo ab vrbe ftadio, in via, quae Tufculum ducit, caftra pofuit. Interea autem, dum ille Latinorum vrbes expugnabat, atque fibi adiungebat, Romani, poft longam de Marcii poftulatis confultationem,

l Τυσκλανῶν legiffe videtur *Lapus*.

m Καὶ τούτους *Vat.*

n Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Verum *Albiolanos* repofuit *Gelenius*. Sed quid fi Λαβινιάτας legamus, vt fignificet, *Lauinium* hac expeditione captum effe, cuius oppugnatio omiffa fuerat p. 477. v. 21. *Sylb.*

o Haud fcio, an cum *Glareano* legendum fit Οὐετιλιανοὺς, an Οὐετιλλάνους ex *Liuio*. *Sylb.* Non audio *Sylburgium*, etfi idem bis adftruat *Cluuerius* in *Ital. Antiq.* p. 702. et 1021. Ipfe ordo captarum vrbium eos refutat. Et *Mugillam* vrbem fuiffe probat fatis cognomen Lucii Papirii *Mugilanus* feu *Mugillanus*. *Iac. Gronou.* In *Cod. Vat.* Μογιλαίνους, et mox Κοριελανοὺς pro vulgato Κοριολανούς. Verum *Gelenio*, *Sylburgio*, et *Cluuerio* non difplicet, fi legatur Κορανοὺς, tum quod Κοριολανοὺς iam fupra in deditionem acceptos docuerit *Dionyf.* p. 476. v. 16. tum praefertim, quod fuperius (p. 312. v. 29.) facta fit *Coranorum* mentio, vna vocis litera mutilata.

p Παραλαμβάνει *Vat.*

q In *Ed. Steph.* Τυσκανούς. Τυσκλά-

πολλὰ βουλευσαμένοις ἔδοξε μηδὲν ἀνάξιον ποιεῖν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐὰν μὲν [r] αὐτῶν ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς χώρας Οὐολοῦσκοι, καὶ τῆς τῶν συμμάχων τε καὶ ὑπηκόων γῆς, [s] καὶ καταλυσάμενοι τὸν πόλεμον, πρέσβεις ἀποστείλωσι τοὺς διαλεξομένους περὶ φιλίας, προβουλεῦσαι τὸ συνέδριον, ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις φίλοι, καὶ τὰ βουλευθέντα εἰς τὸν δῆμον ἐξενεγκεῖν· ἕως δ' ἂν ἐν τῇ χώρᾳ μένοντες αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων, ἔργα πράττωσι πολεμίων, μηθὲν αὐτοῖς ψηφίζεσθαι φιλάνθρωπον. πολὺς γὰρ δὴ Ῥωμαίοις ἀεὶ λόγος τοῦ μηθὲν δρᾶσαί ποτε ἐξ ἐπιτάγματος, μηδὲ φόβῳ πολεμίων εἴξαντας, [t] σπεισαμένοις δὲ τοῖς διαφόροις, καὶ παρασχοῦσιν ἑαυτοὺς ὑπηκόους, χαρίζεσθαί τε καὶ ἐπιτρέπειν, ὅτου δέοιντο τῶν μετρίων. καὶ τοῦτο τὸ φρόνημα ἐν [u] τοῖς" πολλοῖς καὶ μεγάλοις κινδύνοις φυλάττουσα ἡ πόλις, κατά τε τοὺς ὀθνείους καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου διατετέλεκε.

tionem, tandem decreuerunt, nihil indignum populi Romani maiestate facere, sed si Volsci ex suo sociorumque et subditorum agro copias deducerent, et bello deposito legatos mitterent, qui de amicitia agerent, senatus de foederis conditionibus consultaret, ac suum decretum ad populum referret: tantisper vero dum in suo et sociorum agro manerent, et hostiliter se gererent, nihil mite aut humanum de illis statueretur. Semper enim populus Romanus diligenter cauit, ne vnquam vlla imperata faceret, neue hosti prae metu cederet: sed aduersariis, foedere cum ipsis facto, et sese suo imperio submittentibus, concederet et largiretur, quicquid aequi peterent. Atque hanc magnanimitatem in multis et magnis periculis, tam in externis quam in ciuilibus bellis, ad nostram vsque aetatem populus Romanus constanter seruauit.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Quum

Τυσκλάνους *Vat.* Non dubito, quin vera scriptura sit Τυσκλανούς.

r Ἀπέλθωσιν αὐτῶν *Vat.*

s Γῆς, καταλυσάμενοι] Copula καὶ desideratur, et distinctio post πόλεμον tollenda. *Port.*

t Conuenientius σπεισαμένοις: eo scilicet casu, quo mox sequitur παρασχοῦσι. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgo legitur σπεισαμένους.

u Omittit *Vat.*

x Legitima

XXXVII. ˣΤαῦτα ψηφισαμένης τῆς βουλῆς, καὶ πρεσβευτὰς ἑτέρους ἑλομένης δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν· τοὺς ἀξιώσοντας τὸν ἄνδρα μηθὲν ἐκφέρειν ἐπίταγμα βαρὺ, μηδ' ἀνάξιον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καταλύσαντα τὴν ἔχθραν, καὶ ἀναστήσαντα τὴν δύναμιν ἐκ τῆς χώρας, πειθοῖ καὶ διὰ λόγων συμβατηρίων ταῦτα πειρᾶσθαι πράττειν, εἰ βούλεται βεβαίους τε καὶ εἰς ἀεὶ διαμενούσας ποιήσασθαι τὰς ὁμολογίας τῶν πόλεων, ὡς τῶν γε ὑπ' ἀνάγκης τινὸς, ἢ καιροῦ συγχωρουμένων καὶ ἰδιώταις καὶ πόλεσιν, ἅμα τῷ μεταπεσεῖν τοὺς καιροὺς, ἢ τὰς ἀνάγκας, εὐθὺς διαλυομένων· οἱ μὲν ἀποδειχθέντες ὑπ' αὐτῆς πρέσβεις, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν παρουσίαν τοῦ Μαρκίου, πορευθέντες ὡς αὐτὸν, πολλὰ ἐπαγωγὰ διελέγον-

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268. Legatio ad Marcium altera.

Quum igitur ſenatus haec decreuiſſet, et decem alios legatos e viris conſularibus elegiſſet, (qui vt Marcium rogarent, ne quid graue aut indignum populi Romani maieſtate imperaret, ſed, depoſitis inimicitiis, et copiis ex agro Romano abductis, oratione et verbis amicis haec impetrare conaretur, ſi firma et perpetua inter hos duos populos foedera facere vellet: quia quae vel neceſſitate aliqua vel occaſione, ſiue a priuatis hominibus, ſiue a rebuſpublicis extorquentur, ſimulatque occaſio, aut neceſſitas ſublata eſt, ſtatim diſſoluuntur) hi quidem a ſenatu deſignati, ſimul atque Marcii aduentum audierunt, ad eum profecti, longa ac blanda oratione eum in ſuam ſententiam

x Legitima conſtructio aliquam huiuſmodi lectionem flagitat: ταῦτα ψηφισαμένη ἡ βουλὴ, καὶ πρεσβευτὰς τοὺς ἑτέρους ἑλομένη δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν, αὐτοὺς ἔπεμψεν ἀξιώσαντας etc. niſi mauis: ἡ δὲ βουλὴ ταῦτα ψηφισαμένη πρεσβευτὰς ἑτέρους δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν εἵλετο, καὶ ἔπεμψεν αὐτοὺς ἀξιώσαντας etc. *Port.* Nihil hic omnino mutandum, eſt enim longiuſculum hyperbatum, qualia ſunt apud *Thucyd.* et *Demoſthenem* ipſum multa. Sic ergo locum accipe: ταῦτα ψηφισαμένης τῆς βουλῆς, καὶ πρεσβευτὰς ἑτέρους ἑλομένης δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν (τοὺς ἀξιώσαντας τὸν ἄνδρα etc. vſque ad εὐθὺς διαλυομένων) οἱ μὲν ἀποδειχθέντες etc. *Caſ.* cuius ſententiam etiam in verſione emendanda ſequutus ſum.

y Οὐδὲν

το, φυλάττοντες καὶ ἐν τοῖς λόγοις τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως. ὁ δὲ Μάρκιος ἄλλο μὲν [y] οὐδὲν ἀπεκρίνατο, συνεβούλευσε δὲ κρεῖττόν τι βουλευσαμένους ἥκειν τριῶν ἐντὸς ἡμερῶν· ταύτας γὰρ αὐτοῖς ἔσεσθαι μόνας ἀνοχὰς τοῦ πολέμου. βουλομένων δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν τῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἐπέτρεψεν, ἀλλ' ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ χάρακος, ἀπειλήσας, ὡς, εἰ μὴ [z] ποιήσουσιν, ὡς κατασκόποις χρήσεται. κἀκεῖνοι σιωπῇ ἀπιόντες, εὐθὺς ᾤχοντο. μαθόντες δὲ οἱ βουλευταὶ [a] παρὰ τῶν πρεσβευτῶν τὰς αὐθάδεις ἀποκρίσεις τε καὶ ἀπειλὰς τοῦ Μαρκίου, στρατιὰν μὲν ὑπερόριον ἐξάγειν οὐδὲ τότε ἐψηφίσαντο, εἴτε τὸ ἀπειροπόλεμον τῶν σφετέρων στρατιωτῶν· νεοσύλλεκτοι γὰρ οἱ πλείους ἦσαν αὐτῶν· εὐλαβηθέντες· εἴτε τῶν ὑπάτων τὴν ἀτολμίαν· ἥκιστα γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ δραστήριον ἦν· σφαλερὰν ἡγησάμενοι τηλικοῦτον ἀναιρεῖσθαι ἀγῶνα· εἴτ' ἄρα καὶ τοῦ δαιμονίου σφίσιν [b] ἐναντιουμένου πρὸς τὴν ἔξοδον,

tiam trahere conabantur, ita tamen, vt populo Romano dignitatem seruarent. At Marcius nullum aliud responsum ipsis dedit, sed ipsis suasit, vt sibi melius consulerent, et intra triduum ad se redirent: has enim solas belli inducias eos habituros. Quum autem illi ad haec nescio quid respondere vellent, non permisit: sed ocius eos ex castris excedere iussit, minatus, ni ita fecissent, eos a se vt exploratores tractatum iri. Illi vero cum silentio confestim se dederunt in viam. Vbi autem senatus superba Marcii responsa et minas ex legatis audisset, ne tunc quidem copias extra fines agri Romani mittere decreuit; siue quod militum suorum (nam eorum plerique erant tirones) in bello imperitiam timeret; siue quod consulum ignauiam (nam fere nihil in iis erat industriae) periculosum arbitraretur ad tantum certamen subeundum; siue etiam quod numen diuinum ab educendis copiis ipsum deterreret, aut auspicia,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

y Οὐδὲν αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, συνεβούλευε δὲ *Vat.*

z Ποιήσωσιν] Vsitatius εἰ μὴ ποιήσουσιν. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

a Παρὰ τῶν πρέσβεων *Vat.*

b In *Ed. Steph.* ἐξαντιουμένου. cuius cum nulla proferantur exempla, non dubitaui cum

Camera-

[c] δι' οἰωνῶν, ἢ χρησμῶν Σιβυλλείων, ἤ τινος ὀττείας πατρίου· ὧν οὐκ ἠξίουν οἱ τότε ἄνθρωποι, καθάπερ οἱ νῦν, ὑπερορᾶν· φυλάττειν δὲ τὴν πόλιν ἐπιμελεστέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων τοὺς ἐπιόντας ἀμύνεσθαι διέγνωσαν.

XXXVIII [d] Ταῦτα πράττοντες καὶ παρασκευαζόμενοι, τῆς τ' ἐλπίδος οὔπω ἀφιστάμενοι, ὡς δυνατὸν ὑπάρχον ἔτι μεταπεισθῆναι τὸν Μάρκιον, εἰ μείζονι καὶ τιμιωτέρᾳ πρεσβείᾳ δεηθεῖεν αὐτοῦ, ψηφίζονται τούς τε ἱεροφάντας, καὶ τοὺς οἰωνοσκόπους, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι τιμήν τινα ἱερὰν ἢ λειτουργίαν περὶ τὰ θεῖα δημοτελῆ λαβόντες εἶχον· εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς ἱερεῖς καὶ θεραπευταὶ θεῶν πάνυ πολλοὶ, καὶ αὐτοὶ οὗτοι τῶν ἄλλων διαφανέστατοι, κατά τε οἴκους πατέρων καὶ [e] ἀρετῆς οἰκείας

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268. Legatio ad Marcium tertia, e ſacri ordinis hominibus.

ſpicia, aut Sibyllina oracula, aut patria aliqua religio: (quorum aetas ea erat longe obſeruantior, quam noſtri ſeculi homines) ſed vrbem praeſidiis diligentius firmare, et ex ipſis munitionibus impetum hoſtium propulſare ſtatuit.

Interim dum haec geruntur et parantur, nondum abiecta omni ſpe Marcii flectendi, ſi per maiorem et honoratiorem legationem eum oraſſet, decreuit, vt pontifices et augures et caeteri ſacerdotes omnes, quotquot ſacros honores atque rerum diuinarum curam publicam gerebant, (permulti autem apud illos ſunt ſacerdotes et deorum miniſtri, atque hi ipſi ſunt omnium nobiliſſimi, tum ob claros natales, tum ob ſuas virtutes digni-

Camerario reponere ἐναντιουμένου. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

c τὴν ἔξοδον, οἰωνῶν *Vat.* quo modo et in *Ed. Steph.* ſed disiunctiuam ἢ agnoſcit *Lapus.*

d Ταῦτα δὲ πράττοντες *Vat.*

e Ἀρετὰς] Καὶ ἀρετῆς οἰκείας in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] ſed veram lectionem ἀρετὰς οἰκείας agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *per virtutes proprias dignitatem habentes. Sylb.* Sic lego et diſtinguo: καὶ ἀρετῆς οἰκείας ἀξίωσιν· ἔχοντας ἅμα αὐτοῖς etc. vt participium ἔχοντας pendeat a praecedentibus καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας. niſi quis malit participium φέροντας ſubintelligi; aut demum verba ſic mutari: ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιαζομένων τε καὶ θεραπευομένων θεῶν τοῖς συμβόλοις. *Port.*

In

ἀξίωσιν· ἔχοντας ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιαζομένων τε καὶ θεραπευομένων θεῶν τὰ σύμβολα, καὶ τὰς ἱερὰς ἀμπεχομένους ἐσθῆτας, ἀθρόους ἐπὶ [f] τὸν χάρακα τῶν πολεμίων πορεύεσθαι, τοὺς αὐτοὺς φέροντας τοῖς προτέροις λόγους. ὡς δ' ἀφίκοντο οἱ ἄνδρες, καὶ ἔλεξαν, ὅσα ἡ βουλὴ [g] αὐτοῖς ἐπέστελλεν, οὐδὲ τούτοις [h] ἔδωκεν ὁ Μάρκιος ἀπόκρισιν, ὑπὲρ ὧν ἠξίουν, ἀλλ' ἢ τὰ κελευόμενα ποιεῖν [i] συνεβούλευεν ἀπιόντας, εἰ θέλουσιν εἰρήνην ἄγειν, ἢ προσδέχεσθαι τὸν πόλεμον ἥξοντα πρὸς τὴν πόλιν· καὶ τὸ λοιπὸν ἀπεῖπε μὴ διαλέγεσθαι πρὸς [k] αὐτόν. ὡς δὲ καὶ ταύτης ἀπέτυχον τῆς πείρας οἱ Ῥωμαῖοι, πᾶσαν ἐλπίδα διαλλαγῆς ἀπογνόντες, ὡς πολιορκησόμενοι παρεσκευάζοντο, τοὺς μὲν ἀκμαιοτάτους ὑπὸ τῇ τάφρῳ καὶ παρὰ ταῖς πύλαις τάξαντες· τοὺς δὲ ἀφειμένους ἤδη [l] στρα-

dignitatem *eam* obtinentes) vna cum ipsis insignibus deorum, quorum sacra celebrabantur, et qui *a populo Romano* colebantur, et sacris velati vestibus, vno agmine hostium castra peterent, cum iisdem mandatis, quae priores legati tulerant. Qui vbi eo peruenerunt, et omnes senatus mandata exposuerunt, Marcius ne ipsis quidem, quae petebant, concessit; sed suasit, vt aut reuersi imperata facerent, si pacem habere vellent, aut bellum ad ipsa vrbis moenia venturum exspectarent; edixitque, ne qui in posterum ad se colloquendi gratia mitterentur. At Romani, hoc quoque conatu frustrati, et omni spe pacis deposita, se ad obsidionem tolerandam parabant; ac validissimos quosque iuuenes ad fossas et ad portas, veteranos vero iam emeritos,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *V.C.* *Cat.* 266. *Var.* 268.

In *Cod. Vat.* ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιζομένων τε etc.

f Τοὺς χάρακας] Optime in *Cod. Vat.* τὸν χάρακα singulariter, vt p. 492. v. 12. quo modo legendum esse monuit *Sylb.*

g Αὐτοὺς] Rectius αὐτοῖς, quod maluit *Sylb.* aut repetendum esse ex antecedentibus verbum λέγειν.

h Ἔδωκεν ὁ Μάρκιος ἀπόκρισιν ὑπὲρ etc. in *Vat.* et *Lapi Cod.* accusatiuus deest vulgatis.

i Συνεβούλευσεν] Συνεβούλευεν *Vat.*

k Πρὸς αὐτὸν in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod plurali αὐτοὺς praetulerunt *Sylb.* et *Port.*

l Στρατιᾶς] Magis proprie στρατείας, *expeditionis, militiae. Sylb.*

m Οἷς

τείας, [m] οἷς ἔτι τὰ σώματα ἱκανὰ ἦν κακοπαθεῖν, ἐπὶ τοῖς τείχεσιν.

XXXIX. Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, ὡς ἐγγὺς ὄντος ἤδη τοῦ δεινοῦ, καταλιποῦσαι τῆς οἴκοι μονῆς τὸ εὐπρεπὲς, ἔθεον ἐπὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν, ὀλοφυρόμεναί τε καὶ προκυλιόμεναι τῶν ξοάνων. καὶ ἦν ἅπας μὲν ἱερὸς τόπος οἰμωγῆς τε καὶ ἱκετείας γυναικῶν ἀνάπλεως, μάλιστα δὲ τὸ τοῦ [n] Καπιτωλίου Διὸς ἱερόν. ἔνθα δή τις αὐτῶν γένει τε καὶ ἀξιώματι προὔχουσα, καὶ ἡλικίας ἐν τῷ κρατίστῳ τότε οὖσα, καὶ φρονῆσαι τὰ δέοντα ἱκανωτάτη, Οὐαλερία μὲν ὄνομα, Ποπλικόλα δὲ τοῦ συνελευθερώσαντος [o] τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν βασιλέων ἀδελφὴ, θείῳ τινὶ παραστήματι κινηθεῖσα, ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω κρηπῖδος ἔστη τοῦ νεὼ, καὶ προσκαλεσαμένη τὰς ἄλλας γυναῖκας, πρῶτον μὲν παρεμυθήσατο, [p] καὶ παρεθάῤῥυνεν, ἀξιοῦσα μὴ καταπεπλῆχθαι τὸ δεινόν· ἔπειτα ὑπέσχετο μίαν εἶναι σωτηρίας ἐλπίδα τῇ πόλει, ταύτην δ' ἐν αὐταῖς εἶναι μό-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. U.C.* 266. *Var.* 268.

emeritos, qui adhuc ad labores ferendos idonei erant, ad moenia disposuerunt.

Eorum vero coniuges, vt imminente iam vrbi periculo, ex priuatarum aedium penetralibus, neglecto decoro, egressae ad deorum templa currebant, et cum lamentis se ante simulacra volutabant. atque omnis sacer locus eiulatus et mulierum supplicantium plenus erat, praecipue vero Iouis Capitolini templum. Tunc quaedam earum et genere et dignitate caeteris antecellens, et tunc aetate iam matura, summaeque prudentiae foemina, nomine Valeria, soror illius Publicolae, qui cum sociis suis rempublicam a regum tyrannide liberarat, diuino quodam instinctu impulsa in summa templi crepidine constitit, et caeteras matronas aduocatas primum est consolata, animosque earum confirmauit, orans eas, ne periculi magnitudine consternarentur: deinde declarauit, vnam esse reliquam salutis publicae spem, hanc vero in ipsis solis esse positam, si, quae

m Οἷς ἔτι τὰ σώματα *Vat.* vulgatis deest τά.

n Καπετωλίου *Vat.*

o Ἀπὸ τῶν βασιλέων τὴν πόλιν *Vat.*

p Καὶ παρεθάῤῥυνεν ἐξιοῦσα *Vat.*

q οὐχὶ]

ναις καταλειπομένην, ἐὰν θελήσωσι πράττειν, ἃ δεῖ. καί τις εἶπεν ἐξ αὐτῶν· „Καὶ τί πράττουσαι ἂν ἡμεῖς αἱ γυναῖκες διασῶσαι δυνηθείημεν τὴν πατρίδα, τῶν ἀνδρῶν ἀπειρηκότων; τίς ἡ τοσαύτη περὶ ἡμᾶς τὰς ἀσθενεῖς καὶ ταλαιπώρους ἐστὶν ἰσχύς;„ „[q] Οὐχ ὅπλων, ἔφησεν ἡ Οὐαλερία, καὶ χειρῶν δεόμεναι· τούτων μὲν γὰρ ἀπολέλυκεν ἡμᾶς ἡ φύσις· ἀλλ' εὐνοίας καὶ λόγου.„ Βοῆς δὲ μετὰ τοῦτο γενομένης, καὶ δεομένων πασῶν φανερὰν ποιεῖν, εἴ τις ἐστὶν ἡ ἐπικουρία, λέγει πρὸς αὐτάς· „Ταύτην ἔχουσαι τὴν πιναράν τε καὶ ἄκοσμον ἐσθῆτα, καὶ τὰς ἄλλας παραλαβοῦσαι γυναῖκας, καὶ τὰ τέκνα ἐπαγόμεναι, βαδίζωμεν ἐπὶ τὴν Οὐετουρίας, τῆς Μαρκίου μητρὸς, οἰκίαν· καὶ, πρὸ τῶν γονάτων αὐτῆς τὰ τέκνα θεῖσαι, δεώμεθα μετὰ δακρύων, ἡμᾶς τ' οἰκτείρασαν τὰς μηδενὸς κακοῦ αἰτίας, καὶ τὴν ἐν ἐσχάτοις κινδύνοις οὖσαν πατρίδα, προελθεῖν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων, ἄγουσαν τούς τε υἱωνοὺς, καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς ἁπάσας· ἀκολουθῶμεν γὰρ αὐτῇ, τὰ παιδία ἐπαγόμεναι· ἔπειτα ἱκέτιν γενομένην τοῦ τέκνου, ἀξιοῦν

ſi, quae eſſent facienda, facere vellent. Tunc vna ex earum numero reſpondit: „Et quomodo nos mulieres, quum ipſi viri hoc praeſtare nequeant, patriam ſeruare poterimus? quas tantas vires nos inualidae et miſerae habemus?„ „Non opus eſt (inquit Valeria) armis, non manibus; (naturae enim priuilegio horum immunes ſumus) ſed beneuolentia et verbis.„ Poſtea ſublato clamore, et omnibus rogantibus, vt declararet, quodnam eſſet illud auxilium, dixit illis: „Cum hac ſordida et inculta veſte, aſſumtis quoque caeteris matronis Romanis, et allatis noſtris filiolis, eamus ad aedes Veturiae, matris Marcii: et, depoſitis ante ipſius genua pueris, eam rogemus cum lacrymis, vt nos nullius mali auctores, patriamque in extremis periculis verſantem miſerata, ad hoſtium caſtra progrediatur, nepoteſque ſuos et eorum matrem et nos omnes ſecum ducat: (ſequamur enim eam cum filiolis noſtris.) deinde filium ſuum ſuppliciter oret,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

q οὐχὶ] οὐχ *Vat.*

καὶ δεῖσθαι μηδὲν ἀνήκεστον κατὰ τῆς πατρίδος ἐξεργάσασθαι. ὀλοφυρομένης γὰρ αὐτῆς καὶ ἀντιβολούσης, οἶκτός τις εἰσελεύσεται τὸν ἄνδρα, καὶ λογισμὸς ἥμερος. οὐχ οὕτω [r] στεῤῥὰν καὶ ἄτρωτον ἔχει καρδίαν, ὥστ' ἀνασχέσθαι μητέρα πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ γόνασι κυλιομένην.„ .

XL. Ὡς δ' ἐπήνεσαν αἱ παροῦσαι τὸν λόγον, εὐξαμένη τοῖς θεοῖς πειθὼ καὶ χάριν αὐτῶν [s] ἐπιθεῖναι τῇ δεήσει, [t] προῆλθεν ἐκ τοῦ τεμένους· αἱ δ' ἠκολούθουν. καὶ μετὰ τοῦτο παραλαβοῦσαι τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρκίου μητρὸς ἀθρόαι. [u] ἰδοῦσα δ' αὐτὰς ἡ τοῦ Μαρκίου γυνὴ Οὐολουμνία πλησίον καθημένη τῆς ἑκυρᾶς, ἐθαύμασέ τε, καὶ εἶπε· „Τίνος δεόμεναι, γυναῖκες, ἐληλύθατε κατὰ πλῆθος εἰς οἰκίαν δύστηνον καὶ ταπεινήν;„ καὶ ἡ Οὐαλερία ἔλεξεν· „Ἐν ἐσχάτοις οὖσαι κινδύνοις καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ νήπια ταῦτα, [x] καταπεφεύγαμεν ἱκέτιδες ἐπὶ σὲ, ὦ Οὐετουρία, τὴν μόνην καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$.

oret, precibuſque ab eo contendat, ne quam grauiorem calamitatem patriae inferat. Nam ob eius lamenta et preces aliqua miſericordia hominem ſubibit, atque humanitas tanget. nam non adeo durum et crudelem animum habet, vt matrem ad ſua genua proſtratam volutari patiatur.„

Cat. V.C. 266. *Var.* 268.

Hoc conſilio ab omnibus, quae aderant, probato, deos precata, vt vim perſuadendi et gratiam ſuis precibus adderent, ex templo proceſſit; caeterae vero eam ſequebantur. ac mox cum aliis matronis omnes magna frequentia domum matris Marcii adierunt. Quibus conſpectis, Volumnia, Marcii vxor, prope ſocrum ſedens, admirata eſt, dixitque: „Quid vultis, mulieres? et cur tanta frequentia ad domum miſeram et afflictam veniſtis?„ Valeria reſpondit: „In extremis verſantes periculis, tum ipſae, tum filioli ipſarum, ſupplices ad te, Veturia, confugerunt, ſolum

r Στερεὰν] Optime in *Cod. Vat.* στεῤῥάν. qua voce alicubi infra vtitur *Dionyſius*.

s Περιθεῖναι *Vat.*

t Προῆλθον *Vat.*

u Ἰδοῦσα δὲ αὐτὰς προσιούσας etc. in *Cod. Vat.* quo modo legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *videns autem aduenientes eas Volumnia* etc.

x Καταπεφεύγασιν] Καταπεφεύγαμεν ἱκετίδες *Vat.*

y Καὶ

μίαν βοήθειαν, ἀξιοῦσαί σε, πρῶτον μὲν οἰκτεῖραι τὴν κοινὴν πατρίδα, ἣν οὐθενὶ πώποτε γενομένην ὑποχείριον, μὴ περιίδῃς ἀφαιρεθεῖσαν ὑπὸ Οὐολούσκων τὴν ἐλευθερίαν· εἰ δὴ καὶ φείσονται αὐτῆς κρατήσαντες, ἀλλ' οὐ πρόρριζον ἐπιχειρήσουσιν ἀνελεῖν· ἔπειτα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἀντιβολοῦσαι, καὶ τῶν δυστήνων παιδίων τούτων, ἵνα μὴ πέσωμεν εἰς ἐχθρῶν ὕβριν, οὐθενὸς οὖσαι τῶν συμβεβηκότων ὑμῖν κακῶν αἴτιαι. εἴ τις ἐστὶν ἐν σοὶ ψυχῆς ἡμέρου καὶ φιλανθρώπου καταλειπομένη μερίς, ἐλέησον, ὦ Οὐετουρία, γυνὴ γυναῖκας κοινωνησάσας ἱερῶν ποτε καὶ ὁσίων· καὶ παραλαβοῦσα μετὰ σεαυτῆς Οὐολουμνίαν τε, τὴν ἀγαθὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῆς, καὶ τὰς ἱκέτιδας ἡμᾶς φερούσας τὰ νήπια [y] καὶ ταυτασὶ τὰς γενεάς, ἴθι πρὸς τὸν υἱόν, καὶ πεῖθε, καὶ λιπάρει, καὶ μὴ ἀνῇς δεομένη, μίαν ἀντὶ πολλῶν χάριν αἰτοῦσα παρ' αὐτοῦ, [z] σπείσασθαι πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας, καὶ κατελθεῖν εἰς τὴν δεομένην αὐτὸν ἀπολαβεῖν πατρίδα· πείσεις γάρ, εὖ ἴσθι, καὶ οὐ περιόψεταί σε ἐρριμμένην παρὰ

ſolum et vnicum auxilium, te imploraturae: primum, vt com- *Per. Iul.*
munis patriae miſericordia mouearis, nec ei, quum in nullius 4228.
vnquam poteſtate fuerit, libertatem a Volſcis eripi patiaris, ſi *Ante Chr.* 486.
modo victores ei parcent, nec funditus eam euertere conabuntur: *Olymp.*
deinde pro nobis ipſis et pro infelicibus his pueris te rogaturae, 73 $\frac{2}{3}$.
ne in hoſtium contumelias incidamus, nos, quae nullius veſtri *Cat.*
infortunii cauſſa ſumus. Si qua igitur manſuetudinis et huma- *V.C.* 266.
nitatis particula in animo tuo eſt reliqua, miſerare, Veturia, *Var.*
mulier mulieres, quae quondam eorundem ſacrorum ac eiuſdem 268.
religionis tecum participes fuerunt: aſſumtaque tecum Volumnia, bona muliere, eiuſque liberis, nobiſque ſupplicibus, quae hos infantes atque progeniem iſtam portamus, ito ad filium, ora, obſecra, nec deſine precari, vt tibi hanc vnam gratiam pro tot beneficiis repoſcenti referat, *ſc.* vt pacem cum ſuis ciuibus faciat, vtque in patriam, a qua deſideratur, redeat. Rem enim ei (certo ſcias) perſuadebis, nec te ad ſuos pedes manere proſtratam

y Καὶ ταυτὶ τὰς γενναίας *Vat.* *z* Σπείσεσθαι *Vat.*

τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶν ἀνὴρ εὐσεβής. καταγαγοῦσα δὲ τὸν υἱὸν εἰς τὴν πόλιν, αὐτή τ' ἀθάνατον ἕξεις κλέος, ὥσπερ εἰκός, ἐκ τηλικούτου κινδύνου καὶ φόβου ῥυσαμένη τὴν πατρίδα, καὶ ἡμῖν [a] τιμῆς αἰτία παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἔσῃ, ὅτι τὸν οὐ δυνηθέντα ὑπ' ἐκείνων διασκεδασθῆναι πόλεμον αὐταὶ διελύσαμεν· [b] ἐκείνων τ' ἀληθῶς ἔγγονοι τῶν γυναικῶν φανησόμεθα, αἳ τὸν συστάντα [c] Ῥωμύλῳ πρὸς Σαβίνους πόλεμον [d] αὐταὶ πρεσβευσάμεναι διελύσαντο, καὶ συναγαγοῦσαι τούς τε ἡγεμόνας καὶ τὰ ἔθνη, μεγάλην ἐκ μικρᾶς [e] ἐποιήσαντο πόλιν. καλὸς ὁ κίνδυνος, ὦ Οὐετουρία, τὸν υἱὸν κομίσασθαι, ἐλευθερῶσαι τὴν πατρίδα, σῶσαι τὰς [f] ἑαυτῆς πολίτιδας, κλέος ἀρετῆς ἀθάνατον [g] ἐγγόνοις" τοῖς ἐσομένοις καταλιπεῖν. δὸς ἡμῖν ἑκοῦσα καὶ μετὰ προθυμίας τὴν χάριν, καὶ σπεῦσον, ὦ Οὐετουρία. βουλὴν γάρ, ἢ χρόνον, ὁ κίνδυνος ὀξὺς ὢν οὐκ ἐπιδέχεται."

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. U.C.* 266. *Var.* 268.

stratam vir pius patietur. Quod si filium in patriam reduxeris, et ipsa (vt verisimile est) immortalem gloriam consequeris, quippe quae tanto periculo et formidine patriam liberaueris; et nos honoratiores apud maritos facies, quod quam belli nubem ipsi disiicere non potuerint, nos dispulerimus; et progenies illarum mulierum videbimur, quae, quum bellum inter Romulum et Sabinos coortum ipsae sua legatione sedassent, et duces ac populos conciliassent, vrbem ex parua magnam fecerunt. Praeclarum est periculum, Veturia, filium recipere, patriam liberare, suos ciues seruare, et immortalem gloriam posteritati relinquere. Largire nobis lubens et alacriter hoc beneficium, atque propera, Veturia. istud enim periculum iam imminens, nec consultationem, nec moras patitur.

Illa

a Τιμῆς τινος *Vat.*

b Plenius in *Cod. Vat.* ἐκείνων τε ἀληθῶς ἔγγονοι. Aduerbium vulgatis deest.

c Optime in *Cod. Vat.* Ῥωμύλῳ. quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.* vulgo legitur Ῥωμύλου.

d Αὐτοὶ] Rectius αὐταί. Historia vero, quae hic attingitur, prolixius supra exposita est p. 100. v. 30. *Sylb.*

e Ἐποίησαν τὴν πόλιν *Vat.*

f Ἑαυτῶν] Ἑαυτῆς *Vat.*

g Non agnoscit *Vat.*

h Ἐπι-

Ἡ μὲν δὴ ταῦτα εἰποῦσα, καὶ πολλὰ προεμένη δάκρυα, ἐσίγησεν. ὀδυρομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ πολλὰς δεήσεις ποιουμένων, μικρὸν [h] ἐπισχοῦσα ἡ Οὐετουρία καὶ δακρύσασα, εἶπεν· „Εἰς ἀσθενῆ καὶ λεπτὴν ἐλπίδα καταπεφεύγατε, ὦ Οὐαλερία, τὴν ἐξ ἡμῶν τῶν ἀθλίων γυναικῶν βοήθειαν, αἷς ἡ μὲν εὔνοια ἡ πρὸς τὴν πατρίδα πάρεστι, καὶ τὸ θέλειν σώζεσθαι τοὺς πολίτας, οἷοί ποτ' εἰσιν· ἡ δ' ἰσχὺς καὶ τὸ δύνασθαι [i] ποιεῖν, ἃ θέλομεν, ἄπεστιν. ἀπέστραπται γὰρ ἡμᾶς, ὦ Οὐαλερία, Μάρκιος, ἐξ οὗ τὴν πικρὰν ἐκείνην ὁ δῆμος αὐτοῦ κατέγνω δίκην, καὶ μεμίσηκε τὴν οἰκίαν ὅλην ἅμα τῇ πατρίδι· [k] τοῦτο δὲ ὑμῖν οὐ παρ' ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ [l] Μαρκίου μαθοῦσαι λέγειν ἔχομεν. ὅτε γὰρ ἁλοὺς τῇ δίκῃ ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προπεμπόμενος ὑπὸ τῶν ἑταίρων, [m] καταλαβὼν ἡμᾶς καθημένας ἐν πενθίμοις τεύχεσι, ταπεινὰς, κρατοῦσας ἐν XLI.

Illa igitur, his dictis et multis lacrymis effuſis, conticuit. Lamentantibus autem et aliis mulieribus et multas preces adhibentibus, Veturia, poſt paruam moram et lacrymas emiſſas, reſpondit: „Ad infirmam et exilem ſpem confugiſtis, Valeria, ſcilicet ad noſtram opem, quae ſumus miſerae mulieres, quibus caritas quidem erga patriam adeſt, et voluntas ſeruandi ciues, qualeſcunque illi ſunt; ſed vires et rei peragendae facultas deeſt. Marcius enim, Valeria, nos auerſatur, ex quo plebs eum acerbo illo iudicio damnauit, et vna cum patria totam familiam odio proſequitur. hoc autem, non ab alio, quam ipſo Marcio, acceptum, dicere vobis poſſumus. Quum enim damnatus iudicio domum ab amicis deductus rediiſſet et nactus fuiſſet, nos lugentes et ſordidatas et miſeros filios ſuos in gremio tenentes,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

h Ἐπισχοῦσα Οὐετουρία *Vat.*

i Ποιεῖν, ἃ θέλομεν, ἄπεστιν *Vat.* quo modo et *Lapus*, nam vertit: *ſed vis abeſt faciendi, quae vellemus.* A vulgatis abſunt vocabula ἃ θέλομεν.

k Τοῦτο δ' ὑμῖν *Vat.*

l Μαρκίου μαθοῦσαι λέγειν *Vat.* Participium deeſt vulgatis.

m Καταλαβὼν ἡμᾶς καθημένας ἐν πενθίμοις τεύχεσι ταπεινὰς *Vat.* Vulgatae ſic dant: καταλαβὼν [ſine ἡμᾶς καθημένας] ἐν π. τρ. ταπεινὰ (in neutro) κρατ.

τοῖς γόνασι τὰ τέκνα αὐτοῦ, στενούσας τε, οἷα εἰκὸς, καὶ [n] ἀνακλαομένας τὴν καθέξουσαν ἡμᾶς τύχην, [o] στερουμένας ἐκείνου, στὰς μικρὸν ἄποθεν ἡμῶν ἄδακρυς, ὥσπερ λίθος, [p] καὶ ἀτενής· Οἴχεται, φησὶν, Μάρκιος ὑμῖν, ὦ μῆτερ, ἅμα καὶ σὺ, ὦ Οὐολουμνία, κρατίστη γυναικῶν, ἐξελαθεὶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὅτι γενναῖος ἦν καὶ φιλόπολις, καὶ πολλοὺς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας. [q] ἀλλ' ὥσπερ πρέπει γυναιξὶν ἀγαθαῖς, οὕτω φέρετε τὰς συμφορὰς, μηδὲν ἄσχημον ποιοῦσαι, [r] μηδ' ἀγεννὲς, καὶ τὰ παιδία ταῦτα παραμύθια τῆς ἐμῆς ἐρημίας ἔχουσαι, τρέφετε ἀξίως [s] ἡμῶν τε καὶ τοῦ γένους· [t] οἷς θεοὶ δοῖεν εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσι τύχην μὲν κρείττονα τοῦ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* V.C. 266. *Var.* 268.

tenentes, et gementes, et (vt par erat) deplorantes fortunam, in qua vitam transacturae essemus, illo orbatae, quumque aliquantulum a nobis semotus sine lacrymis, instar lapidis, et immotis oculis stetisset: Periit, inquit, vobis Marcius, o mater! et tu quoque, Volumnia, mulierum optima, a ciuibus expulsus, quod esset vir generosus et patriae amans, quodque pro ea multa certamina subiisset. quare, vt decet bonas mulieres, ita calamitates ferte, nihil indecorum, nihil illiberale facientes, atque hos pueros meae absentiae solatium habentes educate, prout vestra vestraeque familiae dignitas postulat; quibus, vbi iam ad aetatem virilem peruenerint, dii dent fortunam meliorem, quam patri,

n Scriptum fuisse puto ἀνακλαιούσας. Fateor quidem, vocem illam ἀνακαλουμένας melius vocis ἀνακλαιομένας, [quod maluit *Portus*] vel ἀνακλαομένας [quod placet *Sylburgio*] seruare vestigia: sed an *Dionysius* passiua hic terminatione loco actiuae vti potuerit, dubitare me dico. *Steph.* Nihil mutandum censet *Fronta Ducaeus* (in notis ad *Chrysost.* Vol. I. p. 110.) quod haec ἀνάκλησις non nudam hic loci appellationem sonet, sed luctum et lamentationem.

o Στερομένας *Vat.*

p Ἀτενίσας] Καὶ ἀτενὴς, οἴχεται, φησὶν, ὑμῖν Μάρκιος *Vat.*

q Ἀλλ' ὡς πρέπει *Vat.*

r Μηδ' ἀγεννὲς *Vat.*

s Ὑμῶν maluit *Gelen.*

t Οἷς θεοὶ δοῖεν εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσι τύχην μὲν κρείττονα τοῦ πατρὸς, ἀρετὴν δὲ μὴ χείρονα] Omnino imitatione *Sophoclis* dictum hoc videtur. Nam ita Aiax apud *Sophoclem*: Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς

πατρὸς, ἀρετὴν δὲ μὴ χείρονα· καὶ χαίρετε. ἀπέρχομαι γὰρ ἤδη καταλιπὼν τὴν οὐκέτι χωροῦσαν ἄνδρας ἀγαθοὺς πόλιν. καὶ ὑμεῖς, ὦ [u] θεοὶ κτήσιοι, καὶ ἑστία πατρῴα, καὶ δαίμονες οἱ κατέχοντες τοῦτον τὸν τόπον, χαίρετε. ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, ἡμεῖς μὲν αἱ δυστυχεῖς, ἃς τὸ πάθος ἀπῄτει, φωνὰς ἀναβοῶσαι, καὶ παίουσαι τὰ στήθη, περιεχύθημεν αὐτῷ τοὺς ἐσχάτους ἀσπασμοὺς κομιζόμεναι· [x] τῶν δὲ παιδίων τούτων ἐγὼ μὲν τὸν πρεσβύτερον ἦγον, ἡ δὲ μήτηρ τὸν νεώτερον εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀγκάλης· [y] ὁ δ' ἀποστραφεὶς καὶ παρωσάμενος ἡμᾶς, εἶπεν· Οὔτε σὸς υἱὸς ἔτι, μῆτερ, ἔσται τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον Μάρκιος, ἀλλ' ἀφῄρηταί σε τὸν γηροβοσκὸν ἡ πατρίς· οὔτε σὸς ἀνὴρ ἀπὸ ταύτης, ὦ Οὐολουμνία, τῆς ἡμέ-

patri, virtutem non deteriorem: et valete. Iam enim diſcedo, *Per. Iul.*
relicta vrbe, quae bonos viros amplius non capit. Vos quoque, 4228.
dii penates, et lares patrii, geniique huius loci praeſides, valete. *Ante Chr.* 486.
Quae quum ille dixiſſet, nos infelices voces, quas dolor extor- *Olymp.*
quebat, edentes, et pectora plangentes in eius amplexus rue- 73 $\frac{2}{3}$.
bamus, vt poſtremam ſalutationem acciperemus: atque horum *Cat.*
puerorum ego maiorem natu ducebam, mater vero minorem in *V. C.* 266.
vlnis geſtabat. At ille auerſus, et nobis repulſis, inquit: Nec *Var.*
tibi, mater, poſthac Marcius erit filius: ſed patria abſtulit tibi 268.
ſenectutis nutritorem; nec tibi ab hoc die in poſterum, Volumnia,
maritus

πατρὸς εὐτυχέστερος, Τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος· καὶ γένοι' ἂν οὐ κακός. *Caſ.*

u Θεοὶ κτήσιοι καὶ Ἑστία πατρῴα] Θεοὶ κτήσιοι ſunt Dii poſſeſſionum praeſides, atque θεοὶ πατρῷοι vocantur illi, qui a longa progenitorum ſerie ſunt relicti, quales fuere *Penates*, quos vna cum *Veſta* (inter *deos Penates* recenſeri ſolita) credebatur Aeneas aduexiſſe Troia. Vnde factum, vt κτήσιοι dii (qui a Graecis in penetralibus aedium, vbi *penus* ſeu ταμεῖον, colebantur, ac inde *Penates* a Romanis dicti) cum *Veſta Patroa* opportune hic coniungantur. Vide p. 53. v. 34. vt et *Lipſii* et *Spanhemii* diatribas *de Veſta* etc.

x Τῶν δὲ παιδίων τούτων ἐγὼ μὲν τὸ πρεσβύτερον etc. vt et mox τὸ νεώτερον, in *Cod. Vat.* vulgo deeſt δὲ.

y Perperam in *Ed. Steph.* ἐπιστραφείς. Contrarium ἀποστραφεὶς agnoſcit *Lapi* verſio. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὁ δ' ἀποστραφείς.

ρας, ἀλλ' εὐτυχοίης ἕτερον ἄνδρα λαβοῦσα εὐδαιμονέστερον ἐμοῦ· οὔθ' ὑμῶν, ὦ τέκνα φίλτατα, πατήρ, ἀλλ' ὀρφανοὶ καὶ ἔρημοι παρὰ ταύταις, ἕως εἰς ἄνδρας ἔλθητε, τραφήσεσθε. ταῦτα εἰπὼν, [z] ἄλλο δ' οὐδὲν οὔτε διοικησάμενος, οὔτ' ἐπιστείλας, οὔθ' ὅποι πορεύεται φράσας, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας μόνος, ὦ γυναῖκες, ἄδουλος, ἄπορος, οὐδὲ τὴν ἐφήμερον ὁ δύστηνος ἐκ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων τροφὴν ἐπαγόμενος. καὶ τέταρτον ἐνιαυτὸν ἤδη τοῦτον, ἐξ οὗ φεύγει τὴν πατρίδα, πάντας ἡμᾶς [a] ἀλλοτρίους αὑτοῦ νενόμικεν, οὐ γράφων οὐδὲν, οὐκ ἐπιστέλλων, οὐ τὰ περὶ ἡμᾶς εἰδέναι βουλόμενος. πρὸς δὴ τοιαύτην ψυχὴν οὕτω σκληρὰν καὶ ἄτρωτον, ὦ Οὐαλερία, τίνα ἰσχὺν ἕξουσιν αἱ παρ' ἡμῶν δεήσεις, αἷς οὔτ' ἀσπασμῶν μετέδωκεν, οὔτε φιλημάτων, οὔτ' ἄλλης φιλοφροσύνης οὐδεμιᾶς, τὴν τελευταίαν πορευόμενος ἐκ τῆς οἰκίας ὁδόν;

XLII. „Ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο δεῖσθε ὑμεῖς, ὦ γυναῖκες, καὶ πάντως θέλετε ἀσχημονούσας ἡμᾶς ἰδεῖν, ὑπολάβετε παρεῖναι πρὸς αὐτὸν κἀμὲ καὶ Οὐολουμνίαν, ἀγούσας τὰ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

maritus erit; ſed felix eſto alium maritum me fortunatiorem nacta; neque vobis, o cariſſimi filii! pater ero, ſed orbi et ab omnibus deſtituti apud has vſque ad virilem aetatem educabimini. Haec loquutus, quum nec vllo modo rebus domeſticis proſpexiſſet, nec vlla mandata dediſſet, nec, quo iret, dixiſſet, ſolus (matronae) ſine ſeruo, egenus, et ne vnius quidem diei viatico de ſuis pecuniis aſſumto, miſer ille domo diſceſſit. et iam hic eſt quartus annus, ex quo, agens in exſilio, nos omnes a ſe alienas ducit; nihil ſcribens, nihil per nuncios nobis mittens, nec, quid agamus, ſcire curans. Apud talem igitur animum, tam durum et inhumanum, quam vim, Valeria, habebunt preces noſtrae, quum nobis nec ſalutem dixerit, nec oſcula dederit, nec vllum aliud comitatis genus exhibuerit, ex aedibus extremum digrediens?

Verumtamen, ſi hoc quoque petitis, vos matronae, et omnino vultis nos rem indecoram facientes videre, fingite, me et Volumniam

z Ἄλλο δ' οὐδὲν *Vat.*

a Ἀλλοτρίους ἑαυτοῦ νενόμικεν, οὐ γράφων οὐθὲν *Vat.*

b Τίνας

παιδία· [b] τίνας ἐγὼ πρῶτον ἡ μήτηρ ἐρῶ πρὸς αὐτὸν λόγους, καὶ τίνα δέησιν ποιήσομαι τοῦ υἱοῦ; λέγετε καὶ διδάσκετέ με. Φείσασθαι παρακαλῶ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ὑφ' ὧν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξελήλαται καὶ μηθὲν ἀδικῶν; οἰκτίρμονα δὲ καὶ συμπαθῆ πρὸς τοὺς δημοτικοὺς γενέσθαι, παρ' ὧν οὔτ' ἐλέους μετέσχεν, οὔτε συμπαθείας; ἐγκαταλιπεῖν δ' ἄρα καὶ προδοῦναι τοὺς ὑποδεξαμένους αὐτοῦ τὴν φυγὴν, οἳ πολλὰ καὶ δεινὰ πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ πρότερον, οὐ πολεμίων μῖσος, ἀλλὰ φίλων καὶ συγγενῶν [c] εὔνοιαν εἰς αὐτὸν ἀπεδείξαντο; τίνα ψυχὴν λαβοῦσα ἀξιώσω τὸν υἱὸν τὰ μὲν ἀπολέσαντα φιλεῖν, τὰ δὲ σώσαντα ἀδικεῖν; [d] οὐκ εἰσὶν οὗτοι λόγοι ὑγιαινούσης μητρὸς πρὸς υἱὸν, οὐδὲ γυναικὸς, ἃ δεῖ, λογιζομένης πρὸς ἄνδρα. [e] μηδὲ ὑμεῖς βιάζεσθε, γυναῖκες, ἃ μήτε πρὸς ἀνθρώπους δίκαιά ἐστι, μήτε πρὸς θεοὺς ὅσια, ταῦτα ἡμᾶς αἰτεῖσθαι παρ' αὐτοῦ· ἀλλ'

mniam vna cum *his* pueris apud eum eſſe, quid primum ego *Per. Iul.*
mater illi dicam? quibus precibus filium precabor? dicite et 4228.
docete me. An hortabor eum, vt ſuis ciuibus parcat, a quibus *Ante*
patria expulſus fuit, idque nullam ob iniuriam? an vt miſeri- *Chr.* 486. *Olymp.*
cordia et commiſeratione plebeiorum commoueatur, a quibus
nullam miſericordiam, aut commiſerationem impetrare potuit? 73 2/3.
an vt deſerat et prodat eos, a quibus exſul humaniter eſt exce- *Cat.* 266.
ptus, qui, multis et grauibus cladibus ante ab illo affecti, haud *V.C. Var.*
tamen hoſtile odium, ſed amicorum et cognatorum beneuolen- 268.
tiam erga eum oſtenderunt? quo animo filium rogabo, vt eos, a quibus perditus eſt, amet; illis vero, a quibus ſalutem accepit, iniuriam faciat? Non ſunt haec verba matris ſana mente praeditae ad filium; nec vxoris, ea, quae oportet, conſiderantis, ad maritum. nec vos, matronae, cogatis nos haec ab eo petere, quae nec apud homines iuſta ſunt, nec apud deos pia. Sed nos

b Τίνας ἐρῶ πρῶτον ἡ μήτηρ ἐγὼ *Vat.*

c Εὔνοιαν εἰς αὐτὸν ἀπεδείξαντο *Vat.* Duo vocabula εἰς αὐτὸν deſunt vulgatis.

d Οὐκ εἰσὶν οὗτοι μητρὸς ὑγιαινούσης λόγοι *Vat.*

e Μηδ' ὑμεῖς *Vat.*

ἄφετε τὰς ἐλεεινὰς, ὡς πεπτώκαμεν ὑπὸ τῆς τύχης, κεῖσθαι ταπεινὰς, μηδὲν ἔτι [f] πλεῖον ἀσχημονούσας.»

XLIII. [g] Παυσαμένης δ' αὐτῆς, τοσοῦτος ὀδυρμὸς ἐκ τῶν παρουσῶν γυναικῶν ἐγένετο, καὶ τηλικαύτη κατέσχε τὸν οἶκον οἰμωγὴ, ὥστ' ἐπὶ πολὺ μέρος ἐξακουσθῆναι τῆς πόλεως τὴν βοὴν, καὶ μεστοὺς γενέσθαι τοὺς ἐγγὺς τῆς οἰκίας στενωποὺς ὄχλου. ἔπειτα ἥ τε Οὐαλερία πάλιν ἑτέρας ἐξέτεινε μακρὰς καὶ συμπαθεῖς δεήσεις, αἵ τ' ἄλλαι γυναῖκες αἱ κατὰ φιλίαν ἢ συγγένειαν ἑκατέρᾳ τῶν γυναικῶν προσήκουσαι, καὶ παρέμενον λιπαροῦσαί τε καὶ γονάτων ἁπτόμεναι. ὥστ' οὐκ ἔχουσα, ὅ τι πάθῃ πρὸς τοὺς ὀδυρμοὺς αὐτῶν καὶ τὰς πολλὰς δεήσεις, εἶξεν ἡ Οὐετουρία, [h] καὶ τελέσειν τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος [i] ὑπέσχετο, τήν τε γυναῖκα τοῦ Μαρκίου παραλαβοῦσα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τῶν ἄλλων πολιτίδων τὰς βουλομένας. αἱ μὲν δὴ περιχαρεῖς γενόμεναι, καὶ τοὺς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

nos miseras, in ea fortuna, in quam incidimus, afflictas iacere sinatis, nihil aliud praeter decorum facientes.„

Quum autem illa finem dicendi fecisset, tantus eiulatus mulierum est coortus, tantisque gemitibus aedes personuerunt, vt longe per vrbem clamor manaret ac exaudiretur, et turbae concursu vici aedibus proximi complerentur. Postea et Valeria denuo maiore contentione prolixis et affectuum plenis precibus est vsa: et aliae matronae, quae vtrique harum mulierum, vel amicitia, vel cognatione, coniunctae erant, earum genua tangentes eas suppliciter orare non desinebant. Itaque Veturia, quum illarum luctus ferre non posset, et multis precibus victa esset, dedit manus, et tandem pro patria legationem obiuit, vt ipsis promiserat, ducta secum vxore Marcii, eiusque filiis, et aliis ciuibus, quotquot sequi voluerant. Illae igitur mirum in modum laetae, diisque inuocatis,

f Πλέον *Vat.*

g Παυσαμένης δ' αὐτῆς τοσοῦτος ὀδυρμὸς ἐκ τῶν παρουσῶν γυναικῶν *Vat.* Vulgatis deest παρουσῶν.

h Καὶ τελέσειν τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὑπέσχετο *Vat.* vulgatae locum hunc sic exhibent: καὶ τέλος ἀπῄει τὴν πρ. ὑ. τ. πατρίδος ποιησομένη, ἣν ὑπέσχετο.

i Verbum sonat *promisit*, aut *pollicebatur*. Sed si maior sensus, quam verborum, habenda sit

θεὺς ἐπικαλεσάμεναι συλλαβέσθαι σφίσι τῆς ἐλπίδος, ἀπῄεσαν ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ προσήγγειλαν τὰ γενόμενα τοῖς ὑπάτοις. οἱ δὲ τὴν προθυμίαν αὐτῶν ἐπαινέσαντες συνεκάλυν τὴν βυλὴν, καὶ περὶ τῆς ἐξόδυ τῶν γυναικῶν, εἰ συγχωρητέον αὐταῖς, γνωμηδὸν ἐπυνθάνοντο. [k] πολλοὶ μὲν ὖν καὶ παρὰ πολλῶν ἐλέχθησαν λόγοι, καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας [l] διετέλεσαν ἀπορῦντες, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. οἱ μὲν γὰρ ὐ μικρὸν ἀπέφαινον τῇ πόλει κίνδυνον εἶναι, γυναῖκας [m] μετὰ τέκνων εἰς πολεμίων στρατόπεδον πορευομένας ἐᾶσαι. εἰ γὰρ αὐτοῖς, ὑπεριδῦσι τῶν νενομισμένων ὁσίων περί τε πρεσβείας καὶ ἱκεσίας, δόξειε μηκέτι προΐεσθαι τὰς γυναῖκας, ἀμαχητὶ σφῶν ἁλώσεσθαι τὴν πόλιν. ἠξίυν τ' αὐτὰς μόνον ἐᾶσαι τὰς

tis, vt suae spei fauerent, ex eius aedibus discesserunt, et, quid egissent, consulibus nunciarunt. Illi, laudata harum egregia voluntate, senatum conuocarunt, et ad eum retulerunt de mulierum profectione; et, an permittenda esset, sententias viritim rogarunt. Multa igitur verba et a multis *ea de re* dicta sunt, et ad vesperam vsque, quidnam esset faciendum, consultatum est. Alii enim vrbi periculum non paruum imminere demonstrabant, si mulieribus permitteretur, vt vna cum liberis ad hostium castra irent. nam si illis, contemto legationis et supplicum iure ac neglecta pietate, mulieres non amplius dimittere placuisset, suam vrbem sine vllo certamine captum iri dicebant. censebantque, ipsis solis Marcii cognatis permittendum,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

sit ratio, vertendum: *affirmauit ipsis;* vel scribendum ἔλεξε, aut ἀπέδειξε. *Port.*

k Πολλοὶ μὲν ὖν ἐλέχθησαν καὶ παρὰ πολλῶν λόγοι *Vat.*

l Cum διετέλεσαν participium λεχθέντες e praecedenti commate subaudiendum esse censet *Sylburgius*. Sed parum commode. Malim ego: καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, σκοπῦντες διετέλεσαν. *Port.* Huic coniecturae fauet *Lapus*, qui vertit: *perstiteruntque vsque ad vesperam, consultantes, quid agendum esset.* Non dubito tamen legere cum *Cod. Vat.* διετέλεσαν ἀπορῦντες, ὅ τι etc.

m Omnino legendum μετά. nam paullo ante dicit ἐπαγόμεναι τὰ παιδία. *Sylb.* Rectissime in *Cod. Vat.* Ἀπέφαινον εἶναι τῇ πόλει κινδύνευμα γυναῖκας ἅμα τέκνοις εἰς πολεμίων στρατόπεδα etc. nec multo quidem post ἅμα τοῖς τέκνοις αὐτῦ, p. 1606. v. 1.

n Ita

προσηκούσας τῷ Μαρκίῳ γυναῖκας ἅμα· τοῖς τέκνοις [n] αὐτοῦ πορευομένας. ἕτεροι δ' οὐδὲ ταύταις ᾤοντο δεῖν ἐπιτρέπειν τὴν ἔξοδον, ἐπιμελῶς δὲ καὶ ταύτας παρῄνουν φυλάττειν, ὅμηρα νομίσαντας ἔχειν παρὰ τῶν πολεμίων [o] ἐχέγγυα, τοῦ μηδὲν τὴν πόλιν ἀνήκεστον ὑπ' αὐτῶν παθεῖν. οἱ δὲ πάσαις συνεβούλευον συγχωρῆσαι ταῖς βουλομέναις γυναιξὶ τὴν ἔξοδον, ἵνα σὺν μείζονι ἀξιώματι αἱ τῷ Μαρκίῳ προσήκουσαι ποιήσωνται τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος δέησιν. τοῦ δὲ μηθὲν αὐταῖς συμβήσεσθαι δεινὸν ἐγγυητὰς ἀπέφαινον ἐσομένους, θεοὺς μὲν πρῶτον, οἷς καθοσιωθεῖσαι τὰς ἱκεσίας ποιήσονται· ἔπειτα τὸν ἄνδρα αὐτὸν, πρὸς ὃν ἔμελλον πορεύεσθαι, πάσης ἀδίκου τε καὶ ἀνοσίου πράξεως καθαρὸν καὶ ἀμίαντον ἐσχηκότα τὸν βίον. ἐνίκα δὲ ὅμως ἡ συγχωροῦσα γνώμη ταῖς γυναιξὶ τὴν ἔξοδον, μέγιστον ἀμφοῖν ἐγκώμιον ἔχουσα, τῆς μὲν βουλῆς τοῦ φρονίμου, ὅτι τὰ [p] κράτιστα καὶ γενησόμενα προείδετο, οὐδὲν ὑπὸ τοῦ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 266. *Var.* 268.

dum, vt vna cum eius liberis eo proficiſcerentur. Alii vero, ne iſtis quidem exeundi poteſtatem permittendam cenſebant, quinimo ſuadebant, vt diligenter hae quoque pro obſidibus aſſeruarentur; et exiſtimandum dicebant, has tanquam ſponſores ſibi ab hoſtibus datas, ne quam grauiorem calamitatem reſpublica ab illis acciperet. Alii vero ſuadebant, vt omnibus mulieribus, quae *exire* vellent, exeundi poteſtas daretur; vt maiore cum auctoritate Marcii cognatae pro patria deprecarentur. Quo minus autem quidquam mali ipſis accideret, ſponſores futuros dicebant, primum quidem ipſos deos, quibus conſecratae ſupplicaturae erant; deinde vero ipſum virum, ad quem iturae erant, cuius vita omnis iniuſti et impii facinoris pura exſtitiſſet. Haec tamen ſententia, qua mulieribus exeundi poteſtas fiebat, cum maxima vtriuſque laude vicit; ſenatus, propter prudentiam, quod optime res futuras, nihil periculi magnitudine deterritus,

n Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Plurale tamen αὐτῶν admitti poſſe exiſtimat *Sylb.*

o Ἔγγυα] Ἐχέγγυα *Vat.*

p Lectionem hanc agnoſcit *Lapi* verſio [et *Cod. Vat.*] rectius tamen cum *Gelenio* legemus, ſi καὶ poſt κράτιστα expungatur. *Sylb.*

q Τηλικοῦδε

κινδύνου [q] τηλικούτου ὄντος ἐπιταραχθεῖσα· τοῦ δὲ Μαρκίου τῆς εὐσεβείας, ὅτι, πολέμιος ὤν, ἐπιστεύετο μηδὲν ἀσεβήσειν εἰς τὸ ἀσθενὲς τῆς πόλεως μέρος, κύριος αὐτοῦ καταστάς. ὡς δὲ τὸ προβούλευμα ἐγράφη, προελθόντες οἱ ὕπατοι εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ συναγαγόντες ἐκκλησίαν, σκότους ὄντος ἤδη, τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφησαν, καὶ προεῖπον ἥκειν ἅπαντας ἕωθεν ἐπὶ τὰς πύλας, προπέμψοντας ἐξιούσας τὰς γυναῖκας· αὐτοὶ δὲ τῶν κατεπειγόντων ἔλεγον [r] ἐπιμελήσεσθαι.

XLIV. Ὅτε δ' ἤδη περὶ τὸν ὄρθρον ἦν, αἱ μὲν γυναῖκες ἄγουσαι τὰ παιδία μετὰ λαμπάδων ἧκον ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ παραλαβοῦσαι τὴν Οὐετουρίαν, προῆγον ἐπὶ τὰς πύλας· οἱ δὲ ὕπατοι [s] ζεύγη τε ὀρικὰ, καὶ ἁμάξας, καὶ τὰ ἄλλα φορεῖα ὡς πλεῖστα παρασκευασάμενοι, καθεζομένας αὐτὰς προὔπεμπον ἄχρι πολλοῦ. παρηκολούθουν [t] δ' αὐταῖς οἵ τ' ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ τῶν ἄλλων

territus, praeuidiffet; Marcii, propter pietatem, de quo, quamvis hoftis effet, certa tamen erat opinio, eum in infirmam ciuitatis partem, fi in ipfius poteftatem veniffet, nihil impie patraturum. Facto autem fenatufconfulto, confules in forum progreffi, et conuocata concione, quum iam effent tenebrae, fenatufconfultum expofuerunt, et edicto cauerunt, vt omnes mane praefto effent ad portas, vt mulieres exeuntes profequerentur: fe vero interim res neceffarias curaturos dixerunt.

Quum autem iam infiaret crepufculum matutinum, mulieres filiolos fecum ducentes ad Veturiae aedes cum facibus venerunt, et cum ea ad portas proceffferunt. At confules, quum mulas iugales, et plauftra, et alia vehiculorum quamplurima genera paraffent, eas illis impofitas, illifque vectas longe funt profequuti. Eas autem comitabantur cum fenatores, tum multi alii

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V. C.* 266. *Var.* 268.

Legatio ad Marcium quarta muliebris, duce Veturia Marcii matre.

q Τηλικοῦδε *Vat.*

r Ἐπιμελεῖσθαι] Ἐπιμελήσεσθαι *Vat.*

s Ζεύγη τε ἡμιόνων ὀρικὰ] Optime in *Cod. Vat.* ζεύγη τε ὀρικὰ καὶ ἁμάξας καὶ τἆλλα. Nec dubito, quin vox ἡμιόνων ad marginem (vt cenfuit *Port.*) ἐπεξηγήσεως gratia addita in textum poftea irrepferit.

t Δ' αὐταῖς *Vat.* vulg. δὲ fine apoftropho.

u Συχνοὶ

πολιτῶν [u] συχνοὶ σὺν εὐχαῖς, καὶ ἐπαίνοις, καὶ δεήσεσι ἔξοδον ἐπιφανεςέραν αὐταῖς ποιοῦντες. [x] ὡς δ' εὐσύνοπτοι πόῤῥωθεν ἔτι προϊοῦσαι τοῖς ἐκ τοῦ χάρακος αἱ γυναῖκες ἐγένοντο, πέμπει τῶν ἱππέων τινὰς ὁ Μάρκιος, κελεύσας μαθεῖν, τίς ἐςιν ὁ προϊὼν ὄχλος ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τί [y] παρεγένοντο. μαθὼν δὲ παρ' αὐτῶν, ὅτι Ῥωμαίων αἱ γυναῖκες ἥκουσιν ἐπαγόμεναι παιδία, [z] προηγεῖται δ' αὐτῶν ἥ τε μήτηρ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, πρῶτον μὲν ἐθαύμασε τῆς τόλμης τὰς γυναῖκας, εἰ γνώμην ἔσχον εἰς χάρακα πολεμίων ἄτερ ἀνδρῶν φυλακῆς ἐλθεῖν, ἄγουσαι τὰ τέκνα, οὔτ' αἰδοῦς ἔτι τῆς ἁρμοττούσης γυναιξὶν ἐλευθέραις καὶ σώφροσι προνοούμεναι, [a] τὸ μὴ ἐν ἀνδράσιν ἀσυνήθεσιν ὁρᾶσθαι, οὔτε κινδύνων λαβοῦσαι δέος, οὓς ἀναῤῥιπτεῖν ἔμελλον, εἰ τὰ συμφέροντα πρὸ τῶν δικαίων ἑλομένοις σφίσι δόξειε

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

alii ciues, qui et laudibus et precibus earum profectionem illustriorem reddebant. Quum autem mulieres eo processissent, vnde vel eminus ex castris facile conspici poterant, Marcius quosdam equites misit, quibus imperauit, vt cognoscerent, quaenam esset illa turba ex vrbe egressa, et quae esset eius aduentus caussa. Quum autem ex illis cognouisset, mulieres esse Romanas, quae cum suis filiolis veniebant, et matrem suam, et vxorem, atque liberos illis praeire: primum quidem mulierum audaciam est admiratus, quae hostium castra sine virorum praesidio ausae fuissent petere, filios adducentes; nec vllam pudoris, qui ingenuas et pudicas mulieres decet, rationem amplius habentes, quo minus in hominum insuetorum conspectum se darent; nec metu periculorum territae, in quae incurrere poterant, si sibi vtilitatem iustitiae anteponentibus, eas lucri facere, et

u Συχνοὶ συνεχεῖς, καὶ ἐπαίνοις καὶ δεήσει] Rectius forsan συχνοὶ, καὶ συνεχεῖς ἐπαίνοις, vel συνεχέσι τ' ἐπαίνοις. *Sylb.* Melius longe in *Cod. Vat.* συχνοὶ σὺν εὐχαῖς. quo modo et *Lapus* legebat, dum vertit: *aliique ciues multi simul cum votis, et laudationibus, et precatione* etc.

x Ὡς δ' εὐσύνοπτοι *Vat.*

y Παραγένοιντο *Vat.*

z Προηγεῖται δ' αὐτῶν *Vat.*

a Conuenientius τοῦ μὴ ἐν ἀνδράσιν. *Sylb.*

b Γένος

κέρδος αὐτὰς ποιήσασθαι καὶ ὠφέλειαν. ἐπεὶ δ' ἀγχοῦ ἦσαν, ὑπαντᾶν τῇ μητρὶ προελθὼν ἐκ τοῦ χάρακος ἔγνω σὺν ὀλίγοις, τούς τε πελέκεις, οὓς προηγεῖσθαι τῶν στρατηγῶν ἔθος ἦν, ἀποθέσθαι κελεύσας τοῖς ὑπηρέταις, καὶ τὰς ῥάβδους, ὅταν ἐγγὺς γένηται τῆς μητρὸς, καταστεῖλαι. ταῦτα δὲ Ῥωμαίοις ἐστὶ ποιεῖν ἔθος, ὅταν ὑπαντῶσι ταῖς μείζοσιν ἀρχαῖς οἱ τὰς ἐλάττους ἀρχὰς ἔχοντες, ὡς μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γίνεται, ἣν δὴ τότε συνήθειαν φυλάττων ὁ Μάρκιος, ὡς ἐξουσίᾳ μείζονι μέλλων εἰς ταὐτὸ ἥξειν, πάντα ἀπέθετο τὰ τῆς ἰδίας παράσημα ἀρχῆς. τοσαύτη περὶ αὐτὸν ἦν αἰδὼς καὶ πρόνοια τῆς πρὸς τὸ [b] γένος εὐσεβείας.

XLV. Ἐπεὶ δὲ σύνεγγυς ἀλλήλων ἐγένοντο, πρώτη μὲν αὐτῷ δεξιωσομένη προσῆλθεν ἡ μήτηρ, πένθιμά τε ἠμφιεσμένη τρύχη, καὶ τὰς ὁράσεις ἐκτετηκυῖα ὑπὸ τῶν δακρύων, ἐλεεινὴ σφόδρα. ἣν ὁ Μάρκιος ἰδὼν, ἄτεγκτος τέως καὶ στερρὸς, οἷος ἅπασι τοῖς ἀνιαροῖς ἀντέχειν,

et in ſuum commodum conuertere placuiſſet. Quum autem iam prope eſſent, ex caſtris prodire, et cum paucis matri obuiam venire decreuit, iuſſis lictoribus ſecures, quae imperatoribus praeferri de more ſolebant, deponere, et faſces, vbi ad matrem acceſſiſſet, demittere. Hoc autem Romani facere ſolent, quoties minores magiſtratus maioribus obuiam eunt, vt ad noſtram vſque aetatem fit. Quam conſuetudinem Marcius tunc ſeruans, quaſi maiorem poteſtatem conuenturus eſſet, omnia ſui imperii inſignia depoſuit: tanta in eo viro reuerentia, et pietatis erga parentem cura fuit.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Quum autem iam propius alii ad alios acceſſiſſent, mater prior ad eum ſalutandum proceſſit, more lugentium ſordidata, oculos prae lacrymis tabefactos habens, miſerabilis admodum. Qua conſpecta, Marcius, qui hactenus fuerat rigidus, et adeo durus, vt omnibus moleſtiis reſiſteret, non

b γένος hic a *Gelenio* pro ſexu accipitur, poteſt tamen ſignificare *ſexum et cognationem. Sylb.* Ego puto Marcii matrem intelligi. quod *Dionyſius* ipſe innuere videtur, quum pietatis mentionem facit. *Port.*

c Περι-

οὐθὲν ἔτι τῶν λελογισμένων φυλάττειν ἱκανὸς ἦν, ἀλλ' ᾤχετο φερόμενος ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ [c] περιβαλὼν αὐτὴν ἠσπάζετο, καὶ ταῖς ἡδίσταις φωναῖς ἀνεκάλει, καὶ μέχρι πολλοῦ κλαίων τε καὶ περιέπων κατεῖχεν ἐκλελυμένην καὶ ῥέουσαν ἐπὶ τὴν γῆν. ὡς δὲ τῶν ἀσπασμῶν τῆς μητρὸς ἅλις εἶχε, [d] τὴν γυναῖκα προσελθοῦσαν δεξιωσάμενος ἅμα τοῖς τέκνοις, εἶπεν· „Ἀγαθῆς γυναικὸς ἔργον ἐποίησας, ὦ Οὐολουμνία, μείνασα παρὰ τῇ μητρί μου. καὶ οὐκ ἐγκαταλιποῦσα τὴν ἐρημίαν αὐτῆς, ἔμοιγε πασῶν ἡδίστην κεχάρισαι δωρεάν.„ μετὰ ταῦτα τῶν [e] παίδων ἑκάτερον προσαγόμενος, καὶ τοὺς προσήκοντας ἀσπασμοὺς ἀποδοὺς, ἐπέστρεψεν αὖθις πρὸς τὴν μητέρα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε, τίνος δεομένη πάρεστιν. ἡ δὲ πάντων ἀκουόντων ἔφησεν ἐρεῖν, [f] οὐθενὸς γὰρ ἀνοσίου δεήσεσθαι· παρεκάλει τ' αὐτὸν, ἐν ᾧ καθεζόμενος εἰώθει χωρίῳ [g] δικάζειν τοῖς ὄχλοις, ἐν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

non potuit amplius vllo modo in propoſito manere; ſed humanis affectibus abreptus eſt, et eam amplexus ſalutauit, et iucundiſſimis vocibus eam ſaepius appellauit, et diu flens, exanimatam labantemque in terram fouens ſuſtinuit. Poſtquam vero matris amplexibus ſatis indulſit, vxore liberiſque ſalutatis, inquit: „Bonae mulieris officium feciſti, Volumnia, quod apud matrem meam manſeris; et quod eius ſolitudinem non deſerueris, mihi certe donum longe omnium iucundiſſimum es largita. Quum vtrumque filium exoſculatus fuiſſet, ſalutemque conuenientem illis reddidiſſet, rurſus ſe ad matrem vertit, iuſſitque dicere, quodnam petitura aduenerit. Illa vero omnibus audientibus ſe id dicturam, et nihil impii petituram reſpondit; eumque hortabatur, vt, in quo loco ſedens turbae ius dicere

c Περιλαβὼν] Περιβαλὼν *Vat.*

d Τὴν γυναῖκα προσελθοῦσαν δεξιωσάμενος *Vat.* participium prius deeſt vulgatis.

e Παιδίων *Vat.*

f Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* οὐθενὸς γὰρ ἀνοσίου δεήσεσθαι, *nihil enim petituram impium.* quo modo legendum eſſe placuit *Porto.* vulgatis deeſt γάρ.

g Δικάζειν τοῖς ὄχλοις *Vat.* atque ita ſcribendum eſſe monuit *Steph.* vulgo τοὺς ὄχλους.

h Περι-

τούτῳ καθίσαι. καὶ ὁ Μάρκιος ἀσμένως τὸ ῥηθὲν ἐδέξατο, ὡς δὴ [h] περιουσίᾳ τε πολλῇ τῶν δικαίων πρὸς τὴν ἔντευξιν αὐτῆς χρησόμενος, καὶ [i] ἐν καλῷ ποιούμενος τοῖς ὄχλοις τὴν ἀπόκρισιν. ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὸ στρατηγικὸν βῆμα, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις καθελεῖν ἀπ' αὐτοῦ τὸν δίφρον, καὶ θεῖναι χαμαί· μητρὸς οὐκ οἰόμενος ὑψηλότερον δεῖν τόπον ἔχειν, οὐδ' ἐξουσίᾳ χρῆσθαι κατ' ἐκείνης οὐδεμιᾷ. ἔπειτα παρακαθισάμενος τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν τε ἡγεμόνων καὶ λοχαγῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐάσας παρεῖναι τὸν βουλόμενον, τὴν μητέρα ἐκέλευσε λέγειν.

Καὶ ἡ Οὐετουρία παραστησαμένη τήν τε γυναῖκα τοῦ XLVI.
Μαρκίου, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν ἐν

cere ſolebant, in eo ſederet. Id reſponſum Marcio gratum *Per. Iul.*
fuit, quod *hoc modo* iuſtas rationes, quibus eius precibus occur- 4228.
reret, ſibi non defuturas putabat, coramque multitudine ſe ho- *Ante Chr.* 486.
neſtius reſponſum matri daturum eſſe. Ergo ad imperatorium *Olymp.*
tribunal progreſſus, primam iuſſit lictores ſellam inde auferre, 73 $\frac{2}{3}$.
et humi ponere, exiſtimans, non oportere ſe in ſublimiori loco, *Cat.*
quam mater eſſet, ſedere, nec cum ea pro poteſtate vllo modo *V. C.* 266.
agere. deinde, nobiliſſimis quibuſque ducibus et centurioni- *Var.*
bus ſibi aſſidere iuſſis, et admiſſis, quotquot adeſſe voluerunt, 268.
matri copiam dicendi fecit.

Tum Veturia, quum Marcii vxorem et liberos et nobiliſſimas quaſque Romanas matronas *ante tribunal* ſtitiſſet, primum

h Περιουσίᾳ τε πολλῇ τῶν *Vat.* πολλῇ deeſt vulg.

i Senſus eſt, τὴν ἀπόκρισιν τοῖς ὄχλοις ἐν καλῷ ἔσεσθαι ἡγούμενος. *Sylb.* Sententia haud plena eſt, atque ita fortaſſe ſupplenda: καὶ ἐν καλῷ ποιούμενος ἐν τοῖς ὄχλοις δοῦναι τὴν ἀπόκρισιν. *Steph.* Lege hic loci ποιησόμενος, et ἐν καλῷ accipe pro ἐν καλῷ τοῦ ἀκούεσθαι. nam id eſt ſupplendum, vt ſit plena locutio. Senſus eſt: Feciſſe Marcium libenter, vt in tribunali ſedens cum matre colloqueretur; quod exiſtimaret, id ipſum ſibi pro argumento fore, quo aduerſus matrem vteretur, petentem, vt Volſcorum cauſſam proderet, a quibus tantis honoribus eſſet affectus. deinde quod ita putaret facilius a circumſtante turba ſuos matriſque ſermones poſſe exaudiri. *Caſaub.*

k Illud

Ῥώμῃ γυναικῶν, πρῶτον μὲν ἔκλαιεν εἰς τὴν γῆν ὁρῶσα μέχρι πολλοῦ, καὶ πολὺν ἐκίνησεν ἐκ τῶν παρόντων ἔλεον. ἔπειτ᾽ ἀναλαβοῦσα αὑτὴν, ἔλεξεν· „Αἱ γυναῖκες, ὦ τέκνον Μάρκιε, τὰς ὕβρεις ἐνθυμούμεναι, καὶ τὰς ἄλλας συμφορὰς τὰς συμβησομένας αὐταῖς, ἐὰν ἡ πόλις ἡμῶν ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γένηται, πᾶσαν ἄλλην ἀπογνοῦσαι βοήθειαν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν, ἀξιοῦσι διαλύσασθαι τὸν πόλεμον, αὐθάδεις καὶ σκληρὰς ἔδωκας ἀποκρίσεις, ἄγουσαι τὰ τέκνα, καὶ τοῖς πενθίμοις τούτοις ἠμφιεσμέναι τρύχεσι, κατέφυγον ἐπ᾽ ἐμὲ τὴν σὴν μητέρα, καὶ Οὐολουμνίαν τὴν σὴν γυναῖκα, δεόμεναι, μὴ περιϊδεῖν αὐτὰς τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν ὑπό σου παθούσας, οὐδὲν μὲν οὔτε μεῖζον, οὔτ᾽ ἔλαττον, εἰς ἡμᾶς [k] ἐξαμαρτούσαι, πολλὴν δὲ, καὶ ὅτε εὐτυχοῦμεν ἔτι, εὔνοιαν παρασχόμεναι, καὶ ὅτ᾽ ἐπταίσαμεν, συμπάθειαν. ἔχομεν γὰρ αὐταῖς μαρτυρεῖν, ἐξ οὗ σὺ ἀπῆρας ἐκ τῆς πατρίδος, ἡμεῖς δ᾽ ἔρημοι καὶ τὸ μηδὲν ἔτι

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

mum oculis in terram diu defixis fleuit, et illis, qui aderant, magnam misericordiam commouit. deinde, quum se collegisset, sic loquuta est: „Mulieres, fili Marci, cogitantes contumelias et alias calamitates, in quas incident, si vrbs nostra in hostium potestatem veniat, omni alio auxilio desperato, quandoquidem earum maritis pacem petentibus superba et dura dedisti responsa, adductis secum liberis, atque hisce lugubribus amictae vestibus, ad me matrem tuam et Volumniam vxorem tuam confugerunt, rogaturae, ne pateremur, se grauissimis calamitatibus a te affici, quae nullam aut grauiorem, aut leuiorem iniuriam nobis fecissent, nec vllo modo in nos deliquissent; sed magnam etiam, quum secunda fortuna vteremur, beneuolentiam nobis praestitissent, et, quum in haec infortunia incidissemus, nostrum commiseratione commotae fuissent. Possumus enim illis hoc testimonium dicere, eas, ex quo tu ex patria discessisti, et nos desolatae et ad nihilum redactae

relictae

k Illud ἐξαμαρτοῦσαι (vt et παρασχόμεναι) referendum erit ad δεόμεναι. Forsan tamen ἐξαμαρτούσας et παρασχούσας legendum, vt ad παθούσας referantur. *Port.*

l Συνεχῶς

οὖσαι κατελιπόμεθα, [l] συνεχῶς τε παραγινομέναις πρὸς ἡμᾶς, καὶ παραμυθουμέναις τὰς συμφορὰς ἡμῶν, καὶ συναλγούσαις. τούτων δὴ λαμβάνουσαι μνήμην ἐγώ τε καὶ ἡ σὴ γυνὴ συνοικοῦσα μετ' ἐμοῦ, τὰς ἱκεσίας αὐτῶν οὐκ ἀπεστράφημεν, ἀλλ' [m] ὑπεμείναμεν, ὡς ἠξίουν ἡμᾶς, ἐλθεῖν ἐπί σε, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ποιήσασθαι δεήσεις."

XLVII. Ἔτι δ' αὐτῆς λεγούσης, ὑπολαβὼν ὁ Μάρκιος εἶπεν· "Ἀδυνάτων δεομένη, μῆτερ, ἐλήλυθας, ἀξιοῦσα προδοῦναί με τοῖς ἐκβαλοῦσι τοὺς ὑποδεξαμένους, καὶ τοῖς ἅπαντά με ἀφελομένοις τὰ ἐμαυτοῦ, τοὺς χαρισαμένους τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν· οἷς ἐγὼ, τὴν ἀρχὴν τήνδε παραλαμβάνων, θεούς τε καὶ δαίμονας ἐγγυητὰς ἔδωκα, μήτε προδώσειν τὸ κοινὸν αὐτῶν, μήτε [n] προκαταλύσεσθαι τὸν πόλεμον, ἐὰν μὴ Οὐολούσκοις ἅπασι δοκῇ. θεούς τε δὴ σεβόμενος, οὓς ὤμοσα, [o] καὶ

relictae fuimus, continenter ad nos venisse, tam nostras calamitates consolantes, quam vicem nostram dolentes. Horum igitur memores et ego, et tua vxor, quae mecum habitat, earum supplices preces auersatae non sumus; sed ausae sumus, vt nos rogabant, ad te venire, et pro patria deprecari."

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Dum autem adhuc ea loqueretur, Marcius, eius verba excipiens, dixit: "Rem impossibilem huc petitura venisti, mater: postulans, vt hospites meos iis prodam, qui me expulerunt; et iis, qui me omnibus meis bonis spoliarunt, eos, qui bona inter homines maxima mihi largiti sunt: quibus ego, cum hoc imperium ab illis acciperem, et deos et genios sponsores dedi, fore, vt neque eorum rempublicam proderem, nec bellum deponerem, nisi de communi omnium Volscorum sententia. Quapropter, tum metu deorum, quos colo, et per quos iuraui, tum

l Συνεχῶς τε παραγινομέναις ταῖς συμφοραῖς ἡμῶν καὶ συναλγούσαις *Vat.*

m Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* ἐπεμείναμεν perperam in *Ed. Steph.*

n Προκαταλύσεσθαι *Vat.* vulgo προκαταλύσασθαι.

o Optime in *Cod. Vat.* καὶ ἀνθρώπους, vulgatis enim copula deest, et mox Ῥωμαίοις ἄχρι τέλους. quo fere modo legendum

esse

ἀνθρώπους αἰδούμενος, οἷς τὰς πίστεις ἔδωκα, πολεμήσω Ῥωμαίοις ἄχρι τέλους. ἐὰν δ' ἀποδιδῶσι τὴν χώραν Οὐολούσκοις, ἣν κατέχουσιν αὐτῶν βίᾳ, [p] καὶ φίλους ποιήσωνται, πάντων αὐτοῖς μεταδιδόντες τῶν ἴσων, ὥσπερ Λατίνοις, διαλύσομαι τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον· ἄλλως δ' οὔ. ὑμεῖς μὲν οὖν, ὦ γυναῖκες, ἄπιτε, καὶ λέγετε τοῖς ἀνδράσι ταῦτα, καὶ πείθετε αὐτοὺς μὴ [q] φιλοχωρεῖν τοῖς ἀλλοτρίοις ἀδίκως, ἀλλ' ἀγαπᾶν, ἐὰν τὰ ἑαυτῶν [r] ἔχειν τις αὐτοὺς ἐᾷ· μηδ' [s] ὅτι πολέμῳ λαβόντες [t] ἔχουσι τὰ Οὐολούσκων, περιμένειν, ἕως πολέμῳ πάλιν αὐτὰ ὑπὸ τούτων ἀφαιρεθῶσιν. οὐ γὰρ ἀποχρήσει τοῖς κρατοῦσι, τὰ ἑαυτῶν μόνον ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν κρατηθέντων ἴδια ἀξιώσουσιν ἔχειν. ἐὰν δὲ περιεχόμενοι [u] τῶν μηδὲν προσηκόντων αὐτοῖς, πᾶν ὁτιοῦν πά-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

tum hominum reuerentia, quibus fidem dedi, bellum cum Romanis ad finem vſque geram. Quod ſi reſtituerint Volſcis agrum eorum, quem inuitis illis occupant, eoſque in amicitiam et parem iuris libertatiſque conditionem, vt Latinos, receperint, pacem illis dabo: aliter vero non. Vos igitur, matronae, abite, atque haec maritis veſtris dicite, et illis ſuadete, ne res alienas, nimia earum cupiditate capti, per iniuriam retineant; ſed ſatis ipſis ſit, ſi detur frui propriis, neue exſpectent, donec Volſci res armis ſibi ereptas eodem belli iure illis extorqueant. Victoribus enim non erit ſatis, res ſuas tantum recepiſſe: ſed fortunas etiam eorum, qui victi fuerint, habere volent. quod ſi ſolita arrogantiae pertinacia, res, quae nihil ad ſe pertinent, retinen-

eſſe monuit *Sylb.* vulgatae dant Ῥωμαίοις τε ἄχρι τέλους. [Facile cuique conſtat, hoc τε hinc tollendum eſſe, et aliis in libris καὶ ἀνθρώπους exaratum olim fuiſſe, in aliis ἀνθρώπους τε, et e verſu ſuperiori τε hoc ad hunc inferiorem decidiſſe.]

p Καὶ φίλους αὐτοὺς ποιήσωνται *Vat.*

q Supra cum praepoſitione dicit φιλοχωροῦντες ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις, p. 489. v. 13. *Sylb.*

r Ἔχειν τις αὐτοὺς ἐᾷ *Vat.* vulgatis deeſt αὐτούς.

s Illud ὅτι licet agnoſcat *Lapi* verſio, [vt et *Cod. Vat.*] *Gelenius* maluit ὅσα πολέμῳ λαβόντες ἔχουσιν Οὐολούσκων. *Sylb.*

t In *Cod. Vat.* ἔχουσι. quod placuit etiam *Sylburgio.* vulgo legitur ἔχωσι.

u Τῶν μηδὲν αὐτοῖς προσηκόντων *Vat.*

x Ἑαυτοῦ

σχειν ὑπομένωσι, φυλάττοντες τὸ αὔθαδες, ἐκείνους αἰτιᾶσθε τῶν καταληψομένων κακῶν, οὐ Μάρκιον, οὐδὲ Οὐολούσκους, οὐδ᾽ ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα. σοῦ δ᾽, ὦ μῆτερ, ἐν μέρει πάλιν υἱὸς ὢν ἐγὼ δέομαι μὴ παρακαλεῖν εἰς ἀνοσίους πράξεις καὶ ἀδίκους, μηδὲ μετὰ τῶν ἐχθίστων ἐμοί τε καὶ σεαυτῇ τεταγμένην, πολεμίους [x] ἑαυτῆς ἡγεῖσθαι τοὺς ἀναγκαιοτάτους· ἀλλὰ παρ᾽ ἐμοὶ γενομένην, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον, πατρίδα τε νέμειν, ἣν ἐγὼ νέμω, καὶ οἶκον, ὃν ἐγὼ κέκτημαι, τιμάς τε καρποῦσθαι τὰς ἐμὰς, καὶ δόξης ἀπολαύειν τῆς ἐμῆς, τοὺς αὐτοὺς ἡγουμένην φίλους τε [y] καὶ συγγενεῖς", καὶ πολεμίους, οὕσπερ ἐγώ· ἀποθέσθαι τ᾽ ἤδη τὸ πένθος, ὃ διὰ τὰς ἐμὰς ὑπέμεινας, ὦ ταλαίπωρε, φυγὰς, καὶ παύσασθαι [z] τιμωρουμένην με τῷ σχήματι τούτῳ. ἐμοὶ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα, ὦ μῆτερ, ἀγαθὰ, κρείττονα ἐλπίδων καὶ μείζονα

retinentes, quiduis perpeti malint, illis venturas calamitates *Per. Iul.*
adſcribite, eoſque accuſate, non Marcium, non Volſcos, non 4228.
alium quempiam mortalium. Te vero, o mater! viciſſim ego *Ante*
tuus filius oro, ne ſis mihi auctor facinorum impiorum et iniu- *Chr.* 486.
ſtorum, neue ab hominibus et mihi et tibi infenſiſſimis ſtans, *Olymp.*
pro hoſtibus ducas eos, qui neceſſitudine tibi ſunt coniunctiſſi- 73 $\frac{2}{3}$.
mi: ſed apud me remanens, vt aequum eſt, eandem, quam ego, *Cat.*
patriam incolas, et domum, quam mihi paraui, meiſque hono- *V.C.* 266.
ribus fruaris, meaeque gloriae ſis particeps, eoſdem tu quoque, *Var.* 268.
quos ego, pro amicis, et cognatis, et hoſtibus habens; iamque
iſtum luctum deponas, quem * propter exſilium, miſera, pertuliſti; et te ſqualore iſto vexare deſinas. Mihi enim, mater, caetera quidem bona, multo praeſtantiora, quam ſperare et maiora,

x Ἑαυτοῦ in *Ed. Steph.* quod pro ἐμαυτοῦ poſitum exiſtimauit *Portus*. Simplicius in *Cod. Vat.* πολεμίους ἡγεῖσθαι, abſque ἑαυτῆς; quod commode ſatis abeſſe poteſt.

y Deſiderantur in *Cod. Vat.*

* Propter mea (me miſerum) ſuſtinuiſti exſilia; ſicque deſinas cruciare me habitu iſto tuo. *Lapus*. Quem ob meum exſilium pertuliſti, miſera; et habitum iſtum, ſeu poenam, geſtare deſine. *Gelen.*

z Τιμωρουμένην με τῷ σχήματι *Vat.* Pronomen vulgatis deeſt.

εὐχῆς παρὰ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀπήντηται· ἡ δὲ περί σου φροντὶς, ἧ τὰς γηροβοσκοὺς οὐκ ἀπέδωκα χάριτας, ἐντετηκυῖα τοῖς σπλάγχνοις, πικρὸν [a] ἐποίει καὶ ἀνόνητον ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν τὸν βίον. εἰ δὲ σὺν ἐμοὶ τάξεις σεαυτὴν, καὶ τῶν ἐμῶν κοινωνεῖν ἐθελήσεις ἁπάντων, οὐθενὸς ἔτι μοι δεήσει τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν.„

XLVIII. Παυσαμένου δ' αὐτοῦ, μικρὸν ἡ Οὐετουρία ἐπισχοῦσα χρόνον, ἕως ὁ τῶν [b] περιεστηκότων ἔπαινος ἐπαύσατο, πολύς τε καὶ μέχρι πολλοῦ γενόμενος, λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἀλλ' ἔγωγέ σε, ὦ Μάρκιε τέκνον, οὔτε προδότην Οὐολούσκων γενέσθαι ἀξιῶ, οἵ σε φεύγοντα ὑποδεξάμενοι, τοῖς τ' ἄλλοις ἐτίμησαν, καὶ τὴν ἑαυτῶν ἡγεμονίαν ἐπίστευσαν· οὔτε παρὰ τὰς ὁμολογίας καὶ τοὺς ὅρκους, οὓς ἔδωκας αὐτοῖς, ὅτε τὰς δυνάμεις παρελάμβανες, ἄνευ κοινῆς γνώμης ἰδίᾳ [c] καταλύσασθαι τὴν ἔχθραν βούλομαι· [d] μηδὲ ὑπολάβῃς τὴν σεαυτοῦ μητέρα τοσαύτης ἀναπεπλῆσθαι θεοβλαβείας, ὥστε τὸν ἀγαπητὸν καὶ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

iora, quam optare potuiſſem, deorum atque hominum beneuolentia contigerunt. Tui vero cura, cui in ſenectute nutricandi gratiam non retuli, in ipſis meis viſceribus inhaerens, facit, vt mihi vita ſit acerba, nullumque ex ea fructum capiam. Quod ſi a meis partibus ſteteris, et rerum mearum omnium particeps eſſe volueris, nihil mihi amplius ad ſummam humanam felicitatem deerit.„

Quum autem finem dicendi feciſſet, Veturia, parua mora interpoſita, dum circumſtantium ingens et multa laudatio ceſſaret, ſic eum eſt alloquuta: „At ego, fili Marci, nec, vt Volſcos prodas, poſtulo, qui te exſulem humaniter exceperunt, et cum aliis honoribus affecerunt, tum etiam ſuum imperium tibi commiſerunt: nec volo, vt contra conditiones, et iusiurandum, quo te illis obſtrinxiſti, quando imperium copiarum accepiſti, ſine communi conſenſu priuatim inimicitias deponas: neque exiſtimes, matri tuae deos ſic omnem mentem ademiſſe, vt dilectum

et

a Ποιεῖ maluit *Gelen.*

b Rectius παρεστηκότων. *Sylb.* Verum optime in *Vat.* et *Lapi* *Cod.* περιεστηκότων.

c Καταλύσεσθαι *Vat.*

d Μηδ' ὑπολάβῃς *Vat.*

e Ποιη-

μόνον υἱὸν εἰς αἰσχρὰς καὶ ἀνοσίους πράξεις παρακαλεῖν· ἀλλὰ μετὰ κοινῆς γνώμης ἀποστῆναί σε ἀξιῶ τοῦ πολέμου, πείσαντα τοὺς Οὐολούσκους μετριάσαι περὶ τὰς διαλλαγάς, καὶ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι καλὴν καὶ πρέπουσαν. τοῦτο δὲ γένοιτ' ἄν, εἰ νῦν μὲν ἀναστήσας τὴν στρατιὰν ἀπαγάγοις, ἐνιαυσίους [e] ποιησάμενος ἀνοχάς· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ [f] χρόνῳ πρέσβεις ἀποστέλλων τε καὶ δεχόμενος, ἀληθῆ φιλίαν πράττοις καὶ διαλλαγὰς βεβαίας. καὶ εὖ ἴσθι· Ῥωμαῖοι μὲν, ὅσα μήτε τὸ ἀδύνατον, μήτ' ἄλλη τις ἀδοξία [g] προσοῦσα κωλύσει, πάντα ὑπομενοῦσι πράττειν λόγῳ καὶ παρακλήσει πειθόμενοι· ἀναγκαζόμενοι δὲ, ὥσπερ σὺ νῦν ἀξιοῖς, [h] οὐθὲν ἄν ποτε χαρίσαιντο ὑμῖν οὔτε μεῖζον, οὔτ' ἔλαττον, ὡς ἐξ ἄλλων τε πολλῶν πάρεστί σοι καταμαθεῖν, καὶ τὰ τελευταῖα, ἐξ ὧν Λατίνοις συνεχώρησαν ἀποστᾶσιν ἀπὸ τῶν ὅπλων. Οὐολοῦσκοι δὲ πολὺ τὸ αὔθαδες

et vnicum filium ad turpia et impia facinora adhortari velit. Sed a te peto, vt de communi ſententia ab armis recedas, auctoritate tua inductis Volſcis, vt ad aequas conditiones deſcendant, et pacem vtrique genti honeſtam et conuenientem faciant. Hoc autem fieri poterit, ſi nunc motis caſtris copias abduxeris, induciis in annum factis. interea vero per legatos, vltro citroque commeantes, de vera amicitia ineunda, et firma pace facienda agere poteris. Et certo illud ſcias, populum Romanum, quaecunque ſalua ſua maieſtate ac honore facere poterit, omnia verbis et precibus adductum, non grauate facturum: ſed ſi cogatur, vt tu nunc vis, nihil vnquam vobis, aut maius, aut minus largiturum; quod cum ex multis aliis potes cognoſcere, tum ex iis, quae nouiſſime Latinis conceſſit, quum ab armis receſſiſſent. Volſci vero (vt iis ſolet accidere, qui nimia felicitate

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

e Ποιησάμενος *Vat.* quod maluit etiam *Sylburg.* vulgo ποιησόμενος.

f Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ] Rectius forſan τούτων. *Sylb.* Τούτῳ non agnoſcit *Vat.* et rectius forſan abeſſet.

g Προσοῦσα *Vat.* vulgo προσπεσοῦσα.

h Οὐθὲν ἂν κώποτε *Vat.*

ἔχουσιν, [i] ὡς συμβαίνει τοῖς μεγάλα εὐτυχήσασιν. [k] ἐὰν δὲ διδάσκῃς αὐτοὺς, ὅτι πᾶσα μὲν εἰρήνη παντός ἐστι πολέμου κρείττων· σύμβασις δὲ φίλων, κατὰ τὸν ἑκούσιον γινομένη τρόπον, τῶν ὑπ' ἀνάγκης συγχωρηθέντων βεβαιοτέρα· καὶ ὅτι σωφρόνων ἐστὶν ἀνθρώπων, ὅταν μὲν εὖ πράττειν δοκῶσι, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας· [l] ὅταν δ' εἰς ταπεινὰς καὶ φαύλας ἔλθωσι, μηθὲν ὑπομένειν ἀγεννές· καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα εἰς ἡμερότητα καὶ ἐπιείκειαν ἐπαγωγὰ παιδεύματα εὕρηται λόγων, οὓς ὑμεῖς οἱ τὰ πολιτικὰ πράττοντες μάλιστα [m] ἴστε, τοῦ τ' αὐχήματος, ἐφ' οὗ νῦν εἰσιν, ἑκόντες ὑποβήσονται, καὶ ποιήσουσιν ἐξουσίαν σοι τοῦ πράττειν, ὅ τι ἂν αὐτοῖς ὑπολαμβάνῃς συνοίσειν. ἐὰν δ' ἀντιπράττωσί σοι, καὶ τοὺς λόγους μὴ προσδέχωνται, [n] ταῖς διά σε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τὴν σὴν γενομέναις περὶ αὐτοὺς τύχαις, ὡς ἀεὶ διαμενούσαις, ἐπαιρόμενοι, τῆς στρατηγίας αὐτοῖς ἀφίστασο φανερῶς, καὶ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

felicitate vtuntur) valde sunt insolentes. quod si eos doceas, qualemcunque pacem quouis bello potiorem esse, et amicorum reconciliationem (si sponte fiat) ea firmiorem esse, quae ipsa necessitate extorquetur: et virorum esse prudentia praeditorum, quum res ipsis prospere succedere videntur, fortuna moderate vti; in rebus vero aduersis et afflictis ad nullum inhonestum facinus se dimittere: denique, si addideris caetera documenta, quae sunt inuenta, vt istis homines ad mansuetudinem et aequitatem alliciantur, (quae vobis res ciuiles tractantibus optime sunt nota) sponte de superbia illa remittent, qua nunc efferuntur, et tibi potestatem dabunt faciendi arbitratu tuo, quicquid e re ipsorum fore iudicaris. Quod si tibi aduersentur, nec tuam orationem admittant, elati rebus tuo ductu auspiciisque feliciter gestis, quasi perpetuo fortunam propitiam sint habituri, eorum imperium palam deponas, nec sis proditor

i In *Vat.* et *Lapi Cod.* ὃ συμβαίνει.

k Post ἐὰν desideratur in vulgatis coniunctio δὲ, vt indicat etiam *Lapi* versio: *si vero eos tu doceas. Sylb.*

l Ὅταν δ' εἰς ταπ. et mox καὶ τἄλλα in *Cod. Vat.* vulgo ὅταν δὲ εἰς.

m Ἴστε, ὅτι τοῦ τε *Vat.*

n Ταῖς διά σε καὶ διὰ τὴν *Vat.*

o Μεγέθει

μήτε προδότης γίνου τῶν πεπιστευκότων, μήτε πολέμιος τῶν ἀναγκαιοτάτων· ἀσεβὲς γὰρ ἑκάτερον. ταῦτα ἥκω δεομένη σου γενέσθαι μοι παρά σου, Μάρκιε τέκνον, οὔτ' ἀδύνατα, ὡς σύ φῄς, πάσης τ' ἀδίκου καὶ ἀνοσίου συνειδήσεως καθαρά."

XLIX. *„Φέρε, ἀλλὰ δόξαν αἰσχρὰν οἴσεσθαι δέδοικας, ἐάν, ἃ παρακαλῶ σε, πράττῃς, ὡς ἀχάριστος εἰς τοὺς εὐεργέτας ἐξελεγχθησόμενος, οἵ σε πολέμιον ὄντα ὑποδεξάμενοι, πάντων μετέδωκαν, ὧν τοῖς φύσει πολίταις μέτεστιν ἀγαθῶν. ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ μεγάλα ποιεῖς τοῖς λόγοις ἀεί. οὐκ ἀποδέδωκας οὖν αὐτοῖς πολλὰς καὶ καλὰς ἀμοιβάς, καὶ νενίκηκας ἀπείρῳ δή τινι* [o] *μεγέθει καὶ πλήθει χαρίτων τὰς ἐξ ἐκείνων εὐεργεσίας; οὓς ἀγαπητὸν ἡγουμένους καὶ πάντων μέγιστον ἀγαθόν, ἐὰν ἐλευθέρας οἰκῶσι τὰς πατρίδας, οὐ μόνον ἑαυτῶν κυρίους εἶναι βεβαίως* [p] *παρεσκεύασας, ἀλλὰ καὶ πεποίηκας ἤδη σκοπεῖν, πότερα καταλῦσαι* [q] *τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν αὐτοῖς*

tor eorum, qui fide tua nituntur, nec hoſtis eorum, qui tibi ſunt coniunctiſſimi: vtrumque enim eſt impium. Haec igitur ea ſunt, fili Marci, quorum cauſſa veni, et quae peto, vt mihi concedas: quae non habent vllas difficultates, quas tu memoras; et quae ab omni iniuſto ac impio facinore adeo ſunt aliena, vt ea ſalua conſcientia facere poſſis.

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 ⅔. Cat. V.C. 266. Var. 268.

Age vero, infamiamne times, ſi ea, quae tibi ſuadeo, feceris, ne ingrati animi in bene de te meritos redarguaris, qui te ſuum hoſtem hoſpitio exceptum in partem omnium bonorum, quorum ciues nati ſunt participes, receperunt. haec enim ſunt, quae ſemper verbis tantopere exaggeras. Nonne igitur illis magnam et praeclaram gratiam retuliſti, et infinita quadam beneficiorum magnitudine illorum beneficia ſuperaſti? Quibus, quum hactenus ſecum praeclare actum iri, ſeque ſummum bonum adepturos exiſtimarent, ſi ſibi in patria libere viuere licuiſſet, non ſolum hanc ipſorum libertatem conſtabiliſti, ſed etiam effeciſti, vt iam conſultent, vtrum populi Romani im-

perium

o Μεγέθει καὶ πλήθει χαρίτων *Vat.* vulgatis deſunt duo vocabula καὶ πλήθει.

p Παρεσκεύακας *Vat.*

q Τὴν Ῥωμαίων αὐτῆς ἀρχὴν *Vat.*

ἄμεινον, ἢ μετέχειν αὐτῆς ἐξ ἴσου κοινὴν [r] κατασησαμένοις πολιτείαν. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅσοις κεκόσμηκας ἐκ τοῦ πολέμου [s] λαφύροις τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ πηλίκους κεχάρισαι τοῖς συστρατευσαμένοις πλούτους. τοὺς δὴ τοσούτους διά σε γενομένους, [t] καὶ ἐπὶ τηλικαύτης βεβηκότας εὐτυχίας, οὐ δοκεῖς ἀγαπήσειν, οἷς ἔχουσιν, ἀγαθοῖς, ἀλλ' ὀργιεῖσθαί σοι καὶ ἀγανακτήσειν, ἐὰν μὴ καὶ τὸ τῆς πατρίδος [u] αἷμα ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἐπισπείσῃς; ἐγὼ μὲν [x] οὐκ οἴομαι. ἔτι μοι καταλείπεται λόγος ἰσχυρὸς μὲν, ἐὰν λογισμῷ κρίνῃς αὐτὸν, ἀσθενὴς δὲ, ἐὰν μετ' ὀργῆς, [y] ὁ περὶ τῆς οὐ δικαίως μισουμένης ὑπό σου πατρίδος. οὔτε γὰρ ὑγιαίνουσα καὶ τῷ πατρίῳ κόσμῳ πολιτευομένη, τὴν οὐ δικαίαν κατά σου κρίσιν ἐξήνεγκεν, ἀλλὰ νοσοῦσα, καὶ ἐν πολλῷ κλύδωνι σαλευομένη, οὔτε ἅπασα τότε τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχεν, ἀλλὰ τὸ [z] κάκιον

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

perium euertere sit satius, an, constituta republica, in iuris eius aequabilitatem recipi. Omitto enim dicere, quot spoliis ex bello relatis milites tuos ornaris, et quantas diuitias illis sis largitus. Eos igitur, qui tua opera adeo creuerunt, et ad tantam felicitatem euecti sunt, non putas contentos fore praesentibus bonis, sed tibi fore infensos, et iniquo animo laturos, nisi etiam patriae sanguinem ipsorum manibus libaris ac effuderis? Ego certe non puto. Vnum adhuc superest dicendum (quod, si rationem in iudicium adhibeas, multum apud te valebit, sin iram, parum) de iniusto odio, quo patriam prosequeris. *neque enim sana erat, nec patriis institutis regebatur, quando te iniuste damnauit: sed morbo laborabat, magnaque tempestate iactabatur, neque totius tunc eadem fuit sententia, sed malae partis,

r Κατασησάμενος *Vat.*

s Λαφύροις τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ *Vat.* tria ista vocabula τ. π. α. vulgatis desunt.

t Καὶ ἐπὶ τηλικαύτης *Vat.* vulgo κ. ε. τηλικαύτας in accus. plur.

u Perperam in *Ed. Steph.* ἅμα. Vide *Leopardi* Emendat. l. I. cap. 16.

x Ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ] Deest *Vat.* οὖν.

y In *Cod. Vat.* ὁ περὶ etc. vulgatis deest articulus.

* Quae neque sana erat etc. *Gelen.*

z Κακὸν] Κάκιον in *Vat.* et *Lapi Cod.*

a Post

ἐν αὐτῇ μέρος πονηροῖς προςάταις [a] χρησάμενον. εἰ δὲ δὴ μὴ τοῖς κακίςοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐδόκει ταῦτα, καὶ ὡς ȣ̓ τὰ κράτιςα πολιτευόμενος ἀπηλάθης ὑπ᾽ αὐτῶν, ȣ̓δ᾽ [b] ȣ̔́τω σοι προσῆκε μνησικακεῖν πρὸς [c] τὴν σεαυτȣ̃ πατρίδα. πολλοῖς γὰρ δὴ καὶ ἄλλοις τῶν ἀπὸ τȣ̃ βελτίςȣ πολιτευομένων τὰ παραπλήσια συνέβη παθεῖν· καὶ σπάνιοι δή τινές εἰσιν, οἷς ȣ̓κ ἀντέπνευσε πρὸς τὴν δοκȣ̃σαν ἀρετὴν φθόνος ἐκ τῶν συμπολιτευομένων [d] ἄδικος. ἀλλ᾽ ἀνθρωπίνως, ὦ Μάρκιε, φέρȣσι καὶ μετρίως ἅπαντες οἱ γενναῖοι τὰς συμφορὰς, καὶ πόλεις μεταλαμβάνȣσιν, ἐν αἷς οἰκήσαντες [e] ȣ̓δὲν λυπήσȣσι τὰς πατρίδας· ὥσπερ καὶ Ταρκύνιος ἐποίησεν, ὁ Κολλατῖνος ἐπικαλȣ́μενος· [f] ἱκανὸν ἓν παράδειγμα, καὶ οἰκεῖον· ὃς συνελευθερώσας ἀπὸ τῶν τυράννων τȣ̀ς πολίτας, ἔπειτα διαβληθεὶς πρὸς αὐτȣ̀ς, ὡς συμπράτ-

partis, quae prauos duces ſequuta fuerat. Si vero non ſolum pesſimis, ſed caeteris etiam, ita viſum fuiſſet, et ab illis, vt ciuis, qui rempublicam male adminiſtraret, expulſus fuiſſes, tamen ne ſic quidem te iniuriarum a patria acceptarum memorem eſſe decebat. Nam et multis aliis optime rempublicam adminiſtrantibus idem accidit: rarique ſunt illi, quorum virtuti ciuium aemulorum inuidia iniuſte aduerſata non fuerit. Sed omnes viri fortes, Marci, calamitates humanitus et aequo animo ferunt; ſuaſque ſedes in alias vrbes transferunt, vbi degentes patriae nullas moleſtias afferant: ſicut etiam fecit Tarquinius cognomine Collatinus, (quod exemplum, idque domeſticum, ſufficit) ille, qui ciues ſuos ex tyrannide in libertatem ſuorum ſociorum opera vſus vindicauit, et qui deinde apud eos traductus fuit,

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 $\frac{2}{3}$. Cat. V.C. 266. Var. 268.

a Poſt χρησάμενον ſubaudiendum e praecedentibus ταύτην τὴν γνώμην ἔσχεν: vel deſideratur ἐπεκράτησεν, aut aliud verbum ſimile. *Sylb.*

b Οὕτως] ȣ̔́τω *Vat.*

c Τὴν σεαυτȣ̃ πατρίδα in *Vat.* et *Lapi Cod.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* Voc. πατρίδα vulgatis deeſt.

d Ἄδικος in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo legitur ἀδίκως.

e Οὐθὲν λυπήσȣσι *Vat.*

f Ἱκανὸν ἐνπαράδειγμα οἰκεῖον.

g Καὶ

των πάλιν τοῖς τυράννοις τὴν κάθοδον, [g] καὶ διὰ ταῦτα ἐξελαθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς πατρίδος, οὐκ ἐμνησικάκει πρὸς τοὺς ἐκβαλόντας αὐτὸν, οὐδ' ἐπεστράτευε τῇ πόλει τοὺς τυράννους ἐπαγόμενος, οὐδ' ἐποίει τεκμήρια τῶν διαβολῶν τὰ ἔργα, ἀλλ' εἰς τὴν μητρόπολιν ἡμῶν Λαουίνιον ἀπελθὼν, ἐκεῖ πάντα τὸν λοιπὸν ἐβίω χρόνον, εὔνους ὢν τῇ πατρίδι καὶ φίλος.»

L. «[h] Ἔστω δ' οὖν ὅμως, καὶ διδόσθω τοῖς τὰ δεινὰ παθοῦσι μὴ διακρίνειν, εἴτε φίλιον εἴη τὸ κακῶς δεδρακὸς, εἴτ' ἀλλότριον, ἀλλ' ἴσην πρὸς ἅπαντας ὀργὴν ἔχειν· ἔπειτα οὐχ ἱκανὰς εἰσπέπραξαι παρὰ τῶν [i] ὑβρισάντων τὰς δίκας, μηλόβοτον πεποιηκὼς γῆν αὐτῶν τὴν ἀρίστην, καὶ πόλεις διαπεπορθηκὼς συμμαχίδας, ἃς πολλοῖς πόνοις [k] κτησάμενοι κατέσχον, καὶ τρίτον ἤδη τοῦτο ἔτος εἰς πολλὴν τῶν ἀναγκαίων κατακεκλεικὼς ἀπορίαν; ἀλλὰ καὶ μέχρις ἀνδραποδισμοῦ τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. V.C. Cat. 266. Var. 268.

fuit, quaſi tyrannis fauens eos in patriam reducere conaretur, quique propterea in exſilium pulſus fuit, et tamen iniuriarum memoriam, ab iis acceptarum, a quibus fuerat expulſus, depoſuit, nec cum tyrannis arma reipublicae intulit, nec factis ſuis aduerſariorum calumnias confirmauit; ſed quum in veterem noſtram patriam Lauinium ſe contuliſſet, ibi totum reliquum vitae ſpatium beneuolus et amicus patriae exegit.„

Faciamus tamen et concedamus, eos, qui iniuriam acceperunt, non diiudicare, vtrum is, qui fecit iniuriam, ſit amicus, an inimicus, ſed aeque omnibus eſſe iratos; an non ſatis poenarum exegiſti ab iis, qui te contumelia affecerunt, qui fertiliſſimum eorum agrum pecori paſcuum feceris, et ſocias vrbes diripueris, quas multis laboribus quaeſitas in ſuam ditionem redegerant, et tertium iam annum ad magnam commeatuum inopiam eos compuleris? ſed etiam, immani et inſano furore impulſus,

g Καὶ διὰ τοῦτο *Vat.*

h Optime in *Cod. Vat.* ἔστω δ' οὖν ὅμως καὶ διδόσθω τοῖς τὰ δεινὰ παθοῦσι. Nam vulgatae ſic dant verba conturbata: καὶ διδόσθω τὰ δεινὰ τοῖς παθοῦσι.

i Ὑβρισάντων σε δίκας, γῆν τε αὐτῶν τὴν ἀρίστην πεποιηκὼς μηλόβοτον, καὶ πόλεις *Vat.*

k Κτησαμένη κατέσχον] Vel κτησάμενοι legendum, (vt voluerunt *Sylb.* et *Port.*) vel vt in *Vat.*

κατασκαφῆς τὴν ἀγριαίνȣσαν καὶ μαινομένην ὀργὴν προσάγεις· καὶ ȣ̓δὲ τȣ̀ς πεμφθέντας ὑπὸ τῆς βȣλῆς πρέσβεις φέροντάς σοι τῶν τ' ἐγκλημάτων ἄφεσιν, καὶ κάθοδον ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, φίλȣς καὶ ἀγαθȣ̀ς ἄνδρας ἐλθόντας ἐνετράπης· ȣ̓δὲ τȣ̀ς ἱερεῖς, ȣ̔̀ς τὸ τελευταῖον ἔπεμψεν ἡ πόλις, ἱερὰ σέμματα θεῶν ἔχοντας, γηραιȣ̀ς ἄνδρας [[l] τȣ̀ς τῶν θεῶν σεβασμȣ̀ς] προτείνοντας, [ἐδέξω·] ἀλλὰ καὶ τȣ́τȣς ἀπήλασας, αὐθάδεις καὶ δεσποτικὰς ὡς κεκρατημένοις ἀποκρίσεις δȣ̀ς. ἐγὼ μὲν ȣ̓κ ἔχω, [m] πῶς ἐπαινέσω ταῦτα τὰ σκληρὰ καὶ ὑπέραυχα, καὶ τὴν θνητὴν φύσιν ἐκβεβηκότα δικαιώματα, ὁρῶσα καταφυγὰς εὑρημένας ἅπασιν ἀνθρώποις καὶ παραιτήσεις, [n] ὧν

pulſus, ad illos in ſeruitutem abducendos, vrbemque euertendam venis: et ne legatos quidem a ſenatu miſſos, tibi criminum abſolutionem et reditum in patriam aſſerentes, amicos atque bonos viros es reueritus; neque ſacerdotes poſtremo ab vniuerſo populo miſſos, viros ſenes, qui ſacras deorum coronas ac *inſignia* praetendebant; ſed iſtos etiam repuliſti, ſuperbo et imperioſo reſponſo non aliter, ac victis, dato. Equidem nullo modo laudare poſſum haec dura, et ſupra modum ſuperba, et mortalis naturae terminos tranſeuntia poſtulata, quod videam, omnibus hominibus refugia inuenta eſſe et deprecationes mutuarum offen-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Vat. et *Lapi Cod.* κτησαμένη κατέσχεν, καὶ τρίτον ἤδη τȣ̃τ' ἔτος.

l Incluſa, e *Cod. Rom.* addita, agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *ſerta deum ſacra habentes, viros ſenes, et eos deorum cultiones praetendentes.* vbi σέμματα ἔχοντας idem eſt, quod alibi ἱκετηρίας προτείνοντας, *praeferentes ramos oleaginos laneo filamento obuolutos.* Sic enim *Sophoclis* Scholiaſtes σέμμα interpretatur τὸ προσειλημένον ἔριον τῷ θαλλῷ. Huiuſmodi autem ramum ſupplices geſtare ſolitos, cum aliunde patet, tum ex *Iliad.* α. quo *Dionyſius* noſter hic videtur alludere. Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν etc. Supra (pag. 491. v. 17.) ſine σεμμάτων mentione dixerat: θεῶν τὰ σύμβολα φέροντας, καὶ τὰς ἱερὰς ἀμπεχομένȣς ἐσθῆτας. *Sylb.* In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ἱερὰ σέμ. θ. ἔχ. γηρ. ἄνδρας προτείνοντας· ἀλλὰ etc. quae ſic in ſuam ſedem reſtituenda cenſet *Port.* γηραιȣ̀ς ἄνδρας, ἱερὰ σέμματα θεῶν ἔχοντας καὶ προτείνοντας.

m Πῶς αἰνέσω *Vat.*

n Ὧν ἂν ἐξαμαρτάνωσι *Vat.*

o Legitima

ἐξαμαρτάνουσι περὶ ἀλλήλους, ἱκετηρίας, καὶ λιτὰς, καὶ τὸ καταφυγεῖν ἐπὶ τοὺς ἠδικημένους τὸ ἀδικοῦν ταπεινὸν, θεῶν ἡμῖν ταῦτα τὰ ἔθη κατασησαμένων· [o] ὑφ' ὧν μαραίνεται πᾶσα ὀργὴ, καὶ ἀντὶ τοῦ μισεῖν τὸν ἐχθρὸν, ἐλεεῖ· τοὺς δ' αὐθαδείᾳ χρησαμένους καὶ λιτὰς ἱκετῶν ὑβρίσαντας, ἅπαντας νεμεσωμένους ὑπὸ θεῶν, καὶ εἰς συμφορὰς καταστρέφοντας οὐκ εὐτυχεῖς. αὐτοὶ γὰρ δὴ πρῶτον οἱ ταῦτα [p] κατασησάμενοι καὶ παραδόντες ἡμῖν θεοὶ, συγγνώμονες τοῖς ἀνθρωπίνοις εἰσὶν ἁμαρτήμασι, καὶ εὐδιάλλακτοι, καὶ πολλοὶ ἤδη μεγάλα εἰς αὐτοὺς [q] ἐξαμαρτόντες, εὐχαῖς καὶ θυσίαις τὸν χόλον ἐξιλάσαντο· εἰ μὴ σὺ, ὦ Μάρκιε, ἀξιοῖς τὰς μὲν τῶν θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους. δίκαια μὲν οὖν ποιήσεις καὶ σεαυτῷ πρέποντα, καὶ τῇ πατρίδι

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* V.C. 266. *Var.* 268.

offensarum, preces supplices et precationes, et vt is, qui fecit iniuriam, ad eos, qui eam sunt passi, humiliter confugiat: qui mos nobis a diis est constitutus, quo omnis ira mollitur, et odium, quod esset exercendum in inimicum, in misericordiam conuertitur: contra vero, omnes, qui superbi sunt, et supplicum preces cum contumelia repellunt, in deorum indignationem incurrere, et tandem in miseras calamitates incidere animaduertam. Nam ipsi dii, qui primi hunc morem constituerunt et nobis tradiderunt, facile humana peccata condonant, et hominibus reconciliantur: et iam multi, quum grauiter in eos deliquissent, precibus tamen et sacrificiis iram *eorum* placarunt. nisi forte, tu Marci, aequum esse censes, vt deorum ira sit mortalis; hominum vero, immortalis. Recte igitur et ex dignitate tua feceris, si tu quoque ipsi patriae, saltem poeni-

o Legitima constructio postulat, vt legamus: καὶ ἀντὶ τοῦ μισεῖσθαι τὸν ἐχθρὸν, ἐλεεῖται, vel potius ἀντὶ τοῦ μισεῖν τὸν ἐχθρὸν, ἐλεοῦμεν. Si tamen vulgata lectio, vtcunque dura et figurata, retineatur, sic vertes: *a quo omnis ira lenitur, et qui est iratus cum inimicum odio prosequi deberet, eum miseratur:* vel hoc modo: *qui mos omnem iram sedat, et facit, vt inimicum, quem odio prosequi deberemus, miseremur. Port.*

p Παρασησάμενοι] Forsan κατασησάμενοι. *Port.*

q Ἐξαμαρτάνοντες] Omnino legendum ἐξαμαρτόντες. *Port.*

r Non

[r] αὐτῇ ἀφεὶς τὰ ἐγκλήματα, μετανοούσῃ γε καὶ διαλλαττομένῃ, καὶ ὅσα πρότερον [s] ἀφείλετό σε, νῦν ἀποδιδούσῃ.„

„Εἰ δ' ἄρα πρὸς ἐκείνην ἀδιαλλάκτως ἔχεις, ἐμοὶ L I. ταύτην δός, ὦ τέκνον, τὴν τιμὴν καὶ χάριν, παρ' ἧς οὐ τὰ ἐλαχίστου ἄξια ἔχεις, [t] οὐδ' ὧν ἀντιποιήσαιτ' ἄν τις καὶ ἕτερος, ἀλλὰ τὰ μέγιστα καὶ τιμιώτατα, καὶ οἷς ἅπαντα τὰ λοιπὰ κέκτησαι, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. δανείσματα γὰρ ἔχεις ταῦτα ἐμά, καὶ οὐκ ἀφαιρήσεταί με ταῦτα οὐθεὶς [u] ὁ τόπος, ὁ καιρός, οὐδέ γε αἱ Οὐολούσκων, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εὐεργεσίαι συμπάντων καὶ χάριτες τοσοῦτον [x] ἰσχύσουσιν, οὐδ' ἂν οὐρανομήκεις γένωνται, ὥστε τὰ τῆς φύσεως ἐξαλεῖψαι καὶ παρελθεῖν δίκαια· ἀλλ' ἐμὸς ἅπαντα τὸν χρόνον ἔσῃ, καὶ πρώτῃ πάντων τὰς τοῦ βίου χάριτας ὀφειλήσεις μοι, καὶ ὧν ἂν δέωμαι, δίχα προφάσεως ὑπουργήσεις.

poenitenti et tecum in gratiam redeunti, et omnia, quae ante *Per. Iul.*
tibi abſtulerat, nunc reſtituenti, crimina remiſeris.„ 4228.

„Quod ſi in illam es implacabilis, at mihi, fili, hunc honorem et gratiam concede, a qua beneficia non parui pendenda accepiſti, et quae nec alius quiſpiam ſibi vendicabit; ſed maxima et pretioſiſſima, et quorum ope caeteras res omnes paraſti, corpus et animam. Haec enim a me es mutuatus, nec vllus locus, nec vllum tempus haec mihi auferet; nec ipſorum Volſcorum, nec caeterorum omnium hominum beneficia et merita tantum valebunt, licet ſua magnitudine coelum attingerent, vt iura naturae a te obliterentur et negligantur: ſed meus eris omni tempore, mihique omnium primae gratiam acceptae vitae debebis; et quae petam, mihi ſine vlla cauſſatione concedes.

Ante Chr. 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Lex

r Non abſurde poſt αὐτῇ diſtinxeris, hoc ſenſu: *recte igitur feceris, et e tua pariter ac patriae ipſius dignitate, ſi culpam ei remiſeris poenit. Sylb.*

s Ἀφείλετό σοι *Vat.*

t Οὐδ' ὧν ἀντιποιήσαιτ' ἄν τις *Vat.* pro optatiuo eſt in vulgatis ſubiunctiuus ἀντιποιήσηται.

u Οὔτε τόπος, οὔτε καιρός, οὐδέ γε αἱ Οὐολούσκων *Vat.* Articulus αἱ deeſt vulgatis.

x Ἰσχύουσιν *Vat.*

y Κἀγὼ

τοῦτο γὰρ ὁ τῆς φύσεως νόμος ὥρισεν ἅπασι τοῖς αἰσθήσεως καὶ λόγου μετειληφόσι τὸ δίκαιον· ᾧ πιστεύουσα, Μάρκιε τέκνον, [y] ἐγὼ δέομαί σου μὴ ἐπαγαγεῖν πόλεμον τῇ πατρίδι, καὶ ἐμποδὼν ἵσταμαί σοι βιαζομένῳ. ἢ πρότερον οὖν ἐμὲ τὴν ἐναντιουμένην σοι μητέρα ταῖς ἐριννύσι προθυσάμενος αὐτοχειρίᾳ, τότε τοῦ κατὰ τῆς πατρίδος [z] ἄρχου πολέμου· ἢ τὸ μητροκτόνον ἄγος αἰδούμενος, εἶξον τῇ σεαυτοῦ μητρὶ, καὶ δὸς, ὦ τέκνον, τὴν χάριν ἑκών· νόμον μὲν τόνδε, ὃν [a] οὐδεὶς πώποτε ἀνεῖλε χρόνος, τιμωρὸν καὶ σύμμαχον ἔχουσα, οὐκ ἀξιῶ, Μάρκιε, μόνη τιμῶν, ἃς οὗτός μοι δίδωσιν, ἄμοιρος ἐκ σοῦ γενέσθαι. ἔργων δὲ χρηστῶν [b] ὑπομνήσεις, ἵνα ἀφῶ τὸν νόμον, σκόπει πάλιν, ὡς πολλὰς καὶ μεγάλας· ἥτις ὀρφανὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς [c] καταλειφθέντα σε παραλαβοῦσα νήπιον, διέμεινα ἐπί σοι χήρα, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. 266. V.C. Var. 268.

Lex enim naturae omnibus, qui sunt sensus et rationis participes, hoc ius statuit; quo freta, fili Marci, te oro, ne bellum patriae inferas, et tuae violentiae obsisto. Aut certe, vbi prius me matrem tuam tibi aduersantem furiis propria manu mactatam obtuleris, tunc bellum contra patriam incipe mouere, aut parricidii piaculum reformidans matri tuae cede, eique, o fili! hoc beneficium da vltro ac libenter. Quum igitur hanc legem, quam nullum vnquam tempus sustulit, auxiliatricem sociamque habeam, indignum esse censeo, Marci, me solam honoribus mihi ab hac concessis per te fraudari. Sed, vt hanc legem omittam, considera etiam, quot et quanta sint mea in te beneficia, quae commemorare possum: siquidem, quum te pupillum a patre relictum accepissem infantem, tua caussa vidua permansi, et educa-

y Κἀγὼ δέομαί σε μὴ ἐπάγειν πόλεμον in *Vat.* et *Lapi Cod.*

z Ἄπτου *Vat.*

a Οὐθεὶς *Vat.*

b *Lapus* vertit *recordare:* quare ὑπομνήσει seu ὑπομνήσῃ videtur legisse. Ὑπομνησθεὶς *recordatus* malit *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὑπομνήσεις, et dein ὡς πολλὰς καὶ μεγάλας. Vulgatam lectionem tuetur *Portus;* censetque, πολλὰ καὶ μεγάλα ad ἔργων, non ad ὑπομνήσεις, esse referenda.

c Καταλειφθέντα σε παραλαβοῦσα νήπιον, διέμεινα *Vat.* Pronomen σε vulgatis deest, eadem διέμενον dant.

d Καὶ

παιδοτροφίας ἀνήντλησα πόνους, οὐ μήτηρ μόνον, ἀλλὰ καὶ πατὴρ, [d] καὶ τροφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ πάντα τὰ φίλτατά σοι γενομένη. ἐπειδὴ δ' εἰς ἄνδρας ἦλθες, ἐξόν μοι τότε ἀπηλλάχθαι τῶν φροντίδων ἑτέρῳ γημαμένην, καὶ ἕτερα τέκνα ἐπιθρέψαι, καὶ πολλὰς [e] γηροβοσκοὺς ἐλπίδας ἐμαυτῇ καταλιπεῖν, οὐκ ἠβουλήθην, ἀλλ' ἔμεινα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑστίας, καὶ τὸν αὐτὸν ἔστερξα βίον, ἐν σοὶ μόνῳ πάσας τιθεῖσα τὰς ἐμαυτῆς ἡδονάς τε καὶ ὠφελείας· ὧν ἔψευσάς με, τὰ μὲν ἄκων, τὰ δὲ ἑκὼν, καὶ πασῶν ἀτυχεστάτην ἐποίησας μητέρων. ποῖον γὰρ χρόνον, ἀφ' οὗ σε εἰς ἄνδρας ἤγαγον, ἄνευ λύπης ἢ φόβου διετέλεσα; ἢ πότε ἱλαρὰν ἔσχον ἐπί σοι τὴν [f] ψυχὴν, πολέμους ἐπὶ πολέμοις στέλλοντα ὁρῶσά σε, καὶ μάχας ἐπὶ μάχαις ἀναιρούμενον, καὶ τραύματα ἐπὶ τραύμασι λαμβάνοντα;„

„Ἀλλ' [g] ἐξ ὧν ἐπολιτεύου καὶ τὰ κοινὰ ἔπρατ- LII.

educationis labores pertuli; nec matris tantum, sed patris, fratris, nutricis, sororis, et carissimarum necessitudinum loco tibi fui. Deinde vero, vbi ad aetatem virilem euasisti, quum mihi tunc liceret his curis liberatae alteri nubere, aliosque liberos educare, et multa praesidia mihi parare, quibus senectutem meam nutritum iri sperare potuissem, hoc tamen facere nolui: sed in eadem domo mansi, et eodem vitae genere contenta fui, in te vno collocatis meis voluptatibus et commodis; quibus me partim inuitus, partim sponte frustratus es, et omnium matrum miserrimam fecisti. quando enim vnquam, ex quo te ad virilem aetatem perduxi, sine dolore aut metu vixi? aut quando animum hilarem propter te habui, quum te viderem semper bella post bella parare, et proelia post proelia suscipere, et vulnera post vulnera accipere?„

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. V.C. Cat. 266. Var. 268.

„At fortasse ego, mater tua, ex quo ad rempublicam eiusque

d Καὶ ἀδελφὸς, quae in vulgatis pone πατὴρ leguntur, desiderantur in *Cod. Vat.*

e Male γηροβοσκοῦς in *Ed. Steph.*

f Τὴν ψυχὴν *Vat.* vulgatis articulus deest.

g *Gelenius* legit ἐξ οὗ. cui respondere videtur sequens τότε. *Sylb.*

h Optime

τες, ἡδονήν τινα ἐκαρπωσάμην ἡ μήτηρ ἐγὼ διά σε; τότε μὲν οὖν τὰ μάλιστα ἠτύχουν, [h] στάσεως πολιτικῆς μέσον ὁρῶσά σε κείμενον. ἐν οἷς γὰρ ἀνθεῖν ἐδόκεις πολιτεύμασι, καὶ πολὺς ἔπνεις ἐναντιούμενος ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας τοῖς δημοτικοῖς, [i] ταῦτα ἐμοὶ φόβου μεστὰ ἦν, ἐνθυμουμένῃ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς ἐπὶ μικρᾶς αἰωρεῖται ῥοπῆς, καὶ ἐκ πολλῶν ἀκουσμάτων τε καὶ παθημάτων μαθούσῃ, ὅτι τοῖς ἐπισήμοις ἀνδράσι θεία τις ἐναντιοῦται νέμεσις, ἢ φθόνος τις ἀνθρώπινος πολεμεῖ· καὶ ἦν ἄρα [k] μάντις ἀληθής, ὡς μήποτ' ὤφελον, τῶν ἐκβησομένων. κατηγωνίσατό γ' οὖν σε πολὺς ἐπιῤῥάξας ὁ πολιτικὸς φθόνος, καὶ ἀνήρπασεν ἐκ τῆς πατρίδος· ὁ δὲ μετὰ ταῦτά μου βίος, [l] εἰ δεῖ καὶ βίον αὐτὸν καλεῖν, ἀφ' οὗ με καταλιπὼν ἔρημον ἐπὶ τοῖς παιδίοις τούτοις ἀπῆλθες, ἐν τούτῳ δεδαπάνηται τῷ ῥύπῳ, καὶ ἐν τοῖς πενθίμοις τρύχεσι τούτοις. ἀνθ' ὧν ἁπάντων ταύτην ἀπαιτῶ σε χά-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

eiusque administrationem accessisti, voluptatem aliquam propter te percepi. imo vero tunc potissimum infelix fui, quum te in mediis ciuium seditionibus iactari viderem. nam in quibus actis florere videbaris, et plebi pro optimatum factione vehemens odium spirans aduersabaris, haec me terrebant plurimum; quia cogitabam, paruo momento vitae humanae vicem mutari, multisque rebus variisque casibus auditis, sciebam, diuinam quandam indignationem viris illustribus aduersari, aut quandam hominum inuidiam illis bellum facere. Rerum igitur, quae tibi euenturae erant, vera vates eram, atque vtinam nunquam fuissem. Ingens igitur ciuium inuidia ingruens te oppressit, et ex patria expulit. Vita autem mea post haec (si modo vita est appellanda, ex quo me desolatam cum hisce pueris relinquens abiisti) in his sordibus traducta est, et in his vestibus lugubribus. Pro quibus omnibus beneficiis hanc vnam gratiam

h Optime in *Cod. Vat.* στάσεως πολιτικῆς μέσον ὁρῶσά σε κείμενον, *te intuens in media seditione ciuili positum*, prout vertit *Lapus*. Ἐν μεταξὺ deesse coniecerat *Sylb*. Ἐν μέσῳ *Portus*. Voc. μέσον deest vulgatis.

i Ταῦτ' ἐμοὶ *Vat.*

k Μάντις ἀληθὴς *Vat.* vulgo μ. ἀληθῶς.

l Εἰ δὴ καὶ βίον αὐτὸν δεῖ καλεῖν *Vat.*

m Μηδ'

ϱιν, μηδέποτέ σοι βαϱεῖα γενομένη, [m] μηδ' εἰς τὸν λοιπὸν ἐσομένη χϱόνον, ἕως ἂν ζῶ, διαλλαγῆναι πϱὸς τὰς σεαυτȣ̃ πολίτας ἤδη ποτὲ, καὶ παύσασθαι τὸν ἀμείλικτον χόλον φυλάσσοντα κατὰ τῆς πατϱίδος· κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοτέϱοις ἡμῖν ἀξιȣ̃σα λαβεῖν, καὶ ȣ̓κ ἐμαυτῆς ἴδιον μόνης. σοί τε γὰϱ, ἐὰν πεισθῇς, καὶ μηθὲν ἀνήκεστον ἐξεϱγάσῃ, καθαϱὰν καὶ ἀμίαντον ἔχειν συμβήσεται τὴν ψυχὴν ἀπὸ παντὸς χόλȣ καὶ ταϱάγματος δαιμονίȣ· ἐμοί τε ἡ παϱὰ τῶν πολιτῶν τε καὶ πολιτίδων τιμὴ ζώσῃ τε παϱακολȣθȣ̃σα, βίον εὐδαίμονα ποιήσει, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ἀποδιδομένη, καθάπεϱ εἰκὸς εὔκλειαν ἀθάνατον οἴσει. καὶ εἴ τις ἄϱα [n] τὰς ἀνθϱωπίνας ψυχὰς ἀπολυθείσας τȣ̃ σώματος ὑποδέξεται τόπος, ȣ̓χ ὁ καταχθόνιος καὶ ἀφεγγὴς ὑποδέξεται τὴν ἐμὴν, ἐν ᾧ φασι τȣ̀ς κακοδαίμονας οἰκεῖν, ȣ̓δὲ τὸ λεγόμενον τῆς Λήθης πεδίον, ἀλλ' ὁ μετέωϱος καὶ καθαϱὸς αἰθὴϱ, ἐν ᾧ τȣ̀ς ἐκ θεῶν φύντας οἰκεῖν λόγος, εὐδαίμονα καὶ μακάϱιον ἔχοντας βίον· οἷς διαγ-

gratiam repofco, ego, quae tibi nunquam fui molefta, nec in pofterum, donec viuam, fum futura, vt cum tuis ciuibus in gratiam redeas, et tandem aliquando tuam implacabilem iram contra patriam feruare definas, poftulans, vt rem vtrique noftrum, non autem mihi foli commodam concedas. Nam fi me audieris, et nihil grauius admiferis, tibi continget, vt confcientiam puram, et ab omni ira ac terrore diuino liberam habeas: ac mihi viuenti ab omnibus meis ciuibus, tum maribus, tum foeminis, habitus honor vitam beatam faciet, et mihi defunctae delatus, (vt eft verifimile) gloriam immortalem afferet. Et fi quis eft locus, qui humanas animas corpore folutas recipiat, non infernus ille et luce carens *locus* animam meam excipiet, vbi fceleratorum fedes effe ferunt, nec campi, quos Lethaeos vocant; fed fublimis et purus aether, in quo diis genitos felicem et beatam vitam degere fama eft. Quibus annunciata

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V. C.* 266. *Var.* 268.

m Μηδ' εἰς τὸν *Vat.* vulg. μηδὲ, fine apoftropho.

n Τὰς ἀνθϱωπίνȣς *Vat.*

γέλλουσα τὸ σὸν εὐσεβὲς καὶ τὰς σὰς χάριτας, αἷς αὐτὴν ἐκόσμησας, ἀεί τινας αἰτήσεταί σοι παρὰ θεῶν ἀμοιβὰς καλάς."

LIII. "Ἐὰν δὲ προπηλακίσῃς τὴν σεαυτοῦ μητέρα καὶ ἄτιμον ἀπολύσῃς, ὅ τι μὲν αὐτῷ σοι συμβήσεται διὰ ταῦτα παθεῖν, οὐκ ἔχω λέγειν, μαντεύομαι δ' οὐδὲν εὐτυχές. ὅτι δ', [o] ἐὰν καὶ τἄλλα πάντα εὐδαιμονῇς, ἔστω γάρ, ἡ δι' ἐμὲ καὶ τὰς ἐμὰς συμφορὰς παρακολουθήσουσά σοι, καὶ οὐδέποτ' ἀνήσουσα τὴν ψυχὴν ὀδύνη, πάντων ἀγαθῶν σοι ἀνόνητον ποιήσει τὸν βίον, εὖ οἶδα. οὐ γὰρ ἀνέξεται Οὐετουρία, τὴν δεινὴν καὶ ἀνήκεστον ὕβριν ἐν τοσούτοις μάρτυσιν ὑβρισθεῖσα, τὸν ἐλάχιστον βιῶναι χρόνον· ἀλλ' ἐν τοῖς ἁπάντων ὑμῶν φίλων τε καὶ ἐχθρῶν ὄμμασιν ἐμαυτὴν [p] διαχρήσομαι, βαρεῖαν ἀρὰν, καὶ δεινὰς ἐριννύας ἀντ' ἐμαυτῆς καταλιποῦσά σοι τιμωρούς. ὧν μὴ δεήσειεν, ὦ θεοὶ τῆς Ῥωμαίων φύλακες ἡγεμονίας· ἀλλ' εὐσεβεῖς καὶ καλοὺς δοίητε Μαρκίῳ λογισμούς· καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V. C. Var.* 268.

ciata tua pietate, tuisque beneficiis, quibus a te ornata fuerit, semper tibi praeclaram aliquam remunerationem a diis petet."

"Sed, si matrem tuam contemseris, et cum ignominia dimiseris, equidem, quid tibi propterea sit euenturum, dicere non possum; veruntamen tibi nihil fausti praedico. Illud sat scio, etiam si caeteris in rebus felix fueris, (fingamus enim hoc quoque) fore tamen, vt dolor, qui mei mearumque calamitatum caussa te prosequetur, animam tuam nunquam dimissurus, nullis bonis vitam tuam frui patiatur. neque enim Veturia graui et atroci contumelia, praesentibus tot testibus affecta, vel minimum temporis spatium viuere poterit: sed in conspectu omnium vestrum, tum amicorum, tum inimicorum, mihi ipsi manus violentas afferam, graues imprecationes, dirasque Furias, quae meas iniurias vlciscantur, tibi relinquens. Quam necessitatem, dii imperii Romani custodes, auertite, et piam bonamque mentem Marcio date: et sicut

o Ἐὰν καὶ τἄλλα *Vat.* vulgo legitur ἐὰν κατὰ τὰ ἄλλα.

p Διαχρησόμενος *Vat.* vulgo διαχειρίσομαι.

q Καὶ

ὥσπερ ἄρτι προσιούσῃ μοι τούς τε πελέκεις ἀπέθετο, καὶ τὰς ῥάβδους ἔκλινε, καὶ τὸν δίφρον ἀπὸ τοῦ βήματος ἔθηκε χαμαί, [q] καὶ πάντα τὰ ἄλλα, οἷς κοσμεῖσθαι τὰς αὐτοκράτορας ἀρχὰς νόμος, τὰ μὲν ἐμείωσε, τὰ δ' ἐκποδὼν εἰς τέλος ἐποίησε· δῆλον ἅπασι βουλόμενος ποιῆσαι, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἄρχειν αὐτῷ προσήκει, ὑπὸ δὲ τῆς μητρὸς ἄρχεσθαι· οὕτω καὶ νῦν τιμίαν καὶ περίβλεπτόν με ποιήσειε, καὶ χαρισάμενος τὴν κοινὴν πατρίδα, ἀντὶ κακοδαιμονεστάτης εὐδαιμονεστάτην ἀποδείξειέ με πασῶν γυναικῶν. εἰ δὲ [r] ὅσιόν ἐστι καὶ θεμιτὸν υἱοῦ γόνασι [s] προκυλίεσθαι μητέρα, καὶ τοῦτο καὶ πᾶν ἄλλο ταπεινὸν σχῆμα καὶ λειτούργημα ὑπομενῶ σωτηρίας ἕνεκα τῆς πατρίδος.„

Ταῦτα εἰποῦσα, ἔρριψεν ἑαυτὴν χαμαί, καὶ περι- LIV. πλέξασα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις τοὺς πόδας τοῦ Μαρκίου, κατεφίλησε. πεσούσης δ' αὐτῆς, αἱ μὲν γυναῖκες ἀνεβόησαν ἅμα πᾶσαι κωκυτὸν ὀξὺν καὶ μακρόν. οἱ δ'

sicut modo me aduentante secures deposuit, fascesque demisit, *Per. Iul.* sellamque de tribunali in terram transtulit, caeteraque insignia, 4228. quibus summi magistratus ornari solent, partim minuit, partim *Ante Chr.* 486. penitus amouit, (quod omnibus notum facere vellet, ipsum *Olymp.* decere in alios habere imperium, at matrem in ipsum) ita etiam 73 $\frac{2}{3}$. nunc honoratam et conspicuam me faciat, et, communi patria *Cat.* mihi donata, me ex infelicissima felicissimam omnium mulie- *V.C.* 266. rum reddat. Et, si decet, et, si fas est, matrem ad filii genua *Var.* procumbere, nec alium quemuis humilem habitum ministe- 268. riumue pro patriae salute subire grauabor.„

Quum haec dixisset, se humi proiecit, et manibus ambabus Marcii pedes amplexa deosculata est. Quum autem illa se prostrauisset, omnes mulieres simul sublato clamore gemitum et longum eiulatum ediderunt. Volsci vero, qui in consessu

q Καὶ πάντα τἆλλα *Vat.*

r Pro αἴσιον aptius legemus ὅσιον. *Lapus* vertit: *aequum licitumque est. Sylb.*

s Rectius fortasse προσκυλίεσθαι; vt supra dicit πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ γόνασι κυλιομένην. *Sylb.*

ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντες Οὐολούσκων οὐκ ἀνέσχοντο τὴν [t] ἀήθειαν τῆς ὄψεως, ἀλλ' ἀπεστράφησαν. αὐτὸς δὲ ὁ Μάρκιος [u] ἀναλόμενος ἐκ τοῦ δίφρου, καὶ περιπεσὼν τῇ μητρὶ, ἀνίστησιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς γῆς ὀλίγον ἐμπνέουσαν· καὶ [x] περιβαλὼν, καὶ πολλὰ ἐκχέας δάκρυα, εἶπε· „Νικᾷς, ὦ μῆτερ, οὐκ εὐτυχῆ νίκην, οὔτε σεαυτῇ, οὔτ' ἐμοί· [y] τὴν μὲν γὰρ πατρίδα σέσωκας, ἐμὲ δὲ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόστοργον υἱὸν ἀπολώλεκας.„ ταῦτα εἰπὼν, ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἀπῄει, κελεύσας ἀκολουθεῖν [z] τήν τε γυναῖκα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ παιδία· ἔνθα τὸν λοιπὸν τῆς ἡμέρας χρόνον, σκοπούμενος σὺν αὐταῖς, ὅ τι χρὴ πράττειν, διετέλεσεν. [a] ἦν δὲ τὰ δόξαντα αὐτοῖς τοιάδε. περὶ μὲν τῆς καθόδου, μήτε τὴν βουλὴν τέλος μηθὲν ἐκφέρειν εἰς τὸν δῆμον, μήτ' ἐκεῖνον ἐπιψηφίζειν, πρὶν ἂν τοῖς Οὐολούσκοις εὐπρεπῆ γένηται [b] τὰ" περὶ φιλίας καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

confeſſu aderant, eius ſpectaculi nouitatem ferre non potuerunt, ſed oculos auerterunt. Ipſe vero Marcius, quum ex ſella proſiluiſſet, matrique incubuiſſet, eam exanimatam erexit, amplexuſque eam, et multis lacrymis effuſis, ita eſt loquutus: „Viciſti, mater; ſed victoriam, nec tibi nec mihi felicem reportaſti: patriam enim ſeruaſti, ſed me filium pium atque tibi nimium indulgentem perdidiſti.„ Haec effatus tentorium petit, vxore et matre atque filiis ſe ſequi iuſſis: ibi reliquum diei ſpatium, cum illis conſultando, quod faciendum eſſet, abſumſit. Quae autem illis viſa ſunt, haec fuerunt. Vt de reditu, nec ſenatus quidquam ad populum referret, nec ille quidquam ſtatueret, priuſquam foedus et pax, quae cum Volſcis fieret, parata

t In *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* ἀλήθειαν, nullo plane ſenſu. *Sylb.*

u Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* ἀνελόμενος.

x Περιλαβὼν] περιβαλὼν *Vat.*

y Τὴν μὲν γὰρ πατρίδα *Vat.* vulgatis deeſt μέν.

z Τήν τε μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα *Vat.*

a Τέλος δὲ τὰ δόξαντα αὐτοῖς ἦν τοιάδε legiſſe videtur *Gelenius.* Quod ſi rectum, τέλος mox ſequens v. 13. tranſpoſitum fuiſſe veriſimile eſt.

b Non agnoſcit *Vat.*

c Εἰ

καταλύσεως τοῦ πολέμου· αὐτὸν δὲ τὴν στρατιὰν ἀναστήσαντα, ὡς διὰ φιλίας γῆς ἀπάγειν· ὑποσχόντα δὲ τῆς ἀρχῆς λόγον, καὶ τὰς εὐεργεσίας ἀποδειξάμενον, ἀξιοῦν τοὺς ἐπιτρέψαντας αὐτῷ τὴν στρατιὰν, μάλιστα μὲν φιλία δέχεσθαι τοὺς πολεμίους, καὶ συνθήκας ποιήσασθαι δικαίας, αὐτῷ τὴν ἰσότητα, καὶ τὸ μὴ σφαλῆναι περὶ τὰς ὁμολογίας, ἐπιτρέψαντας. [c] εἰ δ', ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις σφίσιν αὐθαδείας ἀναπιμπλάμενοι, μὴ δέχοιντο τὰς διαλλαγὰς, ἀφίστασθαι τῆς ἀρχῆς [d] αὐτοῖς. ἢ γὰρ οὐχ [e] ὑπομενεῖν αὐτοὺς ἄλλον τινὰ αἱρεῖσθαι στρατηγὸν δι' ἀπορίαν ἀγαθοῦ ἡγεμόνος, ἢ παρακινδυνεύσαντας ὅτῳ δή τινι παραδοῦναι τὰς δυνάμεις, σὺν μεγάλῃ διδαχθήσεσθαι βλάβῃ τὴν τοῦ συμφέροντος αἵρεσιν. τὰ μὲν δὴ βουλευθέντα αὐτοῖς, καὶ δόξαντα δίκαιά τε καὶ ὅσια εἶναι, φήμης τ' ἀγαθῆς, ἐφ' ᾗ μάλιστα ὁ ἀνὴρ ἐσπούδαζε, παρὰ πᾶσι τευξόμενα, τοιάδε ἦν. ἐτάραττε δέ τις αὐτοὺς ὑποψία, δέος ἔχουσα, μή ποτε ἀλόγιστος ὄχλος ἐν ἐλπίδι τοῦ καταπεπολεμηκέναι τὸ ἀντί-

parata esset; ipse vero motis inde castris exercitum, vt per amicum *Per. Iul.*
agrum, abduceret: redditaque ratione rerum in imperio a se 4228.
gestarum, suisque beneficiis commemoratis, rogaret eos, qui *Ante Chr.* 486.
exercitum sibi commiserant, vt hostes in amicitiam potissimum *Olymp.*
reciperent, et foedera aequis conditionibus facerent, commissa 73 2/3.
suae fidei cura prospiciendi, vt pax aequis conditionibus et sine *Cat.*
vlla fraude fieret. Sed si ob res feliciter a se gestas superbia *V.C.* 266.
inflati pacem recusarent, ipse imperium deponeret. Aut enim *Var.*
ob inopiam boni ducis eos alium imperatorem creare non au- 268.
suros *putabant;* aut, si temere alii cuipiam copias committere ausi fuissent, magno suo malo cognituros, quidnam esset e re sua eligere. Haec igitur sunt, de quibus illi inter se consultarunt, et quae iusta et pia esse iudicarunt; et de quibus omnes bene sensuros (cuius rei vir ille maxime erat studiosus) existimarunt. Sed turbabat eos quaedam suspicio cum metu coniuncta, ne forte inconsultum vulgus, spe aduersariorum debellandorum

c Εἰ δ' ἐπὶ *Vat.* vulg. εἰ δὲ ἐπὶ, sine apostropho.

d Αὐτὸν] Αὐτοῖς *Vat.*

e Ὑπομένειν *Vat.*

f Καὶ

παλον ἤδη ὢν, δι' ὀργῆς ἀκράτου λάβῃ τὴν ἀποτυχίαν, κἄπειτα ὡς προδότην αὐτὸν, οὐδὲ λόγου μεταδοὺς, αὐτοχειρίᾳ φθάσῃ διολέσας. ἐδόκει οὖν αὐτοῖς καὶ τοῦτο, [f] καὶ εἴ τι ἄλλο δεινότερον εἴη κινδύνευμα, σὺν ἀρετῇ σώζουσι τὴν πίστιν ὑπομένειν. ἐπεὶ δὲ περὶ δύσιν ἡλίου [g] ἦν" ἤδη, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐξῄεσαν ἐκ τῆς σκηνῆς· [h] ἔπειτα αἱ μὲν γυναῖκες εἰς τὴν πόλιν ἀπῄεσαν. ὁ δὲ Μάρκιος ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς αἰτίας ἀποδοὺς τοῖς παροῦσι, δι' ἃς ἔμελλε λύειν τὸν πόλεμον, καὶ πολλὰ τῶν στρατιωτῶν δεηθεὶς συγγνῶναί τ' αὐτῷ, καὶ ἐπειδὰν οἴκαδε ἀφίκωνται, μεμνημένους, [i] ὧν ἔπαθον εὖ, τοῦ μηθὲν ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνήκεστον παθεῖν συναγωνιστὰς γενέσθαι· καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἐπαγωγὰ διαλεχθεὶς, παρασκευάζεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἀναστρατοπεδεύσοντας.

LV. Ῥωμαῖοι δὲ ὡς ἔμαθον, ὅτι λέλυται σφῶν ὁ κίνδυνος· ἔφθασε γὰρ τῶν γυναικῶν τὴν παρουσίαν προλα-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* V.C. 266. *Varr.* 268.

rum iam concepta, se ea re frustratum irae impotens iniquo animo ferret; deinde ipsum, vt proditorem, vel ante caussam dictam manu sua perderet. Hoc tamen, et si quod aliud grauius periculum esset, illis fidem cum virtute seruantibus subeundum videbatur. Et iam sole ad occasum vergente, post mutuos amplexus, ex tentorio egressi sunt: ac mox mulieres in vrbem redierunt. At Marcius, pro concione caussa reddita, cur ab armis esset discessurus, militibusque multum rogatis, vt sibi veniam darent, et domum reuersi beneficiorum memores sibi adessent, ne quid grauius ab aliis perpeteretur, et multis aliis verbis, quae eorum animos allicere poterant, dictis, imperauit, vt proxima nocte castra moturi se ad profectionem pararent.

Romani vero, vbi cognouerunt, se periculo liberatos, (rumor enim huius rei aduentum mulierum praeuerterat) cum

f Καὶ εἴ τι ἄλλο δεινότερον *Vat.* vulgatis deest ἄλλο.

g Deest *Vat.*

h Ἔπειθ' αἱ μὲν *Vat.*

i Ὧν ἔπαθον εὖ, τοῦ μηθὲν *Vat.* vulgatis deest εὖ.

k Καὶ

βȣσα ἡ Φήμη· σὺν πολλῇ χαρᾷ καταλιπόντες τὴν πόλιν, ἔθεον ἔξω, καὶ ὑπήντων ταῖς γυναιξὶν, ἀσπασμȣς, καὶ παιᾶνας, [k] καὶ πάντα, ὅσα ἐκ μεγάλων κινδύνων εἰς ἀδόκητον εὐτυχίαν ἄνθρωποι καταςάντες πράτ]ȣσί τε καὶ λέγȣσιν ὑπὸ χαρᾶς, τὰ μὲν ἀθρόοι, τὰ δὲ καθ' ἕνα ἕκαςον ἀποδεικνύμενοι. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκ]α ἐν θαλείαις τε καὶ εὐπαθείαις διετέλεσαν· [l] τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ συναχθεῖσα ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἡ βȣλὴ περὶ μὲν τȣ̃ Μαρκίȣ γνώμην [m] ἀπεδείξατο, εἰς ἑτέρȣς ἀναβάλλεσθαι καιρȣς ἐπιτηδειοτέρȣς τὰς δοθησομένας αὐτῷ τιμάς· ταῖς δὲ γυναιξὶν ἔπαινόν τ' [n] ἀποδεδόσθαι τῆς προθυμίας, πάλαι δημοσίᾳ γραφῇ μνήμην οἴσοντα [o] ἐκ τῶν ἐπιγινομένων αἰώνιον, καὶ γέρας, ὅ τι ἂν αὐταῖς λαβȣ́σαις ἥδιςόν τε καὶ τιμιώτατον ἔσεσθαι μέλλει

cum ingenti laetitia relicta vrbe, extra currebant, et mulieri- *Per. Iul.*
bus obuiam ibant, eas salutantes, et canentes paeana, et quae- 4228.
cunque prae gaudio, aut faciunt, aut dicunt homines, qui ma- *Ante Chr.* 486.
gnis periculis liberati insperatam felicitatem sunt consequuti: *Olymp.*
horum partim omnes simul, partim singuli separatim significa- 73 $\frac{2}{3}$.
tionem dabant. Illam igitur noctem in conuiuiis et oblectatio- *Cat.*
nibus totam transegerunt: sequenti vero die coactus a consuli- *V.C.* 266.
bus senatus, vt de honoribus Marcio decernendis ageret, rem *Var.*
eam in aliud tempus magis opportunum differendam esse censuit. 268.
Sed matronis, ob egregiam operam reipublicae alacri animo navatam, quamprimum debitas laudes reddendas, et, ad perpetuam posteritatis memoriam, in publicas tabulas referendas; et quodvis aliud praemium, quod ipsis foret gratissimum et carissimum, dandum

k Καὶ πάνθ', ὅσα *Vat.*

l Τῇ δ' ἑξῆς *Vat.*

m Ἀπεδείξαντο *Vat.*

n *Portus* legit et distinguit ad hunc modum: ἀποδεδόσθαι τῆς προθυμίας πάλαι, δημοσίᾳ etc. atque ita distinxisse videtur *Lapus*, dum vertit: *matronis autem quam primum laudes promtitudinis redderentur, scriptura publica memoriam aeternam apud posteros perlatura.*

o Εἰς τȣ̀ς ἐπιγινομένȣς vel παρὰ τοῖς ἐπιγινομένοις malit *Sylb.* ἐπὶ τῶν ἐπιγινομένων *Port.* Non tamen dubito, quin sana sit vulgata lectio.

[p] καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύρωσε ταῦτα". ταῖς δὲ γυναιξὶ βουλευσαμέναις εἰσῆλθεν, [q] ἐπιφθόνου μὲν δωρεᾶς μηδεμιᾶς δεῖσθαι, ἀξιοῦν δ' ἐπιτρέψαι σφίσι τὴν βουλὴν ἐπὶ τύχης γυναικῶν ἱδρύσασθαι ἱερὸν, [r] ἐν ᾧ τὰς περὶ τῆς πόλεως [s] ἐποιήσαντο λιτὰς [t] χωρίῳ, θυσίας τε καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτῇ συνιούσας ἐπιτελεῖν, ἐν ᾗ τὸν πόλεμον ἔλυσαν ἡμέρᾳ. ἡ μέντοι βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἀπὸ τῶν κοινῶν [u] ἐψηφίσατο χρημάτων [x] τέμενός τε ὠνηθὲν καθ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

dandum censuit. quod senatusconsultum plebiscito confirmatum est. Illis autem, postquam inter se consultassent, visum est, nullum donum inuidiosum petere, sed a senatu postulare, vt sibi eius permissu liceret templum Fortunae muliebri exstruere, in quo pro reipublicae salute ipsae seorsum preces facerent, et quotannis, eo ipso die, quo bellum dispulissent, eo conuenientes sacrificia peragerent. Ipse autem senatus populusque Romanus suo decreto curauit aream publica pecunia emtam deae

p Illa καὶ ὁ δῆμος etc. non agnoscit *Vat.*

q Ἐπιφθόνου μὲν δωρεᾶς in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgatis deest μὲν.

r Ἐν ᾧ ἐποιήσαντο λιτὰς χωρὶς] *Gelenii* [et *Cod. Vat.*] lectioni patrocinatur, quod apud *Valer. Max.* legimus, lib. I. c. 8. *Fortunae etiam muliebris simulacrum; quod est via Latina ad quartum miliarium, eo tempore cum aede sua consecratum, quo Coriolanum ab excidio vrbis maternae preces repulerunt.* vt intelligamus, Coriolanum primo accessu castra posuisse ad fossas Cluilias, quinque ab vrbe millibus: secundo, propius admouisse copias; et eo in loco postea matronas Fortunae muliebri templum et aram aedificare voluisse; quae posteritati testarentur, victum ibi matronarum intercessione Marcium. *Sylb.*

s De futuro, non de praeterito agitur; quare ποιήσαιντο potius dicendum videtur. *Port.*

t Χωρὶς] Optime in *Cod. Vat.* χωρίῳ. Nec aliter *Gelenius*, qui recte vertit: *vt sibi senatus permissu liceret templum Fortunae muliebri aedificare, quo loco preces pro rep. fudissent, et annuo conuentu sacrificia ibi peragere, eo die* etc.

u Ἐψηφίσαντο *Vat.*

x Τέμενός τε] Clare hic docet, quid sit τέμενος; nimirum area sacra, a profano agro recisa, muroque aut alio sepimento inclusa, cum aede, ara, et aliis ad cultum diuinum pertinentibus. In *vet. Gloss.* exponitur *templum, fanum,* non absurde fortassis; cum augures

ἱερωθῆναι τῇ θεῷ, καὶ ἐν αὐτῷ νεὼν καὶ βωμὸν, ὡς ἂν οἱ ἱερομνήμονες ἐξηγῶνται, συντελεσθῆναι, θυσίας τε

deae consecrandam, et in ea templum et aram ex prae- *Per. Iul.*
scripto pontificum exstruendam, sumtuque publico sacri- 4228.
ficia *Ante Chr.* 486.

res quoque templum vocarint locum conceptis verbis definitum, e quo auium gestus specularentur. et *Cicero* pro domo sua dicit, *curiam esse sedem ac templum publici consilii.* Sic non displicet, quod in iisdem glossis *Fanum* exponitur ἱερόν. nam *Festus* quoque *fanum* a fando denominatum tradit, quod fando consecretur; seu, quia pontifex in eius dedicatione certa verba fatur. Praeterea vt *Festus* idem *delubrum* esse dicit fustem delibratum, hoc est decorticatum, quem pro deo venerata sit antiquitas: ita in eisdem glossis *delubrum* Graece redditur ξόανον, καθίδρυμα, ἀνάθημα: ξόανον inquam, quod a ξέω deductum, significat proprie ligneum simulacrum, radendo poliendoque factum, vt *Pausanias* multis in locis indicat. et vt hic in glossis istis ξόανον et καθίδρυμα pro eodem ponuntur, sic *Dionysius* noster hoc Fortunae muliebris delubrum primo ξόανον vocat, p. 1640. 9. deinde mox v. 13. ἀφίδρυμα, *statuam: παρὰ τὸ ἱδρύνεσθαι*, a statuendo. Denique, vt *Festus* tradit, veteres fustem delibratum pro deo veneratos esse, sic apud *Pausan.* 257. 2. legimus: τὰ δὲ ἀγάλματά ἐστι τανᾶ ξύλου, *simulacra sunt e ligno pro-*

cero: et rursum: πρόσωπα δέ *Olymp.*
σφισι καὶ χεῖρες ἄκραι καὶ πόδες 73 2/3.
εἰσὶ Παρίου λίθου. Si ergo glossa- *Cat.*
rum istarum et *Festi* auctorita- *V.C.* 266.
tem sequi volumus, vt fortasse *Var.* 268.
debemus, τέμενος erit *templum*, seu *tempulum:* ναὸς, *aedes*, a νάω seu ναίω, *habito:* ἱερὸν, *fanum:* ξόανον, *delubrum:* ἀφίδρυμα, καθίδρυμα, seu ἵδρυμα, *statua:* εἰκὼν, *simulacrum, effigies:* et sic accipi potest *delubri* vocabulum in hoc *Virgilii* Aen. 2. *Nos delubra deum velamus fronde per vrbem.* at quum idem Aen. 4. dicit: *Principio delubra adeunt, pacemque per aras Exquirunt:* et Georg. 3. *iam nunc solennes ducere pompas Ad delubra iuuat, caesosque videre iuuencos*, non tam pro ligneis simulacris, quam pro sacris aedibus et areis, accipere possumus. Simili ambiguitate legimus Georg. 4. *Quatuor his aras alta ad delubra dearum Constitue, et sacrum iugulis demitte cruorem.* In fine 8. Aen. *delubrum* a *templo* diversum facit, vbi canit: *votum immortale sacrabat, Maxima tercentum totam delubra per vrbem, Laetitia ludisque viae plausuque fremebant: Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aris: Ante aras terram caesi strauere iuuenci.* Quo in loco *delubra* pro sacris aedibus, *templa*

προσάγεσθαι δημοτελεῖς, καταρχομένης τῶν ἱερῶν γυναικός, [y] ἣν ἂν ἀποδείξωσιν [z] αὗται λειτουργὸν τῶν ἱερῶν. ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, [a] ἱέρεια μὲν ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀπεδείχθη τότε πρῶτον ἡ τὴν γνώμην αὐταῖς εἰσηγησαμένη περὶ τῆς πρεσβείας, Οὐαλερία, καὶ τὴν μητέρα τοῦ Μαρκίου πείσασα συλλαβέσθαι σφίσι τῆς ἐξόδου. θυσίαν δὲ πρώτην αἱ γυναῖκες ἔθυσαν ὑπὲρ τοῦ δήμου, καταρχομένης τῶν ἱερῶν τῆς Οὐαλερίας ἐπὶ τοῦ κατασκευασθέντος ἐν τῷ τεμένει βωμοῦ, πρὶν ἢ τὸν νεὼν καὶ τὸ ξόανον ἀνασταθῆναι, μηνὶ Δεκεμβρίῳ τοῦ κατόπιν ἐνιαυτοῦ, τῇ νέᾳ σελήνῃ, ἣν Ἕλληνες μὲν νουμηνίαν, Ῥωμαῖοι δὲ καλάνδας καλοῦσιν· αὕτη γὰρ ἦν ἡ λύσασα τὸν πόλεμον ἡμέρα. [b] ἐνι-

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

ficia facienda, sacra auspicante matrona, quam ipsae ad id sacrorum ministerium delegissent. Itaque, ex hoc senatusconsulto Valeria, quae ipsis legationis auctor fuerat, et quae Marcii matri persuaserat, vt se in illa profectione adiuuare vellet, tunc prima sacerdos creata fuit. Primum autem sacrificium mulieres pro populo fecerunt, Valeria auspicante sacra supra aram in illo loco consecrato factam, antequam templum conditum et simulacrum erectum esset, mense Decembri sequentis anni, * noua luna, quam Graeci νουμηνίαν, Romani vero Calendas vocant: hoc enim die bellum finitum fuerat. Anno deinde altero

pla pro sacris areis et lucis accipere, non video, quid vetet: praesertim cum lib. II. dicat: *Hic primum ex alto delubri culmine telis Nostrorum obruimur.* ibi enim aperte hoc nomine significatur *aedes sacra.* Attamen τέμενος quoque *delubri* appellatione apud Latinos interdum significatur; vt perspicuum est non tantum e *Virgilianis* testimoniis, sed etiam ex *Plinii* loco, libro XXVII. c. 7. *in Tarpeio fodientes delubro fundamenta,* ἐν τῷ Ταρπείῳ τεμένει θεμελίους ὀρύττοντες. Sed de his fortasse nimis multa. *Sylb.*

y Ἣν ἀποδείξουσιν] Ἣν ἂν ἀποδείξωσιν *Vat.*

z Αὗται] Si quis malit αὐταί, per me licebit. Sed similem tamen pronominis οὗτος vsurpationem video apud *Pausan.* atque mox p. 1640. v. 11. iteratur haec ipsa commutatio. *Sylb.*

a Ἱέρεια μὲν ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀπεδείχθη in *Vat.* et *Lapi Cod.* tria vocabula ὑπὸ τῶν γυναικῶν desunt vulgatis.

* Id est, *tempore Nouilunii.*

b Ἐνιαυτῷ δ' ὕστερον *Vat.*

c Δημο-

αὐτῷ δὲ ὕϛερον ἑτέρῳ μετὰ τὴν πρώτην θυσίαν ὁ κατασκευασθεὶς ἐκ τῶν [c] *δημοσίων χρημάτων νεὼς συνετελέσθη τε καὶ καθιερώθη,* [d] *Κοϊντιλίου μηνὸς* [e] *ἑβδόμη μάλιϛα κατὰ σελήνην.* [f] *αὕτη δὲ κατὰ Ῥωμαίους ἐϛὶν ἡ προηγουμένη τῶν Κοϊντιλίων νωνῶν ἡμέρα. ὁ δὲ καθιερώσας αὐτὸν ἦν Πρόκλος Οὐεργίνιος ἅτερος τῶν ὑπάτων.*

Εἴη δ' ἂν ἁρμόττον ἱϛορίας σχήματι, καὶ ἐπανορ- LVI. *θώσεως ἕνεκα τῶν οἰομένων* [g] *μήτ' ἐπὶ ταῖς τιμαῖς ταῖς παρ' ἀνθρώπων χαίρειν τοὺς θεοὺς, μήτ' ἐπὶ ταῖς ἀνοσίοις καὶ ἀδίκοις πράξεσιν ἀγανακτεῖν, τὸ δηλῶσαι τὴν γενομένην ἐπιφάνειαν τῆς θεοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον,* [h] *οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δὶς, ὡς αἱ τῶν ἱεροφαντῶν περιέχουσι γραφαὶ, ἵνα τοῖς μὲν εὐλαβεϛέροις περὶ τὸ συν-*

altero poſt primum ſacrificium id templum publica pecunia *Per. Iul.* aedificatum, abſolutum, conſecratumque fuit, Quintilis menſis 4228. circiter ſextum diem, ex ipſo lunae curſu: hic autem dies apud *Ante* Romanos eſt prid. non. Quint. Qui vero ipſum conſecrauit, *Chr.* 486. fuit alter conſul Proculus Virginius. *Olymp.*

Non alienum autem fuerit a legibus hiſtoriae, ſed maxime 73 $\frac{2}{3}$. neceſſarium ad corrigendam eorum opinionem, qui putant, *Cat.* 266. deos nec honoribus ſibi ab hominibus delatis gaudere, nec im- *V.C. Var.* piis et iniuſtis facinoribus indignari, declarare manifeſtatam eo 268. tempore numinis praeſentiam, idque non ſemel, ſed bis, ſicut in pontificiis libris eſt ſcriptum, vt illos quidem, qui ſunt cautiores in

c Δημοτικῶν] Melius in *Cod. Vat.* δημοσίων.

d Κυντιλλίου μηνὸς *Vat.*

e Quintilis ſeptimus dies nonae ſunt, non pridie nonas. quare ἕκτη pro ἑβδόμη legendum ſuſpicor. *Glarean.* Hanc ſententiam in verſione ſequutus eſt *Portus.*

f Αὕτη δὲ καὶ Ῥωμαίοις] Αὕτη δὲ κατὰ Ῥωμαίους ἐϛὶν ἡ προηγουμένη τῶν Κυντιλλίων νόννων ἡμέρα *Vat.* vulgatae carent articulo τῶν.

g Μήτ' ἐπὶ *Vat.* atque etiam v. 9. vulg. vtroque in loco μήτε ſine apoſtropho exhibent.

h Οὐχ ἅπαξ καὶ δὶς] Rectiſſime (prout legendum eſſe coniecerat *Sylb.*) ſcriptum reperimus in *Cod. Vat.* οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δίς: vt non tantum e ſequentibus eſt manifeſtum, ſed etiam ex *Plutarchi* verbis, ταύτην καὶ δὶς γενέσθαι τὴν φωνὴν μυθολογοῦσι. nec non ex *Valerio Maximo* l. I. c. 8. *non ſemel, ſed bis loquutam conſtitit.*

i Παρὰ

ἔχειν, ἃς [i] παρὰ τῶν προγόνων δόξας ὑπὲρ τοῦ δαιμονίου παρέλαβον, ἀμεταμέλητος ἡ τοιαύτη προαίρεσις καὶ βεβαία διαμένῃ· τοῖς δὲ ὑπερορῶσι τῶν πατρίων ἐθισμῶν, καὶ μηθενὸς ποιοῦσι τὸ δαιμόνιον κύριον τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, μάλιστα μὲν ἀναθέσθαι ἢ ταύτην τὴν δόξαν· εἰ δ' ἀνιάτως ἔχουσιν, ἔτι μᾶλλον αὐτοῖς ἀπεχθάνεσθαι, καὶ κακοδαιμονεστέροις εἶναι. ἱστορεῖται τοίνυν, ὅτι, τῆς βουλῆς ψηφισαμένης ἐκ τοῦ δημοσίου πάσας ἐπιχορηγηθῆναι τὰς εἰς τὸν νεὼν τε καὶ τὸ ξόανον δαπάνας, ἕτερον δ' ἄγαλμα κατασκευασαμένων τῶν γυναικῶν, ἀφ' ὧν [k] αὐταὶ συνήνεγκαν χρημάτων, ἀνατεθέντων τ' αὐτῶν ἀμφοτέρων ἅμα ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἀνιερώσεως ἡμέρᾳ, θάτερον τῶν ἀφιδρυμάτων, ὃ κατεσκεύασαν αἱ γυναῖκες, ἐφθέγξατο, πολλῶν παρουσῶν, γλώττῃ Λατίνῃ φωνὴν εὐσύνετόν τε [l] καὶ γεγωνόν· ἧς ἐστι φωνῆς ἑρμηνευόμενος ὁ νοῦς εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον τοιόσδε· [m] „Ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γα-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

in retinendis opinionibus, quas ab hominibus de numine diuino acceperunt, iſtiuſmodi propoſiti non poeniteat, ſed in eo conſtanter permaneant: illi vero, qui patrios mores negligunt, et qui res humanas diuina prouidentia regi negant, hanc opinionem potiſſimum mutent: at ſi morbo inſanabili laborant, multo magis ſint ipſis diis odioſi, et multo magis inſelices. Ferunt igitur, quum ſenatus ſuo decreto iuſſiſſet, omnes impenſas in templum et ſimulacrum ex aerario ſuppeditari, et mulieres feciſſent alterum ſimulacrum de pecuniis, quas ipſae contulerant, et vtrumque ſimul primo dedicationis die conſecratum fuiſſet, alterum ſimulacrum, quod mulieres faciendum curarant, multis praeſentibus, Latino ſermone, voce, quae facile intelligi poterat, et clara, loquutum eſſe. Cuius vocis iſte eſt ſenſus, ſi Graeco ſermone *rem* interpreteris: * „Ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γαμεταὶ

i Παρὰ τῶν ἀνθρώπων δ.] Παρὰ τῶν προγόνων δόξας *Vat.*

k Αὗται rurſum hic vſurpatur pro αὐταὶ, vt paullo ante monui ad p. 1638. v. 2.

l Καὶ γεγωνὸς *Vat.*

* Id eſt, RITE ME MATRONAE DEDICASTIS.

m Latina huius vocis verba refert *Valerius* loco iam ante citato :

μεταὶ δεδώκατέ με. οἷα δὲ φιλεῖ γίνεσθαι περὶ τὰς παραδόξους φωνάς τε καὶ ὄψεις, πολλὴ ταῖς παρούσαις ἐνέπιπτεν ἀπιστία, [n] μή ποτ᾽ οὐ τὸ ξόανον εἴη τὸ φθεγξάμενον, ἀνθρωπίνη δέ τις φωνή· [o] μάλιστα δὲ, ὅσαι πρὸς ἄλλῳ τινὶ τὸν νοῦν ἔχουσαι τηνικαῦτα ἔτυχον, οὐκ ἰδοῦσαι τὸ φθεγγόμενον ὅ τι ποτ᾽ ἦν, ταύτην εἶχον τὴν πρὸς τὰς ἰδούσας ἀπιστίαν. [p] ἔπειτα αὖθις πληθύνοντος τοῦ νεὼ, καὶ σιωπῆς πλείστης κατὰ δαίμονα γενομένης, ἐν μείζονι φωνῇ τὸ αὐτὸ ξόανον ἐφθέγξατο τὴν αὐτὴν λέξιν· ὥστε μηδὲν ἔτι εἶναι τὸ ἀμφίλογον. ἡ μὲν οὖν βουλὴ ὡς ταῦτα ἔμαθεν, ἐψηφίσατο θυσίας [q] ἄλλας, καὶ σεβασμοὺς, οὓς ἂν οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ παραδῶσι,

μεταὶ δεδώκατέ με. Quemadmodum autem accidere solet in nouis et inopinatis, vel vocibus, vel visionibus, mulieres, quae aderant, valde dubitarunt, ne forte non simulacrum esset, quod vocem humanam edidisset. Praecipue vero illae, quae tunc in aliquam aliam rem animis intentae erant, quod non vidissent, quidnam esset id, quod vocem emiserat, iis, quae viderant, fidem non habebant. Postea iterum, quum templum magna frequentia refertum esset, quumque forte fortuna maximum esset silentium, maiore voce idem simulacrum eadem verba protulisse ferunt, ita vt nullo modo amplius *ea de re* dubitaretur. Senatus, his rebus cognitis, alia annua sacra et cultus ex pontificum prae-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 266. *V.C.* *Var.* 268.

citato: RITE ME MATRONAE VIDISTIS, RITEQVE DEDICASTIS. Vbi nota VIDISTIS, quod nec *Dionysius* habet, nec Plutarchus: praeterea nota singula huius vocis interpretamenta: RITE, ὁσίῳ πόλεως νόμῳ: MATRONAE, γυναῖκες γαμεταί: DEDICASTIS, δεδώκατε. *Sylb.*

n Ἀνθρωπίνη τῇ φωνῇ] Μή ποτε οὐ τὸ ξόανον εἴη τὸ φθεγξάμενον, ἀνθρωπίνη δέ τις φωνὴ *Vat.* quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *ne non simulacrum forsan esset insonans, sed vox aliqua humana.*

o Μάλιστα δ᾽ ὅσαι *Vat.*

p Ἔπειτ᾽ αὖθις πληθύνοντος, atque mox v. pen. ταῦτ᾽ ἔμαθεν in *Cod. Vat.*

q Ἄλλας agnoscit *Lapi* versio, *Gelenius* praetermittit. Sed docere vult auctor, senatum, praeter ea, quae ante istam ἐπιφάνειαν decreuerat, post auditam deae vocem noua et splendidiora ex pontificum praescripto instituenda censuisse. *Sylb.*

r Τῇ

καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπιτελεῖν. αἱ δὲ γυναῖκες ἐν ἔθει κατεστήσαντο, [r] τῇ τῆς ἱερείας χρησάμεναι γνώμῃ, τῷ ξοάνῳ τούτῳ [s] μήτε στεφάνους ἐπιτιθέναι, μήτε χεῖρας προσφέρειν γυναῖκας, ὅσαι δευτέρων ἐπειράθησαν γάμων, τὴν δὲ τιμὴν καὶ θεραπείαν αὐτοῦ πᾶσαν ἀποδεδόσθαι ταῖς νεογάμοις. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων οὔτε παρελθεῖν τὴν ἐπιχώριον ἱστορίαν καλῶς εἶχεν, οὔτε πλείονα περὶ αὐτῆς ποιεῖσθαι λόγον. ἐπάνειμι δ' ὅθεν εἰς τοῦτον ἐξέβην τὸν λόγον.

LVII. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ χάρακος ἀπαλλαγὴν τῶν γυναικῶν, ὁ Μάρκιος περὶ τὸν ὄρθρον ἀναστήσας τὴν στρατιὰν, ἀπῆγεν ὡς διὰ φιλίας. καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ Οὐολούσκων ἐγένετο, πάντα, ὅσα ἐκ τῶν λαφύρων ἔλαβε, δωρησάμενος τοῖς στρατιώταις, ἑαυτῷ δ' οὐδ' ὁτιοῦν [t] ὑπολιπό-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

praescripto decreuit. Mulieres vero ex *suae* sacerdotis sententia morem constituerunt, vt neque coronas huic simulacro imponerent, neque manus ei admouerent mulieres secundas nuptias expertae; sed recens nuptis honor iste deferretur, et huius cultus cura omnis iis committeretur. Verum de his quidem rebus, nec ea praeteriri, quae ab eius gentis domesticis scriptoribus produntur, nec de iis prolixiore oratione agi praeclarum fuisset. Sed redeo, vnde ad hanc narrationem sum digressus.

Post discessum mulierum ex castris, Marcius, sub diluculum motis castris, exercitum, vt per amicum agrum, abduxit. Et quum in Volscorum fines ingressus fuisset, totamque praedam, quam ceperat, militibus dono dedisset, et ne vel minimam quidem rem

r τῇ τῆς ἱερείας *Vat.* prior articulus vulgatis deest.

s Forsan rectius hoc modo: μήτε χήρας προσφέρειν γυναῖκας, μήτε στεφάνους ἐπιθεῖναι, ὅσαι δευτέρων ἐπειράθησαν γάμων. vt significet, nec viduis licuisse sacra deae offerre; nec eas, quae secundas expertae essent nuptias, ad imponendas deae coronas fuisse admissas. *Gelenio* sane placuit haec lectio. *Sylb.* Nos, *Lapum* quidem sequuti, retento commatum ordine, legimus ad hunc modum: μήτε στεφάνους ἐπιτιθέναι, μήτε χεῖρας προσφέρειν γυναῖκας, ὅσαι δευτέρων ἐπειράθησαν γάμων. Vide *Festum* lib. XIV. et *Dacerii* Annott. pag. 393. col. 2. vulgatae sic dant: ἐπιτεθῆναι, μήτε χήρας.

t Ὑπολειπόμενος] Si ὑπολιπόμενος

μενος, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. ἡ μὲν οὖν κοινωνήσασα τῶν ἀγώνων αὐτῷ στρατιὰ, [u] πλούτῳ βαρεῖα ἀφικομένη, τήν τ' ἀνάπαυλαν οὐκ ἀηδῶς ἐδέξατο τοῦ πολέμου, καὶ δι' εὐνοίας εἶχε τὸν ἄνδρα, συγγνώμης τ' ἄξιον ἡγεῖτο, εἰ μὴ τέλος ἐπέθηκε τῷ πολέμῳ, μητρὸς οἴκτους καὶ λιτὰς ἐντραπείς. ἡ δ' ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπομείνασα νεότης, φθονοῦσα μὲν τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου γενομένοις τῶν πολλῶν ὠφελειῶν, διημαρτηκυῖα δὲ, ὧν ἤλπισεν, εἰ καθαιρεθείη τὸ Ῥωμαίων φρόνημα τῆς πόλεως ἁλούσης, ἐτραχύνετο πρὸς τὸν ἡγεμόνα, καὶ πικρὰ σφόδρα ἦν· καὶ τελευτῶσα, ἐπειδὴ τοὺς μύσους ἡγεμόνας ἔλαβε τοὺς πλεῖστον ἐν τῷ ἔθνει δυναμένους, ἐξηγριώθη τε καὶ ἔργον ἔδρασεν ἀνόσιον. ἦν δὲ Τύλλος Ἄττιος ὁ τὰς ὀργὰς [x] αὐτῶν παραθήξας, ἔχων περὶ αὐτὸν ἑταιρίαν ἐξ ἁπάσης πόλεως οὐκ ὀλίγην. τούτῳ δ' ἄρα ἐδέδοκτο παλαίτερον ἔτι, τὸν φθόνον οὐ δυναμένῳ κατέχειν, εἰ μὲν εὖ πρά-

rem sibi ipsi reseruasset, copias domum dimisit. Exercitus igi- *Per. Iul.*
tur, qui ad eandem militiam cum eo profectus fuerat, diuitiis 4228.
grauis domum reuersus, lubenter datam sibi belli quietem acce- *Ante Chr.* 486.
pit, animoque in eum beneuolo erat, eumque venia dignum *Olymp.*
esse censebat, quod materni luctus et precum reuerentia motus 73 $\frac{2}{3}$.
finem bello non imposuisset. at iuuentus, quae domi reman- *Cat.*
serat, militibus ob ingentem praedam inuidens, et sua spe fru- *V.C.* 266.
strata, quam conceperat, si vrbe capta spiritus Romanorum con- *Var.*
tusi fuissent, contra ducem exasperabatur, et valde acerbo in 268.
eum erat animo: et tandem, assumtis in odii societatem iis, quorum maxima erat auctoritas in ea gente, efferata est, facinusque impium patrauit. Sed praecipue Attius Tullus, non paruam ex singulis populis suae factionis manum circa se habens, iram in eum concitauit. Is iam multo ante, quum inuidiam continere non posset, si Marcius, re feliciter gesta, et

μενος; malis, non refragabor. *Sylb.*

u Πλούτῳ βαρεῖ ἀφικομένη *Vat.*

x *Lapus* genitiuo casu legit αὐτῶν, vel αὐτῆς, *sc.* τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπομεινάσης νεότητος. nam vertit *iras eius.* Si retineas datiuum αὐτῷ, significabit idem, quod κατ' αὐτοῦ, *sc.* Μαρκίου. *Sylb.*

ξας ὁ Μάρκιος, καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν [y] διαφθείρας, καὶ τοῖς Οὐολούσκοις ὑποτάξας ἔλθοι, κρύφα καὶ συν δόλῳ αὐτὸν ἀνελεῖν· εἰ δὲ διαμαρτὼν τῆς πείρας, ἀτελὴς τοῦ ἔργου ἀναστρέψειεν, ὡς προδότην, [z] παραδόντα τῇ περὶ αὐτὸν ἑταιρίᾳ, ἀποκτεῖναι· ὅπερ ἐποίει τότε. καὶ συναγαγὼν χεῖρα οὐκ ὀλίγην, κατηγόρει τοῦ ἀνδρὸς, [a] τεκμαιρόμενος ἀληθέσι ψευδῆ, καὶ οὐ γενησόμενα εἰκάζων γενησομένοις· ἐκέλευέ τ' ἀποθέμενον αὐτὸν τὴν ἀρχὴν, λόγον ὑπέχειν τῆς στρατηγίας. ἦν δὲ τῆς ὑπομενούσης στρατιᾶς [b] ἐν ταῖς πόλεσιν ἡγεμὼν, ὡς καὶ [c] πρό-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

et Roma expugnata, atque Volscorum imperio subiecta, reuersus fuisset, clam et per insidias eum interficere decreuerat: si vero conatu suo frustratus rediisset, eum vt proditorem suae factioni interficiendum tradere *statuerat:* quod tunc fecit. ac contracta non exigua manu, accusauit hominem, ex veris falsa coniectans, et non futura e futuris colligens: iussitque deposito imperio belli a se administrati rationes reddere. Copiis autem, quae ad vrbium praesidium remanserant, (vt ante dixi) praeerat; et conuo-

y Διαφθείρας καὶ εἰς Οὐολούσκους ὑποτάξας ἔλθοι] Διαφθείρας εἰς Οὐολούσκους ἔλθοι *Vat.*

z Παραδόντα τὴν περὶ αὐτὸν ἑταιρίαν] Optime in *Cod. Vat.* παραδόντα τῇ περὶ αὐτὸν ἑταιρίᾳ. In *Cod. Rom.* (quo vsus est *Sylb.*) παράγοντα τὴν περὶ αὐτὸν ἑταιρίαν, *seducentem suae factionis homines.*

a Ita restituit *Sylb.* e *Rom. Cod.* Prius in *Ed. Steph.* omisso ψευδῆ, posterioris commatis verba hoc ordine collocata sunt, καὶ οὐ γενησομένοις εἰκάζων γενησόμενα. In *Cod. Vat.* ψευδῆ τεκμαιρόμενος ἀληθέσι, et sic deinceps, vt in *Cod. Rom.* Lectionem huiusmodi sequutus est etiam *Lapus*, dum vertit: *arguensque ex veris falsa, ac coniectans non facienda faciendis.* Sed forsan rectius (vt inquit *Sylb.*) retenta Stephanica posterioris commatis scriptura, sic verteris: *et e non futuris futura vafris coniecturis colligens.* haec enim sententia melius calumniatorum mores exprimit. Verum καὶ οὐ γενησόμενα εἰκάζων γενομένοις vel γεγενημένοις malint *Steph.* et *Casaub.* quod alibi dicatur τὰ μέλλοντα τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσι; atque soleamus τοῖς γεγονόσιν εἰκάζειν τὰ μέλλοντα, non autem τοῖς γενησομένοις.

b Ἐν ταῖς πόλεσιν ἡγεμὼν *Vat.* postremum voc. deest vulgatis.

c Vide

τερον εἴρηταί μοι, κύριος, τοῦ τε συναγαγεῖν ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ καλεῖν, [d] ὃν βούλοιτο, ἐπὶ δίκην.

Ὁ δὲ Μάρκιος ἀντιλέγειν μὲν πρὸς οὐδέτερον τούτων LVIII. ἐδικαίου, περὶ δὲ τῆς τάξεως αὐτῶν διεφέρετο, λόγον ἀξιῶν ἀποδοῦναι πρότερον τῶν πεπραγμένων [e] αὐτῷ κατὰ τὸν πόλεμον, ἔπειτ', ἐὰν ἅπασι δόξῃ Οὐολούσκοις, ἀποθήσεσθαι τὴν ἀρχήν. [f] τούτων δ' οὐ μίαν ᾤετο πόλιν δεῖν, ἐν ᾗ τὸ πλεῖον ὑπὸ τοῦ Τύλλου διέφθαρτο μέρος, γενέσθαι κυρίαν, ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἅπαν εἰς τὴν ἔννομον ἀγορὰν συναχθὲν, εἰς ἣν ἔθος ἦν αὐτοῖς, ὅτε περὶ τῶν μεγίστων βουλεύεσθαι μέλλοιεν, ἐξ ἁπάσης πόλεως προβούλους ἀποστέλλειν. ὁ δὲ Τύλλος ἀντέλεγε πρὸς ταῦτα, καλῶς εἰδὼς, ὅτι δεινὸς εἰπεῖν ἀνὴρ, πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων λόγον ἀποδιδοὺς, ἐν ἡγεμονικῷ ἀξιώματι μένων, πείσει τὸ πλῆθος· καὶ τοσούτου δεήσει τιμωρίαν [g] προδοτῶν ὑποσχεῖν, ὥστε καὶ [h] λαμπρότερος ἔτι καὶ

conuocandae concionis, et diem, si libuisset, dicendi, et in iudicium vocandi ius habebat.

Marcius vero contra neutrum horum dicendum esse censebat, sed de horum ordine contendebat: quia prius rerum in bello a se gestarum rationem reddere; deinde, si omnibus Volscis ita visum fuisset, imperium deponere volebat. Horum autem iudicium et arbitrium nulli ciuitati (cuius maior pars a Tullo corrupta esset) committendum censebat, sed vniuersae gentis legitimis comitiis, ad quae illi, quoties de rebus maximi momenti consultandum esset, e singulis populis consiliarios mittere solebant. At Tullus his repugnabat, quia probe sciebat, virum disertum, multarum et praeclararum rerum a se gestarum rationem reddentem, si in imperatoria dignitate mansisset, multitudini rem facile persuasurum: et non solum nullas proditionis poenas daturum, sed etiam multo illustriorem et honoratiorem

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. 266. U. C. Var. 268.

c Vide p. 472. v. 9.

d Εἰ βούλοιτο] Concinnius ὃν βούλοιτο in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.*

e In *Rom. Cod.* αὐτῷ. *Sylb.*

f Τούτων δὲ οὐδεμίαν] Τούτων δὲ οὐ μίαν *Vat.*

g Aptius προδότου. *Sylb.*

h Λαμπρότερος ἔτι καὶ τιμιώτερος ὑπ' αὐτῶν *Vat.* Aduerbium in vulgatis vulgo legitur pone τιμιώτερος.

i Τῶν

τιμιώτερος ὑπ᾽ αὐτῶν ἔσται, τόν τε πόλεμον, ὅπως ἂν βούληται, καταλύσασθαι συγχωρησάντων, ἁπάντων γενήσεται κύριος. καὶ ἦν μέχρι πολλοῦ λόγων τε καὶ ἀντιμαχήσεων τῶν [i] ἐπ᾽ ἀλλήλοις γινομένων καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν πολὺς ἀγών· ἔργῳ γὰρ οὐχ οἷόν τ᾽ ἦν οὐδετέρῳ βιάσασθαι τὸν ἕτερον τῆς ἰσοτίμου ἀρχῆς ἀξιώσει κρατυνόμενον. ὡς δ᾽ οὐδὲν τῆς φιλονεικίας [k] ἐγίνετο πέρας, ἡμέραν προειπὼν ὁ Τύλλος, ἐν ᾗ τὸν Μάρκιον [l] ἐκέλευεν ἥκειν τὴν ἀρχὴν ἀποθησόμενον, καὶ δίκην ὑφέξοντα τῆς προδοσίας, [m] θρασυτάτους δ᾽ ἄνδρας εὐεργεσιῶν ἐλπίσιν ἐπάρας ἀρχηγοὺς ἀνοσίου ἔργου γενέσθαι, παρῆν εἰς τὴν ἀποδειχθεῖσαν ἀγοράν· καὶ [n] προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, πολλῇ κατηγορίᾳ ἐχρήσατο τοῦ Μαρκίου, καὶ εἰ μὴ βούλοιτο ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἑκών, τῷ δήμῳ παρεκελεύσατο [o] παύειν αὐτὸν ἁπάσῃ δυνάμει.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. U.C.* 266. *Var.* 268.

ratiorem apud eos futurum, et pacis arbitrio suo faciendae potestatem omnium consensu habiturum. Et quotidianis rixis et mutuis altercationibus in concionibus et in comitiis ingenti contentione multum temporis consumserunt: nam ipsis factis neuter alteri vim afferre poterat, quod vterque pari imperii dignitate esset munitus. Sed quum nullus contentionis fieret finis, Tullus, die dicta Marcio, ad quam eum venire iubebat, vt imperium deponeret, et proditionis caussam sustineret, et audacissimis quibusdam viris spe praemiorum impulsis, vt facinoris impii duces essent, ad indicta comitia venit: et in medium progressus tribunal adscendit, et longa oratione Marcium accusauit; et, nisi imperium vellet vltro deponere, populum est hortatus, vt totis viribus id ei eriperet.

Quum

i Τῶν ἐπαλλήλων] Excusari potest, vt apud *Alciphron.* χιὼν πυκνὴ καὶ ἐπάλληλος φερομένη: alias legeretur κατ᾽ ἀλλήλων. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* ἐπ᾽ ἀλλήλοις.

k Male ἐγένετο, quod est in vulg. pro ἐγίνετο. *Steph.*

l Ἐκέλευσεν *Vat.*

m Θρασυτάτους τε *Vat.*

n Rectius παρελθὼν, i. e. ἀναβάς. *Gelenius*, retento προελθὼν, vertit: *progressusque ad tribunal. Sylb.*

o Παύσειν ἁπάσῃ] Rectius παύειν, vel

Ἀναβάντος δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὴν ἀπολογίαν, βοή LIX. τε πολλὴ κωλύουσα τοὺς λόγους ἐκ τῆς ἑταιρίας τῆς περὶ τὸν Τύλλον ἐγένετο· καὶ μετὰ ταῦτα Παῖε καὶ Βάλλε [p] φωνοῦντες, περιΐστανται αὐτὸν οἱ θρασύτατοι, καὶ συναράττοντες τοῖς λίθοις, ἀποκτιννύουσιν. ἐρριμμένου δ' [q] αὐτοῦ χαμαὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν, οἵ τε παραγενόμενοι τῷ πάθει, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, ἤδη νεκροῦ ὄντος, ἀφικόμενοι, τόν τ' ἄνδρα τῆς τύχης ὠδύροντο, ὡς οὐ καλὰς εἰληφότα παρὰ σφῶν ἀμοιβὰς, ἐπιλεγόμενοι πάντα, ὅσα τὸ κοινὸν ὠφέλησε, καὶ τοὺς δράσαντας τὸν φόνον ἐπόθουν λαβεῖν, ὡς ἀνόμου ἔργου καὶ ἀσυμφόρου ταῖς πόλεσιν ἄρξαντας, ἄνευ δίκης ἐν χειρῶν νόμῳ τινὰ ἀποκτεῖναι, καὶ ταῦτα ἡγεμόνα. μάλιστα δ' ἠγανάκτουν οἱ ταῖς [r] στρατείαις αὐτοῦ παραγενόμενοι· καὶ ἐπειδὴ ζῶντι αὐτῷ οὐχ ἱκανοὶ ἐγένοντο κωλυταὶ τῆς συμφορᾶς, τὰς μετὰ τὸν θάνατον ὀφειλομένας ἔγνωσαν ἀποδιδόναι χάριτας,

Quum autem Marcius ad caussam dicendam *suggestum* conscendisset, ingens clamor a Tulli factione sublatus est, qui eum loqui prohibebat: et postea audacissimi quique, CAEDE, FERI, vociferantes, eum circumsistunt, et lapidibus tundentes ac obruentes interficiunt. Quum autem is in foro prostratus iaceret, tam ii, qui illum casum viderant, quam ii, qui eo iam mortuo postea venerant, eius infortunium lugebant, vtpote cui haud egregia gratia a se fuisset relata, recensentes omnia eius beneficia, quae in rempublicam contulerat: et eos, qui caedem patrarant, comprehendere cupiebant, quod ciuitatibus impii et perniciosi facinoris, hominem, praesertim vero ducem, indicta caussa per vim interficiendi, auctores suo exemplo fuissent. Sed illi potissimum, qui eius ductu auspiciisque militarant, id iniquo animo ferebant, et quoniam ei viuo succurrere, eamque calamitatem ab eo propulsare non potuerant, defuncto debitam gratiam

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268. *Marcii caedes et funus.*

vel παῦσαι. *Sylb.* In *Cod. Vat.* παρεκελεύετο παύσειν αὐτὸν πάσῃ δυνάμει.

p Structura potius postulat φωνούντων. *Sylb.*

q Αὐτοῦ χαμαὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν, οἵ τε παραγενόμενοι *Vat.* vulgatis deest χαμαί. eaedem dant παραγινόμενοι in praef.

r Στρατιαῖς] Magis proprie στρατείαις. *Sylb.*

συμφέροντες εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅσων ἔδει τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εἰς τὴν ἀναγκαίαν τιμήν. ἐπειδὴ δὲ πάντα [s] ηὐτρέπιστο, θέντες ἐπὶ στρωμνῆς εὐπρεπεστάτῳ ἠσκημένης κόσμῳ, τὴν αὐτοκρατορικὴν ἔχοντα ἐσθῆτα, καὶ πρὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ φέρεσθαι κελεύσαντες λάφυρά τε καὶ σκῦλα, καὶ στεφάνους, καὶ μιμήμας, ὧν εἷλε, πόλεων, ἤραντο τὴν κλίνην οἱ λαμπρότατοι τῶν νέων ἐν τοῖς κατὰ πολέμους ἔργοις· καὶ κομίσαντες εἰς τὸ προάστειον, ὃ μάλιστα ἦν ἐπιφανὲς, ἔθεσαν ἐπὶ τὴν παρεσκευασμένην πυρὰν, συμπροπεμπούσης τὸ σῶμα τῆς πόλεως ὅλης μετ᾽ οἰμωγῆς τε καὶ δακρύων. ἔπειτα κατασφάξαντές τ᾽ [t] αὐτῷ βοσκήματα, καὶ τῶν ἄλλων ἀπαρξάμενοι πάντων, ὅσων ἄνθρωποι βασιλεῦσιν, ἢ στρατιᾶς ἡγεμόσιν, [u] ἐπὶ πυραῖς ἀπάρχονται, παρέμειναν οἱ μάλιστα τὸν ἄνδρα ἀσπαζόμενοι μέχρι τοῦ μαρανθῆναι τὴν φλόγα· κἄπειτα συναγαγόντες τὰ λείψανα, ἔθαψαν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, χώματι ὑψηλῷ διὰ [x] πολυχειρίαν ἐργασθέντι, μνῆμα ἐπίσημον ἐργασάμενοι.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 266. *Var.* 268.

gratiam referre ſtatuerunt, collatis in forum rebus, quibuſcunque opus erat ad honorem viris bonis neceſſarium. Iamque rebus omnibus paratis, quum eum in lecto ſplendidiſſime ornato cum imperatoria veſte collocaſſent, lectoque eius praeferri iuſſiſſent manubias, et ſpolia, et coronas, et imagines vrbium ab eo captarum, iuuenes fortitudinis in bello ſpectatiſſimae lectum humeris extulerunt: et quum eum detuliſſent ad ſuburbium, quod maxime erat inſigne, rogo iam conſtructo impoſuerunt, toto populo cum gemitu et lacrymis funus proſequente. caeteris deinde mactatis ei victimis, oblatiſque omnibus primitiis, quas homines in regum vel imperatorum exſequiis ſuper rogo offerre ſolent, ii, quibus erat cariſſimus, ibi remanſerunt, donec flamma langueſcens ſubſideret: et deinde collectas reliquias in eodem loco humarunt, tumulo excelſo ſupra eas multorum manu congeſto, monumentoque inſigni exſtructo.

Marcius

s Εὐτρέπιστο *Vat.* et mox εὐπρεπεστάτης, vt in *Cod. Steph.* ſtructura minus concinna.

t Αὐτῷ πολλὰ βοσκήματα *Vat.*

u Ἐπὶ πυρᾶς] Ἐπὶ πυραῖς *Vat.*

x Πολυχειρίας] Πολυχειρίαν *Vat.* Infra autem διὰ πολυχειρίας occurrit, p. 1657. v. 7.

y Τὰ

Μάρκιος μὲν δὴ τοιαύτης καταστροφῆς ἔτυχεν, ἀνὴρ [y] τὰ πολεμικὰ ἄριστος τῶν [z] καθ' ἡλικίαν, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἡδονὰς, ὅσαι ἄρχουσι νέων, ἐγκρατὴς, τά τε δίκαια οὐκ ἀπὸ νόμου μᾶλλον ἀνάγκης διὰ τιμωριῶν δέος ἀκούσιος ἀποδιδοὺς, ἀλλ' ἑκών τε καὶ πεφυκὼς πρὸς αὐτὰ εὖ, καὶ οὐδ' ἐν ἀρετῆς μοίρᾳ τὸ μηθὲν ἀδικεῖν τιθέμενος, οὐ μόνον τ' αὐτὸς ἁγνεύειν ἀπὸ πάσης κακίας προθυμούμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους προσαναγκάζειν δικαιῶν· μεγαλόφρων τε καὶ δωρηματικὸς, καὶ εἰς ἐπανόρθωσιν, ὧν ἑκάστῳ δέοι τῶν φίλων, ὁπότε γνοίη, προχειρότατος· [a] τά τε πολιτικὰ πράττειν οὐθενὸς χείρων τῶν ἀριστοκρατικῶν· καὶ εἰ μὴ τὸ στασιάζον τῆς πόλεως ἐμποδὼν αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασιν ἐγένετο, μεγίστην ἂν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἐπίδοσιν εἰς ἡγεμονίαν ἐκ τῶν ἐκείνου πολιτευμάτων ἔλαβεν. ἀλλ' οὐ γὰρ ἐν δυνατῷ ἦν ἄρα πάσας τὰς ἀρετὰς ἐν ἀνθρώπου γενέσθαι φύσει· οὐδὲ φύεταί τις ἀπὸ θνητῶν καὶ ἐπικήρων σπερμάτων, περὶ πάντα ἀγαθός. LX.

Marcius igitur hunc habuit vitae exitum, vir, qui omnes aetatis suae homines virtute bellica superauit, et qui omnibus voluptatibus, quae iuuentuti imperant, superior fuit, et qui iustitiam coluit, non legum potius necessitate ob poenae formidinem, quam sponte sua, quia ad hanc aptus natus erat, et ne inter ipsas quidem virtutis partes innocentiam ponendam esse censebat, nec solum ipse ab omni improbitate vehementer alienus erat, verum etiam alios *ad idem faciendum* cogi aequum esse iudicabat: eratque magnanimus ac munificus, et ad singulorum amicorum inopiam (quoties eam cognouisset) subleuandam promtissimus, rebusque bellicis nulli optimatum secundus; et nisi ciuilis seditio eius studiis actisque impedimento fuisset, respublica Romana ex eius administratione maxima ad imperium incrementa cepisset. Sed fieri non poterat, vt omnes virtutes in humana natura essent: nec vllus vnquam e mortali et caduco semine vir absolute bonus nascetur.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

Marcii laudes.

Quum

y τὰ πολέμια *Vat.*

z Obserua hic τῶν καθ' ἡλικίαν pro τῶν καθ' αὐτὸν, seu τῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἡλικίαν. *Sylb.*

a Τά τε πολιτικὰ πράττειν οὐδενὸς *Vat.* vulgo πολεμικά.

b Οὐδὲ

LXI. Ἐκείνῳ γε οὖν ταύτας ὁ δαίμων τὰς ἀρετὰς χαρισάμενος, ἑτέρας ὀκ εὐτυχεῖς κῆράς τε καὶ ἄτας προσῆψε. τὸ γὰρ πρᾶϋ καὶ φαιδρὸν ὀκ ἐπῆν αὐτῷ τοῖς τρόποις, [b] ὄτε τὸ θεραπευτικὸν τῶν πέλας ἔν τε ἀσπασμοῖς καὶ [c] προσαγορεύσεσιν, ὀδὲ δὴ τὸ εὐδιάλλακτον καὶ μετριοπαθὲς, ὁπότε δι' ὀργῆς τῳ γένοιτο, ὀδὲ ἡ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐπικοσμῶσα χάρις· ἀλλ' ἀεὶ πικρὸς καὶ χαλεπὸς ἦν. ταῦτά τε δὴ αὐτὸν ἐν πολλοῖς [d] ἔβλαψε, καὶ πάντων μάλιστα ἡ περὶ τὰ δίκαια [e] καὶ τὴν φυλακὴν τῶν νόμων ἄκρατός τε καὶ ἀπαράπειστος, καὶ ὀθὲν τῷ ἐπιεικεῖ διδῶσα ἀποτομία· ἔοικέ τε ἀληθὲς εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενον φιλοσόφων, ὅτι μεσότητές εἰσιν, ἀλλ' ὀκ ἀκρότητες αἱ τῶν ἠθῶν ἀρεταὶ, μάλιστα δὲ ἡ δικαιοσύνη. ὀ γὰρ μόνον ἐλλείπῶσα τῷ μετρίῳ πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλῶσα, [f] αὐτοῖς τ'

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Coss. 266. V.C. Var. 268.

Quum igitur deus has virtutes illi largitus fuiſſet, alias infelices peſtes et morbos pernicioſos adiunxit. Non inerat enim eius moribus manſuetudo et hilaritas, nec in ſalutationibus et colloquiis aliorum comitas, nec ingenium facile placabile, aut in affectibus moderatio, quoties alicui iratus eſſet, nec illa, quae omnes actiones humanas ornat, gratia: ſed acerbus ſemper et aſper erat. Atque haec ei ſaepe in bellis obfuerunt, praecipue vero illa immodica et nimium rigida iuris legumque obſeruantia, et nulla lenitate temperata ſeueritas. videturque id verum eſſe, quod ab antiquis philoſophis eſt dictum, mediocritates, non extremitates, eſſe morales virtutes, praecipue vero iuſtitiam. Nam non ſolum, ſi infra modum ſit, verum etiam, ſi modum excedat, ipſis homi-

b οὐδὲ τὸ *Vat.*

c Προσαγορεύσει *Vat.*

d Illud πολέμοις non agnoſcit *Vat.* quod in vulgatis pone πολλοῖς legitur.

e Optime in *Cod. Vat.* καὶ τὴν φυλακὴν τῶν νόμων ἄκρατός τε καὶ ἀπαράπειστος. Nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit: *circa cuſtodiam legum vehemens et indiſſuaſibilis.* Atque eodem plane modo legendum eſſe voluerunt *Sylb. Port. et Caſaub.* vulgatae dant τοῖς νόμοις et ἀπαρέσπειστος.

f Cum αὐτοῖς ſubaudiendum τοῖς

ὐ λυσιτελὴς, ἀλλ' ἔστιν ὅτε αἰτία μεγάλων συμφορῶν, καὶ εἰς θανάτους οἰκτροὺς καὶ λύμας ἀνηκέστους καταστρέφουσα. [g] Μάρκιόν γ' οὐδὲν ἦν ἕτερον ἄρα ὁ τῆς πατρίδος ἐξήλασεν, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἀνόνητον ἐποίησεν, ἢ τὸ ἀκριβὲς καὶ ἄκρον δίκαιον. [h] τοῖς τε γὰρ δημόταις εἴκειν τὰ μέτρια δέον, καὶ [i] ἀφιέναι τι ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ τὰ πρῶτα φέρεσθαι παρ' αὐτοῖς, [k] οὐκ ἐβουλήθη, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα τὰ μὴ δίκαια ἀντιλέγων, μῖσος ἤγειρε, καὶ ἐξηλάθη πρὸς αὐτῶν· τῆς τ' Οὐολούσκων στρατηγίας, εὐθὺς ἅμα τῷ διαλῦσαι τὸν πόλεμον, ἀπαλλαγῆναι παρὸν, καὶ μετενέγκασθαι τὴν οἴκησιν [l] ἑτέρωσέ ποι, ἕως ἂν ἡ κάθοδος αὐτῷ δοθείη ὑπὸ τῆς πατρίδος, καὶ μὴ παρασχεῖν αὐτὸν ἐχθρῶν ἐπιβουλαῖς καὶ ὄχλων ἀμαθίαις σκοπὸν, οὐκ ἠξίωσεν· ἀλλ' ὑπεύθυνον οἰόμενος δεῖν τὸ σῶμα παρασχεῖν τοῖς πεπιστευκόσι τὴν ἀρχὴν, καὶ λόγον ἀποδοὺς, ὧν ἔπραξε

hominibus conducere non solet. et interdum magnas illis calamitates affert, et eos in mortes miserabiles et lues insanabiles coniicit. Marcio sane nihil aliud exsilium attulit, caeterorumque bonorum fructum abstulit, quam nimis accurata et seuera iuris obseruantia. Quum enim plebeiis mediocriter cedere debuisset, eorumque cupiditatibus aliquid remittere, et inter eos principatum obtinere, id facere noluit: sed quod contra res omnes iniustas diceret, odium sibi contraxit, et ab iis est expulsus. Quum etiam Volscorum imperium, statim simulatque bellum finitum est, deponere ei licuisset, et alio migrare, donec ei reditus a patria concederetur, neque se inimicorum insidiis et imperitae multitudini obiicere, quamuis haec videret, facere tamen noluit: sed quum existimaret, oportere se sui corporis copiam facere, seque reddendis rationibus obnoxium reddere iis, qui sibi imperium commiserant, rerumque in imperio

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

τοῖς ἀσκοῦσι, *cultoribus*. Sensus et simplicior structura est: οὐ γὰρ μόνον ἐλλείπουσα τοῦ μετρίου, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλουσα, τοῖς ἀσκοῦσι πέφυκεν οὐ λυσιτελής. *Sylb.*

g Μάρκιόν γε *Vat.* vulgo Μ. δὲ.

h Τοῖς γὰρ] Τοῖς τε γὰρ *Vat.*

i Ἐφιέναι *Vat.*

k Οὐκ ἠβουλήθη *Vat.*

l Ἑτέρωσέ που] ἑ. ποι *Vat.*

κατὰ τὴν ἡγεμονίαν, [m] εἴ τι φαίνοιτο ἀδικῶν, τὴν κατὰ νόμους ὑποσχεῖν δίκην, τῆς ἄκρας δικαιοσύνης οὐ καλοὺς ἀπέλαβε μισθούς.

LXII. [n] Εἰ μὲν οὖν ἅμα τοῖς σώμασι διαλυομένοις καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, [o] ὅ τι δή ποτέ ἐστιν ἐκεῖνο, συνδιαλύεται, καὶ οὐδαμῇ οὐθέν ἐστιν ἔτι, οὐκ οἶδ', ὅπως μακαρίους ὑπολάβω τοὺς [p] μηθὲν μὲν ἀπολαύσαντας τῆς ἀρετῆς ἀγαθὸν, δι' αὐτὴν δὲ ταύτην ἀπολομένους. εἰ δ' ἄφθαρτοι μέχρι τοῦ παντὸς [q] τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν οὖσαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἢ χρόνον μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν [r] τινα τῶν σωμάτων ἐνδιαμένουσι, μήκιστον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον δὲ αἱ τῶν κακῶν, ἀποχρῶσα τιμὴ φαίνοιτ' ἂν τοῖς ἀρετὴν ἀσκοῦσι, καὶ εἰ ἠναντιώθη τὰ ἐκ τῆς τύχης, ἡ παρὰ τῶν ζώντων εὐλογία, καὶ μνήμη

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 266. *V.C.* *Var.* 268.

imperio a se gestarum rationibus redditis, si maleficii conuictus esset, poenas legibus statutas subire, suae illius nimis accuratae iuris obseruantiae haud praeclarum mercedem cepit.

Si igitur vna cum corporibus dissolutis et ipsa quoque anima (quaecunque tandem illa sit) dissoluitur et penitus interit, nescio, quomodo beatos ducere debeam eos, qui, nullo virtutis fructu percepto, ob eam ipsam tamen perierunt. Sed si animae nostrae sint plane immortales, vt quidam opinantur; aut si, postquam corporibus sint liberatae, ad aliquod tempus durant, virorum quidem bonorum ad longissimum, malorum vero ad breuissimum: satis magnus honor virtutis studiosos (quamuis fortuna his fuerit aduersata) sequi videtur, *nimirum* quod a viuentibus

m Εἰ φαίνοιτο] Rectius in *Cod. Vat.* εἴ τι φαίνοιτο ἀδικῶν.

n Εἰ μὲν οὖν ἅμα τοῖς σώμασι] Ex hoc loco ostendit *Vossius* (in l. I. *de Idololatr.* c. 10.) *Dionysium* credidisse, proborum animas post mortem superesse, non tamen in aeternum duraturas: ideoque *Dionysium* in Stoicorum haeresim delapsum esse existimat.

o In *Cod. Vat.* ὅ τι δή ποτ' ἐστὶν, et versu sequ. οὐθὲν ἔτι ἐστίν.

p Μηθὲν μὲν ἀπολαύσαντες *Vat.*

q Αἱ ψυχαὶ τυγχάνουσιν *Vat.*

r Mira traiectio. nam τινὰ non ad proximum ἀπαλλαγὴν, sed remotius χρόνον referendum est. *Sylb.*

μέχρι πλείστου παραμείνασα χρόνου· ὃ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ συνέβη. οὐ γὰρ μόνον Οὐολοῦσκοι τὸν θάνατον ἐπένθησαν αὐτοῦ, καὶ ὡς τῶν ἀρίστων γενόμενον ἐν τιμῇ ἔχουσιν· ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγνώσθη, μεγάλην συμφορὰν ὑπολαβόντες εἶναι τῆς πόλεως, πένθος ἐποιήσαντο ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, ἃ νόμος ἐστὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τε καὶ ἀναγκαίοις ποιεῖν κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν, καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα κόσμον, [s] μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι, τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. ἐτῶν δὲ μετὰ τὸ πάθος ὁμοῦ τι πεντακοσίων ἤδη διαγεγονότων εἰς τόνδε τὸν χρόνον, οὐ γέγονεν ἐξίτηλος ἡ τοῦ ἀνδρὸς μνήμη, ἀλλ' ᾄδεται καὶ ὑμνεῖται [t] πρὸς ἁπάντων, ὡς εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ἀνήρ. ὁ μὲν δὴ κατασχὼν Ῥωμαίους κίνδυνος [u] ἐκ τῆς Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἐπιστρατείας Μάρκιον λαβούσης ἡγεμόνα, μέγιστος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος, [x] καὶ μικρὸν ἀποσχὼν τοῦ

tibus laudentur, eorumque memoria diutissime permaneat. *Per. Iul.*
quod et illi viro contigit. Non solum enim Volsci mortem 4228.
eius luxerunt, et vt virum optimum colunt: sed et Romani, vbi *Ante*
eius casum cognouerunt, magnam calamitatem a republica *Chr.* 486.
acceptam putantes, cum priuatim et publice luxerunt: et eo- *Olymp.*
rum matronae, vt mos est illis in luctu domestico et necessario- 73 2.
rum funeribus, deposito auro et purpura caeteroque ornatu, *Cat.* 266.
atratae ipsum per annum integrum luxerunt. Quinetiam *V.C. Var.*
quum ab illius casu ad hoc vsque tempus iam quingenti ferme 268.
anni intercessferint, eius tamen memoria non euanuit: sed ab omnibus, vt vir pius et iustus, canitur et celebratur. Periculum igitur, in quo Romani versati fuerant, ob arma ipsis a Volscis et Aequis, Marcii ductu auspiciisque, illata, quum fuisset omnium superiorum maximum, quumque parum absuisset,
quin

s Μέλασιν ἀμφιεσμοῖς *Vat.*
t Πρὸς πάντων *Vat.*
u Ἐκ τῶν Οὐολούσκων *Vat.*

x Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* καὶ μικρὸν ἀποσχὼν τοῦ πᾶσαν etc. vulgatis deest τοῦ.

y Ἡμέραις

καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἀνελεῖν ἐκ βάθρων, τοιούτου τέλους ἔτυχεν.

LXIII. [y] Ἡμέραις δὲ ὕστερον ὀλίγαις ἐξελθόντες εἰς τὴν ὕπαιθρον Ῥωμαῖοι πολλῇ στρατιᾷ, τῶν ὑπάτων ἀγόντων ἀμφοτέρων, καὶ προελθόντες ἄχρι τῶν ὅρων τῆς σφετέρας, κατεστρατοπέδευσαν ἐπὶ λόφοις δυσὶν, [z] ὧν ἴδιον ἑκατέρου τῶν ὑπάτων στρατόπεδον ἐπὶ τοῖς ἐρυμνοτάτοις. οὐ μὴν ἔδρασάν [a] γ' οὐδὲν μεῖζον, ἀλλ' [b] ἀνέστρεψαν ἄπρακτοι, καίτοι καλὰς ἀφορμὰς δόντων αὐτοῖς τῶν πολεμίων δρᾶσαί τι γενναῖον. πρότεροι γὰρ ἔτι τούτων Οὐολοῦσκοί τε καὶ Αἰκανοὶ στρατὸν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων γῆν ἤγαγον, γνώμην ποιησάμενοι μὴ ἀνεῖναι τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἕως ἔτι καταπεπλῆχθαι τὸ ἀντίπαλον ἐδόκουν, χωρεῖν ἐπ' αὐτὸ, ὡς καὶ ἑκούσιον [c] διὰ δέος

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V. C.* 266. *Var.* 268. *Expeditio consulum inanis.*

quin eo vel tota vrbs funditus euerteretur, hunc habuit exitum.

Paucis autem post diebus Romani cum ingentibus copiis, amborum consulum ductu, vrbe egressi, et vsque ad fines suae ditionis progressi, castra in duobus collibus posuerunt, vbi vterque consul in munitissimis locis seorsum consedit. nihil tamen memorabile gesserunt, sed re infecta redierunt, licet hostes rei bene gerendae occasionem egregiam illis praebuissent. nam et ante Volsci et Aequi cum exercitu Romanum agrum inuaserant, in animo habentes, hanc occasionem non praetermittere, sed aduersarios aggredi, donec eos adhuc perterritos esse existimabant, quasi prae metu deditionem essent facturi.

y Ἡμέραις δὲ ὀλίγον ὕστερον *Vat.*

z Pro ὧν sensus requirit aliud, οὗ ἦν, vel ἦν τε, aut tale quidpiam. *Sylb.* Illud ὧν, quod commode satis abesse potest, omittit *Cod. Vat.* nec agnouisse videtur *Lapus*, qui vertit: *castra super duobus collibus posuerant vterque consulum seorsum, in munitissimis locis considentes.*

a Pro γε minus apte in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] est τε. Forsan etiam plenius legendum, οὐ μὴν ἔδρασάν γε οὐδὲν οὔτε μεῖζον οὔτε ἔλαττον. quo loquendi genere tum alibi vtitur, tum supra, p. 487. v. 4. *Sylb.*

b Ἀντέστρεψαν] Ἀνέστρεψαν *Vat.* quod, tanquam vsitatius, maluerunt etiam *Sylb.* et *Port.*

c Διὰ δέους *Vat.* [Atqui vulgatae

παραστησόμενον. στασιάσαντες δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας κατ' ἀλλήλων, τὰ ὅπλα ἥρπασαν, καὶ συμπεσόντες ἐμάχοντο, οὔτε κατὰ τάξιν, οὔτ' ἐκ [d] παραγγέλματος, ἀλλὰ Φύρδην καὶ ἀναμίξ· ὥστε πολὺν ἐξ ἀμφοῖν γενέσθαι φόνον. καὶ εἰ μὴ δὺς ὁ ἥλιος ἔφθασεν, [e] ἅπασαι ἂν αὐτῶν αἱ δυνάμεις διεφθάρησαν. τῇ δὲ νυκτὶ λυέσῃ τὸ νεῖκος ἀκέσιοι εἴξαντες, διεκρίθησάν τ' ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπὶ τὰς ἰδίας χάρακας ἀπηλλάγησαν. ἕωθεν δ' ἀναστήσαντες τὰς δυνάμεις, ἀπῄεσαν ἑκάτεροι ἐπὶ τὰ σφέτερα. οἱ δὲ ὕπατοι παρά τε αὐτομόλων καὶ αἰχμαλώτων, οἳ παρ' αὐτὸ τὸ ἔργον ἀπέδρασαν, ἀκέσαντες, οἷα κατέσχε λύσσα καὶ θεοβλάβεια τὰ πολέμια, οὔτε συνεπέθεντο τῷ κατ' εὐχὴν δοθέντι καιρῷ, τριάκοντα σαδίων οὐ πλεῖον ἀπέχοντες, οὔτ' ἀπιόντας ἐδίωξαν, ἐν ᾧ κεκμηκότας καὶ τραυματίας, καὶ ὀλίγους ἐκ πολλῶν καὶ [f] ἀτάκτους χωροῦντας, ἀκραι-

facturi. Sed orta inter illos feditione de imperio, arma corripuerunt, et alii in alios facto impetu conflixerunt, nullis feruatis ordinibus, nec exspectato figno, fed confufe et promifcue: ita vt magna hinc inde ftrages edita fuerit. Et nifi folis occafus eos anteuertiflet, tunc vno illo certamine omnes copiae internecione deletae fuiffent. fed quum nocti proelium dirimenti inuiti ceffiffent, diremti funt alii ab aliis, et in fua quique caftra fe receperant. Mane vero motis caftris vtrique domum redierant. Caeterum, confules, quum ex transfugis et captiuis, qui ex ipfo proelio aufugerant, audiffent, quanta rabies et furor diuinitus immiffus hoftes inuafiffet, nec vfi funt oblata optatiffima occafione, quum triginta ftadia non amplius ab illis abeffent, nec difcedentes funt perfequuti, quo tempore illos iam defeffos et faucios, et paucos e multis reliquos, incompofito agmine

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. V.C. Cat. 266. Var. 268.

tae idem dant. videntur itaque operae Hudfoni in referenda Vaticani lectione erraffe, in eoque fuiffe exaratum διὰ δέος in accufatiuo.]

d Οὔτε κατὰ παραγγέλματος] Legendum videtur κατὰ παράγγελμα, vel μετὰ παραγγέλματος. *Sylb.* Melius in *Cod. Vat.* οὔτε κατὰ τάξιν, οὔτ' ἐκ παραγγέλματος.

e Ἅπαξ] ἅπασαι *Vat.*

f Et ἀτάκτους retinere poffumus,

φυεῖς αὐτοὶ καὶ σὺν κόσμῳ ἑπόμενοι, ῥαδίως ἂν διέφθειραν πασσυδί. λύσαντες δὲ καὶ αὐτοὶ τοὺς χάρακας, [g] ἀπήεσαν ἐπὶ τὴν πόλιν· εἴτ' ἀρκούμενοι τῷ παρὰ τῆς τύχης δοθέντι ἀγαθῷ, εἴτ' οὐ πιστεύοντες ἀνασκήτῳ στρατιᾷ τῇ σφετέρᾳ, εἴτε περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὸ μηδὲ ὀλίγους τῶν σφετέρων ἀποβαλεῖν. ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν πόλιν, ἐν αἰσχύνῃ πολλῇ ἦσαν, δειλίας δόξαν ἐπὶ τῷ ἔργῳ φερόμενοι· καὶ οὐδεμίαν ἔξοδον ἔτι ποιησάμενοι, παρέδοσαν τοῖς μεθ' ἑαυτοὺς ὑπάτοις τὴν ἀρχήν.

Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάϊος μὲν [h] Ἀκύλλιος καὶ
LXIV. Τῖτος [i] Σίκκιος, ἄνδρες ἔμπειροι πολέμων, τὴν ὑπατείαν [k] παρειλήφασιν. ἡ δὲ βουλὴ, προθέντων λόγον περὶ τοῦ πολέμου τῶν ὑπ[illegible]ων, πρῶτον [l] ἐψηφίσατο πρεσβείαν πέμψαι πρὸς Ἕρνικας, αἰτήσουσαν, ὡς παρὰ φίλων τε καὶ ἐνσπόνδων, δίκας νομίμους· ἠδίκητο γὰρ ἡ πόλις

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269. *Coſſ. C. Aquilio et T. Siccio, bellum cum Hernicis et Volſcis.*

agmine abeuntes, ipſi recentes, et inſtructa acie ſequentes, facili occidione omnes delere potuiſſent. Sed ipſi quoque motis caſtris in vrbem redierunt; ſiue quod praeſenti fortunae beneficio contenti eſſent; ſiue quod ſuo tironum exercitui non fiderent; ſiue quod magni illud facerent, ne paucos quidem ſuorum amittere. Reuerſi autem in vrbem valde ignominioſe ſunt accepti, et ob ſuum illud facinus ignauiae notati: nec vlla amplius expeditione facta, ſequentibus conſulibus magiſtratum tradiderunt.

Anno inſequenti C. Aquilius et T. Siccius, viri rei militaris periti, conſules fuerunt creati. Senatus autem, conſulibus ad eum de bello referentibus, primum decreuit, vt ad Hernicos mitterentur legati, qui, vt ab amicis et foederatis, poenas legitimas repeterent; (nam populus Romanus Volſcorum

mus, et ἀτάκτως admittere, vt alicubi infra. *Sylb.*

g Ἀπήεσαν εἰς τὴν πόλιν *Vat.*

h Iuxta Latinos cum ſimplici λ ſcribi debet.

i Siccius legitur etiam apud *Caſſiodorum.* verum *Gelenio* et *Lapo* magis placuit *Sicinius,* vt eſt apud *Liuium.* Cognomina horum, ex *Faſtis Siculis* et *Cuſpinianis*, ſunt *Fuſcus* et *Sabinus*, vt *Sigonius* prodidit. *Sylb.*

k Παρειλήφεσαν] Conuenientius παρειλήφασι. *Vat.*

l In *Ed. Steph.* ἐψηφίσαντο. ſed ſingulare et magis analogum

ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἐπιστρατείαν, λῃστείαις τε καὶ καταδρομαῖς τῆς ὁμορούσης αὐτοῖς γῆς· ἕως δ' ἂν τὰς παρ' ἐκείνων λάβωσιν ἀποκρίσεις, στρατιὰν ὅσην δύνωνται πλείστην καταγράφειν τοὺς ὑπάτους, καὶ τοὺς συμμάχους πρεσβειῶν ἀποστολαῖς παρακαλεῖν, σῖτόν τε καὶ ὅπλα καὶ χρήματα, [m] καὶ τὰ ἄλλα, ὅσων ἔδει τῷ πολέμῳ, διὰ πολυχειρίας παρασκευάσασθαι, καὶ ἐν τάχει. ὡς δ' ἀπήγγειλαν αὐτοῖς ἀναστρέψαντες οἱ πρέσβεις, ἃς παρὰ τῶν Ἑρνίκων ἔλαβον ἀποκρίσεις, ὅτι συνθήκας μὲν οὔ φασιν αὐτοῖς εἶναι πρὸς Ῥωμαίους κοινῇ γενομένας οὐδέποτε, τὰς δὲ πρὸς βασιλέα Ταρκύνιον ὁμολογίας [n] αἰτιῶνται λελύσθαι, τήν τ' ἀρχὴν ἀφαιρεθέντος ἐκείνου, καὶ τεθνηκότος ἐπὶ τῆς ξένης· εἰ δέ τινες ἁρπαγαὶ καὶ καταδρομαὶ τῆς χώρας ἐγένοντο διὰ λῃστηρίων, οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης γεγονέναι λέγουσιν, ἀλλ' ἰδιωτῶν ἀδικήματα μετιόντων τὰ

Volſcorum et Aequorum bello, quod illi ſuis latrociniis et ex- *Per. Iul.*
curſionibus agros finitimos inſeſtaſſent, iniuriam acceperat) in- 4229.
terim vero, dum ab illis acciperent reſponſum, conſules *iuſſe-* *Ante Chr.* 485.
runt quantum maximum poſſent exercitum conſcribere, et ſo- *Olymp.*
ciorum auxilia miſſis legationibus accerſere, frumentum, arma, 73 $\frac{3}{4}$.
pecuniaſque, et res alias ad vſus bellicos neceſſarias, magna *Cat.*
hominum manu et celeriter parare. Quum autem legati re- *V.C.* 267.
verſi reſponſa ab Hernicis accepta ipſis renunciaſſent; eos ne- *Var.*
gare, foedus vnquam publico conſenſu factum ſibi cum populo 269.
Romano intercesſiſſe, et foedus cum rege Tarquinio ictum ſolutum eſſe criminari, tum quod ille regno fuiſſet ſpoliatus, tum etiam quod in peregrino ſolo obiiſſet: quod ſi quae rapinae et excurſiones in agris a praedonibus fuiſſent factae, de communi ſententia negare factas; ſed haec iniuſta facinora eſſe priuatorum hominum ſuis quaeſtibus inſeruientium; ac ne illos quidem,

gum eſt, et paullo poſt repetitur p. 1658. v. 4. *Sylb.*

m Καὶ τἄλλα. et p. 1658. v. 1. οἷοί τ' εἰσίν. at mox v. vlt. ἀλλὰ ἰδιωτῶν in *Cod. Vat.*

n *Gelenius* videtur maluiſſe οἴονται. *Sylb.*

o Τούτων

ἴδια· καὶ οὐδὲ τοὺς ταῦτα δράσαντας παρέχειν οἷοί τέ εἰσιν ἐπὶ δίκην, ἕτερα καὶ αὐτοὶ τοιαῦτα πεπονθέναι λέγοντες καὶ ἀντεγκαλοῦντες, ἄσμενοί τέ εἰσι δέχεσθαι τὸν πόλεμον. ταῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, ἐψηφίσατο νείμασθαι τὴν καταγραφεῖσαν ἐκ τῶν νεωτέρων στρατιὰν τριχῇ· τούτων δὲ τὴν μὲν μίαν τὸν ὕπατον [o] ἄγοντα Γάϊον Ἀκύλλιον ὁμόσε τῇ Ἑρνίκων στρατιᾷ χωρεῖν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἤδη ἦσαν ἐν τοῖς ὅπλοις· τὴν δὲ ἑτέραν Τῖτον Σίκκιον ἐπὶ Οὐολούσκους ἄγειν, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων. τὴν δὲ λοιπὴν τρίτην μερίδα [p] παραλαβόντα Λάρκιον Σπόριον, ὃς ἦν ἀποδεδειγμένος ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἔπαρχος, τὴν ἔγγιστα τῆς πόλεως χώραν φυλάττειν· τοὺς δὲ ὑπὲρ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, ὅσοι δύναμιν εἶχον ἔτι βαστάζειν ὅπλα, ταχθέντας ὑπὸ [q] σημείαις, τάς τ' ἄκρας φρουρεῖν τῆς πόλεως, καὶ τὰ τείχη, μή τις [r] αἰφνίδιος πολεμίων γένηται ἔφοδος, ἐξεστρατευμένης τῆς

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 $\frac{3}{4}$. *V.C. Cat.* 267. *Var.* 269.

quidem, qui haec patrassent, a se ad supplicium posse dedi, et sibi quoque alias eiusmodi iniurias illatas dicere, et de iis vicissim conqueri, et se paratos esse ad bellum lubenter excipiendum. Senatus his rebus cognitis copias ex iunioribus conscriptas trifariam diuidi iussit: et C. Aquilium cum vna harum parte Hernicorum exercitui obuiam ire; (nam illi quoque in armis iam erant) secundam ab altero consule T. Siccio contra Volscos duci: cum tertia vero parte reliqua, Sp. Largium, qui a coss. praefectus *vrbis* fuerat creatus, agros vrbi proximos custodire: veteranos vero milites, qui ob aetatem militiae erant immunes, quotquot adhuc arma ferre possent, sub signis dispositos, vrbis arces et moenia custodire; ne qua vis hostium repentina ingrueret, tota iuuentute ad militiam profecta. repen-

o Τούτων τὴν μίαν ἄγοντα] Τῶν δὲ τὴν μὲν μίαν τὸν ὕπατον *Vat.*

p Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* παραλαβόντα Σπόριον Λάρκιον, ὃς ἦν ἀποδεδειγμένος ὑπὸ τῶν ὑπάτων. pro ὑπὸ dant vulgatae ἀπὸ.

q Rectius vel σημαίαις legendum, vel σημείοις, vt supra, p. 447. v. 14. *Sylb.*

r Αἰφνίδιον aduerbialiter hic accipiendum, vel legendum αἰφνίδιος. *Sylb.* In *Cod. Vat.* expresse αἰφνίδιος.

s Ἀτρά-

νεότητος ἀθρόας. ἡγεῖσθαι δὲ τῆς δυνάμεως ταύτης Αὖλον Σεμπρώνιον [s] Ἀτρατῖνον, ἄνδρα τῶν ὑπατικῶν. ἐγένετο δὲ ταῦτα οὐ διὰ μακροῦ.

LXV. Ἀκύλλιος μὲν [t] οὖν, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ἐν τῇ Πραινεστηνῶν χώρᾳ τὸν Ἑρνίκων στρατὸν ὑπομένοντα καταλαβὼν, ἀντικατεστρατοπέδευσεν ὡς ἐδύνατο μάλιστα ἀγχοτάτω, σταδίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀποσχὼν ὀλίγῳ πλείους διακοσίων· τρίτῃ δ', ἀφ' ἧς κατεστρατοπέδευσεν, ἡμέρᾳ, προελθόντων ἐκ τοῦ χάρακος τῶν Ἑρνίκων εἰς τὸ πεδίον ἐν τάξει, καὶ τὰ σημεῖα ἀράντων τῆς μάχης, ἀντεξῆγε καὶ αὐτὸς τὴν δύναμιν ἐν κόσμῳ τε καὶ κατὰ τέλη. ἐπεὶ δ' ἀγχοῦ ἐγένοντο ἀλλήλων, ἔθεον ἀλαλάξαντες ὁμόσε, [u] πρῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ, σαυνίων τε βολαῖς καὶ τοξεύμασι, καὶ λίθοις ἀπὸ σφενδόνης μαχόμενοι, [x] καὶ πολλὰ τραύματα ἔδοσαν ἀλλήλοις· ἔπειτα ἱππεῖς ἱππεῦσι συρράττουσι κατ' ἴλας ἐλαύνοντες, καὶ τὸ

repentina ingrueret, tota iuuentute ad militiam profecta. his autem copiis praeesse A. Sempronium Atratinum, virum consularem. Haec autem omnia breui temporis spatio peracta sunt.

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat.* V.C. 267. *Var.* 269.

Aquilius igitur, alter consul, in agro Praenestino copias Hernicorum se exspectantes nactus, castra sua posuit ex aduerso, quam proxime illos potuit, ita vt paullo plura, quam ducenta stadia, ab vrbe abesset. Tertio vero die, ex quo castra posuerat, quum Hernici ex castris copias acie instructa in planitiem produxissent, et pugnae signum dedissent, ipse quoque suas copias ordine et acie instructa contra eos eduxit. Quum autem alii ad alios propius accessissent, sublato clamore concurrerunt: ac primum leuis armaturae milites, missilium iactu et sagittis et lapidibus funda emissis pugnantes, et multa vulnera alteri alteris intulerunt: deinde vero equites in equites facto turmatim impetu conflixerunt, et peditatus cum

s Ἀτράτιον *Vat.*

t Οὖν ἄτερος τῶν ὑπάτων *Vat.*

u Πρῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ *Vat.* Perperam πρῶτον ὑψηλαῖς in *Ed. Steph.* vulgatis deest μέν.

x Si coniunctio καὶ in tertium abhinc comma transferatur, ante πρῶτον, structura erit concinnior. *Sylb.*

πεζὸν τῷ πεζῷ κατὰ σπείρας μαχόμενον. ἔνθα δὴ καλὸς ἀγὼν ἦν, [y] ἐκθύμως ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων, καὶ μέχρι πολλοῦ διέμενον οὐδέτεροι τοῖς ἑτέροις τοῦ χωρίου ἐν ᾧ ἐτάχθησαν εἴκοντες. ἔπειτα ἡ Ῥωμαίων ἤρξατο κάμνειν φάλαγξ, οἷα διὰ πολλοῦ τοῦ μεταξὺ χρόνου τότε πρῶτον ἠναγκασμένη ὁμιλεῖν πολέμῳ. τοῦτο συνιδὼν Ἀκύλλιος ἐκέλευσε τοὺς ἀκμῆτας ἔτι καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο φυλαττομένους, ὑπὸ τὰ κάμνοντα τῆς φάλαγγος ὑπελθεῖν μέρη, τοὺς δὲ τραυματίας, καὶ τοὺς ἀπειρηκότας, ὀπίσω τῆς φάλαγγος [z] ἀπιέναι. οἱ δὲ Ἕρνικες, ὡς ἔμαθον κινουμένους αὐτῶν τοὺς λόχους, φυγῆς τ᾽ ἄρχειν τοὺς Ῥωμαίους ὑπέλαβον, καὶ παρακελευσάμενοι [a] ἀλλήλοις, ἐμβάλλουσι πυκνοῖς τοῖς λόχοις εἰς τὰ κινούμενα τῶν πολεμίων μέρη, καὶ οἱ ἀκραιφνεῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπιόντας αὐτοὺς δέχονται· καὶ ἦν αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἀμφοτέρων ἐκθύμως ἀγωνιζομένων μάχη καρτερά· καὶ γὰρ καὶ οἱ τῶν Ἑρνίκων ἐξεπληροῦντο λόχοι τοῖς ἀκμῆσιν ὑποπεμπομένοις

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

cum peditatu cateruatim pugnans. Tunc acriter pugnatum eſt, vtriſque fortiter dimicantibus. diuque ita manſerunt, quod neutri alteris loco, in quo collocati fuerant, cederent. Deinde Romana acies laborare coepit, quod poſt longum temporis interuallum tunc primum ad bellum proficiſci ac proeliari coacta fuiſſet. Aquilius, hac re animaduerſa, iuſſit eos, qui adhuc erant recentes, et qui ad hoc ipſum reſeruabantur, partibus aciei laborantibus ſuccedere: eos vero, qui ſaucii et defeſſi erant, in vltimam aciem ſe recipere. At Hernici, vbi cognouerunt, eorum cohortes moueri, exiſtimarunt, Romanos fugae initium facere: et, cohortati ſe inuicem, denſo agmine in hoſtium fluctuantem aciem impreſſionem fecerunt. Romani vero, qui recentes erant, eorum impetum exceperunt: vtriſque autem ſtrenue pugnantibus proelium atrox redintegratum eſt. nam et ipſorum Hernicorum cohortes explebantur recentibus,

quos

y Ἐκθύμως *Vat.* quod, a *Dionyſio* etiam paulo infra vſurpatum, maluerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἐνθύμως.

z Ἀπεῖναι *Vat.*

a Ἀλλήλοις *Vat.* vulgo ἀλλήλους.

b Forſan

εἰς τὰ κάμνοντα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων. ἐπειδὴ δὲ περὶ δείλην ὀψίαν ἦν ἤδη, παρακαλέσας τȣ̀ς ἱππεῖς ὁ ὕπατος, [b] νυνὶ δὲ ἄνδρας ἀγαθȣ̀ς γενέσθαι, ἐμβάλλει τοῖς πολεμίοις κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, αὐτὸς ἡγȣ́μενος τῆς ἴλης. οἱ δὲ, ὀλίγον τινὰ δεξάμενοι χρόνον αὐτȣ̀ς, ἐγκλίνȣσι, καὶ γίνεται φόνος ἐνταῦθα πολύς. τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ἑρνίκων κέρας ἐπόνει τε ἤδη, καὶ ἐξέλειπε τὴν τάξιν· τὸ δ' εὐώνυμον ἔτι ἀντεῖχε, καὶ περιῆν τȣ̃ [c] Ῥωμαίȣ δεξιȣ̃· μετ' ὀλίγον μέντοι καὶ τȣ̃το ἐνέδωκεν. ὁ γὰρ Ἀκύλλιος τȣ̀ς ἀρίστους τῶν νέων ἐπαγόμενος, παρεβοήθει κἀκεῖ, παραθαῤῥύνων τε καὶ ἐξ ὀνόματος [d] ἀνακαλῶν τȣ̀ς εἰωθότας ἐν ταῖς πρὶν ἀριστεύειν μάχαις· τά τε σημεῖα τῶν λόχων, ὅσοι μὴ ἐῤῥωμένως ἐδόκȣν ἀμύνεσθαι, παρὰ τῶν σημειοφόρων ἁρπάζων, εἰς μέσȣς ἐῤῥίπτει τȣ̀ς πολεμίȣς, ἵνα τὸ δέος αὐτȣ̀ς τῆς ἐννόμȣ τιμωρίας, εἰ μὴ ἀνασώσαιντο τὰς σημαίας, ἄνδρας ἀγαθȣ̀ς εἶναι ἀναγκάσῃ· τῷ τε κάμνοντι αὐτὸς παρεβοήθει μέ-

quos duces in defessorum locum submittebant. Quum autem iam vespertinum crepusculum instaret, consul, cohortatus equites, vt tunc viri fortes essent, ipse cum equitum ala, cui praeerat, in dextrum hostium cornu impetum fecit. Illi vero, quum aliquantulum eorum impetum sustinuissent, inclinarunt, atque ibi magna caedes facta. Itaque dextrum Hernicorum cornu iam laborabat, et loco cedebat, in quo fuerat collocatum: sed laeuum adhuc resistebat, et dextrum Romanorum premebat. verumtamen hoc quoque non multo post loco cessit. Nam Aquilius cum fortissimorum iuuenum manu eo quoque subsidio venit, et animos eorum confirmabat, nominatim appellans eos, quorum virtus in superioribus proeliis spectata erat; et signa cohortium, quae segnius pugnare videbantur, ipsis signiferis abrepta in mediam hostium aciem coniiciebat, vt metus poenae legibus statutae, nisi signa recepissent, eos rem fortiter gerere cogeret: et ipse semper, si qua pars ab hoste premeretur, opem

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 $\frac{3}{4}$. *V. C. Cat.* 267. *Var.* 269.

b Forsan rectius νυνί γε, vel νυνὶ δή. *Sylb.* Δὲ pro δὴ positum existimat *Port.* illud autem plane omittit *Vat.*

c Malim Ῥωμαίων, vt praecedit τὸ δεξιὸν τῶν Ἑρνίκων κέρας. *Sylb.*

d Ἀνακαλῶν *Vat.* vulg. ἀποκαλῶν.

ρει ἀεὶ, ἕως ἐξέωσε τῆς στάσεως καὶ θάτερον [e] κέρας. ψιλωθέντων δὲ τῶν ἄκρων, οὐδὲ τὰ μέσα παρέμενε. Φυγὴ [f] δὲ τῶν Ἑρνίκων μετὰ τοῦτο ἐγίνετο ἐπὶ τὸν χάρακα τεταραγμένη τε καὶ ἄκοσμος· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοῖς κτείνοντες ἠκολούθουν. τοσαύτη δ' ἄρα προθυμία παρὰ τὸν τότε ἀγῶνα τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ ἐνέπεσεν, ὥστε καὶ τοῦ χάρακος τῶν πολεμίων πειρᾶσθαί τινας ἐπιβαίνειν, ὡς ἐξ ἐφόδου χειρωσομένους· ὧν οὐκ ἀσφαλῆ τὴν προθυμίαν, οὐδ' ἐν τῷ συμφέροντι γινομένην ὁρῶν ὁ ὕπατος, σημαίνειν κελεύσας τὸ ἀνακλητικὸν, κατεβίβασε τοὺς ὁμόσε χωροῦντας, ἄκοντας [g] ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, δείσας, μὴ ἐξ [h] ὑπερδεξιῶν [i] βαλλόμενοι, σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ μετὰ μεγάλης βλάβης ἀναγκασθῶσιν ὑποχωρεῖν, ἔπειτα καὶ τὴν ἐκ τῆς προτέρας νίκης εὔκλειαν ἀφανίσωσι. τότε μὲν οὖν· ἤδη γὰρ ἦν περὶ δύσιν ἡλίου· χαίροντές τε καὶ παιανίζοντες οἱ Ῥωμαῖοι κατεστρατοπέδευσαν.

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

opem ei ferebat, donec et alteram partem loco pepulit. Denudatis autem lateribus, ne ipsa quidem media acies locum tenuit: sed post haec Hernici, perturbatis ordinibus, effusa fuga vallum petere coeperunt; et Romani illos caedentes insequebantur. Tantaque animi alacritas exercitum Romanum in illo proelio tunc inuasit, vt nonnulli vel ipsum vallum hostium adscendere conarentur, id a se primo impetu captum iri sperantes. Quorum alacritatem nec tutam nec vtilem cernens consul, suos receptui canere iussit, et eos inuitos a munitionum oppugnatione reuocauit; veritus, ne de superiore loco telis petiti cum ignominia et magna clade pedem referre cogerentur, et gloriam ex superiore victoria partam delerent. Tunc igitur (iam enim sol ad occasum vergebat) Romani laeti et canentes paeana in castra sunt reuersi.

Sequen-

e Μέρος etiam in *Vat.* et *Lapi Cod.* alioqui (vt inquit *Sylb.*) maluerit quispiam κέρας.

f Δὴ *Vat.*

g Ἐπὶ τ. ἐ.] Optime in *Cod. Vat.* ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων. quod et ipse sensus postulat, et reponendum esse viderant *Sylb.* et *Port.*

h Hic retinet accentum simplicis δεξιοῦ, alibi ὑπερδεξίων legimus.

i Βαλόμενοι. simplici λ.] Rectius βαλλόμενοι. *Sylb.* βαλόμενοι αἰσχύνῃ *Vat.*

k Σέλατα]

Τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὶ ψόφος τ' ἠκούετο πολὺς ἐκ τοῦ LXVI. χάρακος τῶν Ἑρνίκων καὶ βοὴ, καὶ πολλὰ ἐφαίνετο [k] σέλα λαμπάδων. ἀπογνόντες γὰρ ἔτι ἀνθέξειν ἑτέρᾳ μάχῃ, καταλιπεῖν τὸν χάρακα ἔγνωσαν αὐτοκέλευστοι· καὶ τὸ ποιῆσαν αὐτῶν τὴν ἀταξίαν καὶ βοὴν, τοῦτο ἦν. ὡς γὰρ εἶχον ἕκαστοι δυνάμεως [l] καὶ τάχους, ἔφευγον ἐπιβοῶντές τε καὶ ἐπιβοώμενοι, τῶν δὲ ὑπολειπομένων διὰ τραύματα, ἢ νόσους, οἰμωγὰς καὶ λιτανείας ἐν οὐδενὶ λόγῳ τιθέμενοι. τοῦτ' ἀγνοοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, πεπυσμένοι δὲ παρὰ τῶν αἰχμαλώτων πρότερον, ὅτι δύναμις Ἑρνίκων ἑτέρα μέλλει βοηθὸς ἥξειν τοῖς σφετέροις, [m] καὶ τὴν βοήν τε καὶ ταραχὴν ἐπὶ τῇ ἐκείνων ἀφίξει γεγονέναι νομίζοντες, τά τε ὅπλα ἀνέλαβον, καὶ τὸν χάρακα περιστεφανώσαντες, μή τις ἔφοδος αὐτοῖς γένοιτο νύκτωρ, τοτὲ μὲν ὅπλων κτύπον ἐποίουν ἀθρόοι, τοτὲ δὲ, ὥσπερ

Sequenti vero nocte ingens ſtrepitus et clamor ex caſtris *Per. Iul.* Hernicorum exaudiebantur, et faces multae collucentes cerne- 4229. bantur. deſperantes enim, ſe ad iterandum proelium poſſe ſuf- *Ante Chr.* 485. ficere, caſtra deſerere iniuſſu ducum decreuerant: atque haec *Olymp.* fuerat confuſionis et clamoris eorum cauſſa. Nam omnes pro 73 3/4. viribus et celeriter fugiebant, et alteri alterorum auxilium im- *Cat.* plorabant; gemitus ac preces eorum, qui vel ob vulnera, vel ob *V.C.* 267. morbos relinquebantur, negligentes. Quum Romani id igno- *Var.* rarent, et ex captiuis ante audiſſent, nouas Hernicorum copias 269. ſuis ſubſidio venturas, et clamorem et tumultum ob illorum adventum excitatum exiſtimarent, arma corripuerunt, valloque corona militum cincto, ne qua vis repentina noctu ſibi afferretur, modo colliſis armis omnes ſtrepitum edebant, modo, quaſi in

k Σέλατα] Σέλα *Vat.*

l Ὡς γὰρ εἶχον ἕκαστοι δυνάμεως, καὶ κατὰ τάχος ἔφευγον] Vel tollenda καὶ, vel diſtinguendum poſt τάχος. *Sylb.* Omnem plane ſcrupulum eximit *Cod. Vat.* qui legit hoc modo: ὡς γὰρ ἕκαστοι δυνάμεως εἶχον καὶ τάχους ἔφευγον ἐπιβοῶντες ἀλλήλους καὶ ἐπιβοώμενοι. nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit: *vt erat cuique virium plus, aut minus, ſiue velocitatis, fugiebant, vocantes alii alios et vocati.*

m Καὶ τὴν βοήν τε καὶ ταραχὴν *Vat.* vulgatis deeſt τε.

εἰς μάχην ὁρμώμενοι, θαμινὰ ἐπηλάλαζον. τοῖς δὲ Ἕρνιξι καὶ ταῦτα δέος μέγα παρεῖχε, καὶ ὡς διωκόμενοι πρὸς τῶν πολεμίων, σποράδες ἄλλοι κατ' [n] ἄλλας ὁδὲς ἔθεον. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἐπειδὴ ἀπήγγειλαν αὐτοῖς [o] οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν ἱππεῖς, ὡς ἔτε δύναμις ἑτέρα παρῆει σύμμαχος τοῖς πολεμίοις, οἵ τε τῇ προτέρᾳ παραταξάμενοι μάχῃ πεφεύγασιν, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ὁ Ἀκύλλιος, τόν τε χάρακα τῶν πολεμίων αἱρεῖ μεςὸν ὄντα [p] ὑποζυγίων τε καὶ ἀγορᾶς καὶ ὅπλων· καὶ τὲς τραυματίας αὐτῶν ἐκ ἐλάττες ὄντας τῶν πεφευγότων λαμβάνει· τήν τε ἵππον ἐκπέμψας ἐπὶ τὲς ἐσκεδασμένες ἀνὰ τὰς ὁδές τε καὶ τὰς ὕλας, πολλῶν γίνεται σωμάτων ἐγκρατής· καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τὴν Ἑρνίκων γῆν ἐπῄει, λεηλατῶν ἀδεῶς, ἐδενὸς ἔτι ὑπομένοντος εἰς χεῖρας ἰέναι. ταῦτα μὲν Ἀκύλλιος ἔδρασε.

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73¾. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

in proelium ruerent, crebros clamores tollebant. At haec quoque Hernicis ingentem terrorem incusserant; et, quasi iam insequente hoste premerentur, dispersi alii alias in partes fuga ferebantur. Quum autem dies illuxisset, et equites, qui exploratum missi fuerant, ipsis renunciassent, nec vllas nouas copias hostibus auxilio venisse, eosque fugisse, qui pridie acie instructa pugnarant, Aquilius, educto exercitu, hostium castra, iumentis et commeatibus atque armis referta, in suam redegit potestatem; et milites eorum vulneratos cepit, non pauciores iis, qui fugerant; et emisso equitatu in eos, qui per vias et sylvas dispersi erant, multos viuos cepit; atque postea Hernicorum agros, factis in eos excursionibus, populatus est impune, quod nullus amplius cum eo manus conferre auderet. Atque haec quidem ab Aquilio gesta sunt.

Alter

n Optime in *Cod. Vat.* ἄλλας ὁδὲς ἔθεον. quod verbum *Sylburgio* non occurrebat, qui διέφυγον, διέδραν, διεσκεδάσθησαν, vel simile quodpiam aliud, deesse viderat. vulgatis nempe deest h. l. imperfectum.

o Οἱ πεμφθέντες *Vat.* Οἱ ἐκπεμφθέντες legendum esse placuit *Sylburgio*. vulgatae dant οἵ τε πεμφθέντες.

p Ὑποζυγίων τε καὶ *Vat.* vulgatis deest τε;

q Ante

LXVII. Ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων, Τῖτος Σίκκιος, ὁ πεμφθεὶς ἐπὶ Οὐολούσκους, ὅσον ἦν κράτιστον τῆς δυνάμεως q μέρος, εἰς τὴν Οὐελιτρανῶν χώραν r εἰσέβαλλεν. ἐνταῦθα γὰρ ἦν Τύλλος s Ἄττιος ὁ τῶν Οὐολούσκων ἡγεμὼν, τὴν ἀκμαιοτάτην συσκευασάμενος στρατιὰν, γνώμην ἔχων τὰ συμμαχικὰ Ῥωμαίων κακῶσαι πρῶτον, ὥσπερ ὁ Μάρκιος ἔδρασεν, ὅτε ἤρχετο τοῦ πολέμου, δόξας ἐν τῷ αὐτῷ φόβῳ Ῥωμαίους ἔτι διαμένειν, καὶ μηδεμίαν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν κινδυνεύουσι πέμψειν ἐπικουρίαν. ὡς δ' ὤφθησάν τε καὶ εἶδον ἀλλήλας αἱ δυνάμεις, οὐδὲν ἔτι t ἀναβαλλόμεναι συνῄεσαν εἰς τὸ αὐτό. ἦν δὲ ὁ χῶρος ὁ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, ἐν ᾧ τὴν μάχην ἔδει γενέσθαι, λόφος πετρώδης πολλαχῇ περικατεαγώς· ἔνθα οὐδετέροις ἡ ἵππος ἔμελλεν ἔσεσθαι χρησίμη. μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, καὶ ἐν αἰσχύνῃ θέμενοι, εἰ παρόντες τῷ ἀγῶνι μηδὲν προσωφελήσουσιν, ἐδέοντο

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

Alter vero conſul, T. Siccius, qui in Volſcos cum totius exercitus robore fuerat miſſus, in Veliternum agrum irruptionem fecit. Nam ibi erat Accius Tullus, Volſcorum dux, qui florentiſſimum exercitum comparauerat, in animo habens, Romanorum ſocios primum vexare, vt fecerat Marcius belli initio; ratus, in eadem formidine Romanos adhuc verſari, nec vlla auxilia *ſociis* eorum cauſſa periclitantibus miſſuros. Vbi vero copiae apparuerunt, et in mutuum conſpectum venerunt, ſine vlla mora conflixerunt. Locus autem, qui inter vtraque caſtra intercedebat, in quo pugnandum erat, tumulus erat ſaxoſus et variis in partibus ſalebroſus; vbi equitatus neutris vſui erat futurus. Quum autem Romani equites id animaduertiſſent, ſibique turpe duxiſſent, ſi certamini intereſſent, et nihil ſuis prodeſſent, vno agmine conſulem adierant, eumque rogarunt,

q Ante vel poſt μέρος deſideratur participium ἀναλαβὼν, vel aliud ſimile. *Sylb.* Tale quidpiam habuiſſe videtur *Lapi Cod.* nam vertit: *robur omne copiarum ſumens.*

r Εἰσέβαλλεν *Vat.* geminato λ, quod in vulgatis ſimplex eſt.

s In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* tam hic loci, quam alibi, ſcriptum Ἀττίδιος.

t Ἀναβαλλόμεναι *Vat.*

τοῦ ὑπάτου προσελθόντες ἀθρόοι, ἐᾶσαι σφᾶς καταβάντας ἀπὸ τῶν ἵππων, μάχεσθαι πεζοὺς, εἰ τοῦτο δοκεῖ αὐτῷ κράτιςον εἶναι. κἀκεῖνος πολλὰ ἐπαινέσας, καταβιβάζει τ' ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ σὺν ἑαυτῷ τεταγμένους εἶχεν ἐπισκόπους τε καὶ ἐπανορθωτὰς τοῦ κάμνοντος ἐσομένους. καὶ ἐγένοντο τῆς τότε νίκης λαμπρᾶς σφόδρα ἐσομένης οὗτοι Ῥωμαίοις αἴτιοι. τὸ μὲν γὰρ πεζὸν ἀμφοτέρων, [u] πλήθει τε ὡς μάλιςα ἦν ἀνθρώπων καὶ ὁπλισμοῖς ὁμοιάτροπον, τάξεώς τε κόσμῳ καὶ μάχης ἐμπειρίᾳ, κατά τ' ἐπαγωγὰς καὶ ὑποχωρήσεις, πληγάς τ' αὖ καὶ φυλακὰς παραπλήσιον. [x] μετέμαθον γὰρ Οὐολοῦσκοι πάντα τὰ πολέμια, ἐξ οὗ Μάρκιον ἔσχον ἡγεμόνα, καὶ εἰς τὰ Ῥωμαίων προσεχώρησαν ἔθη. διέμενον οὖν ἐπὶ πλεῖςον χρόνον τῆς ἡμέρας ἀγχωμάλως αἱ φάλαγγες ἀγωνιζόμεναι, καὶ ἡ τοῦ χωρίου φύσις ἀνώμαλος οὖσα, ἑκατέροις πολλὰ εἰς τὸ πλεονεκτεῖν κατ' ἀλλήλων

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

runt, vt (ſi hoc illi optimum videretur) ſibi ex equis deſcendere, et pedeſtrem pugnam committere permitteret. Ille vero quum eos valde laudaſſet, ex equis deſcendere iuſſit, et inſtructos circa ſe habebat; vt inſpicerent, quid faciendum eſſet, et laboranti aciei parti ſuccurrerent. iſtique illius valde inſignis victoriae a Romanis partae auctores fuerunt. Nam tunc vtrumque copiae pedeſtres, et hominum numero ferme pares et armaturae genere ſimiles, et aciei inſtruendae ratione, et pugnandi peritia, et in inuadendo hoſte, et pede referendo, et in infligendis vitandiſque ictibus pariter exercitatae erant. Volſci enim omnem ſuam militandi rationem mutarant, ex quo Marcium ducem habuerant, et ad Romanos mores ſe accommodarant. Itaque ad multum diem acies aequo marte pugnarunt, * atque loci natura inaequalis multa vtrinque aduerſus ſe inuicem praebebat commoda, adeo vt nunc horum, nunc illorum, melior

u Πλήθει τέως μάλιςα] Non dubito, quin ſcribi debeat, πλήθει τε ὡς μάλιςα. praeſertim quod in *Cod. Vat.* mutato paululum verborum ordine, habeamus πλήθει τε ἀνθρώπων ὡς μάλιςα ἦν καὶ ὁπλισμοῖς.

x Κατέμαθον γὰρ οἱ Οὐολοῦσκοι *Vat.*

* Paulo liberius *Portus:* et loci inaequalis natura vtroſque multum iuuabat, vt nunc horum,

παρείχετο. οἱ δὲ ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων διχῇ νείμαντες ἑαυτοὺς, οἱ μὲν κατὰ τὰ πλάγια τῶν πολεμίων ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐμβάλλουσιν· οἱ δὲ περιελθόντες διὰ τοῦ λόφου τοῖς κατόπιν ἐπιῤῥάττουσιν. [y] ἔπειτα οἱ μὲν εἰσακοντίζουσι τὰς λόγχας· οἱ δὲ τοὺς ὁμόσε χωροῦντας τοῖς ἱππικοῖς ξίφεσι μακροτέροις οὖσιν κατὰ βραχιόνων παίοντες, καὶ παρὰ τὰς [z] ἀγκύλας καταφέροντες, πολλῶν μὲν τὰς [ἀμυνομένας, ἢ σκεπούσας τὰ σώματα] χεῖρας αὐτοῖς σκεπάσμασί τε καὶ ἀμυντηρίοις [a] ἀπέκοπτον, πολλοὺς δὲ γονάτων τε καὶ ἀστραγάλων πληγαῖς βαθείαις ἀπὸ [b] κρατίστης βάσεως ἐῤῥίπτουν ἡμιθανεῖς. περιειστήκει τε [c] πάντοθεν Οὐολούσκοις τὸ δεινόν· ἐκ μὲν τῶν κατὰ πρόσωπον οἱ πεζοὶ αὐτοῖς ἐνέκειντο, ἐκ δὲ τῶν πλαγίων τε καὶ τῶν κατόπιν, οἱ ἱππεῖς. ὥστε ὑπὲρ δύναμιν ἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ πολλὰ ἔργα τόλμης τε καὶ

melior eſſet conditio. At equites Romani bifariam diuiſi, pars in hoſtium latus a dextro cornu impreſſionem fecerunt, pars vero ſuperato collis ambitu * in eorum terga cum impetu irruerunt. ac mox alii lanceas eiaculati ſunt, alii vero equeſtribus gladiis longioribus congredientium brachia ferientes, et ictus ad ipſos vſque cubitos infligentes, multorum manus repugnantes, aut corpora protegentes vna cum ipſis armis, quibus ſe protegebant ac defendebant, amputarunt: multorum etiam genua et talos profundis vulneribus conſauciantes, de firmiſſimo gradu ſemineces deiecerunt. Iamque Volſci vndique premebantur: nam a fronte pedites, a latere et a tergo equites illis inſtabant. Quamobrem quum ſupra vires fortiter ſe geſſiſſent, et multa audaciae et peritiae facinora edidiſſent, omnes

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *V.C. Cat.* 267. *Var.* 269.

rum, nunc illorum, melior eſſet conditio.

* In extremum hoſtis agmen fecerunt impetum. *Gelen.*

y Ἐπειθ' οἱ μὲν *Vat.*

z Crurum ἀγκύλας hic intelligi nil vetat, *poplites* ſcilicet: vt ἀγκύλη ποδὸς in *Gloſſario* exponitur *poples.* Sin brachii ἀγκῶνα malis, vertes *brachia et cubitos. Sylb.*

a Ἀπέκοπον] Rectius ἀπέκοπτον (vt mox v. 11. ἐῤῥίπτουν) in *Cod. Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

b Malim καρτίστης: vt ſaepe nomine καρτερὸς et aduerbio καρτερῶς vtitur. *Steph.*

c Πάντοθεν τοῖς Οὐολούσκοις *Vat.*

ἐμπειρίας ἀποδειξάμενοι, μικροῦ δεῖν πάντες οἱ τὸ δεξιὸν κέρας ἔχοντες κατεκόπησαν. οἱ δ' ἐν μέσῃ τε τῇ φάλαγγι τεταγμένοι καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου κέρως, ἐπειδὴ τὸ δεξιόν τε παρερρηγμένον εἶδον, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιόντας σφίσι τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἐξελίξαντες τοὺς λόχους, βάδην ἀπεχώρουν ἐπὶ τὸν χάρακα, καὶ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς [d] ἐν τάξει ἠκολούθουν. ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ ἐρύματι ἦσαν, ἑτέρα γίνεται μάχη, τῶν ἱππέων ἐπιβαινόντων τοῖς περισταυρώμασι κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ χάρακος, ὀξεῖα καὶ παλίντροπος. πονουμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, ὁ ὕπατος, κελεύσας τοῖς πεζοῖς ὕλην προσενέγκαντας ἀποχῶσαι τὰς τάφρους, πρῶτος ἐχώρει κατὰ τὸ ἐπίβατον, ἔχων τοὺς ἀρίστους τῶν ἱππέων, ἐπὶ τὰς ἐχυρωτάτας τοῦ χάρακος πύλας· ἀναστείλας δὲ τοὺς πρὸ αὐτῶν μαχομένους, καὶ τοὺς καταρράκτας τῶν πυλῶν διακόψας, ἐντὸς ἐγεγόνει τῶν ἐρυμάτων, καὶ τοὺς ἐπιόντας τῶν σφετέρων πεζῶν ἐδέχετο. Τύλλος δ' Ἄττιος, ἔχων τοὺς ἐρρωμενεστάτους καὶ εὐτολμοτάτους Οὐολούσκων, ὁμόσε αὐτῷ χωρεῖ· καὶ πολλὰ ἔργα γενναῖα ἀποδειξάμε-

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

omnes fere, qui in dextro cornu erant, conciſi fuerunt. Qui vero in media acie, atque in altero cornu collocati fuerant, vbi dextrum viderunt perruptum, et eodem modo Romanos equites contra ſe tendentes, explicatis ordinibus pedetentim vallum repetebant, et equites Romani eos inſtructa acie ſequebantur. Vbi autem ad munitiones ventum eſt, equitibus vallum variis in partibus caſtrorum adſcendentibus, acriter ancipitique proelio iterum pugnatum eſt. laborantibus vero Romanis, conſul, iuſſis peditibus allata materia foſſas replere, primus iuit cum fortiſſimis equitibus ad firmiſſimam caſtrorum portam, qua parte aditus dabatur: reiectiſque eius propugnatoribus, exciſiſque portae cataractis, vallum eſt ingreſſus, peditesque ſuos venientes recepit. At Accius Tullus cum robuſtiſſimis et audaciſſimis quibuſque Volſcis cum eo congreſſus eſt, multiſque fortibus facinori-

d Melius ἐν τάξει, quo modo et infra aliquoties. *Steph.* vulg. deeſt ἐν.

e Omittit

νος· ἦν [e] γὰρ ἀγωνιστὴς μὲν πολέμων σφόδρα ἄλκιμος, στρατηγῆσαι δ' οὐχ ἱκανός· ὑπὸ κόπου τε καὶ πλήθους τραυμάτων καταπονηθεὶς ἀποθνήσκει. τῶν δ' ἄλλων Οὐολούσκων, ἐπειδὴ ὁ χάραξ ἡλίσκετο, οἱ μὲν ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν, οἱ δὲ τὰ ὅπλα ῥίψαντες, [f] πρὸς ἱκεσίαν τῶν κεκρατηκότων ἐτράποντο· ὀλίγοι δέ τινες ἐπὶ τὰ οἰκεῖα φεύγοντες ἀπεσώθησαν. ἀφικομένων δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀγγέλων, οὓς ἀπέστειλαν οἱ ὕπατοι, μεγίστη χαρὰ τὸν δῆμον κατέσχε, καὶ αὐτίκα μὲν τοῖς θεοῖς χαριστηρίους ἐψηφίσαντο θυσίας, τοῖς δὲ ὑπάτοις τὴν τῶν θριάμβων τιμὴν προσέθεσαν· οὐ μέντοι τὴν αὐτήν γε ἀμφοτέροις· ἀλλὰ Σικκίῳ μὲν, ἐπειδὴ φόβου μείζονος ἠλευθερωκέναι ἐδόκει τὴν πόλιν, τὸν Οὐολούσκων ὑβριστὴν καθελὼν στρατὸν, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν ἀποκτείνας, τὴν μείζονα πομπὴν ἐψηφίσαντο· καὶ εἰσήλασεν ὁ ἀνὴρ, [g] ἔχων τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὴν συναγωνισαμένην δύναμιν, ἅρματι παρεμβεβηκὼς χρυσοχαλίνων ἵππων, τὴν βασιλικὴν ἠμφιεσμένος ἐσθῆτα, ὡς

facinoribus editis, (erat enim ille quidem valde ſtrenuus bellator, ſed ad imperium parum idoneus) labore feſſus et multis vulneribus fatigatus cecidit. Caſtris autem captis, caeterorum Volſcorum alii pugnantes conciſi ſunt, alii abiectis armis ſe ad victorum ſupplices preces verterunt. pauciſſimi vero fuga ſervati domum redierunt incolumes. His autem Romae cognitis per nuncios a conſulibus miſſos, maximo gaudio populus eſt affectus; moxque ad agendas diis gratias adornata ſacrificia, atque decreti conſulibus triumphales honores, non tamen pares ambobus: ſed Siccio quidem, quia maiore terrore rempublicam liberaſſe videbatur, inſolenti Volſcorum exercitu deleto, et eorum duce caeſo, maiorem triumphum conceſſit; atque ille, praelatis ſpoliis et ductis captiuis, atque militibus victoriae ſociis proſequentibus, vrbem eſt ingreſſus curru inuectus, quem equi aureis frenis ornati trahebant, regia indutus veſte, vt in maioribus

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

Triumphus de Volſcis et Hernicis.

e Omittit *Vat.* μὲν, quod h. l. in vulgatis poſt ἦν legitur.

f Πρὸς ἱκεσίας *Vat.*

g Ἄγων τὰ λάφυρα *Vat.*

h Ὥσπερ

περὶ τὰς μείζονας [h] θριάμβους νόμος. Ἀκυλλίῳ δὲ τὸν ἐλάττονα θρίαμβον [i] ἀπέδοσαν, ὃν αὐτοὶ καλοῦσιν [k] ὤαν. [l] δεδήλωταί μοι διὰ τῶν [m] προτέρων, ἣν ἔχει διαφορὰν οὗτος πρὸς τὸν μείζονα. καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀνὴρ πεζὸς, τὰ λοιπὰ τῆς πομπῆς ἐπαγόμενος. καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἐτελεύτα.

LXVIII. Οἱ δὲ παρὰ τούτων τὴν ὑπατείαν παραλαβόντες [n] Πόπλιος Οὐεργίνιος, καὶ Σπόριος Κάσσιος [o] τὸ τρίτον τότε ἀποδειχθεὶς ὕπατος, τάς τε πολιτικὰς καὶ τὰς συμμαχικὰς ἀναλαβόντες δυνάμεις, ἐξῆγον εἰς τὸν ὕπαιθρον· Οὐεργίνιος μὲν ἐπὶ τὰς Αἰκανῶν πόλεις, [p] Κάσσιος δ᾽ ἐπὶ τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Οὐολούσκων, κλήρῳ δια-

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 $\frac{3}{4}$. maioribus triumphis fieri solet. Aquilio minorem triumphum, quem ipsi ouationem vocant, decreuerunt. Declaratum est autem a me et ante, quod esset discrimen inter hunc et maiorem triumphum. Hic autem ingressus est vrbem pedibus cum reliqua sua pompa. Atque hic annus ita finitus est.

Cat. V.C. 267. *Var.* 269. *Coss. Proculo Virginio et Sp. Cassio III. Aequi, Volsci, et Hernici debellati.* Sequentes Coss. Proculus Virginius, et Sp. Cassius tertium, cum vrbanis sociorumque copiis ad bellum sunt profecti: et sortiti inter se prouincias, Virginio Aequi, Cassio Hernici et Volsci

b Ὥσπερ τὰς μ. θρ.] Post θριάμβους deest verbum κατάγειν. *Sylb.* Ad sententiam absoluendam κατὰ videtur desiderari. Forsan tamen legendum: ὥσπερ τοῦ μείζονος θριάμβου νόμος, vel ὥσπερ τοῖς μείζονας θριάμβους ἄγουσι νόμος, vt alibi loquitur. *Port.*

i Pro ἀπέδωσαν legendum vel ἀπέδοσαν, vel ἀπέδωκαν. *Sylb.* et *Port.*

k Supra (p. 300. v. 44) εὐάστην habuimus: et vtrobique ὄασιν legendum esse suspicor, quod ad Latinum *ouationis* nomen propius accedat. *Sylb.* Verum οὐάστην malit *Casaub.* atque ω pro ου scriptum esse existimat.

l Post δεδήλωται deest coniunctio δέ. *Sylb.*

m Lib. V. p. 301.

n Πρόκλος legendum esse viderunt *Interpretes*; et *Sigonius* tum ex alio auctoris loco (p. 505. v. 17.) tum e *Cod. Mss. Diodori* confirmat. *Sylb.*

o Cassii consulatus primus incidit in annum vrbis CCLII. p. 302. v. 25. secundus in annum vrbis CCLXI. p. 364. v. 18. *Sylb.*

p Κάσσιος δ᾽ ἐπὶ τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Οὐολέσκων κλήρῳ διαλαχόντες τὰς ἐξόδους *Vat.* vulgatis deest κλήρῳ.

q Ἐμπιμ-

λαχόντες τὰς ἐξόδους. Αἰκανοὶ μὲν οὖν ὀχυρώσαντες τὰς πόλεις, καὶ τὰ πλεῖστα ἄξια ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀνασκευασάμενοι, τήν τε γῆν περιεώρων δῃουμένην, καὶ τὰς αὐλὰς [q] ἐμπιπραμένας· ὥστε κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν Οὐεργίνιος, ὅσην ἐδύνατο πλείστην αὐτῶν γῆν κείρας τε καὶ λωβησάμενος, [r] ἐπεὶ οὐδεὶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐξῄει μαχούμενος, ἀπῆγε τὴν στρατιάν. Οὐολοῦσκοι δὲ καὶ Ἕρνικες, ἐφ' οὓς ὁ Κάσσιος ἐστράτευσε, γνώμην μὲν ἐποιήσαντο δῃουμένης τῆς χώρας περιορᾶν, καὶ συνέφυγον [s] εἰς τὰς πόλεις· οὐ μὴν ἔμειναν γ' ἐν τοῖς ἐγνωσμένοις, χώρας τ' ἀγαθῆς κειρομένης, ἣν οὐ ῥᾳδίως [t] ἀνακτήσασθαι ἔτι ἤλπισαν, οἴκτῳ ὑπαχθέντες, καὶ τοῖς ἐρύμασιν, [u] οὐ σφόδρα ὀχυροῖς οὖσιν, εἰς ἃ καταπεφεύγεσαν, ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ πρεσβείας ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ὕπατον, ὑπὲρ καταλύσεως τοῦ πολέμου [x] δεησόμενοι· Οὐολοῦσκοι μέν,

Volſci obtigerunt. Aequi autem, munitis oppidis, et cariſſimis quibuſque rebus ex agris in oppida comportatis, agrum vaſtari et villas in ſuo conſpectu incendi patiebantur; ita vt Virginius facillime quantam maximam potuit eorum agri partem ceciderit et vaſtarit, et, quum nemo ad eum defendendum exiret, copias *domum* reduxerit. Quinetiam Volſci et Hernici, contra quos Caſſius erat profectus, agri vaſtationem pati ſtatuerant, atque in vrbes confugiebant. haud tamen in ea ſententia permanſerunt; tum quia aequo animo ferre non poterant, fertilem agrum vaſtari, quem non facile amplius a ſe reparari poſſe ſperabant; tum etiam, quia ſuis munitionibus parum firmis, in quas confugerant, minime fidebant: ſed legatos ad coſſ. miſerunt, pacem petituros; primum quidem Volſci:

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. / 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

q Ἐμπιμπραμένας *Vat.*

r Ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐξῄει μαχούμενος *Vat.* vulgatae dant μαχόμενος in praeſ.

s Εἰς τὴν πόλιν] Quum nullius vrbis vlla mentio facta ſit, malim εἰς τὰς πόλεις. *Port.*

t Conuenientius ἀνακτήσεσθαι: et mox (v. 13.) κατεπεφεύγεσαν. *Sylb.* Vt ἂν cum ἀνακτήσασθαι ſubaudiatur, placet *Porto*: qui et καταπεφεύγασιν retinendum cenſet.

u οὐ σφόδρα ἐχυροῖς *Vat.*

x Δεησομένους legit *Portus*; vt participium hoc ad legatos referatur, non ad eos, qui legatos miſerunt.

y Ἕρνικες

προτεροι· καὶ θᾶττον οὗτοι τῆς εἰρήνης ἔτυχον, ἀργύριόν τε δόντες, ὅσον αὐτοῖς ὁ ὕπατος ἔταξε, καὶ τἄλλα, ὅσων ἔδει τῇ στρατιᾷ, πάντα ὑπηρετήσαντες· καὶ οὗτοι μὲν ὑπήκοοι Ῥωμαίοις ἔσεσθαι ὡμολόγησαν, οὐθενὸς ἔτι μεταποιούμενοι τῶν ἴσων. [y] Ἕρνικες δὲ ὕστεροι, ἐπειδὴ μεμωνωμένους ἑαυτοὺς εἶδον, ὑπὲρ εἰρήνης τε καὶ φιλίας διελέγοντο πρὸς τὸν ὕπατον. ὁ δὲ Κάσσιος, πολλὴν κατηγορίαν πρὸς τοὺς πρέσβεις κατ' αὐτῶν διαθέμενος, πρῶτον ἔφη δεῖν αὐτοὺς τὰ τῶν κεκρατημένων τε καὶ ὑπηκόων ποιήσαντας, τότε διαλέγεσθαι περὶ φιλίας· τῶν δὲ πρεσβευτῶν ποιήσειν τὰ δυνατὰ καὶ μέτρια λεγόντων, ἐκέλευσεν αὐτοῖς, ἀργύριόν τε, ὃ κατ' ἄνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνιασμὸν ἔθος ἦν [z] ἓξ μηνῶν δεδόσθαι, καὶ διὰ μηνὸς τροφὰς ἀποφέρειν. ἕως δ' ἂν

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73.4 / 74.1. *Cat.* V.C. 268. *Var.* 270.

Volsci: et facilius isti pacem impetrarunt, pecunia consuli persoluta, quanta imperata fuerat, et suppeditatis caeteris rebus, quae exercitui erant necessariae. atque hi promiserunt, fore, vt populi Romani imperio parerent, de nulla iuris aequabilitate cum eo amplius contendentes. Deinde Hernici, vbi se a caeteris destitutos viderunt, de pace et amicitia cum consule egerunt. At Cassius, longa oratione apud legatos accusata eorum gente, respondit: prius illis facienda, quae populos victos et subactos facere decet, ac ita demum de amicitia agendum. Quum autem legati dicerent, se facturos, quod fieri posset et moderatum esset, illis aliquot mensium pecuniam, quae militibus viritim pro stipendio numerari solet, et commeatus in vnum mensem impera-

y Ἑρνικές δ' ὕστεροι *Vat.*

z Ἦν μηνῶν δ. sine nota numeri certi] Hanc lectionem in *Lapi* etiam codice fuisse, ostendit versio: *pecuniam militibus viritim ad emenda obsonia mensium, et cibaria in mensem afferre.* Vbi si μηνῶν mendo caret, cum *Lapo* accipiendum erit pro μηνὸς ἑκάστου, seu κατὰ μῆνα: quod et μηνιαῖον vocant, seu menstruum stipendium. *Gelenius* indefinite verterat: *in stipendium aliquot mensium.* Sed fieri potest, vt nomen numerale sit omissum. Infra certe Veientibus imperantur χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν ἓξ μηνῶν, et rursum, ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν ἐνιαυτοῦ, itidemque ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν ἑξαμήνου.

ταῦτα [a] εὐπορήσωσι, τάξας τινὰ χρόνον ἡμερῶν, ἀνοχὰς αὐτοῖς ἐδίδου τοῦ πολέμου. ὑπηρετησάντων δ' αὐτοῖς ἅπαντα τῶν Ἑρνίκων διὰ τάχους καὶ μετὰ προθυμίας, καὶ τοὺς [b] περὶ φιλίας διαλεξομένους ἀποστειλάντων αὖθις, ἐπαινέσας αὐτοὺς ὁ Κάσσιος, ἀνέπεμψεν ἐπὶ τὴν βουλήν. [c] τοῖς δὲ ἐκ τοῦ συνεδρίου πολλὰ βουλευσαμένοις ἔδοξε δέχεσθαι μὲν τοὺς ἄνδρας εἰς φιλίαν. ἐφ' οἷς δὲ γενήσονται δικαίοις αἱ πρὸς αὐτοὺς συνθῆκαι, Κάσσιον τὸν ὕπατον γνῶναί τε καὶ στῆσαι· ὅ τι δ' ἂν ἐκείνῳ δόξῃ, τοῦτο εἶναι σφίσι κύριον.

Ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ἀναστρέψας εἰς LXIX.
τὴν πόλιν ὁ Κάσσιος θρίαμβον κατάγειν ἠξίου [d] δεύτερον, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν κεχειρωμένος, χάριτι

imperauit. ad quae facilius paranda aliquot dierum praestituto *Per. Iul.*
tempore, illis inducias concessit. Quum autem Hernici omnia 4230.
celeriter et alacriter illis ministrassent, et legatos de amicitia *Ante*
acturos iterum misissent, Cassius eos a se laudatos ad senatum *Chr.* 484.
remisit. Patribus autem post longam consultationem placuit, *Olymp.*
eos in amicitiam recipi. verum de conditionibus et legibus 73. 4. 74. 1.
foederum Cassium consulem cognoscere, easque constituere; *V.C. Cat.* 268.
et quicquid illi placuisset, id a se ratum haberi. *Var.* 270.

Facto hoc senatusconsulto, Cassius in vrbem reuersus triumphum maximum agere volebat, quod maximas gentes subegisset, gratia

ἐξαμήνου. *Sylb.* Totam sententiam hoc modo legit *Portus*: ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀργύριόν τε, ὃ κατ' ἄνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνιασμὸν ἔθος ἦν δεδόσθαι, μηνῶν τινων διδόναι.

a Vel ellipsis est τοῦ κατὰ ante ταῦτα, vel legendum εὐπορίσωσι, *facile pararent. Port.*

b Περὶ τῆς φιλίας *Vat.* supra tamen (p. 1672. v. 10.) περὶ φιλίας.

c Τοῖς δ' ἐκ, et mox (v. 10.) τοῦτ' εἶναι in *Cod. Vat.*

d Δεύτερον in *Vat.* et *Lapi Cod.* Μέγιστον, quod est in Steph. et reliquis vulgatis, retineri posse censet *Sylb.* praesertim cum haec maximi triumphi postulatio inuidiam ei conflauerit: qui si minori vel mediocri contentus fuisset, minori se inuidia grauauisset. Imo μέγιστον veram esse lectionem persuasum habet *Portus:* quod huic superlatiuo respondere videatur, quod sequitur, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν κεχειρωμένος.

e Οὔτε

μᾶλλον ἁρπάζων τὸ τίμιον, ἢ τῷ δικαίῳ λαμβάνων, ὃς [e] οὔτε πόλεις ἑλὼν ἐκ τειχομαχίας, οὔτ' ἐν ὑπαίθρῳ μάχῃ στρατιὰν πολεμίαν τρεψάμενος, αἰχμάλωτα καὶ σκῦλα, οἷς κοσμεῖται θρίαμβος, ἔμελλε κατάγειν. τοιγάρτοι δόξαν αὐθαδείας καὶ τοῦ μηδὲν ἔτι τῶν ὁμοίων τοῖς ἄλλοις φρονεῖν, [f] τοῦτο τὸ ἔργον αὐτῷ πρῶτον φθόνον ἤνεγκε. διαπραξάμενος δὲ τὸν θρίαμβον αὐτῷ δοθῆναι, τὰς πρὸς Ἕρνικας ἐξήνεγκεν ὁμολογίας. [g] αὗται δὲ ἦσαν ἀντίγραφοι τῶν πρὸς Λατίνους γενομένων. ἐφ' αἷς πάνυ ἤχθοντο οἱ πρεσβύτατοί τε καὶ τιμιώτατοι, καὶ δι' ὑποψίας αὐτὸν ἐλάμβανον, οὐκ ἀξιοῦντες τῆς ἴσης τιμῆς τοῖς συγγενέσι Λατίνοις τοὺς ἀλλοεθνεῖς Ἕρνικας τυγχάνειν· οὐδὲ τοῖς πολλὰ εὐνοίας ἔργα ἐπιδειξαμένοις τοὺς [h] μηδ' ὁτιοῦν ἀγαθὸν δεδρακότας, τῶν αὐτῶν φιλανθρώπων μετέχειν· τῇ τε ὑπεροψίᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀχθόμενοι, ὃς ὑπὸ τῆς βουλῆς τιμηθεὶς, οὐκ ἀντε-

Per. Iul. gratia potius hunc honorem vſurpans, quam iure capiens:
4230. ſiquidem quum nec vllas vrbes expugnaſſet, nec vllas hoſtium
Ante Chr. 484. copias acie foris fudiſſet, nullos captiuos, aut ſpolia, quibus
Olymp. triumphus ornari ſolet, in pompa traducturus erat. Itaque hoc
73. 4. 74. 1. primum arrogantiae opinionem ei conciliauit; et, quod prae-
Cat. ter alios ciues ſe ita extolleret, inuidiam ei conflauit. Impe-
V.C. 268. trato autem triumpho, pacis Hernicis datae conditiones pro-
Var. tulit. hae autem tranſſcriptae erant ex Latinorum foedere.
270. quas iniquo animo ferebant maximi natu et honoratiſſimi quique, eumque ſuſpectum habebant, quia indignum cenſebant, Latinis cognatis ſuis Hernicos alienigenas honore aequari; atque eos, quorum ne vel minima quidem merita erga populum Romanum exſtarent, eiuſdem humanitatis eſſe participes, cuius homines ſpectatiſſimae beneuolentiae: eius etiam ſuperbiam moleſte ferebant, quod, quum ſenatus hunc honorem ei habuiſſet,

e Οὔτε πόλεις κατὰ κράτος ἑλὼν ἐκ τειχομαχίας, οὔτ' ἐν *Vat.*

f Τοῦτο τὸ ἔργον *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

g Αὗται δ' ἦσαν *Vat.*

h Μηδ' ὁτιοῦν ἀγαθὸν δεδρακότας in *Vat.* et *Lapi Cod.*

i Fallitur

τίμησεν αὐτὴν τοῖς ἴσοις, οὐδὲ μετὰ κοινῆς γνώμης τῶν συνέδρων, ἀλλ' ὡς αὐτῷ ἐδόκει γράψας ἐξήνεγκε τὰς ὁμολογίας. [i] ἦν τ' ἄρα τὸ ἐν [k] πολλοῖς εὐτυχεῖν, σφαλερὸν ἀνθρώπῳ χρῆμα καὶ ἀσύμφορον· αὐχήματός τε γὰρ ἀνοήτου πολλοῖς αἴτιον γινόμενον, λανθάνει καὶ ἐπιθυμιῶν [l] ἀρχηγὸν ἐκβαινουσῶν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ὃ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ συνέβη. τρισὶ γὰρ ὑπατείαις, καὶ δυσὶ θριάμβοις [m] μόνος τῶν τότε ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς πόλεως τετιμημένος, σεμνότερον [n] αὐτὸν ἦγε, καὶ μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐλάμβανε πόθον, [o] ἐνθυμούμενος δὲ, ὅτι τοῖς βασιλείας ἢ τυραννίδος ἐφιεμένοις ῥάστη τε καὶ ἀσφαλεστάτη ἐστὶ πασῶν ὁδὸς, ἡ τὸ πλῆθος εὐεργεσίαις τισὶν ὑπαγομένη, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διδόντος τὰ κοινὰ σιτεῖσθαι ἐθίζουσα, ταύτην ἐτράπετο·

habuiſſet, viciſſim patribus eundem honorem non detuliſſet, nec de communi patrum ſententia, ſed arbitratu ſuo ſcriptas pacis conditiones protuliſſet. Ita nimia felicitas homini res eſt periculoſa et detrimentoſa. Haec enim multis inſanae ſuperbiae *clam eſt cauſſa, et cupiditatum humanam naturam excedentium illis eſt auctor: quod et illi viro accidit. Nam tribus conſulatibus et duobus triumphis ipſe ſolus hominum aetatis ſuae a populo Romano honoratus, elatius ſe gerebat, et tyrannidem affectabat. Cogitans autem, regnum vel tyrannidem affectantibus longe omnium facillimam et tutiſſimam eſſe viam, quae multitudinis fauorem aliquibus beneficiis conciliaret, eamque ex manibus eius, qui publica largitur, res ad victum neceſſarias accipere aſſuefaceret, ad hanc ſe conuertit: et

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *U. C.* 268. *Var.* 270. *Caſſius ad principatum adſpirat.*

i Fallitur *Portus*, qui ſequens ἀνθρώπῳ de Caſſio accipi poſſe exiſtimat: nam de toto hominum genere intelligendum. Sane vel particula ἄρα, cuius elegans eſt et frequens in huiuſmodi καθόλου ἀποφάνσεσι vſus, id euincit. *Caſaub.*

k Deeſt *Vat.* τοῖς, quod ante πολλοῖς in vulg. legitur.

* Ita vertit *Portus*, ac ſi legiſſet γινόμενον λανθάνει, καὶ ἐπιθ. etc.

l Cum ἀρχηγὸν ſubaudiendum e praecedentibus γινόμενον, vel legendum ἀρχηγοῦν. *Sylb.*

m Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* μόνος τῶν τότε. vulgatis deeſt μόνος.

n Ἑαυτὸν *Vat.*

o Ἐνθυμούμενος δὲ ὅτι *Vat.*

καὶ αὐτίκα οὐθενὶ [p] προειπών· ἦν γάρ τις χώρα δημοσία πολλὴ παρημελημένη τε καὶ ὑπὸ τῶν εὐπορωτάτων κατεχομένη, ταύτην ἔγνω τῷ δήμῳ διανέμειν. καὶ εἰ μὲν ἄχρι τοῦδε ἐλθὼν ἠρκέσθη, τάχ' ἂν αὐτῷ κατὰ νοῦν τὸ ἔργον ἐχώρησε· νῦν δὲ πλειόνων ὀρεγόμενος στάσιν οὐ μικρὰν ἤγειρεν, ἐξ ἧς οὐκ εὐτυχὲς τὸ τέλος αὐτῷ συνέβη. Λατίνους τε γὰρ ἠξίου τῇ καταγραφῇ τῆς χώρας συμπεριλαμβάνειν, καὶ τοὺς νεωστὶ προσληφθέντας εἰς τὴν πολιτείαν [r] Ἕρνικας.

LXX. [q] Οἰκεῖα ἑαυτῷ παρασκευάσαι τὰ ἔθνη ταῦτα διανοηθεὶς, τῇ μετὰ τὸν θρίαμβον ἡμέρᾳ συνεκάλεσε τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, ὡς ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς τεθριαμβευκόσι, πρῶτον μὲν ἀποδέδωκε τὸν ὑπὲρ τῶν πραχθέντων αὐτῷ λόγον· οὗ κεφάλαια ἦν ταῦτα· ὅτι τῆς μὲν πρώτης ὑπατείας τυχὼν

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *V.C. Cat.* 268. *Var.* 270.

et mox re cum nullo communicata, erat enim amplus quidam ager publicus neglectus, et a ditiſſimis occupatus, hunc ſtatuit plebi diuidere. Et, ſi huc vſque progreſſus, his fuiſſet contentus, fortaſſe res illi ex ſententia ſucceſſiſſet. Iam vero quum plura affectaret, ſeditionem non paruam excitauit, ex qua infelix exitus ei contigit. Volebat enim et Latinos in agri deſignati partem recipere, et Hernicos recens ciuitate donatos, harumque gentium fauorem ſibi hoc pacto conciliare.

Haec in animo habens, poſtridie eius diei, quo triumphauit, plebem ad concionem conuocauit; et quum in ſuggeſtum proceſſiſſet, vt mos eſt iis, qui triumpharunt, primum rationem rerum a ſe geſtarum reddidit; cuius haec erant capita: primo ſuo conſulatu Sabinos

quod placuit etiam *Porto.* ἐνθυμούμενός τε legiſſe viſus eſt *Lapus*: nam vertit: *cogitanſque.*

p Προσειπὼν] Προείπων *Vat.* quo modo, vel προειπὼν, legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit *nemini praedicens.* Si vero (inquit *Sylb.*) προσειπὼν retinere velis, ſignificabit *nemine compellato, re cum nemine communicata.*

q Vel (cum *Porto*) legendum οἰκεῖά τε ἑαυτῷ, vt haec pendeant ab illo ἠξίου: vel (cum *Sylburgio*) dicendum, poſt τὰ ἔθνη deſiderari participium βουλόμενος, quod quidem agnouiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *has ſibi gentes proprias parare cogitans.*

r Ὑπήκοοι

τὸ Σαβίνων ἔθνος ἀντιποιούμενον τῆς ἡγεμονίας μάχῃ νικήσας, [r] ἠνάγκασεν ὑπήκοον Ῥωμαίοις γενέσθαι· ἀποδειχθεὶς δὲ τὸ δεύτερον ὕπατος, τὴν ἐμφύλιον ἔπαυσε τῆς πόλεως στάσιν, καὶ κατήγαγε τὸν δῆμον εἰς τὴν πατρίδα· Λατίνους δὲ [s] συγγενεῖς μὲν ὄντας τῆς Ῥωμαίων πόλεως, ἀεὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας καὶ τῆς δόξης αὐτῇ φθονοῦντας, εἰς φιλότητα συνήγαγε, τῆς ἰσοπολιτείας μεταδούς, ὥστε μηκέτι ἀντίπαλον, ἀλλὰ πατρίδα τὴν Ῥώμην [t] νομίζειν. τρίτον δὲ καταστὰς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀρχήν, Οὐολούσκους τ' ἠνάγκασε φίλους ἀντὶ πολεμίων γενέσθαι, καὶ τὸ Ἑρνίκων ἔθνος, μέγα τε καὶ ἄλκιμον, καὶ πλησίον σφῶν κείμενον, βλάπτειν τε καὶ ὠφελεῖν τὰ μέγιστα ἱκανώτατον, ἑκούσιον ὑπηγάγετο. ταῦτα δὲ δὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις διεξελθών, ἠξίου τὸν δῆμον ἑαυτῷ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους πρόνοιαν ἔχοντι τοῦ κοινοῦ, καὶ εἰς τὸν λοιπὸν ἕξοντι χρόνον. τελευτῶν δὲ τοῦ λόγου, τοσαῦτα ἔφη καὶ τηλικαῦτα ἀγαθὰ ποιήσειν τὸν δῆμον, ὥστε ἅπαντας ὑπερβάλλεσθαι τοὺς

Sabinos de principatu contendentes proelio a se victos, populique Romani imperio parere coactos: secundo, ciuilem seditionem sedatam, plebemque in patriam a se reductam; et Latinos populi Romani cognatos, sed semper eius imperii et gloriae aemulos, aequo ciuitatis iure illis impertito, a se patriae conciliatos, ita vt Romam non amplius aduersariam, sed patriam vocarent: hoc autem tertio consulatu, Volscos ex hostibus amicos fieri a se coactos; et Hernicos, gentem magnam et potentem, et populo Romano vicinam, ita vt ei plurimum et obesse et prodesse posset, se auctore vltro deditionem fecisse. Quum igitur haec atque his similia recensuisset, rogauit plebem, vt animum ad se aduerteret, quod sibi prae caeteris respublica maximae curae esset, et in posterum futura esset. In fine autem orationis pollicebatur, se tot tantaque beneficia in plebem collaturum, vt superaturus esset omnes, qui ob suum amorem in plebem

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73/74. 4/1. *Cat. V. C.* 268. *Var.* 270.

r Ὑπήκοον ἠνάγκασεν *Vat.*

s Συγγενεῖς μὲν ὄντας *Vat.* vulgatis deest μὲν.

t Νομίζειν *Vat.* vulgo ὀνομάζειν.

ἐπαινουμένους ἐπὶ τῷ φιλεῖν καὶ σώζειν τὸ δημοτικόν. καὶ ταῦτα ἔφη ποιήσειν οὐκ εἰς μακράν. διαλύσας δὲ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ χρόνον οὐδ' ἀκαριαῖον διαλιπὼν, [u] τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ συνεκάλει τὴν βουλὴν εἰς τὸ συνέδριον, ὀρθὴν καὶ περίφοβον οὖσαν ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ λόγοις· καὶ πρὶν ἑτέρου τινὸς ἄρξασθαι λόγου, τὴν ἀπόρρητον ἐν τῷ δήμῳ φυλαχθεῖσαν γνώμην εἰς μέσον ἔφερεν, ἀξιῶν τοὺς βουλευτὰς, ἐπειδὴ πολλὰ ὁ δῆμος τῇ πόλει χρήσιμος γέγονε, τὰ μὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, [x] τὰ δὲ εἰς τὸ ἑτέρων ἄρχειν συλλαβόμενος, πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσασθαι, τήν τε χώραν αὐτῷ νείμαντας, ὅση πολέμῳ κρατηθεῖσα λόγῳ μὲν ἦν δημοσία, ἔργῳ δὲ τῶν ἀναιδεστάτων τε καὶ σὺν οὐδενὶ δικαίῳ κατεσχηκότων πατρικίων· καὶ τῆς ὑπὸ Γέλωνος τοῦ Σικελίας τυράννου πεμφθείσης σφίσι δωρεᾶς σιτικῆς, ἣν προῖκα δέον πάντας διανείμασθαι τοὺς πολίτας, ὠνητὴν ἐλάμβανον οἱ πένητες, ἀποδοθῆναι τὰς τιμὰς τοῖς ὠνησαμένοις ἐξ ὧν εἶχε τὸ κοινὸν χρημάτων.

LXXI. Εὐθὺς μὲν οὖν ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, θόρυβος ἦν πολὺς,

Per. Iul. 4230. Ante Chr. 484. Olymp. 73. 4. 74. 1. Cat. 268. V.C. Var. 270.

plebem et eius ſalutis ſtudium laudabantur. idque breui ſe facturum dicebat. Dimiſſa concione, et ne minimo quidem temporis ſpatio intermiſſo, ſequenti die ſenatum in curiam conuocauit, *rerum exſpectatione* erectum, et metu perculſum ob *proximam* ab illo habitam orationem: et antequam aliud quidpiam diceret, ſuum conſilium, quod apud plebem celauerat, in medium protulit, rogans patres, vt, quando plebs tum in aſſerenda libertate, tum etiam ope ſua in parando in alios imperio, reipublicae adeo vtilis fuiſſet, eius rationem haberent, diuiſo agro, qui bello partus verbis quidem publicus erat, ſed re ipſa patriciorum impudentiſſimorum, et qui eum nullo iure occuparant; et frumenti a Gelone, Siciliae tyranno, ſibi dono miſſi (quod, quum gratis debuiſſet omnibus ciuibus diuidi, pauperes emerant) pretia emtoribus ex aerario redderent.

Adhuc autem eo loquente, ingens tumultus eſt excitatus,

u Fortaſſe εἰς τὴν κατόπιν ἡμέραν. *Steph.*

x Τὰ δ' εἰς *Vat.*

y Ἀχθε-

[y] ἀχθομένων πάντων καὶ οὐχ ὑπομενόντων τὸν λόγον. ἐπειδὴ δ' ἐπαύσατο, ὅ τε συνύπατος αὐτοῦ Οὐεργίνιος πολλὴν ἐποιήσατο κατηγορίαν, ὡς στάσιν εἰσάγοντος, καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οἱ πρεσβύτατοί τε καὶ τιμιώτατοι, μάλιστα δ' Ἄππιος Κλαύδιος· καὶ μέχρι πολλῆς ὥρας ἠγριωμένοι τε καὶ τὰ [z] ἔσχατα κατ' ἀλλήλων ὀνείδη λέγοντες οὗτοι διετέλεσαν. ταῖς δὲ κατόπιν ἡμέραις ὁ μὲν Κάσσιος ἐκκλησίας συνεχεῖς ποιούμενος, ἐξεδημαγώγει τὸ πλῆθος, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς κληρουχίας λόγους συνέφερε, καὶ πολὺς ἦν ἐν ταῖς κατηγορίαις τῶν ἀντιπραττόντων. ὁ δ' Οὐεργίνιος τὴν βουλὴν ὁσημέραι [a] συνάγων, μετὰ κοινῆς γνώμης τῶν πατρικίων ἀντιπαρεσκευάζετο φυλακάς τε καὶ κωλύσεις νομίμους. καὶ ἦν στῖφος [b] ἑκατέρῳ τῶν παρακολουθούντων τε καὶ φυλακὴν τῷ σώματι παρεχόντων πολύ· τὸ μὲν ἄπορόν τε καὶ [c] ῥυπαρὸν καὶ πάντα τολμᾶν πρόχειρον, ὑπὸ τῷ Κασσίῳ

tus, omnibus indignantibus atque eius orationem iniquo animo ferentibus. Vbi vero desiit, Virginius, eius collega, longa oratione in eum est inuectus, quod seditionem in rempublicam introduceret, et ex aliis senatoribus maximi natu et honoratissimi quique, sed praecipue Appius Claudius; et ad multas horas inter eos exacerbatos, non sine amarulentissimis conuiciis, altercatio durauit. Diebus, qui sequuti sunt, Cassius continuatis concionibus plebis fauorem sibi conciliabat, et de diuidendis agris agebat, et prolixiore oratione in aduersarios inuehebatur. At Virginius, quotidie coacto senatu, de communi patrum sententia vicissim contra eum praesidia legitimaque impedimenta parabat. et vterque ingentem assectarum globum ad corporis sui custodiam habebat: inopes quidem sordidi et ad quoduis facinus audendum promti Cassium seque-

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73/74. 4/1. *Cat. V. C.* 268. *Var.* 270.

Lex agraria.

y Ἀχθομένων ἁπάντων *Vat.*

z Si quis αἴσχιστα malit, per me licet. *Sylb.* Τὰ ἔσχατα, *quae summa essent.* i. e. *talia, vt vlterius progredi non possent. Steph.*

a Συναγαγὼν] Συνάγων *Vat.*

b Ita in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam ἑκατέρων in *Ed. Steph.*

c ῥυπαρὸν καὶ πάντα *Vat.* omittens τε, quod in vulgatis pone ῥυπαρὸν legitur.

 d τὸ

τεταγμένον· [d] τὸ δ' εὐγενές τε καὶ καθαρὸν, ὑπὸ τῷ Οὐεργινίῳ τιθέμενον. τέως μὲν οὖν τὸ χεῖρον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις [e] κατεκράτει, μακρῷ θατέρου προέχον· [f] ἔπειτα δ' ἰσόρροπον ἐγένετο, προσνειμάντων ἑαυτοὺς τῶν δημάρχων τῇ κρείττονι μοίρᾳ· τάχα μὲν [g] καὶ διὰ τὸ μηδ' ἐκείνοις δοκεῖν ἄμεινον εἶναι τῇ πόλει, δεκασμοῖς τ' ἀργυρίου καὶ διανομαῖς τῶν δημοσίων διαφθειρόμενον τὸ πλῆθος, ἀργὸν καὶ πονηρὸν εἶναι· τάχα δὲ καὶ διὰ τὸν φθόνον, ὅτι τῆς φιλανθρωπίας ταύτης οὐκ αὐτοὶ ἦρξαν οἱ τοῦ δήμου προεστηκότες, ἀλλ' ἕτερος· οὐθὲν δὲ κωλύει καὶ διὰ τὸ δέος, ὃ πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀνδρὸς ἐλάμβανον, μείζονα γινομένην, ἢ τῇ πόλει συνέφερεν. ἀντέλεγον οὖν ἤδη κατὰ κράτος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὗτοι πρὸς τοὺς εἰσφερομένους ὑπὸ τοῦ Κασσίου νόμους· διδάσκοντες τὸν δῆμον, ὡς οὐκ εἴη δίκαιον, ἃ διὰ πολλῶν [h] ἐκτήσαντο

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4 / 74. 1. *Cat. U.C.* 268. *Var.* 270.

sequebantur, eiusque latera stipabant: nobilissimi vero quique et puri *ac honesti viri* Virginii partibus adhaerebant. Itaque aliquamdiu pars deterior in concionibus alteram superauit, quod altera numero longe maior esset: tandem vero aequatae sunt, quum tribuni se meliori parti adiunxissent; fortasse quod e republica esse non videretur, plebem, largitionibus et agrorum publicorum diuisionibus corruptam, otiosam et improbam esse: fortasse etiam inuidia moti, quod huius beneficii ipsi, qui erant tribuni plebis, auctores non fuissent, sed alius. *Nihil tamen vetat, quo minus *id fecerint;* quod eius viri incrementum, maius, quam reipublicae expediret, formidarent. Isti igitur iam totis viribus in concionibus aduersabantur legibus, quas Cassius ferebat, docentes plebem, minime aequum esse, res, multis quas

d Τὸ δ' εὐγενέστατόν τε καὶ καθαρώτατον *Vat.*

e Ἐπεκράτει *Vat.*

f Ἐπὶ male in *Ed. Steph.*

g Καὶ διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἄμεινον *Vat.* Vulgatae dant μηδὲ ἐκεῖνο ἄμεινον.

* Nihil autem prohibet, etiam per hunc metum id factum esse, quod augmentum huius viri maius fieri contingebat, quam ciuitati expediret. *Lapus.*

h Ἐκτήσατο ferri potest, et ad τὸν δῆμον referri. verum in *Rom.* et *Lapi Cod.* pluraliter ἐκτήσαντο. *Sylb.*

i Ῥωμαίοις

πολέμων, ταῦτα μὴ [i] Ῥωμαίους νείμασθαι μόνους, ἀλλὰ καὶ Λατίνους [k] αὐτοῖς ἰσομοιρεῖν, τοὺς μὴ παραγενομένους τοῖς πολέμοις, καὶ τοὺς νεωστὶ προσελθόντας πρὸς τὴν φιλίαν Ἕρνικας, οἷς ἀγαπητὸν ἦν πολέμῳ προσαχθεῖσι, τὸ μὴ τὴν ἑαυτῶν ἀφαιρεθῆναι χώραν. ὁ δὲ δῆμος ἀκούων τοτὲ μὲν τοῖς τῶν δημάρχων προσετίθετο λόγοις, ἐνθυμούμενος, ὅτι μικρόν τι καὶ οὐκ ἄξιον ἔσται λόγου τὸ ἐκ τῆς δημοσίας γῆς ἐσόμενον ἑκάστῳ λάχος, εἰ μετὰ Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων αὐτὴν νεμήσονται· τοτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ Κασσίου μετεπείθετο δημαγωγοῦντος, ὡς προδιδόντων [l] αὐτὸν τοῖς πατρικίοις τῶν δημάρχων, καὶ πρόφασιν ποιουμένων τῆς κωλύσεως εὐπρεπῆ, τὴν Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων ἰσομοιρίαν, ἣν αὐτὸς ἔφη νόμῳ περιλαβεῖν

quas ipſa bellis quaeſiſſet, non ſolum populo Romano diuidi, ſed Latinos quoque ex aequo participes earum fieri, qui bellis non interfuiſſent; et Hernicos recens in amicitiam receptos, qui armis ſubacti praeclare ſecum agi putare deberent, quod agro ſuo priuati non fuiſſent. At plebs haec audiens, modo tribunorum verbis aſſentiebatur: (quia videbat, fore, vt parua quaedam et nullius pretii portio agri publici vnicuique obtingeret, ſi Latini quoque et Hernici in eius partem ſecum admiſſi fuiſſent) modo vero popularibus Caſſii concionibus inducta, ſententiam mutabat, quaſi patriciis ipſam tribuni proderent, et cauſſam intercedendi honeſtam praetexerent, hanc Hernicorum et Latinorum *in agri diuiſione* portionis aequabilitatem, *quam ille pauperum potentiae cauſſa ſe lege confirmaturum dicebat,

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73/74. 4/1. *Cat. U.C.* 268. *Var.* 270.

i Ῥωμαίοις malit *Port.* In *Cod. Vat.* Ῥωμαίους νείμασθαι μόνους, non *ſolos Romanos haec inter ſe diuidere.* vulgo legitur μόνον.

k Forſan αὐτῶν legendum, vt ad πραγμάτων, ſiue κτημάτων referatur. *Port.*

l In *Codd. Rom.* et *Vat.* pluraliter αὐτούς.

* *Mihi hoc videtur Caſſius dicere:* Se ſua lege Latinos et Hernicos in agri conſortium propterea admiſiſſe, vt pauperes illorum ſocietate munirentur, et ſi qui iam conceſſa olim eis eripere vellent, inopes haberent, quorum ope ſuum ius tuerentur: atque ita et praeſenti plebis inopiae adhibitum a ſe remedium, et futurae adverſariorum iniuriae obiectum impedimentum. *Sylb.*

ἰσχύος τῶν πενήτων [m] ἕνεκα· καὶ, εἴ τις ἀφαιρεῖσθαί ποτ᾽ αὐτοὺς ἀξιώσαι τὰ δοθέντα, κωλύσεως· κρεῖττον ἡγούμενος εἶναι καὶ ἀσφαλέστερον τοῖς πολλοῖς, μικρὰ λαβοῦσιν ὁμοίως ἔχειν, ἢ πολλὰ ἐλπίσασιν ἁπάντων ἀποτυχεῖν.

LXXII. Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις τοῦ Κασσίου θαμινὰ μεταπείθοντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ὄχλον, παρελθὼν εἷς τῶν δημάρχων, Γάϊος Ῥαβολήϊος, ἀνὴρ οὐκ ἄφρων, [n] τήν τε διχοστασίαν τῶν ὑπάτων ὑπέσχετο παύσειν οὐκ εἰς μακρὰν, καὶ τῷ δήμῳ ποιήσειν φανερὸν, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. ἐπισημασίας δὲ γενομένης αὐτῷ μεγάλης, καὶ μετὰ τοῦτο σιωπῆς· „Οὐχὶ ταῦτα, εἶπεν, ὦ Κάσσιε, καὶ σὺ Οὐεργίνιε, τὰ κεφάλαιά ἐστι τοῦ νόμου; ἓν μὲν, εἰ χρὴ τὴν δημοσίαν γῆν κατ᾽ ἄνδρα διανεμηθῆναι· ἕτερον δ᾽, εἰ χρὴ καὶ Λατίνους καὶ Ἕρνικας μέρος αὐτῆς [o] λαβόντας.„ ὁμολογησάντων δ᾽ αὐτῶν· „Εἶεν δή,„ „Σὺ μὲν,

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4/74 1. *Cat. V.C.* 268. *Var.* 270.

dicebat; et si quis vnquam res datas auferre voluisset, prohibiturum: satius ac tutius existimans, si multi exiguam portionem acciperent et aeque possiderent, quam si multa sperarent et omnibus frustrarentur.

Quum igitur his Cassii concionibus saepe vulgus flecteretur, progressus vnus tribunorum, C. Rabuleius, vir minime stolidus, se consulum dissidium breui sedaturum, et, plebi, quid esset faciendum, demonstraturum, promisit. Quum autem ingenti voce ei acclamatum fuisset, factumque postea silentium: „Nonne, inquit, Cassi, atque tu, Virgini, haec legis sunt capita: vnum, an ager publicus viritim sit diuidendus; alterum, an Latini et Hernici in partem eius sint admittendi?„ Quum autem illi assensi fuissent: „Sint igitur haec:„ ille porro, inquit: „Tu,

m Vox ἕνεκα, quae desideratur in *Ed. Steph.* occurrit in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.*

n Τήν τε διχοστασίαν *Vat.* a vulg. abest τε.

o Pro participio λαβόντας structurae lex hic postulat infinitum verbum λαβεῖν, vt in praecedenti membro διανεμηθῆναι. vel periphrastice legendum λαβόντας ἔχειν. *Sylb.*

p Ταῦτα

εἶπεν, ὦ Κάσσιε, ἀμφότερα [p] ταῦτα ἀξιοῖς τὸν δῆμον ἐπιψηφίζειν· σὺ δὲ δὴ πρὸς θεῶν, ὦ Οὐεργίνιε, λέξον ἡμῖν, πότερα θάτερον ἀκυροῖς τῆς Κασσίου γνώμης μέρος τὸ κατὰ τοὺς συμμάχους, οὐκ οἰόμενος δεῖν ἰσομοίρους ἡμῖν Ἑρνικάς τε καὶ Λατίνους ποιεῖν· ἢ καὶ θάτερον ἀκυροῖς, ἀξιῶν οὐδ' ἡμῖν αὐτοῖς διανέμειν τὰ κοινά; [q] τουτὶ γάρ ἀπόκρινάι μοι μηθὲν ἀποκρυψάμενος.„ εἰπόντος δὲ τοῦ Οὐεργινίου· „Τῇ Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ἀντιλέγειν ἰσομοιρίᾳ, τὸ δὲ κατὰ τοὺς πολίτας, εἰ πᾶσι δόξειε, νέμεσθαι συγχωρεῖν,„ ἐπιστρέψας ὁ δήμαρχος εἰς τὸν ὄχλον, εἶπεν· „Ἐπεὶ τοίνυν τὸ μὲν ἕτερον τῆς γνώμης μέρος ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις συνδοκεῖ, τὸ δὲ ἕτερον ἀντιλέγεται πρὸς θατέρου, ἰσότιμοι δ' ἀμφότεροι, καὶ οὐχ οἷόν τε βιάσασθαι θατέρῳ τὸν ἕτερον, ὃ μὲν δίδοται παρ' ἀμφοτέρων, ἤδη λάβωμεν· ὑπὲρ οὗ δ' ἀμφισβητοῦσιν, ἀναβαλώμεθα.„ ἐπισημήναντος δὲ τοῦ πλήθους ὡς τὰ κράτιστα ὑποθεμένῳ, καὶ καταλύειν ἐκ τοῦ νόμου τὸ ποιοῦν διχοστασίαν μέρος ἀξιοῦντος, ἀπορῶν, ὅ τι χρὴ

„Tu, Caſſi, vis hoc vtrumque populi ſuffragiis ſanciri: tu vero, *Per. Iul.*
Virgini, per deos obſecro, dic nobis, vtrum alteram tantum Caſſii 4230.
ſententiae partem, quae ad ſocios attinet, abrogas, exiſtimans, *Ante*
Hernicos et Latinos in partibus capiendis nobis non eſſe *Chr.* 484.
aequandos? an etiam alteram improbas, cenſens, ne nobis qui- *Olymp.* 73. 4.
dem diuidenda ea, quae ſunt publica? ad hoc enim mihi re- 74. 1.
ſponde, nil diſſimulans.„ Quum autem Virginius reſpondiſſet: *Cat.*
„Se illi Latinorum Hernicorumque portionis aequabilitati con- *V. C.* 268.
tradicere, ſed ciuibus (ſi ita omnibus videretur) agros diuidi *Var.*
permittere," tribunus, ad turbam conuerſus, inquit: „Quoniam 270.
igitur altera ſententiae pars coſſ. ambobus placet, atque contra alteram ab altero dicitur, quum vterque ſit pari honore, nec alter alterum poſſit per vim cogere, quod ab vtroque nobis conceditur, iam accipiamus, id vero, de quo ambigunt, in aliud tempus differamus." Plebe autem ei, vt optime monenti, acclamante, et poſtulante, vt tolleretur ex lege pars ea, quae pareret

p Ταῦτα ἐπιψηφίζειν ἀξιοῖς τὸν δῆμον *Vat.*

q Τουτὶ *Vat.*

πράττειν, ὁ Κάσσιος, καὶ οὔτ' ἀναθέσθαι τὴν γνώμην προαιρούμενος, οὔτε μένειν ἐπ' αὐτῆς, ἀντιπραττόντων τῶν δημάρχων, δυνάμενος, τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν, [r] ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις ἀῤῥωστίαν σκηπτόμενος, οὐκέτι κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλ' ὑπομένων ἔνδον ἐπραγματεύετο βίᾳ καὶ [s] χειροκρατίᾳ κυρῶσαι τὸν νόμον· καὶ μετεπέμπετο Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ὅσους ἐδύνατο πλείστους ἐπὶ τὴν [t] ψηφηφορίαν. οἱ δὲ συνήεσαν ἀθρόοι. καὶ δι' ὀλίγου μεστὴ ξένων ἦν ἡ πόλις. ταῦτα μαθὼν Οὐεργίνιος, κηρύττειν ἐκέλευσε κατὰ τοὺς στενωποὺς, ἀπιέναι τοὺς μὴ κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει χρόνον ὁρίσας οὐ πολύν. ὁ δὲ Κάσσιος τἀναντία ἐκέλευε κηρύττειν, παραμένειν τοὺς μετέχοντας τῆς ἰσοπολιτείας, ἕως ἂν ἐπικυρωθῇ ὁ νόμος.

LXXIII. Ὡς δ' οὐδὲν ἐγίνετο πέρας, δείσαντες οἱ πατρίκιοι, μὴ [u] ξιφῶν τε ἁρπαγαὶ καὶ χειρῶν ἐπιβολαὶ γένωνται, καὶ ἄλλα, ὅσα φιλεῖ [x] βίαια συμβαίνειν ἐν ταῖς στασια-

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4 74 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

pareret dissidium, Cassius, consilii inops, quum nec sententiam mutare vellet, nec in ea, tribunis intercedentibus, permanere posset, tunc quidem concionem dimisit: diebus vero insequentibus infirmitatem simulans, non amplius veniebat in forum, sed domi se continens id agebat, vt per vim legem perferret; et Latinos et Hernicos, quamplurimos poterat, ad suffragia accersebat. Illi vero frequentes conuenerunt, et breui tota vrbs hospitibus est repleta. Virginius, his cognitis, voce praeconis per compita edici iussit, vt omnes, quibus in vrbe non esset domicilium, excederent: non magno temporis spatio praestituto. Cassius vero contrarium edici iussit, vt, qui haberent ius ciuitatis, permanerent, donec lex esset perlata.

Sed quum *contentionis* nullus finis fieret, veriti patres, ne res ad arma et manus veniret, neue caetera fierent, quae in seditiosis

r Ταῖς δ' ἑξῆς *Vat.*

s Χειροκρασίᾳ *Vat.*

t Rectius in *Cod. Vat.* ψηφοφορίαν.

u Ψήφων ἁρπαγαὶ καὶ χειρῶν ἐπιβολαὶ legisse videtur *Lapus*: nam vertit: *calculorum raptus et manuum insidiae.*

x Βίᾳ] Optime in *Cod. Vat.* βίαια, *violenta.*

y Ἔπειτ'

ζούσαις ἐκκλησίαις, εἰσφερομένου τοῦ νόμου, συνῆλθον εἰς τὸ συνέδριον, ὡς ὑπὲρ ἁπάντων ἅπαξ βουλευσόμενοι. Ἄππιος μὲν οὖν πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην, οὐκ εἴα συγχωρεῖν τῷ δήμῳ τὴν διανομὴν, διδάσκων, ὡς χαλεπὸς ἔσται καὶ ἀλυσιτελὴς σύνοικος ὄχλος ἀργὸς, ἐθισθεὶς τὰ δημόσια λιχνεύειν, καὶ οὐθὲν ἐάσαι ποτὲ τῶν κοινῶν, οὔτε κτημάτων, οὔτε χρημάτων, ἔτι κοινὸν μένειν· αἰσχύνης τ' ἄξιον πρᾶγμα εἶναι λέγων, εἰ, Κασσίου κατηγοροῦντες, ὡς πονηρὰ καὶ ἀσύμφορα πολιτευομένου, καὶ τὸν δῆμον διαφθείροντος, y ἔπειτα αὐτοὶ κοινῇ γνώμῃ ταυτὰ ἐπικυρώσουσιν, ὡς δίκαια καὶ συμφέροντα· ἐνθυμεῖσθαί τε αὐτοὺς ἀξιῶν, ὡς οὐδ' ἡ χάρις ἡ παρὰ τῶν πενήτων, εἰ τὰ κοινὰ διανείμαιντο, τοῖς συγχωρήσασι καὶ ἐπιψηφισαμένοις z ὑπάρχει, ἀλλ' ἑνὶ τῷ προθέντι τὴν γνώμην Κασσίῳ, καὶ δόξαντι ἠναγκακέναι τὴν βουλὴν ἄκουσαν ἐπικυρῶσαι. προειπὼν δὴ ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις ἕτερα, τελευτῶν τάδε συνεβούλευσεν· ἄνδρας ἐκ τῶν ἐντιμοτάτων βουλευτῶν ἑλέσθαι, οἵτινες ἐπελθόντες

ſeditioſis comitiis, dum lex per vim fertur, accidere ſolent, conuenerunt in curiam, de omnibus hiſce rebus ſemel decreturi. Appius, primus rogatus ſententiam, non patiebatur agrum plebi diuidi, docens, moleſtum et inutile fore, vulgus inquilinum otio et abliguriendo publico aſſuefactum, et nihil vnquam ex publicis, vel praediis, vel pecuniis, commune eſſe amplius paſſurum: et rem valde pudendam eſſe dicens, ſi Caſſium, vt mali et detrimentoſi inſtituti auctorem et plebis corruptorem, accuſarent, et tamen ipſi haec, vt res iuſtas et vtiles, communi conſenſu ſancirent: roganſque eos, vt cogitarent, pauperes (ſi publica diuiderentur) gratiam habituros, non iis, qui id conceſſerint atque ſuis ſuffragiis confirmarint, ſed Caſſio, qui eius ſententiae auctor fuerit, et ſenatum inuitum ad id decernendum coëgiſſe videbitur. Haec igitur et alia his ſimilia praefatus, poſtremo haec ſuaſit: vt ex ſenatoribus honoratiſſimi quique eligerentur, qui agrum publicum viſerent et ter-

Per. Iul. 4230. Ante Chr. 484. Olymp. 73/74. 4/1. Cat. U.C. 268. Var. 270.

y Ἔπειτ' αὐτοὶ κοινῇ γνώμῃ ταῦτ' ἐπικυρώσουσιν *Vat.*

z Senſus requirit potius ὑπάρξει, vt p. 1689. v. 11. *Sylb.*

a Ὥστε

τὴν δημοσίαν γῆν ἀφορίσουσι, καὶ εἴ τινα ἐξ αὐτῆς κλέπτοντες, ἢ βιαζόμενοί τινες ἰδιῶται κατανέμουσιν, ἢ ἐπεργάζονται, διαγνόντες, ἀποδώσουσι τῷ δημοσίῳ· τὴν δὲ ὁρισθεῖσαν ὑπ᾽ ἐκείνων γῆν, διαιρεθεῖσαν εἰς κλήρους ὅσους δή τινας, καὶ στήλαις εὐκόσμοις διαγραφεῖσαν, τὴν μὲν ἀπεμποληθῆναι παρῄνει, καὶ μάλιστα περὶ ἧς ἀμφίλογόν τι πρὸς ἰδιώτας ἦν, [a] ὥστε τοῖς συνωνησαμένοις εἶναι πρὸς τοὺς ἀντιποιησομένους ὑπὲρ αὐτῶν κρίσεις, [b] καὶ πενταετῆ μισθοῦν χρόνον· τὸ δὲ προσιὸν ἐκ τῶν μισθώσεων ἀργύριον εἰς τοὺς ὀψωνιασμοὺς τῶν στρατευομένων ἀναλοῦσθαι, καὶ εἰς τὰς μισθώσεις, ὧν οἱ πόλεμοι χορηγιῶν δέονται· „Νῦν μὲν γάρ, ἔφη, ὁ φθόνος τῶν πενήτων ὁ πρὸς τοὺς πλουσίους, ὅσοι σφετερισάμενοι τὰ κοινὰ διακατέχουσι, δίκαιός ἐστι· καὶ οὐθὲν θαυμαστόν, [c] εἰ τὰ

Per. Iul. 4230. Ante Chr. 484. Olymp. 73. 4. 74. 1. Cat. V.C. 268. Var. 270.

et terminarent; et si quam eius partem furtim, aut per vim, aliqui homines priuati depascerent aut colerent, ea de re cognoscerent, ac *res suas* reipublicae redderent. suasit etiam, vt agrum ab illis terminatum diuiderent in fundos, quotcunque illi essent futuri, et columnis decentibus distinguerent, atque huius partem venderent, praecipue vero eam, de qua cum priuatis aliqua erat controuersia, ita vt emtores actionem ipsorum *fundorum* haberent contra eos, qui sibi illos vendicare vellent; partem vero reliquam in quinquennium locarent; quicquid autem pecuniae ex istis locationibus redactum fuisset, id impenderetur in militum stipendia et sumtus, qui ad bellicos vsus sunt necessarii. „Nunc enim, inquiebat, pauperes iure optimo diuitibus inuident, qui sibi vsurparunt, detinentque ea, quae sunt publica: nec mirum est, si res publicas diuidi,

a "Ωστε συνωνησαμένοις εἶναι πρ. τ. ἀντ. τὴν ὑπὲρ αὐτῶν κρίσιν] "Ωστε τοῖς ὠνησαμένοις εἶναι πρὸς τοὺς ἀντιποιησομένους ὑπὲρ αὐτῶν κρίσεις *Vat.*

b Pro καὶ structura et sensus postulat τὴν δὲ, seu τὴν δὲ λοιπὴν, quod maluit *Gelen.* In *Lapi* versione, *partemque aliquam in quinquennium locari. Sylb.* Nec καὶ, nec τὴν δὲ agnoscit *Cod. Vat.*

c Εἰ τὰ κοινὰ πάντας διανείμασθαι μᾶλλον ἀξιοῦσιν *Vat.* quo modo fortasse in *Lapi Cod.* nam vertit: *si potius publica diuidere inter se omnes aequum censent.* vulgatis deest v. πάντας.

* Possis

κοινὰ πάντας μᾶλλον διανείμασθαι ἀξιοῦσιν, ἢ τοὺς ἀναιδεστάτους τε καὶ ὀλίγους κατέχειν. ἐὰν δ᾽ ἀφισταμένους αὐτῆς ὁρῶσι τοὺς νῦν καρπουμένους, καὶ τὰ κοινὰ ὄντως κοινὰ γινόμενα, παύσονται φθονοῦντες ἡμῖν, τήν τ᾽ ἐπιθυμίαν τῆς κατ᾽ ἄνδρα διανομῆς τῶν ἀγρῶν ἐπανήσουσι μαθόντες, ὅτι λυσιτελεστέρα τῆς μικρᾶς ἑκάστῳ μερίδος, ἡ κοινὴ μετὰ πάντων ἔσται κλῆσις. διδάσκωμεν γὰρ αὐτοὺς, ἔλεγεν, ὅσον τὸ διάφορον, καὶ ὡς εἷς μὲν ἕκαστος τῶν πενήτων γήδιον οὐ μέγα λαβὼν, καὶ εἰ τύχοι γείτονας ὀχληροὺς [d] ἔχων· οὔτε γὰρ αὐτὸς ἱκανὸς ἔσται τοῦτο γεωργεῖν δι᾽ ἀπορίαν, οὔτε τὸν μισθωσόμενον, ὅτι μὴ γείτονα, εὑρήσει· εἰ δὲ μεγάλοι κλῆροι, ποικίλας τε καὶ ἀξιολόγους ἔχοντες γεωργοῖς ἐργασίας, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ μισθοῖντο, πολλὰς οἴσουσι προσόδους· καὶ ὅτι κρεῖττον αὐτοῖς ἐστιν, ὅταν ἐξίωσιν ἐπὶ τοὺς πολέμους, ἐκ τοῦ δημοσίου [e] ταμιείου τὸν ἐπισιτισμόν τε καὶ ὀψωνιασμὸν λαμβά-

diuidi, quam ab impudentissimis hominibus, iisque paucis, detineri *Per. Iul.*
malint. Quod si viderint, ipso agro cedere eos, qui nunc eius fru- 4230.
ctum percipiunt, et quae publica sunt, vere publica esse, inuidere *Ante*
nobis desinent, et illa cupiditas agri viritim diuidendi refrige- *Chr.* 484.
scet; vbi cognouerint, maiorem esse vtilitatem publicae posses- *Olymp.* 73. 4
sionis, quam agellorum viritim diuisorum. Eos enim doceamus, 74. 1.
(inquiebat) * quantum intersit, et si singuli pauperes exiguum *Cat.*
agellum acceperint, et in turbulentos vicinos inciderint, fore, *V.C.* 268.
vt nec ipsi ob paupertatem eum colere possint, nec nisi vicinum, *Var.*
qui eum conducere velit, reperiant: sin vero latifundia, varias 270.
et non contemnendas agricolis culturas habentia, publice locentur, magni prouentus inde ad rempublicam redeant. et satius ipsis esse, quoties ad militiam proficiscuntur, ex horreis publicis frumentum et ex aerario stipendia accipere,
quam

* Possis etiam ὅσον τὸ διάφορον accipere pro *quantum sit* agri publici *pretium*. *Sylb.*

d Ἔχειν· οὔτε γὰρ αὐτὸς] Optime in *Cod. Vat.* ἔχων· οὔτε αὐτὸς etc. quo plane modo legendum esse coniiciebat *Portus.*

e Ταμείου] Ταμιείου *Vat.* vt mox vers. sequ.

f Omis-

νειν, ἢ ἐκ τῶν ἰδίων οἴκων εἰς [f] τὸ ταμιεῖον, ἑκάςȣ τεθλιμμένων [g] ἔςιν ὅτε τῶν βίων, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ συμποϱίζειν τὸ ἀϱγύϱιον ἐπιβαϱησομένων.„

LXXIV. Ταύτην εἰσηγησαμένȣ τὴν γνώμην [h] Ἀππίȣ", καὶ σφόδϱα δόξαντος εὐδοκιμεῖν, δεύτεϱος ἐϱωτηθεὶς Αὖλος Σεμπϱώνιος Ἀτϱατῖνος ἔλεξεν· „Ἄππιον μὲν οὖν ἔχω πϱῶτον ἐπαινεῖν, ὡς φϱονῆσαί τε ἱκανώτατον πϱὸ πολλȣ̃ τὰ μέλλοντα, καὶ γνώμας τὰς καλλίςας τε καὶ ὠφελιμωτάτας ἀποδεικνύμενον, βέβαιόν τε καὶ ἀμετακίνητον [i] ὄντα ἐν τοῖς κϱιθεῖσι, καὶ ὅτε φόβῳ εἴκοντα, ὅτε χάϱισιν [k] ὑποκατακλινόμενον. ἀεὶ γὰϱ ἐπαινῶν [l] αὐτὸν καὶ θαυμάζων διατελῶ, τȣ̃ τε φϱονίμου καὶ τῆς γενναιότητος, ἣν [m] παϱὰ τὰ δεινὰ ἔχει· γνώμην τ' οὐχ ἑτέϱαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ταύτην ἀποδείκνυμαι, μικϱὰ ἔτι πϱοσθεὶς αὐτῇ, ἅ μοι παϱαλιπεῖν Ἄππιος [n] ἐδόκει.

Per. Iul. 4230. quam in aerarium de ſuis fortunis *conferre*, ſingulis interdum victus penuria laborantibus, eosque multo magis in pecuniae
Ante Chr. 484. collatione grauatum iri dicebat.„

Olymp. 73. 4. 74. 1. Quum Appius hanc ſententiam dixiſſet, et optime ſentire viſus fuiſſet, ſecundo loco rogatus A. Sempronius Atratinus, haec dixit: Primum laudandus eſt mihi Appius, vt vir pruden-
V.C. Cat. 268. *Var.* 270. tiſſimus in praeuidendis rebus futuris multo antequam eueniant, et vt ſententiarum honeſtiſſimarum vtiliſſimarumque auctor, et vt qui conſtanter in propoſito manet, nec ab eo dimovetur, et nec metu cedit, nec gratia flectitur. Semper enim illum laudo et admiror, tum ob eius prudentiam, tum etiam ob fortitudinem in periculis: nec aliam ſententiam dicam, ſed et ipſe hanc ſequar, paucis quibuſdam ei additis, quae Appius omiſiſſe

f Omiſſum hic εἰσφέϱειν, vt *Lapi* quoque verſio indicat: *quam in aerarium ex propriis domibus inferre.* etc. *Sylb.*

g ἔςαι ὅτε et καὶ ὅτι μᾶλλον] In *Cod. Vat.* ἔςιν ὅτε, et mox καὶ ἔτι μᾶλλον. quo modo (vt etiam in *Cod. Rom.*) legendum eſſe docuit *Sylb.*

h Deeſt *Vat.*

i Non agnoſcit *Vat.*

k Ὑποκλινόμενον] Rectius in *Cod. Vat.* ὑποκατακλινόμενον. quo ſaepe vtitur *Dionyſius*, vt nos monuit *Steph.*

l Καὶ θαυμάζων αὐτὸν *Vat.*

m Πεϱὶ] παϱὰ *Vat.*

n Δοκεῖ *Vat.*

o Ὅσης]

Ἕρνικας μὲν γὰρ καὶ Λατίνους, οἷς νεωστὶ δεδώκαμεν τὴν ἰσοπολιτείαν, οὐδ' αὐτὸς οἶμαι δεῖν κληρουχεῖν τὰ ἡμέτερα. οὐ γὰρ, ἐξ οὗ προσῆλθον εἰς τὴν φιλίαν ἡμῖν, ταύτην τὴν γῆν κτησάμενοι ἔχομεν, ἀλλὰ παλαίτερον ἔτι, τοῖς ἑαυτῶν κινδύνοις, οὐδενὸς ἄλλου προσωφελήσαντος, ἀφελόμενοι τοὺς ἐχθρούς. ἀποκρινώμεθά τ' αὐτοῖς, ὅτι τὰς μὲν πρότερον ὑπαρχούσας ἡμῖν κτήσεις, ὅσας ἕκαστοι εἴχομεν, ὅτε τὴν φιλίαν συνετιθέμεθα, ἰδίας τε καὶ ἀναφαιρέτους ἑκάστοις δεῖ μένειν· [o] ὅσων δ' ἂν, ἀφ' οὗ τὰς συνθήκας ἐποιησάμεθα, κοινῇ στρατεύσαντες ἐκ πολέμου κύριοι γενώμεθα, τούτων ὑπάρξει τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις λάχος. ταῦτα γὰρ οὔτε τοῖς συμμάχοις, ὡς ἀδικουμένοις, ὀργῆς παρέξει δικαίας προφάσεις, οὔτε τῷ δήμῳ δέος, μὴ δόξῃ τὰ κερδαλεώτερα πρὸ τῶν [p] εὐπρεπεστάτων αἱρεῖσθαι. τῇ τε αἱρέσει τῶν ἀνδρῶν, οὓς Ἄππιος ἠξίου ὁριστὰς γενέσθαι τῆς δημοσίας γῆς, πάνυ εὐδοκῶ. πολλὴν γὰρ ἡμῖν τοῦτ' οἴσει παῤῥησίαν πρὸς

fiſſe mihi videtur. Nam Hernicis et Latinis iure ciuitatis a nobis recens donatis, ne ipſe quidem agros noſtros diuidendos cenſeo. nec enim, ex quo illi in amicitiam noſtram recepti ſunt, hunc agrum nobis parauimus: ſed multo ante, noſtroque marte, nullis externis auxiliis nos adiuuantibus, hoſtibus ademtum poſſidemus. Ipſiſque reſpondeamus, poſſeſſiones eas, quas antea vnuſquiſque noſtrum habebat, quo tempore amicitiam iniimus, oportere ſuis dominis proprias ac perpetuas manere; ita vt illis non adimantur: quicquid vero agri, poſt foedus ictum, in communi militia armis parauerimus, ex hoc vnumquemque partem, quae ſorte ei obtigerit, habiturum. Haec enim nec ſociis, velut iniuria affectis, iuſtae irae materiam praebebunt; nec efficient, vt populus Romanus metuat, ne vtilitatem honeſtati antepoſuiſſe videatur. Caeterum, electionem virorum, quos Appius agri publici finitores eſſe cenſebat, valde approbo. Hac enim re fiet, vt multo liberius cum plebe agere

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat. V.C.* 268. *Var.* 270.

o Ὅσης] ὅσων *Vat.* quod neceſſarium eſt, ob inſequens τούτων.

p Malim εὐπρεπεστέρων. *Sylb.*

q Ἀλλὰ

τοὺς δημοτικούς· ἐπεὶ νῦν γ' ἄχθονται κατ' ἀμφότερα, καὶ ὅτι αὐτοὶ τῶν δημοσίων οὐθὲν ἀπολαύουσι κτημάτων, καὶ ὅτι ἐξ ἡμῶν τινες οὐ δικαίως αὐτὰ καρποῦνται. ἐὰν δὲ δημοσιωθέντα ἴδωσι, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν προσόδους εἰς τὰ κοινὰ καὶ ἀναγκαῖα δαπανωμένας, οὐδὲν ὑπολήψονται σφίσι διαφέρειν, τῆς γῆς, ἢ τῶν ἐξ αὐτῆς καρπῶν μετέχειν. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι τῶν ἀπόρων ἐνίους μᾶλλον εὐφραίνουσιν αἱ ἀλλότριαι βλάβαι τῶν ἰδίων ὠφελειῶν. οὐ μὴν ἀπόχρη γ', οἴομαι, τούτων ἑκάτερον ἐν τῷ ψηφίσματι γραφὲν, [q] ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλης τινὸς οἴομαι δεῖν [r] θεραπείας μετρίας τὸν δῆμον οἰκειώσασθαί τε καὶ ἀναλαβεῖν· ἣν μετὰ μικρὸν ἐρῶ, τὴν αἰτίαν πρῶτον ὑμῖν ἀποδειξάμενος, μᾶλλον δὲ τὴν ἀνάγκην, δι' ἣν καὶ τοῦτο πρακτέον ἡμῖν.„

LXXV. „Ἴστε δήπου τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ῥηθέντας ὑπὸ τοῦ δημάρχου λόγους, [s] ὅτι ἤρετο τῶν ὑπάτων τὸν ἕτερον τοῦτον Οὐεργίνιον, ἥντινα γνώμην ἔχει περὶ τῆς κληρουχίας,

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4 74. 1. *Cat.* 268. *V.C. Var.* 270.

agere possimus: siquidem nunc vtroque nomine indignatur, tum quia ipsa ex publicis possessionibus nullum fructum percipit, dum etiam, quia nonnulli de nobis nullo iure iis fruuntur. Sed si has publicas esse viderit, earumque prouentus in publicos et necessarios vsus impendi; non putabit, sua referre, vtrum agris, an eorum prouentibus fruatur. Non dicam enim, nonnullos inopes ex aliorum detrimentis maiorem voluptatem capere, quam ex suis commodis. Non tamen (vt opinor,) satis est, si hoc vtrumque in senatusconsulto scribatur, sed et alio officio plebem demerendam reficiendamque arbitror, de quo paullo post dicam; vbi prius caussam vobis ostendero, imo potius necessitatem, cur hoc quoque nobis sit faciendum.„

Scitis sane verba in concione a tribuno facta, quum ex altero consule isto Virginio quaesiuit, quidnam sentiret de illa agrorum diuisione,

q Ἀλλὰ δι' ἄλλης] ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλης *Vat.*

r Θεραπείας μετρίας *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit *moderata cultione.* Adiectiuum deest vulgatis.

s Ὅτε ἤρετο *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

t Οὐδὲν

πότερα τοῖς μὲν πολίταις συγχωρεῖ διανέμειν τὰ δημόσια, τοῖς δὲ συμμάχοις οὐκ ἐᾷ· ἢ τῶν κοινῶν τῶν ἡμετέρων [t] οὐδὲν οὐδ' ἡμῖν συγχωρεῖ μέρος λαγχάνειν; καὶ οὗτος ὡμολόγησε [u] τὸ καθ' ἡμᾶς μέρος οὐ κωλύειν τῆς κληρουχίας, ἐὰν πᾶσι ταῦτα κράτιστα εἶναι δοκῇ· καὶ ἡ συγχώρησις ἥδε τούς τε δημάρχους ἐποίησεν ἡμῖν συναγωνιστάς, καὶ τὸν δῆμον ἐπιεικέστερον. [x] τί οὖν μαθόντες, ἃ τότε συνεχωρήσαμεν, νῦν ἀναθησόμεθα; ἢ τί πλέον ἡμῖν ἔσται τὰ γενναῖα καὶ τὰ καλὰ πολιτεύματα καὶ ἄξια τῆς ἡγεμονίας πολιτευομένοις, ἐὰν μὴ πείθωμεν τοὺς χρησομένους; οὐ πείσομεν δέ. καὶ τοῦτο οὐδεὶς ὑμῶν ἀγνοεῖ. [y] χαλεπώτερον γὰρ ἂν τῶν μὴ τυγχανόντων

diuisione, vtrum ciuibus quidem Ro[illegible]is agrum publicum dividi permitteret, sociis vero non pateretur, [illegible]n ne nobis quidem nostrorum communium agrorum partem [illegible]tam accipere permitteret? istumque respondisse, se non impedire, quo minus ager nobis diuideretur, si hoc optime factum omnibus videretur: atque hac permissione et tribunos nobis adiunctos, et plebem mitiorem redditam. Quamnam igitur ob caussam ea, quae tunc concessimus, nunc denegabimus? aut quam maiorem vtilitatem generosa et praeclara, imperioque digna instituta nostra nobis afferent, nisi eorum vsum persuaserimus? non persuadebimus autem. et hoc nemo vestrum ignorat. Qui enim spe sua fuerint frustrati, nec res sibi promissas

Per. Iul. 4230. *Ante Olymp.* 73/74. 4/1. *Cat. V.C.* 268. *Var.* 270.

t Οὐδὲν ἡμῖν] Rectius οὐδ' ἡμῖν in [*Vat.* et] *Lapi Cod.* vt supra in tribuni oratione, p. 1683. v. 6. ἀξιῶν οὐδ' ἡμῖν αὐτοῖς διανέμειν τὰ κοινά. *Rom. Cod.* habet ἢ τῶν κοινῶν καὶ ἡμετέρων οὐδὲν ἡμῖν συγχωρεῖ μέρος λαμβάνειν, *de communibus et nostris nullam nobis portionem accipere concederet. Sylb.*

u Lapus vertit: *sortitionem se inter nos non prohibere.* vbi si τὸ καθ' ἡμᾶς μέρος absolute accipere velis pro *quod ad nos attineat,* accus. casu legendum erit τὴν κληρουχίαν. at si periphrastice accipiamus pro τοὺς ἡμῶν δημότας, vt p. 1692. v. 12. loquitur, nulla mutatione opus erit. *Sylb.*

x Τί οὖν μαθόντες *Vat.* vulg. τί οὖν παθόντες.

y Lapi versio hanc lectionem agnoscit. Sed possis genitiuum τῶν μὴ τυγχανόντων etiam partitiue accipere, vt sensus sit: inter eos, qui cupitis frustrantur, grauius commoueri eos, qui et spe sua et promissis sibi

ἀπαντήσειαν οἱ ψευσθέντες τῆς ἐλπίδος, καὶ τὰ ὁμολογηθέντα μὴ κομιζόμενοι. οἰχήσεται δὴ πάλιν φέρων z αὐτοὺς ὁ τὰ πρὸς ἡδονὴν πολιτευόμενος, καὶ οὐδὲ τῶν δημάρχων τις ἔτι μεθ' ἡμῶν στήσεται. τί οὖν ὑμῖν πράττειν παραινῶ, καὶ τί προστίθημι τῇ Ἀππίου γνώμῃ, μάθετε· ἀλλὰ μὴ προεξαναστῆτε, μηδὲ θορυβήσητε, πρὶν πάντα ἀκούσητε, ἃ λέγω. τοῖς αἱρεθησομένοις ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς χώρας, καὶ περιορισμὸν, εἴτε δέκα ἀνδράσιν, [a] εἴτε ὅσοις δή ποτε, ἐπιτρέψατε διαγνῶναι, τίνα τ' αὐτῆς δεῖ, καὶ ὁπόσην κοινὴν εἶναι πάντων, καὶ κατὰ πενταετίαν μισθουμένην αὔξειν [b] τὰς τοῦ δημοσίου προσόδους· ὁπόσην τ' αὖ καὶ ἥντιν~ τοῖς δημόταις ἡμῶν διαιρεθῆναι· ἣν δ' ἂν ἐκεῖν· κληροῦχον ἀποδείξωσι γῆν, ὑμᾶς διαγνόντας ..ιε ἅπασιν, [c] εἴτε οἷς δὴ οὐκ ἔστι

... .. acceperint, multo infenſiores nobis erunt, quam illi, qui
4230. nihil impetrare poſſunt. Iterum igitur veniet aliquis, qui, rem-
Ante publicam ad eorum voluntatem adminiſtrans, *leges* ipſis gratas
Chr. 484. feret, nec vllus tribunus plebis amplius a nobis ſtabit. Quid
Olymp. igitur vobis faciendum cenſeam, et quid Appii ſententiae ad-
73. 4. 74. 1. dam, audite: ſed ne ſurgatis, neue tumultum excitetis, ante-
V. C. Cat. 268. quam omnia, quae dicam, audieritis. Illis, qui ad agrum in-
Var. 270. ſpiciendum et metandum eligentur, ſiue decemuiri, ſiue quotcunque ſint futuri, permittite, vt diſcernant, quaenam eius pars, et quanta ad rempublicam pertinere debeat, vt in quinquennium locata publicos reditus augeat; item quantum agri, et quem plebi noſtrae diuidere oporteat. Quem vero agrum illi diuidendum plebi aſſignarint, *ſuadeo, vt,* vbi de eo cognoueritis, ſiue omnibus, ſiue iis tantum, qui nullam agri portionem habent,

ſibi factis eluduntur. *Gelenius* hoc modo legiſſe videtur: χαλεπώτεροι γὰρ ἂν τῶν μὴ τυγχανόντων καὶ τῆς ἐλπίδος ψευσθέντων, ἀπαντήσειαν οἱ τὰ ὁμολογηθέντα μὴ κομιζόμενοι. *Sylb.* In *Cod. Vat.* Χαλεπώτερα γὰρ ἂν τῶν μὴ τυγχανόντων ἀποτίσειαν οἱ ψευσθέντες etc.

z Αὐτοῖς] Νόμους deſiderari exiſtimat *Portus.* In *Cod. Vat.* φέρων αὐτοὺς. ita plane in *Lapi Cod.* nam vertit: *ferens eos* etc.

a Εἴθ' ὅσοις *Vat.*

b Τὰς τοῦ ταμείου προσόδους· ὁπόσην τ' αὖ *Vat.*

c Εἴθ' ὅσοις *Vat.*

d In

κλῆρος, εἴτε τοῖς ἐλάχιστον ἔχουσι τίμημα, εἴτε ὅπως ἂν βούλησθε, [d] κατανεῖμαι· τοὺς δὲ ὁριστὰς αὐτῆς ἄνδρας, καὶ τὸ ὑμέτερον ψήφισμα, ὃ περὶ τῆς κληρουχίας ἐξοίσετε, [e] καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα δεῖ γενέσθαι, ἐπειδὴ βραχὺς ὁ λειπόμενός ἐστι τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος, τοὺς [f] εἰσιόντας ὑπάτους, ὡς ἂν αὐτοῖς κράτιστα δοκῇ ἕξειν, ἐπιτελέσαι. οὔτε γὰρ ὀλίγων τηλικαῦτα πράγματα δεῖται χρόνων, οὔτε ἡ νῦν στασιάζουσα ἀρχὴ φρονιμώτερον ἂν καταμάθοι τὰ συμφέροντα τῆς μετὰ ταύτην ἀποδειχθησομένης, ἐὰν ἐκείνη γε, ὥσπερ ἐλπίζομεν, ὁμονοῇ. χρήσιμον δὲ πρᾶγμα ἐν πολλοῖς καὶ ἥκιστα σφαλερὸν ἀναβολή· καὶ πολλὰ ὁ χρόνος ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μετατίθησι· καὶ τὸ μὴ [g] στασιάζον ἐν τοῖς προεστηκόσι τῶν κοινῶν, ἁπάντων ἀγαθῶν ἐν ταῖς πόλεσιν αἴτιον. ἐγὼ μὲν δὴ ταύτην ἀποφαίνομαι τὴν γνώμην· εἰ δέ τις ἄλλο κρεῖττον εἰσηγεῖται, λεγέτω.»

habent, siue iis, quorum census est minimus, siue etiam, quomodocunque vobis placuerit, eum diuidatis; atque finitorum creationem, et vestrum senatusconsultum, quod de agris diuidendis estis facturi, et alia, quaecunque sunt facienda, (quoniam tempus, quod horum consulum magistratui superest, breue est) sequentibus coss. committenda censeo, vt isti, quod maxime e republica videbitur, faciant. neque enim tanta negotia breui temporis spatio indigent, neque coss. isti inter se dissidentes prudentius prospicient, quid sit vtile, quam qui post eos creabuntur, si modo illi (vti speramus) concordes fuerint. Multis autem in rebus dilatio est vtilis, et minime periculosa; et tempus multa vnius diei spatio mutat; et magistratuum rempublicam administrantium concordia omnium bonorum ciuitatibus caussa esse solet. Atque haec est mea sententia: sed si quis aliam meliorem habet, eam dicat.„

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. / 74. 1. *Cat. V.C.* 268. *Var.* 270.

d In *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* nulla distinctio post κατανεῖμαι. errore plane manifesto. Rectius in *Cod. Vat.* κατανεῖμαι· τοὺς δὲ ὁριστάς. vulgatae, hoc est Sylburgiana et Hudsoniana, sic dant: κατανεῖμαι. τούς τε ὁριστάς.

e Καὶ τἄλλα *Vat.*

f Vsitatius ἐπιόντας.

g Στασιάζον ἐν τοῖς *Vat.* praepositio abest a vulgatis.

LXXVI. Παυσαμένου δ' αὐτοῦ, πολὺς ἔπαινος ἐκ τῶν παρόντων ἐγένετο, [h] καὶ οὐδὲ εἷς τῶν μετ' ἐκεῖνον ἐρωτηθέντων ἑτέραν γνώμην ἀποφαίνεται· γράφεται δὴ μετὰ ταῦτα τὸ τῆς βουλῆς δόγμα τοιόνδε· ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν [i] ἀποδειχθῆναι δέκα τοὺς πρεσβυτάτους, οἵτινες ὁρίσαντες τὴν δημοσίαν χώραν, ἀποδείξουσιν, ὅσην τε δεῖ μισθοῦσθαι, καὶ ὅσην τῷ δήμῳ διαιρεθῆναι· τοῖς δ' ἰσοπολίταις τε καὶ συμμάχοις, ἐάν τινα ὕστερον ἐπικτήσωνται κοινῇ στρατευσάμενοι, τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις κατὰ τὰς ὁμολογίας ὑπάρχειν μέρος· τὴν δὲ αἵρεσιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν διανομὴν τῶν κλήρων, καὶ τἄλλα, ὅσα δεῖ γενέσθαι, τοὺς εἰσιόντας ἐπιτελέσαι ὑπάτους. τοῦτο τὸ δόγμα εἰς τὸν δῆμον εἰσενεχθὲν τόν τε Κάσσιον ἔπαυσε τῆς δημαγωγίας, καὶ τὴν ἀναρριπιζομένην ἐκ τῶν πενήτων στάσιν οὐκ εἴασε περαιτέρω προελθεῖν.

LXXVII. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ τετάρτης ὀλυμπιάδος ἐνεστώσης, ἣν ἐνίκα στάδιον Ἄστυλλος Συρακούσιος, Ἀθήνησι δ' ἄρχων ἦν Λεώστρατος, Κοΐντου

Per. Iul. 4230. Ante Chr. 484. Olymp. 73. 4. 74. 1. V. C. Cat. 268. Var. 270.

Quum autem is finem dicendi fecisset, ab omnibus, qui aderant, magnis laudibus est exceptus: omnesque, qui post eum rogati fuerunt, in eandem sententiam iuerunt. Post haec igitur tale senatusconsultum factum est: vt decemuiri ex consularibus natu maximi crearentur, qui agro publico terminato pronunciarent, quantum eius locandum esset, et quantum plebi diuidendum: caeterum et iis, qui ius ciuitatis essent adepti, et sociis, si quis ager communi militia postea partus fuisset, singulis portio, quae sorte illis obtigisset, ex foedere daretur: decemuirorum vero creatio, et agrorum diuisio, et alia, quaecunque essent agenda, sequentibus coss. curae essent. Hoc senatusconsultum ad populum relatum Cassii conciones cohibuit, et inopum gliscentem seditionem vlterius progredi non siuit.

Anno sequenti, septuagesimae quartae olympiadis initio, qua vicit in stadio Astyllus Syracusanus, archonte Athenis Leostrato,

h Καὶ οὐθεὶς τῶν *Vat.*

i Δέκα ἀποδειχθῆναι. et mox v. 16. τῷ δ' ἑξῆς in *Cod. Vat.*

k Scribo

Φαβίου, καὶ Σεργίου Κορνηλίου τὴν ὑπατείαν παρειληφότων, ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων, νέοι μὲν ἔτι τὴν ἡλικίαν, [k] ἐπιφανέστατοι δὲ τῶν ἄλλων, κατά τ' ἀξιώσεις προγόνων [l] καὶ κατὰ τὰς ἑταιρίας τε καὶ πλούτους μέγα δυνάμενοι, καὶ ὡς νέοι τὰ πολιτικὰ πράττειν οὐδενὸς τῶν ἐν ἀκμῇ χείρους, Καίσων Φάβιος, ἀδελφὸς τοῦ τότε ὑπάτου ὄντος, καὶ Λεύκιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας, [m] ἀδελφὸς τοῦ καταλύσαντος τοὺς βασιλεῖς, τὴν ταμιευτικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ διὰ τοῦτο ἐκκλησίαν συνάγειν ὄντες κύριοι, τὸν ὑπατεύσαντα [n] τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ Σπόριον Κάσσιον, καὶ τολμήσαντα [o] τοὺς περὶ τῆς διανομῆς εἰσηγήσασθαι νόμους, εἰσήγγειλαν εἰς τὸν δῆμον ἐπὶ τυραννίδος αἰτίᾳ· καὶ προειπόντες ἡμέραν ῥητὴν, ἐκάλουν αὐτὸν ὡς ἐπὶ τοῦ δήμου τὴν δίκην ἀπο-

ſtrato, Quinto Fabio et Seruio Cornelio coſſ. *duo* patricii iuuenes omnium nobiliſſimi, qui tum maiorum dignitate, tum ſodalitiis *et clientelis*, ac opibus ſuis multum poterant, et qui vt iuvenes nemini iuniorum in publicis negotiis tractandis erant ſecundi, Caeſo Fabius, frater eius, qui tunc conſul erat, et Lucius Valerius Poplicola, frater eius, qui reges expulerat, eodem tempore quaeſtores, ac ideo conuocandae concionis ius habentes, Sp. Caſſii, qui ſuperiore anno conſulatum geſſerat, et qui legis agrariae auctor eſſe auſus fuerat, nomen ad populum detulerunt, tyrannidis affectatae eum accuſantes, diemque ei dixerunt, qua apud populum cauſſam dicere iuſſerunt. Quum

Per. Iul. 4231. Ante Chr. 483. Olymp. 74 ½. Cat. U.C. 269. Var. 271. Q. Fabio et Ser. Cornelio coſſ. Sp. Caſſius in iudicium vocatus et condemnatus tyrannidis.

k Scribo ἐπιφανέστατοι δὲ τῶν ἄλλων κατά γε ἀξιώσεις προγόνων. vt poſt hunc genitiuum ὑποστιγμὴ ponatur, et ſequentia καὶ κατὰ τὰς ἑταιρίας τε καὶ πλούτους cum μέγα δυνάμενοι iungantur. Pro hac mea lectione facit omnino locus alter *Dionyſii*, γένους τε ἀξιώσει λαμπρότατοι, καὶ ἑταιρίαις μεγάλα δυνάμενοι. *Steph.*

l Καὶ διὰ τὰς ἑταιρίας *Vat.*

m Ita etiam in [*Vat.* et] *Lapi Cod.* Sed *Glareanus* mavult, *ex fratre* (*ſc.* Marco Valerio) *nepos*, ἀδελφιδοῦς, ſeu ἀδελφόπαις. itidemque *Gelenius*. Atque hoc ipſum (inquit *Sylb.*) manifeſtum eſſe videtur ex iis, quae ſequuntur infra p. 553. [iuxta *Ed. Sylb.*]

n Τῷ πρόσθ' ἐνιαυτῷ *Vat.*

o Τοὺς περὶ τῆς διανομῆς *Vat.* poſterior articulus deeſt vulgatis.

λογησόμενον. ὄχλου δὲ πλείστου συναχθέντος εἰς τὴν ἀποδειχθεῖσαν ἡμέραν, συγκαλέσαντες εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, τά τ' ἐμφανῆ τοῦ ἀνδρὸς [p] ἔργα, ὡς ἐπ' οὐδενὶ χρηστῷ γενόμενα, διεξήεσαν· ὅτι Λατίνοις μὲν πρῶτον, οἷς [q] ἀπέχρη πολιτείας κοινῆς ἀξιωθῆναι, μέγα εὐτύχημα ἡγουμένοις, εἰ καὶ ταύτης τύχοιεν, οὐ μόνον ἣν ᾔτουν [r] ἰσοπολιτείαν ὕπατος ὢν ἐχαρίσατο, ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων, ἐὰν κοινὴ γένηται [s] στρατεία, τὴν τρίτην ἐψηφίσατο δίδοσθαι· ἔπειτα Ἕρνικας, οὓς πολέμῳ χειρωθέντας ἀγαπᾶν [t] ἔχρην, εἰ μὴ καὶ τῆς αὐτῶν χώρας ἀφαιρέσει τινὶ ζημιωθεῖεν, φίλους μὲν ἀντὶ ὑπηκόων ἐποίησε, [u] πολίτας δὲ ἀντὶ ὑποτελῶν, γῆς τε καὶ λείας, [x] ἣν ἐὰν ἐκ παντὸς κτήσωνται, τὴν ἑτέραν ἔταξε λαμβάνειν τρίτην μερίδα. ὥστε μεριζομένων εἰς τρεῖς κλήρους τῶν λαφύρων, τοὺς μὲν ὑπηκόους τε καὶ ἐπή-

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

Quum autem ad diem dictam plurima turba confluxisset, conuocata ad concionem multitudine, hominis manifesta acta nihil boni in se habuisse prolixa oratione demonstrarunt. Ac primum quidem, quod Latinis, qui se iure ciuitatis donari satis habebant, et magnae suae felicitati tribuebant, si modo hoc quoque impetrarent, non solum ius ciuitatis, quod petebant, in suo consulatu largitus fuisset, sed etiam tertiam praedae partem, si communis esset militia, dari decreuisset: deinde, quod Hernicos (quibus bello subactis satis esse debebat, si et agri sui parte aliqua mulctati non fuissent) amicos pro subditis, et ciues pro stipendiariis fecisset, et agri ac praedae, quaecunque parta *in posterum* esset, aliam tertiam partem accipere statuisset. ita vt, praeda trifariam diuisa, subditi et aduenae duas partes acciperent, ipsi

p Ἔργα ὡς ἐπ' οὐδενὶ *Vat.* vulgatis deest ὡς.

q Perperam in *Ed. Steph.* ἀπόχρη.

r In *Ed. Steph.* ὑπατείαν. Πολιτείαν *Vat.* atque ita legisse videtur *Lapus*, qui male vertit, *ciuilitatem*. Suam lectionem tuetur *Sylburgius* ex p. 1677. v. 7. et p. 1684. v. 13. Verum πολιτείαν malim, si vox κοινὴν (quae supra v. 5. exprimitur) cum ea subaudiatur.

s στρατιὰ] Rectius forsan ἐὰν κοινὴ γένηται στρατεία. *Sylb.*

t Ἔχρῆν vsitatius. *Sylb.*

u Πολίτας τε] π. δὲ *Vat.*

x *Portus* malit ἣν ἄν.

y Πρὸς

λυδας διμοιρίας λαμβάνειν, τοὺς δ' αὐθιγενεῖς καὶ ἡγεμόνας τρίτην μερίδα. ἐκ δὲ τούτου δυοῖν τῶν ἀτοπωτάτων θάτερον ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς συμβησόμενον, ἐὰν τινας ἑτέρους διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας προέλωνται ταῖς αὐταῖς τιμῆσαι δωρεαῖς, αἷς Λατίνους τε ἐτίμησαν, καὶ τοὺς μηδ' ὁτιοῦν ἀγαθὸν ἀποδειξαμένους Ἕρνικας. μιᾶς γὰρ καταλειπομένης αὐτοῖς τρίτης μερίδος, ἢ τὰ ὅμοια ψηφισαμένους, μηδὲν ἑαυτοῖς καταλείψειν.

[y] Πρὸς δὲ τούτοις διεξῄεσαν, ὅτι δημεῦσαι τὰ κοινὰ τῆς πόλεως ἐπιβαλόμενος, οὔτε τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, LXXVIII. οὔτε τῷ συνυπάτῳ δοκοῦν, βίᾳ κυροῦν ἐμέλλησε τὸν νόμον, ὃς οὐ καθ' ἓν τοῦτο μόνον ἦν ἀσύμφορός τε καὶ ἄδικος, ὅτι, προβουλεῦσαι δέον τὸ συνέδριον, καὶ εἰ δόξειεν ἐκείνῳ, κοινὴν ἁπάντων εἶναι τῶν ἐν τέλει τὴν φιλανθρωπίαν, ἑνὸς ἀνδρὸς ἐποίει τὴν χάριν· ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκεῖνο, τὸ πάντων σχετλιώτατον, ὅτι λόγῳ μὲν δόσις ἦν τοῖς πολίταις τῆς δημοσίας χώρας, ἔργῳ δὲ ἀφαί-

ipsi vero indigenae et domini tertiam. Hinc autem e duobus absurdissimis alterutrum ipsis euenturum demonstrabant, si quos alios ob multa et magna in se merita iisdem donis honorare vellent, quibus Latinos honorarant, et Hernicos, quorum ne vel minima quidem in populum Romanum merita exstarent. Quum enim ipsis vna tantum tertia esset reliqua, aut non habituros, quam illis partem darent, aut, si eadem eis decernant, nihil sibi ipsis relicturos.

Per. Iul. 4231. Ante Chr. 483. Olymp. 74 ½. Cat. U.C. 269. Var. 271.

Praeterea dixerunt, eum, quum sibi proposuisset bona ciuitatis publicare, nec ex senatusconsulto, nec ex collegae consensu, vi legem perferre conatum fuisse: quae non isto tantum nomine perniciosa et iniusta erat, quod, quum debuisset senatusconsultum praecedere, et, si patribus placuisset, ita demum istud beneficium omnium magistratuum commune esse, ipse tamen illud ad vnum hominem transtulisset: sed etiam eo, quod omnium erat grauissimum, quia verbis quidem ager publicus gratis diuidebatur ciuibus, sed re ipsa Romanis,

y Πρὸς δὴ τούτοις minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

ϱεσις, Ῥωμαίων μὲν τῶν κτησαμένων αὐτὴν, μίαν μοῖϱαν ληψομένων, Ἑϱνίκων τε καὶ Λατίνων, ἧς ȣ̓θὲν αὐτοῖς μετῆν, τὰς δύο· καὶ ὡς ȣ̓δὲ τοῖς δημάϱχοις ἐναντιωθεῖσι, καὶ παϱαλύειν [z] θάτεϱον ἐκ τȣ̃ νόμȣ ἀξιȣ̃σι μέϱος, τὸ κατὰ τὴν ἰσομοιϱίαν τῶν ἐπηλύδων, ἐπείσθη, ἀλλὰ καὶ δημάϱχοις, καὶ συνυπάτῳ, καὶ βȣλῇ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὲϱ τȣ̃ κοινȣ̃ τὰ κϱάτιστα βȣλευομένοις, τἀναντία πϱάττων διετέλεσε. διεξελθόντες δὲ ταῦτα, καὶ μάϱτυϱας αὐτῶν ἅπαντας τȣ̀ς πολίτας ποιησάμενοι, μετὰ τȣ̃το ἤδη καὶ τὰς ἀποϱϱήτȣς τῆς τυϱαννίδος παϱείχοντο πίστεις, ὡς [a] χϱήματά τε συνενέγκαιεν αὐτῷ Λατῖνοι καὶ Ἕϱνικες, καὶ ὅπλα παϱασκευάσαιντο, καὶ συμποϱεύοιντο ὡς αὐτὸν οἱ θϱασύτατοι τῶν ἐν ταῖς πόλεσι νέων, ἀπόϱϱητά τε ποιȣ́μενοι βȣλευτήϱια, καὶ πολλὰ πϱὸς τȣ́τοις ἕτεϱα ὑπηϱετȣ̃ντες, καὶ παϱείχοντο [b] τȣ̀ς τȣ́των μάϱτυϱας πολλȣ̀ς μὲν ἀστȣ̀ς, [c] πολλȣ̀ς δὲ ἐκ τῶν ἄλλων συμμαχίδων πόλεων, ȣ̓́τε φαύλȣς, ȣ̓́τε ἀφανεῖς.

Per. Iul. 4231. Ante Chr. 483. Olymp. 74 ½. Cos. V.C. 269. Var. 271.

Romanis, qui eum quaesierant, auferebatur: quod vnam tantum partem accepturi essent, Hernici vero et Latini, ad quos is ager nihil pertinebat, duas; et quod ne tribunis quidem intercedentibus, et alterum legis caput, in quo agebatur de aequalitate partium aduenis concedenda, tolli postulantibus, paruisset, sed et tribunis et collegae et senatui omnibusque optime reipublicae consulentibus pertinaciter aduersatus esset. His autem enarratis, atque omnium ciuium testimonio confirmatis, postea arcana etiam tyrannidis argumenta protulerunt, Latinos et Hernicos ei pecunias facta collatione dedisse, et arma comparasse, et audacissimos quosque illorum populorum iuuenes eum sectari, et consilia occulta inire, multarumque aliarum rerum praeterea illi ministros esse. Harum quoque rerum testes producebant multos ciues, multosque aliarum foederatarum ciuitatum viros, nec contemnendos, nec ignobiles.

Quibus

z Ἐκ τȣ̃ νόμȣ θάτεϱον *Vat.*

a Χϱήματά τε ȣ̃ν ἐνέγκαιεν manifesto errore in *Cod. Vat.*

b Τȣ̀ς αὐτῶν μάϱτυϱας *Vat.*

c Πολλȣ̀ς δ' ἐκ *Vat.* et mox ȣ̓́τ' ἀφανεῖς. et p. 1699. v. 9. ȣ̓δ' ἐν τῷ.

d Πολλὴν

οἷς ἐπίστευσεν ὁ δῆμος, καὶ οὔτε λόγοις ἔτι ὑπαχθεὶς, οὓς ὁ ἀνὴρ ἐκ πολλῆς παρασκευῆς συγκειμένους διέθετο, οὔτ' οἴκτῳ ἐνδοὺς, τριῶν μὲν αὐτῷ παίδων μεγάλην παρεχόντων εἰς ἔλεον ἐπικουρίαν, [d] πολλῶν δ' ἄλλων συγγενῶν τε καὶ ἑταίρων συνολοφυρομένων, οὔτε τῶν κατὰ πολέμους ἔργων, δι' οὓς ἐπὶ μήκιστον ἦλθε τιμῆς, φειδώ τινα [e] ποιησάμενος", καταψηφίζεται τὴν δίκην. οὕτως τ' ἄρα ἦν πικρὸς πρὸς τὸ τῆς τυραννίδος ὄνομα, ὥστ' οὐδὲ ἐν τῷ τιμήματι τῆς δίκης μετρίᾳ ὀργῇ ἐχρήσατο πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ θανάτου ἐτίμησεν. εἰσῄει γὰρ αὐτὸν δέος, μὴ φυγὰς ἐλαθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος, ἀνὴρ στρατηγῆσαι πολέμους τῶν τότε δεινότατος, ὅμοια δράσῃ Μαρκίῳ, τά τε φίλια [f] διαβάλλων, καὶ τὰ ἐχθρὰ συνιστὰς, καὶ πόλεμον ἄσπειστον [g] ἐπαγάγῃ τῇ πατρίδι. τοῦτο τὸ τέλος τῆς δίκης λαβούσης, ἀγαγόντες οἱ ταμίαι τὸν ἄνδρα ἐπὶ τὸν ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς κρημνὸν, ἁπάντων ὁρώντων, ἔρριψαν κατὰ τῆς πέτρας. αὕτη γὰρ ἦν

Quibus fidem habuit populus, nec amplius oratione motus, *Per. Iul.* quam ille composuerat et valde accurate praemeditatus fuerat, 4231. nec misericordia flexus, quamuis trium eius liberorum magnum *Ante* esset momentum adiumentumque ad misericordiam ei conci- *Chr.* 483. liandam, quamuis etiam multi alii, tam cognati, quam amici, *Olymp.* lugentes ei adessent, nec rerum in bellis gestarum, ob quas ad 74 ½. maximos honores fuerat prouectus, vlla ratione habita, vt ei *Cat.* veniam daret, eum damnauit. *V.C.* 269. Adeo autem infensus erat ty- *Var.* rannidis nomini, vt ne in aestimanda quidem poena modum 271. irae seruarit in eum, sed eum capite damnarit. Verebatur enim, ne, si ex patria in exsilium pulsus fuisset, vir artibus imperatoriis omnium aetatis suae praestantissimus, idem faceret, quod Marcius, et amicos criminaretur, et hostes concitaret, atque ita patriae bellum grauissimum inferret. Quare, quum hoc iudicium hunc habuisset exitum, quaestores hominem ductum ad rupem foro imminentem, omnibus inspectantibus, de saxo praeci-

d Πολλὴν δὲ ἄλλων *Vat.*
e Deest *Vat.*
f Διαβαλὼν] Forsan rectius διαβάλλων praes. temp. vt mox sequitur συνιστάς. *Sylb.*
g Ἐπάγοι *Vat.*

h Παρα-

τοῖς τότε Ῥωμαίοις ἐπιχώριος τῶν ἐπὶ θανάτῳ ἁλόντων ἡ κόλασις.

LXXIX. Ὁ μὲν οὖν πιθανώτερος τῶν [h] παραδεδομένων ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς λόγων, [i] τοιόσδε ἦν· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἧσσον πιθανὸν, ἐπειδὴ κἀκεῖνος πεπίστευται ὑπὸ πολλῶν, καὶ ἐν γραφαῖς ἀξιοχρέοις φέρεται, μὴ παρελθεῖν. [k] λέγεται δέ τισιν, ὡς, ἀδήλου πᾶσιν οὔσης ἔτι τῆς ὑπ' αὐτοῦ συσκευαζομένης τυραννίδος, πρῶτος ὑποπτεύσας ὁ πατὴρ τοῦ Κασσίου, καὶ διὰ τῆς ἀκριβεστάτης βασάνου τὸ πρᾶγμα ἐξετάσας, ἧκεν ἐπὶ τὴν βουλήν· ἔπειτα κελεύσας ἐλθεῖν τὸν υἱὸν, μηνυτής τε καὶ κατήγορος αὐτοῦ ἐγένετο· καταγνούσης δὲ καὶ τῆς βουλῆς, ἀγαγὼν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπέκτεινε. τὸ μὲν οὖν πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον τῆς τῶν πατέρων ὀργῆς εἰς [l] τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τότε Ῥωμαίοις, οὐδὲ ταύτην ἀπωθεῖται τὴν πρόφασιν· ἐπεὶ καὶ πρότερον Βροῦτος, ὁ τοὺς βασιλεῖς ἐκβαλὼν, ἀμφοτέρους τοὺς υἱοὺς ἐδικαίωσε κατὰ τὸν

Per. Iul. praecipitem dederunt. Hoc enim supplicium capite damnato-
4231. rum tunc Romanis erat vulgare.
Ante
Chr. 483. Quae igitur de hoc homine traduntur, et ad fidem pro-
Olymp. pius accedunt, haec sunt. Verumtamen et id, quod minus est
74 ½. probabile, (quando hoc quoque a multis creditur, et scriptis
Cat. fide dignis proditur) silentio minime praetereundum est. Sunt
V.C. 269. igitur, qui dicunt, quum adhuc consilia tyrannidis, quae ab eo
Var. affectabantur, omnibus essent incognita, primum patrem Cassii
271. suspicione motum, cum rem accuratissime perquisisset, senatum adiisse: deinde, quum filium eo venire iussisset, eius consilia indicasse, eumque accusasse, et ab ipso quoque senatu damnatum domum duxisse, eumque interfecisse. Morum igitur asperitas et inclementia patrum in filios sontes, praecipue vero in eius seculi Romanis, facit, vt ne haec quidem opinio videatur reiicienda: quoniam et ante Brutus, qui reges expulerat, ambos filios ex

h Παραδ.δομένων *Vat.*

i Τοιόσδε ἐςί. *Vat.*

k Λέγεται δή τισιν *Vat.* quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *dicitur itaque a quibusdam.*

l Post τοὺς ἀδικοῦντας desideratur υἱούς. *Lapus* vertit: *in laedentes remp. filios:* vt legisse videatur: εἰς ἀδικοῦντας τὴν πόλιν υἱούς. *Sylb.*

* Ita

τῶν κακούργων νόμον ἀποθανεῖν, καὶ πελέκεσι τοὺς αὐχένας ἀπεκόπησαν, ὅτι συμπράττειν τοῖς βασιλεῦσιν ἐδόκουν τὴν κάθοδον. καὶ μετὰ ταῦτα Μάλλιος, ὁ τῷ [m] Γαλατικῷ πολέμῳ στρατηγῶν, τὸν υἱὸν ἀριστεύοντα κατὰ πόλεμον, τῆς μὲν ἀνδρείας ἕνεκα τοῖς [n] ἀριστείοις στεφάνοις ἐκόσμησεν· ἀπείθειαν δ' [o] ἐπικαλῶν, ὅτι οὐκ ἐν ᾧ ἐτάχθη φρουρίῳ ἔμεινεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπιταγὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐξῆλθεν ἀγωνιούμενος, ὡς λειποτάκτην ἀπέκτεινε. καὶ ἄλλοι πολλοὶ πατέρες, [p] οἱ μὲν ἐπὶ μείζοσιν, οἱ δ' ἐπ' ἐλάττοσιν αἰτίαις, οὔτε φειδὼ τῶν παίδων, οὔτ' ἔλεον ἔσχον. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀξιῶ, ὥσπερ ἔφην, προβεβλῆσθαι τὸν λόγον, [q] ὡς οὐ πιθανόν· ἐκεῖνα δέ με ἀνθέλκει [r] τεκμήρια

ex lege in maleficos lata capitali supplicio dignos iudicauit, *Per. Iul.*
eosque securi *percussit, quod viderentur regum reditui fa- 4231.
vere. Et post illum Manlius, bello Gallico imperator, filium, *Ante Chr.* 483.
egregiam operam in pugna nauantem, fortitudinis quidem *Olymp.*
ergo coronis pro praemio fortitudini debitis ornauit: sed con- 74 ½.
tumaciae crimen illi obiiciens, quod in eo castello, vbi colloca- *Cat.*
tus fuerat, non mansisset, sed contra ducis imperium ad pugnam *V. C.* 269.
exiisset, vt stationis desertorem necauit. Et multi alii patres, *Var.*
partim maioribus, partim minoribus de caussis, nec filiis peper- 271.
cerunt, nec eos sunt miserati. Propterea igitur (vt dixi) hanc opinionem, quasi parum probabilem, reiiciendam esse non censeo: sed alia argumenta non minimi momenti me

* Ita vertit, ac si legeretur ἀπεκόπησεν.

m Cum *Sallustio* errare videtur, qui tradit, *Manlium bello Gallico filium suum, quod is contra imperium in hostem pugnauerat, necari iussisse.* nam hoc ipsum *bello Latino* accidisse, ex aliorum auctoritate certissimum est. Verum, cum verba *Dionysii*, κατὰ πόλεμον, indefinita sint; non necesse est, vt de *bello Gallico* intelligantur.

n Tertium nunc occurrunt hi datiui, τοῖς ἀριστείοις στεφάνοις, non sine mendi suspicione: nam legendum videtur vel ἀριστείας, vel ἀστείοις, siue ἀστικοῖς, vt intelligatur vel corona fortitudinis, vel corona ciuica. *Sylb.*

o Legendum fortassis ἐγκαλῶν. *Sylb.*

p οἱ μὲν ἐπὶ μείζοσιν αἰτίαις, οἱ δ' ἐπ' ἐλάττοσιν, οὔτε etc. in *Cod. Vat.*

q Ὡς ἀπίθανον *Vat.*

r τεκμηρίων ὄντα ἐλάχιστα *Vat.*

s Ὕστερον]

ὄντα οὐκ ἐλάχιστα, καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν ἄγει συγκατάθεσιν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσίου ἥ τ' οἰκία κατεσκάφη, καὶ μέχρι τοῦδε ἀνεῖται ὁ τόπος αὐτῆς αἴθριος, ἔξω τοῦ νεὼ τῆς Γῆς, ὃν [s] ὑστέροις ἡ πόλις κατεσκεύακε χρόνοις ἐν μέρει τινὶ αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐπὶ [t] Καρίνας φέρουσαν ὁδὸν, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ τὸ κοινὸν [u] ἀπέλαβεν· ἐξ ὧν ἀπαρχὰς ἐν ἄλλοις τε ἱεροῖς ἀνέθηκε, καὶ δὴ καὶ τῇ Δήμητρι τοὺς χαλκέους ἀνδριάντας, ἐπιγραφαῖς δηλοῦντας, ἀφ' ὧν εἰσι χρημάτων ἀπαρχαί. [x] εἰ δέ γε ὁ πατὴρ [y] μηνυτής τε, καὶ κατήγορος, καὶ κολαστὴς

Per. Iul. 4231. Ante Chr. 483. Olymp. 74 ½. Cat. V.C. 269. Var. 271.

me retrahunt inde, et in alteram ſententiam traducunt; tum quia poſt Caſſii mortem et aedes ſolo aequatae, et ad hanc vſque diem earum area vacua ſub dio relicta eſt extra Telluris aedem, quam poſtea populus Romanus in quadam eius parte exſtruxit, in via, quae ad Carinas fert; *tum quia* eiuſque bona publicata ſunt, vnde et in aliis templis primitiae *diis* dicatae, atque etiam Cereri aeneae ſtatuae, cum inſcriptione, quae declarat, quorum bonorum ſint illae primitiae. Quod ſi pater eius index ſimul et accuſator et punitor fuiſſet, nec eius

s Ὕστερον] ὑστέροις *Vat.*

t Καῤῥήνας in *Ed. Steph.* [Καῤῥίνας *Vat.*] perperam; vt tum ex aliis aliorum ſcriptis perſpicitur, tum ex *Virgilio*, Aeneid. 8. v. 361. *Sylb.*

u Ἀνέλαβεν *Vat.*

x Εἰ δέ γε ὁ πατὴρ] Ad hoc *Dionyſii* argumentum reſponderi poſſet, quod eſt apud *Livium: patrem eum cognita domi cauſſa verberaſſe ac necaſſe, peculiumque filii Cereri conſecrauiſſe: ſignum inde factum eſſe, et inſcriptum, ex Caſſia familia datum.* Sed libet alteram quoque narrationem, breviter a *Livio* contextam, hic ſubiungere: *Inuenio apud quoſdam, (idque propius fidem eſt) a quaeſtoribus Caeſone Fabio et L. Valerio diem dictam perduellionis; damnatumque populi iudicio, dirutas publice aedes. ea eſt area ante Telluris aedem. Caeterum ſiue illud domeſticum, ſiue publicum fuit iudicium, damnatur Ser. Cornelio, Q. Fabio conſulibus.* Eam narrationem ſequitur et *Val. Max.* lib. VI. cap. 3. vbi etiam addit: *interemto domum ſuperiecit, vt penatium quoque ſtrage puniretur.* item: *In ſolo autem aedem Telluris fecit.* Sic *Cic.* pro domo ſua: *Sp. Caſſii domus ob eandem cauſſam euerſa; atque in eodem loco aedes poſita Telluris. Sylb.*

y Μηνυτής γε καὶ *Vat.*

z Αὐτοῦ

[z] ἐγένετο αὐτοῦ, οὔτ' ἂν ἡ οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη, οὔτε ἡ οὐσία ἐδημεύθη. Ῥωμαίοις γὰρ οὐθὲν ἴδιόν ἐστι κτῆμα ζώντων ἔτι τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων, ὅ τι βούλονται διατιθέναι, τοῖς πατράσιν ἀποδέδοται. ὥστ' οὐκ ἂν δήπου τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν τοῦ μηνύσαντος τὴν τυραννίδα, ἐπὶ τοῖς τοῦ παιδὸς ἀδικήμασιν ἀφαιρεῖσθαι καὶ δημεύειν ἡ πόλις ἠξίου. διὰ μὲν δὴ ταῦτα τῷ προτέρῳ [a] συγκατατίθεμαι τῶν λόγων μᾶλλον. ἔθηκα δ' ἀμφοτέρους, ἵν' ἐξῇ τοῖς ἀναγνωσομένοις, ὁποτέρῳ βούλονται τῶν λόγων προσέχειν.

Ἐπιβαλλομένων δέ τινων καὶ τοὺς παῖδας ἀποκτεῖναι τοῦ Κασσίου, δεινὸν τὸ ἔθος ἔδοξεν εἶναι τῇ βουλῇ, καὶ ἀσύμφορον. καὶ συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο ἀφεῖσθαι τὰ μειράκια τῆς τιμωρίας, καὶ ἐπὶ πάσῃ ἀδείᾳ ζῆν, μήτε φυγῇ, μήτ' ἀτιμίᾳ, μήτ' ἄλλῃ συμφορᾷ ζημιωθέντα. καὶ ἐξ ἐκείνου τὸ ἔθος τοῦτο Ῥωμαίοις ἐπιχώριον γέγονεν ἕως τῆς LXXX.

eius domus fuisset diruta, nec bona publicata. Apud Romanos enim filii patribus adhuc viuentibus nihil proprium possident, sed et ipsis pecuniis et corporibus filiorum patribus arbitratu suo vti permissum est. quare populus Romanus ob filii delicta patri, qui tyrannidis ab eo affectatae indicia detulisset, bona auferre, eaque publicare noluisset. Propterea igitur priorem opinionem sequi malo. vtramque tamen afferre volui, vt lectoribus, vtri earum velint, adhaerere liceat.

Per. Iul. 4231. Ante Chr. 483. Olymp. 74 1/2. Cat. V.C. 269. Var. 271.

Quum autem nonnulli ipsos etiam Cassii liberos interficere conarentur, hoc atrox et perniciosum exemplum patribus est visum. Itaque, quum in curiam conuenissent, factum est senatusconsultum, quo adolescentulis poena est remissa; illisque, nec exsilio mulctatis, nec ignominia affectis, nec alia calamitate accepta, tutissime viuere concessum est. Et ab eo tempore vsque ad hanc nostram aetatem hic mos Romae perpetuo seruatus

z Αὐτοῦ ἐγένετο, οὔτ' ἂν οἰκία αὐτοῦ *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* Vide p. 1702. v. 1.

a Κατατίθεμαι] Συγκατατίθεμαι

b Ἀφει.

καθ' ἡμᾶς διατηρούμενον ἡλικίας, ἀφεῖσθαι [b] τιμωρίας ἁπάσης τοὺς παῖδας, ὧν ἂν οἱ πατέρες ἀδικήσωσιν, ἐάν τε τυράννων ὄντες υἱοὶ τύχωσιν, ἐάν τε πατροκτόνων, ἐάν τε προδοτῶν· ὃ μέγιστόν ἐστι παρ' ἐκείνοις ἀδίκημα. οἵ τε καταλῦσαι τὸ ἔθος τοῦτο ἐπιβαλόμενοι κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους, μετὰ [c] τὴν συντέλειαν τοῦ Μαρσικοῦ τε καὶ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἐπικηρυχθέντων ἐπὶ Σύλλα πατέρων ἀφελόμενοι τὸ [d] μετιέναι τὰς πατρίους ἀρχὰς καὶ βουλῆς μετέχειν, καθ' ὃν ἐδυνάστευον αὐτοὶ χρόνον, ἐπίφθονόν τ' ἀνθρώποις, καὶ νεμεσητὸν θεοῖς ἔργον ἔδοξαν ἀποδείξασθαι. τοιγάρτοι δίκη μὲν ἐκείνοις σὺν χρόνῳ τιμωρὸς οὐ μεμπτὴ παρηκολούθησε, δι' ἣν ἐκ μεγίστου τ' αὐχήματος εἰς ταπεινότατον πτῶμα ἤχθησαν, καὶ οὐδὲ γένος τὸ ἐξ αὐτῶν, [e] ὅτι μὴ κατὰ γυναῖκας, ἔτι λείπεται. τὸ δ' ἔθνος εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον ὁ τούτους

Per. Iul. 4231. ſeruatus eſt, vt nulla parentum delicta liberi ſuo ſupplicio
luant; ſiue illi ſint tyrannorum filii, ſiue parricidarum, ſiue
Ante Chr. 483. etiam proditorum: quod apud illos crimen eſt grauiſſimum.
Olymp. 74½. Et qui hunc morem noſtris temporibus antiquare aggreſſi ſunt
circa finem Marſici et ciuilis belli, quique liberis patrum Syllae
V.C. Cat. 269. tempore proſcriptorum a paternis honoribus atque ſenatu
prohibuerunt, quamdiu ipſi rerum potiebantur, facinus et
Var. 271. hominum inuidia et deorum indignatione dignum patrare viſi
ſunt. Quapropter, temporis progreſſu poena *ſcelerum* vindex
non contemnenda eos eſt ſecuta, qua factum eſt, vt ex altiſſimo
gloriae faſtigio in infimam fortunae abiectae conditionem deciderint, et ne eorum quidem genus, niſi per foeminas deductum, amplius ſit reliquum. Ille autem, qui hos ſuſtulit, hunc morem

b Ἀφεῖσθαι δὲ τιμωρίας] Fortaſſe rectius δὴ, *ſcilicet. Sylb.* Illud δὲ non agnoſcit *Vat.* atque expungendum eſſe videatur *Port.*

c Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* μετὰ τὴν συντέλειαν. vulgatis deeſt μετά.

d Μετεῖναι poſitum pro μετιέναι. incertum, librariorumne incuria, an auctoris voluntate. *Sylb.*

e Recte in *Cod. Vat.* ὅτι μὴ κατὰ γυναῖκας, quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *praeterquam per foeminas.* idemque video placuiſſe *Sylburgio et Porto.* vulgatis deeſt μή.

f Et

καθελὼν ἀνὴρ ἀποκατέστησεν. [f] παρ' Ἕλλησι [g] δὲ οὐχ οὕτως ἐνίοις ὁ νόμος ἔχει, ἀλλὰ τοὺς ἐκ τυράννων γενομένους οἱ μὲν συναποκτίννυσθαι τοῖς πατράσι δικαιοῦσιν, οἱ δ' ἀειφυγίᾳ κολάζουσιν· ὥσπερ οὐκ ἐνδεχομένης τῆς φύσεως χρηστοὺς παῖδας ἐκ πονηρῶν πατέρων, ἢ κακοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενέσθαι. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων, εἴτε ὁ παρ' Ἑλλήνων ἀμείνων νόμος, εἴτε τὸ Ῥωμαίων ἔθος κρεῖττον, ἀφίημι τῷ βουλομένῳ σκοπεῖν· ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

LXXXI. Μετὰ γὰρ τὸν τοῦ Κασσίου θάνατον οἱ μὲν αὐξάνοντες τὴν ἀριστοκρατίαν θρασύτεροί τε καὶ ὑπεροπτικώτεροι τῶν δημοτικῶν ἐγεγόνεσαν· [h] οἱ δέ, ἀφανεῖ τε δόξῃ φερόμενοι καὶ βίῳ, εἰς ταπεινὰ συνεστάλησαν, καὶ ὡς ἄριστον ἀπολωλεκότες φύλακα τῆς δημοτικῆς μερίδος, πολλὴν ἄνοιαν ἑαυτῶν ἐπὶ τῇ καταδίκῃ κατηγόρουν. τούτου δ' αἴτιον ἦν, ὅτι τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ περὶ τῆς κληρουχίας οὐκ

rem ad priſtinum vſum reuocauit. Caeterum apud nonnullos *Per. Iul.*
Graecos hoc haud ita moribus eſt receptum; ſed alii quidem, 4231.
vt liberi tyrannorum vna cum ipſis patribus necentur, aequum *Ante*
cenſent; alii vero eos perpetuo exſilio mulctant: quaſi natura *Chr.* 483.
non ferat, vt boni filii ex malis patribus, aut mali ex bonis *Olymp.* 74 ½.
naſcantur. Sed vtrum Graecorum mos ſit melior, an Romano- *Cat.*
rum conſuetudo ſit praeſtantior, haec cuiuis relinquo diſpicien- *V.C.* 269.
da. Redeo autem ad hiſtoriae ſeriem. *Var.* 271.

Poſt Caſſii mortem dominatus optimatum fautores ac amplificatores euaſerunt audaciores, et plebeios deſpicere coeperunt: obſcuri vero nominis et infimae conditionis homines animos demiſerant, et, vt optimo plebis propugnatore amiſſo, magnae dementiae iudicium ſuum damnabant. Cuius rei haec erat cauſſa, quod conſules ſenatuſconſultum de agro diuidendo

f Et hic, et infra v. 6. rectius παρ' Ἕλλησιν in *Cod. Vat.* vulgatae dant παρ' Ἑλλήνων.

g Παρ' Ἑλλήνων] *Ariſtot. Rhet.* lib. I. et II. docet, inimicorum liberos, etiam inſontes, apud Graecos occidi ſolitos: et pro ea conſuetudine citat illud: Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείποι. Sic et Achilles *Homericus* Il. σ. Δώδεκα δὲ προπάροιθε πυρῆς ἀποδειροτομήσω Τρώων ἀγλαὰ τέκνα, σέθεν κταμένοιο χολωθείς. *Sylb.*

h Οἱ δ' ἐν ἀφανεῖ τε δόξῃ φερόμενοι καὶ βίῳ εἰς ταπ. *Vat.*

i Καὶ

ἔπραττον οἱ ὕπατοι, δέον αὐτοὺς ἄνδρας τ' ἀποδεῖξαι δέκα τοὺς ὁριοῦντας τὴν γῆν, [i] γνώμην τ' εἰσηγήσασθαι, πόσην τ' αὐτῆς καὶ τίσι δεήσει νεμηθῆναι. συνήεσάν τε πολλοὶ κατὰ συστροφὰς περὶ τῆς ἀπάτης ἑκάστοτε διαλεγόμενοι, καὶ ἐν αἰτίᾳ τοὺς προτέρους εἶχον δημάρχους, ὡς προδεδωκότας τὸ κοινόν· ἐκκλησίαι τε συνεχεῖς ὑπὸ τῶν τότε δημάρχων ἐγίνοντο, καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ὑποσχέσεως. ταῦτα [k] συνιδόντες οἱ ὕπατοι γνώμην ἐποιήσαντο πολέμων προφάσει τὸ παρακινοῦν ἐν τῇ πόλει μέρος καὶ ταραττόμενον· ἔτυχε γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ λῃστηρίοις τε ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων πόλεων καὶ καταδρομαῖς τισιν ἡ γῆ βλαπτομένη· [l] τιμωρίας δὴ τῶν ἀδικούντων ἕνεκα προὔθεσαν τὰ τοῦ πολέμου σημεῖα, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως κατέγραφον. οὐ προσιόντων δὲ τῇ καταγραφῇ τῶν ἀπόρων, ἀδύνατοι ὄντες τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκην τοῖς ἀπειθοῦσι προσφέρειν· προεισήκεισαν γὰρ τοῦ πλήθους οἱ

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat. V.C.* 269. *Var.* 271. *Turbae domi.*

dendo non exsequebantur, quum tamen deberent decemuiros agris finiendis creare, et ad senatum referre, quantum agri, et quibus esset diuidendum. iamque multi coetus fiebant hominum de fraude illa assidue conquerentium, et superiores tribuni, vt reipublicae proditores, accusabantur: et ab illis, qui tunc erant tribuni, crebrae conciones habebantur, et promissa reposcebantur. Quibus rebus cognitis, coss. decreuerunt belli praetextu seditiosam et tumultuantem populi partem *ablegare:* forte enim eodem illo tempore ager Romanus finitimorum populorum latrociniis, et quibusdam excursionibus infestabatur. vt igitur has iniurias vlciscerentur, belli signa proposuerunt, et copias vrbanas conscribere coeperunt. Sed quum pauperes nomina non darent, nec ipsi contumaces possent legibus cogere; (tribuni enim pro multitudine pugnabant,

i Καὶ γνώμην εἰσηγήσασθαι *Vat.*

k Συνειδότες] Συνιδόντες *Vat.*

l Nota hic in epanalepsi factam structurae mutationem, non pertexta structura inchoata. cuius generis exempla notata etiam apud *Pausan.* vel potius (v. 10.) post ταραττόμενον desideratur verbum ἐξάγειν, ἐξαποστέλλειν, vel aliud quodpiam simile. *Sylb.*

m Στρα•

δήμαρχοι, καὶ κωλύσειν ἔμελλον, εἴ τις ἐπιχειρήσειεν, ἢ τὰ σώματα τῶν ἐκλιπόντων τὴν [m] στρατείαν ἄγειν, ἢ τὰ χρήματα φέρειν· ἀπειλαῖς χρησάμενοι πολλαῖς, ὡς οὐκ ἐπιτρέψοντες τοῖς ἀνασείουσι τὸ πλῆθος, λεληθυῖαν ὑποψίαν κατέλιπον, ὡς δικτάτωρα ἀποδείξοντες, ὃς ἔμελλε, καταλύσας τὰς ἄλλας ἀρχὰς, τὴν τυραννικὴν καὶ ἀνυπεύθυνον μόνος ἕξειν ἐξουσίαν. ὡς δὲ ταύτην ἔλαβον τὴν ὑπόνοιαν οἱ δημοτικοὶ, δείσαντες, μὴ τὸν Ἄππιον ἀποδείξωσι, πικρὸν ὄντα καὶ χαλεπὸν, πάντα πρὸ τούτου πάσχειν ὑπέμενον.

Ἐπεὶ δὲ κατεγράφη τὰ στρατεύματα, παραλαβόντες οἱ ὕπατοι τὰς δυνάμεις, [n] ἐξῆγον ἐπὶ τοὺς πολεμίους. LXXXII. Κορνήλιος μὲν οὖν εἰς τὴν [o] Οὐιεντανῶν χώραν ἐμβαλὼν, τὴν [p] ἐγκαταληφθεῖσαν λείαν ἐν αὐτῇ ἀπήλασε. καὶ μετὰ ταῦτα πρεσβευσαμένων τῶν Οὐιεντανῶν, τούς τ' αἰχμαλώτους [q] αὐτοῖς ἀπέλυσε χρημάτων, καὶ ἀνοχὰς τοῦ πολέμου συνέθετο ἐνιαυσίους. Φάβιος δὲ τὴν ἑτέραν

pugnabant, paratique ad intercedendum erant, si quis vel corporibus militiam detrectantium vim afferre, vel pignora auferre conatus fuisset) post multas minas intentatas, se non passuros plebem ab vllis concitari, tacitam suspicionem reliquerunt, fore, vt dictatorem crearent, qui, caeteris magistratibus abrogatis, solus potestatem tyrannicam et nullis rationibus reddendis obnoxiam esset habiturus. Quae opinio quum plebeiorum animos peruasisset, veriti, ne Appium crearent, virum asperum et grauem, quiduis aliud perpeti maluerunt. *Per. Iul. 4231. Ante Chr. 483. Olymp. 74 ½. Cat. V.C. 269. Var. 271.*

Exercitibus igitur conscriptis, consules copias in hostes eduxerunt. Cornelius autem, irruptione in Veientanum agrum facta, praedam in eo relictam abegit. Ac mox quum Veientes legationem misissent, captiuos pecunia redemtos illis reddidit, et inducias in annum concessit. Fabius vero cum altero exercitu *Res foris gestae.*

m Στρατιὰν] Magis proprie στρατείαν. *Sylb.*

n Ἐξήγαγον *Vat.*

o Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* Οὐεντανῶν.

p Ἐγκαταλειφθεῖσαν] Legi etiam potest ἐγκαταληφθεῖσαν. *Port.*

q Minus recte αὐτῆς in *Ed. Steph.*

δύναμιν ἔχων, εἰς τὴν Αἰκανῶν γῆν ἐνέβαλεν· [r] ἔπειτα ἐκεῖθεν εἰς τὴν Οὐολούσκων. χρόνον μὲν οὖν τινα οὐ πολὺν [s] ἀνέσχοντο Οὐολοῦσκοι, διαρπαζομένων αὐτοῖς καὶ κειρομένων τῶν ἀγρῶν· ἔπειτα καταφρονήσαντες τῶν Ῥωμαίων, ὡς οὐ πολλῇ δυνάμει παρόντων, ἐξεβοήθουν ἐκ τῆς Ἀντιατῶν χώρας, τὰ ὅπλα ἁρπάσαντες ἀθρόοι· ταχύτερα μᾶλλον, ἢ ἀσφαλέστερα βουλευσάμενοι. εἰ μὲν οὖν ἔφθασαν ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις [t] ἐπιφανέντες ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου, μεγάλην ἂν αὐτῶν εἰργάσαντο τροπήν. νῦν δὲ προαισθόμενος τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὁ ὕπατος διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἐπὶ τὰς [u] κατασκοπὰς, ἀνακλήσει ταχεία τοὺς ἐν ταῖς προνομαῖς ἐσκεδασμένους ἀναλαβὼν, [x] τάξιν αὐτοῖς ἀπέδωκε τὴν εἰς πόλεμον ἁρμόττουσαν. τοῖς δ' Οὐολούσκοις, σὺν καταφρονήσει καὶ θάρσει χωροῦσιν, ὡς [y] παρὰ δόξαν ἐφάνη συνεστῶσα ἐν κόσμῳ πᾶσα ἡ τῶν πολεμίων δύναμις, δέος ἐμπίπτει πρὸς τὴν ἀδόκητον ὄψιν· καὶ τοῦ μὲν κοινοῦ τῆς ἀσφαλείας οὐδεμία φρον-

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* V.C. 269. *Var.* 271.

exercitu in Aequorum agrum irrupit, inde in Volſcorum. Aliquamdiu igitur, ſed non diu tamen, Volſci agros ſuos diripi et vaſtari ſunt paſſi. tandem vero, contemta Romanorum praeſentium paucitate, correptis armis conferti ex agro Antiate, inito praecipiti potius, quam tuto conſilio, hoſti obuiam iuerunt. Si igitur palantes Romanos inopinato aduentu oppreſſiſſent, eos foede in fugam vertiſſent. Iam vero, quum conſul aduentum eorum per exploratores a ſe miſſos praeſenſiſſet, reuocatis celeriter iis, qui in pabulationibus erant diſperſi, aciem, prout rei militaris diſciplina poſtulat, inſtruxit. Volſcos vero, qui contemtim et audacter veniebant, quum praeter exſpectationem omnes hoſtium copias vidiſſent inſtructas, ob rei inopinatae adſpectum timor inuaſit; neglectaque incolumitate publica,

r Ἔπειτ' ἐκεῖθεν *Vat.*

s Ἀνέσχον] ἀνέσχοντο οἱ Οὐολοῦσκοι *Vat.*

t Φανέντες] ἐπιφανέντες *Vat.*

u Σκοπὰς] κατασκοπὰς in ora Cod. *Vat.*

x Τάξιν αὐτοῖς ἐπέδωκε *Vat.* vulgatis deeſt αὐτοῖς.

y Παράδοξον ἐφάνη *Vat.*

z Ὀλίγον

τὶς, τῆς δ' ἰδίας ἑκάστῳ σωτηρίας πρόνοια. ὑποστρέψαντες δὴ ὡς εἶχον ἕκαστοι τάχους, ἔφευγον ἄλλοι κατ' ἄλλας ὁδούς· καὶ οἱ μὲν πλείους ἀπεσώθησαν εἰς τὴν πόλιν· [z] ὀλίγον δὲ στῖφος, ὃ μάλιστα ἦν συντεταγμένον, εἰς ὄρους τινὰ κορυφὴν ἀναδραμὸν, καὶ θέμενον ἐνταῦθα τὰ ὅπλα, τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα διέμενε· ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις φρουρὰν περιστήσαντος τοῦ ὑπάτου τῷ λόφῳ, καὶ πάσας διακλείσαντος ὅπλοις τὰς ἐξόδους, λιμῷ βιασθὲν ὑποχείριον γίνεται, καὶ παραδίδωσι τὰ ὅπλα. ὁ δὲ ὕπατος τήν τε λείαν, ὅση ἐπέτυχε, καὶ τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδόσθαι κελεύσας τοῖς ταμίαις, εἰς τὴν πόλιν ἀπήνεγκε τὸ ἀργύριον. καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀναστήσας τὴν δύναμιν ἐκ τῆς πολεμίας, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου, τελευτῶντος ἤδη τοῦ ἔτους. ἐπιστάντων δὲ τῶν [a] ἀρχαιρεσίων, ἔδοξε τοῖς πατρικίοις ἠρεθισμένον ὁρῶσι τὸν δῆμον, καὶ μεταμελόμενον ἐπὶ τῇ Κασσίου καταδίκῃ, διὰ φυλακῆς αὐτὸν ἔχειν, μή τι παρακινήσειε

publica, ſuae quiſque ſaluti conſulit. Conuerſo igitur itinere, *Per. Iul.*
vnuſquiſque fugiebat, quanta maxima celeritate poterat, alii 4231.
per alias vias; ac maior pars incolumis in vrbem rediit. ſed *Ante*
paruus globus, qui erat inſtructiſſimus, quum in montis cuius- *Chr.* 483.
dam verticem confugiſſet, ibique caſtra poſuiſſet, noctem ſe- *Olymp.*
quentem permanſit: diebus vero ſequentibus, quum conſul 74 ½.
praeſidio militum collem cinxiſſet, omneſque exitus armis in- *Cat.*
terclusiſſet, fame compulſus, traditis armis in eius poteſtatem *V.C.* 269.
venit. Conſul vero omnem praedam, qua potitus fuerat, et *Var.* 271.
ſpolia et captiuos per quaeſtores vendi iuſſit, pecuniamque in vrbem detulit. Nec multo poſt caſtris ex hoſtico motis, copias in ipſo anni exitu domum reduxit. * Inſtantibus vero comitiis, placuit patribus, irritatam plebem videntibus et damnationis Caſſii poenitentem, cauere diligenter, ne quid noui iterum

z Ὀλίγον δέ τι στῖφος *Vat.* atque ita legiſſe videtur *Lapus*, qui vertit: *caterua autem parua quaedam.*

* *Vel potius:* quum comitia aduenissent. *Port.*

a Minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ἀρχαιρεσιῶν, foeminino genere.

πάλιν εἰς δεκασμῶν ἐλπίδα καὶ κλήρων διανομὴν ὑπαχθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς δημαγωγῆσαι δυνατοῦ τὸ τῆς ὑπατείας λαβόντος ἀξίωμα. ἐφαίνετο δ' αὐτοῖς ῥᾷστα κωλυθήσεσθαι τούτων τινὸς ὀρεγόμενος, εἰ γένοιτο ὕπατος ἀνὴρ ἥκιστα δημοτικός. βουλευσάμενοι δὴ τοῦτο, κελεύουσι [b] μετιέναι τὴν ὑπατείαν τὸν ἕτερον τῶν κατηγορησάντων τοῦ Κασσίου, Καίσωνα Φάβιον, ἀδελφὸν ὄντα τοῦ τότε ὑπατεύοντος Κοΐντου, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πατρικίων Λεύκιον Αἰμίλιον, ἄνδρα ἀριστοκρατικόν. τούτων δὲ μετιόντων τὴν ἀρχὴν κωλύειν μὲν [c] οὐχ οἷοί τε ἦσαν οἱ δημοτικοί· καταλιπόντες δὲ τὰς ἀρχαιρεσίας, ᾤχοντο ἐκ τοῦ πεδίου. τὸ γὰρ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας κῦρος ἐν ταῖς ψηφοφορίαις παρὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἦν [d] καὶ τὰ πρῶτα τιμήματα ἔχουσι· [e] καὶ σπάνιόν τι ἦν, ὃ ἐπεκύρουν οἱ διὰ μέσου. ὁ δὲ τελευταῖος λόχος, ἐν ᾧ τὸ πλεῖστόν τε καὶ ἀπορώτατον τοῦ

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* 269. *V.C. Var.* 271.

rum in republica moliretur, in ſpem largitionum et legis agrariae inducta ab aliquo facundo et popularibus concionibus idoneo, ad conſularem dignitatem euecto. Exiſtimabant autem, ſi quid horum concupiſſet, faciliime cohiberi poſſe, ſi conſul a plebe alieniſſimus creatus fuiſſet. Itaque inito hoc conſilio, alteri ex accuſatoribus Caſſii, Caeſoni Fabio, fratri Quinti, qui tunc conſul erat, et ex aliis patriciis, L. Aemilio, dominatus optimatum fautori, petendi conſulatus auctores fuerunt. Hos autem magiſtratum petentes plebs impedire non potuit: ſed, relictis comitiis, e campo diſceſſit. nam in centuriatis comitiis ſuffragiorum omnis vis et auctoritas penes nobiliſſimos quoſque primae claſſis homines erant: raroque ad mediarum claſſium ſuffragia deueniebatur, vt aliquid ratum ab illis fieret. Vltima vero centuria, in qua maxima et egentiſſima plebis

b Μετεῖναι *Vat.* quo modo etiam alicubi ſupra.

c Τὴν ἀρχὴν οὐχ οἷοί τε ἦσαν κωλύειν οἱ δημ.] Κωλύειν μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν οἱ δημοτικοὶ *Vat.*

d Καὶ τὰ πρῶτα *Vat.* articulus vulgatis deeſt.

e Καὶ σπάνιόν τι ἦν *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *eratque rarum quiddam, quod* etc. vulgatis deeſt τι.

f Μέρος

δημοτικοῦ [f] μέρους ἐψηφοφόρει, μιᾶς, ὡς καὶ πρότερον εἴρηταί μοι, τῆς ἐσχάτης ψήφου [g] κύριος ἦν.

Παραλαμβάνουσι δὴ τὴν ὑπατείαν [h] κατὰ τὸ ἑβδο- LXXXIII. μηκοστὸν καὶ διακοσιοστὸν ἔτος ἀπὸ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ῥώμης, Λεύκιος Αἰμίλιος, Μαμέρκου υἱὸς, καὶ Καίσων Φάβιος, Καίσωνος υἱὸς, ἄρχοντος Ἀθήνησι Νικοδήμου. οἷς κατ' εὐχὴν συνέβη μηθὲν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐπιταραχθῆναι διχοστασίας, πολέμων τὴν πόλιν περιστάντων ἀλλοεθνῶν. ἐν ἅπασι μὲν οὖν ἔθνεσι καὶ τόποις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων φιλοῦσιν αἱ τῶν ἔξωθεν κακῶν ἀνάπαυλαι ἐμφυλίους τε καὶ ἐνδήμους ἐγείρειν πολέμους. μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχουσιν, ὅσοι πολεμιστὴν καὶ κακόπαθον αἱροῦνται βίον, ἐλευθερίας τε καὶ ἡγεμονίας πόθῳ. χαλεπαὶ γὰρ αἱ μαθοῦσαι τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι φύσεις, ἐξειργόμεναι τῶν συνήθων ἔργων, καρτερεῖν· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φρονιμώτατοι τῶν ἡγεμόνων ἀεί τινας ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν ἀναζωπυροῦσιν ἔχθρας, κρείττονας ἡγούμενοι τῶν ἐντοπίων πολέμων

plebis pars suffragia ferebat, vnius postremi suffragii (vt ante *Per. Iul.*
dictum est a me) ius habebat. *4232.*

Anno igitur ab vrbe condita ducentesimo septuagesimo *Ante Chr. 482.*
consules facti sunt L. Aemilius, Mamerci F. et Caeso Fabius, *Olymp.*
Caesonis F. archonte Athenis Nicodemo. Quibus ex voto *74 2/3.*
contigit, vt nulla ciuili seditione turbarentur, bellis externis *Cat.*
vrbem infestantibus. In omnibus certe, tam Graecarum, quam *V.C. 270.*
barbararum gentium, locis vsu solet venire, vt, cessantibus ex- *Varr.*
ternis malis, domi seditiones et bella ciuilia excitentur. Hoc *272.*
autem potissimum accidit iis, qui, libertatis et principatus desi- *L. Aemilio et*
derio, bellicum et aerumnosum vitae genus sequuntur. Ingenia *Caes. Fabio, coss.*
enim, pluris habendi cupiditati dedita, si a consuetis exercitiis *bellum*
prohibeantur, difficile tolerari possunt: et propterea pruden- *Volscum.*
tissimi duces semper aliquas inimicitias alunt, vt externorum
bellorum materiam facilius accendant, nouaque bella semper
suscipiant, quia in alienis finibus, quam in suis, bellum gerere
satius

f Μέρος *Vat.* quod maluit etiam *Gelenius.*

g Κύριον ἦν *Vat.*

h Κατὰ τὸ ἑβδομηκοστόν τε καὶ *Vat.*

τοὺς ἀλλοδαπούς. τότε δ' οὖν, ὥσπερ ἔφην, κατὰ δαίμονα τοῖς ὑπάτοις συνέπεσον αἱ τῶν ὑπηκόων ἐπαναστάσεις. Οὐολοῦσκοι γὰρ, εἴτε τῇ πολιτικῇ Ῥωμαίων κινήσει πιστεύσαντες, [i] ὡς ἐκπολεμουμένου τοῦ δημοτικοῦ πρὸς τοὺς ἐν τέλει· εἴτε τῆς προτέρας ἥττης ἀμαχητὶ γενομένης αἰσχύνῃ παροξυνθέντες· [k] εἴτε ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσι πολλαῖς οὔσαις [l] μεγαλοφρονήσαντες· εἴτε διὰ ταῦτα πάντα, πολεμεῖν Ῥωμαίοις διέγνωσαν. καὶ συναγαγόντες ἐξ ἁπάσης πόλεως τὴν νεότητα, μέρει μέν τινι τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων πόλεις ἐστράτευσαν· τῇ δὲ λοιπῇ, ἣ πλείστη τ' ἦν καὶ κρατίστη, τοὺς ἐπὶ τὰς πόλεις σφῶν ἥξοντας δέχεσθαι ἤμελλον. ταῦτα μαθοῦσι Ῥωμαίοις ἔδοξε διχῇ νέμειν τὰς δυνάμεις, καὶ τῇ μὲν ἑτέρᾳ τὴν Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων διὰ φυλακῆς ἔχειν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τὴν Οὐολούσκων λεηλατεῖν.

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V. C.* 270. *Var.* 272.

satius esse putant. Tunc igitur (vt dixi) forte accidit consulibus, vt populi subditi defectionem facerent. Nam Volsci siue domestico Romanorum motu freti, * vtpote alienata a magistratibus plebe, siue superioris cladis sine proelio acceptae ignominia impulsi, siue copiarum suarum multitudine valde elati, siue etiam ob hasce omnes caussas bellum populo Romano inferre decreuerunt. atque, contracta ex omnibus oppidis iuuentute, cum parte copiarum contra Hernicos et Latinos sunt profecti; cum reliqua (quae et maxima et validissima erat) hostium contra vrbes suas aduenientium impetum excepturi. Romanis, his rebus cognitis, placuit copias bifariam diuidere, et alteram partem Hernicis et Latinis praesidio mittere, cum altera vero agrum Volscorum populari.

Quum

i Ὡς ἐκπολεμωμένου *Vat.*

* Tanquam plebe cum principibus pugnante. *Lapus.*

k Tertium hoc εἴτε in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] omissum est. sed et membrorum ratio id postulat, et clausula ista, εἴτε διὰ ταῦτα πάντα. atque *Lapi* versio illud agnoscit. Forsan etiam omissa est particula ἐπὶ, vt plena structura sit, εἴτ' ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν, vt *Lapus* quoque vertit: *siue ex suis viribus*. *Sylb.*

l Μεγαφρονήσαντες *Vat.*

m Perpe-

Διακληρωσαμένων δὲ τῶν ὑπάτων τὰς δυνάμεις, ὥς ἐστιν αὐτοῖς ἔθος, τὸ μὲν ἐπικουρεῖν μέλλον τοῖς συμμάχοις στράτευμα Καίσων Φάβιος παρέλαβε· θάτερον δὲ Λεύκιος ἔχων, ἐπὶ τὴν Ἀντιατῶν ἦγε πόλιν. γενόμενος δὲ πλησίον τῶν ὀρέων, καὶ κατιδὼν τὰς τῶν πολεμίων δυνάμεις, τότε μὲν ἀντικατεστρατοπέδευσεν ἐπὶ λόφου· ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις ἐξιόντων εἰς τὸ πεδίον τῶν πολεμίων θαμινὰ, καὶ [m] προκαλουμένων εἰς μάχην, ἡνίκα τὸν οἰκεῖον ἔχειν καιρὸν ὑπελάμβανεν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις· καὶ πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, παρακλήσει τε πολλῇ καὶ ἐπικελεύσει χρησάμενος, ἐκέλευσε σημαίνειν τὸ πολεμικόν· καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σύνηθες ἀλαλάξαντες, ἀθρόοι κατὰ σπείρας τε καὶ κατὰ λόχους συνέβαλον. ὡς δὲ τὰς λόγχας καὶ τὰ σαυνία, καὶ ὅσα εἶχον ἐκηβόλα, ἐξανάλωσαν, σπασάμενοι τὰ ξίφη συῤῥάττουσιν ἀλλήλοις, ἴσῃ τόλμῃ τε καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀγῶνος ἑκάτεροι χρώμενοι· ἦν τε, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, παραπλήσιος αὐτοῖς ὁ τοῦ ἀγῶνος LXXXIV.

Quum autem consules inter se copias sortiti fuissent, vt mos est illis, Caesoni Fabio obuenit exercitus, qui sociis suppetias erat laturus; Lucius vero alterum ad Antium duxit. Quum autem iam ad montes accessisset, et hostium copias conspexisset, tunc quidem in tumulo castra ex aduerso posuit: sequentibus vero diebus, quum hostes suas copias subinde in campum producerent, et ad pugnam prouocarent, vbi se tempus opportunum nactum esse duxit, copias eduxit; et priusquam manus consererentur, longa monitione et adhortatione vsus, bellicum cani iussit: atque milites, consueto clamore sublato, confertis ordinibus et cohortibus conflixerunt. lanceis vero et iaculis, reliquisque missilibus consumtis, vtrique, pari audacia atque studio pugnandi, strictis gladiis alteri in alteros irruerunt. Simili etiam (vt ante dixi) pugnae genere illi vtebantur, nec

Per. Iul. 4232. Ante Chr. 482. Olymp. 74 2/3. Cat. 270. V.C. Var. 272.

m Perperam in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] προσκαλουμένων. vt indicat etiam *Lapi* versio: *prouocantibus ad pugnam.* Forsan etiam θαμινὰ ex praecedente commate transferendum est, et ante hoc ipsum participium collocandum.

τρόπος, καὶ οὔτε ἡ σοφία καὶ ἡ ἐμπειρία Ῥωμαίων περὶ τὰς μάχας, ᾗ χρώμενοι τὰ πολλὰ ἐπεκράτουν, οὔτε τὸ καρτερικὸν καὶ [n] εὐταλαίπωρον ἐν τοῖς πόνοις [o] διὰ πολλῶν ἠσκημένον ἀγώνων, ἐπεκράτει· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ περὶ τοὺς πολεμίους ἦν, ἐξ οὗ Μάρκιον ἡγεμόνα Ῥωμαίων [p] ἐπιφανέστατον στρατηλάτην ἔσχον· ἀλλ' ἀντεῖχον ἑκάτεροι, τῆς χώρας, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἔστησαν, οὐχ ὑφιέμενοι. ἔπειτα κατὰ μικρὸν [q] Οὐολοῦσκοι ὑπεχώρουν ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει δεχόμενοι τοὺς Ῥωμαίους. στρατήγημα δὲ [r] τοῦτο ἦν, ἵνα διασπάσωσί τε αὐτῶν τὰς τάξεις, καὶ ἐξ [s] ὑπερδεξίου [t] γένωνται χωρίου.

LXXXV. Οἱ δὲ δὴ, ὑπολαβόντες αὐτοὺς ἄρχειν φυγῆς, ἠκο-

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 482. Olymp. 74 2/3. Cat. U.C. 270. Var. 272.

nec Romanorum prudentia, nec rei militaris peritia, qua plerumque vincere solebant, nec laborum tolerantia indefessa et longa exercitatione parta superior erat: (nam iisdem virtutibus et hostes praediti erant, ex quo Marcii, clarissimi Romanorum ducis, auspiciis ductuque militarant) sed vtrique resistebant, nec de loco, in quo primum steterant, dimouebantur. Deinde paullatim Volsci pedem referebant, seruatis ordinibus et acie instructa Romanorum impetum excipientes. Hoc autem erat stratagema, vt eorum ordines diuellerent, eosque de superiori loco telis peterent.

Illi vero rati, eos fugae initium facere, pedetentim et

[n] Ἀταλαίπωρον] Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* καὶ ταλαίπωρον. quo significat Romanorum animum ad tolerandos quosuis labores assuetum. Sic etiam lib. V. ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ταλαιπώρου τῶν Ῥωμαίων, ὃ διὰ τὴν πολλὴν ἄσκησιν αὐτοῖς παρῆν, ἐκβιασθέντες οἱ Φιδηναῖοι etc. qui loci (inquit *Cas.*) ita similes sunt, vt, quicquid de altero statueris, id necessario tibi de altero sit statuendum. Vide *Var. Lect.* ad p. 225. 35.

[o] Διὰ πολλοῦ, sc. χρόνου, malit *Sylb.* Verum rectius in *Cod. Vat.* διὰ πολλῶν ἠσκημένον ἀγώνων. quo modo etiam in *Lapi Cod.* nam vertit: *per multa exercitum certamina.* Vulgatis deest ἀγώνων.

[p] In *Cod. Vat.* οὐ τὸν ἀφανέστατον, *ducem non obscurissimum,* vt vertit *Lapus.*

[q] Οἱ Οὐολοῦσκοι *Vat.*

[r] Τοῦτ' ἦν *Vat.*

[s] Ὑπερδεξίου *Vat.* Vide p. 512. v. 24. [secundum edit. Hudson.]

[t] Fortasse legendum ἐπιγένωνται, aut ἀγωνίσωνται. *Sylb.*

[u] Ὀπισθο-

λοῦθουν βάδην μὲν ἀπιοῦσι καὶ αὐτοὶ σὺν κόσμῳ ἑπόμενοι· ἐπειδὴ δὲ δρόμῳ χωροῦντας ἐπὶ τὸν χάρακα ἐθεάσαντο, ταχεῖα καὶ αὐτοὶ διώξει καὶ ἀσυντάκτῳ χρώμενοι. οἱ δὲ δὴ τελευταῖοί τε καὶ [u] ὀπισθοφύλακες λόχοι, νεκροὺς τ' ἐσκύλευον, ὡς κεκρατηκότες ἤδη τῶν πολεμίων. καὶ ἐφ' ἁρπαγὴν τῆς χώρας ἐτράποντο. μαθόντες δ' Οὐολοῦσκοι ταῦτα, οἵ τε δόξαν παρασχόντες φυγῆς, ἐπειδὴ τοῖς ἐρύμασι τοῦ χάρακος ἐπλησίασαν, ὑποστραφέντες ἔστησαν· καὶ οἱ καταλειφθέντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, ἐξέδραμον ἀθρόοι κατὰ πολλὰ μέρη· γίνεταί τ' αὐτῶν παλίντροπος ἡ μάχη· οἱ μὲν γὰρ διώκοντες ἔφευγον, οἱ δὲ φεύγοντες ἐδίωκον. ἔνθα πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ Ῥωμαίων θνήσκουσιν, οἷα εἰκὸς, ὠθούμενοι κατὰ πρανοῦς χωρίου, καὶ ὑπὸ πολλῶν ὀλίγοι κυκλωθέντες. ἀδελφὰ δὲ τούτοις ἔπασχον, ὅσοι, [x] πρὸς σκῦλά τε καὶ ἁρπαγὰς τραπόμενοι, τὸ ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει [y] ἀποχωρεῖν ἀφῃρέθησαν· [z] καὶ γὰρ οὗτοι καταληφθέν-

et ipſi ſeruatis ordinibus eos cedentes ſequebantur. vbi vero eos curſu caſtra petere viderunt, ipſi quoque celeriter et incompoſite eos perſequebantur. Vltimae vero centuriae, et nouiſſimi agminis cuſtodes cadauera ſpoliabant, vt iam parta de hoſtibus victoria, et ſe ad agrum populandum verterant. Volſci, his animaduerſis, et qui fugae opinionem *hoſtibus* praebuerant, quum ad valli munitiones appropinquaſſent, aduerſi ſteterunt, et qui in caſtris fuerant relicti, apertis portis, conferto agmine variis ex partibus eruptionem fecerant: proeliique fortuna eſt mutata. qui enim perſequebantur, fugiebant, et qui fugiebant, perſequebantur. Ibi multi et fortes Romani (vt veriſimile eſt) per loca decliuia pulſi, et pauci a multis circumventi ceciderunt. Eodem modo tractati fuerunt ii, quibus, ad ſpolia et rapinas conuerſis, facultas ſeſe ſeruatis ordinibus et acie inſtructa recipiendi erepta eſt. nam hi quoque ab hoſtibus

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

u Ὀπισθοφυλακοῦντες *Vat.*

x Περὶ] Pro περὶ conuenientius legeris ἐπὶ, vel πρὸς. *Sylb.*

y Ὑποχωρεῖν] Ἀποχωρεῖν *Vat.*

z Rectius καὶ γὰρ καὶ οὗτοι, vel καὶ οὗτοι γὰρ: vt et *Lapus* vertit: *nam et hi quoque. Sylb.*

τες ὑπὸ τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δ᾽ αἰχμάλωτοι ἐλήφθησαν. [a] ὅσοι δὲ τούτων τε καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους [b] ἀπαρραχθέντων διεσώθησαν, ὀψὲ τῆς ὥρας τῶν ἱππέων αὐτοῖς ἐπιβοηθησάντων, ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν χάρακα. ἐδόκει τ᾽ αὐτοῖς συλλαβέσθαι τοῦ μὴ [c] πασσυδεὶ διαφθαρῆναι χειμὼν πολὺς ἐξ οὐρανοῦ καταρραγεὶς, καὶ σκότος, οἷον ἐν ταῖς βαθείαις ὁμίχλαις γίνεται· ὃ τοῖς πολεμίοις ὄκνον τῆς ἐπὶ πλέον διώξεως παρέσχεν, οὐ δυναμένοις τὰ πόρρω καθορᾶν. τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἀναστήσας τὴν στρατιὰν ὁ ὕπατος, ἀπῆγε σιγῇ καὶ ἐν κόσμῳ, λαθεῖν τοὺς πολεμίους προνοούμενος· καὶ κατεστρατοπέδευσε [d] παρὰ πόλει λεγομένῃ Λογγόλᾳ, περὶ δείλην ὀψίαν, γήλοφον ἱκανὸν ἐρύκειν τοὺς ἐπιόντας ἐκλεξάμενος. ἔνθα ὑπομένων, τούς τε ὑπὸ τραυμάτων κάμνοντας ἀνεκτᾶτο θεραπείαις, καὶ τοὺς ἀδημονοῦντας ἐπὶ τῇ παραδόξῳ τοῦ πάθους αἰσχύνῃ παραμυθούμενος, ἀνελάμβανε.

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V. C.* 270. *Var.* 272.

bus oppressi, partim caesi, partim capti fuerunt. Quotquot autem, vel horum, vel illorum, qui de monte depulsi fuerant, incolumes euaserunt, quum sero suppetias equitatus illis tulisset, in castra redierunt. Ne autem internecione delerentur, ingens imber cum grandine coelitus cum impetu delatus, et caligo, qualis esse solet in densissimis nebulis, eos adiuuisse videbatur: quae res reddidit hostes segniores ad vlterius eos persequendum, quia prospicere non poterant, quae remota erant. Insequenti nocte consul motis castris cum silentio et acie instructa abiit, eo consilio, vt hostem lateret: et sub vespertinum crepusculum castra ad oppidum Longulam posuit, tumulo idoneo ad vim hostium arcendam delecto. Ibi subsistens, et laborantes ex vulneribus curando reficiebat, et moestos ob acceptam inopinatae cladis ignominiam consolando recreabat.

Hic

a Ὅσοι δὲ τούτων τε καὶ *Vat.* vulgatis deest τε.

b Vel ἀποῤῥαχθέντων legendum, vt mox καταῤῥαγεὶς v. 6. vel ἀπαραχθέντων, vt infra p. 1721. v. 11. ἀπαράττονται habemus. *Sylb.* ibidem tamen ἀπαῤῥάττονται in *Cod. Vat.* Vide p. 475. v. 43. [secundum edit. Hudson.]

c Πασσυδὶ *Vat.*

d Παρὰ πόλιν λεγομένην Λογγόλαν] Optime in *Cod. Vat.* παρὰ πόλει λεγομένῃ Λογγόλᾳ.

e Ἐπειδὴ

Ῥωμαῖοι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν· Οὐολοῦσκοι δὲ, LXXXVI.
[e] ἐπειδὴ ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ ἔγνωσαν τοὺς πολεμίους ἐκλελοιπότας τὸν χάρακα, προσελθόντες κατεστρατοπέδευσαν. σκυλεύσαντες δὲ τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς, καὶ τοὺς ἡμιθνῆτας, [f] οὓς σωθήσεσθαι ἐλπὶς ἦν, ἀνελόμενοι, ταφάς τε ποιησάμενοι τῶν σφετέρων νεκρῶν, εἰς τὴν ἐγγυτάτω πόλιν [g] Ἀντίαν ἀνέζευξαν· ἔνθα παιανίζοντες ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ θύοντες ἐν ἅπασιν ἱεροῖς, εἰς εὐπαθείας καὶ ἡδονὰς ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐτράποντο. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τῆς τότε νίκης διέμειναν, καὶ μηδὲν ἐπεξειργάσαντο, καλὸν ἂν αὐτοῖς εἰλήφει τέλος ὁ ἀγών. Ῥωμαῖοι γὰρ οὐκ ἂν ὑπέμειναν ἔτι προελθεῖν ἐκ τοῦ χάρακος ἐπὶ πολέμῳ· [h] ἀγαπητὸν δ' ἂν, εἰ ἀπῆλθον ἐκ τῆς πολεμίας, κρείττονα τοῦ προδήλου θανάτου τὴν ἄδοξον ἡγησάμενοι φυγήν. [i] νῦν δὲ τοῦ πλείονος ὀρεγόμενοι, καὶ τὴν ἐκ τῆς προτέρας

Hic igitur erat rerum Romanarum ſtatus: at Volſci, quum Per. Iul.
dies illuxiſſet, et caſtra ab hoſtibus deſerta cognouiſſent, caſtra 4232.
promouerunt. Spoliatis autem hoſtium cadaueribus, ſublatiſ- Ante Chr. 482.
que ſeminecibus, de quorum ſalute ſpes erat, ſuiſque ſepultu- Olymp.
rae mandatis, ſe in proximam vrbem Antium receperunt. vbi 74 $\frac{2}{3}$.
canentes paeana ob partam victoriam, et in omnibus templis Cat.
ſacrificia facientes, per continuos aliquot dies epulationibus et U.C. 270.
voluptatibus ſe dederunt. Si igitur tunc ea victoria contenti Var.
fuiſſent, et nihil praeterea tentaſſent, praeclarum huic bello 272.
finem impoſuiſſent. Romani enim haud amplius auſi fuiſſent ex caſtris ad proelium prodire: ſed praeclare ſecum agi putaſſent, ſi ſibi ex hoſtico decedere licuiſſet, ignominioſam fugam manifeſta morte potiorem ducentibus. Iam vero dum plura appeterent, gloriam etiam ex ſuperiore victoria

ria

e Ἐπειδὴ ἡμέρα τε ἐγένετο *Vat.* vulgatis deeſt copula.

f In *Cod. Vat.* οἷς σωθήσεσθαι ἐλπίς.

g Ἄντιον *Vat.* Vide *Cluuerii* Ital. Antiq. et *Berkelii* notas ad *Stephanum Byzant.* v. Ἄντεια.

h Vel ſcribendum ἀγαπητὸν δ' ἂν ἦν, vel ἀγαπητὸν δ' ἦν. quo modo ſupra dixit, οἷς ἀγαπητὸν ἦν etc.

i Νῦν δὲ τοῦ πλείονος] Notandum, hic *Dionyſium*, ſicut et in aliis huiuſmodi locis, particulis

νῦν

νίκης δόξαν ἀπέβαλον. ἀκούοντες γὰρ παρά τε κατασκόπων [k] καὶ τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ἀποδιδρασκόντων, ὅτι κομιδῇ τέ εἰσιν οἱ σωθέντες Ῥωμαίων ὀλίγοι, καὶ τούτων οἱ πλείους τραυματίαι, πολλὴν αὐτῶν ἐποιήσαντο καταφρόνησιν, [l] καὶ αὐτίκα τα ὅπλα ἁρπάσαντες, ἔθεον ἐπ' αὐτούς. πολὺ δὲ καὶ τὸ ἄνοπλον αὐτοῖς ἐκ τῆς πόλεως εἵπετο κατὰ θέαν τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἅμα ἐφ' ἁρπαγήν τε καὶ ὠφέλειαν. ἐπεὶ δὲ προσβαλόντες τῷ λόφῳ, τόν τε χάρακα περιέστησαν, καὶ [m] τὰ περισταυρώματα διασπᾶν ἐπεχείρουν, πρῶτοι μὲν οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς πεζοὶ μαχόμενοι διὰ τὴν τοῦ χωρίου φύσιν, ἐξέδραμον

Per. Iul. 4232. Ante Chr. 482. Olymp. 74. 2/3. Cat. V.C. 270. Var. 272.

ria partam amiſerunt. nam quum audiſſent ex ipſis exploratoribus et transfugis, Romanos, qui euaſiſſent, perpaucos eſſe, et horum pleroſque vulneratos, valde eos contemſerunt, et ſubito correptis armis in eos procurrerunt. multi etiam inermes ex vrbe ad certaminis ſpectaculum, et ſimul ad rapinas et praedam, eos ſunt ſequuti. Quum autem ad tumulum acceſſiſſent, et ipſa caſtra corona cinxiſſent, et vallum diuellere coepiſſent, primi Romani equites, pedibus ob loci naturam pugnantes, in eos eruptionem fecerunt: deinde

νῦν δὲ vti ἐν ἄρσει, vt quidam loqui amant. Ideoque ipſe νῦν δὲ in talibus locis reddendum cenſeo, *at contra.* Verum cum ſuſpenſa ante νῦν δὲ oratio maneat, perperam ante νῦν habetur στιγμὴ τελεία, proinde ac ſi praecedentia ſententiam omnino clauderent. quare integram periochen hoc modo diſtinguendam eſſe ac vertendam puto: εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τῆς τότε νίκης — εἰλήφει τέλος ὁ ἀγών· Ῥωμαῖοι γὰρ — τὴν ἄδοξον ἡγησάμενοι φυγήν· νῦν δὲ τοῦ πλείονος ὀρεγόμενοι etc. *Si igitur huic victoriae acquieuiſſent, nihilque praeterea tentaſſent: (nam Romani non auſi fuiſſent e caſtris ad proeliandum progredi* etc.) *at contra dum aliquid amplius appetunt, eam etiam gloriam, quam ex priori victoria conſequuti erant, amiſerunt. Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionyſ.* cap. 8. pag. 16.

k Καὶ τῶν ἐκ τοῦ χάρακος in ora *Cod. Vat.* vocabula duo τῶν ἐκ deſunt vulgatis.

l Καὶ αὐτίκα τὰ ὅπλα ἁρπάσαντες *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

m Τὰ περισταυρώματα ferri poteſt: quod alibi occurrat apud *Dionyſium.* Malet tamen fortaſſe quiſpiam τὰ πέριξ σταυρώματα, quia p. 1721. v. 4. dicit πονεῖν περὶ τῷ σταυρώματι. *Sylb.*

n Κυκλώ-

ἐπ' αὐτοὺς· ἔπειτα τούτων κατόπιν οἱ καλούμενοι τριάριοι [n] πυκνώσαντες τοὺς λόχους· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατευομένων, οἷς τὰ στρατόπεδα ἐπιτρέπουσι φυλάττειν, ὅταν ἐξίωσιν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐφ' οὓς τελευταίους, ὅταν ἀθρόα γένηται τῶν ἐν ἀκμῇ φθορά, σπανίζοντες ἑτέρας ἐπικουρίας, καταφεύγουσι διὰ τὴν ἀνάγκην. οἱ δ' Οὐολοῦσκοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδέξαντο τὴν ἔφοδον αὐτῶν, καὶ μέχρι πολλοῦ διέμενον ἐκθύμως ἀγωνιζόμενοι· ἔπειτα διὰ τὴν τοῦ χωρίου φύσιν μειονεκτοῦντες ὑπεχώρουν, καὶ τέλος ὀλίγα μὲν τοὺς πολεμίους καὶ οὐκ ἄξια λόγου ἐργασάμενοι, πλέω δ' αὐτοὶ παθόντες κακά, ὑπεχώρησαν εἰς τὸ πεδίον. ἔνθα καταστρατοπεδευσάμενοι ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐξέταττον τὴν δύναμιν, καὶ προὐκαλοῦντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς μάχην· [o] οἱ δὲ οὐκ ἀντεπεξῄεσαν. ὡς δὲ τοῦτο εἶδον, καταφρονήσαντες αὐτῶν Οὐολοῦσκοι, συνεκάλουν ἐκ τῶν πόλεων δυνάμεις, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς ἐξελοῦντες πολυχειρίᾳ τὸ φρούριον· ῥᾳδίως τ' ἂν ἐξειργάσαντο μέγα ἔργον, ὑπάτου τε καὶ

deinde poſt hos ii, qui vocantur triarii, denſatis cohortibus. *Per. Iul.*
iſti autem ſunt veterani ſpectatae virtutis, quibus caſtrorum 4232.
cuſtodiam committunt, quoties ad proelium egrediuntur, et ad *Ante*
quos poſtremos, ſi ingens iuniorum ſtrages fuerit edita, caete- *Chr.* 482.
ris auxiliis deſtituti, ipſa neceſſitate coacti confugiunt. Volſci *Olymp.*
autem principio quidem eorum impetum ſuſtinuerunt, et diu 74 2/3.
fortiter pugnarunt. deinde vero, quum ob loci naturam dete- *Cat.*
riore conditione rem gererent, pedem referebant; et tandem, *V.C.* 270.
quum paucis iiſque leuibus incommodis hoſtes affeciſſent, ipſi *Var.* 272.
vero pluribus affecti fuiſſent, in planiciem ſe receperunt. Ibi poſitis caſtris diebus inſequentibus aciem inſtruebant, et Romanos ad proelium prouocabant: at illi contra eos non prodibant. Quod quum animaduertiſſent Volſci, contemtis illis, copias ex oppidis conuocabant, et ſe parabant, vt militum multitudine eorum munitionem expugnarent; et praeclarum facinus nullo negotio edidiſ-

n Κυκλώσαντες] Πυκνώσαντες *Vat.* quo modo omnino legendum eſſe voluerunt *Sylb.* et *Gel.*

o οἱ δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν *Vat.*

p In

Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἢ βίᾳ κρατήσαντες, [p] ἢ καθ' ὁμολογίας· [q] οὐ γὰρ τῶν ἐπιτηδείων ἔτι εὐπόρει τὸ χωρίον· [r] ἔφθη δὲ πρότερον ἐπικουρία [s] Ῥωμαίοις ἐπελθοῦσα, ὑφ' ἧς ἐκωλύθησαν Οὐολοῦσκοι τὸ κάλλιστον ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ τέλος. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων, Καίσων Φάβιος, μαθὼν, ἐν αἷς ἦν τύχαις ἡ παραταξαμένη Οὐολούσκοις δύναμις, ἐβούλετο μὲν, ὡς εἶχε τάχους πᾶσαν ἄγων τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐπιέναι τοῖς πολιορκοῦσι τὸ φρούριον. ὡς δ' οὐκ [t] ἐγίνετο αὐτῷ θυομένῳ τε καὶ οἰωνοῖς χρωμένῳ τὰ ἱερὰ καλὰ, ἀλλ' ἠναντιοῦτο πρὸς τὰς ἐξόδους αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, αὐτὸς μὲν ὑπέμεινε, τὰς δὲ κρατίστας ἐπιλεξάμενος σπείρας ἀπέστειλε τῷ συνάρχοντι. αἱ δὲ διά τε ὁδῶν ἀφανῶν καὶ νύκτωρ τὰ πολλὰ ποιησάμεναι τὰς ὁδοὺς, εἰσῆλθον εἰς τὸν χάρακα τοὺς πολεμίους λαθοῦσαι. ὁ μὲν οὖν Αἰμίλιος θρασύτερος ἐγεγόνει τῇ παρουσίᾳ τῶν συμμάχων. οἱ δὲ πολέμιοι [u] τῷ τε

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

edidissent, consule et Romano exercitu, aut vi, aut facta deditione, in suam potestatem redacto; (iam enim victus inopia locus ilic laborabat) sed suppetiae Romanis celeriter latae eos antevenerunt, quibus Volsci pulcherrimum bello finem imponere sunt prohibiti. Nam alter consul, Caeso Fabius, quum cognovisset, in qua fortuna essent copiae, quae cum Volscis acie dimicarant, voluit ipse quidem, quanta maxima celeritate posset, cum toto exercitu, confestim hostes, qui munitiones obsidebant, petere. Sed quum ei victimas mactanti, auguriaque captanti, sacra nihil fausti portenderent, deusque eius profectioni aduersaretur, ipse quidem remansit, sed lectissimas cohortes collegae misit. Illae vero per occultas vias, noctuque bona itineris parte confecta, in castra clam hostibus sunt ingressae. Aemilius igitur sociorum aduentu audacior est factus. At hostes suorum multi-

p In *Cod. Vat.* ἢ καὶ ὁμολογίαις.

q Οὐ δὲ γὰρ *Vat.*

r Perperam in *Ed. Steph.* ἔφθη τε.

s Ῥωμαίοις ἐλθοῦσα, ὑφ' ἧς ἐκωλύθησαν οἱ Οὐολοῦσκοι *Vat.*

t Ἐγένετο] ἐγίνετο *Vat.*

u Τῷ τότε πλ.] Τῷ τε πλήθει *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

x Rectius

πλήθει τῶν σφετέρων ἐκεῖ πίσυνοι, καὶ, διὰ τὸ μὴ ἐπεξιέναι τοὺς Ῥωμαίους εἰς μάχην, ἐπαρθέντες, ἀνέβαινον ἐπὶ τὸ ὄρος, πυκνώσαντες τοὺς λόχους· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι [x] παρέντες αὐτοῖς ἀναβῆναι καθ' ἡσυχίαν, καὶ πολλὰ πονεῖν περὶ τῷ σταυρώματι ἐάσαντες, ἐπειδὴ [y] τὰ σημεῖα ἤρθη τῆς μάχης, διασπάσαντες κατὰ πολλὰ μέρη τὸν χάρακα, ἐμπίπτουσιν αὐτοῖς· καὶ οἱ μὲν εἰς χεῖρας καταστάντες, τοῖς ξίφεσιν ἐμάχοντο· οἱ δ' ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων λίθοις τε καὶ σαυνίοις καὶ λόγχαις τοὺς ἐπιόντας ἔβαλλον, [z] βέλος δὲ οὐδὲν ἄσκοπον ἦν· πεπιλημένων γε ἐν βραχεῖ χωρίῳ πολλῶν. [a] ἀπαράττονται δὴ τοῦ λόφου πολλοὺς σφῶν ἀποβαλόντες Οὐολοῦσκοι, καὶ εἰς φυγὴν ὁρμήσαντες, μόγις εἰς τὸν ἴδιον ἀποσώζονται χάρακα· [b] Ῥωμαῖοι δὲ ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ τέως ὄντες ἤδη, κατέβαινον ἐπὶ τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν· ἐξ ὧν ἐπισιτισμοὺς [c] καὶ τἄλλα, ὅσων σπάνις ἦν, ἐν τῷ χάρακι ἐλάμβανον.

multitudine, quae tunc ibi aderat, freti, et, quod Romani in aciem non prodirent, elati, montem denſatis ordinibus adſcenderunt. et Romani paſſi eos per otium adſcendere, paſſi etiam eos multum laboris circa vallum perferre, quum pugnae ſignum fuiſſet datum, vallo variis in partibus disiecto, in eos impreſſionem fecerunt: atque alii gladiis cominus pugnabant, alii e munitionibus *hoſtem* lapidibus et miſſilibus et lanceis feriebant, nullumque telum fruſtra cadebat, multis in exiguo loco ſtipatis. Volſci igitur, amiſſo magno ſuorum numero, reiecti ſunt a tumulo, et in fugam verſi aegre in ſua caſtra ſe receperunt: at Romani, vt qui tunc tandem in tuto eſſent, in eorum agros deſcenderunt; vnde et cibaria, et alia, quorum penuria erat in caſtris, ceperunt. Quum

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 270. *Var.* 272.

x Rectius forſan παρέντες αὐτοὺς ἀναβῆναι. *Sylb.*

y Τὰ σημεῖα ἀνήρθη *Vat.*

z In *Ed. Steph.* μέλος pro βέλος: errore nato e ſimilitudine literarum initialium. Moxque ſublata τε, rectius commaticam diſtinctionem ponemus ante πεπιλημένων. ſic certe *Lapus: neque miſſile vllum incaſſum prorſus ferebatur, compreſſis arctiori loco multis* etc. *Sylb.*

a Ἀπαῤῥάττονται *Vat.* Vide *Var. Lect.* ad p. 475. 43. [iuxta edit. Hudſon.] et p. 1716. v. 3.

b Ῥωμαῖοι δὲ *Vat.* Ῥ. τε vulgo.

c Optime in *Cod. Vat.* καὶ τἄλλα

LXXXVII. Ἐπειδὴ δὲ καθῆκεν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς, ὁ μὲν Αἰμίλιος ἔμεινεν ἐπὶ στρατοπέδου, δι' αἰσχύνης ἔχων ἐπὶ συμφοραῖς οὐκ εὐσχήμοσιν εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν, τὸ κράτιστον ἀπολωλεκὼς τῆς στρατιᾶς. ὁ δὲ συνύπατος αὐτοῦ, τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἄρχοντας ἐπὶ στρατοπέδου καταλιπὼν, [d] εἰς τὴν πόλιν ᾤχετο· καὶ συγκαλέσας τὸν ὄχλον ἐπὶ τὰς ἀρχαιρεσίας, οἷς μὲν ὁ δῆμος ἐβούλετο δοθῆναι τὴν ὑπατείαν ἀνδράσιν ἐκ τῶν ὑπατευκότων, οὐ προὔθηκε τὴν ψηφοφορίαν, ἐπειδὴ [e] οὐκ αὐτοὶ μετῄεσαν τὴν ἀρχὴν ἑκόντες, ὑπὲρ δὲ τῶν μετιόντων τούς τε λόχους ἐκάλεσε, καὶ τὰς ψήφους ἀνέδωκεν. οὗτοι δ' ἦσαν, οὓς ἡ βουλὴ προείλετο, καὶ οἷς παραγγέλλειν τὴν ἀρχὴν ἐκέλευσεν, οὐ σφόδρα τῷ δήμῳ κεχαρισμένοις. καὶ ἀπεδείχθησαν εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ὕπατοι ὅ τε νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προθέντος τὰς ἀρχαιρεσίας ὑπάτου, [f] Μάρκος Φάβιος, Καίσωνος υἱὸς,

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 270. *Var.* 272.

Quum autem comitiorum * tempus inſtaret, Aemilius in caſtris remanſit, prae pudore cladium ignominioſarum in vrbem redire non auſus, quod lectiſſimam exercitus partem amiſiſſet. at eius collega, caſtrorum cura tribunis commiſſa, in vrbem eſt profectus: conuocatoque ad comitia populo, de conſularibus viris, quibus conſulatum dari plebs cupiebat, nullam ſuffragii ferendi fecit mentionem, quia ipſi haud ſponte ſua magiſtratum eum petebant: ſed pro iis, qui petebant, centurias vocauit, eaſque miſit in ſuffragia. Iſti autem, quos ſenatus deſignarat, et quos magiſtratum ** petere iuſſerat, plebi non admodum erant grati. Deſignatique ſunt conſules in ſequentem annum iunior frater eius conſulis, qui praeerat comitiis, M. Fabius, Caeſonis F.

et

τἆλλα, ὅσων σπάνις ἦν ἐν τῷ χάρακι, ἐλάμβανον. quod placuit etiam *Porto*. vulgo ſic legitur: ὅσων σπάνις ἦν, ἐλάμβανον ἐν τῷ χάρακι.

* *Vel potius:* tempus aduenisſet. *Port.*

d Εἰς τὴν Ῥώμην ᾤχετο *Vat.*

e Rectius forſan οὐδ' αὐτοί. *Lapus* vertit: *quando nec volentes imperium ipſi petierant. Sylb.*

** Recte *petere.* nam παραγγέλλειν (vt ex *Suida* conſtat) ſignificat *ambire*: vnde οἱ παραγγέλλοντες, *competitores*, infra p. 681. iuxta *Ed. Sylb.*

f Perperam in *Ed. Steph.* Μάρκιος.

g Hic

καὶ [g] Λεύκιος Οὐαλέριος, Μάρκου υἱός, ὁ τὸν τρὶς ὑπατεύσαντα Κάσσιον [h] κρίνας ἐπὶ τῇ τυραννίδι, καὶ ἀποκτείνας. οὗτοι τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων ἐν τῷ πρὸς Ἀντιάτας πολέμῳ στρατιωτῶν ἠξίουν ἑτέρους καταγράφειν, ἵνα τὸ ἐλλιπὲς ἀναπληρωθῇ τῶν λόχων. καὶ δόγμα ποιησάμενοι βουλῆς, προέγραψαν ἡμέραν, [i] ἐν ᾗ παρεῖναι τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν στρατεύσιμον ἔδει. μετὰ τοῦτο θόρυβος ἦν πολὺς [k] κατὰ τὴν πόλιν, καὶ λόγοι τῶν πενεστάτων στασιώδεις, οὐκ ἀξιούντων οὔτε βουλῆς δόγμασιν ὑπηρετεῖν, οὔτε ὑπάτων ἐξουσίᾳ πειθαρχεῖν, [l] ὅτι τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ἐψεύσαντο πρὸς αὐτοὺς συνθήκας· συνιόντες τε κατὰ πλῆθος ἐπὶ τοὺς δημάρχους, ὠνείδιζον αὐτοῖς προδοσίαν, καὶ κατεβόων ἐπικαλούμενοι τὴν ἐξ ἐκείνων συμμαχίαν. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις οὐκ ἐδόκει καιρὸς ἁρμόττ-

et L. Valerius, M. F. qui Caſſium tertium conſulem, ob affectatam tyrannidem, damnauit, et capitali ſupplicio affecit. Hi, magiſtratu inito, petierunt, vt in eorum militum locum, qui in bello contra Antiates ceciderant, alii conſcriberentur, vt, quod deerat cohortibus, ſuppleretur. Factoque ſenatuſconſulto, diem dixerunt, ad quam militaris aetatis homines praeſto adeſſe oportebat. Poſtea ingens tumultus in vrbe eſt ortus, et pauperrimi quique ſeditioſe loquebantur, nec ſenatuſconſulto parere, nec conſulum poteſtati obtemperare volebant, quod illi promiſſa de agris diuidendis fefelliſſent: confluenteſque cateruatim ad tribunos, proditionem ipſis exprobrabant, et magnis clamoribus illorum auxilium implorabant. Aliis igitur non videbatur tempe-

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 271. *Var.* 273. *M. Fabio et L. Valerio coſſ. turbae domi.*

g Hic *Valerius* (inquit *Glareanus*) p. 1695. v. 7. *Poplicolae* frater dicebatur. hic vero *Marci* filius: haud dubie eius *Marci*, qui fuit frater *Poplicolae*, ac conſul anno quinto poſt eiectos reges. *Poplicolae* autem pater *Voleſus* erat, auctore *Liuio*, non *Marcus*. *Sylb.*

h Pro ὁ κρίνεσθαι καὶ ἀποκτείνεσθαι ποιήσας τὸν τρὶς etc. *Port.*

i Ἐν ᾗ παρεῖναι ἔχοντας optime in *Cod. Vat.* nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus*, qui vertit: *qua adeſſe oportebat.* vulgatis deeſt infinitiuus.

k Κατὰ τὴν πόλιν ὅλην *Vat.*

l Ὅτι τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις ἐψεύσαντο πρὸς αὐτοὺς συνιόντες *Vat.*

των εἶναι, πολλοῦ συνεστῶτος ὑπερορίου, τὰς πολιτικὰς ἔχθρας [m] ἀναζωπυρεῖν· εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Γάϊος [n] Μάνιος οὐκ ἔφη προδώσειν τοὺς δημοτικοὺς, οὐδ' ἐπιτρέψειν τοῖς ὑπάτοις στρατιὰν καταγράφειν, ἐὰν μὴ πρότερον ἀποδείξωσι τοὺς ὁριστὰς τῆς δημοσίας γῆς, καὶ τὸ περὶ τῆς κληρουχίας ψήφισμα γράψαντες εἰς τὸν δῆμον ἐξενέγκωσιν. ἀντιλεγόντων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν ὑπάτων, καὶ πρόφασιν ποιουμένων τοῦ μηθὲν αὐτῷ συγχωρεῖν, ὧν ἠξίου, τὸν ἐν χερσὶν ὄντα πόλεμον, οὐκ ἔφη προσέξειν αὐτοῖς τὸν νοῦν, ἀλλὰ κωλύσειν ἁπάσῃ δυνάμει τὴν καταγραφήν. καὶ ἐποίει ταῦτα· οὐ μὴν ἴσχυσέ γε μέχρι τέλους. οἱ γὰρ ὕπατοι προελθόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ τοὺς στρατηγικοὺς δίφρους [o] ἔθηκαν, ἔνθα καὶ τὸν στρατιωτικὸν [p] ἐποιοῦντο κατάλογον, καὶ τοὺς οὐχ ὑπακούοντας τοῖς νόμοις, ἐπειδὴ αὐτοὺς ἄγειν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, εἰς χρήματα ἐζημίουν· ὅσοις μὲν [q] χωρία ὑπῆρχον,

Per. Iul. 4233. Ante Chr. 481. Olymp. 74 3/4. Cat. V.C. 271. Var. 273.

tempestiuum esse, externo bello iam conflato, domesticas inimicitias suscitare: quidam vero ex illis, C. Manius, dicebat, se minime proditurum plebem, nec exercitum conscribere consulibus permissurum, nisi prius publici finitores creassent, et senatusconsultum de agris diuidendis factum promulgassent. Consulibus vero contra haec dicentibus, et praesens bellum caussantibus, per quod staret, quo minus ea, quae petebat, ei concederent, negabat, se moraturum eorum verba, sed totis viribus delectum prohibiturum. atque haec facere conabatur: nihil tamen efficere potuit. Consules enim extra vrbem in proximum campum progressi, ibi sellas imperatorias posuerunt, et milites conscribebant, et qui legibus non parebant, quia eos ducere non poterant, pecuniis mulctabant: eorum, qui agros habebant,

m Ζωπυρεῖν *Vat.*

n *Lapi* versio habet *Manilius.* Magis *Gelenio* placuit *Maenius.*

o Ἔθηκαν. ἐνταῦθα, καὶ] Rectius forsan hoc modo: προελθόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ τοὺς στρατηγικοὺς δίφρους ἔθηκαν, καὶ τὸν στρατιωτικὸν ἐποίουν κατάλογον ἐνταῦθα. *Sylb.* Vel minori cum mutatione, ἔθηκαν, ἐνταῦθα καὶ etc.

p Ἐποίουν] Ἐποιοῦντο *Vat.*

q Χωρία ὑπῆρχεν *Vat.*

r Ἐξερ-

ἐκκόπτοντες ταῦτα, καὶ τὰς αὐλὰς καθαιροῦντες· ὅσων δὲ γεωργικὸς ὁ βίος ἦν ἐν ἀλλοτρίοις κτήμασι, τούτων ἄγοντές τε καὶ φέροντες τὰ παρεσκευασμένα πρὸς τὴν ἐργασίαν, ζεύγη τε βοϊκὰ καὶ βοσκήματα καὶ ὑποζύγια ἀχθοφόρα, καὶ σκεύη παντοῖα, οἷς γῆ τ' [r] ἐργάζεται, καὶ καρποὶ συγκομίζονται. ὁ δὲ κωλύων τὴν καταγραφὴν δήμαρχος [s] οὐδὲν ἔτι ποιεῖν ἦν δυνατός. οὐδενὸς γάρ εἰσι τῶν ἔξω τῆς πόλεως οἱ τὴν δημαρχικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν κύριοι· [t] περιγέγραπται γὰρ αὐτῶν τὸ κράτος τοῖς τείχεσι, καὶ οὐδ' ἀπαυλισθῆναι τῆς πόλεως αὐτοῖς θέμις, ὅτι μὴ πρὸς ἕνα καιρὸν, ἐν ᾧ πᾶσαι θύουσιν αἱ τῆς πόλεως ἀρχαὶ κοινὴν ὑπὲρ τοῦ Λατίνων ἔθνους τῷ Διῒ θυσίαν ἐπὶ τὸ Ἀλβανῶν ὄρος ἀναβαίνουσαι. τοῦτο διαμένει μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τὸ ἔθος, τὸ μηδενὸς εἶναι τῶν ἔξω τῆς πόλεως τοὺς δημάρχους κυρίους. καὶ δὴ καὶ τὸν ἐμφύλιον Ῥωμαίων πόλεμον [u] ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἡλικίας, ὃς μέγι-

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 $\frac{3}{4}$. *Cat. V. C.* 271. *Var.* 273.

habebant, agros caedendo, villasque demoliendo; qui vero alienos fundos conductos colebant, horum agendo et ferendo instrumenta rustica, et iuga boum, et pecus, et iumenta sarcinaria, et omnis generis instrumenta, quibus vel terra colitur, vel fructus comportantur. Tribunus vero, qui militum conscriptioni *delectuique* intercedebat, nihil amplius contra haec facere poterat. nam tribuni in ea, quae sunt extra vrbem, nullam habent potestatem: sed eorum potentia moenibus est circumscripta: immo ne pernoctare quidem extra vrbem ipsis fas est, nisi quodam statuto tempore, quo omnes populi Romani magistratus in Albano monte pro Latinorum gente Ioui commune sacrificium faciunt. *atque* hic mos ad nostram vsque aetatem permanet, vt tribuni plebis in ea, quae sunt extra vrbem, nullum ius ac potestatem habeant. Quinetiam caussa, quae, praeter multas alias, bellum ciuile Romanorum, mea aetate gestum, (quod

r Ἐξεργάζεται *Vat.*
s Οὐθὲν ἔτι *Vat.*
t Περιγέγραπται γὰρ αὐτῶν *Vat.* vulgatis deest γάρ.

u Malim τὸν ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἡλικίας: et mox cum illo πολέμων subaudiri puto ἐμφυλίων. *Steph.*

ςος τῶν πρὸ αὐτοῦ πολέμων ἐγένετο, ἡ κινήσασα πρόφασις ἐπὶ πολλαῖς ἄλλαις [x] δόξασα εἶναι καὶ ἀποχρῶσα διαςῆσαι τὴν πόλιν, ἥδ' ἦν, ὅτι τῶν δημάρχων τινὲς, ἐξεληλάσθαι τῆς πόλεως αἰτιώμενοι βίᾳ πρὸς τοῦ τότε [y] κατέχοντος κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἡγεμόνος, ἵνα μηδενὸς εἶεν ἔτι κύριοι, ἐπὶ τὸν ἐν [z] Γαλατίᾳ τὰ ςρατόπεδα κατέχοντα, ὡς οὐκ ἔχοντες, ὅποι τράπωνται, κατέφυγον. ὁ δὲ τῇ προφάσει ταύτῃ χρησάμενος, ὡς [a] ἀρχῇ δήμου παναγεῖ, τὸ κράτος ἀφαιρεθείσῃ παρὰ τοὺς [b] ἱεροὺς" ὅρκους τῶν προγόνων, αὐτὸς ὁσίως καὶ σὺν δίκῃ βοηθῶν, αὐτός τε σὺν τοῖς ὅπλοις ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατήγαγε.

LXXXVIII. Τότε δ' οὖν οἱ δημόται τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας οὐδὲν ἀπολαύοντες, ὑφεῖντο τοῦ θράσους, καὶ προσιόντες [c] ἐπὶ

Per. Jul. (quod fuit omnium ſuperiorum bellorum maximum) mouiſſe, et
4233. quae ſola ciuitatem diuidere potuiſſe viſa eſt, haec fuit; quod
Ante Chr. 481. aliquot tribuni plebis, queſti, ſe ab eo imperatore, qui tunc Ita-
Olymp. liam tenebat, vrbe per vim pulſos, ne quam amplius poteſta-
74 3/4. tem haberent, ad imperatorem, qui in Gallia exercitus habebat,
Cat. quaſi non haberent, quo ſe verterent, confugiſſent. Ille vero
U.C. 271. hac occaſione vſus, tanquam magiſtratui plebis potentiſſimo, ſua
Var. poteſtate contra ſacratum maiorum iusiurandum priuato, pie et
273. iuſte ſuccurrens, et ipſe cum exercitu in vrbem venit, et tribunos in ſuum magiſtratum armis reduxit.

Tunc igitur plebeii homines, quum tribunitia poteſtate nullo modo iuuarentur, de ſua audacia remiſerunt; et euntes

x Lapi codex hic videtur habuiſſe μείζων τε δόξασα εἶναι: nam vertit: *maiorque viſa eſt* etc. *Sylb.*

y Optime in *Cod. Vat.* κατέχοντος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν. quo modo legendum eſſe coniiciebat *Caſ.* qui monet, Pompeium hic intelligi, atque ita *Dionyſium* loqui, quod quemquam nollet offendere.

z Ἐν τῇ Γαλατίᾳ *Vat.*

a Ὡς ἀρχῇ δήμου, ἢ πᾶν ἄγει] Ita in *Codd.* tam editis, quam *Mſſ.* et ego affirmare auſim, *Dionyſium* ſcripſiſſe ἀρχῇ δήμου παναγεῖ. quod epithetum magiſtratui huic tribuit p. 396. v. 3. [iuxta edit. Hudſ.] atque tribunos ſacroſanctos habitos eſſe omnibus notum eſt. *Sylb.*

b Deeſt *Vat.*

c Ἐπὶ τὴν ςρατολογίαν. *Sylb.*

d Ὑπὸ

τῆς στρατολογίας τοῖς τεταγμένοις τὸν ἱερὸν ὅρκον ὤμνυσαν, καὶ [d] ὑπὸ τὰς σημαίας κατεγράφοντο. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐλλειπὲς τῶν λόχων ἐξεπληρώθη, διεκληρώσαντο τὰς ἡγεμονίας τῶν στρατοπέδων οἱ ὕπατοι· καὶ ὁ μὲν Φάβιος τὴν ἐπὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν συμμάχων ἀποσταλεῖσαν δύναμιν παρελάμβανεν, ὁ δ' Οὐαλέριος τὴν ἐν Οὐολούσκοις στρατοπεδεύουσαν, ἄγων τοὺς νεωστὶ καταγραφέντας. μαθοῦσι δὲ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τοῖς πολεμίοις ἐδόκει στρατιάν τε ἑτέραν μεταπέμπεσθαι, καὶ ἐν ἰσχυροτέρῳ τὸ στρατόπεδον ποιήσασθαι χωρίῳ, καὶ μηδὲν ἐκ τοῦ καταφρονεῖν αὐτῶν ἔτι προπετὲς κινδύνευμα, ὡς πρότερον, ὑπομένειν. ἐγεγόνει ταῦτα διὰ ταχέων, ἀμφοτέροις τε παρέστη τοῖς ἡγεμόσι τῶν δυνάμεων ὁμοία περὶ τοῦ πολέμου γνώμη, τὰ ἑαυτῶν φυλάττειν ἐρύματα, ἐάν τις ἐπίῃ, τοῖς δὲ τῶν πολεμίων ὡς βίᾳ κρατηθησομένοις μὴ ἐπιχειρεῖν. καὶ ὁ διὰ μέσου χρόνος οὐκ ὀλίγος ἐγένετο, [e] φόβῳ τῶν ἐπιχειρήσεων τριβόμενος· οὐ μέντοι καὶ εἰς τέλος γε διαμένειν ἐν τοῖς ἐγνωσμένοις ἐδυνήθησαν.

tes ad eos, qui delectibus habendis praeerant, militari ſacramento ſe obſtrinxerunt, et ſub ſignis nomina dederunt. Supplemento autem legionum conſcripto, conſules prouincias inter ſe ſunt ſortiti: ac Fabius quidem exercitum, qui ſociis auxilio miſſus fuerat, accepit; Valerius vero eum, qui in Volſcis caſtra habebat, cui datum ſupplementum recens conſcriptum. Cuius aduentu cognito, hoſtibus placuit nouas copias accerſere, et in loco munitiore caſtra metari, et cauere, ne amplius ob ſuam hoſtium contemtionem in aliquod temerarium periculum (vt ante) inciderent. Haec celeriter facta ſunt, et vtriuſque ducis de belli gerendi ratione eadem fuit ſententia: vt ſuas munitiones tuerentur, ſi quis eas inuaderet; at hoſtium *munitiones*, quaſi eas per vim eſſent expugnaturi, minime aggrederentur. quo factum eſt, vt, dum *alteri alteros* aggredi metuunt, interea non parum temporis tereretur. verumtamen in ea ſententia vſque ad belli finem permanere non potuerunt. Quoties

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat. V.C.* 271. *Var.* 273.

Bellum cum Volſcis continuatum.

d Ὑπὸ τὰς σημείας *Vat.*

e Forſan ἐν φόβῳ. *Steph.*

ὁπότε γὰρ ἐπισιτισμοῦ χάριν, ἢ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων τινὸς, ὧν ἀμφοτέροις ἔδει, μοῖρά τις ἀποσταλείη τῆς στρατιᾶς, συμβολαί τ' αὐτῶν ἐγίνοντο, καὶ πληγαὶ, [f] καὶ τὸ νικᾶν οὐκ ἀεὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἔμενε· πολλάκις τε συμπλεκομένων ἀλλήλοις, ἀπέθνησκόν τ' οὐκ ὀλίγοι, καὶ τραυματίαι πλείους ἐγίνοντο. τοῖς μὲν οὖν Ῥωμαίοις τὸ ἀπαναλούμενον τῆς στρατιᾶς οὐδεμία ποθὲν ἐπιοῦσα ἐξεπλήρου. τὸ δὲ τῶν Οὐολούσκων στρατόπεδον, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἡκόντων, πολλὴν αὔξησιν ἐλάμβανε· καὶ τούτῳ ἐπαρθέντες οἱ ἡγεμόνες, ἐξῆγον ἐκ τοῦ χάρακος [g] τὴν δύναμιν εἰς μάχην.

LXXXIX. Ἐξελθόντων δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ παραταξαμένων, ἰσχυρὰ μάχη γίνεται καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ψιλῶν, ἴση πάντων χρωμένων προθυμίᾳ τε καὶ ἐμπειρίᾳ, καὶ τὸ νικᾶν ἑκάστου [h] παρ' ἑαυτὸν μόνον τιθεμένου· ὡς δὲ νεκροί τ' αὐτῶν πολλοὶ ἑκατέρωθεν, ἐν ᾧ ἐτάχθησαν χωρίῳ, πεσόντες ἔκειντο, καὶ ἡμιθνῆτες ἔτι πλείους τῶν

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat. U.C.* 271. *Var.* 273.

ties enim aut frumentatum, aut ad aliquas alias res parandas, quae vtrisque necessariae viderentur, aliqua exercitus pars mittebatur, conflictus et vulnera sequebantur, nec iidem semper victoriam reportabant; et quum saepius congrederentur, non pauci cadebant, et plures sauciabantur. Sed Romani nullis nouis copiis aliunde missis suorum iacturam supplere poterant; at Volscorum exercitus, aliis post alios venientibus, valde augebatur; atque hac re elati duces, copias ex castris in aciem produxerunt.

Quum autem et ipsi Romani prodiissent, aciemque instruxissent, commissum est acre proelium inter equites et pedites atque velites, omnibus pari studio et peritia pugnantibus, et vnoquoque victoriae spem in se ipso solo collocante. Quum autem multa vtrinque in eo ipso loco, in quo collocati fuerant, cadauera prostrata, et semineces multo plures, quam ipsa

f Τὸ νικᾶν οὐκ ἀεὶ περὶ τοῖς αὐτοῖς ἔμεινε *Vat.* quod vt verisimilius etiam in sua versione secutus est *Portus.* vulgatis deest οὐκ.

g Τὴν δύναμιν ὡς εἰς μάχην *Vat.*

h Παρ' ἑαυτῷ μόνῳ] παρ' ἑαυτὸν μόνον *Vat.*

i Περὶ]

νεκρῶν, οἱ δὲ [i] πρὸς τὸν ἀγῶνα καὶ δεινὰ ἔτι διαμένοντες ὀλίγοι ἦσαν, καὶ ἐδὲ ἔτοι δρᾷν τὰ πολέμε ἔργα δυνάμενοι, βαρυνόντων μὲν αὐτοῖς τῶν σκεπαστηρίων τὰς εὐωνύμες χεῖρας, διὰ πλῆθος τῶν ἐμπεπηγότων βελῶν, καὶ ἐκ ἐώντων μένειν τὰς προβολὰς, [k] τετραμμένων δὲ τῶν ἐγχειριδίων τὰς ἀκμὰς, [l] ἔςι δ᾽ ὧν καὶ κατεαγότων ὅλων, οἷς ἐδὲν ἔτι ἦν χρῆσθαι, [m] τῷ τε κόπε, ὃς δι᾽ ὅλης ἡμέρας ἀγωνιζομένοις αὐτοῖς πολὺς ἐγεγόνει, παραλύοντος τὰ νεῦρα, καὶ τὰς πληγὰς ἀσθενεῖς ποιῦντος, ἱδρῶτος δὲ καὶ δίψης καὶ ἄσθματος, [n] οἷα ἐν πνίγει ὥρα ἔτες τοῖς πολὺν χρόνον ἀγωνιζομένοις συμπίπτειν φιλεῖ, παρ᾽ ἀμφοτέροις γινομένων, ἐδὲν ἔλαβε τέλος ἀξιόλογον ἡ μάχη, ἀλλ᾽ ἀγαπητῶς ἀμφότεροι, τῶν ςρατηγῶν ἀνακαλεμένων, ἀπῆλθον ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν χάρακας· [o] καὶ ἐκέτι ἐξ-

ipſa cadauera, iacerent, et ii, qui in certamine et malis adhuc *Per. Iul.*
perſeuerabant, pauci eſſent, et ne iſti quidem rem bellicam 4235.
gerere poſſent, ſcutis, quibus corpus protegebant, ob telorum *Ante*
infixorum multitudinem ſiniſtras manus grauantibus, et impe- *Chr.* 481.
dientibus, quo minus hoſtium impetum ſuſtinerent, et retuſa *Olymp.*
gladiorum acie, nonnullis etiam totis fractis, ita vt nullus am- 74 $\frac{3}{4}$.
plius eſſet eorum vſus, *et* ingenti labore, quem per totum diem pu- *Cat.*
gnantes tulerant, neruos diſſoluente, et vulnerum ictus debilitan- *V.C.* 271.
te; et ſudore, ſiti, anhelitu, (vt in ſummo aeſtatis feruore in longo *Var.*
certamine hominibus ſolet accidere) vtroſque vexantibus, nul- 273.
lum memorabilem exitum id proelium habuit: ſed ambo exercitus, a ducibus ſuis reuocati, lubenter in caſtra redierunt. Et neutri amplius

i Περὶ] Παρὰ τὸν ἀγῶνα *Vat.*

k Repono τετριμμένων. *Steph.*

l Ἔςι δὲ ὧν, et mox οἷς ἐθὲν in *Cod. Vat.*

m Τῷ κόπῳ] τῷ κόπῳ τε *Vat.*

n Οἷα ἐν πνιγηρᾷ ὥρα ἔτες *Vat.* atque ita legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit: *qualia ſuffocante anni tempore* etc. Vnde aliquis forſan pro ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρα ἔτες apud *Thucyd.* (p. 113. v. 21. *Ed. Oxon.*) legendum eſſe ſuſpicaretur ἐν καλύβαις πνιγηρᾷ ὥρᾳ ἔτες.

o Καὶ ἐκέτι μετὰ τῦτ᾽ ἐξῄεσαν εἰς μάχην ἑκάτεροι, ἀλλὰ καθήμενοι παρεφύλαττον ἀλλήλων τὰς etc. quo modo in *Lapi Cod.* niſi quod ἀντικαθήμενοι agnoſcat. vulgatis deeſt ἀλλήλων.

ᾔεσαν εἰς μάχην οὐδέτεροι, ἀλλ' ἀντικαθήμενοι παρεφύλαττον ἀλλήλων τὰς ἕνεκα τῶν ἐπιτηδείων γινομένας ἐξόδους. ἔδοξε μέντοι, καὶ λόγος ἦν τῇ Ῥώμῃ πολὺς, ὡς δυναμένη τότε νικᾶν ἡ Ῥωμαίων δύναμις, ἑκουσία μηδὲν [p] ἐργάσασθαι λαμπρὸν, διὰ μῖσός τε τοῦ ὑπάτου, καὶ ὀργὴν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς πατρικίους ἐπὶ τῷ φενακισμῷ τῆς κληρουχίας. αὐτοὶ δὲ οἱ στρατιῶται τὸν ὕπατον, ὡς οὐχ ἱκανὸν στρατηγεῖν, ᾐτιῶντο, γράμματα πέμποντες ὡς τοὺς ἐπιτηδείους ἑαυτῶν ἕκαστοι. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ στρατοπέδου γινόμενα, τοιαῦτα ἦν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ πολλὰ δαιμόνια σημεῖα ἐφαίνετο, δηλωτικὰ θείου χόλου, κατά τε φωνὰς καὶ ὄψεις ἀήθεις. πάντα δ' εἰς τοῦτο συνέτεινεν, ὡς οἵ τε μάντεις καὶ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ συνενέγκαντες τὰς ἐμπειρίας ἀπεφαίνοντο, θεῶν [q] χολοῦσθαί τινας, οἳ

Per. Iul. 4233. Ante Chr. 481. Olymp. 74 ¾. Cat. V. C. 271. Var. 273.

amplius in aciem prodierunt: sed, vbi castra castris opposuissent, obseruabant eos, qui ad res necessarias comparandas exibant. Romae tamen multi opinabantur et vulgo iactabant, exercitum Romanorum, quum tunc posset vincere, dedita opera nullum egregium facinus edidisse, odio consulis, et ira in patres, quod agri diuisione per dolum fuisset fraudatus. Sed ipsi milites consulem, vt parum idoneum ad imperandum, accusabant, literis priuatim ad necessarios suos missis. Atque hic erat status rerum, quae foris gerebantur. *In ipsa vero vrbe multa prodigia iram diuinam significantia obseruata sunt, exauditaeque voces ominosae, et nouae spectrorum facies visae. quae omnia eo spectabant, (vt et vates et sacrorum interpretes ** pro sua peritia, re inter se communicata, declarabant) deos aliquos iratos

Portentis significatum Vestalis virginis stuprum.

p Nota hic ὡς ἐργάσασθαι pro ὡς εἰργάσατο, vt supra p. 436. v. 47. [edit. Hudf.] ὡς ἔσεσθαι pro ὡς ἔσται. vel legendum μηδὲν ἠθέλησαν ἐργάσασθαι. vt alicubi infra. *Sylb.* Posteriorem coniecturam magis probo: quod p. 436. non ὡς ἔσεσθαι habeat *Vat.* sed ὡς ὑπολαμβάνομεν ἔσεσθαι.

* Magis ad verbum *Lapus* vertit: *In vrbe vero multa signa apparebant irae numinum demonstratiua, per voces visaque insueta.*

** *Lapus* verbatim: *conferentes in vnum peritias.*

q χολοῦσθαι, e *Rom. Cod.* additum, agnoscit etiam *Lapus*, sed οὐ ante κομίζονται omittit, sic enim locum vertit: *deorum quosdam,*

οὐ κομίζονται τὰς νομίμους τιμάς, οὐ καθαρῶς, οὐδὲ ὁσίως ἐπιτελουμένων αὐτοῖς τῶν ἱερῶν. ζήτησις δὴ μετὰ τοῦτο πολλὴ ἐκ πάντων [r] ἐγίνετο, καὶ σὺν χρόνῳ μήνυσις ἀποδίδοται τοῖς ἱεροφάνταις, ὅτι τῶν παρθένων μία τῶν φυλαττουσῶν τὸ ἱερὸν πῦρ, [s] Ὀπιμία ὄνομα αὐτῇ, τὴν παρθενίαν ἀφαιρεθεῖσα, μιαίνει τὰ ἱερά. οἱ δ' [t] ἐκ βασάνων τε καὶ τῶν ἄλλων ἀποδείξεων μαθόντες, ὅτι τὸ μηνυόμενον ἦν ἀδίκημα ἀληθές, αὐτὴν μὲν, τῆς κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ στέμματα, καὶ [u] πομπεύσαντες δι' ἀγορᾶς, ἐντὸς τείχους ζῶσαν κατώρυξαν· δύο δὲ τοὺς ἐξελεγχθέντας διαπράξασθαι τὴν φθορὰν, μαστιγώσαντες ἐν φανερῷ, ἀπέκτειναν. καὶ παραχρῆμα μετὰ τοῦτο καλὰ τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ μαντεύματα, ὡς ἀφεικότων αὐτοῖς τῶν θεῶν τὸν χόλον, ἐγίνετο.

Ὡς δὲ καθῆκεν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν χρόνος, ἐλθόντων
XC.

tos esse, quod legitimis honoribus fraudarentur, nec pure, nec pie sacra ipsis fierent. Postea igitur, magna ab omnibus inquisitione facta, tandem indicium ad pontifices delatum est, vnam Vestalium ignis sacri custodum, nomine Opimiam, amissa virginitate sacra polluere. Illi vero, quum ex quaestionibus aliisque manifestis argumentis cognouissent, crimen delatum verum esse, eius capiti coronas, quas gestabat, *et infulas* abstulerunt, eamque per medium forum ductam intra muros *in fossa subterranea* viuam defoderunt: duos vero, a quibus eam corruptam fuisse constabat, in omnium conspectu virgis caesos confestim necarunt. *Quo facto laetiora se obtulerunt sacra, et vates responderunt, iram deorum placatam esse.

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 3/4. *Cat. V.C.* 271. *Var.* 273.

Quum autem comitiorum tempus venisset, et ipsi consules

Contentio de futuris coss.

quosdam, qui legitimos honores ferunt, iratos esse. Sylb. In *Cod. Vat.* θεῶν τινες οὐ κομίζονται etc. *respondebant: Deorum aliqui legitimis fraudantur honoribus* etc.

r Ἐγένετο] Ἐγίνετο *Vat.*

s Ita etiam in *Cod. Vat.* In *Lapi* versione *Propinia.* in *Rom. Cod.* (teste *Sylb.*) Προπιμία. *Glareanus* ex *Liuio* reponit *Oppia.*

t Ἔκ τε βασάνων *Vat.*

u Πομπεύοντες] Πομπεύσαντες *Vat.*

* Rectius forsan *Lapus: Postque hoc eis sacrificia et diuinationes, tanquam deorum ira liberatis, pulchre apparuere.*

τῶν ὑπάτων, πολλὴ σπουδὴ καὶ παράταξις ἐγένετο τοῦ δήμου πρὸς τοὺς πατρικίους, περὶ τῶν παραληψομένων τὴν ἡγεμονίαν ἀνδρῶν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐβούλοντο τοὺς δραστηρίους τε καὶ ἥκιστα δημοτικοὺς ἐπὶ τὴν ὑπατείαν προαγαγεῖν· καὶ μετῄει τὴν ἀρχὴν κελευσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ὁ υἱὸς [x] Κλαυδίου Ἀππίου, τοῦ πολεμιωτάτου τῷ δήμῳ δοκοῦντος εἶναι, μεστὸς αὐθαδείας ἀνὴρ καὶ θράσους, ἑταίροις τε καὶ πελάταις ἁπάντων πλεῖστον τῶν καθ' ἡλικίαν δυνάμενος. ὁ δὲ δῆμος, ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τε καὶ τῶν πεῖραν ἤδη δεδωκότων τῆς ἐπιεικείας τοὺς προνοησομένους τοῦ κοινῇ συμφέροντος ὀνομάζων, ἠξίου ποιεῖν ὑπάτους. αἵ τ' ἀρχαὶ [y] διειστήκεσαν, καὶ τὰς ἀλλήλων ἀνέλυον ἐξουσίας. ὁπότε μὲν γὰρ οἱ ὕπατοι καλοῖεν τὸ πλῆθος, ὡς [z] ἀποδείξοντες τοὺς μετιόντας τὴν ἀρχὴν ὑπάτους, οἱ δήμαρχοι τοῦ κωλύειν ὄντες κύριοι, διέλυον τὰ ἀρχαιρέσια· ὁπότε δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνοι καλοῖεν ὡς ἀρχαιρεσιάσοντα τὸν δῆμον, οὐκ ἐπέτρεπον οἱ ὕπατοι, τὴν ἐξ-

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

les ad ea iuiſſent, ingenti ſtudio et contentione inter plebem et patricios certatum eſt, de viris, quibus rerum ſumma eſſet committenda. Illi enim e iunioribus impigros aliquos et minime populares ad conſulatum promouere cupiebant: et eorum iuſſu filius *iſtius* Appii Claudii, qui acerrimus plebis hoſtis exiſtimabatur, vir, qui arrogantiae et audaciae plenus erat, et ſodalitiis clienteliſque omnium ſuae aetatis hominum plurimum poterat, magiſtratum petebat. at plebs, e ſenioribus et probitatis iam ſpectatae viris nominans, qui reipublicae commodis ſtuderent, conſules illos facere volebat. Atque ipſi magiſtratus inter ſe diſſidebant, et alii aliorum poteſtatem irritam faciebant. nam quoties coſſ. plebem conuocaſſent, vt magiſtratum petentes crearent conſules, tribuni pro ſua poteſtate intercedebant, et comitia diſſoluebant: et contra, quoties illi plebem ad comitia conuocaſſent, conſules, conuocandae multitudinis

eiuſque

x Ἀππίου Κλαυδίου *Vat.*

y Διεστήκεσαν *Vat.* aliquoties tamen apud *Dionyſium* in iſtiuſmodi vocibus ι ad ε praeteriti perfecti augmentum aſſumitur.

z Ἀποδείξαντες *Vat.*

a Τοὺς

ουσίαν ἔχοντες τοῦ συγκαλεῖν [a] τοὺς λόχους, καὶ τὰς ψήφους ἀναδιδόναι. κατηγορίαι τ' ἀλλήλων ἐγίνοντο, καὶ συνεχεῖς ἀψιμαχίαι καθ' ἑταιρίας συνισταμένων, ὥστε καὶ πληγὰς ἀλλήλοις διδόναι τινὰς ὑπ' ὀργῆς, καὶ οὐ μακρὰν ἀποσχεῖν τὴν στάσιν τῶν ὅπλων. ταῦτα μαθοῦσα ἡ βουλὴ, πολὺν ἐσκόπει χρόνον, ὅ τι χρήσεται τοῖς πράγμασιν, οὔτε βιάσασθαι δυναμένη τὸν δῆμον, οὔτ' εἶξαι βουλομένη. ἦν δὴ ἡ μὲν αὐθαδεστέρα γνώμη, δικτάτορα ἑλέσθαι τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, ὃν ἂν ἡγῶνται κράτιστον εἶναι· τὸν δὲ λαβόντα τὴν ἐξουσίαν, τούς τε νοσοποιοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐξελεῖν, καὶ εἴ τι ἡμάρτηται ταῖς πρότερον ἀρχαῖς, ἐπανορθώσασθαι, τόν τε κόσμον τοῦ πολιτεύματος, ὃν βούλεται, καταστησάμενον, ἀνδράσι τοῖς κρατίστοις ἀποδοῦναι τὰς ἀρχάς. ἡ δ' ἐπιεικεστέρα, μεσοβασιλεῖς ἑλέσθαι [b] τοὺς πρεσβυτάτους τε καὶ τιμιωτάτους ἄνδρας, οἷς ἐπιμελὲς ἔσται τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς, ὅπως [c] κράτιστα γενήσονται, προνοηθῆναι, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἐπὶ τῶν βασιλέων τῶν ἐκλιπόντων [d] ἐγίνετο. ταύτῃ προσθεμένων

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat. U.C.* 271. *Var.* 273.

eiuſque in ſuffragia mittendae ius habentes, ipſis intercedebant. atque ſe mutuo accuſabant, et ſtipati ſeditioſis ciuibus aſſidue concertabant; ita vt nonnulli etiam prae ira a mutuis vulneribus non abſtinerent, et ſeditio ab armis non multum abeſſet. Senatus, his cognitis, diu conſultauit, quidnam eſſet agendum: nec plebem vi coërcere valens, nec ei cedere volens. Sententia igitur aſperior haec erat, vt comitiorum cauſſa dictator crearetur, qui vir optimus iudicatus fuiſſet: ille vero, accepta poteſtate, ſeditioſos ex vrbe pelleret; et ſi quid a ſuperioribus magiſtratibus eſſet peccatum, corrigeret; atque, arbitratu ſuo forma reipublicae conſtituta, viris optimis magiſtratus mandaret. mitior vero, vt interreges crearentur maximi natu et honoratiſſimi quique viri, quibus curae eſſet magiſtratuum creatio, et qui prouiderent, vt optime id fieret, eodem modo, quo regibus expulſis factum eſt. Quum autem maior eorum

a Τοὺς ὄχλους] τοὺς λόχους *Vat.*
b Τοὺς πρεσβυτάτους ἄνδρας *Vat.*
c Κράτισται *Vat.*
d Ἐγίνοντο *Vat.*

e Ἀπο-

τῇ γνώμῃ τῶν πλειόνων, [e] ἀποδείκνυται πρὸς αὐτῶν μεσοβασιλεὺς, Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος· αἱ δ᾽ ἄλλαι κατελύθησαν ἀρχαί. οὗτος ἐπιτροπεύσας τὴν πόλιν ἀστασίαστον, ὅσας ἐξῆν ἡμέρας, ἕτερον ἀποδείκνυσιν, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος ἦν, Σπόριον Λάρκιον. κἀκεῖνος συγκαλέσας τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς ψήφους [f] κατὰ τὰ τιμήματα ἀναδοὺς, ἐκ τῆς ἀμφοτέρων εὐδοκήσεως [g] ἀποδείκνυσιν ὑπάτους, [h] Γάϊον Ἰούλιον ἐκ τῶν φιλοδημοτικῶν, καὶ Κόϊντον Φάβιον, Καίσωνος υἱὸν, τὸ δεύτερον, ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν. καὶ ὁ δῆμος, οὐδὲν ἐκ τῆς προτέρας ὑπατείας αὐτοῦ πεπονθὼς, εἴασε τυχεῖν ταύτης [i] τῆς'' ἐξουσίας τὸ δεύτερον, μισῶν τὸν Ἄππιον, καὶ, ὅτι ἐκεῖνος

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74 4 75. 1. *Cat.* 272. *V.C. Var.* 274. *C. Iulio, Q. Fabio iterum coſſ. nec domi, nec foris quies.*

eorum pars in hanc ſententiam iuiſſet, ab illis creatus eſt interrex A. Sempronius Atratinus; et caeteri magiſtratus abrogati. Iſte, ad certos dies ſibi praeſtitutos republica ſine ſeditione adminiſtrata, alium (prout eorum eſt mos) Sp. Largium creauit interregem. Ille vero comitiis centuriatis, ex claſſium cenſu miſſo in ſuffragia populo, ex vtriuſque partis conſenſu conſules creauit C. Iulium e plebis fautoribus, et Q. Fabium, Caeſonis Filium, optimatum fautorem. et plebs, ob priorem eius conſulatum nullis affecta malis, paſſa eſt, eum iterum hanc poteſtate adipiſci, odio Appium proſequens, eiuſque ignominioſa

e Ἀποδείκνυνται et μεσοβασιλεῖς] Tam *Gelenius*, quam *Lapus*, ſingulariter legit ἀποδείκνυται πρὸς αὐτῶν μεσοβασιλεύς: et ſequentia (οὗτος ἐπιτροπεύσας etc.) hanc lectionem confirmant. Sed excuſari tamen (vt ait *Sylb.*) altera ſcriptura poteſt: quia ſupra dicit auctor μεσοβασιλεῖς ἑλέσθαι τοὺς πρεσβυτάτους etc. et breui poſt hunc interregem creatur alius, ſi non a ſenatu, tamen non ſine ſenatus conſenſu. ita vt ſtructura ſit ſylleptica. et ſimilis locus infra p. 570. iuxta *Ed. Sylb.*

f In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] mendoſe καὶ pro κατὰ, vt indicat *Lapi* verſio: *tradenſque ſecundum cenſus calculos.* Supra p. 448. v. 14. [edit. Hudſ.] dicit τὴν ἀπὸ τῶν τιμημάτων ἐκκλησίαν. *Sylb.*

g Ἀποδεικνύουσιν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

h Γάϊον Ἰούλιον τὸν ἐπικαλούμενον Ἴουλλον ἐκ τῶν *Vat.* In *Lapi* verſione *C. Iulium cognomine Tullum.* Vide p. 463. v. 4. [edit. Hudſ.]

i Omittit *Vat.*

k Δια-

ἀτιμασθῆναι ἐδόκει, σφόδρα ἡδόμενος· τοῖς δ' ἐν τέλει [k] διαπεπραγμένοις δραστήριον ἄνδρα, καὶ οὐθὲν ἐνδώσοντα τῷ δήμῳ μαλακὸν, ἐπὶ τὴν ὑπατείαν παρελθεῖν, κατὰ γνώμην ἐδόκει κεχωρηκέναι τὰ τῆς διχοστασίας.

Ἐπὶ τῆς τούτων ἀρχῆς Αἰκανοὶ μὲν, εἰς τὴν Λατίνων χώραν ἐμβα .όντες, ἀπήλασαν ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα πολλὰ, λῃστρικῇ ἐφόδῳ χρησάμενοι· Τυῤῥηνῶν δὲ οἱ καλούμενοι Οὐϊεντανοὶ τῆς Ῥωμαίων γῆς πολλὴν ἠδίκησαν προνομαῖς. τῆς δὲ βουλῆς τὸν μὲν πρὸς Αἰκανοὺς πόλεμον εἰς ἕτερον ἀναβαλομένης χρόνον, παρὰ δὲ Οὐϊεντανῶν [l] δίκας αἰτεῖν [m] ψηφισαμένης, Αἰκανοὶ μὲν, ἐπειδὴ τὰ πρῶτα αὐτοῖς κατὰ νοῦν ἐχώρησε, καὶ οὐθεὶς ὁ κωλύσων τὰ λοιπὰ ἐφαίνετο, θράσει ἐπαρθέντες ἀλογίστῳ, λῃστρικὴν μὲν οὐκέτι στρατείαν ἔγνωσαν ποιεῖσθαι, δυνάμει δὲ βαρείᾳ ἐλάσαντες ἐπὶ πόλιν [n] Ὀροῦς κατὰ κράτος αἱ- XCI.

miniofa repulfa valde gaudens; et ipfis etiam primoribus, *qui* virum impigrum, et nihil molliter plebi conceffurum, confulem creari *cupiebant*, ex animi fententia feditio exitum habuiffe videbatur.

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74 4 / 75 1. *Cat.* *V.C.* 272. *Var.* 274.

His confulibus Aequi, in agrum Latinum facta irruptione, multa mancipia et multum pecus repentino latrocinio abegerunt: ex Hetrufcis vero ii, qui vocantur Veientes, magnam agri Romani partem excurfionibus infeftarunt. Quum autem fenatus bellum contra Aequos in aliud tempus distuliffet, et a Veientibus res repetere decreuiffet, Aequi, quum primus conatus ipfis ex voto fucceffiffet, nec vllus in pofterum eos prohibiturus videretur, temeraria audacia elati, non amplius latronum more bellum gerere decreuerunt, fed cum valido exercitu Ortonam adorti,

k Διατεταγμένοις] In *Cod. Vat.* διαπεπραγμένοις. Verum διατεταμένοις malit *Sylb.* vt apud *Ariſtot.* διατεινομένοις (*enitentibus*) τὰ κάλλιστα πράττειν.

l In *Cod. Vat.* δίκας αἰτεῖν. quod placuit etiam *Sylburgio*. *Lapus* vertit *pofcere rationem*. Vulgatis deeft δίκας.

m Vt temporum fit fimilitudo, ψηφιζομένης legendum, vel praecedente verfu ἀναβαλομένης. *Sylb.* Nam vulgatae dant ἀναβαλλομένης.

n Pro corrupto Ὀροῦς placuit *Lapo* et *Gelenio* e vulgatis *Liuii* editionibus reponere *Artonam*. Ego cum *Sigonio* et vett. *Liuii* exem-

ροῦσι· καὶ διαρπάσαντες τά τ' ἐκ τῆς χώρας καὶ τὰ τῆς πόλεως, ἀπῄεσαν εὐπορίαν πολλὴν ἀγόμενοι. Οὐϊεντανοὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἥκοντας ἀποκρινάμενοι, ὅτι οὐκ ἐξ αὐτῶν [o] ἦσαν οἱ προνομεύοντες τὴν χώραν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄλλων Τυῤῥηνῶν, ἀπέλυσαν τοὺς ἄνδρας, οὐθὲν τῶν δικαίων ποιήσαντες· καὶ οἱ πρέσβεις ἐπιτυγχάνουσι τοῖς Οὐϊεντανοῖς λείαν ἐκ τῆς αὐτῶν χώρας ἄγουσι. ταῦτα παρ' αὐτῶν ἡ βουλὴ μαθοῦσα, [p] πολεμεῖν τ' ἐψηφίσατο Οὐϊεντανοῖς, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους [q] ἐξάγειν τὴν στρατιάν. ἐγένετο μὲν οὖν περὶ τοῦ δόγματος ἀμφιλογία, καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ τὸν πόλεμον οὐκ ἐῶντες ἐκφέρειν, [r] τῆς τε κληρουχίας ὑπομιμνήσκοντες τοὺς δημοτικοὺς, ἧς γε πέμπτον ἔτος ἐψηφισμένης ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, [s] κενῇ πιστεύσαντες ἐλπίδι ἐξηπάτηντο, καὶ κοινὸν ἀποφαίνοντες [t] πόλεμον, εἰ κοινῇ χρήσεται γνώμῃ πᾶσα Τυῤῥηνία τοῖς

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74 4. 75. 1. *V. C. Cat.* 272. *Var.* 274.

adorti, vi ceperunt: direptisque villis simul cum vrbe, ingenti praeda ditati abierunt. At Veientes, quum legatis Roma missis respondissent, praedones illos non a se, sed ab aliis Hetruscis missos, eos re infecta dimiserunt, nihil aequi facientes: atque legati in Veientes, praedam ex agro suo agentes, inciderunt. Senatus, hac re ex illis cognita, bellum Veientibus inferre, et ambos coss. cum exercitu in eos mittere decreuit. Reclamatum tamen est huic senatusconsulto, et multi erant, qui bellum illis inferri non patiebantur, reuocantes plebi in memoriam agri diuisionem, qua quinto ante anno a senatu decreta, publicae fidei credentes, per dolum fraudati fuerant: atque bellum fore commune iactantes, si tota Hetruria communi consensu

exemplaribus, atque etiam *Plinio*, mallem *Ortonam. Sylb.* In *Cod. Vat.* Ὀρῶνα, vnde vel Ὀρτῶνα, aut cum *Ptolemaeo* et *Catonis Originibus*, quas citat *Sigonius*, Ὀρτῶνα legendum suspicor.

o Εἴησαν *Vat.*

p Πολεμεῖν ἐψηφίσατο *Vat.*

q Ἄγειν] Ἐξάγειν *Vat.*

r Τῆς κληρ.] Τῆς τε κληρουχίας *Vat.*

s Κοινῇ] Κενῇ *Vat.*

t Post πόλεμον deest ἔσεσθαι, vel aliud verbum simile. *Sylb.*

u Cum

ὁμοεθνέσι βοηθοῦσα. οὐ μὴν ἴσχυσάν γε οἱ τῶν [u] στρατιωτῶν λόγοι, ἀλλ' ἐκύρωσε καὶ ὁ δῆμος τὸ τῆς βουλῆς δόγμα, τῇ Σπορίου Λαρκίου γνώμῃ τε καὶ παρακλήσει χρησάμενος. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆγον τὰς δυνάμεις οἱ ὕπατοι, [x] οἱ στρατοπεδευσάμενοι χωρὶς ἀλλήλων οὐ μακρὰν τῆς πόλεως· καὶ μείναντες ἡμέρας συχνὰς, ἐπειδὴ οὐκ ἀντεξῆγον οἱ πολέμιοι τὰς δυνάμεις, προνομεύσαντες αὐτῶν τῆς γῆς ὅσην ἐδύναντο πλείστην, ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν. ἄλλο δ' ἐπὶ τῆς τούτων ὑπατείας λόγου ἄξιον οὐδὲν ἐπράχθη.

sensu populis eiusdem gentis opem ferret. Haud tamen militum verba vllum pondus habuerunt: sed senatusconsultum plebiscito etiam confirmatum est, Sp. Largii suasu et hortatu. Post haec consules copias eduxerunt, castris non longe a Veiis seorsum positis; et per multos dies ibi morati, quum hostes non prodirent, cum suis copiis agri eorum partem, quantam maximam potuerunt, depopulati, copias domum reduxerunt. Et nihil aliud memoratu dignum hisce consulibus est gestum.

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74/75. 4/1. *Cat. V.C.* 272. *Var.* 274.

u Cum *Sylb.* et *Porto* malim στασιωτῶν, vel στασιαστῶν: vt intelligamus *Tribunos*; quorum erat, non militum, senatusconsulto intercedere.

x Στρατοπεδευσάμενοι δὲ χωρὶς ἀλλήλων οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως *Vat.* In *Lapi* versione, *haud procul a Veiis;* vt legisse videatur τῆς Οὐϊεντανῶν πόλεως, vt infra alicubi: alterum tamen loquendi genus etiam infra reperitur, subaudito scilicet gentili Οὐϊεντανῶν. *Sylb.*

ΔΙΟΝΥ-

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F.
HALICARNASSENSIS
ROMANARVM ANTIQVITATVM
LIBER NONVS.

Τῷ δὲ μετὰ τούτους ἔτει διαφορᾶς γενομένης τῷ δήμῳ πρὸς τὴν βουλὴν περὶ τῶν ἀποδειχθησομένων ὑπάτων· οἱ μὲν γὰρ ἠξίουν ἀμφοτέρους ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν προαγαγεῖν, ὁ δὲ δῆμος ἐκ τῶν ἑαυτῷ κεχαρισμένων· γνωσιμαχήσαντες πρὸς ἀλλήλους ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος, [b] ἕως συνέπεισαν ἀλλήλους ἀφ᾽ ἑκάστης μερίδος ὕπατον αἱρεθῆναι· καὶ ἐπιδείκνυται Καίσων μὲν

Per. Iul. 4235. Ante Chr. 479. Olymp. 75 ½. Cat. V.C. 273. Var. 275. Caes. Fabio II. et Sp. Furio coss. turbae domi ac foris.

Sequenti anno discordia inter plebem et senatum de coss. creandis orta, (patricii enim vtrumque consulem ex optimatibus fieri volebant; plebs vero ex popularibus et sui studiosis) post mutuas concertationes tandem mutua suasione inter eos conuenit, vt ex vtraque parte consul crearetur: creatique sunt, a senatu

a In *Lapi* versione sequens argumentum habemus: *Liber Antiquitatis nonus, quem scripsit Dionysius, Alexandri f. Halicarnasseus, comprehendit gesta per Romanos a primo anno Olympiadis* LXXV. *et a Coss. Caesone Fabio iterum et Sp. Furio, quo tempore Xerxes, Darii f. in Graeciam duxit exercitum. Bellum habet cum Veientibus, Fabiorum fatum, Seruilii egregiam defensionem, contentiones vrbanas, Appii filii fatum, bellum rursus cum Aequis et Volscis, actiones senatus. Anni sunt* XX.

b Nisi τέλος legamus pro ἕως, structura pendebit. *Lapus* hoc modo: *postremo alteri alteris persuasere.* τέλος autem pro τὸ τελευταῖον, *tandem,* tum hic noster

Φάβιος τὸ δεύτερον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὁ τὸν Κάσσιον ἐπὶ τῇ τυραννίδι κρίνας, Σπόριος δὲ [c] Φούριος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ πέμπτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλιάδου, καθ' ὃν χρόνον [d] ἐστράτευσε Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἄρτι [e] δὲ" παρειληφότων αὐτῶν τὴν ἀρχὴν, Λατίνων τε πρέσβεις ἧκον ἐπὶ τὴν βουλὴν, δεόμενοι πέμψαι σφίσι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μετὰ δυνάμεως, ὃς οὐκ ἐάσει προσωτέρω χωρεῖν τὴν Αἰκανῶν καταφρόνησιν· καὶ Τυῤῥηνία πᾶσα ἠγγέλλετο κεκινημένη, καὶ οὐ διὰ μακροῦ χωρήσουσα εἰς πόλεμον. συνήχθη γὰρ εἰς κοινὴν ἐκκλησίαν τὸ ἔθνος· καὶ πολλὰ Οὐϊεντανῶν δεηθέντων [f] συναίρεσθαι σφίσι τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πολέμου, τέλος [g] ἐξήνεγκαν ἐξεῖναι τοῖς βουλομένοις Τυῤῥηνῶν μετέχειν τῆς [h] στρατείας· καὶ ἐγένετο χεὶρ ἀξιόμαχος ἡ τοῖς Οὐϊεντανοῖς [i] ἑκουσίως τοῦ πολέμου συναιρομένη. ταῦτα μαθοῦσι τοῖς ἐν τέλει Ῥωμαίων ἔδοξε

a ſenatu quidem Caeſo Fabius iterum, qui Caſſium tyrannidis reum peregerat; a plebe vero Sp. Furius, ſeptuageſima quinta olympiade, archonte Athenis Calliade, quo tempore Xerxes expeditionem in Graeciam fecit. Simulatque autem hi magiſtratum inierant, legati Latini ad ſenatum venerunt, petentes, vt alter conſul cum exercitu ad ſe mitteretur, qui nimiam Aequorum inſolentiam compeſceret: et tota Hetruria commota, et breui ad arma ventura nunciabatur. Eius enim gentis commune concilium conuocatum fuerat: et quum Veientes multis precibus petiiſſent, vt ſe ad belli ſocietatem contra Romanos adderent, tandem decretum eſt, licere Hetruſcis, qui vellent, ire ad eam militiam. itaque Veientes ad eam belli ſocietatem manum non contemnendam contraxerunt. His rebus cognitis, placuit magiſtratibus Romanorum, vt exer-

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

ſter vſurpat p. 1719. v. 10. tum *Ariſtoteles* frequentiſſime. Si ἕως retineamus, ἐγνωσιμάχησαν erit reponendum. *Port.*

c Φεύριος *Vat.*

d Ἐστρατοπέδευσε] ἐστράτευσε malit *Portus.*

e Omittit *Vat.*

f Συνάρασθαι *Vat.*

g Ἐξήνεγκεν *Vat.*

h Στρατιᾶς] Magis proprie στρατείας. *Sylb.*

i Ἑκουσίως τοῦ πολέμου συναραμένη *Vat.* vulgatis deeſt aduerbium.

k Sic

ϛρατιάς τε καταγράφειν, καὶ τὰς ὑπάτȣς ἀμφοτέρȣς ἐξιέναι· τὸν μὲν Αἰκανοῖς τε πολεμήσοντα, καὶ Λατίνοις τιμωρὸν ἐσόμενον· τὸν δ' [k] ἐπὶ Τυῤῥηνίας ἄξοντα τὰς δυνάμεις. ἀντέπρατ]ε δὲ πρὸς ταῦτα Σπόριος [l] Σικίλιος τῶν δημάρχων εἷς· καὶ συνάγων εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον ὁσημέραι, τὰς περὶ τῆς κληρȣχίας ὑποσχέσεις ἀπῄτει παρὰ τῆς βȣλῆς, καὶ ȣ̓δὲν ἔφη συγχωρήσειν [m] ἐπὶ τῶν πολεμίων, ȣ̎τε τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' αὐτῆς ψηφιζομένων ἐπιτελεσθῆναι, ἐὰν μὴ τȣ̀ς δέκα ἄνδρας ἀποδείξωσι πρῶτον ὁριϛὰς τῆς δημοσίας χώρας, καὶ διέλωσι τὴν γῆν, ὡς ὑπέσχοντο, τῷ δήμῳ. ἀπορȣμένῃ δὲ τῇ βȣλῇ καὶ ἀμηχανȣ́σῃ, τί χρὴ ποιεῖν, "Αππιος Κλαύδιος ὑποτίθεται σκοπεῖν, ὅπως διαϛήσεται τὰ τῶν ἄλλων [n] δημάρχων" πρὸς αὐτὸν, διδάσκων, [o] ὅτι τὸν κω-

Per. Iul. 4235. Ante Chr. 479. Olymp. 75 ½. Cat. V.C. 273. Var. 275.

exercitus conſcriberentur, et ambo conſules exirent: alter quidem bellum cum Aequis geſſurus, et Latinis opem laturus; alter vero in Hetruriam copias ducturus. His vero intercedebat Sp. Icilius, vnus e tribunorum collegio: et, plebem ad concionem quotidie conuocans, promiſſam agrorum diuiſionem a ſenatu repetebat; et dicebat, ſe non paſſurum fieri, quidquam eorum, quae ipſe vel contra hoſtes, vel in vrbe facere decreviſſet, niſi prius decemuiros agri publici finitores creaſſet, agrumque promiſſum plebi diuiſiſſet. Hic haerentem ſenatum et conſilii inopem App. Claudius ſubmonuit, daret operam, vt, *diſſidio inter tribunos excitato*, alios ab ipſo alienaret; docens, eum,

k Sic in fine praeced. libri ἀπῆγεν ἐπ' οἴκȣ. iterum p. 1743. v. 6. cum accuſ. dicit ἄξει ἐπὶ Τυῤῥηνȣ́ς. vtrumque ſtructurae genus alibi habemus. *Sylb.*

l Σικίνιος in *Cod. Rom.* In *Lapi* verſione et vulgatis *Liuii* editionibus *Licinius.* cum *Gelenio* et *Sigonio* malim 'Ικίλιος. *Sylb.*

m Οὔτε τῶν ἐπὶ πολεμίων legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *aut ex iis, quae aduerſus hoſtes.* Sed rectius fortaſſe: ȣ̓θὲν συγχωρήσειν ἔτι ȣ̎τε τῶν πολεμίων, ȣ̎τε τῶν κατὰ πόλιν. frequentiſſime ſupra πολέμια pro πολεμικὰ vſurpatum. *Sylb.*

n Vox δημάρχων deſideratur in *Ed. Steph.* eam tamen agnoſcunt *Codd. Rom.* et *Vat.*

o Illud ὅτι ſuperfluum eſt, aut per enallagen infinitum ei verbum

λύοντα καὶ ἐμποδὼν γινόμενον τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς, ἱερὸν ὄντα, καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν [p] ἔχοντα, ταύτην ἄλλως οὐκ ἔστι παῦσαι τῆς δυναστείας, ἐὰν μή τις ἕτερος τῶν ἀπὸ τῆς ἴσης τιμῆς, καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐχόντων, τἀναντία πράττῃ, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐμποδὼν γένηται, ταῦτα μὴ κωλύῃ. συνεβούλευέ τε τοῖς αὖθις παραληψομένοις τὴν ἀρχὴν ὑπάτοις τοῦτο πράττειν, καὶ σκοπεῖν, ὅπως ἔξουσί τινας ἀεὶ τῶν δημάρχων οἰκείους σφίσι καὶ φίλους· μίαν εἶναι λέγων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀρχείου κατάλυσιν, ἐὰν στασιάζωσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες.

Ταύτην εἰσηγησαμένου τὴν γνώμην Ἀππίου, δόξαντες αὐτὸν ὀρθῶς παραινεῖν οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἄλλων 11.

eum, qui senatusconsulto intercedebat, esse sacrosanctum, et ex ipsis legibus hanc intercedendi potestatem habere, eamque pro sui magistratus potestate res impedire posse, quibuscunque ipse intercesserit. Itaque suadebat consulibus, qui in posterum magistratum eum essent accepturi, hoc agerent, darentque operam, vt semper aliquos de tribunis sibi conciliarent, amicosque haberent: dicebatque, hanc vnam esse rationem huius magistratus potestatis euertendae, si tribuni inter se dissiderent.

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat. U.C.* 273. *Var.* 275.

Ea sententia ab Appio dicta, consules et alii primores, rati,

verbum tributum est pro finito, quod de ὡς quoque paullo ante monui ad p. 1730. v. 5. *Sylb.* Si retineatur ὅτι, dicendum est, ὅτι ὁ κωλύων καὶ ἐμποδὼν γινόμενος τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς ἱερός ἐστι καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχει τἀναντία πράττειν. *Port.* Sententia huiusmodi esse debet: docuisse Appium collegas, nullam aliam esse rationem, qua infringi possint conatus tribunorum plebis, qui esset sacrosanctus magistratus, quam si tribuno tribunus se opponeret. Igitur, donec alia certior lectio alicunde prodeat, fingamus, si placet, ita scripsisse *Dionysium*: διδάσκων, ὅτι τὸν κωλύοντα καὶ ἐμποδὼν γινόμενον τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς ἱερὸν ὄντα καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντα [οὐκ ἄλλος τις ἐπισχεῖν δύναται, ἀλλ' ἢ ἕτερος δήμαρχος· ᾧ μόνῳ ἔξεστι] τἀναντία πράττειν. *Casaub.*

p Plenius in *Cod. Vat.* ἔχοντες ταύτην ἄλλως οὐκ ἔστι παῦσαι τῆς δυναστείας, ἐὰν μή τις ἕτερος τῶν ἀπὸ τῆς ἴσης τιμῆς καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τἀναντία πράττει, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐμποδὼν γίνῃ, ταῦτα κωλύειν. Vulgatae sic dant: νόμῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντα τἀναντία πράττειν, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐμποδὼν

οἱ δυνατώτατοι, [q] πολλῇ θεραπείᾳ διεπράξαντο τοὺς τέτταρας ἐκ τῶν δημάρχων οἰκείους τῇ βουλῇ [r] γίνεσθαι. οἱ δὲ τέως μὲν λόγῳ μεταπείθειν τὸν [s] Σικίλιον ἐπεχείρουν ἀποστῆναι τῶν περὶ τῆς κληρουχίας πολιτευμάτων, ἕως οἱ πόλεμοι λάβωσι τέλος· ὡς δ' ἠναντιοῦτο, καὶ διώμνυτο, λόγον τε τὸν [t] αὐθαδέστερον εἰπεῖν ἐτόλμησε, τοῦ δήμου παρόντος, ὅτι μᾶλλον ἂν [u] βούλοιτο Τυῤῥηνοὺς καὶ τοὺς ἄλλους πολεμίους κρατήσαντας τῆς πόλεως ἐπιδεῖν, ἢ τοὺς κατέχοντας τὴν χώραν τὴν δημοσίαν ἀφεῖναι, δόξαντες ἀφορμὴν εἰληφέναι καλὴν πρὸς αὐθάδειαν τοσαύτην [x] τοῦ ἐναντία λέγειν τε καὶ πράττειν, οὐδὲ τοῦ δήμου τὸν λόγον ἡδέως δεξαμένου, κωλύσειν αὐτὸν ἔφησαν· καὶ φανερῶς ἔπραττον, ὅσα [y] τῇ βουλῇ τε καὶ τοῖς ὑπάτοις [z] δοκοίη. μονωθεὶς δὲ Σικίλιος οὐδενὸς ἔτι κύριος ἦν.

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat. V.C.* 273. *Var.* 275.

rati, eum recte monere, summa contentione effecerunt, vt quatuor e tribunis senatui fauerent, qui aliquamdiu variis rationibus Iciliam ab actionibus agrariis auertere conati sunt, donec finis bellis impositus esset. Sed quum ille ipsis aduersaretur, et deieraret, et praesente populo superbissimam vocem edere ausus fuisset, malle se Hetruscos caeterosque hostes vrbe potitos videre, quam eos, qui agrum publicum occuparent, dimittere, existimarunt, se praeclaram nactos occasionem tantae arrogantiae, tum dictis, tam factis, aduersandi, et, quum vel ipsa plebs eo dicto fuisset offensa, se ei intercedere dixerunt: et aperte, quidquid senatui et consulibus visum fuerat, faciebant. Icilius vero, ab omnibus destitutus, nullam amplius potestatem habebat. Post

ἐὰν γένηται, ταῦτα κωλύειν. συνεβούλευέ τε —

q Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* πολλῇ θεραπείᾳ διεπράξαντο. vulgatae dant π. δυναστείᾳ διεπρ.

r Γενέσθαι *Vat.*

s In *Cod. Rom.* Σικίνιον. verum Σικίλλιον habet *Vat.* mendose procul dubio pro Ἰκίλλιον. Vide p. 1740. v. 5.

t Malim αὐθαδέστατον. *Sylb.*

u Perperam in *Ed. Steph.* βούλοιντο.

x Vel τοὐναντίον legendum, vel τἀναντία. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τοῦ ἐναντία λέγειν. vulgatae dant τοὐναντία λέγειν.

y Τῇ βουλῇ τε καὶ τοῖς *Vat.* vulg. τῇ βουλῇ ἢ τοῖς ὑπ.

z In *Ed. Steph.* mendose δοκείη. nostrum δοκοίη eam syntaxeos habet rationem, qua ὅσα δέοι

μετὰ τοῦτο ἡ στρατιὰ κατεγράφετο, καὶ ὅσων ἔδει τῷ πολέμῳ, πάντα ὑπηρετεῖτο, τὰ μὲν ἐκ τῶν δημοσίων, τὰ δ' ἐκ τῶν ἰδίων, ἁπάσῃ προθυμίᾳ· καὶ διὰ τάχους οἱ ὕπατοι, διακληρωσάμενοι τὰ στρατεύματα, ἐξῄεσαν· Σπόριος μὲν [a] Φούριος ἐπὶ τὰς Αἰκανῶν πόλεις· Καίσων δὲ Φάβιος ἐπὶ Τυῤῥηνούς. Σπορίῳ μὲν οὖν ἅπαντα κατὰ νοῦν ἐχώρησεν, οὐχ ὑπομεινάντων εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῶν πολεμίων, καὶ πολλὰ ἐκ τῆς [b] στρατείας ἐξεγένετο χρήματά τε καὶ σώματα λαβεῖν. ἐπῆλθε γὰρ ὀλίγου δεῖν πᾶσαν, ὅσην οἱ πολέμιοι [c] γῆν κατεῖχον, ἄγων καὶ φέρων· καὶ τὰ λάφυρα τοῖς στρατιώταις ἅπαντα ἐχαρίσατο. δοκῶν [d] δὲ καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον εἶναι φιλόδημος, ἔτι μᾶλλον ἐκ ταύτης τῆς στρατηγίας ἐθεράπευσε τὸ πλῆθος. καὶ [e] ἐπειδὴ παρῆλθεν ὁ χρόνος τῆς στρατείας, ἄγων τὴν δύναμιν ὁλόκληρόν τε καὶ ἀπαθῆ, χρήμασιν εὔπορον κατέστησε [f] τὴν πατρίδα.

Post haec exercitus conscriptus, et quidquid ad bellicos vsus *Per. Iul.*
erat necessarium, partim ex publico, partim a priuatis, omni 4235.
alacritate suppeditabatur: et consules, celeriter inter se sortiti *Ante Chr.* 479.
exercitus, ad bellum iuerunt; Sp. Furius in Aequos, Caeso Fa- *Olymp.*
bius in Hetruscos. Spurio autem omnia ex animi sententia 75 ½.
successerunt, hostibus cum eo congredi non ausis; eique con- *Cat.*
tigit, vt in hac expeditione multas pecunias mancipiaque cape- *V.C.* 273.
ret. nam fere totum hostium agrum peruagatus est, res agens *Var.*
ferensque, omnemque praedam militibus concessit. et quum 275.
ante plebis studiosus haberetur, multo magis in hac expeditione multitudinis fauorem sibi conciliauit: exactoque militiae tempore, copias integras, et nulla clade affectas, et pecuniis ditatas in patriam reduxit.

At

δέοι p. 1744. v. 5. quae si minus placeat, indicatiue legendum δοκεῖ. *Sylb.*

a Φούριος et supra p. 1739. v. 2.

b Magis proprie στρατείας. *Sylb.* vulgatae dant στρατιᾶς.

c Χώραν κατεῖχον *Vat.*

d Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* in *Ed. Steph.* δοκῶν καὶ etc.

e Male in *Ed. Steph.* ἐπειδήπερ ἦλθεν.

f ἐπὶ [quod in vulg. ante τὴν legitur] ex *Cod. Rom.* additum. *Sylb.* desideratur in *Cod. Vat.*

 g οὐκ

III. Καίσων δὲ Φάβιος, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὐδενὸς χεῖρον στρατηγήσας, ἀφηρέθη τὸν ἐκ τῶν ἔργων ἔπαινον, παρ' ὐδὲν ἁμάρτημα ἴδιον, ἀλλ' ὅτι τὸ δημοτικὸν [g] ὐκ εἶχεν εὐμενὲς, ἐξ οὗ τὸν ὕπατον Κάσσιον ἐπὶ τυραννίδι κρίνας ἀπέκτεινεν. οὔτε γὰρ, ὅσα δέοι σὺν τάχει στρατηγῷ κελεύσαντι τοὺς ὑπηκόους πειθαρχεῖν, [h] οὐδ' ὅσα τῷ προθύμῳ, καὶ ἐν πρέποντι χρησαμένους βίᾳ, κατασχεῖν, οὔθ' ὅσα λάθρα τῶν ἀντιπολεμίων χωρία εἰς πλεονεξίαν εὔθετα σφετερίσασθαι, οὔτ' ἄλλο πράττειν οὐδὲν ἕτοιμοι ἦσαν, ἐξ οὗ [i] τιμήν τινα, ὧν ἐστρατήγει, καὶ δόξαν ἀγαθὴν ἐξοίσεσθαι ἔμελλε. [k] καὶ τὰ ἄλλα μὲν αὐτῶν, οἷα ὑβρίζοντες τῷ ἡγεμόνι διετέλουν, [l] ἐκείνῳ τε ἧττον λυπηρὰ ἦν, καὶ τῇ πόλει [m] βλάβης οὐ μεγά-

Per. Iul. 4235. Ante Chr. 479. Olymp. 75 ½. Cat. U.C. 273. Var. 275.

At Caeſo Fabius, alter conſul, licet egregie omnibus muneribus imperatoriis fuiſſet perfunctus, tamen rerum geſtarum laude fraudatus fuit, ob nullum ſuum peccatum, ſed quod exercitui exoſus eſſet, ex quo Caſſium conſulem, tyrannidis affectatae damnatum, ſupplicio extremo affecerat. Nam neque ad imperatoris imperia celeriter exſequenda, quibus milites morigeros eſſe oportet, neque ad eas res per vim occupandas, in quibus *militum* alacritas et officium honeſtum requiritur, neque ad loca, quae opportuna eſſent, et quae ad belli commoda facerent, clam hoſtibus in poteſtatem redigenda, neque ad aliud quidpiam agendum parati erant, vnde ille aliquem honorem et bonam exiſtimationem ob res a ſe in ſua praetura geſtas relaturus eſſet. reliqua tamen eorum perpetua inſolentia in imperatorem ſuum illi minus moleſta erat, et reipublicae non admodum

g Οὐκ εἶχεν μένον *Vat.*

h οὔθ' ὅσα τῷ προθύμῳ *Vat.* vulgatis deeſt τῷ.

i Τιμήν τινα ὁ στρατηγὸς καὶ δόξαν, etc. in *Cod. Vat.*

k Καὶ τἄλλα αὐτῶν ὅσα ὑβρίζοντες *Vat.* illud ὅσα pro οἷα maluit etiam *Sylb.*

l Ἐκείνῳ δὲ ἧττον *Vat.* vulgatae particulam omittunt.

m Nota βλάβης ἄξια, pro, *in clade reputanda;* vel βλάβης αἴτια, vt alibi paullo infra. *Sylb.* Si codex mendo caret, ἄξιον βλάβης pro βλαβερὸν, et ἄξιον μεγάλης βλάβης pro μεγάλως βλαβερόν. *Port.*

n Οἱ

λης ἄξια· [n] οἷον δὲ τελευτῶντες ἐξειργάσαντο, κίνδυνον οὐ μικρὸν ἤνεγκε, καὶ πολλὴν αἰσχύνην ἀμφοῖν. γενομένης γὰρ παρατάξεως ἐν τῷ μεταξὺ τῶν λόφων, ἐφ᾽ οἷς ἦσαν ἐστρατοπεδευκότες ἀμφότεροι, πάσῃ τῇ παρ᾽ ἑκατέρων δυνάμει, πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἀποδειξάμενοι, καὶ τοὺς πολεμίους ἀναγκάσαντες [o] ἄρξαι φυγῆς, οὔτ᾽ ἠκολούθησαν ἀπιοῦσι, τοῦ στρατηγοῦ πολλὰ κελεύοντος, οὔτε παραμείναντες ἐκπολιορκῆσαι τὸν χάρακα ἠθέλησαν, ἀλλ᾽ ἐάσαντες ἀτελὲς ἔργον καλὸν, ἀπῄεσαν εἰς τὴν αὐτῶν [p] στρατοπεδείαν. [q] ἐπιχειρησάντων δ᾽ αὐτοκράτορα τὸν ὕπατον ἀναγορεῦσαί τινων, μέγα ἐμβοήσαντες [r] ἀθρόοι κακίζουσι τῇ τε φωνῇ τὸν ἡγεμόνα, καὶ ἐλοιδόρουν ὡς πολλοὺς σφῶν καὶ ἀγαθοὺς

modum noxia: ſed poſtremum eorum facinus vtriſque ingentem *Per. Iul.*
ignominiam cum non mediocri periculo coniunctam attulit. 4235.
Quum enim vtrique totis viribus proelium acie inſtructa com- *Ante Chr.* 479.
miſiſſent, in eo ſpatio, quod erat medium inter *duos* colles, *Olymp.*
vbi vtrique caſtra habebant, quumque iſti multa et egregia fa- 75 ½.
cinora edidiſſent, et hoſtes initium fugae facere coëgiſſent, nec *Cat.*
eos abeuntes perſequuti ſunt, quamuis imperator vehementer *V.C.* 273.
ipſis inſtaret, nec remanere et caſtra expugnare voluerunt, ſed *Var.*
relicto imperfecto opere praeclaro in ſua caſtra redierant. 275.
Quum autem nonnulli eum ſummum imperatorem appellare coepiſſent, magnis clamoribus caeteri omnes conuicia in ducem iactabant, et contumelioſis verbis in eum inuehebantur, quaſi ob

n Οἱ τελευτῶντες *Vat.*

o Ἄρξαι φυγῆς *Vat.* vulg. ἄρξασθαι φ.

p Στρατοπεδίαν [quod vulgatae dant] ferri poteſt, ſi a στρατόπεδον deriuetur. infra habemus στρατοπεδείαν a verbo στρατοπεδεύεσθαι: itidemque ſupra aliquoties. *Sylb.*

q In *Rom. Cod.* ἐπιχειρήσαντες δὲ αὐτοκράτορα ἀναγορεῦσαι, τινῶν μέγα ἐμβοησάντων. Sed melius vulgata ſcriptura retenta legemus μέγα ἐμβοήσαντες. *Lapus* hoc modo legiſſe videtur: ἐπιχειρήσαντος δὲ αὐτοκράτορος ἀναγορεῦσαί τι, μέγα ἐμβοήσαντες etc. nam vertit: *aggreſſo autem imperatore quaedam pronunciare, exclamantes alte multi* etc. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἐπιχειρησάντων δὲ αὐτοκράτορα τὸν ὕπατον ἀναγορεῦσαί τινων etc. [vulgatae dant ἐμβοησάντων. eaedem vocabula τὸν ὕπατον omittunt.]

r Ἀθρόοι κακίζουσι τε φωνῇ τὸν ἡγεμόνα ἐλοιδόρουν *Vat.*

 s Nota

ἀπολωλεκότα δι' ἀπειρίαν τοῦ στρατηγεῖν· καὶ ἄλλῃ πολλῇ βλασφημίᾳ καὶ ἀγανακτήσει χρησάμενοι, λύειν τὸν χάρακα, καὶ ἀπάγειν σφᾶς εἰς τὴν πόλιν ἠξίουν, ὡς οὐχ ἱκανοὺς ἐσομένους, ἐὰν ἐπίωσιν οἱ πολέμιοι, δευτέραν ὑπομεῖναι μάχην. καὶ οὔτε μεταδιδάσκοντος ἐπείθοντο τοῦ ἡγεμόνος, οὔτ' ὀλοφυρομένου καὶ ἱκετεύοντος ἔπασχόν τι πρὸς τὰς δεήσεις, οὔτ' ἀπειλὰς καὶ [s] ἀνατάσεις, ὁπότε καὶ ταύταις χρήσαιτο, δι' εὐλαβείας ἐλάμβανον, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα τραχυνόμενοι ταῦτα, διέμενον. τοσαύτη δ' ἀναρχία καὶ καταφρόνησις τοῦ ἡγεμόνος πᾶσιν ἐξ αὐτῶν παρέστη, ὥστε περὶ μέσας νύκτας ἐξαναστάντες, τάς τε σκηνὰς ἔλυον, καὶ τὰ ὅπλα ἀνελάμβανον, καὶ τοὺς τραυματίας ἐβάσταζον, οὐδενὸς κελεύσαντος.

IV. Ταῦτα ὁ στρατηγὸς μαθὼν, ἠναγκάσθη πᾶσι δοῦναι τὸ παράγγελμα τῆς ἐξόδου, δείσας τὴν ἀναρχίαν αὐτῶν καὶ τὸ θράσος. οἱ δ', ὥσπερ ἐκ φυγῆς ἀνασωζόμενοι, τάχει πολλῷ συνάπτουσι τῇ πόλει περὶ τὸν

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

ob imperatoriae artis imperitiam multos et fortes viros de suis amisisset; et post alia multa maledicta, et verba indignationis plena, postulabant, vt, solutis castris, se in vrbem reduceret, quod dicerent, se ad proelium redintegrandum idoneos non fore, si hostis contra se venisset, neque ducis admonitionibus mouebantur, neque eius luctu supplicibusque precibus vllo modo tangebantur, neque grauibus minis, quas ipsis intentabat, si quando et his vsus fuisset, terrebantur; sed his omnibus magis ac magis exacerbati in sua pertinacia perseuerabant. Tanta autem fuit eorum omnium contumacia, et ducis contemtio, vt circa mediam noctem surgentes tentoria refigerent, et arma corriperent, et saucios nullo iubente absportarent.

His cognitis, imperator coactus fuit omnibus profectionis signum dare, metuens eorum contumaciam et audaciam. illi vero, quasi ex fuga seruati, ingenti celeritate sub diluculum ad vrbem proxime

s Nota hic ἀνατάσεις pro *minarum intentationes*, seu (vt *Lapus* vertit) *ingentes comminationes*. *Sylb.* Ἀπειλὰς καὶ ἀνατάσεις pro ἀπειλὰς ἀνατεινομένας. *Port.*

t In

ὄρθρον. καὶ οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀγνοήσαντες, ὅτι φίλιον ἦν στράτευμα, ὅπλα τ' ἐνεδύοντο, καὶ ἀλλήλους ἀνεκάλουν, ἥ τ' ἄλλη πόλις, ὡς ἐπὶ συμφορᾷ μεγάλῃ, ταραχῆς ἐγεγόνει μεστὴ καὶ θορύβου· καὶ οὐ πρότερον ἀνέῳξαν αὐτοῖς τὰς πύλας οἱ φύλακες, [t] ἢ ἕως ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, καὶ γνωσθῆναι τὸ οἰκεῖον στράτευμα. ὥστε πρὸς τῇ αἰσχύνῃ, ἣν ἐκ τοῦ καταλιπεῖν τὸν χάρακα ἠνέγκαντο, καὶ κίνδυνον οὐ τὸν ἐλάχιστον αὐτοὺς ἀναῤῥίψαι, σκότους ἀπιόντας διὰ τῆς πολεμίας ἀτάκτως. εἴ γ' οὖν τοῦτο καταμαθόντες οἱ πολέμιοι [u] ἐκ παντὸς ἀπιοῦσιν αὐτοῖς ἠκολούθησαν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσεν ἅπασαν ἀπολωλέναι τὴν στρατιάν. τῆς δ' ἀλόγου ταύτης ἀπάρσεως ἢ φυγῆς, τὸ πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκ τοῦ δήμου μῖσος, ὥσπερ ἔφην, αἴτιον ἦν, καὶ ὁ φθόνος τῆς ἐκείνου τιμῆς, ἵνα μὴ θριάμβου καταγωγῇ κοσμηθεὶς ἐπιφανέστατος γένηται. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ μαθόντες οἱ Τυῤῥηνοὶ τὴν ἄπαρσιν τῶν Ῥωμαίων, νεκρούς τ' αὐτῶν ἐσκύλευσαν, καὶ τοὺς τραυ-

proxime acceſſerunt. Cuſtodes vero, qui ſtabant ad moenia, quum ignorarent, amicum eſſe exercitum, arma induebant, et alii alios vocabant, et reliqua ciuitas, quaſi magna clade accepta, pauoris et tumultus plena erat: nec prius ipſis portas aperuerunt cuſtodes, quam lux clara iam eſſet, et domeſticae legiones agnoſcerentur. Itaque, praeter ignominiam deſertorum caſtrorum, in periculum etiam non minimum ſe ipſi coniecerunt, qui nullo ordine ſeruato noctu per hoſticum abiiſſent. Si enim hoſtes, hac re cognita, eos quauis ratione abeuntes inſequuti fuiſſent, nihil vetuiſſet, quin totus exercitus internecione deletus eſſet. Huius autem temerarii diſceſſus, ſiue fugae, cauſſa fuit (vt dixi) odium, quo plebs proſequebatur ducem, et quod ei honorem inuideret, ne, triumpho decoratus, illuſtriſſimus fieret. Poſtridie vero Hetruſci, cognito Romanorum diſceſſu, et eorum cadauera ſpoliarunt, et ſaucios ſuſtulerunt ac abſpor-

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat. V. C.* 273. *Var.* 275.

t In *Cod. Vat.* ἢ λαμπρὰν τε ἡμέραν γενέσθαι. a vulgatis abeſt ἢ.

u Ἐκ παντὸς omiſerunt *Lapus* et *Gelenius*, vt ſuſpectum. quod, ſi mendo caret, ſignificabit, *omnibus modis, totis viribus.* Sed verius fortaſſe ἐκ ποδὸς, *e veſtigio. Sylb.*

ματίας ἀράμενοι ἀπήνεγκαν, τάς τε καταλειφθείσας ἐν τῷ χάρακι κατασκευάς· [x] πολλαὶ δ' ἦσαν, ὡς εἰς χρόνιον παρεσκευασμέναι πόλεμον· διεφόρησαν· καὶ [y] ὡς δὴ κρατȣ̃ντες, τῆς χώρας τῶν πολεμίων τὴν ἐγγυτάτω λεηλατήσαντες, ἀπῆγον τὴν στρατιάν.

V. Οἱ δὲ μετὰ τȣ́τȣς ἀποδειχθέντες ὕπατοι, [z] Γάϊος Μάλλιος καὶ Μάρκος Φάβιος τὸ δεύτερον ἄρχειν αἱρεθεὶς, ψήφισμα τῆς βȣλῆς ποιησαμένης στρατὸν ἐξάγειν ἐπὶ τὴν Οὐϊεντανῶν πόλιν, [a] ὅσον ἂν πλεῖστον δυνηθῶσι, πρȣ̈́θηκαν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸν κατάλογον ποιήσεσθαι ἔμελλον τῆς στρατιᾶς. γενομένȣ δ' αὐτοῖς ἐμποδὼν ἐπὶ κωλύσει τῆς καταγραφῆς ἑνὸς τῶν δημάρχων, Τιβερίȣ Ποντοφικίȣ, τὸ περὶ τῆς κληρȣχίας ψήφισμα ἀνακαλȣμένȣ, θεραπεύσαντες τῶν συναρχόντων αὐτȣ̃ [b] τινας, ὥσπερ

Per. Iul. 4236. Ante Chr. 478. Olymp. 75 $\frac{2}{3}$. Cat. V.C. 274. Var. 276. Cn. Manlio et Marco Fabio II. coss. bellum Veientanum.

absportarunt, et impedimenta in castris relicta (multa autem erant, vt in diuturni belli vsum parata) diripuerunt; et quasi victores, finitimum ac proximum agrum hostium populari, copias abduxerunt.

Anni sequentis consules, C. Manlius et M. Fabius iterum, facto senatusconsulto, vt copias, quantas maximas possent, contra Veientes educerent, diem dixerunt, qua exercitum essent conscripturi. sed quum Tib. Pontificius, vnus e tribunis, illi militum conscriptioni intercederet, et senatusconsulti de agro diuidendo facti mentionem denuo faceret, consules, nonnullis eius collegis benigne appellatis et sibi conciliatis, vt a superioribus

x Πολλαὶ δ' ἦσαν ἐσκευασμέναι ὡς *Vat.*

y In *Ed. Steph.* ὡς δημοκρατȣ̃ντες: nihil ad rem. In *Rom. Cod.* ὡς δὴ κρατȣ̃ντες τῆς χώρας τῶν πολεμίων. Sed verius fortasse ὡς ἤδη κρατȣ̃ντες, retenta in caeteris vulgata lectione. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὡς δημοκρατȣ̃ντες τῆς χώρας. vulgatae dant τὴν χώραν.

z Iuxta *Lapi* et *Gelenii* versiones [et *Cod. Vat.*] Γναῖος Μάλλιος. vt est apud *Liuium*, *Diodorum*, et *Cassiodorum*. *Sylb.*

a πλεῖστον (mox sequens) redundare existimat *Sylb.* Verum rectius in *Vat.* et *Lapi Cod.* ὅσον ἂν πλεῖστον δυνηθῶσι, *copias quantas maximas possent.* vulgatae dant βȣληθῶσιν.

b In *Ed. Steph.* τινες, mendose; vt arguit etiam *Lapi* versio: *colentes collegarum eius quosdam.*

c Τάγματα

ἐποίησαν οἱ πρὸ αὐτῶν ὕπατοι, διέστησαν τὸ ἀρχεῖον· καὶ μετὰ τοῦτο ἔπραττον ἐπὶ πολλῆς ἐξουσίας τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. γενομένης δὲ τῆς καταγραφῆς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἐξῄεσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, δύο μὲν ἑκάτερος ἄγων Ῥωμαίων [c] τάγματα τῶν ἐξ αὐτῆς καταγραφέντα τῆς πόλεως, οὐκ ἐλάττω δὲ ταύτης χεῖρα τὴν ὑπὸ τῶν ἀποίκων τε καὶ ὑπηκόων ἀποσταλεῖσαν. ἀφίκετο δ' αὐτοῖς παρὰ τοῦ Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ἔθνους διπλάσιον τοῦ κληθέντος ἐπικουρικοῦ. οὐ μὴν ἐχρήσαντό γε παντί· πολλὴν δὲ χάριν αὐτοῖς εἰδέναι φήσαντες τῆς προθυμίας, ἀπέλυσαν τῆς ἀποσταλείσης δυνάμεως τὴν ἡμίσειαν. ἔταξαν δὲ καὶ πρὸ τῆς πόλεως τρίτον ἐκ δυεῖν ταγμάτων τὸν ἐν ἀκμῇ στρατὸν, φύλακα τῆς χώρας ἐσόμενον, εἴ τις ἑτέρα δύναμις πολεμίων ἐκ τοῦ ἀδοκήτου φανείη· τοὺς δ' ὑπὲρ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, οἷς ἔτι δύναμις ἦν ὅπλων χρήσεως, ἐν τῇ πόλει κατέλιπον, ἄκρας τε καὶ τείχη φυλάξοντας. ἀγαγόντες δὲ πλησίον τῆς Οὐϊεντανῶν πόλεως τὰς δυνάμεις, κατεστρατοπέδευσαν ἐπὶ λόφοις δυσὶν οὐ μακρὰν ἀφεστηκόσιν ἀπ' ἀλλήλων. ἦν δὲ

ribus consulibus factum fuerat, dissidium in tribunorum collegio *Per. Iul.*
fecerunt: postea liberrime senatusconsultum exsequebantur. Ex- 4236.
ercitu autem intra paucos dies conscripto, contra hostes sunt pro- *Ante*
fecti, vterque cum duabus vrbanis legionibus, et cum non minore *Chr.* 478.
manu a colonis et populis subditis missa. Latini autem et Hernici *Olymp.*
populi duplo maiora auxilia, quam petita fuerant, ipsis miserunt. 75 $\frac{2}{3}$.
Haud tamen omnibus illis copiis sunt vsi; sed gratias maximas *V.C. Cat.* 274.
illis egerunt et dimidiam copiarum missarum partem remise- *Var.*
runt. Tertium quoque exercitum, ex duabus iuniorum legio- 276.
nibus, pro muris vrbis statuerunt, vt agri custos esset, si quae nouae hostium copiae ex improuiso apparuissent. Eos vero, qui militarem aetatem excedebant, quorum vires ad vsum armorum adhuc erant idoneae, in vrbe ad arcium et murorum custodiam reliquerunt. Copiis autem ad Veios vrbem admotis, castra in duobus collibus non multum inter se distantibus posuerunt.

c Τάγματα τῶν ἐξ αὐτῆς καταγραφέντων *Vat.* vulgatis deest τῶν.

d In

καὶ ἡ τῶν πολεμίων δύναμις ἐξεστρατευμένη πρὸ τῆς πόλεως, πολλή τε καὶ ἀγαθή. συνεληλύθεσαν γὰρ ἐξ ἁπάσης Τυῤῥηνίας οἱ δυνατώτατοι τοὺς ἑαυτῶν [d] πενέστας ἐπαγόμενοι, καὶ ἐγένετο τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ μεῖζον τὸ Τυῤῥηνικὸν οὐκ ὀλίγῳ. τοῖς δ' ὑπάτοις, τό τε πλῆθος ὁρῶσι τῶν πολεμίων καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ὅπλων, πολὺ δέος ἐνέπεσε, μή ποτ' οὐχ ἱκανοὶ γένωνται, στασιαζούσῃ δυνάμει τῇ σφετέρᾳ πρὸς ὁμονοοῦσαν τὴν τῶν πολεμίων ἀντιταξάμενοι, ὑπερβαλέσθαι· ἐδόκει τ' αὐτοῖς ὀχυρωσαμένοις τὰ στρατόπεδα τρίβειν τὸν πόλεμον, ἐκδεχομένοις, εἴ τινα δώσει πλεονεξίας ἀφορμὴν αὐτοῖς τὸ τῶν πολεμίων θράσος ἀλογίστῳ καταφρονήσει ἐπαρθέν. ἀκροβολισμοὶ [e] δὴ μετὰ τοῦτο συνεχεῖς [f] ἐγίνοντο, καὶ ψιλῶν συμπλοκαὶ βραχεῖαι, μέγα δὲ ἢ λαμπρὸν ἔργον οὐδέν.

VI. Οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ ἀχθόμενοι τῇ τριβῇ τοῦ πολέμου, δει-

Per. Iul. 4236. Ante Chr. 478. Olymp. 75 $\frac{2}{3}$. Cat. V.C. 274. Var. 276.

runt. Hoſtium quoque exercitus magnus et validus caſtra ante vrbem habebat. nam ex tota Hetruria potentiſſimi quique cum ſuis ſeruis eo conuenerant, ita vt Hetruſcorum copiae Romanas numero longe ſuperarent. Conſules, conſpecta hoſtium multitudine et armorum ſplendore, valde timere coeperunt, ne forte, ſuo diſcordi exercitu concordibus hoſtium copiis oppoſito, victoriam minime reportare poſſent. Viſum itaque eſt ipſis bellum munitis caſtris trahere, et exſpectare, ſi quam rei bene gerendae occaſionem hoſtium audacia, temeraria contemtione elata ac impulſa, ſibi praeberet. Poſtea velitationes crebrae fiebant, et proelia leuia inter Ferentarios committebantur: ſed nullum magnum aut illuſtre facinus edebatur.

At Hetruſci, moras belli aegre ferentes, ignauiam Romanis

d In *Ed. Steph.* πενεστάς, oxytonως. rectius ſupra (p. 82. v. 3. edit. Hudſ.) πενέσται. quo accentu tum alibi quoque, tum apud *Heſychium* legitur. dicuntur autem διὰ τὸ πένεσθαι, vt ἐργάται et πελάται παρὰ τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ πελάζειν: quorum opere in rure colendo vel aliis laboribus vterentur. *Sylb.*

e Δὴ pro δὲ, quod eſt in vulgatis, habet *Vat.*

f Ἐγίνοντο

λίαν τ' ὠνείδιζον τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπειδὴ οὐκ ἐξῄεσαν εἰς μάχην, καὶ ὡς παρακεχωρηκότων αὐτῶν σφίσι τῆς ὑπαίθρου, μέγα ἐφρόνουν. καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπήρθησαν εἰς ὑπεροψίαν τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ, καὶ καταφρόνησιν τῶν ὑπάτων, δόξαντες καὶ τὸ θεῖον αὐτοῖς συμμαχεῖν. τοῦ γὰρ ἑτέρου τῶν ὑπάτων [g] Γαΐου Μαλλίου κεραυνὸς εἰς τὸ στρατήγιον ἐμπεσὼν, τήν τε σκηνὴν διέσπασε, καὶ τὴν ἑστίαν [h] ἀνέτρεψε, καὶ τῶν πολεμιστηρίων ὅπλων τὰ μὲν ἐσπίλωσε, τὰ δὲ περιέκαυσε, τὰ δ' εἰς τέλος ἠφάνισεν· ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὸν λαμπρότατον αὐτοῦ τῶν ἵππων, ᾧ παρὰ τοὺς ἀγῶνας ἐχρῆτο, καὶ τῶν θεραπόντων τινάς. λεγόντων δὲ τῶν μάντεων τοῦ τε χάρακος ἅλωσιν προσημαίνειν τοὺς θεοὺς, καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν ἀπώλειαν, ἀναστήσας τὴν δύναμιν ὁ Μάλλιος, ἀπῆγε περὶ μέσας νύκτας ἐπὶ τὸν ἕτερον χάρακα, καὶ μετὰ τοῦ συνάρχοντος κατεστρατοπέδευσε. μαθόντες οὖν οἱ Τυῤῥηνοὶ [i] τὴν ἀπανάστασιν τοῦ στρατηγοῦ, καὶ δι' ἃς αἰτίας ἐγένετο,

manis exprobrabant, quod non prodirent in aciem; et, quasi *Per. Iul.*
illi campis apertis sibi cessissent, magnifice de se sentiebant. et 4236.
multo magis hostium copias despicere, et consules contemnere *Ante Chr.* 478.
coeperunt, elati opinione, qua et ipsum diuinum numen sibi *Olymp.*
adesse credebant. nam fulmen, delatum in alterius consulis 75 $\frac{2}{3}$.
Manlii praetorium, et ipsum tentorium discerpsit, et focum *Cat.*
euertit, et bellica arma partim foedauit, partim ambussit, par- *V.C.* 274.
tim omnino consumsit; interfecit etiam eius equum maxime *Var.*
insignem, quo in proeliis vtebatur, et nonnullos famulos. Quum 276.
autem vates castrorum expugnationem, et clarissimorum virorum interitus a diis portendi dicerent, Manlius motis castris circa mediam noctem in altera castra est profectus, et copias cum collega coniunxit. Quum autem Hetrusci discessum consulis cognouissent, eiusque caussas ex quibusdam

captiuis

f Ἐγίνοντο *Vat.* vulg. ἐγένοντο.
g Γναΐου Μαλλίου *Vat.* quo modo et supra, p. 1748. v. 6.
h Ἀνέστρεψε] Forsan rectius ἀνέτρεψε, vt supra p. 479. v. 42. [edit. Hudf.] *Sylb.*
i Τὴν ἀπανάστασιν *Vat.* vulgo τὴν ἀπόστασιν.

k Non

παρά τινων αἰχμαλώτων ἀκούσαντες, ἐπήρθησάν τε ταῖς γνώμαις ἔτι μᾶλλον, ὡς πολεμοῦντος [k] τοῖς " Ῥωμαίοις τοῦ δαιμονίου, καὶ πολλὴν εἶχον ἐλπίδα κρατήσειν αὐτῶν· οἵ τε μάντεις ἀκριβέστερον τῶν ἄλλοθί που δοκοῦντες ἐξητακέναι τὰ μετάρσια, πόθεν τε αἱ τῶν κεραυνῶν γίνονται βολαὶ, καὶ τίνες αὐτοὺς ὑποδέχονται μετὰ τὰς πληγὰς ἀπιόντας [l] τόποι, θεῶν τε οἷς ἕκαστοι ἀποδίδονται, καὶ τίνων ἀγαθῶν ἢ κακῶν μηνυταὶ, χωρεῖν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις παρῄνουν, διαιρούμενοι τὸ γενόμενον τοῖς Ῥωμαίοις σημεῖον κατὰ τάδε. ἐπειδὴ τὸ βέλος εἰς ὑπάτου σκηνὴν κατέσκηψεν, ἐν ᾗ τὸ στρατήγιον ἐνῆν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἄχρι τῆς ἑστίας ἠφάνισεν· [m] ὅλῃ προσημαίνειν τὸ δαιμόνιον τῇ στρατιᾷ τοῦ χάρακος ἔκλειψιν βίᾳ κρατηθέντος, καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων ὄλεθρον. εἰ μὲν οὖν, ἔφασαν, ἔμειναν ἐν ᾧ κατέσκηψε χωρίῳ τὸ βέλος, οἱ κατέχοντες αὐτὸ,

Per. Iul. 4236. Ante Chr. 478. Olymp. 75 2/3. U.C. Cat. 274. Var. 276.

captiuis audissent, animis multo magis sunt elati, quasi deus Romanis bellum faceret, et magnam spem victoriae ab ipsis reportandae conceperunt. Et vates *Hetrusci*, qui res coelestes longe accuratius, quam vllae aliae nationes, scrutari videntur, et vnde fulminum ictus proficiscantur, et a quibus locis ea post ictum abeuntia excipiantur, et quibus diis singula attribuantur, et quid boni, aut mali portendant, suos ad confligendum cum hoste hortabantur, sic de illo prodigio Romanis oblato disserentes. Fulmine delato in consulis tentorium, vbi erat praetorium, eoque toto ad focum vsque deleto, *dicebant*, hoc a numine diuino exercitui portendi, fore, vt castra per vim capta desererentur, et clarissimi viri perirent. Si igitur, inquiebant, in loco, qui a fulmine fuerat tactus, ii, qui in eo erant, mansissent, neque

k Non agnoscit *Vat.*

l Sensus postulat, vt legamus, τόποι, καὶ θεῶν οἷς ἕκαστοι. *Portus.* In *Cod. Vat.* τόποι θεῶν τε, οἷς etc. vnde aliquis forsan cum *Porto* (qui legit τόποι, καὶ θεῶν οἷς) locum hoc modo distinguendum esse suspicaretur, τόποι, θεῶν τε οἷς etc.

m Illa ὃ δὴ [quae in vulgatis pro ὅλῃ leguntur] otiosa hic sunt et superflua. *Sylb.* Neque agnovisse videtur *Lapus*, qui vertit: *vsque ad aram deleuit, praesignat numen exercitui* etc. In *Cod. Vat.* ἠφάνισεν ὅλῃ. *Portus* malit τοῦτο δὴ, vt haec cum superioribus melius connectantur.

n Μετεστρα-

καὶ μὴ μετηνέγκαντο τὰ σημεῖα ὡς τοὺς ἑτέρους, μιᾶς τε παρεμβολῆς ἁλώσει, καὶ ἑνὸς ὀλέθρῳ στρατοῦ, τὸ νεμεσῶν αὐτοῖς δαιμόνιον ἀπεπλήρωσεν ἂν τὸν χόλον· ἐπειδὴ δὲ, σοφώτεροι τῶν θεῶν εἶναι ζητοῦντες, εἰς τὸν ἕτερον χάρακα [n] μετεστρατοπεδεύσαντο, καταλιπόντες ἔρημον τὸν τόπον, ὡς [o] οὐ τοῖς ἀνθρώποις τοῦ θεοῦ προδηλοῦντος τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ τοῖς τόποις, κοινὸς [p] ἅπασιν αὐτοῖς ὁ παρὰ τοῦ δαίμονος ἥξει χόλος, τοῖς τ' ἀπαναστᾶσι καὶ τοῖς ὑποδεξαμένοις. καὶ ἐπειδὴ ἁλῶναι σφῶν τὸν ἕτερον χάρακα βίᾳ θείας ἐπιθεσπιζούσης ἀνάγκης, οὐ περιέμειναν τὸ [q] χρεὼν, ἀλλ' αὐτοὶ παρέδοσαν τοῖς ἐχθροῖς, ἐκεῖνος ὁ χάραξ ὁ [r] τὸν ἐκλειφθέντα ὑποδεξάμενος, ἀντὶ τοῦ καταλειφθέντος ἁλώσεται βίᾳ κρατηθείς.

VII. Ταῦτα παρὰ τῶν μάντεων οἱ Τυῤῥηνοὶ ἀκούσαντες, μέρει τινὶ τῆς ἑαυτῶν στρατιᾶς τὴν ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ Ῥωμαίων καταλαμβάνονται στρατοπεδείαν, ὡς ἐπιτείχισμα

neque prodigia ſecum ad alios tranſtuliſſent, vnorum caſtrorum *Per. Iul.* expugnatione, et vnius exercitus internecione, numen, quod 4236. illis erat infenſum, iram ſuam ſatiaſſet. Nunc vero, quoniam *Ante* dum volunt ipſis diis ſapientiores eſſe, ſe in altera caſtra trans- *Chr.* 478. tulerunt, loco eo deſerto, quaſi deus non hominibus, ſed locis, *Olymp.* 75 2/3. calamitates portenderet, tota diuina ira eos ex aequo perſe- *Cat.* quetur, tam qui diſceſſerunt, quam qui ipſos exceperunt. Et *V.C.* 274. quia, diuina neceſſitate denunciante, fore, vt altera eorum ca- *Var.* 276. ſtra expugnarentur, fatum non exſpectarunt, ſed ipſimet hoſtibus *ea* dediderunt, illa caſtra, quae alterorum caſtrorum deſertores exceperunt, pro deſertis expugnatum iri dicebant.

Quum iſta ex vatibus audiſſent Hetruſci, parte quadam ſui exercitus caſtra a Romanis deſerta occuparunt, vt hoc

vteren-

n Μετεστρατοπεδεύσαντο *Vat.* vulgatae dant actiuum, μετεστρατοπέδευσαν.

o Sic *Ouidius* Metamorph. lib. IV. de Cadmo: „*exit Conditor vrbe ſua, tanquam fortuna locorum, Non ſua ſe premeret.*„ *Sylb.*

p In *Cod. Vat.* κοινὸς ἅπασιν αὐτοῖς ὁ παρὰ etc. vulgo legitur κοινὸς ἅπας ὁ ὑπὸ τοῦ δ.

q χρεὼν vſitatius. *Sylb.* vulg. χρεόν.

r Μετωνυμικῶς caſtra deſerta pro ipſis caſtrorum deſertoribus ponuntur. *Port.*

s Alibi

ποιησόμενοι τῆς ἑτέρας. ἦν δὲ πάνυ ἐχυρὸν τὸ χωρίον, καὶ τοῖς ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰοῦσι κωλύσεως ἐν καλῷ κείμενον. πραγματευσάμενοι δὲ καὶ τἄλλα, ἐξ ὧν [s] πλεονεκτήσειν τοὺς πολεμίους ἔμελλον, ἐξῆγον εἰς τὸ πεδίον τὰς δυνάμεις. μενόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐφ᾽ ἡσυχίας, προσιππεύοντες [t] ἐξ αὐτῶν οἱ τολμηρότατοι, καὶ πλησίον τοῦ χάρακος ἱστάμενοι, γυναῖκάς τ᾽ ἀπεκάλουν ἅπαντας, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, τοῖς δειλοτάτοις τῶν ζώων ἐοικέναι λέγοντες, ἐκάκιζον, [u] καὶ δυοῖν θάτερον ἠξίουν· εἰ μὲν ἀντιποιοῦνται τῆς περὶ τὰ πολέμια ἀρετῆς, καταβάντας εἰς τὸ πεδίον μιᾷ τὸν ἀγῶνα κρῖναι μάχῃ· εἰ δ᾽ ὁμολογοῦσιν εἶναι κακοὶ, παραδόντας τὰ ὅπλα τοῖς κρείττοσι, καὶ δίκας ὑποσχόντας, ὧν ἔδρασαν, μηδενὸς ἔτι τῶν μεγάλων αὑτοὺς ἀξιοῦν. τοῦτ᾽ ἐποίουν ὁσημέραι· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἐπέραινον, ἀποτειχίζειν αὐτοὺς ἔγνωσαν, ὡς λιμῷ

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

vterentur munimento aduersus altera castra: locus enim ille natura sua valde munitus erat, et valde opportunus ad prohibendos eos, qui Roma in castra venirent. Tum aliis rebus accurate comparatis, quarum ope superiores hostibus esse possent, copias in planiciem eduxerunt. quiescentibus vero Romanis, audacissimi quique eorum adequitantes, et propius ad castra accedentes, eos omnes mulieres appellabant, ducesque eorum, timidissimis brutis similes esse dicentes, conuiciis petebant: et e duobus alterum postulabant, vel vt, si virtutem bellicam sibi vendicarent, descenderent in planiciem, et vno proelio de summa rerum decernerent; vel, si faterentur, se esse ignauos, traderent arma praestantioribus, et, poenis maleficiorum persolutis, nihil praeclari amplius sibi arrogarent. Hoc quotidie faciebant: et quum nihil proficerent, eos circumuallare decre-

s Alibi πλεονεκτεῖν et μειονεκτεῖν cum genitiuo construit, ratione comparationis. *Sylb.*

t Πρὸς αὐτῶν pro παρ᾽ αὐτῶν, *ex eorum castris.* vel legendum πρὸς αὐτοὺς, *ad Romanorum castra,* nisi quis omissa praepositione genitiuum αὐτῶν cum sequente superlatiuo coniungere malit. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* ἐξ αὐτῶν.

u Καὶ δυεῖν θάτερον *Vat.*

* Negle-

προσαναγκάσοντες παραστῆναι. οἱ δ' ὕπατοι περιεώρων τὰ γινόμενα μέχρι πολλοῦ, δι' ἀνανδρίαν μὲν, ἢ μαλακίαν οὐδεμίαν· ἀμφότεροι γὰρ εὔψυχοί τε καὶ φιλοπόλεμοι ἦσαν· τὸ δὲ τῶν στρατιωτῶν ἐθελόκακόν τε καὶ ἀπρόθυμον, διαμένον ἐν τοῖς δημοτικοῖς, ἐξ οὗ περὶ τῆς κληρουχίας διεστασίασαν, ὑφορώμενοι· ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἔναυλα καὶ πρὸ ὀμμάτων ἦν, ἃ τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ κατὰ τὸ ἔγκοτον τῆς πρὸς τὸν ὕπατον [x] τιμῆς, αἰσχρὰ καὶ ἀνάξια τῆς πόλεως εἰργάσαντο, παραχωρήσαντες τῆς νίκης τοῖς ἡττηθεῖσι, καὶ φυγῆς ὄνειδος οὐκ ἀληθὲς ὑπομείναντες, ἵνα μὴ καταγάγῃ τὸν ἐπινίκιον θρίαμβον ὁ ἀνήρ.

Βουλόμενοι [y] δὴ τὸ στασιάζον ἐκ τῆς στρατιᾶς ἐξελεῖν VIII.
εἰς τέλος, καὶ καταστῆσαι πάλιν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ὁμόνοιαν ἅπαν τὸ πλῆθος, καὶ εἰς ἓν τοῦτο πᾶσαν εἰσφερόμενοι βουλήν τε καὶ πρόνοιαν, ἐπειδὴ οὔτε κολάσει μέρους τινὸς σωφρονέστερον ἀποδοῦναι τὸ λοιπὸν ἦν, πολὺ καὶ αὐ-

decreuerunt, vt fame ad deditionem compellerent. * Consu- *Per. Iul.*
les vero haec, quae fiebant, diu tulerunt, non ob ignauiam mol- 4236.
litiemue aliquam; (ambo enim et animosi et bellicosi erant) *Ante*
sed suspectam habentes militum voluntariam ignauiam et segni- *Chr.* 478.
tiem, quae in plebeiorum animis ob seditiones agrarias inhae- *Olymp.*
rebat. nam ante ipsorum aures et oculos adhuc obuersaban- 75 2/3.
tur, quae anno superiore, consuli honorem inuidentes, turpiter *Cat.*
et praeter populi Romani maiestatem fecerant, qui victoriam *V.C.* 274.
victis concessissent, et fugae simulatae falsam exprobrationem *Var.*
vltro subiissent, ne vir ille, parta de hostibus victoria, triumpharet. 276.

Quum igitur vellent omnem seditionem penitus e castris tollere, et vniuersam multitudinem in pristinam concordiam reducere, et in hoc vnum omni consilio et prouidentia incumberent; quia neque animaduersione in aliquam partem caeteros sapientiores ac modestiores reddere poterant, ob magnam contumaciam in

* Neglexeruntque diu consules, quae fiebant. *Lapus.*

x Τιμῆς agnoscit etiam *Lapi* versio: *honori consulis aduersantes.* Sed aptius forsan ὀργῆς. *Sylb.*

y Δὴ in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod maluit etiam *Sylb.* vulg. δὲ.

θαδες ὑπάρχον, καὶ τὰ ὅπλα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχον, οὔτε πειθοῖ προσαγαγέσθαι λόγων τοὺς οὐδὲ πεισθῆναι βουλομένους, δύο ταύτας [z] ὑπέλαβον ἔσεσθαι τῶν στασιαζόντων αἰτίας τῆς διαλλαγῆς, τοῖς μὲν [a] ἐπιεικεστέρας λαχοῦσι φύσεως. ἐνῆν γάρ τι καὶ τοιοῦτον ἐν τῷ πολλῷ· τὴν ἐπὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς τῶν πολεμίων αἰσχύνην· τοῖς δὲ δυσαγώγοις ἐπὶ τὸ καλὸν, ἣν ἅπασα δέδοικεν [b] ἀνθρώπων φύσις, ἀνάγκην. ἵνα δὴ ταῦτα γένοιτο ἀμφότερα, ἐφῆκαν τοῖς πολεμίοις λόγῳ τ' αἰσχύνειν, κακίζοντας ὡς ἄνανδρον σφῶν τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἔργοις, ὑπεροψίας τε καὶ καταφρονήσεως πολλῆς γέμουσιν, ἀναγκάζειν ἀγαθοὺς γενέσθαι τοὺς ἑκουσίως εἶναι μὴ βουλομένους. γινομένων γὰρ τούτων, πολλὰς ἐλπίδας εἶχον ἥξειν ἐπὶ τὸ στρατήγιον ἅπαντας ἀγανακτοῦντας καὶ καταβοῶντας καὶ κελεύοντας ἡγεῖσθαι σφῶν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· ὅπερ καὶ συνέβη. ὡς γὰρ ἤρξαντο τὰς ἐξόδους τοῦ χάρακος ἀποταφρεύειν τε καὶ ἀποσταυροῦν οἱ πολέμιοι, δυσανασχετήσαντες οἱ

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* V.C. 274. *Var.* 276.

in ipſorum animis inſitam, quia etiam illi arma in manibus habebant; nec verbis, nec rationibus, *ad officium* adduci poterant ii, qui obſtinato erant animo: exiſtimarunt, his duobus modis ſeditioſos in gratiam redituros; ingenii quidem manſuetioris homines (erant enim et tales nonnulli multitudini admixti) opprobriorum hoſtilium pudore; eos vero, qui ad honeſtatem difficile compelli poterant, ipſa neceſſitate, quam vniuerſum genus humanum metuit. Vt igitur hoc vtrumque fieret, permiſerunt, vt hoſtes contumelioſis verbis ſibi inſultarent, ſuam quietem ignauiae adſcribentes; et factis, vt, poſt multam contemtionem et deſpectum, iis, qui nollent ſponte rem fortiter gerere, fortitudinis neceſſitatem imponerent: ſi enim haec fierent, magnam ſpem habebant, fore, vt omnes ad praetorium venirent prae indignatione vociferantes et ſe contra hoſtes duci poſcentes; id quod etiam accidit. Vbi enim hoſtes coeperunt caſtrorum exitus foſſa valloque cingere, Romani, rem

z Ὑπέλαβον ἔσεσθαι τῶν *Vat.* vulg. deeſt ἔσεσθαι.

a Ἐπιεικεστέρας μετειληφόσι φύσεως *Vat.*

b Ἀνθρώπου φύσις *Vat.*

c Oi

Ῥωμαῖοι [c] ἐπὶ τῷ ἔργῳ, τέως μὲν κατ' ὀλίγους, ἔπειτ' ἀθρόοι συντρέχοντες ἐπὶ τὰς σκηνὰς τῶν ὑπάτων, ἐκεκράγεσάν τε καὶ προδοσίαν [d] αὐτῶν ἐνεκάλουν, καὶ, εἰ μή τις ἡγήσεται σφίσι τῆς ἐξόδου, δίχα ἐκείνων αὐτοὶ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔλεγον ἐξελεύσεσθαι. ὡς δ' ἐξ ἁπάντων ἐγίνετο τοῦτο, παρεῖναι τὸν χρόνον, ὃν περιέμενον, οἱ στρατηγοὶ νομίσαντες, ἐκέλευον τοῖς ὑπηρέταις συγκαλεῖν τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ προελθὼν Φάβιος τοιάδε εἶπε·

„Βραδεῖα μὲν ἡ ἀγανάκτησις ὑμῶν γίνεται περὶ ὧν ὑβρίζεσθε ὑπὸ τῶν πολεμίων, [e] ἄνδρες συστρατιῶται καὶ IX. ἡγεμόνες· καὶ τὸ βουλόμενον ἑκάστου χωρεῖν ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις, πολὺ τοῦ δέοντος ὕστερον φαινόμενον, [f] ἄωρόν ἐστι. παλαίτερον γὰρ ἔτι τοῦθ' ὑμᾶς ἔδει πράττειν, ὅτε πρῶτον αὐτοὺς εἴδετε καταβαίνοντας ἐκ τῶν ἐρυμάτων, καὶ μάχης ἄρχειν βουλομένους. τότε γὰρ δήπου καλὸς ὁ περὶ τῆς ἡγεμονίας ἦν ἀγών, καὶ τοῦ Ῥωμαίων φρονήματος ἄξιος.

rem indignam ac minime ferendam rati, pauci primum, mox *Per. Iul.* catervatim concurrentes ad consulum tentoria, clamorem sustu- 4236. lerunt, et proditionis eos insimulabant, et, nisi quis egressus *Ante* ducem se praebuisset, se iniussu illorum correptis armis eruptio- *Chr.* 478. nem in hostem facturos dicebant. Et quum id ab omnibus *Olymp.* fieret, praetores, adesse tempus exspectatum existimantes, licto- 75 2/3. ribus mandarunt, vt multitudinem ad concionem conuocarent. *Cat.* Tunc Fabius progressus in hunc modum est loquutus: *V.C.* 274.

„Tarda est haec indignatio ob contumelias, quibus affecti *Var.* 276. estis ab hostibus, commilitones et duces; et vestra cupiditas cum hoste pugnandi, quae multo serius, quam oportebat, vos subiit, est intempestiua. Iam pridem enim hoc vobis erat faciendum, quum primum eos e munitionibus descendere, et ad proelium vos prouocare vidistis. tunc enim certamen de imperio praeclarum, ac populi Romani maiestate dignum fuisset: iam

c Οἱ ἐπὶ τῷ ἔργῳ in *Ed. Steph.*

d Αὐτοῖς *Vat.*

e Ἄνδρες στρατιῶταί τε καὶ *Vat.*

f Ἀωρόν ἐστιν. ἔτι τοῦθ' ἡμᾶς in *Cod. Vat.* quod tamen hic deest, a manu recentiori additum.

νῦν δ᾽ ἀναγκαῖος ἤδη γίνεται, καὶ οὐδ᾽, ἂν τὸ κράτιστον λάβῃ τέλος, ὁμοίως καλός. εὖ δὲ καὶ νῦν ποιεῖτε ὅμως ἐπανορθώσασθαι τὴν βραδυτῆτα βουλόμενοι, καὶ τὰ [g] παραλειφθέντα ἀναλαβεῖν· καὶ πολλὴ χάρις ὑμῖν τῆς ἐπὶ τὰ κράτιστα ὁρμῆς, [h] εἴτ᾽ ἐπ᾽ ἀρετῇ γίνεται· κρεῖττον γάρ ἐστιν ἄρξασθαι ὀψὲ τὰ δέοντα πράττειν, ἢ μηδέποτε. [i] εἴτ᾽ οὖν ἅπαντες ὁμοίους ἔχετε περὶ τῶν συμφερόντων λογισμοὺς, καὶ ἡ προθυμία τῆς ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ὁρμῆς ἅπαντας ἡ αὐτὴ κατείληφε. νῦν [k] δὲ φοβούμεθα, μὴ τὰ περὶ τῆς κληρουχίας προσκρούσματα τῶν δημοτικῶν πρὸς τοὺς ἐν τέλει μεγάλης [l] αἴτια τῷ κοινῷ γένηται βλάβης· ὑποψία τε ἡμᾶς κατείληφεν, ὡς ἡ περὶ τῆς ἐξόδου καταβοὴ καὶ ἀγανάκτησις οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως παρὰ πάντων γίνεται· ἀλλ᾽ οἱ μὲν, ὡς τιμωρησόμενοι τοὺς

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V. C.* 274. *Var.* 276.

iam vero ab ipſa neceſſitate ad id cogimur, et licet eius exitus futurus ſit feliciſſimus, tamen par decus non erit. Attamen recte facitis, qui ſaltem nunc tarditatem *priſtinam* corrigere, et quod reliquum eſt virium ac animorum recolligere velitis; et ob hunc ardorem honeſtiſſimum, ſi quidem ab amore virtutis manat, magna gratia vobis habetur: praeſtat enim ſero incipere officium facere, quam nunquam. Atque vtinam omnes idem de communi vtilitate ſentiretis, et eadem animi alacritas idemque impetus ad certamen in omnibus vobis eſſet. iam vero veremur, ne plebeii, ob leges agrarias magiſtratibus infenſi, magnam cladem reipublicae afferant: et ſuſpicamur, iſtos, qui magnis clamoribus ſe educi poſcunt et indignantur, non eodem conſilio omnes ad hoc impelli; ſed alios quidem, vt hoſtes vlciſcan-

g Περιλειφθέντα [quod vulg. exhibent] agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *relicta recuperare.* at ſi παραλειφθέντα legas, ſenſus erit: *praetermiſſa et neglecta compenſare. Sylb.*

h Εἴ γε ὑπ᾽ ἀρετῆς γίνεται· κρεῖττον γὰρ ὀψὲ ἄρξασθαι τὰ δέοντα πράττειν *Vat.*

i Maluit quidem *Gelenius* εἴθ᾽ οὖν εἴχετε, *atque vtinam haberetis.* Noſtram ſcripturam ſequutus *Lapus*, vertit: *ſique parem haberetis omnes de vtilibus cogitationem.* minus apte legeris, εἴ γ᾽ οὖν, *ſi modo. Sylb.*

k In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] δὴ pro δὲ. nobiſcum facit *Lapi* verſio: *ſed timemus. Sylb.*

l Αἴτια (in neutro plurali) malit *Sylb.* vulg. dant αἰτία.

m Ad

πολεμίους, προθυμεῖσθε τοῦ χάρακος ἐξελθεῖν· οἱ δὲ, ὡς ἀποδρασόμενοι. ἐξ ὧν δὲ παρέστηκεν ἡμῖν ταῦτα ὑποπτεύειν, οὐ [m] μάντεις εἰσὶν, οὐδὲ στοχασμοὶ, ἀλλ' ἔργα ἐμφανῆ, καὶ οὐδὲ ταῦτα παλαιὰ, ἀλλ' ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ γενόμενα, ὡς ἅπαντες ἴστε, ὅτ' ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς πολεμίους τούτους πολλῆς καὶ ἀγαθῆς ἐξελθούσης στρατιᾶς, καὶ τῆς πρώτης μάχης τὸ κράτιστον [n] ἡμῖν λαβούσης τέλος, δυνηθέντος ἂν τοῦ τότ' ἄγοντος ὑμᾶς ὑπάτου Καίσωνος, ἀδελφοῦ δ' ἐμοῦ, [o] τοῦ δὴ καὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων ἐξελεῖν, καὶ νίκην τῇ πατρίδι καταγαγεῖν λαμπροτάτην, φθονήσαντες αὐτῷ δόξης τινὲς, [p] ὅτι οὐ δημοτικὸς ἦν, οὐδὲ τὰ κεχαρισμένα τοῖς πένησι διετέλει πολιτευόμενος, τῇ πρώτῃ νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην ἀνασπάσαντες τὰς σκηνὰς, ἄνευ παραγγέλματος ἀπέδρασαν ἐκ τοῦ χάρακος, οὔτε τὸν κίνδυνον ἐνθυμηθέντες τὸν καταληψόμενον αὐτοὺς ἀτάκτως καὶ χωρὶς ἡγεμόνος ἀπιόντας ἐκ πολε-

vlciſcantur, alios vero, vt effugiant, cupere ex caſtris exire. Cauſſam autem huius ſuſpicionis non vates praebuerunt, nec coniecturae, ſed manifeſta facta, eaque non vetuſta, ſed [illegible] ſuperiore anno acciderunt, vt omnes ſcitis, quando, contra hos ipſos hoſtes ingenti ac valido exercitu miſſo, et primo proelio a nobis feliciſſime facto, quum conſul et dux veſter, Caeſo [illegible], frater meus, potuiſſet et caſtra hoſtium vi expugnare, et clariſſimam victoriam in patriam referre, nonnulli gloriam ei invidentes, quod plebis ſtudioſus non eſſet, nec rempublicam ad voluntatem pauperum adminiſtraret, nocte proelium ſecuta, revulſis tentoriis, iniuſſi e caſtris aufugerunt; nec conſiderato periculo, cui ſe obiiciebant, qui, nullo ordine ſeruato et ſine duce, ex hoſtico,

Per. Iul. 4236. [illegible] Ch. 478. [illegible] 75 $\frac{2}{3}$. Cat. V.C. 274. Var. 276.

m Ad ſequens στοχασμοὶ melius quadrat μαντεῖαι, quam μάντεις. *Sylb.*

n Et ἡμῖν retineri poteſt, et ὑμῖν ſubſtitui. *Sylb.*

o Illa τοῦ δὴ praeteriit *Lapi* verſio. Forſan legendum ἀδελφοῦ δὲ ἐμοῦ τουδὶ, *fratre meo, qui hic coram adſtat.* nam ei proelio Caeſonem interfuiſſe, gentilique ſuo proſtrato cum fratre ſuccurriſſe, patet ex ſequentibus. minus apte legas καὶ δὴ καί. *Sylb.* In *Cod. Vat.* καὶ τοῦ δὴ καὶ τὸν etc.

p Ὅτι δημοτικὸς οὐκ ἦν *Vat.*

q Deeſt

μίας γῆς, καὶ ταῦτ' ἐν νυκτὶ, οὔτε τὴν αἰσχύνην, ὅση καθέξειν αὐτοὺς ἔμελλεν, ὑπολογισάμενοι, ὅτι παρεχώρουν τοῖς πολεμίοις τῆς ἡγεμονίας, τὸ γοῦν ἐφ' ἑαυτοῖς μέρος, καὶ ταῦτα οἱ νικήσαντες τοῖς κεκρατημένοις. τούτους δὴ τοὺς ἄνδρας ὀῤῥωδοῦντες, ὦ ταξίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ καὶ στρατιῶται, τοὺς οὔτ' ἄρχειν δυναμένους, οὔτ' ἄρχεσθαι βουλομένους, πολλοὺς καὶ αὐθάδεις ὄντας, καὶ τὰ ὅπλα ἔχοντας ἐν χερσὶν, οὔτε πρότερον ἐβουλόμεθα μάχην συνάπτειν, οὔτε νῦν ἔτι θαρσοῦμεν ἐπὶ τοιούτοις συμμάχοις τὸν ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἀγῶνα ἄρασθαι, μὴ κωλύματα καὶ βλάβαι γένωνται τοῖς ἅπαντα τὰ καθ' ἑαυτοὺς πρόθυμα παρεχομένοις. εἰ μέντοι κἀκείνων ὁ θεὸς ἐπὶ τὰ κρείττω ἄγει τὸν νοῦν, [q] καὶ" νυνὶ καταβαλόντες τὸ στασιάζον, ὑφ' οὗ [νῦν] πολλὰ καὶ μεγάλα βλάπτεται τὸ κοινὸν, [r] εἰς τοὺς εἰρήνης τ' ἀναβαλόμενοι καιροὺς, ἤδη ἐπανορθώσασθαι βούλονται τὰ παρελθόντα ὀνείδη τῇ νῦν ἀρετῇ, μηδὲν ἔτι τὸ κωλῦσον [s] ἔσται χωρεῖν ἡμᾶς [t] ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τὰς ἀγαθὰς προβαλλομένους ἐλπίδας.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V. C.* 274. *Var.* 276.

hoſtico, idque noctu, abirent; nec ignominia, quam ſubituri eſſent, ſecum reputata, qui hoſtibus (quantum in ſe eſſet) imperio cederent, praeſertim victores victis. Horum igitur hominum metu (tribuni, et vos centuriones ac milites) qui neque aliis imperare ſciunt, nec ipſi parere volunt, quum multi ſint et contumaces atque arma in manibus habeant, nec ante cum hoſte congredi voluimus, et ne nunc quidem audemus cum talibus propugnatoribus de ſumma rerum decernere, ne aliis omni animi alacritate operam *reipublicae in proelio* nauantibus impedimento ſint, damnumque afferant. Si tamen, *inquiebat,* illorum quoque mentem deus in meliorem conuertit, et iam omiſſis diſſidiis, ob quae reſpublica multa et magna damna accepit, et in pacis tempus dilatis, nunc praeteritam ignominiam praeſenti virtute abolere volunt, nihil amplius eſt, quod nos bona ſpe fretos cum hoſte congredi vetet.

Multas

q Deeſt *Vat.*

r Εἴ γε δὴ εἰς τοὺς τῆς εἰρήνης ἀναβαλόμενοι καιροὺς ἐπανορθώσασθαι *Vat.*

s Ἔστω *Vat.*

t Ἐπὶ τοὺς πολεμίους *Vat.* vulg. εἰς πολεμίους.

u Non

ἔχομεν δὲ πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας ἀφορμὰς εἰς τὸ νικᾶν, μεγίστας δὲ καὶ κυριωτάτας, ἃς τὸ τῶν πολεμίων ἀνόητον [u] ἡμῖν" παρέχει· οἵ γε πλήθει στρατιᾶς μακρῷ προὔχοντες ἡμῶν, καὶ τούτῳ μόνῳ δυνηθέντες ἂν πρὸς τὰς ἡμετέρας τόλμας τε καὶ ἐμπειρίας ἀντέχειν, ἀπεστερήκασι τῆς μόνης ὠφελείας ἑαυτούς, [x] ἀπαναλώσαντες τὸ πλεῖον τῆς δυνάμεως μέρος εἰς τὰς τῶν φρουρίων φυλακάς. ἔπειτα [y] δέον αὐτοῖς σὺν εὐλαβείᾳ καὶ λογισμῷ σώφρονι πράττειν ἕκαστα, ἐνθυμουμένους, πρὸς οἵους ἄνδρας καὶ [z] πολὺ ἀλκιμωτέρους αὐτῶν ὁ κίνδυνος ἔσται, θρασέως καὶ ἀπερισκέπτως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωροῦσιν, ὡς [a] ἄμαχοι δή τινες, καὶ ὡς ἡμῶν καταπεπληγότων αὐτούς. αἱ γοῦν ἀποταφρεύσεις, καὶ αἱ μέχρι τοῦ χάρακος ἡμῶν καθιππεύσεις, καὶ τὰ πολλὰ ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις ὑβρίσματα τοῦτο δυνα-

Multas autem et alias facultates victoriae parandae habemus, sed maximas ac potissimas eas, quas hostium amentia nobis praebet; qui quum copiarum multitudine longe nos superent, et hac re sola nostrae audaciae et peritiae possint resistere, tamen hoc solo auxilio se ipsi priuarint, consumta exercitus parte in munitionum praesidiis. Deinde, quum deberent caute et prudenter omnia agere, reputantes, cum talibus viris et se fortioribus rem sibi fore, tamen audacter et inconsiderate in proelium ruant, quasi ipsi sint inuicti, nos vero eorum audacia simus consternati. illae enim circumuallationes, et castrorum nostrorum obequitationes, et multae illorum tum verbis, tum factis, contumeliae

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

u Non agnoscit *Vat.*

x Ἀπαναλώσαντες τὸ πλεῖον τῆς δυνάμεως μέρος; *Vat.* Πλεῖστον forsan pro πλεῖον in suo Codice habuit *Lapus*, qui vertit: *consumentes maximam copiarum partem*. vulgatis vtrumque deest, et τὸ πλεῖον, et τὸ πλεῖστον.

y Rectius in *Cod. Vat.* δέον αὐτούς. quod placuit etiam *Sylburgio* et *Porto*, propter sequens participium ἐνθυμουμένους.

z Scribo καὶ ὅσῳ ἀλκιμωτέρους. *Steph.* Καὶ πολὺ ἀλκιμωτέρους *Vat.* [deest vulgatis et ὅσῳ et πολὺ, quorum hoc illi est praelatum, vt libri vetusti auctoritate munitum, tametsi coniectura Sylburgiana vtique est probabilior.]

a Ἄμαχοί τινες *Vat.*

ται. [b] ταῦτά τε δὴ ἐνθυμούμενοι, καὶ τῶν προτέρων ἀγώνων μεμνημένοι πολλῶν ὄντων καὶ καλῶν, ἐν οἷς αὐτοὺς ἐνικᾶτε, χωρεῖτε μετὰ προθυμίας καὶ ἐπὶ τόνδε τὸν ἀγῶνα· καὶ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν ἕκαστος χωρίῳ ταχθῇ, τοῦτον ὑπολαβέτω καὶ οἶκον εἶναι καὶ κλῆρον καὶ πατρίδα· [c] καὶ ὅ τε σώζων τὴν παραστάτην, ἑαυτῷ πράττειν τὴν σωτηρίαν ὑπολαβέτω· [d] καὶ ὁ ἐγκαταλιπὼν τὸν πέλας ἑαυτὸν ἡγείσθω τοῖς πολεμίοις προδιδόναι. μάλιστα δ' ἐκεῖνο μέμνησθε, ὅτι μενόντων μὲν [e] ἀνδρῶν καὶ μαχομένων ὀλίγον τὸ ἀπολλύμενόν ἐστιν, ἐγκλινάντων δὲ καὶ [f] φευγόντων κομιδῇ βραχὺ τὸ σωζόμενον.»

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

tuneliae hoc demonstrant. Haec igitur cogitantes, et superiorum proeliorum multorum ac praeclarorum memores, in quibus eos vicistis, alacriter ad hoc quoque proelium ite: et in quo loco vnusquisque vestrum fuerit collocatus, eum sibi domum et agrum atque patriam ducat; et qui suum socium sibi in acie proximum seruarit, suae saluti se consuluisse putet, et qui eum deseruerit, se hostibus proditum a se ipso arbitretur. Sed illud praecipue memineritis, virorum fortium ac pugnantium exiguum numerum cadere; inclinantium vero ac fugientium perexiguum euadere.„

Haec

b ταῦτα δὴ *Vat.*

c Καὶ ὅ τε σώζων *Vat.* vulg. καὶ ὅ γε σώζων.

d Καὶ ὁ ἐγκαταλιπὼν τὸν πέλας, ἑαυτὸν etc. *Vat.* quo modo et *Lapus*, dum vertit: *et qui proximum deseruerit.* τὸν πέλας desunt vulgatis.

e Ἀνδρῶν καὶ μαχομένων dicit pro ἀνδρείως μαχομένων. *Sylb.* Vel ita scriptum fuisse puto: τῶν μὲν ἀνδρῶν καὶ γενναίως μαχομένων: vel sic: τῶν μὲν ἀνδρείως καὶ γενναίως μαχομένων. *Steph.* Putabam olim legendum, τῶν μὲν αἰδομένων, dictus *Homeri* carmine, quod videtur *Dionysius* voluisse exprimere: Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται. *Cas.* Quam vanae sint hae coniecturae, ostendit *Cod. Vat.* qui legit: μάλιστα δ' ἐκεῖνο μέμνησθε, ὅτι μενόντων μὲν ἀνδρῶν etc. atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *illudque maxime mementote, quod permanentium hominum et pugnantium exiguum est quod perditur* etc. vulgatae dant ὅτι τῶν μὲν ἀνδρῶν.

f Φευγόντων *Vat.* vulgo φυγόντων.

g Deest

Ἔτι δ' αὐτοῦ λέγοντος τὰ εἰς τὸ γενναῖον ἐπαγωγὰ, X.
καὶ πολλὰ μεταξὺ τῶν λόγων ἐκχέοντος δάκρυα, λοχαγῶν τε καὶ ταξιάρχων καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστον, ᾧ συνῄδει τι λαμπρὸν ἔργον [g] ἐν" μάχαις ἀποδειξαμένῳ, κατ' ὄνομα ἀνακαλοῦντος, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τοῖς ἀριστεύσασι κατὰ τὴν μάχην, [h] φιλάνθρωπα δώσειν ὑπισχνουμένου πρὸς τὸ τῶν πράξεων μέγεθος, τιμάς τε καὶ πλούτους καὶ τὰς ἄλλας βοηθείας, ἀναβοήσεις ἐξ ἁπάντων ἐγίνοντο θαῤῥεῖν τε παρακελευομένων καὶ ἄγειν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἀξιούντων. ἐπειδὴ δ' ἐπαύσαντο, [i] προέρχεταί τις ἐκ τοῦ πλήθους, Μάρκος Φλαβολήϊος ὄνομα, [k] ἀνὴρ δημοτικὸς μὲν καὶ αὐτουργὸς, οὐ μὴν τῶν ἀπεῤῥιμμένων τις, ἀλλὰ τῶν ἐπαινουμένων δι' ἀρετὴν, καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα ἑνὸς τῶν

Haec autem eo adhuc ad accendendam *militum* fortitudi- *Per. Iul.*
nem dicente, et multas lacrymas inter dicendum effundente, 4236.
et centurionum et tribunorum atque aliorum militum vnum- *Ante Chr.* 478.
quemque, quem illustre aliquod facinus in proeliis edidisse *Olymp.*
sciebat, nominatim appellante, et multa ac magna praemia exi- 75 2/3.
miae operae in pugna nauatae pro rerum gestarum magnitu- *Cat.*
dine se daturum pollicente, atque honores et diuitias atque *V.C.* 274.
alia commoda: conclamatum est ab omnibus eum bono esse *Var.*
animo iubentibus, et ad proelium se duci postulantibus. 276.
Quum autem finem dicendi fecisset, progreditur quidam ex multitudine, M. Flauoleius, vir totus quidem plebeius et opifex, non vilis tamen, sed laudatae virtutis, et in rebus bellicis strenuus, *et ob ambo haec in vna legionum illustri

g Deest *Vat.*

h Fortasse φιλανθρώπως. *Steph.*

i Ita in *Lapi* versione. minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* προσέρχεταί τις.

k Ὅλος ἀνὴρ δημ.] Rectius cum *Lapo*, ἀνὴρ δημοτικὸς μὲν ὅλος, *vir plebeius quidem totus.* vel ὅλος plane cum *Gelenio* omittendum. *Sylb.* Malim ὅλως. *Steph.* In *Cod. Vat.* Φλαβολήϊος ὄνομα δημοτικὸς etc.

* Aliter sic: *qui vtroque hoc nomine splendidissimo honore decoratus fuerat, et praefectus vni legioni, in qua sunt LX. centuriones, qui ducem suum sequuntur, eiusque imperata ex legis militaris praescripto faciunt. Hos duces* etc.

 l Στὰς

ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος, ἣ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἕπεσθαί τε καὶ τὸ κελευόμενον ὑπηρετεῖν κελεύει νόμος. τούτους Ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίᾳ γλώττῃ Πριμοπίλους καλοῦσιν. οὗτος ὁ ἀνὴρ ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις μέγας τε καὶ καλὸς ἰδεῖν· [l] σὰς, ὅθεν πᾶσιν ἔμελλεν ἔσεσθαι φανερὸς, ἐπὶ τούτοις ἔφησεν· „Ὦ ὕπατοι, δεδοίκατε, μὴ τὰ ἔργα ἡμῶν οὐχ ὅμοια γένηται τοῖς λόγοις; ἐγὼ πρῶτος ὑμῖν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ τὸ βέβαιον τῆς ὑποσχέσεως ἐκ τῆς μεγίστης πίστεως παρέξομαι· καὶ ὑμεῖς δ', ὦ πολῖταί τε καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνοὶ τύχης, ὅσοι διεγνώκατε εἰς ἴσον καταστῆσαι τὰ ἔργα τοῖς λόγοις, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοιτε τὸ αὐτὸ ποιοῦντες ἐμοί.„ Ταῦτ' εἰπὼν καὶ τὸ ξίφος ἀνατείνας, ὤμοσε τὸν ἐπιχώριόν τε Ῥωμαίοις καὶ κράτιστον ὅρκον, τὴν ἀγαθὴν ἑαυτοῦ πίστιν, νικήσας τοὺς πολεμίους ἥξειν εἰς τὴν πόλιν, ἄλλως δ' οὔ. τοῦτον ὀμόσαντος τοῦ Φλαβολήιου τὸν ὅρκον, πολὺς ἐξ ἁπάντων ἔπαινος ἐγένετο· καὶ αὐτίκα οἵ τε ὕπατοι ἀμφότεροι τὸ αὐτὸ ἔδρων, καὶ οἱ τὰς ἐλάττους ἔχον-

Per. Iul. 4236. Ante Chr. 478. Olymp. 75 2/3. Cat. V.C. 274. Var. 276.

illustri ornatus imperio, cuius ductum et iussa LX centuriones *cum suis manipulis* sequi lex iubet: quos duces Romani patrio sermone Primipilos vocant. Iste igitur (erat autem prae caeteris magnus et egregia forma) stans in loco, vnde omnibus conspicuus esset futurus, postea sic dixit: „Proptereane, consules, timetis, ne facta nostra dictis non respondeant? Ego primus pro me ipso vobis promissum confirmabo, fidemque certissimam maximamque dabo, et vos, o ciues, eiusdemque fortunae socii, quotquot decreuistis facta verbis aequare, haud peccaueritis, si idem, quod ego, feceritis.„ Haec locutus, gladioque sublato, iurauit iusiurandum, quod apud Romanos est maximum, per bonam suam fidem, se non nisi victis hostibus in vrbem reuersurum. Quum Flavoleius in hunc modum iurasset, multis laudibus exceptus est ab omnibus; et mox ambo consules idem fecerunt, et qui minores praetu-

l Στὰς, ὅθεν ἅπασιν ἔμελλεν ἔσεσθαι φανερὸς, ἐπὶ τούτῳ ἔφησεν *Vat.* In *Lapi* versione: *postea sic dixit.*

m Scri-

τες ςρατηγίας, χιλίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ, τελευτῶσα δ' ἡ πληθύς. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐγένετο, πολλὴ μὲν εὐθυμία πᾶσιν ἐνέπεσε, πολλὴ δὲ φιλότης ἀλλήλων, [m] θάρσος τ' αὖ καὶ μένος· καὶ ἀπελθόντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, [n] οἱ μὲν ἵπποις χαλινοὺς ἐνέβαλον, οἱ δὲ ξίφη καὶ λόγχας ἔθηγον, [o] οἱ δὲ τὰ σκεπαςήρια τῶν ὅπλων ἐξέματτον· καὶ ὀλίγου πᾶσα ἦν ἕτοιμος εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ ςρατιά. οἱ δ' ὕπατοι τοὺς θεοὺς εὐχαῖς τε καὶ θυσίαις καὶ λιταῖς ἐπικαλεσάμενοι τῆς ἐξόδου σφίσι γενέσθαι ἡγεμόνας, ἐξῆγον ἐκ τοῦ χάρακος ἐν τάξει καὶ κόσμῳ τὸν ςρατόν. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ κατιόντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐρυμάτων ἰδόντες, ἐθαύμασάν τε καὶ ἀντεπεξῄεσαν [p] ἁπάσῃ τῇ δυνάμει.

Ὡς δ' εἰς τὸ πεδίον ἀμφότεροι κατέςησαν, καὶ τὸ XI. πολεμικὸν ἐσήμηναν αἱ σάλπιγγες, ἔθεον ἀλαλάξαντες ὁμόσε· καὶ συμπεσόντες ἀλλήλοις ἱππεῖς τε ἱππεῦσι, καὶ πεζοὶ πεζοῖς, ἐμάχοντο, καὶ πολὺς ἐξ ἀμφοτέρων ἐγίνετο φόνος. οἱ μὲν οὖν τὸ δεξιὸν ἔχοντες τῶν Ῥω-

praeturas habebant, et tribuni, et centuriones. et poſtremo reliqua militum multitudo. Hoc facto, ingens animi alacritas, et ingens ac mutua beneuolentia, et audacia, et robur omnes ſubiit. digreſſique e concione, equites equos frenabant, alii gladios lanceaſque acuebant, alii ſcuta abſtergebant: breuique temporis ſpatio totus exercitus ad pugnam paratus fuit. Conſules autem, votis, ſacrificiis, et precibus deos precati, vt ſibi in educendis copiis duces eſſe vellent, ita demum copias egregie inſtructas et ordinem ſeruantes ex caſtris eduxerunt. Quum vero Hetruſci eos ex munitionibus deſcendere vidiſſent, admirati ſunt, et ipſi quoque totis viribus contra eos prodierunt.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75. 2. 3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

Vbi vero vtrique in aequo loco conſtiterunt, belliqueſignum tubae dederunt, ſublato clamore concurrerunt; factoque impetu alii in alios, equites cum equitibus, pedites cum peditibus pugnabant, et magna vtrinque caedes facta: Romani autem,

m Scribe θάρσος, non θράσος. *Caſaub.*

n Legendum οἱ μὲν ἵπποις χαλινοὺς ἐνέβαλον. *Caſ.* vulg. ἱππεῖς.

o Οἱ δὲ τὰ σκεπαςήρια *Vat.* vulgatis deeſt articulus, vt et in proximo (nota *p.*)

p Ἁπάσῃ τῇ δυνάμει *Vat.*

q Καθ'

μαίων κέρας, οὗ τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάλλιος, ἐξέωσαν τὸ [q] καθ' ἑαυτοὺς μέρος, καὶ καταβάντες ἀπὸ τῶν ἵππων, ἐμάχοντο πεζοί. οἱ δ' ἐν τῷ εὐωνύμῳ κέρατι ταχθέντες, ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ τῶν πολεμίων ἐκυκλοῦντο. ἦν γὰρ ἡ Τυῤῥηνῶν φάλαγξ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον [r] ὑπερπετής τε καὶ οὐκ ὀλίγῳ μείζων τῆς ἑτέρας. παρεῤῥήγνυτο δὴ [s] ταύτῃ τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα, καὶ πολλὰς πληγὰς ἐλάμβανεν. ἡγεῖτο δὲ τούτου τοῦ κέρως Κόϊντος Φάβιος, [t] πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος ὤν, [u] δὶς ὑπατεύσας· καὶ μέχρι πολλοῦ ἀντεῖχε τραύματα λαμβάνων παντοδαπά. ἔπειτα λόγχῃ βληθεὶς εἰς τὰ στέρνα, μέχρι τῶν σπλάγχνων ἐλθούσης τῆς αἰχμῆς, ἔξαιμος γενόμενος πίπτει. ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσεν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, Μάρκος Φάβιος· ἦν δὲ κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τεταγμένος· τοὺς κρατίστους τῶν λόχων ἀναλαβὼν, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ἀδελφῶν, Καίσωνα Φά-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 $\frac{2}{3}$. *Cat.* V.C. 274. *Var.* 276.

autem, qui in dextro cornu erant, cui alter conſul Manlius praeerat, hoſtes ſibi oppoſitos repulerunt, et deſcendentes ex equis pedeſtrem pugnam committebant. qui vero in ſiniſtro cornu collocati fuerant, a dextro hoſtium circumdabantur: nam Hetruſca acies ab ea parte longius protendebatur, alteraque non paullo maior erat. Ab hac igitur parte exercitus Romanus perrumpebatur, multaque vulnera accipiebat. hoc autem cornu ducebat Q. Fabius, conſulis legatus et propraetor, qui bis conſulatum geſſerat; diuque reſtitit, varia vulnera accipiens: poſtremo, pectore lancea percuſſo, et cuſpide ad viſcera vſque penetrante, exſanguis cecidit. M. Fabius, alter conſul, hoc audito, (erat autem in media acie collocatus) lectiſſimis cohortibus aſſumtis, et altero fratre Caeſone Fabio accito,

q Καθ' ἑαυτοὺς *Vat.* vulgo καθ' ἑαυτῶν.

r Nota ὑπερπετὴς pro ὑπερτενής. *Sylb.*

s Procliui errore in *Ed. Steph.* ταυτί.

t Πρεσβευτὴς *Vat.* vt p. 1770. v. 14. ſimiliter πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος. atque ita legendum eſſe placuit *Sylburgio.* vulg. dant πρεσβύτης.

u In *Cod. Vat.* ὁ δὶς ὑπατεύσας.

x Ἐπὶ

βιον, ἀνακαλεσάμενος, παρήλαυνεν [x] ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ Φάλαγγα· καὶ μέχρι πολλοῦ προελθὼν, ἐπειδὴ [y] παρήλλαξαν τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων κέρας, ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς κυκλουμένους. ἐμπεσὼν δ' αὐτοῖς, Φόνον τε [z] τῶν ἐν χερσὶ ποιεῖ πολὺν, καὶ Φυγὴν τῶν πρόσω· τόν τ' ἀδελΦὸν ἔτι ἐμπνέοντα καταλαβὼν, αἴρεται. ἐκεῖνος μὲν οὖν οὐ πολὺν ἔτι χρόνον ἐπιβιοὺς, ἀποθνήσκει. τοῖς δὲ τιμωροῦσιν αὐτῷ [a] θυμὸς ἔτι πλείων παρέστη καὶ μείζων πρὸς τὸ ἀντίπαλον· καὶ οὐθὲν ἔτι τῆς ἰδίας ψυχῆς προνοούμενοι, σὺν ὀλίγοις εἰς μέσους ἐμπεσόντες τοὺς μάλιστα συνεστηκότας τῶν πολεμίων, σωροὺς ἐξεπλήρουν νεκρῶν. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο τὸ μέρος ἔκαμνεν ἡ Τυῤῥηνῶν Φάλαγξ, καὶ οἱ [b] πρότεροι ὠσάμενοι τοὺς πολεμίους, ὑπὸ τῶν κεκρατημένων ἀνεκόπησαν. οἱ δὲ τὸ εὐώνυμον ἔχοντες κέρας, κάμνοντες ἤδη καὶ Φυγῆς ἄρχοντες, ἔνθα ὁ Μάλλιος ἦν,

accito, ſuam aciem praeteriit; et longius progreſſus, quum dex- *Per. Iul.*
trum hoſtium cornu tranſiſſet, venit ad eos, a quibus ſui circum- 4236.
dabantur. Facto autem in eos impetu, ingentem edidit ſtra- *Ante Chr.* 478.
gem eorum, qui in manus incidiſſent, et eos, qui remotiores *Olymp.*
erant, in fugam vertit; fratremque nactus adhuc ſpirantem, 75 $\frac{2}{3}$.
ſuſtulit. Ille vero, quum non diu ſuperuixiſſet, obiit. At eius *Cat.*
vltoribus animus multo magis creuit, et in aduerſarios eſt inci- *V.C.* 274.
tatus; et, nulla amplius ratione propriae ſalutis habita, cum *Var.*
exigua manu in mediam confertiſſimamque hoſtium aciem fa- 276.
cto impetu, altos cadauerum aceruos faciebant. Ab hac igitur
parte acies Hetruſca laborabat; et qui ante hoſtes reiecerant,
a victis fuerunt repulſi. At qui in ſiniſtro cornu erant, iam
laborantes et fugae initium facientes, vbi erat Manlius,
hoſtes

x Ἐπὶ agnoſcit *Lapi* verſio: *contendit ad eam aciem:* quaſi legendum ſit ἐπὶ τὴν αὐτοῦ φάλαγγα. Ego cum *Gelenio* ἐπὶ expungendum arbitror, vel reponendum παρὰ. *Sylb.*

y Παρήλλαξεν malit *Portus*: vt ad eundem haec duo παρήλλαξεν et παρήλαυνε referantur.

z Τῶν ἐν χερσὶ praefert *Portus*. vulgatae τοῖς ἐν χ.

a Ita legiſſe videtur *Lapus*. Verum in *Cod. Vat.* θυμὸς ἔτι μείζων παρέστη πρὸς τὸ ἀντίπαλον· καὶ οὐδὲν ἔτι etc.

b Rectius πρότερον. *Sylb.*

c Non

ἐτρέψαντο τοὺς καθ' ἑαυτούς. παλτῷ γάρ τις βαλὼν τὸν Μάλλιον, διὰ τοῦ γόνατος ἄχρι τῆς ἰγνύος διήρεισε τὴν λόγχην· καὶ τὸν μὲν οἱ πέριξ ἄραντες, ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν ἀπεκόμιζον· οἱ δὲ πολέμιοι τὸν ἡγεμόνα τῶν Ῥωμαίων τεθνηκέναι δόξαντες, ἐπερρώσθησαν, καὶ παραβοηθησάντων αὐτοῖς τῶν ἑτέρων, ἐνέκειντο τοῖς Ῥωμαίοις οὐκ ἔχουσιν ἡγεμόνα. ἠναγκάσθησαν [c] δὲ πάλιν οἱ Φάβιοι καταλιπόντες τὸ εὐώνυμον [d] κέρας, τῷ δεξιῷ βοηθεῖν. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ, προσιόντας αὐτοὺς σίφει καρτερῷ μαθόντες, τῆς μὲν ἐπὶ πλέον διώξεως ἀποτρέπονται· πυκνώσαντες [e] δὲ τοὺς λόχους, ἐμάχοντο ἐν τάξει· καὶ πολλοὺς μὲν τῶν σφετέρων ἀπέβαλον, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέκτειναν.

XII. [f] Ὡς δὲ ταῦτ' ἐγίνετο, οἱ τὸν χάρακα τὸν ἐκλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Μαλλίου καταλαβόμενοι Τυρρηνοὶ, συνθήματος ἀρθέντος [g] ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ, σὺν τάχει πολλῷ καὶ προθυμίᾳ μεγάλῃ χωροῦντες, ἐπὶ τὸν ἕτερον ἠπεί-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *U.C.* 274. *Var.* 276.

hostes sibi oppositos fugarunt. Quidam enim telum iaculatus Manlium per genu ad poplitem vsque lancea transfixit: et qui circumstabant eum, sublatum in castra absportarunt. Hostes vero, Romanorum ducem occubuisse rati, corroborati sunt; et quum alii opem ipsis tulissent, Romanos duce orbatos premebant. Itaque rursus Fabii coacti sunt, relicto sinistro cornu, dextro suppetias ferre. Hetrusci vero, quum eos cum valido globo aduentantes vidissent, ab hoste longius insequendo destiterunt; sed densatis ordinibus acie instructa pugnarunt: et multos de suis amiserunt, multosque Romanos interfecerunt.

Dum haec geruntur, Hetrusci, qui castra a Manlio deserta occuparant, signo ab imperatore dato, magna celeritate magnaque animi

c Non minus apte cum *Gelenio* legeris δή. *Sylb.*

d Μέρος *Vat.*

e Illud δὲ reposuit *Sylb.* consentiente *Cod. Vat.*

f Ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο *Vat.*

g Illud ἀπὸ hic ponitur pro ὑπό. cuius generis commutatio supra etiam aliquoties obseruata est; incertum, ab auctore, an a librariis profecta. *Sylb.*

h Διὰ

γοντο τῶν Ῥωμαίων χάρακα, ὡς οὐκ ἀξιοχρέῳ δυνάμει φυλαττόμενον. καὶ ἦν ἡ δόξα αὐτῶν ἀληθής. ἔξω γὰρ τῶν τριαρίων καὶ ὀλίγων ἄλλων τῶν ἐν ἀκμῇ, τὸ λοιπὸν πλῆθος ἐμπόρων τε καὶ θεραπόντων καὶ χειροτεχνῶν ἦν ἐν αὐτῷ. γίνεταί τε πολλῶν εἰς ὀλίγον συνελαθέντων χωρίον· περὶ γὰρ ταῖς πύλαις ὁ ἀγὼν ἦν· ὀξεῖα καὶ χαλεπὴ μάχη, καὶ νεκροὶ παρ' ἀμφοτέρων πολλοί. ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ὅ τε Μάλλιος ὕπατος ἐκβοηθῶν ἅμα τοῖς ἱππεῦσιν, ἐπειδὴ ὁ ἵππος ἔπεσε, συγκατενεχθεὶς, καὶ ἀδύνατος ὢν ἀναστῆναι ὑπὸ πλήθους τραυμάτων, ἀποθνήσκει, καὶ πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ περὶ αὐτὸν ἄλλοι νέοι. μετὰ δὲ τὸ πάθος τοῦτο εὐθὺς ὁ χάραξ ἡλίσκετο· καὶ τέλος εἶχε τοῖς Τυῤῥηνοῖς τὰ μαντεύματα. εἰ μὲν οὖν ἐταμιεύσαντο τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν, καὶ [h] διὰ φυλακῆς εἶχον τὸν χάρακα, τάς τ' ἀποσκευὰς τῶν Ῥωμαίων κατ-

mi alacritate ad altera Romanorum castra, vt praesidio non satis firmo custodita, contendebant. Nec eos fefellit opinio. Nam praeter triarios, et paucos alios homines iuniores et militari robore praeditos, reliqua multitudo erat mercatorum, famulorum, et artificum, qui in illis erant. Ibi multis in angustum locum contractis, (nam ad ipsas portas dimicabatur) acre et atrox proelium cum magna vtrorumque caede committitur. In hac pugna Manlius consul, qui cum equitatu opem suis tulerat, quum vna cum equo suo prolapsus prae vulnerum multitudine surgere non posset, moritur, et circa alii multi fortesque iuuenes. Confestim autem post cladem istam castra capta sunt, atque ita vaticinia Hetrascorum irrita non fuerunt. Si igitur praesenti felicitate moderate vti sciuissent, et capta castra custodiuissent, Roma-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

h Διὰ φυλακῆς εἶχον] Legendum potius ἔσχον, cum praecedat ἐταμιεύσαντο. et mox p. 1770. v. 3. fortasse ἀναψύχοντες ἑαυτούς. Verum versu praecedenti post voculas νῦν δὲ placet interpungere, vt ferantur ad ἀφῃρέθησαν, non ad τραπόμενοι. νῦν δέ, πρὸς ἁρπαγὴν etc. *at contra ad rerum relictarum direptionem versi* etc. *Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionys.* c. 8. p. 16.

i Ad

ἔσχον, καὶ αὐτοὺς αἰσχρῶς ἀπελθεῖν [i] ἠνάγκαζον· νῦν δὲ πρὸς ἁρπαγὴν τῶν ἀπολειφθέντων τραπόμενοι, [k] καὶ ἀναψύχοντες οἱ πλείους, καλὴν ἄγραν ἐκ τῶν χειρῶν ἀφῃρέθησαν. ὡς γὰρ ἀπηγγέλθη θατέρῳ τῶν ὑπάτων τοῦ χάρακος ἡ ἅλωσις, ἠπείγετο σὺν τοῖς ἀρίστοις ἱππέων τε καὶ πεζῶν. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ μαθόντες αὐτὸν ἐπιόντα, περιεστεφάνωσαν τὸν χάρακα, μάχη τε αὐτῶν γίνεται καρτερὰ, τῶν μὲν ἀνασώσασθαι βουλομένων τὰ σφέτερα, τῶν δὲ, μὴ πασσυδεὶ διαφθαρῶσιν, ἁλόντος τοῦ χάρακος, δεδοικότων. χρόνου δὲ γινομένου πλείονος, [l] καὶ τῶν Τυῤῥηνῶν πολλὰ πλεονεκτούντων· ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίων τε χωρίων, καὶ πρὸς ἀνθρώπους δι' ἡμέρας ὅλης κεκμηκότας, [m] ἡ μάχη· [n] Τῖτος Σίκκιος ὁ πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος, κοινωσάμενος τῷ ὑπάτῳ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, τὸ ἀνακλητικὸν [o] ἐκέλευσε σημαί-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* 274. *V.C. Var.* 276.

Romanorum impedimentis potiti fuiſſent, eoſque turpiter abire coëgiſſent. Iam vero ad rerum relictarum direptionem, et plerique ad curam corporis verſi egregiam praedam, quam in manibus habebant, amiſerunt. Vt enim alteri conſuli caſtra expugnata nunciatum eſt, eo cum lectiſſimis equitibus ac peditibus accurrit. Hetruſci vero, cognito eius aduentu, caſtra militum corona cinxerunt: ibique inter eos acre proelium committitur, his res ſuas recuperare volentibus, illis vero, ne captis caſtris occidione delerentur, timentibus. Quod proelium quum diutius protraheretur, et Hetruſcorum melior eſſet conditio, (nam de ſuperiore loco pugnabant, idque contra homines proelii labore per totum diem feſſos) T. Siccius legatus et propraetor, cum coſſ. communicato ſuo conſilio, iuſſit receptui

i Ad praecedens κατέσχον magis quadrat aoriſtum ἠνάγκασαν. *Sylb.*

k Καὶ ἀναψύχοντες τὸ λοιπὸν οἱ πλείους *Vat.*

l Καὶ τῶν Τυῤῥηνῶν πολλὰ πλεονεκτούντων *Vat.* deeſt vulgatis πολλά.

m Datiuum τῇ μάχῃ [qui in vulg. eſt] agnoſcit etiam *Lapi* verſio: ſententia tamen et ſtructura potius nominatiuum poſtulant ἡ μάχη. *Sylb.*

n Τῖτος Σικίλιος *Vat.* Τῖτος Σικίνιος legebant *Lapus* et *Gelenius.* Vide p. 510. v. 29. [edit. Hudſ.]

o Ἐκέλευε *Vat.*

p Γενομένους

νειν, καὶ καθ' ἓν ἅπαντας [p] γενομένους μιᾷ προσβάλλειν πλευρᾷ τοῦ χάρακος, καθ' ὃ μάλιστα τὸ χωρίον ἦν ἐπιμαχώτατον· τὰ δὲ κατὰ τὰς πύλας εἴασε μέρη, κατά τινα εἰκότα λογισμὸν, ὃς οὐκ ἐψεύσατο αὐτόν· ὅτι σωθήσεσθαι μὲν [q] ἐλπίσαντες οἱ Τυῤῥηνοὶ μεθήσονται τοῦ χάρακος· ἐν ἀπογνώσει δὲ τούτου γενόμενοι, κυκλώσεώς τε πάντοθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων γενομένης, καὶ οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἐξόδου, ἀναγκαῖον ἕξουσι τὸ εὔτολμον. γενομένης δὲ καθ' ἓν χωρίον τῆς προσβολῆς, οὐκέτι πρὸς ἀλκὴν οἱ Τυῤῥηνοὶ ἐτράποντο, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν ἀνεσώζοντο χάρακα.

Ὁ δ' ὕπατος, ἐπειδὴ τὸ δεινὸν [r] ἀπεώσατο, παρεβοήθει πάλιν τοῖς ἐν τῷ πεδίῳ. αὕτη μεγίστη λέγεται τῶν πρὸ αὐτῆς γενέσθαι [s] Ῥωμαίοις μάχη. πλήθει τ' ἀνθρώπων, καὶ μήκει χρόνου, καὶ τῷ ἀγχιστρόφῳ τῆς τύ- XIII.

ceptui cani, et ab omnibus in vnum coactis vnum tantum ca- Per. Iul.
ſtrorum latus oppugnari, qua parte potiſſimum locus facile 4236.
oppugnari poterat. partes vero, quae erant ad portas, veriſimili Ante
quadam ratione omiſit; quae eum minime ſefellit: eos *enim* Chr. 478.
ſpe ſalutis caſtra deſerturos *exiſtimabat*. quod ſi de ea deſpe- Olymp.
raſſent, et ab hoſtibus vndique circumdati fuiſſent, nullumque 75 2/3.
exitum habuiſſent, eos neceſſitate coactos extrema auſuros Cat.
ſciebat. Quum igitur ab vna parte inſtituta eſſet oppugnatio, V.C. 274.
Hetruſci haud amplius ſe ad reſiſtendum conuerterunt; ſed, Var.
apertis portis, in ſua caſtra ſe receperunt. 276.

Conſul vero, hac clade depulſa, rurſus ſubſidio venit iis, qui in planicie erant. Haec Romanorum pugna fertur omnium ſuperiorum fuiſſe maxima, tum hominum multitudine, tum diuturnitate, tum fortunae nunc his, nunc illis fauentis viciſſitudine.

p Γενομένης *Vat.* vt et γενόμενοι v. 6. γενομένης v. 7. et v. 8. quibus in locis omnibus vulgatae dant praeſentia.

q Ἐλπίσαντες οἱ Τυῤῥηνοὶ μεθήσονται *Vat.* vulg. deſunt οἱ Τυῤῥηνοί.

r Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* ἐπεσώσατο, vt conſtat ex p. 579. et 583. iuxta *Ed. Sylb.*

s Ῥωμαίοις *Vat.* vulgo Ῥωμαίων.

Αὐτῶν

χης. [t] αὐτῶν μὲν γὰρ τῶν ἐκ τῆς πόλεως Ῥωμαίων ἡ κρατίστη τε καὶ ἐπίλεκτος ἀκμὴ δισμυρίων μάλιστα πεζῶν ἐγένετο, καὶ τῶν συντεταγμένων τοῖς τέτταρσι τάγμασιν ἱππέων ὁμοῦ τι [u] χιλίων καὶ διακοσίων, ἀποίκων δὲ καὶ συμμάχων ἑτέρα τοσαύτη. [x] χρόνος δ' ἐμηκύνθη τοῦ ἀγῶνος ὀλίγῳ πρότερον τῆς μεσημβρίας ἀρξάμενος μέχρι δύσεως ἡλίου. τὰ δὲ τῆς τύχης μέχρι πολλοῦ τῇδε καὶ τῇδε νίκαις τε καὶ ἥτταις ταλαντευόμενα διέμεινεν. ὑπάτου δὲ θάνατος ἐγένετο, καὶ [y] στρατηγοῦ δὶς ὑπατεύσαντος, καὶ ἄλλων πολλῶν ἡγεμόνων καὶ [z] ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν, ὅσων οὐδέπω πρότερον. τὸ μέντοι κράτος ἐδόκει τοῦ ἀγῶνος περὶ τοὺς Ῥωμαίους γεγονέναι, [a] κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὅτι δὲ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταλιπόντες τὸν χάρακα οἱ Τυῤῥηνοὶ ἀνέζευξαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ πρὸς ἁρπαγὰς τῆς ἐκλειφθείσης ὑπὸ τῶν Τυῤῥηνῶν παρεμβολῆς οἱ Ῥωμαῖοι τραπόμενοι, καὶ ταφὰς ποιησάμενοι τῶν

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

tudine. ipsius enim validissimae lectissimaeque iuuentutis vrbanae erant circiter peditum viginti millia, et cum his equites quatuor legionum MCC. et colonorum sociorumque par numerus. Pugnae autem initium factum est paullo ante meridiem, et proelium vsque ad solis occasum productum est. fortuna vero diu nutauit, nunc huc, nunc illuc, sese inclinante victoria. alterque consul et propraetor, qui bis consulatum gesserat, et alii multi duces, tribuni, atque centuriones, quot nunquam antea, ceciderunt. Victoria tamen penes Romanos videbatur fuisse, non ob aliam caussam, quam quod sequenti nocte Hetrusci desertis castris abiissent. Postero die Romani ad direptionem rerum ab Hetruscis in castris relictarum versi, suorumque

que

t Αὐτῶν μὲν γὰρ *Vat.* vulgatis μὲν deest.

u Illa χιλίων καὶ διακοσίων referenda ad praecedens ἀκμή, vel nom. casu legendum χίλιοι καὶ διακόσιοι. *Sylb.*

x Χρόνος ἐμηκύνθη *Vat.*

y Ἀντιστρατήγου (vt supra p. 1776. v. 9.) malit *Sylb.* Πρεσβευτοῦ *Vat.* quo modo etiam *Lapus* vertit: *bis consulis legati.*

z Ταξιαρχῶν *Vat.*

a Κατ' ἄλλο *Vat.* vulg. κατὰ ἄλλο, sine apostropho.

b Μάρκῳ

σφετέρων νεκρῶν, ἀπῆλθον εἰς τὸν ἑαυτῶν χάρακα. ἐκεῖ δ' ἐκκλησίαν ποιησάμενοι, τοῖς ἀγωνισαμένοις λαμπρῶς τὰς ἀριστείας ἀπέδοσαν τιμάς, πρώτῳ μὲν Καίσωνι Φαβίῳ, τῷ τοῦ ὑπάτου ἀδελφῷ, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα ἀποδειξαμένῳ· δευτέρῳ δὲ τῷ Σικκίῳ, τῷ διαπραξαμένῳ τὸν χάρακα ἀνασώσασθαι· τρίτῳ δὲ [b] Μάρκῳ Φλαβολήϊῳ, τῷ ἡγεμόνι τοῦ τάγματος, τοῦ τε ὅρκου χάριν, καὶ τῆς παρὰ τὰ δεινὰ ῥώμης. διαπραξάμενοι [c] δὲ ταῦτα, καὶ μείναντες ὀλίγας ἡμέρας ἐπὶ τοῦ χάρακος, ὡς οὐδεὶς ἀντεπεξῄει τῶν πολεμίων μαχησόμενος, ἀπῄεσαν ἐπ' οἴκου. πάντων δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ὡς ἐπὶ μεγίστῳ ἀγῶνι κάλλιστον τέλος εἰληφότι, τὴν ἐπινίκιον τιμὴν τοῦ θριάμβου τῷ περιόντι ὑπάτῳ προσθεῖναι βουλομένων, ἠρνήσατο τὴν χάριν [d] αὐτὸς ὁ ὕπατος, οὔτε ὅσιον εἶναι λέγων, οὔτε [e] θεμιτὸν, ἐπ' ἀδελφοῦ θανάτῳ καὶ συνάρχοντος ἀποβολῇ πομπεύειν καὶ στεφανηφορεῖν. ἀποθεὶς δὲ τὰς [f] σημαίας, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπολύσας ἐπὶ τὰ

que cadaueribus sepulturae mandatis, se in sua castra recepe- *Per. Iul.*
runt. Ibi conuocata concione, iis, qui egregiam operam in 4236.
pugna nauarant, honores fortitudinis ergo reddiderunt: pri- *Ante Chr.* 478.
mum Caesoni Fabio, consulis fratri, quod magna et admiranda *Olymp.*
facinora ediderat; deinde T. Siccio, cuius consilio castra rece- 75 $\frac{2}{3}$.
pta fuerant; postremo M. Flauoleio primipilo, tum ob eius *Cat.*
iusiurandum, tum ob eius fortitudinem in periculis. His per- *V.C.* 274.
actis, et aliquot dies in castris morati, quum nulli amplius ho- *Var* 276.
stes ad pugnam prodirent, domum redierunt. Quum autem totus populus, vt bello felicissime confecto, ob partam victoriam triumphi honorem consuli superstiti deferre vellet, ipse consul gratiam recusauit; dicens, nec pium, nec fas esse, in fratris et collegae funeribus triumphare et coronam gestare. Itaque, repositis signis, militibusque domum dimissis, consulatu

b Μάρκῳ τῷ Φλαβολήϊῳ *Vat.*
c In *Cod. Vat.* illa δὲ ταῦτα addita apparent a manu recentiori.
d Αὐτῶν *Vat.*
e Θεμιτὸν] Optime in *Cod. Vat.* θεμιτὸν, vt legendum esse censuit *Camerarius.*
f Σημείας aliquoties in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* non adeo recte, vt monuit *Sylb.*

οἰκεῖα, τὴν ὑπατείαν ἀπωμόσατο, δυοῖν ἔτι μηνῶν εἰς τὸν ἐνιαύσιον χρόνον λειπομένων, ἀδύνατος ὢν τὰ τῆς ἀρχῆς πράττειν· ἐταλαιπώρει γὰρ [g] ὑπὸ τραύματος ἐξαισίου, καὶ ἦν κλινοπετής.

XIV. Ἑλομένης δὲ τῆς βουλῆς μεσοβασιλεῖς τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, καὶ τοῦ δευτέρου μεσοβασιλέως συγκαλέσαντος εἰς τὸ πεδίον τοὺς ὄχλους, ἀποδείκνυται Καίσων Φάβιος, ὁ τὰ ἀριστεῖα λαβὼν ἐκ τῆς μάχης, ἀδελφὸς δὲ [h] τοῦ τὴν ἀρχὴν ἀποθεμένου, τὸ τρίτον ὕπατος· καὶ σὺν αὐτῷ Τῖτος Οὐεργίνιος. οὗτοι διαλαχόντες τὰς δυνάμεις, ἐξῆεσαν εἰς τὴν ὕπαιθρον· Φάβιος μὲν, Αἰκανοῖς [i] πολεμήσων προνομεύουσι τοὺς Λατίνων ἀγροὺς, Οὐεργίνιος δὲ Οὐϊεντανοῖς. Αἰκανοὶ μὲν οὖν, ἐπειδὴ στρατὸν ἐλευσόμενον ἐπ᾽ αὐτοὺς ἔγνωσαν, ἀναστάντες ἐκ τῆς πολεμίας διὰ τάχους, ἀπῆλθον εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις· καὶ μετὰ ταῦτα λεηλατουμένης τῆς σφετέρας γῆς ἀνείχοντο, ὥστε πολλῶν κρα-

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat. V.C.* 275. *Var.* 277. *Caes. Fabio* III *et T. Virginio coss. bellum cum Aequis et Veientibus.*

consulatu se abdicauit, quum duo menses de annuo magistratu superessent; quia consularia munia obire non poterat: immani enim vulnere grauiter laborabat, ita vt in lecto iaceret.

Quum autem senatus interreges comitiorum caussa creasset, et secundus interrex populum in campum *Martium* conuocasset, Caeso Fabius, ille, qui ob fortitudinem suam praemia ex proelio reportarat, quique erat frater eius, qui consulatu se abdicarat, tertium consul est creatus, et cum eo T. Virginius. Isti sortiti inter se copias, ad militiam sunt profecti. obtigitque Fabio bellum contra Aequos, qui Latinorum agros populabantur: Virginio, contra Veientes. Aequi igitur, quum copias contra se venire cognouissent, propere castris ex hostico motis, se in sua oppida receperunt: deinde passi sunt agros suos diripi, ita vt

g Ὑπὸ τραύματος ἐξαισίου *Vat.* vulgo ὑπὸ τραύματι ἐξαισίῳ. e quo etiam ὑπὸ τραυμάτων ἐξαισίων effici poterat.

h Rectius in *Cod. Vat.* τοῦ τὴν ἀρχὴν ἀποθεμένου. quod maluit etiam *Sylb.* nam in vulgatis legitur τοῦ ταύτην ἀποθεμένου.

i Πολεμήσων *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio*, propter illa ἀντεπεξῄει μαχησόμενος, supra p. 1773. v. 10. vulg. πολεμήσειν.

k Ἐπειδὴ

τῆσαι χρημάτων τὸν ὕπατον καὶ σωμάτων καὶ τῆς λείας ἐξ ἐφόδου. Οὐϊεντανοὶ δὲ, κατ' ἀρχὰς ἐντὸς τείχους μένοντες, [k] ἐπειδὴ καιρὸν ἔδοξαν ἐπιτήδειον ἔχειν, ἐπέθεντο τοῖς πολεμίοις ἐσκεδασμένοις ἀνὰ τὰ πεδία, καὶ πρὸς ἁρπαγὴν τετραμμένοις τῆς λείας. ἔχοντες δὲ πολλὴν καὶ συντεταγμένην δύναμιν, ἐμβάλλουσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ τήν τε λείαν ἀφαιροῦνται, καὶ τοὺς ὁμόσε χωροῦντας, οὓς μὲν ἀποκτείνουσιν, οὓς δ' εἰς φυγὴν τρέπουσι· καὶ εἰ μὴ Τῖτος Σίκκιος, πρεσβευτὴς τότε ὢν, στίφει συντεταγμένῳ πεζῶν τε καὶ ἱππέων παραβοηθήσας ἐπέσχεν αὐτοὺς, οὐδὲν ἂν τὸ κωλῦσον ἦν πᾶσαν ἀπολέσθαι τὴν στρατιάν. ἐκείνου δ' ἐμποδὼν γενομένου, συνελθεῖν ἔφθασαν οἱ λοιποὶ οἱ καθ' ἕνα διεσκεδασμένοι· πάντες δ' ἐν ταὐτῷ γενόμενοι, λόφον τινὰ καταλαμβάνονται περὶ δείλην ὀψίαν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐν τούτῳ ἔμειναν. [l] ἐπαρθέντες δ' οἱ Οὐϊεντανοὶ τῷ κατορθώματι, πλησίον τοῦ λόφου τίθενται τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐκάλουν, ὡς κατακεκλεικό-

ut consul multis pecuniis, multis captiuis, praedaque ingenti suo repentino aduentu potitus fuerit. Veientes autem, quum a principio moenibus se continuissent, vbi se opportunam occasionem nactos existimarunt, hostes per campos dispersos et in praedae direptionem intentos aggressi sunt. Cum ingentibus autem et bene instructis copiis impetum in eos fecerunt, praedamque eripuerunt; atque eos, qui secum congredi ausi fuerant, partim occiderunt, partim in fugam verterunt: et nisi T. Siccius, qui tunc legatus erat, cum instructa peditum equitumque manu suis celeriter succurrens, eos repressisset, nihil vetare potuisset, quin totus exercitus deleretur. Sed illius interuentu reliquis, qui dispersi erant, se in vnum celeriter colligendi facultas est data: atque omnes in vnum coacti tumulum quendam sub crepusculum vespertinum occuparunt, et in eo sequutam noctem manserunt. At Veientes, victoria elati, prope tumulum castra posuerunt, aliosque ex vrbe acciuerunt,

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 $\frac{3}{4}$. *Cat. V. C.* 275. *Var.* 277.

k Ἐπειδὴ καιρὸν ἔχειν ἔδοξαν ἐπιτήδειον *Vat.*

l Ἐπαρθέντες δὲ οἱ Οὐϊεντανοὶ *Vat.* vulgatis articulus deest.

 m Alte-

τες τοὺς Ῥωμαίους εἰς χωρίον, ἔνθα οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων ἔμελλον ἕξειν, καὶ προσαναγκάσοντες οὐκ εἰς μακρὰν παραδοῦναι σφίσι τὰ ὅπλα. γίνεταί τ' αὐτῶν, συχνοῦ ἐλθόντος ὄχλου, δύο στρατεύματα περὶ τὰς ἐπιμάχους λαγόνας τοῦ λόφου. πολλὰ δ' ἄλλα φρούρια βραχύτερα κατὰ τοὺς ἧττον ἐπικαίρους τόπους· καὶ πάντα ἦν μεστὰ ὅπλων. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων Φάβιος, γραμμάτων παρὰ τοῦ συνάρχοντος ἀφικομένων, ἐπιγνοὺς, [m] ὡς ὅτι ἐν ἐσχάτοις εἰσὶν οἱ κατακλεισθέντες ἐν τῷ λόφῳ, καὶ [n] κινδυνεύουσιν, εἰ μή τις αὐτοῖς βοηθήσει, λιμῷ ἁλῶναι ἀναστήσας τὸν στρατὸν, ἦγεν ἐπὶ τοὺς Οὐϊεντανοὺς σὺν τάχει· καὶ εἰ μιᾷ βραδύτερον ἡμέρᾳ διήνυσε τὴν ὁδὸν, οὐδὲν ἂν ὤνησεν, ἀλλὰ διεφθαρμένην τὴν ἐκεῖ στρατιὰν κατέλαβε. πιεζόμενοι γὰρ τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων οἱ κατέχοντες τὸν λόφον, ἐξῆλθον ὡς τὴν εὐπρεπέστατον αἱρησόμενοι τῶν θανάτων· καὶ συμβαλόντες τοῖς πολεμίοις, ἐμάχοντο κεκμηκότες [o] οἱ πλεῖστοι τὰ σώματα λιμῷ τε καὶ δίψει

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 275. *Var.* 277.

runt, quasi Romanos in loco conclusissent, in quo nullos commeatus essent habituri, et quasi eos breui arma tradere coacturi essent. Itaque, quum ingens turba eo confluxisset, bina castra fecerunt ad tumuli latera, quae expugnari poterant, et in locis parum opportunis multa alia minora praesidia collocarunt: omniaque armatis militibus repleruut. Sed alter consul Fabius, acceptis a collega literis, vbi cognouit, eos, qui in tumulo obsidebantur, in extremo periculo versari, et verendum esse, (nisi quis ocius ipsis auxilium ferret) ne fame expugnarentur, motis castris, contra Veientes celeriter copias duxit: et, si vna die tardius itinere confecto eo venisset, nihil suis profuisset, sed illum exercitum deletum reperisset. quum enim ii, qui in tumulo erant, inopia rerum ad victum necessariarum premerentur, prodierunt ad pugnam, vt honestissimo mortis genere morerentur; et maxima eorum pars cum hostibus congressa pugnabat, corporibus defatigatis fame, siti, vigiliis,

m Alterutrum redundat, ὡς, vel ὅτι. *Sylb.* Forsan ἔτι pro ὅτι reponendum. *Port.*

n Si quis malit κινδυνεύουσιν praesenti tempore, per me licet. *Sylb.*

o Οἱ πλεῖους *Vat.*

p Ἀκμῆτα

καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ κακώσει. μετ' οὐ πολὺ δ' ὡς τὸ τοῦ Φαβίου στράτευμα προσιὸν ὤφθη πολύ τε καὶ συντεταγμένον, θάρσος μὲν ἔφερε τοῖς σφετέροις, δέος δὲ τοῖς πολεμίοις. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ οὐκέτι ἀξιόμαχοι εἶναι νομίζοντες, πρὸς ἀγαθήν τε καὶ [p] ἀκμῆτα δύναμιν εἰς ἀγῶνα χωρεῖν, ᾤχοντο ἐκλιπόντες τοὺς χάρακας. ὡς δ' εἰς ταὐτὸ συνῆλθον αἱ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις ἀμφότεραι, στρατόπεδόν τε ποιοῦνται μέγα πλησίον [q] τῆς πόλεως ἐν ἐχυρῷ· καὶ πολλὰς ἡμέρας αὐτόθι διατρίψαντες, καὶ τὴν ἀρίστην τῶν Οὐϊεντανῶν χώραν λεηλατήσαντες, ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ Οὐϊεντανοὶ τὰς δυνάμεις τῶν Ῥωμαίων ἀφειμένας ἀπὸ τῶν σημειῶν, τὴν εὔζωνον ἀναλαβόντες νεότητα, ἥν τ' αὐτοὶ συντεταγμένην εἶχον, καὶ τὴν παρὰ τῶν πλησιοχώρων παροῦσαν, ἐμβάλλουσιν εἰς τὰ προσκείμενα τῇ σφετέρᾳ χώρᾳ πεδία, καὶ διαρπάζουσι, καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνθρώπων ὄντα μεστά. κατέβησαν γὰρ ἐκ τῶν ἐρυμάτων οἱ γεωργοί, χιλοῦ τε τῶν βοσκημάτων ἕνεκα, καὶ ἐργασίας τῶν ἀγρῶν,

liis, aliisque incommodis. Sed quum non multo post Fabii *Per. Iul.*
exercitus ingens, et acie instructa aduentans, conspectus fuis- 4237.
set, hoc Romanis audaciam, hostibus vero timorem attulit. Ita- *Ante Chr.* 477.
que Hetrusci, haud amplius se pares esse rati, qui cum validis *Olymp.*
ac recentibus copiis confligerent, castris desertis abierant. At 75 $\frac{3}{4}$.
Romani, postquam vterque exercitus in vnum conuenit, ampla *Cat.*
castra prope *Veientanum* in loco munito posuerunt: ibique *V.C.* 275.
multis diebus consumtis, et praestantissimam agri Veientani *Var.*
partem populati, copias domum reduxerunt. Veientes vero, 277.
vbi cognouerunt Romanorum copias dimissas, cum expedita
iuuentute, tum sua, quam instructam ducebant, tum ea,
quae a finitimis populis missa aderat, in campos suo agro
finitimos irruptionem fecerunt, eosque, refertos frugibus
et pecore et hominibus, diripuerunt. coloni enim ex castellis ob pecoris pabulum et agriculturam descenderant;
quod

p Ἀκμῆτα *Vat.* vulgo ἀκμήτην.

q Genitiuum Οὐϊεντανῶν subaudiendum. vt supra p. 1737. v. 6. *Sylb.*

πιστεύοντες τῇ σφετέρᾳ στρατιᾷ προκαθημένῃ· [r] καὶ οὐκ ἔφθασαν ἀπελθούσης ἀνασκευάσασθαι πάλιν, οὐκ ἐλπίσαντες τοσαῦτα κεκακωμένους τοὺς Οὐϊεντανοὺς ταχεῖαν οὕτως ἀντεπεχείρησιν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου [s] ποιήσεσθαι. αὕτη χρόνου μὲν μήκει βραχεῖα ἐγένετο ἡ τῶν Οὐϊεντανῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐμβολή· πλήθει δὲ χώρας, ἣν ἐπῆλθον, ἐν ταῖς πάνυ μεγάλη, καὶ ἀχθηδόνα σὺν αἰσχύνῃ Ῥωμαίοις ἀήθη παρέσχεν, ἄχρι Τιβέρεώς τε ποταμοῦ, καὶ ὄρους [t] Ἰανίκλου στάδια τῆς Ῥώμης οὐδ' εἴκοσιν ἀφεστηκότος, [u] ἀφικομένη· ἡ δὲ κωλύσουσα δύναμις ἐπὶ πλεῖον χωρεῖν τὰ πολέμια, οὐκ ἦν ὑπὸ [x] σημείαις. [y] ἔφθασεν

Per. Iul. quod suis copiis castra in hostico habentibus freti essent: nec post
4237. earum discessum ocius se iterum cum suis rebus in tutum recepe-
Ante Chr. 477. rant, quod nunquam putassent, Veientes tot malis afflictos tam ce-
Olymp. leriter hostes adoriri ausuros. Haec irruptio, quam Veientes in
75 3/4. agrum Romanum fecerunt, temporis spatio breuis illa quidem fuit:
Cat. sed tamen maxima, (ob amplitudinem agri, quem vsque ad Tiberim
V.C. 275. flumen et montem Ianiculum, ne viginti quidem stadia ab vrbe
Var. distantem, percurrebant) atque dolorem cum ignominia insueta
277. populo Romano attulit. quae excursiones, ne vlterius progrederentur, prohiberi non poterant, quod nullus exercitus sub signis

r In *Ed. Steph.* οὐ φθάσαντες etc. contra structurae rationem. Nostram lectionem, οὐκ ἔφθασαν, sequuta etiam *Lapi* versio: *nec praeuenerant, discedente eo iterum reuertentes. Sylburg.* Καὶ οὐ φθάσαντές ἀπελθούσης ἀνασκευάσασθαι πάλιν *Vat.*

s Ποιήσασθαι *Vat.*

t Ἰανούκλου *Vat.*

u ἦν ἀφικομένην κωλύσουσα etc.] Haec idem valent ac si *Dionysius* dixisset: ἣν τῶν πολεμίων ἀφικομένην ἐμβολὴν καὶ καταδρομὴν οὐδεμία δύναμις κωλύειν ἐδύνατο, οὐδεμία γὰρ δύναμις ἦν ὑπὸ σημαίαις. *Port.* Sic legisse et distinxisse visus est *Lapus:* ἄχρι Τιβέρεώς τε ποταμοῦ, καὶ ὄρους Ἰανίκλου, στάδια τῆς Ῥώμης οὐδ' εἴκοσιν ἀφεστηκότος, ἀφικομένη. ἡ δὲ κωλύσουσα etc. nam vertit: *vsque ad amnem Tiberim et Ianiculum montem stadiis XX. distantem Roma adueniens. Prohibiturae autem vires* etc. Nec multo aliter in *Cod. Vat.* qui habet ἀφεστῶτος· ἀφικομένη κωλύσουσα δύναμις etc.

x Ἐπὶ σημ.] Rectius ὑπὸ σημαίαις, vt alibi. *Sylb.* Verum p. 1727. v. 2. habemus ὑπὸ τὰς σημαίας.

y Ἔφθασε γοῦν *Vat.*

z Ἐπελθὸν]

οὖν τὸ τῶν Οὐϊεντανῶν στράτευμα, πρὶν συνελθεῖν τε καὶ λοχισθῆναι τοὺς Ῥωμαίους, [z] ἀπελθόν.

Συναχθείσης δὲ μετὰ τοῦτο [a] βουλῆς ὑπὸ τῶν ὑπά- XV.
των, καὶ σκέψεως γενομένης, τίνα χρὴ πολεμεῖν [b] τοῖς Οὐϊεντανοῖς τρόπον, ἡ νικῶσα ἦν γνώμη, στράτευμα συνεστηκὸς ἔχειν ἐπὶ τοῖς ὁρίοις, ὃ διὰ φυλακῆς ἕξει τὴν χώραν θυραυλοῦν, καὶ ἀεὶ [c] μένον ἐν τοῖς ὅπλοις. ἐλύπει δ' αὐτοὺς ἥ τ' εἰς τοὺς φρουροὺς δαπάνη πολλὴ σφόδρα ἐσομένη, τοῦ τε κοινοῦ ταμιείου διὰ τὰς συνεχεῖς [d] στρατείας ἐξαναλουμένου, καὶ τῶν ἰδίων βίων ἀπειρηκότων ταῖς εἰσφοραῖς· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἡ τῶν ἀποσταλησομένων φρουρῶν καταγραφὴ τίνα τρόπον ἂν γένοιτο, ὡς οὐκ ἂν [e] ἑκουσίων

ſignis eſſet. Veientium enim exercitus prius irruptionem fecerant, quam Romani conuenirent et centuriarentur. *Per. Iul.* 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 3/4. *Cat. U.C.* 275. *Var.* 277.

Poſtea ſenatu a coſſ. coacto, et habita conſultatione de modo belli cum Veientibus gerendi, ea ſententia vicit, vt praeſidia in agri Romani finibus diſponerentur, quae foris manerent, et agrum tutarentur, ſemperque in armis eſſent. Sed eos angebant ſumtus maximi. qui in praeſidiarios milites faciendi erant, tum quod aerarium continuis expeditionibus eſſet exhauſtum, tum quod priuati cenſus tributis non amplius ſufficerent: et multo magis *hoc eos torquebat*, quonam modo praeſidiarii milites, qui mittendi erant, eſſent conſcribendi; quod nulli eſſent, qui ſponte ſe pro omnibus *ad eam militiam* offerrent,

z Ἐπελθὸν] Forſan rectius ἀπελθὸν, hoc ſenſu: *itaque Veientanus miles, priuſquam copiae coirent et centuriarentur, in ſua ſe recepit. Sylb.*

a Τῆς βουλῆς malit *Sylb.*

b Τοὺς Οὐϊεντανοὺς] Τοῖς Οὐϊεντανοῖς *Cod. Vat.* ſupra tamen πολεμεῖν cum accuſatiuo habemus, ſtructura minus vſitata. Verum πολεμεῖν (vt ait *Port.*) datiuo iunctum ſignificat, *bellum alicui facere;* accuſatiuo, *bello aliquem premere.*

c μένον *Vat.* vulgo μένειν.

d Magis proprie στρατείας, vt in *Cod. Vat.* vulgo στρατιάς.

e Ἑκουσίων ferri poteſt, vt in ſequentibus dicit ἑκόντες ὑπομένειν. Si quis tamen ἑκουσίως malit, per me licet. *Lapus* vertit: *quaſi non volentibus vtique aliquibus excubare pro omnibus.* Nota ibidem προκεῖσθαι ἁπάντων, *pro omnibus ſe opponere periculo. Sylb.*

γέ τινων [f] προκειμένων ἁπάντων, καὶ μὴ ἐκ διαδοχῆς, ἀλλὰ συνεχῶς ταλαιπωρεῖν ὑποστησομένων. [g] ἀδημονούσης δ' αὐτῆς ἐπ' ἀμφοτέροις τούτοις, συγκαλέσαντες οἱ δύο Φάβιοι τοὺς μετέχοντας τοῦ σφετέρου γένους, καὶ βουλευσάμενοι μετ' αὐτῶν, ὑπέσχοντο τῇ βουλῇ τοῦτο τὸ κινδύνευμα αὐτοὶ περὶ πάντων ἑκόντες ὑπομενεῖν, πελάτας τε τοὺς ἑαυτῶν ἐπαγόμενοι καὶ φίλους, καὶ τέλεσι τοῖς ἰδίοις, ὅσον ἂν χρόνον ὁ πόλεμος διαμένῃ, στρατευόμενοι. ἀγασθέντων δ' αὐτοὺς ἁπάντων τοῦ γενναίου τῆς προθυμίας, καὶ τὸ νικᾶν παρ' ἓν τοῦτο τὸ ἔργον τιθεμένων, κλεινοὶ καὶ περιβόητοι καθ' ὅλην τὴν πόλιν ὄντες, ἐξῄεσαν ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα σὺν εὐχαῖς καὶ θυσίαις. ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Μάρκος Φάβιος, ὁ τῷ παρελθόντι ὑπατεύσας ἔτει, καὶ [h] ἐνίκησε τοὺς Τυῤῥηνοὺς τῇ μάχῃ, τετρακισχιλίους μάλιστα ἐπαγόμενος· ὧν τὸ μὲν πλεῖον, πελατῶν τε καὶ ἑταίρων ἦν· ἐκ δὲ τοῦ Φαβίων γένους, ἓξ καὶ [i] τριακόσιοι ἄνδρες. εἵπετο

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat. V.C.* 275. *Var.* 277.

rent, in qua non per vices, ſed continenter aerumnas eſſent perpeſſuri. Quum igitur ob hanc vtramque cauſſam moeror ſenatum detineret, Fabii totam ſuam gentem conuocarunt; et poſtquam hac de re cum ea conſultarunt, ſenatui polliciti ſunt, ſe vltro hoc periculum pro ſalute publica ſubituros, et ſe cum clientibus amiciſque ſuis toto belli tempore ſuis ſumtibus militaturos. Quum autem omnes generoſam eorum promtitudinem admirati fuiſſent, totamque victoriae ſpem in hoc vno collocarent, illi tota vrbe clari et celebres, ſumtis armis, et votis ſacrificiiſque factis, ex vrbe ſunt egreſſi. Praeerat autem ipſis M. Fabius, qui ſuperiore anno conſul fuerat, et Hetruſcos proelio vicerat, ſecum ad ſummum quatuor hominum millia adducens; quorum maxima pars erant clientes et ſodales: ex ipſa vero Fabia gente erant trecenti et ſex viri. Eos autem non multo

f Προκείμενον *Vat.*

g Ἀδημονούσης δ' αὐτῆς ἐπ' ἀμφοτέροις τούτοις, συγκαλέσαντες οἱ δύο Φάβιοι *Vat.* vulgatae, vt δύο omittunt, ita poſt αὐτῆς addunt τῆς βουλῆς. quod eſt ſcholium vocabuli αὐτῆς.

h Structurae lex pro ἐνίκησε poſtulat νικήσας, vt *Lapum* etiam legiſſe indicat verſio: *et qui vicit Etruſcos proelio. Sylb.*

i Perperam in *Ed. Steph.* τετρα-

δ' αὐτοῖς μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ Ῥωμαίων δύναμις, [k] ἧς ἡγεῖτο Καίσων Φάβιος, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων. γενόμενοι δὲ ποταμοῦ Κρεμέρα πλησίον, ὃς οὐ μακρὰν ἀπέχει τῶν Οὐϊεντανῶν πόλεως, ὑπὲρ ὄχθου τινὸς ἀποτόμου καὶ περιρρῶγος ἐπετείχιζον αὐτοῖς Φρούριον ἱκανὸν Φυλάττεσθαι [l] τοσαύτῃ στρατιᾷ, τάφρους τ' ὀρυξάμενοι περὶ αὐτὸ διπλᾶς, καὶ πύργους ἐγείραντες [m] συχνούς. καὶ ὠνομάσθη τὸ Φρούριον [n] ἐπὶ τοῦ [o] ποταμοῦ, Κρεμέρα· οἷα δὲ πολυχειρίας τ' ἐργαζομένης, καὶ ὑπάτου συλλαμβάνοντος, θᾶττον ἢ κατὰ δόξαν ἐτελέσθη τὸ ἔργον. καὶ μετὰ τοῦτ' ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, παρήλασεν ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν Οὐϊεντανῶν χώρας τὰ πρὸς τὴν ἄλλην ἐστραμμένα Τυρρηνίαν, ἔνθα ἦν τοῖς Οὐϊεντανοῖς τὰ βοσκήματα, οὐδέποτε στρατὸν ἥξειν Ῥωμαίων ἐκεῖ προσδεχομένοις. περιβαλόμενος δὲ πολλὴν λείαν, ἀπῆγεν ἐπὶ τὸ νεόκτιστον Φρούριον, χαίρων ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ κατ' ἀμφότερα, τῆς τ' οὐ διὰ μα-

multo post sequutus est et Romanorum exercitus, Caesonis *Per. Iul.*
Fabii alterius consulis ductu. Quum autem ad fluuium Cre- 4237.
meram appropinquassent, quae non procul a Veiis abest, in *Ante Chr.* 477.
quodam tumulo praecipiti ac praerupto castellum, quod tantum *Olymp.*
exercitum tutari posset, communiuerunt, duplicique fossa id 75 $\frac{3}{4}$.
circumdederunt, crebrasque turres in eo erexerunt; cui ab *Cat.*
ipso fluuio inditum nomen Cremerae: quod opus, quum a mul- *V.C.* 275.
tis operis et ipso consule adiuuante fieret, opinione citius est *Var.*
absolutum. Postea eductis copiis profectus est ad alteram agri 277.
Veientani partem, quae ad reliquam Hetruriam est conuersa, vbi erat Veientium pecus, quod illi nunquam eo exercitum Romanum venturum putassent. Ingenti autem praeda potitus, eam in castellum recens conditum abegit, laetus ob eam praedam duabus de caussis, tum quod cito hostes

τετρακόσιοι, vt constat ex *Liuio* et *Dionysio* ipso p. 580. nostrae Editionis. *Sylb.*

k Illud ἧς in *Cod. Vat.* a manu recentiori.

l Τοσαύτῃ στρατιᾷ *Vat.* vulgo τοσαύτην στρατιάν.

m Πυκνούς *Vat.*

n Ἐπὶ pro ἀπὸ aliquoties habuimus. *Sylb.*

o *Portus* malit ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κρεμέρας. quo genitiuo alibi vtitur *Dionysius*.

p Καὶ

κροῦ τῶν πολεμίων τιμωρίας ἕνεκα, καὶ ὅτι τοῖς φρουροῖς τοῦ χωρίου πολλὴν ἔμελλε παρέξειν εὐπορίαν. οὐδὲν γὰρ οὔτ' εἰς τὸ δημόσιον ἀπήνεγκεν, οὔτε τοῖς στρατευομένοις ἰδιώταις ἀπένειμεν, ἀλλὰ καὶ πρόβατα καὶ ὑποζύγια [p] καὶ ζεύγη βοϊκὰ, καὶ σίδηρον, καὶ τἆλλα, ὅσα εἰς γεωργίαν ἐπιτήδεια ἦν, τοῖς [q] περιπόλοις τῆς χώρας ἐχαρίσατο. ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν. τοῖς δὲ Οὐϊεντανοῖς μετὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν τοῦ χωρίου κακῶς πάνυ τὰ πράγματα εἶχεν, οὔτε τὴν γῆν ἔτι δυναμένοις ἀσφαλῶς γεωργεῖν, οὔτε τὰς ἔξωθεν [r] εἰσαγομένοις ἀγοράς. νείμαντες γὰρ εἰς τέτταρα μέρη τὴν στρατιὰν οἱ Φάβιοι, τῷ μὲν ἑνὶ διεφύλαττον τὸ χωρίον· τοῖς δὲ τρισὶ τὴν χώραν τῶν πολεμίων ἄγοντές τε καὶ φέροντες ἀεὶ διετέλουν· καὶ πολλάκις τῶν Οὐϊεντανῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ τ' αὐτοῖς ἐπιτιθεμένων χειρὶ οὐκ ὀλίγῃ, καὶ εἰς χωρία ἐνέδραις κατεχόμενα ὑπαγομένων, περιῆσαν ἀμφοτέρως, καὶ πολλοὺς νεκροὺς ποιήσαντες, ἀσφαλῶς ἀπῄεσαν

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

hostes esset vltus, tum etiam quod praesidiariis castelli militibus magnam rerum copiam esset daturus. nihil enim in publicum retulit, nec priuatis militibus diuisit: sed et pecus, et iumenta, et boum iuga, et ferramenta, et reliqua instrumenta ad opus rusticum idonea, regionis circuitoribus *ac propugnatoribus* est largitus. His peractis, copias domum duxit. Caeterum cum Veientibus post eum locum communitum valde male agebatur, quod nec agros tuto colere, nec commeatus extrinsecus *in agrum suum* importatos recipere possent. Nam Fabii, copiis quadrifariam diuisis, vna parte castellum custodiebant; reliquis tribus hostium agrum perpetuo populabantur. Et, quum saepe Veientes eos aperte non parua manu adorti fuissent, eosque in loca insidiis obsessa attraxissent, vtroque modo superiores euaserunt, multisque caesis se tuto in suum castellum receperunt.

Itaque

p Καὶ ζεύγη βοεικὰ καὶ σίδηρον καὶ τἆλλα *Vat.*

q Vide p. 135. et p. 618. iuxta *Ed. Sylb.*

r Optime in *Cod. Vat.* (licet a recenti manu) εἰσαγομένας ἀγορὰς δέχεσθαι. quo modo et *Lapus*, qui vertit: *nec venales res allatas extrinsecus recipere.*

s Σεργίου

εἰς τὸ χωρίον. ὥστ' οὐδὲ ὁμόσε χωρεῖν αὐτοῖς ἔτι οἱ πολέμιοι ἐτόλμων, ἀλλὰ τειχήρεις μένοντες τὰ πολλὰ, καὶ κλέπτοντες τὰς ἐξόδους διετέλουν, καὶ ὁ μὲν χειμὼν ἐκεῖνος ἐτελεύτα.

Τῷ δὲ κατόπιν ἔτει Λευκίου τ' Αἰμιλίου καὶ Γαΐου [s] Σερουιλίου τὴν ὑπατείαν παρειληφότων, ἀπηγγέλη Ῥωμαίοις, ὅτι Οὐολοῦσκοι καὶ [t] Αἰκανοὶ συνθήκας πεποίηνται, στρατιὰς κατ' αὐτῶν ἅμα ἐξάγειν· καὶ οὐ διὰ μακροῦ εἰς τὴν χώραν [u] ἐμβαλοῦσι· καὶ ἦν ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. θᾶττον γοῦν ἢ προσεδόκα τις, ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις ἔχοντες, ἐδῄουν τὴν κατὰ σφᾶς ἕκαστοι χώραν, ὡς οὐχ ἱκανῶν ἐσομένων Ῥωμαίων τῷ τε Τυῤῥηνικῷ πολέμῳ ἀντέχειν, καὶ σφᾶς ἐπιόντας δέχεσθαι. καὶ ἕτεροι αὖθις ἥκοντες, [x] ἐκπεπολεμῶσθαι πρὸς αὐτοὺς Τυῤῥηνίαν ἀπήγγελλον ὅλην, καὶ παρεσκευάσθαι Οὐϊενταναῖς κοινὴν ἀποστέλλειν συμμαχίαν. κατέφυγον γὰρ ὡς αὐτοὺς XVI.

Itaque hoſtes ne congredi quidem cum ipſis amplius audebant: ſed plerumque ſe intra moenia continebant, et non niſi furtim prodibant. atque ita hyems illa exacta eſt.

Anno ſequenti L. Aemilio atque C. Seruilio coſſ. nunciatum eſt Romanis, Volſcos et Aequos feciſſe foedus, et vno eodemque tempore copias contra eos educere decreuiſſe, et breui in agrum facturos irruptionem; atque verus erat nuncius. Omnium igitur opinione citius vtrique cum ſuis copiis finitimos agros vaſtabant, exiſtimantes, fore, vt Romani et bello Hetruſco reſiſtere, et ſuum impetum ſuſtinere non poſſent. Rurſus alii nunciabant, totam Hetruriam in bellum contra ipſos conſpiraſſe, et paratam eſſe commune auxilium Veientibus mittere. Veientes enim, quum domeſticis viribus caſtellum illud

Per. Iul. 4238. Ante Chr. 476. Olymp. 75. 4. 76. 1. Cat. V.C. 276. Var. 278. L. Aemilio et C. Seruilio coſſ. bellum cum Aequis, Volſcis, Veientibus.

s Σεργίου (et hic loci et infra) mendoſe in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Σερουιλίου legiſſe videntur *Lapus* et *Gelenius*. quo modo legendum eſſe ex *Liuio* et *Caſſiodoro* et *Fragmentis Capitolinis* euincit *Sigonius*.

t Perperam in *Ed. Steph.* Λευκανοί.

u Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* minus recte ἐμβάλλουσι in *Ed. Steph.*

x Ex ſequentibus *Dionyſii* verbis ἐκπολεμοῦσθαι legendum eſſe contendit *Portus*.

y Ἀδύνατοι

[y] οὐ δυνατοὶ ὄντες ἐξελεῖν δι' ἑαυτῶν τὸ Φρούριον Οὐϊεντανοὶ, συγγενείας τε ὑπομιμνήσκοντες καὶ φιλίας, καὶ ὅσους μετ' αὐτῶν ἤραντο πολέμους διεξιόντες· ἀντὶ πάντων δὲ τούτων ἀξιοῦντες συνάρασθαι σφίσι τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πολέμου, ὡς σφῶν τε προκαθημένων Τυῤῥηνίας ὅλης, καὶ τὸν πόλεμον ἀνακωχευόντων τὸν ἀπὸ Ῥώμης ῥέοντα [z] κατὰ πάντων τῶν ὁμοεθνῶν. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ πεισθέντες, ὑπέσχοντο πέμψειν αὐτοῖς, ὅσην ἠξίουν, συμμαχίαν. ταῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, ἐψηφίσατο τρισσὰς ἐκπέμψειν στρατιὰς, καὶ γενομένων ἐν τάχει τῶν καταλόγων, Λεύκιος μὲν Αἰμίλιος ἐπὶ Τυῤῥηνοὺς ἐπέμφθη· συνήρατο δ' αὐτῷ τῆς ἐξόδου Καίσων Φάβιος, ὁ νεωστὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενος, δεηθεὶς τῆς βουλῆς ἐπιτρέψαι αὐτῷ, τοῖς ἐν Κρεμέρᾳ συγγενέσιν, οὓς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ φρουρήσοντας τὸ χωρίον ἐξήγαγε, συνεῖναί τε καὶ τῶν αὐτῶν ἀγώνων μετέχειν· καὶ ἐξῆλθε σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἐξουσίᾳ κοσμηθεὶς ἀνθυπάτῳ. Γάϊος δὲ Σερουΐλιος,

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

illud exſcindere non poſſent, ad eorum opem confugerunt, cognationem et amicitiam illis commemorantes, et quaecunque bella communibus auſpiciis eſſent geſta recenſentes: et pro his omnibus hoc poſtulantes, vt ſe in bello contra populum Romanum adiuuarent, quod ipſi Hetruriae oppoſiti eſſent, et bellum a populo Romano illatum ab omnibus eius gentis populis auerterent. Hetruſci vero, eorum oratione adducti, copias, quantas petebant, ipſis ſubſidio ſe miſſuros promiſerunt. His cognitis, ſenatus tres exercitus emittere decreuit. et, copiis celeriter conſcriptis, L. Aemilius in Hetruſcos eſt miſſus: et cum eo profectus eſt Caeſo Fabius, qui nuper ſe magiſtratu abdicarat, impetrata a ſenatu venia, vt ſibi liceret eſſe cum ſuis gentilibus, qui erant Cremerae, quos frater ſuus ad illius caſtelli praeſidium eduxiſſet, atque eorundem certaminum aleam ſubire; atque cum ſuis ſociis, proconſulari poteſtate ornatus, exiuit. Alter

y Ἀδύνατοι *Vat.*

z Παρὰ πάντων] Rectius in *Cod. Vat.* κατὰ πάντων, *a Roma contra totam Etruſcam gentem manans.* atque hoc etiam *Sylburgio* placuiſſe video. Vulgatam lectionem παρὰ πάντων ſanam eſſe exiſtimat *Portus.*

a Δὲ

ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ἐπὶ Οὐολούσκους ἐστράτευσε· Σερούϊος δὲ Φούριος ἀνθύπατος, ἐπὶ τὸ Αἰκανῶν ἔθνος. ἑκάστῳ δ' αὐτῶν δύο μὲν τάγματα Ῥωμαίων εἵπετο, Λατίνων [a] τε καὶ Ἑρνίκων, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων οὐκ ἐλάττω τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως. τῷ μὲν οὖν ἀνθυπάτῳ Σερουΐῳ κατὰ νοῦν ὁ πόλεμος ἐχώρησε, καὶ σὺν τάχει. μιᾷ γὰρ ἐτρέψατο τοὺς Αἰκανοὺς μάχῃ, καὶ ταύτῃ δίχα πόνου, τῇ πρώτῃ τοὺς πολεμίους ἐκπλήξας ἐφόδῳ· καὶ τὸ λοιπὸν ἐδῄου τὴν γῆν αὐτῶν καταπεφευγότων εἰς τὰ ἐρύματα. Σερουιλίῳ δὲ, θατέρῳ τῶν ὑπάτων, ὑπὸ σπουδῆς τε καὶ αὐθαδείας ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωρήσαντι, πολὺ τὸ παρὰ γνώμην ἀπήντησε, καρτερῶς πάνυ τῶν Οὐολούσκων ἀντιταξαμένων. ὥστ' ἠναγκάσθη, πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀπολέσας, μηκέτι χωρεῖν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις· ἀλλ' ἐν τῷ χάρακι ὑπομένων, ἀκροβολισμοῖς καὶ ψιλῶν συμπλοκαῖς διαφέρειν ἔγνω τὸν πόλεμον. Λεύκιος δ' Αἰμίλιος, ὁ πεμφθεὶς [b] ἐπὶ Τυῤῥηνίας, εὑρὼν ἐξεστρατευ-

Alter conſul, C. Seruilius in Volſcos duxit exercitum: at Seru. Furius proconſul in Aequos. Vnumquemque eorum duae legiones vrbanae, et Latinorum ac Hernicorum atque aliorum ſociorum copiae, Romanis non minores, ſequebantur. Seruius autem proconſul bellum ex animi ſententia ac celeriter confecit. Vno enim proelio Aequos fudit fugauitque, idque ſine vllo negotio, hoſtibus ſuo primo aduentu perterritis. Deinde, quum illi in munitiones ſuas confugiſſent, eorum agrum vaſtauit. At Seruilio, alteri conſuli, praepropere ac temere cum hoſtibus congreſſo, res valde praeter exſpectationem ſucceſſit, quia Volſci valde ſtrenue ei reſtiterant. Itaque coactus eſt, multis et fortibus viris amiſſis, cum hoſtibus amplius non congredi: ſed in caſtris ſe continere, et velitationibus ac leuibus ferentariorum proeliis bellum trahere ſtatuit. At L. Aemilius, contra Hetruſcos miſſus, exercitum Veientium ante ipſam

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. *V. C. Cat.* 276. *Var.* 278.

a Δὲ pro τε malit *Sylb.*

b Vt hic ἐπὶ Τυῤῥηνίας habemus, et paullo ante ἐπὶ Τυῤῥηνοὺς p. 1784. v. 11. ita et ſupra p. 1740. v. 3. *Sylb.*

c In

μένους πρὸ τῆς πόλεως τοὺς Οὐϊεντανοὺς, καὶ σὺν αὐτοῖς πολὺ τὸ παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν ἐπικουρικὸν, οὐδὲν ἔτι μελλήσας ἔργου εἴχετο· ἡμέραν δ', ἀφ' ἧς τὸν χάρακα ἔθετο, διαλιπὼν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις εἰς μάχην, θρασέως πάνυ τῶν Οὐϊεντανῶν ὁμόσε χωρούντων. ἰσοῤῥόπου δὲ τοῦ ἀγῶνος γενομένου, τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβὼν, ἐνσείει τοῖς πολεμίοις κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο διεσάλευσεν, ἐπὶ θάτερον ἐχώρει, ὅπου μὲν ἱππάσιμον εἴη χωρίον, ἀπὸ τῶν ἵππων μαχόμενος· ὅπου δ' οὐκ, [c] ἀποκαταβαίνων τε καὶ πεζὸς ἀγωνιζόμενος. πονούντων δὲ τῶν κεράτων ἀμφοτέρων, οὐδ' οἱ κατὰ μέσον ἔτ' ἀντεῖχον, ἀλλ' ἐξεώσθησαν ὑπὸ τῶν πεζῶν. καὶ μετὰ τοῦτο πάντες ἔφυγον ἐπὶ τὸν χάρακα. ὁ δ' Αἰμίλιος ἠκολούθει [d] τοῖς φεύγουσι, συντεταγμένην τὴν δύναμιν ἔχων, καὶ πολλοὺς διέφθειρε. γενόμενος δὲ πλησίον τοῦ χάρακος, καὶ προσβαλὼν ἐκ διαδοχῆς, ἐκείνην τε παρέμεινε τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ κόπῳ τε καὶ τραύμασι τῶν πολεμίων καὶ ἀγρυπνίᾳ ἀπειρη-

Per. Iul. 4238. Ante Chr. 476. Olymp. 75.4 / 76.1. Cat. V.C. 276. Var. 278.

ipsam vrbem nactus, et cum ipsis multas auxiliares copias ab eiusdem gentis populis missas, nihil amplius cunctatus, rem est aggressus: vniusque diei spatio, ex quo castra metatus fuerat, intermisso, copias in proelium eduxit, Veientibus audacissime manus conferentibus. Quum autem aequo mare certaretur, equitatum in dextrum cornu immisit. quo perturbato, in alterum contendit, et ex equo pugnabat, vbi loci natura id patiebatur: vbi vero non ferebat, desiliens equo pugnam pedestrem committebat. Laborante autem vtroque cornu, ne media quidem acies amplius hosti potuit resistere; sed a peditatu loco est pulsa. ac mox omnes in castra fugerunt. Aemilius vero fugientes insequebatur, instructa acie; multosque interfecit. Quum autem ad castra accessisset, instituta eorum per vices oppugnatione, totum illum diem et noctem sequentem ibi mansit. Postero die, hostibus labore et vulneribus atque vigiliis

c In Cod. Vat. ἵππου ἀποκαταβαίνων.

d τοῖς φυγοῦσι Vat.

e Ἔφεσ-

κότων, ἐγκρατὴς γίνεται τοῦ χάρακος. οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ, ὡς εἶδον ἐπιβαίνοντας ἤδη τοὺς Ῥωμαίους τοῖς περισταυρώμασιν, ἐκλιπόντες τὸ στρατόπεδον, [e] ἔφυγον, οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν, οἱ δ' εἰς τὰ πλησίον ὄρη. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐν τῷ χάρακι τῶν πολεμίων ἔμεινεν ὁ ὕπατος· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ [f] στεφανώσας τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν ταῖς μάχαις ἐκπρεπεστάταις δωρεαῖς, πάντα τὰ ἐγκαταληφθέντα ἐν τῷ χάρακι ὑποζύγιά τε καὶ ἀνδράποδα, καὶ σκηνὰς πολλῶν ἀγαθῶν γεμούσας, τοῖς στρατιώταις ἐχαρίσατο. καὶ ἐγένετο ἐν πολλῇ εὐπορίᾳ τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα, ὡς ἐξ οὐδεμιᾶς ἑτέρας πώποτε μάχης. ἁβροδίαιτον [g] γὰρ δὴ καὶ πολυτελὲς τὸ τῶν Τυῤῥηνῶν ἔθνος ἦν, οἴκοι τε καὶ ἐπὶ στρατοπέδου, [h] ὑπεραγάμενον

vigiliis defatigatis, castris potitur. Hetrusci enim, vbi viderunt, *Per. Iul.*
vallum iam a Romanis transscendi, desertis castris, partim in 4238.
vrbem, partim in proximos montes fugerunt. Eo igitur die *Ante Chr.* 476.
consul in hostium castris mansit. Postridie vero * eos, qui *Olymp.*
egregiam operam in proeliis nauarant, coronis donisque splen- 75/76. 4/1.
didissimis donauit, omniaque iumenta et mancipia in castris *Cat.*
relicta, et tentoria multis bonis referta militibus in praedam *V.C.* 276.
concessit: atque exercitus Romanus tunc *tantis* diuitiis, quantis *Var.*
nunquam alias in vllo proelio est ditatus. nam gens Hetrusca 278.
vitae genus delicatum ac sumtuosum et domi et militiae de-

e Ἔφευγον *Vat.*

f Ego, etiamsi coronas minime fuisse datas putem, non tamen esse mendose scriptum στεφανώσας credo. hoc enim significare voluit *Dionysius, eum coronarum loco donis excellentissimis illos ornauisse.* Quidni vero sicut στέφειν alicubi κοσμεῖν exponitur, ita στεφανώσας *Dionysio* pro κοσμήσας dicere licuerit? *Steph.* Schediasm. l. V. Sched. 29.

* Sic et *Gelenius* interpretatur. Sed fortasse, quum dicit, στεφανώσας τοὺς ἀριστεύσοντας ἐν ταῖς μάχαις ἐκπρεπεστάταις δωρεαῖς, intelligit, *quum illos, coronarum loco, donis splendidissimis ornasset.* ita vt inter dona illa coronas etiam fuisse minime necesse sit.

g Γὰρ ἤδη καὶ *Vat.*

h Ὑπεραγόμενον] Vel cum *Gelenio* legendum περιαγόμενον, vel cum *Lapo* ἐπαγόμενον, *secum ducens*, vt infra alicubi ὀλίγους ἐπαγόμενοι πελάτας ἐπὶ τὰ ἱερά. *Sylb.* Ὑπεραγόμενον in actiua significatione potius, quam περιαγόμενον malit *Steph.*

ἔξω τῶν ἀναγκαίων πλούτου τε καὶ τέχνης ἔργα παντοῖα πρὸς ἡδονὰς μεμηχανημένα καὶ τρυφάς.

XVII. Ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ἀπειρηκότες ἤδη τοῖς κακοῖς οἱ Οὐϊεντανοὶ, τοὺς πρεσβυτάτους τῶν πολιτῶν ἱκετηρίας φέροντας ἀπέστειλαν ὡς τὸν ὕπατον, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης διαλεξομένους. καὶ οἱ ἄνδρες ὀλοφυρόμενοί τε καὶ ἀντιβολοῦντες, καὶ τἄλλα, ὅσα ἐπαγωγὰ ἦν εἰς ἔλεον, μετὰ πολλῶν δακρύων διεξιόντες, πείθουσι τὸν ὕπατον ἐπιτρέψαι σφίσι πρεσβευτὰς εἰς Ῥώμην τοὺς ὑπὲρ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου [i] ἀποστεῖλαι πρὸς τὴν βουλὴν διαλεξομένους· ἕως δ' ἂν οἱ πρέσβεις ἀφίκωνται φέροντες τὰς ἀποκρίσεις, μηδὲν αὐτῶν κακουργεῖν τὴν χώραν. ἵνα δ' αὐτοῖς ἐγγένηται ταῦτα πράττειν, σῖτόν τε ὡμολόγησαν τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ [k] διμήνου παρέξειν, καὶ χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν ἓξ μηνῶν, ὡς ὁ κρατῶν ἔταξε. καὶ ὁ μὲν ὕπατος λαβὼν τὰ κομισθέντα, καὶ [l] διαδοὺς τῇ στρατιᾷ, ποιεῖται τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀνοχάς. ἡ δὲ βουλὴ

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75 4 76. 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

gere consueuerat: quippe quae, praeter res necessarias, luxus etiam et artificii variam supellectilem, ad voluptates et delicias elaboratam, circumferret.

Sequentibus diebus Veientes, iam fracti malis, ciuium maximos quosque natu ad consulem more supplicum ornatos legarunt, vt cum eo de pace agerent. Hi lugentes, et suppliciter orantes, et alia, quaecunque vim conciliandae misericordiae habent, cum multis lacrymis commemorantes, impetrarunt a consule, vt sibi liceret legatos Romam ad senatum de pace acturos mittere: interim vero, dum legati responsum referrent, ab omni maleficio et agri sui vastatione *milites* abstinerent. Quae vt sibi concederentur, frumentum duorum mensium, et stipendium sex mensium, prout victor imperarat, se Romano exercitui daturos sunt polliciti. Consul, iis allatis et acceptis et inter milites diuisis, inducias cum illis fecit. Senatus vero, audita

Steph. qui caeteris ἐπαγόμενον praefert.

i Verbum ἀποστεῖλαι rectius collocabimus vel ante τοὺς ὑπὲρ, vel in fine membri post διαλεξομένους. *Sylb.*

k Διμήνου *Vat.* vulg. δίμηνον.

l Διαδοὺς *Vat.* vulg. διδούς.

m In

τῆς πρεσβείας ἀκούσασα, καὶ τὰ τοῦ ὑπάτου γράμματα δεξαμένη, πολλὴν ποιουμένου παράκλησιν, καὶ παραινοῦντος ὡς τάχιστα [m] καταθέσθαι τὸν πρὸς τοὺς Τυῤῥηνοὺς πόλεμον, δόγμα ἐξήνεγκε, διδόναι τὴν εἰρήνην, ὡς ἠτοῦντο οἱ πολέμιοι· ἐφ' οἷς δὲ δικαίοις αὕτη γένηται, τὸν ὕπατον καταστήσασθαι Λεύκιον Αἰμίλιον, ὡς ἂν αὐτῷ φανῇ κράτιστα ἕξειν. ταύτας λαβὼν τὰς ἀποκρίσεις ὁ ὕπατος σπένδεται πρὸς τοὺς Οὐϊεντανοὺς, ἐπιεικεστέραν μᾶλλον, ἢ συμφορωτέραν τοῖς κεκρατηκόσι ποιησάμενος εἰρήνην, οὔτε χώραν αὐτῶν ἀποτεμόμενος, οὔτε χρημάτων ἄλλων ἐπιθεὶς ζημίαν, οὔτε ὁμήρων δόσει τὸ πιστὸν τοῖς συγκειμένοις βεβαιωσάμενος. τοῦτ' αὐτῷ μέγαν ἤνεγκε φθόνον, καὶ τοῦ μὴ λαβεῖν παρὰ τῆς βουλῆς τὰς ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις χάριτας αἴτιον ἐγένετο. ἐνέστησαν γὰρ αὐτῷ τὸν θρίαμβον αἰτουμένῳ, τὴν αὐθάδειαν αἰτιώμενοι τῶν συνθηκῶν, ὅτι οὐ μετὰ κοινῆς [n] γνώμης καὶ ταύτας ἔπραξεν. ἵνα δὲ μὴ πρὸς ὀργὴν, ἢ πρὸς ὕβριν λάβῃ τὸ πρᾶγμα, ἐπὶ Οὐολούσκους αὐτὸν ἐψηφίσαντο

audita legatione, et acceptis a consule literis, multum rogante et suadente, vt quam celerrime bellum, quod gerebatur cum Hetruscis, deponeretur, hostibus pacem, quam petebant, dare decreuit: sed quibus conditionibus haec fieret, L. Aemilium consulem, prout ei optimum esset visum, statuere iussit. Consul, hoc responso accepto, foedus cum Veientibus fecit, data illis pace, in qua maiorem rationem lenitatis, quam vtilitatis populi victoris, habuit, quod nec partem agri illis ademisset, nec vllam aliam pecuniarum mulctam irrogasset, nec acceptis obsidibus fidem pactorum confirmasset. Hoc ei magnam conciliauit inuidiam, effecitque, vt gratia *ac honore debito* ob rem feliciter gestam a senatu fraudaretur. Ei enim triumphum petenti ciues aduersati sunt, obiicientes arrogantiam, quod leges foederis non de communi sententia *victis* imposuisset. Sed ne eam rem iniquo animo ferret, neue id in suam contumeliam factum putaret, decreuerunt, vt copias in Volscos duceret, vt

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75 4. 76 1. *Cat. V.C.* 276. *Var.* 278.

m In *Cod. Vat.* praepositio κατὰ addita est manu recenti.

n Γνώμης αὐτὰς ἔπραξεν. ἵνα δὲ μὴ πρὸς ὕβριν ἢ πρὸς ὀργὴν *Vat.*

τὴν δύναμιν [o] ἄγειν, ἐπικουρίας τοῦ συνάρχοντος ἕνεκα, εἰ δύναιτο κατορθώσας τὸν ἐκεῖ πόλεμον· ἦν γὰρ ἐν αὐτῷ πολὺ τὸ ἀνδρεῖον· ἀφανίσαι τὰς ἐπὶ τοῖς προτέροις ἁμαρτήμασιν ὀργάς. ὁ δ᾽ ἀνὴρ ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ, πολλὴν ἐποιήσατο τῆς βουλῆς ἐν τῷ δήμῳ κατηγορίαν, [p] ἀχθομένης ἐπὶ τῷ λελύσθαι τὸν πρὸς τοὺς Τυῤῥηνοὺς πόλεμον. ἔφη δὲ, τοῦτ᾽ αὐτοὺς ἐξ ἐπιβουλῆς καὶ ὑπεροψίας τῶν πενήτων ποιεῖν, ἵνα μὴ, τῶν ὑπερορίων ἀπαλλαγέντες πολέμων, [q] καὶ ἀπαιτῶσι τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις, [r] ποσὸν ἤδη ἔτος φενακιζόμενοι πρὸς αὐτῶν. Ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, [s] καὶ δι᾽ ὀργῆς ἀκράτου τῶν πατρικίων ὀνείδη κατασκεδάσας, τήν τε συστρατευσαμένην αὐτῷ δύναμιν ἀπέλυσε τῶν σημείων, καὶ τὴν μετὰ [t] Φουρίου τοῦ ἀνθυπάτου διατρίβουσαν ἐν Αἰκανοῖς μεταπεμψάμενος ἀφῆκεν ἐπὶ τὰ σφέτερα· ἐξ ὧν πολλὴν πάλιν [u] ἐποίησεν ἐξουσίαν τοῖς δημάρχοις

Per. Iul. vt collegae auxilium ferret, si posset, illo bello feliciter confecto,
4238. (erat enim vir admodum fortis) indignationem ob priora pec-
Ante Chr 476. cata meritam abolere. At ille, hanc ignominiam iniquo animo
Olymp. ferens, apud populum vehementer in patres est inuectus, qui
75 4 / 76 1. bello Hetrusco finem impositum moleste ferrent. Hoc autem
Cat. multos insidiose et in contemtionem pauperum facere dicebat,
V.C. 276. ne bellis externis liberati agros promissos reposcerent, toties
Var. iam eorum fallaciis decepti Quum autem, ira impotenti actus,
278. his et multis huiusmodi probris patricios adspersisset, dimisit exercitum, qui secum ad militiam venerat, et Furii proconsulis copias, quae in Aequis erant, accersitas, domum suam dimisit: quo facto tribunis magnam senatus in concionibus accusandi,

et

o In *Ed. Steph.* αὐτῶν, manifesto errore. *Lapus* videtur legisse ἐξάγειν. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἀπάγειν.

p Ὡς ἀχθομένης *Vat.*

q Καὶ redundare visum est *Sylburgio.* illudque plane omittit *Vat.*

r Πολλοστὸν ἔτος ἤδη *Vat.* quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *multos ipsi iam annos ab eis decepti.*

s Hic quoque καὶ vim habet exiguam. *Sylb.*

t Φρουρίου *Vat.*

u Ἐποίησεν *Vat.* vulg. ἐποιήσατο.

x Καὶ

κατηγορεῖν τῶν βȣλευτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, [x] καὶ διϊςάναι τȣ̀ς πένητας ἀπὸ τῶν εὐπόρων.

XVIII. Μετὰ δὲ τȣ́τȣς παραλαμβάνȣσι τὴν ὑπατείαν Γάϊος [y] Ὀράτιος καὶ Τῖτος Μενήνιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοςῆς καὶ ἕκτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα ςάδιον Σκάμανδρος Μιτυληναῖος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Φαίδωνος. τȣ́τοις κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ὁ πολιτικὸς θόρυβος ἐμποδὼν [z] ἐγίνετο πράττειν τὰ κοινά, ἠρεθισμένȣ τȣ̃ δήμȣ, καὶ ȣ̓δὲν ἐῶντος ἕτερον ἐπιτελεῖσθαι τῶν κοινῶν, [a] ἕως ἂν μερίσηται τὴν δημοσίαν γῆν· χρόνῳ δ᾽ ὕςερον εἶξε τὰ παρακινȣ̃ντα καὶ ταραττόμενα τῇ ἀνάγκῃ συγχωρήσαντα, καὶ ἐπὶ τὰς [b] ςρατείας [c] ἑκȣσίως ἦλθε. Τυῤῥηνῶν γὰρ αἱ μὴ μετασχοῦσαι τῆς εἰρήνης ἕνδεκα πόλεις, ἀγορὰν ποιησάμεναι κοινήν, κατηγόρȣν τȣ̃ Οὐϊεντανῶν ἔθνους, ὅτι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης κατελύσαντο, καὶ δυοῖν θάτερον αὐτοὺς ἠξίουν πράττειν, ἢ λύειν τὰ

et diffidia inter pauperes et diuites libere ferendi materiem praebuit. *Per. Iul. 4239. Ante Chr. 475. Olymp. 76 ½. Cat. V.C. 277. Var. 279. C. Horatio et Tito Menenio coss. bellum Hetruscum.*

Anno fequenti confules creati C. Horatius et T. Menenius, feptuagefima fexta olympiade, qua vicit in ftadio Scamander Mitylenaeus, archonte Athenis Phaedone. Hi principio ciuili tumultu impediti fuerunt, quo minus rempublicam gererent, quia plebs irritata erat, nec quidquam aliud, quod ad rempublicam pertineret, fieri finebat, priufquam ager publicus diuideretur: fed tandem poftea illi, qui motus ciebant et tumultus excitabant, neceffitati cefferunt, et fponte ad militiam funt profecti. Nam Hetrufcorum vndecim populi pacis expertes, habito communi totius gentis concilio, Veientes accufabant, quod non de communi fententia pacem cum populo Romano feciffent, et alterutrum eos facere poftulabant, vel foedus

x Καὶ διϊςάναι *Vat.* vulgo διϊςᾷν, quafi a διιςάω. quod vtique etiam vfurpatur.

y Ὡράτιος apud *Diodorum*, et mox v. 5. Σκαμάνδριος. *Sylb.*

z Ἐγένετο *Vat.*

a Vel βȣλὴ fubaudiendum, vel legendum ἕως ἂν μερίσηται ἡ δημοσία γῆ. *Port.*

b Στρατιὰς] Magis proprie ςρατείας.

c Ἑκȣσία *Vat.*

d Λόγῳ

πρὸς Ῥωμαίους ὁμολογηθέντα, ἢ πολεμεῖν σφίσι μετ' ἐκείνων. οἱ δ' Οὐϊεντανοὶ τῆς μὲν εἰρήνης τὴν ἀνάγκην ἠτιῶντο, ὅπως δ' ἂν αὐτὴν καταλύσαιντο εὐπρεπῶς, εἰς κοινὸν ἐτίθεσαν σκοπεῖν. ἔπειτα ὑποτίθεταί τις αὐτοῖς, ἔγκλημα ποιησαμένοις τὸν ἐπιτειχισμὸν τῆς Κρεμέρας, καὶ τὸ μὴ ἀπανίστασθαι τοὺς φρουροὺς ἀπ' αὐτῆς· [d] λόγῳ μὲν πρῶτον ἀξιοῦν αὐτοὺς ἐκλιπεῖν τὸ χωρίον· ἐὰν δὲ μὴ πείθωσι, πολιορκεῖν τὸ φρούριον, καὶ ταύτην ἀρχὴν ποιήσασθαι τοῦ πολέμου. ταῦτα συνθέμενοι ἀπηλλάττοντο ἐκ τοῦ συλλόγου· καὶ μετ' οὐ πολὺ Οὐϊεντανοὶ μὲν ἀποστείλαντες πρεσβείαν ὡς τοὺς Φαβίους, ἀπῄτουν παρ' αὐτῶν τὸ φρούριον, Τυῤῥηνία δὲ πᾶσα ἐν τοῖς ὅπλοις [e] ἦν. ταῦτα Ῥωμαῖοι αἰσθόμενοι, Φαβίων [f] αὐτῶν ἐπιστειλάντων, ἔγνωσαν ἀμφοτέρους ἐκπορεύεσθαι τοὺς ὑπάτους ἐπὶ τὸν πόλεμον, τόν τ' ἀπὸ Τυῤῥηνίας ἐπαγόμενον σφίσι, καὶ τὸν ἔτι πρὸς Οὐολούσκους συνεστῶτα. Ὁράτιος

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

foedus cum Romanis ictum frangere, vel cum illis contra se bellum gerere. At Veientes pacis necessitatem excusabant, remque in publicum proponebant, vt concilium dispiceret et consultaret, quonam modo pacem honeste possent frangere. Tunc quidam subiiciens, monuit, *posse eos hoc facere*, si de Cremera castello contra se commumito, et de praesidio ex eo non abducto quererentur. *suasit* igitur, vt verbis orarent illos, vt castellum relinquerent, quod nisi ipsis persuasissent, castellum obsiderent, atque inde bellum auspicarentur. Quum autem omnes de communi sententia hoc decreuissent, ex concilio discesserunt, nec multo post Veientes, missa legatione ad Fabios, castellum ab illis reposcebant, et tota Hetruria in armis erat. Haec vbi ex ipsorum Fabiorum literis Romani cognouerunt, decreuerunt, vt ambo coss. ad bellum proficiscerentur: tum ad hoc *nouum* Hetruscum, quod sibi inferebatur; tum ad illud, quod iam cum Volscis gerebatur. Horatius igitur cum

d Λόγῳ μὲν πρῶτον ἀξιοῦν *Vat.* pro voce penultima dant vulgatae οὖν.

e Deest *Vat.*

f In *Cod. Vat.* Φαβίων αὐτοῖς ἀποστειλάντων. quo modo legendum esse monuit *Sylb.*

g In

μὲν οὖν, [g] ἔχων δύο τάγματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς ἱκανοὺς, ἐξήγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ Οὐολούσκους. Μενήνιος δὲ τοσαύτην στρατιὰν ἑτέραν ἄγων ἐπὶ Τυῤῥηνοὺς, ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν ἔξοδον. παρασκευαζομένου δ' αὐτοῦ καὶ τρίβοντος τὸν χρόνον, ἔφθη τὸ ἐν Κρεμέρᾳ φρούριον ἐξαιρεθὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ τὸ Φαβίων [h] γένος ἅπαν ἀπολόμενον. περὶ δὲ τῆς κατασχούσης τοὺς ἄνδρας συμφορᾶς [i] διττὸς φέρεται ὁ λόγος, ὁ μὲν ἧττον πιθανὸς, ὁ δὲ μᾶλλον τῆς ἀληθείας ἁπτόμενος. θήσω δ' αὐτοὺς ἀμφοτέρους, ὡς παρέλαβον.

Τινὲς μέν φασιν, ὅτι, θυσίας ἐπιστάσης πατρίου, ἣν ἔδει τὸ Φαβίων ἐπιτελέσαι γένος, οἱ μὲν ἄνδρες ἐξῆλθον ὀλίγους ἐπαγόμενοι πελάτας ἐπὶ τὰ ἱερὰ, καὶ προήεσαν, οὔτε διερευνώμενοι τὰς ὁδοὺς, οὔτε [k] ὑπὸ σημείαις τεταγμένοι κατὰ λόχους, ῥαθύμως [l] δὲ καὶ ἀφυλάκτως, ὡς ἐν εἰρήνῃ τε καὶ διὰ φιλίας γῆς πορευόμενοι. οἱ δὲ Τυρ- XIX.

eum duabus legionibus, et ſatis firmis aliorum ſociorum auxiliis, contra Volſcos profectus eſt. At Menenius cum pari copiarum numero in Hetruſcos erat iturus: ſed dum ſe parat, et tempus terit, interim praeſidium, quod Cremerae erat, ab hoſtibus celeriter eſt expugnatum, et Fabia gens deleta. De illorum autem clade duplex eſt opinio, vna quidem minus probabilis; altera, quae ad veritatem propius accedit. vtramque tamen, ita vt accepi, afferam.

Per. Iul. 4239. Ante Chr. 475. Olymp. 76 ½. Cat. V. C. 277. Var. 279.

Quidam dicunt, inſtante patrio ſacrificio, quod a gente Fabia faciendum erat, eos cum paucis clientibus ad ſacra exiiſſe, et eo iuiſſe, nec itineribus ante exploratis, nec ſub ſignis acie inſtructa, ſed ſegniter et incaute, vt pacis tempore et per amicum agrum iter facientes. Hetruſcos vero, quum

Fabii deleti; Cremera capta.

g In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] ἄγων. Sed, cum ſequatur ἐξήγαγε, aptius viſum eſt ἔχων: praeſertim cum id *Lapi* etiam verſio agnoſcat: *duas habens legiones Horatius. Sylb.*

h Γένος ἅπαν ἀπολόμενον in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulg. deeſt ἅπαν.

i Διττὸς φέρεται λόγος *Vat.*

k Ὑπὸ σημεία *Vat.*

l Δὲ pro τε [quod vulg. dant] in *Cod. Vat.* quod etiam maluit *Sylb.*

ῥηνοὶ προεγνωκότες αὐτῶν τὴν ἔξοδον, ἐλόχησαν τῆς ὁδοῦ χωρίον μέρει τῆς στρατιᾶς· τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν συντεταγμένην ἔχοντες, οὐ πολλῷ ὕστερον ἠκολούθουν. ὡς δ' ἐπλησίασαν οἱ Φάβιοι ταῖς ἐνέδραις, ἐξαναστάντες τοῦ λόχου οἱ Τυῤῥηνοὶ, [m] προσέπεσον αὐτοῖς, οἱ μὲν κατὰ μέτωπον, οἱ δ' ἐκ τῶν πλαγίων. καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ τῶν ἄλλων Τυῤῥηνῶν δύναμις προσέβαλεν ἐκ τῶν κατόπιν· καὶ περιστάντες αὐτοὺς πανταχόθεν, οἱ μὲν σφενδόναις, οἱ δὲ τόξοις, οἱ δὲ σαυνίοις τε καὶ λόγχαις [n] στοχαζόμενοι, τῷ πλήθει τῶν βελῶν ἅπαντας κατειργάσαντο. οὗτος μὲν οὖν ἧττον ἔμοιγε πιθανὸς φαίνεται εἶναι λόγος. οὔτε γὰρ εἰκὸς, ἀπὸ στρατοπέδου θυσίας ἕνεκα τοὺς ὑπὸ ταῖς σημαίαις τοσούτους ἄνδρας εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέφειν ἄνευ ψηφίσματος βουλῆς, δυναμένων τῶν ἱερουργιῶν καὶ δι' ἑτέρων ἐπιτελεσθῆναι, τῶν μετεχόντων μὲν τοῦ αὐτοῦ γένους, προβεβηκότων δὲ ταῖς ἡλικίαις· οὔτ' εἰ πάντες ἀπεληλύθεισαν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μηδεμία μοῖρα τοῦ

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

quum eorum profectionem praesensissent, cum parte copiarum in via *ipsis* insidias struxisse, cum reliqua vero parte instructa non multo post sequutos. Quum autem Fabii ad insidias accessissent, tunc Hetruscos ex insidiis surrexisse, et in eos impetum fecisse, alios a fronte, alios a lateribus. et paullo post reliquas Hetruscorum copias a tergo adactas fuisse; eosque vndique circumventos, partim fundis, partim sagittis, partim iaculis et lanceis ab hostibus ad eos collineantibus petitos, telorum multitudine omnes ab illis confixos atque obrutos fuisse. Atque haec quidem opinio minus probabilis mihi videtur. neque enim verisimile est, sacrificii caussa tot viros, qui sub signis erant, sine senatusconsulto in vrbem ex castris redire ausos fuisse: praesertim quum ea sacra per alios gentiles aetate iam prouectiores peragi possent. Quamuis autem omnes ex vrbe abiissent, nec vlla

m Προσπίπτουσιν αὐτοῖς *Vat.* Hanc etiam lectionem alteri praeferunt *Sylb.* et *Portus.*

n Στοχαζόμενοι *Vat.* atque ita (vt puto) in *Lapi Cod.* nam vertit: *pilis et lanceis in eos intenti.* vulg. σασιαζόμενοι.

o Non

φαβίων γένους ἐν τοῖς ἐφεστίοις ὑπελείπετο, πάντας εἰκὸς ἦν τοὺς κατέχοντας τὸ Φρούριον ἐκλιπεῖν αὐτοῦ τὴν φυλακήν. ἤρκουν γὰρ ἂν καὶ τρεῖς καὶ τέτταρες ἀφικόμενοι συντελέσαι ὑπὲρ τοῦ γένους ὅλου τὰ ἱερά. διὰ μὲν δὴ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἔδοξέ μοι πιστὸς εἶναι [o] ὅδε" ὁ λόγος.

Ὁ δ' ἕτερος, ὃν ἀληθέστερον εἶναι νομίζω, περί τε XX.
τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῆς ἁλώσεως τοῦ Φρουρίου, τοιόσδε τις ἐστίν. ἐξιόντων ἐπὶ τὰς προνομὰς τῶν ἀνδρῶν πολλάκις, καὶ διὰ τὸ κατορθοῦν ἐν ταῖς [p] πείραις συνεχῶς προσωτέρω προχωρούντων, οἱ Τυρρηνοὶ παρεσκευασμένοι στρατιὰν συχνὴν, ἐν τοῖς ἔγγιστα χωρίοις λαθόντες τοὺς πολεμίους, κατεστρατοπέδευσαν. ἔπειτ' ἀποστέλλοντες ἐκ τῶν χωρίων ποίμνας τε καὶ βουκόλια, καὶ φορβάδων ἀγέλας ἵππων ἐπὶ νομὴν [q] τῷ λόγῳ, προὐκαλοῦντο τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα. οἱ δ' ἐξιόντες τοὺς

vlla gentis Fabiae portio domi relicta fuiſſet; tamen non eſt *Per. Iul.*
veriſimile, omnes, qui illud caſtellum tenebant, eius cuſtodiam 4239.
deſeruiſſe. Satis enim fuiſſet, ſi tres quatuorue eo profecti *Ante Chr.* 475.
pro tota gente ſacra feciſſent. Ob haſce igitur cauſſas haec *Olymp.*
opinio parum probabilis mihi videtur. 76 $\frac{1}{2}$.

Altera vero, quam ad veritatem propius accedere puto, de *Cat.*
illorum virorum internecione, et de illius caſtelli oppugnatione, *V.C.* 277.
haec eſt. Quum illi ſaepius praedatum exirent, et cohortes *Var.*
ſucceſſibus ſecundis inuitatae continenter procederent vlterius, 279.
Hetruſci, parato ingenti exercitu, clam hoſtibus in proximis locis caſtra poſuerunt: deinde ex caſtellis greges ouium et armenta boum et equorum ad paſcua ſimulate emittentes, hoc modo ad praedam viros allectabant. Illi vero egreſſi paſtores com-

o Non agnoſcit *Vat.*

p Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* σπείραις in *Ed. Steph.* quam ſequutus eſt *Gelenius* in ſua verſione.

q Τῷ λόγῳ in *Ed. Steph.* coniungitur cum ſequentibus: vt *Gelenius* etiam verterat: *illectabant eo modo.* Sed rectius ad praecedentia refertur, ſicut *Lapus* vertit: *propellentes paſtum ſimulate.* perinde ac ſi dixiſſet auctor: τῷ λόγῳ μὲν ἐπὶ νομὴν ἀποστέλλοντες, τῷ ἔργῳ δὲ ταύταις αὐτοὺς ταῖς ὠφελείαις δελεάζοντες. Idem loquendi genus vſurpatum etiam p. 1792. v. 6. *Sylb.* Τούτῳ τῷ λόγῳ. *Portus.*

τ' ἀνθρώπȣς συνήρπαζον, καὶ τὰ βοσκήματα περιήλαυνον. τȣ̃το συνεχῶς οἱ Τυῤῥηνοὶ ποιȣ̃ντες, καὶ προαγόμενοι τȣ̀ς πολεμίους ἀεὶ προσωτέρω τȣ̃ χάρακος, ἐπειδὴ διέφθειραν αὐτῶν τὸ προνοητικὸν τȣ̃ ἀσφαλȣ̃ς, ταῖς συνεχέσιν ὠφελείαις δελεάσαντες, ἐγκαθίζȣσι λόχȣς ἐν τοῖς ἐπικαίροις τῶν χωρίων νύκτωρ, καὶ ἕτεροι τὰς ὑπερδεξίȣς τῶν πεδίων καταλαμβάνονται σκοπιάς. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ προπέμψαντες ὀλίγȣς τινὰς ἐνόπλȣς, ὡς δὴ φυλακῆς ἕνεκα τῶν νομέων, ἀφῆκαν ἐκ τῶν φρȣρίων πολλὰς ἀγέλας. ὡς δ' ἀπηγγέλη τοῖς Φαβίοις, ὅτι τȣ̀ς πλησίον ὑπερβαλόντες λόφȣς ἐν ὀλίγῳ δή τινι χρόνῳ μεστὸν εὑρήσȣσι τὸ πεδίον παντοίων βοτῶν, καὶ τὴν φυλάττȣσαν αὐτὰ χεῖρα ȣ̓χ ἱκανὴν, ἐξῆλθον ἐκ τȣ̃ φρȣρίȣ, φυλακὴν τὴν ἀρκȣ̃σαν ἐν αὐτῷ καταλιπόντες· καὶ διανύσαντες σπȣδῇ καὶ μετὰ προθυμίας τὴν ὁδὸν, ἐπιφαίνονται τοῖς φύλαξι τῶν βοσκημάτων συντεταγμένοι· κἀκεῖνοι, ȣ̓ δεξάμενοι αὐτȣ̀ς, ἔφευγον. οἱ δὲ Φάβιοι, [r] ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ [s] δὴ ὄντες, τȣ́ς τε νομεῖς συνελάμβα-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76½. *Cat. V.C.* 277. *Var.* 279.

comprehendebant, et pecus abigebant. Quod cum saepius Hetrusci facerent, et hostes semper longius a castris retraherent, vbi eorum mentem peruerterunt, ita vt illi, quid sibi tutum esset, amplius non prospicerent, continua praeda iis inescatis, noctu in locis opportunis insidias collocarunt, et alii speculas campis imminentes occuparunt. Postridie vero, praemissis paucis quibusdam militibus armatis, quasi ad pastorum praesidium, multos greges ex castellis emiserunt. Quum autem nunciatum fuisset Fabiis, eos, superatis proximis collibus, exiguo temporis spatio campum vario pecoris genere plenum inuenturos, idque non satis valida manu custoditum, prodierunt e castello, praesidio, quantum satis esset, ibi relicto: et itinere propere et alacriter confecto, acie instructa ex improuiso in conspectum custodum pecoris venerunt. illi vero, non exspectato eorum impetu, fugerunt. At Fabii, quasi iam essent in tuto, et pastores comprehen-

r Ὡς ἐν ἀσφαλεῖ *Vat.*

s Non δὴ, sed ἤδη, legisse visus est *Gelen.*

t Deest

νον, καὶ τὰ βοσκήματα περιήλαυνον. ἐν δὲ τούτῳ οἱ Τυῤῥηνοὶ, ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀναστάντες κατὰ πολλὰ χωρία, προσπίπτουσιν [t] αὐτοῖς" πανταχόθεν. καὶ οἱ μὲν πλείους τῶν Ῥωμαίων ἐσκεδασμένοι, καὶ [u] ἀλλήλοις ἀμύνειν οὐχ οἷοί τ' ὄντες, ἐνταῦθ' ἀπόλλυνται. ὅσοι δ' αὐτῶν συνεστηκότες ἦσαν, [x] προθυμούμενοί τι καταλαβέσθαι χωρίον ἀσφαλὲς, καὶ πρὸς τὰ ὄρη σπεύδοντες, εἰς ἕτερον ἐμπίπτουσι λόχον ἐν ὕλαις καὶ νάπαις ὑποκαθήμενον. καὶ γίνεται αὐτῶν μάχη καρτερὰ, καὶ φόνος ἐξ ἑκατέρων πολύς. ἀπεώσαντο δ' οὖν καὶ τούτους [y] ὁμόσε, καὶ πληρώσαντες τὴν [z] φάραγγα νεκρῶν, ἀνέδραμον ἐπὶ λόφον οὐ ῥάδιον ἁλῶναι· ἐν ᾧ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἄποροι τῶν ἀναγκαίων ηὐλίσαντο.

comprehendebant, et pecus abigebant. Interea vero Hetrusci, *Per. Iul.*
in multis locis ex insidiis surgentes, vndique in eos impetum 4239.
faciunt. et quum plerique Romanorum essent dispersi, nec sibi in- *Ante Chr.* 475.
vicem possent succurrere, ibi interierunt. At quotquot eorum *Olymp.*
conglobati erant, quum magna animi contentione conarentur 76 ½.
locum tutum occupare, et ad montes properarent, in alias in- *Cat.*
sidias inciderunt, in syluis et saltibus subsidentes. Ibi acri *V.C.* 277.
pugna commissa, magna vtrinque caedes facta. Tamen et hos, *Var.*
qui cum ipsis congressi erant, repulerunt, et, tota acie cadaue- 279.
ribus repleta, cursu in collem non facilem expugnatu euaserunt, vbi sequentem noctem sine commeatibus egerant.

Postero

t Deest *Vat.*

u Ἀλλήλους] ἀλλήλοις *Vat.* quod *Sylburgio* placuisse video.

x Προθυμούμενοί τι καταλαβέσθαι *Vat.* quod (vt sensus sit χωρίον τι ἀσφ.) admittendum esse censuit *Sylb.* vulgo pro τι legitur τε.

y Post ὁμόσε desideratur participium χωροῦντας (vt p. 1800. v. 2.) vel simile. sic certe *Lapus* legisse videtur: *repellentes hos obuios Fabii. Sylb.* Fortasse pro ὁμόσε reponendum ὅμως, *tamen*: quod non fuerit absurdum. *Port.*

z Illud φάλαγγα agnoscit *Lapi* versio, atque etiam *Cod. Vat.* Verum φάραγγα *vallem* malit *Sylb.* quod hoc proelium commissum erat inter nemorosum saltum et collem. *Portus* tamen μετωνυμικῶς exercitui tribui censet, quod loco, in quo stabat exercitus, tribuendum erat.

a Arti-

XXI. Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ μαθόντες τὴν κατασχοῦσαν τοὺς σφετέρους τύχην [a] οἱ κατέχοντες τὸ Φρούριον, καὶ ὅτι τὸ μὲν πλεῖον ἀπόλωλε τῆς στρατιᾶς μέρος ἐν ταῖς ἁρπαγαῖς, τὸ δὲ κράτιστον ἐν ὄρει πολιορκεῖται [b] κατακεκλεισμένον ἐρήμῳ, καὶ, εἰ μὴ ταχεῖά τις αὐτοῖς [c] εἴη βοήθεια, σπάνει τῶν ἀναγκαίων φθάσουσιν ἐξαιρεθέντες, ἐξῄεσαν κατὰ σπουδὴν, ὀλίγους πάνυ καταλιπόντες ἐν τῷ χωρίῳ φύλακας. καὶ αὐτοὺς οἱ Τυῤῥηνοὶ, πρὶν ἢ συμμίξαι τοῖς ἑτέροις, ἐπικαταδραμόντες ἐκ τῶν χωρίων, κυκλοῦνταί τε, καὶ πολλὰ γενναῖα ἔργα ἀποδειξαμένους διαφθείρουσιν ἅπαντας σὺν χρόνῳ. μετ' οὐ πολυ δὲ καὶ οἱ τὸν λόφον καταλαβόμενοι, λιμῷ τε καὶ δίψῃ πιεζόμενοι, ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις ἔγνωσαν· καὶ συμπεσόντες [d] ὀλίγοι πολλοῖς, ἕωθεν ἀρξάμενοι μέχρι νυκτὸς ἐμάχοντο· καὶ τοσοῦτον ἐποίησαν τῶν πολεμίων φόνον, ὥστε τοὺς σωροὺς τῶν νεκρῶν ἐμποδὼν αὐτοῖς εἶναι τῆς μάχης πολλαχῇ κεχυμένους. οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ πλεῖον ἢ

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

Poſtero die, quum ii, qui caſtelli praeſidio relicti fuerant, ſuorum cladem cognouiſſent, et maiorem exercitus partem in rapinis ac praeda caeſam, praeſtantiſſimam vero in monte obſideri, in loco deſerto concluſam, et, niſi mature illis ſubueniretur, fore, vt victus inopia cito expugnarentur, exierunt magna feſtinatione, perpaucis ad caſtelli praeſidium relictis. Hos Hetruſci, priuſquam ſe cum aliis coniungerent, ex caſtellis decurrentes circumdederunt, eoſque, poſt multa fortia facinora ab ipſis edita, ad vnum omnes tandem interfecerunt. Nec multo poſt illi etiam, qui tumulum occuparant, quum fame et ſiti premerentur, cum hoſtibus confligere decreuerunt, paucique in multos facta impreſſione a mane ad noctem vſque pugnarunt; tantamque hoſtium ediderunt ſtragem, vt cadaverum acerui multis in locis fuſi illis impedimento eſſent, quo minus pugnarent. Hetruſci vero, amiſſa amplius tertia

a Articulus οἱ omiſſus in *Ed. Steph.* vulgatae interponunt ἐν.

b Κατακεκλειμένον ἐρήμῳ *Vat.*

c Ἔσται *Vat.*

d Ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς *Vat.*

e Ἐκ

τὸ τρίτον τῆς στρατιᾶς μέρος ἀπολωλεκότες, καὶ περὶ τοῦ λοιποῦ δείσαντες, μικρὸν ἀνασχόντες τὰ ὅπλα διὰ τῶν ἀνακλητικῶν, ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἄδειαν αὐτοῖς ὑπισχνούμενοι καὶ δίοδον, ἐὰν τὰ ὅπλα ἀποθῶνται, καὶ τὸ Φρούριον ἐκλίπωσιν. οὐ προσδεξαμένων δὲ τῶν ἀνδρῶν τὰς προκλήσεις, ἀλλὰ τὸν εὐγενῆ θάνατον αἱρουμένων, ἐπῄεσαν αὐτοῖς αὖθις ἐκ διαδοχῆς, σταδὴν μὲν καὶ [e] ἐκ χειρὸς οὐκέτι μαχόμενοι, [f] πρόσωθεν δὲ βάλλοντες ἀθρόοι λόγχαις καὶ χερμάσι· καὶ ἦν νιφετῷ παραπλήσιος ἡ πληθὺς [g] τῶν βελῶν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συστρεφόμενοι κατὰ λόχους, προσέτρεχον αὐτοῖς οὐχ ὑφισταμένοις, καὶ πολλὰς πληγὰς λαμβάνοντες ὑπὸ τῶν πέριξ ὑπέμενον. ὡς δὲ τά τε ξίφη πολλοῖς ἄχρηστα ἦν, τὰ μὲν ἀπεστομωμένα τὰς ἀκμάς, [h] τὰ δὲ κατεαγότα, καὶ τῶν ἀσπίδων τὰ πέριξ ἴτυος ἐχόμενα διετεθρυπτο, ἔξαιμοί τε οἱ πλείους καὶ καταβελεῖς, καὶ

tia exercitus parte, et reliquis timentes, pugna ad exiguum Per. Iul.
tempus intermissa, atque signo receptui dato, caduceatores ad 4239.
illos miserunt, fidem publicam tutumque transitum ipsis polli- Ante Chr. 475.
centes, si arma deponerent et castello decederent. quas condi- Olymp.
tiones quum illi non admitterent, sed fortiter mori mallent, 76 ½.
instaurato proelio, per vices eos aggressi sunt, non amplius Cat.
stataria pugna et cominus pugnantes: sed omnes eminus lan- V.C. 277.
ceis lapidibusque eos petentes: telorum vero multitudo erat Var.
instar niuis hybernae. At Romani milites, in globos conden- 279.
sati, in eos, suum impetum non sustinentes, irruebant; et multa vulnera, a circumstantibus vndique hostibus illata, perferebant. Sed quum gladii iam multis nullum afferrent vsum, partim acie hebetati, partim fracti, quumque clypei vndique perforati essent, et plerique exsangues et telis confossi, membrisque

e Ἐκ χειρὸς *Vat.* vulg. ἐκ χειρῶν, *iacientes lanceas. Sylburg.*

f Πρόσθεν] Legendum vel πρόσωθεν, vt infra p. 557. v. 40. edit. Hudf. [atque etiam in *Cod. Vat.*] vel quod vsitatius est πόῤῥωθεν, vt *Lapus* vertit: *eminus*

g τῶν βελῶν legit *Portus.* quo modo et *Lapus*, qui vertit: *eratque niui similis multitudo missilium.* vulg. τῷ βελῶν.

h Τὰ δ' ἐαγότα *Vat.*

i βέλη

παράλυτοι τὰ [i] μέλη διὰ πλῆθος τραυμάτων ἦσαν, καταφρονήσαντες αὐτῶν οἱ Τυῤῥηνοὶ χωροῦσιν ὁμόσε· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι προσπίπτοντες, ὥσπερ θηρία, δόρατά τ' αὐτῶν ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων, καὶ ξίφη δραττόμενοι κατὰ τὰς ἀκμὰς ἀπέσπων· [k] καὶ οἱ περικυλίοντες εἰς τὴν γῆν τὰ σώματα, συνεφύροντο, θυμῷ τὸ πλεῖον, ἢ δυνάμει, διαγωνιζόμενοι. ὥστ' οὐκέτι συνῄεσαν αὐτοῖς εἰς χεῖρας οἱ πολέμιοι, τό τε καρτερικὸν ἐκπληττόμενοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν ἀπόνοιαν, ἣν προσειλήφεσαν κατὰ τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ ζῆν, [l] δεδιότες· ἀλλ' ἀποστάντες αὖθις [m] ἔβαλον ἀθρόοι, καὶ ξύλοις καὶ λίθοις, καὶ ὅτῳ ἄλλῳ ἐντύχοιεν. καὶ τελευτῶντες ἐγκατέχωσαν αὐτοὺς τῷ πλήθει τῶν βελῶν. διαφθείραντες δὲ τοὺς ἄνδρας, ἔθεον ἐπὶ τὸ φρούριον, ἔχοντες τὰς τῶν ἐπιφανεστάτων κεφαλὰς, ὡς ἐξ ἐφόδου τοὺς ἐκεῖ παραληψόμενοι. οὐ μὴν ἐχώρησέ γ' αὐτοῖς κατὰ τὴν

Per. Iul. 4239. Ante Chr. 475. Olymp. 76 ½. Cat. V.C. 277. Var. 279.

brisque prae multitudine vulnerum dissolutis starent, Hetrusci, iis contemtis, manus cum ipsis conseruerunt. at Romani, ferarum ritu prorruentes, eorum hastilia prehendebant, eaque perfringebant; gladiosque per ipsas acies prehendentes illis extorquebant: quidam etiam ex ipsa strage surgentes sese illis immiscebant, animis magis, quam viribus, pugnantes. ita vt hostes cum illis amplius congredi non auderent, tum eorum peruicacia territi, tum etiam desperationem vitae, in quam illi venerant, formidantes; sed iterum eminus omnes conferti, et fustibus, et lapidibus, aliisque telis, quaecunque se ipsis obtulissent, eos peterent. quare tandem eos telorum multitudine obruerunt. Quibus caesis, cursu ad castellum contenderunt, illustrissimorum virorum capita praeferentes, vt primo impetu praesidiarios ad deditionem compulsuri. Haud tamen res illis successit,

i Βέλη in *Ed. Steph.* manifesto et procliui errore.

k Forsan καὶ οἱ περικυλίοντες δὲ, vel οἱ δὲ καὶ περικυλίοντες. *Sylb.* Recte, vt puto, in *Cod. Vat.* καὶ περικυλίοντες.

l Οὐ δεδιότες agnoscit etiam *Lapi* versio: *impauidi.* Verum οὐ rectius omittit *Cod. Vat.* adeo vt δεδιότες de Etruscis intelligatur, sicut praecedens ἐκπληττόμενοι.

m Ἔβαλλον *Vat.*

n Vel

ἐλπίδα τὸ ἔργον. οἱ γὰρ καταλειφθέντες ἐν αὐτῷ, ζηλώσαντες τὸ εὐγενὲς τοῦ θανάτου τῶν τε ἑταίρων καὶ [n] συγγενῶν, ἐξῆλθον ὀλίγοι παντάπασιν ὄντες· καὶ πολὺν ἀγωνισάμενοι χρόνον, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἑτέροις ἅπαντες διεφθάρησαν· τὸ δὲ χωρίον οἱ Τυῤῥηνοὶ ἔρημον παρέλαβον. ἐμοὶ μὲν δὴ ὁ λόγος οὗτος πιστότερος ἐφαίνετο πολὺ τοῦ προτέρου. φέρονται [o] δὲ" ἐν γραφαῖς Ῥωμαίων ἀξιοχρέοις ἀμφότεροι.

Τὸ δὲ συναπτόμενον τούτοις ὑπό τινων, οὔτ' ἀληθὲς ὄν, οὔτε πιθανὸν, ἐκ παρακούσματος δέ τινος πεπλασμένον [p] ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἄξιον μὴ παραλιπεῖν ἀνεξέταστον. λέγουσι γὰρ δή τινες, τῶν ἓξ καὶ τριακοσίων Φαβίων ἀπολομένων, ὅτι ἓν μόνον ἐλείφθη τοῦ γένους παιδίον· [q] πρᾶγμα οὐ μόνον ἀπίθανον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον εἰσάγοντες. οὔτε γὰρ ἀτέκνους τε καὶ ἀγάμους XXII.

cessit, vt sperarant. Nam, qui in eo fuerant relicti, aemulatione mortis generosae sociorum suorumque gentilium accensi, perexigui numero prodierunt; et, post longum certamen, eodem modo, qui alii omnes, ad vnum interierunt: castellum vero desertum Hetrusci ceperunt. Haec igitur opinio mihi multo probabilior, quam prior, videtur. vtramque tamen scripta Romanorum fide digna memoriae prodiderunt.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* V.C. 277. *Var.* 279.

Quod vero nonnulli his addunt, quamuis nec verum, nec verisimile, sed quibusdam rumoribus a veritate alienis sit fictum, tamen operae pretium fuerit hoc discutere, nec silentio praeterire. Nonnulli enim dicunt, CCCVI. Fabiis caesis, ex tota gente vnicum puerum relictum: rem non solum incredibilem, sed etiam quae fieri non potuit, introducentes. nec enim fieri poterat,

n Vel articulus τῶν repetendus videtur ante συγγενῶν, vel praecedens τε expungenda. *Sylb.*

o Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* δὲ minus recte desideratur in *Ed. Steph.*

p Illa ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς [quae in vulg. pro ὑπὸ τοῦ πλήθους leguntur] in versione sua plane omisit *Lapus.* Ἀπὸ τοῦ πλήθους in *Cod. Vat.*

q Πρᾶγμα οὐ μόνον ἀπίθανον] Vide *Cl. Perizonium* contra hanc *Dionysii* opinionem acutissime disserentem, in *Animadversionibus suis Historicis*, c. 5.

r Ταῦτά

ἅπαντας εἶναι δυνατὸν ἦν τοὺς ἐξελθόντας εἰς τὸ Φρούριον Φαβίους. ὁ γὰρ ἀρχαῖος αὐτῶν νόμος γαμεῖν τ᾽ ἠνάγκαζε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ τὰ γεννώμενα ἅπαντα ἐπάναγκες τρέφειν· ὃν οὐκ ἂν δήπου κατέλυσαν οἱ Φάβιοι μόνοι πεφυλαγμένον ἄχρι τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας ὑπὸ τῶν πατέρων. εἰ δὲ δὴ καὶ τοῦτο θείη τις, ἀλλ᾽ ἐκεῖνό γ᾽ οὐκ ἂν ἔτι συγχωρήσειε, τὸ μηδ᾽ ἀδελφοὺς αὐτῶν εἶναί τισιν, ἡλικίαν ἔτι παίδων ἔχοντας. μύθοις γὰρ δὴ [r] ταῦτά γε καὶ πλάσμασιν ἔοικε θεατρικοῖς. οἱ δὲ πατέρες αὐτῶν, ὅσοι παῖδας ἔτι ποιεῖν εἶχον ἡλικίαν, τοσαύτης κατασχούσης τὸ γένος ἐρημίας, οὐκ ἂν [s] ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες ἑτέρους παῖδας ἐποιήσαντο, ἵνα μήτε ἱερὰ ἐκλειφθῇ πατρῷα, μήτε δόξα τηλικαύτη διαφθαρῇ γένους; [t] εἰ μὴ ἄρα οὐδὲ πατέρες αὐτῶν τισιν ἐλείποντο, ἀλλὰ πάντα εἰς ταὐτὸ συνῆλθον ἐπὶ τῶν ἓξ καὶ τριακοσίων ἀνδρῶν ἐκείνων [u] ταῦτα τὰ ἀδύνατα· μὴ παῖδας αὐ-

Per. Iul. 4239. Ante Chr. 475. Olymp. 76 ½. Cat. 277. V.C. Var. 279.

poterat, vt omnes Fabii, qui in illud caſtellum iuerant, eſſent ſine liberis et caelibes. nam priſca eorum lex cogebat eos, qui per aetatem poſſent, vxores ducere, et, vt omnes liberos ſuſceptos educarent, neceſſe erat: quam legem, diligenter vſque ad aetatem ſuam a maioribus ſeruatam, haudquaquam ſoli Fabii contemiſſent. Sed ſi quis hoc quoque concedat, illud tamen non etiam concedet, ne fratres quidem vllos aetatis adhuc tenellae illis fuiſſe. Haec enim fabulis et figmentis theatricis ſunt ſimilia. Patres vero eorum, qui per aetatem adhuc liberos procreare poterant, in tanta ſuae gentis orbitate, nonne volentes et nolentes aliis liberis procreandis operam dediſſent, tum ne ſacra gentilitia interirent, tum etiam ne gentis huius tanta gloria periret? Quod ſi ne vllis quidem eorum patres reliqui erant, ſed omnes in illorum CCCVI. Fabiorum numero erant; fieri tamen non poteſt, quin ſaltem infantes
aliqui

r Ταῦτά γε καὶ *Vat.* vulgatis deeſt γε.

s Ἑκόντες γε καὶ *Vat.*

t Εἰ μὲν οὖν ἄρα et ἐκλείπονται] In *Cod. Vat.* εἰ μὴ ἄρα οὐδὲ πατέρες αὐτῶν τισιν ἐλείποντο, ἀλλὰ πάντα εἰς ταὐτὸ συνῆλθεν etc. Ἐκλείπονται pro καταλείπονται poſitum exiſtimat *Sylb.*

u Rectius fortaſſe ταῦτά γε ἀδύνατα, vel ταῦτα ἀδύνατα. *Sylb.* et *Port.* Ταῦτα non agnoſcit *Vat.*

x Μὴ

τοῖς καταλειφθῆναι νηπίους, [x] μηδὲ γυναῖκας ἐγκύους, μηδ' ἀδελφοὺς ἀνήβους, μηδὲ πατέρας ἐν ἀκμῇ. ταύτῃ μὲν δὴ τὸν λόγον ἐξετάζων, οὐκ ἀληθῆ νενόμικα· ἐκεῖνον δ' ἀληθῆ. τῶν τριῶν ἀδελφῶν, Καίσωνός τε καὶ Μάρκου καὶ Κοΐντου, τῶν ὑπατευσάντων τὰς συνεχεῖς ἑπτὰ ὑπατείας, ἐγκαταλειφθῆναι πείθομαι Μάρκῳ παιδίον· καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ λεγόμενον ἐκ τοῦ Φαβίων οἴκου λοιπὸν, οὐδὲν κωλύει. [y] τὸ δὲ μηκέτι τῶν ἄλλων ἐπιφανῆ τινα καὶ λαμπρὸν ἔξω τοῦ ἑνὸς τοῦδ' ἀνδρωθέντος γενέσθαι, ταύτην παρασχῆσαι τοῖς πολλοῖς τὴν δόξαν, ὅτι μόνος ἐκεῖνος ἐκ τοῦ Φαβίων γένους ἐστὶ [z] λοιπός· οὐχ ὡς μηδενὸς ἄλλου ὄντος, ἀλλ' ὡς μηδενὸς ἐκείνοις ὁμοίου, ἀρετῇ τεκμαιρομένοις τὸ συγγενὲς, οὐ φύσει. καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα ἱκανά.

Οἱ [a] γοῦν Τυρρηνοὶ τούς τ' ἄνδρας διαφθείραντες, XXIII. καὶ τὸ ἐν τῇ Κρεμέρᾳ φρούριον παραλαβόντες, ἐπὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν τῶν Ῥωμαίων ἦγον τὰς δυνάμεις. ἔτυχε

aliqui fuerint illis reliqui, aut vxores grauidae, aut fratres impuberes, aut patres aetatis iam integrae. Hoc igitur modo hanc opinionem examinans, eam minime veram credo: ſed illam veram eſſe puto, quum in trium fratrum (Caeſonis, Marci et Quinti) domo per ſeptennium conſulatus fuerit continuatus, ſoli Marco filiolum ſuperſtitem fuiſſe, atque hunc eſſe illum, qui ſolus e Fabia gente reliquus fuiſſe dicitur. Quod autem nullus alius amplius inſignis et illuſtris fuerit praeter hunc vnum iam adultum, hinc multorum opinionem natam *arbitror*, quod ſolus ille ex gente Fabia fuerit reliquus, non quod nullus alius fuerit relictus: ſed quod nullus illis *poſtea* ſimilis fuerit; quia cognationis coniecturam illi non ex natura, ſed ex virtute faciebant. Atque de his haec dixiſſe ſit ſatis.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat. V. C.* 277. *Var.* 279.

Hetruſci igitur, Fabiis caeſis et capto Cremerae caſtello, copias ad alium Romanorum exercitum duxerunt. Alter autem

x Μὴ γυναῖκας ἐγκύους, μὴ ἀδελφοὺς ἀνήβους, μὴ πατ. *Vat.*

y Τὸ δὲ μηκέτι malit *Portus*, cuius coniecturam firmat *Cod. Vat.* qui habet τὸ μηκέτι. vulg. τοῦ δὲ μηκέτι.

z Λοιπὸν male in *Ed. Steph.*

a In *Cod. Vat.* particula γοῦν addita eſt recenti manu.

δ' οὐ μακρὰν κατεστρατοπεδευκὼς ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μενήνιος, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ χωρίῳ· καὶ ὅτε ἡ Φαβίων συγγένεια καὶ τὸ πελατικὸν αὐτῶν ἀπώλλυντο, τριάκοντά που σταδίους ἀπεῖχεν ἀφ' οὗ τὸ πάθος ἐγένετο τόπου· δόξαν τ' οὐκ ὀλίγοις παρέσχεν, γνοὺς, ἐν οἵοις κακοῖς ἦσαν οἱ Φάβιοι, μηδεμίαν αὐτῶν ποιήσασθαι φροντίδα, τῆς τ' ἀρετῆς καὶ δόξης τοῖς ἀνδράσι φθονῶν. [b] τοιγάρτοι μετὰ ταῦτα ὑπαχθεὶς ὑπὸ τῶν δημάρχων εἰς δίκην, ἐπὶ ταύτῃ μάλιστα τῇ αἰτίᾳ ἑάλω. σφόδρα [c] γὰρ" ἐπένθησεν ἡ Ῥωμαίων πόλις [d] ἀνδρῶν τοιούτων καὶ τοσούτων ἀρετὰς ἀποκειραμένη, καὶ πρὸς ἅπαν τὸ δόξαν αὐτοῖς αἴτιον γεγονέναι τῆς τοιαύτης συμφορᾶς, πικρῶς καὶ ἀπαραιτήτως εἶχεν. τὴν δ' ἡμέραν ἐκείνην, ἐν ᾗ τὸ πάθος ἐγένετο, μελαινάν τε καὶ ἀποφράδα τίθεται, καὶ οὐδενὸς ἂν ἔργου ἐν ταύτῃ χρηστοῦ ἄρξαιτο, τὴν τότε συμβᾶσαν αὐτῇ τύχην ὀττευομένη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῶν Ῥωμαίων οἱ Τυῤῥηνοὶ, συνιδόντες αὐτῶν τὸ στρατόπεδον· ἦν δ' ὑπὸ λαγόνι κείμενον ὄρους· τῆς τ' ἀπειρίας τοῦ στρα-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat. V.C.* 277. *Var.* 279.

autem consul Menenius non procul inde castra habebat, in loco parum tuto: et, quando Fabia gens cum suis clientelis periit, circiter triginta stadia aberat ab eo loco, vbi clades ea est accepta: effecitque, vt multi crederent, eum, cognito ingenti Fabiorum periculo, tamen id neglexisse, quod virtuti et gloriae eorum inuideret. Quapropter postea a tribunis in ius vocatus, hac potissimum de caussa damnatus est. Vehementer enim populus Romanus tot taliumque virorum eximiis virtutibus praeditorum iacturam luxit; et quidquid talis eorum cladis caussam praebuisse videbatur, id implacabili odio est persequutus. Illum autem diem, quo clades ea est accepta, inter atros et nefastos retulit; nec vllum opus bonum, religione infortunii cladisque tunc acceptae motus, hoc die auspicaretur. Hetrusci vero, vbi ad Romanos accesserunt, conspectis eorum castris, (erant enim sub montis latere) ducis imperitiam contemserunt,

b Τοιγαροῦν μετὰ ταῦτα *Vat.*
c Non agnoscit *Vat.*
d Ἀνδρῶν τοσούτων καὶ τοιούτων *Vat.*

e Deside-

τηγοῦ κατεφρόνησαν, καὶ τὸ δοθὲν ὑπὸ τῆς τύχης [e] πλεονέκτημα" ἀγαπητῶς ἔλαβον. καὶ αὐτίκα τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβόντες, κατὰ τὴν ἑτέραν πλευρὰν τοῦ λόφου, οὐδενὸς κωλύοντος, [f] ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφήν. καταλαβόμενοι δὲ τὴν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τῶν Ῥωμαίων κόρυμβον, ἔθεντο ἐν τούτῳ τὰ ὅπλα, καὶ τὴν ἄλλην δύναμιν ἀσφαλῶς ἀναβιβάσαντες, ὑψηλῷ χάρακι καὶ βαθείᾳ τάφρῳ τὴν παρεμβολὴν ὠχυρώσαντο. εἰ μὲν οὖν συνιδὼν ὁ Μενήνιος, [g] οἷον ἐδεδώκει πλεονέκτημα τοῖς πολεμίοις, μετέγνω τε τὴν ἁμαρτάδα, καὶ εἰς ἀσφαλέστερον ἀπῆγε χωρίον τὴν στρατιάν, σοφὸς ἂν ἦν· [h] νῦν δὲ δι' αἰσχύνης λαμβάνων τὸ δοκεῖν ἡμαρτηκέναι, καὶ τὸ αὔθαδες πρὸς τοὺς μεταδιδάσκοντας φυλάττων, εἰς αἰσχύνης ἄξιον πτῶμα ἔπεσεν. οἷα γὰρ ἐξ ὑπερδεξίων αὐτοῦ τόπων [i] οἱ πολέμιοι τὰς ἐξόδους ἑκάστοτε ποιούμενοι, πολλὰ ἐπλεονέκτουν, ἀγοράς τ' αὐτῶν ἀγομένας ὑπὸ τῶν ἐμπόρων ἁρπάζοντες, καὶ τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ ὕδωρ ἐκπορευομένοις ἐπιτιθέμενοι· καὶ

ſerunt, oblatoque ſibi a fortuna beneficio lubenter ſunt vſi. Et mox cum equitatu, ab altero collis latere nemine prohibente, in verticem euaſerunt. occupatoque capiti Romanorum imminente collis cacumine, in eo caſtra poſuerunt; atque, reliquis copiis eo tuto adductis, caſtra vallo alto et profunda foſſa munierunt. Si igitur Menenius animaduertiſſet, ſua culpa hoſtium conditionem multo meliorem eſſe factam, ſuique erroris poenitentia ductus in locum tutiorem copias traduxiſſet, ſapiens fuiſſet. Iam vero, quia pudendum ducebat videri peccaſſe, et quia ſua arrogantia erga eos, qui aliter monebant, vtebatur, in cladem vere pudendam incidit. Nam quum hoſtes e locis ſuperioribus ſemper egrederentur, pleruinque longe meliore conditione erant, et commeatus, qui ad eos a mercatoribus apportabantur, intercipientes, et pabulatores aquatoreſque adorientes: eoque redege-

Per. Iul. 4239. Ante Chr. 475. Olymp. 76 ½. Cat. V.C. 277. Var. 279.

e Deſideratur in *Cod. Vat.*

f Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* haud ita recte in *Ed. Steph.* ἐνέβησαν.

g Οἷον ἔδωκε *Vat.*

h Νῦν δὲ μετ' αἰσχύνης *Vat.*

i Articulus οἱ in *Cod. Vat.* eſt a manu recentiori.

k Ἀνα-

περιειστήκει τῷ μὲν ὑπάτῳ μήτε καιροῦ εἶναι κυρίῳ, ἐν ᾧ τὸν ἀγῶνα ἔμελλε ποιεῖσθαι, μήτε τόπου· ἃ δοκεῖ μεγάλα εἶναι κατηγορήματα ἡγεμόνων στρατηγίας ἀπείρων. τοῖς δὲ Τυῤῥηνοῖς ἀμφότερα, ὡς ἐβούλοντο, εἶχε ταῦτα. καὶ οὐδὲ τότε [k] ἀπαναστῆναι τὴν στρατιὰν ὁ Μενήνιος ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἐξαγαγὼν παρέταξεν ὡς εἰς μάχην, καταφρονήσας τῶν τὰ συμφέροντα ὑποτιθεμένων. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ τὴν ἄνοιαν τοῦ στρατηγοῦ μέγα εὐτύχημα ἡγησάμενοι, κατέβαινον ἐκ τοῦ χάρακος, οὐκ ἐλάττους ἢ διπλάσιοι τῶν πολεμίων ὄντες. ὡς δὲ συνέπεσον ἀλλήλοις, φόνος ἐγίνετο τῶν Ῥωμαίων πολὺς, οὐ δυναμένων ἐν τῇ τάξει μένειν. ἐξώθουν γὰρ αὐτοὺς οἱ Τυῤῥηνοὶ, τοῦ τε χωρίου τὴν φύσιν ἔχοντες σύμμαχον, καὶ τῶν ἐφεστηκότων κατόπιν· ἐτάξαντο γὰρ [l] ἐπὶ βάθος· [m] ἐμπτώσει πολλῇ συνεργοῦ-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* 277. *V.C. Var.* 279.

redegerunt conſulem, vt nec tempus, nec locum, in quo pugnam committeret, arbitratu ſuo poſſet eligere. quae magna ducum imperitiae indicia videntur. At haec vtraque Hetruſci habebant, prout volebant. Ac ne tunc quidem Menenius caſtra inde mouere voluit: ſed, ſpretis iis, qui recte monebant, copias eductas ad pugnam inſtruxit. Hetruſci vero, huius imperatoris amentiam ſibi in magnam felicitatem cedere exiſtimantes, e vallo deſcenderunt, numero duplo maiore, quam hoſtes. Vt vero manus conſerere coeperunt, ingens Romanorum caedes eſt facta, quia ordines ſeruare non poterant. nam ab Hetruſcis exturbabantur, quibus et loci natura fauebat, et ſui a tergo adurgentes, (nam in altum patebat acies) prona impreſſione multum

k Ἀναστῆσαι maluerunt *Lapus* et *Gelenius*. Sed videtur auctor de induſtria hoc neutrum vſurpaſſe, ad maiorem *Menenii* reprehenſionem, qui exercitum in tutiorem locum tranſire non ſit paſſus; vt (p. 1805. v. 11.) dicit, eum nec recte ſapuiſſe, nec bene monentibus obtemperare voluiſſe. *Sylb.*

l Quid ſit ἐπὶ βάθος τάττειν, docet *Aelianus*, quum ſcilicet in profunditatem ſeu latitudinem inſtruitur acies. dicitur autem βάθος, τὸ κατόπιν τοῦ μετώπου πᾶν μέρος τῆς φάλαγγος, μέχρι τῶν οὐραγῶν, tota ea phalangis pars, quae a tergo frontis vſque ad tergi ductores pertingit. *Sylb.*

m Ἐμπτώσει e *Cod. Rom.* legit *Sylb.* eiuſque verſionem ſequutus ſum. In *Ed. Steph.* et *Cod.*

μενοι. πεσόντων δὲ τῶν ἐπιφανεστάτων λοχαγῶν, ἡ λοιπὴ τῶν Ῥωμαίων δύναμις ἐγκλίνασα ἔφευγεν ἐπὶ τὸν χάρακα· οἱ δ' ἠκολέθεν, καὶ τάς τε [n] σημαίας αὐτῶν ἀφαιρᾶνται, καὶ τὰς τραυματίας συλλαμβάνεσι, καὶ τῶν νεκρῶν γίνονται κύριοι. καὶ κατακλείσαντες αὐτὰς εἰς πολιορκίαν, καὶ δι' ὅλης τῆς λοιπῆς ἡμέρας προσβολὰς ποιησάμενοι πολλὰς, καὶ ἐδὲ τὴν νύκτα ἀφέντες, [o] αἱρᾶσι τὸν χάρακα, ἐκλιπόντων αὐτὸν τῶν ἔνδον, καὶ γίνονται πολλῶν σωμάτων τε καὶ χρημάτων ἐγκρατεῖς· ἐδὲ γὰρ ἀποσκευάσασθαι δύναμιν ἔσχον οἱ φεύγοντες, ἀλλ' ἀγαπητῶς αὐτὰ τὰ σώματα διέσωσαν, ἐδὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ φυλάττοντες.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τήν τ' ἀπώλειαν τῶν σφετέρων, XXIV. καὶ τὴν ἅλωσιν τᾶ χάρακος μαθόντες· ἧκον γὰρ οἱ πρῶτοι διασωθέντες ἐκ τῆς πολλῆς τροπῆς, ἔτι νυκτὸς ἔσης· εἰς μέγαν θόρυβον, ὥσπερ εἰκὸς, κατέστησαν· καὶ ὡς

multum adiuuabant. Caesis autem nobilissimis centurionibus, reliquus Romanorum exercitus inclinatus fuga vallum petiit: illi vero sequebantur, et signa illis abstulerunt, et saucios comprehenderunt, et cadaueribus potiti sunt. eos quoque obsidione cingentes, et oppugnatione per totum reliquum diei spatium continuata, et ne noctu quidem intermissa, ceperunt castra a militibus deserta, et multa mancipia multasque pecunias in suam potestatem redegerunt. Qui enim fugerant, haec absportare non potuerant, sed satis habuerant corpora ipsa seruare, plerique ne armis quidem seruatis.

Per. Iul. 4239. Ante Chr. 475. Olymp. 76 ½. Cat. V.C. 277. Var. 279. Clades probrosa ex Menenii ducis imperitia.

Romani vero, qui in vrbe erant, et suorum clade et castrorum expugnatione cognita, (qui enim ex illa ingenti strage primi euaserant, ante lucem venerunt) ingenti tumultu (vt verisimile est)

Cod. Vat. ἐν πλάσει. quam lectionem retinens *Portus*, sibique persuadens, συνεργύμενον esse a συνείργω, locum sic interpretatur: *Hetrusci enim eos propellebant, tum quia loci natura iuvabantur, tum etiam, quia sui a tergo illos vrgebant, nam acies in loco decliui in longitudinem erat instructa, quod collis angustiis coarctaretur.*

n Ita ex *Cod. Rom.* restituit *Sylb.* minus recte σημεῖας in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

o Αἱρᾶσι *Vat.* vulg. αἴρεσι.

 p Ἀνὰ

αὐτίκα δὴ μάλα τῶν πολεμίων ἐπὶ σφᾶς ἐλευσομένων, ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, οἱ μὲν τὰ τείχη περιεστεφάνουν, οἱ δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ἐτάξαντο, οἱ δὲ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως κατελαμβάνοντο. ἦν δὲ δρόμος ἄτακτος [p] ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην καὶ βοὴ συμμιγὴς, καὶ ἐπὶ τοῖς [q] τέγεσι τῶν [r] οἰκιῶν εἰς ἀλκὴν καὶ ἀγῶνα εὐτρεπὴς ὁ κατοικίδιος ὄχλος, πυρσοί τε συνεχεῖς, οἷα δὴ [s] ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ, δίαιταί τε ὑπὸ λαμπάδων καὶ ἀπὸ τεγῶν τοσούτων τὸ πλῆθος, ἐπυροῦντο, ὥστε συναφὲς εἶναι δοκεῖν τοῖς πρόσωθεν ὁρῶσι τὸ σέλας, καὶ δόξαν ἐμπιπραμένης [t] τῆς" πόλεως παρασχεῖν. καὶ εἰ τότε οἱ Τυῤῥηνοὶ, τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ὠφελειῶν ὑπεριδόντες, ἐκ ποδὸς τοῖς φεύγουσιν ἠκολούθησαν, ἅπασα [u] ἂν διέφθαρτο ἡ στρατεύσασα ἐπ' αὐτοὺς δύναμις· νῦν δὲ πρὸς ἁρπαγάς τε τῶν ἐγκατα-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat. V.C.* 277. *Var.* 279.

eſt) perturbati ſunt, nec aliter, quam ſi mox mox hoſtes contra ſe eſſent venturi, correptis armis alii muros corona cingebant, alii pro portis ſe collocabant, alii loca vrbis edita occupabant. Tota autem vrbe diſcurſus incompoſitus erat, et clamor confuſus audiebatur, ſuperque aedium tectis tota domeſtica turba ad reſiſtendum et dimicandum parata erat, et ignes continui, vtpote in obſcura nocte, et cubicula tectaque tot facibus collucebant, vt eminus intuentibus ſplendor continuatus eſſe videretur, et ſpeciem incenſae vrbis haberet. et ſi tunc Hetruſci, praeda caſtrorum contemta, veſtigia fugientium ſequuti fuiſſent, totus ille exercitus, qui contra eos profectus fuerat, deletus fuiſſet. Iam vero ad direptionem impedimentorum in caſtris

p Ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην *Vat.* ὅλην vulgatis deeſt.

q Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* ποιητικώτερον in *Ed. Steph.* στέγεσι.

r Οἴκων *Vat.*

s *Rom.* et *Lapi Cod.* ſequutus eſt *Sylb.* mendoſe in *Ed. Steph.* ἐν νυκτὶ σκότος [et mendoſius adhuc in *Cod. Vat.* ἐν νυκτὶ σκότος διαιτᾶται ὑπὸ etc. et mox τοσούτων τὸ πλῆθος ἤροντο, ὥστε etc.] Illa τοσούτων τὸ πλῆθος ad λαμπάδων (ſubaudito οὕτως) referenda. *Cod. Rom.* habet, τοσοῦτον τὸ πλῆθος ἐπειρῶντο δρᾶν. itidemque *Lapi* verſio: *lumina quoque per faces et a tectis tanta conabatur multitudo facere.* ſed ea lectio parum apta eſt. *Sylb.*

t Non agnoſcit *Vat.* et commode ſatis abeſſe poteſt.

u Οὖν pro ἂν in *Ed. Steph.*

x Ἑτέρᾳ

λειφθέντων ἐν τῷ χάρακι τραπόμενοι, καὶ ἀναπαύσει τὰ σώματα δόντες, μεγάλου αὐχήματος ἑαυτοὺς ἐστέρησαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ τὰς δυνάμεις ἄγοντες ἐπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ σταδίους ἀμφὶ τοὺς ἑκκαίδεκα ἀποσχόντες, ὄρος, ἐξ οὗ σύνοπτός ἐστιν ἡ Ῥώμη, τὸ καλούμενον Ἰάνικλον, καταλαμβάνονται· ὅθεν ὁρμώμενοι, τὴν Ῥωμαίων χώραν ἦγόν τε καὶ ἔφερον ἀκώλυτοι κατὰ πολλὴν τῶν ἔνδον ὑπεροψίαν, μέχρι τοῦ παραγενέσθαι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Ὁράτιον ἄγοντα τὴν ἐν Οὐολούσκοις δύναμιν. τότε δὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ Ῥωμαῖοι νομίσαντες εἶναι, καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει νεότητα καθοπλίσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὴν ὕπαιθρον. ὡς δὲ τήν τε πρώτην μάχην ἀπὸ σταδίων ὀκτὼ τῆς πόλεως ποιησάμενοι παρὰ τὸ τῆς Ἐλπίδος ἱερὸν, ἐνίκησάν τε καὶ ἀπεώσαντο τοὺς ἀντιταξαμένους, καὶ μετὰ ταύτην αὖθις [x] ἑτέραν, πλείονι δυνάμει τῶν Τυρρηνῶν ἐπελθόντων, παρὰ ταῖς Κολλίναις καλουμέναις πύλαις ποιησάμενοι, λαμπρῶς ἠγωνίσαντο· [y] καὶ ἀνέπνευσαν ἐκ τοῦ δέους, καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἐτελεύτα.

castris relictorum conuersi, et corporum quieti se dantes, ingenti *Per. Iul.*
gloria se ipsi fraudarunt. Postridie vero copias Romam versus 4239.
duxerunt, et quum circiter sexdecim stadia ab vrbe distarent, *Ante Chr.* 475.
montem Ianiculum, vnde vrbs conspiciebatur, occuparunt: inde *Olymp.*
cum impetu profecti praedas ex agro Romano agunt feruntque, 76 ½.
nemine eos prohibente, cum magno vrbanorum contemtu, *Cat.*
donec alter consul Horatius cum copiis ex Volscis rediret. *V. C.* 277.
Tunc demum Romani, se in tuto esse rati, armata iuuentute *Var.*
vrbana, ex vrbe in campos apertos exierunt. Quum autem 279.
primo proelio, octauo ab vrbe stadio ad Spei fanum commisso, hostes vicissent ac profligassent; quumque iterum ad Collinam portam, Hetruscis cum maiore exercitu contra se profectis, altero proelio facto egregie dimicassent, respirarunt, et ex pauore se receperunt. Atque hic annus abiit.

Anno

x Ἑτέρᾳ πλείονι in *Vat.* et *Lapi Cod.*

y Illud καὶ redundare obseruarunt *Sylb.* et *Port.* nec agnoscit *Lapi* versio.

z Vide

XXV. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, [z] περὶ τὰς θερινὰς [a] μάλιστα τροπὰς, Σεξτιλίου μηνὸς παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατείαν ἄνδρες ἔμπειροι πολέμων, [b] Σερούϊός τε Σερουΐλιος καὶ Αὖλος Οὐεργίνιος· οἷς ὁ πρὸς τοὺς Τυῤῥηνοὺς πόλεμος, καίτοι μέγας καὶ χαλεπὸς ὢν, χρηστὸς ἐφαίνετο, [c] παρὰ τὸν ἐντὸς τείχους ἐξεταζόμενος. [d] ἀσπόρου γὰρ τῆς χώρας ἐν τῷ παρελθόντι χειμῶνι, διὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν τοῦ πλησίον ὄρους καὶ τὰς συνεχεῖς καταδρομὰς, γενομένης, καὶ οὐδὲ τῶν ἐμπόρων ἔτι τὰς ἔξωθεν ἐπεισαγόντων ἀγορὰς, σπάνις ἰσχυρὰ σίτου τὴν Ῥώμην [e] κατέσχε μεστὴν οὖσαν τοῦ τε κατοικιδίου καὶ τοῦ συνεῤῥυηκότος ἐκ τῶν ἀγρῶν ὄχλου. τῶν μὲν γὰρ ἐν ἥβῃ πολιτῶν ὑπὲρ τὰς ἕνδεκα

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat. V.C.* 278. *Var.* 280. *Sp. Seruilio et A. Virginio coss. domi turbae ac penuria, foris bellum cum Hetruscis.*

Anno sequenti, circiter solstitium aestiuum, Sextili mense, consulatum inierunt viri rei militaris periti, Sp. Seruilius et A. Virginius: quibus bellum Hetruscum, quamuis graue esset, tamen leue videbatur cum rebus vrbanis collatum. Nam quum superiore hyeme nulla sementis in agro fuisset facta, propter occupatum vicinum montem et excursiones continuas, ac ne externi quidem commeatus a mercatoribus amplius in vrbem importarentur, vrbs magna inopia frumenti laborauit; quia et domestica turba et multitudine eorum, qui ex agris eo confluxerant, referta erat. Nam (vt ex proximo censu compertum est)

z Vide Annott.

a Περὶ τὰς θερινὰς] Conuersio aestiua est octauo calend. Sextiles, in Iunio, non in Iulio, vt latius lib. I. dictum est, ad 50. 11. [edit. Huds.] quare hunc locum non bene habere puto. *Glareanus.* Infra p. 700. v. 24. [edit. Hudson.] Geganium et Quintium iniisse consulatum ait τῇ διχομήνιδι τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. vnde suspicari possit aliquis, legendum hic, περὶ τὰς χειμερίους μάλιστα τροπὰς, Δεκεμβρίου μηνὸς, *ferme circa solstitium hibernum, mense Decembri:* sicut etiam primi tribuni plebis (410. 14. edit. Huds.) magistratum iniisse dicuntur τετάρτῃ πρὸ εἰδῶν Δεκεμβρίων, *quarto die ante idus Decembres.* Decemuiri inierunt Idibus Maiis. p. 650. v. 38. [edit. Hudson.] *Sylb.*

b Ex *Liuio*, *Cassiodoro*, et *Diodoro*, legendum Σπόριος.

c Παρὰ τῶν ἐντὸς τείχους in *Ed. Steph. Cod. Vat.* et *Lapi.* Παρὰ τὸν ἐντὸς τοῦ τείχους cum *Cod. Rom.* legendum censet *Sylb.* aut τὰ ἐντὸς τείχους, *sc.* δεινά.

d Male in *Ed. Steph.* ἀπόρου.

e Κατέσχε μεστὴν οὖσαν ὄχλου

τοῦ τε

μυριάδας ἦσαν, ὡς ἐκ τῆς ἔγγιστα τιμήσεως εὑρέθη· γυναικῶν δὲ καὶ παίδων, καὶ τῆς οἰκετικῆς θεραπείας, ἐμπόρων τε καὶ [f] τῶν " ἐργαζομένων τὰς βαναύσους τέχνας μετοίκων· οὐδενὶ γὰρ ἐξῆν Ῥωμαίων οὔτε [g] κάπηλον, οὔτε χειροτέχνην βίον ἔχειν· οὐκ ἔλαττον, ἢ [h] τριπλάσιοι τοῦ πολιτικοῦ πλήθους· οὓς οὐκ ἦν παραμυθήσασθαι [i] ῥάδιον, ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀγανακτοῦντας καὶ συντρέχοντας εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ καταβοῶντας τῶν ἐν τοῖς τέλεσιν, ἐπί τε τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων κατὰ πλῆθος ὠθουμένους, καὶ διαρπάζειν ἐπιχειροῦντας ἄτερ ὠνῆς [k] τὰς ἀποκειμένας αὐτῶν τροφάς. οἱ δὲ δήμαρχοι, συνάγοντες αὐτοὺς εἰς ἐκκλησίαν, καὶ κατηγοροῦντες τῶν πατρικίων, ὡς ἀεί τι κακὸν ἐπὶ τοῖς πένησι μηχανωμένων, καὶ πάντα, ὅσα πώποτε δεινὰ, κατὰ τὴν ἀτέκμαρτόν τε καὶ ἀφύλακτον ἀνθρώποις [l] τύχην, ἐκείνων ἔργα λέ-

est) erant puberum Romanorum capita amplius, quam centum *Per. Iul.*
et decem millia: mulierum vero et puerorum, et seruitiorum 4240.
domesticorum, et negotiatorum et inquilinorum opificum sor- *Ante*
didas artes exercentium, (nemini enim ciui Romano aut propo- *Chr.* 474.
lam agere, aut arte manuaria victum quaerere licebat) nume- *Olymp.*
rus triplo maior erat, quam ipsa ciuium multitudo. quos diffi- 76 $\frac{2}{3}$.
cile erat consolari, hac ipsa de caussa indignantes, et in forum *Cat.*
concurrentes, et magistratus magnis clamoribus accusantes, at- *V.C.* 278.
que cateruatim in diuitum aedes irruentes, eorumque alimenta *Var.*
in cellis penariis recondita sine pretio diripere conantes. Tri- 280.
buni vero, eos ad concionem conuocando, et patricios incusando, vt eos, qui semper aliquid mali contra pauperes molirentur, et omnium malorum, quotquot vnquam accidissent, quae hominibus inopinata et ineuitabilis fortunae vis afferre solet,

τοῦ τε κατοικιδίου καὶ τοῦ συνεῤῥυηκότος ἐκ τῶν ἀγρῶν· τῶν etc. *Vat.*

f Deest *Vat.*

g De voce κάπηλος vide *Cl. Perizonii* notas ad *Aeliani* var. Hist. l. X. c. 19. p. 644.

h In *Cod. Vat.* τριπλάσιον. quod ad praeced. genitt. γυναικῶν, οἰκετῶν, ἐμπόρων, μετοίκων, et seq. πλήθους melius quadrare viderat *Sylb.*

i Ῥαδίως ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τῷ πάθει καὶ συντρέχοντας *Vat.*

k Τὰς ἐπικειμένας ἐν αὐτοῖς τροφὰς *Vat.*

l Post τύχην desideratur συνέβη,

γοντες, ὑβριςὰς εἶναι πικροὺς ἐξειργάσαντο. [m] τοιούτοις συνεχόμενοι κακοῖς οἱ ὕπατοι, [n] πέμπουσι τοὺς συνωνησομένȣς σῖτον ἐκ τῶν σύνεγγυς τόπων μετὰ πολλῶν χρημάτων, καὶ τὸν ἐν ταῖς οἰκίαις ἔταξαν εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρειν τȣ̀ς εἰς τὸν ἑαυτῶν βίον πλείονα τȣ̃ μετρίȣ παραθεμένȣς, [o] τιμὴν ὁρίσαντες ἀποχρῶσαν. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ μηχανώμενοι τοιαῦτα, ἐπέσχον τῶν πενήτων τὰς παρανομίας, καὶ [p] ἀναςροφὴν ἔλαβον τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς.

XXVI. [q] Ἐπειδὴ γὰρ αἱ μὲν ἔξωθεν ἐβράδυνον ἀγοραὶ, τὰ

Per. Iul. 4240. Ante Chr. 474. Olymp. 76 2/3. U.C. Cat. 278. Var. 280.

solet, illos auctores vocando, * plebeios exasperarunt et insolentes reddiderunt. In tam misero rerum statu consules miserunt cum ingenti pecunia homines, qui frumentum ex propinquis locis coëmerent; et imperarunt, vt omnes, qui in suis aedibus plus frumenti repositi haberent, quam quanto ad modicum ipsorum victum opus esset, id in publicum conferrent: pretiumque iustum statuerunt. His igitur atque multis aliis istiusmodi artibus pauperum iniurias represserunt, animosque iterum ad belli apparatum conuerterunt.

Quum autem externi commeatus tardius afferrentur, et omnia

βȣ, vel aliud verbum simile. *Sylb.*

* Atque ita magis exacerbabant vulgus suapte sponte procliue ad contumelias. *Gelen.*

m In *Cod. Rom.* τȣ́τοις δὲ συνεχ. *Sylb.*

n Ex *Cod. Rom.* pro corrupto ὥστε [in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*] πέμπȣσι reposuit *Sylb.* quod verbum infra quoque de iisdem legatis vsurpatum p. 1817. v. 3. supra etiam (p. 402. v. 20. et 23. edit. Hudson.) in simili narratione leguntur διαπέμπειν et διαςέλλειν. *Sylb.*

o Illud τιμὴν additum e *Cod. Rom.* atque agnoscit etiam *Lapi* versio. Verum totam periodum, quae male se habet, hoc modo restituendam censet *Port.* τοιȣ́τοις συνεχόμενοι κακοῖς οἱ ὕπατοι τȣ́ς τε συνωνησομένȣς σῖτον ἐκ τῶν σύνεγγυς τόπων μετὰ πολλῶν χρημάτων ἔπεμψαν, καὶ τὸν ἐν ταῖς οἰκίαις ἔταξαν εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρειν τȣ̀ς εἰς τὸν ἑαυτῶν βίον πλείονα τȣ̃ μετρίȣ παραθεμένȣς, ὁρίσαντες ἀποχρῶσαν τιμήν. ταῦτα etc.

p Legendum esse ἐπιςροφὴν contendit *Steph.*

q Ἐπειδὴ αἱ] Procul dubio particula δὴ desideratur. *Port.* In *Cod. Vat.* ἐπεὶ δ' αἱ μὲν. *Lapus* legit ἐπειδὴ γὰρ. *postquam enim.*

r Δυεῖν

δ' ἐντὸς τείχους τροφῆς ἐχόμενα πάντα κατανάλωτο, ἀποστροφὴ δὲ τῶν κακῶν οὐδεμία ἦν ἑτέρα, ἀλλὰ [r] δυοῖν θάτερον ἐχρῆν, ἢ τοὺς πολεμίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας ἁπάσῃ δυνάμει παρακινδυνεύσαντας, ἢ τειχήρεις μένοντας ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ στάσεως διαφθαρῆναι· τὸ κουφότερον αἱρούμενοι τῶν κακῶν, ἔγνωσαν ὁμόσε χωρεῖν τοῖς ἐκ τῶν πολεμίων [s] κακοῖς. προαγαγόντες δὲ τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς πόλεως, περὶ μέσας νύκτας διέβησαν τὸν ποταμὸν ἐπὶ σχεδίαις, καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, πλησίον τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ [t] προελθόντες, [u] ἔταξαν εἰς μάχην τὸν στρατόν. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν κεράτων Οὐεργίνιος, τὸ δ' εὐώνυμον Σερουίλιος. ἰδόντες [x] δ' αὐτοὺς εὐτρεπεῖς ὄντας οἱ Τυῤῥηνοὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα, σφόδρα ἐχάρησαν, [y] ὡς ἐνὶ τῷ τότε κινδύνῳ κατὰ νοῦν χωρήσαντι τὴν Ῥωμαίων καθελοῦντες ἀρχήν, εἰδότες, ὅτι πᾶν, ὅσον ἦν κράτιστον στρατιωτικὸν αὐτῶν, εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον ὥρμητο, καὶ δι' ἐλπίδος ἐχον-

omnia domeſtica cibaria abſumta eſſent, nec vllo alio modo malum vitari poſſet, ſed alterutrum neceſſario eſſet illis faciendum; aut totis viribus periclitandum, vt hoſtes ex agro Romano expellerent; aut fame et ſeditione abſumtis pereundum, ſi intra muros ſe continerent: leuius malum eligentes, ſtatuerunt ſe externis hoſtium periculis obiicere. Itaque, eductis ex vrbe copiis, circa mediam noctem flumen ratibus traiecerunt; et, antequam dies clara illuceſceret, prope hoſtes caſtra poſuerunt. poſtridie vero progreſſi, exercitum ad pugnam inſtruxerunt. dextrum autem cornu a Virginio, laeuum a Seruilio ducebatur. Hetruſci vero, quum eos ad proelium paratos vidiſſent, vehementer laetati ſunt: quaſi, ſi ipſis vnum illud certamen ex animi ſententia ſucceſſiſſet, imperium Romanum euerſuri eſſent, quod ſcirent, totum imperii robur militare ad id certamen veniſſe, et ſpem concepiſſent valde

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76. $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 278. *Var.* 280.

r Δυεῖν θάτερον *Vat.*

s Δεινοῖς pro κακοῖς in *Cod. Vat.*

t Προσελθόντες in *Ed. Steph.*

u Ἔταξαν ὡς εἰς μάχην *Vat.*

x Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* δὲ omittit *Ed. Steph.*

y Ὡς ἐν τῷ τότε *Vat.*

z Ἀνεχώ-

τες, ἐν ᾗ πολὺ τὸ κοῦφον ἦν, ῥᾳδίως αὐτῶν κρατήσειν, ἐπειδὴ τὴν μετὰ Μενηνίου δύναμιν ἐν δυσχωρίαις παραταξαμένην σφίσιν ἐνίκησαν. γενομένης δ' ἰσχυρᾶς καὶ πολυχρονίου μάχης, πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες Ῥωμαίων, πολλῷ δ' ἔτι πλείονας τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες, [z] ἀνεχώρουν βάδην ἐπὶ τὸν χάρακα. ὁ μὲν οὖν Οὐεργίνιος τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων, οὐκ εἴα διώκειν τοὺς σφετέρους, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατορθώματι [a] μένειν· ὁ δὲ Σερουΐλιος ὁ τεταγμένος ἐπὶ θατέρου κέρως, ἐδίωκε τοὺς καθ' ἑαυτὸν, ἑπόμενος [b] μέχρι πολλοῦ. ὡς δ' ἐν τοῖς μετεώροις ἐγένετο, ὑποστρέψαντες οἱ Τυῤῥηνοὶ, καὶ τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθησάντων, ἐνσείουσιν αὐτοῖς. οἱ δ' ὀλίγον τινὰ δεξάμενοι χρόνον, ἐγκλίνουσι τὰ νῶτα, καὶ κατὰ τοῦ λόφου διωκόμενοι, σποράδες ἀπώλλυντο. μαθὼν δ' Οὐεργίνιος, ἐν οἵαις ἦν τύχαις ἡ τὸ ἀριστερὸν κέρας κατέχουσα στρατιὰ, πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν ἐν τάξει, πλαγίαν ἦγε διὰ τοῦ ὄρους ὁδόν. γενόμενος δὲ κατὰ νώτου τῶν διωκόντων τοὺς

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat. V.C.* 278. *Var.* 280.

valde vanam, se facile victoriam ab illis reportaturos, quod Menenii copias in loco angusto ac iniquo secum congressas vicissent. Commisso igitur acri et diuturno proelio, multis Romanis caesis, sed longe pluribus de suis amissis, se in castra recipiebant. Virginius vero, qui dextrum cornu ducebat, suos vlterius hostem insequi non sinebat: sed eos hortabatur, vt praesenti successu contenti essent: at Seruilius, alteri cornu praefectus, cum suis eos, qui sibi erant oppositi, longe est insequutus. vt vero ad loca accliuia ventum est, Hetrusci conuersi, succurrente et castrorum praesidio, impressionem in eos fecerunt. illi, quum aliquantisper eorum impetum sustinuissent, terga verterunt; et, quum per decliuia hostis eos persequeretur, disiecti passim caedebantur. Vbi vero Virginius cognouit casum exercitus, qui in laeuo cornu erat, omnes copias acie instructa per montem transuerso itinere duxit. Quum autem a tergo hostium suos insequentium venisset, partem exercitus

z Ἀνεχώρουν βάδην εἰς τὸν *Vat.* vulgatis deest βάδην.

a Vel ἠξίου, vel ἐκέλευε, aut simile verbum, desideratur post μένειν. nam ab illo εἴα commode regi nequit. *Port.*

b Ἄχρι πολλοῦ *Vat.*

c Ἐν

σφετέρους, μέρος μέν τι ταύτῃ καταλείπει τῆς στρατιᾶς, κωλύσεως ἕνεκεν τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθησόντων· τὸ δὲ λοιπὸν αὐτὸς ἄγων ἐπεφέρετο τοῖς πολεμίοις. [c] ἐν δὴ τούτῳ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σερουϊλίου [d] θαῤῥήσαντες τῇ παρουσίᾳ τῶν σφετέρων, [e] ὑποστρέφουσί τε καὶ καταστάντες ἐμάχοντο. κυκλωθέντες δ' ὑπ' ἀμφοῖν οἱ Τυῤῥηνοὶ, καὶ οὔτε πρόσω διεκπορευθῆναι δυνάμενοι, διὰ τοὺς ὁμόσε χωροῦντας, οὔτ' ὀπίσω φεύγειν ἐπὶ τὸν χάρακα, διὰ τοὺς κατόπιν ἐπιόντας, [f] ἀτυχῶς οἱ πλείους κατεκόπησαν. γενομένης δ' οἰκτρᾶς νίκης περὶ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ οὐ παντάπασιν εὐτυχὲς τέλος εἰληφότος τοῦ ἀγῶνος, οἱ μὲν ὕπατοι πρὸ τῶν νεκρῶν καταστρατοπεδευσάμενοι, τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ηὐλίσαντο· οἱ δὲ κατέχοντες τὸ Ἰάνικλον Τυῤῥηνοὶ, ἐπειδὴ οὐδεμία παρὰ τῶν οἴκοθεν ἤρχετο ἐπικουρία, καταλιπεῖν ἔκριναν τὸ φρούριον· καὶ ἀναστρατοπεδεύσαντες νυκτὸς, ἀπῆραν εἰς τὴν Οὐϊεντανῶν πόλιν, ἐγγυτάτω σφίσι

tus ibi reliquit, vt prohiberet, ne qui e castris ad suppetias suis *Per. Iul.*
ferendas erumperent; at cum reliquis copiis ipse hostes inuasit. 4240.
Interea et Seruiliani, resumtis animis ob suorum aduentum, *Ante Chr.* 474.
conuertunt se, et repressa fuga pugnant. Hetrusci vero, ab *Olymp.*
vtrisque circumuenti, quum neque vlterius possent perrumpere 76 2/3.
ob oppositam aciem, neque retro in castra fugere ob eos, a qui- *Cat.*
bus a tergo vrgebantur, plerique misere contrucidati sunt. *V.C.* 278.
Quum autem Romani miserandam victoriam adepti fuissent, et *Var.*
proelium parum laetum exitum habuisset, consules, castris ante 280.
caesorum cadauera positis, sequentem noctem ibi transegerunt. At Hetrusci, qui Ianiculum montem tenebant, quum nulla auxilia domo venirent, id castellum relinquere decreuerunt: et noctu motis castris Veios profecti sunt, quae vrbs Hetruscarum

erat

c Ἐν δὲ τούτῳ *Vat.*

d Θαρσήσαντες *Vat.*

e Nota dissimili tempore ὑποστρέφουσι et ἐμάχοντο: cum regula postulat ὑποστρέφουσι et μάχονται, vel ὑπέστρεφον et ἐμάχοντο. *Sylb.* [Sed hoc iamdudum ante debuerat *Sylb.* notare, et potuisset vel centies facere.]

f Οὐκ ἀνάνδρως, ἀτυχῶς δ' οἱ πλείους κατεκόπησαν *Vat.* quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *non ignaue, sed infeliciter, pars eorum maior trucidata est.*

g Illa

τῶν Τυῤῥηνίδων πόλεων κειμένην. τοῦ δὲ χάρακος αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες, τά τε χρήματα διαρπάζουσιν, ὅσα ὑπελείποντο ἀδύνατα ὄντα ἐν φυγῇ φέρεσθαι, καὶ τραυματίας λαμβάνουσι πολλοὺς, τοὺς μὲν [g] ἐν ταῖς σκηναῖς" ἀπολειφθέντας, τοὺς δ' ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἅπασαν ἐστρωμένους. ἀντείχοντο γάρ τινες γλιχόμενοι τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, καὶ διεκαρτέρουν παρὰ δύναμιν ἀκολουθοῦντες· εἶτα, βαρυνομένων αὐτοῖς τῶν μελῶν, ἡμιθνῆτες κατέῤῥεον ἐπὶ τὴν γῆν· οὓς οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐπὶ πολὺ τῆς ὁδοῦ προελθόντες ἀνείλοντο· καὶ, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔτι πολέμιον ἦν, καθελόντες τὸ φρούριον καὶ τὰ λάφυρα ἄγοντες, ἧκον εἰς τὴν πόλιν, τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ μάχῃ τελευτησάντων κομίσαντες, οἰκτρὰν ὄψιν ἅπασι τοῖς πολίταις διὰ πλῆθός τε καὶ [h] ἀρετὴν τῶν ἀπολομένων. ὥστε ὁ μὲν δῆμος οὔτε ἑορτάζειν, ὡς καλὸν ἀγῶνα κατορθώσας, ἠξίου, οὔτε πενθεῖν ὡς ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἀνηκέστῳ συμφορᾷ. ἡ δὲ βουλὴ τοῖς μὲν θεοῖς [i] τὰς ἀναγκαίας ἐψηφίσατο θυσίας, τὴν

Per. Iul. 4240. Ante Chr. 474. Olymp. 76 2/3. Cat. V.C. 278. Var. 280.

erat ipſis proxima. Romani vero, caſtris eorum potiti, diripuerunt omnia impedimenta, quae ibi fuerant relicta, quod in fuga portari non potuiſſent, multoſque ſaucios ceperunt, alios in tentoriis relictos, alios paſſim toto itinere ſtratos. Quidam enim patriae deſiderio *caeteros ſequi* enitebantur, et ſupra vires ſequendo *dolores* perferebant; deinde quum membra eorum grauarentur, ſemimortui in terram decidebant: quos Romani equites longius progreſſi ſuſceperunt; et, quum nulli amplius apparerent hoſtes, dirutis illius caſtelli munitionibus, cum ſpoliis in vrbem redierunt; allatis cadaueribus eorum, qui in proelio ceciderant, miſerabile toti ciuitati ſpectaculum, tam ob numerum, quam ob virtutem eorum, qui interierant. quare populus nec laetari voluit, quaſi re feliciter geſta, nec lugere, quaſi ingens et inſanabilis clades eſſet accepta. Senatus tamen diis ſupplicationes neceſſarias decreuit, at conſulibus

g Illa ἐν ταῖς σκηναῖς addita ſunt in *Cod. Vat.* a manu recentiori.

h Καὶ τὴν ἀρετὴν] Non agnoſcit *Vat.* articulum.

i τὰς ἀναγκαίους *Vat.*

k Τοῖς

δ' ἐπινίκιον τοῦ θριάμβου πομπὴν οὐκ ἐπέτρεψε ποιήσασθαι [k] τοῖς ὑπάτοις. μετ' οὐ πολλὰς δ' ἡμέρας ἀγορᾶς ἐπλήσθη παντοδαπῆς ἡ πόλις, τῶν τε δημοσίᾳ πεμφθέντων, καὶ τῶν εἰωθότων ἐμπορεύεσθαι πολὺν εἰσαγαγόντων σῖτον· ὥστ' ἐν τῇ προτέρᾳ [l] πάντας εὐετηρίᾳ γενέσθαι.

XXVII. Καταλυθέντων δὲ [m] τῆδε'' τῶν ὑπαιθρίων πολέμων, ἡ πολιτικὴ στάσις αὖθις ἀνεκαίετο, τῶν δημάρχων πάλιν ταραττόντων τὸ πλῆθος. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πολιτεύματα διεσκέδασαν αὐτῶν ἀντιταττόμενοι πρὸς ἕκαστον οἱ πατρίκιοι· τὴν δὲ κατὰ Μενηνίου δίκην, τοῦ νεωστὶ ὑπατεύσαντος, καίτοι πολλὰ πραγματευθέντες, ἀδύνατοι ἐγένοντο διαλῦσαι· ἀλλ' ὑπαχθεὶς ὁ ἀνὴρ εἰς δίκην [n] ὑπὸ τῶν δυοῖν δημάρχων, Κοΐντου [o] Κοϊντιλίου καὶ Τίτου Γενυκίου, καὶ λόγον ἀπαιτούμενος τῆς στρατηγίας τοῦ πολέμου τέλος οὔτ' εὐτυχὲς οὔτ' εὐπρεπὲς λαβούσης, μάλιστα δὲ διαβαλλόμενος ἐπὶ τῷ Φαβίων ὀλέθρῳ, καὶ τῇ Κρεμέρας ἁλώσει, δικάζοντος τοῦ δημοτικοῦ ὄχλου κατὰ φυλάς, οὐ παρ' ὀλίγας

libus triumphi honorem ob partam victoriam negarunt. Paucis poſt diebus vrbs variis commeatibus eſt repleta, quia et legati a republica miſſi, et frumentarii negotiatores magnam vim frumenti in vrbem importarunt; ita vt omnes priſtina annonae vilitate denuo frui coeperint. *Per. Iul.* 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3.

His autem bellis externis finitis, ſeditio ciuilis, tribunis plebem rurſus turbantibus, iterum eſt accenſa. Ac caeteras quidem eorum ciuiles actiones patricii, vnicuique ſe opponentes, diſſiparunt: at accuſationem Menenii, qui ſuperiore anno conſul fuerat, impedire non potuerunt, licet multum enixi fuiſſent: ſed ei duo tribuni, Q. Conſidius et T. Genucius, diem dixerunt, iuſſuſque rationem reddere belli, nec feliciter, nec honeſte adminiſtrati, praecipue vero ob Fabiorum cladem et Cremerae expugnationem accuſatus, populi iudicio comitiis tributis ferme omnium *Cat. V.C.* 278. *Var.* 280.

k Τοῖς αὐτοῖς *Vat.*

l Si malis neutrum πάντα, per me licet. *Sylb.*

m Omittit *Vat.* τῶνδε, quod vulgatae dant pro τῆδε.

n Ὑπὸ τῶν δυεῖν *Vat.*

o Pro Κοϊντιλίου et *Lapus* et *Gelenius* cum *Sigonio* legunt Κωνσιδίου ex *Liuio.* In *Cod. Vat.* Κοιντίνου.

p Ὤφειλεν]

ψήφους [p] ὦφλεν, υἱὸς ὢν Ἀγρίππα Μενηνίου, τοῦ καταγαγόντος ἐκ τῆς φυγῆς τὸν δῆμον, καὶ διαλλάξαντος πρὸς τοὺς πατρικίους, ὃν ἀποθανόντα ἡ βουλὴ ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων λαμπροτάταις ἐκόσμησε ταφαῖς, αἱ δὲ γυναῖκες αἱ Ῥωμαίων ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον, πορφύραν καὶ χρυσὸν ἀποθέμεναι. οὐ μέντοι [q] θανάτου γ' [r] αὐτῷ οἱ καταδικασάμενοι ἐτίμησαν, ἀλλ' ἐκτίσματος, ὃ πρὸς μὲν τοὺς νῦν ἐξεταζόμενον βίους, γέλωτος ἂν ἄξιον φανείη, τοῖς δὲ τότ' ἀνθρώποις, αὐτουργοῖς οὖσι καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα ζῶσι, μάλιστα δ' ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, πενίαν κληρονομήσαντι παρὰ τοῦ πατρὸς, [s] ἀφυὲς ἦν καὶ βαρὺ, δισχιλίων ἀριθμὸς ἀσσαρίων. ἦν δ' ἀσσάριον, χάλκεον νόμισμα, βάρος λιτριαῖον. ὥστε τὸ σύμπαν ὄφλημα [t] ταλάντων ἑκκαίδεκα εἰς ὁλκὴν χαλκοῦ γενέσθαι.

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat. V.C.* 278. *Varr.* 280.

Menenius ob rem male gestam damnatus.

omnium suffragiis damnatus est; quamuis esset filius illius Menenii Agrippae, qui plebem ex fuga in vrbem reduxerat, eamque patriciis reconciliarat, quem defunctum senatus publicis impensis magnificentissimo funere decorarat, quem etiam matronae Romanae per integrum annum luxerant, purpura auroque deposito. Qui tamen eum damnarunt, haud capite litem aestimarunt, sed pecunia; quae, si cum nostri seculi moribus ac vita conferatur, ridicula videatur: sed illius hominibus, qui suis manibus victum necessarium sibi quaerebant, praecipue vero illi viro, cui pro patrimonio paupertas fuerat relicta, nimia et grauis erat; duo assium millia. as autem numus erat aereus, libralis. ita vt tota mulcta pondere suo sexdecim talenta aeris conficeret.

p Ὤφειλεν] Rectius in *Cod. Vat.* ὦφλεν. quod *Sylburgio* placuisse video.

q θανάτῳ] Optime in *Cod. Vat.* θανάτου, eodem scilicet casu cum ἐκτίσματος, eademque structura, quae mox repetitur p. 561. v. 17. [edit. Hudſ.]

r Αὐτῷ *Vat.* vulg. αὐτόν.

s *Hesychius* ἀφυὲς interpretatur δυσχερές: quod mire huic loco conuenit. Alioqui ὑπερφυὲς [quod displicuit *Sylburgio* aeque ac ἀφυὲς] censerem legendum; vel ἀφελὲς, quam vocem Graeci grammatici interpretantur μέγα. *Casaub.* In *Cod. Vat.* ἀφ' ἧς.

t Ait, duo assium millia pendere talenta 16. Talentum videlicet

καὶ τοῦτ' [u] ἐπίφθονον ἐφάνη τοῖς τότε ἀνθρώποις· καὶ ἐπανορθώσασθαι βουλόμενοι [x] αὐτοὶ, τὰς μὲν χρηματικὰς ἔπαυσαν ζημίας, μετήνεγκαν δ' εἰς προβάτων ἐκτίσματα καὶ βοῶν, τάξαντες καὶ τούτων ἀριθμὸν ταῖς ὕστερον ἐσομέναις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῖς ἰδιώταις [y] ἐπιβολαῖς. ἐκ δὲ τῆς Μενηνίου καταδίκης ἀφορμὴν αὖθις εἰλήφεσαν οἱ πατρίκιοι τῆς πρὸς τὸ δημοτικὸν ὀργῆς, καὶ οὔτε τὴν κληρουχίαν ἐπέτρεπον ἔτι αὐτῷ ποιεῖσθαι, οὔτ' ἄλλο ἐβούλοντο ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τῷ δήμῳ μετέμελε τῶν δεδικασμένων, ἐπειδὴ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπύθετο· οὐδὲ γὰρ εἰς ἀνθρώπων ἔτι συνῆλθεν ὁμιλίας, οὐδ' ἐν δημοσίῳ τινὶ πρὸς οὐδενὸς ὤφθη τόπῳ. ἐξόν τ' αὐτῷ τὴν ζημίαν ἐκτίσαντι μηδενὸς ἀπελαύνεσθαι

conficeret. Idque eo feculo inuidiofum videbatur: quem morem quum ipfi vellent corrigere, pecuniarias mulctas abrogarunt, eafque ad ouium atque boum mulctas transtulerunt; ftatuto etiam horum certo numero in mulctis, quas magiftratus in pofterum priuatis hominibus effent irrogaturi. Ob hanc autem Menenii damnationem, patricii, rurfus arrepta occafione, contra plebem exafperati funt, nec amplius agrum ei diuidi permittebant, nec vlla alia in re molliter ei cedere volebant. Sed non multo poft ipfam quoque plebem eius poenituit, vbi illius viri obitum cognouit. nec enim hominum congreffus amplius frequentauit, nec in vllo publico loco a quoquam eft confpectus. et, quum poffet, perfoluta mulcta, a nullis publicis muneribus arceri,

Per. Jul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 278. *Var.* 280.

delicet intelligit, quod libras cxxv. pondo valebat. Vide *Hefychium* et *Suidam*. Rem nunc expende, et vide, an fexdecim talenta tantundem valeant, quantum duo affium libralium millia. Ergo fi duo millia diuidemus per 125. emergent 16. Viden', vt fine cauffa torferint fe hoc loco tot eruditi viri? *Caf.*

u Tamen hoc non erat mulcta maxima: quae fuit affium 3020. Vide *Feftum*. *Caf.*

x Et αὐτοὶ retineri poteft, et αὐτὸ admitti. *Sylb.* Αὐτὸ in *Cod. Vat.*

y Ἐπιβουλαῖς] Verior lectio ἐπιβολαῖς, *mulctis*, vt apud *Harpocrat.* et *Suidam:* quam in verfione fequuti fumus, et non infeliciter expreffit *Gelenius*, hifce verbis: *taxato numero, vltra quem non liceret magiftratui*

τῶν κοινῶν. ἕτοιμοι γὰρ ἦσαν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐπιτηδείων αὐτοῦ τὴν καταδίκην ἀπαριθμεῖν· οὐκ ἠξίωσεν, ἀλλὰ θανάτου τὴν συμφορὰν τιμησάμενος, οἴκοι μένων καὶ οὐδένα προσιέμενος, ὑπό τ' ἀθυμίας καὶ σίτων [z] ἐποχῆς μαρανθεὶς, ἀπέστη τοῦ βίου. καὶ τὰ μὲν ἐν τούτῳ πραχθέντα τῷ ἐνιαυτῷ τοιάδ' ἦν.

XXVIII. Ποπλίου δὲ Οὐαλερίου Ποπλικόλα καὶ Γαΐου Ναυτίου παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν, ἕτερος ἀνὴρ πάλιν τῶν πατρικίων [a] Σερούϊος Σερουΐλιος, ὁ τῷ παρελθόντι ὑπατεύσας ἔτει, μετ' οὐ πολὺν, ἢ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, χρόνον, εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα ἤχθη. οἱ δὲ προθέντες αὐτῷ τὴν ἐν τῷ δήμῳ δίκην, δύο τῶν δημάρχων ἦσαν, [b] Λεύκιος Καιδίκιος καὶ Τῖτος Στάτιος, οὐκ [c] ἀδικήματος, ἀλλὰ τύχης ἀπαιτοῦντες λόγον, ὅτι, κατὰ τὴν πρὸς Τυρρηνοὺς μάχην ὠσάμενος ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων ὁ ἀνὴρ

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4.

arceri, (non pauci enim eius necessarii mulctae pecuniam numerare parati erant) hoc facere noluit: sed quum eam calamitatem morte aestimasset, domi se continens, et neminem admittens, moerore et inedia contabefactus, vita excessit. Atque haec quidem hoc anno sunt gesta.

Cat. V.C. 279. *Var.* 281. *P. Valerio et C. Nautio coss. Sp. Seruilius a tribunis accus.*

P. Valerio Poplicola et C. Nautio coss. rursus alius vir ordinis patricii, Sp. Seruilius, qui superiore anno consul fuerat, non multo post depositum magistratum, reus capitis actus est. Duo autem tribuni, Lucius Caedicius et T. Statius, ei diem dixerunt, vt ad caussam dicendam apud plebem veniret, non alicuius delicti, sed infortunii rationem exigentes; quod, quum in proelio contra Hetruscos audacius, quam prudentius, ad hostium castra proces-

tui a priuatis mulctam exigere. Si quis ἐπιβουλαῖς malit, cum *Porto* vertendum: *horum quoque statuto certo numero, ne magistratus in posterum futuri priuatis hominibus insidiarentur.*

z Aptius ἀποχῆς, *abstinentia. Sylb.*

a Ita etiam in *Lapi Cod.* vt supra p. 1810. v. 3. *Gelenius* ex *Liuio* et *Cassiodoro* Spurium praenominat. *Diodorus* vocat Caium Seruilium Structum. *Sylb.* Σερούϊος 'Ερουΐνος *Vat.*

b Λεύκιος Δίκιος *Vat.*

c Perperam in *Ed. Steph.* ἀδικήματα.

* Hoc

θρασύτερον μᾶλλον, ἢ φρονιμώτερον, ἐδιώχθη τε ὑπὸ τῶν ἔνδον ἀθρόον ἐπεξελθόντων, καὶ τὴν κρατίστην νεότητα ἀπέβαλεν. οὗτος ὁ ἀγὼν ἁπάντων ἐφάνη τοῖς πατρικίοις ἀγώνων βαρύτατος. ἠγανάκτουν τε συνιόντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ δεινὸν ἐποιοῦντο, εἰ τὰς εὐτολμίας τῶν στρατηγῶν, καὶ τὸ μηδένα κίνδυνον ὀκνεῖν, ἐὰν ἐναντιωθῇ ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν τὸ δαιμόνιον, εἰς κατηγορίαν ἄξουσιν οἱ μὴ στάντες παρὰ τὰ δεινά· δειλίας τε καὶ ὄκνου [d] καὶ τοῦ μηδὲν ἔτι καινουργεῖν τοὺς ἡγεμόνας, [e] ὑφ᾽ ὧν ἐλευθερία τ᾽ ἀπόλλυται, καὶ ἡγεμονία καταλύεται, [f] τοὺς τοιούτους ἀγῶνας αἰτίους ἔσεσθαι κατὰ τὸ εἰκὸς ἐλογίζοντο. παρακλήσει τε πολλῇ ἐχρῶντο τῶν δημοτικῶν, μὴ καταγνῶναι τοῦ ἀνδρὸς τὴν δίκην, διδάσκοντες, ὡς μεγάλα βλάψουσι τὴν πόλιν ἐπὶ ταῖς ἀτυχίαις τοὺς στρατηγοὺς ζημιοῦντες. ἐπεὶ δ᾽ ὁ τοῦ ἀγῶνος ἐνέστη χρόνος, παρελθὼν εἷς τῶν δημάρχων κατηγόρησε τοῦ ἀνδρὸς, [g] Λεύκιος Καιδίκιος, ὅτι

proceſſiſſet, ab iis, qui in caſtris erant, ſtipato agmine irruptione facta, repulſus fuiſſet, et lectiſſimam iuuentutem amiſiſſet. *Hoc viri periculum patriciis omnium periculorum grauiſſimum eſt viſum. et coëuntes inter ſe indignabantur, remque non ferendam dicebant, ſi ducum audaciam et fortitudinem (numine conſiliis eorum aduerſante) ii, qui ipſis periculis non interfuiſſent, accuſarent ignauiae et pigritiae: atque, cohibita in poſterum ſuorum ducum audacia in nouis ſtratagematis excogitandis, libertatem interituram, imperiumque euerſum iri dicebant. haec autem pericula, veriſimili ratione adducti, horum malorum cauſſam fore exiſtimabant. Quare plebem deprecabantur, ne damnaret hominem; docentes, fore, vt magna reipublicae detrimenta afferrent, ſi ob infortunia duces mulctarent. Quum autem dies iudicii veniſſet, L. Caedicius, vnus de tribunis, progreſſus in medium, hominem accuſauit, quod ob

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76 3/4. Cat. 279. V.C. Var. 281.

* Hoc certamen etc. *Lapus.* Ea actio etc. *Gelen.*

d Καὶ τοῦ μηδὲν in *Codd. Rom.* et *Vat.* vulg. καὶ τῷ μ.

e Rectius in *Rom. Cod.* ἐλευθερίαν τε ἀπόλλυσθαι καὶ ἡγεμονίαν καταλύεσθαι. *Sylb.*

f *Lapus* hic addidit τούτων τε, *huiusque cauſſam fore haec certamina* etc. *Sylb.* Τοὺς δὲ τοιούτους malit *Port.*

g Λεύκιος Δίκιος *Vat.*

δι' ἀφροσύνην τε καὶ τοῦ στρατηγεῖν ἀπειρίαν, εἰς πρόδηλον ὄλεθρον ἄγων τὰς δυνάμεις, ἀπώλεσε τῆς πόλεως τὴν κρατίστην ἀκμήν, καὶ εἰ μὴ ταχεῖα τοῦ κακοῦ γνῶσις ἐγένετο τῷ συνυπάτῳ, καὶ κατὰ σπουδὴν ἄγων τὰς δυνάμεις τούς τε πολεμίους ἀνέστειλε, καὶ τοὺς σφετέρους [h] ἔσωσε, μηδὲν ἂν γενέσθαι τὸ κωλῦσαν ἅπασαν ἀπολωλέναι τὴν ἑτέραν δύναμιν, καὶ τὸ λοιπὸν ἡμίσειαν ἀντὶ διπλασίας εἶναι τὴν πόλιν. τοιαῦτα εἰπών, μάρτυρας [i] ἐπηγάγετο λοχαγούς τε, ὅσοι περιῆσαν, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν τινας, οἳ τὸ ἑαυτῶν αἰσχρὸν ἐπὶ τῇ τότε ἥττῃ τε καὶ φυγῇ ζητοῦντες ἀπολύσασθαι, τὸν στρατηγὸν ᾐτιῶντο τῆς [k] περὶ τὸν ἀγῶνα δυσποτμίας. ἔπειτα οἶκτον ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῶν τότε τεθνηκότων καταχεάμενος πολύν, καὶ τὸ δεινὸν αὐξήσας, τά τ' ἄλλα, ὅσα εἰς φθόνον κοινῇ κατὰ τῶν πατρικίων λεγόμενα τοὺς μέλλοντας ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς δεήσεσθαι ἀνείρξειν ἔμελλεν, ἐκ πολλῆς ὑπεροψίας διελθών, παρέδωκε τὸν λόγον.

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

ob suam dementiam et artis imperatoriae imperitiam, copiis in manifestum exitium ductis, robur et florem populi Romani amisisset: dixitque, nisi illud malum a collega celeriter fuisset cognitum, et nisi magna festinatione cum copiis profectus hostes repulisset atque suos seruasset, nihil prohibiturum fuisse, quin totus alter exercitus deleretur, atque in posterum respublica dimidium virium pro duplo haberet. His dictis, testes produxit centuriones, quotquot erant superstites, et nonnullos alios milites, qui, abolere cupientes illius suae cladis et fugae ignominiam, proelii infelicem euentum duci suo adscribebant. Postea magnam mouens commiserationem ob militum in eo proelio tunc defunctorum cladem, et malo exaggerato, multisque aliis verbis, (quae, in communem patriciorum inuidiam dicta, homines *pro reo* deprecaturos deterritura erant) cum magna contemtione effusis, reo dicendi potestatem fecit.

Seruilius

h Illud ἔσωσε in *Cod. Vat.* additum a manu recenti.

i Ἐπηγάγετο *Vat.* vulg. ἐπήγαγε.

k Περὶ τὸν ἀγῶνα *Vat.* vulgatis deest articulus.

l Σερουῖνος

Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀπολογίαν ὁ [l] Σερουΐλιος εἶπεν· XXIX.
„Εἰ μὲν ἐπὶ δίκην με κεκλήκατε, ὦ πολῖται, καὶ λόγον ἀπαιτεῖτε τῆς στρατηγίας, ἕτοιμός εἰμι [m] ἀπολογεῖσθαι· εἰ δ' ἐπὶ τιμωρίαν κατεγνωσμένην, καὶ οὐδὲν ἔσται μοι πλέον ἀποδείξαντι, ὡς οὐδὲν ὑμᾶς ἀδικῶ, λαβόντες τὸ σῶμα, ὅ τι πάλαι βούλεσθε, χρῆσθε. ἐμοί τε γὰρ κρεῖττον [n] ἀκρίτῳ ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ λόγου τυχόντι καὶ μὴ πείσαντι ὑμᾶς. δόξαιμι γὰρ ἂν οὐ σὺν δίκῃ πάσχειν, ὅ τι ἂν μου καταγνῶτε. ὑμεῖς τ' ἐν ἐλάττονι αἰτίᾳ ἔσεσθε, ἀφελόμενοί μου τὸν λόγον, [o] καὶ ἐν ᾧ, καὶ εἴ τι ἀδικῶ ὑμᾶς, ἄδηλόν ἐστιν ἔτι, ταῖς ὀργαῖς χαρισάμενοι. ἔσται δέ μοι ἡ διάνοια ὑμῶν ἐκ τῆς ἀκροάσεως καταφανής, θορύβῳ τε καὶ ἡσυχίᾳ εἰκάζοντι, πότερον ἐπὶ τιμωρίαν,

Seruilius igitur, accepta caussae dictione, sic suam defen- *Per. Iul.*
sionem est exorsus: „Si in iudicium me vocastis, Quirites, et 4241.
imperii rationem a me reposcitis, paratus sum caussam dicere: *Ante*
sin ad supplicium vestro iudicio iam decretum, et nihilo me- *Chr.* 473.
liore conditione futurus sum, probata mea innocentia, iam nunc *Olymp.*
arreptum hocce corpus vestro arbitratu tractate. Mihi enim 76 3/4.
satius est mori, quam, concessa mihi caussae dictione, vobis nihil *Cat.*
persuadere posse. Videbor enim merito pati, quicquid de me *V.C.* 279.
statueritis. vestra quoque culpa erit minor, si, negata mihi po- *Var.* 281.
testate, dum incertum adhuc est, an aliquid in vos deliquerim, vestrae *in me* irae indulseritis. Vestra autem voluntas ex ipsa attentione mihi manifesta erit, ex tumultu et silentio coniecturam ducenti, vtrum me ad supplicium, an ad iudicium voca-

l Σερουΐνος etiam hic loci, vt et paullo infra (p. 1825. v. 7.) in *Cod. Vat.*

m Ἀπολογήσασθαι *Vat.*

n *Gelenius* post ἀποθανεῖν addit οὕτω, vt notauit *Sylb.* In *Vat.* et *Lapi Cod.* κρεῖττον ἀκρίτῳ ἀποθανεῖν. deest ἀκρίτῳ vulgatis.

o Ita plane in *Cod. Vat.* cui consentit et *Lapi* versio: *et in eo, in quo si quid vos laesi incertum est, irae gratificantes;* atque etiam *Cod. Rom.* nisi quod particulam καὶ non agnoscat. In *Ed. Steph.* καὶ ἐν ᾧ, καὶ εἴ τι. ἀδικῶ ὑμᾶς, ἄδηλόν ἐστιν, ἐπὶ ταῖς ὀργαῖς χαρισάμενοι. ex quo hanc lectionem exsculpsisse videtur *Portus*: καὶ ἐν ᾧ, εἴ τι ἀδικῶ ὑμᾶς ἄδηλόν ἐστιν, ἐπὶ ταῖς ὀργαῖς καταχρησάμενοι: nam (καὶ ἐν ᾧ ἄδηλόν ἐστιν accipiens pro καὶ

οἱ

ἢ ἐπὶ δίκην κεκλήκατέ με.„ Ταῦτ' εἰπὼν, ἐπέσχε. σιγῆς δὲ γενομένης, καὶ τῶν πλείστων ἐμβοησάντων, θαῤῥεῖν τε καὶ ὅσα βούλεται λέγειν, παραλαβὼν τὸν λόγον πάλιν ἔλεξεν· „Ἀλλ' [p] εἰ δικασταῖς ὑμῖν, ὦ πολῖται, καὶ μὴ ἐχθροῖς χρήσομαι, ῥᾳδίως πείσειν ὑμᾶς οἴομαι, ὅτι οὐδὲν ἀδικῶ. ποιήσομαι δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν λόγων ἐξ ὧν ἅπαντες ἴστε. ἐγὼ κατέστην ἐπὶ τὴν ἀρχὴν σὺν τῷ κρατίστῳ Οὐεργινίῳ, καθ' ὃν χρόνον ἐπιτειχίσαντες [q] ὑμῖν οἱ Τυῤῥηνοὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως λόφον, πάσης ἐκράτουν τῆς ὑπαίθρου, καὶ ἐν ἐλπίδι ἦσαν τοῦ καταλύειν ὑμῶν τὴν ἀρχὴν ἐν τάχει. λιμὸς δὲ πολὺς ἦν ἐν τῇ πόλει καὶ στάσις, καὶ τοῦ τί χρὴ πράττειν ἀμηχανία. τοιούτοις δὴ καιροῖς ἐπιστὰς οὕτως ταραχώδεσι καὶ φοβεροῖς, τοὺς μὲν πολεμίους ἅμα τῷ συνάρχοντι ἐνίκησα διτταῖς μάχαις, καὶ ἠνάγκασα καταλιπόντας τὸ φρούριον ἀπελθεῖν· τὸν δὲ λιμὸν οὐκ εἰς μακρὰν ἔπαυσα, τροφῆς ἀφθόνου πληρώσας τὰς ἀγορὰς,

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76 ¾. Cat. V.C. 279. Var. 281.

vocaritis.„ His dictis conticuit. Facto autem ſilentio, plurimiſque acclamantibus, vt bono eſſet animo, et, quicquid vellet, diceret, ſuſcepta oratione, ſic denuo eſt loquutus: „Si igitur, Quirites, vobis iudicibus, non autem inimicis vtar, ſpero, me facile probaturum, me nullam iniuriam vobis feciſſe. Ducam autem meae orationis exordia ab iis, quae vobis omnibus ſunt nota. Ego creatus fui conſul cum optimo Virginio, quo tempore Hetruſci, colle vrbi imminente communito, totum agrum Romanum in ſua poteſtate habebant, et ſperabant, ſe breui veſtrum imperium deleturos. In ipſa vero vrbe ingens fames ac ſeditio erat, tantaque conſilii inopia, vt, quid faciendum eſſet, neſciretis. Cum igitur in tempora adeo iniqua, turbulenta, et formidanda incidiſſem, hoſtes ope collegae duobus proeliis vici, eoſque relicto praeſidio diſcedere coëgi: atque breui famem ſedaui, foris ingenti commeatuum copia repletis;
et

δι' ἐκεῖνο τὸ ἀδίκημα ἄδηλον) vertit: *meque incerti criminis reum (ſi modo vlla in re vos laeſi) per iram necaueritis.*

p Εἴτοι *Vat.*

q Ὑμῖν Τυῤῥηνοὶ in *Cod. Vat.* vulg. dant ὑμῶν.

r Vel

καὶ τοῖς [r] μετ' αὐτὸν ὑπάτοις τήν τε χώραν ὅπλων πολεμίων [s] παρέδωκα ἐλευθέραν, καὶ τὴν πόλιν ὑγιῆ πάσης νόσου πολιτικῆς, [t] εἰς ἃς κατέβαλον αὐτὴν οἱ δημαγωγοῦντες. [u] τίνος οὖν ἀδικήματος ὑπεύθυνός εἰμι ὑμῖν; εἰ μὴ τὸ νικᾶν τοὺς πολεμίους ἐστὶν ὑμᾶς ἀδικεῖν. εἰ δ' ἀποθανεῖν τισι τῶν [x] στρατιωτῶν εὐτυχῶς ἀγωνιζομένοις συνέπεσε, τί [y] Σερούϊλιος τὸν δῆμον ἀδικεῖ; οὐ γὰρ δὴ θεῶν τις ἐγγυητὴς τοῖς στρατηγοῖς τῆς ἁπάντων ψυχῆς τῶν ἀγωνιουμένων γίνεται· οὐδ' ἐπὶ διακειμένοις καὶ ῥητοῖς τὰς ἡγεμονίας παραλαμβάνομεν, ὥσθ' ἁπάντων κρατῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ μηδένα τῶν ἰδίων ἀποβαλεῖν.

et successoribus meis agrum armis hostilibus vacuum tradidi, et *Per. Iul.*
ciuitatem omnibus morbis ciuilibus liberam, in quos eam con- 4241.
iecerant, qui plebem suis concionibus ductabant. Cuius igitur *Ante Chr.* 473.
criminis reus sum? nisi forte hostes vincere in vos delinquere *Olymp.*
est. Quod si aliquibus militibus dimicantibus feliciter mori con- 76 3/4.
tigit, quanam in re Seruilius rempublicam laedit? nec enim duces *Cat.*
deum aliquem sponsorem habent vitae omnium eorum, qui sunt *V.C.* 279.
pugnaturi: nec certis conditionibus verbisque conceptis impe- *Var.*
ria accipimus, vt omnes hostes deuincamus, et nullos de nostris 281.
amittamus.

r Vel reciproce legendum μεθ' αὑτὸν, vel simplicius μετ' ἐμὲ, vt cum *Rom. Cod.* habet etiam *Lapi* versio.

s Παρέδωκα, quod editioni Stephani deerat, e *Cod. Rom.* addidit *Sylb.* In *Cod. Vat.* χώραν παρέδωκα ὅπλων πολεμίων ἐλευθέραν.

t Εἰς ἃς defendi potest, vt referatur ad νόσον: sicut *Lapus* verterat: *in quos quidam eum deiecerant.* Si tamen aliquis malit neutrum ἃ, vt mox infra p. 1828. v. 6. ἐφ' οἷς, non repugnabo. mox *Rom. Cod.* habet κατέβαλλον. *Sylb.*

u Ita restituit *Sylb.* e *Cod. Rom.* prius in *Ed. Steph.* τίνος οὖν ἀδικήματι ὑπ. vnde τίνι (vt apud *Chrysost.* τιμωρίᾳ ὑπεύθυνον) reponi iubet *Portus.* Optime in *Cod. Vat.* τίνος οὖν ἀδικήματος ὑπεύθυνός εἰμι ὑμῖν· εἰ μὴ etc. quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *et cuius igitur vobis criminis sum obnoxius: nisi crimen* etc. a vulgatis abest ὑμῖν.

x Sequens εὐτυχῶς agnoscit etiam *Lapi* versio. sensus tamen potius videtur requirere ἀτυχῶς. *Sylb.* In *Cod. Vat.* στρατιωτῶν κατὰ τὴν μάχην εὐτυχῶς ἀγ.

y Σερουΐνος (vt paullo ante p. 1823. v. 1.) in *Cod. Vat.*

τίς γὰρ ἂν ὑπομείνειεν, ἄνθρωπος ὤν, ἅπαντα καὶ τὰ τῆς γνώμης, καὶ τὰ τῆς τύχης εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβεῖν; ἀλλὰ τὰ μεγάλα ἔργα μεγάλων ἀεὶ κινδύνων ὠνούμεθα.»

XXX. „Καὶ οὐκ ἐμοὶ ταῦτα πρώτῳ πολεμίοις ὁμόσε χωρήσαντι συνέβη παθεῖν, ἅπασι δὲ, ὡς εἰπεῖν, ὅσοι μάχας παρακεκινδυνευμένας σὺν ἐλάττοσι ταῖς σφετέραις δυνάμεσι πρὸς μείζονας τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐποιήσαντο. ἐδίωξαν γὰρ ἤδη τινὲς ἐχθροὺς, καὶ αὐτοὶ ἔφυγον· καὶ ἀπέκτεινάν τε τῶν ἐναντίων πολλοὺς, καὶ ἀπώλεσαν ἔτι πλείονας τῶν σφετέρων. ἐῶ γὰρ, ὅτι πολλοὶ, καὶ τὸ παράπαν ἡττηθέντες, σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ βλάβῃ μεγάλῃ ἀνέστρεψαν· ὧν οὐδεὶς τῆς τύχης [z] ἔδωκε δίκας. ἱκανὴ γὰρ ἡ συμφορά· καὶ τὸ μηδενὸς ἐπαίνου τυχεῖν, [a] ὡς δεῖ, κἂν μηδὲν ἄλλο, μεγάλη τοῖς ἡγεμόσι καὶ χαλεπὴ ζημία. οὐ μὴν ἀλλ' ἔγωγε τοσούτου δέω λέγειν, ὃ πάντες οἱ μέτριοι δίκαιον εἶναι φήσουσιν, ὡς οὐ δεῖ με τύχης εὐθύνας ὑπέχειν· ὥστ' εἰ καὶ μηδεὶς ἄλλος τοιόν-

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V. C.* 279. *Var.* 281.

amittamus. Quis enim mortalium omnes tam consilii, quam fortunae euentus in se ipsum recipere auderet? sed semper magna facinora magnis emimus periculis.„

„Neque vero mihi primo cum hostibus congresso hoc accidit: sed fere omnibus, quotquot cum minore suorum manu cum maiore hostium exercitu proelia committere sunt ausi. Saepe enim accidit, vt, qui modo hostes persequebantur, ipsi mox fugerent: et qui multos de hostibus occiderant, multo plures de suis amitterent. Non dicam enim, multos et omnino victos, magna clade accepta, cum ignominia domum reuersos; quorum nemo poenas infortunii dederit. satis enim *ad poenam est* ipsa calamitas: nullamque, vt par erat, laudem assequi, etiamsi nihil praeterea accedat, ducibus magna et grauis est mulcta. Verumtamen tantum abest, vt dicam (id quod omnes aequi *arbitri* iustum esse dicent) me non debere mei infortunii rationem reddere, vt, licet nullus alius

z Δέδωκε *Vat.*

a Ὡς δ' εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο μεγάλη *Vat.* quo fere modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *et si etiam nihil aliud* etc.

b Non

δὲ ἀγῶνα ὑπέμεινεν εἰσελθεῖν, ἐγὼ μόνος οὐ παραιτοῦμαι, ἀλλὰ συγχωρῶ τὴν τύχην ἐξετάζεσθαι τὴν ἐμὴν οὐχ ἧττον τῆς [b] γνώμης, ἐκεῖνο προειπών· ἐγὼ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις, τάς τε δυστυχεῖς καὶ τὰς εὐτυχεῖς, οὐκ ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἔργων πολλῶν ὄντων καὶ ποικίλων ὁρῶ κρινομένας, ἀλλ' ἐκ τοῦ τέλους· καὶ ὅταν μὲν τοῦτο χωρήσῃ κατὰ νοῦν, [c] κἂν τὰ μεταξὺ πολλὰ ὄντα μὴ καθ' ἡδονὰς γένηται, οὐδὲν ἧττον [d] ἐπαινουμένας καὶ ζηλουμένας ὑπὸ πάντων ἀκούω, καὶ τῆς ἀγαθῆς νομιζομένας τύχης· ὅταν δὲ πονηρὰς [e] λάβωσι τελευτάς, καὶ ἐὰν ἅπαντα τὰ πρὸ τοῦ τέλους ἐκ τοῦ ῥάστου γένηται, οὐ τῇ σπουδαίᾳ τύχῃ τῶν πραξάντων ἀποδιδομένας, ἀλλὰ τῇ κακῇ. τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν [f] προελόντες αὐτοὶ ἐξετάζετε καὶ τὴν ἐμὴν τύχην, ᾗ παρὰ τοὺς πολέμους κέχρημαι. καὶ ἐὰν μὲν εὕρητε ἡττημένον με ὑπὸ τῶν πολεμίων, πονηρὰν καλεῖτέ μου τὴν τύχην· ἐὰν δὲ

alius tale certamen *ac periculum* ſubire auſus fuerit, ego ſolus hoc non detrectem; quinetiam meam fortunam non minus, quam meum conſilium, in diſquiſitionem venire patiar: vbi prius illud dixero, me humanarum actionum felicitatem infelicitatemue, non ex ſingulis rebus, quae geruntur, licet multae et variae ſint, ſed ex earum euentu iudicari videre; et ſi is ex ſententia ſucceſſerit, licet interea multa fiant nobis parum grata, nihilominus tamen eas ab omnibus laudari, omneſque earum eſſe aemulos, et bonae fortunae eas adſcribi audire: quoties vero malus earum fuerit finis, quamuis omnia, quae finem praeceſſerunt, feliciter ſucceſſerint, tamen haud felicitati, ſed infelicitati eorum, qui eas geſſerant, attribui. Huc igitur ſpectantes, meam quoque fortunam, qua in bellis ſum vſus, examinate. et ſi comperiatis, me ab hoſtibus victum, meam fortunam malam vocate; ſed ſi illos a me victos compe-

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat. V.C.* 279. *Var* 281.

b Non agnoſcit *Vat.* ἐμῆς, quod vulgatae ante γνώμης interponunt.

c In *Cod Vat.* κἂν τὰ μεταξὺ, vulgo καὶ τὰ μ.

d Ἐπαινουμένας ὑπὸ πάντων ἀκούω καὶ ζηλουμένας καὶ τῆς ἀγαθῆς *Vat.*

e Λάβωσι *Vat.* quod maluit etiam *Portus.* vulg. λάβῃ.

f Προελόντες αὐτοῖς *Vat.*

κεκρατηκότα τῶν ἐχθρῶν, ἀγαθήν· περὶ μὲν οὖν τῆς τύχης, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι φορτικοὶ πάντες εἰσὶν οἱ περὶ αὐτῆς λέγοντες, ἔχων ἔτι πλείω λέγειν, παύσομαι.„

XXXI. „Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς γνώμης κατηγοροῦσί μου, προδοσίαν μὲν οὐ τολμῶντες [g] ἐπικαλεῖν, οὐδ᾽ ἀνανδρίαν, ἐφ᾽ οἷς αἱ κατὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν γίνονται κρίσεις, ἀπειρίαν δὲ τοῦ στρατηγεῖν, καὶ ἀφροσύνην, ὅτι κίνδυνον ὑπέμεινα οὐκ ἀναγκαῖον, ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων ὠσάμενος, βούλομαι καὶ περὶ τούτου λόγον [h] ὑποσχεῖν ὑμῖν, προχειρότατον μὲν τοῦτο ἔχων εἰπεῖν, ὅτι τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν τοῖς γενομένοις πάνυ ῥᾴδιον καὶ παντὸς ἀνθρώπου· τὸ δὲ παραβάλλεσθαι πράγμασι καλοῖς χαλεπὸν καὶ ὀλίγων· καὶ ὅτι οὐχ, ὥσπερ τὰ γεγονότα φαίνεται, ὁποῖά ἐστιν, οὕτω καὶ τὰ μέλλοντα, ὁποῖα ἔσται· ἀλλ᾽ ἐκεῖνα μὲν [i] αἰσθήσεσι καὶ πάθεσι καταλαμβανόμεθα, ταῦτα δὲ μαντείαις καὶ δόξαις εἰκάζομεν, ἐν

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

comperiatis, bonam appellate. De fortuna igitur, quoniam omnes, qui de ea verba faciunt, molestos esse scio, quamuis plura possem praeterea dicere, tamen nihil addam.„

„Sed quia *accusatores* consilium quoque meum accusant, proditionem quidem, aut ignauiam appellare non audentes, ob quae crimina alii duces fieri solent rei, sed imperatoriae artis imperitiam, et dementiam, quod periculum non necessarium subierim, qui vsque ad castra hostes sim persequutus; volo huius quoque rei rationem reddere, cum in promtu mihi sit dicere, res gestas reprehendere vel cuilibet facillimum esse, sed res * praeclaras aggredi, arduum atque paucis datum; nec vt facile de rebus praeteritis, ita etiam de futuris, quales illae sint futurae, iudicari posse· sed illas quidem sensibus et cladibus nobis percipi, has vero diuinationibus et coniecturis colligi,

g Ἐπικαλεῖν pro ἐγκαλεῖν supra quoque habuimus. *Sylb.*

h Ὑποσχεῖν ὑμῖν *Vat.* vulgatis deest pronomen.

* Παραβάλλεσθαι πράγμασι καλοῖς non est simpliciter, *res praeclaras aggredi*, sed *aggredi conjiciendo se in apertum periculum. q. d.* παραβόλως ἐγχειρεῖν πράγμασι καλοῖς. *Port.*

i Αἰσθήσει *Vat.*

k Βεβη-

αἷς πολὺ τὸ ἀπατηλόν· καὶ ὅτι ῥᾷστον ἁπάντων ἐστὶ λόγῳ στρατηγεῖν πολέμους, ἔξω τοῦ δεινοῦ [k] γεγονότας, ὃ ποιοῦσιν οἱ κατηγοροῦντες ἐμοῦ. ἀλλ' ἵνα ταῦτ' ἀφῶ, φέρε πρὸς θεῶν, εἴπατέ μοι, μόνος ἢ πρῶτος ἐγὼ [l] φαίνομαι βιάσασθαι φρούριον ἐπιβαλόμενος, καὶ πρὸς ὑψηλὰ χωρία τὰς δυνάμεις ἀγαγών; ἢ πολλῶν μετ' ἄλλων ὑμετέρων στρατηγῶν, ἐξ ὧν οἱ μὲν κατώρθωσαν, τοῖς δ' οὐκ ἐχώρησεν ἡ πεῖρα κατὰ νοῦν; τί δήποτ' οὖν τοὺς ἄλλους ἀφέντες, ἐμὲ κρίνετε, εἰ ταῦτ' ἀστρατηγησίας καὶ ἀφροσύνης ἔργα νομίζετε; πόσα δ' ἄλλα τούτου τολμηρότερα [m] τοῖς ἡγεμόσιν ἦλθεν ἐπὶ νοῦν πράττειν, ὅταν τὸ ἀσφαλὲς καὶ λελογισμένον ἥκιστα οἱ καιροὶ δέχωνται; [n] οἱ μέν γε τὰς [o] σημαίας ἁρπάσαντες τῶν σφετέρων, ἔρριψαν εἰς τοὺς πολεμίους, ἵνα τοῖς βλακεύουσι καὶ ἀποδειλιῶσιν ἐκ τοῦ ἀναγκαίου παραστῇ τὸ [p] εὔψυχον, ἐπισταμένοις, ὅτι

colligi, in quibus ineſt plurimum fallaciae. facillimum item cui- *Per. Iul.*
vis eſſe verbis bella adminiſtrare, dum procul eſt a periculo, 4241.
quod faciunt mei accuſatores. Sed, vt haec miſſa faciam, agite, *Ante Chr.* 473.
per deos mihi dicite, ſolusne ego, aut primus hoſtium munitio- *Olymp.*
nes vi illata aggreſſus eſſe, et copias ad loca edita duxiſſe vi- 76 3/4.
deor? an vero idem feci, quod multi alii veſtri imperatores; *Cat.*
quorum alii rem feliciter geſſerunt, aliis vero conatus ex animi *V.C.* 279.
ſententia non ſucceſſit? Cur igitur, quum alios abſolueritis, *Var.*
* me damnatis, ſi haec imperite et ſtulte facta putatis? quot 281.
alia maioris, quam haec, audaciae ducibus in mentem venerunt, quoties tempus conſilia tuta et iam conſiderata non patitur? Nonnulli enim ſigna ſuis abrepta in medios hoſtes coniecerunt, vt ſegnibus ac timidis fortitudinis neceſſitatem imponerent ſcientibus,

k Βεβηκότας *Vat.*

l φαίνομαι βιασόμενος] Optime in *Cod. Vat.* πρῶτος ὑμῖν ἐγὼ φαίνομαι βιάσασθαι φρούριον ἐπιβαλλόμενος.

* Vel potius, *me in iudicium vocatis.* nondum enim illum damnarant. ac pro *damnare* potius κατακρίνειν, quam κρίνειν dicunt. *Gelenius* vertit: *me iudicatis. Port.*

m Τοῖς ἡγεμόσιν ἔπεισι πράττειν *Vat.*

n Reſpicit ad Aquilii factum, quod ſupra expoſitum, p. 512. v. 9. [edit. Hudſon.]

o Σημείας *Vat.*

p Εὔψυχον *Vat.* quod *Sylburgi*

τοὺς μὴ ἀνασώσαντας τὰ σημεῖα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δεῖ σὺν αἰσχύνῃ ἀποθανεῖν· οἱ δ', εἰς τὴν τῶν πολεμίων χώραν ἐμβαλόντες, ἔλυσαν τὰ ζεύγματα τῶν ποταμῶν, οὓς διέβησαν, ἵνα τοῖς φεύγειν διανοουμένοις ἄπορος ἡ τοῦ σωθῆναι ἐλπὶς φανεῖσα, θάρσος παραστήσῃ καὶ μένος ἐν ταῖς μάχαις· οἱ δὲ, τὰς σκηνὰς καὶ τα σκευοφόρα κατακαύσαντες, ἀνάγκην ἐπέθηκαν τοῖς σφετέροις, ἐκ τῆς πολεμίας, ὅσων δέονται, λαμβάνειν. ἐῶ τἄλλα μυρία ὄντα λέγειν, καὶ ὅσα τολμηρὰ [q] ἔργα καὶ ἐνθυμήματα ἕτερα στρατηγῶν, ἱστορίᾳ τε καὶ πείρᾳ παραλαβόντες ἔχομεν, ἐφ' οἷς οὐδεὶς πώποτε τῶν ψευσθέντων τῆς ἐλπίδος ὑπέσχε δίκας. εἰ μὴ ἄρα ἔχει τις ὑμῶν αἰτιάσασθαί με, ὅτι προβαλὼν τοὺς ἄλλους εἰς προὖπτον ὄλεθρον, αὐτὸς ἔξω τοῦ κινδύνου τὸ σῶμα εἶχον. εἰ δὲ μετὰ πάντων τ' ἐξηταζόμην, καὶ τελευταῖος ἀπηλλαττόμην, καὶ τῆς αὐτῆς τοῖς ἄλλοις μετεῖχον τύχης, τί ἀδικῶ; καὶ περὶ μὲν ἐμοῦ ταῦτα ἱκανὰ εἰρήσθω."

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76 ¼. Cat. V.C. 279. Var. 281.

ſcientibus, ignominioſam mortem a ducibus propoſitam iis, qui ſigna non receperint: alii vero, facta in hoſticum irruptione, fluminum pontes, qua tranſierant, ruperunt, vt *militibus* de fuga cogitantibus, ſpe ſalutis ſublata, audaciam et robur in proeliis insererent: alii vero, tentoriis et impedimentis crematis, neceſſitatem ſuis impoſuerunt ex hoſtico capiendi ea omnia, quibus indigerent. Omitto ſexcenta alia ducum audacia facinora et conſilia, quae et memoriae ſunt prodita, et ipſa experientia accepimus, ob quae nullus vnquam, qui ſpe fruſtratus fuiſſet, poenas dedit. Niſi forte veſtrum aliquis me accuſet, quod, aliis manifeſto exitio obiectis, ipſe extra periculum fuerim. quod ſi cum caeteris in acie ſum verſatus, et poſtremus ex proelio exceſſi, et eiuſdem fortunae cum aliis particeps fui, quamnam iniuriam facio? atque haec quidem de me ipſo dixiſſe ſit ſatis.„

De

gio placuiſſe video. vulg. ἔμψυχον. quod eſt *animatum, ſpirans.* non *forte, acre, nobile.*

q In *Ed. Steph.* nulla copula inter ἔργα et ἐνθυμήματα. *Lapus* eam ante ὅσα ſublatam hic ponere maluit. ſic enim vertit: *quaecunque audacia opera aliasque cogitationes ducum* etc. *Sylb.*

* Vel

„Περὶ δὲ τῆς βουλῆς καὶ τῶν πατρικίων, ἐπειδὴ τὸ XXXII. κοινὸν ὑμῶν μῖσος, ὃ διὰ τὴν κωλυθεῖσαν κληρουχίαν ἔχετε, καὶ ἐμὲ λυπεῖ, καὶ οὐδὲ ὁ κατήγορος αὐτὸ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἐποιήσατο τῆς ἐμῆς κατηγορίας, βούλομαι βραχέα εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ μετὰ παῤῥησίας ὁ λόγος· ἄλλως γὰρ οὔτ᾽ ἂν ἐγὼ δυναίμην λέγειν, οὔτε ὑμῖν ἀκούειν συμφέροι. οὐ δίκαια ποιεῖτε, οὔτε ὅσια, ὦ δημόται, τῶν μὲν εὐεργεσιῶν, ἃς εὕρεσθε παρὰ τῆς βουλῆς, πολλῶν οὐσῶν καὶ μεγάλων, οὐκ εἰδότες αὐτῇ χάριν· εἰ δέ τι δεομένοις ὑμῖν, ἐξ οὗ συγχωρηθέντος μεγάλα βλάπτοιτ᾽ ἂν τὸ κοινὸν, οὐ φθονοῦσα ὑμῖν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ὁρῶσα, ἠναντιώθη, τοῦτο δι᾽ ὀργῆς λαμβάνοντες. ἔδει δ᾽ ὑμᾶς μάλιστα μὲν ὡς ἀπὸ τοῦ κρατίστου τὰ βουλεύματα αὐτῆς γενόμενα, καὶ ἐπὶ τῷ πάντων ἀγαθῷ, δεχομένους ἀποστῆναι τῆς [r] σπουδῆς· εἰ δ᾽ ἀδύνατοι ἦτε κατασχεῖν

„De ſenatu vero et patriciis (quoniam veſtrum in eos commune odium, quod ob impeditam agrorum diuiſionem concepiſtis, me quoque non ſine graui dolore tangit, quod ne ipſe quidem accuſator diſſimulauit, verum bonam meae accuſationis partem in hoc conſumſit) paucis apud vos dicere volo. Dicam autem libere, * alioqui enim nec ego poſſem dicere, nec vobis audire conduceret. Praeter ius et fas, ** Quirites, facitis, qui pro tot tantiſque beneficiis, a ſenatu in vos collatis, nullam ipſi gratiam habeatis; ſed ſi quid, quod non niſi cum magno reipublicae damno concedi potuiſſet, (non quod vobis inuideret, ſed reipublicae commodis proſpiceret) veſtris precibus denegarit, iniquo animo feratis. atqui debueratis maxima animi alacritate eius conſulta, vt ab optimo animo manantia et pro communi omnium bono facta, accipere, et *** a veſtro ſtudio abſiſtere: aut, ſi damno-

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

* *Vel potius*, neque enim aliter, quam libere, verba facere poſſem. *Port.*

** Ad verbum, *o populares mei.*

*** *Vel*, a veſtris cupiditatibus, quas explere tanto ſtudio contenditis. *Port.*

r Σπουδὴν hic vocat, quod in ſequendi membro ἐπιθυμίας dicit, *cupiditates*, quae ſtudiorum ſunt incitamenta. *Sylb.*

ἀσύμφορον ἐπιθυμίαν λογισμῷ σώφρονι, μετὰ τοῦ πείθειν τῶν αὐτῶν ἀξιοῦν τυγχάνειν, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ βιάζεσθαι. αἱ γὰρ ἑκούσιοι δωρεαὶ τοῖς τε προεμένοις ἡδίους τῶν ἠναγκασμένων εἰσὶ, καὶ τοῖς λαμβάνουσι βεβαιότεραι τῶν μὴ τοιούτων. ὃ μὰ τοὺς θεοὺς [s] οὐ λογίζεσθε ὑμεῖς, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν, ὥσπερ θάλασσα ὑπ᾽ ἀνέμων, ἄλλων ἐπ᾽ ἄλλοις ἀνισταμένων, ἀνακινούμενοί τε καὶ ἀγριαινόμενοι, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον χρόνον ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ διακεῖσθαι τὴν πόλιν ἐᾶτε. τοιγάρτοι πάρεστιν ἡμῖν κρείττονα ἡγεῖσθαι τῆς εἰρήνης τὸν πόλεμον· ὅταν μέν γε πολεμῶμεν, τοὺς ἐχθροὺς κακῶς ποιοῦμεν· ὅταν δ᾽ εἰρήνην ἄγωμεν, τοὺς φίλους. καίτοι, ὦ δημόται, εἰ μὲν ἅπαντα τὰ βουλεύματα τοῦ συνεδρίου [t] καλὰ καὶ συμφέροντα ἡγεῖσθε εἶναι, ὥσπερ ἐστὶ, τί οὐχὶ καὶ τοῦτο ἓν ἐξ αὐτῶν ὑπολαμβάνετε εἶναι; εἰ δὲ μηδὲν ἁπλῶς τῶν δεόντων τὴν βουλὴν οἴεσθε φρονεῖν,

Per. Iul. damnoſam cupiditatem ſana ratione cohibere non poteratis,
4241. ſuadendo, non autem vim afferendo, poſtulare, vt illa ipſa vobis
Ante Chr. 473. concederentur. nam voluntaria dona et donantibus ſunt iucun-
Olymp. diora, quam ea, quae extorquentur, et ipſis accipientibus fir-
76 3/4. miora, quam illa contraria. Quod vos, per deos, non conſide-
Cat. ratis; ſed, commoti ac efferati, ne momentum quidem tempo-
V.C. 279. ris ciuitatem quieſcere et tranquillam eſſe ſinitis. Quare cen-
Var. ſendum eſt nobis bellum pace praeſtantius; ſi quidem bello
281. inimicos, pace amicos maleficiis afficimus. Atqui, Quirites, ſi omnia ſenatuſconſulta honeſta et vtilia (vt reuera ſunt) putatis, quin hoc quoque vnum ex illis eſſe exiſtimatis? ſed ſi ſenatum de nullis rebus, quae ſunt curandae prorſus, cogitare putatis,

s In *Cod. Vat.* οὐ λογίζεσθε ὑμεῖς, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν ὥσπερ θάλαττα ὑπ᾽ ἀνέμων ἄλλων ἐπ᾽ ἄλλοις ἀνισταμένων ἀνακινούμενοί τε καὶ ἀγρ. atque ita plane in *Lapi Cod.* nam vertit: *a ducibus multitudinis, tanquam mare a ventis, aliis ſuper alios inſurgentibus, permoti et efferati.* Vulgatae, pleriſque horum omiſſis, dant haec pauca: λογ. ὑμεῖς, ἀλλὰ κινούμενοι.

t Illa καλὰ καὶ non agnoſcit *Vat.*

u Ver-

ἀλλ' αἰσχρῶς καὶ κακῶς τὴν πόλιν ἐπιτροπεύειν, τί δή ποτ' οὐχὶ μεταστησάμενοι αὐτὴν ἀθρόαν, αὐτοὶ ἄρχετε, καὶ βουλεύετε, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας πολέμους ἐκφέρετε, ἀλλὰ περικνίζετε αὐτὴν, καὶ κατὰ μικρὰ διαλύετε, τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀναρπάζοντες ἐν ταῖς δίκαις; ἄμεινον γὰρ [u] ἦν ἅπασιν ἡμῖν κοινῇ πολεμεῖσθαι, ἢ καθ' ἕνα ἕκαστον [x] ἰδίᾳ συκοφαντεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὑμεῖς αἴτιοι τούτων, ὥσπερ ἔφην, ἀλλ' οἱ συνταράττοντες ὑμᾶς δημαγωγοὶ, οὔτ' ἄρχεσθαι ὑπομένοντες, οὔτ' ἄρχειν εἰδότες. καὶ ὅσον μὲν ἐπὶ τῇ τούτων ἀφροσύνῃ τε καὶ ἀπειρίᾳ πολλάκις ἂν ὑμῖν τόδε τὸ σκάφος ἀνετράπη· νῦν δ' ἡ τὰ τούτων σφάλματα ἐπανορθοῦσα, καὶ [y] ἐν ὀρθῇ πλεῖν παρέχουσα ὑμῖν τῇ πόλει, ἡ πλεῖστα δεινὰ ὑπ' αὐτῶν ἀκούουσά ἐστι βουλή. ταῦτ' εἴτε ἡδέα ἐστὶν ὑμῖν ἀκούειν, εἴτ' ἀνιαρὰ, μετὰ πάσης ἀληθείας εἴρηταί μοι καὶ τετόλμηται· καὶ μᾶλλον αἱροίμην ἂν παῤῥησίᾳ

tis, ſed turpiter et male adminiſtrare rempublicam, cur non potius, eo toto amoto, magiſtratus ipſi capeſſitis, et conſultatis, et bella pro imperio *hoſtibus* infertis; ſed eum circumciditis, et paullatim conſumitis, nobiliſſimum quemque iudiciis tollentes? ſatius enim eſſet nobis omnibus ſimul bellum a vobis fieri, quam vnumquemque priuatim calumniis appeti. Verum (vt dixi) vos horum *malorum* non eſtis auctores; ſed ii, qui ſuis concionibus plebem ducłant et vos perturbant, nec imperium ferentes, nec imperare ipſi ſcientes. Et quantum in iſtorum dementia et imperitia eſt, iam ſaepe haec nauis vobis fuiſſet ſubuerſa. nunc vero, qui eorum errores corrigit, et rempublicam erigit atque vobis incolumem praeſtat, eſt hic ipſe ſenatus, qui peſſime apud eos audit. Haec ſiue vobis auditu iucunda ſunt, ſiue moleſta, veriſſime dicere ſum auſus; et mallem ob

Per. Iul. 4241.
Ante Chr. 473.
Olymp. 76 3/4.
Cat. V.C. 279.
Var. 281.

u Verbum ἦν omittit *Vat.* et commode ſatis abeſſe poteſt.

x Ἰδίᾳ *Vat.* vulg. ἰδίως.

y *Lapus* legit ἐν ὀρθῷ παρέχουσα ὑμῖν τὴν πόλιν, *in recto vobis exhibens ciuitatem.* ſed conuenientior mihi quidem videtur lectio, ἐν ὀρθῇ παρέχουσα ὑμῖν τῇ πόλει διάγειν, vel καὶ ὀρθὴν παρέχουσα ὑμῖν τὴν πόλιν. ad quam poſteriorem lectionem reſpicit *Gelenius. Sylburg.* πλεῖν abeſt a vulgatis.

z Si

συμφερούσῃ τῷ κοινῷ χρώμενος ἀποθανεῖν, ἢ τὰ πρὸς ἡδονὴν λέγων ὑμῖν σεσῶσθαι.„

XXXIII. Τοιούτους εἰπὼν λόγους, καὶ οὔτε πρὸς ὀλοφυρμοὺς καὶ ἀνακλαύσεις τῆς συμφορᾶς τραπόμενος, οὔτ' ἐν δεήσεσι καὶ προσκυλισμοῖς ἀσχήμοσι ταπεινὸς φανεὶς, οὔτ' ἄλλην [z] ἀγεννῆ διάθεσιν [a] ἀποδειξάμενος οὐδεμίαν, παρέδωκε τὸν λόγον τοῖς συναγορεύειν, ἢ μαρτυρεῖν βουλομένοις. πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλοι [b] παριόντες ἀπέλυον αὐτὸν τῆς αἰτίας, μάλιστα δὲ Οὐεργίνιος, ὁ κατὰ τὸν αὐτὸν ὑπατεύσας χρόνον, καὶ τῆς νίκης αἴτιος εἶναι δοκῶν· ὃς οὐ μόνον ἀναίτιον αὐτὸν ἀπέφαινεν, ἀλλὰ καὶ ὡς κράτιστον ἀνδρῶν τὰ πολέμια καὶ στρατηγῶν φρονιμώτατον, ἐπαινεῖσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ πάντων ἠξίου. ἔφη δὲ δεῖν, εἰ μὲν ἀγαθὸν οἴονται τέλος εἰληφέναι τὸν πόλεμον, ἀμφοτέροις σφίσι τὴν χάριν εἰδέναι· εἰ δὲ πονηρὸν, ἀμφοτέρους ζημιοῦν· κοινὰ γὰρ αὐτοῖς καὶ τὰ βουλεύματα

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *V.C. Cat.* 279. *Var.* 281.

ob meam dicendi libertatem reipublicae vtilem mori, quam ad vestram voluntatem loquendo seruari.„

Hac oratione vsus, neque ad lugendam ac deplorandam suam calamitatem versus, nec ad deprecationes et * indecoras volutationes se demittere conspectus, nec vllo alio signo hominis non generosi dato, iis, qui sibi vel patrocinari, vel testimonium dicere vellent, dicendi vices concessit. Tunc igitur cum multi alii, qui aderant, eum illo crimine absoluerunt, tum vero praecipue Virginius, qui eodem tempore consulatum gesserat, quique victoriae auctor fuisse videbatur: qui non solum alienum eum a culpa pronunciauit, sed etiam vt virum rei militaris peritissimum, et ducem sapientissimum, ab omnibus laudari ac honorari aequum esse censebat. addiditque, si hoc bellum feliciter confectum existimarent, ambobus sibi gratiam habendam; sin infeliciter, ambos ex aequo mulctandos. nam et consilia

et

* Προσκυλισμοὺς intelligere videtur de iis, qui eius, cui supplicant, genibus se aduoluunt. *Port.*

z Si ἀγεννῆ [vt in *Cod. Vat.*] malis, non repugnabo. *Sylb.* vulgo vno ν legitur ἀγενῆ.

a Ἀποδεξάμενος *Vat.* vulg. ὑποδειξ.

b Παρόντες praefert *Portus.*

c Οὐδε-

καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰς ἐκ τοῦ δαιμονίου τύχας γεγονέναι. ἦν δ' οὐ μόνον ὁ λόγος τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος πείθων, ἐν ἅπασιν ἐξητασμένος ἔργοις ἀγαθοῖς. προσῆν δὲ τούτοις, ὃ πλεῖστον ἐκίνησεν οἶκτον, ὄψεως σχῆμα συμπαθὲς, οἷον περὶ αὐτοὺς τοὺς πεπονθότας, ἢ μέλλοντας πάσχειν τὰ δεινὰ γίνεσθαι φιλεῖ. ὥστε καὶ τοὺς προσήκοντας τοῖς ἀπολωλόσι, καὶ δοκοῦντας ἀδιαλλάκτως ἔχειν πρὸς τὸν αἴτιον σφίσι τῆς συμφορᾶς, μαλακωτέρους γενέσθαι, καὶ ἀποθέσθαι τὴν ὀργὴν, ὡς ἐδήλωσαν. ἀναδοθεισῶν γὰρ τῶν ψήφων, [c] οὐδεμία φυλὴ τοῦ ἀνδρὸς κατεψηφίσατο. ὁ μὲν οὖν τὸν Σερουΐλιον καταλαβὼν κίνδυνος τοιούτου τέλους ἔτυχεν.

XXXIV. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ στρατιὰ Ῥωμαίων ἐξῆλθεν ἐπὶ Τυῤῥηνοὺς, ἄγοντος θατέρου τῶν ὑπάτων, Ποπλίου Οὐαλερίου. συνέστη γὰρ αὖθις ἡ Οὐιεντανῶν δύναμις, προσθεμένων αὐτοῖς Σαβίνων, οἳ τέως ὀκνοῦντες αὐτοῖς συνάρασθαι τοῦ πολέμου, ὡς ἀδυνάτων ἐφιεμένοις,

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76 3/4. Cat. U.C. 279. Var. 281.

et facta, et fortunae casus sibi communes fuisse. Non solum autem eius oratio, sed etiam omnibus in rebus spectata vitae probitas, *homines* mouebat: aderat praeterea (quod maximam miserationem concitauit) vultus habitusque ipsis affectibus respondens, qualis esse solet illorum, qui atrocia mala, vel iam perpessi, vel perpessuri sunt; ita vt etiam caesorum necessarii, et qui implacabiles videbantur, auctori suae calamitatis se mitiores praestarent, iramque deponerent, vt *re ipsa* declararunt. nam, populo in suffragia misso, omnium suffragiis est absolutus. Periculum igitur, in quod Seruilius inciderat, hunc habuit exitum.

Expeditio in Hetruriam.

Non multo post Romanorum exercitus in Hetruscos alterius consulis P. Valerii ductu est profectus. Rursus enim Veientium exercitus coactus est, cui Sabini se adiunxerunt, qui, quum aliquamdiu se ad illam belli societatem addere reformidassent, quod illi res, quae fieri non poterant, affecta-

c Οὐδεμία φυλὴ *Vat.* quo modo et *Lapus*, dum vertit: *nulla cum tribus condemnauit.* voc. φυλὴ vulgatis deest.

τότε, ἐπειδὴ τήν τε Μενηνίου φυγὴν ἔγνωσαν, καὶ τὸν ἐπιτειχισμὸν τοῦ πλησίον τῆς Ῥώμης ὄρους, τεταπεινῶσθαι νομίσαντες τὰς [d] δυνάμεις Ῥωμαίων καὶ τὸ φρόνημα τῆς πόλεως ἡττῆσθαι, συνελάμβανον τοῖς Τυῤῥηνοῖς πολλὴν ἀποστείλαντες δύναμιν. οἱ δὲ Οὐϊεντανοὶ τῇ τε σφετέρᾳ [e] δυνάμει θαῤῥοῦντες καὶ τῇ Σαβίνων νεωστὶ ἡκούσῃ, τὰς παρὰ τῶν ἄλλων Τυῤῥηνῶν ἐπικουρίας περιμένοντες, προθυμίαν μὲν εἶχον ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν [f] τῷ πλείονι τῆς σφετέρας στρατιᾶς, ὡς οὐδενὸς αὐτοῖς ὁμόσε χωρήσοντος, ἀλλὰ [g] δυοῖν θάτερον, ἢ ἐκ τειχομαχίας αἱρήσοντες τὴν πόλιν, ἢ λιμῷ κατεργασόμενοι. ἔφθασε δὲ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν [h] Οὐαλέριος, ἐν ᾧ ἔτι ἔμελλον ἐκεῖνοι, καὶ τοὺς ὑστερίζοντας συμμάχους ἀνέμενον, αὐτὸς ἀγαγὼν Ῥωμαίων τὴν κρατίστην ἀκμὴν, καὶ τὸ παρὰ τῶν συμμάχων ἐπικουρικὸν, οὐκ ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, ἀλλ' ὡς μάλιστα λήσεσθαι αὐτοὺς ἔμελλε. προελθὼν γὰρ ἐκ τῆς Ῥώμης περὶ δείλην ὀψίαν, καὶ διαβὰς τὸν Τίβεριν, οὐ μακρὰν ἀποσχὼν τῆς πόλεως,

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

affectarent, tunc, quum cognouiſſent Menenium profligatum, et praeſidium in proximo vrbi monte communitum, rati, vires populi Romani afflictas, animoſque eius fractos contuſoſque, miſſis ingentibus copiis Hetruſcos iuuerunt. Veientes vero, et ſuis et Sabinorum copiis recens adductis freti, a caeteris Hetruſcis auxilia exſpectantes, parati erant Romam ipſam petere cum maiore ſui exercitus parte, ſperantes, nullum ſecum congredi auſurum: ſed ſe e duobus alterum facturos, aut vrbem vi expugnaturos, aut fame conſecturos. Sed Valerius eorum conatum praeuenit, dum illi adhuc cunctabantur, et ſociorum tardantium auxilia exſpectabant, ipſe cum lectiſſimo Romanae iuuentutis robore, et ſociorum copiis, non palam, ſed quam occultiſſime potuit, egreſſus, vt eos lateret. Nam circiter veſpertinum crepuſculum productis ex vrbe copiis, et traiecto Tiberi, non procul ab vrbe caſtra poſuit. Deinde circiter

d Δυνάμεις τὰς Ῥωμαίων *Vat.*
e Δυνάμει πεποιθότες καὶ τῇ *Vat.*
f Τῇ πλείονι *Vat.*
g Δυεῖν θάτερον *Vat.*
h In *Cod. Vat.* ὁ Οὐαλέριος.

i Omiſſa

κατεστρατοπέδευσεν. ἔπειτ' ἀναστήσας τὴν στρατιὰν [i] περὶ μέσας νύκτας ἦγεν ἐν τάξει· καὶ πρὶν ἡμέραν γενέσθαι, θατέρῳ χάρακι τῶν πολεμίων [k] ἐπέβαλε. δύο γὰρ ἦν στρατόπεδα, χωρὶς μὲν τὸ Τυῤῥηνῶν, [l] ἑτέρωθι δὲ τὸ Σαβίνων, οὐ διὰ μακροῦ ἀλλήλων ἀπέχοντα. πρώτῃ δὲ προσαγαγὼν τὴν δύναμιν τῇ Σαβίνων στρατοπεδείᾳ, καθυπνωμένων ἔτι τῶν πλείστων, καὶ οὐδεμιᾶς οὔσης ἀξιολόγου φυλακῆς, οἷα ἐν φιλίᾳ τε γῇ καὶ κατὰ πολλὴν ὑπεροψίαν τῶν πολεμίων οὐδαμῇ ἀγγελλομένων, ἐξ ἐφόδου [m] γίνεται ταύτης ἐγκρατής. τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐν ταῖς κοίταις ἔτ' ὄντες κατεσφάγησαν, οἱ δ' ἀνιστάμενοι ἀρτίως καὶ τὰ ὅπλα ἐνδυόμενοι, οἱ δ' ὡπλισμένοι μὲν, σποράδες δὲ καὶ οὐκ ἐν τάξει ἀμυνόμενοι· οἱ δὲ πλεῖστοι φεύγοντες ἐπὶ τὸν ἕτερον χάρακα, ὑπὸ τῶν [n] ἵππων καταλαμβανόμενοι, διεφθάρησαν.

XXXV. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλόντος τοῦ τῶν Σαβίνων χά-

circiter mediam noctem excitatum exercitum acie instructa duxit; et, antequam dies illucesceret, altera hostium castra est adortus. Bina enim erant castra seorsum posita, nec magno interuallo inter se distantia; vna Hetruscorum, altera Sabinorum. Sed prius ad Sabinorum castra admotis copiis, cum plurimi adhuc sopiti essent, nullaque custodia satis firma in ipsis castris esset, quod in pacato agro nihil minus, quam hostem, timerent, de quo nullum nuncium acceperant, his primo impetu potitur. Ibi alii in ipsis cubilibus adhuc decumbentes iugulati sunt; alii, recens surgentes, et se armantes; alii, iam armati, sed passim et nullo ordine repugnantes; plurimi vero, ad altera castra fugientes, ab equitibus intercepti perierunt.

Per. Jul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 $\frac{3}{4}$. *Cat. U.C.* 279. *Var.* 281.

Hoc modo captis Sabinorum castris, Valerius cum copiis conten-

i Omissa hic praepositio περὶ, (quo loquendi genere alibi vtitur) vel mutato casu legendum μέσης νυκτός. *Lapus* vertit: *de media nocte. Sylb.* A vulgatis nempe abest περὶ.

k Ἐπέβαλε *Vat.* vulg. ἐνέβαλε.

l Ἑτέρωθι δὲ *Vat.* vulg. ἕτερον δὲ.

m Γίνεται αὐτῆς ἐγκρατής *Vat.*

n Vel tropica locutio est, vel legendum ἱππέων, vt *Lapus* quoque vertit: *deprehensi ab equitibus. Sylb.*

o Omittit

ρακος, ἧγε τὴν δύναμιν ὁ Οὐαλέριος ἐπὶ τὸν ἕτερον, ἔνθα ἦσαν [o] οἱ Οὐϊεντανοὶ, χωρίον οὐ πάνυ [p] ὀχυρὸν κατειληφότες. λαθεῖν μὲν οὖν οὐκέτι ἐνεδέχετο τοὺς προσιόντας τῷ χάρακι· ἡμέρα τε γὰρ ἦν ἤδη λαμπρὰ, καὶ τῶν Σαβίνων οἱ φεύγοντες ἀπήγγειλαν τοῖς Τυῤῥηνοῖς τήν τ' αὐτῶν συμφορὰν καὶ [q] τὴν ἐπ' ἐκείνους ἔλασιν· ἀναγκαῖον δ' ἦν ἐκ τοῦ καρτεροῦ τοῖς πολεμίοις συμφέρεσθαι. γίνεται δὲ μετὰ τοῦτο, πάσῃ προθυμίᾳ τῶν Τυῤῥηνῶν ἀγωνιζομένων περὶ τῆς παρεμβολῆς, ὀξεῖα μάχη καὶ φόνος ἀμφοτέρων πολὺς, ἰσόῤῥοπός τε καὶ μέχρι πολλοῦ ταλαντευομένη τῇδε καὶ τῇδε ἡ κρίσις τοῦ πολέμου. ἔπειτα ἐνέδοσαν οἱ Τυῤῥηνοὶ, ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξωσθέντες ἵππου, καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὸν χάρακα. ὁ δ' ὕπατος ἠκολούθει· καὶ ἐπειδὴ πλησίον [r] ἐγένετο τῶν ἐρυμάτων· ἦν δὲ φαύλως κατεσκευασμένα, καὶ τὸ χωρίον, ὥσπερ ἔφην, οὐ πάνυ ἀσφαλές· [s] προσέβαλλε κατὰ πολλὰ μέρη, τό

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

contendit ad altera castra, in quibus erant Veientes, qui locum non valde munitum occuparant. Qui autem ad ea castra accedebant, latere amplius non poterant. iam enim dies clara erat, et Sabini, qui fugerant, Hetruscis suam cladem, et *similem* ipsis imminentem nunciauerant. necesse * igitur fuit, vt acriter cum hostibus pugnarent. Mox igitur, Hetruscis pro castris omni studio dimicantibus, acre proelium committitur, cum magna vtrorumque strage; et diu ancipiti marte, nunc huc nunc illuc inclinante victoria, pugnatum est. Tandem Hetrusci, a Romanorum equitatu expulsi, loco cesserunt, et in castra se receperunt. At consul eos sequebatur, et quum ad munitiones accessisset, (erant autem male exstructae, et locus, vt dixi, non valde tutus) eas multis partibus oppugnare coepit, per reliquum illius

o Omittit *Vat.*

p Ἐχυρὸν *Vat.*

q Post ἐκείνους subaud. particip. ἐπελευσομένην, vel aliud simile. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τὴν ἐπ' ἐκείνους ἔλασιν, *incursum in illos hostium*, vt vertit *Lapus.* ἔλασιν abest a vulgatis.

* Δὴ pro δὲ legisse visi sunt *Interpretes.*

r Ἐγένετο *Vat.* vulg. ἐγίνετο.

s Προσέβαλε *Vat.*

t Forsan

τε λοιπὸν ἐκείνης τῆς ἡμέρας μέρος ἐπιταλαιπωρῶν, καὶ οὐδὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἀναπαυσάμενος. οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ, ταῖς συνεχέσι κακοπαθείαις ἀπειρηκότες, ἐκλείπουσι τὸν χάρακα περὶ τὸν ὄρθρον· καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν [t] ἔφευγον, οἱ δ᾽ εἰς τὰς πλησίον ὕλας ἐσκεδάσθησαν. γενόμενος δὲ καὶ τούτου τοῦ χάρακος ἐγκρατὴς, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἀνέπαυσε τὴν στρατιάν· τῇ δ᾽ ἑξῆς [u] τά τε λάφυρα, ὅσα ἐξ ἀμφοτέρων [x] εἰλήφει τῶν στρατοπέδων, διένειμε τοῖς ἀγωνισαμένοις, πολλὰ ὄντα, καὶ τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν ταῖς μάχαις τοῖς εἰωθόσιν ἐκόσμει στεφάνοις. [y] ἦν δ᾽ ὁ κράτιστα πάντων ἀγωνίσασθαι δόξας, καὶ τρεψάμενος τὴν Οὐϊεντανῶν δύναμιν, Σερουίλιος ὁ τῷ προτέρῳ ὑπατεύσας ἔτει, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ δήμου δίκην ἀποφυγὼν, πρεσβευτὴς τότε τῷ Οὐαλερίῳ συμπεμφθεὶς, καὶ ἐπὶ τῇ ἀριστείᾳ τῇδε τὰς νομιζομένας εἶναι μεγίστας παρὰ Ῥωμαίοις δωρεὰς οὗτος ἦν ὁ πρῶτος ἐξενεγκάμενος. μετὰ ταῦτα τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσας νεκροὺς ὁ ὕπατος, καὶ τῶν ἰδίων ταφὰς ποιησάμε-

illius diei ſpatium continuato labore, et ne in ſequenti quidem nocte intermiſſo. Hetruſci vero, continuis malis fracti, circa diluculum caſtra deſeruerunt: et alii in vrbem fugerunt, alii in proximas ſyluas ſunt diſperſi. His quoque caſtris potitus, illum diem exercitus quieti dedit: poſtridie vero praedam, quam ex vtriſque caſtris ceperat, militibus diuiſit, quae magna erat: et eos, qui in proeliis fortiter ſe geſſerant, de more militaribus coronis ornauit. Seruilius autem, ſuperioris anni conſul, et nuper populi iudicio abſolutus, tunc vero legatus Valerio datus, omnium fortiſſime dimicaſſe et Veientium copias profligaſſe viſus eſt: et ob hanc fortitudinem hic primus praemia, quae apud Romanos maxima habentur, retulit. Conſul deinde, ſpoliatis hoſtium cadaueribus, et ſuis ſepultis, copias

Per. Iul. 4241.
Ante Chr. 473.
Olymp. 76 ¾.
Cat. V.C. 279.
Var. 281.

t Forſan rectius ἔφυγον, eodem ſcilicet tempore, quo mox ſequitur ἐσκεδάσθησαν. *Sylb.*

u τά τε λάφυρα *Vat.* vulg. τε omittunt.

x Εἰλήφει *Vat.* vulg. εἴληφε.

y In *Cod. Vat.* ὁ δὲ κράτιστα etc.

νες, [z] ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ πλησίον τῆς Οὐϊεντανῶν [a] χώρας καταςήσας, [b] προκαλεῖται τοὺς ἔνδον. ὡς δ' οὐδεὶς ἐξῄει μαχησόμενος, ἄπορον ὁρῶν χρῆμα ἐκ τειχομαχίας αὐτοὺς ἑλεῖν, ἐχυρὰν σφόδρα ἔχοντας πόλιν, τῆς γῆς αὐτῶν πολλὴν καταδραμὼν, εἰς τὴν Σαβίνων ἐνέβαλε. λεηλατήσας δὲ κἀκείνην ἔτι ἀκέραιον οὖσαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ βαρεῖαν ἤδη τὴν ἀποσκευὴν ἔχων ταῖς ὠφελείαις, [c] ἀπῆγεν οἴκοι τὴν δύναμιν· καὶ αὐτῷ ὁ μὲν δῆμος πρὸ πολλοῦ τῆς πόλεως ὄντι ἐςεφανωμένος ὑπήντα, λιβανωτοῖς τε θυμιῶν την πάροδον, καὶ κρατῆρσι μελικράτου κεκραμένοις ὑποδεχόμενος τὴν ςρατιάν. ἡ δὲ βουλὴ τὴν τοῦ θριάμβου πομπὴν ἐψηφίσατο. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων, Γάϊος Ναύτιος, ᾧ προσέκειτο κατὰ κλῆρον ἡ τῶν συμμάχων Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων φυλακὴ, βραδυτέραν ἐποιήσατο τὴν ἔξοδον· οὔτ' [d] ἀπορίᾳ, οὔτ' ὄκνῳ τοῦ κινδύνου κρατηθεὶς, τὴν δ' ἀδηλότητα τοῦ

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76¾. copias eduxit; iisque ad Veiorum moenia admotis, pugnae potestatem oppidanis fecit. Sed quum nullus ad certamen prodiret, difficile esse videns eos expugnare, quippe quod vrbem munitissimam haberent: excursionibus per bonam eorum agri partem factis, in agrum Sabinum irrupit. Illum quoque, Cat. V.C. 279. Var. 281. adhuc intactum, per multos dies populatus, copias magnis impedimentis et praeda iam onustas reduxit: eique venienti populus longe ab vrbe obuiam coronatus processit, et thus ei transeunti adolens, et exercitum poculis mulsi excipiens. Senatus vero ei triumphum decreuit. *Valerius de Veientibus et Sabinis triumphat.* Alter vero consul, C. Nautius, cui forte obuenerat sociorum et Latinorum atque Hernicorum custodia, aliquamdiu distulit profectionem: non ob consilii inopiam, nec periculi formidine deterritus, sed belli Veientani incertum

z Ἐξῆγε τὴν ςρατιὰν *Vat.*

a Aptius πόλεως, vt *Lapus* quoque vertit: *propius vrbem accedens. Sylb.*

b In *Ed. Steph.* προσκαλεῖται, minus congruenter. Προὐκαλεῖτο *Vat.* quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *prouocauit.*

c Ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου *Vat.*

d Ἀπορίᾳ agnoscit etiam *Lapi* versio: [et *Cod. Vat.*] alioqui maluerit aliquis ἀπειρίᾳ. *Sylb.*

e Τῷ

πρὸς Οὐϊεντανοὺς πολέμου καραδοκῶν, ἵν᾽, ἐάν τι συμβῇ πταῖσμα περὶ τὴν ἐκεῖ στρατιὰν, ἐν ἑτοίμῳ τις ὑπάρχῃ τῇ πόλει συνεστῶσα δύναμις, ἣ κωλύσει τοὺς πολεμίους εἰς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν, ἐὰν, ὥσπερ οἱ πρότερον ἐλάσαντες ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ἐπιτειχίζειν τινὰ κατὰ τῆς πόλεως χωρία ἐπιβάλωνται. ἐν δὲ τῷ [e] μεταξὺ τούτων χρόνῳ καὶ ὁ κατὰ τῶν Λατίνων πόλεμος, ὃν ἐπῆγον αὐτοῖς Αἰκανοί τε καὶ Οὐολοῦσκοι, τέλος εὐτυχὲς ἔσχε· καὶ παρῆσάν τινες ἀπαγγέλλοντες μάχῃ νικηθέντας ἀπεληλυθέναι τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ μηδεμιᾶς τοῖς συμμάχοις ἔτι δεῖν βοηθείας κατὰ τὸ παρόν. ὁ μέντοι Ναύτιος οὐδὲν ἧττον, [f] ἐπειδὴ τὰ ἐν Τυῤῥηνίᾳ πράγματα καλῶς σφίσιν ἐχώρησεν, ἐξῆγε τὴν στρατιάν. ἐμβαλὼν δ᾽ εἰς τὴν Οὐολούσκων χώραν, καὶ πολλὴν αὐτῆς διεξελθὼν ἔρημον ἀφειμένην, ἀνδραπόδων μὲν καὶ βοσκημάτων [g] ὀλίγων ἐκράτησεν· ἀρούρας δ᾽ αὐτῶν, ἐν ἀκμῇ τοῦ σίτου ὄντος, ἐμπρήσας, καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα τῶν

incertum euentum exſpectans; vt ſi quam cladem ille exercitus forte accepiſſet, reipublicae praeſto eſſet aliquis exercitus iam coactus, qui hoſtes ab irruptione in agrum facienda prohiberet, ſi qua loca (vt iam ante fecerant, qui Romam petierant) contra vrbem munire conarentur. Interea vero bellum etiam, quod Aequi Volſcique Latinis intulerant, feliciter eſt confectum: et nuncii quidam retulerunt, hoſtes, proelio victos, ex eorum agro exceſſiſſe, et in praeſentia ſocios nullis auxiliis amplius indigere. Nautius tamen nihilo minus, quoniam res in Hetruria Romanis feliciter ſucceſſiſſent, copias eduxit. Facta autem irruptione in agrum Volſcorum, magnamque eius partem deſertam peruagatus, paucis mancipiis exiguoque pecoris numero eſt potitus: incenſiſque eorum aruis, quum frumentum iam maturum eſſet, aliiſque non paucis damnis

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *V.C.* *Cat.* 279. *Var.* 281.

Aequi et Volſci repreſſi.

e Τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ] Supra quoque (p. 498. v. 45. edit. Hudſ.) habuimus hoc loquendi genus: in quo ſi τούτου malis, per me licet. *Sylb.* τούτου expreſſe in *Cod. Vat.*

f Ἐπεὶ *Vat.*

g Ὀλίγων πάνυ *Vat.*

h Ἐπὶ

ἐν τοῖς ἀγροῖς λωβησάμενος, οὐδενὸς ὁμόσε χωροῦντος, ἀπῆγε τὴν στρατιάν. ταῦτα μὲν [h] ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐπράχθη.

XXXVI. Οἱ δὲ διαδεξάμενοι τούτους ὕπατοι, Αὖλος [i] Μάλλιος καὶ Λεύκιος [k] Φούριος, ψηφισαμένης τῆς βουλῆς, τὸν ἕτερον αὐτῶν στρατιὰν ἐπὶ Οὐϊεντανοὺς ἄγειν, ἐκληρώσαντο περὶ τῆς ἐξόδου, καθάπερ [l] αὐτῶν ἔθος ἦν. καὶ λαχὼν Μάλλιος ἐξῆγε τὰς δυνάμεις διὰ ταχέων, καὶ πλησίον τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσεν. οἱ δὲ Οὐϊεντανοί, τειχήρεις γενόμενοι, τέως μὲν ἀντεῖχον· καὶ διεπρεσβεύοντο [m] πρός τε τὰς ἄλλας ἐν Τυῤῥηνοῖς πόλεις, καὶ πρὸς τοὺς νεωστὶ συμμαχήσαντας αὐτοῖς Σαβίνους, βοήθειαν ἀξιοῦντες [n] ἀποστέλλειν σφίσι διὰ ταχέων. ὡς δ' ἁπάντων ἀπετύγχανον, καὶ τὰς τροφὰς ἀπαναλώκεσαν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ λιμοῦ βιασθέντες, ἐξῆλθον ὡς τὸν ὕπατον, ἱκετηρίας φέροντες οἱ πρεσβύτατοί τ' αὐτῶν καὶ τιμιώτατοι, περὶ καταλύσεως δεόμενοι τοῦ

Per. Iul. 4242. *Ante Chr.* 472. *Olymp.* 76. 4. 77. 1. *Cat. V.C.* 280. *Var.* 282. *A. Manlio et L. Furio coss. cum Veientibus debellatum.*

damnis datis, nullo ſecum congredi audente, exercitum abduxit. Atque haec quidem ab his conſulibus ſunt geſta.

Conſules anno ſequenti creati, Aulus Manlius et Lucius Furius, ſenatu alterum eorum exercitum in Veientes ducere decernente, ſortiti ſunt, vt eorum mos erat, inter ſe de exitu. qui cum Manlio ſorte obtigiſſet, copias celeriter eduxit, atque caſtra prope hoſtes poſuit. Veientes vero, incluſi moenibus, aliquamdiu *ei* reſtiterunt; et, legatis in varias partes miſſis, ſollicitabant Hetruriae populos, et Sabinos, nouos ſocios, orantes, vt ſibi celeriter opem ferrent. Sed quum a nullis auxilia impetrarent, et commeatus iam abſumſiſſent, neceſſitate famis coacti, ad conſulem prodierunt eorum natu maximi et honoratiſſimi quique, ſupplicum inſignia praeferentes, et obſecrantes, vt bello finis

h Ἐπὶ τούτων *Vat.* vulgo ὑπὸ τούτων.

i Rectius Μάλλιος in *Cod. Vat.* (vt ſupra quoque p. 1748. v. 7.) et infra v. 8. et p. 1843. v. 1. vulgo Μάλιος ſimplici litera.

k Φρούριος *Vat.*

l Αὐτοῖς ἦν ἔθος in *Vat.* et *Lapi Cod.*

m Πρός τε τὰς ἄλλας *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo deeſt ἄλλας.

n Ἀποστεῖλαι *Vat.*

o Gelenius

πολέμου. τοῦ δὲ Μαλλίου κελεύσαντος αὐτοῖς ἀργύριόν τ' εἰς ὀψωνιασμὸν ἐνιαυτοῦ τῇ στρατιᾷ καὶ διμήνου τροφὰς ἀποφέρειν, ὅταν δὲ ταῦτα ποιήσωσιν, εἰς Ῥώμην [o] ἀποστέλλειν τοὺς διαλεξομένους τῇ βουλῇ περὶ τῶν διαλύσεων, ἐπαινέσαντες ταῦτα, καὶ διὰ ταχέων τό τ' ὀψώνιον τῇ στρατιᾷ, καὶ τὸ ἀντὶ τοῦ σίτου συγχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Μαλλίου κατενέγκαντες ἀργύριον, ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλὴν, συγγνώμης ἐπὶ τοῖς γεγονόσι τυχεῖν ἠξίουν, καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπαλλαγῆς τοῦ πολέμου. πολλῶν δὲ λεχθέντων εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη [p] λόγων, ἐνίκησεν ἡ σπένδεσθαι παραινοῦσα τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον γνώμη, γίνονταί τ' ἀνοχαὶ τοῦ πολέμου πρὸς αὐτοὺς τεσσαρακονταετεῖς. καὶ οἱ μὲν ἀπῆεσαν, πολλὰς τῇ πόλει τῆς εἰρήνης χάριτας εἰδότες· ὁ δὲ Μάλλιος ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν, ἐπὶ τῇ καταλύσει τοῦ πολέμου τὸν πεζὸν θρίαμβον αἰτησάμενος, ἔλαβεν. ἐγένετο δὲ καὶ τίμησις ἐπὶ τῆς τούτων ἀρχῆς, καὶ ἦσαν

finis imponeretur. Manlio autem imperante, vt vnius anni *Per. Iul.*
ſtipendium atque cibaria in duos menſes exercitui darent, his- 4242.
que peractis, Romam legatos mitterent, qui cum ſenatu de bel- *Ante Chr.* 472.
lo deponendo agerent; illi * laudantes iſta, et celeriter exercitui *Olymp.*
ſtipendio et pecunia loco frumenti permiſſu conſulis allata, Ro- 76. 4. / 77. 1.
mam iuerunt; et, in ſenatum admiſſi, veniam praeteritorum *Coſ.*
et in poſterum bello liberari petierunt. Multis autem verbis *V.C.* 280.
in vtramque partem factis, ea ſententia vicit, quae foedus cum *Var.*
illis faciendum cenſebat, induciaeque quadraginta in annos 282.
ipſis ſunt datae. Atque illi, maximis gratiis populo Romano
ob pacem impetratam actis, abierunt. Manlius vero in
vrbem reuerſus, ob pacem partam, ouationem, quam petiit, impetrauit. His conſulibus cenſus quoque habitus:
et

o *Gelenius* legit ἀποστέλλειν ὑποσχομένους. ſed (vt notauit *Sylb.*) dependet potius hoc verbum ἀποστέλλειν a praeced. participio κελεύσαντος: ideoque Latina ad hanc lectionem conformaui.

* i. e. iſtas conditiones acceptantes.

p Πρὸς αὐτοὺς poſt λόγων habet *Cod. Vat.*

οἱ τιμησάμενοι πολῖται σφᾶς τ᾽ αὐτοὺς καὶ χρήματα καὶ τοὺς ἐν ἥβῃ παῖδας, ὀλίγῳ πλείους [q] τρισκαίδεκα μυριάδων.

XXXVII. Οἱ δὲ μετὰ τούτους παραλαβόντες τὴν ὕπατον ἀρχὴν, Λεύκιος Αἰμίλιος [r] Μάμερκος τὸ τρίτον, καὶ Οὐοπίσκος [s] Ἰούλιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον [t] Δάτης Ἀργεῖος, Ἀθήνησι δὲ ἄρχοντος Χάρητος, ἐπίπονον σφόδρα καὶ ταραχώδη τὴν ἀρχὴν διετέλεσαν, εἰρήνην μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πολέμων· ἐν ἡσυχίᾳ γὰρ ἦν πάντα τὰ διάφορα· ὑπὸ δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει στάσεων αὐτοί τ᾽ εἰς κινδύνους ἀχθέντες, καὶ τὴν πόλιν ὀλίγου δεήσαντες ἀπολέσαι. ὡς γὰρ ἀνεπαύσατο τῶν [u] στρατειῶν τὸ πλῆθος, ἐπὶ τὴν διανομὴν εὐθὺς ὥρμησε τῶν δημοσίων ἀγρῶν. ἦν γάρ τις ἐν τοῖς δημάρχοις θρασὺς, καὶ λέγειν οὐκ ἀδύνατος ἀνὴρ,

Per. Iul. 4243. et ciues, qui seipsos et pecunias et filios puberes censuerunt, paullo plures erant centum et tribus millibus.

Ante Chr. 471. Olymp. 77 ½. Cat. V.C. 281. Var. 283. L. Aemilio III. et Vop. Iulio coss. turbae domi.

Anno sequenti consules facti L. Aemilius Mamercus tertium et Vopiscus Iulius, LXXVII. olympiade, qua in stadio vicit Dates Argiuus, archonte Athenis Charete, laboriosissimum ac turbulentissimum habuerunt consulatum, quia bellis quidem externis non infestabantur, (omnes enim hostes pacati erant) sed domesticis seditionibus et ipsi in salutis periculum sunt adducti, et respublica ab ipsis pene est euersa. Nam simulatque multitudo a militia cessauit, confestim agri publici diuisionem flagitare coepit. Erat enim quidam de tribunorum collegio, vir audax,

q τρισκαίδεκα *Vat.* vulg. τρισχιλίων τε καὶ δέκα.

r Μάρκος in *Ed. Steph.* Pro Μάμερκος supra fuit (p. 1711. v. 5.) Μαμέρκου υἱός. *Sigonius* etiam *Mamercinos* cognominatos fuisse Aemilios e veterum scriptis docet. *Sylb.*

s Τούλιος in *Ed. Steph.* sed *Iulium* cognomento *Iulum* probat etiam *Sigonius* ex idoneis auctoribus. *Sylb.*

t Pro Δάτης legitur apud *Diodorum* Δαίδης. *Sylb.* Δάτις in *Vat.* et *Lapi Cod.*

u Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* στρατιωτῶν. quam sequutus esse videtur *Gelenius.*

x Expres-

Γναῖος Γενύκιος, [x] ὁ παραθήγων τὰς ὀργὰς τῶν πενήτων. οὗτος ἐκκλησίας συνάγων ἑκάστοτε, καὶ ἐκδημαγωγῶν τοὺς ἀπόρους, προσηνάγκαζε τοὺς ὑπάτους τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντα περὶ τῆς κληρουχίας συντελεῖν. οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον, οὐ τῇ ἑαυτῶν ἀρχῇ λέγοντες [y] ἐπιτετάχθαι τὸ ἔργον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ τοῖς [z] περὶ Κάσσιον καὶ Οὐεργίνιον ὑπάτοις, [a] πρὸς οὓς καὶ τὸ προβούλευμα ἐγράφη· καὶ ἅμα οὐδ' εἶναι νόμους εἰς ἀεὶ κυρίους, ἃ ψηφίζεται τὸ συνέδριον, ἀλλὰ πολιτεύματα [b] καιρῶν, ἐνιαύσιον ἔχοντα ἰσχύν. ταύτας προβαλλομένων τῶν ὑπάτων τὰς αἰτίας, ἀδύνατος ὢν ὁ Γενύκιος αὐτοὺς ἀναγκάσαι μείζονα ἐξουσίαν ἔχοντας, ἰταμὴν ὁδὸν ἐτράπετο. τοῖς γὰρ ὑπατεύσασι τὸ ἔμπροσθεν ἔτος, Μαλλίῳ τε καὶ [c] Λευκίῳ, δίκην ἐπήνεγκε δημοσίαν, [d] καὶ προεῖπεν

audax, nec infacundus, Cn. Genucius, qui inopes ad iram in- *Per. Iul.*
ſtigabat. Iſte quotidianis concionibus, ad captandam plebis 4243.
inopumque gratiam, volebat cogere conſules ſenatusconſultum *Ante Chr.* 471.
de agro diuidendo factum exſequi. Illi vero ei non parebant, *Olymp.*
dicentes, non ſibi conſulatum gerentibus, ſed Caſſio Virginio- 77 $\frac{1}{2}$.
que coſſ. id a ſenatu imperatum fuiſſe, ad quos ſenatusconſul- *Cat.*
tum ſcriptum erat: ſimulque ſenatusconſulta non eſſe leges, *V.C.* 281.
quae ratae perpetuo maneant, ſed eſſe inſtituta vim vnius anni *Var.*
habentia. Conſulibus has cauſſas praetendentibus, Genucius, 283.
quia eos maiore poteſtate praeditos cogere non poterat, ad impudentem viam ſe conuertit. Nam ſuperioris anni conſulibus, Manlio et Furio, dicam iniuriae plebi factae ſcripſit, illiſque diem

x Expreſſius in *Cod. Vat.* ὁ παραθήγων. nam vulgatae articulo carent.

y Ἐπιτετάχθαι *Vat.* vulgatae ſimplex τετάχθαι dant.

z Τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Οὐεργίνιον ὑπάτοις [*Caſſio, Virginioque Coſſ.* vt vertit *Lapus*] legendum videtur, vt conſtat ex *Liuio*, et *Dionyſio* ipſo p. 606. [iuxta *Ed. Sylb.*] Vulgata lectione [quae eſt μετὰ pro περὶ] retenta vertendum: *conſulibus poſt Caſſium et Virginium creatis. Port.*

a Πρὸς οὓς καὶ τὸ *Vat.* vulgatis deeſt καὶ.

b Καιρῶν *Vat.* vulgo καιρόν.

c Aptius Φουρίῳ: vel pro Μαλλίῳ legendum Αὔλῳ: vt coniungantur vel nomina, vel praenomina. *Sylb.* In *Lapi* verſione, *Manlio et Lucio*, quam ſequuti ſumus.

d Καὶ προσεῖπεν *Vat.*

e Τοὺς

ἥκειν ἐπὶ τὸν δῆμον ἀπολογησομένους, ὁρίσας ἄντικρυς τὴν αἰτίαν τῆς δίκης, ὅτι τὸν δῆμον ἀδικοῦσιν οὐκ ἀποδείξαντες τοὺς δέκα ἄνδρας, οὓς ἐψηφίσατο ἡ βουλή, τοὺς ποιησομένους τὴν τῶν κλήρων διανομήν. [e] τὸ δὲ μὴ τῶν ἄλλων τινὰς ὑπάτων ἄγειν ἐπὶ τὴν δίκην, [f] δώδεκα γενομένων τῶν μεταξὺ ἀρχείων, ἀφ' οὗ τὸ προβούλευμα ἐγράφη, τούτους δὲ προβαλέσθαι τοὺς ἄνδρας μόνους τῆς ψευσθείσης ὑποσχέσεως, ἐπιεικεῖς ἔφερεν αἰτίας· καὶ τελευτῶν ἔφη μόνως ἂν οὕτως ἀναγκασθῆναι τοὺς [g] ἐν ἀκμῇ τότ' ὄντας ὑπάτους κληρουχῆσαι τὴν γῆν, ἐὰν ἑτέρους τινὰς ἴδωσι δίκην τῷ δήμῳ διδόντας, ἐνθυμηθέντας, ὅτι καὶ σφίσιν αὐτοῖς συμβήσεται τὸ αὐτὸ παθεῖν.

XXXVIII. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ παρακαλέσας ἅπαντας [h] ἥκειν ἐπὶ τὴν δίκην, καθ' ἱερῶν τ' ὀμόσας, ἦ μὴν [i] ἐμμένειν τοῖς ἐγνωσμένοις, καὶ πάσῃ προθυμίᾳ τῶν ἀνδρῶν κατη-

Per. Iul. 4243. Ante Chr. 471. Olymp. 77 ½. Cat. V.C. 281. Var. 283.

diem dixit, ad quam eos cauſſam apud populum dicturos venire iuſſit, pronunciato palam crimine, cuius eos reos eſſe dicebat, quod *ſcilicet* plebi iniuriam facerent, non creatis decemviris ex ſenatuſconſulto, qui agros diuiderent. Quod autem hic nullos alios conſules accuſarit, quum duodecim anni interea elapſi eſſent, ex quo id ſenatuſconſultum fuerat ſcriptum, ſed hos duos ſolos ob fidem promiſſorum non ſeruatam reos egerit, non iniquas attulit rationes: tandemque dixit, hac ſola ratione coſſ. qui tunc magiſtratum gerebant, coactum iri agrum diuidere, ſi aliquos alios poenas populo dare vidiſſent, idem ſibi quoque euenturum cogitantes.

Haec loquutus, hortatus eſt omnes, vt iudicio adeſſent, et per ſacra iurauit, ſe in propoſito permanſurum et omni ſtudio illos

e Τοὺς δὲ μὴ *Vat.*

f Δέκα γενομένων *Vat.* reclamante *Lapi* verſione.

g Ἐν ἀκμῇ] Optime in *Cod. Vat.* ἐν ἀρχῇ. quod *Sylburgio* placuiſſe video.

h In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] ἦγεν. Sed veram lectionem ἥκειν agnoſcit etiam *Lapi* verſio. ſic et infra *Dionyſ.* τοῦ ἀνδρὸς κατηγορήσαντες, παρεκάλουν ἥκειν ἅπαντας. *Sylb.*

i Nota ἐμμένειν et κατηγορεῖν pro ἐμμενεῖν et κατηγορήσειν, ad declarandam certitudinem et conſtantiam. *Sylb.*

k Minus

γορεῖν, ἡμέραν [k] προεῖπεν, ἐν ᾗ τὴν δίκην ἔμελλεν ἐπιτελέσειν. [l] τοῖς δὲ πατρικίοις, ὡς ἔμαθον ταῦτα, πολὺ δέος εἰσέρχεται καὶ φροντὶς, ὅτῳ χρὴ τρόπῳ τοὺς τ' ἄνδρας ἐκλύσασθαι τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ δημαγωγοῦ τὸ θράσος ἐπισχεῖν. καὶ δὴ ἐδέδοκτο αὐτοῖς, εἴ τι ψηφίσαιτο κατὰ τῆς ἀρχῆς τῶν ὑπάτων ὁ δῆμος, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτῷ κατὰ τὸ καρτερὸν ἐνισταμένους, καὶ εἰ δέοι καὶ εἰς ὅπλα χωροῦντας. οὐ μὴν ἐδέησέ γε τῶν βιαίων οὐδενὸς αὐτοῖς, ταχεῖαν λαβόντος τοῦ κινδύνου καὶ παράδοξον τὴν λύσιν· [m] μιᾶς γὰρ ἡμέρας οὔσης ἔτι λοιπῆς τῆς δίκης, νεκρὸς Γενύκιος ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κοίτης εὑρέθη, σημεῖον οὐδὲν ἔχων οὔτε σφαγῆς, οὔτ' ἀγχόνης, οὔτε φαρμάκου, οὔτ' ἄλλου τῶν ἐξ ἐπιβουλῆς θανάτων οὐδενός. ὡς δ' ἐγνώσθη τὸ πάθος, καὶ [n] προηνέχθη τὸ σῶμα εἰς τὴν ἀγορὰν, δαιμόνιόν τι κωλύσεως σύγκυρημα ἔδοξεν

illos accuſaturum; diemque dixit, qua iudicium eſſet peragendum. Patricios vero, hac re cognita, ingens inuaſit timor et ſolicitudo, quanam ratione reos iudicio poſſent eripere, audaciamque tribuni compeſcere. Iamque decreuerant, ſi quid plebs contra conſulare imperium ſciuiſſet, hoc ei non permittere: ſed totis viribus reſiſtere, et ad arma (ſi res tuliſſet) venire. Verumtamen nulla vi ipſis opus fuit, quia celeriter et praeter omnem opinionem id periculum euanuit. nam vno ante iudicium die Genucius in ſuo lecto mortuus eſt inuentus, cum nullo aut caedis, aut laquei, aut veneni, aut alicuius inſidioſae mortis veſtigio. Hoc autem caſu cognito, et eius corpore in forum prolato, diuina quadam prouidentia id impedimentum accidiſſe videbatur: moxque

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 $\frac{1}{2}$. *V.C. Cat.* 281. *Var.* 283.

k Minus recte in *Ed. Steph.* προειπών. *Sylb.* Vulgatam lectionem retinere potes, vt προειπών pendeat a κατηγορεῖν. *Port.*

l Τοὺς δὲ πατρικίους *Vat.*

m Infra (p. 665. iuxta *Ed. Sylb.*) aperte declarat, vno ante iudicium die hoc factum eſſe. *Sylburgius* retenta ambiguitate Graecae phraſeως vertit: *cum enim adhuc vna tantum vſque ad iudicium ſupereſſet dies.*

n Προηνέχθη *Vat.* vulg. προσηνέχθη.

εἶναι, καὶ αὐτίκα ἡ [o] δίκη διελύετο. τῶν γὰρ ἄλλων οὐδεὶς ἐτόλμα δημάρχων ἀνακαλεῖν τὴν στάσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Γενυκίου [p] κατεγίνωσκον πολλὴν μανίαν. [q] εἰ μὲν οὖν μηδὲν ἔτι πολυπραγμονοῦντες οἱ ὕπατοι διετέλεσαν, ἀλλ' ἀφῆκαν, ὡς ὁ δαίμων ἐκοίμισε τὴν στάσιν, οὐδεὶς ἂν αὐτοὺς ἔτι κατέλαβε κίνδυνος· νῦν δ' εἰς αὐθάδειαν καὶ καταφρόνησιν τοῦ δημοτικοῦ τραπόμενοι, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ὅσον ἐστὶν ἐπιδεῖξαι βουλόμενοι, κακὰ ἐξειργάσαντο μεγάλα. προθέντες γὰρ στρατολογίαν, καὶ τοὺς οὐχ ὑπακούοντας ταῖς τ' ἄλλαις ζημίαις καὶ πληγαῖς ῥάβδων προσαναγκάζοντες, εἰς ἀπόνοιαν ἐποίησαν τραπέσθαι τοῦ δημοτικοῦ τὸ πλέον, ἀπὸ τοιαύτης μάλιστα αἰτίας.

XXXIX. Ἀνήρ τις ἐκ τῶν δημοτικῶν τὰ πολέμια λαμπρὸς, Πόπλιος Βολέρων, ἡγεμονίαν ἐσχηκὼς λόχων ἐν ταῖς προτέραις [r] στρατείαις, τότε ἀντὶ λοχαγοῦ στρατιώτης πρὸς

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat. V.C.* 281. *Var.* 283.

moxque re *infecta* comitia sunt soluta. nam caeterorum *tribunorum* nemo ausus est renouare seditionem: quinimo *omnes* magnum Genucii furorem damnabant. Si igitur consules nihil praeterea nimium curiose fecissent; sed seditionem, vt a deo fuerat sopita, quiescere siuissent, in nullum periculum amplius adducti fuissent. Iam vero quum se ad plebem superbe et contumeliose tractandam vertissent, quumque, quanta esset sui magistratus potestas, ostentare vellent, magnorum malorum auctores fuerunt. Nam indicto delectu, et contumaces cum aliis mulctis, tum etiam virgarum verberibus cogentes, effecerunt, vt maior plebis pars ad desperationem se verteret, hac potissimum de caussa.

Vir quidam de plebe, bellica virtute clarus, nomine P. Volero, qui in superioribus expeditionibus ordines duxerat, tunc, quum centurio esset constituendus, in gregarios milites ab

o Δίκη ἐλέλυτο *Vat.*

p Κατεγίνωσκον *Vat.* vulgo κατεγίνωσκε.

q Εἰ μὲν οὖν μηδὲν ἔτι πολυπραγ.] Censeo, ita vertendum esse: *Si consules nimium satagere noluissent* etc. *sed contra conversis ad superbiam et plebis contemtum eorum animis* etc. *Steph.*

r Στρατιαῖς] Magis proprie στρατείαις: itidemque mox p. 1849. v. 3. *Sylb.*

s Omittit

αὐτῶν κατεγράφετο. ὡς δ' ἠναντιοῦτο, καὶ οὐκ ἠξίου χώραν ἀτιμοτέραν λαβεῖν, οὐδὲν ἡμαρτηκὼς ἐν ταῖς προτέραις στρατείαις, δυσανασχετοῦντες οἱ ὕπατοι τὴν παῤῥησίαν αὐτοῦ, τοῖς ῥαβδούχοις ἐκέλευσαν τὴν ἐσθῆτά [s] τε περικαταῤῥῆξαι, καὶ ταῖς ῥάβδοις τὸ σῶμα ξαίνειν. ὁ δὲ νεανίας τούς τε δημάρχους ἐπεκαλεῖτο, καὶ, εἴ τι ἀδικεῖ, κρίσιν ἐπὶ τῶν [t] δημοτικῶν ὑπέχειν ἠξίου. ὡς δ' οὐ προσεῖχον αὐτῷ τὸν νοῦν οἱ ὕπατοι, ἀλλὰ [u] τοῖς ῥαβδούχοις ἄγειν καὶ τύπτειν ἐπεκελεύοντο, οὐκ ἀνασχετὸν ἡγησάμενος εἶναι τὴν ὕβριν, αὐτὸς ἑαυτῷ [x] ταμίας τῆς δίκης γίνεται. τόν τε γὰρ πρῶτον προσελθόντα τῶν ῥαβ-

ab illis referebatur. Sed quum ille resisteret, nec locum minus honoratum capere vellet, quod in superioribus expeditionibus nihil deliquisset, consules, eius dicendi libertate offensi, lictoribus imperarunt, vt vestem eius lacerarent, corpusque virgis caederent. Tunc iuuenis opem tribunorum implorabat, et, si quam iniuriam fecerit, plebis iudicium subire volebat. Sed quum consules animum ad eum non aduerterent, sed eum a lictoribus duci caedique iuberent, contumeliam non ferendam ratus, ipse sibi ipsi opem tulit. nam primum lictorem, qui accesserat,

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat. V.C.* 281. *Var.* 283.

s Omittit *Vat.*

t Δημοτῶν *Vat.*

u Ταῖς ῥάβδοις [vt vulg. dant] tropice dictum pro τοῖς ῥαβδούχοις, vt mox loquitur p. 1850. v. 7. itidemque ἵππων supra vsurpatum pro ἱππέων p. 1837. v. 14. Alioqui soluta hypallage legendum foret, ἀλλ' ἄγειν καὶ ταῖς ῥάβδοις τύπτειν. *Sylb.* In *Cod. Vat.* expresse τοῖς ῥαβδούχοις ἄγειν. quo modo legisse visus est *Lapus*, atque legendum esse monuit *Portus*.

x Mirum, quantum hic locus torsit Criticos. Vel generaliter ταμίας vocabulum accipi, vel eos ταμίας, qui tribunis collegae erant additi, respici existimat *Sylb.* Si vero (inquit *Casaub.*) tribunum voluit dicere, cur eum ταμίαν vocat? aut si quis aedilem intelligi voluit, quod aediles tribunorum erant veluti ὑπηρέται, id difficultatem non tollit; nam eos ἀγορανόμους vocat semper *Dionysius*, non ταμίας. Quare persuasissimum habeo, vocem ταμίας corruptam esse. dubito tamen, an τιμωρὸς, vel ἀμύντης, vel προστάτης, in eius locum reponendum sit. Κωλυτὴς βίας pro ταμίας scriptum fuisse suspicatur *Steph.* Optime in *Cod. Vat.* ἑαυτῷ ταμίας τῆς δίκης γίνεται, *sui ipsius vindex fit.* quo fere modo *Lapus* vertit: *suus*

δέχων παίων εἰς τὸ πρόσωπον ἐναντίαις πυγμαῖς, νεανίας καὶ ἐῤῥωμένος ἀνὴρ, ἀνατρέπει, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ. ἀγανακτησάντων δὲ τῶν ὑπάτων, καὶ πᾶσιν ἅμα τοῖς ὑπηρέταις προσελθεῖν κελευσάντων, [y] δεινὸν τοῖς παροῦσι τῶν δημοτικῶν ἐφάνη· καὶ αὐτίκα συστραφέντες ἀθρόοι, καὶ ἀναβοήσαντες τὸ παρακλητικὸν τῆς ἀλλήλων ὀργῆς, τόν τε νεανίσκον ἐξήρπασαν, καὶ τοὺς ῥαβδούχους ἀπέστησαν παίοντες· καὶ τελευτῶντες ἐπὶ τοὺς ὑπάτους ὥρμησαν, καὶ εἰ μὴ καταλιπόντες ἐκεῖνοι τὴν ἀγορὰν ἔφυγον, [z] ἀνήκεστον ἄν τι κακὸν ἐξειργάσαντο. ἐκ δὲ τούτου διειστήκει πᾶσα ἡ πόλις, καὶ οἱ τέως ἡσυχάζοντες δήμαρχοι τότ᾽ ἠγριοῦντο, καὶ τῶν ὑπάτων κατηγόρουν. [a] περιειστήκει τε ὁ περὶ τῆς κληρουχίας εἰς ἕτερον μείζονα τὸν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας ἀγῶνα. [b] οἱ μὲν γὰρ πατρί-

Per. Iul. 4243. Ante Chr. 471. Olymp. 77 ½. V.C. Cat. 281. Var. 283.

accesserat, aduersis pugnis in facie tundens, vir aetate et viribus ferox, prostrauit: itidemque mox alterum. Coss. autem id iniquo animo ferentibus, et simul omnes lictores ad eum accedere iubentibus, plebeiis, qui aderant, res indigna visa est; et confestim omnes conglobati, sublatoque clamore, quo se inuicem ad iram adhortabantur, et iuuenem eripuerunt, et lictores pulsatos repulerunt, tandemque in ipsos consules impetum fecerunt, qui, nisi e foro se proripuissent, grauissimum facinus mox perpetrassent. Hoc autem facto in diuersa studia tota ciuitas est diuisa, et tribuni, qui hactenus quieuerant, tunc efferabantur, et in consules inuehebantur. et seditio legis agrariae in grauius *malum*, ob contentionem de reipublicae statu ortam, erupit. Nam

suus ipse sit protector. vulgatis desunt τῆς δίκης.

y Δεινόν τι τοῖς παροῦσι *Vat.*

z In *Cod. Vat.* ἀνήκεστον ἄν τι κακὸν ἐξειργ. atque *Lapus* vertit: *intolerabile aliquod peregissent malum.* vulgatae dant ἀνήκεστον αὐτίκα κακόν.

a Vel legendum: περιειστήκει τε ἡ περὶ τῆς κληρουχίας στάσις εἰς ἕτερον μείζονα δηλαδὴ τὸν ὑπὲρ etc. vel minore mutatione, nec minus apto sensu: περιειστήκει τε ὁ περὶ τῆς κληρουχίας εἰς ἕτερον μείζονα τὸν ὑπὲρ etc. *atque haec de agris diuidundis concertatio transiit in aliam longe grauiorem* etc. *Sylb.* Περιειστήκει τε ἡ περὶ τῆς κληρουχίας στάσις εἰς ἕτερον μεῖζον (*sc.* κακὸν) διὰ τὸν etc. malit *Portus.*

b Οἱ μέν γε πατρίκιοι *Vat.*

c *Lapus*

κιοι τοῖς ὑπάτοις ὡς καταλυομένης αὐτῶν τῆς ἐξουσίας συναγανακτοῦντες, τὸν ἐπιβάλλειν τοῖς ὑπηρέταις τολμήσαντα κατὰ κρημνοῦ βαλεῖν ἠξίουν. οἱ δὲ δημοτικοὶ συστρέψαντες αὑτοὺς, κατεβόων τε καὶ παρεκελεύοντο μὴ προδιδόναι σφῶν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν βουλὴν τὸ πρᾶγμα ἄγειν, καὶ τῶν ὑπάτων κατηγορεῖν, καὶ δίκης τινὸς [c] παρ' αὐτῶν ἠξίουν τυχεῖν, ὅτι τὸν ἐπικαλεσάμενον τὴν ἐκ τῶν δημάρχων βοήθειαν, καὶ ἐν τῷ δήμῳ κρίσιν ὑπέχειν, εἴ τι πλημμελεῖ, βουλόμενον, οὐδετέρου τυχεῖν εἴασαν τῶν δικαίων, ἀλλ' ἐν ἀνδραπόδου μοίρᾳ τὸν ἐλεύθερον καὶ πολίτην ἔθεντο, παίειν ἐπικελευόμενοι. ἀντιτεταγμένων δὴ τούτων, καὶ οὐδετέρων εἶξαι βουλομένων τοῖς ἑτέροις, ἅπας ὁ λοιπὸς τῆς ὑπατείας ἐκείνης ἐδαπανήθη χρόνος, οὔτε πολεμικαῖς πράξεσι κοσμηθεὶς καλαῖς, οὔτε πολιτικαῖς λόγου ἀξίαις.

Ἐπιστάντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων, ὕπατοι μὲν ἀπ- XL.
εδείχθησαν Λεύκιος Πινάριος καὶ Πόπλιος [d] Φούριος. ἐν

Nam patricii, indigne ferentes, conſulum poteſtatem tolli, eum, *Per. Iul.*
qui lictoribus manus iniicere auſus fuerat, de ſaxo deiicere vo- 4243.
lebant. contra plebeii cateruatim vociferabantur, et ſe inui- *Ante Chr.* 471.
cem cohortabantur, ne libertatem ſuam proderent; ſed rem *Olymp.*
ad ſenatum referre, et conſules accuſare, et animaduerſionem 77½.
aliquam in eos poſcere volebant, quod eum, qui opem tribuno- *Cat.*
rum implorarat, et populi iudicium (ſi quam iniuriam feciſſet) *V.C.* 281.
ſubire volebat, neutro iure potiri paſſi eſſent, ſed hominem *Var.*
ingenuum et ciuem Romanum vt mancipium tractaſſent, cae- 283.
dique iuſſiſſent. His igitur ſibi inuicem reſiſtentibus, et neutris alteris cedere volentibus, totum illius conſulatus reliquum tempus conſumtum eſt, nec vllis rebus in bello praeclare geſtis, nec vllis actis ciuilibus memoratu dignis ornatum.

Quum autem comitiorum tempus veniſſet, L. Pinarius et P. Furius conſules creati. Huius anni principio vrbs

c *Lapus* vertit: *de eis:* quaſi legerit περὶ, vel ὑπέρ. ſed aptius cum *Gelenio* legemus κατ' αὐτῶν: vt ſatis arguunt ſequentia. *Sylb.*

d φούριος paſſim *Vat.*

ἀρχῇ δὲ τῦ ἔτυς εὐθὺς [e] ὀτ7είας τινὸς ἡ πόλις ἐπληρώθη, καὶ φόβυ δαιμονίυ, τεράτων τε καὶ σημείων πολλῶν γενομένων. καὶ οἵ τε μάντεις ἅπαντες, καὶ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ, χόλυ [f] δαιμονίυ μηνύματα εἶναι τὰ γενόμενα ἀπέφαινον, ἱερῶν τινων ὐχ ὁσίως ὐδὲ καθαρῶς ἐπιτελυμένων. καὶ ὖν μετ᾽ ὐ πολὺ νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τὰς γυναῖκας ἡ καλυμένη λοιμικὴ, καὶ θάνατος, ὅσος ὔπω πρότερον, μάλιστα δ᾽ εἰς τὰς ἐγκύμονας. ὠμοτοκῦσαί τε γὰρ καὶ νεκρὰ τέκ7υσαι συναπέθνησκον τοῖς βρέφεσι· καὶ ὔτε λιτανεῖαι πρὸς ἕδεσι καὶ βωμοῖς γινόμεναι θεῶν, ὔτε καθαρτήριοι θυσίαι, περί τε πόλεως καὶ οἴκων ἰδίων ἐπιτελύμεναι, παῦλαν αὐταῖς ἔφερον τῶν κακῶν. ἐν τοιαύτῃ δὲ συμφορᾷ τῆς πόλεως ὔσης, τοῖς ἐξηγηταῖς τῶν ἱερῶν γίνεται μήνυσις ὑπὸ δύλυ τινὸς, ὅτι μία τῶν ἱεροποιῶν παρθένων τῶν φυλατ7υσῶν τὸ ἀθάνατον πῦρ [g] Ὀρβινία τὴν παρθενίαν ἀπόλωλε, καὶ τὰ ἱερὰ θύει τὰ τῆς πόλεως, ὐκ ὖσα καθαρά.

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 2/3. *V.C. Cat.* 282. *Var.* 284. *L. Pinario et P. Furio coss. prodigia et pestis insolita ob Vestalis virginis stuprum.*

vrbs religione quadam et diuini numinis metu repleta est, quod prodigia signaque multa apparuissent. et omnes vates et pontifices ea prodigia diuinae irae indicia esse dicerent, quod aliqua sacra nec pie nec pure fierent. Nec multo post, morbus, qui pestilens vocatur, mulieres, atque mors, quanta nunquam antea, praecipue vero grauidas, inuasit: nam immaturos et mortuos foetus parientes, vna cum ipsis infantibus moriebantur; ac neque supplicationes in templis, et circa aras deorum factae, neque lustralia sacrificia pro republica priuatisque familiis facta malis eas liberabant. Quum autem respublica in statu tam calamitoso versaretur, seruus quidam pontificibus indicat, vnam sacerdotum, de numero virginum Vestalium perpetuum ignem seruantium, nomine Vrbiniam, * amisisse virginitatem, et pollutam sacra pro

e Εὐθὺς ὀτ7είας *Vat.* vulgatis deest aduerbium.

f Δαιμόνων *Vat.*

g *Vrbinia* dicitur etiam *Lapo.* sed an *Orbilia* verius nomen sit, haud scio. *Sylb.* Ὀρνιβία *Vat.*

* Ἀπολώλεκε pro ἀπόλωλε malit *Steph.*

h Διε-

κἀκεῖνοι μεταστήσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν, καὶ προθέντες δίκην, ἐπειδὴ καταφανὴς ἐγένετο ἐλεγχθεῖσα, ῥάβδοις τ᾽ ἐμαστίγωσαν, καὶ πομπεύσαντες διὰ τῆς πόλεως, ζῶσαν κατώρυξαν. τῶν δὲ διαπραξαμένων τὴν ἀνοσίαν φθορὰν ὁ μὲν ἕτερος ἑαυτὸν [h] διεχρήσατο, τὸν δ᾽ ἕτερον οἱ τῶν ἱερῶν ἐπίσκοποι συλλαβόντες ἐν ἀγορᾷ μάστιξιν αἰκισάμενοι, καθάπερ ἀνδράποδον, ἀπέκτειναν. ἡ μὲν οὖν [i] νόσος ἡ ταῖς γυναιξὶ κατασκήψασα, καὶ ὁ πολὺς αὐτῶν φθόρος μετὰ τοῦτο [k] τὸ ἔργον ἐπαύσατο εὐθύς.

Ἡ δ᾽ ἐκ πολλοῦ χρόνου διαμένουσα ἐν τῇ πόλει στάσις, ἣν οἱ δημόται πρὸς τοὺς πατρικίους ἐστασίαζον, ἀνίστατο πάλιν. ὁ δ᾽ ἐξεγείρων αὐτὴν δήμαρχος ἦν Πόπλιος Βολέρων, ὁ τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ τοῖς περὶ Αἰμίλιόν τε καὶ [l] Ἰούλιον ὑπάτοις ἀπειθήσας, [m] ὅτι αὐτὸν ἀντὶ λοχαγοῦ στρατιώτην κατέγραφον· οὐ δι᾽ ἄλλο τι μᾶλλον [n] ἀπο- XLI.

pro populo facere. illi eam a ſacris amotam, et in iudicium adductam, et manifeſti criminis conuictam virgis verberarunt; traductamque per vrbem viuam defoderunt. illorum vero, qui nefarium ſtuprum commiſerant, alter ſibi ipſi manus attulit; alterum pontifices comprehenſum in foro virgis caeſum, inſtar mancipii, interfecerunt. Morbus igitur, qui mulieres inuaſerat, et ingens earum ſtrages, hoc peracto confeſtim ceſſauit.

At ſeditio in vrbe iam inueterata, qua plebeii a patriciis diſſidebant, rurſus eſt renouata. Eam autem excitauit P. Volero, tribunus plebis, qui ſuperiore anno, quod ab Aemilio et Tullio coſſ. pro centurione in milites gregarios referretur, imperium eorum contemſerat: poſtea hac potiſſimum de cauſſa

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 282. *Var.* 284.

Turbae domeſticae recrudeſcunt.

h Διεχρήσατο *Vat.* vulg. διεχειρίσατο.

i Νόσος ἡ κατασκήψασα εἰς τὰς γυναῖκας *Vat.*

k Τὸ ἔργον εὐθὺς ἐπαύσατο *Vat.*

l Mendoſe hic quoque (vt ſupra p. 1844. v. 6.) Τούλιον habet *Ed. Steph.*

m Si ὅτε malis, per me licet. *Sylb.*

n Non male ſic: ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τῶν πενήτων τοῦ δήμου προστάτης, *plebis antiſtes ab inopum turba creatus. Sylb.* et *Port.*

δειχθεὶς ὑπὸ τοῦ τῶν πενήτων δήμου προστάτης· γένος τε γὰρ ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων ἦν, καὶ τεθραμμένος ἐν πολλῇ ταπεινότητι καὶ ἀπορίᾳ· ἀλλ᾽ ὅτι τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπάτων, βασιλικὸν ἔχουσαν ἀξίωμα τέως, πρῶτος ἔδοξεν ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπειθείᾳ ταπεινῶσαι, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐποιεῖτο μετιὼν τὴν ἀρχὴν κατὰ τῶν πατρικίων, ὡς ἀφαιρησόμενος αὐτῶν τὴν ἰσχύν. ὅς, ἐπειδὴ τάχιστα ἐξεγένετο αὐτῷ, λωφήσαντος τοῦ δαιμονίου χόλου, τὰ πολιτικὰ πράττειν, συναγαγὼν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, νόμον εἰσφέρει περὶ τῶν δημαρχικῶν ἀρχαιρεσιῶν, μετάγων αὐτὰ ἐκ τῆς [o] φατριακῆς ψηφοφορίας, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι [p] κουριάτην καλοῦσιν, ἐπὶ τὴν φυλετικήν. τίς δὲ τούτων διαφορὰ τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἐγὼ σημανῶ. τὰς μὲν φατριακὰς ψηφοφορίας ἔδει, προβουλευσαμένης τῆς βουλῆς, καὶ τοῦ πλήθους κατὰ φατρίας

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 282. *U.C. Var.* 284.

cauſſa ab infima plebe tribunus eſt creatus, (nam erat ignobili genere natus, et in magna humilitate ac egeſtate educatus) quod conſularem dominationem, regiae dignitati parem, tunc ipſe primus vir priuatus ſua contumacia humilem feciſſe viſus fuiſſet; et multo magis, quod magiſtratum contra patricios ambiens, ſe illis potentiam ablaturum promiſiſſet. Ille igitur, ſimulatque, placata diuini numinis ira, licuit ſibi rempublicam capeſſere, populo ad concionem conuocato, legem promulgauit de tributis comitiis, ea quidem ex curiatis (quae eo nomine a Romanis appellantur) in comitia tributa mutans. Quodnam autem ſit horum comitiorum diſcrimen, ego declarabo. Curiata comitia oportebat, praecedente ſenatuſconſulto, et ſuffragiis a plebe curiatim

o Φρατριακῆς, vt et v. 14. φρατριακὰς, et v. 15. φρατρίας in *Cod. Vat.* ſicut ſupra habuimus aliquoties φρατρία et φρατριακός. Verum ſcripturam vulgatam veram eſſe exiſtimat *Sylb.* quod apud *Heſychium* occurrant φάτραι et φατρίαι, et vtrumque expoſitum ſit συστήματα, συντάγματα.

p In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* κυράτην. *Lapus* et *Gelenius* legunt κουριάτην, vel, vt infra reperitur; κουριάτιν: at *Glareanus* κεντουριάτην legendum aſſerit.

q Ἐπεν-

τὰς ψήφους [q] ἐπενέγκαντος, καὶ μετ' ἀμφότερα ταῦτα τῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου σημείων τε καὶ οἰωνῶν μηδὲν ἐναντιωθέντων, τότε κυρίας εἶναι· τὰς δὲ φυλετικὰς, μήτε προβουλεύματος γινομένου, μήτε τῶν ἱερέων τε καὶ [r] οἰωνοσκόπων ἐπιθεσπισάντων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελεσθείσας ὑπὸ τῶν φυλετῶν τέλος ἔχειν. καὶ ἦσαν ἐκ τῶν τεττάρων λοιπῶν [s] δημάρχων οἱ συνεισφέροντες αὐτῷ δύο δήμαρχοι τὸν νόμον· οὓς προσεταιρισάμενος, ἐλαττόνων ὄντων τῶν μὴ [t] ταὐτὰ βουλομένων, περιῆν. οἱ δ' ὕπατοι, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ πάντες οἱ πατρίκιοι, κωλύειν λύειν ἐπεχείρουν τὸν νόμον· ἀφικόμενοί τε κατὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐν ᾗ προεῖπον οἱ δήμαρχοι κυρώσειν τὸν νόμον ἡμέρᾳ, παντοδαποὺς διῆλθον λόγους, τῶν τε ὑπάτων καὶ τῶν πρεσβυτάτων ἐκ τῆς βουλῆς καὶ ἄλλου παντὸς, ὅτῳ βουλομένῳ ἦν, τὰς ἐνούσας ἐν τῷ νόμῳ διεξιόντος ἀτοπίας. ἀντιλεξάντων δὲ τῶν δημάρχων καὶ αὖθις τῶν ὑπάτων, καὶ μέχρι πολλοῦ τῆς ἀψιμαχίας

curiatim latis, atque post hoc vtrumque signis diuinis auibusque non aduersantibus, tunc demum rata esse. Tributa vero comitia sine senatusconsulto atque sine sacrificiis, nullisque auibus addicentibus, vno die a tribulibus peragi. Habebat autem e quatuor reliquis tribunis duos legis ferendae socios: quibus sibi conciliatis, reliquos, qui dissentiebant, numero superabat. At coss. et senatus, omnesque patricii, legem eam impedire conabantur: quumque magno numero in forum venissent, ad diem, quo tribuni se legem perlaturos dixerant, variae orationes habitae sunt a coss. et senatoribus natu maximis, et ab alio quouis, qui verba facere voluisset, incommoda, quae in ea lege inerant, demonstrante. Tribunis vero contra consules, et illis contra tribunos vicissim dicentibus, et altercationibus ad multas horas

Per. Iul. 4244. Ante Chr. 470. Olymp. 77 2/3. V.C. Cat. 282. Var. 284.

q Ἐπενέγκαντος *Vat.* vulgo ἐξενέγκ.

r Forsan rectius οἰωνῶν, vt v. 2. vel οἰωνοσκοπίων. *Sylb.* In vulgatis scil. non ἱερέων, sed ἱερῶν legitur.

s Mallem hoc modo: δημάρχων δύο δήμαρχοι οἱ συνεισφέροντες αὐτῷ τὸν νόμον. *Port.*

t Ταῦτα [quod vulgatae exhibent] agnoscit etiam *Lapi* versio. si quis malit ταὐτά, facile feram. *Sylb.*

τῶν λόγων ἐκμηκυνθείσης, ἐκείνην μὲν τὴν ἐκκλησίαν διέλυσεν εἰς νύκτα συγκλεισθεὶς ὁ χρόνος. προθέντων δὲ πάλιν τῶν δημάρχων εἰς τρίτην ἀγορὰν τὴν περὶ τοῦ νόμου διάγνωσιν, καὶ συνελθόντος ἔτι πλείονος εἰς αὐτὴν ὄχλου, τὸ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ συνέβη γενέσθαι πάθος. τοῦτο συνιδὼν ὁ Πόπλιος ἔγνω μήτε τοῖς ὑπάτοις ἐπιτρέπειν ἔτι τοῦ νόμου κατηγορεῖν, μήτε πατρικίους ἐᾶν τῇ ψηφοφορίᾳ παρεῖναι· καθ' ἑταιρείας γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ κατὰ συστροφὰς ἅμα τοῖς ἑαυτῶν πελάταις οὐκ ὀλίγοις οὖσι, πολλὰ μέρη τῆς ἀγορᾶς κατεῖχον· ἐπικελεύοντές τε τοῖς κατηγοροῦσι τοῦ νόμου, καὶ θορυβοῦντες τοὺς ἀπολογουμένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πράττοντες, ἀκοσμίας τε καὶ βίας τῆς ἐν ταῖς ψήφοις [u] μηνύματα.

XLII. Ἐπέσχε δ' αὐτοῦ τὰ βουλεύματα, ὄντα τυραννικά, ἑτέρα συμπεσοῦσα θεήλατος συμφορά. νόσος γὰρ ἥψατο λοιμικὴ τῆς πόλεως, [x] γενομένη μὲν καὶ κατὰ τὴν ἄλλην

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 2/3. *Cat. V.C.* 282. *Var.* 284.

horas productis, noctis interuentu illa comitia soluta sunt. Quum autem tribuni rursus legis rogationem in trinundinum distulissent, et ad diem dictam maior etiam turba confluxisset, idem, quod ante, accidit. Qua re animaduersa, Publius statuit, nec permittere consulibus, vt legem dissuaderent, nec pati, vt suffragiis ferendis patricii interessent: nam illi cum suis sodalitiis, suorumque clientum cateruis, quorum numerus non erat exiguus, multas fori partes occuparant, legis dissuasoribus animos addendo, et defensoribus obstrependo, aliaque multa faciendo, quae confusionis et violentiae in suffragiis futurae indicia erant.

Pestis atrox.

Sed haec eius consilia tyrannica altera calamitas diuinitus immissa impediuit. Pestilentia enim vrbem inuadit, per reliquam etiam

u Ἐχομένης, [quod in vulgatis ante voc. μηνύματα legitur,] si mendo caret, accipiendum hic in *adhibendi* significatione. *Lapus* in *haerendi* significatione accepisse videtur, dum vertit: *et violentiae secutae in suffragiis.* Sed longe veriorem esse puto lectionem *Gelenii*, ἐσομένης. *Sylb.* Vox ἐχομένης desideratur in *Cod. Vat.* et commode satis abesse potest.

x Γενομένη μὲν καὶ κατὰ *Vat.* vulgatis deest καὶ.

y 'ΕΦ'

Ἰταλίαν, μάλιστα δὲ πλεονάσασα κατὰ τὴν πόλιν· καὶ οὔτ' ἀνθρωπίνη βοήθεια ἤρκει τοῖς κάμνουσιν οὐδεμία, ἀλλ' ἐν τῷ ἴσῳ οἵ τε σὺν πολλῇ θεραπευόμενοι φροντίδι, καὶ οἷς μηδὲν ἐγίνετο τῶν δεόντων, ἀπέθνησκον· οὔτε λιτανεῖαι θεῶν καὶ θυσίαι, καὶ [y] ἐφ' ἃς ἄνθρωποι τελευταίους ἐν ταῖς τοιαῖσδε ἀναγκάζονται καταφεύγειν συμφοραῖς, οἱ κατ' ἄνδρα τε γινόμενοι καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καθαρμοὶ, τότε [z] οὐ ʹʹ προσωφέλουν. διέκρινέ τε τὸ πάθος οὐχ ἡλικίαν, οὐ φύσιν, οὐ ῥώμην, ἢ ἀσθένειαν σωμάτων, οὐ τέχνην, [a] οὐκ ἄλλο τι τῶν δοκούντων κουφίζειν τὴν νόσον· ἀλλὰ γυναιξί τε ἐνέπιπτε καὶ ἀνδράσι, καὶ γηραιοῖς καὶ νέοις. [b] οὐ μὴν πολύν γε κατέσχε χρόνον· ὅπερ αἴτιον ἐγένετο τοῦ μὴ σύμπασαν διαφθαρῆναι τὴν πόλιν· ἀλλὰ ποταμοῦ δίκην, ἢ πυρὸς, ἀθρόα τοῖς ἀνθρώποις ἐμπεσοῦσα, τήν τε προσβολὴν ὀξεῖαν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τα-

etiam Italiam graſſata, ſed nuſquam alibi, quam Romae, infeſtior; in qua nulla humana ope laborantibus ſuccurri poterat, ſed aeque ii, quibus magna cura impendebatur, atque illi, qui nullo modo curabantur, interibant: nec ſupplicationes, nec ſacrificia, nec extremum remedium, ad quod homines, qui in iſtiuſmodi calamitatibus verſantur, confugere coguntur, luſtrationes, aut priuatae, aut publicae, quidquam tunc proderant. ſaeuiebatque id malum in omnes, ſine vllo diſcrimine, aut aetatis, aut ſexus, aut corporum roboris, aut imbecillitatis; nec arti, aliiſue remediis, quae morbum videntur leuare, cedebat: ſed mulieres et viros, ſenes atque iuuenes inuadebat. Non fuit tamen diuturnum, quod effecit, ne tota ciuitas periret; ſed inſtar torrentis, aut incendii, vno impetu homines inuaſit; et vt celeriter eos inuaſit,

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 282. *Var.* 284.

y Ἐφ' οἷς ἄνθρωποι τελευταῖον] Verior eſſe lectio videtur, ἐφ' ἃς οἱ ἄνθρωποι: et mox itidem cum articulo τὸ τελευταῖον. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* ἐφ' ἃς ἄνθρωποι τελευταίους: vt intelligamus οἱ καθαρμοὶ, ἐφ' ἃς etc. ſimiliter etiam *Lapus*, qui vertit: *nec eae, ad quas* etc. *expiationes luſtrationeſue* etc.

z Non agnoſcit *Vat.*

a Οὐκ ἄλλο τι τῶν *Vat.* vulgatis deeſt τι.

b Οὐ πολὺν δὲ κατέσχε *Vat.*

c Rectiſſi-

χεῖαν ἔλαβεν. ὡς δὲ τὸ δεινὸν ἐλώφησεν, [c] ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς ὢν ὁ Πόπλιος, ἐπειδὴ οὐκ ἐδύνατο κυρῶσαι τὸν νόμον ἐν τῷ περιόντι χρόνῳ, τῶν [d] ἀρχαιρεσίων ἐπιστάντων, μετῄει πάλιν τὴν δημαρχίαν εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτόν, πολλὰ καὶ μεγάλα [e] τοῖς δημόταις ὑπισχνούμενος· καὶ ἀποδείκνυται πάλιν δήμαρχος ὑπ' αὐτῶν, καὶ δύο τῶν συναρχόντων. οἱ δὲ πατρίκιοι πρὸς τοῦτο ἀντεμηχανήσαντο, πικρὸν ἄνδρα καὶ μισόδημον, καὶ μηδὲν ἐλαττώσοντα τῆς ἀριστοκρατίας, ἐπὶ τὴν ὑπατείαν προαγαγεῖν, Ἄππιον Κλαύδιον, υἱὸν Ἀππίου τοῦ πλεῖστα τῷ δήμῳ περὶ τὴν κάθοδον ἐναντιωθέντος, καὶ αὐτὸν πολλὰ ἀντειπόντα, καὶ οὐδὲ εἰς τὸ πεδίον ἐλθεῖν βουληθέντα, ἕνεκα τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὐδὲν ἧττον προεβούλευσάν τε καὶ [f] ἐψηφίσαντο ἀπόντα ὕπατον.

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$ *Cat.* *V.C.* 282. *Var.* 284.

inuasit, ita etiam celeriter discessit. Sedata autem peste, Publius, quum esset in magistratus sui exitu, quia reliquo temporis spatio legem perferre non poterat, comitiis instantibus tribunatum iterum in proximum annum ambiebat, multa et magna ciuibus promittens. Itaque tribunus cum duobus collegis iterum ab illis designatur. Patricii vero aduersus hoc et ipsi callide * statuerunt hominem acerbum et plebi infestum, et qui optimatum dominatum nihil esset imminuturus, ad consulatum prouehere, Appium Claudium, Appii istius filium, qui acerrime plebis reditui aduersatus fuerat: atque eum, licet valde restitisset, et ne in campum quidem comitiorum caussa venire voluisset, nihilominus tamen absentem, facto ante senatusconsulto, consulem crearunt.

Comitiis

c Rectissime in *Cod. Vat.* ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς ὢν ὁ Πόπλιος. quod *Sylburgio* placuisse video. vulgatae pro participio dant imperfectum ἦν.

d In *Ed. Steph.* ἀρχαιρεσιῶν: quod cum sequenti participio neutro consistere non potest. *Sylb.*

e τοῖς δημόταις *Vat.* vulgo τοῖς πολίταις.

* *Dionysius* vtitur vocabulo, quod *contra machinari* significat. Dicit enim πρὸς τοῦτο ἀντεμηχανήσαντο. ideoque *Gelenius* vertit: *His simili machinamento opposuerunt virum austerum. Port.*

f Ἐψήφισαν *Vat.*

g In

Τελεσθέντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν· οἱ γὰρ πένητες ἐξέλιπον τὸ πεδίον, ἐπειδὴ τὸν ἄνδρα τόνδε ὀνομασθέντα ἤκουσαν· παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατείαν Τίτος [g] Κοΐντιος Καπιτωλῖνος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος, οὔτε τὰς φύσεις, οὔτε τὰς προαιρέσεις ἔχοντες ὁμοίας. Ἀππίου μὲν γὰρ ἦν γνώμη, περισπᾶν [h] περὶ τὰς ἔξω στρατείας τὸν ἀργὸν καὶ πένητα δῆμον, ἵνα τῶν τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων ἐκ τῆς πολεμίας εὐπορῶν τοῖς αὐτοῦ πόνοις, ὧν ἐν χρείᾳ μάλιστα ὑπῆρχε, καὶ τὰ συμφέροντα τῇ πόλει διαπραττόμενος, ἥκιστα τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου [i] διοικοῦσι τὰ κοινὰ δυσμενής τε καὶ χαλεπὸς ᾖ· πολέμου δὲ πᾶσαν ἔσεσθαι πρόφασιν εὔλογον ἀπέφαινεν ἡγεμονίας ἀντιποιουμένῃ πόλει, καὶ ὑπὸ πάντων [k] ἐπιφθονουμένῃ· κατά τε τὸ εἰκὸς τοῖς γεγονόσιν ἤδη τὰ μέλλοντα εἰκάζειν ἠξίου, ἐπιλεγόμενος, ὅσαι ἤδη κινήσεις ἐγένοντο [l] ἐπὶ τῇ πόλει, ὅτι πᾶσαι [m] κατὰ τὰς XLIII.

Comitiis autem facillime peractis, (pauperes enim confestim e campo discesserant, audito Appii nomine) consulatum ineunt Titus Quintius Capitolinus et Appius Claudius Sabinus, viri nec ingenio, nec voluntate similes. Nam Appius volebat, externa militia otiosam atque inopem plebem distineri, vt victum quotidianum (cuius inopia maxime laborabat) ex hosticis suis laboribus abunde parans, eaque peragens, quae e republica essent, patribus rempublicam administrantibus minime infensa ac molesta esset. Occasionem vero belli honestam non defuturam dicebat ciuitati imperium sibi vendicanti, et omnium inuidia laboranti: et ex praeteritis verisimiliter de futuris coniectare ipsos postulabat, docens, omnes superiores vrbanos motus ob

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285. *T. Quintio Capitolino et Ap. Claudio Sabino coss. turbae domi.*

g In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] et hic, et alibi, Κοίντος. Sed verae scripturae tum apud Latinos auctores manifesta exstant argumenta, tum eiusdem vestigium est in mendoso nomine Κάτιος apud *Diodorum*, p. 276. *Sylb.*

h Malet forsan aliquis ἐπὶ τὰς ἔξω στρατείας. *Sylb.*

i In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] συνοικοῦσι. veriorem lectionem διοικοῦσι agnoscit etiam *Lapi* versio: *administrantibus remp. Sylb.*

k Malim ἔτι φθονουμένῃ. *Steph.*

l Ἐπὶ posita hic pro ἐν. *Sylb.*

m Forsan μετὰ pro κατὰ reponendum. *Sylb.*

[n] ἀναπαύσεις ἐγένοντο τῶν πολέμων. Κοϊντίῳ δὲ οὐκ ἐδόκει πόλεμον ἐκφέρειν οὐδένα, ἀγαπητὸν ἀποφαίνοντι, εἰ πρὸς τοὺς ἀναγκαίους τε καὶ ἔξωθεν ἐπαγομένους κινδύνους καλούμενος ὁ δῆμος εὐπειθὴς γένοιτο, καὶ διδάσκοντι, ὡς, εἰ βίαν προσάξουσι τοῖς μὴ πειθομένοις, εἰς ἀπόνοιαν ἀναγκάσουσιν ἐλθεῖν τὸ δημοτικὸν, ὥσπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐποίησαν ὕπατοι· ἐξ ὧν κινδυνεύσειν αὐτοὺς [o] δυοῖν θάτερον, ἢ δι' αἵματος καὶ φόνων καταπαῦσαι τὴν στάσιν, ἢ θεραπεύειν αἰσχρῶς ὑπομεῖναι τὸ δημοτικόν. ἦν δ' ἡ τοῦ μηνὸς ἐκείνου ἡγεμονία τῷ Κοϊντίῳ προσήκουσα. ὥς τ' ἀναγκαῖον ἦν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μηδὲν ἄκοντος ἐκείνου ποιεῖν. οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον [p] δήμαρχοι οὐθὲν ἔτι διαμελλήσαντες, τὸν ἐν τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ οὐ δυνηθέντα ἐπικυρωθῆναι νόμον πάλιν εἰσέφερον, [q] προσγράψαντες αὐτῷ, καὶ τὸ τῶν ἀγορανόμων ἀρχεῖον ἐν ταῖς αὐταῖς [r] ψηφοφορεῖσθαι ἐκκλησίαις, καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ὅσα ἐν τῷ δήμῳ πράττεσθαί

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

ob vacationem a bellis ortos. At Quintius nullum bellum cuiquam inferendum cenſebat, et ſatis eſſe demonſtrabat, ſi ad pericula neceſſaria atque ab aliis illata propulſanda plebs vocata obtemperaret; docebatque, ſi militiam detractantibus vim attuliſſent, fore, vt plebem ad deſperationem adigerent, vt fecerant coſſ. ſuperiores: vnde ipſi in periculum e duobus alterum incurrerent; vt vel ſanguine caedibuſque ſeditionem compeſcerent, vel plebem obſequiis parum honeſtis ſibi conciliarent. Erat autem penes Quintium illius menſis imperium. quare alter conſul illo inuito nihil facere poterat. At Publius tribunus cum collegis ſuis, nihil amplius cunctatus, legem, quam ſuperiore anno perferre non potuerat, iterum promulgabat, hoc capite legi addito, vt iiſdem comitiis etiam aedilitius magiſtratus crearetur, et quicquid aliud apud populum agi decernique

n Ἀναπαύλας *Vat.*

o Δυεῖν θάτερον *Vat.*

p Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* Δήμαρχον in *Ed. Steph.*

q Προσγράψαντες *Vat.* vulgo προσγράφοντες.

r Ψηφοφορεῖσθαι paſſim in *Cod. Vat.*

s In

τε καὶ [s] ἐπικυροῦσθαι δεήσει, ὑπὸ τῶν φυλετῶν ἐπιψηφίζεσθαι [t] κατὰ ταὐτό· ὅπερ ἦν ἄρα τῆς μὲν βουλῆς κατάλυσις φανερά, τοῦ δὲ δήμου δυναστεία.

XLIV. Τοῦτο μαθοῦσι τοῖς ὑπάτοις φροντὶς εἰσήει καὶ λόγος, ὅπως ἂν ἐν τάχει καὶ σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τὸ παρακινοῦν καὶ [u] στασιάζον [x] ἐξαιρεθῇ. ὁ μὲν οὖν Ἄππιος ἐπὶ τὰ ὅπλα καλεῖν γνώμην ἐδίδου [y] τοὺς βουλομένους σώζεσθαι τὴν πάτριον πολιτείαν· εἰ δέ τινες ἐναντιωθήσονται σφίσι πρὸς τὰ ὅπλα, τούτους ἐν πολεμίων ποιεῖσθαι μοίρᾳ. ὁ δὲ Κοΐντιος λόγῳ πείθειν ᾤετο δεῖν τοὺς δημοτικούς, καὶ μεταδιδάσκειν, ὡς δι᾽ ἄγνοιαν τοῦ συμφέροντος εἰς ὀλέθρια βουλεύματα φερομένους· ἐσχάτης μανίας ἔργον εἶναι λέγων, ἃ παρ᾽ ἑκόντων ἔξεστι φέρεσθαι τῶν συμπολιτευομένων, ταῦτα παρ᾽ ἀκόντων βούλεσθαι λαμβάνειν. ἐπ-

que oporteret, tributis comitiis eodem modo decerneretur. Per. Iul.
Quod nihil aliud erat, quam ſenatus potentiam aperte abro- 4245.
gare, eamque ad plebem transferre. Ante Chr. 469.

Hac re cognita, conſules cura et cogitatio ſubiit, quomodo Olymp.
celeriter et tuto motus ſeditioque tolli poſſet. Appius cenſe- 77 $\frac{3}{4}$.
bat, vocandos ad arma, qui rempublicam ſaluam vellent; et ſi Cat.
qui ſibi arma capientibus aduerſati fuiſſent, hos pro hoſtibus 283.
habendos. at Quintius rationibus plebem flectendam cenſebat, V.C. Var.
et docendam, eam per ignorantiam rerum vtilium in conſilia 285.
pernicioſa praecipitem ferri: extremae inſaniae eſſe dicens, ea a ſuis ciuibus inuitis extorquere, quae a volentibus impetrari poſſint.

s In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] eſt ἐπικουρεῖσθαι: quod agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *agi in plebe, auxilioque eſſe.* Sed procul dubio vera lectio eſt ἐπικυροῦσθαι, vt *Gelenius* quoque vertit *decerni:* quod eod. v. eſt ἐπιψηφίζεσθαι. *Sylb.*

t Κατὰ ταὐτὸ in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo κατ᾽ αὐτό.

u Deeſt *Vat.* τὸ, quod vulgatae interponunt.

x Ἐξαιρεθῇ *Vat.* quod non diſplicuit *Sylburgio.* vulgatae dant ſimplex αἱρεθῇ.

y Aptius in *Cod. Vat.* τοὺς βουλομένους: vt non feratur ad proximum verbum ἐδίδου, ſed ad remotius καλεῖν. quod notatum etiam *Sylburgio.* ſic certe *Lapus* quoque: *volebat vocari ad arma, quicunque ſalvam eſſe vellent patriam remp.* vulgatae dant τοῖς βουλομένοις.

z Τῶν

αἰνεσάντων δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν [z] συμπαραληφθέντων εἰς τὸ συνέδριον τὴν Κοϊντίου γνώμην, παρελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ ὕπατοι λόγον ᾐτοῦντο παρὰ τῶν δημάρχων καὶ χρόνον. μόλις δ᾽ ἀμφοῖν τυχόντες, ἐπειδὴ καθῆκεν ἣν ᾐτήσαντο παρ᾽ αὐτῶν [a] ἡμέραν, ὄχλου παντοδαποῦ συνεληλυθότος εἰς τὴν ἀγορὰν, ὃν ἀμφότεραι παρεσκευάσαντο σύμμαχον ἑαυταῖς ἐκ παρακλήσεως αἱ ἀρχαὶ, παρῆσαν, [b] ὡς κατηγορήσοντες τοῦ νόμου. [c] ὁ μὲν οὖν Κοΐν-

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

poſſint. Quum autem caeteri quoque ſenatores Quintii ſententiam laudaſſent, conſules in comitium progreſſi dicendi copiam diemque a tribunis petierunt. Vtroque autem aegre impetrato, quum dies, quam ab illis petierant, veniſſet, et varia turba in forum confluxiſſet, cuius ſubſidium vtrique magiſtratus aduocarant ac ſibi pararant, prodierunt, vt legem diſſuaderent. Quintius

z τῶν παραληφθέντων *Vat.*

a Ἡμέρα praefert *Steph.*

b *Gelenius* maluit οἱ κατηγ. ſed ὡς retinere nil vetat, hoc ſenſu: *prodierunt in medium, velut diſſuaſuri legem. Sylb.*

c Ὁ μὲν οὖν Κοΐντιος τά τε ἄλλα ἐπιεικὴς ὢν ἀνὴρ, καὶ δῆμον οἰκειώσασθαι λόγῳ πιθανώτατος] Id eſt: *At Quinctius quidem, vir moderatus, et ad demerendum verbis fauorem populi aptiſſimus, primus, petita dicendi poteſtate, praeſenti rerum ſtatui conuenientem et gratam omnibus concionem habuit: adeo vt qui legi patrocinabantur, omnino conſilii inopes eſſent, quum nihil vel iuſtius, vel quod plus moderationis haberet, poſſent proponere: et ſane, ſi eius collega nihil vltra circa hanc rem moliri voluiſſet, populus apud ſe reputans, praeter ius et fas eſſe, quod petebat, legem illam abrogaſſet: at contra, quum ille ſuperbam et pauperibus auditu grauem orationem habuiſſet, acrem populus et implacabilem iram concepit, et magis peruicaciter contendere, quam antea, coepit.* Quinetiam addit, quae potiſſimum tantam iram illi accenderint. *Non enim* (inquit) *tanquam ingenuos et ciues alloquens, qui pro arbitratu legem ſancire, vel abrogare valerent, ſed velut inter illos, qui bonorum minime capaces forent, aut peregrinos, aut qui libertatem non ſatis certam haberent, poteſtatem vſurpans,* etc. Obſerua autem, illum hic, quemadmodum et in aliis huiuſmodi locis, particulis νῦν δὲ vti ἐν ἄρσει, vt quidam loquuti ſunt: qui talem ſermonem, in quo per particulam εἰ ponitur, quod fieri debuit, et illi redditur νῦν δὲ, opponendo ei, quod fieri debuit,

τιος, τά τ' ἄλλα ἐπιεικὴς ὢν ἀνὴρ, καὶ δῆμον [d] οἰκειώσασθαι λόγῳ πιθανώτατος, πρῶτος αἰτησάμενος τὸν λόγον, ἐπιδέξιόν τινα καὶ κεχαρισμένην ἅπασι διεξῆλθε δημηγορίαν· ὥστε τοὺς ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγοντας εἰς πολλὴν ἐλθεῖν ἀμηχανίαν, οὔτε δικαιότερα λέγειν ἔχοντας, οὔτ' ἐπιεικέστερα. [e] καὶ εἰ μηδὲν ἔτι πολυπραγμονεῖν ὁ συνύπατος αὐτοῦ προείλετο, συγγνοὺς ἂν ὁ δῆμος, ὡς οὔτε δίκαια, οὔτε ὅσια ἀξιῶν, ἔλυσε τὸν νόμον. νῦν δ' [f] ὑπ' ἐκείνου λόγον διελθόντος ὑπερήφανον καὶ βαρὺν ἀκουσθῆναι πένησι, χαλεπὸς εἰς ὀργὴν ἐγένετο καὶ ἀμείλικτος,

Quintius igitur, vir omnibus in rebus aequiſſimus, et populari facundia gratioſiſſimus, primus, petita dicendi copia, concionem ad rem, de qua agebatur, accommodatam et omnibus gratam habuit: ita vt legis ſuaſores, ad magnam conſilii inopiam redacti, nihil vel iuſtius, vel aequius afferre poſſent. Et, ſi collega eius nihil praeterea nimium ſuperbe tentare voluiſſet, plebs, agnoſcens, ſe, nec iuſta, nec aequa poſtulare, legem eam abrogaſſet. Iam vero illius oratio, ſuperba et pauperum auribus moleſta, plebem vehementer exaſperauit et implacabilem reddidit; effecitque, vt ad contentionem, quantam nunquam

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

buit, id quod factum contra fuit, appellant λόγον κατὰ θέσιν καὶ ἄρσιν. ideo certe νῦν δὲ in talibus locis reddo ac reddendum cenſeo *at contra*, vel *ſed contra*. Verum quum ſuſpenſa ante νῦν δὲ oratio maneat, perperam ante νῦν ſtigme τελεία, perinde ac ſi praecedentia ſententiam omnino clauderent, ponitur. *Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionyſ.* c. 8. p. 14.

d Fortaſſe ſcripſerat οἰκειώσασθαι δυναμένῳ λόγῳ πιθανώτατος, aut tale quid: niſi alio ſuperlatiuo (cuiuſmodi eſt δυνατώτατος) vſus erat. *Steph.*

e Καὶ εἰ μηδὲν ἔτι πολυπραγμονεῖν] Placet hunc locum periphraſtice interpretari, ad hunc modum: *ac ſi collega eius maluiſſet, non nimium ſatagens, nihil amplius tentare;* vel ita: *non nimium ſatagere ac nihil amplius tentare maluiſſet:* dein νῦν δὲ, v. 8. vertere *at contra*, vt in aliis locis quam plurimis. Quin et notandum, quod male hic στιγμὴ τελεία poſt νόμον poſita eſt: quum ſuſpendat particula εἰ ſententiam, et illi reſpondeat νῦν δὲ. *Steph.*

f Tollenda videtur praepoſitio ὑπὸ, quod orationis curſum impediat, atque adeo ἀνακόλουθον faciat. *Port.* Illam non agnouiſſe

καὶ εἰς ἔριν ἦλθεν, ὅσην οὔπω πρότερον. οὐ γὰρ ὡς ἐλευθέροις τε καὶ πολίταις ὁ ἀνὴρ διαλεγόμενος, οἳ τοῦ θεῖναι τὸν νόμον ἢ λῦσαι κύριοι ἦσαν, ἀλλ' ὡς ἐν ἀτίμοις, ἢ ξένοις, ἢ μὴ βεβαίως ἔχουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐξουσιάζων, πικρὰς καὶ ἀνυπομονήτους ἐποιήσατο κατηγορίας, τῶν τε χρεῶν τὰς ἀποκοπὰς αὐτοῖς ὀνειδίζων, καὶ τῶν ὑπάτων τὴν ἀπόστασιν προφέρων, ὅτε τὰ ἱερὰ σημεῖα ἁρπάσαντες ᾤχοντο ἐκ τοῦ στρατοπέδου, φυγὴν ἐπιβαλόντες ἑαυτοῖς ἑκούσιον· τούς τε ὅρκους ἀνακαλούμενος, οὓς ὤμοσαν τὰ ὅπλα [g] περὶ τῆς γειναμένης αὐτοὺς γῆς ἀναλαμβάνοντες, οἷς [h] κατ' αὐτῆς ἐκείνης ἐχρήσαντο. τοιγάρτοι θαυμαστὸν οὐ[i]δὲν ἔφησεν αὐτοὺς ποιεῖν, εἰ θεοὺς μὲν ἐπιορκήσαντες, ἡγεμόνας δὲ καταλιπόντες, πόλιν δ' ἔρημον εἶναι τὸ καθ' ἑαυτοὺς μέρος ἀφέντες, ἐπὶ δὲ πίστεως συγχύσει, καὶ νόμων ἀνατροπῇ, καὶ πολιτεύματος πατρίου φθορᾷ ποιησάμενοι τὴν κάθοδον, οὐ μετριάζουσιν, οὐδὲ

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 ¾. Cat. V.C. 283. Var. 285.

quam ante, prorumperet: nam ille non, vt ad ingenuos et ciues Romanos, verba faciens, penes quos esset sanciendae vel abrogandae legis arbitrium, sed vt in viles, aut peregrinos, aut qui libertatem satis firmam non haberent, suam potestatem exercens, acerbis et minime ferendis verbis in eos est inuectus: nouas tabulas illis exprobrans, et defectionem a coss. factam obiiciens, quando, raptis signis sacrosanctis, ex castris abierunt, se ipsi in * voluntariam fugam dantes; et in memoriam reuocans sacramentum, quo se obstrinxerant, arma pro patria suscipientes, quae in illam conuerterant. Quare dixit, nil noui eos facere, si, quum periuri in deos fuissent, et duces deseruissent, patriamque, quantum in se fuisset, desolassent, et ad fidem turbandam, et leges euertendas, patriumque reipublicae statum corrumpendum in eam rediissent, se moderate non gererent,

agnouisse videtur *Lapus*, qui vertit: *verum illo percurrente orationem superbam etc.*

* *Al.* in voluntarium exsilium.

g Περιγινομένης αὐτοῖς γῆς *Vat.*

h In *Ed. Steph.* κατὰ τῆς ἐκείνης. sed veriorem lectionem κατ' αὐτῆς ἐκείνης confirmat etiam *Lapi* versio: *quibus aduersus illam ipsam vsi erant. Sylb.*

i Rectius

χρηστοὺς δύνανται πολίτας ἑαυτοὺς παρασχεῖν, ἀλλ' ἀεί τινος ὀρέγονται πλεονεξίας καὶ παρανομίας, τοτὲ μὲν ἀρχὰς ἐξεῖναι σφίσιν ἀξιοῦντες αὐτοὺς [i] ἐφ' ἑαυτῶν ἀποδεικνύναι, [k] καὶ τὰς αὐτὰς ἀνυπευθύνους ποιοῦντες καὶ παναγεῖς· τοτὲ δ' εἰς ἀγῶνας [l] ὑπὲρ τῶν αἰσχίστων καθιστάντες, οὓς αὐτοῖς δόξειε τῶν πατρικίων, [m] καὶ τὰ νόμιμα δικαστήρια, οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς [n] ἡ πόλις πρότερον ἔδωκε κρίνειν· μεταφέροντες ἐκ τῆς καθαρωτάτης φυλῆς ἐπὶ τὸν ῥυπαρώτατον ὄχλον· [o] τοτὲ δὲ νόμους

rent, nec bonorum ciuium officium praestare possent; sed semper suis cupiditatibus obsequerentur, et plus aequo expeterent, modo petentes, vt sibi liceat proprios magistratus de suo ordine, et eosdem nemini obnoxios et sacrosanctos creare; modo quoslibet patricios arbitratu suo in discrimen de rebus turpissimis adducentes, et legitima iudicia, quibus de capitali poena ciuium exsiliique mulcta maiores antehac decerni voluerint, a purissima ciuitatis parte ad sordidissimam turbam transferentes; modo

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 ¾. Cat. V.C. 283. Var. 285.

i Rectius ἀφ' ἑαυτῶν, *ex seipsis*, i. e. *ex suo ipsorum corpore*. sic enim supra, in postulatione huius magistratus, dicit ἐξ ἡμῶν, p. 394. v. 14. et rursum ἐκ τῶν δημοτικῶν, p. 396. v. 15. [edit. Hudf.] *Sylb.*

k Καὶ ταύτας *Vat.*

l Sequens ἀγώνων [quod vulgatae pone αἰσχίστων addunt,] meo iudicio rectius aberit. *Sylburg.* Ἐσχάτων pro αἰσχίστων legisse videtur *Gelen.* In *Cod. Vat.* ὑπὲρ αἰσχίστων κινδύνων.

m Κατὰ in *Cod. Vat.*

n Pro inclusis, e *Cod. Rom.* repositis, [inclusis nempe in edd. Sylburg. et Hudson. quae verba sunt ἡ πόλις πρότερον ἔδωκε κρίνειν] perperam in *Ed. Steph.* οὐ πάλιν ὡς πρότερον. *Lapus* videtur legisse: οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς ἡ πόλις, τὸ πρότερον ἐδόκει (vel potius εἰώθει) κρίνειν. sic enim locum vertit: *per quae ciuitas videbatur prius de morte deque exsilio iudicare. Sylb.* Ex scriptura *Stephanea* hanc lectionem exsculpsit *Portus*: ἐν οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς γιγνώσκεται, πάλιν οὐχ ὡς πρότερον· μεταφέροντες, *in quibus de capitali poena exsilioque cognoscitur, iterum contra pristinam consuetudinem a purissima* etc. Optime tamen, vt puto, in *Cod. Vat.* οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς ἡ πόλις πρότερον ἐχρῆτο, μεταφ.

o Τοτὲ pro ὁ τὲ (vt in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*) ex *Cod. Rom.* reposuit *Sylb.*

p Inclusa

εἰσφέροντες οἱ θῆτες καὶ ἀνέστιοι κατὰ τῶν εὐπατριδῶν τυραννικοὺς καὶ ἀνοσίους, καὶ οὐδὲ τοῦ προβουλεῦσαι περὶ αὐτῶν ἐξουσίαν τῇ βουλῇ καταλείποντες, ἀλλ᾽ ἀφαιρούμενοι καὶ ταύτην αὐτῆς τὴν τιμὴν, ἣν ἐκ τοῦ παντὸς εἶχεν ἀναμφίλεκτον χρόνου, βασιλευομένης [p] τε καὶ τυραννουμένης τῆς πόλεως. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια προσθεὶς, καὶ οὐδενὸς οὔτε πικροῦ πράγματος, οὔτε βλασφήμου ὀνόματος φεισάμενος, τελευτῶν ἐκεῖνον προσέθηκεν ἔτι τὸν λόγον, ἐφ᾽ ᾧ μάλιστα ἡ πληθὺς ἠγανάκτησεν, ὅτι χρόνον οὐδένα παύσεται στασιάζουσα περὶ παντὸς χρήματος ἡ πόλις, ἀλλ᾽ ἀεί τινα καινὴν ἐπὶ παλαιᾷ νοσήσει νόσον, ἕως ἂν ἡ τῶν δημάρχων ἐξουσία διαμένῃ· διδάσκων, ὅτι πράγματος παντὸς πολιτικοῦ καὶ κοινοῦ τὰς ἀρχὰς προσήκει σκοπεῖν, ὅπως εὐσεβεῖς ἔσονται καὶ δίκαιοι. [q] Φιλεῖ γὰρ ἐκ μὲν τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων [r] χρηστοὺς καὶ εὐτυ-

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 3/4. Cat. V.C. 283. Var. 285.

modo vero leges tyrannicas et nefarias ipsi homines mercenarii et extorres contra patricios ferentes, ne cognitione quidem earum patribus permissa, vt de illis senatusconsultum facerent, sed hoc quoque honore ipsis erepto, quem citra omnem controversiam semper ab vrbe condita, tum sub regibus, tum sub tyrannis habuerant. multisque aliis huiusmodi additis, et a nulla acerba contumelia nulloque maledicto sibi temperans, postremo illud etiam addidit, quo maxime plebs offensa est, nunquam in ciuitate caussas multas dissidiorum defore, sed semper post veterem morbum eam aliquo nouo laboraturam, dum tribunitia potestas durarit; docens, omnium ciuilium ac publicarum rerum initia esse consideranda, operamque dandam, vt pia iustaque sint. Sic enim natura comparatum esse *dicebat*, vt ex bonis seminibus boni

p Inclusa (quae deerant in *Ed. Steph.*) agnoscunt *Codd. Vat. Rom.* atque *Lapi* versio. [Sunt nempe in edd. Sylb. et Hudf. vncis inclusa haec tria verba τε καὶ τυραννουμένης.]

q Legitima constructio postulat φιλεῖν γὰρ ἔφησεν ἐκ μὲν etc. vel certe dicendum: φιλοῦσι γὰρ ἐκ μὲν τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων χρηστοὶ καὶ εὐτυχεῖς γίγνεσθαι καρποὶ, ἐκ δὲ τῶν πονηρῶν κακοὶ καὶ ὀλέθριοι. *Portus.*

r Χρηστοὺς γίγνεσθαι καὶ εὐτυχεῖς *Vat.*

s Distin-

χεῖς γίνεσθαι τοὺς καρπούς· ἐκ δὲ τῶν πονηρῶν, κακοὺς καὶ ὀλεθρίους.

„Εἰ μὲν οὖν, ἔφη, ἥδ' ἡ ἀρχὴ μεθ' ὁμονοίας εἰσ- XLV.
ῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ πάντων ἀγαθῷ παροῦσα σὺν οἰωνοῖς τε καὶ ὀττείαις, πολλῶν ἂν ἡμῖν ἐγίνετο καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἰτία, [s] χαρίτων, ὁμοφροσύνης, εὐνομίας, ἐλπίδων χρηστῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου, [t] μυρίων ἄλλων. νῦν δ' ἐπεὶ βία αὐτὴν εἰσήγαγε καὶ παρανομία, καὶ στάσις, καὶ πολέμου δέος ἐμφυλίου, καὶ πάντα τὰ ἔχθιστα ἐν ἀνθρώποις, τί οὖν ἔτι καὶ μέλλει [u] χρηστὸν ἔσεσθαι, ἢ σωτήριον, τοιαύτας λαβούσης τὰς ἀρχάς; ὥστε [x] περίεστιν ἡμῖν ἴασιν καὶ ἀλεξήματα τῶν ἀναβλαστανόντων [y] ἐξ

boni et felices fructus proueniant, ex malis mali et perniciosi. *Per. Iul.*
„Si igitur (inquiebat) hic magistratus pro communi omnium 4245.
bono per concordiam bonis faustisque auibus et salua religione *Ante Chr.* 469.
in rempublicam introductus fuisset, multorum et magnorum *Olymp.*
bonorum caussa nobis fuisset, gratiae, concordiae, bonarum 77 $\frac{3}{4}$.
legum, bonae spei a numine, et sexcentorum aliorum: nunc *Cat.*
vero quoniam violentia, iniquitas, seditio, et belli intestini me- *V.C.* 283.
tus, et caetera, quae hominibus sunt maxime abominanda, eum *Var.*
inuexerunt, quid boni salutarisue amplius ab eo, qui talia ha- 285.
buerit initia, sperandum est? Itaque superuacaneum est nobis, curationem et remedia malorum inde pullulantium quaerere, quaecun-

s Distinctionem ante χαρίτων agnoscit etiam *Lapi* versio. quamquam vel haec ipsa vox, vel praecedens ἀγαθῶν, sine vllo sensus detrimento, abesse posse mihi quidem videtur; vt etiam *Gelenius* eam praeteriit. *Sylb.*

t Μυρίων ἄλλων. νῦν δὲ ἐπεὶ] Quum praecedant εἰ μὲν οὖν ἥδε ἡ ἀρχὴ, et sequantur haec, quae velut ἀνταπόδοσις sunt, νῦν δὲ ἐπεὶ βία αὐτὴν εἰσήγαγε καὶ παρανομία, etc. perperam ita interpungitur post ἄλλων, ac si ibi suam sententia clausulam haberet. *Steph.*

u Χρηστὸν ἐξ αὐτῆς ἔσεσθαι *Dionysium* scripsisse suspicatur *Steph.* χρηστὸν ἔσεσθαι ποτὲ ἢ σωτ. *Vat.*

x *Gelenius* περίεστιν accipit pro περίεργόν ἐστιν. sed forsan negatiue legendum οὐ περίεστιν. *Sylb.* Videntur (inquit *Steph.*) interpretes male reddere περίεστι, *superuacaneum est.* tanquam neget hic faciendum, quod contra facere suadet; vt doceo in quodam meorum *Schediasmatum.*

y Ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῆς κακῶν *Vat.*

αὐτῆς κακῶν ζητεῖν, ὁπόσα εἰς ἀνθρώπινον πίπτει λογισμὸν, μενούσης ἔτι τῆς πονηρᾶς ῥίζης. οὐ γὰρ ἔσται πέρας, οὐδ' ἀπαλλαγὴ τῶν δαιμονίων χόλων, ἕως ἂν ἤδ' ἡ βάσκανος ἐριννὺς καὶ [z] Φαγέδαινα ἐγκαθημένη πάντα σήπῃ καὶ διαφθείρῃ τὰ καλά. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἕτερος ἔσται λόγος καὶ καιρὸς ἐπιτηδειότερος· νῦν δ' ἐπὶ τὰ παρόντα εὖ τίθεσθαι χρὴ, πᾶσαν εἰρωνείαν ἀφεὶς, τάδε ὑμῖν λέγω· οὔτε ὅδε ὁ νόμος, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς, ὃν οὐχ ἡ βουλὴ προβουλεύσει, κύριος ἐπὶ τῆς ἐμῆς ὑπατείας γενήσεται, ἀλλὰ καὶ λόγοις ἀγωνιοῦμαι περὶ τῆς ἀριστοκρατίας, κἂν εἰς τὰ ἔργα δέῃ χωρεῖν, [a] οὐδ' ἐν τούτῳ τῶν ἐναντιουμένων λελείψομαι· καὶ εἰ μὴ πρότερον ἔγνωτε, ὅσην ἰσχὺν ἔχει τὸ τῶν ὑπάτων κράτος, ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς μαθήσεσθε.„

XLVI. Ἄππιος μὲν [b] δὴ ταῦτα εἶπεν. ἐκ δὲ τῶν δημάρχων ὁ πρεσβύτατος καὶ πλείστου ἀξιώματος τυγχάνων,

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 3/4. Cat. V.C. 283. Var. 285.

quaecunque poteſt excogitare humana ratio, peſſima radice adhuc manente. Nullus enim diuinae irae finis erit, nec ea vnquam liberabimur, donec iſta inuida Furia et Phagedaena *in ciuitate* commorans omnia honeſta putrefaciet et corrumpet. Sed de his alias dicetur opportunius. nunc vero quoniam praeſenti rerum ſtatui recte eſt conſulendum, omni diſſimulatione omiſſa haec vobis dicam; nec iſta lex, nec vlla alia, de qua ſenatus ante non cognorit atque ſuum conſultum fecerit, me conſule rata fiet: ſed et dictis optimates defendam, et factis (ſi opus fuerit) nulla in re aduerſariis cedam. Et ſi ante ignoraſtis, quanta eſſet conſularis imperii poteſtas, me conſule diſcetis.„

Appius igitur tunc ita eſt loquutus. Poſt eum C. Lectorius, tribunorum natu et dignitate maximus, vir bello

Vat. ſcil. ἐξ αὐτῆς τῆς δημάρχων ἐξουσίας, vt placuit etiam *Sylburgio.*

z Vide *Annott.*

a Forſan rectius οὐδὲν τῶν τούτοις ἐναντιουμένων λελείψομαι. *Lapus* omiſit genitiuum τούτων, vt ſatis declarat verſio: *nihil relinquam aduerſantibus. Sylb.* In *Cod. Vat.* οὐδὲν τούτοις τῶν ἐναντ.

b Deeſt *Vat.*

c Λαικτώ-

Γάϊος [c] Λεκτώριος, ἀνὴρ ἔν τε τοῖς πολέμοις ἐγνωσμένος εἶναι ψυχὴν οὐ κακὸς, καὶ τὰ πολιτικὰ πράττειν οὐκ ἀδύνατος, ἀνίσταται πρὸς ταῦτα ἀπολογησόμενος· καὶ διῆλθε πολὺν ὑπὲρ τοῦ δήμου λόγον, ἀπὸ τῶν ἄνωθεν ἀρξάμενος· „ὡς πολλὰς μὲν καὶ χαλεπὰς [d] στρατείας οἱ βλασφημούμενοι πρὸς [e] αὐτοῦ πένητες ἐστρατεύσαντο, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν βασιλέων, [f] ὅτε τὴν ἀνάγκην ἄν τις ᾐτιάσατο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἐκβολὴν ἐλευθερίαν κτώμενοι τῇ πατρίδι καὶ ἡγεμονίαν· ἀμοιβὴν δ' οὐδεμίαν ἐκομίσαντο παρὰ τῶν πατρικίων, οὐδ' ἀπέλαυσαν οὐδενὸς τῶν κοινῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὡς πολέμῳ ἁλόντες ἀφῃρέθησαν [g] πρὸς αὐτῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀνασώσασθαι βουλόμενοι, καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν τὴν πατρίδα πόθῳ γῆς ἑτέρας, ἐν ᾗ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι αὐτοῖς ἐλευθέροις οὖσιν ὑπάρξει· καὶ οὔτε βιασάμενοι τὴν βουλὴν, οὔτε πολέμῳ προσαναγκάσαντες, [h] εὕραντο τὴν ἐπὶ τὰ σφέτερα

bello spectatae fortitudinis, et ad ciuilia negotia tractanda idoneus, ad haec responsurus surrexit, et altius rem repetens, multa pro plebe dixit: „inopes, quos maledictis consul insectatus fuerat, ad multas et graues expeditiones profectos esse, non solum sub regibus (quod necessitati fortasse adscribi posset) sed etiam post illos exactos, dum libertatem imperiumque patriae parant; nullam tamen a patriciis remunerationem accepisse, nec vllius communis boni participes factos fuisse, sed tanquam mancipia libertate etiam ab illis exutos fuisse; quam dum vellent recuperare, coactos fuisse patriam aliarum sedium desiderio relinquere, vbi ipsi, qui erant ingenui, contumelias non paterentur: nec vlla vi senatui facta, nec armis illo coacto domum rediisse, sed ei roganti ac oranti, vt

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V. C.* 283. *Var.* 285.

c Λαικτώριος *Vat.*

d Στρατιὰς] Magis proprie στρατείας, vt in *Codd. Rom.* et *Vat.*

e Αὐτοῦ agnoscit etiam *Lapi* versio. quod vt *Glareano* suspectum fuit, ita ego quoque non inepte legi posse existimarim, πρὸς Ἀππίου. excusari tamen et relatiuum aliquo modo potest. *Sylb.*

f Ὅτε τὴν ἀνάγκην ἄν τις *Vat.* vulgatis deest ἄν.

g Ὑπ' αὐτῶν *Vat.*

h Εὕραντο pro vulg. ἄραντο substitui e *Cod. Rom. Sylb.* Ἄραντο retinendum censet *Portus:* quod

κάθοδον, ἀξιούσῃ τε καὶ δεομένῃ τὰ ἐκλειφθέντα [i] ἀπολαβεῖν εὔξαντες. τούς τε ὅρκους διεξῄει, καὶ τὰς συνθήκας τὰς ἐπὶ τῇ καθόδῳ γενομένας ἀνεκαλεῖτο· ἐν αἷς ἦν ἀμνηστία μὲν [k] "τὸ" πρῶτον πάντων, ἔπειτα ἐξουσία τοῖς πένησιν ἀρχὰς ἀποδεικνύναι, τιμωροὺς μὲν ἐσομένας σφίσιν αὐτοῖς, τοῖς δὲ κατισχύειν βουλομένοις, ἀντιπάλους.„ διεξελθὼν δὲ ταῦτα, τοὺς νόμους ἐπεδείκνυτο, οὓς ὁ δῆμος ἐπεκύρωσεν οὐ πρὸ πολλοῦ, [l] τόν τε περὶ τῶν δικαστηρίων τῆς μεταγωγῆς, [m] ὡς ἔδωκεν ἡ βουλὴ τῷ δήμῳ τὴν ἐξουσίαν κρίνειν, οὓς ἂν αὐτοῖς δόξειε τῶν πατρικίων, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ψηφοφορίας, ὡς οὐκ [n] ἔτι τὴν λοχῖτιν [o] ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν κουριᾶτιν ἐποίει τῶν ψήφων κυρίαν.

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 3/4. Cat. V. C. 283. Var. 285.

vt res suas *in vrbe* relictas reciperent, cessisse. Et iusiurandum commemorauit, et leges reditus *omnibus* in memoriam reuocauit: in quibus erat primum obliuio iniuriarum omnium, deinde pauperibus data potestas creandi magistratus, qui ipsis opem ferrent, et vim afferre volentibus aduersarentur.„ His autem commemoratis, leges ostendit *ac recitauit*, quas plebs non multo ante tulerat, alteram de iudiciis *ad plebem* translatis, vt scilicet senatus potestatem plebi dedisset iudicandi, quoscunque de patriciis vellet; alteram de suffragiis ferendis, vt *idem senatus* non amplius penes centuriata, sed penes curiata comitia suffragia esse voluerit.

Hac

quod ἄρασθαι τὴν κάθοδον significet *reditum suscipere, redire.* In *Cod. Vat.* εὔροντο. quod *Sylburgii* coniecturam firmat.

i Ἀπολαβεῖν *Vat.* vulg. ἀναλαβεῖν.

k Non agnoscit *Vat.*

l Ita *Codd. Rom.* et *Vat.* In *Ed. Steph.* τῶν τε, itidemque mox (v. 11.) καὶ τῶν: errore manifesto. *Sylb.*

m Mallem ᾧ, *sc.* νόμῳ: vel δι' οὗ, *qua lege.* sic paullo infra ᾧ οὐκ εἶχε. *Portus.*

n Pro ἔτι in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* εἶχε. quam lectionem (inquit *Portus*) si sequaris, εἶχε ad praecedens βουλὴ referendum est, vertendumque: *et quod* (senatus) *non haberet comitia centuriata, sed comitia curiata suffragiorum dominam faceret.* Vtrumque (ἔτι et εἶχε) agnoscit *Lapi* versio: *non amplius secundum ordines habuerit.* verum εἶχε *Sylburgio* nequaquam ferendum visum est. Optime tamen hoc modo legendum

Διεξελθὼν δὲ τὸν ὑπὲρ τοῦ δήμου λόγον, ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸν Ἄππιον· „Ἔπειτα σὺ τολμᾷς, εἶπε, λοιδορεῖσθαι τούτοις, δι᾽ οὓς μεγάλη μὲν ἐκ μικρᾶς, ἐπιφανὴς δ᾽ ἐξ ἀδόξου γέγονεν ἡ πόλις; καὶ στασιαστὰς ἑτέρους ἀποκαλεῖς, καὶ φυγαδικήν τινα τύχην ὀνειδίζεις, ὥσπερ οὐχ ἁπάντων ἔτι τούτων μεμνημένων [p] τὸ καθ᾽ ὑμᾶς, ὅτι στασιάσαντες οἱ σοὶ πρόγονοι πρὸς τοὺς ἐν τέλει, καὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καταλιπόντες, [q] ἐνθάδ᾽ ἱδρύνθησαν ἱκέται; εἰ μὴ ἄρα ὑμεῖς μὲν ἐκλιπόντες τὴν ἑαυτῶν πατρίδα πόθῳ τῆς ἐλευθερίας, καλὸν ἔργον ἐπράττετε· Ῥωμαῖοι δὲ τὰ ὅμοια ὑμῖν δεδρακότες, οὐ καλόν. τολμᾷς δὲ καὶ τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν, ὡς ἐπὶ κακῷ παρεληλυθυῖαν εἰς τὴν πόλιν, λοιδορεῖν; καὶ πείθεις [r] τούτους καταλῦσαι τὴν τῶν πενήτων ἐπικουρίαν τὴν ἱερὰν καὶ ἀκίνητον καὶ μεγάλαις ἠσφαλισμένην ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀνάγκαις, ὦ μισοδημότατε καὶ τυραννικώτατε; καὶ οὐδὲ τοῦτ᾽ ἄρα ἐδυ- XLVII.

Hac autem oratione pro plebe habita, conuersus ad Appium: „Et tu (inquit) his conuicium facere audes, quorum opera magna ex parua, illustris ex obscura ciuitas est facta? et alios vocas seditiosos, et exsilii fortunam ipsis exprobras; quasi omnes isti non meminerint adhuc id, quod aetate nostra accidit, tuos maiores a primoribus dissidentes sua patria deserta huc venisse supplices? nisi forte vos quidem, vestra patria libertatis desiderio relicta, praeclarum facinus fecistis, Romani vero, qui idem fecerunt, turpe. Audes etiam tribunitiam potestatem vituperare, vt in reipublicae perniciem in vrbem inuectam? et o plebis infensissime hostis, et maxime tyrannici ingenii homo, his suades, vt tollant pauperum auxilium sacrosanctum ac inuiolabile, et magnis necessitatis vinculis, tum a diis, tum ab hominibus confirmatum? Et ne hoc quidem animadvertere

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

gendum esse censet *Port.* ὃς οὐκ ἔτι, vt ὃς ad νόμος respiciat: hoc sensu: *quae lex non amplius centuriata comitia, sed curiata suffragiorum dominam faciebat.*

o Ἐξουσίαν *Vat.*

p τῶν καθ᾽ ἡμᾶς *Vat.* τὸ καθ᾽ ὑμᾶς, *id quod apud vos accidit,* malit *Portus.*

q Ἐνθάδ᾽ ἱδρύνθησαν *Vat.* vulgo ἔνθα ἱδρ.

r Τουτουσὶ *Vat.*

νήθης μαθεῖν, ὅτι τῇ τε βουλῇ καὶ τῇ σεαυτοῦ ἀρχῇ ταῦτα λέγων [s] λοιδορεῖς; καὶ γὰρ ἡ βουλὴ διαναστᾶσα [t] πᾶσα" πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὧν οὐκέτι τὰς ὑπερηφανίας καὶ τὰς ὕβρεις ὑποφέρειν ἠξίου, τὸ τῶν ὑπάτων ἀρχεῖον κατεστήσατο, καὶ, πρὶν ἐκείνους ἐξελάσαι τῆς πόλεως, ἑτέρους ἐποίησε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κυρίους. ὥστε ἃ περὶ τῆς δημαρχίας λέγεις, ὡς ἐπὶ κακῷ παρεληλυθυίας, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ διχοστασίας ἔλαβε, ταῦτα καὶ κατὰ τῆς ὑπατείας λέγεις. οὐδὲ γὰρ ἐκείνην ἄλλη τις εἰσήγαγε πρόφασις, ἀλλ' ἡ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν πατρικίων στάσις. ἀλλὰ τί ταῦτά σοι διαλέγομαι, ὡς χρηστῷ καὶ μετρίῳ πολίτῃ, ὃν ἅπαντες ἴσασιν οὗτοι σκαιὸν ὄντα διὰ γένος, καὶ πικρὸν, καὶ μισόδημον, καὶ τὸ θηριῶδες ὑπὸ φύσεως οὐδέποτε ἐξημερῶσαι δυνάμενον; ἀλλ' οὐχ ὁμόσε χωρῶ σοι, τὰ ἔργα ἐπίπροσθεν ποιησάμενος τῶν λόγων, καὶ δείκνυμι, ὅσην ἰσχὺν ὁ δῆμος ἔχων λέληθέ σε, ὃν οὐκ ᾐσχύνθης ἀνέστιον καὶ ῥυπαρὸν καλῶν· [u] καὶ ὅσην ἥδε ἡ ἀρχὴ δύναμιν, ἥν σε ὁ νόμος [x] ἐκτρέπεσθαι καὶ εἴκειν

Per. Iul. vertere potuisti, te haec dicentem conuiciari et senatui et tuo
4245. ipsius magistratui? nam quum totus senatus, facto dissidio, in
Ante Chr. 469. reges conspirasset, quorum superbiam et contumelias diutius
Olymp. pati nolebat, consulum magistratum constituit, et, antequam
77 3/4. illos ex vrbe pelleret, aliis regiam potestatem tradidit. Itaque
Cat. quod de plebis tribunatu, vt in perniciem reipublicae in vrbem
V.C. 283. recepto, dicis, quod discordia natus sit, idem quoque in consu-
Var latum dicis. nam ne ille quidem aliunde est ortus, quam ex
285. dissidio patriciorum a regibus facto. Sed cur ego de his tecum loquor, quasi cum bono ac moderato ciue: quem omnes isti sciunt natura saeuum, acerbum, et plebi infestum, et innatam feritatem nullo modo mansuefacere posse? Quin potius, omissis verbis, te factis aggredior, et ostendo tibi, quantam vim plebs habeat tibi nondum notam, quam non te puduit extorrem atque sordidam vocare; et quanta sit huius magistratus potestas, quem venerari et cui

s Λοιδορῇ *Vat.*

t Non agnoscit *Vat.*

u Καὶ ὅσεν ἥδε ἡ ἀρχὴ δυναμένη, σε ὁ νόμος *Vat.*

x Potius ἐντρέπεσθαι. hinc ἐντροπὴ, *reuerentia.* nisi forte ἐκτρέπεσθαι

ἀναγκάζει; παρεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἅπασαν εἰρωνείαν, ἔργου ἄρξομαι."

XLVIII. Ταῦτ' εἰπὼν, ὅρκον, ὅσπερ μέγιστος αὐτοῖς ἦν, διομοσάμενος, ἢ τὸν νόμον ἐπικυρώσειν, ἢ τοῦ ζῆν [y] μεθήσεσθαι, σιωπῆς γενομένης ἐκ τοῦ πλήθους, καὶ ἐναγωνίου προσδοκίας, ἐφ' ᾧ μέλλει δρᾶν, ἐκέλευσε μεταχωρεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τὸν Ἄππιον. ὡς δ' οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ τοὺς ῥαβδούχους παραστησάμενος, [z] καὶ τὸν ὄχλον, ὃν ἦγε παρασκευασάμενος οἴκοθεν, ἀπεμάχετο μὴ παραχωρῆσαι τῆς ἀγορᾶς, σιωπὴν ὑποκηρυξάμενος ὁ Λεκτώριος ἀνεῖπεν, ὅτι τὸν ὕπατον εἰς φυλακὴν κελεύουσιν οἱ δήμαρχοι ἄγεσθαι. καὶ ὁ μὲν ὑπηρέτης κελευσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ προσῆγεν, ὡς τοῦ σώματος ἐπιληψόμενος. τῶν δὲ ῥαβδούχων ὁ πρῶτος ἐπιτυχὼν, παίων αὐτὸν ἀπήλασε. κραυγῆς δ' ἐκ τῶν παρόντων γενομένης μεγάλης καὶ ἀγανακτήσεως, ἵσταται αὐτὸς ὁ [a] Λεκτώριος παρακελευ-

cui cedere te cogunt? Ergo et ipſe, omni diſſimulatione omiſ- *Per. Iul.*
ſa, rem aggrediar. 4245.

Haec loquutus, et iureiurando (quod apud illos maximum *Ante Chr.* 469.
erat) iurato, aut ſe perlaturum legem, aut ſe vita exceſſurum, *Olymp.*
ſilentio ab omnibus facto, omnibuſque in id certamen intentis, 77 $\frac{3}{4}$.
ac anxio animo exſpectantibus, quidnam ille facturus eſſet, iuſ- *Cat.*
ſit Appium ex concione excedere. Quo non parente, ſed ſti- *V.C.* 283.
pante ſe lictoribus, omnique alia turba, quam domo *ad hoc* *Var.*
ipſum paratam adduxerat, et repugnante, ne foro decederet, 285.
Lectorius per praeconem ſilentio imperato pronunciauit, tribunorum collegium iubere conſulem in carcerem duci. ac mox apparitor ab eo iuſſus eum apprehenſurus acceſſit: at proximus lictor eum pulſatum repulit. Magno autem clamore ab iis, qui aderant, ſublato, ipſe Lectorius, adhortatus plebem, vt ſibi opem

τρέπεσθαι pro ἐντρέπεσθαι poſitum eſſe dicas. *Portus.*

y Μεθήσεσθαι *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulg. μεταθήσεσθαι.

z Καὶ τὸν ὄχλον, ὃν ἦγε, παρεσκευασμένος *Vat.* vulgatae pone ὄχλον addunt vocabulum ex eo perperam iterato natum, ὅλον.

a Λαιτώριος (vt et mox infra p. 1874. v. 16.) in *Cod. Vat.* at ſupra p. 1869. v. 1. Λαικτώριος.

b Ἤρξατε

σάμενος τοῖς ὄχλοις ἀμύνειν· καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄππιον ςῖφος ἔχοντες νέων πολὺ καὶ καρτερὸν, ὑφίςανται. καὶ μετὰ τȣ̃το λόγοι τε ἀσχήμονες ἐγένοντο εἰς ἀλλήλȣς, καὶ καταβοαὶ, καὶ σωμάτων ὠθισμοί· καὶ τελευτῶσα εἰς χεῖρας ἀπέσκηψεν ἡ ἔρις, καὶ εἰς λίθων [b] ἤρξαντο προβαίνειν βολάς. ἐπέσχε δὲ ταῦτα, καὶ τȣ̃ μὴ προσωτέρω χωρῆσαι τὰ δεινὰ [c] Κοΐντιος, ἅτερος τῶν ὑπάτων, αἴτιος ἐγένετο, δεόμενός τε ἁπάντων καὶ λιπαρῶν σὺν τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἐκ τȣ̃ συνεδρίȣ, καὶ εἰς μέσȣς τȣ̀ς ἀψιμαχȣ̃ντας ὠθȣ̃μενος. ἦν δὲ καὶ τῆς ἡμέρας τὸ λειπόμενον βραχὺ μέρος· ὥς᾽ ἀκȣ́σιοι ἀπ᾽ ἀλλήλων διελύθησαν. ταῖς δ᾽ ἑξῆς ἡμέραις αἵ τ᾽ ἀρχαὶ ἀλλήλαις ἐνεκάλȣν· ὁ μὲν ὕπατος τοῖς δημάρχοις, ὅτι καταλύειν αὐτȣ̃ τὴν ἀρχὴν ἠξίȣν, ἐς τὸ δεσμωτήριον τὸν ὕπατον ἀπάγειν κελεύσαντες· τῷ δὲ ὑπάτῳ οἱ δήμαρχοι, ὡς ἐμβεβληκότι πληγὰς σώμασιν [d] ἱεροῖς, καθωσιωμένοις ὑπὸ τȣ̃ νόμȣ· καὶ ὁ Λεκτώριος τὰ ἴχνη τῶν πληγῶν εἶχεν ἐπὶ τῆς ὄψεως ἔτι φανερά· ἥ τε πόλις ὅλη διοιδȣ̃σα καὶ ἀγριαινομένη διεις ήκει.

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 ¾. Cat. V.C. 283. Var. 285.

opem ferret, ad eum iuit: at Appius cum ingenti ac valido iuuenum globo se ei opposuit. Deinde foedae inter eos altercationes, et vociferationes, et corporum protrusiones sunt sequutae: et postremo rixa ad manus prorupit, et ad lapidum iactus ventum est. Sed Quintius, alter consul, haec repressit, et, ne malum vlterius progrederetur, effecit, cum senioribus senatoribus omnes rogando et orando, et in mediam pugnantium turbam se coniiciendo. Ipsum quoque diei reliquum spatium breue erat: itaque inuiti diremti sunt. Insequutis diebus magistratus se inuicem accusabant: consul tribunos, quod suum magistratum abrogare voluissent, consulem in carcerem abduci iubentes; tribuni consulem, quod plagas ingessisset iis, quorum corpora lex sacra et sancta esse iubet. et Lectorius manifestas sugillationis notas in facie adhuc habebat; et tota ciuitas dissensionibus et dissidiis efferata erat. Plebs

b Ἤρξατο *Vat.*

c Κοΐντος *Vat.* vt et paullo post p. 1875. v. 6. et v. 10.

d Ἱεροῖς καὶ καθωσιωμένοις *Vat.*

e Deest

ἔπειτα ὁ μὲν δῆμος ἐφρούρει τὸ Καπιτώλιον ἅμα τοῖς δημάρχοις, οὔτε ἡμέρας, οὔτε νυκτὸς ἐκλείπων [e] αὐτοῦ τὴν φυλακήν. ἡ δὲ βουλὴ συνιοῦσα, πολλὴν καὶ ἐπίπονον ἐποιεῖτο ζήτησιν, ὅπως χρὴ παῦσαι τὴν διχοστασίαν, τοῦ τε κινδύνου τὸ μέγεθος ἐνθυμουμένη, καὶ ὅτι [f] οὐδὲ τοῖς ὑπάτοις τὰ αὐτὰ παρειστήκει φρονεῖν. ὁ μὲν γὰρ Κοΐντιος εἴκειν τῷ δήμῳ τὰ μέτρια ἠξίου, ὁ δ' Ἄππιος μέχρι θανάτου ἀντεῖχεν.

XLIX. Ὡς δ' οὐδὲν ἐγίνετο πέρας, χωρὶς ἑκάστους ἀπολαμβάνων ὁ Κοΐντιος, τούς τε δημάρχους, καὶ τὸν Ἄππιον, ἐδεῖτο καὶ ἐλιπάρει, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων ἀναγκαιότερα ἡγεῖσθαι ἠξίου. ὁρῶν δὲ τοὺς μὲν ἤδη [g] πεπειροτέρους γεγονότας, τὸν δὲ συνάρχοντα ἐπὶ τῆς αὐτῆς αὐθαδείας μένοντα, πείθει τοὺς ἀμφὶ Λεκτώριον, ὑπὲρ ἁπάντων [h] τῶν τ' ἰδίων ἐγκλημάτων καὶ τῶν δημοσίων, τὴν βουλὴν ποιῆσαι κυρίαν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο διεπράξατο, συνεκάλει τὴν

Per. Iul. 4245. Ante Chr. 469. Olymp. 77 3/4. Cat. V.C. 283. Var. 285.

Plebs deinde cum tribunis Capitolium occupauit, diurnis nocturnisque id seruans excubiis. Quod vbi senatus cognouit, magna cura quaerebat modum, quo sedaretur haec seditio, sollicitus, tum propter periculi magnitudinem, tum propter consulum dissensionem. Quintius enim plebi non iniqua petenti cedendum censebat; Appius vero ei resistebat, et mori, quam cedere, malebat.

Quumque nullus contentionis fieret finis, Quintius seorsum tribunos, seorsum Appium orabat atque obsecrabat; et, vt priuatis commodis publica anteponerent, postulabat. animaduertens autem, illos iam mitiores factos, collegam vero in sua peruicacia perseuerare, persuasit Lectorio eiusque collegis, vt omnium priuatorum publicorumque criminum cognitionem arbitrio senatus permitterent. Hoc autem impetrato, senatum conuo-

e Deest *Vat.*

f οὐδὲ τοῖς ὑπάτοις *Vat.* et *Lapi Cod.* pro primo voc. vulgatae dant οὐδέν.

g Ita in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.* In *Ed. Steph.* ἐμπειροτέρους. quam lectionem *Gelenius* periphrasi adiuuerat, *experientia sapientiores factos.*

h τῶν τε ἰδίων *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* vulgatis enim particula copulans deest.

 i Optime

βουλήν, καὶ τοὺς δημάρχους πολλὰ ἐπαινέσας, καὶ τοῦ συνάρχοντος δεηθεὶς, μὴ ἀντιπράττειν [i] τῇ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως, ἐκάλει τοὺς εἰωθότας ἀποφαίνεσθαι γνώμας. πρῶτος δὲ κληθεὶς Πόπλιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας γνώμην ἀπεφήνατο τήνδε· ὅσα μὲν ἀλλήλοις ἐγκαλοῦσιν οἵ τε δήμαρχοι καὶ ὁ ὕπατος, ὑπὲρ ὧν ἔπαθον, ἢ ἔδρασαν ἐν τῇ ταραχῇ, ἐπειδὴ οὐκ ἐξ ἐπιβουλῆς, οὐδ' οἰκείας [k] πλεονεξίας [l] ἕνεκα εἰς αὐτὰ κατέστησαν, ἀλλ' [m] ὑπὲρ τῆς εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίας, ἀφεῖσθαι δημοσίᾳ, καὶ μηδεμίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι δίκην· περὶ δὲ τοῦ νόμου, ἐπειδὴ ὁ ὕπατος Ἄππιος οὐκ ἐᾷ νόμον ἀπροβούλευτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκφέρειν, προβουλεῦσαι περὶ τούτου τὸ συνέδριον· τοὺς δὲ δημάρχους ἅμα τοῖς ὑπάτοις ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς τε ὁμονοίας τῶν πολιτῶν, ὅταν ἡ ψῆφος περὶ αὐτοῦ διαφέρηται, καὶ τῆς εὐκοσμίας. ἐπαινεσάντων δὲ

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat.* 283. *V.C. Var.* 285.

conuocauit, et tribunis multum laudatis, et rogato collega, ne publicae ſaluti aduerſaretur, vocauit eos, qui ſuam ſententiam dicere ſolebant. Et P. Valerius Poplicola primus rogatus, hanc dixit ſententiam: omnia crimina, quae ſibi inuicem obiiciebant tribuni et conſules, omnes iniurias in tumultu et illatas et acceptas, quod non dolo malo, nec priuatae vtilitatis cauſſa eo ventum eſſet, ſed per ambitioſam contentionem de republica publice remittendas, nec in vllum iudicium vocandas dixit. Quod vero ad legem attineret, quoniam Appius conſul non patiebatur, eam ſine ſenatuſconſulto in concione promulgari, de ea ad ſenatum referendum, atque ſenatuſconſultum faciendum cenſebat. Caeterum, tribunis vna cum coſſ. operam dandam, vt concors eſſet ciuitas, et decorum ac ordo ſeruaretur in ſuffragiis ferendis. Hac

i Optime in *Cod. Vat.* τῇ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως. quod *Gelenio*, *Sylburgio* atque *Porto* placuiſſe video. nam vulgatae dant τὰ σωτήρια.

k Apud *Suidam*: παρὰ δὲ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ, πλεονεξία ἡ νίκη. Forſan hunc locum reſpexerit.

l In *Cod. Vat.* ἕνεκεν.

m Pro ὑπὲρ non inepte, meo quidem iudicio, repoſuerimus ὑπὸ, vt infra alicubi: pro qua praepoſitione in praecedentibus membris vſurpata ἐξ et ἕνεκα. *Sylb.*

n Κόϊντος

τὴν γνώμην ἁπάντων, εὐθὺς ἀνέδωκε τὴν ὑπὲρ τοῦ νόμου ψῆφον ὁ [n] Κοίντιος τῷ συνεδρίῳ, καὶ πολλὰ μὲν Ἀππίου κατηγορήσαντος, πολλὰ δὲ τῶν δημάρχων ἀντιλεξάντων, ἐνίκα παρὰ πολλὰς ψήφους ἡ τὸν νόμον εἰσφέρειν ἀξιοῦσα γνώμη. ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ προβουλεύματος, αἵ τ' ἴδιαι τῶν ἀρχόντων διαφοραὶ διελύθησαν, καὶ ὁ δῆμος, ἀγαπητῶς δεξάμενος τὸ συγχώρημα τῆς βουλῆς, ἐπεψήφισε τὸν νόμον. ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου τὰ τῶν δημάρχων καὶ ἀγορανόμων ἀρχαιρέσια μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, δίχα οἰωνῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ὀττείας ἁπάσης, αἱ φυλετικαὶ ψηφηφοροῦσιν ἐκκλησίαι. αὕτη λύσις ἐγένετο τῆς τότε κατασχούσης ταραχῆς τὴν πόλιν.

Καὶ μετ' οὐ πολὺ στρατιὰς ἐδόκει Ῥωμαίοις καταγράφειν, καὶ τοὺς ὑπάτους ἐκπέμπειν ἀμφοτέρους ἐπί τ' Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους. δυνάμεις γὰρ [o] ἐξ ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν μεγάλαι ἐξεληλυθέναι ἠγγέλλοντο, καὶ προνομεύειν τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους. παρασκευασθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων σὺν τάχει, Κοίντιος μὲν Αἰκανοῖς πο- L.

Hac sententia ab omnibus probata, confestim Quintius senatores misit in suffragia; et, post multam Appii dissuasionem, multis suffragiis vicit. Factoque senatusconsulto, et priuatae magistratuum discordiae diremtae sunt, et plebs, senatus concessum laeto animo accipiens, legem suo suffragio confirmauit. Ex illo tempore vsque ad nostram aetatem tribunorum atque aedilium creandorum comitia, sine auspiciis et omni alia religione, suffragio tribuum peraguntur. Atque hic fuit illius seditionis in vrbe tunc excitatae finis.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285. *Lex de tributis comitiis.*

Paullo post Romanis placuit exercitus conscribere, et vtrumque consulem contra Aequos et Volscos emittere. erant enim, qui nunciabant, magnas vtriusque gentis copias egressas esse, et agros sociorum populi Romani populari. Exercitibus igitur celeriter paratis, consules prouincias sortiti sunt, et Quintio bellum

n Κόϊντος *Vat.* vt supra aliquoties, et mox infra.

o Ἐφ' ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν ἐξεληλυθέναι ἠγγέλλοντο μεγάλαι *Vat.*

p Εἰς

λεμήσων ᾤχετο, Ἄππιος δὲ Οὐολούσκοις, κλήρῳ διαλαχόντες τὰς ἀρχάς. συνέβη δὲ τῶν ὑπάτων ἑκατέρῳ τὰ εἰκότα πάσχειν· ἡ μὲν γὰρ τῷ Κοϊντίῳ προσνεμηθεῖσα στρατιά, τὴν ἐπιείκειάν τε καὶ μετριότητα τοῦ ἀνδρὸς ἀσπαζομένη, πρόθυμος ἦν [p] εἰς ἅπαντα τὰ ἐπιταττόμενα, καὶ τὰ πλεῖστα αὐτοκέλευστος ὑφίστατο κινδυνεύματα, δόξαν τῷ ἡγεμόνι καὶ τιμὴν πράττουσα· καὶ διεξῆλθε πολλὴν τῆς Αἰκανῶν χώρας λεηλατοῦσα, οὐ τολμώντων εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῶν πολεμίων· ἐξ ἧς λάφυρα πολλὰ καὶ ὠφελείας μεγάλας ἐκτήσατο. χρόνον δ᾽ οὐ πολὺν ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίψασα, παρῆν εἰς τὴν πόλιν ἀπαθὴς κακῶν, λαμπρὸν ἐπὶ τοῖς ἔργοις [q] τὸν στρατηγὸν ἄγουσα. ἡ δὲ τῷ Ἀππίῳ συνεξελθοῦσα δύναμις, μίσει τῷ πρὸς αὐτὸν, πολλὰ ὑπερεῖδε τῶν πατρίων. τά τε γὰρ ἄλλα ἐθελοκακοῦσα ἐν ὅλῃ τῇ [r] στρατείᾳ, καὶ ὀλιγωροῦσα τοῦ ἡγεμόνος διετέλεσε, καὶ ἐπειδὴ μάχεσθαι ἔδει τῇ Οὐολούσκων στρατιᾷ, κατασταθεῖσα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων εἰς τάξιν, οὐκ ἠξίωσε τοῖς πολεμίοις εἰς χεῖρας ἰέ-

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

bellum contra Aequos, Appio contra Volſcos obtigit. Vtrique conſuli res ſucceſſit, vt ſuccedere par fuit. Exercitus enim, qui Quintio datus fuerat, lenitatis eius ac aequitatis amore, promtus erat ad omnia imperata facienda, et plurima pericula ſponte ſua nullo iubente adibat, vt duci ſuo gloriam et honorem pararet: magnamque Aequorum agri partem praedabundus eſt peruagatus, hoſtibus cum ipſo congredi non audentibus, vnde multa ſpolia magnamque praedam partam retulit. nec diu in hoſtico moratus, incolumis in vrbem rediit, cum duce rebus egregie geſtis conſpicuo. Qui vero Appii ductu ad bellum profecti ſunt, odio, quo eum proſequebantur, multa patriae diſciplinae praecepta neglexerunt. Nam et alias toto illius militiae tempore data opera ignauiter rem geſſerunt, ducemque ſemper contemſerunt; et quum pugnandum eſſet cum Volſcorum copiis, a ducibus in aciem producti cum hoſtibus manus conſe-

p Εἰς πάντα τὰ *Vat.*

q Τὸν στρατηγὸν *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

r Rectiſſime in *Cod. Vat.* στρατείᾳ, *expeditione.* nam vulgatae dant στρατιᾷ.

s Incluſa

ναι· ἀλλ᾽ οἵ τε λοχαγοὶ καὶ οἱ πρόμαχοι αὐτῶν, οἱ μὲν τὰ σημεῖα [s] ῥίψαντες, οἱ δὲ τὴν τάξιν ἐγκαταλιπόντες, [t] ἔφευγον ἐπὶ τὸν χάρακα. καὶ εἰ μὴ θαυμάσαντες τὸ παράλογον τῆς φυγῆς αὐτῶν οἱ πολέμιοι, καὶ δείσαντες, μὴ ἐνέδρα τις ᾖ, τῆς ἐπὶ πλεῖον διώξεως [u] ἀπετράποντο, τὸ πλεῖον ἂν μέρος τῶν Ῥωμαίων διέφθαρτο. ἐποίουν δὲ ταῦτα φθόνῳ τοῦ ἡγεμόνος, ἵνα μὴ, καλὸν ἀγώνισμα ὁ ἀνὴρ διαπραξάμενος, θριάμβῳ τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπιλαμπρυνθῇ τιμαῖς. τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ τὰ μὲν ἐπιτιμῶντος αὐτοῖς τοῦ ὑπάτου τῆς ἀδόξου φυγῆς, τὰ δὲ παρακαλοῦντος ἔργον αἴσχιστον ἀναλύσασθαι καλῷ ἀγῶνι, τὰ δ᾽ ἀπειλοῦντος, εἰ μὴ στήσονται [x] παρὰ τὰ δεινὰ, χρήσεσθαι τοῖς νόμοις, ἀπειθείᾳ τε διεχρῶντο καὶ καταβοῇ, καὶ ἀπάγειν σφᾶς ἐκέλευον ἐκ τῆς πολεμίας, ὡς ἀδύνατοι ἔτι ὄντες ὑπὸ τραυμάτων ἀντέχειν.

conſerere noluerunt; ſed et centuriones et anteſignani, alii *Per. Iul.*
abiectis ſignis, alii vero ordinibus deſertis, in caſtra ſe recepe- 4245.
runt. et niſi hoſtes, inopinatam eorum fugam mirati, inſidias *Ante Chr.* 469.
metuentes, ab ipſis vlterius perſequendis abſtinuiſſent, maxima *Olymp.*
pars Romanorum periiſſet. Id autem faciebant, quod duci in- 77 $\frac{3}{4}$.
viderent; ne ille, bello praeclare confecto, triumpho aliiſque *Cat.*
honoribus decoraretur. Poſtero autem die, licet conſul partim *V.C.* 283.
eorum ignominioſam fugam increparet, partim ad eius facino- *Var.*
ris ignominiam praeclaro proelio abolendam eos hortaretur, 285.
partim ipſis minaretur, niſi in periculis ſe fortiter geſſiſſent, ſe legibus vſurum; illi tamen in eadem contumacia perſeuerabant, et vociferabantur, atque ſe ex hoſtico abduci iubebant, quod prae vulneribus amplius *malis* reſiſtere non poſſent. multi

s Incluſa [in edd. Sylb. et Hudſ. haec quinque vocabula ῥίψαντες, οἱ δὲ τὴν τάξιν] e *Cod. Rom.* addita [a Sylburgio] agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *alii ſigna proiicientes, alii aciem deſerentes.* atque adeo ſic legendum eſſe arguunt ſequentia p. 1881. v. 2. *Sylb.* Eadem illa omiſit *Cod. Vat.* atque etiam *Gelenius* in ſua verſione.

t Ἦλθον ἐπὶ τὸν χάρακα in *Ed. Steph.*

u Ἀπετράποντο rectius in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod agnouit etiam *Sylb.* vulg. ἀνετράπ.

x Alibi habet παρὰ τὰ δεινά. *Sylb.*

κατεδήσαντο γὰρ αὐτῶν οἱ πολλοὶ τοὺς ὑγιεῖς χρῶτας, [y] ὡς τραυματίαι. ὥστε ὁ Ἄππιος ἠναγκάσθη ἀπάγειν τὸν στρατὸν ἐκ τῆς πολεμίας· [z] καὶ Οὐολοῦσκοι, ἀπιοῦσιν ἑπόμενοι, πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. ὡς δ' ἐν τῇ φιλίᾳ ἐγένοντο, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν αὐτοὺς ὁ ὕπατος, καὶ πολλὰ ὀνειδίσας, ἔφη χρήσεσθαι [a] τῇ" κατὰ τῶν λειποτακτῶν κολάσει. καὶ πολλὰ δεομένων τῶν [b] πρεσβευτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τέλει, μετριάσαι, καὶ μὴ συμφορὰν ἐπὶ συμφορᾷ προσθεῖναι τῇ πόλει, λόγον οὐδενὸς αὐτῶν ποιησάμενος, ἐκύρωσε τὴν κόλασιν. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ λοχαγοί τε ὧν οἱ λόχοι ἔφυγον, καὶ οἱ πρόμαχοι τῶν σημείων, ὅσοι τὰ σημεῖα ἀπολωλέκεσαν, οἱ μὲν πελέκει τοὺς αὐχένας ἀπεκόπησαν, οἱ δὲ ξύλοις παιόμενοι διεφθάρησαν· ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου πλήθους ἀπὸ [c] δε-

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

multi enim eorum integras corporis partes quaſi ſaucias obligarant. Itaque Appius exercitum ex hoſtico deducere coactus eſt: et Volſci, eos abeuntes ſequuti, multos illorum interfecerunt. Vt vero in pacatum agrum ventum eſt, conſul, iis ad concionem conuocatis, multiſque exprobratis, ſe vt in aciei deſertores animaduerſurum dixit: et quamuis ſeniores atque alii primores viri, qui minores magiſtratus in caſtris gerebant, eum pluribus deprecarentur, et valde orarent, vt moderate ageret, neue publicae cladi aliam nouam calamitatem adderet, ille, ſpreta eorum oratione, poenam ſanciuit. ac mox et centuriones, quorum cohortes fugerant, et anteſignani, qui ſigna amiſerant, partim ſecuri percuſſi ſunt, partim caeſi fuſtibus necati ſunt: ex reliqua vero multitudine pro aliis decimus quiſque miles ſorte

Sylb. In vulgatis nempe legitur περὶ τὰ δ.

y Ὡς τραυματίαι *Vat.* vulgo ὡς τραυματίας.

z Καὶ οἱ Οὐολοῦσκοι *Vat.*

a Omittit *Vat.*

b Πρεσβυτῶν [ita enim vulg. legitur] nomine intelligi hoc loco poſſunt veterani milites, vt infra alicubi: vel πρεσβευτῶν legi poteſt, vt ſignificet, legatos ſeu propraetores pro illis interceſſiſſe. *Sylb.*

c Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod firmat etiam *Liuius.* et hinc paſſim apud alios Hiſtoricos eſt *legionum decimatio:* itidemque apud *Polybium* ἐκ δεκάδος ἄγεσθαι ἐπὶ θανάτῳ, et apud *Xiphilinum* δεκατεύεσθαι. ſic apud *Plutarchum* etiam in *Numa,*

κάδος ἑκάστης εἷς ἀνὴρ, ὁ λαχὼν κλήρῳ, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπέθνησκεν. αὕτη Ῥωμαίοις πάτριός ἐστι κατὰ τῶν λιπόντων τὰς τάξεις, ἢ προεμένων τὰς [d] σημείας, ἡ κόλασις. καὶ μετὰ ταῦτ' αὐτός τε μισούμενος ὁ στρατηγὸς, καὶ τῆς στρατιᾶς ὅσον ἔτι περιῆν, [e] κατηφὲς καὶ ἄτιμον ἐπαγόμενος, τῶν [f] ἀρχαιρεσίων καθηκόντων, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα.

Ἀποδειχθέντων δὲ μετ' ἐκείνους ὑπάτων Λευκίου LI. Οὐαλερίου τὸ δεύτερον καὶ Τιβερίου Αἰμιλίου, βραχύν τινα χρόνον ἐπισχόντες οἱ δήμαρχοι, τὸν ὑπὲρ κληρουχίας πάλιν εἰσῆγον λόγον· καὶ προσιόντες τοῖς ὑπάτοις, ἠξίουν βεβαιῶσαι τῷ δήμῳ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐποιήσατο ἡ βουλὴ, Σπορίου Κασσίου καὶ Πρόκλου Οὐεργινίου [g] ὑπατευόντων, δεόμενοί τε καὶ λιπαροῦντες. καὶ οἱ ὕπατοι αὐτοῖς συνελάμβανον ἀμφότεροι, Τιβέριος μὲν Αἰμίλιος κότον τινὰ παλαιὸν εἰς τὴν βουλὴν οὐκ ἄλογον ἀναφέρων,

forte ad supplicium abductus fuit. Haec poena apud Romanos solennis est in eos, qui ordines deseruerunt, vel signa proiecerunt. Post haec ipse dux, omnibus odiosus, cum moerore et ignominia exercitum, qui adhuc erat reliquus, instantibus comitiis, in patriam reduxit.

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. 78. 1.

Anno sequenti, quum creati fuissent consules, L. Valerius iterum et Tib. Aemilius, tribuni aliquanto post legis agrariae mentionem iterum fecerunt; et adierunt consules, eosque summis precibus orarunt, vt ratum facerent, quod senatus, Sp. Cassio et Proculo Virginio consulibus, promiserat. Et vterque consul ipsis fauebat; Tib. Aemilius propter quoddam vetus odium in senatum, quod non erat iniustum, quia eius patri trium-

Cat. V.C. 284. Var. 286. L. Valerio II. et Ti. Aemilio coss. agitata res agraria.

Numa, vbi vulgo legitur μέχρι τῶν δώδεκα, *Xylander* reponit δέκα. *Sylb.* Perperam ideo in *Ed. Steph.* δωδεκάδος. Vide *Brodaei* Miscell. l. I. c. 9.

d Alibi σημαίας, et quidem frequentius. *Sylb.*

e Κατηφὲς καὶ ἄτιμον in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo κατηφὴς καὶ ἄτιμος.

f Minus recte ἀρχαιρεσιῶν in *Ed. Steph.*

g Ὑπατευόντων *Vat.* vulgo ὑπατευσάντων.

h Perpe-

ὅτι τῷ πατρὶ [h] αὐτȣ̃ θρίαμβον αἰτȣμένῳ κατάγειν ȣ̓κ ἐπέτρεψεν. ὁ δὲ Οὐαλέριος, ἀποθεραπεῦσαι τȣ̃ δήμȣ τὴν ὀργὴν βȣλόμενος, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῷ Σπορίου Κασσίου θανάτῳ, ὃν ἀπέκτεινεν ὡς ἐπιχειροῦντα [i] βασιλείᾳ, [k] ταμίας ὢν τότε Οὐαλέριος, ἄνδρα τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν γενομένων ἐπιφανέστατον ἐν ἡγεμονίαις τε πολέμων καὶ πολιτικαῖς πράξεσιν, ὃς καὶ τὸ περὶ τῆς κληρȣχίας πολίτευμα πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν· καὶ δι᾽ αὐτὸ μάλιστα ὑπὸ τῶν πατρικίων, [l] ὡς δῆμον [m] αἰρȣ́μενος πρὸ αὐτῶν, ἐμισήθη. τότε δ᾽ ȣ̓̃ν ὑποσχο-

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. 78. 1. Cat. V.C. 284. Var. 286.

triumphum petenti negarat: Valerius vero, quia cupiebat plebem delinire ſibi infenſam propter Sp. Caſſii mortem, quem, tyrannidis affectatae conuictum, ipſe tunc reipublicae Quaeſtor capitali ſupplicio affecerat, virum ob peritiam exercituum ductandorum, rerumque ciuilium tractandarum, longe omnium aetate ſua clariſſimum, qui primus legem agrariam in vrbem intulerat; eoque nomine potiſſimum, vt plebem ad ſe allectans, patriciis exoſus erat. Quum igitur conſules illis tunc promiſiſſent,

h Perperam αὐτῶν in *Ed. Steph.*

i Rectius forſan τῇ βασιλείᾳ, vt p. 581. v. 4. [edit. Hudſ.] ὁ τῇ τυραννίδι ἐπιχειρῶν. *Sylb.*

k Poſt ταμίας in *Ed. Steph.* reperitur coniunctio τε; loco plane alieno. *Sylb.* Ταμίας τότε ὢν Οὐαλέριος *Vat.*

l Ὡς δῆμον αἰρȣ́μενος πρὸς αὐτὸν] Omnino legendum ἀναιρȣ́μενος. Nam verbum ἀναιρεῖσθαι vſurpare Atticos obſeruauimus pro *allicere in ſui amorem*, et *demereri*. Ita *Xenophon* Κυρ. παιδ. l. II. Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτὲ σὲ ἔργῳ ἀνὴρ ȣ̃τος ἀνῄρηται; Idem lib. I. ταχὺ δὲ τȣ̀ς πατέρας αὐτῶν ἀνῄρητο προσιὼν, καὶ ἔνδηλος ὢν, ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν τȣ̀ς υἱεῖς. Ita enim emendandus eſt hic *Xenophontis* locus, vbi vulgo ἀνήρτητο legitur. *Caſ.* Vid. *Var. Lect.* paginae huic ſubiectas.

m Αἰρȣ́μενος poſitum hic pro οἰκειȣ́μενος, ſeu ἑταιριζόμενος, ſignificatione (vt ego quidem puto) rariſſima. In *Cod. Rom.* ἀναιρȣ́μενος. *Lapus* vertit *attrahens*, *Sylb.* Veriſimile eſt, *Dionyſium* ſcripſiſſe, ὡς δῆμον αἰρȣ́μενος πρὸ αὐτῶν. Alioqui certe ἀναιρȣ́μενος ſcriptum fuiſſe dicerem. nam ἀναιρεῖσθαι eſt interdum *demereri*, pro quo et ἀναρτᾶσθαι dici oſtendit meus *Theſaurus*. an tamen dicatur etiam ἀναιρεῖσθαι πρὸς αὐτὸν, ſeu ἑαυτὸν, videndum eſt. *Steph.* Nihil minus apte dici fingiue poſſit, quam, vt *Portus* ſomniauit, eſſe legendum

μένων τῶν ὑπάτων αὐτοῖς [n] προθήσειν ἐν τῇ βουλῇ τὸν ὑπὲρ τῆς διανομῆς τῶν δημοσίων [o] κλήρων λόγον, καὶ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ νόμου [p] συναρεῖσθαι, πιστεύσαντες αὐτοῖς οἱ δήμαρχοι, παρῆσαν ἐπὶ τὴν βουλὴν, καὶ λόγους διεξῆλθον ἐπιεικεῖς. οἷς οὐδὲν ἀντιλέξαντες οἱ ὕπατοι, ὡς μὴ φιλονεικίας δόξαν ἀπενέγκαιντο, γνώμην ἀποδείκνυσθαι τοὺς [q] πρεσβυτέρους ἠξίουν. ἦν δ' ὁ πρῶτος ὑπ' αὐτῶν κληθεὶς Λεύκιος Αἰμίλιος, θατέρου τῶν ὑπάτων πατήρ· ὃς ἔφη δοκεῖν αὐτῷ [r] καὶ δίκαιον, καὶ συμφέρον ἔσεσθαι τῇ πόλει, πάντων εἶναι τὰ κοινὰ, καὶ μὴ ὀλίγων· τῷ τε δήμῳ πείθοντι ὑπουργεῖν συνεβούλευεν, ἵνα χάρις ἡ παραχώρησις γένηται αὐτῶν. πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα μὴ δόντας αὐτῷ κατὰ προαίρεσιν, ὑπ' ἀνάγκης συγκεχωρηκέναι· τούς τε κατέχοντας τὰς κτήσεις, [s] ὧν

misissent, se de publici agri diuisione ad senatum relaturos, ipsosque in lege perferenda adiuturos, tribuni his freti in senatum venerunt, atque verbis vsi sunt mansuetis. contra quae cum consules nihil dixissent, ne viderentur contentionem quaerere, seniores sententiam rogarunt. Primus autem L. Aemilius alterius consulis pater rogatus fuit; qui dixit, sibi videri e republica fore, si bona publica ab omnibus possiderentur, non autem a paucis; et plebi *hoc* roganti indulgendum esse censebat, vt ea concessio pro beneficio a senatu dato haberetur. saepe enim coactos eos multa alia ei concessisse *dicebat*, quae sponte largiri noluerant: eosque, qui possessiones *publicas* detinebant,

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. $\frac{4}{1}$. *Cat. V.C.* 284. *Var.* 286.

gendum αἰωρούμενος πρὸς αὐτοὺς, *sc.* πατρικίους, *quod plebem concitasset contra patricios.* nam vocem istam neque ab vllo vnquam scriptore ita acceptam, nec potuisse accipi affirmamus. *Casaub.*

n Ita etiam *Vat.* et *Lapi Cod.* minus recte προσθήσειν *Ed. Steph.*

o Κλήρων λόγον *Vat.* in vulgatis transposita leguntur haec duo vocabula.

p Συναιρεῖσθαι *Vat.*

q Πρεσβυτάτους *Vat.*

r Plenius in *Vat.* et *Lapi Cod.* καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον. duo priora vocabula desunt vulg.

s Ὧν ἐκαρπώσαντο χρόνων λαθόντες *Vat.* quo modo et *Lapus*, qui vertit: *temporum quidem, per quae eas possiderant, latentes ipsi, habere gratiam* etc. vulgo ὃν et χρόνον λαθόντας.

ἐκαρπώσαντο χρόνων λαθόντες, ἠξίου χάριν εἰδέναι· κωλυομένους δὲ, μὴ Φιλοχωρεῖν. ἔφη τε, σὺν τῷ δικαίῳ, ὃ πάντες ὁμολογήσειαν ἰσχυρὸν εἶναι, τὰ μὲν δημόσια κοινὰ πάντων εἶναι· τὰ δ᾽ ἴδια ἑκάστου [t] τῶν νόμῳ κτησαμένων, καὶ ἀναγκαῖον ἤδη τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τῆς βουλῆς γεγονέναι, πρὸ ἐτῶν ἑπτακαίδεκα τὴν γῆν διανέμειν ψηφισαμένης. καὶ τοῦτ᾽ ἀπέφηνεν ἐπὶ τῷ συμφέροντι τότ᾽ αὐτὴν βεβουλεῦσθαι, ἵνα μήτε γῆ χέρσος ᾖ, καὶ ὁ τὴν πόλιν οἰκούρων πένης μὴ ἀργὸς, ὥσπερ νῦν, τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς φθονῶν· ἐπιτρέφηται [u] δὲ" τῇ πόλει νεότης ἐν ἐφεςίοις καὶ κλήροις [x] πατρῴοις, ἔχουσά τι ἐπὶ τῷ καλῶς τετράφθαι μέγα φρονεῖν· ἐπεὶ τοῖς γ᾽ ἀκλήροις καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων [y] κτημάτων, ἃ μισθοῦ ἐργάζονται, γλίσχρως διατρεφομένοις, ἢ ἀρχῆθεν μὴ ἐμφύεσθαι ἔρωτα γενεᾶς τέκνων, ἢ ἐμφύντα πονηρὸν ἐκφέρειν καρπὸν, καὶ οὐδ᾽ εὐτυχῆ, ἐκ ταπεινῶν τε συμπορισθέν-

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. 78. 1. U.C. Cat. 284. Var. 286.

nebant, pro fructu, quem tamdiu clam ex illis perceperant, *senatui* gratias agere debere aequum censebat; et si *in posterum illis vti* prohiberentur, pertinaces esse non debere in illis retinendis. Addebat, praeter ius, quod omnium confessione firmum est, publicas quidem possessiones omnibus esse communes; priuatas vero vniuscuiusque esse, qui legitimis artibus sibi eas parasset: necessitatem etiam huius rei peragendae senatui iam incumbere, quod de agro diuidendo ante XVII annos senatusconsultum fecisset. Ostendebatque, id decretum in vtilitatem publicam tunc ab ipso senatu factum, ne ager incultus maneret, neue vrbani pauperes otiosi (vt tunc) alienis bonis inuiderent; vtque iuuentus vrbana in suis laribus et paternis possessionibus educaretur, et honeste educata magno esset animo. nam iis, qui nullum patrimonium habent, et qui parce se alunt alienis pecuniis, quas opera sua sibi parant, aut omnino nullum procreandorum liberorum amorem insitum esse, aut si insitus sit, malum fructum proferre, et parum felicem, quod (vt verisimile

t Minus apte in *Ed. Steph.* τῷ νόμῳ.

u Non agnoscit *Vat.*

x Πατρίοις *Vat.*

y Quamuis χρημάτων agnoscat *Lapi* versio, [et *Cod. Vat.*] non

τα, οἷα εἰκὸς, γάμων, καὶ ἐν κατεπτωχευμέναις τραφέντα τύχαις. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, γνώμην ἀποδείκνυμι, τά τε προβουλευθέντα ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, καὶ διὰ τὰς μεταξὺ ταραχὰς παρειλκυσμένα, ἐμπεδοῦν τοὺς ὑπάτους, καὶ τοὺς ποιησομένους τὴν διανομὴν ἄνδρας ἀποδεικνύναι.„

Ταῦτ' εἰπόντος Αἰμιλίου, δεύτερος κληθεὶς Ἄππιος LII. Κλαύδιος ὁ τῷ πρόσθεν ὑπατεύσας ἔτει, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἀπεφήνατο, „διδάσκων, ὡς οὔθ' ἡ βουλὴ διανεῖμαι τὰ δημόσια πράγματα προαίρεσιν ἔσχε· πάλαι γὰρ ἂν εἰληφέναι τὰ δόξαντα αὐτῇ τέλος· [z] ἀλλ' εἰς χρόνον καὶ διάγνωσιν ἑτέραν ἀνεβάλετο, παῦσαι προθυμουμένη τὴν τότε κατασχοῦσαν στάσιν, ἣν εἰσῆγεν ὁ τῇ τυραννίδι ἐπιχειρῶν [a] ὕπατος, καὶ μετὰ ταῦτα δίκας δοὺς καλάς· οὔτε οἱ μετὰ τὸ προβούλευμα λαχόντες [b] ὕπατοι τέλος

simile est) ex humili coniugio prouenerit, et in mendica fortuna sit educatus. Ego igitur, inquit, hanc sententiam dico, vt senatusconsulta, quae turbulentorum temporum interuentu ad hanc vsque diem dilata sunt, a consulibus confirmentur, et decemuiri creentur, qui agros diuidant.„

His ab Aemilio dictis, secundus rogatus App. Claudius, superioris anni consul, contrariam dixit sententiam: „docens, nunquam eam fuisse voluntatem senatus, vt res publicae diuiderentur: (nam si voluisset, iampridem id fecisse) sed in aliud tempus eius rei cognitionem distulisse, quod cuperet illam seditionem sopire, quam excitarat consul affectans tyrannidem, et postea meritis eo nomine poenis affectus: neque primos post *illud* senatusconsultum consules decreta exsequutos fuisse, quod

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. 78. 1. Cat. U.C. 284. Var. 286.

non dubito tamen, quum sequatur ἃ μισθοῦ ἐργάζονται, quin verior scriptura sit κτημάτων: cuiusmodi commutatio alibi occurrit. alioqui latius explicanda esset χρημάτων significatio. *Sylb.* conf. annotat. o. ad p. 588. 43. [edit. Hudf.]

z Lego ἀλλ' εἰς χρόνον ἕτερον καὶ διάγνωσιν ἀνεβάλετο. *Steph.*

a Ita distinxit *Sylb.* In *Ed. Steph.* post ὕπατος periodica est distinctio, et mox commatica post καλάς. Verum *Sylburgiana* structurae conuenientior est, et Latina ad eam conformauimus.

b Non dubito, quin rectius sit ὑπατείαν. *Sylb.*

τοῖς ἐψηφισμένοις ἐπέθεσαν, ὁρῶντες, ὅσων εἰσελεύσεται κακῶν εἰς τὴν πόλιν ἀρχὴ, συνεθισθέντων τὰ κοινὰ τῶν πενήτων διαλαγχάνειν· αἵ τε μετ' ἐκείνους πεντεκαίδεκα ὑπατεῖαι, πολλῶν [c] αὐταῖς ἐπαχθέντων ὑπὸ τοῦ δήμου κινδύνων, οὐδὲν ὑπέμειναν, ὃ μὴ [d] συνέφερε πράττειν, διὰ τὸ μηδ' ἐξεῖναι σφίσι κατὰ τὸ προβούλευμα, [e] τοὺς γεωμόρους [f] ἀποδεικνύναι, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις ὑπάτοις ἐκείνοις. ὥστ' οὐδ' [g] ὑμῖν, ἔφησεν, ὦ Οὐαλέριε καὶ σὺ Αἰμίλιε, [h] τοὺς ἀναδασμοὺς εἰσφέρειν, οὓς οὐκ ἐπέταξεν ὑμῖν τὸ συνέδριον, οὔτε καλῶς [i] ἔχει, προγόνων οὖσιν ἀγαθῶν, οὔτ' ἀσφαλῶς. καὶ περὶ μὲν τοῦ προβουλεύματος, ὡς οὐ κρατεῖσθε ὑπ' αὐτοῦ οἱ τοσούτοις ὕστερον ὑπατεύσαντες χρόνοις, [k] ταῦτα ἱκανά. περὶ δὲ τοῦ

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77 4 / 78 1. *Cat. V.C.* 284. *Var.* 286.

quod viderent, quantis malis aditus in rempublicam patefieret, si publica pauperibus diuidendi mos reciperetur: neque deinceps per continuos XV annos vllos consules (licet multa pericula illis a plebe fuissent illata) sustinuisse quidquam contra reipublicae commodum facere, quod ne liceret quidem ipsis ex illo senatusconsulto istos agri finitores creare; sed solis illis primis coss. *quorum consulatu id factum esset.* Itaque, ne vobis quidem, (inquit) Valeri, tuque Aemili, de diuidendis agris referre licet, quibus hoc a senatu mandatum non fuit, nec *id, quod facitis,* honestum, aut tutum est iis, qui ex bonis maioribus sunt orti. Atque haec quidem de senatusconsulto, quo tot annis post consules facti non tenemini, dixisse sit satis. De illis vero,

c Ita e *Cod. Rom.* restituit *Sylb.* quum antea minus recte αὐτοῖς in *Ed. Steph.* cui consentit *Cod. Vat.*

d Συνέφερε *Vat.* vulg. συνεφέρετο.

e *Rom. Cod.* τούτους ὁμόρους habet. Τούς γε ὡμόρους *Vat.* vnde rescribendum puto (non cum *Sylburgio* τοὺς δέκα γεωμόρους, sed) τοὺς γεωμόρους, καὶ τοὺς δὲ γεωμόρους. quo modo legisse visus est *Lapus,* dum vertit: *hos agri diuisores.* vulg. τούσδε γῆς ὁμόρους legitur.

f Ἀποδεικνύειν *Vat.*

g Οὐδὲ ἐν ὑμῖν, ἔφησεν, εἶναι] Illud ἐν abest a *Codd. Rom.* et *Vat.* neque sequens εἶναι agnoscit *Vat.*

h Γῆς ἀναδασμοὺς *Vat.*

i Rectius forsan ἔχει, vt in *Cod. Vat.* vulg. ἔχειν.

k Ταῦθ' ἱκανὰ *Vat.*

l Perpe-

βιασαμένους τινὰς ἢ λαθόντας σφετερίσασθαι τὰ δημόσια, βραχὺς ἀπαρκεῖ μοι λόγος. εἰ γάρ τις οἶδε καρπούμενόν τινα, ὧν οὐκ ἔχει κτῆσιν ἀποδεῖξαι νόμῳ, μήνυσιν ἀπενεγκάτω πρὸς τοὺς ὑπάτους, καὶ κρινάτω κατὰ τοὺς νόμους, οὓς οὐ νεωστὶ δεήσει γράφειν· πάλαι γὰρ ἐγράφησαν, καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ἠφάνικε χρόνος. [l] ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ συμφέροντος ἐποιεῖτο λόγους Αἰμίλιος, ὡς ἐπὶ τῷ πάντων ἀγαθῷ τῆς κληρουχίας ἐσομένης, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀνέλεγκτον ἐᾶσαι βούλομαι. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ τὸ αὐτόθι μόνον [m] οὗτός γε ὁρᾷν, τὸ δὲ μέλλον οὐ προσκοπεῖν, [n] ὅτι τὸ μικρὸν εἶναι δοκοῦν ἔτι τὸ τῶν δημοσίων τοῖς ἀργοῖς καὶ ἀπόροις, πολλῶν ἔσαι καὶ μεγάλων κακῶν αἴτιον. τὸ γὰρ ἔθος τὸ συνεισπορευόμενον ἅμα τούτῳ, καὶ διαμένον ἐν τῇ πόλει, καὶ μέχρι παντὸς ὀλέθριον ἔσαι καὶ δεινόν· οὐ γὰρ [o] ἐξαιρεῖ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ τυγχάνειν αὐτῶν, ἀλλ᾽ αὔξει,

vero, qui vel per vim, vel clam, bona publica ſibi vſurpant, paucis agere ſatis mihi erit. Si quis enim compertum habet aliquem frui agris, quorum ſe legitimum poſſeſſorem probare non poſſit, eius nomen ad conſules deferat, reſque iudicetur ex legibus, quae non erunt nunc condendae; iampridem enim ſcriptae ſunt, et nulla vetuſtas eas deleuit. Quoniam vero Aemilius de vtilitate etiam diſſeruit, aſſeuerans, agri diuiſionem bono fore omnibus, ne hanc quidem partem ſine confutatione relinquam. Hic enim videtur mihi tantummodo praeſentem rerum ſtatum ſpectare, ſed id, quod eſt futurum, nequaquam proſpicere; nimirum hanc rerum publicarum diuiſionem otioſis et egenis hominibus conceſſam, quae adhuc videtur parui eſſe momenti, multorum et magnorum malorum cauſſam futuram. nam mos, qui hoc facto in rempublicam iam inuehitur, et qui in ea permanebit, grauis etiam et pernicioſus in perpetuum erit. potiri enim malis cupiditatibus non eximit eas

Per. Iul. 4246.
Ante Chr. 468.
Olymp. 77. 4. 78. 1.
V.C. Cat. 284.
Varr. 286.

ex

l Perperam in *Ed. Steph.* ἔπειτα δέ. *Codd. Vat.* et *Rom.* habent ἐπεὶ δέ.

m Οὗτός τε ὁρᾷν *Vat.*

n In *Cod. Rom.* ὅτι τὸ μικρὸν εἶναι δοκοῦν ἔτι τῶν δημοσίων. *Sylb.*

o Ἐξαιρεῖ *Vat.* vulg. ἐξαίρει.

p Ποιεῖ

καὶ πονηροτέρας [p] ποιεῖ. τεκμήρια δ' ὑμῖν [q] γενέσθω τούτων τὰ ἔργα· τί γὰρ δεῖ τοῖς λόγοις ὑμᾶς τοῖς ἐμοῖς, ἢ τοῖς Αἰμιλίου προσέχειν;»

LIII. »Ἴστε δήπου πάντες, ὅσους ἐχειρωσάμεθα πολεμίους, καὶ ὅσην γῆν προενομεύσαμεν, καὶ ὅσα λάφυρα ἐκ τῶν ἁλόντων χωρίων ἐλάβομεν, ὧν οἱ πολέμιοι [r] στερούμενοι, τέως εὐδαίμονες ὄντες, [s] ἐν πολλῇ κατέστησαν ἀπορίᾳ· καὶ ὅτι τούτων οὐδενὸς ἀπηλάθησαν, οὐδὲ μεῖον [t] ἐκτήσαντο ἐν ταῖς διανομαῖς οἱ τὴν ἀπορίαν ὀδυρόμενοι. ἆρ' οὖν διὰ ταύτας τὰς ἐπικτήσεις ἐπανορθωσάμενοι φαίνονταί τι τῆς παλαιᾶς τύχης, καὶ προεληλυθότες εἰς ἐπιφάνειαν τοῖς βίοις; [u] ἐβουλόμην μὲν ἄν, καὶ θεοῖς εὐξάμην, ἵνα ἧττον ἦσαν [x] οἱ ἐπίσκηνοι λυπηροὶ τῇ πόλει. νῦν δ' ὁρᾶτε γὰρ καὶ ἀκούετε αὐτῶν ὀδυρομένων, ὅτι ἐν ἐσχάτῃ

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. / 78. 1. Cat. V.C. 284. Var. 286.

ex animo: sed auget eas, et peiores reddit. Horum enim facta sint vobis argumento. quid enim opus est, vos ad mea, vel Aemilii verba mentem aduertere?,,

,,Vos omnes scitis, quantum hostium vicerimus, quantum agrorum populati fuerimus, et quantum praedae ex oppidis expugnatis retulerimus; quibus rebus hostes priuati, cum olim beati essent, nunc ad magnam egestatem sunt redacti. *Scitis etiam*, eos, qui de inopia queruntur, a nulla harum repulsos; sed ex aequo earum fuisse participes. An igitur ex his lucri aliquid pristinae eorum fortunae accessit, aut ad vitae genus illustrius prouecti videntur? Equidem hoc vellem, precibusque a diis contenderem, vt minus molesti contubernales ciuitati essent. At nunc videtis et auditis eos de sua extrema inopia conqueri.

p Ποιεῖ *Vat.* vulgo ποιεῖται.

q Γενέσθαι in *Ed. Steph.* vnde forsan aliquis legendum suspicaretur γενήσεται, vel γενέσθαι δεῖ.

r Στερόμενοι *Vat.*

s Ἐν πολλῇ νῦν καθεστήκασιν ἀπορίᾳ *Vat.*

t Plenius in *Cod. Vat.* ἐκτήσαντο ἐν ταῖς διανομαῖς οἱ τὴν etc. vulgatis desunt vocabula ἐν ταῖς διανομαῖς.

u Ἐβουλόμην δ' ἂν *Vat.*

x Articulus οἱ, (qui deest in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*) additus e *Rom. Cod.* nota vero ibidem ἐπίσκηνοι pro σύσκηνοι, vt *Lapus* quoque vertit: *contubernales.* ἐπίσκηνοι proprie sunt,

qui

εἰσὶν ἀπορία. ὥςτ᾽ ἐδ᾽ εἰ ταῦτα, ἃ νῦν αἰτῦνται, καὶ ἔτι [y] τέτων λάβοιεν πλείονα, ἐπανορθώσονται τὲς βίες. ἐ γὰρ ἐν ταῖς τύχαις αὐτῶν ἐνοικεῖ τὸ ἄπορον, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς τρόποις· ὃς ἐχ οἷον ὁ βραχὺς ἕτος ἐκπληρώσει κλῆρος, ἀλλ᾽ ἐδ᾽ αἱ σύμπασαι βασιλέων τε καὶ τυράννων δωρεαί. δράσομέν γ᾽, [z] εἰ καὶ ταῦτα συγχωρήσομεν αὐτοῖς, ὅμοια τοῖς πρὸς ἡδονὴν θεραπεύεσι τὲς κάμνοντας ἰατροῖς. ἐ γὰρ τὸ νοσῦν ὑγιασθήσεται τῆς πολιτείας μέρος, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑγιαῖνον ἀπολαύσει τῆς νόσε. καθόλε δ᾽, ὦ βελὴ, πολλῆς ὑμῖν δεῖ ἐπιμελείας τε καὶ φροντίδος, ὅπως ἂν σώσητε πάσῃ προθυμίᾳ διαφθειρόμενα τὰ [a] ἔθη τῆς πόλεως. [b] ὁρᾶτε γὰρ, εἰς ἃ προελήλυθεν ἡ τοῦ δήμου ἀκοσμία, καὶ ὡς οὐκέτι ἄρχεσθαι πρὸς τῶν ὑπάτων ἀξιοῖ· ᾧ γ᾽ ἐ μετεμέλησε τῶν ἐνθάδε πραττομένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ στρατοπέδε τὴν αὐτὴν ἀκοσμίαν ἀπεδείξατο, ὅπλα τε ῥίψας, καὶ τάξεις ἐκλιπὼν, καὶ σημεῖα πολεμίοις προέμενος, καὶ φυγῇ, πρὶν

conqueri. Itaque, ne his quidem, quae nunc petunt, nec multo pluribus impetratis, vitam vel tantillum commodius tranſigent. nam non in earum fortuna, ſed in moribus egeſtas ineſt: ques non modo exigua iſta agri portio non ſatiauerit; ſed ne regum quidem et tyrannorum omnes munificentiae. Quibus ſi haec conceſſerimus, idem faciemus, quod medici, qui aegrotis morem gerunt, et ad eorum voluntatem eos curant. non enim aegra pars ciuitatis ſanabitur: ſed etiam ſana pars huius morbi contagione inficietur. Denique, Patres conſcripti, magna diligentia et cura vobis opus eſt, vt omni ſtudio mores ciuitatis conſeruetis, qui paullatim corrumpuntur. Videtis enim, quo proceſſerit plebis immodeſtia, vtque conſulum imperio parere amplius nolit: quam non ſolum non poenitet domeſticorum facinorum, ſed etiam foris eadem petulantia eſt vſa: ſiquidem arma abiecit, ordines deſeruit, ſigna hoſtibus prodidit, et ante congreſ-

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77/78. 4/1. Cat. V.C. 284. Var. 286.

qui tentorium et ſedes ſuas ad nos contulerunt. *Sylb.*

y Πλείω τέτων λάβοιεν *Vat.*

z Εἰ καὶ ταῦτα *Vat.* vulgo δράσομέν τε, εἴ γε ταῦτα.

a Si ἤθη pro ἔθη malis, per me licebit. *Sylb.*

b Vel legendum νῦν γὰρ ὁρᾶτε, vel illud γὰρ plane tollendum. *Port.*

 c Πάθος

εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἐπονειδίςῳ χρησάμενος, ὥσπερ ἐμοῦ μόνου ἀφαιρησόμενος τὴν ἐκ τῆς νίκης δόξαν, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τῆς πατρίδος τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν [c] κλέος. καὶ νῦν Οὐολούσκοις κατὰ Ῥωμαίων ἵςαται τρόπαια, καὶ κοσμεῖται τοῖς ἡμετέροις λαφύροις [d] τἀκείνων ἱερὰ, καὶ ἐν αὐχήμασιν, ἡλίκοις οὐ πώποτε, αἱ πόλεις αὐτῶν εἰσιν, [e] αἱ" τέως ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ τε καὶ [f] κατασκαφῆς τῶν ἡμετέρων δεόμεναι ἡγεμόνων. ἆρά γε δίκαιον ἢ καλὸν, ἐπὶ τοιούτοις κατορθώμασι χάριν αὐτοῖς ὑμᾶς εἰδέναι, καὶ δημοσίαις ἐπικοσμεῖν δωρεαῖς κληρουχήσαντας τὴν

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. 78. 1. Cat. V.C. 284. Var. 286.

congressum fugae ignominiosae se dedit, quasi mihi soli victoriae gloriam, ac non etiam patriae de victis hostibus laetitiam erepturа esset. Et nunc Volsci de Romanis tropaea statuunt, illorumque templa nostris spoliis ornantur; et eorum populi *nunc* se, vt nunquam ante, iactant, qui paullo ante suppliciter a nostris ducibus petierant, ne se in seruitutem abducerent, neue occidione delerent. An igitur aequum et honestum est, ob eiusmodi egregia facinora nos gratiam illis referre; et donis publicis agro diuiso ornare, quem hostes (quan-

c Πάθος [vt vulgatae dant pro κλέος] in meliorem partem hic accipiendum pro χαρά: vt *Lapus* quoque vertit: *ab adversis hostium, laetitiam.* paullo longius *Gelenius* recesserat, *quasi ageretur de mea gloria, non de securitate incolumitateque patriae. Sylb.* Sed quis in *Gelenii* interpretatione vocem πάθος potest agnoscere? Mallem ex *Lapi* versione vocabulum exsculpere, quod *laetitiam* exprimat. qualem significationem habet nomen γάνος, quod forsan *Lapus* in suo exemplari invenit. *Steph.* in *Schediasm.* l. V. *Sched.* 23. Lego τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαιον. quam lectionem non est quod pluribus confirmatum eam: ipsa per se satis se probat, et sequentia extra dubium ponunt. Manavit autem lectionis deprauatio a similitudine soni posterioris syllabae in voce ἐχθρῶν et primae in voce τρόπαιον. Qui *Pandectas Florentinas* aliquando versauit, non ignorat morem veterum librariorum, qui hunc locum corrupit. *Casaub.*

d Τὰ ἐκείνων *Vat.*

e Deest *Vat.*

f Ita in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] κατασφαγῆς cum *Ed. Steph.* agnoscit *Lapi* versio. Sed melius ad τὰς πόλεις mihi quadrare visa est κατασκαφῆς, nisi πόλεις cum *Gelenio* metonymicωs accipiamus pro ciuibus. *Sylb.*

g *Gelenius*

γῆν, [g] ἧς πολέμιοι κρατοῦσι, τὸ κατὰ τούτους εἶναι μέρος; ἀλλὰ τί δεῖ τούτοις ἐγκαλεῖν, οἷς δι' ἀπαιδευσίαν τε καὶ [h] δυσγένειαν [i] ὀλίγος ἐστὶ τῶν καλῶν λόγος; ὁρῶντας, ὡς οὐδ' ἐν τοῖς ἡμετέροις ἤθεσι [k] πᾶσιν οἰκεῖ ἔτι τὸ ἀρχαῖον φρόνημα, [l] ἀλλ' αὐθάδεια μὲν ἡ σεμνότης καλεῖται πρὸς ἐνίων, μωρία δ' ἡ δικαιοσύνη, μανικὸν δὲ τὸ ἀνδρεῖον, καὶ ἠλίθιον τὸ σῶφρον. ἃ δὲ μισητὰ παρὰ τοῖς προτέροις ἦν, [m] ταῦτα πυργοῦταί τε νῦν, καὶ [n] θαυμάσια ἡλίκα φαίνεται τοῖς διεφθαρμένοις ἀγαθά, ἀνανδρία καὶ βωμολοχία καὶ κακοήθεια, καὶ [o] τὸ πανοῦργον

(quantum in istis est) in sua potestate habent? Sed quid opus est istos accusare, qui male nati et male educati paruam honestatis habent rationem? vident enim, ne in omnium quidem nostrum moribus amplius habitare priscos animos: sed a nonnullis grauitatem superbiae, iustitiam stultitiae, fortitudinem insaniae, prudentiam fatuitatis nomine appellari. contra vero, quae apud illos priscos odiosa erant, haec nunc extolli, et hominibus corruptis admiranda bona videri; ignauiam *scilicet* et scurrilitatem, et malignitatem, et versutiam, et animum ad

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 5. 1. *Cato.* *V.C.* 284. *Varr.* 286.

g Gelenius hic a Graeci textus mente discesserat; *cuius partem, quam isti sibi postulant, hostis occupat.* aptius *Lapus: cuius, quantum in ipsis fuit, hostes domini.* simile loquendi genus tum alibi, tum supra p. 1864. v. 14. *Sylb.*

h Ita in *Vat. Rom.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* συγγένειαν.

i Ὀλίγος ἐστὶ τῶν καλῶν λόγος in *Codd. Vat.* et *Rom.* vulg. ὁ λόγος ἐστὶ τ. κ. ὀλίγος.

k Πᾶσιν ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον οἰκεῖ φρ. *Vat.*

l Ἀλλ' αὐθάδεια] Videtur hic respexisse ad locum illum *Thucydidis*, quem in epistola ad Ammaeum notat: τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος, ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη· μέλλησις δὲ προμηθής, δειλία εὐπρεπής. τὸ δὲ σῶφρον, πρόσχημα τοῦ ἀνάνδρου· καὶ τὸ εἰσάπαξ συνετὸν, ἐπίπαν ἀργόν. *Sylb.*

m Ταῦτα πυργοῦταί τε νῦν *Vat.* vulg. ταῦτά τε πυργοῦται νῦν.

n Θαυμάσια ἡλίκα *Vat.* vulgatis deest ἡλίκα.

o Gelenius hic aliam lectionem quaesierat, *malitia, versutia, habentur pro sapientia; sicut simplices et in nullo bono proposito constantes, tractabiles habentur et dociles.* Sed τὸ πανοῦργον σοφὸν coniuncte potius accipiendum, pro ἡ πανοῦργος σοφία, *versutia, vafrities, calliditas.*

σοφὸν, καὶ τὸ πρὸς πάντα ἰταμὸν, καὶ τὸ μηδενὸς τῶν κρειττόνων [p] ἀντέχεσθαι εὐπειθές· ἃ πολλὰς ἤδη πόλεις ἰσχυρὰς λαβόντα ἐκ βάθρων ἀνέστρεψε. ταῦτα ὑμῖν, ὦ βουλὴ, εἴτε ἡδέα ἐστὶν ἀκούειν, εἴτ᾽ ἀνιαρὰ, μετὰ πάσης ἀληθείας καὶ παρρησίας εἴρηται, τοῖς μὲν πεισθησομένοις ὑμῶν, ἐὰν ἄρα πεισθῆτε, [q] ἔν τε τῷ παρόντι χρήσιμα, καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλῆ· ἐμοὶ δ᾽, ὃς ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος ἰδίας ἀπεχθείας ἀναιροῦμαι, πολλῶν ἐσόμενα κινδύνων αἴτια. προορᾶν γὰρ ἱκανός εἰμι τὰ συμβησόμενα ἐκ λογισμοῦ, καὶ παραδείγματα ποιοῦμαι τὰ ἀλλότρια πάθη τῶν ἐμαυτοῦ.»

LIV. Ταῦτ᾽ εἰπόντος Ἀππίου, καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγου δεῖν πάντων τὴν αὐτὴν γνώμην ἀποφηναμένων, ἡ μὲν βουλὴ διελύετο. οἱ δὲ δήμαρχοι, δι᾽ ὀργῆς ἔχοντες τὴν ἀποτυχίαν, ἀπῄεσαν, καὶ μετὰ τοῦτ᾽ ἐσκόπουν, ὅπως τιμωρή-

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. 4. 78. 1. Cat. V.C. 284. Var. 286.

ad quaeuis temerarium, et ad optima quaeque deferenda flexilem: quae iam multas potentes ciuitates funditus euerterunt. Haec, Patres conscripti, siue auditu iucunda vobis sunt, siue molesta, a me et verissime et liberrime sunt dicta, iis quidem de vobis, qui me audient, (si modo me audietis) et nunc vtilia, et in posterum tuta; mihi vero, qui publicorum commodorum caussa priuatas inimicitias suscipio, multa pericula allatura. Res enim futuras ratiocinatione praeuidere possum, et quid mihi sit euenturum, ex aliorum exemplis et casibus coniicio.„

His ab Appio dictis, et aliis ferme omnibus in eandem sententiam euntibus, senatus quidem est dimissus. tribuni autem, ob repulsam, quam tulerunt, irati abierunt: et statim coeperunt consul-

ditas. Melius *Lapus* vertit: *malignitas et versuti sapientia, ac ad omnia procacitas, ac nemini meliorum obtemperare.* sane ἰταμὸς πρὸς πάντα est, qui temere ad quiduis audendum aggreditur; et εὐπειθὴς μηδενὸς τῶν κρειττόνων ἀντέχεσθαι, qui facile sibi persuaderi patitur, vt nihil capessat eorum, quae sunt meliora. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τὸ πανούργως σοφόν.

p Lego ἀνέχεσθαι. *Steph.* Ἀντέχεσθαι omittit *Vat.*

q Ἔν τε τῷ *Vat.* vulgatis τε deest.

r Ἀποδεί-

σωνται τὸν ἄνδρα· ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πολλὰ βουλευσαμένοις, δίκῃ τὸν Ἄππιον ὑπαγαγεῖν θάνατον ἐχούσῃ τὸ τίμημα. καὶ μετὰ ταῦτ᾽ ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀνδρὸς κατηγορήσαντες, παρεκάλουν ἥκειν ἅπαντας εἰς τὴν ἀποδειχθησομένην ἡμέραν, ὡς διοίσοντας ὑπὲρ αὐτοῦ ψῆφον. ἃ δὲ κατηγορεῖν ἔμελλον, ταῦτ᾽ ἦν· ὅτι πονηρὰς ἐτίθει κατὰ τοῦ δήμου γνώμας, καὶ στάσιν εἰσῆγεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ δημάρχῳ χεῖρας ἐπήνεγκε, παρὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους· καὶ στρατιᾶς ἡγησάμενος, σὺν βλάβῃ τε καὶ αἰσχύνῃ μεγάλῃ ἀνέστρεψε. ταῦτα προειπόντες ἐν τῷ πλήθει, καὶ ῥητήν τινα [r] ἡμέραν ἀποδείξαντες, ἐν ᾗ τέλος ἔφησαν ἐπιθεῖναι τῇ δίκῃ, παρήγγειλαν αὐτῷ παρεῖναι τότε ἀπολογησομένῳ. [s] ἀγανακτούντων δὲ ἁπάντων τῶν πατρικίων, καὶ παρεσκευασμένων ἁπάσῃ προθυμίᾳ σώζειν τὸν ἄνδρα, καὶ τὸν Ἄππιον παρακαλούντων εἶξαι τῷ καιρῷ, καὶ σχῆμα ταῖς παρούσαις τύχαις ἁρμόττον μεταλαβεῖν, οὐδὲν ἔφη ποιήσειν ὁ ἀνὴρ οὔτ᾽ ἀγεννὲς, οὔτε

consultare, quanam ratione illum vlciscerentur. Illis igitur post longam consultationem placuit diem Appio dicere, litem capite aestimantibus. Post haec, homine pro concione accusato, adhortati sunt omnes, vt ad diem dictam adessent, suffragia de illo laturi. Crimina autem, quae illi erant obiecturi, haec erant: malas eum contra plebem sententias dicere, seditionem in ciuitatem inducere, et tribuno contra sacratas leges manus intulisse; et exercitui praefectum, accepta ingenti clade et ignominia, *in patriam* reuersum. His pro concione dictis, certaque die praestituta, qua se iudicium peracturos dixerunt, ei, vt tunc ad caussam dicendam veniret, denunciarunt. Id quum omnes patricii aegre ferrent, et omni studio parati essent reum seruare, et Appium hortarentur, vt tempori cederet, et habitum praesenti fortunae conuenientem sumeret, negauit ille, se quidquam facturum, quod esset illiberale, et rebus ante dictis

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77/78. 4/1. *Cat. V.C.* 284. *Var.* 286.

r Ἀποδείξαντες ἡμέραν, ἐν ᾗ τέλος ἔφησαν ἐπιθήσειν *Vat.* Δεῖ ἐπιθεῖναι legendum contendit *Steph*,

s Ἀγανακτούντων δὲ ἁπάντων *Vat.* pro particula vulgatae dant τε.

t In

τῶν προγεγονότων ἔργων ἀνάξιον, μυρίκς δ᾽ ἂν ὑπομεῖναι θανάτκς πρότερον, ἢ γονάτων ἅψασθαί τινος· τὲς τε ὑπὲρ αὐτῷ δεῖσθαι παρεσκευασμένκς διεκώλυεν, εἰπών, ὡς διπλασίως ἂν αἰδεσθείη ταῦτα ὑπὲρ αὐτῷ ποιῶντας ἑτέρκς ὁρῶν, ἃ μηδὲ ὑπὲρ αὐτῷ πράττειν πρέποντα ἡγεῖται. ταῦτά τε δὴ καὶ πολλὰ ὅμοια τότοις λέγων, καὶ ὅτ᾽ ἐσθῆτα ἀλλάξας, ὅτε τὸ τῆς ὄψεως γαῦρον ἀλλοιώσας, ὅτε φρονήματός τι ὑφέμενος, ὡς εἶδεν ὀρθὴν καὶ μετέωρον ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῷ ἀγῶνος τὴν πόλιν, ὀλίγων ἔτι λειπομένων ἡμερῶν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. οἱ [t] μέντοι προσήκοντες αὐτῷ νόσον ἐσκήπτοντο γενέσθαι τῷ θανάτῳ αἰτίαν. [u] προενεχθέντος δὲ τῷ σώματος εἰς τὴν ἀγορὰν, ὁ μὲν υἱὸς αὐτῷ προσιὼν τοῖς δημάρχοις καὶ τοῖς ὑπάτοις, ἠξίκ τὴν νόμιμον ἐκκλησίαν αὐτῷ συναγαγεῖν, καὶ τὸν ἐν ἔθει Ῥωμαίοις ὄντα ἐπὶ ταῖς ταφαῖς ἀγορεύεσθαι τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν λόγον ἐπιτρέψαι περὶ τῷ

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77. & 78. 1. V.C. Cat. 284. Var. 286. App. Claudius moritur.

dictis indignum, et se millies mori malle, quam cuiquam ad genua accidere. et eos quoque, qui pro se deprecari parati erant, impediebat, dicens, duplicatum pudorem sibi fore, si videret, alios pro se facere, quae ne pro se quidem fieri decorum putaret. Haec aliaque multa his similia dicens, nec mutata veste, nec variata grauitate vultus, nec quidquam de pristina magnanimitate remittens, vt vidit, totam ciuitatem eius iudicii exspectatione erectam et suspensam, paucis ante iudicium diebus manus violentas sibi attulit. Eius tamen necessarii ipsum morbo exstinctum simulabant. Allato autem in forum cadauere, filius eius adiit tribunos et consules, petiitque, vt sibi populum ad concionem legitimam conuocarent, sibique in ea, more maiorum et ex populi Romani consuetudine, patrem oratione funebri, quae in viros bonos haberi solet, orna-

t In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] μὲν δή. Sed μέντοι agnoscit etiam *Lapi* versio: *simularunt vero necessarii. Sylb.*

u Προσενεχθέντος, vt legitur in vulgatis, in suo codice habuit *Lapus*, qui vertit: *allato vero in forum corpore.* et supra vsurpatum est hoc ipsum verbum in simili casu, p. 1847. v. 14. si quis tamen cum *Gelenio* [et *Porto* et *Cod. Vat.*] malit προενεχθέντος, *prolato*, fruatur suo iudicio. *Sylb.*

x Non

πατρὸς διελθεῖν. οἱ δὲ δήμαρχοι, καλȣμένης ἔτι τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ἐνίσαντο, καὶ παρήγγελλον τῷ μειρακίῳ τὸν νεκρὸν ἀποφέρειν. ȣ̓ μὴν ὁ δῆμός γ' ἠνέσχετο, ȣ̓δὲ περιεῖδε τὴν ὕβριν, ἄτιμον ἐκβληθῆναι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐπέτρεψε τῷ μειρακίῳ τὰς νομιζομένας ἀποδȣ͂ναι τῷ πατρὶ τιμάς. Ἄππιος μὲν ȣ͂ν τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχεν.

Οἱ δὲ ὕπατοι τὰς δυνάμεις καταγράψαντες, ἐξῆγον ἐκ τῆς πόλεως· Λεύκιος μὲν Οὐαλέριος Αἰκανοῖς πολεμήσων, Τιβέριος δ' Αἰμίλιος Σαβίνοις. καὶ γὰρ ȣ̓͂τοι κατὰ τὸν τῆς ςάσεως καιρὸν ἐνέβαλον εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν, καὶ πολλὴν αὐτῆς κακώσαντες ἀπῆλθον, λείαν ἄφθονον περιβαλόμενοι. Αἰκανοὶ μὲν ȣ͂ν πολλάκις εἰς χεῖρας ἐλθόντες, καὶ πολλὰς πληγὰς λαβόντες, εἰς τὸν χάρακα ἐν ἐχυρῷ χωρίῳ κείμενον κατέφευγον, καὶ τὸ λοιπὸν ȣ̓κέτι προήεσαν εἰς [x] μάχην. ὁ δὲ Οὐαλέριος ἐπεχείρησε μὲν [y] πολιορκεῖν αὐτῶν τὸ ςρατόπεδον, ἐκωλύθη δὲ ὑπὸ τȣ͂ δαιμονίȣ. προϊόντι γὰρ αὐτῷ, L V.

ornare permitterent. Tribuni vero coss. dum adhuc populus ab ipsis ad concionem vocaretur, aduersabantur, et adolescenti imperabant, vt cadauer absportaret. Populus tamen non tulit, nec illam contumeliam neglexit, vt inhonoratum corpus eiiceretur: sed permisit adolescenti, vt honores moribus receptos patri persolueret. Hic igitur fuit Appii finis.

Per. Iul. 4246. Ante Chr. 468. Olymp. 77/76. 4/1. Cat. V.C. 284. Var. 286.

Caeterum coss. copias conscriptas ex vrbe eduxerunt; Lucius Valerius Aequis, Tib. Aemilius Sabinis bellum illaturus. nam hi seditionis tempore in agrum Romanorum fecerant irruptionem, eiusque magna parte vastata, parta ingenti praeda discesserant. Aequi autem aliquoties congressi, et multis vulneribus acceptis in castra in loco munito sita fuga se receperunt, nec postea amplius ad pugnam prodierunt. Valerius vero eorum castra oppugnare est aggressus: sed diuinitus est prohibitus. Quum enim progressus esset, et iam rem aggre-

Bellum cum Aequis et Sabinis.

x Non agnoscit *Vat.* τὴν, quod vulgatae addunt.

y Ἐκπολιορκεῖν *Vat.*

z Πολὺς,

καὶ ἤδη ἔργου ἐχομένου, ζόφος ἐξ οὐρανοῦ γίνεται καὶ ὄμβρος [z] πολὺς, καὶ ἀστραπαί τε καὶ βρονταὶ σκληραί. διασκεδασθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὅ τε χειμὼν εὐθὺς ἐπαύσατο, καὶ πολλὴ κατέσχε τὸν τόπον αἰθρία. [a] τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ὀττευσάμενος ὁ ὕπατος, καὶ τῶν μάντεων κωλυόντων πολιορκεῖν τὸ χωρίον, ἀποτραπεὶς τὴν γῆν αὐτῶν ἐκάκου· καὶ ὅσῃ ἐπέτυχε λείᾳ, τοῖς στρατιώταις ἅπασαν ὠφελεῖσθαι ἀφεὶς, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου τὴν δύναμιν. Τιβερίῳ δ' Αἰμιλίῳ, διεξιόντι τὴν πολεμίαν σὺν πολλῇ καταφρονήσει κατ' ἀρχὰς, καὶ οὐδὲν ἔτι προσδοκῶντι ἀντίπαλον, ἐπῆλθεν ἡ Σαβίνων δύναμις, καὶ γίνεται μάχη αὐτῶν ἐκ παρατάξεως, μεσούσης μάλιστα τῆς ἡμέρας ἀρξαμένη μέχρι δύσεως ἡλίου. σκότους δ' ἐπιλαμβάνοντος, ἀνεχώρουν αἱ δυνάμεις ἐπὶ τοὺς ἑαυτῶν χάρακας, οὔτε νικῶσαι, οὔτε λειπόμεναι. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις νεκρούς τε τοὺς ἑαυτῶν ἐκήδευσαν οἱ ἡγεμόνες, καὶ χάρακας ἐξωρύξαντο· καὶ γνώμας τὰς αὐτὰς εἶχον ἑκάτεροι, διὰ φυλακῆς τὰ οἰκεῖα ἔχειν, καὶ μηκέτι ἄρ-

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *V.C. Cat.* 284. *Var.* 286.

aggrederetur, caligo coelitus cum ingenti imbre exorta eſt, et fulgura et tonitrua formidanda. exercitu vero diſperſo, confeſtim tempeſtas illa ceſſauit, et magna ſerenitas in loco illo eſt facta. Conſul igitur hac religione motus, vatibuſque caſtelli oppugnationem impedientibus, deterritus, eorum agrum vaſtauit; omnique praeda, in quam incidit, militibus conceſſa, copias domum reduxit. At Tiberium Aemilium, principio hoſticum cum magna contemtione peruagantem, et iam nihil amplius hoſtile timentem, Sabinorum exercitus inuaſit; collatiſque ſignis, pugnatum eſt inter eos, ferme a meridie vſque ad ſolis occaſum. at noctis interuentu exercitus ſe in ſua caſtra receperunt, incerta victoria. Sequentibus diebus, duces vtrique ſuorum cadauera funerarunt, foſſaque ſua caſtra communiuerunt: atque idem vtrique ſtatuerant, ſua cuſtodire, nec hoſtem proelio

z Πολὺς, ἀστραπαὶ δὲ καὶ βρονταὶ *Vat.*

a Τοῦτό τε δὴ *Vat.*

b Παρ-

χειν μάχης. ἔπειτα σὺν χρόνῳ τὰς σκηνὰς λύσαντες, ἀπῆγον τὰς δυνάμεις.

LVI. Ἐν δὲ τῷ μετὰ τούτους τοὺς ὑπάτους ἔτει, κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν καὶ ὀγδόην ὀλυμπιάδα, ἣν ἐνίκα στάδιον [b] Παρμενίδης Ποσειδωνιάτης, Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν ἔχοντος [c] Θεαγενίδου, κατεστάθησαν ὕπατοι Ῥωμαίων Αὖλος Οὐεργίνιος [d] Νωμεντανὸς καὶ Τῖτος [e] Νομίκιος Πρίσκος. ἄρτι δ' αὐτῶν τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, ἀγγέλλεται Οὐολούσκων πολλὴ στρατιὰ παροῦσα. καὶ μετ' οὐ πολὺ τῶν [f] περιπολίων τι [g] τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐξ ἐφόδου καταληφθὲν ἐκαίετο. ἦν δ' οὐ διὰ μακροῦ τῆς Ῥώμης καὶ ὁ καπνὸς ἤγγελλε τοῖς ἐν τῇ πόλει τὸ πάθος. τότε

proelio laceſſere. Poſtea tandem, tentoriis refixis, copias abduxerunt.

Anno autem ſequenti, LXXVIII olympiade, qua vicit in ſtadio Parmenides Poſidoniates, archonte Athenis Theagenide, coſſ. Romae creati ſunt A. Virginius Caelimontanus, et T. Numicius Priſcus. Quorum conſulatus initio nunciatum eſt, Volſcos cum magno exercitu aduentare. nec multo poſt caſtellum quoddam Romanorum, ex iis, quae extra vrbem erant, *ab hoſtibus* occupatum ac incenſum fuit. non diſtabat autem procul ab vrbe, et fumus caſum eum populo Romano denunciauit. Tunc

Per. Iul. 4247. Ante Chr. 467. Olymp. 78 ½. Cat. V.C. 285. Var. 287. Virginio et T. Numicio coſſ. bellum cum Volſsis, Aequis, Sabinis.

b Παρμενίτης *Vat.*

c Apud *Diodorum* diphthongως ſcribitur Θεαγενείδης, vt Ἡρακλείδης.

d Νωμεντανὸς habuimus ſupra [atque etiam in *Cod. Vat.*] et retinuit *Lapus*, nec non *Cuſpinianus* in *Faſtis*. Verum *Gelenius* cum *Faſtis Siculis* maluit *Caelimontanum*. qua de re ſupra ad pag. 379. [edit. Hudſ.] *Sylb.*

e Pro Νομίκιος apud *Diodorum* eſt Μινούκιος: quum *Numicium* agnoſcant etiam *Liuius* et *Caſſiodorus*. *Sylb.*

f *Rom. Cod.* habet περιπόλεων, ſed περιπολίων agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *ſuburbanum quoddam* et *Pollux* l. IX. ſcribit: ἐν δὲ τοῖς προαστείοις καὶ τὰ περιπόλια εἴη ἄν. Verum mihi περιπόλια non *ſuburbia* verti placet, ſed *circumfuſa vrbi caſtella*: quo ſenſu infra legimus: ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, οὐ διὰ μακροῦ ὄντων. *Sylb.*

g Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐξ ἐφόδου καταληφθὲν ἐκαίετο *Vat.* *Lapus* et *Gelenius* legiſſe videntur ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καταλειφθέν. vulg. τῶν Ῥωμαίων καταληφθέν.

μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἦν ἔτι νὺξ, ἱππεῖς τινας ἀποστείλαντες ἐπὶ κατασκοπὴν οἱ ὕπατοι, καὶ φυλακὰς καταστήσαντες ἐπὶ τοῖς τείχεσι, καὶ αὐτοὶ ταξάμενοι πρὸ τῶν πυλῶν σὺν τοῖς εὐζωνοτάτοις, ἐξεδέχοντο τὰς παρὰ τῶν ἱππέων ἀγγελίας. ὡς δ' ἡμέρα τ' ἐγένετο, καὶ συνήθροιστο αὐτοῖς ἡ ἐν τῇ πόλει δύναμις, ἦγον ἐπὶ τοὺς πολεμίους. οἱ δὲ, διαρπάσαντες καὶ κατακαύσαντες τὸ φρούριον, ἀπῄεσαν διὰ τάχους. τότε μὲν οὖν οἱ ὕπατοι σβέσαντες τὰ ἔτι καιόμενα, καὶ τοῦ χωρίου φυλακὴν καταλιπόντες, ἀπῄεσαν εἰς τὴν πόλιν. ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις, τάς τ' οἰκείας ἔχοντες δυνάμεις καὶ τὰς παρὰ τῶν συμμάχων, ἐξῄεσαν ἀμφότεροι, Οὐεργίνιος μὲν ἐπὶ τὴν Αἰκανῶν, Νομίκιος δ' ἐπὶ τὴν Οὐολούσκων· καὶ αὐτοῖς ἀμφοτέροις κατὰ γνώμην τὰ τοῦ πολέμου ἐχώρησεν. Οὐεργινίῳ τε γὰρ Αἰκανοὶ δῃοῦντι τὴν χώραν αὐτῶν οὐκ ἐτόλμησαν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ λόχον τινὰ ὑποκαθίσαντες ἐν ὕλαις ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, οἳ ἔμελλον ἐσκεδασμένοις ἐπιθήσεσθαι τοῖς πολεμίοις, διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, ταχείας γενομένης τοῖς Ῥωμαίοις αἰσθήσεως, καὶ μάχης καρτερᾶς, ἐξ ἧς πολλοὺς

Per. Iul. 4247. Ante Chr. 467. Olymp. 78 ½. Cat. 285. V.C. Var. 287.

Tunc igitur coſſ. (nox enim adhuc erat) aliquot equitibus ſpeculatum miſſis, et diſpoſitis per moenia cuſtodiis, ipſi cum expeditiſſimis quibuſque ſtationem pro portis habebant, exſpectantes quid renunciarent equites. Quum autem dies illuxiſſet, et urbanae copiae collectae fuiſſent, eas contra hoſtes duxerunt. illi vero, direpto incenſoque caſtello, celeriter ſe inde proripuerant. Tum igitur coſſ. exſtincto reliquo incendio, praeſidioque relicto, quod cuſtodiret caſtellum, in vrbem ſunt reuerſi. Paucis autem poſt diebus ambo conſules, cum domeſticis atque ſociorum copiis, expeditionem fecerunt: Virginius in Aequos, Numicius in Volſcos: et utrique bellum ex animi ſententia ſucceſſit. Nam Aequi cum Virginio, agrum ipſorum vaſtante, congredi non ſunt auſi: quinetiam, quum manum quandam lectorum virorum in inſidiis in ſyluis collocaſſent, qui hoſtes palantes aggrederentur, ſua ſpe fruſtrati ſunt, quia Romani mature dolum ſenſerunt, pugnamque acrem commiſerunt, in qua multos de

τῶν σφετέρων οἱ Αἰκανοὶ ἀπέβαλον· ὥστ᾽ οὐδ᾽ εἰς πεῖραν ἑτέρας μάχης ἔτι ἤρχοντο. Νωμικίῳ τ᾽ ἄγοντι τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὴν Ἀντιατῶν πόλιν, ἣ τότε ἐν ταῖς πρώταις πόλεσι τῶν Οὐολούσκων ἦν, οὐδεμία ἠναντιώθη δύναμις, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἠναγκάζοντο ἕκαστοι ἀμύνεσθαι. ἐν δὲ τούτῳ ἥ τε γῆ αὐτῶν ἡ πολλὴ ἐτμήθη, καὶ πολίχνη τις ἐπιθαλάττιος [h] ἑάλω, ᾗ ἐπινείῳ τε καὶ ἀγορᾷ τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἐχρῶντο, [i] ἐκ θαλάττης τε καὶ διὰ ληστηρίων τὰς πολλὰς ἐπαγόμενοι ὠφελείας. ἀνδράποδα μὲν οὖν, καὶ χρήματα, καὶ βοσκήματα, καὶ τοὺς ἐμπορικοὺς φόρτους ἡ στρατιὰ συγχωρήσει τοῦ ὑπάτου διήρπασε· τὰ δ᾽ ἐλεύθερα σώματα, ὁπόσα μὴ ὁ πόλεμος ἔφθη διειργασμένος, ἐπὶ τὸ λαφυροπώλιον ἀπήχθη. ἐλήφθησαν δὲ καὶ νῆες τῶν Ἀντιατῶν εἴκοσι καὶ δύο μακραί, καὶ ἄλλα νεῶν ὅπλα

de suis Aequi desiderarunt; ita vt alterius proelii fortunam ne tentare quidem vellent. Numicio quoque ducenti exercitum ad Antium vrbem, quae tunc inter primarias Volscorum vrbes erat, nullus exercitus se opposuit: sed omnes *populi* ex moenibus se defendere cogebantur. Interea vero et ager eorum bona ex parte vastatus est, et oppidulum quoddam maritimum captum est, quod erat illis nauale, simul et forum rerum venalium ad victum necessariarum, quo tum ex mari, tum etiam *terrestribus* latrociniis magnam praedam aduehebant. Mancipia igitur, et pecunias, et pecus, et merces exercitus consulis permissu diripuit: at libera corpora, quae belli clade absumta non fuerant, sub hasta vendita sunt. captae etiam sunt Antiatum naues longae viginti et duae, et alia nauium arma et

Per. Iul. 4247. *Ante Chr.* 267. *Olymp.* 78 ½. *Cat. V.C.* 285. *Var.* 287.

h Inclusum ἑάλω (quod deest in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*) e *Cod. Rom.* insertum agnoscit etiam *Lapus*, et requirit sensus. *Sylb.*

i Figura est, quam vocant ἓν διὰ δυοῖν. nam ἐκ θαλάττης τε καὶ διὰ ληστηρίων significat ἐκ τῆς θαλάττης λῃστεύοντες. Antiates enim praedones maris fuere et piratae, vt notatum *Straboni*, Geogr. l. V. et *Dionysius* quoque (l. VII.) Antiates piraticam exercuisse indicauit. Errant ergo, qui ληστήρια terrestria latrocinia hic interpretantur. *Casaub.*

τε καὶ παρασκευή. μετὰ ταῦτα κελεύσαντος τοῦ ὑπάτου, τάς τ' οἰκίας [k] ἐνέπρησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς [l] νεωσοίκους κατέσκαπτον, καὶ τὸ τεῖχος ἤρειπον ἐκ θεμελίων· ὥστε μηδ' ἀπελθόντων σφῶν, χρηστὸν ἔτι τοῖς Ἀντιάταις εἶναι τὸ φρούριον. [m] ταῦτα δὲ δὴ ἐπράχθη χωρὶς ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων, καὶ ἀμφοτέροις ἔτι [n] κοινὴ στρατεία τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ τὴν Σαβίνων γῆν, ἣν δηώσαντες ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὴν δύναμιν. καὶ ὁ ἐνιαυτὸς οὗτος ἐτελεύτα.

LVII. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει [o] Τίτου Κοϊντίου Καπιτωλίνου καὶ Κοΐντου Σερουϊλίου Πρίσκου τὴν ὕπατον ἀρχὴν [p] παραλαβόντων, ἥ τ' οἰκεία δύναμις [q] Ῥωμαίων ἅπασα ἐν τοῖς ὅπλοις ἦν, καὶ τὰ συμμαχικὰ ἑκούσια παρῆν, πρὶν

Per. Iul. 4248. Ante Chr. 466. Olymp. 78 2/3. Cat. V.C. 286. Var. 288. Quintio et Q. Seruilio coſſ. bellum cum Sabinis, Aequis, Volſcis.

et inſtrumenta ad vſus neceſſarios parata. Poſtea, iuſſu conſulis, Romani domos incenderunt, *naualia diruerunt, et moenia funditus euerterunt; vt ne poſt ſuum quidem diſceſſum illud oppidulum Antiatibus vllum afferret vſum. Haec igitur ab vtroque conſule ſeparatim ſunt geſta: poſtea vero coniunctis duobus exercitibus, et facta irruptione in agrum Sabinum, eoque vaſtato, copias domum reduxerunt. Atque hic annus ita finitus eſt.

Anno ſequenti, T. Quintio Capitolino et Q. Seruilio Priſco coſſ. creatis, ſtatim et domeſticae Romanorum copiae in armis fuerunt, et ſociorum auxilia vltro aduenerunt, antequam

k Ἐνεπίμπρασαν *Vat.*

* *Nauium receptacula* malit *Sylb.*

l Perperam in *Ed. Steph.* νέους οἴκους. reclamante *Cod. Vat.* atque *Lapi* verſione.

m Ταῦτά τε δὴ *Vat.*

n Κοινῇ στρατιᾷ] Mallem κοινὴ στρατεία, *communis expeditio*: ſubaudito ſcilicet e praecedentibus verbo ἐπράχθη. *Sylb.* Quam lectionem ſequendo, verte: *poſtea coniunctis viribus communem expeditionem fecerunt in agrum Sabinum, quo vaſtato, copias domum reduxerunt.*

o Minus recte in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] Κοΐντου Καπετωλίνου, omiſſo etiam praenomine Τίτου. Veram lectionem expreſſe refert *Diodorus*, p. 279. ſed in alterius conſulis cognomine Στρούκλον habet pro Πρίσκον. *Sylb.*

p Παρειληφότων *Vat.*

q Ῥωμαίων ἅπασα ἐν τοῖς *Vat.* vulgatis deeſt ἅπασα.

r. Rectius

[r] ἐπαγγελθῆναι αὐτοῖς [s] στρατείαν. καὶ μετὰ τοῦτο εὐχάς τε ποιησάμενοι τοῖς θεοῖς οἱ ὕπατοι, καὶ καθήραντες τὸν στρατὸν, ἐξῄεσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Σαβῖνοι μὲν οὖν, ἐφ' οὓς ὁ Σερουίλιος ἤλασεν, οὔτ' εἰς μάχην κατέστησαν, οὔτ' ἐξῆλθον εἰς τὴν ὕπαιθρον· μένοντες δ' ἐν τοῖς φρουρίοις, [t] ἀνείχοντο γῆς τ' αὐτοῖς ἐκτεμνομένης, καὶ οἰκιῶν ἐμπιπραμένων, θεραπείας τ' αὐτομολούσης· ὥστε κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν ἀπελθεῖν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τοὺς Ῥωμαίους, ὠφελείαις τε [u] βαρεῖς καὶ αὐχήμασι λαμπρούς. καὶ ἡ μὲν Σερουιλίου στρατεία τοῦτ' ἔσχε τὸ τέλος· οἱ δὲ σὺν τῷ [x] Κοϊντίῳ στρατεύσαντες ἐπί τ' Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους· συνεληλύθεσαν γὰρ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν οἱ προαγωνιούμενοι τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τῆς Ἀντιατῶν πόλεως ἀντεστρατοπεδεύσαντο· θᾶττον, ἢ βάδην χωροῦντες ἐπιφαί-

quam exercitus illis imperaretur. moxque consules, quum diis vota fecissent et exercitum lustrassent, in hostes sunt profecti. Sabini autem, contra quos Seruilius iuerat, nec in certamen descenderunt, nec copias in campos apertos produxerunt: sed intra munimenta se continentes agros suos in conspectu caedi, et aedificia incendi, et seruitia transfugere patiebantur; ita vt facillime Romani, magna praeda et simul splendida gloria aucti, ex eorum agro discesserint. atque Seruilii expeditio hunc finem habuit. At qui cum Quintio in Aequos et Volscos profecti fuerant, (in vnum enim eundemque locum conuenerant ex vtraque gente, qui pro aliis certaturi erant, et castra ad Antium posuerant) celerius, quam militari gradu, euntes, in eorum conspectum ex improuiso

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 $\frac{2}{3}$. *V. C. Cat.* 286. *Var.* 288.

r Rectius ἀπαγγελθῆναι, vel παραγγελθῆναι, vt infra alicubi. *Sylb.*

s Στρατιὰν] Melius στρατείαν, et mox v. 10. στρατεία. quoniam expeditio his locis significatur, non exercitus. *Sylb.*

t Ἠνείχοντο *Vat.*

u Βαρείαις ferri potest, subaudita praepositione σύν. malet tamen aliquis fortasse βαρεῖς, *graues, onusti. Sylb.* quo modo in *Vat.* et *Lapi Cod.* βαρεῖς καὶ αὐχήμασι λαμπρούς. vulgatae dant λαμπροῖς.

x Male in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* et hic et infra aliquoties Κοίντῳ.

νονται αὐτοῖς· καὶ οὐ πολὺν τόπον τȣ͂ χάρακος αὐτῶν ἀποσχόντες. ἐν ᾧ πρῶτον ὤφθησάν τε καὶ εἶδον ἐκείνȣς χωρίῳ, ταπεινῷ ὄντι, τὰς ἀποσκευὰς ἔθεντο, τȣ͂ μὴ δεδοικέναι τὰ πολέμια, πλήθει μακρῷ προὔχοντα, δόξαν ποιῆσαι βȣλόμενοι. [y] ὡς δ᾽ εὐτρεπῆ ἀμφοτέροις τὰ εἰς μάχην ἅπαντα ἦν, ἐξῄεσαν εἰς τὸ πεδίον· καὶ συμπεσόντες ἠγωνίζοντο μέχρι μεσȣ́σης ἡμέρας, ȣ̓́τ᾽ εἴκοντες τοῖς πολεμίοις, ȣ̓́τ᾽ ἐπιβαίνοντες, ἀεὶ δὲ τὸ κάμνον μέρος ἀνισȣ͂ντες [z] τοῖς ἐπὶ ταῖς ἐφεδρείαις τεταγμένοις ἑκάτεροι. ἐν δὲ τȣ́τῳ μάλιστα οἱ Αἰκανοὶ καὶ Οὐολȣ͂σκοι, [a] πλήθει τῶν Ῥωμαίων προὔχοντες, ἀνέφερον, καὶ [b] περιῆσαν, τῶν πολεμίων ȣ̓κ ἐχόντων ἴσον τῇ προθυμίᾳ τὸ πλῆθος. ὁ δὲ Κοΐντιος, ὁρῶν νεκρȣ́ς τε πολλȣ̀ς τῶν σφετέρων, καὶ τῶν περιόντων [c] τȣ̀ς πλείσȣς τραυματίας, ἐμέλλησε μὲν ἀνακαλεῖσθαι τὴν δύναμιν· δείσας δὲ, μὴ δόξαν παράσχῃ τοῖς πολεμίοις φυγῆς, παρακινδυνευ-

Per. Iul. improuiso venerant: nec procul ab eorum castris in loco humili,
4248. vbi primum conspecti fuerunt, illosque conspexerunt, impedi-
Ante Chr. 466. menta deposuerunt, quia nolebant videri hostes numero longe
Olymp. 78 2/3. superiores formidare. Rebus autem omnibus ab vtrisque ad proelium paratis, in campum processerunt: et congressi ad
Cat. meridiem vsque pugnarunt, neutri cedentes hostibus, neque
V.C. 286. ipsos superantes, exaequantes vero vtrique semper partem la-
Var. borantem subsidiis ad hoc ipsum dispositis et instructis. hac au-
288. tem in re potissimum Aequi et Volsci, quia Romanis numero praestabant, sese maxime efferebant, et superiores erant, quia hostes multitudinem tantam alacritate parem non habebant. Ibi Quintius, videns, multos de suis cecidisse, et ex iis, qui supererant, plurimos saucios, receptui signum daturus erat: sed veritus, ne hostibus fugae opinionem praeberet, sibi periclitandum esse

y Ὡς εὐτρεπῆ τὰ εἰς μάχην ἑκατέροις πάντα *Vat.*

z Τοῖς σφετέροις τεταγμένοις *Vat.*

a Haec ita sunt construenda: ἀνέφερον (*sc.* ἑαυτȣ̀ς) προὔχοντες τῶν Ῥωμαίων πλήθει. i. e. *efferebant sese* etc. *Port.*

b Rectius fortasse καὶ περιῆσαν τῶν πολεμίων, *hostibusque superiores erant, qui tantam multitud.* etc.

c Τȣ̀ς πλείȣς *Vat.*

d Pro

τέον σφίσιν εἶναι ἔγνω. ἐπιλεξάμενος δὲ τῶν ἱππέων τοὺς κρατίστους, κατὰ τὸ δεξιὸν, [d] ᾧ μάλιστα ἔκαμνον, τοῖς σφετέροις παρεβοήθει. καὶ τὰ μὲν ἐπιτιμῶν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτοῖς τῆς ἀνανδρίας, τὰ δ' ὑπομιμνήσκων τῶν προτέρων ἀγώνων, τὰ δὲ τὴν αἰσχύνην ἐπιλεγόμενος, καὶ τὸν κίνδυνον, ὃς καταλήψεσθαι αὐτοὺς ἔμελλεν ἐν τῇ φυγῇ· τελευτῶν εἶπεν οὐκ ἀληθῆ· ἃ μάλιστα μὲν τοῖς σφετέροις θάρσος παρέστησε, τοῖς δὲ πολεμίοις δέος. ἔφη γὰρ, ὅτι τὸ ἕτερον αὐτῶν ἤδη κέρας ἐξέωσε τοὺς πολεμίους, καὶ ἐγγὺς ἤδη ἐστὶ τοῦ ἐκείνων χάρακος. ταῦτ' εἰπὼν, ἐνσείει τοῖς πολεμίοις, καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου, σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐπιλέκτοις τῶν ἱππέων συστάδην ἐμάχετο. ἐκ δὲ τούτου τόλμα τις ἐμπίπτει τοῖς κάμνουσι τέως, καὶ ὠθοῦνται ἅπαντες, ὥσπερ ἕτεροί τινες γεγονότες. καὶ οἱ Οὐολοῦσκοι, τῇδε γὰρ ἐκεῖνοι ἐτάξαντο, μέχρι πολλοῦ διακαρτερήσαντες, ἐνέκλιναν. ὡς δὲ τούτους ὁ Κοΐντιος ἀπεώσατο, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, παρήλαυνεν ἐπὶ τὴν ἑτέραν τάξιν, καὶ ἐδείκνυε τοῖς ἐκεῖ πεζοῖς

eſſe ſtatuit. Quare lectis fortiſſimis quibuſque equitibus, dextro ſuorum cornu, qua parte maxime laborabant, ſuccurrit. et modo ipſos duces ob ignauiam increpans, modo ſuperiora proelia ipſis in memoriam reuocans, modo ignominiam memorans et periculum, in quod ipſa fuga incurſuri eſſent: tandem opportuniſſimo figmento rem labantem ſuſtinuit; quo ſuis audaciam, hoſti pauorem attulit. dixit enim, alterum eorum cornu, fugatis hoſtibus, iam caſtris illorum proximum eſſe. Haec loquutus, impreſſionem in hoſtes fecit; et, ex equo deſcendens, cum lectis equitibus, quos circa ſe habebat, comminus pugnare coepit. moxque audacia quaedam inuaſit eos, qui ante laborabant; atque vniuerſi, quaſi alii eſſent facti, in hoſtes impetum fecerunt. Volſci vero (in ea enim parte collocati fuerant) quum diu *ipſis* reſtitiſſent, *tandem* inclinarunt. Quintius, his profligatis, equum conſcendit, et alterum cornu petiit; et peditibus, qui ibi erant,

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *Cat. V.C.* 286. *Var.* 288.

d Pro ᾧ poſſis etiam legere [ἐν ᾧ] i. e. *vbi*, [*qua parte.*] Verum ὃ μάλιστα ἔκαμνεν legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *quod maxime laborabat. Sylburg.* et *Port.*

τὸ ἡττώμενον τῶν πολεμίων μέρος, καὶ παρεκελεύετο μὴ λείπεσθαι ἀρετῇ τῶν [e] ἑτέρων.

LVIII. Καὶ μετὰ τοῦτ᾽ οὐδὲν ἔτι διέμενε τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πάντες εἰς τὸν χάρακα ξυνέφυγον. οὐ μέντοι δίωξίς γ᾽ αὐτῶν ἐπὶ πολὺ ἐγένετο· ἀλλ᾽ εὐθὺς οἱ Ῥωμαῖοι [f] ἀποτραπέντες, ὑπὸ κόπου τὰ σώματα παρειμένοι, καὶ οὐδὲ τὰ ὅπλα ἔτι ὅμοια ἔχοντες, ὀλίγων διελθουσῶν ἡμερῶν, ἃς ἐσπείσαντο ταφῆς τε [g] τῶν οἰκείων νεκρῶν, καὶ θεραπείας τῶν κεκμηκότων ἕνεκα, [h] παρεσκευασμένοι τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐλλείποντα, ἑτέραν ἠγωνίσαντο μάχην [i] περὶ τῷ τῶν Ῥωμαίων χάρακι. προσελθούσης γὰρ ἄλλης δυνάμεως τοῖς Οὐολούσκοις τε καὶ Αἰκανοῖς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, οὐ διὰ μακροῦ ὄντων, ἐπαρθεὶς ὁ στρατηγὸς αὐτῶν, ὅτι καὶ πενταπλάσιοι τῶν πολεμίων οἱ σφέτεροι ἦσαν, τήν τε παρεμβολὴν τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἐν ἐχυρῷ οὖσαν ὁρῶν, κράτιστον ὑπέλαβεν εἶναι καιρὸν ἐπιχειρεῖν

Per. Iul. 4248. Ante Chr. 466. Olymp. 78 2/3. Cat. V.C. 286. Var. 288.

erant, partem hostium victam ostendit: eosque adhortatus est, ne aliis virtute cederent.

Hoc facto, nulla amplius hostium acies *ipsis* restitit; sed omnes simul fuga castra repetere coeperunt. non tamen longe Romani eos sunt persequuti: sed statim reuersi, quum corpora prae labore languida essent, nec amplius arma paria haberent, paucis interiectis induciarum diebus, qui ab vtrisque in suorum cadaueribus sepeliendis et aegrotis curandis consumti sunt, rebus, quae ad pugnam necessariae erant, paratis, alterum proelium ad Romanorum castra commiserunt. Nam quum nouae copiae Volscis et Aequis a vicinis populis missae fuissent, eorum imperator elatus, quod suae copiae quintuplo maiores essent, quam hostiles, et cernens Romanorum castra in loco parum munito sita, tempus eos adoriendi opportunissimum putauit.

e Ἑτέρων agnoscit etiam *Lapi* versio. alioqui maluerit fortasse quispiam ἑταίρων, id est, συστρατιωτῶν. *Sylb.*

f Melius in *Cod. Vat.* ἀπετρέποντο, ὑπὸ κόπου τ. σ. π. κ. οὐ. τ. ὅ. ἔ. ὅμοια ἔχοντες. ὀλίγων δὲ διελθουσῶν etc. quam lectionem in sua versione sequitur *Lapus.*

g τῶν οἰκείων νεκρῶν *Vat.* vulgatis deest νεκρῶν.

h Παρασκευασάμενος *Vat.*

i Περὶ τῷ Ῥωμαίων χάρακι *Vat.* vulg. περὶ τὸν τ. Ῥ. χάρακα.

k Ἡμέρα

αὐτοῖς. ἐνθυμηθεὶς δὲ ταῦτα, περὶ μέσας νύκτας ἦγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, καὶ κύκλῳ περιστήσας ἐφρούρει, μὴ λάθοιεν ἀπιόντες. ὁ δὲ Κοΐντιος, ὡς ἔμαθε τῶν πολεμίων τὸ πλῆθος, ἀγαπητῶς ἐδέξατο, καὶ περιμείνας, ἕως [k] ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ ὥρα πληθυούσης μάλιστα ἀγορᾶς, κάμνοντας ἤδη τοὺς πολεμίους αἰσθόμενος ὑπό τ' ἀγρυπνίας καὶ ἀκροβολισμῶν, καὶ οὐ κατὰ λόχους, οὐδ' ἐν τάξει προσάγοντας, ἀλλὰ πολλαχῇ κεχυμένους καὶ σποράδας, ἀνοίξας τὰς πύλας τοῦ χάρακος ἐξέδραμεν ἅμα τοῖς ἐπιλέκτοις τῶν ἱππέων· καὶ οἱ πεζοὶ, πυκνώσαντες τοὺς λόχους, ἠκολούθουν. οἱ δὲ Οὐολοῦσκοι, καταπλαγέντες αὐτῶν τὸ θράσος, [l] καὶ τῆς ἐφόδου τὸ μανικὸν βραχὺν ἀνασχόμενοι χρόνον, [m] ἀνακρούονταί τε, καὶ [ἅμα] ὑποχωροῦσιν ἀπὸ τοῦ χάρακος. ἦν δέ τις οὐ πρόσω τοῦ στρατοπέδου λόφος ὑψηλὸς ἐπιεικῶς·

putauit. Haec autem in animo habens, circa mediam noctem ad Romanorum castra copias duxit; eaque circumdata, ne clam discederent, custodiebant. Gratum hoc fuit Quintio, cognita hostium multitudine, exspectatoque die, donec illucesceret, * horaque diei ferme tertia, animaduertens, hostes, iam et vigiliis et velitationibus fatigatos, nec centuriatim, nec ordinibus instructis accedere, sed confuse ac sparsim, apertis castrorum portis, cum lectis equitibus eruptionem in eos fecit: et pedites densatis cohortibus *eum* sequebantur. At Volsci, eorum audacia et furiosa impressione territi, quum breue temporis spatium eorum impetum sustinuissent, repulsi sunt, et simul a castris recesserunt. Erat autem non procul a castris quidam tumulus

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V. C.* 286. *Var.* 288.

k Ἡμέρα τε ἐγένετο *Vat.* quod *Stephano* etiam placuit. vulg. ἡμέρα τέως ἐγένετο.

* A *Dionysio* non quota esset hora dicitur, sed eam fuisse horam, siue id tempus, quo forum solet esse frequentissimum. *Port.* Graeca sonant: *exspectauitque, donec lucesceret, atque ea diei hora appelleret, qua forum solet esse frequentissimum.*

l In *Ed. Steph.* perperam ἐκ τῆς ἐφόδου etc. ego cum vtroque interprete particulum ἐκ in καὶ mutare malui. *Sylb.* Expresse in *Cod. Vat.* καὶ τὸ μανικὸν τῆς ἐφόδου.

m Ἀνακρούονται καὶ ὑποχωροῦσιν ἀπὸ τοῦ χάρακος· καὶ ἦν γάρ τις etc. *Vat.*

 n Deest

εἰς τοῦτον [n] οὖν" ἀνατρέχουσιν, ὡς ἀναπαυσόμενοί τ' αὖθις καὶ εἰς τάξιν καταστησόμενοι. ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτοῖς ἐξεγένετο [o] καταστῆναι, καὶ αὐτοὺς ἀναλαβεῖν, ἀλλ' ἐκ ποδὸς ἠκολούθησαν [p] αὐτοῖς οἱ πολέμιοι, πιλήσαντες, ὡς μάλιστα ἦν δυνατὸν, τοὺς λόχους, ἵνα μὴ καταῤῥαχθῶσι πρὸς ἄναντες χωρίον βιαζόμενοι. καὶ γίνεται μέγας ἀγὼν ἐπὶ πολὺ μέρος τῆς ἡμέρας, νεκροί τε πίπτουσι πολλοὶ ἀφ' ἑκατέρων. καὶ Οὐολοῦσκοι πλήθει τε ὑπερέχοντες, καὶ τὸ ἐκ τοῦ τόπου προσειληφότες ἀσφαλὲς, οὐδετέρου τούτων οὐδὲν ἀγαθὸν ἀπέλαυσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων προθυμίας καὶ ἀρετῆς ἐκβιασθέντες, τόν τε λόφον ἐξέλιπον, καὶ ἐπὶ τὸν χάρακα φεύγοντες οἱ πολλοὶ ἀπέθνησκον. οὐ γὰρ εἴασαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι διώκοντες, ἀλλ' ἐκ ποδὸς ἠκολούθησαν, καὶ οὐ πρότερον ἀπετράποντο, ἢ τὴν παρεμβολὴν αὐτῶν ἑλεῖν κατὰ κράτος. γενόμενοι δὲ [q] σωμάτων τ' ἐγκρατεῖς, καὶ ὅσα ἐγκατελήφθη τῷ χάρακι, καὶ ἵππων, καὶ ὅπλων, καὶ χρημάτων

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *Cat. V.C.* 286. *Var.* 288.

mulus mediocriter altus: in eum cursu se receperunt, vt interquiescerent et aciem mox instaurarent. Sed non licuit ipsis *ibi* consistere, et vires recolligere: hostes enim e vestigio eos sequuti sunt, densatis cohortibus, quam maxime fieri poterat, ne, dum locum accliuem adscenderent, vi deturbarentur. certatumque est acriter ad multum diei, magnaque vtrinque caedes facta est. Et Volscis, licet multitudine superiores essent, et loci tuti natura adiuuarentur, tamen neutrum horum profuit; sed Romanorum alacritate et virtute per vim pulsi tumulum reliquerunt, et multi fuga castra petentes occisi sunt. Neque enim Romani eos persequi desierunt, sed eos e vestigio sequuti sunt; nec prius *eos sequi* destiterunt, quam eorum castra vi ceperunt. Corporibus autem in suam potestatem redactis, et rebus omnibus, quae in castris fuerant relictae, equis, armis, et pecuniis

n Deest *Vat.*

o Rectius, vt arbitror, in *Cod. Vat.* καταστῆναί τε καὶ ἑαυτούς.

p Optime in *Cod. Vat.* αὐτοῖς. quo modo legendum esse monuit *Portus.* vulg. αὐτῶν.

q Σωμάτων τε ὅσα ἐγκατ. *Vat.*

r Παρα-

παμπόλλων κύριοι, τὴν μὲν νύκτα ἐκείνην αὐτόθι κατεστρατοπέδευσαν· τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτήδεια [r] παρεσκευασμένος ὁ ὕπατος, ἐπὶ τὴν [s] Ἀντιατῶν χώραν, οὐ πλείω ἀπέχουσαν τριάκοντα σταδίων, ἦγε τὴν δύναμιν. ἔτυχον δὲ φυλακῆς ἕνεκα τοῖς Ἀντιάταις Αἰκανῶν τινες ἐπίκουροι [t] παρόντες καὶ φυλάττοντες τὰ τείχη· οἱ τότε δείσαντες τὸ Ῥωμαίων τολμηρὸν, δρασμὸν ἐκ τῆς πόλεως ἐπεχείρουν ποιεῖσθαι. γενομένης δὲ τοῖς Ἀντιάταις γνώσεως, κωλυόμενοι πρὸς αὐτῶν ἀπιέναι, γνώμην ἐποιοῦντο παραδοῦναι Ῥωμαίοις ἐπιοῦσι τὴν πόλιν. τοῦτο μαθόντες ἐκ μηνύσεως οἱ Ἀντιάται, τῷ τε καιρῷ εἴκουσι, καὶ κοινῇ μετ' ἐκείνων βουλευσάμενοι, παραδιδόασι τῷ [u] Κοϊντίῳ τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ Αἰκανοὺς μὲν ὑποσπόνδους ἀπελθεῖν, Ἀντιάτας δὲ φρουρὰν δέξασθαι, καὶ τὰ κελευόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων ποιεῖν. ἐπὶ τούτοις κύριος [x] γενόμενος ὁ ὕπατος τῆς πόλεως, καὶ λαβὼν ὀψώ-

pecuniis permultis potiri, illam noctem in illis caſtris tranſegerunt: *Per. Iul.*
ſequenti vero die, paratis rebus omnibus ad oppugnationem ne- 4248.
ceſſariis, conſul in agrum Antiatem, triginta inde ſtadia non *Ante*
amplius diſtantem, copias duxit. Antiates autem ad vrbis cu- *Chr.* 466.
ſtodiam eiuſque praeſidium quosdam Aequorum auxiliarios *Olymp.*
habebant: qui tunc quidem, Romanorum audacia territi, ex vr- 78 2/3.
be profugere conabantur. ſed re ab Antiatibus cognita, ab *Cat.*
illis abire prohibiti, vrbem Romanis aduentantibus dedere ſtatue- *V.C.* 286.
runt. Antiates, hoc per indicium cognito, tempori ceſſerunt, *Var.* 288.
conſilioque cum illis communicato, vrbem Quintio dediderunt his conditionibus: vt Aequi accepta fide publica abirent, et Antiates praeſidium reciperent, et populi Romani imperata facerent. His conditionibus conſul potitus vrbe, acceptoque ſtipendio,

r Παρασκευασάμενος *Vat.*

s Ἀντιατῶν πόλιν in *Vat.* et *Lapi Cod.*

t Pro τυχόντες [quod in vulg. eſt] requiritur potius συνόντες, vel ὄντες, vel aliud eiuſdem ſignificationis. *Sylb.* et *Port.* Optime in *Cod. Vat.* παρόντες. atque ita quidem *Lapus* legiſſe viſus eſt, dum vertit: *aderant autem* etc.

u Recte hic tandem in *Ed. Steph.* Κοϊντίῳ: mox tamen ad errorem redit. *Sylb.* atque ita plane in *Cod. Vat.*

x Γενόμενος τῆς πόλεως ὁ ὕπατος *Vat.*

 y Κρέ-

νιά τε καὶ τἄλλα, ὅσων ἔδει τῇ στρατιᾷ, καὶ φρουρὰν ἐγκαταστήσας, ἀπῆγε τὴν δύναμιν· ἀνθ' ὧν αὐτὸν ἡ βουλὴ ὑπαντήσασα φιλανθρώπως ἐδέξατο, καὶ θριάμβου πομπῇ ἐτίμησεν.

LIX. Ἐν δὲ τῷ μετὰ τούτους ἔτει ὕπατοι μὲν ἦσαν Τιβέριος Αἰμίλιος τὸ δεύτερον, καὶ Κόιντος Φάβιος, ἑνὸς τῶν τριῶν ἀδελφῶν υἱὸς τῶν ἡγησαμένων τε τῆς ἀποσταλείσης φρουρᾶς εἰς [y] Κρεμέραν, καὶ διαφθαρέντων ἐκεῖ [z] σὺν τοῖς πελάταις. ἡ δὲ βουλὴ, τῶν δημάρχων πάλιν ἀνακινούντων τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ κληρουχίᾳ, καὶ συναγωνιζομένου θατέρου τῶν ὑπάτων αὐτοῖς Αἰμιλίου, δόγμα ἐπεκύρωσε, θεραπεῦσαί τε καὶ ἀναλαβεῖν τοὺς [a] πένητας βουλομένη, διανεῖμαι τινὰ μοῖραν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀντιατῶν χώρας, ἣν τῷ προτέρῳ ἔτει δόρατι ἑλόντες κατέσχον. καὶ ἀπεδείχθησαν ἡγεμόνες τῆς κληρουχίας, Τῖτος Κοΐντιος Καπιτωλῖνος, ᾧ παρέδοσαν Ἀντιᾶται σφᾶς αὐτοὺς· καὶ σὺν αὐ-

Per. Iul. 4249. Ante Chr. 465. Olymp. 78 ¾. V.C. Cat. 287. Var. 289. Tib. Aemilio II. et Q. Fabio, coss. ager plebi diuisus, Sabini populati, Aequi in amicitiam et foedus recepti.

dio, atque aliis rebus, quibus opus habebat exercitus, impositoque ibi praesidio, copias abduxit: quapropter a senatu, obviam ei procedente, honorifice exceptus est, atque triumphali pompa honoratus.

Anno sequenti coss. creati sunt T. Aemilius iterum, et Q. Fabius, filius vnius trium illorum fratrum, qui praesidio ad Cremeram misso praefecti fuerant, et qui cum suis clientelis ibi interierant. Senatus vero, tribunis plebem legis agrariae stimulis iterum concitantibus, Aemilioque altero consule ipsis fauente, quod vellet pauperes demereri atque eos sublevare, partem aliquam de Antiatum agro, superiore anno armis capto et occupato, illis diuidere decreuit. Quare triumuiri agri diuidendi caussa creati sunt T. Quintius Capitolinus, cui se Antiates dediderant, et cum eo L. Furius atque

y Κρέμερα] Vel Κρέμεραν, vel potius Κρεμέραν legendum. *Port.* Vide p. 1781. v. 8. 1792. v. 5. 1803. v. 15.

z Σὺν ταῖς τῶν πελατῶν] Mallem σὺν τοῖς ἑαυτῶν πελάταις. *Sylb.* Forsan σὺν τοῖς τῶν πελατῶν, vel σὺν ταῖς τῶν πελατειῶν. *Port.* Σὺν τοῖς πελάταις *Vat.*

a Perperam in *Ed. Steph.* collocata est distinctio post πένητας. *Sylb.*

b Φρούριος

τῷ Λεύκιος [b] Φούριος, καὶ Αὖλος Οὐεργίνιος. ἦν δ' [c] οὐκ ἄγαν ἀσπαστὴ τοῖς πολλοῖς καὶ πένησι Ῥωμαίων ἡ διανομὴ τῆς χώρας, ὡς ἀπελαυνομένοις τῆς πατρίδος. ὀλίγων γ' ἀπογραψαμένων, ἔδοξε τῇ βουλῇ, ἐπειδὴ οὐκ ἀξιόχρεως ἦν [d] ὁ ἀπόστολος, ἐπιτρέψαι Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων τοῖς βουλομένοις, τῆς ἀποικίας μετέχειν. οἱ μὲν δὴ εἰς [e] Ἀντίαν ἀποσταλέντες, κατένεμον τὴν γῆν τοῖς σφετέροις, μοῖράν τινα ἐξ αὐτῆς τοῖς Ἀντιάταις ἀπολειπόμενοι. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρόνῳ [f] στρατεία τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων ἐγένετο, Αἰμιλίου μὲν εἰς τὴν Σαβίνων χώραν, Φαβίου δ' εἰς τὴν Αἰκανῶν. καὶ τῷ μὲν Αἰμιλίῳ πολὺν [g] εἰς τὴν τῶν πολεμίων μείναντι χρόνον, οὐδεμία δύναμις ὑπήντησε [h] μαχομένη περὶ τῆς γῆς· ἀλλ'

atque A. Virginius. Illa autem agri diuisio plerisque plebeiis *Per. Iul.*
et pauperibus Romanorum, quasi patria abigerentur, nequa- 4249.
quam erat grata. Et quum pauci nomina dedissent, placuit *Ante Chr.* 465.
senatui, (quum non esset iustus coloniae numerus) Latinis et *Olymp.*
Hernicis, qui vellent, permittere, vt coloniae illius essent parti- 78 $\frac{3}{4}$.
cipes. Triumuiri igitur Antiam missi agrum suis diuiserunt, *Cat.*
eius parte quadam Antiatibus relicta. Interea vero ambo consules *V.C.* 287.
expeditionem fecerunt; Aemilius in Sabinos, Fabius in Aequos. *Var.*
Ac Aemilius quidem, quum in hostico diu fuisset moratus, nemi- 289.
nem inuenit, qui pro agro pugnaturus ei obuiam venisset: sed,
impune

b Φρούριος *Vat.*

c Οὐκ ἀγὼν πᾶσι τοῖς] Ἀγὼν nihil huc facit. Legendum forsan ἀγαπητὸν, seu ἀρεστὸν. vt *Lapus* vertit: *grata.* vbi etiam nota τοῖς πολλοῖς, pro τοῖς δημοτικοῖς, seu τῷ πλήθει. *Rom. Cod.* habet οὐκ ἄγων πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς πολλοῖς: perperam. *Sylb.*

d Articulum ὁ, e *Cod. Rom.* additum, non agnoscit *Cod. Vat.* nec *Ed. Steph.*

e Nota hic rursus Ἀντίαν, vt supra p. 1717. v. 7. cum frequentius vsurpetur Ἄντιον, tum ab hoc ipso auctore nostro passim, tum apud *Strabonem, Ptolemaeum*, et nominatim apud *Steph. Byzant.* qui Ἄντειαν ab hoc oppidulo diuersam facit. *Rom. Cod.* [et *Vat.*] habet Ἄντιον. *Sylb.*

f Στρατιὰ] Magis proprie στρατεία. *Sylb.*

g Εἰς hic manifeste vsurpata pro ἐν. *Sylb.* Ἐν τῇ πολεμίᾳ *Vat.*

h Μαχουμένη malit *Portus.*

i Ἐπεκη-

ἄδεως αὐτὴν κείρας, ἐπειδὴ καθῆκεν ὁ χρόνος τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἀπῆγε τὰς δυνάμεις. Φαβίῳ δ' Αἰκανοὶ, πρὶν εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν στρατιᾶς διαφθαρείσης, ἢ τειχῶν ἁλισκομένων, [i] ἐπεκηρυκεύσαντο περὶ διαλλαγῶν καὶ φιλίας. ὁ δ' ὕπατος δύο τε μηνῶν τροφὰς τῇ στρατιᾷ, καὶ δύο χιτῶνας κατ' ἄνδρα, καὶ ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν [k] ἑξαμήνου, καὶ εἴ τι ἄλλο κατήπειγεν, εἰσπραξάμενος, ἀνοχὰς ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς, ἕως ἂν εἰς Ῥώμην ἀφικόμενοι παρὰ τῆς βουλῆς εὕρωνται τὰς διαλύσεις. ἡ μέντοι βουλὴ, ταῦτα μαθοῦσα, τῷ Φαβίῳ ἐπέτρεψεν αὐτοκράτορι διαλύσασθαι πρὸς τοὺς Αἰκανοὺς, ἐφ' οἷς ἂν αὐτὸς προαιρῆται. μετὰ τοῦτο συνθῆκαι γίνονται ταῖς πόλεσι, μεσιτεύσαντος αὐτὰς τοῦ ὑπάτου, τοιαίδε· Αἰκανοὺς εἶναι Ῥωμαίων ὑπηκόους, πόλεις τε καὶ χώρας τὰς ἑαυτῶν ἔχοντας, ἀποστέλλειν δὲ Ῥωμαίοις μηδὲν, ὅτι μὴ [l] στρατιὰς, ὅταν τις [m] παραγγέλλῃ, τέλεσι τοῖς ἰδίοις

Per. Iul. 4249. Ante Chr. 465. Olymp. 78 3/4. Cat. V.C. 287. Var. 289.

impune peruaſtato agro, quum iam inſtaret comitiorum tempus, copias *domum* abduxit. Ad Fabium vero Aequi, antequam, deletis copiis, aut moeniis expugnatis, vſque ad extremam neceſſitatem redigerentur, praeconem ad pacem et amicitiam impetrandam miſerunt. At conſul, exacto duorum menſium frumento, et binis tunicis in ſingulos milites, atque ſtipendio ſex menſium, et ſi quid aliud neceſſarium erat, inducias cum illis fecit, donec Romam profecti pacem a ſenatu impetrarent. Senatus, hiſce cognitis, Fabio imperatori permiſit, vt pacem cum Aequis, quibus vellet conditionibus, faceret. Poſtea, conſulis deprecatione, foedera inter duos populos his legibus ſunt facta: vt Aequi, ſalvis vrbibus et agris ſuis, populi Romani imperio parerent, et Romanis nihil mitterent, praeter auxilia, quotieſcunque hoc ipſis denunciatum fuiſſet, idque propriis

i Ἐπεκηρυκεύσαντο *Vat.* vulg. ἐπεκηρύκευσαν in actiuo.

k Vel χρόνου ſubaudiendum, vel ἑξάμηνον legendum. *Port.*

l Στρατιὰν *Vat.*

m Legendum παραγγελθῇ: niſi ante παραγγέλλῃ inferatur ἡ βουλὴ, aut ſimile. *Sylb.* Malim παραγγέλλωσι, vt ad Ῥωμαίους referatur. *Port.*

n Ita

ἐκπέμποντας αὐτάς. ταῦτα συνθέμενος, ἀπῆγε τὴν δύναμιν Φάβιος, καὶ τὰς εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ἀρχὰς ἅμα τῷ συνυπάτῳ κατέστησεν.

Ἦσαν δ' ὑπ' αὐτῶν ἀποδειχθέντες ὕπατοι Σπόριος [n] Ποστούμιος Ἄλβινος, καὶ Κόιντος Σερουΐλιος Πρίσκος τὸ δεύτερον. ἐπὶ τούτων ἔδοξαν Αἰκανοὶ παραβαίνειν τὰς πρὸς Ῥωμαίους νεωστὶ γενομένας ὁμολογίας, ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· Ἀντιατῶν ὅσοι μὲν εἶχον ἐφέστια καὶ κλήρους, ἔμειναν ἐν τῇ γῇ, τά τ' ἀπομερισθέντα σφίσι, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν κληρούχων ἀφορισθέντα [o] κτήματα, γεωργοῦντες ἐπὶ ῥηταῖς τισι καὶ τεταγμέναις μοίραις, ἃς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῖς ἐτέλουν. οἷς δ' οὐδὲν τούτων ἦν, ἐξέλιπον τὴν πόλιν· καὶ ὑποδεχομένων αὐτοὺς προθύμως τῶν Αἰκανῶν, ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι, τοὺς Λατίνων ἀγροὺς ἐλῄστευον. ἐκ δὲ τούτου καὶ τῶν Αἰκανῶν ὅσοι [p] τολμηρό- LX.

priis ſumtibus. Fabius, hoc foedere icto, copias reduxit; et magiſtratus in annum ſequentem vna cum collega deſignauit.

Conſules autem ab illis deſignati erant Sp. Poſtumius Albinus et Q. Seruilius Priſcus iterum. His coſſ. Aequi conditiones pacis cum populo Romano recens factae violare ſunt auſi, tali de cauſſa: Antiates, qui vrbana et ruſtica praedia habebant, in illis remanſerunt, *atque agros poſſeſſionum tam ſibi diuiſarum ac propriarum, quam earum, quae ad nouos colonos pertinebant, quae a triumuiris fuerant ipſis diuiſae ac aſſignatae, colebant ea conditione, vt certam et ſtatutam fructuum partem illis penderent. qui vero nihil tale habebant, vrbem deſeruerunt; et lubenter ab Aequis excepti, eruptione inde facta, Latinorum agros latrociniis infeſtabant. Poſtea Aequorum audaciſſimi quique,

Per. Iul. 4250. *Ante Chr.* 464. *Olymp.* 78/79. 4/1. *Cat. V.C.* 288. *Var.* 290. *Sp. Poſtumio, et Q. Seruilio II. coſſ. foedus ab Aequis violatum, et dedicata aedes Dii Fidii.*

n Ita etiam in *Lapi* verſione et *Sigonii Faſtis*. Minus recte in *Ed. Steph.* Ποσούμιος Λαυῖνος καὶ Κοΐντιος etc. et in *Cod. Vat.* Ποσόμιος Λαυῖνος.

* Diuiſos ſibi et ablatos a colonis agros ſub pactionibus quibuſdam colentes, partemque eis pendentes fructuum. *Lapus.*

o In *Ed. Steph.* χρήματα, vt ſupra p. 1884. v. 13. Rectius, vt in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] κτήματα. *Sylb.*

p Τολμηροί τε *Vat.*

q Ἀντι-

τεροί τε καὶ ἄποροι ἦσαν, συνελάμβανον αὐτοῖς τῶν ληστηρίων. ταῦτα Λατίνων [q] ἀποδυρομένων ἐπὶ τῆς βουλῆς, καὶ ἀξιούντων ἢ [r] στρατὸν πέμπειν, ἢ συγχωρῆσαι σφίσιν αὐτοῖς τοὺς ἄρξαντας πολέμου [s] ἀμύνεσθαι, μαθόντες οἱ σύνεδροι, στρατιὰν μὲν οὔτ' αὐτοὶ ἐψηφίσαντο πέμπειν, οὔτε Λατίνοις ἐπέτρεψαν ἐξάγειν· πρεσβευτὰς δ' ἑλόμενοι τρεῖς, ὧν ἡγεῖτο Κόϊντος Φάβιος, ὁ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος συνθήκας ποιησάμενος, ἐντολὰς αὐτοῖς [t] δόντες, πυνθάνεσθαι παρὰ τῶν [u] ἡγεμόνων τοῦ ἔθνους, πότερα κοινῇ γνώμῃ τὰ ληστήρια ἐξαποστέλλουσιν εἴς τε τὴν τῶν συμμάχων [x] καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν· ἐγένοντο γὰρ καὶ εἰς αὐτὴν καταδρομαί τινες τῶν φυγάδων· ἢ τῶν πραττομένων οὐδενός ἐστι τὸ κοινὸν αἴτιον· καὶ ἐὰν φῶσιν, ἰδιωτῶν ἔργα εἶναι, μὴ ἐπιτρέψαντος τοῦ δήμου, τά τε ἡρπασμένα ἀπαιτεῖν, καὶ τοὺς ἐργασαμένους τὰ ἀδική-

Per. Iul. quique, et quotquot pauperes erant, ad eam latrociniorum so-
4250. cietatem se addiderunt. His de rebus Latinis apud senatum
Ante Chr. 464. querentibus, et postulantibus, vt aut exercitum mitterent, aut
Olymp. sibi ipsis permitterent, eos vlcisci, a quibus bello fuerant laces-
78. 4. sitı, Patres, hac re cognita, nec exercitum mittere decreuerunt,
79. 1. *Cat.* nec Latinis suas copias educere permiserunt; sed, electis tri-
V.C. 288. bus legatis, quorum princeps erat Q. Fabius, qui pacem cum
Var. ea gente fecerat, ipsis mandarunt, vt quaererent ex gentis
290. *illius* principibus, vtrum de communi consensu latronum manus in sociorum et populi Romani agrum mitterentur, (nam et in eum excursiones quaedam ab exsulibus factae fuerant) an nihil eorum publico consilio factum fuisset: et si responderent, ea facinora priuatorum esse contra populi voluntatem, res captas repeterent, et sontes eos, qui haec iniqua facinora patrassent,

q Ἀποδυραμένων *Vat.*

r Στρατιὰν πέμπειν ἢ συγχωρῆσαι *Vat.* Συγχωρεῖν malit *Sylb.* vulgatae dant συγχωρήσειν.

s Ἀμύνασθαι in *Cod. Vat.*

t Legendum ἔδοσαν, quod voci ἑλόμενος respondebit, vel ἔπεμψαν addendum ante ἐντολάς. *Port.*

u Ἡγουμένων *Vat.*

x Καὶ εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν. ἐγένοντο γάρ τινες καὶ εἰς αὐτὴν καταδρομαὶ τῶν etc. *Vat.*

y Ἀκού-

ματα ἐκδότους αἰτεῖν. ἀφικομένων δὲ τῶν πρεσβευτῶν, [y] τοὺς λόγους ἀκούσαντες Αἰκανοὶ, πλαγίας αὐτοῖς ἔδοσαν ἀποκρίσεις, τὸ μὲν ἔργον οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης λέγοντες γεγονέναι, τοὺς δὲ δράσαντες οὐκ [z] ἀξιοῦντες ἐκδιδόναι, πόλιν τ' ἀπολωλεκότας καὶ ἀλήτας γεγονότας, σφῶν τ' ἐν τῷ πεδίῳ ἱκέτας. ἐφ' οἷς ὁ Φάβιος ἀγανακτῶν, καὶ τὰς ψευσθείσας πρὸς [a] αὐτὸν ὁμολογίας ἀνακαλούμενος, ὡς εἶδεν εἰρωνευομένους τοὺς Αἰκανοὺς, καὶ εἰς βουλὴν χρόνον αἰτουμένους, ξενισμοῦ τε χάριν ἐπικατέχοντας αὐτὸν, ὑπέμεινέ τε, κατοπτεῦσαι τὰ ἐν τῇ πόλει πράγματα βουλόμενος· καὶ διεξιὼν πάντα τόπον κατὰ πρόφασιν θεωρίας δημοσίων τε καὶ ἱερῶν, τά τ' [b] ἐργαστήρια τῶν πολεμικῶν ὅπλων, τῶν μὲν ἤδη συντετελεσμένων, τῶν δ' ἔτι ἐν χερσὶν ὄντων, ἔγνω τὴν διάνοιαν αὐτῶν. καὶ ἀφικόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, [c] ἀπήγγειλε πρὸς τὴν βουλὴν ἅ τ' ἤκουσεν, [d] ἅ τ' εἶδε. κἀκείνη οὐδὲν ἔτι ἐνδοιά-

ſent, ad ſupplicium dedi poſtularent. Legatis eo profectis, *Per. Iul.*
Aequi, auditis eorum querimoniis, ambigua dederunt reſpon- 4250.
ſa, negantes, id facinus de communi ſententia factum, et minime *Ante*
aequum cenſentes, auctores eius dedere, qui et vrbem ſuam *Chr.* 464.
amiſerant, et errones erant, et ad ſe ſupplices confugerant. *Olymp.*
Quibus rebus Fabius indignatus, et foederis fidem violatam 78. 4.
implorans, vt vidit, Aequos ſimulate agere, tempuſque ad de- 79. 1.
liberandum petere, et ſe per ſpeciem hoſpitalitatis ab ipſis de- *U. C. Cat.* 288.
tineri, remanſit, quia volebat res eorum explorare. Quare per *Var.* 290.
ſpeciem contemplandi circumductus per omnia loca et publica et ſacra, et per bellicorum armorum officinas, quum animadvertiſſet, quaedam iam perfecta, quaedam adhuc in manibus eſſe, mentem eorum cognouit. et Romam reuerſus ſenatui renunciauit, quicquid audierat et quicquid viderat. Ille, nihil amplius

y Ἀκούσαντες τοὺς λόγους οἱ Αἰκανοὶ πλάνας αὐτοῖς ἔδοσαν ἀποκρίσεις *Vat.*

z Male in *Ed. Steph.* ἀξιοῦντας.

a Αὐτὸν retineri poteſt, et αὐτῶν pro eodem ſubſtitui.

b Ἐργαστήρια ἅπαντα πολεμικῶν *Vat.*

c Ἀπήγγελλε *Vat.*

d Καὶ ἃ εἶδε *Vat.*

e Κατ-

σασα, τοὺς εἰρηνοδίκας ἐψηφίσατο πέμπειν [e] καταγγέλλοντας Αἰκανοῖς τὸν πόλεμον, ἐὰν μὴ τοὺς τ' Ἀντιατῶν φυγάδας ἀπελάσωσιν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ δίκας τοῖς ἠδικημένοις ὑπόσχωνται. οἱ δ' Αἰκανοὶ θρασυτέρας πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐποιήσαντο τὰς ἀποκρίσεις, καὶ τὸν πόλεμον οὐκ ἀκούσιοι ὡμολόγησαν δέχεσθαι. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐξεγένετο Ῥωμαίοις, στρατιὰν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἐπ' αὐτοὺς ἀποστεῖλαι, εἴτε τοῦ δαιμονίου κωλύοντος, εἴτε διὰ τὰς νόσους, αἳ κατέσχον τὴν πληθὺν ἐπὶ πολὺ μέρος τοῦ ἔτους· ἀλλὰ φυλακῆς ἕνεκα τῶν συμμάχων ὀλίγη τις ἐξελθοῦσα δύναμις, ἧς ἡγεῖτο [f] Κόϊντος Σερουίλιος, ἅτερος τῶν ὑπάτων, ἐν τοῖς Λατίνοις ὅροις διέτριψεν. ἐν δὲ τῇ πόλει τὸν νεὼν τοῦ [g] Πιστίου Διὸς Σπόριος [h] Ποστόμιος, ὁ συνύπατος αὐτοῦ, καθιέρωσε, μηνὸς Ἰουνίου ταῖς καλουμέναις Νόνναις, ἐπὶ τοῦ [i] Ἐνυαλίου λόφου [k], κατασκευασθέντα

Per. Iul. 4250. *Ante Chr.* 464. *Olymp.* 78. 4. / 79. 1. *Cat.* *V. C.* 288. *Varr.* 290.

plius cunctatus, decreuit mittere feciales, qui bellum Aequis indicerent, nisi exsules Antiatum vrbe pellerent, et pro iniuriis populo Romano illatis se ipsis satisfacturos pollicerentur. Aequi audacius legatis responderunt: seque non inuitos bellum excepturos dixerunt. Non licuit tamen Romanis, eo anno exercitum contra illos mittere, siue deo vetante, siue propter morbos, quibus multitudo per bonam anni partem detenta fuit: sed perexiguus exercitus, ad sociorum praesidium egressus, duce Q. Seruilio altero consule, in agri Latini finibus statiua habuit. In vrbe vero aedem Iouis Fidii Sp. Postumius, eius collega, consecrauit Nonis mensis Iunii in colle Quirinali, exstructam

e Καταγγέλλοντας *Vat.*

f Κοΐντιος *Vat.*

g Ζεὺς Πίστιος dictus Iupiter, qui fidei praeerat, eiusque violatores puniebat. *Port.*

h Ποστόμιος *Vat.* vt et mox infra.

i Vide *Annott.*

k Ἐνυαλίου λόφου] Non consentiunt hic interpretes. nam *Lapus*, retento appellatiuo nomine, mutauit proprium: in *Capitolino colle.* at *Gelenius*, proprio retento, mutarat appellatiuum: *in luco Bellonae.* Ego reposueram in *Quirinali colle:* quoniam ipse *Dionysius* supra (p. 108. v. 33. edit. Hudſ.) tradit, Ἐνυάλιον a Sabinis et Romanis appellari Quirinum: vbi itidem τοῦ Πιστίου Διὸς fit mentio; sed nihil de templo eius additur.

μὲν ὑπὸ τȣ̃ τελευταίȣ βασιλέως Ταρκυνίȣ, τῆς δὲ νομιζομένης παρὰ Ῥωμαίοις [l] ἀνιερώσεως ȣ̓ τυχόντα [m] ὑπ' ἐκείνȣ. [n] τότε τῇ βȣλῇ δόξαν, ὁ Ποστȣ́μιος [o] ἔλαβεν αὐτȣ̃ τὴν ἐπιγραφήν. ἄλλο δ' οὐδὲν ἐπὶ τῶν ὑπάτων τȣ́των λόγου ἄξιον ἐπράχθη.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐννάτης καὶ ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα Ξενοφῶν Κορίνθιος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρχεδημίδȣ, παραλαμβάνȣσι τὴν ὑπατείαν Τῖτος [p] Κοΐντιος LXI.

ctam quidem ab vltimo rege Tarquinio, non tamen ab illo ex more populi Romani consecratam. Sed tum demum ex senatusconsulto data est eius inscriptio Postumio. His consulibus nihil aliud memorabile gestum est.

Olympiade LXXIX. qua vicit Xenophon Corinthius, archonte Athenis Archedemide, consulatum ineunt Titus Quintius

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 ½. *Cat. V.C.* 289. *Var.* 291. *Consulibus T. Quintio* III. *et Q. Fabio* II. *bellum cum Aequis.*

tur. Verum cum recordarer, Quirinalem collem ab auctore nostro supra vocari Κυρίνιον ὄχθον, 110. 2. [edit. Hudſ.] non aspernandam putaui coniecturam *Iosephi Scaligeri*, qui ἐνυάλιον λόφον hic interpretatur *collem Martialem*: atque ex hoc ipso *Dionysii* loco pro *Mutialis* apud Varronem reponit *Martialis*. Verba *Varronis* ex Argeorum sacris haec sunt, lib. IV. De lingua Latina: *collis Mutialis quinticepsos apud aedem Dei Fidii in delubro, vbi aedituumus habere solet. Lapus* suae lectionis rationem sumsisse videtur ex eo, quod supra narrauit *Dionysius*, templum Capitolini a Tarquinio inchoatum, (248. 17.) tertio ab inde consulatu absolutum fuisse dedicatumque, 291. 45. [vtrumque iuxta ed. Hudſ.] *Sylb.*

l Ἀνιερώσεως *Vat.* Vide p. 291. v. 44. [edit. Hudſ.] vulgatae dant simplex ἱερώσ.

m Rectius forsan ἐπ' αὐτȣ̃, *sub eius imperio*, *illo regnante. Sylb.* Ἐπ' ἐκείνȣ, *illius tempore*, malit *Port.*

n Post τότε desideratur coniunctio δὲ, vel δὴ, aut simile quidpiam. *Sylb.*

o Hanc lectionem agnoscit etiam *Lapi* versio: *inscriptionem eius sumsit*: eamque confirmat, quod supra habuimus aliquanto plenius, p. 291. v. 44. [edit. Hudſ.] τὴν ἀνιέρωσιν αὐτȣ̃ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔλαβε Μάρκιος Ὁράτιος. significat enim hic Postumio ex SC. hoc honoris datum, vt templo inscriberet, Aedem eam Postumio cos. ex SC. dedicatam esse. *Gelenius* sic verterat: *ex SC. id fecit Postumius, vt testatur aedis inscriptio. Sylb.*

p Hic quoque in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] recte Κοΐντιος. sed perperam mox [in *Cod. Vat.* Κοΐντιος et] apud vtrumque in Fabii cognomine Ἰȣλανὸς pro

Καπιτωλῖνος, καὶ Κόϊντος Φάβιος Οὐΐβουλανός· Κόϊντος μὲν, τὸ τρίτον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου, Φάβιος δὲ τὸ δεύτερον. οἷς ἡ βουλὴ ἀμφοτέροις στρατιὰς μεγάλας καὶ εὖ παρεσκευασμένας παραδοῦσα, ἐξέπεμψε. Κοΐντιος μὲν οὖν ἐτάχθη φυλάττειν τὴν σφετέραν γῆν, ὅση τοῖς πολεμίοις ὅμορος ἦν· Φάβιος δὲ, τὴν Αἰκανῶν δῃοῦν· καὶ καταλαμβάνει τοὺς Αἰκανοὺς ἐπὶ τοῖς μεθορίοις ὑπομένοντας αὐτὸν σὺν δυνάμει πολλῇ. καὶ ἐπειδὴ τὰς παρεμβολὰς ἐν τοῖς κρατίστοις ἑκάτεροι χωρίοις κατεστήσαντο, [q] προήεσαν εἰς τὸ πεδίον, Αἰκανῶν προκαλεσαμένων καὶ ἀρξάντων τῆς μάχης, [r] καὶ διέμειναν ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἐκθύμως καὶ φιλοπόνως ἀγωνιζόμενοι, καὶ τὸ νικᾶν οὐ παρ' ἄλλον τινὰ, ἢ παρ' ἑαυτὸν ἕκαστος τιθέμενος. ὡς δὲ τὰ ξίφη τοῖς πλείοσιν αὐτῶν διὰ τὰς συνεχεῖς πληγὰς ἄχρηστα ἐγεγόνει, σημηνάντων τὸ ἀνακλητικὸν τῶν ἡγεμόνων, ἀπῆλθον ἐπὶ

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 ½. *Cat.* U.C. 289. *Var.* 291.

tius Capitolinus et Q. Fabius Vibulanus: Quintius quidem a populo tertium ad iſtum magiſtratum euectus, Fabius vero iterum. quibus ambobus ſenatus magnos et bene inſtructos exercitus dedit, atque ita eos ad bellum miſit. Quintius iuſſus eſt agrum Romanorum hoſtibus finitimum tueri, Fabius Aequorum agros vaſtare. iſque Aequos nactus eſt cum ingenti exercitu in ſuis finibus aduentum ſuum exſpectantes. Quum autem vtrique in munitiſſimis locis caſtra poſuiſſent, in planiciem proceſſerunt, Aequis hoſtem prouocantibus et proelio laceſſentibus, et ad multas diei horas fortiter ac ſtrenue pugnarunt, ſingulis victoriae ſpem in ſe ipſis, non in alio quopiam, collocantibus. Quum vero pleriſque eorum gladii ad continuos ictus inutiles eſſent facti, ſigno a ducibus receptui dato, in

Οὐΐβουλανός: eodem prope modo, quo in ſuperioribus libris aliquoties ſcriptum Ἰοὶ et Ἰεντανοὶ pro Οὐΐοὶ et Οὐΐεντανοί: librariorum magis, quam auctoris, culpa. verae ſcripturae euidentius veſtigium eſt apud *Diodorum*, p. 280. Οὐβουλανὸς, omiſſo tantum ϊ. *Sylb.*

q Non agnoſcit *Vat.* καὶ, quod eſt in vulg. ante προήεσαν.

r Καὶ hoc loco redundare exiſtimat *Sylb.*

s Ἀπὸ

τοὺς χάρακας. καὶ μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἀγὼν μὲν ἐκ παρατάξεως οὐκέτι αὐτῶν ἐγένετο, ἀκροβολισμοὶ δέ τινες καὶ συμπλοκαὶ ψιλῶν, περί τε ὕδασι καὶ ἐν ἀγορᾶς παραπομπαῖς, συνεχεῖς. κἀν τούτοις μέντοι τὰ πολλὰ ἦσαν ἰσόρροποι. ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο χρόνῳ, μοῖρά τις [s] ἀπὸ τῆς Αἰκανῶν στρατιᾶς παρελθοῦσα καθ' ἑτέρας ὁδοὺς ἀφυλάκτους, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν, ἣ πλεῖστον ἀφειστήκει τῆς ὁμόρου, καὶ διὰ τοῦτο ἀφύλακτος ἦν· ἐξ ἧς ἀνθρώπους τε πολλοὺς συνήρπασε καὶ χρήματα· [t] λαθοῦσα δὲ τοὺς σὺν τῷ Κοϊντίῳ περιπόλους τῆς σφετέρας γῆς, ἀπῆλθεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. τοῦτο συνεχῶς ἐγίνετο, καὶ πολλὴν παρεῖχεν αἰσχύνην τοῖς ὑπάτοις. ἔπειτα μαθὼν διὰ κατασκόπων τε καὶ αἰχμαλώτων ὁ Φάβιος ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τοῦ χάρακος τῶν Αἰκανῶν τὴν [u] "κρατίστην" δύναμιν, ἐν τῇ παρεμβολῇ καταλιπὼν τοὺς πρεσβυτάτους, αὐτὸς ἐξῆλθε νύκτωρ ἱππέων ἐπαγόμενος καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ ἀκμαιότατον. οἱ μὲν οὖν Αἰκανοί, διηρπακότες τὰ χωρία,

in castra se receperunt. Post haec inter eos non amplius totis viribus acie instructa certatum est: sed continuae quaedam velitationes sequutae, et proelia inter leuis armaturae milites facta, dum aquarentur et commeatus prosequerentur: et in his quoque plerumque aequo marte discedebatur. Dum haec geruntur, pars quaedam exercitus Aequorum, transgressa per alios incustoditos tramites, fecit irruptionem in agri Romani partem, quae ab Aequorum finibus maxime erat remota, et ideo minus custodita: vnde multos captiuos et magnam praedam abduxit; insciisque Quintianis, quibus agri Romani custodia mandata fuerat, domum se recepit. Quod saepius fiebat, et magnam consulibus ignominiam afferebat. Tandem quum Fabius, per exploratores et captiuos, cognouisset, robur totius exercitus Aequorum ex castris egressum, ipse quoque, in castris relictis senioribus, noctu egressus est cum lectissimis quibusque et equitibus et peditibus. Aequi igitur, direptis locis, in quae irruperant,

Per. Iul. 4251.
Ante Chr. 463.
Olymp. 79 ½.
Cat. V.C. 289.
Var. 291.

s Ἀπὸ τῆς Αἰκανῶν *Vat.* vulg. παρὰ τ. Α.

t Λαθοῦσά τε τοὺς σὺν τῷ Κοΐντῳ *Vat.*

u Deest *Vat.*

οἷς ἐνέβαλον, ἀπῄεσαν, ἐπαγόμενοι πολλὰς ὠφελείας. ὁ δὲ Φάβιος οὐ πολὺ προελθοῦσιν αὐτοῖς ἐπιφαίνεται, καὶ τήν τε λείαν ἀφαιρεῖται, καὶ μάχῃ τοὺς ὑπομείναντας νικᾷ γενομένους ἄνδρας ἀγαθούς. οἱ δὲ λοιποὶ σποράδες ἐμπειρίᾳ ὁδῶν λαθόντες τοὺς διώκοντας, κατέφυγον εἰς τὸν χάρακα. ἐπεὶ δὲ ταύτῃ ἀνεκρούσθησαν οἱ Αἰκανοὶ τῇ συμφορᾷ παρὰ δόξαν σφίσι γενομένῃ, λύσαντες τὴν παρεμβολὴν ὑπὸ νύκτα ᾤχοντο, καὶ οὐκέτι τὸ λοιπὸν ἐξῄεσαν ἐκ τῆς πόλεως· ἀλλ' ἠνείχοντο, σῖτον, ὃς ἐν ἀκμῇ τότε ἦν, συγκομιζόμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ἀγέλας βοσκημάτων ἀπελαυνομένας ὁρῶντες, χρήματά τε διαρπαζόμενα, καὶ αὐλὰς πυρὶ διδομένας, καὶ αἰχμαλώτους πολλοὺς ἀγομένους. τοῦτο διαπραξάμενος ὁ Φάβιος, ἐπειδὴ παραδοῦναι τὰς ἀρχὰς ἑτέροις ἔδει, τὴν δύναμιν ἀναστήσας ἀπῆγε· τὸ δ' αὐτὸ καὶ Κοΐντιος ἐποίει.

LXII. Ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέδειξαν ὑπάτους Αὖλον [x] Ποστούμιον [y] Ἄλβον καὶ Σερούϊον

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 ½. *Cat.* 289. *V.C. Varr.* 291.

perant, cum magna praeda discesserant. at Fabius ipsis non longe progressis derepente apparuit, praedamque eripuit, et proelio vicit eos, qui ipsius impetum sustinere voluerant, quique fortiter pugnarant: reliqui dispersi, hostibus insequentibus locorum peritia elusis, in castra fuga se receperunt. Aequi, inopinata hac clade perculsi, vallo euulso sub noctem discesserunt, nec postea ex vrbe amplius prodierunt: sed passi sunt in suo conspectu frumentum iam maturum ab hostibus absportari, et greges pecoris abigi, et pecunias diripi, et villas incendi, et multos captiuos abduci. His rebus gestis, Fabius, * quoniam aliis tradendus erat magistratus, copias, motis castris, domum reduxit, et Quintius idem fecit.

Romam autem reuersi designarunt consules A. Postumium Album

* *Sc.* instantibus comitiis.

x Ποσόμιον *Vat.*

y Ἄλβον agnoscit etiam *Fragmentum Capitolinum*, in quo (teste *Sigonio*) legitur: *Spurius Postumius Albus Regillensis.* Supra *Spurius Postumius* cognominatur *Albinus*, p. 1911. v. 5. Mox pro Σερούϊον rectius Σπόριον legi tradit idem *Sigonius*, et confirmat *Diodorus*, p. 282. (sed erratum ibi in cognomentis confu-

[z] Φούριον. οἱ μὲν δὴ νεωστὶ παρειλήφεσαν τὴν ἀρχήν· παρὰ δὲ τῶν συμμάχων Λατίνων ἄγγελοι Ῥωμαίοις κατὰ σπουδὴν διαπεμφθέντες [a] ἧκον. οὗτοι καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλὴν, διεσάφουν, Ἀντιατῶν τὰ πράγματα οὐ βέβαια εἶναι, κρύφα τε διαπρεσβευομένων πρὸς αὐτοὺς Αἰκανῶν, καὶ ἀναφανδὸν εἰσιόντων εἰς τὴν πόλιν ἀγορᾶς προφάσει πολλῶν Οὐολούσκων, οὓς ἐπήγοντο οἱ πρότερον ἐκλιπόντες τὴν πόλιν Ἀντιατῶν, [b] ὅτ' ἐκληρουχεῖτο, διὰ πενίαν, καὶ πρὸς Αἰκανοὺς αὐτομολήσαντες, ὥσπερ ἔφην. [c] συνδιεφθάρθαι δὲ τοῖς ἐπιχωρίοις ἅμα ἤγγελλον καὶ τῶν ἐποίκων συχνούς· καὶ εἰ μὴ προκαταληφθήσονται φυλακῇ [d] ἀξιόχρεῳ, [e] ἀναστήσεσθαι κἀκεῖθεν ἀπροσδόκητον Ῥωμαίοις πόλεμον. τούτων οὐ πολλῷ ὕστερον ἕτεροι πεμφθέντες ὑπὸ Ἑρνίκων ἤγγελλον ἐξεληλυθέναι με-

bum et Sp. Furium. Illi quidem consulatum inierunt: a sociis autem Latini nominis nuncii propere missi venerunt. Hi in curiam introducti indicarunt, Antiates dubia esse fide, et ad defectionem spectare, occulte per legatos Aequis eos solicitantibus, et multis Volscis per speciem mercatus in vrbem euntibus, quos adducebant ii, qui Antium ante deseruerant, quando eius ager ob paupertatem diuisus est, et qui ad Aequos (vt dixi) transfugerant. Nec solos indigenas corruptos esse nunciabant, sed etiam magnam aduenarum partem: et nisi valido praesidio praeuenti fuissent, inde quoque incpinatum bellum Romanis illatum iri. Et paullo post alii ab Hernicis missi nunciarunt, magnum

Per. Iul. 4252. Ante Chr. 462. Olymp. 79 ⅔. Cat. V.C. 290. Var. 292. A. Postumio et Sp. Furio coss. bellum cum Aequis et Volscis.

consulum; et pro *Regulus* ac *Mediolanus* scribendum *Regillanus* et *Medullinus*) praenomen tamen et *Seruii* etiam huic ipsi *Furio* tribuitur p. 1920. v. 10. *Sylb.*

z Φρούριον vbique in *Cod. Vat.*

a Vel legendum ἧκον καὶ οὗτοι στάντες: vel potius, ἧκον, οὗτοι κατασταθέντες ἐπὶ τὴν βουλήν. *Port.* Posteriorem coniecturam firmat *Cod. Vat.* qui habet ἧκον οὗτοι καταστάντες ἐπὶ.

b Ὅτ' ἐκληρουχεῖτο διὰ πενίαν πρὸς Αἰκ. *Vat.*

c Συνδιεφθάρθαι τε τοῖς *Vat.*

d In *Ed. Steph.* ἀξιοχρέῳ. Ego Atticum accentum malui. *Sylb.*

e Ἀναστήσεσθαί τινα ἔλεγον κἀκεῖθεν *Vat.* quo modo legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *exsurrecturum illinc dicebant inexspectatum* etc.

f Στρα-

γάλην δύναμιν Αἰκανῶν, καὶ ἐγκαθεζομένην ἐν τῇ σφετέρᾳ γῇ, φέρειν τε πάντα καὶ ἄγειν, [f] στρατεύειν δὲ ἅμα τοῖς Αἰκανοῖς καὶ Οὐολούσκους τὴν πλείω τοῦ στρατοῦ μοῖραν παρεχομένους. πρὸς ταῦτα ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ τοῖς μὲν Ἀντιατῶν ταράττουσι τὰ πράγματα· ἧκον γὰρ ἀπολογησόμενοί τινες ἐξ αὐτῶν, καὶ καταφανεῖς ἐγένοντο οὐδὲν ὑγιὲς φρονοῦντες· φυλακὴν ἑτέραν πέμψαι, ἣ ἔμελλε δι' ἀσφαλείας ἕξειν τὴν πόλιν· ἐπὶ δ' Αἰκανοὺς ἄγειν τὴν στρατιὰν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων, Σερούϊον Φούριον. καὶ ἐγένετο ταχεῖα ἀμφοῖν ἡ ἔξοδος. οἱ δ' Αἰκανοὶ, μαθόντες ἐξεληλυθυῖαν τὴν Ῥωμαίων στρατιὰν, ἀναστάντες [g] ἐπὶ τὴν Ἑρνίκων, ἐχώρουν αὐτοῖς ὁμόσε. ἐπεὶ δ' εἶδον ἀλλήλους, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν οὐ πολὺ διαστάντες κατεστρατοπέδευσαν· τῇ δ' ἑξῆς ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων οἱ πολέμιοι ἧκον, διάπειραν αὐτῶν τῆς γνώμης ληψόμενοι. ὡς δ' οὐκ ἐξῄεσαν εἰς μάχην, ἀκρο-

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *V.C. Cat.* 290. *Var.* 292.

magnum Aequorum exercitum, e finibus ſuis egreſſum, in agro ſuo ſtatiua habere, eumque populari: et Volſcos ſe ad illam Aequorum militiam ſocios addidiſſe, maioremque exercitus partem praebuiſſe. Propterea ſenatus ad eos, qui res Antiatum turbabant, (quidam enim ex illis venerant, vt ſe purgarent, ſed ſatis conſtabat, eos nihil ſani cogitare) aliud praeſidium, quod ciuitatem tueretur et in officio contineret, mittere decreuit, et contra Aequos Sp. Furium exercitum ducere iuſſit. Et ambo celeriter copias eduxerunt. At Aequi, vbi cognouerunt, Romanorum exercitum egreſſum, caſtris ex Hernicorum agro motis, obuiam ipſis iuerunt. Quum autem in mutuum conſpectum veniſſent, caſtra non longe ſemota a ſe inuicem eo die poſuerunt: poſtridie vero hoſtes ad vallum Romanorum acceſſerunt, vt eorum animos explorarent. Quibus ad proelium non

f Στρατεύειν δὲ ἅμα *Vat.* vulg. στρ. τε ἅ.

g Et *Lapus* et *Gelenius* legunt ἐκ τῆς Ἑρνίκων, vt infra pag. 626. [iuxta *Ed. Sylb.*] et conſentanea eſt haec lectio tum praecedentibus, tum ſequentibus. In *Cod. Rom.* [et *Vat.*] εἰς τὴν Ἑρνίκων, *traductis in Hernicum agrum copiis. Sylb.*

b τῆς

βολισμοῖς χρησάμενοι, καὶ οὐδὲν ἀξιόλογον δράσαντες, σὺν μεγάλῳ αὐχήματι ἀπῆλθον. ὁ μέντοι Ῥωμαίων ὕπατος ἐκλιπὼν τὸν χάρακα τῇ ἐπιούσῃ· τὸ γὰρ χωρίον οὐ λίαν ἀσφαλὲς ἦν· μετεστρατοπεδεύσατο ἐν ἐπιτηδειοτέρῳ, ἔνθα τάφρον τε ὠρύξατο βαθυτέραν, καὶ χάρακα ἐβάλετο ὑψηλότερον. τοῖς δὲ πολεμίοις ταῦτα ὁρῶσι πολὺ θράσος προσεγένετο· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐπειδὴ σύμμαχος αὐτοῖς ἀφίκετο στρατιὰ παρὰ τοῦ Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἔθνους, οὐδὲν ἔτι διαμελλήσαντες, ἐπῆγον τῷ Ῥωμαίων χάρακι.

Ὁ δ' ὕπατος, ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐκ ἀξιόμαχος ἔσται LXIII ἡ σὺν αὐτῷ δύναμις ἀγωνιζομένη πρὸς ἀμφότερα τὰ ἔθνη, πέμπει τινὰς ἐκ τῶν ἱππέων γράμματα εἰς τὴν Ῥώμην κομίζοντας, δι' ὧν ἠξίου ταχεῖαν αὐτοῖς ἐλθεῖν ἐπικουρίαν, ὡς κινδυνευούσης ὅλης διαφθαρῆναι [h] τῆς ὑπ' αὐτῷ στρατιᾶς. [i] ταῦτ' ἐπιλεξάμενος ὁ συνύπατος αὐτοῦ, Ποστούμιος· ἦσαν γὰρ μέσαι νύκτες μάλιστα, ὅτε οἱ ἱππεῖς

non prodeuntibus, velitationibus factis, nulloque memorabili *Per. Iul.*
facinore patrato, cum magna iactatione abierunt. Postridie 4252.
consul Romanus, relicto vallo, (locus enim non valde tutus erat) *Ante Chr.* 462.
castra in opportuniore loco posuit, vbi et profundiore fossa et *Olymp.*
altiore vallo ea muniit. Quo viso hostibus audacia creuit; et 79 2/3.
multo magis, postquam ipsis nouarum copiarum auxilium a Vol- *Cat.*
scorum et Aequorum gente missum venit: ita vt nihil amplius *V.C.* 290.
cunctati, copias ad vallum Romanorum adducerent. *Var.* 292.

At consul, animaduertens, suum exercitum non fore satis firmum ad resistendum ambabus gentibus, quosdam equites cum literis Romam mitit, per quas auxilium sibi celeriter mitti postulabat, quod totus suus exercitus in summo salutis discrimine versaretur. Postumius, eius collega, hic acceptis (nam ferme media nox erat, quum equites eo venerunt) patres

h Τῆς σὺν αὐτῷ στρατιᾶς *Vat.*

i Ταῦτα ἐπιλεξάμενος [ἴσ. ἐπιδεξάμενος] ὁ συνύπατος αὐτοῦ Ποστούμιος· ἦσαν δὲ μέσαι *Vat.* vulg. ταῦτα δεξάμενος. [Coniecturam suam Hudsono ego equidem condonarim.]

ἀφίκοντο· διὰ κηρύκων πολλῶν τοὺς βουλευτὰς ἐκ τῶν οἰκιῶν συνεκάλει· καὶ γίνεται δόγμα βουλῆς, πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, Τῖτον μὲν Κοΐντιον, τὸν ὑπατεύσαντα τὸ τρίτον, ἔχοντα τοὺς ἀκμαιοτάτους τῶν νέων πεζούς τε καὶ ἱππεῖς, ἀρχῇ κοσμηθέντα ἀνθυπάτῳ, χωρεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξ ἐφόδου· Αὖλον δὲ [k] Ποστόμιον, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων, τὰς λοιπὰς δυνάμεις συναγαγόντα, [l] ἃς ἔδει χρονιώτερον συνελθεῖν, ὡς ἂν αὐτῷ τάχους ἐγγένηται, βοηθεῖν. ἡμέρα δ' ἤδη [m] διεπέφωσκε, καὶ ὁ Κοΐντιος συνήγαγε τοὺς [n] ἐθελοντὰς πεντακισχιλίους μάλιστα ἄνδρας· καὶ οὐ πολὺ ἐπισχὼν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς πόλεως. τοῦτο ὑποπτεύσαντες [o] οὐκ ἔμενον Αἰκανοί· καὶ πρὶν ἐλθεῖν ἐπι-

Per. Iul. 4252. Ante Chr. 462. Olymp. 79 2/3. Cat. V.C. 290. Varr. 292.

patres per multos praecones ex aedibus excitos in curiam conuocauit: factumque eſt ante claram lucem ſenatuſconſultum, vt T. Quintius, qui ter conſul fuerat, cum lectiſſima peditum equitumque iuuentute, proconſulari imperio ornatus, in hoſtes confeſtim iret; et A. Poſtumius, alter conſul, reliquis copiis coactis, ad quas cogendas longiore mora ei opus erat, quanta maxima celeritate poſſet, ſuis opem ferret. Prima luce Quintius contraxit voluntariorum ferme quinque millia, nec longa mora interiecta ex vrbe eas copias eduxit. *Aequi hoc ſuſpicati ſunt, atque hoc ipſum exſpectantes, antequam ſubſidium Romanis

k Ποστόμιον paſſim *Vat.*

l Ἃς ἔδει χρονιώτερον αὐτῷ συνελθεῖν, ὡς τάχους γένηται] Rectius, vt arbitror, in *Cod. Vat.* ἃς ἔδει χρονιώτερον συνελθεῖν, ὡς ἂν αὐτῷ τάχους ἐγγένηται βοηθεῖν.

m Vt hic ἡμέρα διεπέφωσκε, ſic apud *Lucam Euang.* c. 23. σάββατον ἐπέφωσκε: et *Matth.* 28. τῇ ἐπιφωσκούσῃ. *Sylb.*

n Ἐθελοντὰς, *voluntarios*, malit *Sylb.* vulg. ἐθέλοντας.

o In *Cod. Vat.* ἔμενον οἱ Αἰκανοί. et mox p. 1923. v. 2. ἀλωσόμενον. vulg. dant ἀλωσόμενοι. *Lapi* verſio non agnoſcit ἔμενον. et mox pro ἀλωσόμενοι legit ἀλωσομένῳ, vel ἀλωσόμενον: *hoc autem ſuſpicantes Aequi, ac, priuſquam Romanis adueniret auxilium, caſtra eorum aggredi cogitantes, tanquam vi et multitudine capienda, exiuere.* non male inquit *Sylb.* neque enim vel ἀλωσόμενοι actiua ſignificatione vſurpari ſolet, vel ἔμενον apte in ἔμελλον mutari poteſt.

* Ego interpretationem paullo liberiorem ſequutus ſum. Vertes autem ſic: *Aequi hoc ſuſpicati*

κυρίαν τοῖς Ῥωμαίοις, προσβαλεῖν τῷ χάρακι αὐτῶν διανοηθέντες, ὡς βίᾳ καὶ πλήθει ἁλωσόμενον, ἐξῆλθον ἀθρόοι, διχῇ νείμαντες αὐτούς. γίνεταί τε μέγας ἀγὼν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἰταμῶς αὐτῶν ἐπιβαινόντων τοῖς προτειχίσμασι κατὰ πολλὰ μέρη, καὶ οὔτε παλτῶν, οὔτε p βελῶν ἀπὸ τοξοτῶν, οὔτε χερμάδων ἀπὸ σφενδόνης ἀφιεμένων ἀδιαλείπτοις βολαῖς ἀνειργομένων. ἔνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις ὅ τε ὕπατος καὶ ὁ πρεσβευτὴς ὑφ' ἕνα καιρὸν ἀναπετάσαντες τὰς πύλας, ἅμα τοῖς ἀκμαιοτάτοις ἐκτρέχουσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, κατ' ἄμφω τε τὰ μέρη τῆς προσβολῆς συρράξαντες αὐτοῖς, ἀποτρέπουσι τοὺς ἐπιβαίνοντας τῷ χάρακι. τροπῆς δὲ γενομένης, q ὁ μὲν ὕπατος διώξας ἐπ' ὀλίγον τοὺς καθ' ἑαυτὸν τεταγμένους, ἀνέστρεψεν· ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ πρεσβευτὴς Πόπλιος Φούριος, ὑπὸ r λήματός τε καὶ προθυμίας φε-

Romanis veniret, castra eorum oppugnare in animo habentes, vt vi et multitudine ea expugnaturi, exercitu suo bifariam diviso, omnes ex castris egressi sunt. pugnatumque acriter per totum diem, quod illi munitiones variis ex partibus audacter adscenderent, nec iaculorum, nec sagittarum arcu, nec lapidum funda emissorum continuo iactu submoueri possent. Tunc consul et legatus, cohortati se inuicem, subito apertis portis eodem tempore, vna cum validissimis quibusque irruptionem in hostes fecerunt; et ab vtraque castrorum parte, qua oppugnabantur, facta in eos impressione, illos, qui vallum adscendebant, repulerunt. Hostibus autem in fugam versis, consul, non longe persequutus eos, qui sibi oppositi erant, reuersus est. Sed frater eius, et legatus, P. Furius, animi magnitudine et ardore

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

suspicati exspectabant. i. e. hoc suspicati sunt et euenturum putabant. *Port.*

p Inclusa, quae desunt in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] e *Cod. Rom.* addidit *Sylb.* Βελῶν ἀπὸ τόξων legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *neque sagittas per arcus* etc. atque hoc ipsum *Sylburgio* placuisse video. vulgatis desunt ista duo vocabula βελῶν ἀπό.

q Ὁ μὲν ὕπατος ἐπ' ὀλίγον διώξας τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνέστρεψεν *Vat.*

r Post λήματος non additur τε in *Cod. Vat.*

 * Habens

ῥόμενος, ἄχρι τῆς παρεμβολῆς τῶν πολεμίων ἤλασε, διώκων τε καὶ κτείνων. ἦσαν δὲ δύο σπεῖραι περὶ [s] αὐτὸν, οὐ πλείους ἀνδρῶν ἔχουσαι χιλίων. τοῦτο μαθόντες οἱ πολέμιοι, περὶ πεντακισχιλίους μάλιστα γενόμενοι, χωροῦσιν ἐπ' αὐτὸν ἐκ τοῦ χάρακος· καὶ οὗτοι μὲν ἐξ ἐναντίας προσήεσαν, ἱππεῖς δ' αὐτῶν κύκλῳ [t] περιελάσαντες, κατὰ νώτου τοῖς Ῥωμαίοις ἐφίσταντο. τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ κυκλωθέντες ὑπ' αὐτῶν οἱ σὺν τῷ Ποπλίῳ, καὶ δίχα τῶν σφετέρων [u] ἀποληφθέντες, ἐξὸν αὐτοῖς σώζεσθαι παραδοῦσι τὰ ὅπλα· προὐκαλοῦντο γὰρ αὐτοὺς εἰς τοῦτο οἱ πολέμιοι, καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο χιλίους Ῥωμαίων τοὺς ἀρίστους αἰχμαλώτους λαβεῖν, ὡς διὰ τούτων διαλύσεις εὑρησόμενοι καλὰς τοῦ πολέμου· καταφρονήσαντες αὐτῶν, καὶ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις μηδὲν ἀνάξιον πρᾶξαι τῆς

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *U.C. Cat.* 290. *Var.* 292.

ardore euectus, vſque ad hoſtium caſtra, tergo haerendo, et caedendo, *eos* eſt inſequutus: *habuit autem ſecum duas cohortes, non plus, quam mille hominum, complectentes. Hoc animaduerſo, hoſtes circiter quinquies mille ex caſtris progreſſi eum adorti ſunt: atque hi quidem a fronte eos aggreſſi ſunt, equites vero, per mediam ſuorum aciem circumuecti, terga Romanorum inuaſerunt. Hoc igitur modo ab illis circumuenti, qui cum Publio erant, et a ſuis deſtituti, quum poſſent ſalutem traditis armis redimere, (ad hoc enim hoſtes eos inuitabant, et magni faciebant mille Romanorum viros fortiſſimos in ſuam poteſtatem redigere, quia ſperabant, ſe horum opera pacem honeſtam impetraturos) contemtis illis, et ſe inuicem cohortati, ne quid

* Habens ſecum non plus, quam duas cohortes quingenarias. *Gelen.*

s Nulla diſtinctio poſt αὐτὸν in *Ed. Steph.* Mox οὐ πλείους ἄνδρας ἔχουσαι χιλίων malit *Portus*, vel οὐ πλείους, ἀνδρῶν οὖσαι χιλίων, vel demum οὐ πλείους, ἄνδρας ἔχουσαι χιλίους.

t Illa κατὰ μέσον, quae vulgatae pone κύκλῳ addunt, nec agnoſcit *Cod. Vat.* nec *Lapi* verſio.

u Ἀποληφθέντες, *incluſi, intercepti,* [vt in *Cod. Vat.*] non ἀπολειφθέντες, vt in *Ed. Steph.* legendum eſſe arguit etiam *Lapi* verſio: *a ſuis ſegregati. Sylb.* Hic lectionem *Stephaneam* ſequutus eſt *Portus.*

x In

πόλεως, μαχόμενοι, καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες τῶν πολεμίων, πάντες ἀποθνήσκουσι.

Διαφθαρέντων δὲ τούτων, ἐπαρθέντες οἱ Αἰκανοὶ τῷ προτερήματι, παρῆσαν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, τήν τε τοῦ Ποπλίου κεφαλὴν ἐπὶ δορατίου πεπηγυῖαν ἀνατείναντες, καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν τῶν ἐπιφανῶν· ὡς [x] δὴ τούτῳ καταπληξόμενοι τοὺς ἔνδον, καὶ ἀναγκάσοντες παραδοῦναι σφίσι τὰ ὅπλα. τοῖς δ' ἄρα πρὸς μὲν τὴν συμφορὰν τῶν ἀπολωλότων ἔλεός τις παρέστη, καὶ ἀνεκλαίοντο αὐτῶν τὴν τύχην· πρὸς δὲ τὸν ἀγῶνα [y] θάρσος διπλάσιον ἐνέφυ, καὶ τοῦ νικᾶν, ἢ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τρόπον ἀποθανεῖν, πρὶν εἰς πολεμίων χεῖρας ἐλθεῖν, καλὸς ἔρως. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα παρεστρατοπεδευκότων τῷ χάρακι τῶν πολεμίων, ἄγρυπνοί τε [z] Ῥωμαῖοι, καὶ ἐπισκευάζοντες τὰ πεπονηκότα τοῦ χάρακος διετέλεσαν, τά τ' ἄλλα, οἷς ἀπερύκειν ἔμελλον [a] τοὺς πολεμίους, εἰ LXIV.

quid indignum patria admitterent, pugnantes, multisque ho- Per. Iul.
stium caesis, omnes ad vnum ceciderunt. 4252.
His caesis, Aequi secundo successu elati ad Romanorum Ante Chr. 462.
castra venerunt, Publii aliorumque nobilium virorum capita Olymp.
hastis praefixa ostentantes; sperantes, se hoc modo terrorem 79 2/3.
incussuros illis, qui erant in castris, et se ad deditionem eos Cat.
compulsuros. At illos ob caesorum cladem miseratio subiit, eo- V.C. 290.
rumque fortunam deflebant: sed ad certamen audacia duplo Var.
maior in eorum animis creuit, eosque praeclarum desiderium 292.
cepit, vt vel vincere, vel eodem, quo illi, modo occumbere mallent, quam in hostium manus deuenire. Illam igitur noctem ab hostibus obsessi Romani transegerunt, vigilantes et sarcientes valli partes laborantes, atque parantes multas alias easque varias res, quae erant necessariae ad arcendos hostes, si iterum

x In *Ed. Steph.* δὴ τούτων. sed διὰ legendum esse, vt paulo ante p. 1924. v. 12. declarat etiam *Lapi* versio: *tanquam per hoc. Sylb.* Forsan δὴ τούτοις. *Port.* Ὡς δὴ τούτῳ *Vat.* vulgo ὡς διὰ τούτων.

y Θράσος *Vat.*

z Οἱ Ῥωμαῖοι *Vat.*

a Αὐτοὺς pro τοὺς πολεμίους habet *Cod. Vat.*

b Ἐπεξιόν-

πειραθεῖεν πάλιν τειχομαχεῖν, πολλὰ καὶ παντοῖα εὐτρεπιζόμενοι. τῇ δ' ἑξῆς αἵ τε προσβολαὶ πάλιν ἐγίνοντο, καὶ ὁ χάραξ διεσπᾶτο κατὰ πολλὰ μέρη· καὶ πολλάκις μὲν ὑπὸ τῶν ἐξιόντων κατὰ συστροφὰς ἐκ τοῦ χάρακος ἐξεκρούσθησαν οἱ Αἰκανοὶ, πολλάκις δ' ἀνεκόπησαν ὑπ' ἐκείνων οἱ θρασύτερον [b] ἐπεξιόντες. καὶ τοῦτο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας [c] ἐγίνετο· ἔνθα ὅ τε ὕπατος ὁ τῶν Ῥωμαίων, [d] σαυνίῳ διὰ τοῦ θυρεοῦ διαπερονηθεὶς, τιτρώσκεται τὸν μηρὸν, καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν ἐπιφανῶν, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἐμάχοντο. ἤδη δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἀπειρηκόσιν ἀπροσδόκητος ἐπιφαίνεται περὶ δείλην ὀψίαν προσιὼν Κοΐντιος, [e] ἄγων τὴν ἐθελούσιον ἐπικουρίαν τῶν ἀκμαιοτάτων· οὓς ἰδόντες οἱ πολέμιοι προσιόντας, ἀνέστρεφον ἀφέντες τὴν πολιορκίαν ἀτελῆ· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεξελθόντες αὐτοῖς ἀπιοῦσι, τοὺς ὑστερίζοντας ἐφόνευον. οὐ μέντοι [f] ἐπὶ πολύν γε χρόνον ἐδίωξαν, ἀσθενεῖς ὄντες ὑπὸ τραυμάτων οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/5. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

iterum oppugnationem tentaſſent. Poſtridie vero hoſtes iterum caſtra oppugnare coeperunt, et vallum multis in locis convellebant; et ſaepe Aequi a vallo repulſi ſunt ab iis, qui conglobati eruptionem faciebant, ſaepe etiam, qui audacius progreſſi fuiſſent, ab illis *in caſtra* ſunt compulſi. durauitque id certamen per totum diem: in quo et conſul Romanus tragula per ſcutum traiecta, in ſemore eſt vulneratus, et multi alii illuſtres viri, qui circa eum pugnabant. Romanis autem iam defatigatione fractis, circa veſpertinum crepuſculum, inopinato Quintius, cum lectiſſimis voluntariorum auxiliis, aduentans eſt conſpectus. quorum aduentum hoſtes conſpicati, omiſſa oppugnatione, re infecta ſe in ſua caſtra receperunt: Romani vero, facta eruptione in eos abeuntes, extremum agmen caedebant. haud tamen diutius eos ſunt perſequuti, quod plerique vulneribus debilitati

b Ἐπεξιόντες *Vat.* vulg. διεξιόντες.

c Ἐγίνετο *Vat.* vulg. ἐγένετο.

d In *Cod. Vat.* σαυνίου διὰ τοῦ θυρεοῦ διαπερονηθέντος, *iaculo tranſeunte per clypeum*, vt vertit *Lapus*.

e Ἄγων τὴν ἐθελούσιον *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

f Ἐπὶ πολύν γε χρόνον *Vat.* γε deeſt vulg.

g Μένοντες

διὰ τάχους ἀνέστρεψαν. καὶ μετὰ ταῦτα διὰ φυλακῆς εἶχον ἑκάτεροι σφᾶς αὐτοὺς [g] μένοντες ἐν ταῖς παρεμβολαῖς ἄχρι πολλοῦ.

LXV. Ἔπειτ' Αἰκανῶν τε καὶ Οὐολούσκων ἑτέρα δύναμις, καλὸν ὑπολαμβάνουσα καιρὸν ἔχειν προνομεῦσαι τὴν Ῥωμαίων γῆν, ἐξεστρατευμένης αὐτῶν τῆς κρατίστης δυνάμεως, ἐξῆλθε νυκτός· καὶ ἐμβαλοῦσα εἰς τὴν προσωτάτω χώραν, ἔνθα τοῖς γεωργοῖς δέος οὐδὲν εἶναι ἐδόκει, πολλῶν γίνονται σωμάτων καὶ χρημάτων ἐγκρατεῖς. οὐ μὴν καλάς γ', οὐδ' εὐτυχεῖς τὰς [h] ἐσχάτας ἔσχον ἐκεῖθεν ἀπαλλαγάς. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων, [i] Ποστούμιος, ἄγων τὴν συναχθεῖσαν ἐπικουρίαν [k] τοῖς ἐν τῷ χάρακι πολεμουμένοις, ὡς ἔμαθε τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐπιφαίνεται αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀνελπίστου. οἱ δ' οὔτε κατεπλάγησαν, οὔτ' ἔδεισαν αὐτοῦ τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἀποθέμενοι σχολῇ τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ λάφυρα εἰς ἓν

debilitati essent; sed celeriter reuersi sunt. Vtrique postea, se in castris continentes, diu sibi accurate cauerunt. *Per. Iul.* 4252.

Deinde Aequorum et Volscorum aliae copiae, existimantes, se nactas praeclaram occasionem populandi agri Romani, dum Romanarum virium robur militia distineretur, noctu ex suis finibus sunt egressae; factaque irruptione in remotissimam agri partem, qua maxima erat agrestium securitas, multis captiuis atque magna praeda potitae sunt. Sed, quum inde discessissent, tandem nec honestum, nec felicem rerum exitum habuerant. Nam alter consul, Postumius, qui copias ducebat, vt auxilium ferret iis, qui in castris obsidebantur, postquam audiuit, quod ab hostibus fuerat factum, ex insperato ipsis occurrit. Illi vero aduentu eius nec consternati, nec territi sunt; sed impedimentis praedaque per otium in loco munito deposita, *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *V.C. Cat.* 290. *Var.* 292.

g Μένοντες malit *Sylb.* quod licet (vt inquit *Port.*) melius videatur, vulgata tamen lectio μένοντας (in accusat.) retineri potest.

h Vel τύχας, vel simile quidpiam, desiderari videtur. *Port.* [Nam pro ἀπαλλαγὰς, ad quod haec adiectiua redeunt, in vulg. est ἀπαλλαγέντες.]

i Ποσόμιος *Vat.*

k τῶν — πολεμουμένων] Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* τοῖς ἐν τῷ χάρακι πολεμουμένοις.

l Sic

χωρίον ἐχυρὸν, καὶ φυλακὴν τὴν ἀρκοῦσαν ἐπὶ τούτοις καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ συντεταγμένοι χωροῦσι τοῖς Ῥωμαίοις ὁμόσε· καὶ συμπεσόντες ἄξια λόγου ἔργα ἀπεδείκνυντο, ὀλίγοι μὲν πρὸς πολλοὺς [l] ἀγωνιζόμενοι· συνέῤῥεον γὰρ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς συχνοὶ [m] διεσκευασμένοι ψιλῇ ὁπλίσει πρὸς ἄνδρας ὅλα τὰ σώματα ἔχοντας ἐν φυλακῇ· ἐποίησάν [n] τε πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων νεκροὺς, καὶ μικροῦ ἐδέησαν ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ [o] καταληφθέντες τρόπαια τῶν ἐλθόντων ἐπὶ σφᾶς [p] αὐτοὺς ἀναστῆσαι. ἀλλ᾽ ὅ γε ὕπατος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐπίλεκτοι,

Per. Iul. 4252. deposita, manuque satis firma ad horum praesidium relicta, re-
Ante Chr. 462. liqui acie instructa cum Romanis conflixerunt; et congressi facinora memoratu digna ediderunt, pauci cum multis dimi-
Olymp. 79 2/3. cantes, (iam enim in eos multi, qui ante erant dispersi, ex agris concurrebant) et leuiter armati cum hominibus, qui totum
V.C. Cat. 290. corpus tectum ac munitum habebant: multosque Romanos in-
Var. 292. terfecerunt, et parum abfuit, quin in agro alieno deprehensi erigerent tropaea de illis, qui contra ipsos venerant. Sed consul et lectissimi Romanorum equites, qui cum eo erant, equis

l Sic distinguitur in *Ed. Steph.* ἀγωνιζόμενοι. συνέῤῥεον γὰρ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι ψιλῇ ὁπλίσει, πρὸς ἄνδρας ὅλα τὰ σώματα ἔχοντας ἐν φυλακῇ, ἐποίησάν τε etc. atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *confluxerant enim ex agris in eos plures dispersi leuis armaturae, aduersus viros habentes corpora tota contecta, multosque reliquerant* etc. Verum *Sylburgius*, mutata paullulum distinctione, liberius vertit: *confertisque manibus memorabilia ediderunt facinora, nec numero pares, nec armaturae genere. nam plerique, qui per agros dispersi fuerant, eo cum leui armatura confluebant, et cum viris toto corpore armatis inibant proelium: in quo tantus Romanorum numerus cecidit, vt parum abfuerit, quin* etc. Hoc modo legit et distinguit *Portus:* ἀγωνιζόμενοι· συνέῤῥεον γὰρ ἐκ τῶν ἀγρῶν συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι· καὶ ψιλῇ ὁπλίσει etc.

m Illa ἤδη διεσκεδασμένοι [quae in vulg. leguntur] non agnoscit *Vat.*

n Ad μὲν (praemissam v. 4.) melius quadrat δὲ, quam τε: vt indicant etiam antitheta, ὀλίγοι et πολλούς. *Sylb.*

o Ἀποληφθέντες *Vat.*

p Rectius αὐτοί. *Sylb.*

q Πελά-

ἀχαλινώτοις [q] ἐπελάσαντες τοῖς ἵπποις κατὰ τὸ καρτερώτατόν τε καὶ ἄριστα [r] μαχόμενον αὐτοῖς, διασπῶσι τὴν τάξιν, καὶ καταβάλλουσι συχνούς. διαφθαρέντων δὲ τῶν προμάχων, καὶ ἡ λοιπὴ δύναμις ἀποτραπεῖσα, ἐνέκλινεν εἰς φυγήν· οἵ τε φυλάσσοντες τὰς ἀποσκευάς, [s] μεθέμενοι αὐτῶν, ἀπιόντες ᾤχοντο ἀνὰ τὰ πλησίον ὄρη. [t] κατ' αὐτὸν μὲν οὖν τὸν ἀγῶνα ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν διεφθάρησαν, ἐν δὲ τῇ φυγῇ πάνυ πολλοί, χώρας τ' ἄπειροι ὄντες, καὶ ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων ἵππου διωκόμενοι.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο χρόνῳ, πεπυσμένος ἅτερος τῶν ὑπάτων [u] Σερούϊος, ἐπὶ βοήθειαν αὐτῷ προσιόντα τὸν συνύπατον, δείσας, μὴ ὑπαντήσωσιν αὐτῷ οἱ πολέμιοι, καὶ διακλείσωσι τῆς πρὸς αὐτὸν ὁδοῦ, περισπᾶν διενοεῖτο LXVI.

equis infrenatis, impetu facto in eorum aciem firmissimam et Per. Iul.
acerrime pugnantem, ordines perruperunt, et multos prostra- 4252.
runt. Caesis autem iis, qui in prima acie pugnabant, et reli- Ante
quus exercitus profligatus in fugam se dedit: et qui impedi- Chr. 462.
menta custodiebant, eis relictis, in proximos montes se contu- Olymp.
lerunt. In eo igitur proelio pauci ex illis ceciderunt: sed in 79 2/3.
fuga plurimi, tum quia locorum erant ignari, tum quia equita- Cat.
tus Romanorum eos consectabatur. V.C. 290.

Dum haec geruntur, alter consul, Sp. Furius, postquam intellexit, collegam aduentare, vt sibi ferret auxilium, veritus, ne hostes obuiam illi irent, et iter intercluderent, ne ad se veniret, valli oppu- Var. 292.

q Πελάσαντες] Melius forsan ἐλάσαντες: quo modo legisse videtur *Gelenius*. Vulgata lectione retenta, vertendum: *quum accessissent equis infrenatis ad fortissimam hostium partem, et quae acerrime pugnans ipsis resistebat, ordines* etc.

r Μαχόμενον αὐτῶν μέρος *Vat.*

s Μεθιέμενοι e *Cod. Rom.* pro vulg. θέμενοι, reposuit *Sylb.* Μεθέμενοι *Vat.* Verum *Lapus*, paulo maiori mutatione facta, legit φυλάσσειν ὑπολελειμμένοι, vt infra, p. 596. v. 29. [edit. Hudſ.] sic enim vertit: *et qui relicti erant ad impedimentorum custodiam, abeuntes, tendunt ad proximos montes.* vtramque lectionem expressit *Gelen.* *qui impedimentis custodes appositi fuerant, relictis eis* etc. Forsan tamen et aliquis ex scriptura *Stephanica* legendum esse suspicaretur, θέμενοι αὐτάς, quod simili phrasi vtatur *Dionys.* p. 597. v. 39. [edit. Hudſ.]

t Κατὰ μὲν οὖν *Vat.*

u Perperam in *Ed. Steph.* Σερούϊλιος.

αὐτοὺς, προσβολὰς ποιούμενος τῷ χάρακι. ἀλλὰ γὰρ φθάσαντες αὐτὸν οἱ πολέμιοι, ἐπειδὴ ἔγνωσαν τὴν συμφορὰν [x] τῶν ἑταίρων, ἣν ἀπήγγειλαν οἱ περισωθέντες ἐκ τῆς προνομῆς, λύσαντες τὴν παρεμβολὴν, ἐν τῇ πρώτῃ [y] νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν πόλιν ἀπῆραν, οὐχ ἅπαντα πεπραχότες, ὅσα ἐβούλοντο. χωρὶς γὰρ τῶν ἀποθανόντων ἔν τε ταῖς μάχαις, [z] καὶ ἐν ταῖς προνομαῖς, τοὺς ὑστερήσαντας ἐν τῇ τότε φυγῇ πολλῷ πλείους τῶν προτέρων ἀπέβαλον. οἱ γὰρ ὑπὸ καμάτου τε καὶ τραυμάτων βαρυνόμενοι, σχολῇ προβαίνοντες, ἐγκαταλιπόντων αὐτοὺς τῶν μελῶν, ἔπιπτον, μάλιστα δὲ περὶ τὰ νάματα καὶ ποταμοὺς ὑπὸ δίψης φλεγόμενοι· οὓς οἱ Ῥωμαίων ἱππεῖς καταλαμβάνοντες, ἐφόνευον. οὐ μὲν δὴ οὐδὲ Ῥωμαῖοι πάντα ἐκ τοῦ τότε ἀγῶνος εὐτυχηκότες ἀνέστρεψαν· ἄνδρας μὲν γὰρ ἀγαθοὺς καὶ πολλοὺς ἐν ταῖς μάχαις [a] ἀπολωλέκεσαν, καὶ πρεσβευτὴν ἁπάντων λαμπρότατον γενόμενον ἐν τῷ ἀγῶνι· νίκην δὲ οὐδεμιᾶς ἧτ-

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

oppugnatione eos diſtinere ſtatuit. Sed hoſtes, cognita ſuorum clade, quam nunciarant, qui ex ea ſtrage euaſerant, eum praeuerterunt, et conuulſo vallo noctis initio in vrbem redierunt, re geſta non omnino ex animi ſententia: nam praeter milites abſumtos in proeliis et pabulationibus, in illa fuga, ex iis, qui tardiores fuerant, longe plures, quam ante, amiſerunt. Nam qui labore et vulneribus grauati aegre gradum promouebant, membrorum viribus eos deficientibus, cadebant, potiſſimum vero circa riuos et fluuios, prae ſitis ardore: quos Romani equites comprehenſos occidebant. Sed ne Romani quidem re omnino feliciter in illo bello geſta domum redierunt: nam viros multos et fortes in proeliis amiſerunt, et legatum, cuius opera in illo certamine inter caeteros omnes maxime enituit. victoriam tamen

ρείλιος. Vide *Var. Lect.* ad p. 1918.

x Τῶν σφετέρων *Vat.*

y Plenius in *Cod. Vat.* νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν etc. vulgatis deſunt iſta μετὰ τὴν μάχην.

z Καὶ κατὰ τὰς προνομὰς *Vat.*

a Ἀπολωλέκεσαν *Vat.* vulg. ἀπολωλέκασι.

b Pro

τονα τῇ πόλει φέροντες ἀνέτρεψαν. ταῦτα ἐπ' ἐκείνων τῆς ἀρχῆς ἐπράχθη.

Τῷ δὲ κατόπιν ἔτει, Λευκίου [b] Αἰβουτίου καὶ Ποπλίου LXVII. Σερουιλίου Πρίσκου παρειληφότων τὴν ἀρχὴν, οὐδὲν οὔτε [c] κατὰ πολέμους ἔργον ἀπεδείξαντο Ῥωμαῖοι λόγου ἄξιον, οὔτε πολιτικὸν, ὑπὸ νόσου κακωθέντες, ὡς οὔπω πρότερον, λοιμικῆς· ἣ τὸ μὲν πρῶτον ἵππων τε φορβάδων καὶ βοῶν ἀγέλαις προσῆλθεν, ἀπό τε τούτων εἰς τὰ αἰπόλια καὶ ποίμνας κατέσκηψε, καὶ διέφθειρεν ὀλίγου δεῖν πάντα τὰ τετράποδα· ἔπειτα τῶν νομέων τε καὶ γεωργῶν ἥψατο, καὶ διελθοῦσα διὰ πάσης τῆς χώρας, εἰς τὴν πόλιν ἐνέπεσε. θεραπόντων μὲν οὖν καὶ θητῶν, καὶ τοῦ πένητος ὄχλου πλῆθος ὅσον διέφθειρεν, οὐ ῥᾴδιον ἦν εὑρεῖν. κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἐπὶ ἁμάξαις σωρηδὸν οἱ θνήσκοντες ἀπεκομίζοντο· τελευτῶντες [d] δὲ, ὧν ἐλάχιστος ἦν ὁ λόγος, εἰς τὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ ῥεῖθρον ὠθοῦντο. τῶν δ' ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου τὸ τέ-

tamen nulla alia inferiorem in patriam retulerunt. Haec illis consulibus sunt gesta.

Anno autem sequenti, L. Aebutio et P. Seruilio Prisco coss. neque militiae neque domi, quidquam memorabile Romani gesserunt, pestilentia, vt nunquam ante, vexati; quae primum equorum boumque armenta inuasit, et mox greges caprarum ouiumque aggressa est, et pene omne quadrupedum genus absumsit: deinde pastores et colonos attigit, et totum agrum Romanorum peruagata vrbem inuasit. Ac seruorum et mercenariorum hominum et pauperis turbae quantam multitudinem absumserit, difficile est inuenire. nam principio coaceruata in plaustris cadauera absportabantur: deinde vero, qui vilissimi erant, et quorum minima ratio habebatur, in profluentem fluuium proiiciebantur. Ordinis vero senatorii, vt ex numero

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 3/4. *Cat.* 291. *V.C.* *Var.* 293. *L. Aebutio et P. Seruilio coss. domi pestis saeuissima, foris bellum ab Aequis et Volscis.*

b Pro Αἰβουτίου in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] Φαβίου, et mox Σερβίου pro Σερβιλίου. in sequentibus tamen recte vtrumque. *Sylb.*

c Κατὰ πόλεμον male in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

d Τε] Si δὲ pro τε malis, non refragabor. *Sylb.* Neutrum agnoscit *Lapi* versio.

ταρτον μέρος συνελογίσθη διεφθαρμένον· ἐν οἷς ἦσαν οἵ τε ὕπατοι ἀμφότεροι, καὶ τῶν δημάρχων οἱ πλείους. ἤρξατο μὲν ἡ νόσος περὶ τὰς Καλάνδας τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός· διέμεινε δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὅλον, ἅπασαν ὁμοίως καταλαμβάνουσα καὶ διεργαζομένη φύσιν τε καὶ ἡλικίαν. γενομένης δὲ τοῖς πλησιοχώροις γνώσεως τῶν κατεχόντων τὴν Ῥώμην κακῶν, καλὸν ἡγησάμενοι καιρὸν Αἰκανοί τε καὶ Οὐολοῦσκοι καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, συνθήκας τε καὶ ὅρκους ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους περὶ συμμαχίας· καὶ παρασκευασάμενοι τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτήδεια, ὡς εἶχον ἀμφότεροι τάχους, ἐξῆγον τὰς δυνάμεις. ἵνα δὲ τὴν ἀπὸ τῶν συμμάχων [e] ἀφέλωνται τῆς Ῥώμης ἐπικουρίαν, εἰς τὴν Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων γῆν πρῶτον ἐνέβαλον. ἀφικομένης δὲ πρεσβείας ἐπὶ τὴν βουλὴν ἀφ' ἑκατέρου τῶν πολεμουμένων ἐθνῶν ἐπὶ συμμαχίας παράκλησιν, ὁ μὲν ἕτερος τῶν ὑπάτων, Λεύκιος Αἰβούτιος, ἐκείνην ἔτυχε τὴν ἡμέραν τεθνηκώς· Πόπλιος δὲ Σερουίλιος ἐγγὺς ὢν τοῦ θανάτου. [f] ὃς ἔτι ὀλίγον

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 ¾. *Cat. V.C.* 291. *Var.* 293.

numero inito apparuit, quarta pars exstincta est; inter quos et ambo consules, et maior pars tribunorum. Coepit enim pestis circa Kal. Septembris; et durauit totum illum annum, aeque omnem sexum et aetatem inuadens et conficiens. Vbi autem vicini populi cognouerunt malum, in quo populus Romanus versabatur, Aequi et Volsci, rati, praeclaram sibi oblatam occasionem euertendi eius imperii, societatis foedus iureiurando interposito fecerunt, paratisque rebus ad vrbis obsidionem necessariis, vtrique, quanta maxima celeritate potuerunt, copias ex suis finibus eduxerunt. vt autem Romanis sociorum auxilia eriperent, primum in Latinorum et Hernicorum agros irruptionem fecerunt. Quo autem die legatio ab vtraque gente, quae bello premebatur, ad senatum auxilii implorandi caussa venerat, eo die alter consul, Lucius Aebutius, obierat: at P. Seruilius morti proximus, quippe qui paullum adhuc spirabat, senatum

e Ἀφέλοιντο *Vat.*

f Ὡς] In *Ed. Steph.* est ὃς. ego ὡς e *Lapi* versione [cui consentit *Cod. Vat.*] reposui: *vt qui paullum*

ἐμπνέων, συνεκάλει τὴν βουλήν. τῶν δὲ οἱ πλείους ἡμιθνῆτες ἐπὶ κλινιδίων κομισθέντες, καὶ συνεδρεύσαντες, ἀπεκρίναντο τοῖς παροῦσιν, ἀγγέλλειν τοῖς σφετέροις, ὅτι διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἡ βουλὴ αὐτοῖς ἐπιτρέπει, μέχρις ἂν ὁ ὕπατος ῥαίσῃ, καὶ ἡ συναγωνιουμένη δύναμις αὐτοῖς συναχθῇ. ταῦτα Ῥωμαίων ἀποκριναμένων, Λατῖνοι μὲν, ὅσα ἠδυνήθησαν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰς πόλεις ἀνασκευασάμενοι, φυλακὴν ἐποιοῦντο τῶν τειχῶν, τὰ δ' ἄλλα περιεώρων ἀπολλύμενα. Ἕρνικες δὲ, δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τῇ λύμῃ καὶ διαρπαγῇ τῶν ἀγρῶν, ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα, ἐξῆλθον. ἀγωνισάμενοι δὲ λαμπρῶς, [g] καὶ πολλοὺς μὲν ἀποβαλόντες τῶν σφετέρων, πολλῷ δ' ἔτι πλείους ἀποκτείναντες τῶν πολεμίων, ἐκβιασθέντες εἰς τὰ τείχη κατέφυγον, καὶ οὐκέτι μάχης ἐπειρῶντο.

Αἰκανοὶ δὲ καὶ Οὐολοῦσκοι προνομεύσαντες αὐτῶν LXVIII.
τὴν χώραν, ἀδεῶς ἐπὶ τοὺς [h] Τυσκλάνων ἀγροὺς ἀφίκον-

ſenatum conuocauit. Eorum autem plerique ſemimortui, lecticis in curiam delati, reſponderunt legatis ad ſe miſſis, vt ſuis renunciarent, ſenatum illis permittere, vt ſua virtute hoſtem arcerent, donec conſul melius ſe haberet, atque exercitus ad auxilium ipſis ferendum cogeretur. Hoc reſponſo a Romanis accepto, Latini, rebus, quaſcunque potuerunt, ex agris in oppida comportatis, moenia tutabantur, caeteraque damna contemnebant. Sed Hernici, quum ferre non poſſent vaſtationem, et direptionem agrorum, arreptis armis, ex vrbibus ſuis egreſſi ſunt: proelioque egregie facto, multis ſuorum amiſſis, et hoſtium longe pluribus occiſis, coacti ſunt *tandem* intra moenia ſe recipere, nec amplius martis aleam tentarunt.

Per. Jul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 78 ¾. *Cat. V.C.* 291. *Var.* 293.

At Aequi et Volſci, eorum regionem populati, impune in Tuſculanum agrum proceſſerunt. hoc quoque direpto,

paullum adhuc ſpiraret. tu ſi καὶ malis, non multum refragabor. *Sylb.*

g Καὶ πολλοὺς μὲν ἀναβαλόντες *Vat.* vulg. deeſt μὲν.

h Τυσκλάνων barytonως ſupra quoque habuimus, itidemque Κοριολάνους, atque etiam Ἐχετράνων infra: quum analogia requirat Τυσκλανῶν, vt non modo *Stepha-*

το. διαρπάσαντες δὲ καὶ ταύτας, οὐδενὸς ἀμυνομένου, παρῆσαν εἰς τοὺς Σαβίνων ὅρους. ἐλάσαντες δὲ καὶ διὰ ταύτης ἀδεῶς τῆς γῆς, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀφικνοῦντο. [i] ἐθορύβησαν μὲν οὖν ἱκανῶς τὴν πόλιν, οὐ μὴν κρατῆσαί γ' αὐτῆς ἠδυνήθησαν· ἀλλὰ καίπερ [k] ἐξασθενοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σώματα, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀπολωλεκότες ἀμφοτέρους· καὶ γὰρ ὁ Σερουίλιος ἐτεθνήκει νεωστί· καθοπλισάμενοι παρὰ δύναμιν, τοῖς τείχεσιν ἐπέστησαν, τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ὄντος ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ὅσος Ἀθηναίων τοῦ ἄστεος ὁ κύκλος· καὶ τὰ μὲν, ἐπὶ λόφοις κείμενα, καὶ πέτραις ἀποτόμοις, ὑπ' αὐτῆς ὠχυρωμένα τῆς φύσεως, καὶ ὀλίγης δεόμενα φυλακῆς· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ Τιβέρεως τετειχισμένα ποταμοῦ· οὗ τὸ μὲν εὖρός ἐστιν τεττάρων πλέθρων [l] μάλιστα· τὸ δὲ βάθος, οἷόν τε ναυσὶ πλεῖσθαι μεγάλαις· τὸ δὲ ῥεῦμα, ὥσπερ τι καὶ ἄλλο, ὀξὺ, καὶ δίνας ἐργαζόμενον μεγάλας· [m] ὃν οὐκ ἔνε-

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 3/4. *Cat.* U.C. 291. *Var.* 293.

direpto, nemine repugnante, in Sabinorum fines iuerant; et, per hunc quoque agrum impune iter facientes, Romam petierunt: vrbemque grauiter quidem turbarunt, haud tamen ea potiri potuerunt; nam Romani, licet infirmis essent corporibus, atque vtrumque consulem amisissent, (nuper enim et Servilius vita excesserat) supra vires armati, muros vrbis conscenderunt, cuius ambitus tunc temporis erat eadem magnitudine, qua Athenarum circuitus. erant autem *muri* partim in collibus siti, et saxis praeruptis ipsa loci natura muniti, et exiguo praesidio indigentes: partim Tiberi fluuio muniti, cuius latitudo est quatuor ferme iugerum; profunditas vero tanta, vt magnis nauibus nauigari possit; eiusque cursus est concitatus et valde vorticosus,

Stephanus habet, sed apud hunc ipsum ostendunt Αἰκανοὶ, Οὐϊεντανοὶ, et similia. attamen et infra hic accentus constanter retinetur aliquam multis in locis. *Sylb.*

i Non agnoscit *Vat.* καὶ, quod vulgatae praeponunt v. ἐθορύβησαν.

k Ἐξασθενοῦντες *Vat.* vulg. ἀσθενοῦντες.

l Μάλιστα· βάθος δὲ *Vat.*

m Aptius fortasse ὃ: vt feratur non ad remotius ποταμόν: sed

σι πεζοῖς διελθεῖν, εἰ μὴ κατὰ γέφυραν. [n] ἦν δ' ἐν τῷ τότε χρόνῳ μία ξυλόφρακτος, ἣν ἔλυον ἐν τοῖς πολέμοις. ἓν δὲ χωρίον, ὃ τῆς πόλεως ἐπιμαχώτατόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν [o] Ἐσκυλίνων καλουμένων πυλῶν μέχρι τῶν [p] Κολλίνων, χειροποιήτως ἐστὶν ὀχυρόν. τάφρος τε γὰρ ὀρώρυκται πρὸ αὐτοῦ, πλάτος, [q] ἡ βραχυτάτη, μείζων ἑκατὸν ποδῶν, καὶ βάθος ἐστὶν [r] αὐτῆς τριακοντάπουν· τεῖχος δ' ὑπερανέστηκε τῆς τάφρου [s] χώματι συνεχόμενον ἔνδοθεν ὑψηλῷ καὶ πλατεῖ, οἷον μήτε κριοῖς κατασεισθῆναι, μήτε ὑπορυττομένων τῶν θεμελίων ἀνατραπῆναι. τοῦτο τὸ χωρίον ἑπτὰ μέν ἐστι μάλιστα ἐπὶ μῆκος σταδίων, πεντήκοντα δὲ ποδῶν ἐπὶ πλάτος· ἐν ᾧ τότε οἱ Ῥωμαῖοι τεταγμένοι κατὰ πλῆθος, ἀνεῖρξαν τῶν πολεμίων τὴν ἔφοδον, οὔτε χελώνας χωστρίδας κατασκευάζειν εἰδότων τῶν τότ' ἀνθρώπων, οὔτε τὰς καλουμένας ἑλεπόλεις μηχανάς.

ſus, ſi quis alius; nec pedibus, niſi per pontem, tranſiri poteſt: tunc autem vnus erat ſublicius, qui belli tempore diſſoluebatur: ea vero vrbis pars, quae facillime expugnari poterat, ab Eſquilina porta vſque ad Collinam, opere manu facto munita eſt. nam et foſſa ante eam ducta eſt lata pedes centum et amplius, qua minimum eſt lata, alta triginta, muruſque foſſae imminet alto et lato aggere intrinſecus ſuffultus, ita vt nec arietibus quaſſari, nec funditus actis cuniculis euerti poſſit. huius loci longitudo eſt ferme ſeptem ſtadiorum, latitudo vero quinquaginta pedum; quo in loco tunc Romani conferta inſtructaque acie hoſtium impetum repulerunt, quod illius ſeculi homines imperiti eſſent parandarum teſtudinum, quae terra aggeſta fiebant, et aliarum machinarum, quae * ἑλεπόλεις vocantur.

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 291. *Var.* 293.

Hoſtes

ſed ad propinquius, ῥεῦμα. quod innuit etiam *Lapi* verſio. *Sylb.*

n In *Cod. Vat.* ἡ ἦν ἐν τῷ τότε *Vat.*

o Ἐκκυλίνων in *Ed. Steph.* vnde Ἐσκυλινῶν, vel Ἐξκυλινῶν legendum cenſet *Portus*. Rectius in *Cod. Vat.* Ἰσκυλίνων. quo modo et ſupra apud *Dionyſium* ipſum, p. 209. v. 49. [edit. Hudſ.]

p Κολλίμμων *Vat.* errore manifeſto.

q Ἡ βραχ.] Melius ἧ βραχυτάτη. vt *Lapus* quoque vertit: *lata vbi minimum* etc.

r Αὐτοῦ *Vat.*

s Χώματι προσεχόμενον *Vat.*

* *i. e.* vrbium expugnatrices.

t Supra

οἱ μὲν δὴ πολέμιοι ἀπογνόντες τῆς πόλεως τὴν ἅλωσιν, ἀπῄεσαν ἀπὸ τοῦ τείχους, καὶ δῃώσαντες τὴν χώραν, ὅσην διεξῆλθον, ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις.

LXIX. Ῥωμαῖοι δὲ τοὺς καλουμένους [t] ἀντιβασιλεῖς ἑλόμενοι τῶν [u] ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, ὃ ποιεῖν εἰώθασιν, ὅταν ἀναρχία κατάσχῃ τὴν πόλιν, ὑπάτους ἀπέδειξαν Λεύκιον [x] Λοκρήτιον, καὶ Τῖτον Οὐετούριον [y] Γέμινον. ἐπὶ τῆς τούτων ἀρχῆς ἥ τε νόσος ἐπαύσατο, καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα ἀναβολῆς ἔτυχε, τά τ' ἴδια καὶ τὰ κοινά, πειραθέντος μὲν εὐθὺς τὸ περὶ τῆς κληρουχίας πολίτευμα κινεῖν ἑνὸς τῶν δημάρχων [z] Σέξτου Τίτου, κωλύσαντος δὲ τοῦ δήμου, καὶ εἰς ἐπιτηδειοτέρους ὑπερθεμένου καιρούς.

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79/80. 4/1. *Cat. V.C.* 292. *Var.* 294. *L. Lucretio et T. Veturio coſſ. bellum cum Aequis et Volſcis.*

Hoſtes igitur, deſperata vrbis expugnatione, a muris receſſerunt; totoque agro, per quem iter faciebant, vaſtato, copias domum reduxerunt.

Romani vero, interregibus comitiorum cauſſa creatis, (quod facere ſolent, quoties nullus eſt in vrbe magiſtratus) conſules crearunt, L. Lucretium et T. Veturium Geminum. His conſulibus morbus eſt ſedatus, et omnes actiones ciuiles, tam priuatae, quam publicae, in aliud tempus dilatae fuerunt; * vno quidem tribunorum plebis, Sexto Tito, legis agrariae iterum mentionem lationemque tentante, plebe autem prohibente, atque res in opportuniora tempora reiiciente. omneſque accenſi

t Supra μεσοβασιλεῖς dicit multis in locis: quod *Lapus* quoque ſecutus vertit: *interreges creantes.* ἀντιβασιλεῖς eſſent *proreges*, vt ἀνθύπατοι, *proconſules*, ἀντιστρατηγοὶ, *propraetores. Sylb.*

u In *Cod. Vat.* ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, *comitiorum cauſſa*, vt vertit *Lapus.* vulg. ἕνεκα deeſt.

x In *Ed. Steph.* Λοκρίτιος hic et alibi. ſemel etiam Λουκρίτιος. *Sylb.*

y Γεμίνιον minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

* Ita locum interpretatur *Gelen.* ac ſi στιγμὴ τελεία poſita eſſet poſt κοινὰ v. 9. *Nam etſi vnus e tribunorum collegio.* etc. Atque in hoc quidem ei conſentit *Lapus*: verum diſtinctionem ſolum commaticam agnouiſſe videtur poſt καιροὺς v. 12. *Tentante vno autem tribunorum* etc. *et in opportuniora tempora reiiciente, multa incidit omnibus promtitudo* etc.

z Σέξτου *Vat.* Mox Τιτίου maluit *Gelenius.* Infra p. 600. v. 4. [edit. Hudſ.]

προθυμία τε πολλὴ πᾶσιν ἐνέπεσε· τιμωρήσασθαι τοὺς ἐπιστρατεύσαντας τῇ πόλει κατὰ τὸν τῆς νόσου καιρόν· καὶ αὐτίκα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, καὶ τοῦ δήμου τὸν πόλεμον ἐπικυρώσαντος, κατεγράφοντο τὰς δυνάμεις, οὐδενὸς τῶν ἐχόντων στρατεύσιμον ἡλικίαν, οὐδ' εἴ τινα ὁ νόμος ἀπέλυεν, ἀξιοῦντος ἐκείνης ἀπολειφθῆναι τῆς [a] στρατείας. νεμηθείσης δὲ τριχῇ τῆς δυνάμεως, μία μὲν ὑπελείφθη φυλάττειν τὴν πόλιν, ἧς ἡγεῖτο Κόϊντος [b] Φούριος, ἀνὴρ ὑπατικός· αἱ δὲ δύο σὺν τοῖς ὑπάτοις [c] ἐξῆλθον ἐπί τ' Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἔτυχεν ἤδη γεγονός. ἡ μὲν γὰρ κρατίστη δύναμις, ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν συνελθοῦσα, ὑπαίθριος ἦν, ὑπὸ δυσὶν ἡγεμόσι, καὶ ἔμελλεν ἀπὸ τῆς Ἑρνίκων γῆς, ἐν ᾗ τότ' ἦν, ἀρξαμένη, πᾶσαν ἐπελεύσεσθαι τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον· ἡ δ' ἧττον ἐκείνης

accenſi ſunt ingenti deſiderio vlciſcendi eos, qui peſtis tempore *Per. Iul.*
bellum reipublicae intulerant: et confertim ſenatuſconſulto 4254.
plebiſque ſcito bellum eſt decretum, et copiae conſcribi coe- *Ante Chr.* 460.
ptae, nullis, qui militari aetate eſſent, ne illis quidem, qui per *Olymp.*
leges erant immunes, ad eam militiam proficiſci recuſantibus. 79 4.
Copiis autem trifariam diuiſis, pars vna ad vrbis praeſidium eſt 80 1.
relicta, cui praeerat L. Fabius, vir conſularis: duae reliquae *V. C. Cat.* 292.
cum conſulibus in Aequos et Volſcos ſunt profectae. Idem au- *Var.*
tem iam et hoſtes fecerant. nam vtriuſque gentis firmiſſimum 294.
robur collectum in caſtris erat, ſub duobus ducibus, et ab agro Hernico (in quo tunc erat) initio facto, agros omnium, qui populi Romani imperio parebant, inuadere conſtituerat: reliquae copiae,

Hudſ.] hoc factum tribuere videtur C. *Terentio*; niſi forte abſentibus conſulibus tentauit C. *Terentius*, quod ante illorum profectionem molitus erat *Sextus Titus*. *Sylb.*

a Magis proprie στρατείας. *Sylb.* nam vulgatae dant στρατιάς.

b Pro Φούριος [et Φρούριος, vt in *Cod. Vat.*] interpretes rectius ex *Liuio* legunt Φάβιος. infra quoque *Fabius* cum tertia copiarum parte vrbi praeficitur in expeditione conſulum, p. 648. iuxta *Ed. Sylb.*

c Ἐξῆλθον *Vat.* vulg. διεξῆλθον.

χρησίμη, τὰ οἰκεῖα πολίσματα ὑπελείφθη φυλάττειν, μή τις ἔφοδος αἰφνίδιος πολεμίων ἐπ᾽ αὐτὰ γένηται. πρὸς ταῦτα βουλευομένοις τοῖς Ῥωμαίων ὑπάτοις ἐδόκει κράτιστα εἶναι ταῖς πόλεσιν [d] αὐτῶν πρῶτον ἐπιχειρεῖν, κατὰ τοιόνδε τινὰ λογισμὸν, ὅτι διαλυθήσεται τὸ κοινὸν αὐτῶν στράτευμα, εἰ πύθοιντο ἕκαστοι τὰ οἰκεῖα ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄντα κινδύνοις· καὶ πολὺ κρεῖττον ἡγήσεσθαι τὰ σφέτερα σώζειν, ἢ τὰ τῶν πολεμίων φθείρειν. Λουκρήτιος μὲν οὖν εἰς τὴν Αἰκανῶν ἐνέβαλεν, Οὐετούριος δ᾽ εἰς τὴν Οὐολούσκων. Αἰκανοὶ μὲν οὖν, τὰ ἔξω πάντα ἀπολλύμενα περιορῶντες, τὴν πόλιν καὶ τὰ φρούρια εἶχον ἐν φυλακῇ.

LXX. Οὐολοῦσκοι δὲ [e] ὑπὸ θράσους καὶ αὐθαδείας προαχθέντες, τοῦ τε Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, ὡς οὐκ ἀξιομάχου ὄντος πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος συμφέρεσθαι, καταφρονήσαντες, ἐξῆλθον ἀγωνιούμενοι περὶ τῆς γῆς, καὶ πλησίον τοῦ Οὐετουρίου κατεστρατοπέδευσαν. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσύλλεκτος, ἔκ τε πολιτικοῦ καὶ

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79. 4. 80. 1. *Cat.* *V.C.* 292. *Var.* 294.

copiae, ad externam militiam minus vtiles, ad oppidorum praesidium relictae sunt, ne qua vis repentina ipsis ab hostibus inferretur. Tunc Romanis consulibus consultantibus visum est optimum, eorum vrbes adoriri, quod eo consilio fecerunt, quod communem eorum exercitum dissolutum iri certo sciebant, si singuli res suas in extremis periculis versari intellexissent, eosque longe satius esse ducturos sua seruare, quam res hostium vastare. Lucretius igitur in Aequorum, Veturius in Volscorum agros irrupit. Aequi, agrorum damno ac vastatione contemta, vrbem et munitiones tuebantur.

At Volsci audacia et arrogantia impulsi, contemto Romano exercitu, vt qui sustinendae ipsorum multitudini haud par futurus esset, prodierunt pro agro certaturi, et prope Veturium castra posuerunt. Sed vt accidere solet exercitui, qui constat ex tironibus, et oppidanorum et agrestium turba

d Αὐτῶν πρῶτον ἐπιχειρεῖν *Vat.* aduerbium vulgatis deest.

e Ὑπό τε θράσους *Vat.*

f Optime

γεωργικοῦ πρὸς καιρὸν συνελθόντος ὄχλου συναχθεῖσα, ἐν ᾗ πολὺ καὶ τὸ ἄνοπλον ἦν καὶ κινδύνων ἄπειρον, [f] οὐδ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῶν πολεμίων ἐθάῤῥησαν· ἀλλ' ἅμα τῇ πρώτῃ τῶν Ῥωμαίων ἐφόδῳ διαταραχθέντες οἱ πολλοὶ, καὶ οὔτ' ἀλαλαγμῶν, οὔτε ὅπλων [g] κλύπου ἀνασχόμενοι, προτροπάδην ἔφευγον εἰς τὰ τείχη· ὥστε πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς στενοχωρίαις τῶν ὁδῶν [h] καταληφθέντας ἀποθανεῖν, πολλῷ δὲ πλείους παρὰ ταῖς πύλαις ὠθουμένους, τῶν ἱππέων ἐπιδιωκόντων. Οὐολοῦσκοι μὲν οὖν ταύτῃ χρησάμενοι τῇ συμφορᾷ, σφᾶς αὐτοὺς ᾐτιῶντο τῆς ἀφροσύνης, καὶ οὐδὲν ἔτι παρακινδυνεύειν ἐπειρῶντο. οἱ δὲ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ στρατιὰς [i] Οὐολούσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἔχοντες ἡγεμόνες, πυνθανόμενοι τὰ οἰκεῖα πολεμούμενα, γενναῖόν τι καὶ οὗτοι δρᾶν ἐβουλεύσαντο, ἀναστάν-

turba pro tempore tumultuario delectu coacta, in qua magna *Per. Jul.*
pars eſt inermis et rei militaris imperita, cum hoſtibus ne ma- 4254.
nus quidem conſerere ſunt auſi: ſed primo Romanorum im- *Ante Chr.* 460.
petu plerique turbati, quum nec clamores, nec armorum ſtre- *Olymp.*
pitum ferre potuiſſent, fuga effuſi vrbem petierunt, ita vt 79. 4. 80. 1.
multi in viarum anguſtiis deprehenſi, et longe plures, dum ſe *Cat.*
circa portas mutuo premunt, equitatu inſequente caederentur. *V.C.* 292.
Volſci igitur, hac clade accepta, ſuam ipſorum dementiam ac- *Var.*
cuſabant, nec in poſterum belli fortunam tentare ſunt auſi. 294.
Duces vero Volſcorum et Aequorum, qui caſtra ſub dio habebant, quum audiſſent, oppida ſua bello premi, et ipſi generoſum aliquod facinus edere ſtatuerunt, caſtriſque motis

f Optime in *Cod. Vat.* οὐδ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις ἐθάρσησαν. atque τοῖς πολεμίοις (vt alibi p. 1878. v. 18.) *Sylburgio* placuiſſe video.

g In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] κτύπων. mihi κλύπου melius hic ſonare viſum eſt: et ſic legiſſe videtur *Lapus. Sylb.*

h Καταθλιβέντας aut κατατριβέντας maluit *Gelen.* dum verterat: *obtererentur compreſſione mutua. Sylb.* Καταλειφθέντας legiſſe videtur *Lapus,* dum vertit: *ita vt multi in faucibus viarum arctis relicti morerentur.*

i Ἐρνίκων perperam in *Ed. Steph.* Ἐκείνων τε καὶ Αἰκανῶν *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *duces vero, qui eorum exercitus campeſtres et Aequorum habebant.*

 k Δυεῖν

τες ἐκ τῆς Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων γῆς, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἄγειν, ὡς εἶχον ὀργῆς τε καὶ τάχους, τὸν στρατὸν, κατὰ τοιάνδε τινὰ καὶ αὐτοὶ δόξαν, ὅτι [k] δυοῖν ἔργων καλῶν θάτερον αὐτοῖς κατορθῶσαι ὑπάρξει, ἢ τὴν Ῥώμην ἀφύλακτον οὖσαν ἑλεῖν, ἢ τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας ἐκβαλεῖν, ὡς δὴ τῶν ὑπάτων ἀναγκασθησομένων πολεμουμένῃ τῇ πατρίδι βοηθεῖν. ταῦτα διανοηθέντες, ἦγον τὴν στρατιὰν ἐπιταχύνοντες, ἵν᾽ ἐξ ἀπροσδοκήτου τῇ πόλει συμμίξαντες, εὐθὺς ἔργου ἔχωνται.

LXXI. Ἀφικόμενοι [l] δὲ μέχρι Τύσκλου [m] πόλεως, μαθόντες τὸν περίβολον τῆς Ῥώμης ὅλον πληθύοντα ὅπλων, καὶ πρὸ τῶν πυλῶν τέτταρας ἐξεστρατευμένας σπείρας, ἀνδρῶν ἑξακοσίων ἑκάστην, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁδοῦ ἀπετράποντο, [n] τὴν δ᾽ ὑπὸ τῇ πόλει χώραν, ἣν ἐν τῇ

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79. 4. 80. 1. *Cat.* *V. C.* 292. *Var.* 294.

tis ex Hernicorum et Latinorum agris, animi impetu et celeritate, quanta maxima possent, ipsam Romam petere; isto consilio ipsi quoque ad id impulsi, fore *scilicet*, vt e duobus praeclaris facinoribus alterum sibi feliciter succederet, vel vt Romam incustoditam caperent, vel vt hostes ex agro suo expellerent, quia sciebant, consules coactum iri, patriae oppugnatae opem ferre. Hoc igitur consilio inito, exercitum festinanter ducebant, vt ex improuiso ad vrbem accederent, et statim oppugnationem aggrederentur.

Iamque Tusculum vsque progressi, quum vidissent moenia Romana armatis hominibus oppleta, et pro portis quatuor cohortes, quarum vnaquaeque ex sexcentis viris constabat, in statione esse, consilium petendae Romae deposuerunt, at eum vrbis agrum,

k Δυεῖν ἔργων *Vat.*

l In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] pro δὲ scriptum τε: minus recte. *Sylb.*

m Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* Πόλιν habet *Ed. Steph.* vnde πάλιν legi posse existimarunt *Sylb.* et *Port.* vt significet, eos nunc iterum Tusculum vsque peruenisse: nam ante quoque in Tusculanum agrum excursiones ab eis factas supra narrauit, p. 1933. v. 17.

n Vulgatam scripturam agnoscit etiam *Lapi* versio perplexa; nec *Rom. codex* quidquam discrepat, nisi quod pro ἐν τῇ habet ἐπὶ τῇ. Mihi locus vitiosa repetitione corruptus videtur; vt vera lectio sit haec: ἣν δὲ ἐν τῇ προ-

προτέρᾳ παρέλιπον εἰσβολῇ, ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν. ἐπιφανέντος δ' αὐτοῖς θατέρου τῶν ὑπάτων, Λευκίου Λοκρητίου, καὶ θεμένου τὴν παρεμβολὴν οὐ πρόσω, καλὸν ὑπολαβόντες εἶναι καιρὸν, πρὶν ἐλθεῖν τῷ Λοκρητίῳ τὴν ἑτέραν Ῥωμαίων δύναμιν σύμμαχον, ἧς Οὐετούριος ἡγεῖτο, συνάψαι μάχην, θέμενοι τὰς ἀποσκευὰς ἐπὶ λόφου τινὸς, καὶ δύο σπείρας ἐπ' αὐταῖς καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ προῆλθον εἰς τὸ πεδίον· καὶ συμβαλόντες τοῖς Ῥωμαίοις, ἄνδρες ἀγαθοὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐγίνοντο ἄχρι πολλοῦ. μαθόντες δ' ἐκ τῶν κατὰ νώτου φρουρίων [o] τινὸς καταβαίνουσαν ὑπὲρ ὄχθου στρατιὰν, ὑπέλαβον, ἥκειν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἄγοντα τὴν σὺν αὐτῷ δύναμιν. καὶ δείσαντες, μὴ κυκλωθεῖεν ὑπ' ἀμφοῖν, οὐκέτι διέμειναν, ἀλλ' εἰς φυγὴν τρέπονται. ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι οἵ τε ἡγεμόνες αὐτῶν ἀμφότεροι γενναίων ἀνδρῶν ἔργα [p] ἐπιδειξάμενοι πίπτουσι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ μαχόμενοι περὶ αὐ-

agrum, quem ſuperiore irruptione intactum reliquerant, ibi *Per. Iul.*
confidentes vaſtabant. In quorum conſpectum quum alter 4254.
conſul, L. Lucretius, ex improuiſo veniſſet, et caſtra non procul *Ante Chr.* 460.
ab ipſis poſuiſſet, illi praeclaram occaſionem ſibi oblatam exiſti- *Olymp.*
mantes proelii committendi, antequam alter exercitus, cui 79. 4. 80. 1.
praeerat Veturius, Lucretio ſubſidium ferret, depoſitis impedi- *Cat.*
mentis in quodam tumulo, et duabus cohortibus ad eorum *V.C.* 292.
praeſidium relictis, reliqui in planiciem proceſſerunt: et con- *Var.*
greſſi cum Romanis rem diu fortiter geſſerunt. Sed deinde 294.
quum vidiſſent ex quodam caſtello montano exercitum a tergo
deſcendentem, exiſtimarunt, alterum conſulem cum ſuis copiis
aduentare. et veriti, ne ab vtroque circumuenirentur, haud
amplius in eodem loco conſtiterunt; ſed in fugam ſe dederunt.
In hoc proelio vterque hoſtium dux poſt edita *multa* praeclara
facinora cecidit, et circa eos multi alii fortes viri pugnantes.
qui

τῇ προτέρᾳ εἰσβολῇ παρέλιπον χώραν, ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν. *Sylb.* Τὴν δὲ πόλεως χώραν, ἣν ἐν τῇ προτέρᾳ παρέλιπον εἰσβολῇ malit *Portus.* Verum paullo rectius in *Cod. Vat.* τὴν δ' ὑπὸ τῇ πόλει χώραν, ἣν ἐν τῇ etc. vulgatae ſic dant τὴν δὲ ἐν τῇ προτέρᾳ πόλει.

o Τινὲς *Vat.*

p Ἀποδειξάμενοι *Vat.*

q Οἱ

τοὺς ἀγαθοί· [q] οἱ δὲ φυγόντες ἐκ τῆς μάχης, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας σκεδασθέντες ἀνεχώρησαν. ἐκ δὲ τούτου πολλὴν λαβὼν ἄδειαν ὁ Λοκρήτιος, ἔφθειρε τὴν Αἰκανῶν γῆν, καὶ Οὐετούριος τὴν Οὐολούσκων, ἕως ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐπέστη καιρός. [r] τότε δ' ἀναστήσαντες ἀπῆγον ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις. καὶ κατήγαγον ἀμφότεροι τοὺς ἐπινικίους θριάμβους· Λοκρήτιος μὲν, ἐπὶ τεθρίππου παρεμβεβηκώς· Οὐετούριος δὲ, πεζὸς εἰσελαύνων. δύο γὰρ οὗτοι θρίαμβοι δίδονται τοῖς ἡγεμόσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὥσπερ ἔφην, τὰ μὲν ἄλλα [s] ταμεῖα ἔχοντες ἴσα, τῷ δὲ, τὸν μὲν ἱππικὸν εἶναι, τὸν δὲ πεζικὸν, διαφέροντες.

Per. Iul. 4254. Ante Chr. 460. Olymp. 79. 4. 80. 1. Cat. 292. V.C. Var. 294.

qui vero ex pugna fugerunt, diſperſi in ſuam quique patriam ſe receperunt. Poſt haec Lucretius, * nemine prohibente, Aequorum agrum impune vaſtauit, et Veturius Volſcorum, vſque ad comitiorum tempus. tunc demum motis caſtris copias domum reduxerunt. Et vterque ob partam victoriam triumphauit: Lucretius, quadrigis inuectus; Veturius, vrbem pedibus ingreſſus. Iſti enim duo triumphi (vt dixi) ducibus a ſenatu conceduntur; caetera quidem pompa pares: ſed hac tantum re differentes, quod in altero duces curru inueherentur, in altero pedibus vrbem ingrederentur.

q οἱ δὲ λοιποὶ φυγόντες legiſſe videntur *Lapus* et *Gelen.*

* Multa cum ſecuritate. *Lapus*. Sine vllius periculi metu. *Gelen.*

r τότε δ' ἀναστήσαντες τὰς δυνάμεις ἀπῆγον ἐπ' οἴκου *Vat.*

s Pro ταμεῖα *Lapus* generalius poſuit *reb.* ego puto, legendum eſſe τίμια. minus huc facit σημεῖα. *Sylb.* Si liceret paullo liberius haec emendare, dicerem, non inepte legi poſſe, τὰς μὲν ἄλλας τιμητείας ἔχοντες ἴσας. Vide *Suidam* in v. τιμητεία. *Port.*

10.

IO. IAC. REISKE AD DIONYSII ARCHAEOLOGIAE ROMANAE LIBRVM SEPTIMVM.

p.1308.2. εὐχερέστεροι non ſunt locupletiores, ſed proteruiores, audaciores, tumultuoſiores, quibus animi eſſent leues atque temerarii. v. p. 427. 35. 450. 26. [edit. Hudſ.] deficiebant autem hi ad patricios, quia pro leuitate animorum, qua agebantur, decoris publici et aequi nullam haberent rationem, priuatum ſuum ſequentes emolumentum.

12. ἀφορμῆς cohaeret et cum σπερμάτων, et cum τροφῆς. Eſt nempe ſementis ἀφορμὴ ea copia, qua opus ſit ad agros conſerendum; et alimentorum ἀφορμὴ eſt ſufficiens penus ad alendum familiam, vna cum beſtiis, in annum. vtroque genere ſortis carebant, qua ſi fuiſſent inſtructi, potuiſſent rei familiaris adminiſtrationem rurſus recapeſſere. Sin autem negas ἀφορμῆς cum inſequentibus copulandum, ſed ais per ſe ſtare, quaſi Dionyſius ita ſcripſiſſet: ὔτε ἀφορμῆς ὑπαρχύσης, ὔτε τροφῆς, ὔτε σπερμάτων ὑπαρχόντων, tum erit ἀφορμὴ illud aes, vnde ſerui, boues, plauſtra, alia neceſſaria ſupellex villatica comparantur. Erunt itaque tria, quibus illi coloni carebant. 1) ἀφορμὴ, ſors. 2) ſementis, 3) penus alimentarius. ἀφορμὴ vniuerſe eſt in quacunque re principium, vnde exis quaſi et proficiſceris ad illam rem gerendam, et ad reliqua agenda procedis, origo et fons omnium reliquorum inde prouenientium.

1313. 2. τῶν περὶ τὺς χρόνυς] ſubaudi πραγματειῶν.

4. fort. ἀποφηνάμενοι (in aor. 1.) ob praemiſſum ἐξητακότες.

15. annales, tradentes memorias rerum vetuſtiſſimarum anniſque perquam multis ante geſtarum.

1314. 5. ὃν de meo dedi, pro vulgari ἣν. redit enim ad σῖτον, non ad δωρεὰν, quod voc. h. l. aduerbiale eſt, ſignificans, *gratuito*.

6. μηδὲν de meo dedi, pro vulgari μὴν.

1315. 8. nihil hic conturbatum eſt. ῥύσια παρά τινος πόλεως ἔχειν, vel κατέχειν, diceris tu, cum in poteſtate tua habes vel retines corpora bonaue, quae ſunt in iure ciuitatis alicuius, quam tu tibi debere neſcio quid numorum merciumue, aut etiam talionem ſanguinis, ais, donec ſatisfactum tibi ſit; quo tu ius tuum certius citiuſque conſequaris. ῥύ-

σια

medio aeuo reprensalia, seu repressalia, a reprehendendo, seu capiendo in locum iniuste erepti, appellabant.

1315. pen. Hic Aristodemus ideo videtur μαλακὸς esse appellatus, quod Cumanos suos molli et effoeminatae vitae assuefaceret.

1316. 7. ἐπιστήσαντας] subaudi ἡμᾶς. alias vtique lectio Vaticani ἐπιστήσας praestat, vt et versu 3. πρὸς ὀργήν.

1317. 14. f. οἱ γὰρ παρὰ τὰ στρ.

1318. 13. malim ἀναρπασάμενοι.

1319. pen. λυθέντος non improbo. vsitatius tamen est compositum καταλυθ.

1321. locus, quem designat, legitur p. 292. [edit. Hudf.]

1323. 8. ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ non est, quod videtur, prima statim nocte, ex quo appulerat, (quatenus prima opponitur secundae et tertiae) sed est latinismus prima nocte, h. e. in prima statim parte noctis, incipiente nocte, ἀρχομένης νυκτός.

1327. 10. τοὺς ἐπὶ θανάτῳ] scil. δεδεμένους, quod omittere solet Dionysius. v. 409. 45. [ed. Hudf.]

1328. 10. καταστήσωνται] recte et ordine constituissent atque constabiliuissent formam regiminis popularem. pluralis hic redit ad Aristodemum eiusque socios.

1329. pen. ὧν ἦν μία] Sic dedi de meo, pro vulgari ὧν ἡ μία. quae lectio si probetur, deberet ἦν subaudiri, quod possit ferri, et omitti solet. 2) deinceps quoque dici debuisset, non ἑτέρα δὲ, et τρίτη δὲ, sed ἡ δὲ ἑτέρα, et ἡ τρίτη.

1332. 5. ξανθιζομένους vtique praestat. nam 1) de verbi ξανθίζεσθαι auctoritate et significatione parum certo constat. 2) de vestibus coloratis paulo post seorsim mentio fit. 3) comas et oculos, et vngues et supercilia colore croceo tingi, vt nunc orientalibus in vsu est, ita videtur Ionibus quoque olim vsitatum fuisse, et quicunque graeci ex Asia in Italiam transgressi mollitiem affectarunt.

1333. 15. post διατρίβειν deest κατημέλησεν, aut simile quid. neglexit, spreuit, nullo in loco habuit. nam alias fulcro caret κελεύσας. nam profecto copulari secum non possunt ἐπέσχεν et κελεύσας.

pen. διαχειρισάμενος] imo vero διαχρησάμενος.

1334. 3. μηνυθὲν de meo dedi, pro vulgari μηνυθέντες. cum fuisset ipsis nescio cuius indicio proditum.

1335. 4. νυκτὶ μὲν —] Sententia videtur haec esse. Si tyranni satellites, cum grassatoribus noctu fuissent insidiati, de statione mane decederent, domum, h. e. in vrbem redeuntes, tum grassatores vastabant agros de die. contra cum tyranni satellites, noctu quiescentes, interdiu grassatores insectarentur, tum hi noctu populabantur, tum diligenter obseruatis incursuum et recessuum vicibus, vt ministrorum tyranni otiis atque negotiis ad amussim responderent. Aut potius ita accipe. latrones, si quem in vicum vespere venissent, altero mane

mane rurſus illinc diſcedebant, et contra, ſummo mane, ſi quod in oppidum pagumue irrupiſſent, rurſus inde ſe ſub veſperam recipiebant, quo fiebat, vt auxilium interim Cumis arceſſitum, tandem adueniens, ſero veniret, illis iam elapſis.

1335. 13. οὐδὲν] ſubaudi μέγα.

1336. 11. non infitiabor, χερνήτης, χερνήτου, in prima declinatione, aut fuiſſe in vſu, aut ſaltim potuiſſe a volente formari. Multo tamen magis vſurpabatur in tertia declinatione χερνῆς, χερνῆτος. vnde χερνῆτες in plurali. v. ad p. 366. 2. diſputata de χειρωνάκτες et χειρωνάκται.

1337. 3. f. καὶ δὴ καὶ τοῦτο πράξαντες ἔλαθον. atque hoc ipſum quoque peragebant clam, inſciis omnibus. vt clam ipſi in vrbem venerant.

8. ἑστίαν praetuli, quia ſic ſeruari poterat τὴν τυραννικὴν, quod in τὸ τυραννικὸν mutari debuiſſet, ſi ἐφέστιον praetuliſſem; quamquam ad hoc animus magis ferebat.

1338. 15. ἣν refero, non ad inſequens δίκην, ſed ad praemiſſum ἐξουσίαν. nam δίκην verſu 16. videtur tollendum. ἀπολογεῖσθαι ſine addito δίκην vſitatius eſt, quam cum eo.

1339. 12. αὐτοὺς] malim αὖθις, *rurſus.*

pen. διὰ τὴν πενίαν] articulum de meo addidi, ob praemiſſum διὰ τὴν ἀτοπίαν. vbi item redundet articulus, ſi hic redundet.

1341. 1. ὑπολαβὼν] interceptos. vt reti piſces intercipimus.

2. τελευτῶντες δ' οὖν] ſuſtuli particulam aduerſatiuam.

6. τοὺς vt tollendum vncis incluſi.

11. παραλαμβάνειν] num ἀναλαμβ. reficere, recreare. nam penitus exinanita erat colonia.

1342. 14. ἀναμνήσει] id eſt ἐπ' ἀναμνήσει. indicatur hic cauſa, ob quam patricii plebeiis incommodare ſtuduiſſent, ſcil. quia meminiſſent defectionis.

vlt. ἦν de meo addidi.

1343. 10. κατελήφθη] verumtamen ab inuicta neceſſitate deprehenſa et conſtricta haec populi pars impediebatur ab exſequendo propoſito. v. verſu vltimo.

11. ψηφισαμένης τῆς βουλῆς] id eſt ψηφίσματι τῆς βουλῆς, vel διὰ τὸ ψηφίσασθαι τὴν βουλὴν, conſtricti neceſſitate SCti, aut retinebatur et cogebatur a SCto.

vlt. verba traiecta, cuiuscunque culpa, ſic in ordinem redigi velim. εὐπρεπεῖ ἀνάγκῃ καταληφθεὶς εἰς Οὐελίτρας ἀπεστάλη. Verbum καταληφθεὶς ſignificat h. l. ἄκων, καὶ κατασχεθεὶς ἀνάγκῃ, ἣν οὐχ οἷόν τ' ἐκφεύγειν.

1344. 4. τῶν ἐκ λογισμοῦ] ſcil. εἰκότων, aut προσδοκωμένων.

1345. 16. ἐκβολὴν εἶναι ἀποφαίνοντες] ſic de meo dedi, pro vulgari ἐκβαλεῖν ἀποφ.

1346. 7. ἡ μὲν δὴ ἐκκλησία ἐπὶ τούτοις διελύετο.

14. προσηγορίᾳ] num προσηνείᾳ; blanditie, comitate.

pen. ſuſtuli quidem hic, pone συμφέροντος, ex auctoritate Vaticani vocabula haec aliena τὸν δῆμον. non tamen ideo prorſus

ſus exterminanda duxi, ſed traduxi in verſum primum p. 1347. et collocaui pone πρὸς, arbitratu meo. vt verba ὄχλον αὐθάδη καὶ ἀμαθῆ ſint per appoſitionem et ſuperenarrationem addita.

1347. 4. τῶν γεγονότων] hoc poſterius τῶν de meo addidi. eorum, quae a patriciis profecta eſſent, nihil creaſſe illa mala, quae eueniſſent.

11. ἐπὶ πολὺ] ſubaudi τόπε. non χρόνε. cohaeret non cum ταραχθέντα, ſed cum ἐξακεομένης. a voce eorum, quae poterat ad longinquum ſpatium exaudiri.

1349. 2. aut pro δοθῆναι leg. eſt δῦναι, aut illo ſeruato, ſic. προσελθὼν ὁ Βρῦτος τοῖς ὑπάτοις, ἠξίε δοθῆναι λόγον αὐτῷ.

13. dixiſſet quidem vtique alius quicunque μαθόντες. verum Dionyſius plebeiam ſuam et latam loquitur dialectum. Conf. p. 423, 23. 424, 27.

15. αὐτοὶ] tribuni plebis puta.

1351. 3. ἕως λόγε] ſubaudi μόνον, καὶ ἐ περαιτέρω. nam plene ſi voluiſſet eloqui, ſic dediſſet. ἕως λόγε προχωρήσασαν, ἐχ ἕως ἐκχωρήσειν. ad verba progreſſam, non item ad facinora eſſe exceſſuram.

8. προσέχειν] ſubaudi e praemiſſis εἰσῄει.

15. ὅσος ἐδεπώποτ' ἐκεῖ συνῆλθεν] ſic de meo dedi, pro vulgari ὅσος ἐδέπω ἐδόκει, συνῆλθεν. non ſine cauſa addit ἐκεῖ. nam in campo Martio quoque coibat plebs, et frequentior etiam, quam in foro.

1352. vlt. ἀναδίδωσι h. l. accipiendum eſt pro ἐπιτρέπει. nam alias per ſe dicitur ψῆφον ἀναδιδόναι, ſine ἐπιφέρειν. aut ſic dicere debebat. ἀναδίδωσι τῷ πλήθει περὶ αὐτε, ὥςε [vel ἐφ' ᾧ] παραχρῆμα ἐπενεγκεῖν, ſcil. τὴν ψῆφον.

1353. 9. τῶν δ' ἀμφισβητ.] particulam de meo interpoſui.

1354. 7. μικρὰ] id eſt ὀλίγα.

1355. κακεμένην τὴν χώραν in accuſatiuo de meo dedi, pro vulgari κακεμένης τῆς χώρας. apti ſunt hi accuſatiui, ſiue ex εἰλήφεσαν ἀφορμὴν, ſiue ex ἐπιλογιζόμενοι p. 1356. 1. quamquam prius planius eſt.

1356. 1. ἐπιλογιζομένοις] dedi de meo ἐπιλογιζόμενοι. qui nominatiuus aptus eſt e ſuperiori εἰλήφεσαν ἀφορμὴν. pariter verſu 2. εὐπορωτέρα dedi, quod idem quoque in Vaticano fuiſſe videtur, tametſi ex eo εὐπορώτερα relatum fuit.

1357. 7. δίχα σίτε] praepoſitio h. l. non excludit, ſed connumerat. potiebantur non ſolummodo ingenti copia ſpecierum annonariarum, quas in villis deprehendebant, ſed praeterea quoque mancipiis et beſtiis.

9. placuit prioris ἐ loco ἐν de meo dare. καὶ ἐν μετ' ἐ πολὺ. ideoque non multo poſt.

1358. 8. αὐτὴν redit ad ἀγορὰν, vt verſu 15. δημοσίᾳ non ad κατήγαγον, ſed ad ὠνησάμενοι.

1362. pen. περιβαλλόμενος] detraxi alterum λ de meo ſenſu.

14. ἐᾶσαι καταβαλλόμενον] graecum hoc non eſt, ſed aut ἐᾶσαι καταβάλλεσθαι, aut περιϊδεῖν καταβαλλό-

βαλλόμενον. verum est Dionysio sua graecitas, ipsi relinquenda.

1364. 2. post προσπολεμηθῆναι malim ἦν addi, aut sic legi: ἕως ἀσθενὴς ἔτ' ἐστι καὶ πρ. ῥ.

1365. 1. ἐὰν de meo addidi. Constructio haec est ὅτι ἀναίτιοι ἔσονται — ἐὰν αὐτὸ δρῶσιν. Alias labat constructio.

7. malim τὸ οὐκ ἀξιοῦν. quod idem est atque τοῦτο ὅτι οὐκ ἀξιοῖ. nam ἀξιοῦν non est h. l. participium, sed infinitiuus. ἐμμένειν ἐφ' οἷς εὕρετο τ. κ. idem est atque ἐμμένειν τούτοις, ἐφ' οἷς ε. τ. κ. manere, perseuerare iis in conditionibus, sub quibus reditum in vrbem impetrarant.

1366. 3. τε de meo addidi.

5. ἐφιεμένους redit ad plebeios, εἰδότας ad patricios.

6. πρῶτα de meo dedi, pro vulg. πατρῷα. iura praerogatiua appellantur prima, vel priora, respectu temporis, et aliorum talium iurium postmodum patriciis extortorum.

9. πειρᾶσθε h. l. est imperatiuus.

11. καιρὸς δὲ] scil. τοῦ τοῦτο ποιεῖν.

1367. 14. malim ἵνα δὴ καὶ γνῶμεν.

1368. 2. τοιούτων τυχεῖν ἑτέρων] scil. καιρῶν. sic dedi de meo.

13. supplementum Vaticani inserere si velis, addes post v. ἀναισχυντίας ista duo vocabula καὶ ὀργιζόμενοι, vel καὶ χαλεπαίνοντες, et stomachantes, οἱ μὲν ἐπὶ —

vlt. pro vulgari τὸν τρόπον dedi de meo τῶν τρόπων. vt προαίρεσις τοῦ βίου vsurpatur, sic potuit quoque vsurpari προαίρεσις τοῦ τρόπου, aut τῶν τρόπων.

1371. 11. τινα (in singulari) de meo dedi, pro τινας (in plur.) quod est in vulgatis.

1376. 2. aut hic ποιησάμενοι quoque in aor. 1. leg. est, vt ἐργασάμενοι p. 1375. pen. si illud ibi bene habet, quod aio habere, aut si ποιησόμενοι (in fut.) h. l. rectum est, quod minus videtur, etiam ibi in futuro leg. erit ἐργασόμενοι.

vlt. ὧν ἡ πίστις] dixerat Minucius paulo ante, si tribuni cum plebe modo vellent paullisper exspectare, constiturum ipsis, patricios nequaquam hoc agere, vt plebi noceant, sed potius se, patricios, et iura plebi iam concessa esse confirmaturos, et distractionem frumenti ad sententiam plebis esse constituturos. Hae promissiones, cum esset incertum, an vnquam essent exitum sortiturae, non tam praesidium tutum et certum erant aduersus vim a patriciis plebi offerendam, quam solummodo praetextus dubiae fidei, qua senatus vteretur ad praesens periculum defugiendum, affirmans, se nolle plebi noxiam vllam afferre. Eiusmodi promissiones ergo, ait, quae possunt aequaliter verae atque falsae esse, vexare et criminari, eoque concordiam conuellere et ex vrbe tollere, volentis cuiusque est.

1377. 12. ἐπειδὴ δὲ καὶ καθ' ἕνα] καὶ de meo addidi.

1377. vlt. διϊςάναι] subaudi ἡμᾶς. nos serendis caussis dissidiorum ciuitatem distrahere, diuellere.

1378. 8. ἠτήσασθε ἀποδεικνύναι] id est ἠτ. ἐξεσίαν τȣ̃ ἀποδεικνύναι.

10 τὴν posterius de meo addidi.

12. ὅτ' ἐμέλλετε] et ne in mentem quidem vobis hoc tum venit. praeferebam hoc tum vulgatae, ὅτε μέλλετε. quum nunc mallem a me immotam fuisse relictam. sententia enim non minus bona ei inest, quam illi alteri: neque videmini vnquam commissuri, vt tale quid vobis in mentem veniat. magna vis inest praedicationi, ad plebem leniendam et permouendam. *ihr werdet auch wohl ganz gewiß nie die Thorheit begehen, euch dergleichen einfallen oder gelüsten zu lassen.*

15. et hic ἐν et versu proximo penultimo μὴ est tollendum. at nihilominus tamen sententia labat. post λέγειν desunt nonnulla, e. c. τυραννεῖν δόξετε βȣλεσθαι. videbimini tyrannidem affectare.

vlt. εἰπόντες de meo dedi, pro vulgari εἴποιεν.

1381. 1. f. τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ.

8. si Vaticano deferas, leg. erit προϊσχόμενοι. prae nobis ferentes, vel tenentes, velut scutum, et vobis ostendentes, h. e. contra tendentes, offerentes. *entgegen halten.*

10. ἔργα] subaudi ἐςιν. facinora autem comitatis, aequitatis atque humanitatis plena haec sunt, οἷς χρησόμεθα, quibus nunc vtemur, id est, quae nunc proferemus.

1381. 11. vtrumque vsurpat Dionysius, ὀνειδίζειν τινὶ et τινά. etiam ὧν versu 13. bene habet et seruandum est.

vlt. παραφέρειν] dedi de meo παραφέρομεν.

1382. 9. τῶν πολιτῶν] num τῶν πολλῶν.

1384. 11. ἐκμαρτυρήσειν] loco et nomine collegarum se, velut interpretem, esse testaturum atque praedicaturum.

1385. 12. aut ȣ̓κ ἀξιώσει τὴν ἀπολογίαν ποιεῖσθαι. aut ἤτοι τὸ παράπαν ἀπαξ.ώσει τὴν ἀπολογίαν. quod subiicit Vaticanus, recte, dummodo ȣ̓κ omittatur.

1387. 7. μεθελκόμενος de meo dedi, pro vulgari μεθελκομένοις. murmur, fremitus, siue is est assentientium, siue obstrepentium, dicitur μεθέλκεσθαι reciprocari, cum, partibus inter se duabus aduersis stantibus, ab altera parte ad alteram per crebras vices transit, meat, remeatque alternis.

1388. 4. quibus multum leuitatis atque temeritatis inerat.

1389. 7. καταλαμβάνεσθαι dicitur id, quod reprehendimus, h. e. retinemus, retrahimus, ne cadat, ne in praecipitium ruat. Significat itaque h. l. inhibebatur, reprimebatur furor saevientium, priusquam in facinus luctuosum excederet.

1391. 10. τίθενται in plurali malebam aliquando, referens ad patricios. sed bene habet vulgata, in singulari, referenda ad

ad σπουδήν. videtis ſtudium, contentionem, ardorem patriciorum, quam vni viro —— totam ciuitatem poſtponat (ſcil. hic ardor.) quod idem eſt atque: videtis, quanta contentione patricii vni viro totam veſtram multitudinem poſtponant.

1391. pen. poſt ἀφαιροῦνται videtur τοὺς αἰτίους deeſſe. reos poenis eripiunt.

1392. 2. τοῖς εὐγνώμοσι μᾶλλον κρείττους, ἢ τοῖς βιαίοις εἶναι τῶν ἀδικούντων ὑμᾶς πολιτῶν βουλόμεθα] dictio haec non ſolummodo vitio caret, ſed etiam exquiſita et paene thucydidea eſt. et ſunt penes Dionyſium loci haud pauci admodum dicendi Thucydidi proprium ita plane aſſimilati, vt ipſe Thucydides videatur neque aliter eos, neque melius fuiſſe tornaturus. κρείττων penes atticos eſt homo frugi, vir bonus et honeſtus. comparatiuus in iſta vſurpatione vocabuli locum non habet, ſed merus poſitiuus vices eius gerit. τοῖς εὐγνώμοσιν idem eſt atque τῇ εὐγνωμοσύνῃ, vel διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης. Eſt itaque ſententia haec perinde atque ſi dixiſſet. βουλόμεθα μᾶλλον διὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιεικείας ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἐσμὲν καλοὶ κἀγαθοὶ, ἢ διὰ βιαίων ἔργων, ὅτι ἐσμὲν ἐν τοῖς ἀδικοῦσιν ὑμᾶς. malumus aequitate et ciuilitate erga vos planum facere, nos eſſe in numero virorum bonorum atque honeſtorum, quam violentia et iniuriis, nos eſſe in numero ciuium vos opprimere conantium.

13. malim αὐτοὶ [ſcil. ἡμεῖς] ἐπιμελησόμεθα. nosmetipſi prouidebimus.

1393. 2. λυσιτελεῖς recte habet, reſpondens latinorum *pretiis ſalubribus*, h. e. mediocribus, tolerabilibus, vbi neceſſe non eſt emtorem emtionis ſuae pudere aut poenitere. *ein gedeylicher Preiß.* vnde fructus ad te hic redeat, vt vectigalium haud poenitendum, quid inde recuperes. εὐτελεῖς ideo locum habere nequit, quia idem foret atque εὐώνους.

1394. repetam hic, quod quamquam perſpicuitatis ergo indicandum erat, tamen feſtinans loco ſuo praeterieram, vocabula duo ἐν αὐτῇ in vulgatis poſt ἐν ἀκμῇ legi. Haec quem fugiunt, is annotationem *e* non poterit intelligere.

1397. 10. συναγορεύειν de meo dedi, pro vulgari συναγορεύουσιν. nam a communi ſubauditur βουλομένοις.

11. βουλευομένων ſi maſculini generis eſt, ſignificat eos, qui conſilia vel deliberationes contuliſſent, quamquam vtique συμβουλευσάντων praeſtaret, ſin autem neutrius generis eſt, ſignificabit. in medium dictorum. quamquam et hic βεβουλευμένων melius conueniret. fuit cum λεγομένων ſufficiendum eſſe ſuſpicarer.

12. αὐτοῖς] tribunis plebis puta.

13. ἀποφήνασθαι] vt de eo ſibi decernere atque pronunciare ius et fas eſſet.

1398. 1. num συγχωρησάντων δὲ καὶ τῶν ὑπάτων οἵπερ οἱ δήμαρ-

χοι ἠξίȣν, et cum conſules quoque poſtulationi tribunorum pl. concederent, ἐπὶ τῷ τὸ προβȣ́λευμα γενέσϑαι, hac conditione, vt de Marcio ſenatus auctoritas conſcriberetur atque ad plebem ferretur a conſulibus.

1398. 9. δι' αἰτίας ἃς οἰόμεϑα] correxi de meo δι' αἰτίας ἐσόμεϑα. id eſt ἐν αἰτίᾳ, vel ὑπαίτιοι.

vlt. ἀλλ' ὡς] ſententia poſtulat μὴ ὡς. periculum ſubibimus maximum, ne tanquam proditores —

1399. 4. ȣ̔ς de meo dedi, pro vulgari οἷς.

5. καὶ vt inutile et amputandum vncis incluſi, niſi ſi exiſtimes, τηλικȣ́των καὶ τοιȣ́των leg. eſſe. λέγειν e Vaticano praetuli.

1400. pen. προβȣλεύσητε] paulo ante dixerat προβȣλεύσεσϑαι. ergo vtroque modo vſurpauit, et in actiuo et in medio.

vlt. vulgatae ſic dant ὅτι τῶν μὲν ἰδιωτῶν ὄντων τὸ μειονεκτεῖν συμβαίνει οἷς περὶ τὰς κρίσεις κυρίαν. correxi qua lectionem, qua diſtinctionem. pro ὄντων dedi de meo εἴ τῳ (enclitice) *ſi cui*. et pro οἷς περὶ τὰς dedi εἰς τὰς — ſine περὶ. Gemina nempe olim in libris fuit lectio, aliis εἰς τὰς, aliis περὶ τὰς dantibus, quae duae varietates poſtmodum in vnam vitioſam lectionem εἰς περὶ τὰς coaluerunt. plebeiorum ſi cui accidat, vt in iudicio laedatur, et iure ſuo fraudetur, iis ratam eſſe debere firmamque ad populum prouocationem.

1401. 10. τȣ̃ de meo dedi, pro vulgari τῷ, et verſu vltimo ἐφιστάντες pro vulg. ὑφισ.

1402. 1. forte leg. ταῖς ἀρετῇ καὶ φρονήσει πρȣ́χȣσιν, et ὑμᾶς ſuffeci in locum vulgaris ὑμῶν.

13. f. τὶς ȣ̉̃ν ὑμῶν.

1403. 10. ἐλαχίσȣς] num ἐσχάτȣς.

12. ἣν] ſic dedi de meo pro vulgari ἃ.

1404. 11. εἰ δὲ ἀναγκαῖα malim. ſin autem neceſſaria.

12. f. ȣ̉̃τε κατὰ λογισμὸν. nam quae ſecundum ſanam rationem fiunt, ea non conceduntur, ſed prorſus negari nequeunt, ſed ſtatim tribui debent.

1405. 3. τȣ̃ βέβαια] correxi τȣ́των βέβαια. verumtamen adhuc deeſt pone τηρεῖν participium aliquod, ἀξιȣ̃ντες v. c. vel ſimile.

6. conſtructio verborum haec eſt. τὸ λέγειν, ὅτι τὰ δίκαια ἀξιȣ̃μεν, — ἐῶ πρὸς ὑμᾶς, ὡς εἰδότας ταῦτα ἅπαντας. non video, cur oporteat me vobis moleſtiam creare, plura his de rebus diſputantem, quas vos omnes probe tenetis.

1406. 8. malim ἐνϑάδε, hic in ſenatu, καϑ' ἡμῶν in nos εἰπεῖν inuehi.

15. idem eſt ac ſi dixiſſet, αἳ ἐξ ὅτȣ γεγόνασιν, ȣ̉́πω τὸ τέταρτον ἔτος παρελήλυϑεν.

1407. 6. ὑμῖν dedi pro vulg. ἡμῖν. redit hic datiuus ad παρῄνει. poterat quoque ἡμῶν ſuffici, qui genitiuus ſit rediturus ad ἀφελέσϑαι.

10. ὡς] malim ἐν ᾧ τετρύχωται. quo tempore eneruatus eſt.

1407. 12. f. ὥςε ἅπαν ἂν ῥαδίως ἐπιτρέψῃ. ita vt facile nihil non concederet plebs. aut potius pro αὐτῷ leg. eſt αὐτοῖς. ipſis, patriciis puta, flagitantibus et imperantibus. aut denique αὐτὸ, in accuſat. ſing. gen. neutrius. ſcil. τὸ δημοτικόν.

1408. 4. ὧν προσετρίβετο] malim δι' ὧν πρ. per quae ſeſe quaſi fricare ad plebem, h. e. plebem offendere, irritare, ad diſcordiam et ſeditionem prouocare contendebat.

9. malim in optatiuo ἐπικυρώσαιτε.

11. οὐδὲ de meo addidi, et verſu proximo 12. ἂν, quod cum παρέσχομεν cohaeret. nam profecto commiſſuri tum non ſimus, vt modis tam mancipiis dignis, alii e patria excideremus, alii ſuppliciis indignis periremus.

vlt. aut cum Sylburgio datiuus hic eſt accuſatiuo praeferendus, aut in locum εἶναι ſufficiendum eſt ἧκον.

1411. 8. aut cum Vaticano leg. eſt κατεβίβασαν, aut ad σεαυτὸν addendum eſt μεταῤῥύθμιζε.

1412. 14. σιτοδασίαν (per α, a δαίειν) id eſt διάδασιν, διανομὴν τῦ σίτυ, dedi pro vulgari σιτοδοσίαν, per ο, a διδόναι.

1413. 1. τῇ poſterius de meo addidi.

4. μὲν de meo dedi pro vulgari γε.

9. aut ante, aut poſt ἀπομαχόμενος aut ὑφεῖναι deeſt τολμᾷς. nil audes vel vis remittere de ſpiritibus tuis.

1414. pen. de παραψύχοντες haud contendam, nam eſt παραψύχειν quoque in vſu, quamquam minus, quam περιψ. de altero autem παρακροτεῖν, nullus dubitem affirmare, περικρ. eſſe rectius, quam vulg. παρακρ. ambae dictiones e ſacris myſticis Adonidis ſumtae ſunt. περιψύχειν τὸν Ἄδωνιν. περικροτεῖν τὸν Ἄδωνιν, flabellis Adonidi adſpirare auras frigidulas. et tympanis ſiſtriſque argutum tinnientibus Adonia circumſtrepere, quo dolores eius ab accepto vulnere leniantur, et ipſe in ſomnum ſopiatur. deinde Adonis ſymbolum eſt commune omnibus iis, quae tu amplecteris, foues, in ſinu geris, cara habes, quare nullus dubitaui vtroque περι in locum παρα ſufficere de meo ſenſu.

1415. 7. καὶ τὸν μακρὸν χρόνον. magiſtrorum proponit geminum genus, domeſticum et extraneum. domeſticus ſapientiae ciuilis magiſter eſt h. l. Marcii conatus; extraneus hiſtoria fatorum, quae populi extranei paſſi ſunt. Nam hiſtoriam appellat longinquum tempus, continens pro contento, fortunas tradentem populorum per multorum ſeculorum decurſum.

1416. 1. κατ' ἄμφω ταῦτα] quaenam illa ſunt *haec duo?* non enim niſi de vno, de aetate prouectiore praeceſſit.

4. malim ἐπικυρῦντες, vt concordet cum λέγοντες. nam ad νέοι e praemiſſis ſubauditur ἀνίςαντο. non verbis quidem, at tranſi-

transitione tamen ad partes consularium.

1416. 6. τοῖς de meo addidi.

14. aut ὡς plane est tollendum, aut εἰκὸς addendum.

1417. 9. ἡμῖν non improbo. orator ipse sese communione culpae implicat. *peccatis nostris.* sed ἐπιτιμᾶν videtur legendum. ἐπιτιμᾶν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις ἡμῖν. homini dicitur ἐπιτιμᾶν, non crimini, at ἐπιτ. τινι ἐπί τινι ἐγκλήματι.

12. προελθόντα] imo vero παρελθ. *praeterita*, nam opponitur τοῖς παροῦσι. praesentibus.

1418. 2. et 5. ἐνθυμουμένοις et λογιζομένοις in datiuo (redeunt enim ad τισιν ὑμῶν) praetuli vulgari lectioni ἐνθυμούμενος et λογιζόμενος. qui nominatiui si seruandi sint, vt cum δοξῶ cohaereant, et Appium designent, desunt vtroque loco particulae infitiantes οὐκ ἐνθυμούμενος — οὐδὲ τὰς Μαρκίου συμφορὰς — λογιζόμενος.

12. ἀφέλξει] abstrahet me. sic de meo dedi, pro vulgari ἀφέξει.

14. malim πρῶτον μὲν οὖν τοῦθ' ὑμᾶς.

1419. 2. σκοπεῖτε γὰρ οὕτως· ὅτε] sic dedi de meo, pro vulgari σκοπεῖτε γὰρ ὅπως, ὅτε —

4. τὸ μὴ δύνασθαι] pro accusatiuo articuli suffeci de meo datiuum.

6. ἀδικεῖσθαι σκηπτόμενος] infinitiuum de meo addidi.

vlt. ἔγνωσαν cohaeret cum ἀκυρῶσαι et μνησικακεῖν. decreuerunt plerique vestrum, (non enim omnes) decepti a malis consultoribus, a quibus eos non decipi optandum fuerat, leges vetustas de fide contractuum numariorum tuenda latas abrogare.

1420. 5. μεμνημένος] sententia postulat δεδεημένος. cuius egens, vel quam solam flagitans.

1421. 5. μαρτυρομένου (per ο simplex) de meo dedi, a verbo non contracto, pro μαρτυρουμένου vulgari, per diphthongum, a verbo contracto.

8. malim ἀποβέβηκε.

1422. 1. si post ἡμῖν nihil deest, e. c. ἐνυβρίζων, sed isti datiui sunt absoluti, pro genitiuis, quae datiui vsurpatio profecto graecis, non dicam ignota, sed ne rara quidem est; saltim pro puncto, comma, aut semicolon est sufficiendum.

5. non quo vulgatae προγόνων vitium minus cernerem, ideo reliqui, sed quia delectus emendationum difficilis erat.

9. τῶν ὕστερον] scil. πλεονεξιῶν, vel παρανομιῶν.

1423. 1. significat caritatem annonarum, plebis in vrbem reditum insecutam, et quorundam patriciorum erga plebeios duritiem et inciuilitatem.

2. οὐ τὴν τύχην, ὥσπερ ἔφην] vbinam vero locorum hoc dixisti, Appi? in illis proximis puta, πολλὰ δέ ἐστιν, ὧν —

10. f. βιώσασθαι, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς ἂν πρότερον, ἢ ταῦτα ἀφαιρέθητε, sed potius passuri fuissetis, vt spiritus vobis, quam vt haec bona, eriperentur, ἀμφότερα ἀφῃρέθητε. ambobus illis simul vno die fuissetis priuati, spirituque

tuque bonisque illis a me commemoratis. voc. ἀφῃρέθητε est iteratio eiusdem versu 5. praemissi, perspicuitatis ergo.

1425. 9. παρ' ὑμᾶς] propter vos. κωλύει τι est aliquid, quod aliud quid impediat, propterea quod ego intercedo. παρ' ὑμᾶς ἐγένετο τὸ κωλῦσον, ob vos euenit impedimentum. per vos stetit, quo minus res fieret.

1426. 8. f. ἧς μεστὸς, πολὺς [id est σφοδρῶς] ἔπνει, vt apud Demost. πολὺς ἔῤῥει. id est σφοδρῶς καὶ βιαίως.

1427. 8. malim ἀντιπράττειν in actiuo.

1428. 6. aut non intelligo satis sententiam dictionis νόμος — ὃν Δέκιος ἐκρατύνατο, aut idiotismus est Dionysii pro vulgari, ᾧ Δέκιος ἰσχυρίζετο. quo Decius maxime fidebat. si haec nempe sententia est.

9. τε et hic et p. 1429. 14. de meo dedi pro vulgari γε.

11. τούτου hoc rursus meum est. vulgatae dant τοῦτο.

15. ἐν τῷ νόμῳ] num ἐπὶ τῷ ν. fiducia legis huius. certum penes me est pro δεδοκιμασμένην leg. esse δεδικασμένην. nullam caussam esse iudicatam.

1429. 11. ὧν si ad τι praemissum redit, leg. erit οὗ. sed potest etiam accipi sic, ac si plene scriptum esset τι τούτων, ὧν κύριος.

1430. 1. post μήτε ὅταν αὐτοὶ deest alterum membrum μήτε ὅταν ἄλλοι. neque si ipsi, neque si alii in foro periclitentur. κινδυνεύωσι in praesenti de meo, quemadmodum paullo ante dederam φεύγωσι, pro vulgari φύγωσι.

8. f. οὐδὲν ἂν χαρίσαιτο.

9. sine dubio κατ' ἀνδρὸς leg. est, aut περὶ ἀ.

11. malim μῦσος (per υ) abominationem vt hominis conscelerati et piacularis.

pen. malim οὐκ ἄξιον. non decet, non conuenit. de σκοπεῖν sustineo iudicium, neque Casaubono satisfaciente, neque ipse meliora extundens.

1431. 13. καὶ de meo addidi.

1432. 1. εἰρωνεία h. l. assimulatio voluntaria et ad certum finem consequendum atque ad fucum aliis faciendum adscita ignorationis eius rei, quam tu optime noris. Probe tenebat Decius, id quod eum quique nosse decebat, vel pueris notum, verum tamen callide et dolose simulabat a se ignorari, seniores prudentia iunioribus praestare, meliusque cognita atque perspecta habere commoda reip. verum ignarum et tardum assimulare, hic temporis eius intererat. *er stellte sich vorsätzlich und aus Absichten dumm.* porro probe nouit, vos tam tardos non esse, vt in eius auctoritate firis. et nihilominus tamen ea vos poscit, quae si concedatis, veruecces vos esse prodatis. in his duobus h. l. εἰρωνεία cernitur.

pen. augeret perspicuitatem, si τὶ ἂν ἄλλο legeretur.

1433. 7. solummodo vitiosam interpunctionem corrigens, lucem et veritatem sententiae reddidi.

1434. 1. f. καὶ εἰ δὴ καὶ δράσετε. vel καὶ εἰ δήπερ καὶ δράσετε.

vlt. ταῦτα μὲν ἢ] dedi de meo ταῦτα μὲν εἴη.

1435. 1. μέχρι λόγων] subaudi μόνον.

9. repraesentaui h. l. lectionem Vaticani hactenus, vt vocabula πολέμους προφάσεις transponerem.

1436. 3. κεκρατημένῳ] imo vero κεκρατηκότι. non enim κεκρατῆσθαι τοῦ σώματος vsurpatur, pro corpus aliquod in potestatem suam redegisse, id in manu atque potestate sua habere, sed κεκρατηκέναι in actiuo. vitiosa haec videtur esse Thucydidis imitatio, de qua Dionysius ipse haud raro in opusculis criticis queritur. An τῷ κεκρατημένῳ τοῦ σώματος idem est atque τῷ κεκρατῆσθαι ὑπ' αὐτῶν τὸ σῶμα τοῦ ὑπευθύνου. eo quod a se teneatur corpus rei.

1437. 4. f. προσλαμβάνειν.

1438. 6. φεύγειν h. l. non est rei personam agere, causam capitis dicere, hoc est, non habet hic forensem significatum, sed solummodo vulgarem, sc. τοῦ ἀναδύεσθαι, recusandi, refugiendi. sed tum deest παριέναι, vel similis infinitiuus. ne cunctaretur ad plebem prodire, cum concione agere, ad diluendam orationis aequitate criminationis iniquitatem. vnde patet, pro ἀπολυόμενον in praesenti leg. esse ἀπολυσόμενον in futuro.

12. δι' ἑαυτὸν (in accusatiuo) de meo dedi, a Vaticano admonitus, praepositionem, qua vulgata caret, addente. neque dubito, prorsus idem in Vat. quoque fuisse, quamquam ex eo parum fideliter relatum est. Insequentia bene habent. οἱ πεισθέντες sunt patres hi, qui Marci precibus hoc dedissent, vt causam eius ad plebem defenderent, eoque videantur seditionem concitaturi, in qua si cadant, calamitosam iis eam cladem fore; sin autem superiores euadant, turpem ipsis eam victoriam fore.

1439. 5. ἐξύφαινε] detexuit, pertexuit.

10. num προσλαβοῦσαν.

11. τἀναντία προσήκοντα] cum Vaticanus ἢ interponeret, paululum progressus ego τὰ addidi de meo, et sic dedi, τἀναντία ἢ τὰ προσήκοντα. quamquam vtique τἀναντία τοῖς προσήκουσι mallem, vt planius atque vsitatius.

vlt. ὁμονοοῦσαν δὲ ἀεὶ] pro adverbio malim δεῖ.

1440. 1. καὶ recte habet: non senatus solum, sed plebs quoque. verum τούτων deest. τούτων καὶ ὁ δῆμος αἰτιώτατος.

4. τινα de meo dedi pro vulgari τήν.

1441. 4. καταληφθεὶς repressus, reprehensus, coërcitus. δικαιοῦται, castigatur, punitur.

9. ad ductum Vaticani, dedi de meo ἀποδείκνυτε (in secunda pers. plur. praesentis indicat. actiui) pro vulgari ἀποδείκνυσθε.

11. pro vulgari ἤδη βουλὴ dedi rursus de meo, sed ad ductum Vaticani, ἥδ' ἡ βουλή, *hic* senatus.

1442.

1442. 8. συννοεῖν de meo dedi, sed rursus ad ductum Vaticani, pro vulgari συνκινεῖν. in quo videor mihi vestigia cernere lectionis, quae possit item a Dionysio profecta videri, συναγνοεῖν. qua a lectione lectio Vaticana pariter abest atque a mea. est autem συναγνοεῖν vna cum altero errare, idem atque vna delinquere.

1444. 7. malim compositum, aut κατασκευάζ. aut συσκευάζ.

1446. 5. malim in coniunctivo βούλωνται.

1448. 14. ἐναντιουμένων et ἀξιούντων] Sacco similis haec oratio, exitum non habenti, nam fulcro carent, vel redditione, haec duo participia, anacoluthis, a grammaticis vsurpatis, annumeranda est. Dionysius enim in longinquam de comitiis tributis atque centuriatis disputationem euectus, qua superse dere poterat, dudum ea defunctus iam alio, et suo, loco, aberrauit a recto tramite orationis, et ex ambagibus in vestigia sua redire oblitus est.

1449. 4. ἐστὶ] subaudi ἐπιτελεῖν.

1450. 1. μαχομένων] aut prorsus est exterminandum, aut cum λαχόντων mutandum.

1453. 2. καὶ αὐτοὶ] quemadmodum patres comitia centuriata flagitauerant, ita rursus tribuni quoque comitia flagitabant, sed tributa.

1455. 10. est tertia singularis a v. παρίεναι. prodire in medium.

1458. pen. τὸ malim abesse.

1459. pen. τυραννὶς est ipsa iam exercitatio tyrannidis. ἐπίθεσις conatus, machinatio, affectatio. haec praeit, et minus est crimen, illa sequitur, et summum est scelus.

1460. 5. malim τῶν διὰ τούτους.

1462. 10. τὸν λόγον τοῦτον] pronomen, vt superuacaneum, periculo meo expunxi.

1464. 1. malim ἀπολαῦσαι τῆς τε τοῦ στρατηγοῦ.

1465. 4. φανείσης ἐπὶ σφίσι non damnabo. ἐπὶ cum datiuo valet aduersus, contra, in fraudem. malim tamen vocabulis transpositis ἀπροσδοκήτου ἐπιφανείσης σφίσι τῆς αἰτίας.

8. ἁλῶναι non est actiuum, sed passiuum. non condemnare, sed condemnari significat, et h. l. condemnatum iri. quapropter, pro vulgari τιμήσαντες, de meo dedi τιμησάντων. si mortis poenam ipsi irrogarent.

1467. 3. πρόκλησις] dedi de meo πρόσκλησις. non enim Marcius vltro ad iudicium populi prouocauerat, (quae fuisset πρόκλησις et προκαλεῖσθαι) sed a tribunis ad plebem vocabatur, citabatur, et inuitissimus cogebatur comparere. quae erat πρόσκλησις et προσκαλεῖσθαι. bene vidit Portus sententiam, at non item rationem aut necessitatem emendandi. Potuit tamen rursus quoque fieri, vt Dionysius more suo quodam proprio locutus vocabula istaec promiscue habuerit atque confuderit, morem fori vetusti attici pensi non faciens. quod in medio vt relinquam, facit eius in reli-

qua scriptione dictionis indiligentia.

1468. 12. αὖ de meo addidi.

1469. 2. τε rursus de meo addidi.

1471. 6. μεθήρμοσαν] subaudi ἀλλήλους a communi. malim tamen in medio μεθηρμόσαντο.

1473. 4. e Sylburgii annotatione colligas, ipsum de lectione ἀνόητον subdubitasse, eique lectionem ἀνόνητον praelatum isse. neutra lectio vtique aliena est.

1474. 3. malim sic distingui et legi. ἀναβοώσας. hic finit periodus istaec. iam init noua. ὁ δ' οὐδὲν.— ille vero nil istis motus —

7. παραθέμενος] correxi de meo παρακαταθέμενος.

9. post φιλοφρονησάμενος videtur οὔτ' ἐπιφερόμενος, neque secum aufferens, deesse.

1477. 6. aut ἔχειν, aut λαβεῖν est delendum, et tum ἐκφέρων leg. pro vulg. ἐκφέρειν. aut alias sic leg. est totus locus: δι' αἰσχύνης ἔχειν τὸ πρᾶγμα, εἰ ἀνὴρ αὐτουργὸς — ἐκφέρῃ — μὴ καὶ γέλωτα ὄφλῃ. vel sic ἔχειν τὸ πρᾶγμα, καὶ δέος λαβεῖν, ἀνὴρ — ἐκφέρων (in particip.) — quam postremam rationem equidem praeferam.

9. fort. νέον ὄντα καὶ καλὸν.

1478. 8. ἧκεν] correxi de meo ἥκειν in modo narrantis. *se venire nunc in curiam.* vt reliqua superiora oblique fuerunt elata in infinitiuo.

1480. 2. aut καὶ est delendum, vt cohaereant secum ἐβόα φωνάς. aut si καὶ seruatur, addendum ad φωνὰς erit ἠφίει. de se edebat, emittebat. nam φωνὰς ἐποιεῖτο dici nequit. figurae grammaticae, *per synesin* vsurpatae, parum defero.

1481. 6. αὐτὰς] solas, meras, nil aliud, nil praeterea exquisitius, sed eas solummodo, quas accepissent traditiones iisdem verbis, nil auctas, nil minutas, reddere.

1482. 9. τὰ πρῶτα] primigenia sacra, quae iam ab origine gentis suae habuerunt et vsurparunt. Suspicabar aliquando de πατρῷα.

1483. 2. post τῇ πόλει deest πρὸς τὸ. sufficere ad interpretandum haec pro vetustorum institutorum haud obscuris documentis.

4. εἴτε vt delendum vncis inclusi.

1484. 5. τοῦτο] scil. τὸ ἀργύριον.

1485. 1. ἴλαι et λόχοι sunt minores globi vel cateruae, illae equitum, hae peditum. συμμορίαι vero et τάξεις sunt maiora corpora, illae peditum, hae equitum.

8. τὰ δὲ περὶ τὴν αἰδῶ] loco prioris articuli τὸ, in singulari, qui est in vulgari, τὰ in plurali, de meo dedi.

11. γὰρ de meo dedi, pro vulgari δὲ.

12. num ὅλον τὸ σῶμα.

1487. 14. παρηρτημένα de meo dedi, pro vulgari περιηρτ. nam gladii appenduntur singuli vni femori, non deni circumpenduntur ambobus femoribus.

1489. 7. post τύχην deest ἐν ταύτῃ [scil. τῇ πόλει.]

1489. 22. ἐν αὐτῇ] praepositionem de meo addidi.

1490. 10. malim προκατάρχοντας in actiuo. v. in extremo fine huius libri, p. 1500. pro vulgari ἄγων dedi de meo λέγων. poterat quoque εἰσάγων suffici.

1491. 1. κερτόμου καὶ τωθαστικῆς] quod ad substantiuum haec adiectiua redeant, dubito. non enim profecto possunt ad ὀρχήσεως redire, quod alias esset paratissimum ad respondendum. nulla hic erat saltatio subsannatoria, contumeliosa. Stabant, aut incedebant, non saltabant, inter se probra iactantes. num ergo παιδιᾶς deest? paulo post certe legitur versu penult. huius p. τὴν κέρτομον καὶ σατυρικὴν παιδιάν. Videor tamen ipse mihi nunc, progressus ad p. 1492. 7. et vltimam, sentire, me ipsum sine causa calceo meo scrupulum supposuisse. quem reprehendam. Esto, per me liceto ὀρχήσεως h. l. subaudire. Nodos in scirpo ne quaeramus.

5. Lindenbrogii coniectura, pro χόρτοι sufficiens σκορτέυς, ad primam speciem speciosa et blandiens, verum tamen in nonnullas impingens scopulos. nam 1) vocabulum graecum hic requiritur, non latinum. 2) si latino locus tamen sit, non σκορτέυς esset exarandum, sed σκορτέας. scil. peiles, vestes. verum 3) scortea amicula non sunt villosa, sed glabra, depilia. nam coria tantum ea scortea dicuntur, quae depilata, a lanis mundata, depsendo subacta fuerint. verum hic villosissimae et hirsutissimae quaeque designantur. Cur autem laenae laneae villosae a graecis χιτῶνες χορταῖοι sint appellati, a me nemo requirat doceri, qui ipse nesciam.

6. περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους] num rectius reddes, amicula nullo non genere colorum tincta. de ἄνθος, quatenus *colorem* significat, consule Olearium ad Philostratum.

1493. 5. ἐφ' ὧν] subaudi κείμενα. nam alias ἐπὶ hic parum bene conuenit, sed melius conveniat ἀπὸ, vel ὑπὸ.

1494. 16. in διαβαλλέτω geminaui τὸ λ.

1495. 1. θυηπόλων] a θυηπόλος, sacrificulus, qui parum h. l. conuenit, nisi aias, ei aliquid deesse. Sin autem nihil deest, malim sic legi. καὶ τῶν θυηπολιῶν δὲ τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν. a nominatiuo singulari ἡ θυηπολία. ratio quoque ipsa sacrorum faciendorum paene eadem est apud Romanos atque apud graecos.

2. ἱερὰ] non solum τὰ ἱερεῖα victimas, sed etiam sacra, simulacra deorum, loca sacra, vt aras, vasa sacra, vt cultros, labra, [Zober] scaphas, [Mulden] ollas, furcas, alia — lustrali aqua perspergebant. quam quod in continenti sequitur, ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν, restringit voc. τὰ ἱερὰ ad sola τὰ ἱερεῖα, victimas. neque abhorret a Dionysii more significationes horum duum vocabulorum promiscuas habere sic, vt ἱερὰ pro ἱερείοις vsurpet, non item contra.

1495.

1495. 7. fuſpicabar aliquando ſic leg. eſſe οἱ δὲ πίπ]οντος ὑπετίθεσαν τὰς σκαφίδας. alii victimae deiectae vel proſtratae ſupponebant ſcaphulas, h. e. labra, ſanguini excipiendo, οἱ δ' ἔσφατ]ον, alii tum iugulabant. καὶ μετὰ τῦτο δ.

10. κανᾶ non ſunt caniſtra *Körbe*, ſed lances, paterae, *Schüſſeln, Näppe, Aeſche*.

pen. ſi ἀμφὶ θυσίαν idem ſignificat atque ἀμφὶ τὸ θυσιάζειν, circa ritus ſacrificandi, feram, tametſi durum. alias leg. ſit ἀμφὶ θυσίας in plurali, id eſt περὶ τῶν θυσιῶν.

1497. 9. ἕλλησι βαρβάρϒς καὶ τινας] ſic vulgatae. reſtauraui luxatum ordinem verborum ad hunc modum. ἕλλησι καὶ βαρβ. τινας. etiam barbaros in nonnullis ſacris et diebus eadem cum graecis peragere, id licet, datum eſt, fieri poteſt fortuito. Sed occupauit hoc iam Sylburgius, vt nunc demum video.

10. ταῦτα] correxi de meo ταὐτὰ, *eadem*.

vlt. f. locus ita eſt integrandus. ὀλυμπιᾶσι καὶ Πυθιᾶσι ἐποίϒν, καὶ μέχρι τϒ νῦν παρόντος ἔτι ποιϒσιν.

1498. 4. μὲν aut eſt tollendum. non enim ſequitur δὲ ei reſpondens, aut anacoluthis Dionyſii eſt annumerandum, orſi quidem a μὲν, obliti vero poſtmodum, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις διαμεμένηκεν.

1499. 1. ἕτερόν τε] ſuffeci τε de meo vulgari δὲ. reſpondet enim hoc τε illi praemiſſo p. 1498. 3. in illis τό τε περὶ τὰ τρίπωλα.

1500. 6. ποιϒμενοί τινας, αἷς] mediam vocem marte meo cum τιμῶν mutaui. promulgantes voce praeconis honores illos, quibus afficiebant bene de ſe meritos.

AD LIBRVM VIII. ARCHAEOLOGIAE ROMANAE DIONYSII HALIC.

1503. 15. poſt πλειςάκις videtur αὐτϒς deeſſe.

1506. 16. poſt πράξεσι videtur δικαίαις deeſſe.

1507. 15. ἐπὶ μέσον extra vſum eſt. ἐς μέσον vſitatius.

1508. 10. ἀναβαλλόμενος] detraxi alterum λ ſenſu meo.

1509. 10. ἐπιφέρει] addit. malim tamen ἐκφέρει. effert, vt arcanum.

1510. 13. f. πρῶτος μὲν ϒν αὐτῶν.

1511. 2. ἀπόῤῥητον — ὕβριν] latiniſmus eſt, infandam vel nefandam contumeliam. poſterioribus ſeculis ſecundum Dionyſium, ἐπίῤῥητον malebant vſurpare, quod Philoſtratus creberrime fecit.

14. malim συνιέναι.

1512. 1. non damnabo vulgatam, at vſitatior tamen haec eſt dicendi ratio ἐν καλλίςῳ κεῖσθαι συνόδϒ, vel πρὸς σύνοδον.

1514. 11. malim πρεσβυτέρων, vt ſtatim νεωτέρων inſequitur.

1515. 1. conueniret vtique ὑπάρχειν melius, quam ἔχειν. *aequum cenſentes*, libertatem omnibus

omnibus perinde communem esse.

1515. 11. malim προσεκαλέσαντο.

1516. 8. ἀποδυσήσεσθαι — subaudi ex insequentibus λεγόντων. tribunis affirmantibus, futurum, vt honore multarentur.

1517. 5. aut cum Sylburgio est faciendum, aut leg. χάριν τε ὑμῖν μεγάλην.

7. e lectione Vaticani ὑπ' ἐμȣ ποτε ὄντες effeci de meo ὑπ' ἐμȣ ποτε ἐχθροὶ ὄντες. poteram e vulgata quoque pari iure parique facilitate efficere (et poenitet tum in mentem mihi non venisse) ὑπ' ἐμȣ ἔτι πολεμίȣ ὄντος. nam πολέμιος vtique melius hic conuenit, quam ἐχθρός.

1518. antep. καθ' ἕνα alias plerumque significat viritim, vel alius pone alium, et subauditur ἄνδρα. hic autem rariore modo vsurpatum significat, stantes omnes pro vno viro. *alle für einen Mann.* aut subauditur τόπον, vel χῶρον. in vnum omnes locum congressi, vnis castris, copiis coniunctis. ad quod exprimendum, ni fallor, plerumque καθ' ἓν (in neutro, scil. πλῆθος, vel σύστημα) ἅπαντες dici solet.

1519. pen. malim ἀπολαβεῖν, recuperare.

vlt. τȣτȣ] scil. τȣ ἔργȣ, vel τȣ παραδείγματος. huius rei, (reposcendi nempe sua) vel huius exempli (facti, quo quis iniuste sibi erepta repoposcit) vos decet primos auctores fieri.

1520. 1. ἀπαιτȣντες (in nominatiuo) de meo dedi, vt aptum sit e πέμπετε, (pro vulgari ἀπαιτȣντας,) concinatque cum insequentibus ἀξιȣντες et πείθοντες.

12. perquam placet Sylburgii coniectura. quod si tamen ἂν seruatum velis, legas velim in coniunctiuo ἂν ὁμολογήσωσιν, aut ὁμολογήσαιεν.

1521. 2. πρότεροι (in nominat. plur.) de meo dedi, pro vulgari πρότερον.

vlt. inter ἐπιτρέψετε et διανοεῖσθαι deesse nonnulla videntur. E. c. ἐπιτρέψατε. hic finit sententia. περὶ ἐμȣ δ' ἀξιῶ ὑμᾶς, ὡς περὶ φίλȣ βεβαίȣ διανοεῖσθαι. de me autem rogo vos vt tanquam de amico certo existimetis.

1522. 9. ἐπεσημήναντο, assensi sunt, in medio, de meo dedi, pro vulgo ἐπεσήμηναν in actiuo.

10. ȣδενὶ] subaudi ἄλλῳ μετὰ τὸν Μάρκιον. pro vulgari προσθέντες dedi de meo προθέντες.

1524. 8. ἀπαιτεῖτε et ἀδικεῖσθε videtur ob additum νῦν defendi posse. verum etiam particula infitians addenda esse. ȣδ' ȣτως ἀδικεῖσθε. si, quas regiones olim nobis dono dedissetis, aut vltro concessissetis, eas nunc, poenitentia ducti, repeteretis, iniuriam ne sic quidem vllam acciperetis, illas haud recuperantes. Nam semel nobis permissa, non iam sunt amplius vestra, sed nostra; et aliena appetere, iniquum est. Sin autem ista vobis bello victis, vi et armis extorsimus, multo minus vos decet nostra vobis arrogare, quae dudum desierunt vestra esse. veruntamen vulgatam si quis

quis tueri contendat, haud repugnabo.

1524. 14. δὲ de meo dedi, pro vulgari τε.

1525. 2. ἂν δ' ἄρχητε (in actiuo) malim. nam ἄρχειν πολέμε dicitur.

7. aut κοινῷ, aut πλήθει est delendum. ambae hae sunt variae lectiones, quarum aliae, sed seorsim, aliis in libris olim fuere.

1526. 4. aut ἐχώμεθα malim, in coniunctiuo, aut ἑξόμεθα potius in futuro. nisi si futuri loco praesens vsurpare maluit, quod atticis non est infrequens, ad indicandam actionis celeritatem.

6. non displicet ἀποτέμνεσθαι Vaticani. nam ita leg. est, et sic ibi fuit procul dubio, non ἀποτέμεσθαι, quod inde retulit Hudsonus, id quod nihili est, neque inf. praesent. neque aor. 2. nam accentus non concordat. verumtamen hic ἀπονέμεσθαι obtinere debet. ἀποτέμνεσθαι χώραν dicuntur coloni, quibus aliquo deductis a coloniae ductore agri sui cuique ἀποτέμνονται quasi, praesecantur, proficiuntur, h. e. assignantur viritim atque diribuntur, ad perpetuo obtinendum et percolendum. hic vero tantum de depraedando, depopulando agitur. id quod est ἀπονέμεσθαι. quasi decerpere sibi atque depascere, expilare, praedamque secum aufferre.

1527. 8. ἐγκατελήφθη de meo dedi, a λαμβάνειν, pro vulgari ἐγκατελείφθη.

1528. 9. malim δι' ὑποψίαν (in singul.) nam αἱ ὑποψίαι in plurali insolentius videtur.

1529. 5. χρήσονται (in indicatiuo) de meo dedi, pro vulgari χρήσωνται. (per ω)

1530. 3. de meo dedi ἀφυλάκτῳ αὐτῇ. scil. τῇ χώρᾳ. pro vulgari ἀφυλάκτως αὐτοῖς. vnde effici quoque poterat τοῖς ἀφυλάκτοις αὐτῆς. [scil. τῆς χώρας τόποις] locis regionis haud communitis.

6. ἤδη] num νῦν ἤδη, *iam statim*, aut ᾗ δεῖ, *qua par est.*

1533. 6. ἐκπέμψωσι] id est θέλωσι, aut δύνωνται. quantaecunque tandem illae copiae fuerint.

1534. 8. malim ἔτ' ἐνδεῖν. illis adhuc deesse, scil. copiis militaribus domesticis.

9. Sententia est. Socii Rom. neque adduci poterant, neque a se impetrare possent, vt volentes lubentes Romanis opitularentur. dictio οὐκ ἦν οἷα significat aut οὐκ ἐδύνατο, aut οὐκ ἐβούλετο. conuerte ἑκούσια in ἑκοντὶ, vel ἑκουσίως, et videbis, omnia plana esse.

1535. 9. num ἐν τοῖς πολέμοις. nihil tamen temere mouebimus, quia fieri possit, vt dictio ἤκμαζον ἐν ταῖς πόλεσιν idem significet atque ἤκμαζον αὐτοῖς αἱ πόλεις νεότητι καὶ δυνάμει.

11. f. ἐδῄου τῆς γῆς ὅσην —

1536. 3. τὸν ἐπὶ] hunc articulum de meo addidi.

10. οἷα raro modo dictum pro ὅτι vel ὡς. proxima λεηλατοῦντες

τῦντες et ἠνείχοντο referuntur ad Romanos.

1537. nescio, an hoc posterius v. ϛρατηγὸς, vt perperam iteratum, tollendum sit.

1539. pen. f. Βῶλαν, ἑτέραν μεγάλην Ῥωμαίων, [siue mauis Λατίνων] πόλιν. v. p. 1554. vlt.

1542. 1. f. post καὶ αὕτη deest ἐπιφανής. etiam hoc oppidum Latinorum nobile tum temporis.

1543. 1. malim νεαλῶν. pro νεαλέων. a nominatiuo νεαλής.

1545. 6. e vulgari ἐπιβαλῦσι effecissem, siue ἐπιβατῦσιν (a verbo ἐπιβατέω), aut ἐπιβατεύυσι. sed praestat vtique lectio Vaticani ἐπιβᾶσι.

1546. 1. vocabula sic struxi arbitratu meo. τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ἐξέθεον.

1547. 1. ἐν ὐδενὶ] subaudi ἄλλῳ.

5. τε de meo dedi pro vulgari γε.

12. τῇ πολιορκίᾳ item de meo dedi, in datiuo, pro vulgari ἡ πολιορκία.

1549. 4. ἑκάϛῳ bene habet. subauditur τῶν αἰτυμένων. non modo cum accusatiuo construitur συγχωρεῖν, sed etiam cum datiuo, vt etiam latini *concedere aliquid* et *alicui*.

1550. 1. προσάξοντος] idem est ac προσβαδιῦντος. quasi bellum iamiam ad moenia esset accessurum.

5. ἔϛησαν] subaudi αὐτὺς. collocarunt eos. est enim h. l. non aor. 2. sed primus.

1551. 2. προδεδομένοι, in perfecto, de meo dedi, pro vulgari προδιδόμενοι.

1553. 14. τυραννίδι ἐπιτίθεσθαι πρὸς ταύτην] Sic de meo dedi, partim a Vaticano, qui τυραννίδι in datiuo dat, adiutus, pro vulgari, τυραννίδα. ἐπὶ ταύτην. In ἐπὶ manifesto latebat ἐπιτίθεσθαι, insidiari tyrannidi. ἐπί τι ἀπολογεῖσθαι non vsurpatur, sed πρός τι. Sed quid attinet crimen Marcii affectatae tyrannidis ad patres? at dicit tamen τελευτῶντες ἧκον ἐφ' ἡμᾶς. Marcio, non patribus, hanc actionem intentabant tribuni plebis.

1554. vlt. καὶ εἰ] vulgatis deest εἰ. sed recte viderunt viri docti, non posse abesse. in eo vero errarunt, quod existimarunt, id in locum καὶ esse sufficiendum, imo vero et καὶ est seruandum, eique adiungendum εἰ. vt feci. καὶ cohaeret cum verbis ὐ φρονεῖς p. 1555. 3.

pen. et vlt. f. εἰρήσθω, ὦ χαίρεις ἀφανίζων. hic finit caput 24. tum incipit caput 25. Εἰ δὲ δὴ ἔδει πάντας μὲν ἀνθρώπυς —

1556. 8. ob praecedens ἐκ βάθρων malim ἀνασπάσας. recurrit tamen vulgata p. 488. 23. ed. Hudf.

10. aut delendum est ὡς, aut cum πῶς mutandum. in o quam multis oppidis.

1557. 5. ἥκομεν malim.

12. ἔδρας in imperfecto de meo dedi, pro vulgari δρᾷς in praesenti, ob praemissum aor. 1. ἀντιπαρεϛρατ.

1559. 4. f. καὶ ταῦτα τοῖς Ὀλ.

1560. 11. μὴ δὴ Πεδανοῖς de meo dedi, pro vulgari μηδ' ἡ Πεδανοῖς.

1561. 1. f. τοιύτων ἐρυμάτων.

1562.

1562. 10. καὶ ὐδενὶ] deleui καὶ, vt perperam natum e litera postrema vocabuli proximi λόγος.

1563. 4. post ἡγεμόνες repete tacite e praemissis πρῶτον οἴονται δεῖν σκοπεῖν τὸ τέλος αὐτῶν τοσύτῳ μᾶλλον.

11. καὶ μὴ πάντα ὑπάρξῃ] scil. ἃ ἤλπισας, aut ἃ ὑπέσχυ τοῖς σοῖς φίλοις.

1564. 9. malim τὰ ἔσχατα cum articulo. παθεῖν h. l. non est *tolerare*, sed *toleratu*. extrema toleratu vel ad tolerandum mala.

1565. antepen. αἴτιος ἔσῃ σύ. in causa eris tu.

1566. 1. f. ποίας καὶ πηλίκας τινάς.

1567. 6. καὶ γυναικός τε φιλοφροσύνας] sic vulgatae. deleui τε periculo meo.

1569. vlt. ἐπιβαίνειν πόλεως pro conscendere moenia oppidi, numeremus in Dionysio propriis dictionibus.

1570. 8. ςρατηγὸς tenendum est. ego, qui neque imperator, neque tribunus militum eram, sed merus miles gregarius, cui nullum esset in reliquos milites imperium, ea tamen peregi, quae peracta a se esse nullus est imperatorum omnium, nullus tribunorum mil. qui gloriari possit, a quibus tamen eiusmodi facinora multo facilius exspectari poterant, quam a me; vtpote imperio armatis, vt milites necesse haberent ipsis parere.

1571. 16. malim ἀλλ' ἡ προαίρεσις.

1573. 1. ἀλῶ est h. l. prima persona, non tertia.

2. ἥξοντα] num ἑκόντα.

11. non damnabo vulgatam, nullo modo culpabilem. foret oratio tantillo planior, si ἀπ' ἀνάγκης legeretur.

1576. 5. ὑμῶν de meo dedi, pro vulgari ὧν.

1577. 2. f. ἀλλ' ἀνέτρεψε.

6. malim τὰ δεινότατα.

1578. 6. malim τὶς δ' ὐκ ἂν ἐμπτύσειέ μοι ἀκύσας. ecquis me non conspuat audito.

1579. 6. κατ' ὀρθὸν] subaudi ῥῦν, vel πλῦν.

12. num post ταπεινὸς addendum est δι' αὐτὺς. aut διὰ τὺς αὐτὺς. an per se sua sponte e praemissis intelligitur.

1582. 5. καὶ ἅμα ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τ. θ.] sic de meo dedi, pro vulgari καὶ ἅμα ταῦτα καὶ πρὸς τ. θ.

pen. ἐγὼ μὲν] addidi μὲν de meo.

1583. 1. post διαλλαγὰς addendum videtur βύλεσθε. siue inducias, siue pacem vultis. sc. petere.

2. verba vncis a me inclusa tolle. nam officiunt sententiae. Lege omnia continua serie, istis omissis, et videbis, omnia plena esse atque bene inter se cohaerere.

5. ἐπιτηδείοις] subaudi φέρειν, quod addi necesse non est.

1584. 1. malim ἀποδώσυσιν in indicatiuo, quam insequentium quicquam mouere.

1585. 2. τοῖς de meo dedi, pro vulgari γῆς, quod subaudiri necesse, poni minus est.

6. πρὸς τύτοις de meo dedi, pro vulgari πρὸς τύτῳ.

1585. pen. in Homericis exemplis ὐδῶ circumfertur.

1592. I. δι' οἰωνῶν de meo dedi, pro vulgari ἢ οἰωνῶν.

II. num poſt δημοτελῆ inſerendum ſit ψήφῳ ἢ γένει (vel κληρονομίᾳ) *ſuffragiis aut hereditate adepti*, in dubio relinquam.

1594. 10. malim ἱκανωτάτῳ, vt cum κρατίςῳ conueniat. veruntamen huic coniecturae ipſe parum tribuo.

1595. 6. δεόμενοι] repete a communi σώζοιμεν ἂν τὴν πατρίδα.

7. f. ἐννοίας, ſubtili, acuto invento, ſolerter excogitato conſilio ſapienti.

9. εἴ τις] malim ἥτις.

1597. 13. καὶ ταυτασὶ τὰς γενεὰς.] haec quid ſibi velint, haud intelligo. idem ſi ſunt cum τὰ νήπια, cur poſuit? diverſum ſi quid ſignificant, haud exputo, quid id ſit. num Marcii liberos?

1603. 2. num poſt νίȣ addendum eſt καὶ τίνα αὕτη [ſcil. vxor eius] ποιήσεται τȣ̃ ἀνδρός.

4. f. καὶ ταῦτα μηδένα μηδὲν ἀδικῶν.

1605. 9. pro vulgari ἄνευ dedi ex ſententia Sylburgii μετά.

10. et vlt. ἐᾶσαι πορευομένας eſt idiotiſmus Dionyſii, pro ἐᾶν πορεύεσθαι.

1606. 14. ὅμως refertur ad illa ſuperiora p. 1605. ἄχρι τῆς ἑσπέρας διετέλȣν ἀπορȣ̃ντες. diu multumque vtramque in partem dubitato, tandem tamen nihilominus ſententia vicit permittens.

vlt. καὶ γενησόμενα] ſeruanda vtique eſt copulatiua. non ſolum ea, quae conſultu eſſent optima, ſed etiam, quae euentus eſſet confirmaturus.

1608. I. δεήσεσι [in plur.] de meo dedi pro vulgari δεήσει in ſing.

antep. τὸ μὴ bene habet, idemque prorſus valet atque πρὸς τὸ μή, vel ὥςε μή, prorſusque aequipollet τῷ, τȣ̃ μή. nam vt hic ἕνεκα, χάριν, λόγῳ, vel tale quid, ſubauditur, ita ad alterum ſubauditur πρός.

1609. 8. f. ὡς καὶ μέχρι.

12. γένος tam ſunt in aſcendente, quam in deſcendente linea. hic vſurpauit pro γονεῖς.

1611. 3. ἐν καλῷ τοῖς ὄχλοις] id eſt ἐν τοιȣ́τῳ τόπῳ, ὅπȣ τοῖς ὄχλοις καλὸν δόξειεν ἂν εἶναι τὰς ἀποκρίσεις δίδοσθαι, ἢ πρὸς τὸ ἐπιτηδειότερον ὑπὸ πάντων τῶν περιεςώτων ἐξακȣ́εσθαι τὰ ὑφ' ἑκατέρων λεγόμενα, ἢ πρὸς τὸ σεμνότερον καὶ ἀξιωματικώτερον τȣ̃ σχήματος καὶ προεδρίας. Etiam Caſaubonus l. h. egregie expoſuit.

1612. 14. καὶ ὅτε εὐτυχȣ̃μεν, εὔνοιαν ἔτι παρασχόμενοι] ſic dant vulgatae. ego verba tranſpoſui de meo ſenſu ſic. ὅτε εὐτυχȣ̃μεν ἔτι, cum adhuc rebus ſecundis floreremus, εὔνοιαν παρασχόμ. εὐτυχȣ̃μεν h. l. non eſt praeſens, ſed imperfectum.

1613. 4. malim cum articulo ἡ συνοικȣ̃σα.

1615. 3. ἄλλον in accuſ. ſing. de meo dedi pro vulg. ἄλλων.

9. num οἶκον κεκλῆσθαι, ὃν ἐγὼ κέκλημαι.

1617. vlt. f. οὐολοῦσκοι δὲ νῦν μὲν πολὺ.

1618. 7. φαύλας in foemin. de meo dedi, pro vulg. φαύλους, quia φαῦλος trium, non duarum est terminationum.

10. lectio Vaticana suspicionem mouet, vetustis in libris olim versatam esse hanc lectionem μάλιστα προχείρους ἔχετε, εὖ ἴσθι, ὅτι τοῦτ' αὐχήματος, cuiusmodi locos communes vos rempublicam gerentes maxime in promtu habetis: bene scito, seu confirmo tibi, futurum, vt Volusci —

1619. pen. καὶ de meo addidi, et versu vlt. αὐτοῖς. verum hoc pronomen ad nutum Vaticani, αὐτῆς dantis, et loco non idoneo.

1621. 4. malim οὐδ' ἂν οὕτω σοι.

13. quid sibi velit annotatio litera *f* signata, sic bona fide a nobis relata, qualis in Hudsoniana iacet, haud intelligo. In vulgata est ἱκανὸν παράδειγμα καὶ οἰκεῖον, ὃ (in neutro). videtur Hudsonus lectionem Vaticani referre voluisse. Ego ὃς de meo dedi, pro ὃ. qui articulus generis masculini cohaeret cum οὐκ ἐμνησικάκει.

1622. 2. ἐξελαθεὶς καὶ αὐτὸς] etiam ipse in exsilium missus, sicut tu fuisti, et sicut Tarquinii fuerunt, tyranni puta.

vlt. μέχρις de meo dedi pro vulgari περὶ.

1623. 2. malim προάγεις (sine ς in principio.)

pen. δικαιώματα h. l. sunt ausa, quae quis, velut sibi licita, aliis vetita, sibi arrogat atque exercet prae fastu et superbia.

1625. pen. f. καὶ πρώτη τὰς πρώτας πάντων τοῦ βίου χάριτας.

1626. 9. f. νόμον μὲν οὖν τόνδε.

12. ὑπομνήσεις est accusatiuus plur. a nominatiuo ὑπόμνησις. et subauditur e praemissis, ἔχουσα πολλὰς καὶ μεγάλας ὑπομνήσεις ἔργων χρηστῶν παρ' ἐμοῦ πρὸς σέ, ἀξιῶ μὴ μόνη τιμῶν ἄμειρος γενέσθαι τῶν ἐμοὶ προσηκουσῶν.

1631. 6. προσήκει de meo dedi pro vulgari προσῆκεν.

13. τέλος μηδὲν] id est γνώμην μηδεμίαν. Sed profecto totus hic locus vsque ad 1633. 7. impeditus neque optime tornatus est.

1634. 4. f. καὶ εἴ τι ἄλλο ἔτι δεινότερον.

12. παθεῖν] scil. αὐτὸν. ne quid ipse, Marcius, grauius pateretur, contendere secum atque eniti.

1635. antep. locus inprimis vexatus, quem sic ferme (nam melior ratio nunc non succurrit) ad sententiam saltim tolerabilem reformes. τῆς προθυμίας ἐν στήλαις δημοσίᾳ γραφῇ μνήμην προσοίσοντα τοῖς ἐπιγινομένοις αἰώνιον. vel τ. πρ. ἐν στήλαις δ. γρ. μνήμην αὐταῖς βεβαιώσοντα τὴν ἐκ τῶν ἐπιγιγνομ. αἰ. quae collaudatio, in cippo vel titulo literis consignata foret ipsis [mulieribus puta] memoriam a posteris, h. e. memoriam posterorum, confirmatura sempiternam.

1636. 3. ἐπὶ malim abesse, aut deesse nomen proprium loci in vrbe, vbi templum hoc esset condendum. e. c. in via Latina

Latina. v. p. 491. 34. p. 495. vlt. ed. Hudſ.

1638. 9. νεὼς interdum eſt foreola, ſpecus, in muro excavata, *la Niche*, die Blinde, in qua capſula cum idolo reponitur, pone aram. h. l. eſt νεὼς ſolummodo capſula, quae plerumque lignea erat, velis pretioſis conueſtita, in qua capſula, et pone quae vela ſtabat idolum abſconditum oculis vulgi, donec ſtatis temporibus exponeretur ſpectandum, expromtum lauaretur, et vngeretur, et gemmis, atque veſte aurea ornaretur.

1639. 3. ἡ ἑβδόμη τοῦ μηνὸς ἡμέρα eſt ſextus dies. nam nox diem praecedit. tenente adhuc die ſexto, luna iam ſeptima coelum ſubit, ſeptimo octaua, et ſic porro. Vacat itaque menda locus, ſignificatque die ſeptimo, ſi ſecundum lunam computus fiat, non ſecundum ſolem.

1640. 1. προγόνων e Vatic. reſtitui pro ἀνθρώπων, vetuſta lectione. qua e lectione colligo, aliis in libris olim fuiſſe παρὰ τῶν ἄνω, a maioribus, ab hominibus ſuperiorum *aetatum*. Nam veteres non plane ἀνθρώπων, ſed ἀνων per compendium exarabant.

5. ad ἀναθέσθαι addidi de meo ἦ. *liceat*.

1641. pen. ἄλλας] nam praeter coerimonias, a ſenatu ſancitas, matronae quoque alias eſſe ratas iuſſerunt, mox enumerandas.

1642. 3. Sententia eſt, ne liceret matronae bis nuptae, ſimulacro neque corollas imponere, neque manus adeo vllo pacto, veluti pollutas, afferre.

10. f. μετὰ τοίνυν τήν.

Adhuc Reiskius V. C. annotata, a ſe olim conſcripta, denuo reuidit et accuratius elaborauit; quae nunc ſequuntur, quum morte praeuentus ea recognoſcere non potuerit, ita, vt quondam ab eo ſunt conſcripta, exhibentur.

1643. 11. μύσους, *ſceleris, impietatis*, de meo dedi, pro vulgari μίσους.

1644. 2. καὶ τοῖς Οὐολούσκοις de meo dedi pro vulgari καὶ εἰς Οὐολούσκους. Haud raro ἔρχεσθαι pro κατέρχεσθαι *redire* vſurpatur.

9. ἦν] malim ὤν. quod redibit ad inſequens ἡγεμών. cum autem eſſet imperator earum copiarum, quae in oppidis Volſcorum remanſerant, eo quoque licebat ei —

vlt. f. ὡς προείρηταί μοι, διὰ τοῦτ' ἦν καὶ κύριος — ideo quoque penes eum erat —

1645. 15. malim μένειν in infinitiuo. eo eſſe plebem oratione ſua adducendam, vt ſe ſinat in imperio manere.

1646. 2. mutaui de ſenſu meo diſtinctionem vulgarem, quae ſic habet. καταλύσασθαι, ſυγχω-

συγχωρησάντων ἁπάντων, γενήσεται κύριος. Verum ἁπάντων non eſt maſculinum h. l. ſed neutrum, et cohaeret cum κύριος. rerum omnium potiturum eſſe, vbi conceſſiſſent, (Volſci puta) vt bellum pro arbitrio ſuo deponeret.

1646. 5. Idem eſt, ni fallor, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, et κατὰ τὴν ἀγοράν. num ergo leg. eſt καὶ κατὰ τὴν βουλήν. in concionibus, et in ſenatu.

1648. 16. f. χώματι ὑψηλῷ, ταχέως διὰ πολυχ.

1651. 1. ἀλλ' ἔστιν ὅτε] hoc ἀλλὰ (quod rectius foret ἀλλὰ καὶ) non cohaeret cum οὐ μόνον. nam ἀλλὰ καὶ, quod cum οὐ μόνον cohaeret, iam pagina ſuperiore, v. vlt. praeceſſit. videtur hic aliquid deeſſe. Num auctor ſic dedit: αὐτοῖς τε [ſcil. τοῖς ἔχουσι ταύτην τὴν ἀρετὴν] καὶ ἄλλοις εἶναι ἀλυσιτελής. οὐ μόνον δ' ἐστὶν ἀλυσιτελής, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ αἰτία. ipſisque eam tenentibus, aliiſque infructuoſa. Et non ſolum infructuoſa eſt, verum etiam interdum noxia.

14. σκοπὸν de meo dedi, pro vulgari σκοπῶν. ſe non exponere, veluti metam quandam—

1652. 11. aut τινα tranſponendum eſt, et ad χρόνον ſtatim adiungendum, aut eſt cum ἀπὸ vel ἐκ commutandum. ἐνδιαμένουσι v. 12. idem eſt, atque συνδιαμ. permanent, perdurant.

1653. 6. αἱ de meo addidi.

1654. 6. f. δυοῖν, ἔχοντος ἴδιον.

8. μεῖζον poſſit hic accipi pro μέγα.

vlt. dedi de meo διὰ δέος, in accuſ. ſponte ſua ſeſe dedituum, prae metu. nam ſi genitivus ſeruetur, legendum potius ſit διὰ δέους παραστήσοντες. per metum coacturi Romanos ad dedendum ſeſe.

1655. 5. ἅπαξ non ſic ſimpliciter ſcripſiſſet Dionyſius, ſed aut καθάπαξ, aut ἅπαξ ἁπλῶς.

vlt. καὶ ἀτάκτους] hoc καὶ de meo addidi.

1659. 4. ὁ de meo addidi.

1660. 16. καὶ γὰρ καὶ οἱ τ. Ἑ.] poſterius καὶ de meo addidi. nam Hernicorum quoque cohortes reſtaurabantur, et decrementa eorum ſupplebantur eo, quod ab ipſorum imperatoribus identidem recentes copiae affectis et fatigatis ſubmitterentur.

1661. 3. νυνὶ δὲ videtur bene habere. Sic vſurpant graeci, pro nunc certe, nunc ſaltim, ſi non citius. quare loco ſuo reliqui δὲ.

1662. 15. τότε μὲν οὖν· ἤδη γὰρ ἦν] Sic dedi de meo, pro vulgari τότε μὲν οὖν ἤδη· καὶ γὰρ ἦν.

1664. 6. malim παρείη, *adeſſe.*

15. malim καὶ ταῦτα.

1665. 3. f. μέρος ἔχων, εἰς τ.

1666. 8. poſt ἀνθρώπων videtur ἰσάριθμον deeſſe.

1667. 2. τὰ de meo addidi.

7. αἱ ἀγκύλαι non poſſunt h. l. aliud quid eſſe, praeterquam οἱ ἀγκῶνες, flexus cubitorum, vbi cubiti cum brachiis cohaerent, articulis connexi. ad καταφέροντες ſubauditur τὰς μαχαίρας.

8. vocabula ἀμυνομένας καὶ σκεπούσας τὰ σώματα vncis incluſi, vt

vt inutilia, partim quoque repugnantia. Ecqui enim poſſint manus appellari protectrices et obumbratices corporis, quae dictio vt recte vſurpetur de clypeis, minus recte vſurpabitur de manibus, quarum hae partes non ſunt, vt corpus protegant et quaſi velent.

1667. 12. f. ἐκ μὲν γὰρ τῶν.

1668. 2. f. ἐπέχοντες. verbum compoſitum pro ſimplici.

1669. 11. προσέθεσαν (cum σ in prima ſyllaba) dedi de meo pro vulgari προέθεσαν.

13. ἠλευθερωκέναι dedi, pro vulg. ἐλευθερ.

vlt. ὡς περὶ τοὺς μείζονας θρ.] ſic dedi de meo, pro vulgari ὥσπερ τοὺς μ. θρ.

1670. 3. f. ὥαν. ἤδη δὲ δεδήλωται —

8. τὸ de meo addidi. verumtamen p. 1677. 9. quoque τρίτον vſurpat pro τὸ τρίτον.

1671. 9. δηουμένης τῆς χώρας περιορᾶν] ſubaudi τὸ γιγνόμενον. nam alias dicendum fuiſſet, vt paulo ante dixit, δηουμένην τὴν χώραν.

1673. 1. εὐπορήσωσι bene habet. non ſemel apud Dem. εὐπορεῖν et ἐξευπορεῖν reperitur, pro *erſchwingen*, *möglich machen*, *ausfündig machen*. extundere, corradere vndecunque.

2. pro αὐτοῖς poſteriori malim ἐν αὐταῖς, *in his diebus*, interea temporis.

9. malim κατασήσασθαι. v. p. 1789. 6. niſi placet opinari, Dionyſium exprimere ſic voluiſſe latinum ſtatuere.

12. δεύτερον veram eſſe lectionem conſtat e p. 1675. 8.

1674. 5. δόξαν non eſt h. l. accuſatiuus nominis ſubſtantiui generis foeminini, ſed nominatiuus participii aor. 1. generis neutrius, idemque ſignificat, atque ὅτι ἔδοξε. quod ſi probamus, neceſſe erit, vt nonnihil h. l. deſit. fortaſſis ita leg. eſt δόξαν αὐθαδείας τεκμήριον εἶναι καὶ τοῦ μηδ.

14. quamquam valde neceſſarium vocabulum ἀγαθὸν non eſt, et vulgata probari poſſit eo, quod tam εὔφημα, quam κακόφημα, omitti ſoleant, loci cuiuſque ſententia lectorem quemque non tardiſſimum docente, quid itentidem ſubiiciendum ſit, tutiſſimum tamen viſum eſt, inſerere, quod Vaticanus praebebat. Praeterea tenendum quoque eſt, ad δεδρακότας ſubaudiendum eſſe αὐτοὺς. a quibus ipſi [Romani] nullo eſſent ornati beneficio.

15. τῇ τε ὑπερσοφίᾳ dedi de meo, in datiuo, pro vulgari τῆς τε ὑπεροψίας.

1676. 10. a vocabulo οἰκεῖα exorſus ſum nouum caput, vulgatis a voc. ταῦτα id exordientibus.

1679. 10. f. συνέφυρε. commiſcebat.

15. arbitratu meo ſic ſtruxi verba ἄπορόν τε καὶ ῥυπαρὸν καὶ πάντα τολμᾶν πρ. pro vulgari hoc ordine ἄπορον καὶ ῥυπαρόν τε καὶ π. τ. πρ.

1680. 1. εὐγενὲς de meo dedi, pro vulgari εὐγενέστατον. pone καθαρὸν videtur καὶ αἰδῆμον deeſſe.

1680. 2. v. τιθέμενον offendor. quis ita loquitur, ὑπό τινι τίθεσθαι pro τάττεσθαι. Num dedit τὰ ὅπλα τιθέμενον? an τίθεσθαι sic nude vsurpatur pro τ. τὰ ὅπλα.

5. μηδ' ἐκείνοις δοκεῖν ἄμεινον — dedi de meo, ad nutum Vaticani, pro vulgari μηδὲ ἐκεῖνο ἄμεινον (sine δοκεῖν) quia ne illis quidem [tribunis puta] videretur expedire reip. vt plebs largitionibus corrupta desidiae vacaret.

10. οὐθὲν δὲ κωλύει καὶ διὰ τὸ δέος] subaudi a communi προσνειμάντων ἑαυτοὺς τῷ δήμῳ. sic dedi de meo, pro vulgari οὐδὲν δὲ κωλύει διὰ τοῦτο τὸ δέος.

1681. 11. αὐτὸν redit ad τὸν δῆμον.

1682. 2. κωλύσεως de meo dedi, pro vulgari κωλῦσαι.

4. ὁμοίως] malim aut ὅμως, aut potius βεβαίως.

1683. 3. post θάτερον deesse videtur μόνον.

6. malim διανέμεσθαι in medio. operam dare, vt inter nos diuidantur.

1684. 16. lectio ψήφων ἁρπαγαὶ colorem accipit a p. 634. vlt. et 635. pen. [edit. Hudf.] vrnas euertere et tabellas tollere, erat comitia irrita facere, aut etiam vrnas rapere, est per vim et multitudinem sancire illegitima. praestat tamen hic loci ξιφῶν.

1685. 14. ὑπάρχει defendi potest, si reddatur per *reseruatam esse, manere.*

Ibid. ἐνὶ dedi de meo, pro vulgari ἐπὶ.

1686. 3. num ἐπεργάζονται, οὐδὲν ἰδίᾳ γνόντες. de eo nihil ipsi per se decernant, sed nomen eius apud aerarium deferant.

8. εἶναι] imo vero οὐκ εἶναι. vt ab huiusmodi fundorum petitoribus locus esset nullus agendi in redemtores eorum, sed, si vellent iure experiri, necesse ipsis esset hanc causam suscipere aduersus fiscum ipsum, non aduersus homines priuatos.

Ibid. αὐτῶν] directa constructio postulat αὐτῆς. scil. τῆς δημοσίας γῆς. quod si ergo tuebimur vulgatam, accipiendum erit αὐτῶν pro τῶν τῆς χώρας μοιρῶν. Aut si αὐτῶν ad τοὺς ὁριστὰς agrorum definitores redit, necesse sit sic legi. ὥστ' οὐ τοῖς συνωνησαμένοις εἶναι πρὸς τοὺς ἀντιποιησομένους, ἀλλὰ τοῖς ὁρισταῖς ὑπὲρ αὐτῶν τὰς κρίσεις. quo redemtores huiusmodi fundorum necesse nil haberent causam agere aduersus petitores, si qui sint exstituri, sed ipsorum loco, causam eorum acturi sint ipsi agrorum definitores aduersus petitores.

9. προσιὸν emendaui ex auctoritate Sylburgii, cuius ad h. l. annotatio, ex Hudsoni editione exsulans, haec est. [Malim προσιὸν [nam vulgo legitur προϊὸν] vt mox versu 44. dicit πολλὰς οἴσουσι προσόδους. *multos prouentus.*]

1687. 7. f. διδάξομεν.

10. post ἔχων deesse videtur οὐδὲν ὠφεληθήσεται, *nullum eius fructum*

fructum sit percepturus, aut tale quid.

1687. 11. f. ὅτι μὴ τὸν γείτονα.

1688. 1. τὸ de meo addidi.

2. ἔστι ὅτε facile posse defendi, nullus equidem dubitem, quamquam nescio, an huius dictionis nullum vsquam exstet exemplum. fui tamen in auctoritate codicum inter se h. l. consentientium. veruntamen eo nondum persanatus est hic locus, sed mea sententia sic erit leg. ἕκαστον εἰσφέρειν, τεθλιμμένον ἐστὶν ὅτε τῷ βίῳ, καὶ ἔτι μᾶλλον — ἐπιβαρησόμενον [id est βαρυνθησόμενον.]

6. malim sic legi. Ἄππιον μὲν οὐ νῦν ἐγὼ ἄρχομαι πρῶτον ἐπαινεῖν. Ego equidem nunc primum laudare Appium non incipio. id quod patet ex illis versu 11. ἀεὶ γὰρ αὐτὸν ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων διατελῶ.

14. ταύτην] malim τὴν αὐτήν.

vlt. aut προστιθεὶς in praes. aut προσθήσων in futuro.

1691. 3. οὐδὲν οὐδ' ἡμῖν] ad hunc modum, arbitratu meo, copulavi lectionem vulgatam cum Vatic.

vlt. recte obseruauit Sylburgius, verba τῶν μὴ τυγχανόντων, non solummodo comparatiue, sed etiam partitiue posse accipi, vt sententia sit haec. Eorum, qui cupitis excidunt, duo sunt genera. Alteris hi, vnde petuntur illa cupita, spem eorum faciunt et promittunt ea indulgenda: alteris nullam spem faciunt, neque condicunt quidquam, sed prorsus et perpetuo denegant. Horum duum generum prius genus multo saeuius est atque importunius, quam posterius. Erit ergo post μὴ κομιζόμενοι subaudiendum ἢ οἱ μηδέποτε μηδὲν ἐλπίσαντες, μηδὲ ὁμολογίαις τισὶν ἐπαρθέντες.

1692. 2. οἰχήσεται δὴ π. φέρων αὐτοὺς] imitatio est loci demosthenici 239. 16. ed. Lips. et 347. 10. ad τὰ πρὸς ἡδονὴν subaudiendum est αὐτοῖς.

vlt. ὑμᾶς διαγνόντας potest ferri, hactenus, vt ταύτην δεῖ subaudiatur. quod licere non infitiabor. malim tamen, vt planius, sic legi: ταύτην ὑμᾶς αὐτοὺς δεῖ διαγνόντας — cum δεῖ cohaeret καταινεῖμαι p. 1693. v. 2. vosmet ipsi debetis eum agrum diuidere, vel distribuere inter siue omnes, siue — Quod autem ὑμᾶς αὐτοὺς *vosmet ipsi* ait, hoc ideo fit, quia paulo post subiiciet: vestri autem in consulatu successores, et decemuiros agris diuidundis nuncupabunt, et SCtum a vobis scriptum effectui dabunt.

1693. 2. f. sic leg. τοὺς δὲ ὁριστὰς αὐτῆς δέκα ἄνδρας ἀποδεῖξαι [subaudi a communi δεῖ, vel φημὶ.] auctor sum, vt vestri in consulatu successores designent, nuncupent, creent illos, quos dico, decemuiros agris diuidundis. Conf. p. 1694. 10.

13. τὸ μὴ στασιάζον ἐν τοῖς προεστηκόσι] Subaudi ὄν. hoc est ἡ ἀπουσία τοῦ στασιάζειν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς προεστηκότας.

15. τὴν de meo addidi.

1697. 11. ἐπιβαλόμενος (in

aor. 2.) de meo pro vulgari ἐπιβαλλόμ. in praesenti.

1700. 7. δὲ locum et vim particulae γὰρ h. l. obtinet. quod si quid mutandum sit, malim γὰρ.

1701. 6. ἐπικαλῶν bene habet. ἐπικαλεῖν vsurpant Graeci pro incusare, non minus, quam ἐγκαλεῖν. et quidem recentiores illud etiam magis, quam hoc.

1704. 1. in illo δὲ superiorum editionum latere videtur δηλονότι.

3. τε] malim τέως.

Ibid. malim compositum κατήχθησαν.

1705. 6. hic non sustinui vulgatam Ἑλλήνων cum Ἕλλησι mutare, vt paulo ante feceram, quoniam h. l. dubium est, vtrum omissum sit vocab. κατασταθεὶς, aut καταδεδειγμένος, vel simile quodpiam.

11. Locum hunc neque intelligo, neque expedio. quid enim est ἀφανεῖ δόξῃ φέρεσθαι. ferri, aufferri, agitari, circumagi, opinione, spe vana, rei, cuius veritas nulla appareat. videtur illa quidem esse loci sententia, eos designantis ciues, qui se ludendos atque ductitandos praebuissent vanis pollicitationibus patrum. Verum quid tum est βίῳ φέρεσθαι? quis hoc explanabit? videtur vtique leg. esse καὶ τῷ βίῳ στενοχωρούμενοι, vel simili modo. nam dictio εἰς ταπεινὰ cohaeret cum συνεστάλησαν. Dices, ἀφανῆ δόξαν esse vitae obscuritatem, conditionis ignobilitatem. Probabimus tantisper, tametsi improbabile est. Quid tum erit φέρεσθαι ἀφανεῖ δόξῃ, et φέρεσθαι ἀφανεῖ βίῳ? Potestne δόξα pro δοκήσει, vel ἐλπίδι accipi? Num φερβόμενοι leg. est, *obscura et dubia spe pasti?*

1708. vlt. f. οὐδεμία οὐδενὶ ἔτ' ἦν φροντὶς.

1709. 3. εἰς τὴν πόλιν] Designat Antium. v. p. 1708. 6.

1710. 1. malim διανομῆς in genitiuo, vt referatur ad ἐλπίδα.

13. παρὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις et ἔχουσι de meo dedi pro vulgari περὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους et ἔχοντας.

1713. 5. malim aut ὅρων, aut ὁρίων. ad confinia agrorum, vel regionum.

1714. 3. εὐταλαίπωρον de meo dedi, pro vulgari ἀταλ.

1715. 15. si περὶ, quod hic est in vulgatis, seruatur, necesse est, vt pro τραπόμενοι deinceps legatur στρευγόμενοι, *morantes, cessantes.*

1717. 3. προσελθόντες dedi de meo pro vulgari προελθ. neque dubito, idem voluisse Sylburgium annotare. nam in texto curauit huic vocabulo eam notam apponi, quae ad annotationes in calce voluminis subiectas remittit. quamquam ibi nihil ad h. l. annotatum reperio.

1719. vlt. f. τοῦ ὑπάτου τε καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς.

1721. 1. ἐκεῖ πίσυνοι aut cum εἰκῆ πίσυνοι est commutandum, aut cum ἐπιπίσυνοι, duobus vocabulis in vnum contrahendis.

7. ἐμπίπτουσιν si bene habet, est pro συμπ. aut ἐπιπίπτ.

10. δὲ dedi de meo pro τε vulgari.

1721. 10. γε dedi de meo pro vulg. τε.

14. aut τέως, aut ἤδη delendum est, vtrumque enim idem significat.

1722. 13. κεχαρισμένοις, in datiuo, vt referatur ad οἷς, dedi de meo, pro vulgari κεχαρισμένοι (in nominat.)

1723. 3. ὑπὲρ raro modo hic vsurpatum est pro *loco, in locum.* quomodo in illo Paulino βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. cum decessissent vita prius, quam vndis lustralibus expiarentur, si qui paganorum Christianis sacris nomen dare voluissent, amici defunctorum superstites loco et nomine eorum coerimoniam hanc in suis corporibus peragi sinebant, quo defuncti ipsi pro expiatis haberentur.

12. κατὰ πλῆθος] magno numero, denso agmine. sed legi quoque possit κατὰ πλήθη. cateruatim. per globos.

1724. 13. ἔνθα de meo dedi (*vbi*) pro vulg. ἐνταῦθα (*ibi*) et distinctionem correxi.

1726. 2. f. καίτοι δόξασα εἶναι καὶ μόνη ἀποχρῶσα. quamquam visa fuit vel sola sufficere ad distrahendum ciuitatem discordiis.

5. bene habere videtur h. l. vulgata. κατέχειν h. l. est κρατεῖν, ἐπιπολάζειν.

vlt. ἐπὶ τῆς στρατολογίας τοῖς τεταγμένοις bene si habet, idem est atque si dixisset consueto vocabulorum ordine, τοῖς ἐπὶ τῆς στρατολογίας τεταγμ. constitutis vel delegatis ad milites conscribendum, vt paulo ante v. 6. dixerat ἐν Γαλατίᾳ τὰ στρατόπεδα, pro τὰ ἐν Γ. στρατ.

1728. 2. ἔδει de meo dedi pro ἐδόκει vulgari.

4. παρὰ dedi de meo pro περὶ.

15. τιθεμένου idem est h. l. atque οἰομένου. idem est atque si dixisset νομίζοντες, εἰ νικῷεν οἱ σφέτεροι, οὐδένα ἄλλον τούτου αἴτιον εἶναι, ἢ μόνον ἑαυτόν. v. p. 1780. 10.

1729. 1. πρὸς de meo dedi, pro vulgari περὶ.

5. μένειν] subaudi ἐν ταὐτῷ, vel ἐν τῷ βεβαίῳ καὶ ἀκινήτῳ.

Ibid. προβολὰς de meo dedi, pro vulgari προσβολάς. cum scuta praegrauantia non sinerent in eodem (loco statuue) manere proiectiones scutorum. h. e. cum Romani non possunt diutius scuta tenere firmiter proiecta. τετραμμένων bene habet. cum retusae ensium acies seu mucrones essent, *sich umgelegt hatten.* Est idem atque ἐστραμμένων, aut κεκαμμένων. a κάμπτειν, v. p. 1799. 14.

6. ὅλων, an ὅλως, videtur non multum interesse.

10. πνίγει, ὥρα ἔτους] bene posse defendi videtur. in aestu suffocante, tempestate aestatis praeferuida.

1730. 4. post μηδὲν videtur ἠθέλησεν deesse.

vlt. οἳ] malim ὅτι.

1731. 12. verba sic struxi arbitratu meo: ἐν φανερῷ ἀπέκτειναν, καὶ παραχρῆμα μετὰ τοῦτο. vulgo sic iacent: ἐν φανερῷ παραχρῆμα ἀπέκτειναν καὶ μετὰ τοῦτο.

1734. 10. ἐκ dedi de meo pro vulgari ἕνεκα. praeterea malim

lim quoque καὶ ὁ μὲν δῆμος legi. cui μὲν respondebit δὲ p. 1735. 1.

1736. 2. malim ἐπαγόμενοι. est quidem hac in re compositum hoc frequentatius, quam simplex.

14. κοινὸν] num καινὸν, nouum bellum.

1737. 5. οἱ de meo addidi.

AD LIBRVM IX. ARCHAEOLOGIAE ROMANAE DIONYSII HALIC.

1738. 6. post ὁ δῆμος deesse videtur διετέλει. verum verbo γνωσιμαχεῖν Dionysius h. l. abusus est, vsurpans id sensu diverso a communi. Nam vulgo significat repugnare suaemet ipsius sententiae, mentem mutare, hic autem valet, aduersari voluntatibus alienis.

1739. 13. Num simplex ἐξήνεγκαν tantundem valet atque γνώμην, vel ψῆφον ἐξήνεγκαν.

1740. 8. f. συγχωρήσειν ἔτι οὔτ' ἐπὶ προφάσει τῶν πολεμίων (hostium) πολέμων.

1741. 5. πράττῃ de meo dedi, item versu 6. μὴ κωλύῃ, pro vulgaribus πράττειν et κωλύειν, sine μή. et qui illa non impediat, illis haud intercedat, quibus ille [Spurius Icilius] aduersetur.

1742. 12. κωλύσειν de meo dedi, pro vulgari κωλύειν.

1743. 12. δὲ de meo dedi, pro vulg. τε.

14. στρατείας item pro vulg. στρατιᾶς.

vlt. ἐπὶ rursus expunxi, quod a Vaticano et ab edit. Stephani abest, et quod si teneatur, tum necesse sit καὶ ante εὔπορον addi.

1744. 4. ἐπὶ τυραννίδι de meo dedi, expuncto τῇ, quod vulgatae interponunt.

7. ἐν πρέποντι] praepositionem de meo addidi. constructio haec est: ὅσα ἔδει κατασχεῖν χρησαμένους τῷ προθύμῳ καὶ τῇ ἐν πρέποντι βίᾳ.

8. ἀντιπολεμίων de meo dedi, pro vulgari ἀντιπολέμων. non enim ἀντιπόλεμος est hostis, sed ἀντιπολέμιος.

12. f. ἐφυβρίζοντες. nam ὑβρίζειν cum datiuo non construitur, sed cum accus.

vlt. ἐκείνῳ τε] particulam copulantem de meo addidi, admonitus a Vaticano, e quo δὲ refertur. sed procul dubio etiam ibi fuit τε.

1745. 1. ἄξια bene habet. graecis ἄξιον est omne id, quod alii rei aequipollet, cum ea aequiparari potest. ἄξιον βλάβης ergo est id, quod in loco magnae cladis haberi potest.

12. f. κακίζουσί τε τῇ φωνῇ.

vlt. post ἀγαθοὺς videtur ἄνδρας deesse.

1746. 7. malim οὔτε τὰς ἀπειλὰς cum articulo, vt modo dixerat τὰς δεήσεις.

1747. 10. ἐκ παντὸς] num ἐπιστάντες.

1748. 4. in Vaticano et in codd. Stephani videtur fuisse ὡς δὴ πολεμοκρατοῦντες, vno vocabulo, pro quo vsitatius dicitur πολέμῳ κρατοῦντες.

1749. 9. malim ἐπικουρικὸν in nominatiuo.

13. f. ταγμάτων τῶν ἐν ἀπακμῇ, aetatem vergentem agentium. aut τ. τῶν οὔπω ἐν ἀκμῇ, eorum, qui nondum ad virilem aetatem peruenissent.

15. οἱ ὑπὲρ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον sunt quibus emerita sunt stipendia, eoque venia aetatis gaudentes exemti sunt a functione militiae.

1755. 8. si τιμῆς seruatur, pro πρὸς leg. erit περὶ. τῆς περὶ τὸν ὕπατον τιμῆς.

1756. 2. οὐδὲ de meo dedi, pro vulg. οὔτε. quod si seruatur, necessario deerit alterum οὔτε. Sed οὐδὲ cohaeret cum βουλομένους, non cum πεισθῆναι. ne volentes quidem oratione se moveri recta docentium, nedum vt faciles et patulas aures iis praebuerint.

5. f. ἐν τῷ πολλῷ πλήθει.

11. γέμουσιν de meo dedi, pro vulg. γενομένης.

1757. 3. αὑτῶν cum aspero dedi. sese, Romanos, a consulibus prodi querebantur. redit eodem, quo proximum σφίσι.

1758. 5. εἴτ᾽ ἐπ᾽ ἀρετῇ dedi de meo, pro vulgari εἴ γ᾽ ἐπ᾽ ἀρ. ob insequens εἴτ᾽ οὖν. opponuntur inter se duo εἴτε. siue hoc gloriae et virtutis ergo facitis, — siue studio emolumentorum.

12. f. περὶ τῆς οὐκ ἐξόδου. cunctatio exeundi e castris in aciem. de his vocabulis cum οὐκ compositis, vt est οὐκ-ἔξοδος, desidia exeundi, egit Marklandus ad Maximum Tyrium.

1759. 3. μάντεις] subaudi οἱ ταῦτα προειρηκότες.

1760. 14. νῦν, vt otiosum, vncis inclusi.

1762. 9. ἀνδρῶν] num ἀνδρείως, aut ἀνδρωδῶς.

1763. 6. φιλάνθρωπα idem est, atque δῶρα, βραβεῖα. dona, largitiones, munera gratuita.

9. τε, quod in vulgatis pone ἀναβοήσεις legitur, arbitratu meo deleui. aut profecto erit cum μὲν mutandum.

10. ἐπαύσαντο in plurali de meo dedi, pro vulgari ἐπαύσατο. cum desiissent milites vociferari.

1764. 6. malim sic legi atque distingui. φανερός· Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφησεν, ὦ ὕπατοι. vt oratio Flabuleii ordiatur a vocabulis ἐπεὶ τοίνυν, quoniam igitur.

11. ambigo, vtrum ὅσοι δὴ ἐγνώκατε.

14. f. κάρτιστον. non *optimum*, sed *firmissimum*.

1767. 1. num ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν. Q. Fabium, letaliter vulneratum.

1768. 16. num ἀπὸ τοῦ στρατηγίου.

1770. 12. ἐξ ὑπερδεξίων τε χωρίων de meo dedi, pro vulgari ἐξ ὑπερδεξίων τὸ χωρίον.

1772. 4. δὲ de meo dedi, (neque dubito, sic in Vaticano fuisse) pro vulgari τε. refertur hoc δὲ ad μὲν, quod versu 1. e Vaticano addidi.

5. post τοσαύτη deesse videtur δύναμις.

1773. 6. malim ἀνασεσῶσθαι.

1775. 1. f. καὶ τῆς ἄλλης λείας.

1776. 5. malim πολλά τ' [per tau] ἄλλα.

1778. 2. ἀνασκευάσασθαι de meo dedi, vel potius ex auctoritate Vaticani, in quo nullus dubito id idem fuisse, quamquam operae Hudsoni vitiosam lectionem illinc retulerunt. vulgatae dant ἀνασκευάσαντες.

1780. 1. προκειμένων h. l. idem est atque προκαθημένων. praesessuris, praesidatum acturis. Sed pone ἑκουσίων dubito, desitne πολλῶν, quasi, si qui sint, non certe permulti sint futuri. qui vltro partes praesidendi in se suscipiant.

3. duo Fabii sunt M. Fabius versu 12. et Fabius Caeso p. 1781. 1.

13. pro ὁ malim ὃς, et καὶ post ἔτει malim omitti.

1781. 5. αὐτοῖς] Veientanis puta. possit quoque cum aspero legi αὑτοῖς. sibi Fabiis.

6. φυλάττεσθαι τοσαύτῃ στρατιᾷ idem est ac si dixisset ἱκ. φ. ὑπὸ τοσαύτης στρατιᾶς. alias si e vetusta lectione τοσαύτην στρατιὰν serues, leg. erit φυλάττειν in actiuo, quod custodire et tueri posset copias tantas.

11. θάτερα μέρη] articulum τὰ, quem vulgatae interponunt, arbitratu meo omisi.

1782. 10. εἰσαγομένοις me quidem non offendit. potuisset εἰσάγεσθαι quoque dare, vbi subaudiendum esset e communi δυναμένοις. sed vulgata prorsus idem dicit. neque merces aliunde importandas valentibus nancisci penes se importatas.

1783. 3. num ἐκείνως, *hoc modo*, leg. est, in aduerbio. aut ἐκεῖνος οὕτως ἐτελεύτα.

10. f. τὰς ἰδίας δυνάμεις.

14. ἐκπεπολεμῶσθαι de meo dedi, pro vulg. ἐκπολεμεῖσθαι. differunt istaec. ἐκπολεμεῖν est debellare, bello domare. ἐκπολεμοῦν ad arma capessendum incitare.

vlt ἀποστέλλειν de meo dedi, pro vulg. ἐπιστέλλειν.

1786. 6. γενομένου (in aor. 2.) dedi de meo, pro vulg. γινομ.

9. aut ὅπου δ' οὐκ; ἀποβαίνων, aut ὅπου δ' οὔ, καταβαίνων. ambae lectiones videntur olim in libris Dionysii fuisse versatae, et tum confusae esse. Non videtur verbum graecum esse ἀποκαταβαίνειν, perinde atque latine dici nequit *adescendere*, vel *dedescendere*.

1787. 7. f. ἐν τῇ μάχῃ ταῖς ἐκπρεπ.

8. ἐγκαταληφθέντα (per η) de meo dedi, pro vulgari ἐγκαταλειφθ. per diphthongum.

vlt. ὑπεραγάμενοι de meo dedi, (ab ἄγασθαι) incredibilem in modum exosculantes, magnique facientes et venantes atque adamantes, pro vulgari ὑπεραγόμενοι. Malui hoc, quam ἐπαγόμενοι, secum vehentes, gestantes, quod cum a sententia non abhorreat, et cum ἐπὶ στρατοπέδου optime consentiat, tamen cum οἴκοι non videtur constare posse.

1788. 9. τοὺς πρεσβευτὰς] articulum, quem vulgatae praeponunt, arbitratu meo expunxi.

1789. 11. ἄλλων] aut ἄλλην, aut ἄλλως malim.

Ibid. πιστὸν τοῖς de meo dedi, deleto

deleto ἐν, quod vulgatae interponunt.

1789. 16. f. καὶ αὐτὸς ταύτας. quo respiciatur ad simile Cassii factum, de quo v. p. 515. edit. Hudſ. vulgata, si seruetur, hanc subiiciat sententiam, ab Aemilio iam antea alias quoque similes inducias cum Veientanis esse initas. quod secus est.

1790. 6. ὡς e Vaticano si adsciscas, leg. videtur esse ὡς οὐ δικαίως ἀχθομένης.

9. καὶ ἀπαιτῶσι] videtur hoc καὶ vtique seruandum esse. idem est ac si dixisset ἅμα τῷ ἀπαλλαγῆναι πολέμων, καὶ ἀπαιτῶσι. *etiam flagitent.*

10. f. φεναχ. nam ἔτος, quod Vaticanus additum habet, recipere ausus non sum, non bene graecum esse visum. planius vtique foret dictum εἰς πόσον, aut saltim sine praepositione πόσον ἤδη ἔτος. *quotum iam in annum?* Nam πολλοστὸν plane non conuenit, efficiens abhorrentem sententiam. amplexus ergo sum arbitratu meo ποσὸν ἤδη ἔτος φεν.

11. post ὅμοια videtur συνείρας deesse.

1791. 9. μερίσηται bene habet. subaudi ὁ δῆμος. donec plebs inter se distributos tulerit agros.

1792. 13. ἐπιστειλάντων de meo dedi, pro vulgari ἀπος. ab ipsis Fabiis per eorum nuncios et literas certiores facti.

1794. 8. αὐτοὺς de meo dedi pro vulg. αὐτοῖς.

1795. 4. ὑπὲρ de meo dedi, pro vulg. περὶ.

1796. 7. σκοπιὰς de meo dedi, pro vulg. σκοπὰς.

1800. 5. f. καὶ οἷς [id est ἐνίοις] περικυλίοντες. vbi οἷς cohaeret cum συνεφύροντο.

1801. 11. ὑπὸ τοῦ πλήθους de meo dedi, nil dubitans, in Vatic. quoque sic fuisse.

1802. 14. si εἰ μὲν οὖν serues, tum in fine versus pro ἀλλὰ leg. erit ἅμα.

1803. 8. cum semel τὸ δὲ e Vatic. recepissem, necesse fuit, vt e παραστῆναι versu 10. efficerem παραστῆσαι. alias, si e τοῦ δὲ vulgari effecissem ἐκ τοῦ δὲ, potuisset παραστῆναι stare. et paene magis in hanc vergo lectionem. ἐκ τοῦ δὲ — παραστῆναι.

1804. 16. αὐτῇ] quo redit? ad πόλει, an ad ἡμέρᾳ.

1805. 15. dubito de ἐξόδους, an ἐφόδους.

1808. 7. verba οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δρᾶται ὑπὸ λαμπάδων καὶ ἀπὸ τεγῶν τοσούτων τὸ πλῆθος videntur parentheseos signis esse includenda. nam δρᾶται ὑπὸ λ. leg. videtur, non δίαιταί τε ὑπὸ. quemadmodum fieri solet nocte et in obscuro a lampadibus et e tectis tot numero.

1809. 9. f. τότε δὲ δή.

17. καὶ δὴ ἀνέπνευσαν. tum demum libere coeperunt respirare.

1810. 5. bene haberet παρὰ, si ἐξεταζόμενος abesset. Sic vero leg. est πρὸς. v. p. 1818. 8.

1811. 9. f. κατὰ πλήθη, turmatim, gregatim, cateruatim.

11. ἀποκειμένας, reconditas, reseruatas, in cellis futuros ad vsus

vſus ſepoſitas. ſic dedi de meo, pro vulg. ἐπικειμ.

1812. 8. ἀναστροφὴ h. l. bene habet, ſignificans *receptum, otium, perfugium*, h. e. tempus amplius, ad comparandum bello neceſſaria per otium.

1817. 6. aut omittendum eſt cum Vaticano τῶνδε, aut cum τῆδε mutandum, hac ratione, aut cum ὧδε.

14. τοῦ πολέμου] malim τῆς πολέμου. nam τῆς hoc iteratum cohaeret cum λαβούσης, et πολέμου caret articulo. alias ſi τοῦ ſeruetur, et στρατηγία πολέμου ſit imperium in bello, praeſtet, non λαβούσης, ſed λαβόντος legi.

1819. 1. καὶ ὅμως τοῦτο, et nihilominus tamen hoc —

1820. 4. ἐποχῆς bene ſi habet, ſignificat *inhibitio, repreſſio*, vt e. c. aqua ἐπέχεται, cui negatur defluxus ad te, quam non ſinunt ad te promanare.

1821. 4. f. ὅθεν ἠγανάκτουν.

8. emendaui locum hunc, hunc, partim melius diſtinguendo, partim e libris τοῦ adſciſcendo, partim de meo emendando ὑφ' ὧν pro vulgari vitioſo σφῶν. vulgatae ſic circumferunt παρὰ τὰ δεινά, δειλίας τε καὶ ὄκνου· καὶ τῷ μηθὲν — τοὺς ἡγεμόνας σφῶν ἐλευθερία — Verum tenendum 1) δειλίας τε καὶ ὄκνου non cohaerere cum κατηγορίαν. 2) τε, quod poſt δειλίας legitur, idem valere atque καὶ. quo ſumto, conſtruamus ſic: καὶ ἐλογίζοντο τοὺς τοιούτους ἀγῶνας αἰτίους ἔσεσθαι δειλίας, καὶ ὄκνου, καὶ τοῦ μηδὲν ἔτι καινουργεῖν τοὺς ἡγεμόνας. et cogitabant ſecum, (id quod erat conſentaneum eos ſic cogitare) huiuſmodi certamina forenſia creatura eſſe pauorem et cunctationem, et verecundiam imperatorum nouum aliquod, et extraordinarium atque anceps facinus audendi. ἀφ' ὧν — quibus a vitiis, pauore puta, et cunctatione et verecundia, perit libertas et omne imperium militare conuellitur.

1822. 13. καταχεάμενος (in aor. 1.) de meo dedi, ob inſequens αὐξήσας, pro vulgari καταχεόμενος in praeſ.

1823. 8. δόξαιμι γὰρ ἂν οὐ σὺν δίκῃ] nam ſi cauſa indicta moriar, facile videar per nefas ſublatus. duas particulas ἂν et οὐ de meo addidi.

1824. 9. ἀρχῆς, quod in vulgatis pone ὑπαίθρου legitur, arbitratu meo ſuſtuli. nam ad ἡ ὕπαιθρος non ſubauditur ἀρχή, ſed χώρα.

1825. 6. εὐτυχῶς, ſiue cum ἀποθανεῖν, ſiue cum ἀγωνιζομένοις copuletur, bene habet. feliciter moritur, qui mortem oppetit glorioſam pro patria dimicans, ſuaque morte patriam defendit et liberat. feliciter pugnat, qui metam eandem conſequitur, vt nempe fortunas ſuas patriaeque ſalutem et decus tueatur.

1826. 14. f. τυχεῖν παρ' ὧν ἔδει, aut τυχεῖν ἐφ' οἷς ἔδει, κἂν μηδὲν ἄλλο [ſubaudi δεινὸν] προσῇ, μεγάλη.

1827. 13. προελόντες] imo vero πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες.

1833. 12. νῦν δ' ἡ τὰ τ.] ſic de meo dedi, pro vulgari νῦν δὲ τὰ τ.

1833. 13. πλεῖν de meo addidi.

1834. 5. de προσκυλισμοῖς amplio. προκυλινδεῖσθαί τινος dici noui, non προσκυλινδεῖσθαί τινι.

1836. 3. τὰς δυνάμεις de meo dedi, expungens τε, quod vulgatae interponunt.

7. περιμένοντες] imo vero οὐ περιμ. haud exspectantes.

1840. 15. ἀπορίᾳ bene habet. ob tarditatem et perplexitatem consilii. *aus Unentschlüssigkeit.*

1841. 6. τούτων de meo dedi, pro vulgari τούτῳ.

1845. 9. πολιτεύματα καιρῶν sunt coepta, instituta, conductiones rerum ciuilium, a temporum iniquitate ab inuitis expressa, temporum praesentium atrocitati cedendum atque seruiendum esse ducentibus, quo ne contumacia repugnantiae maius malum consciscatur.

1846. 9. ἐν ἀκμῇ seruandum duxi. robore, potentia, auctoritate, efficacia tum pollentes. sed pro τότε ὄντας, quod est temporis praeteriti, malim τοὺς ἀεί ποτε ὄντας. quod est futuri. qui vsquam essent in potentia futuri.

1847. 10. malim πρὸ τῆς δίκης.

1850. 13. ὁ περὶ] scil. ἀγών. quod vocabulum ex insequentibus hic tacite est subaudiendum. Sic de meo dedi, pro vulgari ἡ περὶ.

Ibid. μείζονα τὸν] sic rursus de meo dedi, pro vulgari μεῖζον διὰ τόν.

1851. 2. ad ἐπιβάλλειν aut adde, aut subaudi certe τὰς χεῖρας.

7. παρ' αὐτῶν aut ad τῶν ὑπάτων potest referri, aut ad τῶν βουλευτῶν. si quid mutandum sit, malim παρ' αὐτῆς, scil. τῆς βουλῆς. quod praecessit.

1852. 6. καὶ οὖν μετ' οὐ πολὺ] sic de meo dedi, ideoque non multo post, pro vulgari καὶ οὐ μετ' οὐ πολύ. poterat quoque prius οὐ prorsus tolli, aut in eius locum δὴ suffici.

7. ἡ καλουμένη] articulum de meo addidi.

8. μάλιστα δ' εἰς] particulam aduersatiuam item.

16. aut ἀπώλεσε leg. aut ἀπολώλεκε in actiuo.

1855. 4. ἱερέων de meo dedi, pro vulgari ἱερῶν.

1856. 13. ἐχομένης ex eo natum est, quod aliis in libris ἐχόμενα legeretur, sine μηνύματα, in aliis hoc, sine illo. volens ergo aliquis, cuius in codice exaratum esset μηνύματα, annotare, aliis in libris loco huius vocabuli legi ἐχόμενα, superscripsit hoc, et sic nata est vitiosa vulgata lectio, ἐχομένης μηνύματα.

1857. 8. aut οὐ deleri velim ex auctoritate Vatic. aut cum οὐδὲν permutari.

10. verba οὐκ ἄλλο τι τῶν δοκούντων κουφίζειν τὴν νόσον aberrarunt a sede sua, quo sunt reuocanda, et pone τότε προσωφέλουν versu 8. inserenda.

1858. 11. f. sic est distinguendum et leg. ἐναντιωθέντος. ὃν καὶ αὐτὸν —

1859. 7. aut Sylburgio est obsequendum, aut περὶ ταῖς ἔξω στρατείαις in datiuo leg.

14. num ὑπὸ πάντων ἐπιφανῶς φθονουμένης. nam ἐπιφθονεῖν verbum graecum esse non videtur, tametsi ἐπίφθονος bene graecum est.

1863. 6. συνύπατος αὐτῷ recurrit p. 1914. 13. 1921. 16.

1866. 3. καταλείποντες, in praesenti, dedi de meo, ob circumstantia, pro vulgari καταλιπόντες in aor. 2.

1867. 6. χαρίτων] gratiarum, h. e. officiorum, studiorum, quibus homines liberales et ciuiles, aut mutuo amantes, alii alios promerentur atque demerentur. *Liebesdienste, Gefälligkeiten.*

11. περίεστιν] hunc fructum ferimus contentionis nostrae, hoc nobis superest, vel reliquum est. *das haben wir davon.*

1868. 2. pone λογισμὸν videtur εἰς οὐδὲν ὄφελος deesse, vel ἠνάλλως, vel μάτην.

11. οὐδ' ἐν τούτῳ de meo dedi, pro vulgari οὐδὲν τούτων. In Vaticano videtur fuisse οὐδ' ἐν τούτοις.

1870. 11. f. ὃς οὐκ ἔτι τὴν κουριάτην ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν φυλετικὴν ἐποίει τ. ψ. κ. non iam amplius curiatis, sed tributis comitiis potestatem suffragandi daret.

1872. vlt. ἐκτρέπεσθαι videtur seruandum. de via decedere venienti, locum dare, reuerentiae ergo.

1873. 14. πρῶτος ἐπιτυχὼν] qui forte fortuna tum primus erat, stans in fronte agminis.

1878. 13. συνεξελθοῦσα de meo dedi, pro vulgari συνελθοῦσα.

1880. 6. f. τῇ πατρίῳ κατὰ τῶν.

1883. 3. συναιρεῖσθαι de meo dedi, ob praemissum προθήσειν, pro vulgari συναίρεσθαι. lectionis e Vaticano proditae vitium eodem ducit, neque dubito, id ibi fuisse, quod reposui. pro genitiuo item τῆς ἐπικυρώσεως malim datiuum τῇ ἐπικυρώσει τοῦ νόμου.

1884. 5. ὑπὸ τῆς βουλῆς] articulum de meo addidi.

9. οἰκούρων] num οἰκῶν. post ἀργὸς, aut post νῦν, deesse videtur καθῆσθαι, desideat.

13. χρήματα ἀλλότρια ἐργάζεσθαι μισθοῦ significat (si Dionysius hanc dictionem vsurpauit) aliena aera mercenaria opera sua merere. suspicabar aliquando χρημάτων, πρὸς ἃ μισθοῦ ἐργ. ex alienis numis, pro modo laboris mercenarii, quem exantlant.

14. post διατρεφομένοις deesse videtur ἀνάγκη.

16. f. καὶ οὐδενὶ εὐτυχῆ.

1885. vlt. λαχόντες de meo dedi, pro vulg. λαβόντες. quod si serues, addendum erit τὴν ἀρχήν.

1886. 7. nisi Vaticani magna penes me esset auctoritas, cum Sylburgio emendassem τοὺς δέκα γεωμόρους. sunt iidem, quos supra γῆς μεριστὰς et ὁριστὰς agrorum diuisores et terminatores appellauit.

1887. 11. f. δοκοῦν νῦν ἔτι, id quod adhuc quidem videtur minutum esse.

12. post ἀπόροις videtur μεταδίδοναι deesse.

14. f. καὶ μέχρι παντὸς προϊὸν. et in infinitum procedens.

1888. 13. οἱ ἐπίσκηνοι sunt homines tabernarii, sessulariis et aliis talibus sordidis artibus dediti, qui sedentes in tabernis meritoriis, (*Buden, Kramladen, Gewölbern*) siue in foro exstructis, siue priuatis in domibus per angiportus, opera sua parant, aut fabrefacta iam venum exponunt et vendunt. *Krämer, Handwerksleute.*

1889.

1889. 2. πλείονα (in accuſ. plurali generis neutrius) dedi de meo, pro vulgari πλεῖον.

5. f. σύμπασαι πάντων βασιλέων.

6. ὁράσομέν γ' εἰ καὶ ταῦτα] ſic partim e Vatic. partim de meo dedi. γε meum eſt, pro vulgari τε. καὶ eſt e Vatic. pro vulgari γε.

1890. 3. κλέος de meo dedi, pro vulgari πάθος.

1892. 2. probo Stephani ἀνέχεσθαι, tolerare, perferre. ſed tum εὐπειθῶς quoque erit leg. in aduerbio.

3. λαβόντα eleganter redundat. latine quidem reddi nequit. at nos Germani conuenientiſſime dicimus. *nehmen ſie und kehren ſie um.* ſimile notum φέρων.

1894. 10. διεχρήσατο de meo dedi, pro vulgari διεχειρίσατο. v. p. 1853. 5.

1901. 1. recte habet ἐπαγγελθῆναι, *imperaretur.*

1902. 8. δὲ de meo dedi, pro vulg. τε.

1903. 7. δὲ, quod vulgatae ad τελευτῶν addunt, ſuſtuli, et ex ὃ, quod eſt in vulgatis, effeci ἃ ob ἀληθῆ. alias leg. eſſet ἀληθές.

1904. 7. ὅμοια] ſcil. τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης.

1905. 5. e vulgatarum τέως malim τελέως effici, et pro καὶ ὥρα legi περὶ ὥραν.

14. ἅμα ſtare poterit, ſi verſu vlt. lectionem Vaticani optes, καὶ (ἦν γάρ τις—) εἰς τοῦτον ἀνατρέχουσιν.

1906. 16. ἐγκατελήφθη de meo dedi, pro vulg. ἐγκατελείφθη.

1909. 2. οὐκ ἄγαν ἀσπαστὴ τοῖς π.] ſic dedi de meo, pro vulgari οὐκ ἀγὼν πᾶσι τοῖς π. Poterat etiam e πᾶσι effici ἀγαστὴ eadem ſententia.

4. γε dedi de meo, pro vulg. τε. poterat etiam δὲ ſuffici.

7. ἀποσταλέντες] ſubaudi γεωμόροι, decemuiri coloniae deducendae.

1910. vlt. f. ὅταν τις παραγγέλλῃ, vbi quis imperet, (cui ſcil. imperandi poteſtas ſit.) ſic de meo dedi, pro vulgari ὅτε ἂν αὐτοῖς παραγγ. Sed στρατιὰς (in plurali) tenendum eſſe docet inſequens αὐτάς.

1911. 11. καὶ τεταγμέναις] copulam de meo addidi.

1912. 6. πρεσβευτὰς δὲ] ſubaudi a communi tacite repetendum ἐψηφίσαντο πέμπειν.

1913. 1. ἐκδότους αἰτεῖν] qui poteſt? prius poſtulantur, tum traduntur, non traditi iam poſtulantur. ſine dubio leg. ἐκδότους παραλαβεῖν.

6. ἐν τῷ πεδίῳ] has voces h. l. non intelligo.

1914. 12. f. Λατίνων.

1919. 3. malim ἐπὶ τῇ βουλῇ, vel ἐπὶ τῆς βουλῆς.

11. ἔποικοι ſunt Romani, Antium velut in coloniam haud dudum ante deducti, quo veluti praeſides et ſpeculatores Antiatum eſſent ad defectionem pronorum.

1922. vlt. οὐκ ἔμενον] non cunctabantur, non exſpectabant. particulam infitiantem de meo addidi.

1923. 6. ſi τοξοτῶν ſeruatur, pro ἀπὸ adſciſcendum erit ὑπὸ, et ſubaudiendum ἀφιεμένων ex inſequentibus.

vlt. num ἐκφερόμενος.

1924. 6. illa κατὰ μέσον, quae in vulgatis pone κύκλῳ addita leguntur,

guntur, si locum habere debent, inserenda sunt pone σφετέρων versu 9.

1927. 10. τὰς ἐσχάτας ἔσχον ἐκεῖθεν ἀπαλλαγάς] Postremae invasionis exitum haud habuere prosperum. Sic de meo dedi, pro vulgari τὰς ἐσχάτας ἔσχον, ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντες.

1928. 5. ἐπ' αὐτοὺς] Aequos puta. vt συνέῤῥεον colonos Romanos significat. ψιλῇ ὁπλίσει significat item hos colonos Romanos. πρὸς ἄνδρας autem Aequos toto corpore armatos. ἔχοντας ἐν φυλακῇ more loquendi Dionysio proprio significat idem atque ἔχοντας τὰ σώματα ὅπλοις κατάφρακτα.

Ibid. συχνοὶ διεσκευασμένοι ψιλῇ ὁπλίσει] Sic de meo dedi, pro vulg. συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι, ψιλῇ ὁπλ. Vaticanus neque ἤδη, neque διεσκεδασμένοι agnoscit. sed posterius leniter, vt feci correctum seruari debet. ἤδη factum est ex οι (in συχνοὶ) et δι (in διεσκευασμ.

7. τε bene habet, neque cum δὲ est mutandum. non enim respondet illi μὲν, quod versu 4. legitur. nam illud μὲν plane caret apodosi.

1931. 14. μὲν de meo dedi, et δὲ proximo versu ex auctoritate Sylburgii. vulgatae vtroque loco τε dant.

1932. vlt. ego Stephani lectionem ὃς reuocaui, cui Sylburgius, festinatione deceptus, ὡς substituerat, non animaduertens, ad ἐγγὺς ὢν subaudiri e proximo tacite repetendum ἔτυχε.

1934. 11. pone αὐτῆς addendum videtur ἐστὶν. v. p. 1935. 5.

1935. 8. in Vaticano videtur fuisse προσκεχωμένον. (a χωννύναι) murus ille geminus erat. facies extra vrbem erat saxis exstructa; et sic quoque altera muri facies, ad vrbem versa. Sed intercedebat vastum cauum, quod exaggeratum, seu oppletum erat humo infusa, seu aggesta. id est aggere terreo. De συνεχόμενον dubito adhuc, seruandumne sit, an praestet cum συγκεχωμένον mutari. *verschüttet, zugeschüttet mit Erde.*

1939. 2. aut sic leg. videtur: ἐν ᾗ τὸ πολὺ καὶ ἄνοπλον ἦν καὶ κινδύνων ἄπειρον. aut sic: ἐν ᾗ πολὺ καὶ τὸ ἄνοπλον ἦν καὶ τὸ κινδ. ἄ. praefero tamen priorem rationem.

5. ἀλαλαγμὸν et κτύπον malim, vtrumque in accusat. singul.

1941. 11. f. καταβαίνουσαν ἀπ' ὄχθου.

1942. 7. ἐπὶ τεθρίππου de meo dedi, sine articulo τοῦ, quem vulgatae interponunt.

10. ταμεῖα] videtur aut βραβεῖα, aut πρεσβεῖα leg. esse, id est γέρα καὶ τιμάς.

EX OFFICINA SAALBACHIA.

